

С.З. Мошенський

ВЕКСЕЛЬ
Базові концепції

Київ

2007

ББК 65.262.2
М87

Рецензенти:

Сухоруков А. І. — доктор економічних наук, професор, зав. відділом економічної безпеки Національного інституту проблем міжнародної безпеки при РНБОУ.

Столяров В. Ф. — доктор економічних наук, професор, зав. кафедри фінансів Київського національного університету технологій та дизайну.

Недогрєєва А. І. — кандидат юридичних наук, професор, зав. кафедри теорії, історії та конституційного права Української академії зовнішньої торгівлі.

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Державного науково-дослідного інституту
інформатизації та моделювання економіки
(Протокол № 10 від 27.12.2006 р.)*

С. З. Мошенський
М87 Вексель. Базові концепції. — К. — Рівне, «Планета-друк», 2007. —
1201 с.

ISBN 966-885106-4

У першій частині дослідження розглядаються основні аспекти теорії та практики вексельного обігу, зокрема аналізуються підходи до визначення поняття «вексель» і до тлумачення розпорядчої формули векселя. Окремі розділи присвячені теоріям виникнення вексельного зобов'язання, економічним функціям векселя, бланковому векселю, а також дружнім і бронзовим вексям. Друга частина присвячена історії векселя та сучасному стану вексельного обігу в різних країнах. В монографії використано велику кількість маловідомих та важкодоступних джерел, а також статистичних матеріалів.

ISBN 966-885106-4

ББК 65.262.2

© С. З. Мошенський, 2007

Зміст

Частина 1. Основи теорії векселя

Передмова	5
Розділ 1.1. Поняття векселя	7
1.1.1. Поняття векселя та його визначення	7
1.1.2. Редакції розпорядчої формули векселя та його зміст	10
Розділ 1.2. Основні властивості векселя	15
Розділ 1.3. Економічні функції векселя	21
Розділ 1.4. Теорії вексельного зобов'язання	25
1.4.1. Історія становлення теорій вексельного зобов'язання	26
Розвиток вексельних теорій у Німеччині до прийняття	
Загальнонімецького вексельного статуту 1848 р.	26
Подальша еволюція договірних теорій	29
Розвиток позадоговірного підходу	31
Сучасний стан позадоговірного підходу	35
Сучасний стан договірного підходу	36
Недоліки і переваги договірного	
і позадоговірного підходів	38
Теорія юридичної видимості цінних паперів	40
1.4.2. Французькі теорії	42
Розділ 1.5. Бланковий вексель	46
Поняття бланкового векселя	46
Економічні причини видачі бланкового векселя	46
Сфера застосування ст. 10 УВЗ	47
Заповнення бланкового векселя та відповідальність	
за неправильне заповнення	48
Правовий характер зобов'язання в бланковому векселі	50
Обіг бланкового векселя	52
Правовий характер компетенції на заповнення	
бланкового векселя	54
Вексельна декларація	
(за досвідом практики обігу бланкових векселів у Польщі)	57
Історія регламентації обігу бланкових векселів	58
Розділ 1.6. Дружні та бронзові векселі	62
Поняття дружнього й бронзового векселя	62
Практика використання дружніх і бронзових векселів	63
Економіко-правова природа дружнього векселя	69
Економіко-правова природа бронзового векселя	74

Частина 2. Історія та сучасний стан вексельного обігу

Розділ 2.1. Історія розвитку векселя	77
Розділ 2.2. Сучасний стан вексельного обігу	94
2.2.1. Загальні тенденції світового вексельного ринку.....	94
2.2.2. Вексельні ринки деяких західноєвропейських країн.....	101
Вексельний ринок Франції.....	101
Вексельний ринок Німеччини.....	110
Вексельний ринок Італії.....	113
Вексельний ринок Англії.....	115
2.2.3. Вексельний ринок США.....	116
Банківські акцепти.....	116
Комерційні папери.....	118
Інші вексельні інструменти	119
2.2.4. Вексельний ринок деяких країн Південно-Східної Азії.....	121
2.2.5. Вексельний ринок Російської Федерації	122
Вексельне законодавство Російської Федерації.....	122
Особливості вексельного обігу в РФ.....	124
2.2.6. Вексельний ринок України.....	131
Вексельне законодавство України	131
Особливості вексельного обігу в Україні.....	135

Частина 3. Додатки

Додаток 1

<i>Ернст фон Якобі. Право цінних паперів. Розділ 5 (переклад з німецької)</i>	139
---	------------

Додаток 2

<i>Матеріали Женевської конференції (переклад з англійської)</i>	163
--	------------

Додаток 3

<i>Матеріали Женевської конференції (оригінальний текст англійською мовою).....</i>	701
---	------------

Література	1189
-------------------------	-------------

Передмова

На початку 90 років XX сторіччя в пострадянських державах після тривалої перерви відновився вексельний обіг, що активізувало вивчення теоретичних і прикладних аспектів вексельних операцій. Було опубліковано багато літератури, присвяченої вексям, але питання вексельного права розглядалися в ній переважно на основі праць представників вітчизняної цивілістики кінця XIX — початку XX ст. (насамперед, П. П. Цитовича, Г. Ф. Шершеневича, С. М. Бараца) і розуміння теоретичних основ вексельного обігу, що сформувалося в той час.

Безумовно, ці праці є класичними, однак за час, що пройшов після їхнього написання, виникли не тільки нові тенденції у вексельному обігу різних країн, але й оригінальні економіко-правові теоретичні концепції (зокрема, у Німеччині й Франції), що було недостатньо відображено у вітчизняній літературі кінця XX ст. Аналіз сучасних тенденцій вексельного обігу й нових теоретичних моделей сприяє тому, щоб по-новому осмислити різні сторони такого складного фінансового інструмента, як вексель.

Крім того, для кращого розуміння особливостей використання векселя в сучасних умовах важливим є аналіз законодавчих документів і статистичних матеріалів, пов'язаних із сьогодишнім станом вексельного обігу в зарубіжних країнах (зокрема, у Франції, Німеччині, США та ін.).

Вивчення нового матеріалу, практично не використаного у вітчизняному вексельному праві, привело автора до логіки побудови структури даної книги, що складається з двох частин.

Перша, присвячена найменш розробленим теоретичним питанням вексельного обігу, починається з аналізу визначень поняття «вексель» і розгляду різних редакцій розпорядчої формули векселя. Це дає можливість (з використанням доступного сучасного теоретичного й статистичного матеріалу) по-новому підійти до визначення основних властивостей векселя та його економічних функцій.

В окремому розділі розглядається історія становлення теорій вексельного зобов'язання (насамперед, у Німеччині), зокрема, двох основних підходів до розуміння природи вексельного зобов'язання — договірної й позадоговірної, синтез яких почасти відбувся в теорії юридичної видимості цінних паперів Ернста фон Якобі. Проаналізовані також французькі теорії вексельного зобов'язання, що часто демонструють оригінальний підхід до трактування правової природи векселя.

Окремий розділ присвячений бланковим вексям. Увага до бланкового векселя пов'язана з тим, що сформована протягом століть практика використання такого векселя виявляє деякі характерні риси вексельного зобов'язання, пов'язані з його абстрактністю. Особливості бланкового векселя докладно розглядають сучасні польські автори (у Польщі бланковий вексель широко розповсюджений), ідеї яких були використані під час написання цього розділу.

Ще один розділ присвячений дружнім і бронзовим вексям. Обіг так званих дружніх і бронзових векселів не тільки пов'язаний з численними випадками злов-

живань векселями (найбільш характерні з них розглядаються в цьому розділі), але й створює теоретичні проблеми, пов'язані з визначенням межі правомірності та законності у використанні подібних векселів.

У другій частині книги розглядається історія виникнення та розвитку векселя з найдавніших часів, а також сучасний стан вексельного обігу в різних країнах, зокрема в Україні та Росії.

Значною за обсягом частиною книги є додатки. Це мало використані у вітчизняній науці, але важливі в теоретичному аспекті матеріали: переклад розділу з книги Ернста фон Якобі «Право цінних паперів» і переклад матеріалів Женевської конференції, на якій розглядалися теоретичні питання вексельного обігу. Оскільки ці питання часто дуже складні й пов'язані з особливостями вексельного права країн, що брали участь у конференції, крім перекладу матеріалів Женевської конференції, публікується їх оригінальний текст англійською мовою.

Повний текст книги (як і текст попереднього дослідження автора — «Еволюція векселя») доступний в Інтернеті (<http://users.i.com.ua/~msz>).

Частина 1

Основи теорії векселя

Розділ 1.1. Поняття векселя

1.1.1. Поняття векселя та його визначення

Вексель формувався в результаті багатовікової комерційної практики і протягом тривалого часу він був об'єктом правового регулювання. Наслідком уніфікації й стандартизації правових норм вексельного обігу для країн континентального права став Уніфікований вексельний закон (УВЗ), ухвалений на Женевській конференції 1930 р.

УВЗ не містить визначення векселя, оскільки це питання на Женевській конференції свідомо було залишено для передачі юриспруденції. Це пов'язано з тим, що дати однозначне й бездоганно точне визначення такого багатогранного фінансового інструмента як вексель практично неможливо. З цієї причини ст. ст. 1–2 УВЗ лише перераховують елементи (так звані реквізити), за наявності яких документ можна вважати переказним векселем, а ст. ст. 75–76 – елементи, необхідні для визнання документа простим векселем.

Згідно ст. 1 УВЗ, переказний вексель містить:

1) назву «переказний вексель», яку включено до тексту документа і висловлено тією мовою, якою цей документ укладено;

- 2) безумовний наказ сплатити визначену суму грошей;
- 3) ім'я особи, яка має цю суму сплатити (трасат);
- 4) зазначення строку сплати;
- 5) зазначення місця, в якому має бути здійснено сплату;
- 6) ім'я особи, якій (або наказом якої) має бути здійснено сплату;
- 7) зазначення дати і місця укладання векселя;
- 8) підпис особи, яка видає вексель (трасант).

Простий вексель згідно ст. 75 УВЗ містить:

1) назву документа («простий вексель»), яку включено до тексту документа тією ж мовою, якою цей документ укладено;

- 2) безумовне зобов'язання сплатити визначену суму грошей;
- 3) зазначення строку сплати;
- 4) зазначення місця, в якому буде здійснено сплату;
- 5) ім'я особи, якій (або за наказом якої) має бути здійснено сплату;
- 6) зазначення дати і місця складання простого векселя;
- 7) підпис особи, яка видає документ (векседавець).

Серед цих елементів є обов'язкові (згідно ст. ст. 2 і 76 УВЗ за відсутності кожного з невід'ємних елементів документ не має сили векселя), а є відносні (факультативні), відсутність яких не призводить до втрати документом сили векселя. Зокрема, можна відмовитися від зазначення у векселі терміну сплати (у цьому разі вважається, що вексель підлягає сплаті за пред'явленням), місця сплати і місця складання документа.

УВЗ не дає визначення векселя, при цьому чітко визначаючи правила вексельного обігу, що дає значну кількість можливостей при мінімальній кількості обмежень.

Поділ векселів на прості і переказні має принципово важливе значення для розуміння природи векселя. УВЗ розглядає простий і переказний векселі як різновид

одного правового інституту, підкоряючи їх однаковим правилам¹. Згідно з УВЗ, у залежності від того, містить вексель зобов'язання чи наказ сплати грошової суми, розрізняють простий і переказний² вексель.

Питання про зміст простого векселя не є дискусійним, а різні визначення простого векселя схожі за своєю сутністю. У простому векселі втілена обіцянка векселедавця здійснити безпосередній платіж за пред'явлення векселя.

І простий, і переказний вексель засвідчують зобов'язання сплати певної грошової суми. Основна відмінність між простим і переказним векселем полягає в тому, що в простому векселі векселедавець сам зобов'язується сплатити зазначену у векселі суму векселедержателю, а в переказному векселі – через платника.

Зобов'язання про сплату міститься не тільки у виставленому в цій формі простому векселі, але й у переказному векселі, оскільки відповідальність за сплату особи, що виставила вексель, є обов'язковою.

Розпорядження про сплату, що міститься в переказному векселі, зазвичай робиться на користь третьої особи, тому у переказному векселі беруть участь три особи: 1) векселедавець (трасант), 2) платник (трасат), 3) векселедержатель (ремітент). Крім того, переказний вексель ускладнений наявністю акцепту – особливої процедури прийняття векселя трасантом. Саме шляхом прийняття до сплати переказний вексель досягає в обороті своєї повної вартості, оскільки всі особи, що підписали вексель, несуть солідарну відповідальність за виконання вексельного зобов'язання.

Визначення векселя, що наводяться різними авторами, скоріше нагадують опис поняття, а не визначення в класичному сенсі. Очевидно, немає і не може бути єдиної дефініції, що вичерпно відображала б вексель (особливо переказний) як об'єкт визначення.

Багато авторів конструюють визначення векселя на підставі розпорядницької формули п. 1 УВЗ, зазначаючи при цьому, що переказний вексель містить у собі (залежно від підходу автора) наказ, доручення чи пропозицію. Таке досить традиційне визначення зручне для дидактичних цілей. Однак, хоча визначення такого роду мають деякі переваги через загальний формально-процедурний характер, вони не розкривають зміст зобов'язання переказного векселя. Прикладом подібного підходу може бути визначення, дане А. А. Вишневським: «Переказний вексель (чи тратта) являє собою втілену у вексельну форму нічим не обумовлену пропозицію сплатити певну вексельну суму»³.

Якщо процедурний підхід у своїх дефініціях наголошує на елементах (реквізитах) векселя, то прихильники змістовного підходу зосередилися на юридичному змісті зобов'язання в переказному векселі. Так, В. В. Граčov вважає, що «переказний вексель засвідчує просте й нічим не обумовлене зобов'язання векселедавця сплатити після настання зазначеного у векселі терміну вказану у векселі суму

¹УВЗ розглядає насамперед обіг переказного векселя, а норми обігу простого векселя є похідними від норм обігу переказного векселя. Правилам використання переказного векселя присвячена велика частина тексту УВЗ (ст. 1–74 частини 1), а норми використання простого векселя (ст. 75–78) визначаються в основному через його відношення до переказного векселя.

²Переказний вексель являє собою форму векселя, що найчастіше застосовується в економіці більшості країн за винятком ряду країн Східної Європи, у тому числі України і Росії, що зумовлено причинами економічної історії цих країн.

³Вишневский А. А. Вексельное право: Учебн. пособие. – М: Юрист, 1996. – С. 8–9.

векселедержателю через платника». Технічно це зобов'язання висловлене у формі пропозиції векседавця платнику сплатити за векселем⁴.

Як відзначав Г. Ф. Шершеневич, «вексель являє собою засноване на договорі й висловлене в письмовій формі абстрактне одностороннє зобов'язання заплатити грошову суму»⁵.

С. Врублевський дає таке визначення векселя: «Вексель – це документ, що має форму, визначену в повній відповідності з правом і наділений внаслідок цього такою властивістю, що вміщені на ньому підписи являють собою причину й підставу виникнення зобов'язання особи, яка поставила свій підпис на векселі»⁶.

Як відзначають А. Шпунар і М. Калинський, перша частина визначення С. Врублевського не потребує заперечень, оскільки вексель справді є документом зі строго визначеною формою. Однак важко погодитися з тим, що С. Врублевський ототожнює документ із висловленим у ньому вексельним зобов'язанням. У практиці вексельного обігу таке дещо спрощене ототожнення не тільки не приносить шкоди, але й спрощує вирішення багатьох питань. Однак при теоретичному аналізі природи вексельного зобов'язання доцільно розрізнити документ і виявлену в ньому юридичну дію, що є причиною виникнення вексельного зобов'язання⁷.

У французькій юридичній літературі уявлення про дефініцію переказного векселя часто пов'язують з його економічними функціями. Відповідно до такого підходу вексель як боргове зобов'язання забезпечує сплату грошей; він є одночасно і платіжним, і кредитним інструментом⁸. Однак визначення змісту зобов'язання в переказному векселі як вимоги векседавця (трасанта) від трасата сплатити третій особі (набувачеві векселя) вказану суму іноді критикують за те, що воно не повністю відповідає функції переказного векселя в економіці, оскільки переказний вексель не може бути одночасно засобом сплати і способом надання кредиту⁹.

Незважаючи на те, що в Кодексі Наполеона є тенденція давати чіткі визначення, серед сучасних французьких авторів переважає підхід, згідно з яким дослідники уникають давати чіткі дефініції. Як відзначають М. Жюглар і Б. Іпполіто, «потрібно відзначити саме те, що найбільш визнані автори вагаються дати повне визначення комерційного документа»¹⁰.

Німецький цивільний кодекс 1896 р. (на відміну від Кодексу Наполеона) не містить загальних юридичних визначень. Відповідні параграфи мають описовий характер, а тенденція уникати визначень була свідомою через переважаність визначеннями першого проекту кодексу. Тому німецькі юристи XIX ст. одностайно підкреслювали, що визначення часто бувають невірними через те, що важко знайти оптимальне словосполучення, і «вироблення визначень – справа небезпечна для законодавця»¹¹.

⁴Грачев В. В. Акцепт векселя. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – С. 23.

⁵Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 40.

⁶Wroblewski S. Polskie prawo wekslowe i czekowe z dnia 28 kwietnia 1936. – Krakow, 1936. – S. 15.

⁷Szpunar A., Kalinskiy M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 32.

⁸Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 1, 19.

⁹Ripert G., Roblot R. Traite de droit commercial. Tome 2, Effets de commerce, banque et bourse, contrats commerciaux, procedures collectives. – 16 ed. – Paris: LGDJ, 2000. – № 1974.

¹⁰Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 18.

¹¹Савельев В. А. Гражданский кодекс Германии. – М.: Юрист, 1994. – С. 20.

Іншими були традиції вітчизняного права. «Розпочинаючи розгляд поняття зобов'язання, необхідно дати йому визначення», – підкреслював М. М. Агарков¹². Надалі ця тенденція повною мірою виявилася як у російській цивілістиці, так і в цивілістиці пострадянських держав.

І хоча дискусії про визначення векселя заслуговують на увагу, нам близький підхід авторів УВЗ, що свідомо не стали давати в тексті закону визначення векселя. Тому що, як казали в античні часи, *omnis definitio periculosus est*¹³ – усяке визначення є небезпечним.

1.1.2. Редакції розпорядчої формули векселя та його зміст

Погляди на зміст як простого, так і переказного векселя значною мірою залежать від трактування розпорядчої формули (п. 2 ст. 1. і п. 2. ст. 75 УВЗ). Питання про зміст простого векселя не є дискусійним. Згідно п. 2 ст. 75 українського тексту УВЗ, простий вексель містить «безумовне зобов'язання сплатити визначену суму грошей». В офіційному російському перекладі УВЗ йдеться про обіцянку (рос. «обещание»). Ключовим поняттям тут є «обіцянка» (англ. *promise*, нім. *Versprechen*, франц. *promesse*, італ. *promessa*).

У простому векселі втілена обіцянка векселедавця здійснити безпосередню сплату за пред'явленням векселя. В. А. Белов слушно вважає, що поняття «обіцянка» сприймається як неюридична форма, зміст якої еквівалентний змісту поняття «зобов'язання»¹⁴. Очевидно, російською та українською мовами, зважаючи на сформовані традиції права, у вексельній термінології справді коректніше вживати поняття «зобов'язання» (рос. «обязательство»), а не «обіцянка» (рос. «обещание»).

Щодо базового поняття розпорядчої формули в п. 2. с. 1 УВЗ, яке в російському тексті «Положення про переказні і прості векселі» 1937 р. перекладене як «пропозиція» (в українському перекладі УВЗ, як «наказ» (рос. «приказ»), а не як «пропозиція» (рос. «предложение»)), воно передається в текстах УВЗ різними мовами у такий спосіб: «*order*» (англ. «наказ, розпорядження»), «*mandat*» (фр. «доручення, розпорядження, наказ»), «*Anweisung*» (нім. «розпорядження, доручення»), «*ordine*» (італ. «наказ, розпорядження»), «*polecenie*» (польськ. «доручення, розпорядження, наказ»).

Як відзначає Рене Робло, у статті L 511–1 *Code de Commerce* поняття «*mandat de payer*» у цивільному праві зазвичай інтерпретується як платіжне доручення, а у вексельному праві набуває значення не стільки доручення (*mandat*), скільки наказу

¹²Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву. В 2 т., Т. 1. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 176.

¹³Повністю цей афоризм такий: «*Omnis definitio in iure civili periculosa est: parum est enim, ut non subverti possit*» – «у цивільному праві всяке визначення небезпечне, тому що мало випадків, коли воно не може бути спростоване (або перекурене)» (Латинские юридические изречения / Сост. Е. И. Темнов. – М.: Экзамен, 2003. – С. 283).

¹⁴Белов В. А. Практика вексельного права. – М.: ЮрИнфоР, 1998. – С. 101–102, 144–145.

(*order*)¹⁵. Тому, незважаючи на ввічливість формули (наприклад, «чи не могли б ви сплатити...»), у юридичному сенсі вона має характер наказу¹⁶.

Потрібно відзначити, що у французькому вексельному праві чітко розрізняються поняття «*mandat*» і «*order*». Якщо у французькому тексті ст. 1 УВЗ ужите поняття «*mandat*», то в ст. 11, де йдеться про вексельну формулу «не наказу», ужите поняття «*order*». Подібним чином у німецькому тексті ст. 11 УВЗ ужите не поняття «*anweisung*», як у ст. 1 УВЗ, а «*nicht on order*».

У французькому вексельному праві існує також більш категорична думка, що слово «*mandat*» набуває у вексельному документі значення наказу, від якого в принципі неможливо ухилитися (наприклад, наказ про арешт чи наказ прибути в суд, що припускає можливість застосування сили у випадку потреби), оскільки дієслово «*mander*» у цьому значенні має значення навантаження фрази «віддати наказ з'явитися» і припускає приведення силою, якщо в цьому буде необхідність¹⁷, але ні в якому разі не доручення в значенні ст. 1984 Французького Цивільного кодексу¹⁸.

Інша точка зору переважає в німецькому праві. А. Баумбах, Х. Флейшер, П. Бюлов¹⁹ та інші автори вважають, що переказний вексель містить у собі «доручення» (*Anweisung*) сплатити певну грошову суму, і уточнюють, що це особливий випадок документального доручення в значенні §783 Німецького Цивільного кодексу²⁰.

Поняття «*Anweisung*» має такі значення: доручення, розпорядження, інструкція, грошовий переказ²¹. Зазвичай воно тлумачиться як повноваження певної особи (що доручила здійснити переказ) відносно виконавця здійснити сплату за рахунок особи, що одержує грошовий переказ (правові відносини між особою, що доручила сплатити за переказним документом, і одержувачем грошей за цим документом) з одночасним повноваженням виконавця від власного імені зробити сплату одержувачу (відношення валютування)²².

¹⁵«Parle de *mandat de payer*, au sens juridique strict nin pas de *mandat*, mais d'*ordre*» (*Roblot R. Les effets de commerce: lettre de change, billets a ordre et au porteur, warrants, facture protestable.* – Paris: Sirey, 1975. – № 1939).

¹⁶Там само, № 333.

¹⁷Зазвичай поняття «*order*» категоричніше, ніж «*mandat*» (*ordre* – наказ; *par order de* – за наказом; *mandat* – доручення, *mandat de banque* – банківський переказ, *mandat de virement* – грошовий переказ, *mandat de payement* – платіжне доручення), крім вислову *mandat d'arret* – наказ про арешт, де *mandat* набуває категоричного значення наказу.

¹⁸*Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque.* – P.: Montchrestien, 1996. – P. 72. В статті 1984 Цивільного кодексу зазначено: «Доручення або довіреність є дією, у силу якої одна особа дає іншій повноваження зробити що-небудь для довірителя та від його імені. Договір виникає лише в силу прийняття доручення повірником» (Французский Гражданский кодекс / Ред. Д. Г. Лавров. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004. – С. 974).

¹⁹*Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz.* – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 53; *Büllof P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen.* – Heidelberg, 1995. – S. 12.

²⁰Текст §783 Німецького Цивільного кодексу сформульовано так: «Особа (асигнант), що вручила третій особі (асигнатарію) документ, у якому вона доручає другій особі (асигнату) видати третій особі гроші, цінні папери чи інші обумовлені родовими ознаками речі, має право від свого імені зажадати від асигнатора виконання; асигнат має право задовольнити асигнатаря за рахунок асигнанта» (Германское право: В 3 ч., Ч. 1: Гражданское уложение. – М.: Междунар. центр фин.-экон. развития, 1996. – С. 182).

²¹*Duden Deutsches Universalwörterbuch* / hrsg. U. Bearb. Vom Wiss. Rat u.d. Mitarb. D. Dudenred. Unter Leitung von Günther Drosdowski. – Mannheim; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1989.

²²*Brockhaus Enzyklopädie.* – Mannheim 1986, Erster Band. – S. 663.

У §783 (і далі) Німецького Цивільного кодексу регулюється випадок підтвердженого документально доручення, яке видається щодо грошей, цінного паперу чи іншого майна; цей документ передають бенефіціару. Виконавець має виконувати доручення тільки після вручення документа (§785 Німецького Цивільного кодексу). Особливі види доручення – вексель, чек, документ, що надає право на передачу права власності на цінні папери, акредитив і комерційне доручення (§363 і далі Торгового кодексу), хоча й регулюються власними правилами, відносяться до основної форми цивільно-правових доручень²³. У цьому сенсі грошовий пошто-вий переказ не є дорученням, оскільки в цьому випадку виникають правовідносини тільки між депонентом і поштою.

С. М. Барац висловлював аналогічну думку, підкреслюючи, що в простому векселі векселедавець *зобов'язується* самостійно зробити сплату, а в переказному він *доручає* зробити сплату іншій особі²⁴. Такої ж думки дотримується Ю. М. Мороз²⁵.

Підхід німецьких юристів, згідно з яким доручення розглядається як форма переказного векселя, можна вважати цілком обґрунтованим, однак М. Странц займав іншу позицію, вважаючи, що поняття *anweisung* у векселі не може вживатися в значенні §783 Німецького Цивільного кодексу. Трактуювання терміна *anweisung*, що міститься в загальному цивільному праві, в принципі не може переноситися на вексель і стосується лише спрямованої трасатові вимоги сплатити вексельну суму від особи, яка виставила вексель (в разі необхідності – за рахунок третьої сторони)²⁶.

У польському праві поширена думка, що в переказному векселі взаємини його учасників визначаються особливостями переказу (польск. *przeказ*) у значенні ст. 921–921⁵ Цивільного кодексу²⁷, а переказний вексель являє собою особливий вид переказу²⁸.

Не так категорично з цього приводу висловлюється І. Герополітанська, відзначаючи, що переказний вексель дуже схожий на переказ грошей, хоча між цими операціями є істотні розбіжності²⁹.

Кажучи про відмінності понять «доручення» і «наказ» у вексельному праві, не можна не відзначити, що в українському перекладі ст. 1 УВЗ вжите поняття «наказ» (рос. «приказ»). Очевидно, доцільніше було б говорити про доручення (рос. «пору-

²³Brockhaus Enzyklopädie. – Mannheim 1986, Erster Band. – S. 663. Ось ще одне подібне тлумачення: *Anweisung* – заява, якою особа, що доручила здійснити переказ (трасант), надає повноваження третій особі (виконавцеві) у здійсненні платежу бенефіціару за рахунок особи, що доручила здійснити переказ; цією заявою виконавець одночасно одержує повноваження від власного імені здійснити платіж бенефіціару. Мають значення наступні особливі форми: переказний вексель, чек, поштовий чек (але не поштовий переказ), акредитив (зокрема, акредитив ошадкаси). У Німецькому Цивільному кодексі розглянуте письмове розпорядження (доручення), що відноситься до грошей, цінних паперів чи інших прийнятних речей (§783 і далі Німецького Цивільного кодексу) (Meyers enzyklopädisches Lexikon. – Mannheim 1973. – S. 351).

²⁴Барац С. М. Курс вексельного права. – СПб.: Т-во «Общественная польза», 1893. – С. 12.

²⁵Мороз Ю. Н. Вексельное дело. – К.: Наукова думка, 1996. – С. 49.

²⁶Stranz M. Wechselgezet's kommentar. – Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1952. – S. 44–45.

²⁷Згідно ст. 921¹ Цивільного кодексу: «Той, хто переказує іншій особі (одержувачу переказу) сплату третьої особи (платника), тим самим надає повноваження одержувачу переказу на його прийняття, а відправника переказу – на виконання сплати на користь особи, що здійснив переказ». Тому переказом надаються повноваження і платнику, і одержувачу переказу. Ці особи діють від власного імені, але за дорученням особи, що робить переказ (Kodeks cywilny (www.polskieustawy.com/act_index.php?dzur=1964&dzup=93)).

²⁸Szpunar A., Kalinskiy M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 23

²⁹Heropolitanska I. Weksel w obrocie gospodarczym. – Warszawa: Twigger, 2004. – S. 198.

чение»)), однак у традиціях вітчизняного права доручення трактується як категорія загальноцивільного (а не вексельного) права. Тому доцільно було б розширити правове значення поняття «доручення», щоб з'явилася можливість використовувати його стосовно векселя.

Вірне розв'язання цієї проблеми пов'язане зі з'ясуванням, наскільки автономним є вексельне право від цивільного права, а також із тим, що норми загального цивільного права не можуть переноситися на вексельне право.

У «Положенні про переказний і простий вексель», що діє в Російській Федерації, вживається поняття «пропозиція». Очевидно, ця традиція сягає праць Г. Ф. Шершеневича, який зазначав, що «векседавець не може наказувати особі, призначеній на роль платника. Він може просити, пропонувати, очікувати від цієї особи. А наказ припускає вплив і погрозу, яких немає у векседавця. Тому поняття про наказ, що покладено законодавствами в основу конструкції переказного векселя, доцільно визнати юридично невизначеним і не відповідним загальноприйнятому значенню слова. Не можна бачити в переказному векселі й доручення, розуміючи «наказ» у цьому сенсі, тому що доручення може бути завжди узятє назад, а видача векселя незворотня»³⁰.

Думка, що в переказному векселі міститься пропозиція про сплату, одержала широке поширення, починаючи з рішення пленарного засідання Імперського Торгового Суду Німеччини від 21 червня 1878 р.³¹

Відповідно до цього рішення виставлення векселя являє собою пропозицію (оферту) про укладання договору про переказ відповідальності за векселем³². Ця теорія у свій час набула дуже великого значення в німецькому вексельному праві й була представлена в працях таких видатних німецьких юристів, як Р. фон Зом³³, де Фонтенай³⁴, Л. Гольдшмідт³⁵, Г. фон Толь³⁶, Г. Леман³⁷, К. Хелвіг³⁸, Л. Квасовскі³⁹, А. Кнур⁴⁰, О. Варнейер⁴¹, В. Хармс⁴².

У сучасному російському вексельному праві подібна точка зору представлена в працях В. А. Белова. Відстоюючи точку зору, що в переказному векселі міститься пропозиція про сплату, В. А. Белов визначає переказний вексель як цінний папір,

³⁰Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 43.

³¹Entscheidungen des Reichs-oberhandelsgerichts. Band 1–25. Band 24. – Stuttgart: F. Enke, 1880. – S. 1.

³²Детальніше теорія оферти розглядається в розділі «Теорії вексельного зобов'язання».

³³Sohm, R. von. Ueber Vertragsschluss unter Anwesenden und Vertragsschluss mit einer persona incerta // Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. – 1872. – Band 17. – S. 16–18.

³⁴Fontenay, de. Die Weschelforderung hat ihren Grund in einem Vertragem // Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. – 1873. – Band 18. – S. 33–35; 41–43.

³⁵Goldshmidt L. Miscellen zur Theorie der Wertpapiere // Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. – 1882. – Band 28. – S. 63–65; 93.

³⁶Thol H. Das Handelsrecht. Zweiter Band. Das Wechselrecht. 4 Auflage. Bd. 2. – Leipzig: Fues. – 1978. – S. 453, 469, 476.

³⁷Lehmann H. Lehrbuch des deutschen Wechselrechts. – Stuttgart: Ferdinand Enke, 1886. – S. 257–258.

³⁸Hellwig K. Wesen und subjective Begrenzung der Rechtskraft. – Leipzig, 1901. – S. 298.

³⁹Quassowski L., Albrecht E. Wechselgezets. – Berlin, 1934. – Art. 14, Rn. 2, 6, 8.

⁴⁰Knur A., Hammerschlag K. Kommentar zum Wechselgezets. – Bonn: Humboldt Verlag, 1949. – Art. 14, Anm. 1.

⁴¹Warneyer O. Das Wechselgezetz vom 21. Juni 1933. Berlin, 1934. – Art. 1, 14.

⁴²Harms W. Wertpapierrecht. 2. Aufl. Handels- und Wertpapierrecht. – Frankfurt am Main: Metzner, 1978. – S. 56–58, 83–85.

«що підтверджує зобов'язання векселедавця (трасанта) перед векселедержателем (ремітентом) забезпечити обіг векселя без ексцесів і здійснення платником (трасантом) сплати за вимогою й на користь ремітента, зокрема, за допомогою забезпечення прийняття трасатом пропозиції (оферти) трасанту, спрямованої на укладання договору за векселем на користь ремітента»⁴³.

Оскільки питання про зміст і, відповідно, визначення переказного векселя не таке просте, як у випадку простого векселя, ця проблема стала предметом дискусій⁴⁴.

⁴³Белов В. А. Проблемы цивилистической теории российского вексельного права. Дисс... докт. юридич. наук (12.00.03). – М.: МГУ, 2004. – С. 85, 88; Белов В. А. Практика вексельного права. – М.: ЮрИнфоР, 1998. – С. 101–102, 144–145.

⁴⁴Огляд цих дискусій наводить В. В. Грачов (*Грачев В. В.* Акцепт векселя. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2002. – С. 18–24), зокрема, він висловлює критичні зауваження на адресу теорії оферти В. А. Белова (*Белов В. А.* Вексельное законодательство России. Научно-практический комментарий. – М., 1996. – С. 51–56). Див. також: *Белов В. А.* Очерки по вексельному праву. – М.: ЮрИнфоР, 2000. – С. 58–82. В розділі «О некоторых дискуссионных вопросах вексельного права» В. А. Белов полемізує зі своїми опонентами В. Б. Чуваковим (*Чуваков В. Б.* Юридическая природа тратты // Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 4. – Ярославль, 1997. – С. 23–33) і Є. А. Крашенинниковим (*Крашенинников Е. А.* Содержание переводного векселя // Очерки по торговому праву / Под ред. Е. А. Крашенинникова. Вып. 5. – Ярославль, 1997. – С. 3–22), а також В. В. Грачовим. Слід зазначити, що праці В. А. Белова, В. В. Грачова, Е. А. Крашенинникова, В. Б. Чувакова відрізняються науковим підходом у постановці проблем вексельного обігу на відміну від більшості робіт переважно дидактичного характеру.

1.2. Основні властивості векселя

Широкому розповсюдженню векселя сприяли його характерні властивості, що не завжди мали аналоги в нормах класичного загальноцивільного права. Ці властивості визначаються тим, що в економічному житті виникла потреба в такому різновиді цінних паперів, який би втілював боргове зобов'язання зі специфічними рисами, що дало можливість саме векселю стати популярним засобом обслуговування торговельного обігу.

Вексель є цінним папером у сенсі підходу Генріха Брюнера, Ернста Якобі та М. М. Агаркова. Згідно з Г. Брюнером⁴⁵, цінні папери характеризуються тим, що для реалізації прав, які містяться в них, потрібний факт володіння ними. Ґрунтуючись на визначенні Г. Брюнера, згідно з яким цінним папером є «документ приватного права, використання якого зумовлене приватноправовим володінням документом», М. М. Агарков відзначав, що «...документи, пред'явлення яких потрібне для реалізації прав, що в них втілені, мають назву цінних паперів»⁴⁶.

Е. Якобі підтримував підхід Г. Брюнера і вважав, що його визначення цінних паперів як документів, володіння якими необхідне для реалізації гарантованого в них права, зберігає своє значення. Розвиваючи концепцію Г. Брюнера, Е. Якобі трактував цінні папери так: «Цінними паперами є документи, які засвідчують правомочності, згідно з якими: (1) боржник не зобов'язаний вступати в будь-які переговори з кредитором, правомочності якого не підтверджені документально, і (2) переговори з попереднім кредитором, що не є власником документа, не можуть вважатися дійсними, якщо цей попередній кредитор під час переговорів вже не є кредитором»⁴⁷.

Але у німецькому праві є вужче поняття цінних паперів (наприклад, в Ойгена Ульмера), згідно з яким ними вважаються тільки документи на пред'явника й ордерні документи. З категорії цінних паперів виключаються іменні цінні папери, в тому числі вексель із застереженням «не наказу»⁴⁸. Очевидно, немає сенсу обмежувати цінні папери лише документами на пред'явника й ордерними документами – є всі підстави вважати вексель «не наказу» також цінним папером.

Таким чином, вексель являє собою документ, пред'явлення якого потрібне для реалізації засвідченого ним суб'єктивного права. Без вексельного документа неможливо реалізувати втілене в ньому зобов'язання особи, що виставила вексель, сплатити певну суму, тому володіння векселем є принципово важливою умовою для правомочності пропонування претензій. «Немає векселя, немає і прав», – відзначав Г. Ф. Шершеневич⁴⁹.

⁴⁵Brunner H. Die Wertpapiere // Handbuch des deutschen Handels-, See- und Wechselrechts / hrsg. von W. Endemann. – 2 Band. – Abschnitt 3. – Leipzig, 1922. – §147.

⁴⁶Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву: В 2 т., Т. 1. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 109–110.

⁴⁷Jacobi E. Grubdrifts des Wechsel- und Scheckrechtst. – Leipzig: O.R. Reiland Verlag, 1928. – S. 11.

⁴⁸Ulmer E. Das Rechts der Wertpapiere. – Stuttgart–Berlin: Kohlhammer Verlag, 1938. – S. 20.

⁴⁹Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3. Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 135.

Вексель – найважливіший представник групи ордерних цінних паперів. Зазвичай перший одержувач векселя названий по імені, перехід права власності на вексель від одного власника до іншого відбувається за допомогою індосаменту, а право вимоги платежу за векселем передається разом із самим документом – отже, право за документом впливає з права на документ.

Оскільки вексель за своєю природою є ордерним (обіговим) документом, так зване ордерне застереження (застереження, що перетворює документ на обіговий) зазвичай не включено в текст векселя. Тільки в тому разі, якщо трасант помістив у вексель негативне ордерне застереження «не наказу», вексель позбавляється властивостей обіговості й стає іменним цінним папером, а передача права відбувається за допомогою загальноцивільної поступки вимоги (цесії) (ст. 11 УВЗ). Тоді право на документ впливає з права за документом.

Як відзначав Р. фон Канштайн, деякі автори (Г. фон Толь, Г. Дербург і Г. Бернштайн) заперечували, що вексель є цінним папером, оскільки, на їх думку, він не має реальної ринкової вартості, а належить вексельному кредиторіві, як і будь-який інший борговий документ⁵⁰.

Вексель є письмовим однобічним борговим зобов'язанням на певну суму, зазначену в його тексті. Однобічність вексельного зобов'язання виявляється в тому, що боржник за векселем зобов'язаний сплатити певну суму в обумовлений час і в зазначеному місці. Відповідно, векселедержатель має лише право вимагати сплати боргу. Оскільки вексель є цінним папером, його письмова форма є обов'язковою умовою визнання документа векселем.

Безумовність вексельного зобов'язання виявляється в тому, що зобов'язання сплатити певну суму не має бути нічим обумовлено, а сплата за векселем не може залежати від будь-яких обставин, зазначених у векселі.

Вексельне зобов'язання має бути простим: його зміст не може ускладнюватися будь-якими додатковими даними, не передбаченими вексельним законодавством.

Вексельне зобов'язання має грошову природу. На відміну від інших видів боргових зобов'язань, предметом яких можуть бути не тільки гроші, а й інші речі, вексель завжди є зобов'язанням про сплату певної суми грошей.

Недотримання цих трьох умов (простоти, безумовності й грошової природи) призводить до недійсності векселя.

Учасники вексельного зобов'язання несуть солідарну відповідальність за векселем. Це означає, що всі трасанти, акцептанти, індосанти й особи, які забезпечують авалем сплату за переказним векселем, є солідарно зобов'язаними перед власником (ст. 47 УВЗ). Тому в разі несплати вексельної суми в зазначений термін векселедержатель може висунути вимоги кожній з осіб, яка поставила свій підпис на векселі, або всім одночасно. Послідовність прийняття вексельного зобов'язання його учасниками в цьому разі не має значення.

Вексель є абстрактним борговим зобов'язанням. Для вексельно-правових відносин характерним є відрив від початкових правовідносин, що лежать в основі видачі векселя⁵¹. Оформлення векселем боргових правовідносин перево-

⁵⁰Canstein, R. von. Das Wechselrecht Osterreichs. – Berlin: Carl Heymann's Verlag, 1903. – S. 61.

⁵¹Початкове зобов'язання загальноцивільного права часто називають основним не тому, що воно є важливішим за інші, а тому, що воно є основою видачі векселя.

дить ці відносини зі сфери загальноцивільного регулювання у сферу вексельного права. Питання, що стосується правовідносин, які є підставою видачі векселя, залишається за межами УВЗ (ст. 16 додатка № 1 до УВЗ) і не розглядається вексельним правом.

Правовий статус вексельної вимоги не залежить від причини боргу, тобто від юридичної угоди, що породила видачу векселя, а посилання на таку угоду робить його недійсним. З тексту векселя випливає, що кредиторів за векселем належить певна грошова сума, але не вказується правова причина (*causa*), з якої ця сума йому належить. Недоліки чи недійсність операцій, що були причиною видачі векселя, зазвичай не впливають на силу вексельного зобов'язання.

Обмеження абстрактності полягає в тому, що за відсутності правової підстави для видачі векселя (недотримання запропонованої законом форми основної угоди чи інші причини, за яких основна угода вважається недійсною), можливе заперечення проти безпідставного збагачення щодо першого власника векселя. Воно засноване на тому, що під час видачі векселя має бути захищений зміст зобов'язання боржника, яке кредитор за векселем у разі відсутності, недійсності чи скасування основної угоди одержав без законної підстави. Тому боржник може зажадати від першого власника повернення векселя (за винятком випадків, коли він під час передачі векселя знав про недоліки основної угоди). У цьому разі тягар доказу недійсності основної угоди несе боржник за векселем. У тому разі, якщо боржник не передавав вексель, а лише поставив підпис (наприклад, акцепт), він має право вимагати тільки викреслювання свого підпису.

Боржник також може пред'явити заперечення безпосередньому одержувачу сплати за векселем, якщо останній під час його придбання свідомо діяв на шкоду боржникові (ст. 17 УВЗ). Але навіть якщо кредитор за векселем висуває вимоги з відшкодування збитку до третьої особи, для обґрунтування заподіяного збитку він не може висунути вимоги на підставі основної угоди. Таким чином, абстрактність векселя обмежується, але повністю не усувається.

У зобов'язальному праві доцільно розрізняти різні ступені абстрактності. В. Д. Катков вважав, що абстрактність вексельного зобов'язання не означає абстрактності в безумовному сенсі, а лише те, що це зобов'язання не залежить від угоди, яка стала його причиною. Тому В. Д. Катков називає вексель відносно абстрактним зобов'язанням, підкреслюючи, що воно є більш абстрактним, ніж інші види боргових зобов'язань, тобто менш пов'язане з початковою угодою й іншими матеріальними обставинами, що передували видачі векселя⁵².

Абстрактність вексельного зобов'язання заснована на самій природі векселя, обіговий характер якого призводить до того, що особа, яка одержала вексель (внаслідок оплати векселем товарів або послуг), нічого не знає про причини видачі векселя та його придбання попереднім векселедержателем.

Ствердження абстрактності векселя⁵³ пов'язане з традицією німецького цивільного права. У той час як Кодексом Наполеона 1804 р. абстрактні договори в принципі не припускалися, в Німецькому Цивільному кодексі 1896 р. форма до-

⁵²Катков В. Д. Общее учение о векселе. – Харьков: Т-во «Печатня С. П. Яковлева», 1904. – С. 285, 287.

⁵³А. Е. Вормс критично оцінював абстрактність вексельного зобов'язання, вважаючи її забобоном, боротися з яким важко (Вормс А. Э. Реформа вексельного права. – М., 1926. – С. 9).

говору мала основне значення, а предметом вексельного зобов'язання була сама обіцянка, втілена в письмову форму й не пов'язана з початковою підставою виникнення такого зобов'язання.

Вексельні зобов'язання кожної з осіб, що підписали вексель, мають автономний характер. Принцип автономності окремих вексельних зобов'язань передбачає, що, «якщо на переказному векселі є підписи осіб, не спроможних зобов'язуватися за переказним векселем, підроблені підписи, підписи вигаданих осіб або ж підписи, що з будь-яких інших причин не можуть зобов'язувати тих осіб, що їх поставили чи від імені яких вони були поставлені, то підписи інших осіб не втрачають сили» (ст. 7 УВЗ).

Таким чином, якщо окреме вексельне зобов'язання не є чинним, це не означає, що не є чинними інші вексельні зобов'язання. Кожен підпис у вексельному борговому зобов'язанні є автономним, і кожна особа, що підписала вексель, несе відповідальність тільки на підставі факту свого підпису без урахування законності чи обсягу зобов'язань інших осіб, що підписали вексель. Як відзначають А. Шпунар і М. Калинський, автономність вексельного зобов'язання заходить так далеко, що навіть, якщо одна особа двічі підпише вексель, кожний з підписів може означати для цієї особи різну відповідальність⁵⁴. Автономність вексельного зобов'язання разом з його абстрактністю призводять до того, що, як кажуть у Франції, *«le papier absorbe l'obligation»* – «папір поглинає зобов'язання»⁵⁵. Однак ця властивість векселя, крім позитивних моментів, породжує й певні ризики. Так, особа, яка поставила свій підпис на векселі, може зазнати збитків, якщо інші підписи будуть визнані недійсними.

Чинність вексельного зобов'язання не залежить від чинності зобов'язань інших осіб, які поставили свої підписи на векселі, – сам вексель як документ містить усі необхідні елементи, що забезпечують чинність зобов'язання.

Властивість непротиставності заперечень передбачає, що «особи, до яких пред'явлений позов за переказним векселем, не можуть протиставити векселедержателю заперечення, засновані на їх особистому ставленні до векседавця чи до попереднього векселедержателя, якщо тільки векселедержатель, одержувати вексель, не діяв свідомо на шкоду боржникові» (ст. 17 УВЗ).

УВЗ не визначає, які саме заперечення є припустимими щодо другого власника векселя. Йдеться лише про певний вид заперечень, що є неприпустимими, а саме заперечень, заснованих на безпосередніх особистих правовідносинах боржника (векселедержателя) з векседавцем чи попереднім векселедержателем, не відображених у тексті векселя. Ці заперечення можуть бути пред'явлені власникові тільки в тому випадку, якщо він під час придбання векселя навмисно діяв на шкоду боржникові.

Питання про те, в якому випадку можна говорити про особисті стосунки з попереднім власником векселя, є спірним. Воно обговорювалося на Женевській вексельній конференції 1930 р., де більша частина делегатів інтерпретувала поняття «особисті стосунки» дуже широко й внаслідок цього розглядала заперечення, спрямовані не тільки проти певного власника векселя, а й ті, що стосувалися складу

⁵⁴Szpunar A., Kalinskiy M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 29.

⁵⁵Les effets de commerce: lettre de change, billets a ordre et au porteur, warrants, facture protestable. – P.: Sirey, 1975. – P. 88.

вексельного зобов'язання. УВЗ передав вирішення цього питання судовій практиці й науці.

Деякі учасники конференції, зокрема німецька делегація (на підставі §796 Німецького Цивільного кодексу і §364 Торгового кодексу), вважали, що ці заперечення, зокрема заперечення проти відсутнього чи незадовільного договору про розміщення позики, не є виключеними статтею 17 УВЗ, хоча це не означає, що припустимі всі заперечення, що стосуються складу вексельної вимоги. Отже, норми ст. 17 УВЗ є неповними і становлять частину вчення про заперечення.

Особистими стосунками (за ст. 17 УВЗ) є особливі правовідносини, що пов'язують вексельних кредитора і боржника незалежно від автономності зобов'язань за векселем. При цьому це можуть бути як правовідносини (основна угода), покладені в основу передачі векселя, так і особливі домовленості (або обставини), що поширюються на вимогу сплати векселя (договір про звільнення боржника від виконання зобов'язання, угода про пролонгацію або виключення регресу).

Як вважає А. Баумбах, під час правової оцінки питання про існування між цими особами особистих стосунків необхідно спиратися на принцип вексельної строгості, зважаючи на те, чи не обмежується здатність векселя до обігу⁵⁶.

Властивість непротиставності заперечень сприяє здатності векселя до обігу і слугує захисту інтересів другого покупця векселя (стосовно нього інтереси боржника за векселем мають відійти на другий план).

Вексель є формальним документом. Створення переказного векселя характеризується значним ступенем формалізму, пов'язаного з абстрактністю вексельного зобов'язання. Останнє, втілене у форму цінного паперу, стає відділеним від своєї першопричини і векселедержатель покладається лише на те, що документ названо векселем. Ця формальність, що виникла під впливом німецького права, виявляється в тому, що кожний пред'явник векселя довіряє самому факту втілення боргового зобов'язання у форму векселя. Тому формальність стає свого роду гарантією безпеки вільного обігу векселя.

Оскільки законність і сила векселя підтримуються формалізмом вексельного зобов'язання, потрібним для забезпечення його чіткого обігу і безпеки учасників вексельного зобов'язання, їм досить перевірити правильність оформлення документа відповідно до вексельного закону. Дефект форми векселя, зокрема відсутність у ньому одного чи кількох обов'язкових реквізитів, може призвести до того, що такий документ не буде визнаний векселем, а вексельне зобов'язання втратить силу⁵⁷. Ризики векселедержателя, пов'язані з важливістю формального аспекту векселя, його абстрактністю і автономністю вексельного зобов'язання дають підставу деяким авторам стверджувати, що «*ce droit versetrait dans l'amoralisme*» – «право захопилося аморальністю»⁵⁸.

⁵⁶Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 242–243.

⁵⁷Щодо цього показовою є наведена М. М. Агарковим анекдотична історія 20-х років XX ст. про ново-явленого директора тресту, в минулому революційного матроса, який написав резолюцію на векселі, що надійшов до нього: «У бухгалтерію. Розібратися – що це за вексель?», на що старий бухгалтер, сумно схиливши голову, констатував: «Це вже не вексель» (Бабкин С., Белов В. За глаза его называли «мэтр» // Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву: В 2 т., Т. 1. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 15).

⁵⁸Piedelievre S. Instruments de credit et de paiement. – 4 ed. – P.: Dalloz, 2005. – P. 57.

Загалом, правила вексельного обігу, на яких заснована формальність векселя, можна поєднати в поняття «вексельна строгість» (*obligatio stricti juris*). Існує два види вексельної строгості – формальна й матеріальна. Формальна строгість пов'язана з вимогами до форми векселя, яких потрібно дотримуватися в разі його виставлення. На дотриманні цих вимог заснована надійність вексельного обігу – від чітко визначених термінів сплати і правових дій (пред'явлення і протест) залежить можливість регресної вимоги про відшкодування.

Матеріальна строгість векселя пов'язана з визначенням змісту вексельного зобов'язання відповідно до вексельного документа. За рідкісним винятком усе, що не відображене в тексті вексельного документа, не може впливати на зміст вексельного зобов'язання.

Згідно з вексельною строгістю, зміст вексельного зобов'язання визначається тим, що написано в тексті векселя. У цьому разі справедливим є афоризм «*quod non est in cambio, non est in mundo*» («чого немає у векселі, того немає у вустах»). Але строгість вексельного зобов'язання не повинна переростати в догму – доцільно визначити розумні межі застосування принципу формалізму.

Таким чином, саме з причини формалізму й абстрактності, а також принципів автономності вексельного зобов'язання і непротиставності заперечень створюються сприятливі умови для обігу переказного векселя, а індосаменти не зменшують силу вексельного зобов'язання. Оскільки принципи незалежності вексельних зобов'язань і непротиставності заперечень діють під час кожної передачі векселя, новий векселедержатель не боїться, що йому відмовлять платити за векселем. Векселедержатель не може (і не хоче) нічого знати про попередні правовідносини. У такий спосіб відбувається захист сумлінних угод, що дає можливість векселю реалізовувати свою властивість обігового цінного паперу *publica fide* – публічної довіри.

1.3. Економічні функції векселя

Економічне значення векселя визначають його основні функції, правильне розуміння яких учасниками фінансового ринку є умовою максимальної ефективності вексельних операцій. Ці функції потрібно враховувати законодавцві, оскільки брак адекватної цим функціям правової форми значно ускладнює їх реалізацію. Серед різноманітних функцій векселя можна виділити чотири найважливіших: кредитна, розрахункова, забезпечувальна, інвестиційна.

Кредитна функція є найважливішою, оскільки саме в ній найбільшою мірою виявляється значення й економічна роль векселя. Відомо, що вексель – це зручний інструмент короткострокового кредиту. Ще С. М. Барац відзначав: «Якщо загально-новизнаною істиною є той факт, що кредит – душа промисловості, то вексель, безсумнівно, – кращий представник кредиту»⁵⁹.

На перших етапах історії свого виникнення вексель був засобом безпечного переказу грошей⁶⁰, а його кредитна функція сформувалася пізніше, набуваючи згодом дедалі більшого значення. Саме завдяки кредитній функції вексель сприяв розвитку не тільки комерційного кредиту, а й промисловості в цілому.

Як зауважував М. Блок, відстрочка платежів і загальне нагромадження цих відстрочок сприяли успіху капіталістичного способу виробництва, сформувавши особливе фінансове середовище, що перебуває в нестійкій рівновазі, де кожний є водночас кредитором і боржником. Капіталістичний спосіб виробництва, заснований на такому взаємному кредиті, порушився б у разі одночасного звірення всіх рахунків⁶¹.

Деякі автори виділяють функції дисконтування, рефінансування та кредитно-грошового регулювання⁶². Комерційні банки під час урахування векселів клієнтів можуть здійснювати дисконтування векселів у центральних банках, що визначають відсоткову ставку (ставку рефінансування), а також висувати конкретні вимоги до якості дисконтованих векселів та до банків, що проводять дисконтування. Залежно від пріоритетів економічного розвитку господарства, центральний банк може змінювати умови дисконтної політики і в такий спосіб впливати на кон'юнктуру ринку векселів⁶³.

Забезпечувальна функція передбачає використання векселя як засіб, що гарантує сплату⁶⁴. При цьому забезпечувальну функцію необхідно розглядати у двох

⁵⁹Барац С. М. Курс вексельного права. – СПб.: Т-во «Общественная польза», 1893. – С. 5.

⁶⁰Через існування різних грошових систем перевезення грошей в інше місце завжди було пов'язане з їх обміном, від чого походить сама назва векселя (нім. *weschel* – обмін). Нині вексель утратив цю функцію завдяки виникненню чеків, поштових, телеграфних і електронних переказів, а також розвитку банківських технологій.

⁶¹Bloch M. Esquisse d'une histoire monetaire de l'Europe. – P.: Librairie Armand Colin, 1954. – P. 77.

⁶²Hagemuller K., Jacob A. Der Bankbetrieb: Bd. 1–3. Bd. 2. Kredite und Kreditsurrogate, Dienstleistungsgeschaft. – 5. Aufl. – Wiesbaden, 1987. – S. 44.

⁶³Виокремлювати функції дисконтування та рефінансування з кредитної функції не коректно, оскільки здатність до дисконтування – це одна з основних причин для становлення векселя саме як інструмента кредитування й виникнення його кредитної функції.

⁶⁴Забезпечувальна функція векселя безпосередньо пов'язана з його кредитною функцією. А. В. Демківський ототожнює забезпечувальну функцію з кредитною (Демківський А. В. Вексельна справа: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – С. 25).

аспектах. З одного боку, закладена у векселі вимога через свою абстрактність та формалізм (у сполученні зі строгістю вексельного права) дає додаткові гарантії виконання боргового зобов'язання. З іншого – вексель може ставати самостійним гарантійним засобом погашення комерційного кредиту.

Вексель може надавати гарантію тільки щодо економічних ризиків і не є гарантійним засобом за політико-економічних або суто політичних ризиків. Гарантійна функція векселя спрямована на виключення ризику неплатоспроможності; вона ґрунтується на гарантійних властивостях, які притаманні векселю за самою своєю природою. Ці властивості пов'язані з абстрактністю та формалізмом вексельної вимоги, а також із правовою сутністю вексельних підписів, що ставляться на документі і свідчать про платоспроможність особи, яка підписала цей документ, та її популярності в певних комерційних колах.

Розрахункова функція векселя полягає в тому, що він є засобом розрахунку за товари (або послуги). Деформація функції векселя в пострадянських країнах внаслідок тенденції його використання як розрахункового засобу гальмує його застосування за призначенням, тобто як інструмента комерційного кредиту, і внаслідок цього заважає оздоровленню та зміцненню фінансового стану підприємств. У пострадянській економіці розрахунково-платіжна функція векселів значною мірою витіснила функцію кредиту і стала провідною. Про це свідчить, зокрема, застосування векселів для зарахування обоюсторонніх вимог і побудови розрахунково-платіжних ланцюжків.

Реалізація розрахунково-платіжної функції наближає вексель до реальних грошей, перетворюючи його на грошовий сурогат. Основним прихильником концепції грошових сурогатів є Фрідріх фон Хайек, який проаналізував можливу багатовалютну економічну систему. Подібні уявлення зустрічаються в інших авторів, які називають «майже грошима» альтернативні фінансові інструменти, що не є повноцінними грошима⁶⁵. До складу «майже грошей» зазвичай включаються і векселі, а Ф. Хайек називає векселі банків, що випускаються для обігу, «приватними грошовими знаками»⁶⁶.

На основі теорії «майже грошей» розроблено градацію грошової маси на грошові агрегати. Векселі відносять до розширеного агрегату МЗ, в який входять також інші цінні папери. Таку класифікацію було зроблено на підставі ступеню ліквідності та можливості обміну цінного паперу на гроші, а також з урахуванням пов'язаних з цим часових і матеріальних витрат.

Хоча в економіці існує особлива категорія так званих кредитних грошей, що являють собою зобов'язання приватної чи юридичної особи, законодавство не визнає такі зобов'язання грошми і розглядає їх як самостійні об'єкти цивільного права.

Щоб одержати замість комерційного векселя гроші, з ним проводять декілька трансакцій (наприклад, врахування у банку), що визначають обсяг грошового агрегату, в який включають векселі. Такий підхід є правильним не тільки з правового, а й з економічного погляду, коли вексель відіграє роль комерційного цінного паперу, що спостерігається в країнах з розвиненими фінансовими ринками. Але в країнах

⁶⁵ «Існує безліч інших активів, що являють собою майже те саме, що й гроші. Ми визначаємо ці активи як «майже гроші», підкреслюючи такою назвою, що вони не мають усіх тих функцій, які властиві грошам» (Фишер С., Дорнбуш Р., Шмагензи Р. Экономика: Пер. с англ. – М.: Дело, 1999. – С. 864; Фишер И. Покупательная сила денег. – М.: Дело, 2001. – С. 31).

⁶⁶ Хайек Ф. А. Частные деньги. – М.: Ин-т нац. модели экономики, 1996. – С. 81.

з фінансовими ринками, що формуються, вексель, який багаторазово передається і практично не погашається, використовується як своєрідний засіб обігу.

Існує два основних підходи до виконання векселем деяких функцій грошей. Прихильники першого підходу позитивно оцінюють виконання векселем окремих функцій грошей. «Вексель... здатний бути заміником грошей у будь-яких розрахунково-платіжних відносинах»⁶⁷; «вексель... став... широко вживаним засобом розрахунків, тобто повноцінним заміником грошей»⁶⁸; «вексель є грошовим сурогатом, який завдяки здатності до передачі стає платіжним засобом, замінюючи собою гроші»⁶⁹; «вексель... ордерний цінний папір... за своїми економічними ознаками близький до кредитних грошей банку»⁷⁰.

Виконання векселем функції заміника грошей є однією з характерних особливостей його використання у вітчизняній економіці. Як відзначав Дж. Хікс, хоча короткострокові векселі не можна ототожнювати з грошми, вони є досить близьким заміником грошей⁷¹. На думку А. С. Генкіна, в цьому можна бачити завершення тривалого процесу дестафації – «дематеріалізації» грошей; саме вексель, як давно відомий заміник грошей, відіграв важливу роль у цьому процесі⁷².

Однак, при цьому необхідно враховувати істотні відмінності між обігом векселів та грошей. Як відзначав Р. Гільфердінг, обіг грошей заснований на суспільному мінімумі товарного обігу, а обіг векселів пов'язаний з перевищенням цього мінімуму. Вексель, цей приватний борговий знак, або сплачується грошми, або компенсується іншим борговим знаком. Завдяки цьому з приватного боргового знака вексель перетворюється на суспільно значущий і визнаний еквівалент грошей. Вексель виник з функції грошей як засобу сплати, але за допомогою кредиту він замінив гроші приватними відносинами між контрагентами, заснованими на довірі до їх платоспроможності⁷³.

Прихильники другого підходу менш оптимістично розцінюють використання векселя як заміника грошей. Вони вважають, що вексель не може брати на себе окремі функції грошей. При цьому не можна змішувати між собою засоби розрахунку і засоби сплати, оскільки це призводить до негативних наслідків. Вексель є засобом розрахунку, а засобом сплати можуть бути тільки гроші. «Вексель не є засобом сплати і передати його в «сплату» чогось не можна... Вексель не є розрахунковим (платіжним) документом»⁷⁴. «Використання векселя... може... негативно впливати на грошовий обіг у цілому. Вексель... не є засобом сплати»⁷⁵; «вексель грошима не є, оскільки після настання терміну сплати він сам підлягає обміну на гроші»⁷⁶.

⁶⁷Эйдин Э. Л. Программа перехода от экономики задолженностей к экономике платежей. – Минск, 1998. – С. 245.

⁶⁸Тихонов Р. Ю., Панферов И. Н. Вексель: генезис, функции, механизм. – Минск: Мисанта, 1997. – С. 4.

⁶⁹Рынок ценных бумаг и его финансовые институты / Под ред. В. С. Торкановского. – СПб.: АО «Комплект» 1994. – С. 45.

⁷⁰Самойло В. Г. Основание возникновения вексельного обязательства – односторонняя сделка, договор или юридический состав? // Промышленно-торговое право. – 2000. – № 7–8. – С. 34.

⁷¹Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал. – М.: ИД «Прогресс», 1993. – С. 280.

⁷²Генкин А. С. Денежные суррогаты в российской экономике. – М.: ИД «Альпина», 2000. – С. 34.

⁷³Гильфердинг Р. Финансовый капитал. Исследование новейшей фазы в развитии капитализма. – М.: Изд-во соц.-экон. лит-ры, 1959. – С. 89.

⁷⁴Еделькин Д. Выдача векселя: правовое регулирование и обычаи делового оборота (<http://www.yedelkin.ns.ru>); Еделькин Д. Коммерческий кредит и вексель (www.nsu.ru/materials/nalogi/kkvex.html).

⁷⁵Дробышев П. Традиции и парадоксы вексельного обращения // Рынок ценных бумаг. – 1996. – № 10. – С. 34.

⁷⁶Тихонов Р. Ю., Панферов И. Н. Вексель: генезис, функции, механизм. – Минск: Мисанта, 1997. – С. 39.

Інвестиційна функція полягає в тому, що вексель як цінний папір може бути об'єктом інвестування. Купуючи за гроші вексель, підприємство інвестує кошти, розраховуючи в результаті реалізації прав, втілених у векселі, одержати в майбутньому прибуток.

Як відзначав Г. Ф. Шершеневич, «міжнародна торгівля була б неможливою без такого платіжного засобу, як вексель. Потреба в цьому засобі перетворює сам вексель на товар, що має свою ціну і є предметом самостійної важливої торгівлі»⁷⁷.

Вкладають грошові кошти у вексель переважно банки та спеціальні фінансові установи. Завдяки цьому вони мають високоліквідні інвестиції капіталів, тому що надійні векселі можна легко дисконтувати чи продати. Крім того, інвестор може розраховувати на надходження грошей під час сплати за векселем без його врахування. Тому останнім часом у країнах з розвиненими фінансовими ринками векселі дедалі частіше використовуються як інвестиційний інструмент.

Загальна економічна функція векселя визначається як його здатність виступати в ролі засобу кредиту серед певного кола осіб, що не сумніваються в обґрунтованості обіцянки здійснити сплату. Однак, оскільки вексель використовується для розв'язання багатьох економічних завдань, його часто «навантажують набором додаткових функцій і в такий спосіб надають векселю якості й можливості, що суперечать його прямому призначенню»⁷⁸. До того ж, вексель «крім своїх основних функцій частково виконує функції облігацій, депозитних сертифікатів і навіть чеків»⁷⁹.

У реальній практиці вексельних операцій поєднуються різні функції векселя залежно від конкретної мети операції. Загалом можна вважати, що в сучасному вексельному обігу переважає кредитна функція, а інші є додатковими. Можна прогнозувати подальший розвиток інвестиційної функції як найбільш динамічно зростаючої.

⁷⁷Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: Т. 3. Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 54.

⁷⁸Гудков Ф. А. Вексель. Дефекты формы. Методики выявления типичных ошибок. – М.: Банковский Деловой Центр, 1998. – С. 4.

⁷⁹Иванов Д. О. Тенденции на вексельном рынке и в торговле долговыми обязательствами // Банковские услуги. – 1997. – № 12. – С. 11–13.

1.4. Теорії вексельного зобов'язання

Питання про підставу виникнення вексельного зобов'язання, актуальне для теорії цінних паперів у цілому, є одним з найбільш складних у теорії вексельного права. Хоча було створено безліч теорій вексельного зобов'язання, про які ще наприкінці XIX ст. К. Грюнхут сказав як про «сад оманливих та взаємно переплечених теорій»⁸⁰, більшість із них нині становлять лише історичну цінність.

Дискусія про природу векселя триває у сучасній науковій літературі і не може вважатися вичерпаною, оскільки аналіз теорій вексельного зобов'язання має не тільки теоретичне, а й практичне значення, тому що дає змогу краще зрозуміти природу цього зобов'язання і правовідносин, які з нього випливають. Вексельне законодавство не дає відповіді на питання, внаслідок яких саме юридичних дій виникають боргові зобов'язання за цінними паперами. Очевидно, доцільно спиратися на те, що без підпису відповідальність не настає. Однак залишається відкритим питання, чи досить самого акту підпису для обґрунтування зобов'язання за цінними паперами, чи має відбутися передача документа.

Внаслідок цього теорії вексельного зобов'язання можна розділити на два основних підходи – договірний і позадоговірний. У рамках кожного з підходів було створено багато різних теорій. Основна розбіжність між цими підходами полягає в тому, що згідно з договірними теоріями вексельне зобов'язання виникає внаслідок угоди (укладається в тій чи іншій формі векселедавцем і векселедержателем за допомогою видачі і прийняття векселя); автори позадоговірних теорій виключають наявність якої-небудь угоди для виникнення вексельного зобов'язання. Таким чином, згідно з договірним підходом, вексельне зобов'язання засноване на договорі, а згідно з позадоговірним – на волевиявленні особи, яка виставила вексель.

Залежно від того, які юридичні факти визнають підставою для виникнення вексельного зобов'язання, по-різному зважається і питання про момент виникнення цього зобов'язання (з моменту написання документа, з моменту його видачі або з моменту його прийняття).

По суті, сумніви у тому, що договірний підхід є вичерпним, виникли після поширення індосаменту як засобу передачі вимог за векселем, коли первинна угода між векселедавцем і першим векселенабувачем втрачала значення, а його зміст ставав повністю невідомим наступним векселенабувачам.

Тому договірний підхід є недостатнім для пояснення абстрактності вексельного зобов'язання, що добре виявлена під час індосаменту. З одного боку, важко заперечувати, що в разі видачі векселя між сторонами існує певна угода, векселедавець виявляє готовність і бажання видати вексель, а векселенабувач – бажання прийняти вексель. Якби такої угоди (домовленості) не було, то і вексель не був би виданий.

Це є основною слабкою стороною позадоговірного підходу, що ґрунтується на ідеї про одностороннє волевиявлення векселедавця. Хоча позадоговірні теорії детально пояснюють абстрактність вексельного зобов'язання у випадку, наприклад, втрати або викрадання векселя (такий вексель, що виявився потім у сумлінного векселедержате-

⁸⁰ *Grunhut C. S. Wechselrecht: 2 t., T. 1. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 267.*

ля, є повноцінним зобов'язанням), вони погано узгоджуються з тим очевидним фактом, що для видачі векселя мало волевиявлення однієї сторони і необхідна готовність іншої сторони прийняти вексель, а отже – певна угода, домовленість сторін.

Основні протиріччя двох основних підходів останнім часом значною мірою були зменшені завдяки новим теоріям, серед яких найбільшого значення набула теорія юридичної видимості (*Rechtsscheintheorie*), що дає обґрунтування юридичної чинності цінних паперів.

1.4.1. Історія становлення теорій вексельного зобов'язання

Розвиток вексельних теорій у Німеччині до прийняття Загальнонімецького вексельного статуту 1848 р.

Спочатку, ще з XVI ст., для створення теорій виникнення вексельного зобов'язання використовувалися традиції римського права, і автори теорій вексельного зобов'язання доклали чимало зусиль для того, щоб обґрунтувати свої ідеї саме на основі римського права. Однак, як справедливо зазначав Карл Грюнхут, внаслідок спроб обґрунтувати вексельне зобов'язання нормами римського права було обрано хибні засади для теоретичних розробок, оскільки норми римського права створювалися для обґрунтування операцій, що існували в епоху Римської імперії. Тому ці норми були лише частково придатні для аналізу вексельного зобов'язання⁸¹.

Питанню про правову природу векселя і про відношення вексельного зобов'язання до визнаних у римському праві видів договорів надавалося дуже важливе значення, оскільки необхідно було виправдати вексельні операції перед церквою, яка постійно намагалася ці операції обмежити й контролювати як спосіб незаконного збагачення шляхом лихварства. Підкріплення вексельних операцій авторитетом римського права було важливим аргументом для церкви й представників канонічного права.

Як відзначав Г. Ф. Шершеневич, вексельні правовідносини можна було б розглядати як *emptio-venditio* (одна особа платить іншій особі гроші, що будуть повернуті їй третьою особою в іншому місці). При цьому підході векселедержатель ніби купував за готівку (*propecunia praesenti*) у векседавця іноземну монету, що передавалася йому потім в обумовленому місці (*pecuniam absentem*). Такий акт купівлі-продажу виправдовував різницю у вартості (прибуток), неприпустиму з канонічної точки зору в тому разі, якщо вважати вексель формою боргових відносин (*mutuum*). Однак, якщо ту саму угоду вважати обміном однієї речі на іншу, то ці правовідносини можна буде назвати *permutatio* – дозволена канонічним правом операція. А якщо вважати, що векседавець, обіцяючи векселедержателю видати йому в іншому місці отримані гроші, робить цим особисту послугу (і наймає векседавця для переміщення грошей), то ця операція може бути названа *locatio-conductio*, що цілком виправдовує винагороду, отриману векседавцем⁸².

⁸¹ Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 237.

⁸² Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3. Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 46–47.

Тривалий час не підлягало сумніву те, що вексельне зобов'язання ґрунтується на договорі (нім. *Vertrag*): зобов'язання виникає внаслідок того, що боржник поставив підпис на векселі, а його партнер за договором погодився з цим, визнавши боргове зобов'язання. Основні розбіжності в поглядах виникали під час аналізу природи цього договору. Роландінус (помер в 1300 р.) і Бальдус (помер в 1400 р.) визначали вексель як купівлю-продаж відсутніх грошей за готівку. У XVI ст. аналогічне визначення пропонував ще один представник канонічного права – Томас де Віо (помер в 1499 р.). С. Скаччіа і Р. де Туррі згадували в своїх працях про те, що вексель можна визначати як договір обміну грошей, поєднаний з послугою перевезення грошей у зазначене місце сплати⁸³.

Думка, згідно з якою в разі вексельного зобов'язання йдеться про *своєрідний (схожий на торговельну угоду) консенсуальний договір* про взаємне виконання обов'язків (доставити гроші однієї сторони в інше місце і там зробити оплату іншій стороні), переважала досить довго. Консенсуальний договір вважався укладеним тоді, коли сторони домовлялися про місце і час сплати обумовленої суми.

Прихильники такого підходу вважали, що угода сторін (а не сам по собі вексель як документ) є основою вексельної операції. Видача векселя вважалася наслідком укладеного договору, а сам вексель як документ відступав на другий план. Внаслідок такого підходу, як відзначає К. Грюнхут, протягом сторіч вивчення природи вексельного зобов'язання обмежувалося аналізом договору між трасантом і ремітентом. Цей договір розглядали як первинний вексельний контракт, у якому, однак, брали участь не тільки трасант і ремітент, а від трьох до чотирьох осіб: виставитель, ремітент, акцептант і пред'явник (презентант). Вважалося, що первинний договір між трасантом і ремітентом припускав передачу повноважень, і в правовій природі цього договору вбачали (спираючись на традиції римського права) такі конструкції, як *mutuum*, *depositum*, *locatio conductio*, *mandat*, *permutatio*, *emptio venditio*.

Оскільки основою вексельного зобов'язання трасанта вважалася угода сторін (договір), а не вексельний лист, факт, що на підставі саме цього листа можна було вимагати суму, зазначену у векселі, прихильники такого підходу не брали до уваги. Негативним наслідком цього було те, що ставало можливим заперечення про несплачену валюту, а виплата частини вексельної суми залежала від виплат інших частин цієї суми.

У теорії вторинного договору почасти вирішувалася проблема вторинності самого векселя стосовно договору. Прихильники цієї теорії, німецькі юристи XVIII ст. Йоганн Готліб Гейнецій і Георг Фрідріх фон Мартенс, вважали, що вексель можна порівнювати з давньоримським хірографом, а вексельне зобов'язання, засноване на літеральному контракті, – з формою договору в римському праві. Наслідком літерального контракту була передача від однієї сторони іншій особливого письмового документа.

Спочатку укладався консенсуальний договір, що передував видачі векселя, а з нього випливало вексельне зобов'язання, що виконувалося за допомогою вторинного договору. Тому виникла думка, що вексельне зобов'язання виникає тоді, коли укладений згідно з вимогами до форми документ підписаний і вручений. Саме

⁸³ Катков В. Д. Общее учение о векселе. – Харьков: Тов-во «Печатня С. П. Яковлева», 1904. – С. 27, 30.

вручення підписаного документа з текстом вексельного боргового зобов'язання і породжувало правові наслідки вексельного зобов'язання.

Відповідно до теорії вторинного договору, хоча видача векселя є наслідком укладеного договору, вексельне зобов'язання не може існувати в усній формі (як при стипуляції в римському праві), і тому воно не виникає без передачі документа.

Коли після видачі векселя виникає вексельне зобов'язання, мотиви й обставини видачі векселя вже не мають значення. При цьому вексельне зобов'язання не втрачає чинності через легковажність або необачність дій виставителя векселя, чи з тієї причини, що гроші за векселем не були сплачені.

Теорія вторинного договору внесла деяку ясність у заплутане вчення про правову природу векселя. Подальшого розвитку теорія вторинного договору набула у концепціях Фрідріха Лібе і Генріха фон Толя.

Теорію формального акту (*Formalakttheorie*) було створено Фрідріхом Лібе, хоча його вважали і творцем теорії абстрактного контракту, і прихильником концепції акту однобічного волевиявлення. Так, Ф. Лібе не заперечував, що вексель пов'язаний із правовими відносинами між учасниками вексельної угоди. Ці правові відносини зумовлюють випуск векселя, що є цілком формальним актом. Тому Ф. Лібе говорив про «формальний контракт», порівнюючи вексель з письмовим контрактом у римському праві. Договірним угодам він не надавав значення, тому що дії пред'явника не залежать від доказів чинності боргового зобов'язання.

Загалом, Ф. Лібе особливо підкреслював незмінну формальну природу векселя і незалежність вексельного зобов'язання від матеріальних обставин і причин видачі векселя. Однак Ф. Лібе, на відміну від К. Ейнерта, вважав, що, незважаючи на формальність векселя, під час його обігу між учасниками вексельних операцій виникають особливі правовідносини, що відрізняються від правовідносин під час обігу інших цінних паперів.

Оскільки, згідно з Ф. Лібе, сутністю вексельної операції є її формальний аспект, то попередні наміри учасників вексельної операції, так само як її матеріальні причини й обставини, можуть лише опосередковано впливати на набуття векселем певної форми. Тому векседавець не є уповноваженим за векселем (зобов'язаним виявляти пильність стосовно своїх попередників). Він – кредитор, який має свої власні права на підставі формальності вексельної операції.

Крім того, вексельна операція є однобічним формальним актом, внаслідок якого створюється *ім'я* (підпис векседавця), здатне до обігу в формі векселя. Тому кожен власник векселя має тільки свої власні інтереси, і він не представляє інтереси своїх попередників. Однак у цілому Ф. Лібе залишав відкритим питання про те, чи засноване вексельне зобов'язання на однобічній обіцянці або договорі⁸⁴.

Теорія договірної укладання вексельного зобов'язання за допомогою видачі документа (*Begebungsvertragstheorie*) Генріха фон Толя. Г. Толь, на відміну від Ф. Лібе, підкреслював договірний характер вексельного зобов'язання, яке він називав підсумковим зобов'язанням. З погляду Г. Толя, факт передачі векселя припускає реальну передачу власності на вексель. Тому не тільки векседавець та індосант передають підписаний ними вексель, а й акцептант бере на себе обов'язок платежу тільки лише після передачі векселя, на якому є його позначка про акцепт.

⁸⁴ Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – С. 251.

Коли трасат акцептує тратту, він стає зобов'язаним сплатити всю суму, не маючи права вимагати забезпечення векселя. Якщо сплата трасатові відсутня, трасант гарантує одержувачу суму регресу. Г. Толь вважав, що вексельне зобов'язання є втіленням абстрактного контракту і має бути цілком відокремлене від відносин векселедавця, що спричинили його, і першого векселедержателя, тобто від забезпечення векселя і його валюти.

Г. Толь називав вексельне зобов'язання підсумковим, що не залежить від усіх попередніх відносин. Саме завдяки такій підсумковості зобов'язання виникає право на протест. Відповідальність боржника за векселем ґрунтується не на якій-небудь матеріальній або договірній причині, а на самому факті прийняття вексельного зобов'язання. Тому вексельне зобов'язання є цілком формальним⁸⁵.

Теорії Ф. Лібе і Г. Толя зробили значний внесок у наукове дослідження вексельного права й у розробку німецького вексельного законодавства 1848 р.

У договірному підході впродовж його історії відбулися значні зміни. Починаючи з праць Г. Толя, уявлення про те, що саме має називатися вексельним договором, стало істотно відрізнятися від попередніх поглядів на вексельний договір. Якщо раніше вважалося, що вексельний договір містив у собі й усні переговори між сторонами, і написання документа, і видачу векселя, то в нових договірних теоріях значення набули події, що відбувалися після написання векселя, оскільки все те, що було до цього, ігнорувалося як таке, що суперечить абстрактній природі векселя, визнаний в німецькому вексельному праві. Події, що сталися до написання векселя, могли розглядатися лише як попередня згода сторін.

Подальша еволюція договірних теорій

Якщо вважати, що для виникнення вексельного зобов'язання потрібна певна домовленість між сторонами, спірним залишається питання, як створюється така домовленість – наприклад, у випадку індосаменту, коли новий одержувач векселя нічого не знає про обставини його видачі й особливості першого договору між сторонами, що спричинили складання векселя. Можливі два підходи до цього питання.

Згідно з першим підходом, у процесі обігу векселя між кожним новим боржником за векселем і кожним новим кредитором ніби постійно укладається новий договір.

Відповідно до другого підходу, перший одержувач векселя переймає право кредитора для всіх наступних одержувачів векселя, а саме вексельне зобов'язання містить у собі незліченний ряд зобов'язуючих договірних оферт (пропозицій).

Відповідно до **презентаційної теорії** (*Presentationstheorie*) Рудольфа фон Ієрінга, відомої також під назвою теорії офerti (пропозиції), боржник виставляє оферту, за яку він несе відповідальність до моменту презентації. Після презентації (акцепту офerti) виникає зобов'язання здійснити сплату. Цю теорію засновано на ідеї, що вексельне зобов'язання виникає за допомогою договору, завдяки видачі й одержанню векселя, тобто за допомогою традиційних відносин між будь-якими боржником і кредитором⁸⁶.

⁸⁵Thol H. Zusammenstellung des Entwurfes einer Wechsel-Ordnung für Mecklenburg und des Entwurfes einer Wechsel-Ordnung für die preussischen Staaten. – Rostock: In Commission der Stillerschen Hofbuchhandlung, 1847; Thol H. Das Handelsrecht. V. 1–2. – Leipzig: Fues, – 1873–1876.

⁸⁶Jhering, R. von. Law as a means to an end / Translated from the German by Isaac Husik. – N. J.: Lawbrook

Як зазначає К. Грюнхут, описуючи теорію оферти (у тому вигляді, в якому вона була наприкінці XIX ст.), коли вексель передається за індосаментом, його новий одержувач приймає чергову оферту, і це створює враження, що договір укладається між виставителем і кожним новим одержувачем векселя⁸⁷.

У випадку акцепту векселя та обставина, що зроблений акцепт не може бути відкликаний, пов'язана з тим, що зобов'язання акцептанта засноване не тільки на договорі, а й на односторонній дії акцептанта – його підпису. З погляду теорії оферти, в разі пред'явлення векселя до акцепту трасатові адресується одна з оферт, що є у вексельному зобов'язанні. При цьому втілена в акцепті заява трасата про готовність прийняти вексель повинна здійснитись для оферента (особи, яка робить пропозицію). Тому підписаний акцепт може бути відкликаний до того моменту, доки документ не потрапив до оферента, після чого цей акцепт стає необоротним.

Ідеї Р. фон Ієрінга продовжив Рудольф Зом, який вважав, що боржник укладає з ремітентом договір на користь третьої особи. Після цього боржник видає вексель будь-якій особі, а законний кредитор бере його від будь-якої особи. У результаті цього кредитор набуває право вимагати сплату боргу. Відповідно до підходу Р. Зома, обіцянка векселедавця сплатити за векселем є не однією обіцянкою, а безліччю заздалегідь невизначених обіцянок. Кожен наступний векселедержатель, набуваючи вексель, приймає таку пропозицію кожного з вексельних боржників. Внаслідок цього між кожним вексельним боржником і вексельним кредитором виникає договір, що містить зобов'язання.

Р. Зому близька ідея делегування повноважень, і він зазначав, що векселедавець обіцяє сплатити першому векселедержателю (чи за «його наказом»). Саме в цьому «за наказом» і виявляється делегування повноважень, оскільки даний векселедержатель фактом прийняття векселя заздалегідь висловлює згоду на прийняття вексельних прав. На практиці делегування повноважень здійснюється за допомогою індосаменту⁸⁸.

Такому поясненню суперечать законодавчі норми, що охороняють права сумлінних набувачів векселя навіть у тому разі, якщо вексель багато разів переходить з рук у руки без усякого делегування – наприклад, у разі викрадання.

Можна згадати й **теорію власності** (*Eigentumstheorie*) Левіна Гольдшміда, у якій наголошувалося, що договір укладається кредитором для власної вигоди і на користь третьої особи, але, крім наявності цих договірних відносин, кредитор має право власності на вексель, яким він володіє. Л. Гольдшмід підкреслював, що одного лише факту укладання векселя недостатньо для виникнення зобов'язання. Крім підписання векселя, потрібен ще акт його видачі й акт прийняття іншою особою, що стає першим кредитором за векселем.

Л. Гольдшмід вважав, що акт прийняття векселя є договором лише стосовно першого векселедержателя, а для всіх наступних набувачів вексель є одностороннім юридичним актом. Для пояснення цього не зовсім зрозумілого положення Л. Гольдшмід запропонував свою теорію власності, відповідно до якої для передачі

Exchange, 1999 (2001 printing). Див. також: *Canstein von, R. Das Wechselrecht Osterreichs.* – Berlin: Carl Heymann's Verlag, 1903. – S. 123.

⁸⁷ *Grunhut C. S. Wechselrecht: 2 t., T. 1.* – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 268.

⁸⁸ *Sohm R. Von. Ueber Vertragsschluss unter Abwesenden und Vertragsschluss mit einer persona incerta // Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht.* – 1872. Band 17. – S. 72.

прав за векселем важливі не принципи вчення про договір, а принципи речових прав, зокрема права власності. Тому набуття прав за векселем виникає внаслідок набуття права власності на документ як на річ⁸⁹.

У дореволюційній російській цивілістиці договірну теорію підтримував Г. Ф. Шершеневич, який відзначав, що «вексельне зобов'язання засноване на договорі, який виявляється у згоді двох осіб видати й прийняти вексель»⁹⁰.

Прихильником договірної підходу був професор Львівського університету Олександр Долинський, який підкреслював, що договір є реальною причиною виникнення вексельного зобов'язання, хоча це справді не пояснює деякі ситуації, наприклад, викрадання чи втрату векселя і його подальшу передачу. Крім того, хоча права кредитора визначаються первинним договором, цей договір виникає тільки між векселедавцем і першим векселедержателем, тому набуття прав за векселем наступними власниками векселя не повністю пояснено на підставі договірної теорії.

Для розв'язання цієї проблеми прихильники договірної теорії, як зазначає О. Долинський, пропонують таке пояснення: перший векселенабувач не тільки укладає договір з наступним векселедержателем, а й виконує роль посередника (делегата, тобто уповноваженої особи), делегуючи в такий спосіб певні права і повноваження. Це почасти пояснює той факт, що індосат справді набуває право вимагати сплати грошей за векселем, хоча ніякого договору з векселедавцем у нього не було, особливо в разі знаходження чи викрадання векселя⁹¹.

Сам О. Долинський в іншій праці цілком підтримує договірний підхід, вважаючи, що позадоговірні креаційні теорії виникли зі спроб пояснити надзвичайні випадки (викрадання векселя чи його втрата), а вже потім приділили надмірну увагу деяким особливостям вексельного зобов'язання⁹².

Недоліки договірної теорії докладно розглянув В. М. Гордон, який відзначав, що хоча прихильником цього підходу був Г. Ф. Шершеневич, глибший розгляд норм вексельного права й правовідносин, пов'язаних з вексельним зобов'язанням, показує «теоретичну неспроможність договірних теорій і практичні незручності, що виникають із цих теорій»⁹³.

Розвиток позадоговірної підходу

Договірному підходу протиставляється позадоговірний (уявлення про вексель як про односторонню обіцянку), що отожднюється зазвичай з креаційною теорією (*Kreationstheorie*),

⁸⁹*Goldschmidt L. System des Handelsrechts: mit Einschluss des Wechsel-, See- und Versicherungsrechts im Grundriss. – Stuttgart: F. Enke, 1891. – S. 150.*

⁹⁰*Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – Изд. 4-е – СПб.: Изд-во братьев Башмаковых, 1909. – С. 261.*

⁹¹*Dolinski A. Wykłady austriackiego prawa wekslowego. – Lwow: Nakladom tow. "Biblioteka stuch. prawa, 1912. – Roz. 4.*

⁹²*Dolinski A. Polskie prawo wekslowe. – Poznan: Nakladom Krajowego Instytutu wydawniczego, 1925. – S. 87–88.*

⁹³*Гордон В. М. Вексельное право. Сущность векселя, его составление, передача и протест. – Харьков: Юридическое издательство НКЮ УССР, 1926. – С. 78.*

згідно з якою вексельне зобов'язання виникає з моменту укладання векселя і початку його обігу. Яким чином вексель потрапив у обіг (був виданий, загублений чи викрадений), юридичного значення не має, оскільки вважається, що це сталося законним чином.

Такий підхід не означає, що зобов'язання виникає лише внаслідок створення векселя. Вексель має почати свій обіг (теорія емісії), а перший одержувач векселя має набути право власності на вексель (теорія власності), при цьому векселедержатель, який придбав вексель, має бути порядним (теорія чесності).

Розглянемо докладніше позадоговірні теорії, що переважали в XIX–XX ст. Їх основна ідея полягає в тому, що вексельне зобов'язання створюється внаслідок однобічного акту підписання й видачі векселя. Виставлення векселя можна вважати однобічною юридичною операцією, з якої бере початок вексельне зобов'язання, а в створенні вексельного зобов'язання враховано волю лише однієї особи – векселедавця.

Першим, хто звернув увагу на те, що вексельне зобов'язання виникає в результаті однобічного акту в момент підписання векселя, був Карл Ейнерт, який заперечував договірний характер вексельного зобов'язання. Зосередивши увагу на векселі як документі (але не беручи до уваги, що вексель є не тільки документом, а й зобов'язанням, втіленим у цьому документі), К. Ейнерт створив **теорію векселя як «паперових грошей»** (*Papiergeldtheorie*), засновану на ідеї, що вексель є заміником грошей, «паперовими грошима торговців»⁹⁴.

На думку К. Ейнерта, основною рисою переказного векселя є те, що він являє собою кредитний документ, який має грошову вартість, що відіграє у відносинах передачі між негодіантами роль, аналогічну банкнотам. Той, хто виписує переказний вексель, дає урочисту публічну обіцянку сплатити чи доручити сплатити суму переказного векселя, випущеного в обіг.

Саме це дало можливість К. Ейнерту порівнювати вексель з паперовими грошима, тому що випуск грошей підкріплюється гарантіями держави, на підставі яких виникає довіра до грошей. У разі видачі приватною особою векселя, роль таких гарантій виконує закон. Вексель містить у собі надійну обіцянку векселедавця, що сплата зазначеної суми відбудеться у певний час у певному місці. Тому у векселі міститься однобічне зобов'язання про сплату, яким може скористатися кожний, хто став правомочним власником документа.

Недоліки теорії К. Ейнерта полягають у хибному визначенні природи паперових грошей, оскільки під паперовими грошима він розумів не просто вид грошей, подібний до монет, а кредитні документи. Насправді вексель не тотожний паперовим грошам, оскільки він, як документ про надання кредиту, перебуває в обігу серед досить обмеженого кола осіб.

Мабуть те, що як засіб сплати вексель справді чимось подібний до паперових грошей, і змусило К. Ейнерта ототожнювати вексель з паперовими грошима. Очевидно, К. Ейнерт не враховував, що, на відміну від грошових знаків, які випускаються масово, вексель випускається як окремий документ для певної комерційної операції. Крім того, Ейнерт не враховував, що з обігом банкноти, яка проходить через руки окремих осіб, не виникає ніякого боргового зобов'язання. У векселі боргове зобов'язання бере на себе кожна особа, через руки якої проходить вексель.

Наслідком хибної ідеї К. Ейнерта, що вексель ідентичний банкноті, є висновок, що в разі знищення векселя його власник втрачає своє право вимоги проти векселедавця. До того ж, з теорії К. Ейнерта можна зробити висновок, що право кожного векселедержателя вимагати сплати грошей виникає не з прав колишнього власника векселя, а є самостійним правом, втіленим у вексельному документі. Тому навіть якщо вексель був отриманий за допомогою фальшивого індосаменту, векселедержатель має право вимагати сплати боргу за ним.

Слабкою стороною теорії К. Ейнерта було те, що він вважав вексель паперовими грошима комерсантів, з чим не можна погодитися, оскільки, на відміну від банкноти, вексель не можна дати як сплату, якщо одна зі сторін не погодиться на це. Вексель є лише підставою для одержання кредитором сплати від трасата; у тому разі, якщо трасат не сплатить вексель (що буде доведено в процесі опротестування), кредитор одержує право вимагати від боржника повернення боргу.

Загалом можна зазначити, що у своїй теорії К. Ейнерт висловив властиве XIX ст. прагнення мати уніфіковане боргове зобов'язання, а основна ідея теорії К. Ейнерта полягає в тому, що сила вексельного

⁹⁴Einert C. Das Wechselrecht nach dem Bedürfnis des Wechselgeschäfts im XIX Jahrhundert. – Leipzig, 1839.

зобов'язання забезпечується не договором, що спричинив появу цього зобов'язання, а самим фактом існування однобічного абстрактного зобов'язання векседавця здійснити сплату на користь законного векселедержателя. Однак, оскільки К. Ейнерт приділив надмірну увагу вивченню природи самого вексельного документа і недооцінив особливості втіленого в цьому документі зобов'язання, на сьогодні його теорія застаріла.

Ідеї К. Ейнерта були продовжені у **креаційній теорії** (*Kreationstheorie*), яку пов'язують з ім'ям Йоганна Еміля Кунце, хоча насправді найпопліднішим її прихильником був Генріх Зігель. Сам І. Кунце називав запропоновану ним концепцію **теорією однобічної дії**. Цю теорію засновано на ідеї, що у випадку виникнення вексельного зобов'язання договірні відносини між боржником і кредитором, векседавцем і векселедержателем мають другорядне значення. Основне значення має підписання векселя і його видача боржником. Саме в цей момент і створюється вексельне зобов'язання.

Основним практичним наслідком такого підходу є те, що вимога сплатити гроші за знайденим чи викраденим векселем є правомочною, оскільки вексельне зобов'язання втілене в самому документі і не пов'язане з договірними відносинами будь-яких осіб.

Згідно І. Кунце, саме векседавець є основним творцем вексельного зобов'язання, що виникає на підставі однобічної дії боржника – підписання векселя, внаслідок чого вексель набуває своєї вартості⁹⁵. І. Кунце називав правовідносини, що виникають у разі видачі векселя, «попередніми кредитними відносинами», що стають вексельними правовідносинами, коли вексель потрапляє до рук першого векселедержателя⁹⁶.

Щодо правових основ теорії однобічної дії, то, як наголошував К. Грюнхут, важко повністю відкинути уявлення про договірний характер вексельного зобов'язання, оскільки в більшості випадків видача й прийняття векселя відбуваються після переговорів між сторонами (особисто чи за допомогою маклера), у яких були обумовлені сума векселя, місце й час слати, а також інші специфічні особливості даного вексельного зобов'язання⁹⁷.

Аргументом на користь теорії однобічної дії є те, що в разі виникнення вексельного договору одержувач грошей за векселем спостерігає за діями боржника за векселем, але боржник за векселем поводить досить байдуже стосовно кредитора, оскільки не знає заздалегідь, кому він платитиме гроші; особистість кредитора є невизначеною і може змінюватися внаслідок передачі векселя за індосаментом. Прихильники цієї теорії згодні з тим, що зміст векселя заснований на волі векседавця, а одержувач векселя ніяк не погоджує свої дії з векседавцем.

Відмінність поглядів прихильників теорії однобічної дії виявляється, як зазначив Генріх Зігель, у питанні, чи потрібно вважати основою вексельного зобов'язання тільки видачу документа, чи вексельне зобов'язання виникає взагалі не за допомогою видачі векселя, а за допомогою його одержання. Однак, незважаючи на це, кредитором вексельного зобов'язання стає не тільки останній векселедержатель,

⁹⁵Kuntze J. E. Die Lehre von den Inhaberpapieren oder Obligationen au porteur, reschgeschichtlich, dogmatisch und mir Berücksichtigung der deutschen Parikularrechte. – Leipzig, 1857. – S. 78–83; Kuntze J. E. Deutsches Wechselrecht. – Leipzig, 1862. – S. 293.

⁹⁶Kuntze J. E. Deutsches Wechselrecht. – Leipzig, 1862. – S. 51.

⁹⁷Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 272.

але й особа, яка отримала вексель незаконним шляхом (наприклад, викрала його)⁹⁸. Ці та інші невирішені питання призвели до модифікації креаційних теорій і появи нових їх версій.

Емісійна теорія (*Emissionstheorie*) Отто Штоббе стала в деякому сенсі компромісом між договірним і позадоговірним підходом. Відповідно до цієї теорії вексель має не тільки бути укладений, а й навмисно виданий векселедавцем.

Основна ідея емісійної теорії полягає в тому, що боржник емітує підписаний вексель і за допомогою своєї дії (наприклад, передачі векселя) унеможлиблює відкликання свого боргового зобов'язання. Ця теорія акцентує на добровільній передачі векселя «з рук у руки». Вексельне зобов'язання виникає не в момент підписання векселя, а в момент початку його обігу, тобто коли вексель індосується й потрапляє до рук третьої особи⁹⁹.

Однак, як підкреслював Г. Ф. Шершеневич, вексель не просто видається незрозуміло кому, а потрапляє до першого набувача векселя, причому тільки з його згоди. Не можна не відзначити, що в цьому безперечному факті є суперечність з основною ідеєю креаційного підходу, і тому емісійна теорія має в собі елементи договірного підходу¹⁰⁰.

Отже, можна вважати, що емісійна теорія має лише відносну самостійність. Справді, усе залежить від того, що розуміти під емісією, тобто видачею векселя. Якщо вважати її актом передачі векселя векселедавцем і його прийняття векселедержателем, то це – договірний підхід. Якщо її вважати однобічною дією векселедавця, то такий підхід можна вважати креаційним.

Розглянемо модифіковані теорії, що продовжили креаційну теорію. Відповідно до **теорії чесності** (*Redlichkeitstheorie*) Карла Грюнхута, зобов'язання виникає на підставі однобічного волевиявлення особи, яка підписала вексель тільки стосовно чесного законного власника. Ця теорія підкреслює правомірність володіння векселем законним, чесним кредитором.

Вексельне зобов'язання виникає з однобічного акту векселедавця, який підписує документ, оформлений відповідно до закону. При цьому кожен векселедавець, як би він не підписувався – як трасант, індосант, акцептант, аваліст, – відразу бере на себе зобов'язання через свій підпис. Оскільки цей документ буде передано до рук третьої особи, яка бажає бути кредитором, своїм підписом векселедавець уже створив «потенційну вартість» векселя.

Поки документ не випущено в обіг, векселедавець може знищити його чи перешкоджати реалізації умови, якій підкоряється його зобов'язання, однак якщо документ було передано у власність іншій особі, права і зобов'язання, зафіксовані в ньому, безповоротно набувають чинності. При цьому не має значення, яким чином документ потрапляє до рук сумлінного власника. Єдиною й обов'язковою умовою виникнення вексельного зобов'язання є сумлінне придбання векселя¹⁰¹.

Теорія власності (*Eigentumstheorie*) Арнольда Лангена (названа ним так само, як і вищезгадана теорія Левіна Гольдшмідта) передбачала, що разом з видачею век-

⁹⁸Siegel, H. Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht. – Berlin, 1873. – S. 110, 114, 127.

⁹⁹Stobbe O. Handbuch des Deutschen Privatrechts, Erster Band, 3. – Berlin: Auflage, 1893. – S. 107.

¹⁰⁰Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 50.

¹⁰¹Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 279.

сельного документа для виникнення вексельного зобов'язання необхідна ще й передача майна. Повноваження кредитора залежать від володіння документом; тому єдиним законним кредитором є той, хто є власником документа¹⁰².

До цієї концепції близькі теорія забезпечення власності (*Eigentumsverschaffungstheorie*) Генріха Леманна, що припускала необхідність додаткового, заздалегідь передбаченого правового акту передачі власності¹⁰³, теорія власності Рабана фон Канштайна, що додавала основне значення праву власності на вексель¹⁰⁴ і теорія утримання Генріха Зігеля¹⁰⁵, що робить акцент на правовому статусі векселедержателя.

Наприкінці XIX – початку XX ст. ст. у російському праві договірний підхід був критично сприйнятий багатьма авторами, зокрема, П. П. Цитовичем, який зазначав, що сумнівний набувач векселя шляхом індосаменту може вимагати сплати від векселедавця, хоча останній не видавав векселя, а вексель випадковим чином (наприклад, унаслідок втрати документа) потрапив до рук першого набувача векселя, а потім перейшов від нього в треті руки. Так, перший набувач векселя, який знайшов документ, не міг би вимагати сплати за ним (це є підтвердженням договірної теорії), але наступні векселедержателі, що законно одержали вексель шляхом індосаменту, мають право вимагати сплату, хоча ніяких договірних відносин між ними і векселедавцем не було¹⁰⁶.

Серед прихильників позадоговірного підходу в Росії можна назвати Л. Н. Нісцеловича¹⁰⁷, Н. О. Нерсесова¹⁰⁸ і Б. Б. Черепакіна¹⁰⁹. Емісійну теорію було використано під час розробки Статутів про векселі Російської імперії 1832 р. (ст. 547) і 1902 р. (ст. 15). Зокрема, у ст. 15 Статуту 1902 р. зазначено, що «вексель для чинності щодо першого набувача має бути виданий йому векселедавцем».

Сучасний стан позадоговірного підходу

Позадоговірні концепції XIX – початку XX ст. ст. мали своє продовження в сучасних креаційних теоріях, для яких створення документа має провідне значення у виникненні вексельного зобов'язання.

Так, Ульріх Хубер обґрунтовує юридичну значущість підписання векселя тим, що особа, яка поставила свій підпис на векселі, добровільно створює можливість виникнення щодо неї вексельного зобов'язання. На думку У. Хубера, юридична

¹⁰²Langen A. Die Kreationstheorie im heutigen Reichsrechte. – Berlin, 1906. – S. 50.

¹⁰³Lehmann H. Lehrbuch des deutschen Wechselrechts. – Stuttgart: Ferdinand Enke, 1886; Canstein, R. von. Das Wechselrecht Oesterreichs. – Berlin: Carl Heymann's Verlag, 1903. – S. 125–126.

¹⁰⁴Canstein, R. von. Das Wechselrecht Oesterreichs. – Berlin: Carl Heymann's Verlag, 1903. – S. 126.

¹⁰⁵Siegel H. Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht. – Berlin, 1873. – S. 110, 114, 127.

¹⁰⁶Цитович П. П. Вексель и задачи его кодификации в России. – К.: Типография И. Н. Кушнерова и К., 1887. – С. 57.

¹⁰⁷Нисцелович Л. Н. О векселях и их обращении // Счетоводство. – 1890. – № 11–12. – С. 127–130.

¹⁰⁸Нерсесов Н. О. О бумагах на предъявителя с точки зрения гражданского права // Представительство и ценные бумаги в гражданском праве. – М.: Статут, 1998. – С. 200.

¹⁰⁹Черепакин В. Юридическая природа векселя и положение о векселях 1922 г. // Право и жизнь. – 1923. – № 9–10. – С. 3–10.

значущість підпису обумовлена бажанням особи, яка підписує документ, поставити свій підпис на векселі. Підписання векселя має розглядатися як юридична процедура, а особа, яка підписує вексель, добровільно створює можливість виникнення в майбутньому вексельної вимоги¹¹⁰.

Серед сучасних прихильників емісійної теорії можна згадати Лютца Беккера, творця **персоніфікаційної теорії** (*Personifikationstheorie*), відповідно до якої вексельне зобов'язання виникає тільки внаслідок підписання документа. Вексельний боржник несе зобов'язання не так перед зазначеною особою, як перед втіленою в самому документі силою вексельного права. При цьому пред'явники векселя представляють не особисті права, а втілені в документі права, якими вони володіють¹¹¹.

Він вважає, що вексельне зобов'язання залишається незавершеним, поки вексель не придбаний третьою особою. Загальною тенденцією сучасних продовжувачів емісійної теорії є поєднання в понятті «контракт» (тобто договір) актів видачі векселя і його першої передачі третій особі. Це пов'язано з тим, що з погляду емісійної теорії вексельне зобов'язання виникає повністю лише в той момент, коли творець векселя пускає його в обіг. Вирішальним моментом для виникнення зобов'язання є акт емісії. Якщо звичайний вексельний боржник має зобов'язання тільки перед кредитором, з яким він уклав договір, то ця обіцянка надається не тільки першому кредитору, а й іншим особам, що згодом його замінять.

Право, яке наступні власники документа здобувають щодо боржника, є правом власності; воно не виникає з прав попередників. Тому емісія більше не є контрактом з невідомою особою; це контракт із першим покупцем на його користь і користь невизначеної кількості осіб, подібних до першого покупця.

Ойген Ульмер вважає, що однобічний акт укладання векселя має основне значення для виникнення зобов'язання. Відповідно до такої точки зору в самому факті видачі документа вже міститься вексельне зобов'язання, однак воно набуває чинності тільки після передачі векселя¹¹². Після цього вексельне зобов'язання можна розглядати як багатоступінчасту юридичну процедуру.

Сучасний стан договірної підходу

Договірний підхід був прийнятий багатьма німецькими юристами, але, хоча ця теорія досить повна і добре пояснює обов'язок вексельного боржника щодо найближчого кредитора, вона не може повністю розкрити особливості правовідносин між зобов'язаною за векселем особою і наступними індосантами.

Хоча представники договірної підходу були єдині у визнанні необхідності угоди між учасниками вексельної операції, більш детальні аспекти цієї угоди стали предметом численних суперечок, що тривають і дотепер. Тому виникли спроби удосконалити договірний підхід, і він був розвинений у роботах сучасних авторів, та-

¹¹⁰Huber U. Einwendungen des Bezogenen gegen den Wechsel // Festschrift für Werner Flume. Band 2. – Berlin, 1978. – S. 83, 88, 98–99.

¹¹¹Becker L. Personliche Kreditsicherungen im deutschen und französischen Recht. – Berlin, 1974.

¹¹²Ulmer E. Das Recht der Wertpapiere. – Stuttgart–Berlin, 1938. – S. 38, 41–42; Ulmer E. Der Einwendungsausschluss im einheitlichen Wechselgesetz // Festschrift für Ludwig Raiser, Tübingen, 1974. – S. 233–236.

ких як Адольф Баумбах¹¹³, Ганс Брокс¹¹⁴, Клаус-Вільгельм Канаріс¹¹⁵, Ульріх Майер-Кордінг¹¹⁶, Лютц Седатіс¹¹⁷, Альфред Хюкк¹¹⁸, Вольфганг Цельнер¹¹⁹.

Серед сучасних концепцій, розроблених у руслі договірного підходу, можна виокремити кілька основних теорій.

1. Теорія неоднорідного виникнення вексельних зобов'язань (*Lehre von der nichteinheitlichen Entstehung der Wechselverpflichtung*) А. Хюкка і К. Канаріса заснована на ідеї, що зміст і правова сутність договору про випуск векселя в обіг залежать від виду правових відносин, за допомогою якого даний договір набуває свого юридичного обґрунтування.

Так, договір про індосування векселя може бути або комбінацією договору про права й обов'язки, або договором про одні лише обов'язки. Визначальною є мета договору, що полягає в наданні ремітентові прав за векселем¹²⁰.

У тому разі, коли для надання прав за векселем вимагаються тільки зобов'язання, вексельний договір (наприклад, договір індосування) буде наповнений цим змістом. Зокрема, акцепт завжди являє собою договір про зобов'язання, тому що кредитор, який надає документ, зазвичай вже є власником векселя. З цієї причини передачу векселя для акцепту можна вважати договором тільки про обов'язки.

Оскільки інтерес особи, яка підписує вексель, спрямований не на взяття на себе зобов'язання, то й договір передачі векселя має характер розпорядження документом, як, наприклад, в разі виставлення або індосування векселя. І хоча відповідальність виставителя та індосанта є обов'язком, представники даної теорії не вбачають у цьому ніякої слабкості запропонованого підходу. Вони вважають, що основою відповідальності залишається договір, який не обов'язково має бути договором про обов'язки, що видно з регресної відповідальності виставителя або індосанта; на думку М. Мерча, вона є первинною відповідальністю¹²¹.

2. Теорія підтвердження документа підписом (*Skripturzuweisung Theorie*). Автор цієї теорії В. Цельнер критично ставиться до неоднорідного обґрунтування відповідальності і відповідної теорії А. Хюкка і К. Канаріса, вважаючи, що їх концепція не може бути застосована для опису правового механізму виникнення вексельного зобов'язання.

Для виникнення будь-якого зобов'язання, пов'язаного з обігом цінних паперів, потрібне єдине обґрунтування цього механізму, застосовне для усіх видів зобов'язань і цінних паперів, яке буде можливим, якщо розглядати сам вексельний документ як зміст прав і обов'язків учасників вексельної операції.

Як відзначає В. Цельнер, воля до здійснення угоди має призводити до того, що одержувач сплати за векселем отримує гарантовані у векселі права. Отже, договір

¹¹³Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Schecjgesetz, Kommentar, 18. Auflage. – Munchen, 1993. – S. 28.

¹¹⁴Brox H. Handels- und Wertpapierrecht, 10. Auflage. – Munchen, 1993. – Зноски 537, 540.

¹¹⁵Canaris C.-W. Die Vertrauenshaftung im Deutschen Privatrecht. – Munchen, 1971. – S. 441–442.

¹¹⁶Meyer-Cording U. Wertpapierrecht, 2. Auflage. – Frankfurt a. M., 1990. – S. 27–28.

¹¹⁷Sedatis L. Einführung in das Wertpapierrecht. – Berlin – N. Y., 1988. – S. 148.

¹¹⁸Hueck A. Recht der Wertpapiere, 9 Auflage. – Munchen, 1963. – S. 43.

¹¹⁹Zollner W. Die Zurückgrangung des Verkörperungselements bei den Wertpapieren // Funktionswandel der Privatrechtsinstitutionen. Fest schrift für Ludwig Raiser, Tübingen – 1974. – S. 38.

¹²⁰Hueck A., Canaris C. Recht der Wertpapiere, 12. – Munchen, 1986. – S. 31.

¹²¹Mörtzsch M. Die Garantiezeichnung des Wechsels. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1995. – S. 12.

про видачу векселя – за своїм змістом не так спрямований на обґрунтування вексельного зобов'язання, як обмежує права. Втім, необхідно визнати, що в такому обмеженні немає ніякого примусу¹²².

Відповідно до цієї теорії, договір про передачу векселя являє собою угоду, на підставі якої відбувається надання прав, що впливають з векселя, незалежно від того, чи охоплюють ці права юридичне волевиявлення, що відбувається. Завдяки цьому договір про передачу векселя стає обґрунтуванням вексельного зобов'язання як для акцептантів і поручителів за векселем, так і для індосантів та виставителів¹²³.

3. Теорія вексельних зобов'язань, обґрунтованих вексельним договором (*Lehre von der ausschließlicb verpflichtungsvertraglich*). Автори теорії, Ганс Брокс і Олівер Зіберг розвивають ідею, що основою усякого вексельного зобов'язання є договір між учасниками вексельної операції. Такий договір припускає єдність думок учасників вексельної операції щодо платіжних зобов'язань особи, яка підписала вексель. Ця єдність думок на практиці реалізується завдяки обумовленій передачі векселя з рук у руки¹²⁴.

У тому разі, якщо це стосується зобов'язання акцептанта, авалістів і набувача векселя, ця теорія близька до теорії неоднорідного виникнення вексельного зобов'язання. З погляду представників як першої, так і другої теорій зобов'язання акцептантів і поручителів за векселем виникають на підставі договору про передачу, який можна вважати договором про зобов'язання. Ця теорія не припускає виникнення зобов'язань виставителя й індосанта як наслідка з договору про розпорядження документом. Положення цієї теорії, відповідно до якої зобов'язання індосанта виникає як додатковий наслідок акта передачі векселя, суперечить гарантійному індосаменту, досить поширеному нині.

На думку М. Мерча, слабкість цієї теорії пов'язана з обґрунтуванням відповідальності виставителя, тому що застереження про зняття відповідальності, яке звільняє трасанта від регресного позову за векселем, вважається ненаписаним. Тому трасант неминуче змушений нести відповідальність за регресну сплату. Іноді це положення вважається істотною перешкодою для визнання договірної природи зобов'язання трасанта¹²⁵.

Недоліки і переваги договірної і позадоговірної підходів

Аналіз поглядів різних представників позадоговірної підходу свідчить про те, що цей підхід може наочно і просто пояснити виникнення відповідальності за векселем, особливо в тих випадках, коли договір про передачу відсутній (наприклад, в разі багаторазового індосаменту), а інтереси вексельного обігу вимагають чітко визначити відповідальність особи, яка підписала вексель. Водночас слабким місцем цього підходу є те, що його прихильники намагаються взагалі не розглядати договірні відносини під час виникнення вексельного зобов'язання. Але очевидно, що будь-яка передача або прийняття векселя, навіть у разі багаторазових індосаментів, пов'язані з переговорами й угодами сторін. Тому ще з часів емісійної теорії починалися спроби зближення позадоговірної підходу з договірним.

¹²²Zöllner W. Wertpapierrecht. Ein Studienbuch. – München, 1987. – §6, V, 4; §14, I, 1b.

¹²³Zöllner W. Die Zurückgrangung des Verkörperungselements bei den Wertpapieren // Funktionswandel der Privatrechtsinstitutionen, Fest schrift für Ludwig Raiser, Tübingen – 1974. – S. 39.

¹²⁴Brox H. Handels- und Wertpapierrecht, 10. Auflage. – München, 1993. – S. 537, 540; Seeberg O. Das Konzept der funktionellen Identität von Ruck- und Vorlauf im Wechselrecht. – Baden-Baden, 1990. – S. 79.

¹²⁵Mörtzsch M. Die Garantiezeichnung des Wechsels. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1995. – S. 15.

Якщо вважати джерелом вексельного зобов'язання тільки договір, можуть виникати ситуації, коли для наступного векселедержателя вексельне зобов'язання не має ніякого відношення до первинного договору (особливо це стосується випадків передачі векселя за допомогою індосаменту). Права, передані за векселем такому векселедержателю, не пов'язані з відносинами цього векселедержателя з попереднім векселедержателем, що можна розглядати як вагомий аргумент на користь креаційного підходу.

Загалом, договірний підхід недостатній для повного пояснення природи вексельного зобов'язання, оскільки з погляду договірних теорій справді важко пояснити права сумлінного індосатора, отримані ним за фальшивим індосаментом; так само не можна пояснити права індосатора в тому разі, якщо трасант передає вексель неправоздатному (наприклад, психічно хворому) ремітентові, що не може укласти договір, а цей ремітент (договір якого не може мати правової сили) потім індосує вексель і його одержує сумлінний векселедержатель. Хоча подібні ситуації важко пояснити з позицій договірної підходу, вони цілком вписуються в уявлення креаційного підходу, зокрема теорії односторонньої дії.

Навіть у теорії чесності, що намагається відійти від одного з положень креаційного підходу (відповідно до якого особа, яка знайшла вексель чи вкратила його, стає законним кредитором вексельного зобов'язання), є істотний недолік, що виявляється у тому, що для обґрунтування використовуються нетипові, виняткові випадки, тоді як у звичайних вексельних операціях критерії теорії чесності не мають такого значення.

До цього можна додати, що згідно з властивим німецькому вексельному праву уявленням про формальність векселя, вексельне зобов'язання насправді міститься в самому тексті вексельного документа – в обіцянці сплатити вексель, виданий в результаті односторонньої дії векседавця.

Адам Шпунар (так само як і С. Врублевський) зазначає, що з креаційним підходом у чистому вигляді не можна погодитися, оскільки він недостатньо пояснює виникнення вексельного зобов'язання; те саме можна сказати й про емісійну теорію. Новітні модифікації креаційного підходу, що включають у себе ідеї про сумлінність векселедержателя, також не вирішують цієї проблеми¹²⁶. Саме по собі створення і виставлення векселя ще не є достатньою правовою дією – необхідно, щоб вексель був прийнятий.

Справді, важко заперечувати той факт, що виникнення вексельного зобов'язання пов'язане з певною угодою сторін, а права наступних векселедержателів засновані на їхньому договорі з попередниками, що укладається в разі передачі векселя за допомогою індосаменту. Однак не можна стверджувати, що виникнення вексельного зобов'язання пов'язане тільки з договірними відносинами.

У деяких виняткових випадках щодо наступних сумлінних векселедержателів припускається виникнення вексельного зобов'язання поза волею векседавця (і, відповідно, договірних відносин між векседавцем і векселедержателем). Для пояснення таких випадків креаційний підхід є адекватніший, ніж договірний. Але навіть у цих випадках вексельне зобов'язання виникає не тільки внаслідок укладання, підписання й видачі векселя (як стверджують прихильники креаційного підходу), але й завдяки сумлінному

¹²⁶ Szpunar A. O powstaniu zobowiązania wekslowego // Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego. – 1992. – № 1. – S. 1–2.

придбанню належним чином укладеного векселя. У таких випадках не в момент укладання, а саме в момент сумлінного придбання з'являється кредитор за векселем.

Завершуючи аналіз теорій вексельного зобов'язання, зазначимо, що загалом справедливою видається думка О. Долинського, що договірні та креаційні теорії певною мірою взаємно перетинаються. Сам О. Долинський був прихильником договірної підходу, вважаючи його найбільш обґрунтованим, оскільки він спирається не на виняткові випадки втрати чи викрадання векселя як креаційний підхід, а на загальні правила, серед яких не викликає сумніву факт, що вексельний обіг заснований на угодах між векселедавцем і ремітентом, індосатом та індосантом¹²⁷.

Вирішення давньої суперечки про справедливість договірних або креаційних юридичних конструкцій потрібно шукати на основі практичних потреб вексельного обігу. Адекватна юридична конструкція має детально пояснювати всі без винятку випадки, можливі в практиці вексельних операцій.

Очевидно, можна визнати, що для повного пояснення правової природи вексельного зобов'язання договірний і позадоговірний підходи в їх чистому вигляді є недостатніми. Ще С. М. Барац вважав, що вексельне «зобов'язання частково засноване на договорі, що укладається через видачу й прийняття документа, частково обумовлене такими нормами позитивного права, що мають на увазі інтерес третіх осіб і нерідко виявляються в прямій суперечності з волею й наміром векселедавця»¹²⁸.

Щодо цього найперспективнішим є синтез елементів модифікованих договірної й креаційної підходів, що дає змогу досягти взаємного збалансування інтересів сторін у вексельних операціях. Такий синтез можна бачити в теорії Е. Якобі.

Теорія юридичної видимості цінних паперів

Очевидно, найобґрунтованішою є **теорія юридичної видимості** (*Rechts-scheintheorie*¹²⁹) Герберта Майєра і Ернста фон Якобі¹³⁰, яка доводить юридичну чинність цінних паперів¹³¹.

У цій теорії наголос зроблено на довірі до правової сили цінних паперів, якими є документи, що засвідчують правомочність. Боржник не зобов'язаний почи-

¹²⁷Dolinski A. Polskie prawo wekslowe. – Poznan: Nakladom Krajowego Instytutu wydawniczego, 1925. – S. 87–88.

¹²⁸Барац С. М. Курс вексельного права. – СПб.: Т-во «Общественная польза», 1893. – С. 17.

¹²⁹У загальновідомому тлумачному словнику *Webster's* поняття «*Rechtsschein*» визначається як «*ostensible existence of a legal situation*» – «очевидне з зовнішнього погляду існування юридичної ситуації», тобто йдеться про формальний підхід до юридичної ситуації. Див. також недавно видану в Італії книгу Елеонори Райнері «Принцип юридичної видимості» – *Rajneri E. Il principio dell'apparenza giuridica* (www.jus.unin.it/DSG/publicazioni/quademi/rajneri/home.html), а також дисертацію *Bannier C. Die schuldrechtlichen und wechselrechtlichen Haftungsprobleme bei der Forfälligung von Exportförderungen. Zugleich ein Beitrag zu den historischen und teleologischen Grundlagen der Wechselstrenge.* – 2005. (http://download.jurawelt.com/download/dissertationen/tenea_juraweltbd103_bannier.pdf#search=%22Biener%20F.%20Abhandlungen%20aus%20dem%20Gebiete%20der%20Rechtsgeschichte%22).

¹³⁰*Meyer H. Das Akzept, Die Anhalme des Weschels und der Anweisung.* – Berlin, 1918. – S. 17, 78; *Jacobi E. Die Wertpapiere im burgerlichen Recht.* – Leipzig: O.R. Reiland Verlag, 1917; *Jacobi E. Grundriss des Rechts der Wertpapiere im allgemeinen.* – Leipzig: O.R. Reiland Verlag, 1928; *Jacobi E. Wechsel- und Schekrecht unter Beruch sichtigung des auslandischen Rechts.* – Berlin, 1956. – S. 105. Критику цієї теорії див.: *Азарков М. М. Ценные бумаги на предъявителя // Избранные труды по гражданскому праву. В 2 т., Т. I.* – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 112–123.

¹³¹Див. у Додатку 1 переклад Розділу 5 «Право й видимість права» з книги Е. Якобі «Право цінних паперів» (*Jacobi E. Grundriss des Rechts der Wertpapiere im allgemeinen.* – Leipzig: O.R. Reiland Verlag, 1928. – S. 22–74).

нати переговори з кредитором, правомочності якого не підтверджені відповідним документом. Переговори з попереднім кредитором недійсні, якщо він є власником документа і не є кредитором на момент переговорів¹³².

Довіра до правової сили цінних паперів є підставою для виникнення відповідальності за векселем (оскільки у вексельному праві не визначено чіткої норми, відповідно до якої вексельне зобов'язання виникає навіть у разі відсутності договору про видачу векселя).

Юридичним підтвердженням вексельного волевиявлення в цьому випадку є сам по собі акт підписання векселя, зроблений у свідомому стані. Третя особа (сумлінний набувач векселя) може довіряти здійсненню акта підписання векселя, оскільки цей акт створює цінний папір, який набуває властивості йому юридичної чинності. Цінний папір, що має юридичну чинність (і тому придатний до обігу), сам по собі припускає довіру до нього. Ця теорія чимось близька до теорії сумлінності («чесності») (*Redlichkeitstheorie*) К. Грюнхута.

В основу теорії Е. Якобі покладено ідею про те, що якщо права першого векселедержателя мають бути засновані лише на договорі, то права пред'явників векселя вже не пов'язані безпосередньо з цим договором. Кожен новий векселедержатель створює ніби видимість договірної зобов'язання зі свого боку. Він робить це на свій власний ризик і повинен нести відповідну відповідальність за своє зобов'язання.

При цьому зобов'язання вексельного боржника має дві різні причини: щодо першого покупця джерелом зобов'язання є договір передачі, що поєднує сторони; боржник може висунути заперечення про недоліки договору своєму кредитору (наприклад, що в нього забрали документ внаслідок шахрайства).

Щодо наступних пред'явників, причиною зобов'язання є вже не декларація волевиявлення, яка може бути відсутньою, а лише правова видимість такої декларації. Йдеться про ситуацію, коли створення документа було добровільним, а його творець включив у нього юридичні умови, якими він дає змогу зобов'язати себе за контрактом. Іншою буде ситуація, якщо підпис на документі був отриманий за допомогою фізичного примусу або векселедавець був недієздатний у момент його створення.

Таким чином, для обґрунтування зобов'язання за векселем, окрім передачі права власності на вексель (завдяки договору про випуск векселя в обіг), може застосовуватися багатостороння юридична угода (вона містить у собі договірне волевиявлення і письмове документальне підтвердження), підкріплена теорією юридичної видимості цінних паперів.

Теорія Г. Майєра і Е. Якобі (її визнають представники креаційних теорій, зокрема, Ульріх Хубер¹³³ і Ойген Ульмер¹³⁴) доповнює договірний підхід елементами креаційного підходу. Однак основні положення цієї теорії застосовуються тільки щодо наступних набувачів векселя і не використовуються безпосередньо щодо партнера за договором.

¹³²Jacobi E. Die Wertpapiere im burgerlichen Recht. – Leipzig: O.R. Reisland Verlag, 1917. – S. 11.

¹³³Huber U. Einwendungen des Bezogenen gegen den Wechsel // Festschrift fur Werner Flume. Band 2. – Berlin, 1978. – S. 83, 97.

¹³⁴Ulmer E. Der Einwendungsausschluss im einheitlichen Wechselgesetz // Festschrift fur Ludwig Raiser, Tubingen, 1974. – S. 225, 235.

Завдяки теорії юридичної видимості виникло деяке зближення між договірним і позадоговірним підходами, а гострота теоретичної суперечки про виникнення вексельного зобов'язання зменшилася (особливо у випадку вторинного придбання векселя).

1.4.2. Французькі теорії

Створені у Франції теорії вексельного зобов'язання включають у себе: класичну французьку теорію, теорію М. Леско, теорію абстрактної письмової обіцянки, теорію договору на користь третьої особи і теорію делегування.

Класична французька теорія заснована на положенні, що простий і переказний вексель не створюють нове зобов'язання, а використовують уже існуючі зобов'язання, додаючи до них нові гарантії. Тенденція пояснення вексельного зобов'язання за допомогою норм римського права вплинула на французьких юристів XVII і XVIII ст. ст., що не визнавали у вексельній операції ні купівлі-продажу, ні обміну, ні особистого наймання, а вважали її специфічним видом договору про обмін грошей (*contrat de change*). Це було відображено в *Ordonnance de commerce* 1673 р. і у французькому Торговому кодексі 1808 р., а вексель (*lettre de change*) розглядався як втілення договору про обмін грошей – *contrat de change*¹³⁵.

Щодо цього можна згадати теорію Робера-Жозефа Потьє (1699–1772), який вважав, що вексель – це тільки виконання договору про вексельну угоду. З договору про вексель, а не із самого векселя виникає зобов'язання сплатити за векселем. Вексель – це лише засіб виконання зобов'язання. Відносини між індосантом і індосатом ґрунтуються на договорі, ідентичному договору між трасантом і ремітентом. Форма векселя, як розуміє його Ж. Потьє, полягає в наступному: «я зобов'язуюся такій-то особі зробити таку-то дію». При цьому переказний вексель є листом до сторонньої особи, а зобов'язання сторонньої особи виникає лише після акцепту¹³⁶.

Автори теорій XIX – початку XX ст. виділяли у вексельному зобов'язанні три окремих контракти. Перший, попередній контракт укладається між векследавцем і одержувачем переказного векселя, для його виконання створюється переказний вексель. Другий контракт на мандатну передачу повноважень існує між трасантом і трасантом. Третій контракт, змістом якого є поступка фінансової вимоги, укладають між індосантом та індосатом.

Увага французьких авторів майже цілком була спрямована на переказний вексель і, як вважав Шарль Ліон-Кайе, між трасантом і покупцем векселя існує договір про переказ грошей, для виконання якого видається переказний вексель. Сутність цього договору полягає в тому, що трасант передає трасатові певні повноваження¹³⁷.

Недосконалість цих підходів у тому, що вексель давно вже не є (як було колись у французькому праві) інструментом одного лише переказу грошей і

¹³⁵Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3. Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 47.

¹³⁶Pothier R.-J. Traite du contrat de change (Oeuvres complets de Pothier, par Rogron et Firbach. – Т. 1. – Paris, 1835. – P. 886–916.

¹³⁷Lyon-Caen, Ch., Renault L. Manuel de droit commercial (y compris le droit maritime). 4 t., Т. 1. – P.: F. Pichon et Durand-Auzias, 1924. – P. 23, 33–34. З ранніх авторів такої самий підхід можна бачити в Луї Нугьє (Nougier L. Des lettres de change et des effets de commerce. 4. ed. – P.: Marchal Billard, 1875).

застосовується переважно для інших цілей (кредиту). Зобов'язання, що виникають під час видачі переказного векселя, істотно відрізняються від зобов'язань, що виникають при договорі про передачу повноважень. До того ж, на підставі акцепту трасат має зобов'язання безпосередньо перед пред'явником і за необхідності має сплатити суму, зазначену у векселі. Загалом, передача повноважень на поступку вимоги, як і передача боргу не ідентична індосаменту, що і робить цю теорію непереконливою.

Теорія М. Леско полягає в тому, що переказний вексель створює нові правові відносини між векседавцем і ремітентом. Вексель створює між ними новий правовий зв'язок, що має характер договору і відрізняється від зв'язку, який їх уже поєднував до того. Оскільки ці відносини мають договірний характер, вони явно відрізняються від тих, що існували раніше. Контракт, що покладено в основу цих відносин, є одностороннім і формальним, але не абстрактним, оскільки причиною виникнення зобов'язання є вже сформовані правові відносини. Тому вексельні відносини не можуть повністю абстрагуватися від причини, що викликала видачу векселя, і від договірних відносин між трасантом і трасатом¹³⁸. З останнім твердженням важко погодитися, оскільки вексель, виданий і переданий за індосаментом, стає повністю абстрактним зобов'язанням.

Правовідносини між трасантом і трасатом, так само як між акцептантом і набувачем векселя засновані, як вважав М. Леско, на делегуванні повноважень. Щодо принципу неможливості заперечень у вексельному зобов'язанні, то для М. Леско важливою є взаємна згода учасників вексельного зобов'язання взяти на себе це зобов'язання, оскільки саме на цій згоді між ними виникають усі інші вексельні правовідносини. З того моменту, коли вексель починає свій обіг, він набуває свою власну вартість, а вексельне зобов'язання, на основі основних положень вексельного права, не може бути предметом заперечень.

Критики такого підходу наводять як аргумент випадок неплатоспроможності вексельного боржника, що є прикладом неможливості виконання вексельного зобов'язання¹³⁹, хоча, на наш погляд, сам по собі факт неплатоспроможності боржника не скасовує принцип неможливості заперечень за векселем. Оскільки принцип неможливості заперечень (завдяки якому вексельне зобов'язання набуває безперечного характеру) важко пояснити за допомогою звичайного цивільного права, це стало причиною звернення деяких французьких авторів до німецьких теорій абстрактного акта й односторонньої дії.

Теорія абстрактної письмової обіцянки заснована на ідеях німецького вексельного права. Як зазначав представник цієї теорії М. Лакур, вексельне зобов'язання має формальний характер і воно чинне лише в тому разі, якщо вексель виданий і почав свій обіг. Відповідно до цієї теорії факт видачі документа, названого векселем, уже зв'язує сторони зобов'язанням, а кожен новий індосамент створює новий контракт. Оскільки вексельне зобов'язання є в тексті документа, трасант не тільки несе відповідальність перед першим набувачем векселя, але й перед усіма, хто згодом (завдяки індосаменту) стане пред'явником цього векселя¹⁴⁰.

¹³⁸ *Lescott P.* La nouvelle legislation de la lettre de change (theorie generale, creation, transmission, garanties ordinaires du paiement de la lettre de change). – P., Rousseau & cie, 1937.

¹³⁹ *Piedelievre S.* Instruments de credit et de paiement. – 4 ed. – P.: Dalloz, 2005. – P. 116.

¹⁴⁰ *Lacour M.* Precis de droit commercial. 2 t., T 2. – P. 1069, 1071, 1288.

Теорія договору на користь третьої особи ґрунтується на ідеї, що боржник укладає договір з покупцем і заздалегідь зобов'язується виплатити певну суму пред'явнику. Ремітент обговорює від свого імені певні умови як для себе, так і для третьої особи. При цьому, як вважав представник цієї теорії М. Вормс, між індосантом і одержувачем векселя за індосаментом відбувається поступка вимоги, а вексельне поручительство виконує роль застави¹⁴¹. Ця теорія не знайшла у Франції широкої підтримки.

Теорія непрямого представництва полягає в тому, що (як відзначає її автор, Е. Таллер) перша особа, маючи борг чи бажаючи сплатити гроші другій особі (і очікуючи при цьому сплати від третьої особи), дає доручення третій особі сплатити другій, тобто делегує повноваження. Далі цей договір про перенесення боргу доповнюється договором поручительства на користь пред'явника.

Е. Таллер запропонував об'єднати поручительство і делегування, оскільки векселедавець, видаючи вексель і ремітуючи його одержувачу, передає повноваження на вимогу сплати боргу. При цьому особа, яка одержала вексель, не може негайно вимагати зазначену у векселі суму в трасата, а повинна очікувати настання терміну сплати. Трасат додає свій підпис до підпису трасанта, і вони беруть на себе зобов'язання стосовно всіх наступних власників векселя¹⁴².

Е. Таллер дав найповніше (з погляду цивільного права) пояснення природи вексельного зобов'язання в переказному векселі. Це зобов'язання засноване на неповному представництві (повне представництво неможливе, тому що воно внесло би новацію), коли векселедавець переказного векселя передає свої повноваження. Те саме відбувається в разі індосаменту під час кожної передачі векселя. Однак делегування повноважень припускає угоду всіх сторін, що беруть участь у вексельному зобов'язанні. Насправді для вексельного зобов'язання це не так, тому що в іншому разі для індосаменту потрібна була б згода всіх індосантів¹⁴³. Векселедавець зобов'язується добровільно і вчасно сплатити зазначену у векселі суму незалежно від того, хто буде на той час векселедержателем.

Як зазначає Р. Робло, волевиявлення векселедавця має відповідати формі і стандартам, прийнятим у торговельному праві. Тому вексельне зобов'язання виникає, по суті, з поєднання двох чинників: волевиявлення особи, яка підписала вексель, і відповідності нормам закону форми цього волевиявлення (що підвищує суспільну довіру до векселя як цінного паперу). Тому третя особа, приймаючи такий документ, може бути впевнена в тому, що борг буде сплачено¹⁴⁴.

Цю теорію неодноразово критикували і прихильники ідеї делегування, і ті, хто розглядав вексель як поручительство. В разі делегування необхідна угода делегата, делеганта і делегатарія, але сам факт делегування виникає тільки після того, як трасат акцептував вексель.

¹⁴¹ Worms M. R. La volonté unilatérale. These. – P., 1891. – P. 146–148.

¹⁴² Thaller E. Traité élémentaire de droit commercial à l'exclusion du droit maritime par E. Thaller. 5. ed. rev. et mise à jour. – P.: Rousseau et cie, 1916.

¹⁴³ Thaller E. Traité élémentaire de droit commercial à l'exclusion du droit maritime par E. Thaller. 5. ed. rev. et mise à jour. – P.: Rousseau et cie, 1916. – P. 1285.

¹⁴⁴ Roblot, R. Les effets de commerce: lettre de change, billets à ordre et au porteur, warrants, facture protestable. – Paris: Sirey, 1975. – P. 88–89.

Ідеї поручительства викликають серйозніші заперечення, оскільки в разі поручительства акцептант міг би звернутися з позовом проти трасанта, щоб той зробив оплату. Однак при використанні переказного векселя це неможливо.

М. Брет вважає, що платник за переказним векселем дає згоду невизначеній іншій особі, яка з'явиться лише в майбутньому. Так він заздалегідь робить себе боржником усіх тих осіб, які, можливо, стануть згодом учасниками вексельної угоди¹⁴⁵.

Ця теорія стала дуже популярною у Франції, однак слід зазначити і слабку сторону даної теорії: для делегування повноважень необхідне існування боргу, а переказний вексель не стане менш дійсним у тому випадку, коли трасат не є боржником трасанта.

¹⁴⁵ Brethe M. Theorie jurid. des titres a ordre // Revue trim droit civil, 1926. – P. 635.

Розділ 1.5. Бланковий вексель

Поняття бланкового векселя

Бланковим векселем є документ, що не містить всіх обумовлених законом складових векселя, але має принаймні підпис, поставлений не випадково, а з наміром взяти на себе вексельне зобов'язання. Назва «бланковий» походить від німецького *blank* – «білий», тобто чистий, незаповнений.

Для виникнення вексельного зобов'язання за бланковим векселем достатньо, якщо на документі є хоча б один з підписів векседавця, акцептанта чи аваліста. Якщо акцептант або аваліст поставили підпис на такому документі, та він був виданий кредиту, виникає вексельне зобов'язання. При цьому векседавець може поставити свій підпис пізніше.

Особи, які підписали бланковий вексель, мають правові зобов'язання в повному обсязі з моменту заповнення бланкового векселя. Зобов'язання осіб, які підписали бланковий вексель, що виникає на момент видачі векселя, створює правові наслідки в повному обсязі з моменту його заповнення. Відповідальність за заповненням бланковим векселем несе особа, що його виставила, і всі особи, які підписали вексель перед і після його заповнення.

Характерною особливістю бланкового векселя є те, що він навмисно видається з метою його наступного, відстроченого заповнення відповідно до умов домовленості між бланкодавцем і першим одержувачем бланкового векселя.

Основною умовою є взаємна згода сторін, інакше документ буде вважатися випадково незаповненим векселем. Тому важливим є питання, чи був вексель не заповненим навмисно, чи він заповнений несвідомо або помилково.

Якщо вексель не заповнено свідомо, важливим є питання, чи надав векседавець повноваження щодо заповнення векселя іншим особам. Якщо таких повноважень немає, то свідомо незаповнений вексель має такий самий правовий статус, як і помилково незаповнений вексель. Тому доцільно відрізнити бланковий вексель від помилково незаповненого векселя, виданого кредиту, який не має повноважень на його заповнення (вексель, не заповнений *stricto sensu* – у строгому сенсі). Бланковий вексель видається з припущенням, що покупець внесе всі відсутні записи, а для небланкового неповного переказного векселя таке внесення не передбачено.

Економічні причини видачі бланкового векселя

Економічною причиною для видачі бланкового векселя є невідомі заздалегідь сума, термін сплати або інші реквізити звичайного повного векселя. На практиці найчастіше не вказують суму векселя. Наприклад, плануючи розрахунок під час комерційної операції за допомогою векселя, сторони можуть не знати заздалегідь, яку суму буде визначено у процесі переговорів. Саме для цього видається не повністю заповнений вексель, де суму вносять після остаточного визначення умов комерційної операції.

Ще однією причиною використання бланкових векселів є небажання сторін зазначати термін сплати за векселем через строгі правила щодо його визначення. У разі використання бланкового векселя векседавець може не думати про дотримання термінів протесту. Йому не потрібно переписувати вексель також в разі відстрочки сплати, оскільки термін сплати за бланковим векселем може бути зазначено пізніше, зважаючи на реальні обставини. До того ж, якщо бланковий вексель без зазначення терміну сплати зберігався тривалий час, він не втрачає сили вексельного права. Цим зумовлено поширення таких векселів у багатьох країнах.

Видача бланкового векселя припускає певні правовідносини між векседавцем і векселедержувачем. Такі правовідносини можуть існувати (в разі продажу з відстроченою сплатою) чи виникати в майбутньому (в разі компенсації через недозволена дію).

Особливості наявних правовідносин безпосередньо визначають зміст угоди між векседавцем і векселедержувачем. Тому інколи бланковий вексель може видаватися не для забезпечення, а з метою погашення іншого зобов'язання.

Сфера застосування статті 10 УВЗ

У контексті положень вексельного права припустимість виставлення бланкового векселя визнається ст. 10 УВЗ, хоча правові наслідки цього залежать від низки обставин, що супроводжували видачу векселя.

У тексті ст. 10 УВЗ визначено (згідно зі ст. 77 УВЗ положення статті поширюються також на прості векселі):

«Якщо переказний вексель, незаповнений до моменту видачі, було заповнено всупереч укладеним угодам, недотримання цих угод не може протиставлятися векселедержателю, якщо тільки він не придбав переказний вексель нечесно чи, набуваючи його, не припустив необережності».

Ст. 10 УВЗ не містить докладних положень щодо бланкового векселя, а присвячена запереченням, які можуть бути пред'явлені набувачу векселя, якщо вексель було заповнено векселедержателем не відповідно до первинної домовленості між векседавцем і першим векселедержателем.

Ст. 10 УВЗ припускає висування претензії в разі неправильного заповнення бланкового векселя, а на інші претензії (наприклад, засновані на особистих відносинах, не передбачених ст. 10 УВЗ) поширюються положення ст. ст. 16 і 17 УВЗ.

Згідно з п. 1 ст. 2 Закону України «Про обіг векселів в Україні», статтю 10 Уніфікованого закону не застосовують, тобто ст. 10 УВЗ в Україні вилучено з національного вексельного права. Відсутність в українському законодавстві ст. 10 призводить до того, що платник за векселем, якому пред'явлений позов про сплату векселя, може бути звільнений від такої сплати, якщо доведе, що вексель було заповнено векселедержателем не відповідно до домовленостей про його заповнення¹⁴⁶, тобто побічно визнається припустимість виставлення бланкового векселя за

¹⁴⁶Вексельний обіг в Україні: Законодавство, коментарі, роз'яснення, практика судів, зразки документів / Упоряд. О. М. Єфімов. – К.: Всеуито, 2003. – С. 28.

відсутності в українському законодавстві ст. 10. З огляду на положення УВЗ такий підхід можна вважати необґрунтованим.

Оскільки ст. 10 вилучено з національного вексельного права, а можливість виставлення бланкового векселя визнається саме ст. 10 УВЗ, це призводить до того, що в межах українського законодавства бланковий вексель нелегітимний.

Заповнення бланкового векселя і відповідальність за неправильне заповнення

Те, якою мірою бланковий вексель не заповнено і які саме реквізити в ньому не зазначено, теоретично не має принципового значення. Кожний із зазначених у ст. 1 УВЗ реквізитів може бути відсутній, окрім підпису особи, яка видала документ; документ може навіть не містити назву «вексель»¹⁴⁷. Такого погляду дотримуються А. Баумбах¹⁴⁸, П. Бюлов¹⁴⁹, Ф. Ребентрост¹⁵⁰, В. Комоса, В. Опальський¹⁵¹, М. Гонзатко¹⁵².

Поширений також інший погляд¹⁵³, відповідно до якого важливим елементом бланкового векселя є назва документа «вексель». В. А. Белов, окрім цих двох елементів (підпису та слова «вексель»), до необхідних реквізитів бланкового векселя відносить вказівку, який це має бути вексель – простий чи переказний¹⁵⁴.

Однак УВЗ не виділяє назву «вексель» (як і вказівку на те, простий це вексель чи переказний) серед інших компонентів, тому вирішальне значення має намір особи, яка поставила підпис, узяти на себе вексельне зобов'язання або відсутність такого наміру. Втім, використання типових вексельних бланків в Україні призводить до того, що це питання має суто науковий інтерес.

Теоретично підписаний чистий аркуш паперу може бути бланковим векселем, але на практиці у повноцінному бланковому векселі має міститися однозначна інформація, за якою можна зробити висновок, що підпис поставлено саме з метою взяти на себе вексельне зобов'язання та даний документ є бланковим векселем (простим чи переказним), а не чимось іншим.

Хоча бланковим векселем може бути чистий аркуш паперу з підписом банківця, у країнах з розвиненим обігом бланкових векселів використання такого векселя намагаються уникати, оскільки в цьому разі може виникати більше суперечностей. Якщо такий (так званий голий) бланковий вексель оформлюється у банку чи іншій установі, ризик такої операції зменшується. Однак у звичайних господарських операціях використання цієї форми бланкового векселя не бажано, тому що ймовірність зловживань (чи непорозумінь) велика.

¹⁴⁷На практиці досить часто в бланкових векселях не зазначено вексельну суму, якщо вона точно не відома. Може бути не вказаний виставник бланкового векселя, дата виставлення чи одержувач векселя.

¹⁴⁸Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 94.

¹⁴⁹Bülow P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995. – S. 57.

¹⁵⁰Rebentrost F. Kommentar zum Wechselgezet. – Iserlohn: Silva Verlag, 1949. – S. 39, 41.

¹⁵¹Komosa W., Opalski W. Prawo wekslowe. Prawo czekowe. Komentarz. – Warszawa, 1997. – S. 41.

¹⁵²Honzatko M. Obieg weksla in blanko. – Lwow, 1934. – S. 13, 23.

¹⁵³Szpunar A., Kalinskiy M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 86.

¹⁵⁴Белов В. А. Вексельное законодательство России: Научно-практический комментарий. – 2-е изд. – М.: ЮрИнфоР, 1999. – С. 117.

Межі й зміст прав щодо заповнення бланкового векселя визначаються домовленістю сторін, а під час врегулювання розбіжностей визначальними є правові відносини, що були в основі видачі бланкового векселя.

Хоча право на заповнення не має терміну давнини, воно може бути обмежено спеціальною угодою. Зазвичай, заповнення здійснюють у термін, обумовлений чесністю і місцевими звичаями вексельного обігу. При цьому повноваження на заповнення бланкового векселя не можуть бути скасовані односторонньо.

З набуттям права власності на бланковий вексель до його набувача переходить право на заповнення документа. Набуваючи незаповнений бланковий вексель, власнику бажано дізнатися про зміст домовленості щодо заповнення такого векселя, щоб не ризикувати. Приводом для цього можуть бути незвичайні обставини (надмірна сума чи відсутність довіри до особи, яка передає вексель).

Загалом під час підписання та вручення бланкового векселя вирішальне значення має довіра до одержувача, який заповнює документ відповідно до укладеної угоди.

Коли набувач векселя заповнив вексель не відповідно до домовленості, особа, яка виставляє бланковий вексель, та інші особи, які підписали вексель, несуть зобов'язання стосовно того, хто обґрунтовано покладався на даний документ на основі вексельного права.

Обмеження щодо пред'явлення претензій згідно зі ст. 10 полягає у тому, що векселедавець може пред'явити претензію:

- тільки особі, якій він безпосередньо передав вексель;
- тим, кому ця особа передала бланковий вексель ще до його заповнення;
- особам, які набули вже заповнений вексель, якщо вони придбали його з несумлінними намірами або під час його придбання допустили необережність.

При цьому векселедавець не може посилається на те, що вексель було заповнено не відповідно до угоди третіми особами (які набули вексель, не знаючи про зміст угоди), якщо ці особи в принципі не могли знати про зміст угоди під час видачі бланкового векселя.

Положення ст. 10 спрямовані на захист сумлінного набувача векселя¹⁵⁵ і засновані на справедливій думці, що кожен новий набувач векселя не може з'ясовувати обставин видачі бланкового векселя а також щодо того, чи навмисно він був залишений незаповненим, чи випадково.

Якщо особа, яка підписала вексель, не мала наміру видавати незаповнений бланковий вексель, власник не має права на заповнення документа. Тому такий вексель потрібно вважати недійсним, а будь-які зміни, внесені до документа кредитором, буде розцінено як спробу підробки векселя. Якщо такий вексель потрапив до третьої особи, яка не має повноважень, застосовують принципи щодо викрадених чи втрачених векселів.

Щодо питання про те, чи було вексель не заповнено свідомо чи випадково (та, відповідно, чи є він взагалі бланковим векселем), думки сторін можуть різнитися.

¹⁵⁵Набувача векселя можна вважати сумлінним, якщо він не знав, що бланковий вексель заповнено не відповідно до домовленості. Сумлінність набувача векселя не припускає обов'язкового наведення довідок у виставника бланкового векселя, оскільки це суперечило б принципу обіговості. Таким чином, якщо набувач векселя є сумлінним, виставник бланкового векселя несе відповідальність стосовно нього (і наступних сумлінних власників) на основі обсягу передбачуваної відповідальності.

З'ясування питання про те, чи є документ бланковим векселем або це помилково незаповнений вексель, багато в чому залежить від форми вексельного документа і від логічного взаємозв'язку його елементів. Але навіть якщо неповний вексель видано свідомо, то видача бланкового векселя не виключає ймовірності того, що бланк буде заповнено не відповідно до угоди¹⁵⁶, а на розсуд власника бланкового векселя та на його користь (найбільша ймовірність подібних порушень стосується вексельної суми).

У випадку спірної ситуації особа, яка підписала бланковий вексель, має доводити зворотне, тобто те, що вона не надавала повноваження на заповнення. Якщо зворотне не доведено, відповідальність за векселем несе особа, яка його підписала й виставила.

Щодо обсягу повноважень, зазвичай, спираються на презумпцію, що повноваження надано в обсязі вже заповненого векселя. Якщо такої презумпції суперечать місцеві традиції вексельного обігу (наприклад, наказ трасанта або індосанта приймати чи не приймати вексель до акцептування або застереження «не наказу», що перетворює обіговий вексель на необіговий), презумпція не має сили, а тягар доказу зворотного лежить на власнику векселя.

П. Бюлов з цього приводу зазначає, що в разі спірних випадків, якщо сторони мають різне уявлення про обсяги повноважень, фактично наданні повноваження під час видачі бланкового векселя не заперечуються, хоча може бути оскаржено саму угоду, наслідком якої стала видача бланкового векселя¹⁵⁷.

Загалом, спірні ситуації зазвичай прийнято витлумачувати *in favorem debitoris* – на користь боржника, припускаючи, що повноваження на підписання було надано. Але за такого тлумачення (особливо, якщо не обумовлено умови заповнення) необхідно враховувати звичаї, до того ж першорядним є зміст основної угоди.

У випадку пред'явлення протесту бланковий вексель має бути заповнено, оскільки незаповнений бланк не має підстав для протесту. Після заповнення векселя всі інші зміни в ньому мають розглядатися як зміни в звичайному повному векселі.

Правовий характер зобов'язання у бланковому векселі

Питання щодо змісту правовідносин, засвідчених бланковим векселем, тривалий час було дискусійним. Його правильне вирішення безпосередньо пов'язано з тим, якою мірою є векселем документ, свідомо незаповнений на момент видачі і який має, принаймні, підпис, поставлений з наміром взяти на себе вексельне зобов'язання.

Проблема полягає в тому, що згідно з абз. 1 ст. 102 документ, який не містить всіх обов'язкових реквізитів, взагалі не є векселем. З другого боку, у ст. 10 такий не-

¹⁵⁶Цікавим є досвід Польщі в регулюванні обігу бланкового векселя. Так, ст. 270, п. 2 Кримінального Кодексу Польщі передбачає кримінальну відповідальність особи, «яка заповнює бланк із підписом іншої особи не відповідно до волі особи, яка підписала бланк, і на шкоду інтересам особи, яка використовує такий бланк» («*Art. 270. §2. Tej samej karze podlega, kto wypełnia blankiet, opatrzone cudzym podpisem, niezgodnie z wolą podpisanego i na jego szkodę albo takiego dokumentu używa*»). – Kodeks Karny z dnia 6 czerwca 1997 r. Rozdział XXXIV. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (<http://e-prawnik.pl/prawo/data.php/dHlwZT00MTAwJmlkPTYwOTlmdj0xMjg1>).

¹⁵⁷*Bülow P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen.* – Heidelberg, 1995. – S. 57–58.

повний документ названо «векселем». Оскільки у ст. 10 йдеться про вексель, що вже був неповним на момент видачі («*bill of exchange, which was incomplete when issued, has been completed*»), можна зробити висновок, що, відповідно до тексту ст. 10, неповний документ вважається векселем ще до заповнення.

Згідно з іншим підходом «вексель, неповний на момент видачі» – назва особливого документа, нетотожного документу, який називають векселем.

Наприклад, В. А. Белов зазначає, що вексельний бланк визначається ст. 10 як вексель, незаповнений на момент видачі, що «неточно: вексельний бланк не є векселем. Безперечно, він у багатьох відносинах подібний до векселя і є передумовою його виникнення, але з векселем не зливається, відрізняючись від нього самостійним юридичним режимом»¹⁵⁸.

М. Чарнецький і Л. Багинська вважають, що документ такого типу, безсумнівно, є векселем¹⁵⁹, а А. Шпунар досить категорично заявляє, що доцільно вважати непорозумінням погляд, згідно з яким документ, про який йдеться в ст. 10 УВЗ, не є векселем¹⁶⁰.

У трактуванні змісту правовідносин, що визначають бланковий вексель, поширена **теорія умовного вексельного зобов'язання**, започаткована К. Грюнхутом і Г. Леманном. Основне положення цієї теорії полягає в тому, що із врученням бланкового векселя виникає вексельне зобов'язання, що залежить від умови, яку можна виконати тільки за згодою іншої сторони. При цьому вважається, що бланковий вексель містить вексельне зобов'язання з умовою відстрочки його виконання. Акт заповнення бланкового векселя створює правову ситуацію, де вексельне зобов'язання ніби існує з моменту видачі бланка.

Як зазначає А. Баумбах, бланковий вексель як проміжний етап для створення повного векселя не є документом, що незаповнений помилково; його потрібно вважати умовно ефективним векселем¹⁶¹. Незаповнений вексель *ex nunc* (тобто з моменту заповнення) перетворюється на повний. Правильне заповнення є основною умовою виникнення відповідальності боржників за векселем.

Проти цієї теорії висувають аргумент, що заповнення векселя не є умовою *strictu senso*, – у строгому сенсі, а, швидше, *conditio juris* – суто юридичною умовою. Закон вимагає чітко визначеного змісту векселя, і сторони не можуть внести до свого договору які-небудь умови, за яких виникає залежність між здійсненням правової дії і дотриманням законодавчих вимог¹⁶².

Однак, як зазначає М. Фрідріх, прихильники такої теорії відповідають на зауваження твердженням, що в разі бланкового векселя ми «маємо справу з правовою дією, що може існувати у вужчій формі без законодавчо визначеного фактичного стану»¹⁶³.

¹⁵⁸ Белов В. А. Вексельное право. – М.: ЮрИнфоР, 2003. – С. 118.

¹⁵⁹ Czarnecki M., Baginska L. Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz. – Warszawa, 2003. – S. 174.

¹⁶⁰ Szpunar A., Kalinski M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 88.

¹⁶¹ Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 150.

¹⁶² Staub H. Kommentar zum Wechselgesetz. – Berlin–Leipzig, 1934. – S. 59; Stranz M. Wechselgesetz. Kommentar. – Berlin, 1952. – S. 81; Larenz K., Wolf M. Allgemeiner, Teil des Bürgerlichen Rechts. – München, 1997. – S. 948.

¹⁶³ Friedrich M. Der unvollständige Wechsel nach deutschem Rechts und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatarstaaten des Genser Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981. – S. 56.

Таким чином, розрізняють дві фази правової дії: фазу існування бланкового векселя, у якому міститься умовне вексельне зобов'язання, і фазу існування повного векселя, коли вексельне зобов'язання стає чинним.

Експектативна теорія заснована на тому, що для опису правової ситуації, яка виникає за використання бланкового векселя застосовують поняття «експектація» («очікування»), припускаючи, що з підпису на бланковому векселі згодом виникає вексельне зобов'язання. За видачі неповного векселя підпис векселедавця створює зобов'язання, однак воно за своєю правовою природою відрізняється від зобов'язання за повним векселем, оскільки є відстроченим. Очікуваний у майбутньому результат – це поява повного векселя¹⁶⁴.

Однак жоден з цих підходів не в змозі адекватно й повною мірою відобразити правовий характер бланкового векселя. Тому в сучасній літературі використовують різні елементи названих вище концепцій. Зокрема, М. Фрідріх визначає бланковий вексель як інструмент, правову природу якого доцільно пояснювати з огляду на норми вексельного й загальноцивільного права¹⁶⁵.

Отже, бланковий вексель доцільно вважати векселем, хоча й неповним, а зобов'язання особи, яка його підписала, – фрагментарним. Положення стосовно того, що на бланковий вексель не можна поширювати всі положення вексельного права, потрібно розуміти в тому сенсі, що цей документ не може бути основою для пред'явлення позову. Перед початком реалізації векселя він не обов'язково має відповідати усім вимогам до форми – істотним є лише намір взяти на себе вексельне зобов'язання.

Обіг бланкового векселя

Згідно зі ст. 10 УВЗ, бланковий вексель може перебувати в обігу ще до його заповнення, що часто має місце у країнах з розвиненим обігом бланкових векселів. Однак ст. 10 УВЗ не встановлює ніяких принципів щодо обігу бланкового векселя. Тому сформувалося два основних підходи до інтерпретації принципів передачі прав за бланковим векселем.

Згідно з першим підходом, перехід прав за бланковим векселем може здійснюватися тільки в рамках загальноцивільної правової поступки (цесії). Такий підхід досить розповсюджений, а його прихильники вважають, що якщо принципи обігу бланкового векселя трактувати відповідно до вексельного законодавства, це створює протиріччя.

Незважаючи на те, що набувач незаповненого векселя має не більше прав, ніж його попередник, на нього переносять повноваження заповнити вексель. Тому

¹⁶⁴Ritterman G. Wechsel in blanco // *Glos spondownictwa*. – 1933. – № 4. – S. 201; Honzatko M. Obieg weksla in blanco. – Lwow, 1934. – S. 4; Wroblewski S. Polskie prawo wekslowe i czekowe. – Krakow, 1936. – S. 61; Rosenthal I. Prawo wekslowe. – Warszawa, 1994. – S. 71; Grohmann B. Die Rechtsnatur der Blankoakzepts. – Kiel, 1963. – S. 54; Jacobi E. Wechsel- und Scheckrecht unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts. – Berlin, 1956. – S. 483, 492, 493; Hueck A., Canaris C. Rechts der Wertpapiere. – München, 1986. – S. 12; Köller H. Haftungsfragen beim Blankowechsel, fehlerhaften Wechsel und verfälschten Wechsel // *Juristische Arbeitsblätter*. – 1977. – № 1. – S. 4.

¹⁶⁵Friedrich M. Der unvollständige Wechsel nach deutschem Rechts und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatarstaaten des Genfer Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981. – S. 64.

перехід прав за незаповненим векселем не може відбуватися на підставі принципів вексельного права.

І. Герополітанська вважає, що передача бланкового векселя до його заповнення призводить тільки до наслідків, що виникають з договору про передачу боргового зобов'язання. У цьому разі діють не ст. ст. 11 і 16 УВЗ, а положення загальноцивільного права. Тому продавець бланкового векселя не несе перед покупцем відповідальності за вексельним правом і не може висувати претензії на підставі ст. ст. 11 і 16 УВЗ¹⁶⁶.

С. Врублевський також вважав, що обіг бланкового векселя до його заповнення визначається загальним, а не вексельним правом. Якщо бланковий вексель одержано не відповідно до норм загальноцивільного права, то заповнення векселя не створює вексельної заборгованості. Крім того, щодо способу заповнення векселя, його покупець має стільки прав, скільки попередній векселедержатель, оскільки право на заповнення не змінюється¹⁶⁷.

Професор Львівського університету О. Долинський вважав, що документ, який не містить усіх характерних рис векселя, векселем не є; відповідно, до заповнення векселя немає і вексельного зобов'язання. Однак, після ухвалення ст. 2. абз. 5 розпорядження Президента Польщі від 14 листопада 1924 р. поставлений підпис став розцінюватися як вексельне зобов'язання (за умови пізнішого заповнення документа).

Є думка, що передача бланкового векселя за індосаментом неприпустима, тому що до моменту його заповнення векселя як такого ще немає. Тому обіг незаповненого векселя відбувається не згідно з принципами вексельного права, у якому немає підстав для того, щоб сприяти обігу незаповнених векселів. Отже, незаповнений вексель у принципі не призначено для обігу¹⁶⁸.

Ще один аргумент на користь того, що бланковий вексель не призначено для обігу, полягає в наступному. В разі застосування бланкового векселя особливого значення набуває забезпечувальна функція документа, а вексельне зобов'язання погоджується з основним зобов'язанням. Оскільки цей зв'язок виникає з домовленості сторін або з ролі бланкового векселя за певних взаємин сторін, складається враження, що бланковий вексель взагалі не призначено для обігу.

Проти такого погляду може бути висунуто аргумент, що саме переваги обіговості векселя призвели до створення бланкового векселя, який трактується як цінний папір, і вже з цієї причини може знаходитися в обігу.

З огляду на вищенаведені аргументи, прихильники даного підходу вважають, що обіг бланкового векселя має здійснюватися відповідно до норм загальноцивільного права.

Прихильники другого підходу – вексельно-правового акту передачі¹⁶⁹ – вважають, що бланковий вексель призначено для обігу і він може передаватися способами, перед-

¹⁶⁶ *Heropolitanska I.* Weksel w obrocie gospodarczym. – Warszawa: Twigger, 2004. – S. 100.

¹⁶⁷ *Wroblewski S.* Polskie prawo wekslowe i czekowe. – Krakow, 1936. – S. 21.

¹⁶⁸ *Szpunar A., Kalinskiy M.* Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 94.

¹⁶⁹ *Baumbach A., Hefermehl W.* Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 155, 159. Так само вважають І. Розенблют (*Rosenblut I.* Prawo wekslowe. – Warszawa, 1994. – S. 71) і А. Щигельський (*Szczygielski A.* D. Weksel in blanco. – Warszawa, 1934. – S. 20).

баченими вексельним правом, так само як і звичайний повний вексель. Можливість передачі аргументують тим, що оскільки бланковий вексель є першим етапом виникнення повного векселя, призначеного для обігу, то передача бланкового векселя може здійснюватися за допомогою індосаменту, як і передача повного векселя.

Після заповнення бланкового векселя право особи, яка отримала такий вексель, засноване не на праві попередника (як в разі цивільно-правової поступки), а на письмовому зобов'язанні особи, яка підписала бланковий вексель, якби вексель від початку мав свій зміст.

Відстрочена й обмежена вексельно-правова відповідальність припускає, що особа, яка підписала бланковий вексель, свідомо передає право на документ і укладає певний договір з набувачем бланкового векселя, а також з індосантами.

Як зазначав І. Розенблут, безумовне зобов'язання виникає на підставі підпису на бланковому векселі, і цей документ може вважатися векселем. Через це на бланковий вексель ще до його заповнення поширюються деякі положення вексельного права, зокрема, можливість передачі такого векселя шляхом індосаменту¹⁷⁰.

Оскільки бланковий вексель є цінним папером, він може перебувати в обігу, однак, якщо передачу прав за цінним папером тлумачити в контексті загальноцивільного, а не вексельного права, сумнівний набувач векселя виявляється незахищеним.

З огляду на те, що бланковий вексель може передаватися в рамках вексельного права, зокрема, права на заповнення, повноваження щодо заповнення зберігається стосовно спадкоємця особи, яка підписала чистий бланк, і завдяки цьому може бути реалізовано після смерті цієї особи. На бланковий вексель може бути накладено арешт.

Хоча неповний бланковий вексель можна передавати за допомогою індосаменту, слід зазначити, що ефективно індосується тільки повний вексель, а передача бланкових векселів за допомогою індосаменту є ризикованою. Тому вважається, що під час застосування бланкових заставних векселів доцільно використовувати ректа-вексель, тобто вексель, де не виявлено бажання передачі такого векселя чи передача заборонена. Виняток може бути лише у випадках, коли боржник через які-небудь обставини чітко висловив згоду чи бажання передати заставний вексель іншим особам. Зазвичай, бланковий вексель перетворюється на ректа-вексель шляхом внесення до його тексту (перед ім'ям векселедавця) формули «не наказу».

Правовий характер компетенції на заповнення бланкового векселя

Можна виділити кілька теорій, що намагаються розкрити правовий характер компетенції на заповнення бланкового векселя. Найбільш поширені – теорія повноважень¹⁷¹ і теорія цінного паперу¹⁷².

¹⁷⁰ Rosenblut I. Prawo wekslowe. – Warszawa, 1994. – S. 71.

¹⁷¹ Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 150–151; Bülow P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995. – S. 62; Szpunar A., Kalinskiy M. Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 88.

¹⁷² Jacobi E. Grubdrifs des Wechsel- und Scheckrechtst. – Leipzig: O. R. Reisland Verlag, 1928; Wilejczyk M. Wechsel in blanco jako papier wartosciowy inkorporujacy prawo wypelnienia // Przegląd Prawa Handlowego. – 1998. – № 6. – S. 30.

1. Теорія повноважень заснована на припущенні, що особа, яка підписує бланковий вексель, надає контрагенту повноваження на його заповнення і, таким чином, на укладання вексельного договору¹⁷³. Під час вручення бланкового векселя особа, яка його підписала, висловлює згоду на передачу повноважень особі, яка буде заповнювати вексель.

Зокрема, П. Бюлов вважає, що виставник бланкового векселя наділяє одержувача сплати за ним повноваженням заповнити вексель, і це повноваження є однобічним волевиявленням, що припускає вручення документа. Обсяг повноважень на заповнення визначає особа, яка виставляє бланковий вексель. Хоча уповноважена особа діє від власного імені, обсяг зобов'язання визначається попередньою домовленістю сторін¹⁷⁴.

Однак можливості теорії повноважень пояснити правову природу бланкового векселя сумнівні. Адже в разі заповнення векселя уповноважена особа не робить власного волевиявлення, оскільки щонайменше один (але найбільш істотний) елемент вексельних правовідносини (підпис) належить векседавець.

Ця теорія призводить до суперечності: незважаючи на те, що уповноважена особа, яка заповнює вексель, не діє від чужого імені, прихильники цієї теорії стверджують, що її правовим наслідком є зобов'язання, виникнення якого має початок ще на момент підписання векселя векседавець.

2. Теорія цінного паперу заснована на припущенні, що бланковий вексель є цінним папером, тому право на заповнення доцільно розглядати як невід'ємну частину права власності.

Разом із набуттям права власності на документ до набувача векселя переходить і право на його заповнення, що не може бути передано окремо від документа. На підставі цього можна стверджувати, що бланковий вексель як документ втілює право на його заповнення¹⁷⁵.

А. Шпунар вважає помилковим погляд, згідно з яким бланковий вексель містить право на його заповнення, тому що, на його думку, «прийняття такої позиції означало б, що до заповнення ми маємо справу взагалі не з векселем, а сам цінний папір має каузальний характер»¹⁷⁶.

3. Теорія пропозиції. Згідно з цією теорією, бланкодавець пропонує одержувачу бланкового векселя укласти вексельне зобов'язання за формою заповнення векселя. Цю теорію давно вважають застарілою, оскільки заздалегідь невідомо, який саме договір може виникнути після заповнення векселя. Через це дана теорія суперечить положенням сучасного цивільного права, відповідно до якого зміст будь-якої пропозиції має бути чітко визначений¹⁷⁷.

¹⁷³ *Adler K.* Der Umlauf des Blankettwechsel, *Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht.* – T. 60. – 1907. – S. 120; *Siegel J.* Die privatrechtlichen Funktionen der Urkunde, *Archiv für die Civilistische Praxis.* – T. 111. – 1914. – S. 113; *Köller H.* Haftungsfragen beim Blankowechsel, fehlerhaften Wechsel und verfälschten Wechsel // *Juristische Arbeitsblätter.* – 1977. – № 1. – S. 2.

¹⁷⁴ *Bülow P.* Wechselgesetz, Scheckgesetz, Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995. – S. 62.

¹⁷⁵ Детальніше див.: *Oertzen O.* Der Blankowechsel, *Archiv für Bürgerliches Rechts.* T. 33. – 1909. – S. 33; *Staub H.* Kommentar zum Wechselgesetz. – Berlin–Leipzig, 1934. – S. 161; *Stranz M.* Wechselgesetz. Kommentar. – Berlin, 1952. – S. 80.

¹⁷⁶ *Szpunar A., Kalinskiy M.* Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003. – S. 88.

¹⁷⁷ Детальніше див.: *Fischer P.* Die dogmatische Stellung der Blanketterklärung. – Bonn, 1969. – S. 125; *Friedrich M.* Der unvollständige Wechsel nach deutschem Recht und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatar-

4. Теорія представництва припускає, що заповнення бланкового векселя векселедержателем є волевиявленням особи, яка поставила свій підпис на векселі. Векселедержатель, заповнюючи бланковий вексель, діє як представник особи, яка підписала цей вексель¹⁷⁸.

Основний аргумент проти цієї концепції полягає в тому, що особа, яка заповнила вексельний бланк, своєю дією виявляє намір створити певні правовідносини і має деяку (хоча й невелику) свободу вибору щодо змісту векселя, що не дозволяє розглядати цю особу як представника. Крім того, якщо порівняти правовий статус особи, наділеної компетенцією заповнити бланковий вексель, зі статусом представника, наслідком стане заперечення можливості передачі бланкового векселя.

5. Теорія доручення, що мала численних прихильників¹⁷⁹ на початку ХХ ст., створювалася з метою уникнення недоліків концепції повноважень. Для цього було використане поняття «доручення» (*Ermächtigung*), започатковане у німецькому праві Р. фон Ієрінгом і розвинуте В. Людвігом. При цьому розрізняють поняття «повноваження», яке дає змогу висловлювати волевиявлення від імені і на користь довірителя, і поняття «доручення», що є одним із видів непрямого представництва. За дорученням уповноважена особа на підставі передачі їй повноважень діє від власного імені й у власних інтересах.

Хоча зараз досить часто використовують поняття «доручення» щодо компетенції на заповнення векселя¹⁸⁰, до теорії доручення є серйозні зауваження, які можна віднести й до теорії повноважень (особа, яка підписує вексель, у будь-якому разі бере участь у здійсненні правової дії). Загалом, ця концепція не вносить ясності в розуміння сутності правової ситуації стосовно власника бланкового векселя.

6. Теорія формованого права. Правова характеристика компетенції на заповнення бланкового векселя у межах теорії формованого права заснована на ідеї, що право на заповнення бланкового векселя створюється за допомогою договору між сторонами (до такого договору належить вручення та прийняття векселя) і через це не може бути скасовано особою, яка підписала вексель.

У такий спосіб право на заповнення векселя (як право, що формується) припускає передачу зобов'язання на підставі положень про цесію; воно є спадковим, підлягає примусовому виконанню, а після заповнення векселя це право більше не існує¹⁸¹.

staaten des Genser Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981. – S. 43.

¹⁷⁸ Див.: Friedrich M. Der unvollständige Wechsel nach deutschem Rechts und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatarstaaten des Genser Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981. – S. 46.

¹⁷⁹ Klingmüller E. Ein Beitrag zur Lehre vom Blankoakzept. – Erlangen, 1910. – S. 16; Sulzbach E. Zur Lehre vom Blankoakzept. – Erlangen, 1911. – S. 52; Haussman F. Das Blankett, insbesondere der Blankettmissbrauch, unter, dem Gesichtspunkte des Rechtsscheinprinzips, Beiträge zur Erzäuterung des deutschen Rechts. T. 58. – Leipzig, 1914. – S. 294.

¹⁸⁰ Jacobi E. Wechsel- und Scheckrecht unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts. – Berlin, 1956. – S. 477; Rittner F. Rechtsfragen zum unvollständigen Wechsel // Der Betrieb. – 1958. – № 24. – S. 675; Bülow P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995. – S. 83; Baumbach A. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München, 1999. – S. 152. Це поняття проаналізовано кількома авторами, зокрема: Larenz K., Wolf M. Allgemeiner, Teil des Bürgerlichen Rechts. – München, 1997. – S. 865. Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch. – München, 1999. – S. 181. Ф. Меллер вважає, що особа, яка заповнила бланковий вексель, взагалі не робить ніякого волевиявлення (Möller F. Die Ausfüllungsermächtigung beim Blankowechsel // Wertpapier-Mitteilungen. – 1956. – № 5. – S. 94.

¹⁸¹ Rilk O. Kommentar zum Wechselgesetz. – Leipzig, 1933. – S. 54; Ulmer E. Das Rechts der Wertpapiere. – Stuttgart – Berlin, 1938. – S. 197; Jacobi E. Wechsel- und Scheckrecht unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts. – Berlin, 1956. – S. 482; Weimar W. Die Haftung beim Blankowechsel // Wertpapier-Mitteilungen. – 1962. – № 47. – S. 1778; Stranz M. Wechselgesetz. Kommentar. – Berlin, 1952. – S. 79.

Основний аргумент проти цієї концепції полягає в тому, що формовані права ефективні лише між особою, яка має права, і другою стороною даних правовідносин. Для бланкового векселя (наприклад, в разі акцептування бланкового векселя), заповнення документа, зроблене векселедержателем, ефективне у відносинах між акцептантом і ремітентом.

Відповідно до цієї теорії, право на заповнення векселя зникає разом із заповненням документа. Тому особа, яка має таке право, не може змінити зроблене нею заповнення (наприклад, виправити помилково внесені реквізити векселя)¹⁸².

Вексельна декларація (за досвідом практики обігу бланкових векселів у Польщі)

Щодо практики застосування бланкового векселя цікавим є досвід Польщі, де бланковий вексель нині розповсюджений і використовується як грошова застава, а також для інших потреб. Найчастіше бланковий вексель застосовують як заставний вексель, переданий не для сплати за товар (послуги), а як заставне забезпечення. Хоча з метою застави можна використовувати будь-який вексель (і повний, і неповний), зазвичай, у Польщі з цією метою застосовують саме бланковий вексель.

Типова форма заставного бланкового векселя така:

Місце і дата видачі.

На... (сума).

Сплачу без опротестування за цим заставним векселем за власним наказом... (ім'я, адреса) суму.

Підпис векседавця.

Повне ім'я й адреса векседавця.

Угода про заповнення бланкового векселя – це договір між векседавцем і першим власником векселя про умови заповнення векселя в разі передачі його до сплати. Ст. 10 УВЗ не визначає спеціальних вимог до його форми. Хоча, відповідно до рішень Верховного суду Польщі від 24 жовтня 1962 р. і від 28 жовтня 1963 р., у випадку видачі бланкового векселя учасники операції *не зобов'язані* укладати додатковий договір (його називають у Польщі «вексельною декларацією»), наявність такої письмової угоди полегшує пошук доказів того, що вексель було заповнено відповідно до укладеної угоди. За відсутності такого договору («вексельної декларації») чинність вексельного зобов'язання не змінюється, але передача заставного бланкового векселя без зазначення умов щодо його заповнення позбавляє вексельного боржника можливості висувати обвинувачення в тому, що вексель було заповнено не відповідно до його волі¹⁸³.

Кредитор, щоб не ризикувати стосовно висування проти нього претензії з приводу неправильного заповнення, часто вимагає надання йому окремої вексельної декларації, підписаної векседавцем та іншими вексельними боржниками. У такій декларації висловлено згоду на заповнення векселя даними певного змісту, а також визначено спосіб заповнення векселя. Наявність декларації полегшує становище власника векселя в разі необхідності надання доказів, зокрема, якщо проти нього необґрунтовано буде висунуто претензію з приводу неправильного заповнення векселя.

¹⁸²Hueck A., Canaris C. W. Rechts der Wertpapiere. – München, 1986. – S. 119; Friedrich M. Der unvollständige Wechsel nach deutschem Rechts und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatarstaaten des Genser Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981. – S. 10; Jacobi E. Wechsel- und Scheckrecht unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts. – Berlin, 1956. – S. 489.

¹⁸³Bednarczyk, J. Wksel w przystępnym sposob. – Warszawa: Beck, 2004. – S. 85–86.

Якщо боржник за векселем видав бланковий вексель без указівок щодо його заповнення, то передбачається, що він довіряє кредитору і беззастережно погоджується на заповнення ним векселя.

Бланковий вексель, заповнений не згідно з договором, вважається в Польщі недійсним, стосовно чого може бути подано позов. Хоча боржник за векселем може висувати претензії з приводу неправильного заповнення, його зобов'язання вважається таким, що виникло й існує¹⁸⁴. У Польщі в теорії і практиці вексельного права поширене критичне ставлення до твердження, що особа, яка підписала бланковий вексель, може заявити про те, що зобов'язання не виникло, оскільки вексель заповнено неправильно.

Ситуація ускладнюється, якщо вексель передано шляхом індосаменту. Власник неповного (бланкового) векселя не може передати разом з векселем більше прав, ніж він сам одержав. У постанові Верховного суду Польщі від 2 травня 1930 р. підкреслено, що покупець бланкового векселя, який заповнив його сам, не може посилатися на те, що зробив це без злого наміру, якщо перед заповненням він не довідався у акцептанта й осіб, які підписали вексель, наскільки поширюється їх відповідальність за цим векселем. На наш погляд, це суперечить поняттю «сумлінний власник».

Тому бланковий вексель передається разом з договором (вексельною декларацією), а на звороті такого векселя доцільно зазначати, що як додаток до нього було укладено договір¹⁸⁵.

Зазвичай, вексельна декларація має таку форму:

*«Договір до заставного бланкового векселя.
Кредитор (ремітент).*

Ім'я, назва фірми, адреса.

Вексельний боржник.

Ім'я, назва фірми, адреса.

У додатку до цього договору боржник передає в розпорядження кредитора підписаний власноручно заставний бланковий вексель, який кредитор має право заповнити на загальну суму, що відповідає сумі його зобов'язань разом із установленими законом відсотками на день платежу векселя (в разі недотримання договірних термінів щодо сплати його зобов'язань)».

Вексельна декларація має містити свідчення того, що ремітент погодився з викладеними в ній умовами. Тому доцільно внести до неї таку формулу: «Умови договору мною прийняті. Дата. Підпис ремітента».

Зазвичай, такий вексель містить наступні реквізити: місце і дата видачі, ім'я ремітента, позначка «заставний» (в разі необхідності), інші позначки (наприклад, «без опротестування»), тип валюти і підпис векселедавця. Для заповнення залишаються такі реквізити, як дата сплати й номінал бланкового векселя (цифрами й прописом).

Історія регламентації обігу бланкових векселів

Регламентація обігу бланкових векселів має тривалу історію. У Російській імперії численні спірні питання, пов'язані з використанням бланкового векселя, виникали ще за часів публікації книги Ф. Г. Дільтея «Початкові підстави вексельного права, а особливо російського», у параграфі 30 якої, кажучи про бланкові векселі, автор зазначає, що *«майже всі вексельні закони забороняють через велику кількість обманів векселі, що у написі одне тільки ім'я мають, на які у тих державах, де дозволено, суду вексельного немає, якщо не буде особою, яка поставила підпис, таку поступку ще до подання підписано. У вексельному російському статуті зовсім інше спостерігається; тому що такі векселі і написи, які називають бланковими, за сенатським Указом, виданим 13 лютого 1764 року, вважаються чинними, а небезпека обману на совісті тих, хто буде такі векселі чи написи надавати»*¹⁸⁶.

¹⁸⁴Таку саму позицію має Верховний суд Польщі (у рішеннях від 17 червня 1999 р. I SKN 51/98; від 24 жовтня 2000 р. V SKN 136/00; від 21 червня 2002 р. V SKN 1514/00).

¹⁸⁵Bednarczyk, J. Weksel w przystępnym sposob. – Warszawa: Beck, 2004. – S. 89.

¹⁸⁶Дильтей Ф. Г. Начальные основания вексельного права. – Владимир: В типографии губернского правления, 1801. – С. 33–34.

Хоча в XIX ст. операції із застосуванням бланкових векселів не вважалися незаконними, проводити стягнення за ними було заборонено. Г. Ф. Шершеневич зазначав, що практика застосування бланкових векселів («вексельних бланків») наприкінці XIX – початку XX ст. була досить поширена у Західній Європі і Росії, хоча вексельний статут 1902 р., як і попередні російські вексельні статuti, не визнавав вексельний бланк векселем до внесення всіх необхідних реквізитів¹⁸⁷.

Так, наприклад, у практиці використання бланкових векселів у Росії XIX – початку XX ст. відомі випадки, коли виданий бланковий вексель визнавався недійсним через смерть бланкодавця і неможливість здійснення домовленості бланкодавця і бланкоодержувача. Це пов'язано з поглядом, що право на заповнення бланкового векселя не є наслідком існування самого документа, а (як регулятивне суб'єктивне цивільне право на здійснення односторонніх дій) виникає лише на підставі угод між бланкодавцем і бланкоодержувачем¹⁸⁸.

Бланкові векселі активно застосовувалися на західноукраїнських землях, що входили до складу Польщі й Австро-Угорщини. Ймовірно, основна причина значного поширення бланкового векселя саме в Польщі та на українських землях, які входили до складу Польської держави, пов'язана з мамранами. Ці векселі єврейських комерсантів, що виникли у середньовіччі в мавританській Іспанії, найбільший розвиток мали в Україні та Польщі; вони були загальновизнаним фінансовим інструментом серед польського, українського і єврейського населення. Прагнення єврейських комерсантів до анонімності кредитних і вексельних операцій призвело до появи «відкритого» мамрана, тобто не повністю заповненого бланка, який можна було передавати багато разів. Оскільки вексельний обіг в Україні і Польщі розвивався під значним впливом мамранів, традиція застосування «відкритих» мамранів вплинула на поширення у Польській державі бланкових векселів на початку XVII ст.

Ще однією причиною застосування бланкових векселів (загальною для всіх країн Європи) було прагнення обійти заборону, що існувала тоді на індосамент¹⁸⁹. Для цього почали видавати векселі, що не містили імені ремітента. Такий відступ від форми векселя припускався з метою полегшення його обігу. Однак це не був вексель *in blanco* у його сучасному розумінні, оскільки повноцінний бланковий вексель, що виписують і передають векселедержателю в незавершеному вигляді, міг з'явитися лише на тому етапі вексельного обігу, коли сформувалися механізми, що гарантують швидке й ефективне стягнення вексельного боргу.

У Сеймовій конституції від 13 квітня 1775 р., де містилися норми, що регулюють вексельні операції, не було обумовлено можливість видачі бланкових векселів, однак у цьому документі регулювалися інститути з близькими функціями. Зокрема, сеймова конституція припускала видачу векселя на пред'явника.

У 1809 р. постановою Сейму від 24 березня як вексельний закон для Варшавського герцогства було визнано статті 110–189 Титулу VIII французького Торгового кодексу (Code de commerce) 1807 р. Статті 110–186 містили положення, що стосувалися переказних векселів (*lettre de change*), а ст. 187–189 – векселів, що мали назву «розписки за розпорядженням» (*billet a ordre*). Хоча в Торговому кодексі 1807 р. не згадувалися бланкові векселі, вони застосовувалися в реальній торговій практиці в Польщі. Відповідно до норм судочинства того часу, вексель, виданий незаповненим, що заповнювався кредитором пізніше,

¹⁸⁷Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003. – С. 90–91.

¹⁸⁸Абрамова Е. Н. Бланко-вексель (www.law.wl.dwgu.ru/vestnik/18/htm).

¹⁸⁹Szczygielski A. D. Weksel in blanco. – Warszawa, 1934. – S. 9.

вважався чинним, якщо кредитор заповнював його в межах виконання договору, укладеного на момент видачі¹⁹⁰.

Спірним було питання, чи може звичайна боргова розписка, видана за бланковою формою (тобто без зазначення імені) бути заповнена кредитором так, щоб мати статус переказного векселя. Головною причиною дискусій з цього питання було те, що у випадку видачі розписки не відбувалося переміщення грошей з одного місця до іншого, що вважалося неодмінною умовою переказного векселя.

Дещо іншою була ситуація на території Польщі, що увійшла до складу Пруссії. Відповідно до німецького вексельного закону, в разі відсутності хоча б однієї з істотних ознак векселя зобов'язання не могло бути визнане вексельним. Однак, незважаючи на таку формальність, властиву німецькому вексельному праву, у реальній практиці судових рішень норми ст. 7 застосовувалися тільки до випадків, коли такий незаповнений вексель видавався без узгодження умов його наступного заповнення. У всіх інших випадках подібна операція розглядалася як вексельне зобов'язання¹⁹¹.

На території України і Польщі, що входила до складу Австро-Угорщини, діяло австрійське вексельне законодавство. В австрійському вексельному праві XIX ст. бланковий вексель був узаконений відповідно до розпорядження Міністерства юстиції від 6 жовтня 1853 р., де зазначалося, що претензії до учасників бланкового векселя могли висуватися в тому випадку, якщо незаповнений вексель використовувався для незаконних дій або суперечив своїм змістом укладеному договору.

При цьому мали місце два способи незаконного використання бланкового векселя. У першому випадку заповнений вексель вважався недійсним, якщо його заповнювала особа, яка не мала на те право. Правомочною на заповнення вважалася особа, якій бланковий вексель вручив безпосередньо векселедавець, а також особа, до якої право заповнення векселя перейшло разом із правом власності на вексель (у випадку передачі чи успадкування векселя). Та особа, яка самовільно привласнила бланковий вексель або придбала його незаконно, не вважалася правомочною на заповнення документа.

Окрім того, не дозволялося заповнювати вексель особі, яка має на те законне право, однак не уклала з векселедавцем договір про спосіб заповнення, а також заповнювати документ не відповідно до прийнятої форми векселя, що перебуває в обігу (написання нетипової формули), або не відповідно до наявних відносин між сторонами¹⁹².

Новий етап правового регулювання щодо використання бланкових векселів на українських землях, які входили до складу Польщі, розпочався в 1924 р. Кодифікаційна комісія (зокрема, підкомісія торгового права, очолювана С. Врублевським) розпочала переглядати і впорядковувати польське вексельне право ще у 1921 р. Проект закону про векселі було розроблено на основі доповіді професора Львівського університету О. Долинського, який орієнтувався на уніфіковані норми вексельного права, вироблені на міжнародних конференціях у Гаазі 1910 р. і 1912 р.

Однак, необхідно зазначити, що Гаазька конвенція не містила положень, які безпосередньо регулюють порядок застосування бланкового векселя. У ст. 3 Гаазької конвенції окремим державам надавалося право самостійно ухвалювати нормативні документи з цього питання. Ймовірно, питання застосування бланкових векселів не розглядалися на конференціях у Гаазі, оскільки вважалися предметом не вексельного, а загальноцивільного права.

¹⁹⁰Zielinski D. O wexlah. – Warszawa, 1884. – S. 78, 154.

¹⁹¹Flamm F. Rzecz o wekslach i czekach na tle miedzynarodnem. – Warszawa, 1882. – S. 440.

¹⁹²Retinger J. Podrecznik austriackiego prawa wekslowego. – Krakow, 1888. – S. 37; Dolinski A. Wyklady austriackiego prawa wekslowego. – Lwow: Nakladom tow. Biblioteka stuch. prawa, 1912. – S. 83.

Через поширення бланкових векселів у Польщі польська кодифікаційна комісія ухвалила рішення щодо врегулювання проблеми бланкового векселя, і до ст. 2 було додано абз. 5, де зазначалося, що особа, яка поставила підпис на документі, що не має всіх ознак переказного векселя (йшлося про незаповнений бланковий вексель) повною мірою відповідає за таким векселем, окрім випадків, коли ця особа зможе довести, що документ укладено проти її волі.

У 1930 р. на Женевській конференції з ініціативи польської й італійської делегацій після тривалих суперечок мала місце спроба нормативного врегулювання правил обігу бланкових векселів (ст. 10 УВЗ). Багато делегацій були проти внесення статті про бланкові векселі до УВЗ, припускаючи, що це призведе до зловживань. Деякі з учасників конференції вважали, що це питання взагалі знаходиться у сфері загальноцивільного права. Проти ухвалення ст. 10 найрішучіше виступала французька делегація, яка вважала, що таке врегулювання призведе до зловживань бланковими векселями. Через це було запропоновано внести ст. 3 до Додатка II, згідно з якою кожна з країн залишала за собою право не включати ст. 10 УВЗ до свого вексельного законодавства. Остаточне формулювання ст. 10 було ухвалено з метою впорядкування вексельної сили бланкових документів лише після тривалих дискусій.

Представник Польщі Я. Сулковський розробив текст статті 10 УВЗ з метою захисту сумлінного покупця такого векселя. Хоча Я. Сулковський докладно розглянув положення про бланковий вексель, до УВЗ було внесено лише фрагмент його пропозиції¹⁹³.

Питання про бланкові векселі розглядалося у Конвенції ЮНСІТРАЛ. Наведемо для порівняння текст ст. 12 Розділу 3 «Заповнення неповного векселя» Конвенції ЮНСІТРАЛ («Конвенція про міжнародні переказні векселі і міжнародні прості векселі», резолюція 43/165 Генеральної Асамблеї ООН, 1988 р.):

«1. Неповний вексель, що задовольняє вимогам, передбаченим у пункті 1 статті 1, і підписаний векселедавцем переказного векселя або акцептований платником, який задовольняє вимогам, передбаченим у пункті 2 статті 1 і пункті 2(d) статті 3, але в якому відсутні інші елементи, що стосуються одного чи кількох реквізитів, передбачених у статтях 2 і 3, може бути заповнений; заповнений у такий спосіб вексель має силу переказного або простого векселя.

2. Якщо такий вексель заповнено без повноважень або не відповідно до наданих повноважень, то:

а) сторона, яка поставила підпис на векселі до його заповнення, може посила-
тися на таку відсутність повноважень, як заперечення проти власника, якому було
відомо про відсутність повноважень, коли він став власником;

б) сторона, яка поставила підпис на векселі після його заповнення, несе
відповідальність згідно з умовами заповненого у такий спосіб векселя».

¹⁹³ *Hupka J.* Das einheitliche Wechselrecht der Genfer Verträge. – Wien, 1934. – S. 38.

Розділ 1.6. Дружні та бронзові векселі

Поняття дружнього й бронзового векселя

Існує особливий тип векселів, в основі видачі яких немає реальних торгових чи фінансових операцій. До таких векселів відносяться дружні та бронзові векселі¹⁹⁴.

Дружнім векселем називають вексель, в основі видачі якого не було ніякої реальної торгової угоди чи фінансового зобов'язання. Однак учасники вексельного зобов'язання є реальними особами і підписи їх справжні.

Такий вексель видається в порядку надання послуги, щоб підвищити кредитоспроможність векселя. Дружні векселі використовуються для швидкого і простого одержання кредиту через дисконт векселя в банку чи для використання векселя як засобу розрахунку. Назву «дружній» цей тип векселя одержав унаслідок того, що його видача й обіг передбачає відносини повної довіри між особами, причетними до його створення, і наявність неформальної, «дружньої» угоди між ними.

Під час видачі дружніх векселів часто застосовуються так звані **зустрічні (перехресні)** векселі. Зустрічним векселем називається вексель, виданий назустріч іншому векселю на користь особи, що виписала останній. У цьому випадку дві особи (фізичних або юридичних) поперемінно виступають у ролі векселедавця та векселедержателя. Навіть якщо терміни сплати і суми таких векселів не збігаються, їх прийнято вважати зустрічними.

Мета видачі зустрічних векселів – в можливості їх обліку в різних банках (або продажу різним особам) і сплати за рахунок коштів, отриманих від обліку. При видачі зустрічних векселів (А випишує вексель на Б, а той, у свою чергу, на А) обидві особи враховують ці векселі в банку, одержуючи гроші. Для економічного обігу становить небезпеку обіг дружніх векселів між свідомо некредитоспроможними особами.

Бронзовим векселем є вексель, що не має у своїй основі реальної торгової операції чи фінансового зобов'язання і містить імена й підписи вигаданих осіб, або підроблені підписи реальних осіб. Подібні векселі також використовуються для швидкого одержання кредиту.

Бронзовий вексель формально може мати всі необхідні реквізити і, як цінний папір, здаватися справжнім, однак їх застосування розглядається як обман

¹⁹⁴ Дружні векселі мали різні назви – нім. *Gefälligkeits-Wechsel*; англ. *cross-firing paper*; франц. *papier de complaisance*. Найчастіше їх називали *Reitweschel* (дослівно «кавалерійський вексель»), оскільки перша особа видавала вексель на другу, а друга видавала зустрічний вексель на першу, щоб врахувати обидва векселі в банку й одержати гроші. Обидві особи, як було прийнято говорити в той час, «їздили верхи одна на одній». Бронзові векселі в Німеччині називали *Kellerweschel* – «вексель з льоху». Ж. Хемар запропонував розрізняти поняття «дружні акти» і «дружні векселі». Під першими він розумів дії комерсанта, початі з метою надати матеріальну допомогу іншій особі шляхом одержання швидкого кредиту, хоча й відзначав, що в цьому разі має місце шахрайство (*Hemard J. Des effets de complaisance*. – P.: Larose editeur, 1900. – P. 6, 8).

і кримінальний злочин. Підробка ж підписів кредитоспроможних осіб вважається піддробкою документів.

Зазначимо, що зміст понять «дружній», «бронзовий», «дутий» вексель по-різному трактується в різних дослідженнях. Іноді між ними взагалі не роблять різниці, а іноді ця різниця недостатньо виразна.

Щодо нормативних документів, то поняття «дружній вексель» містилося в додатку до Постанови ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1937 р. № 104/1341 «Терміни, що використовуються у вексельному обігу». Відповідно до цього документа дружнім називається вексель, виданий одною особою іншій (ці особи знаходяться в дружніх, довірчих відносинах) без наміру здійснити по ньому сплату, а лише з метою одержання коштів шляхом дисконту векселя в банку. У Постанові ЦВК і РНК СРСР № 104/1341 основним недоліком дружніх векселів названа *відсутність наміру* векселедавця здійснити сплату за векселем.

У цьому положенні бронзовий вексель визначається як вексель, який не тільки не має реального товарно-грошового забезпечення, але й виданий на вигадану особу.

Основна розбіжність в трактуванні змісту понять дружнього і бронзового векселя полягає в тому, до якого типу векселів відноситься вексель, у створенні якого брали участь свідомо некредитоспроможні, але реальні особи. Такі векселі часто називають як дружніми, так і бронзовими.

Виходячи зі змісту слова «дутий», імовірно, так може бути названий як один з видів дружнього векселя (за участю некредитоспроможних осіб), так і будь-який бронзовий вексель.

Практика використання дружніх і бронзових векселів

Очевидно, практика використання дружніх і бронзових векселів настільки ж стара, як самі вексельні операції. Протягом тривалого часу закони всіх країн були досить суворими щодо випадків банкрутства й обману, для яких часто використовувалися дружні й бронзові векселі.

Під час фінансової кризи 1857 р. Ф. Енгельс писав К. Марксові про використання дутих векселів: «Такої загальної і класичної паніки в Гамбурзі ніколи ще не було. *Все знецінене*, абсолютно знецінене, крім золота і срібла... Уся історія в Гамбурзі викликана велитенськими – яких світ не бачив – операціями з дутими векселями»¹⁹⁵.

Це призводило до протестів проти використання дружніх векселів, що розглядалися як шахрайство, небезпечне для чесної комерції, тим більше, що обсяги обігу дружніх векселів виявилися значно більшими, ніж можна було припускати¹⁹⁶.

Основною причиною поширення дружніх векселів стало зростання товарообігу й потреба в швидкому одержанні кредиту. Дружній вексель з властивою йому швидкістю обігу і легкістю використання забезпечував необхідну простоту й оперативність кредитування. Тому комерсанти, відкидаючи непотрібні формальності, замість звичайного комерційного векселя використовували найбільш

¹⁹⁵ Лист Ф. Енгельса – К. Марксу в Лондон 7 грудня 1857 р. // *Маркс К., Енгельс. Ф.* Твори. – Вид-во політ. л-ри України, 1965 рік. – С. 176

¹⁹⁶ *Drammard E.* Traite des effets complaisance. – P.: Durand et Pedone-Lauriel, 1900. – P. 10.

зручну для одержання швидкого кредиту форму дружнього векселя, що було особливо характерно для XIX – XX ст. ст. У випадку використання дружнього векселя справді можуть виникати зловживання, але це не є приводом, щоб вважати дружні векселі однозначно незаконними.

Адам Сміт у своїй відомій праці «Дослідження про природу й причини багатства народів» описав механізм використання таких векселів. Купець А в Единбурзі виписував векселі на купця Б в Лондоні. За два місяці до терміну сплати він регулярно враховував їх у банку Единбурга, а ті зустрічні векселі, що купець Б в Лондоні виписував на купця А в Единбурзі, враховувалися Б в Англійському банку чи в інших лондонських банкірів.

При цьому сума, видана під перший вексель, ніколи не поверталася в банк, оскільки ще до настання терміну кожного векселя виписувався новий вексель на дещо більшу суму, ніж вексель, що підлягає сплаті. Кількість асигнацій, що випускалися для покриття цих операцій, у багатьох випадках досягала величезних сум.

Якщо навіть банкір виявляв таку фіктивну операцію, він робив це надто пізно, коли були враховані фіктивні векселі на дуже великі суми. Зазвичай в таких ситуаціях банкір намагався поступово вийти з цієї гри, створюючи великі утруднення для врахування таких векселів, щоб змусити комерсантів звернутися в інший банк.

Широке поширення дружні й дуті векселі мали в XIX ст. в Росії. Хоча в Статуті комерційного банку 1817 р. було передбачено карне покарання маклера, що надавав для врахування дутий вексель, на практиці частими були випадки, коли за хабарі можна було врахувати в Комерційному банку будь-які векселі.

Незважаючи на те, що були спроби змінити цю традицію і за Статутом 1860 р. (ст. 27) до врахування приймалися лише векселі, засновані на торгових угодах, для вексельного обігу в Російській імперії в другій половині XIX ст. характерною була велика кількість векселів неторгового походження – дружніх, дутих, зустрічних, домашніх¹⁹⁷. На початку XX ст. дружні й бронзові векселі взагалі стали звичайним явищем.

Крім того, серед вексельних маклерів у той час були добре відомі так звані *тюремні векселі*. Їх сутність полягала в тому, що особа, що перебувала в безвихідному становищі й не мала можливості надати заставу, брала в борг гроші під високий відсоток з умовою виплати великого штрафу в разі неповернення боргу. Боржник виписував на себе вексель від імені відомої й багатой людини, підписувався чужим ім'ям, а на звороті векселя ставив індосамент лихваря, що позичив йому гроші. Якщо за таким векселем не відбувалася сплата в зазначений термін чи вексель не викупувався, його пред'явлення нотаріусу призводило до негайного виявлення шахрайства, тюремного ув'язнення, позбавлення всіх прав і заслання в Сибір¹⁹⁸.

Численні подробиці використання дружніх і бронзових векселів у Росії XIX ст. наводить О. К. Кирилов у першому розділі своєї праці «Міські банки Західного Сибіру». Він дійшов висновку про дуже велику кількість дружніх (а також родинних, тобто видаваних родичами) векселів в операціях того часу, зокрема, у банківському дисконтуванні (особливо в провінційних банках). Це було зумовлено звичаями, а також тим, що за допомогою векселів у Росії часто оформлювали спо-

¹⁹⁷Бугров А. В. Очерки по истории Государственного банка Российской империи. – М.: Приложение к журналу «Банки и технологии», 2000. – С. 149–150.

¹⁹⁸Мороз Ю. Н. Вексельное дело. – К.: Наукова думка. Лад, 1996. – С. 31.

живчий кредит пересічні громадяни, що не займалися торговельними операціями, оскільки інші форми кредиту їм були недоступні¹⁹⁹.

У такій ситуації дружні векселі ставали найпростішим і дешевим виходом. До того ж, слабкий розвиток купецтва призвів до того, що «солідність» купця цінувався вище, ніж торговий характер векселя, і самі купці подавали в банки для дисконту дружні векселі, що привчило тогочасне суспільство до поширеності не-торгових векселів²⁰⁰.

Як правило, такими дружніми векселями обмінювалися за попередньою згодою дві особи, що довіряли одна одній, щоб потім врахувати дружній вексель у банку, одержавши за нього гроші, чи використовувати його як засіб платежу. Хоча великі банки забороняли облік таких векселів, їх було важко виявити, оскільки для цього необхідно було знати реальні економічні взаємини між трасатом і трасантом. Якщо сфери їхньої діяльності не співпадали, це давало підставу для припущення, що в такому разі вексель є дружнім.

У кожному окремому випадку з'ясування «дружнього» характеру векселя вимагало спеціального дослідження ділових стосунків трасата й трасанта. Це часто було важко зробити, тому що під час видачі подібних векселів учасники намагалися замаскувати від дисконтера подробиці походження документа.

Якщо, наприклад, вигаданим одержувачем векселя була зазначена невідома особа, що живе в невеликому провінційному місті, але потім цей вексель акцептувався відомою фірмою, то будь-яка підозра в його фіктивності зникала і він міг бути легко проданий. Іноді векседавець заздалегідь домовлявся з дисконтером, що через якийсь час сам викупить свій вексель; частими були випадки, коли при цьому старий безтоварний вексель викупувався зі сплатою новим, таким же безтоварним векселем.

У Росії дискусія про правову природу дружніх і бронзових векселів виникла на початку XX ст. після того, як у журналі «Коммерческое образование» (№ 5 за 1908 р., с. 268) було опубліковане коротке повідомлення, зроблене на засіданні наукового відділу Російського рахівничого суспільства головою відділу Є. Є. Сиверсом, де відзначалося, що Казанське товариство бухгалтерів розглядало питання про те, як відображати в бухгалтерському обліку так звані дружні векселі. Є. Є. Сиверс вважав, що оскільки ця операція є незаконною, то немає сенсу говорити про відображення в обліку незаконних операцій.

Незабаром, у № 1 журналу «Коммерческий мир» за 1909 р. була опублікована стаття А. А. Мошніна «Про дружні векселі», у якій автор відзначав, що дружні векселі досить часто зустрічаються в господарській діяльності багатьох торгових і промислових підприємств і незрозуміло, чим викликана така негативна реакція.

Підкреслюючи важливість правильного обліку безвалютних векселів, А. А. Мошнін відзначав, що особа, яка видала безвалютний вексель, стає кредитором векселедержателя і ця операція повинна відобразитися в облікових записках з позначкою, що вексель був безвалютним. Особливе значення проблема правильного і точного відображення в обліку таких векселів набуває з тієї причини, що деякі банки, як відзначає автор, надають клієнтам кредит на основі особистої до них довіри, не вимагаючи від них доказів кредитоспроможності²⁰¹.

Оскільки особа, що видала безвалютний дружній вексель, стає кредитором одержувача векселя, видачу таких векселів доцільно кредитувати на рахунок векселів виданих, дебетуючи рахунок особи, що одержала такий вексель із застереженням у тексті запису, що даний вексель є безвалютним і виданий з метою обліку. Важливість наявності такого запису зумовлена тим, що він дозволяє довести за допомогою бухгалтерських книг характер угоди, що була в основі векселя, а також визначити ступінь її законності. Якщо ж особа, що видала дружній вексель, одержить як еквівалент інший вексель від особи, що прийняла дружній вексель, то ця особа стає кредитором рахунка векселів отриманих. Ведення обліку

¹⁹⁹ Кириллов А. К. Городские банки Западной Сибири (<http://alkir.narod.ru/history/book/glava1.html>).

²⁰⁰ Гамбаров П. К. К вопросу о банках краткосрочного кредита. – Киев, 1885. – С. 14.

²⁰¹ Мошнин А. А. О дружеских векселях // Коммерческий мир. – 1909. – № 1. – С. 25.

дружніх векселів звільняє бухгалтера від юридичної й етичної відповідальності, оскільки операція документована й відображена в обліку. Нарешті, такі записи в бухгалтерських книгах можуть бути доказом кредитоспроможності особи, що бажає одержати кредит у банку²⁰².

Ця ідея одержала свій подальший розвиток у статті Н. Шіляєва, присвяченій правилам записів обігу дружніх векселів, що враховуються в банках, опублікованій в 1912 р. Хоча Н. Шіляєв висловлював співчуття з приводу поширення випадків видачі дружніх векселів, він визнавав необхідність розробки рахівничої практики, що дозволила б додати юридичне обґрунтування цим операціям шляхом внесення записів у бухгалтерські книги. Використовуючи ідеї В. Снігирьова як правове обґрунтування видачі дружнього векселя, Н. Шіляєв розглядав ситуацію, коли фірма № 1 одержує від фірми № 2 (чи від окремої фізичної особи) дружній вексель для його врахування. В забезпечення векселя, отриманого від фірми № 2, фірма № 1 видає № 2 від себе вексель на ту саму суму, після чого № 1 виявляється таким же векселедавцем як і № 2. У такий спосіб відбувається дружній обмін векселями на рівні суми²⁰³. У реальній практиці часто зустрічаються випадки, коли дружні векселі видаються знайомим особам не для обліку, а лише для їхніх особистих потреб. При цьому зворотний (зустрічний) вексель для забезпечення виданого не береться.

Відомі численні приклади використання фіктивних векселів у ХХ ст. Наприклад, у Німеччині напередодні підпаду рейхстагу і приходу до влади Гітлера, у пресі з'явилися повідомлення про широкомасштабні розкрадання, здійснені великими землевласниками з коштів фонду «Остхільфе», створеного для фінансового оздоровлення збанкрутілих маєтків. Завідувачі місцевими відділеннями «Остхільфе» (Бронзарт у Бранденбурзі і Вольф у Штетіні) підписали один одному дуті векселі й у такий спосіб привласнили собі десятки тисяч марок²⁰⁴.

Необхідно згадати і про так звані векселі MEFO – спосіб фінансування воєнної промисловості гітлерівської Німеччини, використаний міністром фінансів Ялмаром Шахтом. Я. Шахт був у числі обвинувачуваних на Нюрнберзькому процесі, де була особливо відзначена його «фінансова винахідливість»²⁰⁵. Завдяки досвідченості Я. Шахта німецька воєнна промисловість була швидко відновлена, а 21 травня 1935 р. він був призначений генеральним уповноваженим з питань військової економіки.

У 1934–1939 рр. військові витрати Німеччини становили 60 млрд. марок, а загальні бюджетні витрати 101,5 млрд. марок. Податкові збори дали в цілому 62,2 млрд. марок, що вистачало на фінансування цивільного сектора (41,5 млрд. марок) і 20 млрд. марок із суми військових витрат. Ще одна третина військових витрат покривалася так називаними «іншими господарськими зборами» (прибутки залізниць, поштові збори тощо).

Складніше за все було зібрати ще 20 млрд. марок. Крім проблеми створення великих грошових фондів, необхідних для розвитку воєнної промисловості, важливе значення мала мета приховати масштаби фінансування підготовки до війни. Я. Шахт запропонував створити фіктивне Металургійне науково-дослідне товариство (*Metallurgische Forschungs Gesellschaft – MEFO*) з номінальним капіталом 1 млн. марок.

Членами товариства були великі військово-промислові фірми Круппа, Сіменса тощо. Рахунки цього товариства, що використовувалися винятково для фінансування воєнної промисловості, дозволяли приховати реальні розміри капіталовкладень, оскільки дані щодо них ніколи не фігурували ні в звітах рейхсбанку, що публікувалися, ні в показниках бюджету.

Товариство погодилося приймати до сплати векселі, що пред'являлися постачальниками зброї, які виконували державні військові замовлення. Такі векселі мали два достовірні написи, могли формально розглядатися як торгові векселі, і приймалися державним банком. Однак, як правило, у портфелі державного банку не було навіть половини цих векселів – їх охоче купували підприємці для розміщення вільних капіталів, оскільки ці векселі гарантувалися самою державою. Хоча непогашені рахунки й векселі

²⁰² Там само. – С. 25.

²⁰³ Шіляєв Н. Схемы для записи оборотов векселей дружеских и векселей покупательских учитываемых в банках // Коммерческий деятель. – 1912. – № 11–12. – С. 12.

²⁰⁴ Тайны поджога рейхстага в 1935 (без автора) (www-old.infoart.ru/politic/yugoslav/history/day13/1933a028.htm).

²⁰⁵ Нюрнбергский процесс. В 8 т. Т. 2. – М.: Политиздат, 1988. – С. 250.

МЕФО в разі пред'явлення їх у рейхсбанк могли призвести до інфляції, Я. Шахт продовжував цю політику. У цілому з 1934 до 1937 рр. векселів МЕФО було видано на суму 12 млрд. марок. З 1 квітня 1938 року їхній випуск припинили, оскільки необхідність приховувати обсяги військових витрат Німеччини відпала²⁰⁶.

Починаючи із середини 1930-х рр. рахунки європейських підприємств, на яких виконувалися військові замовлення Німеччини, акцептувалися товариством МЕФО, що видавало кредиторам векселі під гарантії німецької держави з терміном погашення не раніше 1942 р. Жодне з підприємств не пред'явило векселя до дострокового врахування, а в 1942 р., під час війни, коли багато європейських країн були захоплені гітлерівською Німеччиною, ці векселі вже можна було не сплачувати.

У наш час продовжується активне використання фіктивних векселів. Зокрема, у 1998 р. у паризькому кварталі Сантьє (де розташовані оптові магазини одягу, що належать переважно євреям з Північної Африки і Східної Європи) була розкрита велика група вексельних аферистів, що діяли за традиційною схемою використання дутих векселів.

Одна невелика фірма уклала з іншою договір на постачання неіснуючої партії товару. Товар оплачувався векселем, що потім дисконтувався в банку і відбувалося одержання готівки. Під час настання терміну сплати за векселем фірма оголошувала себе банкрутом або влаштовувала на складах пожежу, під час якої ніби-то згорів товар, якого насправді там ніколи не було. За «справою Сантьє» поліція притягла до відповідальності 124 чоловіка (у цілому ж у ній було замішано близько 700 власників дрібних і середніх фірм), однак 12 основних організаторів сховалися в Ізраїлі. У ході розслідування з'ясувалося, що в афері були замішані й самі банки, причому йдеться не про неухважність окремих банківських службовців, а про навмисну сплановану співучасть 33 керівників восьми основних французьких банків²⁰⁷.

Ще один приклад використання фіктивних векселів пов'язаний з банкрутством відомого італійського виробника продуктів харчування – концерну «Пармалат». Протягом десятиріч «Пармалат» був символом комерційного успіху, а його векселі й інші цінні папери охоче купували інвестиційні фонди в США.

З 1998 до осені 2003 рр., коли діяльність компанії стала нерентабельною і вона мала великі збитки, за допомогою випуску цінних паперів (зокрема, векселів і бонів) «Пармалат» залучив 7 млрд. доларів позикового капіталу. Готівки від основної діяльності не вистачало, і єдиним способом погашення старих бонів, термін сплати яких настав, був випуск нових бонів. Використовувалася схема, звичайна для операцій з фіктивними векселями, коли для сплати векселя видається наступний фіктивний вексель²⁰⁸.

Оскільки для залучення капіталів необхідно було приховати зростаючі збитки та замаскувати в фінансових звітах зростаючу заборгованість, керівництвом «Пармалата» були засновані три офшорні компанії, яким «Пармалат» виставляв фіктивні рахунки за відсутності реального продажу товарів (офшорні компанії не вели реальної комерційної діяльності). Неіснуючі товари сплачувалися за допомогою позичок від «Пармалата», які ця компанія одержувала від найбільших банків (у тому числі *Bank of America* й *Citibank*). Після цього «Пармалат» віддавав боргові зобов'язання зі сплати рахунків позабалансовим підприємствам, виключивши їх із власних бухгалтерських книг, що давало можливість розгладити позички офшорним компаніям як активи або інвестиції в консолідовані філії.

Пізніше офшорні компанії були перетворені в єдиний офшорний підрозділ «Пармалата» – фірму «Бонлат», фальшиві активи якої зросли з 2 млрд. доларів наприкінці 2001 р. до 7 млрд. доларів наприкінці 2002 р. і майже 10 млрд. у 2003 році. У вересні 2003 р. «Бонлату» були передані неіснуючі кредити; при цьому всі трансакції через *Bank of America* були фіктивними. При створенні «Бонлата» через мальтійський банк *Capital Finance* було отримано близько 6,9 млрд. євро, з яких 571 млн. євро інвестувалися у векселі –

²⁰⁶Нюрнбергский процесс. В 8 т. Т. 2. — М.: Политиздат, 1988. — С. 260.

²⁰⁷Детальніше див.: «Французские аферисты нанесли ущерб в 82 млн. евро» // Бизнес и криминал. — 2002. — № 5 (142) (http://businesspress.ru/newspaper/article_mld_34_al_d_100295.html); «Quatre banques impliquées dans l'affaire «Sentier II» (http://challengestempsreel.nouvelobs.com/business/art_54246.html); Pourquoi les banquiers défilent chez le juge // Nouvel Observateur Hebdo. — 2002. — № 1942 (24.01)/(http://assassinatsdecooperants.ouvaton.org/article.php3?id_article=873).

²⁰⁸«Дело компании «Пармалат» и его возможные последствия для российских молочников» (<http://www.svoboda.org/ll/econ/1203/ll.122403-1.asp>).

promissory notes, кредитні папери на пред'явника без гарантії, що були обіцянкою сплати боргу в короткий термін (*promissory notes* можуть бути предметом торгівлі на фінансовому ринку). Метою цих векселів було зменшення заборгованості; вони були вписані в книги як майно третіх осіб²⁰⁹.

У 2002 р. партнер «Пармалата» – аудиторська фірма «Грант Торнтон» попереджала, що оскільки векселі «Бонлата» створені за допомогою телефонних трансакцій і за ними не сплачено відсоток, фактивність активів може бути легко виявлена. Пропонувалося перетворити ці фактивні векселі в інвестиції, для чого «Пармалат» створив інвестиційну фірму «Епікурум Лімітед» з метою приховати фактивні кредити, створені під час фактивного продажу неіснуючої продукції.

Під час створення фірми «Епікурум» їй було передано 100 млн дол. від фактивної компанії *Boston Holdings Inc.*, що видала векселі на мільйони доларів. Крім того, фактивні векселі на мільйони доларів на «Бонлат» видала ще одна фактивна компанія *Web Holdings Inc.* «Епікурум» був власником фактивного векселя на 100 млн. євро, використаного для придбання (також фактивного) компаній «Ньюлат» і «Карніні». У цілому ж, під час розслідування (у грудні 2003 р.) з'ясувалося, що бони й векселі «Пармалата» були фактивними²¹⁰.

Типовим прикладом використання дружніх векселів може бути випадок, коли компанія 1 укладає з дружньою компанією 2 договір на надання послуг, вартість яких дуже висока. Компанія 2 розплатується за послуги власними векселями, після чого в компанії 1 з'являється дебіторська заборгованість і прибуток. Насправді векселі компанії 2 не коштують нічого, а угода була зроблена на підставі попередньої домовленості.

Щоб зрозуміти механізм зловживань в операціях з використанням дружніх векселів, розглянемо наступний приклад. Материнська компанія, що володіє великими активами, випустила векселі на певну суму. Дочірня фірма (або діловий партнер з меншими активами) випустила векселі на таку саму суму. По суті, дві компанії позичили одна в одної гроші, а на балансі великої компанії виявилось багато векселів дочірньої фірми, що не володіє великими активами, а на балансі дочірньої фірми – багато векселів великої компанії. У такій операції немає нічого протизаконного – дві фірми обмінялися цінними паперами на однакову суму. Однак, очевидно, що якість цих цінних паперів є різною, і така операція, імовірно за все, відбувалася на підставі неформальної «дружньої» угоди.

Домовленість між сторонами, наслідком якої є видача дружнього векселя, може бути схожа на багато інших домовленостей і контрактів. Ця домовленість потрібна для надання поручництва й видачі кредиту. Особливістю такої домовленості є те, що основними є зобов'язання векселедавця, що надав грошову допомогу другому учаснику вексельної операції. Саме зобов'язання векселедавця є первинними й остаточними, у той час як зобов'язання особи, що одержала кредит, є додатковими. Виконання зобов'язань між векселедавцем і векселедержателем гарантується неформальною угодою, зміст якої зазвичай залишається не відомим третім особам.

У такий спосіб векселедержатель одержує право скористатися вексельним кредитом, отриманим завдяки використанню дружнього векселя і його обліку в банку незалежно від того, чи є він звичайним сумлінним кредитором, чи веде певну гру на користь векселедавця.

У 1996–1997 рр. унаслідок масового випуску незабезпечених векселів відбувся обвал гігантської вексельної піраміди, що значно зменшило довіру до банківського

²⁰⁹«Менеджеры компании «Пармалат» ввели 15 лет» (<http://www.kp.belkp.by/news/248318/>); «Компания «Пармалат» фальсифицировала свои финансовые документы по меньшей мере 15 лет» (<http://www.strana.ru/stories/03/11/13/3430/203552.html>).

²¹⁰U.S. district court. Securities and Exchange commission. Parmalat Finanziaria S.p.a. (www.sec.gov/litigation/complaints/comp18803.pdf – Р. 6). Див. також додаткові матеріали (www.cmht.com/pdfs/ParmalatComplaint082205.pdf), (www.studiotanza.it/pg002.html).

векселя. Причини цього обвалу були різним – криза державних фінансів, прагнення органів влади використовувати грошові сурогати для покриття грошового дефіциту, велика кількість фальшивих векселів, обмеження кредитних можливостей комерційних банків.

Практика створення фінансових пірамід, зокрема з використанням дутих векселів, продовжує існувати. У Петербурзі були порушені кримінальні справи проти фірми «Трежн Компані», що обвинувачувалася в обмані більше 300 осіб. Спочатку в газетах з'явилася реклама «Трежн Компані», що пропонувала громадянам вкладати свої заощадження в купівлю векселів фірми «Інтендант-1», які можна було відразу ж продати «Трежн Компані» з прибутком 15–20%. Маркетологи «Трежн Компані» навмисно не обіцяли фантастичних прибутків, щоб не відлякувати цим потенційних клієнтів. Гроші видавалися готівкою, хоча і з відстрочкою в 40–45 днів, а клієнту ненав'язливо пропонували знову вкласти отримані гроші в купівлю чергового векселя фірми «Інтендант-1». Спочатку вартість векселя була від 3 до 10 тис. руб., а з розширенням діяльності максимальна вартість векселя зросла до 140 тис. руб. Почала формуватися система безупинних угод з виплатою підвищених відсотків; крім того, клієнтам пропонувалося на вигідних умовах привести друзів. Нарешті, на фінальному етапі, коли в клієнтів сформувалася певна довіра до компанії, їм стали пропонувати не продавати вексель, а дочекатися терміну його погашення в 2004–2005 рр. У цьому разі пропонувалася система великих знижок на сплату різних послуг і купівлю товарів у декількох відомих магазинах. Так продовжувалося до 11 вересня 2003 р., коли клієнти побачили оголошення «Компанія тимчасово не працює». Зловмисників не удалося виявити, оскільки персонал фірм не знав ні самих власників, ні їх планів²¹¹.

В останні роки практика використання не тільки дружніх і бронзових, але й просто підроблених векселів (які називаються на сучасному кримінальному жаргоні «фуфел» чи «кидковий вексель») набула великого поширення²¹². Зазвичай, механізм використання фальшивих векселів простий – він припускає продаж через підставних осіб чи фірми підроблених векселів, зокрема, точних копій справжніх цінних паперів.

Оскільки термін пред'явлення векселя до сплати іноді дорівнює декільком рокам, фальшивий чи фіктивний вексель вдається виявити не одразу. Хоча у вітчизняній практиці не існує розвинених ділових звичаїв і судової практики щодо дружніх і бронзових векселів, дружні і бронзові векселі широко поширені²¹³.

Економіко-правова природа дружнього векселя

Дружній вексель видається на основі дружньої угоди між сторонами для швидкого і легкого одержання кредиту. Набувач векселя намагається якнайшвидше звільнитися від відповідальності «дружню» особу, яка підписала вексель, для чого, як правило, вчасно оплачує вексель.

Видача дружніх векселів завжди містить у собі деякий ризик для того, хто ставить свій підпис на підставі неформальної угоди, оскільки якщо векселедержатель не виправдає виявленої «дружньої» довіри, то, можливо, відповідальність доведеться нести одному векселедавцю такого векселя.

У тому випадку, якщо дружній вексель знаходиться в обігу і передається за допомогою індосаменту, може виникнути ситуація, коли він виявиться в руках сумнісного пред'явника, який нічого не знав про причини видачі дружнього векселя

²¹¹ «Развод» по Мавроди» (www.mk-piter.ru/2004/01/09/001/).

²¹² Бизнес. – 2002. – № 7 (474). – С. 23.

²¹³ На думку К. Бородіна, керівника прес-служби Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», для газового ринку в Україні (особливо в 1996–1998 гг.) були характерні емісії так званих дутих векселів (Новый российско-украинский скандал (www.podrobnosti.ua/print/outeropinion/2004/04/08/112995.html)).

і одержав вексель законним шляхом. У цьому випадку важливим є факт наявності безупинного ряду послідовних індосаментів.

Іншою є правова ситуація у випадку нечесного пред'явника, оскільки до нього можуть прийматися всі санкції, передбачені для випадків шахрайства з використанням цінних паперів. Нечесністю вважається знання про дефектність векселя і, незважаючи на це, використання його таким чином, начебто він є звичайним цінним папером. З іншого боку, дефектність дружнього векселя не перестає бути такою від знання чи незнання факту цієї дефектності. До того ж, доцільно врахувати й те, що фіктивність векселя не може сприйматися як презумпція – вона вимагає доказу, і доказу обгрунтованого.

Існує думка, що дружні векселі в деяких випадках припустимі, якщо їх підписують кредитоспроможні особи, сам процес видачі векселя розглядається як тимчасова міра, а обсяг таких операцій обмежений. Такої точки зору дотримується, зокрема, А. Баумбах²¹⁴.

Подібну думку висловлюють П. Арминьон і П. Каррі. Вони вважають, що хоча такий намір, безумовно, незаконний, він не завдає шкоди третій сумлінній особі. І хоча такий вексель може бути дисконтований, акцептований чи індосований на підставі невірного знання про законність операції, власник безгрошового векселя підписував документ без якого-небудь поганого наміру, не знаючи, що його дія могла нанести шкоду третій особі. Якщо він до того ж є платоспроможним, то ця операція є безгрошовою, але не шахрайською²¹⁵.

Фелікс Демонт з цього приводу відзначав, що сам по собі дружній вексель не являє собою нічого протизаконного, а єдиним його недоліком є те, що він не може підлягати продовженню. Крім того, дружній вексель часто є єдиним засобом одержання вигідного кредиту для комерсанта. Щодо випадків шахрайства, то самі комерсанти стежать за цим, цінуючи свою репутацію²¹⁶.

Таким чином, хоча намір при видачі дружнього векселя безумовно є незаконним, він не задає шкоду третій особі. Однак операції з дружніми векселями самі по собі становлять небезпеку для третіх осіб – сумлінних набувачів, яким не відомі обставини видачі векселя. Вирішальною обставиною для визнання недійсності операцій із дружніми векселями є намір обдурити третю особу.

Непродумане або надмірне використання дружніх векселів може стати причиною серйозних наслідків для учасників цих операцій, у тому числі збитків і навіть банкрутства. У цьому разі банкрутство стає логічним наслідком і дуже серйозним покаранням за надмірне використання дружніх векселів. Зазвичай, банкрутство однієї зі сторін визнається або за вимогою одного з кредиторів, або за визнанням одного з боржників. Особливо великих масштабів випуск незабезпечених векселів може досягати в тому разі, коли використовується принцип фінансової піраміди.

Адже дружні векселі часто створюються з аморальною метою повірити в реальність неіснуючих операцій з наміром одержання грошей шляхом переконання покупця, індосанта, трасанта або аваліста, що даний вексель призначений для проведення серйозної операції. Така угода шкодить не тільки пред'явнику, що дисконтував документ,

²¹⁴Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 88.

²¹⁵Arminjon P., Carry P. La lettre de change et le billet a ordre. – Paris: Dalloz, 1938. – P. 158.

²¹⁶Demont F. Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901. – P. 40.

трасатові, що його акцептував, авалістові, що за нього поручився, або індосанту – вона є потенційно небезпечною для усіх, хто вступає в ділові стосунки з власником дружнього векселя, оскільки дружні векселі часто призводять до зменшення гарантій кредиторів.

Ситуація погіршується в тому разі, коли з метою залучення кредитних засобів кредитор виставляє вексель на свідомо неплатоспроможного боржника. Одержання сплати за таким векселем не гарантовано, а самі ці векселі мають постійно продовжуватися. Хоча використання дружнього векселя допомагає йому вижити, це відбувається за рахунок ускладнення ситуації його партнерів.

Оскільки при виставлянні такого типу векселя переслідується протизаконна мета і є присутнім факт угоди з явно некредитоспроможною особою, саме по собі вексельне зобов'язання може бути визнано несправжнім.

Обмін зустрічними дружніми векселями навіть між кредитоспроможними підприємствами доцільно розцінювати як операції з дутими векселями. Ця проста операція може бути удосконалена й ускладнена шляхом включення в неї посередників, що вручають акцептовані чи індосовані вексельні бланки, в яких сума векселя і дата платежу зазвичай не заповнені. Замість цього посередник надає придбані ним векселі інших осіб, що потребують кредиту. Внаслідок цього один клієнт одержує замість своїх векселів векселі іншої особи. Через використання посередників, акцептантові чи індосанту в більшості випадків невідомі виставники його векселів.

Протизаконність цієї операції в тому, що оскільки справжні обставини видачі векселя не відомі, сумлінний набувач може понести збитки. Система взаємного обміну векселями є в принципі шкідливою незалежно від того, відбувається це систематично, чи в одиничних випадках.

А. Баумбах розглядає банківські акцепти як різновид дружнього векселя. Однак ситуація в разі використання банківського акцепту інша, ніж в разі обміну зустрічних векселів. З одного боку, не відбувається імітації товарної торгової угоди – вона дійсно була в основі векселя, а з іншого боку – банк, що дисконтує такий вексель, знає, що він не одержує ніяких прав за основною товарною угодою. По суті, це звичайний комерційний вексель²¹⁷.

У дореволюційній російській традиції переважала точка зору, відповідно до якої дружні векселі не вважалися протизаконними на відміну від бронзових. Так, В. І. Снігірьов вважав дружні векселі цілком припустимим засобом збільшення кредиту на відміну від бронзових векселів, безумовно протизаконних і таких, що позбавляють законного кредитора можливості одержати борг²¹⁸.

З погляду С. М. Бараца, хоча в дружніх векселях написи є справжніми, з економічної точки зору такі векселі не можна вважати повноцінними, оскільки вони були видані на підставі не реальної угоди, а особистих відносин і домовленості між учасниками вексельної операції. Однак, з юридичної точки зору, до таких векселів важко висунути претензії (оскільки сам документ зазвичай оформлений правильно)²¹⁹.

²¹⁷Baumbach A., Hefermehl W. Wechselgesetz und Scheckgesetz. – München: Verlag C. H. Beck, 1999. – S. 88, 236.

²¹⁸Снігірьов В. И. Дружеские и бронзовые векселя. Историческое, бытовое и юридическое исследование. – СПб.: Коммерческий деятель, 1915. – С. 41.

²¹⁹Барац С. М. Вексель. – СПб.: Тип. «Труд», 1903. – С. 189

Французький комерційний кодекс 1807 р. містив неявне визнання законності дружнього векселя (ст. 586 п. 4). Унаслідок цього в судовій практиці Франції факти видачі дружніх векселів розглядалися як цілком законні, що підлягали забороні тільки в тому разі, якщо вони були результатом конкретного шахрайства і наміру обману третьої особи. Після цього дружні векселі почали швидко поширюватися, замінюючи собою справді фіктивні векселі, обіг яких було заборонено.

Цікавим є випадок судового розгляду 18 лютого 1874 р., коли Верховний суд Франції відмовив особі, що підписала дружній вексель, у праві вимагати гарантії повного покриття кредиту. При цьому причина відмови була не стільки в проблемі законності дружнього векселя як такого, скільки у відсутності договору про поручництво, на який посилався позивач²²⁰.

Однак у судах почало переважати прагнення захистити суспільство від дружніх векселів, небезпеку яких продемонстрували численні фінансові кризи XIX ст. і випадки, коли векселедавці, акцептанти чи індосанти ставали жертвами своїх дружніх векселів. Вони забували, що сутність дружнього векселя полягала не в підписанні «по дружбі» документа, а у факті дисконту векселя в банку й одержання за ним реальних грошей.

Поступово видачу дружніх векселів починають інтерпретувати або як вияв співчуття одній особі до іншої, або як випадки необачного «позичання» свого підпису в інтересах іншої особи. А в 1888 р. спеціальна постанова паризького суду чітко визначила, що використання дружнього векселя «суперечить громадському порядку»²²¹.

Ів Чапю акцентує увагу на тому факті, що у французькому й бельгійському праві переважає точка зору, що дружні векселі незаконні й недійсні (на відміну від німецького права, де факт дотримання форми векселя є досить вагомим аргументом для терпимого ставлення до дружніх векселів). У Франції вважається, що вексель, не заснований на реальному борговому зобов'язанні, підриває прийняту в суспільстві довіру до кредиту і може створювати інфляційні наслідки. Відповідно до загальної тенденції французького права, видача дружніх векселів розглядається як шахрайство і як підробка торгових документів²²².

П. Бюлов вважає, що незважаючи на абстрактність вексельного зобов'язання в операціях з дутими векселями, зобов'язання за векселем може бути саме по собі несправжнім у тому разі, якщо під час продажу векселя переслідувалася протизаконна або аморальна мета²²³. Згідно §138 Німецького цивільного уложення, якщо договір позики недійсний унаслідок порушення «добрих звичаїв», до дійсності такого договору не залежить від абстрактності вексельного зобов'язання²²⁴.

²²⁰Demont F. Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901. – P. 57.

²²¹Demont F. Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901. – P. 60.

²²²Chaput Y. Effets de commerce, cheques et instruments de paiement. – P.: Presses universitaires de France, 1998. – P. 74–75.

²²³Bülow P. Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995. – S. 41.

²²⁴В тексті §138 Німецького цивільного уложення сказано: «(1) Угода, що порушує добрі звичаї, недійсна. (2) Недійсною є, зокрема, угода, за якою одна особа, користаючись труднощами, недосвідченістю, легковажністю чи слабкою волею іншої особи, в обмін на яке-небудь надання послуг зі свого боку змушує її пообіцяти або надати собі чи третій особі майнові вигоди, які явно невідповідні наданим послугам» (Гражданское уложение Германии. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – С. 27).

Однак, немає жодної досить вагомої юридичної підстави, що дозволяє вважати дружній вексель несправжнім, хоча така несправжність до початку XX ст. була визнана нормативними документами в багатьох країнах. Очевидно, що прагнення довести недійсність дружнього векселя було зв'язано зі зловживаннями, з таким векселем пов'язаними. Але оскільки особи, що беруть участь у видачі дружнього векселя, беруть на себе певні зобов'язання, то дружній вексель можна вважати цілком справжнім. Несправжніми можна вважати лише векселі, видані з метою явного й свідомого шахрайства.

Необхідно відзначити, що в Англії до дружніх векселів відношення було в цілому набагато більш терпимим, ніж у Франції. Питання про заборону дружніх векселів чи про їхню справжність взагалі ніколи не виникало і вони вважалися цілком законними. *Bill of Exchange Act 1882* р.²²⁵ підтвердив законність дружнього векселя, відзначивши, що кожна з сторін, що беруть участь у видачі дружнього векселя, пов'язана угодою з власником векселя навіть у тому разі, якщо в момент прийняття векселя сторони усвідомлювали, що вексель був виданий винятково в порядку надання дружньої послуги.

В англійському вексельному праві, а також у судовій практиці в разі використання *accommodation bill* сам факт угоди сторін вважався достатньою підставою для зобов'язання повернути отриману суму кредиту. При використанні *mutual accommodation* питання про підстави взагалі не виникало – кожен акцептант такого векселя був справжнім дебітором суми векселя, а його зобов'язання було обумовлене рівнозначними зобов'язаннями його кореспондента²²⁶.

Хоча в принципі використання дружніх векселів між явно некредитоспроможними особами може розцінюватися як шахрайство і злочин, потрібно довести наявність шахрайських намірів при видачі дружнього векселя, що часто важко зробити. При цьому не слід ставити знак рівності між поняттями «дружній вексель» і «фіктивний документ» – це було б надто спрощеним поясненням правової природи дружнього векселя.

Після ухвалення Женевських конвенцій (крім країн, де існує обов'язкова умова видачі векселя за поставлені товари або послуги) немає основ вважати дружні векселі між кредитоспроможними особами несправжніми, оскільки вони видаються з дотриманням усіх вимог до форми векселя.

Існує декілька теорій, що намагаються пояснити природу дружнього векселя. Відповідно до першої з них, дружній вексель позбавлений всякої підстави. Однак противники даної точки зору порушують питання: чи може взагалі існувати боргове зобов'язання без підстави? Очевидно, що такою підставою є, принаймні, домовленість сторін. Прихильник цього підходу Є. Драммар розглядав два види дружніх векселів – прості і переказні. Учасники обігу переказного дружнього векселя мають справу з угодою про зобов'язання між векселедавцем і векселедержателем поза залежністю від «дружнього» характеру цієї угоди. Для платника за та-

²²⁵Bill of Exchange Act (www.austlii.edu.au/cgi-bin/displ.pl/au/legis/cth/consol_act/boea1909148/s74.html?query=Bills).

²²⁶Macleod H. D. The theory and practice of banking. – Vol. 1. – London: Longmans, Green, Reader & Dyer, 1866. – P. 367.

ким векселем, на відміну від простого векселя, факт його емісії не має особливого значення, і для нього важливий лише акцепт, що робить його прямим дебітором стосовно пред'явника векселя²²⁷.

Ще один підхід до пояснення правової природи дружнього векселя міститься в теорії незаконної підстави, відповідно до якої дружній вексель є імітацією дійсного вексельного зобов'язання і тому він є несправжнім через помилкову підставу його видачі.

Однак, навіть якщо вважати використання дружнього векселя симуляцією і прикриттям інших (по суті, цілком звичайних) комерційних операцій, таких як кредит, то довести протизаконність таких операцій досить складно.

В. Снігірьов вважав, що правовідносини, що виникають при видачі дружнього векселя доцільно розглядати як послугу (вартість якої визначається вексельною сумою), близьку до договору позики, в силу якого векселедавець надає дружній вексель у безплатне користування на певний строк, припускаючи, що після закінчення цього терміну вексель буде повернутий векселедавцеві²²⁸. Якщо ця умова не буде виконана, векселедавець має право вимагати повернення сплаченої суми від того, хто користувався дружнім векселем²²⁹.

Очевидно, що дружній вексель завжди передбачає угоду двох сторін. Особа, що потребує гроші, домовляється про видачу фіктивного кредиту з іншою особою, яка погодилася їй допомогти, і одержує дружній вексель. Враховуючи такий вексель у банку, він одержує необхідні йому наявні засоби. В разі індосаменту дружнього векселя ставляться підписи досить відомих осіб, що забезпечує прийняття цього векселя до обліку в банках, і це дає підставу деяким авторам розглядати дружній вексель як приховану форму поручництва.

Однак оскільки векселедавець за дружнім векселем не несе ніяких додаткових зобов'язань крім звичайних вексельних зобов'язань, ідея прихованої форми поручництва є не зовсім вдалою.

На думку Ф. Демонта, що є прихильником точки зору, відповідно до якої дружній вексель являє собою одну з форм поручництва, передаючи вексель до врахування в банку, векселедержатель користується звичайними правилами використання векселів і не робить нічого протизаконного, оскільки видача будь-якого векселя припускає його дисконтування²³⁰. Особливо це стосується векселедержателя, що одержав дружній вексель за індосаментом і нічого не знає про початкові обставини його видачі.

Економіко-правова природа бронзового векселя

Як правило, бронзові векселі використовують компанії, що внаслідок своєї фінансової неспроможності не можуть розраховувати на одержання дружнього векселя або ж мають свідомий намір збагачення протизаконним способом. Їхня видача

²²⁷Demont F. Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901. – P. 75.

²²⁸Снигирев В. И. Дружеские и бронзовые векселя. Историческое, бытовое и юридическое исследование. – СПб.: «Коммерческий деятель», 1915.– С. 41, 45.

²²⁹Там само, с. 18.

²³⁰Demont F. Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901. – P. 121.

часто має на меті штучне збільшення сум заборгованості банкрута для створення фіктивних кредиторів.

При цьому трасант переказного векселя чи одержувач фіктивного простого векселя зазвичай розраховують на те, що в разі судового розгляду вони пошлються на звичайну помилку. Фіктивний грошовий документ розглядається як явне шахрайство чи підробка документів.

Однак, слід зазначити, що незважаючи на таку фіктивність, бронзові векселі часто використовуються не з метою шахрайства чи обману, а щоб за допомогою дисконтування такого векселя одержати готівку для реальних торговельних чи промислових операцій, а потім викупити фіктивний вексель ще до настання строку його сплати.

Щоб уникнути розкриття факту видачі бронзового векселя, такі векселі часто індосується, акцептуються, доміціюються в реальній фірмі, після чого передають як форму сплати. Після цього до настання терміну слати за векселем векселедавець пересилає гроші для сплати у фірму, що прийняла вексель, або викупує цей вексель. Унаслідок цього фіктивність векселя вдається приховати.

Якщо видача векселя мала незаконну мету (явну при використанні фіктивних векселів), то й саме вексельне зобов'язання може бути визнано несправжнім, незважаючи на дотримання вимог до форми векселя.

Існує думка, що вексель може втілювати тільки реальну заборгованість, і операція видачі векселів, які нічого не забезпечують, є недійсними. Однак навряд чи в разі видачі фіктивного векселя можна вважати, що учасники операції прагнуть створити лише «видимість» видачі векселя – вони мають намір створити реальні вексельні правовідносини з метою одержання незаконного прибутку. Такі дії з векселем, на думку В. П. Грибанова, можна вважати зловживанням правом, коли суб'єкти, діючи в межах приналежних їм прав, використовують форми реалізації цих прав, що виходять за встановлені законом межі²³¹. Однак правові форми захисту можуть бути застосовані лише в разі відмови основного боржника сплатити вексель, коли стане ясною мета видачі фіктивного векселя.

Хоча видача таких векселів є шахрайством, довести злий намір часто буває важко чи взагалі неможливо – для цього потрібно простежити за обліковими записами, і виявити чи мала видача векселя у своїй основі реальні операції.

Підробка векселя, як і всяких інших цінних паперів, є серйозним злочином. Але виявлення такої підробки утруднено насамперед тим, що в різних випадках вона приймає різні форми і для її виявлення необхідний ретельний аналіз супровідних документів, листів і ордерів на вручення, які використовують для полегшення дисконту фіктивного векселя.

У разі підробки бронзових векселів у них очевидно будуть присутні багаторазові індосаменти; їхній аналіз дає можливість зробити висновок про фіктивність векселя. Найчастіше відбувається підміна фіктивних індосантів, щоб забезпечити на векселі достатню кількість підписів, що полегшують його врахування у банку.

Бронзовий вексель зазвичай не містить у собі яких-небудь порушень правил оформлення векселів, але зобов'язання, втілене в такому векселі, у юридичному відношенні нічим не підкріплено, і його можна визнати незаконним. Однак, якщо

²³¹Грибанов В. П. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. – М.: Изд-во МГУ, 1972. – С. 20.

такий вексель виявляється в руках у сумлінного векселедержателя, який нічого не знав про обставини видачі векселя, цей власник має повне право вимагати сплати грошей за таким векселем. Фіктивність одного чи декількох підписів на векселі не усуває відповідальності за іншими, справжніми підписами на векселі.

Частина 2

Історія і сучасний стан вексельного обігу

Розділ 2.1. Історія розвитку векселя

Вексель як правовий інститут та інтегрований фінансовий інструмент з усією різноманітністю своїх економічних функцій формувався протягом досить тривалого часу²³². Тому очевидно, що без ґрунтовного дослідження історії векселя й вексельних операцій неможливо правильно зрозуміти їх економіко-правову сутність.

Ще в працях Бенвенутті Стракка, Сигізмондо Скаччіа та Рафаеля де Туррі²³³ було висловлено думку, що під різними назвами вексель існував усюди, де здійснювалися торговельні операції, оскільки торгівля завжди потребувала використання його прототипів²³⁴. Рафаель де Туррі порівнював процес виникнення векселя з процесом утворення повноводої ріки внаслідок злиття безлічі безіменних дрібних струмків²³⁵.

Проте в XVII–XVIII ст. ст. уявлення щодо походження векселя дещо змінилися. Його виникнення почали пов'язувати з євреями, які внаслідок переслідування в середньовічній Європі винайшли безпечний спосіб переказувати свої прибутки²³⁶, або з орденом тамплієрів, який у Хрестових походах накопичив величезні багатства й почав займатися кредитною діяльністю²³⁷.

Одна з найбільш ранніх наукових теорій походження векселя належить Францу-Августу Бінеру (1787–1861 рр.), який вважав, що першими почали використовувати вексель італійці²³⁸. У другій половині XIX ст. Макс Нейман на підставі кількох старовинних німецьких боргових документів висловив думку, що вексель винайшли німецькі купці Ганзейського союзу²³⁹. Густав Ластіг вважав, що походження векселя тісно пов'язане з наказами про переказ боргу (спочатку усними, а потім і письмовими) обмінювачеві або банкірові, в якого вкладник мав свій рахунок²⁴⁰. Згідно з

²³² Детальніше історію векселя розглянуто автором у монографії: Мошенський С. З. Еволюція векселя. – К.: ПоліграфКонсалтинг, 2005.

²³³ *Siraccha B.* Tractatus de mercatura decisiones et tractatus vari. ... qui de mercatura, cambijs, sponsionibus... – Amsterdam: Expensis Petri Landry, 1608; *Scaccia S.* Tractatus de commercijs et cambio. – Romae: Andrea Brugiotti, ex typographia Iacobi Mascardi, 1619; *Turri, Raphael de.* Tractatus de cambijs. – Francofurti ad Moenum, 1641.

²³⁴ *Scaccia S.* Tractatus de commercijs et cambio. – 1618; *Барац С. М.* Курс вексельного права. – СПб.: Т-во «Общественная польза», 1893. – С. 658.

²³⁵ *Turri, R. de.* Tractatus de cambijs. – Francofurti ad Moenum, 1641. – Disp. 1. q. 3, 4.

²³⁶ *Sombart W.* Die Juden und das Wirtschaftsleben. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1911.

²³⁷ *Мельвиль М.* История ордена тамплиеров. – СПб.: «Евразия», 2003. – С. 81–82.

²³⁸ *Biener F.* Historische Erörterungen über den Ursprung und den Begriff des Wechsels // *Biener F.* Abhandlungen aus dem Gebiete der Rechtsgeschichte. B. 1. – 1846; *Biener F.* Wechselrechtliche Abhandlungen. – 1859. – S. 68.

²³⁹ *Neumann M.* Geschichte des Wechsels im Hansagebiete bis zum XVII Jahrhundert. – Erlangen, 1863.

²⁴⁰ *Lastig G.* Entwicklungswege und Quellen des Handelsrechts, 1877; *Lastig G.* Beiträge zur Geschichte des Handelsrecht // Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht. – T. 23. – 1878. – S. 138–178.

теорію Карла Френдта, вексель походить від платіжних розпоряджень або мандатів про оплату, які монархи та інші представники влади видавали своїм скарбникам²⁴¹.

Потрібно згадати і про теорії античного, китайського та арабського походження векселя. Проте в Стародавньому Світі виникли не векселі, а різні види письмових боргових зобов'язань, що були віддаленими його прототипами. Кредитні документи, що набули поширення в Китаї у VIII ст. ст. (*фейцянь*) та Арабському халіфаті в X–XII ст. ст. (*суфтаджа* й *хавала*), можна вважати аналогами векселя, оскільки, незважаючи на детальну розробленість, вони спиралися на системи права, що суттєво відрізнялися від західноєвропейського.

Незважаючи на давню передісторію вексельних операцій, більшість дослідників історії векселя погоджуються з тим, що місцем виникнення векселя західноєвропейського типу є італійські торговельні міста XI–XIII ст. ст. Пізніше середньовічні ярмарки, які відбувалися в більшості торговельних центрів тогочасної Європи, сприяли поширенню італійського векселя і в інших країнах.

На наш погляд, оптимальною є така періодизація історії векселя: 1) виникнення прототипів векселя в Стародавньому Світі; 2) поява аналогів векселя в країнах Сходу – Китаї, Індії, Арабському халіфаті (VIII–XI ст. ст.); 3) період початкового типу векселя в Італії XII–XIII ст. ст.; 4) період ярмарків, коли вексель набув більшості своїх суттєвих ознак; 5) період індосаменту; 6) період формалізації вексельного зобов'язання; 7) період глобальної уніфікації вексельного обігу (з початку XX ст. й до нинішнього часу).

Питання про можливість виникнення перших форм вексельних операцій у Стародавньому Світі тривалий час було дискусійним. Прихильники цієї ідеї (К. Грюнхут²⁴² з німецьких авторів, А. Ф. Федоров²⁴³, В. А. Селіванкін²⁴⁴ та Б. Ф. Мовчановський²⁴⁵ з російських дослідників кінця XIX – початку XX ст. ст.) вважали, що вексельні операції виникли так само давно, як і кредитні. Проте критики такого підходу (П. П. Цитович, Г. Ф. Шершеневич, С. М. Барац, І. Г. Табашников з російських, В. Ендеман з німецьких авторів XIX ст.) справедливо відзначали, що в Стародавньому Світі виник не вексель, а його прототипи – письмові боргові зобов'язання, які були лише подібні до векселів. Для виникнення з цих зобов'язань векселя в традиційному розумінні необхідні були інші історичні та соціально-економічні умови.

Перші відомі нам форми боргових зобов'язань, які можна розглядати як віддалені прототипи векселя, пов'язані зі стародавнім Вавилоном – містом, яке ще в біблійні часи стало символом влади грошей. Це датовані XIX ст. до н. е. записи на глиняних табличках, які свідчать про достатньо розвинений правовий інститут боргового зобов'язання²⁴⁶.

²⁴¹Freundt C. Das Wechselrecht der Postglossatoren. – T. 1–2. – Leipzig, 1899–1900; Holdsworth W. A history of English law. – Vol. VIII. – London: Methuen & Co., 1903. – P. 134.

²⁴²Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 22–23.

²⁴³Федоров А. Ф. История векселя: Историко-юридическое исследование. – Одесса: Тип. Штаба Одесс. воен. округа, 1895. – С. 3.

²⁴⁴Селиванкин В. А. Вексель. – Л., 1925. – С. 3.

²⁴⁵Мовчановский Б. Ф. Вексель. – М.: Финанс. изд-во НКФ СССР, 1927. – С. 3.

²⁴⁶Bromberg R. The origin of banking. Religious finance in Babylonia // The Journal of Economic History. – 1942. – № 2. – P. 79.

«Того дня, коли приїде Небокім, згідно з договором, який він уклав з Ардубелем, він вимагатиме в Ардубеля свій борг. Цей борг і відсоток за ним замість Ардубеля йому поверне Небоітансі»²⁴⁷.

Цим діловим документам старовавілонської епохи був властивий суворий формалізм, який поєднувався з лаконізмом та юридичною точністю формулювань. Типова структура документів передбачала такі пункти: 1) об'єкт договору (срібло або натуральні продукти); 2) імена контрагентів; 3) правова діяльність контрагентів; 4) імена свідків та писця; 5) дата. Договори позики мали зазвичай таку форму: 1) об'єкт позики; 2) величина відсотка або безвідсотковість позики; 3) обов'язкове формулювання: боржник (ім'я) взяв у борг у кредитора (ім'я); 4) час, місце та спосіб погашення позики; 5) свідки і дата²⁴⁸. В цих записах використовувалася достатньо сформована система термінів. Документи в цілому називалися *duppum*; документ про позику під відсотки мав назву *kunuk hu-bu-li*, а про безвідсоткову позику – *kunuk hu-bu-ta-ti*²⁴⁹.

У Стародавній Греції однією з перших форм операцій, що передбачала переказ грошей, була так звана морська позика. З IV ст. до н. е. кредитними операціями в Стародавній Греції займалися обмінювачі грошей – трапезити, найвідомішим з яких був Пасіон²⁵⁰. Наприкінці III – на початку II ст. ст. до н. е. кредитні операції ускладнилися. Зокрема, виникла ідея передачі боргового зобов'язання, яка наближала давньогрецькі документи до векселя.

Пасіон узяв на себе поручництво за іноземця, який звернувся з проханням до Стратокла (що вирушав до Боспорського царства в Причорномор'ї) позичити певну суму грошей, пропонуючи Стратоклу одержати цю суму в намісника Боспора – батька свого боржника. Для цього Стратоклу було передано лист із проханням батькові сплатити йому цю суму. Ризик у цій ситуації полягав у тому, що батько боржника міг не погодитися повернути борг, а за цей час іноземець, який позичив гроші, міг поїхати з Афін, внаслідок чого можливість одержати назад гроші буде втрачена. Тому Пасіон, будучи поручником, зобов'язується сплатити зазначену суму разом із відсотками. Згода Пасіона в даному випадку зумовлена тим, що цей іноземець, привізши до Афін зерно, віддав свої гроші на зберігання Пасіону без свідків, оскільки під час укладання договорів з трапезитами свідки не передбачалися. Коли пізніше цей іноземець виступив із звинуваченнями на адресу Пасіона, він не пред'явив жодних документів. Це свідчить про те, що ніякі боргові документи не видавалися, а про вкладені гроші робився лише запис у бухгалтерських книгах трапезита²⁵¹.

Проте подальших кроків у цьому напрямку в Стародавній Греції так і не було зроблено. Тому твердження про використання там векселів можна вважати модернізацією античних боргових зобов'язань.

Давньогрецькі прийоми кредитних операцій були використані в Римській імперії, де ними займалися аргентарії. Багаті римляни не тільки зберігали гроші в аргентаріїв, а й доручали їм здійснення різноманітних платежів. У Стародавньому

²⁴⁷ Revillout E. Les obligations en droit egyptien compare aux autres droits de l'antiquite. T. 2. – P., 1886. – P. 379.

²⁴⁸ Рифтин А. П. Старовавилонские документы в собраниях СССР. – М.: Academia, 1934. – С. 20, 36.

²⁴⁹ Там само, с. 11–13, 20. Крім того, розвитку кредитно-грошових операцій у Вавілоні присвячено праці: Kohler J. Aus dem babylonischen reschleben. – Berlin, 1890; Kohler J. Juristischer Excurs zu Peiser's Babylonische Verträge. – Berlin, 1890; Meissner K. Aus dem altbabylonischen Rescht. – Berlin, 1905.

²⁵⁰ Bogaert R. Banques et banquiers dans les cites grecques – Leiden: A. W. Sijthoff, 1968. – P. 331–375.

²⁵¹ Див.: Кулишер И. М. Очерк экономической истории Древней Греции. – Л.: Сеятель, 1925. – С. 227.

Римі використовувалися різні форми боргових зобов'язань – стипуляція, літеральні контракти, запозичені з Греції синграфи (складений у третій особі документ, що фіксував передачу в борг певної суми грошей), а пізніше – складені від першої особи хірографи. Прототипом векселя в Стародавньому Римі можна вважати інститут *receptum argentarii* – договір з банкіром, згідно з яким клієнт банку доручав банкірові сплатити за його рахунок певну суму третій особі. Ще одним прототипом векселя був інститут *permutatio pecuniae* – переказ грошей через аргентаріїв²⁵².

Іншим регіоном, де з давніх часів розвивалися торгівля й кредит, був Китай. Винахід паперу та використання важких і незручних у транспортуванні в'язок мідних монет сприяли появі письмових боргових зобов'язань, а у VIII ст. (час найвищого розквіту китайської торгівлі) для переказу грошей почали використовувати фейцянь – «літаючі гроші», що застосовувалися спочатку переважно в торгівлі часем²⁵³. Хоча китайські кредитні інструменти важко порівнювати з європейськими, фейцянь можна вважати аналогом векселя. В час правління династії Сун (X–XIII ст.) фейцянь здобули назву бяньцянь – «зручні гроші» і стали схожими на паперові асигнації. Різновиди кредитних документів – цяюоци та цяюоін, що використовувалися в інших провінціях Китаю, також можна вважати аналогами векселя²⁵⁴.

Під впливом китайської торгівлі часів династії Тан, коли в Китаї існувала велика колонія арабських купців, відбувалося становлення арабської торгівлі. Ісламському світу з давніх часів були відомі такі різновиди кредитних інструментів, як суфтаджа і сакк, що спиралися на правовий інститут хавали – передачі боргового зобов'язання. Сакк іноді вважають прототипом чека, а суфтаджа являла собою лист власника грошей своєму представникові в іншому місті з розпорядженням сплатити гроші іншій особі, щоб таким чином уникнути небезпеки перевезення готівки. Пізніше поняття «суфтаджа» поступово зникло, а для назви і боргових зобов'язань, і правового інституту почало використовуватися узагальнене поняття «хавала». Найпоширенішою формою хавали вважалися суфтаджа і сакк. Наприклад:

«Цей договір укладено мною власноручно.

В ім'я Аллаха!

Підставою для укладання даного законного листа є той факт, що внаслідок прийнятого на себе боргового зобов'язання Курбан Ага, син N. N., став боржником Ага Верді, сина N. N., позичивши в нього суму 150 туманів.

Хагі Хасан, син N. N., пообіцяв кредитуру (Ага Верді) сплатити належну суму – 150 туманів – замість боржника.

Ці три особи прийшли разом до суду як мухіль, мухтал і мухтал алаїхі й уклали наступну угоду: мухіль (Курбан Ага) зі згоди мухтала (Ага Верді) і мухтала алаїхі

²⁵²Гольденвейзер А. А. Зачатки банкового дела. Древний мир // Банковая энциклопедия / Под общ. ред. проф. Л. Н. Яснопольского: В 2 т., Т. 2. Биржи. – К.: Тип. Киевской 2-й артели, 1917. – С. 27.

²⁵³Yang Lien-Sheng. Money and Credit in China. A Short History (Harvard-Yenching Institute Studies. Vol. 12. – Cambridge (Mass.), 1952. – P. 52.

²⁵⁴Ивочкина Н. В. Возникновение бумажно-денежного обращения в Китае. Эпохи Тан и Сун. – М.: Наука, 1990. – С. 68.

(Хагі Хасан) пред'являють названому мухталу алаїхі (Хагі Хасан) законну хавалу. Мухтал алаїхі (Хагі Хасан) заявляє про прийняття цієї угоди з власної волі і без будь-якого примусу.

Всі три особи висловлюють згоду в тому, що з цього дня будь-яка підстава, внаслідок якої ця хавала стане недійсною, є необґрунтованою.

Отже, на законній основі, мухтал алаїхі (Хагі Хасан) стає тепер боржником мухтала (Ага Верді), а початковий борг мухлія (Курбан Ага), що виник через його боргове зобов'язання, тепер недійсний і внаслідок хавали перетворився на нове боргове зобов'язання мухтала алаїхі (Хагі Хасан).

Усе зазначене викладено в письмовій формі, щоб за потреби бути доказом укладення хавали.

Підписи трьох свідків, присутніх при підписанні хавали»²⁵⁵.

В XI–XII ст. ст., коли Іспанія перебувала під владою Арабського халіфату, арабський вплив на Європу став максимальним. Панівна роль арабських купців у Середземномор'ї в X–XII ст. ст. та комерційні контакти з італійськими купцями дають можливість припускати, що італійська торгівля «перебрала естафету в мусульманської торгівлі, яка досягла розквіту в XI–XII ст. ст.»²⁵⁶, а суфаджа і хавала вплинули на становлення італійського векселя у XII–XIII ст. ст.²⁵⁷ Обґрунтована концепція такого впливу міститься в праці Ріхарда Грасхоффа, який, зокрема, доводить походження поняття «аваль» від «хавала»²⁵⁸. Проте не всі дослідники згодні з цією концепцією (зокрема, А. Сейу²⁵⁹).

В середньовічній Європі після розпаду Римської імперії розпочався тривалий період занепаду товарно-грошового обігу. Банкірська діяльність, якою в Римській імперії займалися аргентарії, майже повністю згасла²⁶⁰, і збереглося лише ремесло обмінювачів грошей. Оскільки Італія мала вигідне географічне положення (вихід до Середземного моря, центру торговельних шляхів), вона стала посередником між Європою та Азією після Хрестових походів, які сприяли розвитку торгівлі й діяльності обмінювачів грошей – кампсорів. Перші контори кампсорів з'явилися в Італії в XI ст., і скоро виникла практика переказу грошей без перевезення монет, що і призвело до появи векселя італійського типу²⁶¹. Виникнення векселя було зумовлене потребами товарно-грошового обігу. Серед передумов його виникнення саме в Італії можна назвати наявність в обігу монет різного типу та якості, становлення окремої професійної групи кампсорів, високий рівень безпеки перевезення великих грошових сум, особливості організації

²⁵⁵Tornauw V., von. Das moslemische Recht. – Leipzig, 1855. – S. 143.

²⁵⁶Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. ст.: У 3 т., Т. 2. Ігри обміну. – К.: Основи, 1997. – С. 475.

²⁵⁷Сюккяйнен Л. Р. Окно в исламский мир: религия, право, банки (www.kollegi.ru/iss/t2/n6/35.html).

²⁵⁸Grashoff R. Die suftaga und hawala der Araber. Ein Beitrag zur Geschichte des Wschels. – Gottingen: Druck der Univ. Buchdruck von W. Kastner, 1899. – S. 70–72.

²⁵⁹Sayous, A. E. L'origine de la lettre de change // Revue Historique de droit francais et etranger. – 1933, № 2. – S. 69.

²⁶⁰Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М.: Прогресс, 1992. – С. 184.

²⁶¹Endemann W. Studien in der romanisch – Kanonisticshen Wiirthschafts und Rechtslehre. – Berlin: Verlag von Guttentag, 1874. – S. 100–101.

платежів на перших середньовічних ярмарках та потребу всіх католицьких країн передавати в Рим церковні податки.

Рафаель де Туррі стверджував, що вексель існував уже в XII ст., хоча й не наводив доказів цього²⁶². Питання про час появи перших векселів довгий час було предметом суперечок. Хоча Ф. А. Бінер склав перелік з 14 документів, що датуються XII–XIV ст. ст., німецькі дослідники XIX ст., зокрема В. Ендеман, відзначали, що значна частина цих документів не була вексями. Найдавніший з цих документів датовано 1157 роком:

«Lire 10 Genovesa prese a cambio con peomessa di pagarle in Tunisi».

Прояснити це питання, а також простежити особливості діяльності італійських кампсорів XII ст. дають змогу записи генуезьких нотаріусів Джованні Скриби, Оберто Скриба де Меркато, Джуглієрмо Касіненса, Бонвільяно і Джованні ді Джіберто²⁶³.

Класичним зразком найдавнішого векселя, який наводили різні дослідники, є борговий документ, датований 1339 р.:

«Барталус і К^о в Пізі. В ім'я Господа. Амінь.

Барталус і К^о посилає свій привіт Барна з Лухи і К^о, Авін'йон.

Сплатить за цим листом 20 листопада 1339 року Ландуччіо Бассадрагі і К^о з Лухи 312¾ золотих гульденів (які ми сьогодні одержали від Такредо Боначмунті і К^о, нарахувавши 4½% на їх користь) і сплатить цю суму на наш рахунок.

Видано 5 жовтня 1339 року»²⁶⁴.

У середині XII ст. вексель ще не набув усталеної форми. В цей час при обміні грошей з їх подальшим переказом укладався письмовий договір, що включав три документи: 1) вексельний акт, завірений нотаріально (*instrumentum ex causa cambii*); 2) записка на адресу платника, яка видавалася особі, що внесла гроші, й містила доручення здійснити платіж указаний в ній особі (*lettera di pagamento*, платіжний лист); 3) додатковий лист з повідомленням про необхідність здійснити платіж (*aviso*). Хоча цей лист деякі автори включають до складу початкового векселя, на наш погляд, він не був характерною ознакою даного типу векселя. Одержання вексельної суми відбувалося на основі другого з цих документів – платіжного листа. Якщо його власник не отримував гроші в зазначеному місці, то цей лист не давав йому підстав для регресного позову, оскільки він (на відміну від нотаріально завіреного акта) не був юридичним документом.

Укладання нотаріального акта потребувало часу і присутності сторін, що укладали контракт. Це створювало очевидні незручності і стало причиною того, що потреба в нотаріальному акті поступово відпала. До того ж, церква суворо забороняла простий вексель як позику під відсоток, а в переказному векселі винагорода за кредит маскувалася під плату за перевезення грошей в інше місце.

²⁶²Turri, R. de. Tractatus de cambiis. – Francofurti ad Moenum, 1641. – Disp. 1. q. 1. – № 21.

²⁶³Roover, R. de L'Evolution de la lettre de change. – Paris: Libraire Armand Colin, 1953. – P. 26.

²⁶⁴Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т., Т. 3. Вексельное право. Морское право. – Изд. 4-е – СПб.: Изд-во братьев Башмаковых, 1909. – С. 5.

Вексель (*lettera di cambium*) виник не з нотаріального акта (*instrumentum ex causa cambii*), а з платіжного листа (*lettera di pagamento*), який спочатку був лише додатковим документом. Саме цей лист став безпосереднім прототипом переказного векселя, характерні риси якого сформувалися протягом наступного періоду історії вексельних операцій – епохи ярмарків у XIV–XV ст. ст.

Значення епохи ярмарків у поширенні вексельних операцій важко переоцінити. Оскільки на ярмарках, що відбувалися в різних містах Європи, провідне значення мали італійські купці, цей період часто називають італійським. Ярмарки надавали кампсорам можливість зустрічатися для взаємного погашення боргових зобов'язань, і саме там з'явилася сконтрація – практика сплачувати вексель не грошима, а іншими векселями. Крім того, на ярмарках Женеви і Ліона використовувався єдиний стабільний валютний еквівалент – екю де марк, завдяки чому ярмарковий вексель набув зовсім іншого значення, ніж вексель початкового типу, який не був засобом визначення вартості.

Курс екю де марк на ярмарках був вищим, ніж в інших місцях (і чим більше часу залишалося до початку чергового ярмарку, тим вищим він ставав). Саме на цій різниці курсів і був заснований механізм отримання прибутку від обігу векселя. Крім того, на ярмарках з'явилася практика *ricorsa* (повернення), яка також називалася ресконтро (*rescontro*) або ретратта, коли вексель, виписаний на певного одержувача, міг повертатися до свого власника після здійснення (за попередньою домовленістю) кількох переказів. При передачі векселів між Ліоном і Генуєю прибуток становив, зазвичай, 1,8% з кожної операції, але міг досягати 2–4%, а іноді навіть 10–15%²⁶⁵.

Наведемо приклад векселя, типового для епохи ярмарків:

«За цим першим листом (векселем) заплатіть 9 жовтня Луці де Горо 45 фунтів за валюту, одержану тут від Мазіо Рено; своєчасно сплатіть їх і поставте на рахунок мій і фірми. Хай береже вас Христос. Бонромео ді Бонромей вітає вас з Мілану. 9 березня 1395 р.»

На звороті векселя зазначено адресу:

*«Александрові де Бонромей й Домініко де Андреа у Венеції.
Prima (перший), на 45 фунтів»²⁶⁶.*

Учасники вексельних операцій на ярмарках мали бути впевнені, що стягнення боргу за векселем буде зроблено беззастережно, включаючи особисте затримання боржника (за потреби). Так з ярмаркових звичаїв сформувалась вексельна строгість. Оскільки прибулі на ярмарок купці повинні були знати, на яку суму вони можуть розраховувати після сплати своїх векселів, виник звичай давати попередню згоду на сплату векселя – акцепт. Аналогічним чином з'явилися правила протесту за векселем. У цілому, все це сприяло поступовому формуванню норм вексельного права.

²⁶⁵ Savary J. Le parfait negocian ou instruction generale pour ce qui regarde le commerce demarchandises de France et des pays etrangers. T. 1. – P.: J. Guignard, 1675. – P. 187.

²⁶⁶ Цитович П. П. Курс вексельного права. – К.: Типографія И. Н. Кушнерева и К., 1887. – С. 11–12.

Відкриття Америки й нових морських торгових шляхів у XVI ст. призвело до занепаду ярмарків. Тому виникла потреба в розширенні обігу векселя за допомогою нових методів, які давали б змогу не обмежувати вексельні угоди місцем і часом проведення ярмарків. Так виник індосамент.

Існує кілька теорій його походження. Згідно з першою індосамент виник на ярмарках Ліона зі сконтрації²⁶⁷, яка також називалася жиро (*giro*)²⁶⁸. Ідея походження індосаменту з *giro* була висловлена ще Ф. А. Бінером²⁶⁹ і в XIX ст. вона була досить поширеною. Згідно з другою теорією витоки індосаменту необхідно шукати в процедурі авалю. Завдяки вексельному дорученню відбувався обіг і переказ грошей: цю процедуру, яку іноді називали жироаваль (*giroaval*), можна вважати попередником індосаменту²⁷⁰.

Проте ідея автоматичної і солідарної відповідальності, яка є основним правовим наслідком індосаменту, на той час ще не сформувалася. Інші теорії вбачали причини виникнення індосаменту у звичай сплачувати борги через записи в облікових книгах банкіра або в інституті представництва²⁷¹.

Ідея передачі вексельного зобов'язання виникла в Італії ще у XIII ст.²⁷², а перші форми індосаменту з'явилися у Флоренції на початку XVI ст. Проте ця практика поширювалася дуже повільно; наприкінці XVI ст. вона була відомою, але не стала загальноприйнятою і всюди зустрічала протидію. Можна простежити послідовну еволюцію ідеї передачі векселя від сконтрації на ярмарках через аваль та інститут представництва до *billets en blank* – найближчого попередника індосаменту.

В XVII–XVIII ст. ст. практика використання індосаменту поширилася у Франції, тому цей період часто називають французьким. Серед соціально-економічних передумов, що призвели до цього, необхідно назвати послаблення значення Італії та зростання економічного потенціалу Франції. Ще одним поштовхом став розвиток французького права, що дало можливість вийти за межі римського права, яке не допускало передачі боргового зобов'язання. Таким чином, сукупність сприятливих соціально-економічних передумов, що склалися в першій половині XVII ст., сприяли тому, що саме у Франції практика індосаменту була визнана законодавчо (указ 1654 р., *Ordonnance de commerce* 1673 р.). У результаті поширення індосаменту вексель вийшов з-під контролю італійських банкірів і став використовуватися купцями різних країн.

У 1848 р., після прийняття Загальнонімецького вексельного статуту, французький вплив у сфері вексельного права зменшився і розпочався період формалізації векселя (так званий німецький період), коли увагу було акцентовано на формальних аспектах вексельного зобов'язання, яке стало повністю абстрактним і незалежним від причин його виникнення. Крім того, в Німеччині було визнано рівноправність простого і переказного векселів.

Тривалий час поширеною була думка, що векселі потрапили до Німеччини з Італії. Проте існує досить обґрунтована теорія, згідно з якою особлива форма векселя (зобов'язальні листи) використовувалася німецькими купцями Ганзейського союзу ще в XIII ст. незалежно від італійського впливу. Ця теорія не раз критикува-

²⁶⁷Martens, G. F. von. Versuch einer historischen Entwicklung des wahren Ursprungs des Wechselrechts. – Göttingen, 1797. – S. 69.

²⁶⁸Grunhut C. S. Wechselrecht. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897. – S. 84, 87.

²⁶⁹Biener F. A. Historische Erörterungen über den Ursprung und den Begriff des Wechsels // Biener F. Abhandlungen aus dem Gebiete der Rechtsgeschichte. B. 1. – Leipzig: B. Tauchnitz, jun., 1846. – S. 35–49.

²⁷⁰Навіть у XVIII ст. поняття «avallo» та «indosso» досить часто не розрізнялися.

²⁷¹Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права: В 3 т. Т. 3. Вексельное право. Морское право. – Изд. 4-е – СПб.: Изд-во братьев Башмаковых, 1909. – С. 10.

²⁷²Levy-Bruhl H. Histoire de la lettre de change en France aux XVII et XVIII siècles. – P.: Recueil Sirey, 1933. – P. 104.

лася²⁷³, але після того, як в архіві м. Іпр було знайдено понад 7 тис. зобов'язальних листів (*littera obligatoria*), заперечувати існування північного типу векселя стало неможливо²⁷⁴. Тільки після занепаду Ганзейського союзу вексель північного типу був витіснений традиційним векселем італійського типу.

Ще однією історичною особливістю розвитку вексельного права в Німеччині було поширення там протестантизму, який дотримувався в цьому питанні більш толерантної позиції, ніж традиційне католицьке канонічне право, яке забезпечувало позики під відсоток і простий вексель. Тому вже у вексельному статуті Лейпцига (1682 р.) простий вексель визнавався таким самим правомочним різновидом векселя, як і переказний. Звільнившись завдяки протестантизму від багатьох середньовічних обмежень (що були виявом тривалої боротьби з церковними заборонами позик під відсоток), вексель у Німеччині відокремився від торговельних операцій, ставши чистим засобом кредиту, доступним для всіх осіб, які могли брати на себе боргові зобов'язання. Завдяки цьому векселездатність у Німеччині зрівнялася із загальною цивільною правоздатністю.

Традиція використання північноєвропейських зобов'язальних листів продовжилася у практиці діяльності фінансових ринків Антверпена, а потім – Лондона. Купці в Антверпені (торговельне значення якого зросло внаслідок колоніальної експансії Голландії) знали про існування переказних векселів²⁷⁵, але мало їх використовували. В XVI ст. у Північній Європі вексель був засобом переказу грошових коштів, а не інструментом кредиту. В останню третину XVI ст. таке становище змінилося: зобов'язальні листи втратили своє значення, а вексель став основним кредитним інструментом. Цьому сприяли як проникнення торговців з Північної Європи в Середземне море, так і активізація фінансових операцій в Генуї та на ярмарках П'яченци. Криза на валютному ринку кінця XVI ст. стала причиною того, що антверпенська практика використання зобов'язальних листів не була прийнята в Амстердамі, фінансовий ринок якого орієнтувався на більш надійну італійську традицію.

Після занепаду Антверпену практика використання зобов'язальних листів продовжилася в Англії²⁷⁶. В XVI ст. англійська торгівля була тісно пов'язана з грошовим ринком Антверпену, і Лондонську біржу, відкриту в 1571 р., було створено на зразок біржі Антверпену²⁷⁷.

Існує традиційне уявлення, що перші векселі були завезені в Англію італійцями²⁷⁸. Проте задовго до появи векселів італійського типу в XIII ст. в Англії широко використовувалися такі самі зобов'язальні листи, як і в Німеччині. Пізніше, коли справи, пов'язані з цими документами, почали розглядатися в судах, англійські юристи (підготовка яких здійснювалася на основі римського права) зайняли негативну позицію щодо зобов'язальних листів, і в XVI ст. значення цих документів зменшилося. Після цього купці почали використовувати для переказу грошей

²⁷³Цитович П. П. К истории векселя. – К.: Тип. ун-та св. Владимира, 1893. – С. 4.

²⁷⁴Ypres Archives. Comptes de la ville d'Ypres de 1267 a 1329. – Bruxelles: Kiessling et cie, P. Imbreghts, successeur, 1909–13. – Т. 1–2; Des Marex, G. La lettre de foire a Ypres au XIIIe siecle. – Bruxelles: H. Lamertin, 1901. – 292 p.

²⁷⁵Melis F. Aspetti della vita economica medievale (Studi nell' archivio Datini di Prato). – Siena, 1962. – P. 339–454.

²⁷⁶Wee, H. van der. Anvers et les innovations de la technique financiere aux XVI et XVII siecle // Annales. Economies, Societes, Civilisations. – 1967. – V. 22. – P. 1081.

²⁷⁷Кравець В. М., Кравець О. В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К.: Знання-прес, 2003. – С. 211.

²⁷⁸Цитович П. П. Курс вексельного права. – К.: Типография И. Н. Кушнерева и К., 1887. – С. 19, прим. 33.

інший документ – переказний вексель італійського типу²⁷⁹. Ще однією причиною поширення переказного векселя в Англії можна вважати виникнення торговельних компаній, що мали свої представництва в інших країнах²⁸⁰.

Після створення Англійського банку одним з основних джерел його прибутку стало дисконтування векселів. Тривалий час була поширена думка, що перші форми дисконтування векселів виникли в Англії між 1630 та 1670 рр. В дійсності поняття «дисконтування» (від італ. *sconto*) стало застосовуватися ще наприкінці XIII ст. в Італії²⁸¹, хоча на той час воно ще не набуло сучасного значення. Дисконтування векселів широко використовувалося на грошових ринках Антверпену, де в кризові періоди на валютному ринку фінансисти скуповували за готівку зі знижкою платіжні розпорядження, боргові розписки та векселі²⁸². Очевидно, становлення методів дисконтування векселів в Англії було зумовлене безпосереднім впливом Антверпенської біржі.

У другій половині XIX ст. через розширення обсягу вексельних операцій та негативний вплив відмінностей в національному законодавстві на вільний обіг векселів між різними країнами постала потреба в уніфікації вексельного права. Хоча на той час європейське вексельне право було значною мірою кодифіковане (у складі торговельних кодексів або окремих вексельних законів), в ньому можна було розрізнити три основні напрямки: французьке вексельне право, німецьке та англо-американське. Завершення формування німецької системи вексельного права стало основною передумовою уніфікації вексельного законодавства.

У 70-ті роки XIX ст. англійська Асоціація реформи і кодифікації міжнародного права на своїх з'їздах в Гаазі, Антверпені й Франкфурті виробила 27 положень проекту уніфікації вексельного права, що здобули назву «Бременські правила». Водночас подібна робота здійснювалася німецьким Інститутом міжнародного права, яким було вироблено проект загальноєвропейського вексельного статуту на основі норм німецького вексельного законодавства.

Наступним етапом уніфікації вексельного законодавства стала міжнародна конференція в Гаазі (1910 р.), присвячена виробленню загального закону про векселі. На другій Гаазькій конференції (1912 р.) було ухвалено Конвенцію про об'єднання законоположень щодо простих та переказних векселів, а також Міжнародний статут про переказні та прості векселі²⁸³. Проте робота цієї конференції не дала бажаних результатів через наявність суперечок між представниками держав, що дотримувалися романо-германських традицій, з одного боку, та англо-американських – з іншого²⁸⁴.

Після Першої світової війни знову постала проблема уніфікації вексельного права. Новим кроком в цьому стала Женевська міжнародна конференція, де 7 червня 1930 р. було підписано три міжнародні конвенції: Конвенція № 358, що встановлювала Єдиний закон про переказний і простий вексель; Конвенція

²⁷⁹ Holdsworth W. A history of English law. Vol. VIII. – London: Methuen & Co., 1903. – P. 114, 120–122.

²⁸⁰ Postan M. M. Private Financial Instruments in Medieval England // Dans Vierteljahrsschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, T. 23. – 1930. – P. 74.

²⁸¹ Clapham J. The bank of England. A History. Vol. 1. – Cambridge – N. Y.: Macmillan Company, 1945. – P. 5.

²⁸² Brule W. Antwerpens Bloetijd // Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden. T. XIX. – 1964. – № 2. – S. 160.

²⁸³ Більш докладно див: Нолькен А. М. Объединенное законодательство о векселях в применении к России. – СПб, 1913. – С. 13–20.

²⁸⁴ Див.: Каминка А. И. Объединение вексельного права. – СПб.: Тип. т-ва «Общественная польза», 1913.

№ 359, що вирішувала деякі колізії законів про переказні й прості векселі; Конвенція № 360, що стосувалася гербового збору стосовно переказних і простих векселів.

У результаті прийняття цих конвенцій більшість країн привели своє вексельне законодавство у відповідність з Уніфікованим законом. Ці держави входять у женецьку систему вексельного права. Великобританія та США, вексельне законодавство яких базується на англійському законі про переказні векселі 1882 р., а також держави, що розробили свої вексельні закони відповідно до цього закону, відносяться до англо-американської системи вексельного права. Нову Конвенцію про міжнародні переказні векселі й міжнародні прості векселі, яка врахувала досвід двох світових систем, було розроблено Комісією ООН з права міжнародної торгівлі – ЮНСІТРАЛ у 1988 р. з метою подолати відмінності між женецькою та англо-американською системами. Проект Конвенції було схвалено Генеральною Асамблеєю ООН 9 грудня 1989 р., проте її підписали лише три держави – США, Канада й СРСР, а ратифікували й приєдналися лише дві – Гвінея та Мексика. Тому Конвенція ЮНСІТРАЛ і досі не набула поширення.

У розвитку вексельних операцій на території України та Росії простежується своя специфіка, зумовлена історичними чинниками, що відрізнялися від західноєвропейських. Під час формування економіки Давньої Русі в IX–X ст. ст. основним центром тяжіння для неї була не Західна Європа, а інші регіони – Арабський халіфат і Візантія²⁸⁵. Після захоплення хрестоносцями Константинополя в 1204 р. торговельні контакти Давньої Русі з Візантією майже зовсім припинилися, що призвело до зниження економічного значення Києва і водночас зумовило зростання ролі міст Північної Русі – Новгород і Псков, що торгували з німецькими містами Ганзейського союзу. В Новгороді та Пскові еволюція правових норм, присвячених фінансовим операціям, відбувалася під впливом європейського (зокрема німецького) права²⁸⁶.

Вже в давньоруський час існував кредит, і з розвитком торгівлі поширення набуло лихварство, особливо в Києві та інших великих містах (церква не забороняла кредит, а лише радила брати помірні відсотки). Інститут договорів (у тому числі позики) виник ще в часи «Руської правди» Ярослава Мудрого. Спочатку це були усні договори, а потім письмові. Перші з відомих нам свідчень про існування давньоруських кредитних документів пов'язані з так званими «дошками» – дерев'яними дощечками, на яких гострим предметом був написаний текст боргового зобов'язання²⁸⁷. «Дошки» як засіб боргових записів згадуються і в «Псковській судній грамоті» (1467 р.), де розрізнялися неформальні письмові договори, записані на дощечках («дошки») і формальні (записи)²⁸⁸. Записи на дощечках, на думку М. Н. Тихомирова, були основною формою позикових документів, які мали певну подібність до векселів²⁸⁹.

²⁸⁵ Вернадский Г. В. Киевская Русь. – Тверь: Леан; М.: Аграф, 1999. – С. 12–13, 39.

²⁸⁶ Гайдар Е. Т. Долгое время. Россия в мире: Очерки экономической истории. – М.: Дело, 2005. – С. 267.

²⁸⁷ Наприклад, «...а что на дщках а то князю оставиша...» (Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. – М.-Л.: АН СССР, 1950. – С. 51). «Даша дщцы Дмитровы Святославу, а баше на них беицисла...» (Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. – М.-Л.: АН СССР, 1950. – С. 51).

²⁸⁸ Владимирский-Буданов М. Ф. Обзор истории русского права. – Ростов-на-Д.: Феникс, 1995. – С. 566.

²⁸⁹ Тихомиров М. Н. Древняя Русь. – М.: Наука, 1975. – С. 69.

Татарська навала в XIII ст. суттєво загальмувала економічний розвиток Давньої Русі. В боротьбі з татарським пануванням поступово зароджувалася нова держава – Московське царство, яке, на відміну від торговельних республік – Новгород і Пскова, створювалося на основі іншої концепції держави, сформованої під впливом Золотої Орди²⁹⁰.

Одним з наслідків монгольського впливу була поява в Московському царстві інституту боргової кабали. Спочатку слово «кабала»²⁹¹ (араб. *al-Kabal* – договір купівлі-продажу, розписка, зобов'язання) означало просту боргову розписку²⁹². Серед основних правових джерел, в яких відображено норми використання боргової кабали, можна назвати «Судебники» 1497 і 1550 рр. та «Соборне уложення» 1649 р. Позикову кабалу можна розглядати як прообраз простого векселя, що виник у Московському царстві під впливом аль-кабали – боргового зобов'язання, яке татари запозичили в арабських країнах після прийняття ісламу²⁹³. Можна навести такий приклад типової кабали:

«Список с кабалы слово в слово. Се аз, Иван Адамов, сын Фанделдин, дацкие земли торговый иноземец, занял есми на Москве, боярина Федора Ивановича Шереметьева Сокольские ево вотчины у крестьянина у Прокофья Андреева, сына Малиновского, с товарищи 24 рубли 23 алтына 4 деньги денег московских, ходячих, прямых бесприписи нынешнего 155 году, марта с 25 числа впредь до срока до Троицына дни нынешнего ж 155 году. До того срока деньги без роста, а полягут деньги по сроце, и мне заимщику на те деньги рост платити по розчету, как идет в людях, на пять шестой. А на то послухи... Кабала писал... лета 7155 году»²⁹⁴.

Поширення кредитних операцій в Південній Русі (а пізніше – в Литовсько-Руській державі) відбувалося в інших умовах, ніж у Північній Русі: у Південній Русі монгольське панування тривало лише сто років, після чого ці землі ввійшли до складу Великого князівства Литовського і приєдналися до західноєвропейського ринку. В XIV ст. значним центром торгівлі й товарно-грошового обігу став Львів, де зустрічалися італійські, вірменські, німецькі й польські купці²⁹⁵. Провідну роль серед іноземних купців Львова відігравали італійські купці і, можливо, саме завдяки їм у литовській Україні з'явилися перші векселі.

Щодо часу появи векселів на території Польсько-Литовської держави єдиної думки не існує. Називаються різні дати – від XIV до XV ст. ст.²⁹⁶. Ф. Ф. Бутинець вважає, що вексельні операції поширилися на українських землях у XVII ст.²⁹⁷, М. Козинський же зазначає, що в польській державі боргові зобов'язання стали доку-

²⁹⁰Насонов А. Н. Монголы и Русь. История татарской политики на Руси // «Русская земля» и образование территории древнерусского государства. – СПб.: Наука, 2002. – С. 338; Вернадский Г. В. Киевская Русь. – Тверь: Леан; М.: Аграф, 1999. – С. 340–341.

²⁹¹Тлумачний словник В. Даля визначає зміст поняття «кабала» як «письмове строковое зобов'язання, позиковий лист» (Словарь В. Даля (<http://www.academic.ru/misc/enc2p.nsf/ByID/NT0003D8C6>)).

²⁹²Поступово сформувалися два основні види кабали: позикова (різновид боргової розписки) і служила, яка передбачала працю боржника на позикодавця (зі зниженою оплатою праці) в рахунок боргу.

²⁹³Можливо, першим з дослідників, хто вважав кабалу прообразом векселя був С. М. Соловйов (Соловьев С. М. История России с древнейших времен. Кн. 1. Т. 1–5. – СПб.: Тип. т-ва «Общественная польза», 1900. – С. 1251–1252).

²⁹⁴Центральний державний архів давніх актів (м. Москва); ф. 141, оп. 3, 1653 г., д. 16, л. 123.

²⁹⁵История Польши. В 3 т., Т. 1. – М.: Изд-во АН СССР, 1954. – С. 108, 151, 154.

²⁹⁶Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу. – К.: Вікар, 2001. – С. 224; Скоморович І. Г., Реверчук С. К., Малик Я. Й. та ін. Історія грошей і банківництва. – К.: Атіка, 2004. – С. 133.

²⁹⁷Бутинець Ф. Ф. Історія бухгалтерського обліку. Ч. I. – Житомир: ПП «Рута», 2001. – С. 480.

ментами на пред'явника, будучи прототипами простих векселів, а перші векселі були відомі польському земському праву ще до виникнення вексельних ординацій²⁹⁸.

В основному нормативному документі того часу – Литовському статуті²⁹⁹, зустрічається термін «квити». Дослідники тлумачать його зміст як квитанція, розписка і навіть вексель³⁰⁰. Квити (так само, як і безмитні листи) використовувалися на митниці як засіб переказу грошей та розрахунків між платниками мита, митниками і державною скарбницею. Хоча квити навряд чи можна ототожнювати з векселем, використання цих письмових боргових документів у Литовсько-Руській державі стало однією з передумов поширення вексельних операцій.

Сприяло цьому і використання особливих документів, що називалися мамрани (від лат. *memorem, memorium* – пам'ятна записка)³⁰¹. Мамрани часто називають векселями східноєвропейських єврейських купців, але знайдені автором архівні документи свідчать, що їх використовували представники різних національностей та верств суспільства в Польщі й Україні; серед єврейських купців вони вийшли з обігу лише в 30-ті роки XIX ст.

Мамран мав написи з обох боків – на одному зазначали суму боргу і дату його повернення, на другому ставився підпис боржника і свідків. Причини укладання угоди, її суть і місце сплати в мамрані не вказувалися, тому його можна було пред'являти до сплати без будь-якого підтвердження. Пізніше з'явився пустий або відкритий мамран, в якому був лише підпис особи, що зобов'язувалася повернути борг, а суму боргу і дату сплати проставляв кредитор³⁰².

Ще одним чинником поширення вексельних операцій на території польської держави була необхідність передавати церковні податки до папської адміністрації³⁰³ – таку думку поділяв І. Г. Табашиков³⁰⁴. У 1330 р. агенти зі збору податків одержували пряме розпорядження з зазначенням імен купців і обмінювачів грошей, які брали участь у передачі податків. При цьому укладалися спеціальні документи, що мали всі суттєві ознаки векселя – величину суми, ім'я ремітента, термін сплати, підпис особи, що видала документ, а також зазначення місця й часу видачі грошей³⁰⁵.

У другій половині XVII ст. правобережна частина України залишилася в межах польської держави, а Лівобережна Україна (Гетьманщина) увійшла до складу Росії. Спочатку в Гетьманщині використовували різні кредитні документи – квитанції, розписки, боргові листи і так звані обліки, а в другій половині XVIII ст. – векселі. Історія виникнення цих документів та їх функції були різними, тому їх форма була довільною. Наприклад:

²⁹⁸ Kozinski M. Wexle // Baczyk V., Kozinski M., Mihalski M. Papiery wartosciowe. – Warszawa: Zakamycze, 2000. – S. 317.

²⁹⁹ Статuti Великогo князiвства Литовського: В 3 т., Т. 2. Статут Великогo князiвства Литовського 1566 року. – Одеса: Юрид. літ-ра, 2003. – С. 537.

³⁰⁰ Мусорин А. Ю. Латинизмы в юридической терминологии Статута Великогo княжества Литовского 1588 года // Менеджмент, право и культура. – Новосибирск, 1997. – С. 43–46.

³⁰¹ Очевидно, ці документи на пред'явника виникли ще в середньовічні часи в мавританській Іспанії.

³⁰² Ценные бумаги и еврейский закон (www.jewish.ru/4035-7.asp).

³⁰³ Dolinski A. Wyklady austriyaskiego prawa wekslowego. – Lwow: Nakladom tow. «Biblioteka stuch. Prawa», 1912. – S. 8.

³⁰⁴ Табашиков И. Г. Прошлое векселя. Историко-юридическое исследование. – Одесса: Тип. Штаба Одес. воен. округа, 1891. – С. 167–168.

³⁰⁵ Neumann M. Geschichte des Wechsels im Hansagebiete bis zum XVII Jahrhundert. – Erlangen, 1863. – S. 22–29.

«1744 году, місяця августа 1 дня.

Мы, нижеподписавшыися, объявляем сим нашим облеком, кому о том выдасть потребно будет, в том, что взяли мы в позик у честного отца Ивана Фаевского денег рублей сто готовых, которые денги повинни будем мы отдать в прийдущий год 745, и проценту за оные денги повинни будем отдать рублей десять и пару штучок китаю. Буди же на вишпрописаній термен не отдано, то повинни будем, не входя в суд, все протори и убитки пополнит. Буди же, ховай Боже, на нас смерти, то повинна будет мати наша или жени такий долг виистит без всякой отговорки. В том і подписуемся своеручно»³⁰⁶.

Автором було виявлено архівний документ, в якому порівнюються нормативні положення «Соборного уложення» про боргові кабали, вексельного статуту 1729 р. і правил використання обліків. У документі підкреслюється, що обліки використовуються з давніх часів на підставі магдебурзького права, і векселі не мають переваг перед обліками, які й надалі зберігають свою чинність³⁰⁷. Тому облік (обліг, від лат. *obligatio* – зобов’язання) можна вважати не тільки прототипом, а й аналогом векселя, пов’язаним з традицією магдебурзького права.

У Росії перші векселі з’являються наприкінці XVII ст. Під час правління Петра I в Росії активізувалася діяльність іноземних купців, які між собою використовували векселі західноєвропейського типу, а зі своїх російських боржників брали позикові кабали. Очевидно, саме з цими купцями в Росію почали проникати векселі західноєвропейського типу (перші повідомлення про ці векселі датуються кінцем XVII ст.). Одним із шляхів проникнення векселів у Росію був Архангельськ, на той час основний центр іноземної торгівлі, де в XVII ст. використовувалися так звані власноручні листи³⁰⁸.

Розширення вексельного обігу в епоху реформ Петра I зумовило видання в 1729 р. першого вексельного статуту³⁰⁹, другий розділ якого «Про векселі на казенні гроші» регламентував обіг казенних векселів, що свідчило про російську специфіку використання векселів для переказу державних коштів.

Однією з основних особливостей векселя в Росії була та, що він став письмовим борговим зобов’язанням, по суті дуже близьким до боргового листа, але з іншою назвою. У векселі російських користувачів приваблювала оперативність і суворість стягнення боргу, яка поширювалася не тільки на майно боржника, а й на його особу (у чому вбачається продовження традиції служилої кабали XV–XVII ст. ст.). Тому вексель у Російській імперії (як і в Німеччині) став формальним борговим документом, чинність якого полягала в самому факті найменування цього документа векселем і, внаслідок цього, в можливості застосовувати до боржника суворі норми вексельного права.

Недосконалість статуту 1729 р. (який був присвячений переважно переказним векселям, хоча в Росії у більшості випадків використовувалися прості векселі), а також велика кількість нормативних актів, виданих протягом XVIII – початку

³⁰⁶ІДІАК України. – Ф. 51, оп. 3, спр. 14498. – Арк. 3.

³⁰⁷ІДІАК України. – Ф. 59, оп. 1, спр. 6296. – Арк. 24.

³⁰⁸Захаров В. Н. Западноевропейские купцы в России: Эпоха Петра I. – М.: «Рос. политич. энциклопедия», 1996. – С. 206–207.

³⁰⁹Российское законодательство X–XX веков: В 9 т., Т. 5. Законодательство периода расцвета абсолютизма / Под общ. ред. О. И. Чистякова. – М.: Юрид. лит.-ра, 1987. – С. 421–493.

XIX ст. ст., зумовили розроблення нового статуту, який врегулював би всі аспекти використання векселя. Вексельний статут 1832 р. виправив недоліки статуту 1729 р. і визначив обов'язкові реквізити векселя. Статут було розроблено за участю М. М. Сперанського, відомого прихильника французького права, тому цей документ став компромісом між німецьким прототипом статуту 1729 р. і французьким вексельним правом³¹⁰. Однак і цей статут являв собою спробу некритичного перенесення західноєвропейського досвіду обігу переказних векселів до Росії.

Причинами переважання простого векселя в Росії можна вважати сукупність соціально-економічних умов товарно-грошового обігу, зокрема, тривалу традицію інституту боргової кабали (прямого попередника простого векселя). Виникнення векселя стало вершиною розвитку кредитних відносин: вексель виникав там, де існував відповідний рівень довіри між партнерами, без якої неможливі були кредитні відносини. Але, якщо для виникнення простого векселя достатньою умовою була наявність довіри між двома партнерами, то для виникнення переказного векселя, крім такої довіри, неодмінною умовою була надмірність виробництва товарів, коли їх виробники змушені довіряти один одному для ефективного збуту продукції. Такого надмірного виробництва продукції у Російській імперії не було.

Серед центрів вексельних операцій середини XIX ст., крім Петербурга, Москви й Києва, можна згадати Бердичів³¹¹ і Одесу (в Одесі для зарубіжної торгівлі використовувалися переказні векселі)³¹². Проте консервативна політика міністра фінансів графа Є. Канкріна (був міністром в 1823–1844 рр.) не сприяла впровадженню новачій у сфері кредитних і вексельних операцій³¹³, і їх обсяг скоротився протягом 1826–1840 рр. більш ніж у тричі.

Ситуація змінилася у другій половині XIX – початку XX ст. ст. Цей період, який прийнято називати пореформенним, був позначений стрімким розвитком економіки Російської імперії. Саме тоді вексельні операції досягли свого найвищого рівня. Новий вексельний статут, що складався з двох розділів – про прості й переказні векселі, було видано в 1902 р. Уперше в історії вексельного законодавства в Росії правила, які регулювали обіг простих і переказних векселів були викладені окремо, що сприяло чіткому тлумаченню нормативних положень. У тексті статуту 1902 р. здебільшого було збережено подібність до німецьких вексельних статутів, оскільки німецьке вексельне право у XIX ст. мало суттєві переваги перед уже застарілою системою французького вексельного права³¹⁴. В основу статуту 1902 р. було покладено такі ідеї німецького вексельного права, як абстрактність векселя, матеріальна суворість і здатність до передачі. Цей вексельний Статут, що увібрав у себе досвід роботи з перегляду вексельного законодавства, розпочатої ще в 1847 р., проіснував без змін до 1917 р.

³¹⁰Барац С. М. Курс вексельного права. – СПб.: Тип. т-ва «Общественная польза», 1893. – С. 684.

³¹¹Боровой С. Я. Кредит и банки России (середина XVII в. – 1861 г.). – М.: Госфиниздат, 1958. – С. 237; Ананьич Б. В. Банкирские дома в России. 1860–1914 гг. Очерки истории частного предпринимательства. – Л.: Наука, 1991. – С. 11.

³¹²Мейер Д. И. Юридические исследования относительно торгового быта Одессы. Гл. 4. Вексельное обращение // Мейер Д. И. Избранные произведения по гражданскому праву. – М.: Центр ЮрИнфоР, 2003. – С. 31.

³¹³Kankrin G. Weltreichtum, Nationalreichtum und Statswissenschaft. – Munchen, 1921. – S. 217; Kankrin G. Die Economie der menschlichen Gesellschaften und Finanzwesen. – Stuttgart, 1845. – S. 146.

³¹⁴Устав о векселях. / Сост. А. И. Каминка. – СПб.: Тип. А. Е. Ландау, 1902. – С. 6.

Після революції векселі деякий час не використовувалися, а з початком періоду НЕПу вексельний обіг було відновлено. Обсяг вексельних операцій зріс, і з метою впорядкування вексельного обігу 20 березня 1922 р. було затверджено «Положення про векселі», в якому було збережено ідеї Статуту 1902 р. – єдиний платіж для всієї вексельної суми, здатність векселя до передачі, його абстрактність і відсутність пільгових днів для платежу. В середині 20-х років XX ст. вексельна форма взаємовідносин між державними й кооперативними підприємствами значно поширилися. Банки були прихильниками збереження вексельних операцій, а в пресі публікувалися численні статті, присвячені поліпшенню «радянського векселя» і загальному вдосконаленню системи вексельного обігу³¹⁵. З 1 січня 1926 р. набула чинності «Інструкція установам Держбанку щодо операцій врахування векселів й спеціальних поточних рахунків, забезпечених векселями», прийнята Народним Комісаріатом фінансів. Однак ця інструкція проіснувала недовго через те, що наприкінці 20-х років все більше став виявлятися командно-адміністративний стиль керівництва економікою. Прихильники заборони векселя вважали, що основною вадою «радянського векселя» було те, що він «майже негайно після своєї появи прагне потрапити в банк на врахування»³¹⁶. 30 січня 1930 р. було видано Постанову ЦВК і РНК СРСР, згідно з якою використання комерційного кредиту та вексельного обігу було остаточно ліквідовано, оскільки вважалося, що у внутрішніх економічних відносинах в умовах планової економіки потреби у вексельних операціях немає.

На території Західної України кредитні й вексельні операції розвивалися дещо інакше, ніж у Російській імперії та Східній Україні. Західноукраїнські землі входили до складу різних держав – Польщі, Угорщини й Австрії, внаслідок чого кредитно-вексельні операції там регулювалися законодавством відповідних країн. У 1775 р. було ухвалено вексельну ординацію для Галичини³¹⁷, а про поширення кредитно-вексельних операцій свідчить те, що в 1777 р. у Львові було створено окремі торговельний і вексельний суди для вирішення спірних питань.

У Польщі, до складу якої входила частина земель Західної України, перші вексельні законодавчі акти було ухвалено 8 березня 1701 р. у м. Гданську і 27 січня 1758 р. у м. Ельблонзі, а першим загальним для всієї Польщі законом, де були статті щодо вексельних операцій, стала Сеймова конституція, ухвалена після поділу Польщі 13 квітня 1775 р.³¹⁸. У тексті конституції була стаття під назвою «Встановлення вексельного права».

У подальшому, протягом XIX ст., у Західній Україні кредитні й вексельні операції розвивалися насамперед завдяки ярмаркам. Центральною кредитною установою всієї імперії, що здійснювала врахування векселів, був Емісійний Австро-Угорський банк, заснований у 1816 р. В Галичині й на Буковині банк мав 12 філій, які приймали депозитні вклади та здійснювали операції з врахування векселів.

³¹⁵Гордон В. И. Положение о векселях в частной кодификации. – Харьков: Юридическое изд-во Наркомюста УССР. 1925. – С. 11.

³¹⁶Терушкин Ш. Г. О переходе крупнейших организаций на безвексельные расчеты и безвексельное кредитование // Кредит и хозяйство. – 1929. – № 4. – С. 21.

³¹⁷Dolinski A. Wykłady austriackiego prawa wekslowego. – Lwow: Nakladom tow. «Biblioteka stuch. prawa, 1912. – С. 10–11.

³¹⁸Fierich F. K. Prawo wekslowe w Polsce na podstawie konstytucji seimowych 1775, 1776, 1780. – Krakow, 1908. – S. 47; Machnikowski P. Weksel własny in blanco. – Warszawa: Beck, 2002. – S. 2.

Більш вільну політику кредитування здійснювали приватні банки, які приймали векселі, що могли використовуватися для фінансового кредиту. Австро-Угорський банк враховував векселі лише за спеціальним банківським відсотком, а приватні банки приймали їх за вільним дисконтом.

На теренах Польщі в 20-і роки XIX ст. векселями почали користуватися навіть селяни в найбільш економічно відсталих регіонах³¹⁹. Для впорядкування нормативних актів у 1919 р. було створено комісію для кодифікації цивільного права, яка передбачала асиміляцію вексельного законодавства німецької та французької систем, що діяли на території Польщі. На цей час, унаслідок розподілу Польщі, на її території були чинними чотири різних вексельних закони: 1) австро-угорський закон, запроваджений імператорським указом від 15 січня 1850 р.; 2) німецький вексельний закон; 3) положення французького торговельного кодексу (ст. 110–189); 4) російський вексельний статут 1902 р. Новий польський вексельний статут, який був чинним на українських теренах, що входили до складу Польщі, почав діяти з 1 січня 1925 р.

Наприкінці XIX ст. у Західній Україні, зокрема, на Буковині надзвичайного поширення набуло лихварство, оскільки селяни були позбавлені можливості взяти кредит на прийнятних умовах (кредитний відсоток сягав 20%, що було набагато вище, ніж у країнах Європи)³²⁰. Виходом з цього складного становища було заснування селянських банків і кас взаємодопомоги. Тому на початку XX ст. в економіці Західної України зростає роль українських кредитних установ, зокрема, Українського акціонерного земельного іпотечного банку, який здійснював кредитні операції під заставу землі та нерухомого майна, а також операції з векселями³²¹.

Крім банків кредити надавали кредитні спілки, у тому числі кредитні каси – райфайзенки (сільські кредитні кооперативи, названі так за ім'ям Фрідріха Вільгельма Райфайзена, німецького громадського діяча, засновника кредитних кооперативів у Німеччині). Спочатку в цих кооперативах векселі не використовувалися через протести селян, які вважали векселі небезпечними для себе, проте пізніше їх використання було дозволено³²². Практику вексельних операцій у Західній Україні розглянув О. Голинський у праці «Вексель і чек у практиці»³²³. Після Другої світової війни у зв'язку з тим, що західноукраїнські землі були включені до складу УРСР, вексельний обіг там припинився.

Як відомо, в СРСР до 1990 р. векселі не використовувалися (за винятком деяких операцій у зовнішній торгівлі). Відродження вексельного обігу в країнах пострадянського простору відбувалося в 90-х рр. XX ст. в умовах ринкових реформ і формування сучасного фінансового ринку.

³¹⁹Bednarczyk J. *Weksel w przystępny sposób*. – Warszawa: Beck, 2004. – S. 24–25.

³²⁰З історії кооперації на Буковині. – www.2000.cv.ua/2003/09/62. – С. 5.

³²¹Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу. – К.: Вікар, 2001 – С. 382.

³²²Коберський К. Про кредит і сільські каси (райфайзенки). – Львів: Накладом «Сільського господаря», 1928. – С. 33–37.

³²³Голинський О. Вексель і чек у практиці. – 2-ге вид. доп. – Краків-Львів: Укр. вид-во, 1944.

Розділ 2.2. Сучасний стан вексельного обігу

2.2.1. Загальні тенденції світового вексельного ринку

Завдяки своїй універсальності вексель як фінансовий інструмент ідеально пристосовувався до змін економічних умов, які часто мали глобальний характер, відображаючи їх у своїх нових формах. Наприкінці ХХ ст. можна відзначити чергові трансформації векселя, спричинені особливостями економіки постіндустріального суспільства.

Незважаючи на думку, що вексель – це інструмент ХІХ ст., він продовжує відігравати важливу роль в економіці, зокрема в зовнішній торгівлі багатьох країн. Перш ніж перейти до виявлення тенденцій розвитку вексельного ринку, зупинимося на відмінностях двох найважливіших в економічному житті форм векселя – комерційного й фінансового.

Комерційні (торговельні) векселі (англ. *commercial bill*) видаються на підставі боргу за поставку товарів, послуги та виконані роботи. Поняття «комерційний вексель» з'явилося в 1924 р. у Німеччині, в Імперському законі про банки³²⁴. По суті, комерційний вексель – це інструмент, за допомогою якого досягається рівновага оплат і реалізації товарів (послуг, робіт), тобто рівновага виробництва і споживання без нової (найчастіше зайвої) грошової емісії. Фінансові векселі (англ. *finance bill*) видаються на підставі фінансової операції одержання грошової позики. Вони використовуються лише для залучення коштів.

У країнах з переважним обігом переказних векселів широкого поширення набули банківські акцепти, що являють собою акцептовані банком переказні векселі, виставлені на нього клієнтом. Банк, видавши кредит у формі вексельного акцепту, одержує винагороду у формі комісійних і зобов'язується зробити оплату як основний боржник (акцептант). Векселедержатель може передати банківський акцепт для оплати своєму кредиторів чи дисконтувати його в іншому банку.

Зручність банківських акцептів (та їх поширеність на сучасному вексельному ринку) пов'язана з тим, що банк, який акцептує вексель, несе відповідальність за цим векселем як основний боржник. Крім того, в практиці використання банківських акцептів застосовується об'єднання акцептного кредиту і дисконтної операції. При цьому вексель акцептується самим банком, що його дисконтує, а банк отримує прибуток не тільки у формі комісійних за акцепт векселя, а й у формі комісійних за дисконт. Банк може або зберігати в себе дисконтований акцепт, або редисконтувати його.

Основною тенденцією вексельного обігу на розвинених фінансових ринках є використання векселя виключно як кредитного інструмента чи засобу, що гарантує сплату, але навіть і в цій якості його значення менше, ніж раніше. Кількість індосаментів на переказному векселі рідко перевищує один, що свідчить про нівелювання розрахункової функції.

³²⁴ Hahn O. Das Instrumentarium der Wahrungsbank. Heft III. – Ruskersdorf, 1970. – S. 255.

У більшості країн вексель тією чи іншою мірою витіснений з внутрішнього обороту і зберігає своє значення (яке, однак, постійно знижується) тільки в зовнішній торгівлі. Зокрема, в США використання переказного векселя на внутрішньому ринку на початку 90-х років XX ст. становило лише 10% від загальної заборгованості за акцептованими векселями³²⁵.

У європейських країнах переказний вексель має більше значення, але й там вона зменшується. Як відзначає М. Жантен, роль переказного векселя в європейських країнах не однакова. В Англії, Німеччині, Бельгії та Нідерландах ця роль незначна, оскільки в цих країнах традиційно номінальна вартість векселів у більшості випадків є високою, що обмежує їхню кількість в обігу. Однак в Італії використання переказних векселів сьогодні дуже поширене й вони становлять основну частину цінних паперів, що знаходяться в обігу³²⁶.

Незважаючи на деяке зменшення останнім часом популярності переказних векселів у Франції, як стверджує М. Жантен, вони все ще залишаються одним з найбільш поширених цінних паперів і основною опорою французької системи короткострокового комерційного кредиту, зокрема, завдяки деяким новаціям, характерним для Франції й пов'язаним з автоматизованою обробкою векселів³²⁷.

В цілому ж можна вважати, що ринок переказних векселів у його традиційному розумінні дуже скоротився. Єдиною розповсюдженою сьогодні формою переказного векселя є банківські акцепти й авальовані банком векселі.

Наступною тенденцією є зростання значення спеціальних простих векселів, до яких відносять комерційні папери, казначейські векселі, дисконтні векселі відомств тощо. В країнах англо-американського права ці фінансові інструменти є різновидом простого незабезпеченого фінансового векселя, а в країнах женевської системи вексельного права вони кваліфікуються не як векселі, а як самостійні цінні папери, що відрізняються більш ліберальною процедурою випуску.

Динаміка сучасних вексельних ринків свідчить про те, що простий вексель (чи його похідні) не є документом, що вийшов із вжитку, про який раніше говорили, що він «заражений боваризмом і використовується для прикриття лихварських операцій»³²⁸. Сьогодні в простому векселі знову є потреба і як у фінансовому документі (наприклад, простий вексель, виданий банком), і як у комерційному папері. Очевидно, саме тому Ж. Дюпішо стверджує, що «ми нині переживаємо золоті роки для простих векселів»³²⁹.

Комерційні папери (англ. *commercial paper*) є основним різновидом таких спеціальних простих векселів. Вони являють собою всі види короткострокових боргових документів, що перебувають в обігу і використовуються в комерційних операціях. У різних країнах поняття «комерційні папери» визначається відповідно

³²⁵ Рубцов Б. Б. Рынок векселей и коммерческих бумаг за рубежом // Банковские услуги. – 1998. – № 1. – С. 19.

³²⁶ Jeantin M., Cannu P., Granier T. Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005. – P. 179.

³²⁷ Jeantin M., Cannu P., Granier T. Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005. – P. 179.

³²⁸ Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 24.

³²⁹ Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 205, 211.

до національного законодавства, хоча можна відзначити і кілька загальних ознак. Це короткострокові боргові зобов'язання з фіксованим доходом (емітент зобов'язаний виплатити власнику документа у визначений термін заздалегідь установлену суму). Вони випускаються на регулярній основі виробничими фірмами, фінансовими компаніями і банками. Зазвичай у світовій практиці терміни комерційних паперів становлять від дев'яти місяців (у США) до одного року (у Європі, зокрема у Франції).

Комерційні папери можна розглядати як різновид простого фінансового векселя. Але на відміну від традиційного фінансового векселя вони мають свої особливості. Вони випускаються серіями на короткий термін, а мета їх випуску така сама, що й у традиційних фінансових векселів. Комерційні папери виникли з потреби підприємств акумулювати на короткий термін позиковий капітал у максимального числа інвесторів, але без такої твердої регламентації процедури емісії, як у разі використання облігацій.

Розвиток комерційних паперів був пов'язаний більше з фінансовим правом, ніж з вексельним, а їх прямим попередником був простий фінансовий вексель. Пізніше фінансові векселі набули форми комерційних паперів, перші прототипи яких з'явилися в США ще на початку XIX ст., коли американські компанії почали продавати інвесторам свої незабезпечені векселі.

Найбільшого розвитку ринок комерційних паперів нефінансових компаній досяг у 30-і роки XX ст., а в 50-і роки, коли з'явилися комерційні папери фінансових компаній, він одержав новий поштовх у розвитку. З 1995 р. до 2000 р. обсяг комерційних паперів, що перебувають в обігу на міжнародних і внутрішніх ринках, зріс на 86,7% і становив \$1,85 трлн. За цей же період позитивна динаміка ринку інших короткострокових інструментів, включаючи казначейські векселі, становила тільки 26,8%, приріст ринку облігацій і нот – 40,1%. Це свідчить про те, що комерційні папери є сегментом ринку боргових інструментів, що зростає найшвидше.

У 1995 р. частка комерційних паперів становила 27,2% від обсягу інших короткострокових боргових інструментів (за ринковою вартістю випусків, що перебувають в обігу) і 45% від ринку казначейських векселів. За п'ять років перший показник зріс до 48%, а другий – до 95%. На сьогодні загальна кількість емітентів комерційних паперів у США (де найбільш розвинений цей сегмент грошового ринку) становить приблизно 1700, а на європейському ринку – близько 300 емітентів³³⁰.

У цілому можна вважати, що обсяги позик за допомогою випуску комерційних паперів постійно збільшуються, оскільки на їх ринку дефолт буває досить рідко. Це зумовлено тим, що конкуренція між емітентами комерційних паперів не дає можливості продовжувати випуски, що перебувають в обігу, і змушує емітента залишити ринок до того, як він міг би оголосити дефолт.

Швидкий розвиток європейського ринку комерційних паперів пов'язаний з появою податкових пільг, а також зі зниженням у 80-і роки XX ст. рейтингу комерційних банків порівняно з рейтингом найбільших небанківських компаній. Поява французького і шведського ринків у середині 80-х років XX ст. була спричинена процесом дерегуляції фінансової системи в цих країнах. В Іспанії ринок спо-

³³⁰Краев А. О., Коньков И. Н., Малеев П. Ю. Рынок долговых ценных бумаг. – М.: Изд-во «Экзамен», 2002. – С. 182.

чатку розвивався поза системою державного регулювання, і внаслідок обмежень на банківські кредити в 1989 і 1990 рр. спостерігалися величезні обсяги емісії.

У Німеччині випуск комерційних паперів було дозволено лише в січні 1991 р. Після свого стрімкого розвитку (до середини 1992 р. обсяг заборгованості досяг 32 млрд. марок) цей ринок значно скоротився. В Італії випуск комерційних паперів було дозволено Законом № 43 від 13 січня 1994 р.

Комерційні папери дуже популярні як спосіб короткострокового вкладення вільних коштів. Оскільки емітент не пропонує ніякого забезпечення, єдиною гарантією комерційних паперів є репутація підприємства-емітента³³¹, а в деяких країнах (наприклад, в Італії) потрібні гарантії інших організацій.

Порівняльна динаміка ринків комерційних паперів показана на рис. 1, 2, 3.

Рис. 1. Суми непогашеної заборгованості єврокомерційних паперів (в еквіваленті млрд. дол. США).

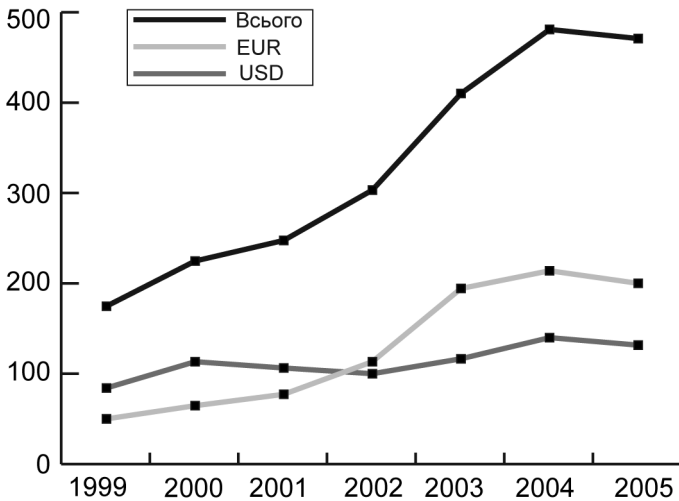
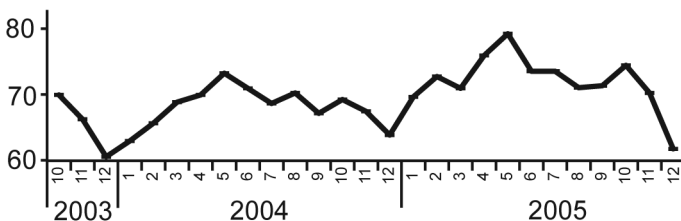
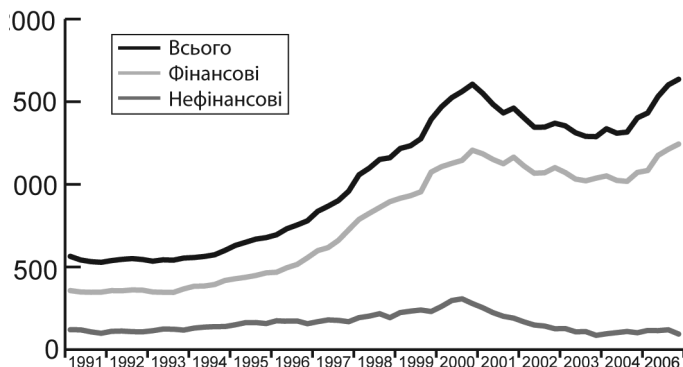

Рис. 2. Французькі комерційні папери – суми непогашеної заборгованості (в еквіваленті млрд. євро).

³³¹У 90-ті роки XX ст. відзначалося швидке зростання популярності комерційних паперів і збільшення обсягу їх ринку, а основними їх емітентами були дочірні компанії автомобільних фірм (зокрема *General Motors*) і найбільші нью-йоркські банки, такі як *Citibank* (Колб Р., *Родригес Дж.* Финансовые институты и рынки. – М.: Дело и Сервис, 2003. – С. 120–121).

Рис. 3. Суми непогашеної заборгованості внутрішніх комерційних паперів у США.

Склад емітентів комерційних паперів досить різноманітний і залежить від національних особливостей фінансової системи тієї чи іншої країни. У США й Канаді основними емітентами комерційних паперів є небанківські фінансові компанії, на які припадає близько 70% усіх комерційних паперів. Такі ж компанії є найбільш активними емітентами у Фінляндії, а у Швеції й Норвегії найбільш крупними емітентами є установи іпотечного кредиту. В інших країнах емісія комерційних паперів фінансовими установами стримується законодавчими обмеженнями.

У Великобританії, як і в США, основними емітентами векселів є держава та приватні компанії за підтримки комерційних банків. Ринок цінних паперів контролюється насамперед Англійським банком (*Bank of England*), що виконує функції центрального банку. Ним визначається ліквідність комерційних банків, зокрема, за обсягом виданих ними акцептів. Крім того, Англійський банк контролює не тільки казначейські векселі, а й усіх учасників вексельного ринку, зокрема комерційні банки, що здійснюють операції перерахування векселів.

У Франції значну частину комерційних паперів випускають державні компанії (чи компанії, у яких контрольний пакет акцій перебуває в руках держави). У Швеції комерційні папери широко використовують підприємства громадського користування, що належать місцевим органам влади.

У Німеччині провідними емітентами комерційних паперів були приватизаційні відомства (*Treuhandanstalt*), ліквідовані в 1994 р., і поштова служба *Bundespost*. Центральні органи влади практично ніде не є емітентами комерційних паперів, хоча ними створено ряд програм, пов'язаних з їх випуском на європейському ринку. У Фінляндії основні емітенти – це дочірні фінансові компанії банків; у Норвегії – установи іпотечного кредитування.

В Італії аналогом комерційних паперів є фінансовий вексель, запроваджений Законом № 43 від 13 січня 1994 р., що використовується для короткострокового кредитування підприємств.

У цілому ж, за останнє десятиріччя комерційні папери почали успішно замінити банківський кредит, особливо в США, Іспанії й Канаді, де на початку 90-х років співвідношення між заборгованістю за комерційними паперами й банківськими кредитами нефінансовим компаніям становило 17,1; 12,3 і 11,5%, збільшившись за 80-і роки на 5–7%.

До початку 80-х років XX ст. ринок комерційних паперів існував тільки в США, Канаді й Австралії, а сьогодні цей інструмент фінансового ринку перебуває в обігу в більш ніж 60 країнах світу, а процес глобалізації призвів до появи ринку єврокомерційних паперів.

Нині на вексельному ринку існують різні схеми врахування векселів, що передбачають контроль як з боку держави, так і з боку центральних банків. Основу всіх схем переврахування, що використовують у зарубіжних країнах, становить налагоджена інфраструктура вексельного ринку з великою кількістю учасників і низьким ризиком.

Найбільш розповсюдженою моделлю врахування векселів є так звана німецька схема переврахування, що сформувалася в Німеччині наприкінці XIX ст. і була запозичена більшістю країн. Однак сьогодні в чистому виді ця класична схема не збереглася (частково вона функціонує у Швейцарії, через що її іноді називають швейцарською). В основі цієї моделі – процедура врахування векселів центральним банком, а основним інструментом є облікова ставка – відсоток, під який дисконтують певні типи векселів. При цьому компанія видає переказний вексель своєму партнеру, той його акцептує і після цього враховує у своєму комерційному банку, що перевраховує вексель у центральному банку.

Великій компанії, що продає свої товари в кредит дилерам, простіше одержати в банку кредит, ніж дрібним фірмам-дилерам. Тому вона забезпечує гарантіями своїх дилерів, хоча за повернення кредиту відповідають насамперед самі дрібні фірми – боржники. Велика компанія видає переказний вексель на дрібну фірму (дилера), що акцептує вексель. Потім цей вексель з двома підписами враховується в банку під гарантії крупної компанії.

На наступному етапі цієї операції банк перевраховує вексель з двома (у випадку гарантії цього банку – з трьома) підписами в банку більш високого рівня (так званий банк кастоді). Останній купує вексель за заздалегідь оголошеною ціною зі знижкою за дисконтною ставкою. Зазвичай, купують не окремі векселі, а пакети однотипних векселів.

Після того як у банку більш високого рівня сформувався пакет векселів, він вирішує: пустити ці векселі в обіг (ступінь їх ліквідності досить висока, і вони враховуються практично без дисконту) і продати їх на відкритому ринку або переврахувати в центральному банку. Перевраховуватися в центральному банку може як окремих вексель, так і пакет однотипних векселів. Однак сьогодні банки, що виконують роль інвесторів, дедалі частіше кредитують компанії безпосередньо, залучаючи ресурси відкритого ринку, а компанії, у свою чергу, також виходять безпосередньо на відкритий ринок.

Серед нових методів вексельних операцій можна згадати можливість обігу векселів на магнітному носії чи у формі електронного документа. Докладно ці методи будуть розглянуті далі на прикладі Франції, де вексель видається на паперово-

му носії, а надалі в обігу використовується його копія (картка з магнітним носієм). Подібні методи зменшують витрати й ризики учасників ринку, а також забезпечують прозорість інформації щодо протестів векселів у разі оцінки короткострокових кредитних ризиків.

Існує думка, що згодом вексель втратить своє значення. Це пов'язано з тим, що вдосконалювання процедури здійснення платежів за допомогою сучасної електронної техніки надає більші фінансові можливості. Крім того, в багатьох країнах обмежує вексельний обіг і податок на вексель, значення якого (як надходження в бюджет) насправді несуттєве.

Однак, незважаючи на бурхливий розвиток ринку комерційних паперів і скорочення ринку переказних векселів, у центральних банках Німеччини й Франції частка векселів помітно зросла (за 1993–1996 рр. від 0 до 17% – у Франції, від 1,23 до 14% – у Німеччині)³³². Очевидно, ця тенденція має не випадковий характер і зумовлена значенням торгового векселя для економіки цих країн.

Які перспективи розвитку вексельного ринку? У червні 1986 р. Німецькі промислові й торговельні збори надіслали у Промислову і торговельну палату лист з результатами проведеного опитування, метою якого було визначення місця торговельного (товарного) векселя в сучасній економіці й майбутніх тенденцій його розвитку. В опитування були включені такі питання: чи змінилося з початку 70-х років XX ст. значення торговельного векселя в економіці? зросло воно чи знизилося? які причини цього явища? у чому переваги і недоліки торговельного векселя?

Хоча поширена думка, що векселі використовуються здебільшого великими фірмами, в дійсності вони зберігають своє значення не стільки в великих, скільки в середніх компаніях, тому що в середньому бізнесі й промисловості зовнішньоторговельний вексель найбільш ефективно використовується для експортного фінансування, забезпечуючи гарантії проти ризиків і коливань курсів валют. У великих фірмах торговий вексель утратив своє значення як інструмент фінансування для короткострокових кредитів з фіксованою процентною ставкою – насамперед на європейському ринку. Там більше використовують лізингові операції, а також нові форми фінансування.

У цілому ж, значення й обсяг вексельних кредитів залежать від різниці між дисконтною ставкою і відсотком на фінансовому ринку. Чим більша розбіжність між процентною ставкою вексельного кредиту і процентною ставкою контокорентного кредиту, тим вищим буде попит на вексельні кредити, і навпаки.

На сьогодні значення векселя як засобу рефінансування в зовнішній торгівлі зменшується. Однією з причин цього є те, що спеціальні ліміти, які використовувалися для експортного фінансування, були обмежені, й загальний обсяг векселів, призначених для рефінансування, скоротився.

Оскільки редисконтування є, по суті, єдиною для векселя можливістю його використання як засобу фінансування (на даний час на ринку не існує іншої альтернативи), це призвело до загального скорочення використання векселів. Їх значення в майбутньому може зрости лише тоді, коли будуть підвищені банківські редисконтні ліміти, що створить розширені можливості рефінансування для векселів.

³³²Рубцов Б. Б. Рынок векселей и коммерческих бумаг за рубежом // Банковские услуги. – 1998. – № 1. – С. 19.

Утім, як відзначає М. Лінк (розглядаючи подібну ситуацію в Німеччині), такий хід подій є малоімовірним. Створення спеціальних лімітів для експортних угод також неможливе, оскільки ці ліміти були ліквідовані з метою стабільності вексельного ринку ЄС. Тому з урахуванням нинішньої політики Федерального банку Німеччини зростання редисконтних лімітів є сумнівним³³³.

Потрібно згадати і про специфічний чек-вексель, що останнім часом набуває дедалі більшого значення й поширення. При цьому виді платежу покупець разом з чеком пересилає вексель продавцеві з проханням підписати його (як особа, що виставляє вексель) і поставити перший індосамент. Потім цей вексель відсилається покупцеві, який подає його в банк для дисконту. Таким чином, покупець одержує вигідний (з огляду на відсотки) вексельний кредит, а продавець має перевагу у відсотках завдяки терміновому надходженню платежу. Такі можливості фінансування часто використовуються підприємствами і фірмами будь-якої структури і платоспроможності.

Основними чинниками, що вплинули на збереження значення торгового векселя, можна вважати: 1) більш сприятливе з погляду відсоткової ставки фінансування порівняно з контокорентним кредитом; 2) значення векселя як інструмента фінансування для середніх підприємств, для яких можливості використання інших методів фінансування обмежені; 3) загальновизнана простота використання векселя.

В процесі розвитку ринку комерційних паперів сформувалася думка, що вексель є застарілим фінансовим інструментом, потреба в якому дедалі зменшується. З такою точкою зору важко погодитися, оскільки динаміка ринку комерційних паперів свідчить про інтеграцію банківського і комерційного кредитування, що відображається в поширенні банківських акцептів. А комерційні папери можна розглядати як новий етап розвитку простого векселя.

2.2.2. Вексельні ринки деяких західноєвропейських країн

Вексельний ринок Франції

У Франції основним джерелом вексельного права є Закон від 30 жовтня 1935 р.³³⁴, заснований на Женевських вексельних конвенціях і включений у *Code de Commerce* (ст. L. 511-1 – L. 511-81). Постановою від 28 вересня 1967 р. про реформу системи кредитування підприємств (ст. ст. 14–18) було передбачено порядок обігу цінних паперів «за реєстром»³³⁵, що сприяло пожвавленню активності обігу комерційних векселів, який на той час дещо знизився. Відповідно до цієї постанови в комерційний обіг запроваджувалися фактури з можливістю передачі, інкасо й опротестування. Такі фактури могли укладатися тільки в результаті постачання товарів і виконан-

³³³Там само, с. 208–209.

³³⁴Décret-loi du 30/10/1935 Decret portant unification du droit en matiere de cheques (www.legifrance.gouv.fr/WAspad/RechercheSimpleTexte.jsp).

³³⁵Ordonnance N° 67-838 du 28 septembre 1967 portant réforme du crédit aux entreprises (www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709597.pdf; www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709598.pdf; www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709599.pdf).

ня робіт³³⁶. Переказні векселі, видані з метою споживчого кредиту, у Франції були

³³⁶Art. 1. – *Toute facture établie pour une fourniture de marchandises, exécution de travaux ou prestation de services doit, lorsque le débiteur est commerçant, comporter l'indication des modalités et délais de son règlement.* Art. 2. – *Faute par le débiteur d'effectuer ce règlement dans le délai imparti ou d'avoir, dans les délais et conditions fixés par décret, formulé un refus ou des réserves, protêt de la facture pourra être dressé à la requête du créancier. L'absence de refus ou de réserves empêche toute contestation de la facture. Toutefois, elle ne fait pas obstacle, même en cas d'établissement du protêt, à l'exercice par le débiteur des droits qu'il peut avoir à rencontre du créancier du fait de la fourniture des marchandises ou de la prestation des travaux ou des services.* Art. 3. – *Lorsque, en vue du règlement d'une facture, le créancier émet une lettre de change ou reçoit un billet à ordre ou un chèque, il ne peut, en cas de non-paiement et s'il a fait dresser protêt de l'un de ces titres, faire également dresser protêt de la facture.* Art. 4. – *Toute banque ou tout établissement financier accordant à l'un de ses clients des crédits sur des factures susceptibles de protêt dans les conditions prévues aux articles 1re et 2 peut obtenir la transmission de la creance représentée par ces factures et exercer un recours direct contre les débiteurs desdites factures, dans les conditions définies aux articles ci-après* (Стаття 1. – Будь-яка фактура, укладена з доставки товарів, виконання робіт чи надання послуг, повинна, якщо боржник є комерсантом, включати зазначення умов і термінів свого врегулювання. Стаття 2. – Якщо боржник не врегулював її в наданий термін чи не сформулював у потрібний термін умови, визначені декретом, відмовлення чи застереження, за вимогою кредитора може бути укладений протест фактури. Відсутність відмовлення чи застережень перешкоджає будь-якому заперечуванню фактури. Але це не перешкоджає боржникові навіть у випадку складання протесту скористатися правами проти кредитора щодо постачання товарів, виконання робіт чи надання послуг. Стаття 3. – Якщо для врегулювання фактури кредитор випускає переказний вексель, одержує простий вексель або чек, він не може в разі несплати або, якщо він склав протест за одним з цих цінних паперів, одночасно також скласти протест фактури. Стаття 4. – Будь-який банк чи будь-яка фінансова установа, що надає одному зі своїх клієнтів кредит на підставі фактур, що можуть бути опротестовані за умов, передбачених у статтях 1 і 2, може одержати передачу кредиторської заборгованості, надану цими фактурами і проводити прямий регрес проти боржників зазначених фактур за умов, визначених у подальших статтях). Див. також ст. ст. 14–18: Art. 14. – *Le recouvrement des factures visées à la présente ordonnance peut être fait, même après l'échéance en cas de non-paiement, au moyen d'un bordereau dressé par le créancier ou, en cas de transmission prévue à la section 2, par la banque, l'établissement financier, bénéficiaires de la transmission, ou leur mandataire, à condition que cette faculté ait été expressément mentionnée sur l'exemplaire de la facture adressé au débiteur. Le texte de la mention prévue ci-dessus est fixé par décret.* Art. 15. – *Un même bordereau peut grouper plusieurs factures destinées à un même débiteur et comportant un terme de règlement identique. Une facture comportant plusieurs termes de règlement peut faire l'objet de plusieurs bordereaux.* Art. 16. – *Les bordereaux sont transmissibles dans les formes et conditions prévues à la section 2 du présent titre ; ils peuvent, en cas de défaillance du débiteur, être protestés dans les conditions prévues à la section 1. Les bordereaux peuvent également être remis à une banque ou à un établissement habilité à cet effet, avec mandat d'en assurer le recouvrement ; ce mandat doit expressément figurer sur ces bordereaux.* Art. 17. – *Les factures et bordereaux de recouvrement peuvent être domiciliés chez une banque, un établissement financier ou un tiers désigné par le débiteur qui, sur avis de celui-ci, en effectue le règlement. La domiciliation est obligatoire lorsque le recouvrement doit être effectué par une banque ou un établissement financier. La domiciliation des factures et bordereaux doit être indiquée sur la facture et ne peut être modifiée sans l'accord écrit de la banque, de rétablissement financier, bénéficiaires de la transmission, ou de leur mandataire. La présentation d'une facture ou d'un bordereau de recouvrement à une chambre de compensation équivaut à une présentation au paiement.* Art. 18. – *Sur avis d'une banque, d'un établissement financier ou de leur mandataire justifiant être porteur du second exemplaire d'une facture portant mention de transmission à son profit, la banque, l'établissement financier ou le tiers domiciliaire doit refuser le règlement de ladite facture comprise dans le bordereau présenté et en effectuer le règlement au bénéficiaire de la transmission* (Стаття 14. – Інкасо фактур, що відповідають цій постанові, може бути зроблене навіть після закінчення терміну у разі несплати за допомогою реєстру, складеного кредитором, чи в разі передачі, передбаченої в розділі 2, банком, фінансовою установою, бенефіціарами передачі чи їх уповноваженими за умови, що це право було чітко обумовлене на примірнику фактури, переданому боржникові. Текст застереження, передбаченого вище, визначений декретом. Стаття 15. – Один реєстр може об'єднати кілька фактур, призначених для одного боржника, що мають ідентичні терміни урегулювання. Фактура, що містить декілька термінів врегулювання, може бути предметом кількох реєстрів. Стаття 16. – Реєстри, передані у формах і за умов, передбачених у розділі 2 цього документа, у разі дефолта боржника можуть бути опротестовані за умов, передбачених у розділі 1. Реєстри можуть бути також передані банку чи установі, уповноваженим для цієї мети, з мандатом забезпечення інкасо; цей мандат має бути чітко вказаним у цих реєстрах. Стаття 17. – Фактури і реєстри інкасо можуть бути домицільовані в банку, фінансовій установі чи третьою стороною, призначеною боржником, що за його повідомленням здійснює врегулювання.

визнані недійсними, що значно знизило в обігу кількість переказних векселів приватних фізичних осіб, які не займаються комерційною діяльністю³³⁷.

Крім того, можна згадати Закон, що спрощує кредитування підприємств» № 81-1 від 2 січня 1981 р.³³⁸, який скасував деякі положення Валютно-фінансового кодексу Франції, що спростило видачу кредиту підприємствам.

Закон від 14 грудня 1985 р.³³⁹ (зі змінами, внесеними законами від 26 липня 1991 р.³⁴⁰ і 2 липня 1996 р.³⁴¹ і частково включеними у Валютно-фінансовий кодекс) запровадив в обіг фінансові векселі (*billets de tresorerie*)³⁴², депозитні сертифікати (*les billets a echance determinee denommes certificats de depot*)³⁴³ і векселі, названі

Домицилювання є обов'язковим, коли інкасо повинне бути проведене банком чи фінансовою установою. Домицилювання фактур і реєстрів має бути зазначене на фактурі і не може бути зміненим без письмової згоди банку, фінансової установи, бенефіціарів передачі чи їх уповноваженого. Пред'явлення фактури чи реєстру інкасо в розрахункову палату прирівнюється до пред'явлення до сплати. Стаття 18. – За повідомленням банку, фінансової установи чи їх уповноваженого, що підтверджує володіння другим примірником фактури, що містить запис про передачу на користь банку чи фінансової установи, третя сторона – домициліат повинна відхилити врегулювання вищезгаданої фактури, включеної до поданого реєстру, і провести врегулювання бенефіціарові передачі).

³³⁷Jeanin M., Cannu P., Granier T. Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005. – P. 180.

³³⁸Loi N° 81-1 du 2 janvier 1981 Loi facilitant le credit aux entreprises. Des actes de cession ou de nantissement de créances professionnelles (lexinter.net/lois/loi_du_2_janvier_1981_facilitant_le_credit_aux_entreprises.htm; www.ucanss.fr/services/textes_documents/base_serem/document/CODE/CODE_2000-01-01_00-11_0_MF.htm).

³³⁹Loi N° 85-1321 du 14 decembre 1985. Loi modifiant diverses dispositions du droit des valeurs mobilières, des titres de creances negociables, des societes et des operations de bourse version consolidee au 2 août 2003 – version JO initiale (www.senat.fr/dossierleg/a84852861.html#item_6; www.admi.net/jo/textes/ld.html).

³⁴⁰Loi N° 91-716 du 26 juillet 1991. Loi portant diverses dispositions d'ordre economique et financier NOR:ECOX9100084L version consolidee au 31 decembre 2005 – version JO initiale Titre Ier: Harmonisation des legislations financieres europeennes. Chapitre Ier: Dispositions relatives au droit des assurances (www.admi.net/jo/textes/ld.html).

³⁴¹Loi N° 96-588 du 1er juillet 1996 sur la loyauté et l'équilibre des relations commerciales (1) NOR: ECOX9600012L (legifrance.gouv.fr/W/196-588.jsp).

³⁴²Art. 32. – *Les entreprises autres que les établissements de crédit ayant deux années d'existence et ayant établi deux bilans certifiés et qui remplissent les conditions fixées par décret pris sur le rapport du ministre de l'économie, des finances et du budget, peuvent émettre des billets dénommés Billets de trésorerie. Ces billets qui représentent un droit de créance portant intérêt sont stipulés au porteur et sont créés pour une durée déterminée. Les dispositions du décret-loi du 25 août 1937 réglementant les bons de caisse ne sont pas applicables aux billets de trésorerie. Les entreprises revêtant la forme de sociétés par actions doivent disposer d'un capital intégralement libéré d'un montant au moins égal à celui exigé des sociétés faisant publiquement appel à l'épargne par l'article 71 de la loi N° 66-537 du 24 juillet 1966 précitée* (Стаття 32. – Підприємства (некредитні установи), що існують два роки й мають два засвідчені річні баланси, що відповідають умовам, визначеним декретом, ухваленим після доповіді міністра економіки, фінансів і бюджету, можуть випускати векселі, що мають назву фінансових векселів. Ці векселі з виплатною відсотка, що регулюються зобов'язальним правом, видаються на пред'явника і на певний строк. Положення Декрету-закону від 25 серпня 1937 р., що регламентують касові ордери, не можуть бути застосовані до фінансових векселів. Підприємства у формі акціонерних товариств повинні мати у своєму розпорядженні капітал, повністю внесений у сумі не менше тієї, яку вимагають від компаній, що залучають публічні заощадження згідно зі ст. 71 вищезгаданого закону № 66-537 від 24 липня 1966 р.) (www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1985/145/JO198514598.pdf).

³⁴³Art. 35. – *Les billets à échéance déterminée dénommés certificats de dépôt, émis par les établissements de crédit habilités d'une façon générale à recevoir du public des fonds à vue ou à moins de deux ans de terme, sont négociables sur un marché réglementé par le comité de la réglementation bancaire statuant dans les formes prévues à l'article 32 de la loi N° 84-46 du 24 janvier 1984 précitée.*

Le règlement du comité de la réglementation bancaire prévoit les conditions auxquelles les établissements émetteurs doivent satisfaire, les caractéristiques, notamment de durée et de montant, auxquelles les certificats doivent répondre et, d'une manière générale, les dispositions propres à assurer le bon fonctionnement du marché de ces certificats (Стаття 35. – Депозитними сертифікатами називають певні строкові векселі, випущені кредитними установами, уповноваженими залучати кошти населення з терміном пред'явлення

бонами спеціалізованих фінансових установ (*les billets dénommés bons d'institutions financières spécialisées*)³⁴⁴.

Закон № 91-716 від 26 липня 1991 р. (ст. 1 розділу 3) дозволив використання обігових боргових зобов'язань (*les titres de créances négociables*) на пред'явника³⁴⁵.

У цілому, можна відзначити пошквдження інтересу до використання простого векселя, адаптованого до сучасних потреб. Його застосовують для обслуговування деяких позик і для фінансування підприємств. Цьому сприяло видання закону № 85-695 від 11 липня 1985 р.³⁴⁶.

Хоча у Франції простий вексель, на відміну від переказного, не вважається формальним комерційним актом, торгові суди в суперечках, що стосуються простих векселів, використовують статті L. 411-5 Кодексу правової організації (*Code de l'organisation judiciaire*)³⁴⁷.

Сьогодні у Франції векселі в паперовій формі зазвичай використовують тільки на стадії їх видачі, а надалі в обігу використовують LCR (*lettre de change-releve*) – переказні векселі на магнітному носії, що є водночас дематеріалізованим засобом платежу й інструментом мобілізації коштів для підприємств, а також BOR (*billet a ordre-releve*) – прості векселі. Ці форми векселя на магнітному носії були законодавчо запроваджені в 1973 р.

Це було зумовлено високими накладними витратами (40%) при обробці класичних паперових комерційних документів. Зважаючи на те, що в 60-і роки XX ст. у Франції перебувало в обігу до 300 млн. векселів середньою вартістю 5 франків,

менше двох років, що перебувають на ринку в обігу, норми якого визначено Комітетом з банківської регламентації, і що мають форми, передбачені в ст. 32 вищезгаданого закону № 84-46 від 24 січня 1984 р.). Норми Комітету з банківської регламентації передбачають характеристики, яким повинні відповідати установи-емітенти, а саме – термін і суму, яким мають відповідати сертифікати, і загальні положення, які можуть забезпечити функціонування ринку цих сертифікатів (www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1985/146/JO198514603.pdf).

³⁴⁴Art. 36. – *Les billets dénommés bons d'institutions financières spécialisées, émis par les institutions financières spécialisées mentionnées au 2 de l'article 18 de la loi N° 84-46 du 24 janvier 1984 précitée, sont négociables sur un marché réglementé par le comité de la réglementation bancaire statuant dans les formes prévues aux articles 30 et 32 de la loi N° 84-46 du 24 janvier 1984 précitée. Le règlement du comité de la réglementation bancaire prévoit les caractéristiques auxquelles les bons doivent répondre et, d'une manière générale, les dispositions propres à assurer le bon fonctionnement du marché de ces bons* (Стаття 36. – Векселі, названі бонами фінансових спеціалізованих установ, випущені спеціалізованими фінансовими установами, згаданими в п. 2 ст. 18 вищезгаданого закону № 84-46 від 24 січня 1984 р., перебувають в обігу на ринку, регламентованому Комітетом з банківської регламентації, що мають форми, передбачені в статтях 30 і 32 вищезгаданого закону № 84-46 від 24 січня 1984 р.). Норми Комітету з банківської регламентації передбачають характеристики, яким мають відповідати бони і положення, здатні забезпечити оптимальне функціонування ринку цих бонів (www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1985/146/JO198514603.pdf).

³⁴⁵I. – *Les titres de créances négociables sont des titres émis au gré de l'émetteur, négociables sur un marché réglementé, qui représentent chacun un droit de créance pour une durée déterminée. II. – Les titres de créances négociables sont stipulés au porteur. Ils sont inscrits en comptes tenus par un intermédiaire habilité* (I. – Обігові боргові зобов'язання – це цінні папери, випущені з волі емітента, що здатні до обігу на регламентованому ринку; кожний з цих цінних паперів надає право вимоги на певний строк. II. – Обігові боргові зобов'язання видатують на пред'явника. Вони записуються на рахунки уповноваженого посередника) – Loi 91-716 26 Juillet 1991. Loi portant diverses dispositions d'ordre économique et financier (www.legifrance.gouv.fr/WAspad/VO?nor= ECOX9100084L&num=91-716)).

³⁴⁶Loi N° 85-695 du 11 juillet 1985 Loi portant diverses dispositions d'ordre économique et financier (Закон № 85-695 от 11.07.1985 г. про запровадження різних положень економічного і фінансового порядку) (www.legifrance.gouv.fr/WAspad/Ajour?nor=&num=85-695&ind=1&laPage=1&demande=ajour).

³⁴⁷Jeanin M., Cannu P., Granier T. Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005. – P. 267–268.

і кожний з них проходив від трьох до п'яти передач, витрати на їх обробку були великі³⁴⁸.

Початком масштабного впровадження у Франції векселів на магнітному носії стала постанова від 5 листопада 1982 р., згідно з якою переказні векселі мають відповідати вимогам стандартизації й бути придатними для обробки за допомогою обчислювальної техніки.

Переказні і прості векселі мають у своїй верхній частині в лівому кутку позначку LCR, BOR, LCC чи BOC. У тому випадку, якщо це LCR (переказний вексель «за реєстром») чи BOR (простий вексель «з інформаційним забезпеченням»), їх обіг здійснюється за допомогою автоматизованої комп'ютерної системи із застосуванням RIB (акредитаційної картки з магнітним носієм, яку клієнтові видає банк)³⁴⁹.

По суті, LCR (і BOR) – це метод оплати, а не нова форма документа, оскільки спочатку вексель виписується у звичайній паперовій формі як класичний переказний вексель, в якому повинні бути всі обумовлені УВЗ реквізити. Потім, коли такий вексель потрапляє в банк, він зберігається там і вже не бере участі в обігу в своїй паперовій формі.

Якщо основний дебітор бажає, щоб цінний папір продовжував обіг у звичайній документарній формі, він використовує LCC (переказний вексель, що перебуває в обігу в документарній формі) чи BOC (простий вексель, що перебуває в обігу в документарній формі). У випадку використання LCR чи BOR операції проводять через комп'ютерну систему центрального банку Франції.

За десять днів до закінчення терміну сплати трасант подає банкірові документ, дані якого за п'ять днів до закінчення терміну сплати передаються в комп'ютерну систему центрального банку Франції, а після збереження цих даних банкір трасата одержує повідомлення. За шість днів до настання терміну сплати векселя банк, що одержав інформацію про вексель, передає її далі за допомогою системи міжбанківських розрахунків, і вона потрапляє в банк-доміциліат. Той в останній день до настання терміну сплати надсилає клієнтові виписку, що включає в себе документ на сплату, а сама сплата здійснюється пересиланням трасатом документа на сплату. Якщо пересилання такого документа не було зроблене, це вважається відмовою від сплати. Інформація про це вноситься в електронний документ банком-доміциліатом, що передає цю інформацію в розрахунковий комп'ютер, який, у свою чергу, передає повідомлення про це банку-трасанту.

Банкір трасата звертається до клієнта-платника в письмовій формі. У випадку згоди трасат до закінчення терміну сплати має надати свою відповідь за допомогою платіжного доручення. Це доручення має бути повернуто банкірові трасата не пізніше, ніж в останній робочий день, що передує терміну сплати; за відсутності доручення переказний вексель буде вважатися несплаченим. У випадку сплати банкір заносить у дебет рахунок трасата, а рахунок трасанта буде занесений у кредит. Дані в комп'ютерній системі мають відповідати даним при пред'явленні векселя до сплати, а бухгалтерські записи й копії використовують для доказу сплати³⁵⁰.

За відмови чи відсутності відповіді в потрібний термін банкір трасата надасть негативний результат за тією ж схемою через компенсаційний комп'ютер, але у зворотному порядку. Після цього банкір інформує трасанта повідомленням про несплачений документ. Якщо подібної негативної відповіді з боку банкіра трасата немає протягом восьми робочих днів, банкір трасанта має право заявляти про сплату переказного векселя за рахунок компенсації. Якщо відмова передана вчасно, наявність оригінала переказного векселя дає змогу пред'явникові виставити стандартний позов. Важливо відзначити, що сутність вексельного зобов'язання

³⁴⁸ Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 10.

³⁴⁹ Chaput Y. Effets de commerce, cheques et instruments de paiement. – P.: Presses universitaires de France, 1998. – P. 224.

³⁵⁰ Chaput Y. Effets de commerce, cheques et instruments de paiement. – P.: Presses universitaires de France, 1998. – P. 213–214.

підкріплюється силою вексельного права, і ця сутність (за умови початкової видачі векселя на паперовому носії) не залежить від запису інформації на картку з магнітним носієм і від використання комп'ютерної техніки для обробки векселів.

Потрібно чітко розрізняти *lettre de change-releve* у їх первісному паперовому варіанті (це звичайні комерційні цінні папери) і *lettre de change-releve* на магнітному носії, що використовують для спрощення обробки векселів під час обігу³⁵¹. Хоча вексель на магнітному носії не є цінним папером у традиційному сенсі, на магнітному носії записується інформація, що відображає всі реквізити векселя. Більш того, використання автоматизованої обробки такого векселя на магнітному носії передбачає додатковий формалізм порівняно з УВЗ. Зокрема, до векселя мають бути додані банківські реквізити трасата, який повідомляє їх трасантові передачею виписки з банківського рахунка, хоча номер банківського рахунку платника (без якого не дозволяється автоматична обробка векселя) не входить в перелік обов'язкових реквізитів традиційного векселя в паперовій формі.

Крім того, *LCR* завжди містить у собі умову про звільнення векселедержателя від протеста у випадку несплати в обумовлений термін, а також умову про domiciliation в банку³⁵². Ці додаткові формальні вимоги до *LCR* потрібні не для підтвердження дійсності векселя, а для його автоматизованої обробки. *LCR* у паперовій формі може бути представлений до акцепту, але такі випадки досить рідко зустрічаються на практиці.

Основні переваги використання *LCR* і *BOR* пов'язані з тим, що на обробку векселів у документарній формі витрачається багато часу. Перехід до використання векселя в бездокументарній формі дає змогу уникнути численних і дорогих маніпуляцій з векселями в паперовій формі. Якщо в 1987 р. в бездокументарній формі провадилося 37,5% вексельних операцій, то в 1990 р. – 81,8%.

Хоча в деяких випадках у Франції видаються векселі повністю у бездокументарній формі, вони не вважаються векселем у повному розумінні цього слова згідно зі ст. L. 511-1 *Code de commerce*, що вимагає наявності документа в паперовій формі, навіть якщо він потім і не буде брати участі в обігу. Однак в урядовій постанові від 30 листопада 2000 р. згадується урядовий проект, що вивчає переваги повного переходу від *LCR* на бездокументарні векселі.

Розглянемо динаміку змін обсягів вексельних операцій у Франції за останнє десятиріччя (табл. 1, 2, 3, 4).

В 1995–1996 рр. ще розрізнялися два види комерційних паперів (*effets de commerce*) – *effets «papier»*, тобто комерційні папери в традиційній документарній формі, та *LCR (lettre de Change Releve)*. З 1997 р. у звітах Banque de France ці рядки об'єднані в один – *effets de commerce – LCR*.

Як відзначає Ів Чапю, сьогодні у Франції близько 60% переказних векселів не є акцептованими³⁵³. Незважаючи на те, що врахування векселів у Франції є переважною формою короткострокового кредиту, в цілому за останні 25 років значення дисконтування векселів і обігу переказних векселів істотно знизилося. Знижується також питома вага векселів у розрахункових операціях. На початку 90-х років XX ст. до 90% усіх комерційних операцій провадилося за допомогою переказів, зокрема 28% – за допомогою чеків. Класичні комерційні документи використовувалися в 6% операцій³⁵⁴.

³⁵¹ Див.: Vasseur M. La lettre de change-releve // Revue trimestrielle de droit commercial et economique, 1975. – P. 203; Contamine-Raunaud M., Rives-Lange J.-L. Droit bancaire. – P.: Dalloz, 1990. – P. 279; Jaqueline M. La lettre de change-releve // Banque, 1972. – № 15; Note d'information de la Banque de France. – 1983, № 57.

³⁵² Jeantin M., Cannu P., Granier T. Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005. – P. 291.

³⁵³ Chaput Y. Effets de commerce, cheques et instruments de paiement. – P.: Presses universitaires de France, 1998. – P. 78.

³⁵⁴ Dupichot J., Guevel D. Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996. – P. 18.

Таблиця 1

Динаміка змін сум операцій з різними видами боргових цінних паперів за 1994–2004 рр.³⁵⁵

Вид боргових цінних паперів	Рік											
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
	у млрд. франків						у млрд. євро					
Чеки паперові	11308,8	11025,3	11629,9	11550,4	12072,3	1920,4	1889,3	1750,4	206,6	—	—	
Image-чеки	143,3	155,0	161,3	156,8	164,1	28,0	25,9	85,0	1828,3	2059,1	1770,4	
Перекази звичайних сум	5830,9	6349,9	7949,4	8743,6	9039,3	1459,2	1521,0	1367,1	1467,8	1455,1	1586,1	
Векселі (з 1997 р. — переказні векселі- виписки — LCR) з них:	3092,6	2950,8	2947,9	2868,8	2950,2	444,2	446,3	453,6	436,2	423,6	427,8	
— векселі в паперовій формі	36,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
— LCR	3056,2	2950,8	2947,9	—	—	—	—	—	—	—	—	
Повідомлення про дебетування	1196,4	1247,8	1358,3	1450,2	1580,1	260,5	285,7	327,2	368,6	370,6	387,1	
Міжбанківські сплати	87,5	112,5	179,1	213,0	237,4	38,0	38,9	41,1	41,4	42,2	42,3	
Телеперекази	—	—	—	—	—	3,7	6,3	18,0	105,2	116,6	136,5	
Сплата картками	534,4	590,2	656,0	589,1	657,0	111,3	127,5	140,7	159,4	169,4	182,5	
Інші	—	—	—	—	—	34,9	32,8	34,7	35,9	34,9	34,5	
Усього	22193,9	22431,5	24881,9	25571,9	26700,4	4296,5	4373,6	4217,7	4649,5	4671,3	4567,2	

³⁵⁵ www.banque-france.fr/fr/sys_mone_fin/telechar/stats/valsyst.pdf

Таблиця 2

Динаміка змін кількості операцій за 1994–2004 рр.
(у мільйонах операцій)³⁵⁶

Вид боргових цінних паперів	Рік											
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
Чеки паперові	3650,0	3582,1	3630,3	3620,7	3599,2	3381,9	3453,9	3146,8	146,9	—	—	
Image-чеки	259,9	281,7	293,0	285,3	296,7	303,0	307,7	467,7	3494,9	3467,2	3370,4	
Перекази звичайних сум	1021,5	1080,8	1180,5	1243,0	1322,0	1383,3	1473,4	1546,3	1623,9	1681,2	1734,0	
Векселі (з 1997 р. — переказні векселі- виписки — LCR) з них:	140,4	129,3	129,3	124,8	125,2	121,2	116,5	114,5	109,8	106,8	105,8	
— векселі в паперовій формі;	1,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
— LCR	138,5	129,3	129,3	—	—	—	—	—	—	—	—	
Повідомлення про дебетування	792,6	850,3	927,6	987,2	1098,0	1219,2	1327,9	1374,9	1513,4	1584,7	1698,9	
Міжбанківські сплати	78,3	91,1	114,4	122,3	129,4	131,6	134,0	130,1	142,2	142,0	143,4	
Телераєкази	—	—	—	—	—	0,42	0,57	0,89	1,44	1,69	2,57	
Сплата картокми	1672,4	1866,8	2084,3	1922,4	2164,8	2443,5	2781,6	3076,3	3471,6	3660,5	3926,3	
Інші	—	—	—	—	—	614,6	651,2	690,5	690,6	654,0	633,5	
Усього	7615,1	7882,1	8359,4	8305,7	8735,3	9598,7	10247,0	10548,1	11194,7	11298,2	11614,9	

³⁵⁶ www.banque-france.fr/fr/sys_mone_fin/telechar/stats/volsyst.pdf.

Таблиця 3

Зміни середньої суми платіжних інструментів за 1994–2004 рр.³⁵⁷

Вид боргових цінних паперів	Рік											
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	
	у франках						в євро					
Чеки паперові	3098	3078	3204	3190	3354	568	547	556	1406	–	–	
<i>Image-чеки</i>	551	550	551	550	553	92	84	182	523	594	525	
Перекази звичайних сум	5708	5875	6734	7034	6838	1055	1032	884	904	866	915	
Векселі (з 1997 р. – переказні векселі-виписки – <i>LCR</i>)	22027	22821	22799	22987	23564	3665	3830	3961	3971	3968	4043	
з них:												
– векселі в паперовій формі	19158	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	
– <i>LCR</i>	22066	22821	22799	–	–	–	–	–	–	–	–	
Повідомлення про дебетування	1509	1467	1464	1469	1439	214	215	238	244	234	228	
Міжбанківські сплати	1117	1235	1566	1742	1835	288	290	316	291	297	295	
Телеперекази	–	–	–	–	–	8929	11122	20296	73240	68868	53211	
Сплата картками	320	316	315	306	303	46	46	46	46	46	46	
Інші	–	–	–	–	–	57	50	50	52	53	54	
Усього	2914	2846	2977	3079	3057	448	427	400	415	413	393	

³⁵⁷ www.banque-france.fr/fr/sys_mone_fin/telechar/stats/moysyst.pdf.

Динаміка змін в обігу *LCR* за 2000–2005 рр.

Показник по <i>LCR</i>	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	лютий 2005 р.
Кількість операцій (зміна, %)	116548	114527 –1,7%	109834 –4,1%	107763 –2,8%	105798 –0,9%	8326 +4,2%
Сума (млн. євро)	446339	453624	436167	423633	427776	32112
Середня сума <i>LCR</i> (євро) (зміна, %)	3 830	3 961 +3,4%	3 971 +0.3%	3 968 -0,1	4 043 +1,9	4 097 +1,0

Прості векселі на французькому вексельному ринку використовуються, зокрема, для продажу підприємств за умови відстрочки сплати. Продавець, що є власником векселя, зможе врахувати вексель, складений покупцем підприємства, що дасть йому можливість відразу одержати потрібну суму.

Такі векселі іноді називають фондовими векселями, оскільки вони є простими векселями, що являють собою боргове зобов'язання продавця нематеріальних активів стосовно покупця активів. У Франції за допомогою фондового векселя можна фінансувати одержання пенсії.

У цілому ж, можна вважати, що сьогодні на французькому вексельному ринку знову є потреба в простому векселі і як у фінансовому документі (наприклад, касовий ордер, підписаний банком), і як у комерційному папері. В останньому випадку він допомагає уникати «човникових обмінів» поштою для акцептування гарантійного листа і дає змогу клієнту-дебітору самому організувати домицилювання і визначити терміни сплати за документами.

Вексельний ринок Німеччини

У 1933 р. Німеччина ратифікувала Женевські конвенції, які набули чинності з 1 січня 1934 р. На основі УВЗ 21 червня 1933 р. був прийнятий німецький закон про векселі, що набув чинності з 1 квітня 1934 р. У даний час у Німеччині діє Закон про векселі від 21 червня 1993 р. зі змінами, внесеними Вступним законом до Положення про неспроможність від 5 жовтня 1994 р. (*BGB I. I. S. 2911*), що набули чинності з 1 січня 1999 р.³⁵⁸

Вексельний ринок у Німеччині представлений корпоративними й банківськими векселями. Останні є другим за обсягом після корпоративних векселів (авальовані векселі й банківські акцепти) сегментом вексельного ринку Німеччини. Контроль над вексельним ринком повністю покладено на державу, а саморегулюючі організації практично відсутні. Основними професійними учасниками вексельного ринку є банки, а ключова роль у його регулюванні належить Німецькому федеральному банку. Інші фінансові учасники контролюються Фе-

³⁵⁸Германское право: В 3 ч., Ч. III. – М.: Статут, 1999. – С. 102–126.

деральною резервною палатою й спеціальними органами, створеними в кожній з німецьких земель.

Комерційні банки в Німеччині домінують на фінансовому ринку над небанківськими кредитними установами, контролюючи певні сектори економіки за допомогою операцій з обліку корпоративних векселів. Хоча комерційні банки Німеччини активно здійснюють операції переврахування, частка цих операцій, як і в інших розвинених країнах, в останні десятиліття поступово знижується (з 7,27%, у 1970 р. до 1,32% у 1999 р.).

У Німеччині у 2004 р. активи всіх банків становили 6663,8 млн. євро, з них враховані векселі – 3,5 млн. євро. Про значення вексельних операцій у фінансовому обігу країни свідчать дані Федерального статистичного бюро Німеччини, наведені в Таблиці 5³⁵⁹.

Зазвичай, схема переврахування така. Авальований корпоративний вексель (або переказний вексель, акцептований закордонним банком) пропонується фірмі, що виступає в ролі білль-брокера (консультанта з питань придбання цінних паперів) і працює з певним місцевим банком. Білль-брокер визначає рейтинг банку-аваліста і рекомендує (чи не рекомендує) своєму банку врахувати цей вексель. Крім того, досить поширені так звані господарські кредити, що включають у себе вексельні зобов'язання підприємств і компаній перед банківським сектором. Дані з вексельних операцій та комерційних паперів у Німеччині наведено в Таблицях 6 і 7³⁶⁰. В експортних операціях використовують дві основні форми векселів – класичний експортний вексель і тратта (для прямого торговельного кредиту).

Найвищої активності ринок банківських акцептів Німеччини досяг у 1916–1931 рр. (з 1932 до 1946 рр. операції з переврахування векселів практично припинилися). Однак після Другої світової війни він знову розширився (цьому сприяло поновлення ФРБ операцій з ними), щоправда обсяги цих операцій були не такими масштабними, як у 20-і роки, а наприкінці 70-х – початку 80-х років ХХ ст. операції ФРБ з банківськими акцептами стали скорочуватися, що вплинуло на обсяг ринку банківських акцептів. Зокрема, за період з 1983 до 1991 рр. частка зовнішньої торгівлі, профінансована з їх допомогою, скоротилася з 25 до 10%³⁶¹.

Банківські акцепти застосовують для зовнішнього кредиту, а також як основу банківського акцептного фінансування. Їх широке використання пов'язане з підвищеною відповідальністю за цими зобов'язаннями, оскільки зобов'язання банку (на відміну від звичайного акцепту) надають підвищені гарантії щодо ризиків у зовнішній торгівлі. У той же час, виставлені банками традиційні прості векселі втратили своє колишнє значення, а програми, в рамках яких ці векселі використовувалися, значно скоротилися.

³⁵⁹ www.destatis.de.

³⁶⁰ www.bundesbank.de/download/volkswirtschaft/stat_beihefte/bankenstatistik032005.pdf.

³⁶¹ Заглова З.А. Современные вексельные рынки: зарубежная и российская практика: Монография / Под ред. докт. экон. наук, проф. Н. Х. Токаева. – Владикавказ: Изд-во СОГУ, 2000. – С. 33.

Таблиця 5

Векселі в активах банків Німеччини (1997–2004 рр.)
(до кінця 1998 р. – млн. DM, з 1999 р. – млн. €)

Рік	Кількість банків	Усього активів (баланс. сума)	Казначейські векселі й дисконтні ордери (папери)		Векселі		Боргові цінні папери та інші цінні папери	
			Усього	з них: мобілізаційні й ліквідні папери	Усього	з них: для рефінансування центральними банками	бони й боргові цінні папери	боргові цінні папери
1997	3414	9055344	6036	–	11444	6442	1228938	37734
1998	3246	10050430	8655	–	12563	6596	1427342	45852
1999	2999	5740741	7699		8309	5480	814392	31376
2000	2740	6148318	4850		7779	4877	898510	30076
2001	2521	6386110	4749		5801	3399	978562	35565
2002	2365	6452299	9337		4851	2825	981427	–
2003	2226	6470882	5655		4380	2608	1012984	–
2004	2147	6663797	10132		3492	1883	1128204	–

Таблиця 6

Векселі в активах і пасивах банків у Німеччині (1997–2004 р.)
(до кінця 1998 р. – млн. DM, з 1999 р. – млн. €)

Види векселів	рік							
	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Усього векселів в активах банків	11444	12563	8309	7779	5801	4851	4380	3492
з них: придатні для рефінансування центральними банками	6442	6596	5480	4877	3399	2825	2608	1883
(Ре-)Дисконтний кредит	65958	49780	8639	8060	6090	5018	4556	3633
У пасивах								
Умовні зобов'язання, утворені від редисконтування векселів	54514	37217	330	281	289	167	176	141
Позички німецьким і закордонним банкам (векселі)	18677	14883	134	161	142	115	158	150
Позички німецьким банкам (векселі)	18125	14554	35	17	16	17	23	41
Позички небанкам (векселі)	47281	34897	8175	7618	5659	4736	4222	3342
Короткострокові позички (векселі)	47115	34761	8175	7618	5659	4736	4222	3342

Таблиця 7

Комерційні папери в Німеччині, у DM/€

Рік	Комерційні папери, емітовані німецькими небанківськими установами Продаж брутто	Комерційні папери, емітовані німецькими небанківськими установами В обігу	Комерційні папери, емітовані іноземними небанківськими установами Усього
1993	127243	11721	—
1994	94203	6163	20514
1995	89301	5751	36707
1996	87002	5886	55349
1997	121461	8053	63156
1998	114726	6786	50322
1999	55973	8050	22240
2000	84568	13331	21836
2001	122036	19080	42717
2002	116102	19333	47468
2003	196983	31186	29988
2004	235094	23241	33206

Вексельний ринок Італії

Вексельний обіг в Італії регулюється нормами декрету від 14 грудня 1933 р. № 1669³⁶², а також Законом № 43 від 13 січня 1994 р.³⁶³. На італійському вексельно-му ринку в обігу перебувають фінансові векселі й банківські акцепти, але цей ринок один з найменш розвинених.

Фінансовий вексель (*Le cambiali finanziarie*), подібний до комерційних паперів у США, було запроваджено Законом № 43 від 13 січня 1994 р. для короткострокового кредитування підприємств³⁶⁴. Згідно зі ст. 1 Закону № 43, фінансові векселі є ордер-

³⁶²Regio decreto 14 dicembre 1933, n. 1669 (www.omega3.it/legislazione/1669_33/1669_33.htm)

³⁶³Legge 43 13/01/1994 disciplina delle cambiali finanziarie (www.itlex.it/lexfinanza/publish/articoli90.shtml)

³⁶⁴Art. 1. – 1. *Le cambiali finanziarie sono titoli di credito all'ordine emessi in serie ed aventi una scadenza non inferiore a tre mesi e non superiore a dodici mesi dalla data di emissione.* 2. *Le cambiali finanziarie sono equiparate per ogni effetto di legge alle cambiali ordinarie, sono girabili esclusivamente con la clausola «senza garanzia» o equivalenti e contengono, oltre alla denominazione di «cambiale finanziaria» inserita nel contesto del titolo, gli altri elementi specificati all'articolo 100 delle disposizioni approvate con regio decreto 14 novembre 1933, n. 1699, nonché l'indicazione dei proventi in qualunque forma pattuiti.* 3. *L'emissione di cambiali finanziarie costituisce raccolta del risparmio ai sensi dell'articolo 11 del decreto legislativo 1 settembre 1993, n. 385, ed è disciplinata dalle disposizioni del medesimo articolo.* (Стаття 1. – 1. Фінансові векселі є ордерними кредитними документами, що випускаються серіями з терміном погашення від трьох до 12 місяців. 2. Фінансові векселі в усьому прирівняні перед законом до звичайних векселів, перебувають в обігу винятково із застереженням «без гарантії» чи подібним застереженням і містять, крім найменування «фінансовий вексель», включеного в самий текст документа, інші елементи, зазначені в статті 100 положень, затверджених декретом № 1669 від 14 грудня 1933 р., а також зазначення доходів

ними кредитними документами, що випускаються серіями з терміном погашення від трьох до 12 місяців. Мінімальна сума такого векселя має бути не менше 100 млн. лір.

Згідно зі ст. 2 Закону № 43, здатність фінансового векселя до обігу забезпечується індосаментом із застереженням, що дозволяє уникнути відповідальності у випадку несплати. Фінансовий вексель, крім найменування «фінансовий вексель», включеного в текст документа, повинен мати всі інші необхідні реквізити векселя, зазначені в ст. 100 декрету від 14 грудня 1933 р. № 1669.

Фінансові векселі відносяться до категорії фінансових інструментів, які можна розміщати публічно, але за умови публікації проспекту, що містить усю необхідну для інвестора інформацію. Національна комісія з підприємств і біржі визначила, що інформаційний проспект емісії може бути підготовлений за схемою, що використовується під час випуску облігацій і має містити опис операції³⁶⁵.

В уточненні, зробленому Банком Італії міститься інформація щодо реквізитів, обов'язкових при оформленні фінансового векселя. Так, він має містити назву «фінансовий вексель», назву і місце розташування емітента із зазначенням відділення реєстрації, що зареєструвало дане підприємство, а також інформацію про статутний капітал, внесений на момент емісії, та суму повної емісії. У випадку гарантії необхідно вказати суму гарантії та хто виступає гарантом.

Рішення про емісію може бути прийняте на засіданні правління без обов'язкового скликання загальних зборів. Тим самим можна уникнути складної процедури, передбаченої для випуску облігаційної позики.

Емітентами можуть бути підприємства, цінні папери яких перебувають в обігу на регульованих ринках, та підприємства, в яких протягом трьох попередніх фінансових років баланс залишався з прибутком. Емісія фінансового векселя та інвестиційних сертифікатів для підприємств, цінні папери яких не перебувають в обігу на організованому ринку, має підкріплюватися гарантією, мінімальний розмір якої складає половину суми емісії.

На практиці інвестори довіряють емісії тільки в тому випадку, якщо гарантія надається на всі 100% номінальної вартості (основна сума й відсотки). Такі гарантії можуть бути надані італійськими та загальноєвропейськими банками; фінансовими підприємствами, внесеними в спеціальний перелік (ст. 107 законодавчого декрету № 385 1993 р.); страховими компаніями, дозволеними згідно із законами № 295 від 10 червня 1978 р. і № 742 від 22 жовтня 1986 р.³⁶⁶. Крім того, передбачені можливість страхового покриття й умови його видачі з боку страхових компаній.

В емісіях малих і середніх установ гарантами є кредитні консорціуми, між якими розподіляється ризик. У цілому ж, фінансовий вексель – це інструмент грошового ринку, що є новим способом фінансування, який доповнює традиційний банківський кредит.

за будь-якого оформлення. 3. Випуск фінансових векселів здійснюється для залучення заощаджень за ст. 11 законодавчого декрету № 385 від 1 вересня 1993 р. і регулюється положеннями даної статті) (Legge 43 13/01/1994 disciplina delle cambiali finanziarie (www.itlex.it/lexfinanza/publish/articoli90.shtml)). Залучення інвестицій можливе також за допомогою цінних паперів на пред'явника, що називаються інвестиційними сертифікатами.

³⁶⁵www.informazionefinanziaria.it; www.commercialistaveneto.com.

³⁶⁶Deliberazione 3 marzo 1994 Raccolta del risparmio ai sensi dell'art. 11 del decreto legislativo 1 settembre 1993, N. 385 (Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia) (www.bancaditalia.it/vigilanza_tutela/vig_ban/norma/cicr/delibera_1994-03-03_2.pdf).

Групою депутатів італійського парламенту 14 листопада 2001 р. було поставлене питання про внесення змін у Закон № 43 від 13 січня 1994 р. Зокрема, пропонувалося змінити термін дії векселя (від одного до 18 місяців з дати емісії) та спростити його паперові атрибути.

Ці пропозиції були зумовлені тим, що векселі перебувають в обігу серед представників малого і середнього бізнесу, а їх випуск і легалізація, згідно із Законом № 43 потребує значних витрат. До того ж, обіг векселів в Італії менш розвинений, ніж у таких країнах, як США і Франція. Хоча запропоновані зміни і не були прийняті, в ході дискусії обговорювалося питання про дематеріалізацію векселя в Італії³⁶⁷.

Крім фінансових векселів в Італії використовують банківські акцепти (зазвичай, їх сума становить від 50 тис. до 250 тис. євро, а термін – від трьох до 12 місяців). Витрати на використання цього фінансового інструмента включають: 1) комісію за акцепт, що виплачується банку-акцептанту і зазвичай складає від 0,5 до 1% від номінальної вартості тратти; 2) податкові витрати (з 2 липня 1998 р. в результаті реорганізації системи оподаткування фінансової діяльності податок на банківський акцепт було збільшено з 15 до 27%) і державний збір (0,05165 євро за кожні 515,46 євро); 3) виплати за відсотковою ставкою інвестора (ця ставка має давати конкурентоздатний прибуток порівняно з прибутком за державними облігаціями)³⁶⁸.

Вексельний ринок Англії

В Англії вексельний ринок представлений переказними корпоративними векселями, акцептованими комерційними банками. Особливість англійського вексельного ринку полягає в тому, що переказні векселі враховують дисконтні дома (*discount houses*), а потім перевраховують їх в Англійському банку. Тому у складі інвесторів переважають не комерційні банки, а дисконтні дома. Вони з'явилися в Англії ще в 1825 р., коли з міркувань надійності Англійський банк припинив здійснювати перерахування векселів безпосередньо, передавши цю функцію вексельним брокерам (*bill-brokers*).

Випуск комерційних паперів в Англії розпочався в 1986 р. після прийняття доповнень до Закону про банківську діяльність 1979 р. До цього їх випуск був неможливим, оскільки розцінювався як діяльність із залучення депозитів, що була дозволена тільки кредитним установам.

Прямими попередниками комерційних паперів в Англії були євроноти (*euronotes*), що випускалися з кінця 70-х років XX ст. урядом, банком і корпораціями на термін від одного до шести місяців зі стандартним номіналом у 500 тис. фунтів стерлінгів (GBR). Активізація росту ринку євронот почалася з 1984 р., після чого цей ринок поступово трансформувався в ринок так званих єврокомерційних паперів³⁶⁹. Емісія комерційних

³⁶⁷ 14PDL0013740 iniziativa per i cambiali.pdf (www.parlamentodellitalia.it).

³⁶⁸ Ferrari A., Gualandri E., Landi A., Vezzani P. Gli strumenti finanziari. – Torino: G. Giappichelli Editore, 2005. – P. 105.

³⁶⁹ Рубцов Б. Б. Рынок векселей и коммерческих бумаг за рубежом // Банковские услуги. – 1998. – № 2. – С. 31.

паперів дозволено компаніям, що мають активи не менш 25 млн. GBR і котируються на Лондонській (чи одній з основних міжнародних) фондовій біржі³⁷⁰.

Після видання в 1986 р. Закону «Про фінансові послуги» в Англії було створено Раду з цінних паперів та інвестицій, що контролює їх ринок шляхом передачі повноважень біржам або іншим саморегульованим організаціям.

Переврахування векселів в Англії здійснюють кредитні організації, що мають статус спеціалізованих банків («*Gennard and National PLC*», «*Cater Alien Ltd*», «*Union Discount*», «*Alexander Discount PLC*»). Ці дисконтні домів купують (на власні кошти й на позики, взяті в комерційних банків) векселі й інші цінні папери, одержуючи прибуток від різниці їх курсів. Оскільки ці позики переважно короткострокові, в дисконтних домів можлива нестача коштів. Тому Англійський банк надає їм позики, що є одним з методів рефінансування економіки країни. У 70–80-і роки XX ст. значення дисконтування векселів зросло, і на початку 90-х років частка переказних векселів в активах дисконтних домів досягла 40%³⁷¹.

У ретельно відпрацьованій системі вексельних розрахунків велике значення мають спеціальні вексельні інститути й комерційні банки. Якщо раніше в Англії право дисконтування векселів у центральному банку належало обмеженому колу облікових банків, то тепер право здійснювати ці операції одержало значно більше банків.

Такі зміни в практиці вексельних операцій зумовлені прагненням британського уряду зберегти за Лондоном роль загальноєвропейського фінансового центра, хоча створення в 1999 р. Європейського валютного союзу практично ліквідувало валютні ризики на території континентальної Європи.

2.2.3. Вексельний ринок США

На фінансовому ринку США вексельні інструменти складаються з: 1) банківських акцептів; 2) комерційних паперів; 3) казначейських векселів; 4) дисконтних векселів федеральних відомств; 5) короткострокових муніципальних паперів, що не оподатковуються; 6) середньострокових векселів. З них переважають казначейські векселі та векселі корпорацій (банківські акцепти). Розглянемо особливості використання окремих вексельних інструментів.

Банківські акцепти

Банківські акцепти – єдина форма переказного векселя, досить широко використовується в США і Канаді. Вони випускаються з дисконтом на термін від одного до шести місяців (хоча зазвичай Федеральний резервний банк не перевраховує банківські акцепти, термін погашення яких перевищує 90 днів). Банківські ак-

³⁷⁰Зокрема, в Норвегії законодавство вимагає випускати тільки відсоткові папери, в той час як у більшості країн це дисконтний інструмент (Краєв А. О., Коньков И. Н., Малеев П. Ю. Рынок долговых ценных бумаг. – М.: Изд-во «Экзамен», 2002. – С. 189).

³⁷¹Ходов Л. Г. Регулирование рынка ценных бумаг в США и Великобритании // Внешнеэкономический бюллетень. – 1998. – № 7.

цепти мають бути товарними, тобто в основі їх видачі повинно бути реальне постачання товарів.

Банківські акцепти продаються на вторинному ринку в значних обсягах. Основна їх перевага полягає в тому, що такий переказний вексель з великою імовірністю буде прийнятий продавцем у випадку купівлі в нього товарів, зокрема за кордоном, оскільки банк гарантує його оплату. Інвестиційна привабливість банківських акцептів зумовлена низьким кредитним ризиком. Банківські акцепти можна купувати чи продавати через дилерів грошового ринку, а їх продаж на вторинному ринку зі знижкою зближає банківські акцепти з казначейськими векселями.

Поширеність у зовнішній торгівлі акцептованих банками корпоративних переказних векселів є загальним явищем для вексельних ринків усіх західних країн. Оскільки такі векселі мають невеликий дисконт, вони не є активним інструментом грошового ринку. Хоча в Англії та США казначейські векселі поширені більше, ніж банківські акцепти, в інших країнах за обсягом на вексельному ринку вони посідають друге місце після банківських акцептів. Однак з середини 80-х років XX ст. обсяг цього ринку постійно скорочується, що пов'язане з переходом до фінансування за допомогою випуску комерційних паперів, єврокомерційних паперів і банківських позик.

У Таблиці 8 наведені дані, що свідчать про динаміку змін співвідношення між загальним обсягом банківських акцептів і комерційних паперів.

Таблиця 8

Абсолютні показники ринку комерційних паперів
і банківських акцептів у США, млрд. дол. (1985–2004 рр.)³⁷²

Рік	Загальна непогашена заборгованість	Комерційні папери	Банківські акцепти
1985	358,5	293,9	64,6
1986	384,9	326,1	58,8
1987	437,9	373,6	64,3
1988	513,4	451,8	61,6
1989	579,2	521,9	57,4
1990	609,9	557,8	52,1
1991	565,9	528,1	37,8
1992	579,0	545,1	33,9
1993	580,0	553,8	26,3
1994	623,5	600,1	23,4
1995	700,4	677,7	22,6
1996	803,0	779,4	23,6
1997	979,4	958,5	20,9
1998	1172,6	1161,0	11,5
1999	1402,4	1393,8	8,6
2000	1614,0	1606,1	7,9
2001	1466,2	1461,4	4,8
2002	1374,7	1370,1	4,6

³⁷²www.federalreserve.gov/releases/cp/histouts.txt; www.federalreserve.gov/releases/z1/Current/z1.pdf.

2003	1293,1	1288,7	4,4
2004	1406,7	1402,6	4,1
2005 (3 квартал)	1606,4	1602,0	4,4

Наведені дані свідчать, що у 2004 р. частка комерційних паперів і банківських акцептів у загальній заборгованості склала 99,7 і 0,3% відповідно. Зважаючи на загальну тенденцію зростання заборгованості (з \$358,5 млрд. у 1985 р. до \$1406,7 млрд. у 2004 р.) й обсягу комерційних паперів (з \$293,9 млрд. у 1985 р. до \$1402,6 млрд. у 2004 р.), обсяг банківських акцептів неухильно знижувався (з \$64,6 млрд. у 1985 р. до \$4,1 млрд. дол. у 2004 р.).

Комерційні папери

Ринок комерційних паперів (*commercial paper*) у США є найбільшим у світі. Його обсяги перевищують обсяг будь-якого іншого виду інструментів грошового ринку, за винятком казначейських векселів.

Термін «комерційні папери» в США має два значення – юридичне й економічне. У юридичному сенсі – це всі короткострокові цінні папери (вексель, чек і депозитний сертифікат), а найпростішою їх формою в США є простий вексель (*promissory note*). В економічному сенсі комерційні папери – це різновид простого незабезпеченого векселя на пред'явника (*unsecured bearer promissory note*), що випускається компанією для залучення фінансових ресурсів на короткий термін³⁷³.

Комерційні папери є інструментом поповнення обігових коштів; вони складаються з векселів і сертифікатів кредитних організацій – найбільш короткострокових боргових зобов'язань.

Більшість комерційних паперів у США випускається в документарній чи бездокументарній формі з глобальним сертифікатом, який реєструється на ім'я Депозитарно-трастової компанії (*Depository Trust Company, DTC*) США. Посвідчення чи перереєстрація прав на комерційні папери здійснюється в бездокументарній формі (записи в комп'ютерній системі *DTC*).

Випускаючи короткострокові незабезпечені векселі, крупні компанії можуть не платити банку за посередництво. Тому для більшості корпорацій комерційні папери стали альтернативою звичайному банківському кредиту. Зазвичай, вони розміщуються безпосередньо серед інвесторів, унаслідок чого вартість залучених коштів у цілому нижча, ніж за банківськими кредитами. Емітентами комерційних паперів є не тільки корпорації, а й банки. Вони використовують комерційні папери для залучення додаткових фінансових ресурсів і підтримки ліквідності фінансових інститутів.

У США комерційні папери випускаються великими компаніями, які мають відповідну репутацію; номінальна вартість їх висока, близько \$1 млн.³⁷⁴. Оскільки ринку комерційних паперів властиві більші ризики, ніж ринку облігацій, це (ра-

³⁷³Краев А. О., Коньков И. Н., Малеев П. Ю. Рынок долговых ценных бумаг. – М.: Изд-во «Экзамен», 2002. – С. 184.

³⁷⁴У Японії мінімальна номінальна вартість комерційних паперів приблизно така сама і становить 100 млн. ієн (приблизно \$950 тис.).

зом з високою номінальною вартістю) робить його практично недоступним для індивідуальних інвесторів. Тому покупцями комерційних паперів є зазвичай інституціональні інвестори.

Інші вексельні інструменти

Казначейські векселі є зобов'язаннями, які випускає Казначейство США щотижня на термін три тижні, три або шість місяців з метою фінансування дефіцитів бюджету. У випадку погашення за казначейськими векселями сплачується фіксована сума, а відсоткові виплати не провадяться.

Щомісяця випускаються казначейські векселі з терміном погашення 52 тижні. Вони продаються на щотижневих аукціонах (їх мінімальна номінальна вартість становить \$10 тис.), а також на вторинному ринку, де щоденний обсяг операцій з такими векселями перевищує \$35 млрд. Зазвичай потенційні покупці цих цінних паперів самі призначають ціну, за яку готові їх купити, подаючи конкурентні та неконкурентні заявки через один з 12 федеральних резервних банків.

Потенційний покупець указує в заявці кількість векселів, що має намір придбати, а також їх плановану прибутковість. Казначейські векселі купують переважно банки, а також (у невеликих обсягах) інші фінансові посередники, корпорації та приватні особи.

Механізм одержання прибутку за казначейськими векселями заснований на тому, що вони продаються зі знижкою. Це найліквідніші кредитні інструменти, оскільки торги за ними провадяться частіше, ніж за іншими. Дефолт (ситуація неможливості здійснення платежу) у такому випадку виключений, оскільки гарантом платежу є федеральний уряд.

Якщо в 1970 р. векселів Казначейства США було випущено на суму \$81 млрд., то в 1993 р. – на \$715 млрд.³⁷⁵. Такі векселі є найпопулярнішими інструментами грошового ринку. Велика частина їх перебуває в обігу на вторинному ринку і має дуже вузьку маржу, не більше \$200–400 на \$1 млн.

Дисконтні векселі федеральних відомств (чи федеральні цінні папери) випускаються Федеральним банком житлового кредитування (*Federal Home Loan Bank*), Федеральною національною іпотечною асоціацією («*Fannie Mae*») та іншими федеральними організаціями на термін від трьох до шести місяців; вони продаються через дилерів на добре сформованому вторинному ринку. Короткострокові позики представлені дисконтними векселями, подібними до векселів Казначейства США, але федеральні векселі перевершують їх за прибутковістю, хоча вони й менш ліквідні. Прибуток за цими цінними паперами нараховується шляхом дисконту з терміном погашення шість і менше місяців.

Короткострокові муніципальні папери, що не оподатковуються, випускаються муніципалітетами й владою окремих штатів на термін від трьох місяців до одного року. Ці векселі мають більший ступінь ризику, ніж казначейські папери, крім того, їх складніше купити чи продати. Однак вони також привабливі для інвесторів,

³⁷⁵ Мишкин Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков. – М.: Аспект Пресс, 1999. – С. 37–38.

оскільки існує добре сформований вторинний ринок таких паперів, а відсотковий прибуток за ними не оподатковується федеральним прибутковим податком.

Середньострокові векселі випускаються фінансовими компаніями і банками, а також виробничими компаніями на термін від 270 днів до 10 років. Ці незабезпечені прості векселі зазвичай купують дилери; відсоток за цими векселями сплачується за фіксованою ставкою.

Нотні емісійні зобов'язання являють собою форму середньострокового кредитування за допомогою різних інструментів фінансового ринку. Зазвичай, це прості векселі (*notes*) зі змінною відсотковою ставкою. Позичальник підписує угоду зі синдикатом комерційних банків, що зобов'язує банки купувати векселі позичальника або давати позичальнику фонди в борг. Термін таких позик – від трьох до 10 років; банки беруть річну плату за такі послуги.

У середньому обсяг нотних емісійних зобов'язань наприкінці 90-х років ХХ ст. становив близько \$5 млрд. на рік – значно менше, ніж раніше (\$40 млрд. у 1985 р. і \$20 млрд. у 1987–1988 рр.)³⁷⁶. Причиною зменшення загального обсягу нотних емісійних зобов'язань було прогнозоване зростання банківських ризиків.

Закон США «Про цінні папери й біржі» не вимагає реєстрації державних цінних паперів, а також цінних паперів з терміном до 270 днів. Вексельний ринок США регулюється державою шляхом контролю за фінансовим станом його учасників (як комерційних банків, так і небанківських фінансових компаній).

Федеральна резервна система жорстко контролює комерційні банки, тому що у випадку банкрутства банку вона зобов'язана виплатити кожному потерпілому суму в розмірі \$100 тис. Утім, з 1984 р. цей контроль став лише номінальним. Небанківські фінансово-комерційні структури контролює Комісія з цінних паперів і бірж на основі закону, присвяченого обігу цінних паперів, відповідно до якого всі професійні учасники ринку цінних паперів зобов'язані бути зареєстровані в даній Комісії. Крім того, з 1984 р., щоб забезпечити роботу на ринку і підсилити ступінь відповідальності фінансових установ, підвищилися вимоги до статутного капіталу – він має бути не менш \$250 тис.

У США було розроблено процедуру визначення кредитних рейтингів випусків векселів. Для цього емітенти векселів під час проведення так званої «реєстрації на поліції» повинні звертатися в рейтингове агентство, що визначає відповідний рейтинг для нового випуску векселів на певну суму. Завдяки цьому інвестори постійно одержують необхідну інформацію про рейтинг векселів, що купуються ними. Важливе значення мали заходи, спрямовані на створення ліквідного вторинного ринку векселів, де встановлюється котирування цін на векселі. Наявність такого ринку підвищує здатність векселів до обігу, оскільки інвестори знають, що можуть легко продати їх у будь-який час.

³⁷⁶ Колб Р., Родригес Дж. Финансовые институты и рынки. – М.: Дело и Сервис, 2003. – С. 129.

2.2.4. Вексельний ринок деяких країн Південно-Східної Азії

У Китаї вексельний ринок почав формуватися в 1995 р. після прийняття закону про векселі. Властиві КНР високий ступінь регулювання економіки й плановий принцип ведення господарства пояснюють обережність у реформах кредитно-грошової системи з метою не допустити відриву від забезпечення потреб матеріального виробництва.

У Китаї переважають не прості, а переказні векселі, які видають промислові підприємства переважно під товарне забезпечення. Ці векселі акцептує банківська система, чим забезпечує додаткові гарантії за вексельними зобов'язаннями, оскільки банківські акцепти підвищують їх ліквідність і надійність.

Серед інвесторів, що застосовують векселі, переважають компанії, які одержують їх у рахунок оплати товарів і послуг, а в цілому вексельний ринок має внутрішню спрямованість. Основним контролюючим органом є банківська система. Комерційні банки забезпечують безпосередній контроль за якістю векселів, що перебувають в обігу на ринку, а Народний банк Китаю контролює діяльність інших банків і небанківських кредитно-грошових установ.

У 90-і роки XX ст. провідне значення на вексельному ринку мали державні спеціалізовані банки, що надали 78,6% усіх кредитів. На кредитування обігових коштів у 1996 р. було спрямовано близько 70% банківських кредитів, а загальний обсяг акцепту векселів становив 354 млрд. юанів, що наближається до обсягу казначейських облігацій, які були на той час в обігу (350 млрд. юанів) і поступається лише сукупності корпоративних і банківських облігацій (410 млрд. юанів).

У цілому ж, хоча вексельний ринок Китаю перебуває в стадії формування й обмежений за кількістю учасників і організацій, що його обслуговують, ухвалення вексельного законодавства істотно стимулювало його розвиток.

На вексельному ринку Південної Кореї основними є комерційні банки, що враховують корпоративні векселі та видають позики під їх заставу. Специфічною особливістю корейського вексельного ринку є присутність на ньому спеціалізованих організацій (які є інвесторами) – Національної кооперативної федерації рибальства, Національної кооперативної тваринницької корпорації та інших, які, крім своєї діяльності, ведуть облік векселів підприємств відповідних галузей.

Надання кредитів під забезпечення корпоративних векселів залежить від рейтингу їх емітента і мети використання. Зазвичай під забезпечення зовнішньоторговельних операцій надаються кредити в розмірі 30% заставної вартості векселів; під векселі підприємств малого й середнього бізнесу – 50%; під векселі підприємств сільського господарства і рибальства, враховані Національною кооперативною федерацією рибальства, – 50%³⁷⁷, а під векселі підприємств тваринництва, дисконтовані Національною кооперативною тваринницькою корпорацією, – у розмірі 40%³⁷⁸. Крім того, в Кореї існує Корейський фонд гарантування кредитів, що може виступати гарантом корпоративних векселів.

³⁷⁷Москвина Л. А. Функции банка Кореи // Банковские услуги. – 1996. – № 4.

³⁷⁸Заглова З. А. Современные вексельные рынки: зарубежная и российская практика: Монография / Под ред. докт. экон. наук, проф. Н. Х. Токаева. Владикавказ: Изд-во СОГУ, 2000. – С. 29.

Хоча ці організації частково забезпечують саморегулювання вексельного ринку в Кореї, основним органом його регулювання і контролю є Центральний банк Кореї. Механізм його впливу на обсяги банківських операцій з векселями передбачає два способи: 1) Центральний банк у разі необхідності може встановити конкретно-му банку ліміт на приріст кредитів, включаючи акцепт векселів; 2) Центральний банк може здійснювати рефінансування комерційних банків.

Для рефінансування Центральний банк Кореї проводить переврахування корпоративних векселів (корпоративні векселі, випущені чи акцептовані підприємствами, можуть бути отримані в розмірі 50% від суми, дисконтованої комерційними банками).

В Японії вексельний ринок представлений векселями комерційних банків, корпоративними векселями, банківськими акцептами й казначейськими векселями – така структура ринку сформувалася в середині 80-х років XX ст. В обігу переважають корпоративні переказні векселі, акцептовані банківською системою. Зазвичай, це дисконтні короткострокові векселі, що після закінчення терміну погашаються банком, який їх акцептував. Оскільки сплата за ними гарантується не тільки компанією, що випустила ці векселі, а й банком, що їх акцептував, ці інструменти мають мінімальний рівень ризику.

Індивідуальні інвестори в Японії не є учасниками операцій на вексельному ринку – їм надане право купівлі ощадних сертифікатів. Основний вплив на японському вексельному ринку мають комерційні банки. Мета випуску банківських векселів – розв'язання проблем надлишку (чи дефіциту) грошових ресурсів завдяки емісії векселів, які мають зазвичай короткий термін – від одного тижня до року.

Перші комерційні папери в Японії почали випускатися лише в 1987 р., але за короткий час сформувався їх ринок, що є другим за величиною після ринку США. Однак темпи росту японського ринку комерційних паперів знизилися на початку 90-х років XX ст.³⁷⁹.

2.2.5. Вексельний ринок Російської Федерації

Вексельне законодавство Російської Федерації

Російська Федерація є правонаступницею СРСР, тому для вексельного права РФ основними є: 1) Конвенція про єдиний закон про переказні векселі та прості векселі; 2) Конвенція про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі; 3) Конвенція про гербовий збір стосовно переказних векселів та простих векселів (ці конвенції були ухвалені в Женеві 7 липня 1930 р. і набули чинності для СРСР 25 листопада 1936 р.); 4) Федеральний закон від 11 березня 1997 р. № 48 «Про переказний і простий вексель»; 5) Федеральний закон від 22 квітня 1996 р. № 39 «Про ринок цінних паперів»; 6) Постанова ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1937 р. № 104/1341 «Про запровадження Положення про простий і переказний вексель».

³⁷⁹ Ноздрев Н. Денежный рынок Японии: Структура и перспективы развития // Финансовый бизнес. – 1994. – № 4.

Крім того, окремі норми вексельного обігу містяться в Цивільному кодексі Російської Федерації від 30 листопада 1994 р. № 51-ФЗ (набув чинності з 1 січня 1995 р.). Зокрема, положення ст. ст. 141–149 стосуються цінних паперів у цілому, а векселю присвячені ст. 143, що визначає вексель як цінний папір; п. 3 ст. 146 (про індосамент); п. 1 ст. 147 (про відповідальність індосантів).

У РФ діє низка підзаконних актів³⁸⁰. Так, постанова Уряду РФ від 26 вересня 1994 р. № 1094 «Про оформлення взаємної заборгованості підприємств і організацій векселями єдиного зразка і розвитку вексельного обігу» була спрямована на активізацію вексельного ринку. Федеральним законом від 30 жовтня 1995 р. № 189-ФЗ «Про внесення змін і доповнень у Цивільний процесуальний кодекс РСФСР» був встановлений спрощений порядок стягнення по векселях у судах загальної юрисдикції.

Основним нормативним джерелом вексельного права в РФ залишається Положення про переказний і простий векселі, що набуло чинності з 25 лютого 1937 р. згідно з Постановою Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів СРСР від 7 серпня 1937 р. № 104/1341³⁸¹. Текст постанови відтворює текст єдиного, або Уніфікованого вексельного закону (УВЗ), але, як зазначає В. А. Белов, у деяких статтях маються розбіжності³⁸². Чинність цієї постанови підтверджена ст. 1 Федерального закону «Про переказний і простий вексель» від 11 березня 1997 р. № 48-ФЗ.

Згідно зі ст. 2 цього Закону, зобов'язання за переказним і простим векселями можуть приймати на себе громадяни Російської Федерації і юридичні особи РФ (у ст. 2 Конвенції про врегулювання деяких колізій законів про переказні та прості векселі відзначається, що здатність особи брати на себе зобов'язання за переказним чи простим векселем визначається національним законодавством, чинним для даної особи). При цьому ч. 2 ст. 2 Закону встановлює, що Російська Федерація, суб'єкти Російської Федерації, міські, сільські поселення й інші муніципальні утворення мають право зобов'язуватися за переказним і простим векселем тільки у випадках, спеціально передбачених Федеральним законом.

Згідно зі ст. 3 Федерального закону «Про переказний і простий вексель», за векселем, виставленим до сплати на території РФ, відсотки і пеня, зазначені в

³⁸⁰Указ Президента РФ від 19 жовтня 1993 р. № 1662 «Про поліпшення розрахунків у господарстві й підвищення відповідальності за їх своєчасне проведення»; Указ Президента РФ від 23 травня 1994 р. № 1005 «Про додаткові заходи з нормалізації розрахунків і зміцнення платіжної дисципліни в народному господарстві»; Постанова Уряду РФ від 26 вересня 1994 р. № 1094 «Про оформлення взаємної заборгованості підприємств і організацій векселями єдиного зразка і розвитку вексельного обігу»; листи Центрального банку РФ від 9 вересня 1991 р. № 14-3/30 «Про банківські операції з векселями» і від 23 лютого 1995 р. № 26 «Про операції комерційних банків з векселями й змінах у порядку бухгалтерського обліку банківських операцій з векселями»; лист ВАС РФ від 21 жовтня 1994 р. № 03-47 «Про використання в господарському обігу єдиного зразка бланка переказного векселя й простого векселя»; Інформаційний лист Президіума ВАС РФ від 25 червня 1997 р. № 18 «Огляд практики вирішення суперечок, пов'язаних з використанням векселя в господарському обігу»; Постанова Пленуму ВР РФ і Пленуму ВАС РФ від 5 лютого 1998 р. № 3/1 «Про деякі питання застосування Федерального закону «Про переказний і простий вексель»; Постанова Пленуму ВР РФ і Пленуму ВАС РФ від 4 грудня 2000 р. № 33/14 «Про деякі питання практики розгляду суперечок, пов'язаних з обігом векселів». Однак, на думку С. С. Гореничого й А. А. Сфремової, значна частина цих документів «не відрізняється юридичною чистотою, а в деяких аспектах прямо суперечить природі векселя» (*Гореничий С. С., Сфремова А. А.* Вексельные операции: Правовые основы. Бухгалтерский учет. Налоговые последствия. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2002. – С. 17–18).

³⁸¹Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского Правительства СССР. – 1937. – № 52. – Ст. 221.

³⁸²*Белов В. А.* Вексельное законодательство России: Науч.-практ. комментарий. – 2-е изд., испр., перераб. и доп. – М.: ЮрИнфоР, 1999. – С. 31.

ст. ст. 48 і 49 Положення про переказний і простий вексель, виплачуються в розмірі дисконтної ставки Банку РФ, обумовленої за правилами ст. 395 Цивільного кодексу РФ.

Згідно зі ст. 4 Федерального закону «Про переказний і простий вексель», векселі повинні бути тільки на паперовому носії. Хоча Федеральна комісія з цінних паперів і фондового ринку при Уряді РФ Постановою від 21 березня 1996 р. № 5 затвердила Положення про обіг бездокументарних простих векселів, ст. 4 Закону «Про переказний і простий вексель» забороняє на законодавчому рівні обіг векселів у бездокументарній формі, що було підтверджено п. 2 Постанови Пленуму ВР РФ і Пленуму ВАС РФ від 4 грудня 2000 р. № 33/14, де підкреслюється, що норми вексельного права не можуть застосовуватися до зобов'язань, оформлених на електронних і магнітних носіях.

Особливості вексельного обігу в РФ

Розвиток російського вексельного ринку почався в середині 90-х років XX ст. у період переходу до ринкових відносин. Основною особливістю фінансового ринку РФ у той час був низький рівень монетарності російської економіки. Наслідком зниження кількості грошей в обороті стали криза неплатежів і бартеризація економіки.

Одним із способів вирішення проблеми дефіциту грошей стали грошові сурогати (насамперед, векселі), використовувані банками як інструменти, що компенсують нестачу грошової маси в економіці. Загальною причиною виникнення сурогатів цінних паперів були нерозвиненість фондового ринку і недостатнє його державне регулювання, а також підвищений спекулятивний попит усіх груп інвесторів на зазначені фінансові інструменти. У 1992 р., після лібералізації цін, виник дефіцит грошової маси, різко зросла інфляція й почався спад в економіці. Тому довготермінові капіталовкладення були не ефективні.

Вексельні програми в РФ з'явилися в першій половині 90-х років XX ст. Зокрема, в 1993–1996 рр. випускався антиінфляційний вексель – простий вексель, що мав номінальну суму, в іноземній валюті, але погашався за рублі. Він являв собою зобов'язання банку сплатити векселедержателю зазначену у векселі суму доларів США з відсотками в рублях відповідно до курсу на момент сплати.

Спроби запровадження широкомасштабного вексельного обігу «зверху» (ухвалення 26 вересня 1994 р. Постанови Уряду РФ № 1094 «Про оформлення взаємної заборгованості підприємств і організацій векселями єдиного зразка і розвиток вексельного обігу») виявилися недостатньо ефективними з кількох причин: не було економічних основ для оформлення заборгованості векселями; інформація про методи роботи з векселями була відсутня; не були розроблені правові норми, що регламентують критерії вексельної правоздатності й порядок стягнення за векселями.

У 1994 р. уряд РФ вирішив переоформити 10% своєї заборгованості на казначейські векселі Міністерства фінансів РФ, після чого на російському фондовому ринку з'явилися державні казначейські векселі і зобов'язання, що мали на меті скоротити дефіцит федерального бюджету і погасити заборгованість держави перед підприємствами-постачальниками (у березні 1994 р. заборгованість досягла 11 трлн. руб.).

Казначейські векселі випускалися серіями в бездокументарній формі з єдиною датою випуску, погашення й номінальною вартістю в межах серії, терміном на один рік від дати укладання (для всіх серій було встановлено єдиний прибуток у розмірі 40% річних).

Початковий обсяг випуску казначейських векселів становив 1100 млрд. руб. (у червні 1995 р. в обігу перебували казначейські зобов'язання на суму 46 трлн. руб.), але МВФ розкритикував уряд РФ за масштабну емісію казначейських зобов'язань, що підсилювало інфляцію. Після цього Мінфін РФ припинив випуск казначейських зобов'язань, але вже в 1996 р. став активно застосовувати схему гарантій комерційним банкам за вексельними кредитами. Це лише посилювало кризовий стан вексельного ринку, не даючи можливості ЦБ РФ здійснювати переоблік комерційних і банківських векселів.

У вересні 1996 р. ЦБ РФ запроваджує норматив ризику вексельних зобов'язань кредитних організацій, обмеживши операції комерційних банків з векселями лімітом у 200% від розміру власних коштів (з 1 березня 1997 р. був запроваджений більш жорсткий ліміт у 100%). Крім того, була створена Асоціація учасників вексельного ринку (АУВЕР) з метою забезпечити інформаційну прозорість вексельного ринку.

11 березня 1997 р. було ухвалено Федеральний закон № 48-ФЗ «Про переказний і простий вексель». Так була створена потрібна нормативна база для поширення вексельних операцій і з'явилися економічні стимули для використання векселів у кредитних і розрахункових операціях.

У середині 90-х років ХХ ст. вексельні операції (зокрема, вексельні кредити) набули значного поширення в банківській практиці. Розрахункові операції між юридичними особами і підприємцями, що здійснювалися з використанням векселів, не оподатковувалися податком з продажу, що також стимулювало вексельний обіг.

Щоб уникнути додаткового оподаткування, зазвичай, купувався банківський вексель, яким здійснювалися розрахунки за товари (роботи, послуги) замість оплати грошима. До того ж, підприємства після одержання такого векселя часто не пред'являли його до сплати в банк, а передавали далі, використовуючи як засіб розрахунку.

У 1997 р. вексельний ринок Росії швидко розширювався. Обсяг випуску векселів збільшився з 20 трлн. крб. на 1 січня 1997 р. до 54 трлн. крб. на 1 січня 1998 р. (9,5% грошової маси). Однак проблема несплати загострилася й набула загального характеру; крім того, не знижувалися розміри дебіторської та кредиторської заборгованостей підприємств. Виходом з даної ситуації стало застосування в розрахунках векселів, випуск яких досяг таких масштабів, що вексель почав виконувати функцію квазігрошей.

Багато великих російських компаній (БАТ «Газпром», БАТ «НК «Лукойл» тощо) почали емітувати векселі, якими вони розраховувалися зі своїми поставальниками і підрядчиками, а також використовували при здійсненні зарахування зустрічні вимоги. В 1997 р. тільки 30% розрахунків провадилися грошима, а 70% – квазігрошовими інструментами, насамперед векселями³⁸³.

У цей час російський вексельний ринок складався з трьох основних секторів: 1) векселі підприємств і організацій (корпоративні векселі); 2) векселі банківських і кредитних установ; 3) векселі, випущені органами виконавчої влади. На ринку

³⁸³ Рубченко М. Вторая финансовая система // Эксперт. – № 27, 19.07.2004. – С. 32–35 (<http://www.sdm-bank.ru/pressroom/publications/19896>).

корпоративних векселів найпоширеніші були векселі НК «Лукойл», РАО «Газпром» і АТ «Северсталь».

У цілому, кажучи про докризовий період в історії російського вексельного ринку (1993–1998 рр.), можна відзначити, що на ньому поширилися розрахункові папери, які мали форму векселів (іноді вона порушувалася), але, по суті, векселями не були. Умови їх погашення були такі, що котирування цих паперів не досягали номіналу навіть після настання відповідних термінів. Причиною цього була, зокрема, відсутність в цих паперів найважливішої властивості векселя – безумовності грошового зобов'язання.

Грошова оплата такого векселя найчастіше взагалі не передбачалася (векселі Енергетичного союзу приймалися в рахунок погашення заборгованостей за електроенергією; векселі Міністерства шляхів сполучення погашалися правом перевезення вантажів на визначену суму залізницею; існували також «бензинові», «вугільні», «металургійні» та інші векселі). Величезні обсяги випуску таких векселів призвели до того, що їх ринкова вартість становила не більше 50% від номіналу.

На цьому етапі ринок залишався неорганізованим і неструктурованим, на ньому частими були різні зловживання. Серпнева криза 1998 р. призвела до краху вексельних «пірамід», однак сам вексельний ринок не зник – відбулася його реструктуризація.

Оскільки після кризи 1998 р. фондовий ринок тривалий час не функціонував нормально, вексель став основним (можливо, навіть єдиним) фінансовим інструментом з високою ліквідністю. По суті, криза 1998 р. зруйнувала всю колишню фінансову систему крім вексельного ринку. Тому у вересні–грудні 1998 р. і всю першу половину 1999 р. векселі залишалися фактично єдиним фінансовим інструментом. Майже весь обіг на вексельному ринку в цей час був забезпечений векселями «Газпрому», і лише з початком відновлення фінансової системи на ринку знову з'явилися векселі банків.

До середини 1999 р. ситуація на фінансовому ринку Росії значною мірою стабілізувалася, й почався другий етап в історії російського вексельного ринку, більш організований. Хоча почали з'являтися корпоративні облігації, вексельний ринок продовжував посідати одне з основних місць за обсягами угод, що уклалися.

На початку 2000 р. відновилася структура ринку, що існувала до кризи 1998 р. Однак вексельний ринок після кризи якісно відрізнявся від докризового – більшість векселів на ринку були випущені надійними банками і компаніями, що дало можливість використовувати векселі як інвестиційний інструмент подібно до корпоративних облігацій.

Хоча позабанковий вексельний ринок важко аналізувати через брак надійних даних, загальні тенденції його розвитку можна визначити за обсягом банківських операцій. Зокрема, співвідношення обсягу інвестування в основні цінні папери й у векселі було стабільним (у 1999–2000 рр. воно становило в середньому близько 28%). Найбільшим цей показник був наприкінці 1998 р. через дефіцит державних та інших цінних паперів після кризи.

Обсяг активних операцій банків з векселями становив 5,9% у 1999 р. і 5% у 2000 р. Для порівняння відзначимо, що в Німеччині він становив на той час 1,3%, а в

інших економічно розвинених країнах 2–3%. На початок 1999 р. найпривабливішими для редисконтування були векселі ВАТ «Газпром», а також деяких банків («Газпромбанк», «Сбербанк»)³⁸⁴.

Лідерами емісії були великі структури – «Сбербанк», «Внешторгбанк», «Газпром» і «Газпромбанк». Проте останнім часом присутність «Газпрому» на ринку векселів скорочується. Так, якщо на початку 2002 р. обсяг векселів «Газпрому» досягав 90 млрд. крб., то до 1 квітня 2003 р. він знизився у п'ять разів – до 18 млрд. крб., а на початок 2005 р. становив близько 15 млрд. крб. Цей спад був зумовлений орієнтацією на інші види комерційних паперів³⁸⁵.

У 2000 р. вексельний ринок став набагато ширшим як за кількістю векселів, що перебували на ньому в обігу, так і за кількістю операторів. У результаті зросли обсяги угод і збільшилася ліквідність, а потреба в кредиті створила нові передумови для структурного перетворення вексельного ринку, для виходу на нього нових векселедавців. Вексельний ринок став більш цивілізованим, на ньому поширилися загальновизнані правила ведення операцій, з'явилася інфраструктура і були створені комітети з вексельного ринку в рамках Асоціації учасників вексельного ринку (АУВЕР)³⁸⁶.

При цьому неприродно великий обсяг векселів у розрахунках, характерний для докризового етапу в історії вексельного ринку РФ, значно скоротився: якщо в 1997–1998 рр. їх частка становила понад 20% від загального обсягу операцій, то до 2001 р. вона знизилася до 7,5–8,5%.

Поліпшилася якість векселів, більшість з яких у повному обсязі погашалися коштами. Товарні векселі, поширені в докризовий період історії російського вексельного ринку, ще в 1997–1999 рр. були погашені частково грошима, частково постачаннями товарів.

У цілому, основні зміни на вексельному ринку у 2000–2002 рр. полягали в збільшенні обсягів фінансових векселів, а частка векселів, що використовувалися для розрахунків і здійснення операцій зарахування, значно знизилася. Крім того, деякі великі векселедавці (наприклад, ТОВ «Газпром») поступово почали скорочувати вексельні програми, надаючи перевагу іншим інструментам залучення ресурсів.

На початок 2004 р. крім значного обсягу банківських векселів на вексельному ринку були присутні дві великі вексельні програми «Русагрокапитала» і «Стройметресурса». В середині лютого відбувся дефолт «Русагрокапитала», що спричинило кризу на вексельному ринку РФ.

Багато підприємств, що розраховували на рефінансування й на підтримку постійного обсягу своїх векселів, опинилися в критичному стані. Банки різко підвищили ставки за кредитами, а потім припинили будь-яке кредитування підприємств, після чого «Стройметресурс» у липні 2004 р. припинив оплату своїх векселів. Унаслідок цього в середині 2004 р. обсяг операцій на вексельному ринку РФ значно скоротився. Ситуація нормалізувалася на початку наступного року.

Визначити обсяг вексельного ринку 2005 р. складно. За різними оцінками він становить від 100–200 млрд. до 300–350 млрд. руб. На початку року частка векселів

³⁸⁴Соколов В. В. Современный вексельный рынок в Российской Федерации (http://www.ecfor.ru/cgi-bin/doc.pl?7Publishing/Magazine/2001-04/2001_04_09.pdf).

³⁸⁵www.barrit.ru/cgi-bin/arts.cgi?c=v&id=2652.

²⁹⁴www.auver.ru.

на борговому ринку скоротилася до 29% проти 43% на початку 2004 р., хоча за обсягом вексельний ринок посідає друге місце на борговому ринку і перше – на ринку корпоративного боргу³⁸⁷.

У структурі операцій боргового ринку векселі у 2005 р. становили 42–39% (рис. 4).

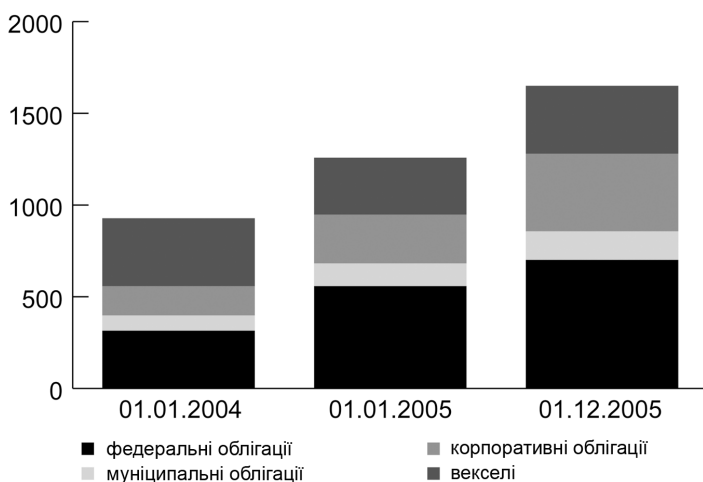

Рис. 4. Обсяг боргового ринку у 2004–2005 рр.³⁸⁸

У цілому, для російського вексельного ринку типовим є переважання кількох основних типів векселів. Насамперед, це банківські векселі. Банки займають основний обсяг на вексельному ринку (близько 70%), залучаючи кошти з фінансового ринку шляхом видачі своїх векселів.

За даними Банку Росії, станом на 1 грудня 2004 р. обсяг випущених банками векселів становив близько 366 млрд. крб., збільшившись з початку року на 13%. На 25 найбільших банків-векседавців припадає понад 50% від обсягу випущених векселів, хоча в результаті кризи 2004 р. обсяг ринку скоротився майже на 10%. Прибутковість банківських векселів перебуває в межах від 4–6% річних («Ощадбанк», ВТБ) до 12–14% річних³⁸⁹.

До другої групи векселів, розповсюджених на російському ринку, відносяться корпоративні векселі. За їх допомогою корпорації мають додаткові обігові кошти через одержання комерційних кредитів від постачальників. Крім того, банківський кредит замінюється дешевшим комерційним.

Частка векселів промислових і торгових компаній, тобто небанківських векселів, становить приблизно 30% від загального обсягу векселів, що перебувають

³⁸⁷Ермак А. Вексельный рынок: итоги 2004 г. // Рынок Ценных Бумаг. – 2005. – № 5 (<http://www.rcb.ru/Archive/articlesrcb.asp?aid=5078>).

³⁸⁸<http://data.cbonds.info/bondcongress/spb2005/presentations/Dulebenev.zip>.

³⁸⁹Ермак А. Вексельный рынок: итоги 2004 г. // Рынок Ценных Бумаг. – 2005. – № 5 (<http://www.rcb.ru/Archive/articlesrcb.asp?aid=5078>).

в обігу на ринку. За даними Банку Росії, обсяг дисконтованих комерційними банками векселів цих компаній становив на 1 грудня 2004 р. близько 90 млрд. руб., а на початку 2005 р. – 160–180 млрд. руб. Великими векселедавцями серед промислових компаній є ВАТ «Газпром» (хоча обсяг його векселів за останні два-три роки значно знизився), ДМК «Норильський нікель», АК «АЛРОСА», ТНК, «Салаватнефтеоргсинтез», «ЦентрТелеком», «Южтелеком» тощо.

До третьої групи векселів можна віднести муніципальні векселі. Ці векселі до березня 1997 р. давали можливість регіональній владі компенсувати недолік коштів і покривати дефіцит регіонального бюджету.

На вексельному ринку РФ переважають корпоративні прості векселі (традиційно в Росії поширені саме прості векселі, а переказні використовуються переважно в операціях іноземних компаній, що здійснюють комерційну діяльність на території Росії, а також російських організацій, які мають комерційні контакти з іноземними партнерами).

Структура основних векселедавців і організаторів вексельних програм у третьому кварталі 2005 р. представлена на рис. 5 і 6.

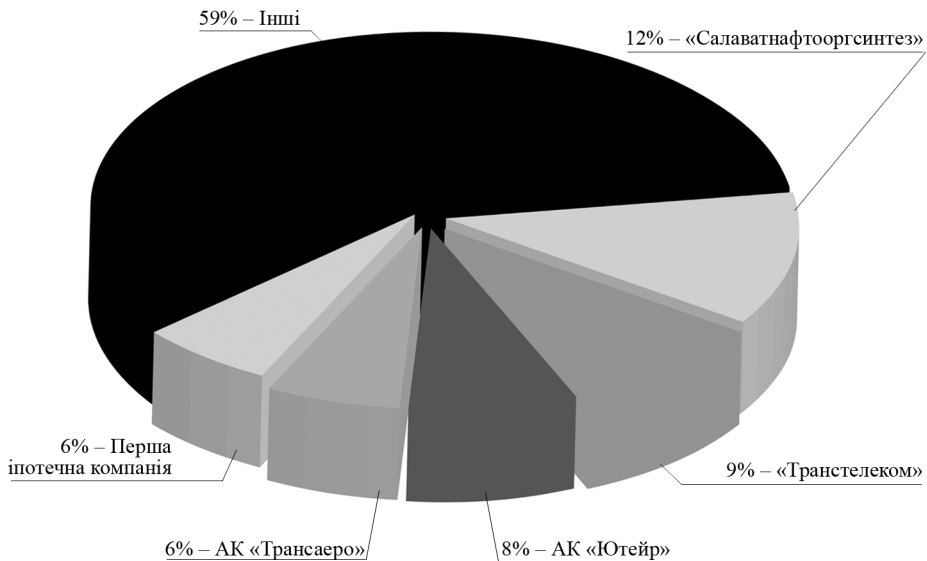

Рис. 5. Основні векселедавці на вексельному ринку РФ³⁹⁰

³⁹⁰<http://data.cbonds.info/bondcongress/spb2005/presentations/Dulebenetz.zip>.

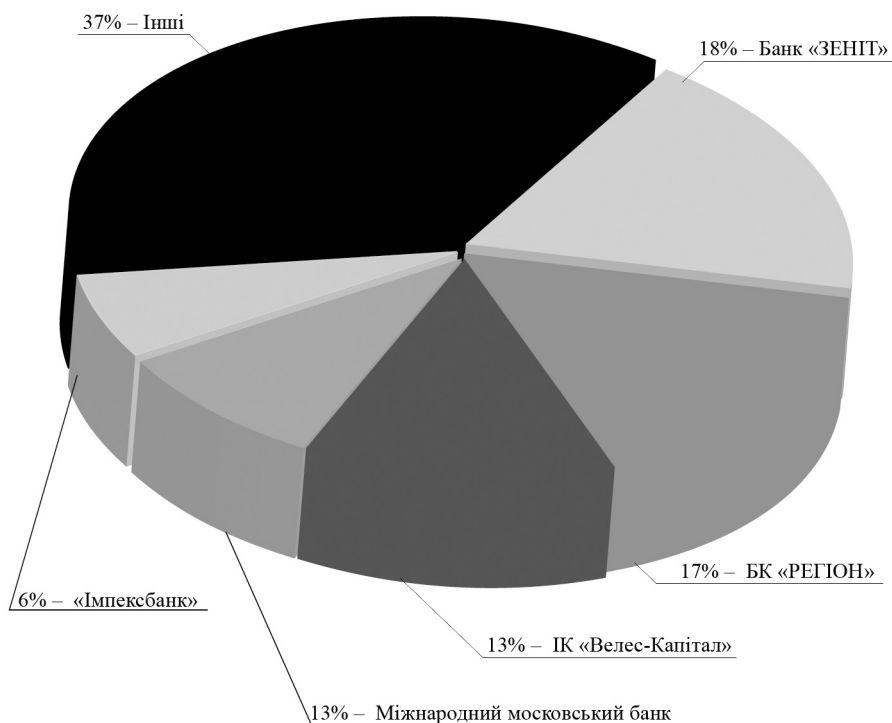

Рис. 6. Найбільші організатори вексельних програм з некредитних організацій за три квартали 2005 р.³⁹¹

Одна з особливостей вексельного ринку РФ, на відміну від країн з розвинутою ринковою економікою, полягає у переважанні в кредитних організацій пасивних операцій над активними. З економічно розвинених країн, де присутні пасивні операції з власними векселями, можна назвати лише Німеччину.

Крім того, в Росії банки є найбільш активними учасниками вексельного ринку як покупці й емітенти, аналогію чому також можна бачити тільки в Німеччині (у всіх інших країнах пасивні операції банків полягають в роботі з власними акцептами).

Ймовірно, що, незважаючи на прогнози, заміщення вексельного ринку облігаційним не відбувається, і причина цього полягає в різних термінах і цілях запозичення. Випуск облігаційної позики припускає запозичення на відносно довгий термін: використовувати для короткострокового залучення коштів довгострокові облігаційні позики (їх підготовка займає приблизно три – шість місяців) недоцільно.

³⁹¹<http://data.cbonds.info/bondcongress/spb2005/presentations/Dulebenetz.zip>.

2.2.6. Вексельний ринок України

Вексельне законодавство України

В Україні, так само як і в інших державах, що утворилися після розпаду СРСР, відродження вексельного обігу відбувалося за умов ринкових реформ, у процесі пошуку тих фінансових інструментів, що могли б (принаймні частково) послабити проблему несплати державних підприємств і перебороти кризу взаємної заборгованості.

Перша в українському законодавстві згадка про вексельний обіг міститься в Законі «Про підприємства в Українській РСР» від 27.03.1991 р. Постанова Верховної Ради УРСР № 888 від 27.03.1991 р. «Про порядок введення в дію Закону УРСР «Про підприємства в Українській РСР» передбачала, що з 1.04.1991 р. починає діяти цей закон, п. 5 ст. 24 якого містив положення про застосування векселів для оформлення відносин під час надання товарного кредиту продавцям товарів (робіт, послуг) і покупцям (споживачам).

Після проголошення незалежності в Україні було прийнято Закон України «Про правонаступництво України» від 12.09.1991 р. і постанову Верховної Ради України «Про порядок тимчасової дії на території України актів законодавства СРСР» від 12.09.1991 р. Ці законодавчі акти підтверджували дію на території України Женевських конвенцій і Положення про переказний і простий вексель, прийнятого ЦВК і РНК СРСР від 7.08.1937 р. № 104/1341.

Через деякий час з'явилися спеціальні законодавчі акти, що регулювали вексельний обіг. Так, 18.06.1991 р. була ухвалена постанова Верховної Ради УРСР № 1202-ХІІ «Про порядок введення в дію Закону Української РСР «Про цінні папери і фондову біржу», що набула чинності з 01.01.1992 р. Згідно ст. 21 даного закону, порядок випуску й обігу векселів має визначити Кабінет Міністрів України (що було доручено зробити до 01.10.1991 р.).

У ст. 3 цього закону зазначається, що вексель відноситься до цінних паперів, а в ст. 21 дається визначення векселя як цінного папера, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання векселедавця векселедержателю сплатити після настання терміну зазначену суму грошей. На сьогоднішній день це єдине визначення векселя, дане на рівні чинного в Україні законодавства. Крім того, в ст. 21 зазначалося, що випускаються два види векселів – простий і переказний; наводилися їхні обов'язкові реквізити.

У 1991 р. з'явилися листи НБУ від 09.09.1991 р. № 16042 і Мінфіну України від 02.10.1991 р. № 03-304, 8-4481, де були висловлені пропозиції про необхідність використання Положення про переказний і простий вексель, затвердженого постановою ЦВК і РНК СРСР від 07.08.1937 № 104/1341.

Нарешті, 17.06.1992 р. було ухвалено постанову Верховної Ради України № 2470-ХІІ «Про застосування векселів у господарському обігу України», згідно з яким запроваджувався вексельний обіг з використанням простих і переказних векселів відповідно до Женевської конвенції № 358. У даній постанові Кабінету Міністрів і НБУ було доручено розробити правила виготовлення і використання вексельних бланків (Положення про переказний і простий вексель 1937 р., яке було чинним на той час, не згадує про це, зупиняючись лише на реквізитах векселя).

У постанові Верховної Ради України про використання векселів чітко визначено, що у вексельному обігу використовуються простий і переказний вексель відповідно до норм Женевських конвенцій 1930 р. Однак, незважаючи на те, що даною постановою було передбачено запровадження в Україні вексельного обігу з використанням простих і переказних векселів, у документі не було сказано, що на території України є чинними три Женевських конвенції.

Кабінет Міністрів України і НБУ спільною постановою від 10.09.1992 р. № 528 ухвалили «Правила виготовлення і використання вексельних бланків», що до набуття чинності Закону України «Про обіг векселів в Україні» 5.04.2001 р. були основним документом, який регулював вексельний обіг в Україні. «Правила...» передбачали (ч. 2, п. 1), що до затвердження порядку випуску й обігу векселів використання вексельних бланків здійснюється відповідно до постанови ЦВК і РНК 1937 р., але з урахуванням певних особливостей вексельного обігу в Україні. Дві з них відповідали Уніфікованому вексельному закону (УВЗ): 1) у господарському обігу України можуть використовуватися переказні та прості векселі; 2) сума платежу обов'язково вказується цифрами та літерами. Ще дві особливості стосувалися заповнення векселя: 1) вексельний бланк може заповнюватися як друкованими літерами, так і від руки; 2) вексель підписує керівник і головний бухгалтер.

Дві наступних особливості ще більше обмежували можливості вексельного обігу в Україні. Так, в абз. 2 п. 1 розділу II «Правил...» № 528 було визначено, що векседавцями і векселедержателями могли бути лише юридичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності. Не можуть використовувати векселі як фізичні особи (приватні підприємці), так і юридичні особи, що не є суб'єктами підприємницької діяльності. Однак в абз. 3 п. 1 розділу II вказано, що Міністерство фінансів України та НБУ, що не є суб'єктами підприємницької діяльності, також мають право випускати векселі. Пізніше була ухвалена низка законодавчих і нормативних актів, відповідно до яких векседавцями можуть бути органи Пенсійного фонду і Державного казначейства, що також не є суб'єктами підприємницької діяльності. Ще одним істотним обмеженням, прийнятим «Правилами...» № 528, було те, що векселі могли видаватися лише для оплати за постачання продукції, виконану роботу і надані послуги (крім векселів Міністерства фінансів, НБУ і комерційних банків).

Протягом кількох років векселі не дуже активно використовувалися в господарських операціях. З 1995 до 2000 рр. було прийнято кілька нових законів, інших нормативних документів і офіційних роз'яснень, що доповнювали розглянуті вище документи. Поступово вексельний обіг в Україні розширювався, чому сприяв указ Президента України від 04.03.1998 р. № 167/98 «Про заходи щодо підвищення відповідальності за розрахунки з бюджетом і цільовими фондами», яким встановлювалася заборона на укладання угод переказу боргу. Після цього підприємці почали активно використовувати векселі як засіб розрахунку за допомогою третіх осіб; розширилося використання векселів і для фінансового кредитування, а також бюджетних розрахунків для покриття заборгованості бюджетних організацій перед суб'єктами підприємницької діяльності й бюджетними цільовими фондами (насамперед, Пенсійним фондом).

У липні 1999 р. Верховна Рада України ухвалила три закони про приєднання до трьох Женевських вексельних конвенцій³⁹², а самі Женевські конвенції набули чинності в Україні з 6 січня 2000 р.³⁹³. Приєднання до Конвенції № 358 надало Україні можливість скористатися правом застосувати будь-які застереження з зазначених у Додатку II. СРСР у 1937 р. не використав цього права. Не використала його і Верховна Рада України, ухвалюючи постанову від 17.06.1992 р. «Про використання векселів у господарському обігу України», оскільки для внесення в УВЗ легітимних виправлень необхідне було попереднє приєднання до Конвенції № 358.

4 травня 2001 р. був опублікований Закон України «Про обіг векселів в Україні», що став першим національним документом на рівні закону, який регулює вексельний обіг в Україні. Цим законом були визначені ті поправки з Додатка II, що застосовуються в Україні.

Стаття 1 Закону визначає, що законодавство України про вексельний обіг включає в себе Женевську конвенцію № 358, якою було впроваджено Уніфікований закон про переказні та прості векселі, з урахуванням застережень, обумовлених Додатком II до цієї Конвенції³⁹⁴; Женевську конвенцію № 359 про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі³⁹⁵; Женевську конвенцію № 360 про гербовий збір стосовно переказних векселів та простих векселів³⁹⁶. Крім

³⁹²Закон України № 826-XIV «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р., якою запроваджено Уніфікований закон про переказні векселі та прості векселі» (згідно з цим Законом приєднання до Женевської конвенції здійснено з урахуванням застережень, обумовлених Додатком II до цієї Конвенції); Закон № 827-XIV «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р. про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі»; Закон № 828-XIV «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р. про гербовий збір стосовно переказних векселів і простих векселів».

³⁹³Інформаційний лист Міністерства іноземних справ від 03.02.2000 р. № 4, 3/7–612–126.

³⁹⁴Україна приєдналася до зазначеної Конвенції після прийняття Закону України «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р.» від 06.07.99 р. № 826-XIV.

³⁹⁵Україна приєдналася до зазначеної Конвенції після прийняття Закону України «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р. про врегулювання деяких колізій законів про переказні векселі та прості векселі» від 06.07.99 р. № 827-XIV.

³⁹⁶Україна приєдналася до цієї Конвенції після прийняття Закону «Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 р. про гербовий збір стосовно переказних векселів і простих векселів» від 06.07.99 р. № 828-XIV.

того, до українського вексельного законодавства входить Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» та інші нормативні акти.

Проаналізуємо положення Закону України «Про обіг векселів в Україні» № 2374-III, що визначають особливості вексельного обігу в Україні. Стаття 2 визначає особливості дії УВЗ в Україні і рекомендує використання не всіх 23 виправлень, а лише тих, які обумовлені в ст. ст. 3, 7, 9, 10 і 13 Додатка II до Уніфікованого вексельного закону.

Пунктом 2 ст. 2 Закону України «Про обіг векселів в Україні» були внесені зміни в порядок оплати за векселем, виданим в іноземній валюті. Так, згідно зі ст. 41 УВЗ, оплата переказного векселя може бути здійснена в місцевій валюті у випадку надзвичайних обставин (наприклад, якщо та валюта, в якій виданий вексель, не має обігу в місці здійснення платежу). Це правило не використовувалося, якщо трасат обумовив, що сплату необхідно здійснити в певній валюті. Однак у п. 2 ст. 2 Закону України «Про обіг векселів в Україні» відзначається: якщо трасат зазначив, що оплату потрібно здійснити у валюті, визначеній у векселі, вона здійснюється в національній валюті за курсом НБУ на день терміну оплати, а при простроченні оплати (на розсуд власника векселя), може бути використаний курс на момент здійснення платежу. Таким чином, Закон України «Про обіг векселів в Україні» передбачає, що в Україні вексель, виданий в іноземній валюті, може бути погашений лише в національній валюті України (і тільки в особливих випадках – в іноземній валюті за індивідуальною ліцензією НБУ). Приєднавшись до цього застереження, Україна фактично визнала існування надзвичайних обставин.

Згідно з п. 3 ст. 2 Закону, юридичні ситуації, зазначені в абз. 3 ст. 44 УВЗ передбачають, що протест у разі несплати за переказним векселем, який підлягає сплаті на певну дату (або у визначений термін від моменту складання чи пред'явлення), має бути здійснений у день, коли вексель підлягає сплаті, або в один з двох робочих днів, наступних за днем, в який вексель підлягає сплаті.

Проаналізуємо специфіку положень п. 4 ст. 2 Закону України «Про обіг векселів в Україні». Стаття 10 Додатка II до УВЗ передбачає, що законодавство кожної з країн, що приєдналися до УВЗ, має право точно визначати юридичні ситуації, передбачені в пп. 2 і 3 ст. 43, а також в абз. 6 ст. 44 Уніфікованого вексельного закону.

У тексті даного Закону ці юридичні ситуації визначаються в такий спосіб:

- у випадку порушення справи про банкрутство трасата, а також у разі визнання його банкрутом незалежно від того, чи акцептував він вексель (п. 2 ст. 43);

- у випадку визнання банкрутом трасанта за векселем, що не підлягає акцепту (п. 3 ст. 43);

- у випадку визнання трасата банкрутом і незалежно від того, чи акцептував він вексель, або у випадку визнання банкрутом трасанта за векселем, який не підлягає акцепту, для використання власником векселя права регресу буде досить пред'явлення судового рішення про визнання банкрутом такого трасата чи трасанта (абз. 6 ст. 44).

Істотні обмеження вексельного обігу в Україні створює п. 5 ст. 2 цього Закону. Якщо п. 2 ст. 48 і п. 2 ст. 49 УВЗ обумовлюють відсотки за неакцептованим чи несплаченим векселем у розмірі 6% від суми, то Закон України «Про обіг векселів

в Україні» передбачає, що відсотки на вексельну суму нараховуються на основі розміру облікової ставки НБУ. Оскільки така ставка в Україні досить висока, це явно гальмує розвиток вексельного обігу.

Згідно зі ст. 3 Закону (яка спирається на ст. 2 Конвенції № 359, де зазначено, що здатність особи приймати на себе зобов'язання за переказними чи простими векселями визначається національним законодавством), видавати векселі й одержувати їх можуть юридичні та фізичні особи, що є суб'єктами підприємницької діяльності.

Згідно зі ст. 4 Закону України «Про обіг векселів в Україні», переказні й прості векселі можуть видаватися лише для оформлення грошового боргу за фактичне постачання товарів, виконані роботи чи надані послуги. При цьому сума платежу за векселем не може перевищувати вартості товарів, робіт і послуг, а у випадку укладання відповідного договору в нього неодмінно має бути внесена умова, що розрахунки будуть проводитися з використанням векселів. Таким чином, відповідно до цього положення в Україні вексель має винятково товарний характер. Про фінансові банківські векселі, на відміну від Положення № 528, Закон України «Про обіг векселів в Україні» взагалі не згадує.

У п. 3 ст. 5 даного Закону міститься положення, згідно з яким вексель від імені юридичної особи має бути підписаний керівником і головним бухгалтером; їх підписи мають бути завірені печаткою. Незважаючи на звичність такої практики оформлення документів в Україні, не можна не відзначити явну суперечність даного положення світовій практиці й УВЗ, згідно зі ст. ст. 7–8 якого вексель має містити лише один підпис.

Стаття 6 Закону визначає, що вексельні платежі на території України здійснюються винятково в безготівковій формі; ст. 9 регулює особливості видачі (індосування) векселів для нерезидентів, а також інші умови проведення розрахунків між резидентами та нерезидентами в зовнішньоекономічній діяльності (в УВЗ про це взагалі не згадується).

Ще одним обмеженням вексельного обігу можна вважати вимогу ст. 10 Закону вести реєстр виданих векселів за формою, затвердженою ДКЦПФР. При цьому не визначені механізм контролю за веденням такого реєстру фізичними особами і конкретні заходи щодо відповідальності за невиконання цієї вимоги в Законі не передбачені.

Стаття 12 Закону забороняє використовувати векселі як внесок у статутний фонд господарчих товариств, що з економічної точки зору суперечить ст. 4 цього ж Закону, згідно з якою товарність векселя є обов'язковою.

Необхідно зупинитися на питанні про функції розрахункових палат. Згідно зі ст. 39 УВЗ, пред'явлення переказного векселя в розрахункову палату є рівнозначним пред'явленню векселя до сплати. Згідно зі ст. 7 Закону України «Про обіг векселів в Україні», ці функції повинні виконувати органи Державного казначейства України й установи банків, що здійснюють розрахункове обслуговування векселедавців і трасантів (постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про розрахункові палати для пред'явлення векселів до сплати» від 25.09.2001 р. № 403). Дане Положення набуло сили з 16.10.2001 р. і передбачає, що у відповідності зі ст. 38 УВЗ і ст. 7 За-

кону України «Про обіг векселів в Україні» функції таких палат в Україні виконують установи банків, в яких відкриті поточні рахунки платника за векселем.

Зокрема, ст. 4 Положення передбачає, що у випадку надходження в установу банку письмового запиту від особи, яка може документально підтвердити, що є векселедержателем певних векселів, установа банку зобов'язана протягом двох робочих днів надати письмове підтвердження можливості виконання нею функції розрахункової палати, але лише у випадку наявності договору між установою банку і платником за векселем про можливість підтвердження установою банку свого статусу розрахункової палати.

Поява даного Положення зумовлена тим, що в Україні проблема пред'явлення векселів існує із самого початку відродження вексельного обігу. Ця проблема полягає в тому, що відомі випадки, коли платники за векселем, не бажаючи сплачувати борг, заявляють у суді, що їм не пред'являли до оплати даний вексель і, відповідно, судовий позов є безпідставним. Така ситуація, на наш погляд, почасти була зумовлена тим, що Положення 1937 р., на основі якого тривалий час здійснювався вексельний обіг в Україні, не передбачало можливості пред'явлення векселя в розрахункову палату.

З ухваленням Положення факт пред'явлення векселя до сплати стало важко заперечувати, оскільки згідно зі ст. 38 і ст. 77 УВЗ пред'явлення як переказних, так і простих векселів у розрахункову палату є рівнозначним пред'явленню векселя до сплати.

Хоча нормативні документи, що визначають правила обігу векселів в Україні (насамперед, Закон України «Про обіг векселів в Україні»), досить детально розроблені, оцінка того, наскільки введені цим законом зміни впливають на розвиток вексельного обігу, є неоднозначною. При створенні Закону України «Про обіг векселів в Україні» був використаний досвід вексельних операцій початку ХХ ст., а новітні тенденції еволюції вексельного ринку в економічно розвинених країнах, що виявилися наприкінці ХХ ст. (використання комерційних паперів, банківських акцептів тощо) не знайшли належного відображення в українському вексельному законодавстві.

В Україні використання векселя як інвестиційного інструмента обмежено Законом України «Про обіг векселів в Україні». Діє норма обов'язкової «товарності» векселя і, таким чином, фактично заборонені фінансові векселі, що емітували в Україні банки.

Особливості вексельного обігу в Україні

В Україні вексельний обіг відновився за умов кризи неплатежів, а розрахунково-платіжна функція векселів поступово замінила собою функцію кредиту і стала провідною. Про це свідчить, зокрема, застосування векселів для зарахування взаємних вимог, погашення неплатежів і побудови розрахунково-платіжних ланцюжків. Деформація функцій векселя в Україні кінця ХХ ст. та його використання як розрахункового засобу перешкоджає застосуванню векселя за призначенням як інструменту комерційного кредиту, а внаслідок цього заважає оздоровленню та зміцненню фінансового стану підприємств.

Крім того, на фінансовому ринку України векселі, що багаторазово передаються, практично не обмінюються на гроші, а використовуються як обіговий інструмент. Векселі в економіці України обслуговують лише обмежений вид торгових операцій і в більшості випадків надходять до постачальників високоліквідної продукції чи до структур з великим обсягом грошових потоків, таких як «Укрзалізниця», «Укртелеком», підприємств паливно-енергетичного комплексу.

Серед основних типів векселів, що використовувалися на українському фінансовому ринку, необхідно відзначити казначейські, корпоративні, податкові, регіональні та пенсійні векселі³⁹⁷. Початок випуску казначейських векселів у 1996 р. став поштовхом для розвитку вексельного обігу в Україні. Однак майже півтора року казначейські векселі в обігу фактично не зустрічалися, лише іноді з'являлися повідомлення про використання державою казначейських векселів як застави під кредити, отримані в недержавних фінансових структур.

Хоча було створено законодавчу базу і механізм функціонування казначейських векселів³⁹⁸, можливості цього різновиду векселів в ефективному покритті дефіциту державного бюджету, а також їх активна функція у формуванні базової ставки цінних паперів на фондовому ринку використовується недостатньо.

У другій половині 90-х років ХХ ст. на українському вексельному ринку поширилися корпоративні векселі. Специфіка їх використання в Україні полягала в основному у викачуванні коштів із державних підприємств. Промислові підприємства змушені були продавати векселі з величезним дисконтом, щоб одержати потрібні у виробничому циклі гроші від фінансових посередників.

Найвищий пік торгівлі корпоративними векселями відзначався в період масових неплатежів у паливно-енергетичному комплексі. Борги за електроенергію оформлялися векселями, які продавалися з великим дисконтом, що доходив іноді до 50%. Після цього такі векселі зосереджувалися в приватних структурах, які одержували завдяки цьому значні прибутки. У такий спосіб за допомогою векселів відбувалося переміщення коштів з державних підприємств паливно-енергетичного комплексу в приватні фірми, які потім за ці векселі змогли приватизувати більшість державних підприємств³⁹⁹. Незважаючи на відзначені негативні сторони в історії «енерговекселів», вони були не тільки першими відомчими (тобто, по суті, корпоративними) векселями, випущеними Міністерством енергетики, а й взагалі першими векселями, що набули масового поширення на українському ринку цінних паперів.

Ще одним специфічним різновидом векселів на українському вексельному ринку є податкові векселі. Це прості векселі, що видаються платниками податків (за їх бажанням і згодою) з метою відстрочки платежів за податковими зобов'язаннями.

Брак достатньої кількості грошей в обігу і криза неплатежів призвели до виникнення векселів не тільки відомств енергокомплексу, а й адміністрацій окре-

³⁹⁷ Демківський А. В. Вексельний обіг в Україні: Навч. посібник. – К.: ВІРА-Р, 2003. – С. 101.

³⁹⁸ Основним нормативним документом, що визначає правила обігу казначейських векселів, є Інструкція Головного управління Державного казначейства і Державної податкової адміністрації України «Про застосування порядку викупу кредиторської заборгованості дотаційних підприємств», затверджена наказом № 100/219 від 21.04.1999 р.

³⁹⁹ Вексельное обращение / Аваков А. Б., Гаевой Г. И., Бешанов В. А. и др. – Харьков: Фолио, 2000. – С. 91.

мих регіонів України. Принцип використання так званих регіональних векселів пов'язаний з механізмом передачі в регіональні бюджети податків. У травні 1999 р. Кабінет Міністрів України затвердив Порядок випуску й обігу векселів обласних державних адміністрацій, що дозволило здійснювати зарахування платежів у місцеві бюджети. Після цього керівники областей почали розробляти і впроваджувати власні системи зарахування. У такий спосіб схема використання регіональних векселів замінила собою систему взаємозарахування, яка існувала раніше.

Фінансовий дисбаланс окремих сфер української економіки зумовив появу форм векселів зі суттєвими відхиленнями від загальноновизнаних норм вексельного права. Прикладом таких модифікованих векселів є не тільки векселі, видані під час примусового зарахування взаємної заборгованості для розрахунків за електроенергію чи регіональні векселі, а й векселі, пов'язані з відстрочкою заборгованості платежів у Пенсійний фонд України. Це так звані пенсійні векселі, що містять у тексті умову «для забезпечення платежів у Пенсійний фонд», що є неприпустимим для класичних векселів.

За даними Державного комітету статистики України⁴⁰⁰ можна простежити динаміку змін вартості цінних паперів, зокрема векселів (Табл. 9).

Аналізуючи про сучасний стан вексельного ринку України, слід відзначити, що цей ринок усе ще залишається недостатньо організованим, а визначити точно обсяг векселів, що перебувають в обігу, практично неможливо. В Україні немає органу, що координує розвиток вексельного ринку, оскільки Національний банк лише регулює банківські операції з векселями⁴⁰¹.

Таблиця 9

Співвідношення вартості цінних паперів і векселів з 1993 по 2005 рр.
(1993–1995 р. – млрд. крб.; 1996–2005 р. – млн. грн.)

Рік	Усього цінних паперів	Векселі		Казначейські зобов'язання	
	млрд./млн.	млрд./млн.	%	млрд./млн.	%
1993	4557,8	–	–	1206,9	26,5
1994	5708,5	30,1	0,5	1223,9	21,4
1995	55122,8	31401,4	57,0	1,2	0,0
1996	1994,6	550,5	27,6	52,8	2,6
1997	5103,6	780,4	15,3	76,5	1,5
1998	12320,0	1359,2	11,0	29,6	0,3
1999	21909,8	4704,2	21,5	–	0,2
2000	34406,2	9800,8	28,5	–	–
2001	52950,8	14863,0	28,1	–	–

⁴⁰⁰Статистичний щорічник України за 2004 рік. – Державний комітет статистики України. – К., Вид-во «Консультант», 2005. – С. 72.

⁴⁰¹За даними комерційних банків у період із серпня по жовтень 2005 р. обсяг векселів, авальованих банками, становив 2,8 трлн. грн., а врахованих векселів – 1,1 трлн. грн. (Руденко Т. Вексельні ринки України і Росії: історія і перспективи // Цінні папери України. – 2006. – № 3 (395). – С. 9).

2002	67483,1	20120,0	29,8	—	—
2003	88818,1	26720,0	30,1	—	—
2004	113888,2	31137,4	27,3	148,7	0,1
2005	147822,2	49147,7	33,2	54,7	0,04

Таким чином, для українського вексельного ринку характерні такі особливості:

- використання виключно простих векселів;
- відсутність комерційних паперів у традиційному розумінні (цінних паперів з великим номіналом, що поширюються переважно серед банків та інституціональних інвесторів);
- домінуюче використання векселя як розрахункового засобу і витіснення кредитної функції;
- велика валюта векселів, абсолютне переважання їх в сфері крупного бізнесу і незначне використання вексельних операцій у середньому і малому бізнесі;
- перевага дисконтних векселів над відсотковими, що свідчить про обмеженість використання векселів як інвестицій;
- перетворення значної кількості векселів у проблемні активи вже на момент їх видачі;
- наявність відомчих векселів («енерговекселі», «газові векселі»);
- погашення векселів переважною більшістю векседавців товарами, а не грошима;
- поширення боргових зобов'язань, заснованих на вексельному праві, але які не є вексями (податкові та казначейські векселі).

Додаток 1

Створена ще на початку ХХ ст. теорія Ернста фон Якобі є важливим кроком у напрямку зближення договірної і позадоговірної підходів, що пояснюють правову природу вексельного зобов'язання. Щоб дати можливість читачу познайомитися докладніше з ідеями Е. фон Якобі, у цьому додатку публікується розділ з його книги «Право цінних паперів», що раніше не перекладався українською мовою та не видавався. Оскільки правові конструкції Е. фон Якобі часто не мають аналогів у вітчизняній правовій традиції, оригінальний німецький текст книги опубліковано в Інтернеті (<http://users.iptelecom.net.ua/~msz/jacobi>).

Ернст фон Якобі

ПРАВО ЦІННИХ ПАПЕРІВ⁴⁰²

Розділ 5. Право і видимість права

а) Про особистість правомочної особи

1. Цінні папери на пред'явника

§5

Щодо цінних паперів, можна казати як про право, так і про видимість права.

І. У разі використання пред'явницьких цінних паперів кредитором є особа, яка має правомочність розпоряджатися ними; власності на цінні папери відповідає повне право кредитора; обмеженому праву за цінними паперами (заставне право) відповідає обмежене право за правами, що виникають з цінних паперів.

ІІ. Власник цінних паперів може мати юридичну видимість або повноцінного власника, або обмежено правомочної особи і, відповідно, повного чи обмеженого кредитора; або він може бути на місці обмежено правомочної особи і кредитора як їхній представник.

⁴⁰² *Jacobi E.* Grundriss des Rechts der Wertpapiere im allgemeinen. – Leipzig: O.R. Reisland Verlag, 1928. – S. 22–74.

II. 1. Ця видимість діє на користь боржника, коли боржнику відомо про неправомочність власника цінних паперів – навіть тоді, коли йому відомі засоби доказу, він може ними скористатися й довести з їх допомогою неправомочність власника (§242 Цивільного кодексу⁴⁰³). Оскільки власник цінних паперів може стягнути борг і як представник, боржник може сплачувати борг, як недієздатна особа, (представник також може бути недієздатним). І навіть у тому випадку, якщо власник стягнув борг від власного імені, він може бути тільки представником його власного правового представника. Тому коли неповнолітня особа висуває вимогу щодо стягнення боргу без згоди свого правового представника, боржник все одно звільняється від виконання зобов'язань.

II. 2. Видимість права діє на користь кредитора. Він не несе більше тягара доказу: у ході судового розгляду проти боржника кредитуру необхідно довести тільки факт володіння⁴⁰⁴. Боржник може в такому випадку тільки стверджувати й має у спірному випадку довести, що власник цінних паперів не є ані власником, ані якою-небудь іншою особою, яка має майнове право, що виправдовує стягнення за цінними паперами. Крім того, потрібно довести, що третя правомочна особа не передавала власнику цінний папір для стягнення від власного чи чужого імені. Боржник за пред'явницькими цінними паперами не може заперечувати власнику на підставі того, що він не знає, чи є власник правомочним, і з цієї причини (відповідно до правових положень §372 Цивільного кодексу) він не може депонувати цінні папери, тому що боржник може звільнитися від зобов'язання, сплативши неправомочній особі.

II. 3. Юридична видимість того, що власник є правомочною особою, діє й щодо третіх сумлінних спадкоємців (§§932, 1032, 1207 Цивільного кодексу) навіть тоді, коли пред'явницькі цінні папери були втрачені проти волі правомочної особи. Третя особа є сумлінною лише в тому випадку, коли вона отримує спадщину «без грубої необережності». Отримуючи спадщину, така особа зобов'язана (принаймні, поверхово) перевірити, чи є відчужуватель власником (§932 Цивільного кодексу) або (на основі правових положень §366 Цивільного кодексу) чи має він право хоча б розпоряджатися спадщиною.

На основі вищезазначеного потрібно розрізняти наступні моменти: якщо особа одержує цінні папери в спадщину від тієї особи, яка сама «відібрала» їх у власника, зокрема, якщо вони цією особою вкрадені, то набувач має взяти до уваги оголошення про розмір збитків, зроблене власником після крадіжки цінних паперів, наскільки це було можливо встановити в результаті поверхневої перевірки. Щодо банківів, одним із професійних обов'язків яких є придбання пред'явницьких цінних паперів, діють більш суворі розпорядження (§367 Цивільного кодексу).

Складнішим є інший випадок, коли теперішній набувач С набуває цінні папери якоїсь особи В, що не сама придбала папери у власника, а одержала їх від злочинця – злодія А. Особа С може в такому випадку спиратися на те, що особа В домоглася права власності чи інших прав відчуження (§366 Цивільного кодексу) у результаті угоди, укладеної з особою А, яка забезпечила факт володіння цінними паперами.

⁴⁰³Тут і далі під Цивільним кодексом мається на увазі Німецьке цивільне уложення.

⁴⁰⁴Власник у цьому сенсі є не просто розпорядником майна, а безпосереднім власником.

Але ситуація може змінитися, якщо набувач С знає, що відчужуватель В придбав цінні папери у неправомочної особи А. Якщо особі С про це відомо, її можна вважати добропорядною в тому випадку, якщо вона (без грубої необачності) вірить, що особа В у процесі придбання цінних паперів у особи А вірила (також без грубої необачності) у наявність прав у особи А.

Таким чином, про добропорядність особи С залежно від обставин мова може йти тоді, коли особа С (принаймні, поверхнево) з'ясувала той факт, чи перевіряла особа В під час придбання (також хоча б поверхнево) правомочність особи А. Зрозуміло, загалом в особи С немає приводу сумніватися в добропорядності В. *Quisquis praesumitur bonus* має силу і для особи С, що має перевірити добропорядність особи В. Навіть якщо особі С відомо, що цінні папери викрадені особою А у особи Е, особа С може припустити, що особа В придбала власність⁴⁰⁵ добропорядним чином⁴⁰⁶. Особа С діяла б несумлінно лише тоді, коли в процесі придбання цінних паперів в особи В було потрібно зважати на несумлінність особи В.

Такі випадки зустрічаються тільки як винятки⁴⁰⁷, особливо тоді, коли власник Е після крадіжки чи розтрата повідомив про збиток таким чином, що особа В під час придбання в особи А повинна була звернути увагу на це, і коли особі С це теж було відомо. Саме в цьому випадку в особи С є привід перевірити, чи зробила особа В придбання без грубої необережності, оскільки нерідко буває, що набувач цінних паперів – у нашому випадку особа В – зовсім не звертає уваги на подібні оголошення.

Таким чином, особі С потрібно докладніше вивчити акт придбання власності особою В. Якщо особі С були відомі чи повинні бути відомі ці оголошення, то це є приводом для того, аби, принаймні, обережніше ставитися до добропорядності особи В⁴⁰⁸. Якщо особа Е повідомила про крадіжку чи розтрату вже після відчуження цінних паперів особою А особі В, то в особи С немає приводу вважати, що особа В діяла несумлінно⁴⁰⁹. Питання про те, які публікації про пред'явницькі цінні папери

⁴⁰⁵Інакше виглядає ситуація, коли банкір (про якого особі В має бути відомо, що він володіє тільки невеликим власним капіталом) віддає в заставу особі В велику партію чужих пред'явницьких цінних паперів, і при цьому особі С було (чи мало бути) відомо про придбання особою В заставних прав.

⁴⁰⁶Таким чином, якщо особа В не стала власником через свою непорядність, то особа С може стати власником, навіть знаючи про неправомірність особи А. Здається, у §367 Торгового кодексу розглядається момент, протилежний до того випадку, коли особа С є банкіром, а пред'явницькі цінні папери викрадені. У §367 Торгового кодексу не розрізняється, чи придбані пред'явницькі цінні папери (про добропорядне придбання яких особою В йдеться) в іншої особи, а саме в особи В, *перед* тим, як власник С опублікував оголошення про крадіжку, чи публікація була зроблена *після* того, як особа В придбала ці папери. Однак §367 виходить з того, що в майбутнього набувача був привід думати, що його попередник ще не став власником, і, зокрема, він може дійти такого висновку вже тому, що власник повідомив про крадіжку, а особа В мала звернути увагу на це повідомлення.

⁴⁰⁷Невідома особа А запропонувала цінні папери особі В. Про цей факт особі С під час придбання було відомо.

⁴⁰⁸Якщо особа С має менше можливості перевірити, чи здійснила перевірку особа В, то особа С може рідше купувати цінні папери самотійно, хоча при цьому вона набуває цінні папери, про які відомо, що особа В могла придбати їх тільки після перевірки. §367 Торгового кодексу цілком ігнорує ці рідкісні випадки.

⁴⁰⁹У законі йдеться лише про вкрадені пред'явницькі цінні папери, однак не сказано про те, що особа С, якій могло бути відомо про пропозицію особи Е придбати цінні папери з боку особи А (при цьому особа Е відразу ж повідомила про збиток за цими паперами), придбали цінні папери, не перевіряючи, чи поцікавилася особа В оголошенням про збиток і чи повинна вона цим цікавитися взагалі.

має брати до уваги особа В, і чи має вона це робити взагалі, а також наскільки особа С перевірила щодо цього особу В, розглядаються в §367 Цивільного кодексу. Спираючись на вищезазначене, передумовою зобов'язання перевірки є те, що особи В та С мають бути банкірами⁴¹⁰.

2. Цінні папери, здатні до індосаменту

§6

I. Здатними до індосаменту є вексель, чек, акція та сім ордерних цінних паперів, зазначених у §363 Цивільного кодексу. Питання про взаємини правомочної особи, боржника і третьої особи регулюється для всіх здатних до індосаменту цінних паперів вимогою керуватися положеннями Німецького вексельного статуту (DWO) (§365 Торгового кодексу, §8 Закону про чеки).

II. На основі Німецького вексельного статуту особа, яка має правомочність за цінними паперами, є правомочною в рамках обсягу прав, що містяться в цінних паперах. Власник індосованого на нього цінного папера має юридичну видимість правомочної особи: 1) щодо боржника; а) на користь кредитора (у цьому випадку боржник несе тягар доведення; б) на користь боржника, коли боржник може пред'явити йому вимоги як кредитору; 2) щодо третього, добропорядного набувача.

III. Правила

III. 1. Щодо видимості права, все залежить тільки від того, чи зазначений власник як правомочна особа в тексті векселя або в індосаментах. Таким чином, правомочна особа повинна мати цінні папери і має існувати напис, що робить цю особу правомочною. Докладніше див. ст. ст. 15, 36 Вексельного статуту, де викладено основний принцип: у тих випадках, у яких володіння документом і позначка на звороті документа свідчать про те, що мається на увазі передатний напис і що він чинний: а) тягар доказу має бути скасовано; б) особа, яка має документ, що засвідчує особу, може сприйматися боржником і третьою особою в правових відносинах як правомочна особа.

Саме на цей принцип спирається стаття 36, відповідно до якої недійсність документів не усуває легітимацію. Тому, як можна зробити висновок з цієї статті,

⁴¹⁰Таким чином, у §367 не досить чітко роз'яснено деякі моменти. 1) Створюється враження, що §367 завжди набуває чинності в тому випадку, коли особі С відомо чи має бути відомо, що пред'явницькі цінні папери вкрадено: а) зокрема, у §367 йдеться, що особа С виявляється несумлінною, якщо вона набуває цінні папери після оголошення про крадіжку. Однак особа С може бути добропорядною, якщо вона перевірила той факт, чи зробила перевірку особа В; б) §367 не розрізняє, чи зроблено оголошення про крадіжку до чи після того, як особа В придбала цінні папери. Тільки в останньому випадку це може діяти проти особи С. 2) У §367 немає врегулювання того випадку, коли пред'явницькі цінні папери, що ще перебувають в руках порушника, приховані і про це вже зроблено оголошення. Тому норми §367 Торгового кодексу повинні діяти й у цьому випадку.

кожен індосамент, що є наступним за бланковим індосаментом, продовжує послідовний ряд індосаментів. Відповідно до цієї статті не враховуються викреслені індосаменти, незалежно від того, хто їх викреслив.

Якщо особа, яка раніше була кредитором за векселем, але пізніше передала його за передатним написом (і тому має відповідальність як гарант за векселем), є власником векселя з протестом і розпискою, то, ймовірно за все, вона викупила цей вексель у результаті регресу.

Тому, володіючи векселем, протестом і розпискою, вона стає правомочним кредитором за векселем навіть без викреслювання індосаментів, що є наступними за індосаментом, який раніше надав цій особі правомочність⁴¹¹. Така особа може викреслити всі ці індосаменти (ст. 55 Німецького вексельного статуту). Те саме стосується й чека (порівн. §17 Закону про чеки).

III. 2. Пропуск у послідовному ряді індосаментів може бути заповнений свідченням про те, що такий невизначений індосант став власником цінних паперів відповідно до основних принципів цивільного права.

III. 3. Правомірною є думка про те, що захист добропорядного придбання третьою особою покриває не всі помилки придбання, а тільки помилки індосанта щодо правомочності розпоряджатися, тобто не помилки в здатності вести справи, а тільки відсутності права розпорядження, але не відсутності власності чи відсутності повноваження.

Просте володіння цінними паперами створює видимість того, що власник ідентичний зазначеній в документі правомочній особі; тому набувач ордерних цінних паперів застрахований не менше, ніж набувач пред'явницьких цінних паперів. Але особа, яка відчужує цінні папери без права на це, має постійно індосувати ордерні цінні папери і, по суті, робити фальсифікацію документів. Щодо цього, власник пред'явницьких цінних паперів більше захищений, ніж власник ордерних цінних паперів.

Пред'явницькі та ордерні цінні папери розрізняються ще одним: якщо відчужуватель не є ідентичним зазначеній у документі особі, і якщо набувачу про це відомо (чи має бути відомо через сумніння), то його нічого не врятує в тому випадку, якщо він вважає відчужувателя власником цінних паперів, тоді як набувач цінних паперів має, звичайно, звернути увагу на питання власності.

III. 4. Трасат не є боржником у тому випадку, коли йдеться про тратту чи про чек на себе. Але цілком правильною є думка, що трасат має сплатити кредитору від імені боржника⁴¹², оскільки трасат на момент платежу чітко заявляє про те, що

⁴¹¹*Primus* (1-ша особа) індосував вексель на користь *Secundus* (2-га особа), *Secundus* – на користь *Tertius* (3-тя особа). Якщо вексель із протестом і розпискою перебуває в руках 2-ї особи, вона має правомочність кредитора за векселем, навіть якщо індосамент 2-ї особи на користь 3-ї особи не викреслять.

⁴¹²Звичайно ж, трасат хоче врегулювати свої відносини з виставителем, коли він платить за розпорядженням виставителя. Так, він хоче, наприклад, домогтися того, щоб його борг виставителю був анульований у результаті оплати за векселем, чи він хоче, щоб виставитель був винний йому, трасатові, суму, сплачену трасатом векселедержателю, як позичку. Виходячи з цього, трасат остільки може діяти від власного імені стосовно векселедержателя, оскільки останній може виступати представником виставителя стосовно трасата. Платник за переказним векселем, що сплатив борги інших осіб (як і будь-яка

він хоче сплатити вдоволеному кредитору борг за векселем. Тому видимість права векселедержателя діє на користь трасата, так само, як і на користь боржника за векселем.

Боржник за векселем, спираючись на Англійський вексельний статут (на відміну від Німецького вексельного статуту), перебуває в особливо сприятливому становищі, коли він сплачує борг після настання терміну сплати векселя, оскільки на основі правових положень статті 39 Англійського вексельного статуту відсутність якого-небудь чинника може бути покрита добропорядністю боржника.

Особливо це важливо, коли не доведено ідентичність зазначеного у векселі кредитора й власника цінних паперів, а також недієздатність кредитора. Але на основі Німецького вексельного статуту, а також Англійського боржник не може навіть перед настанням терміну сплати векселя перебувати в гіршому становищі, ніж третій набувач векселя.

3. Продовження: обмежені індосаменти

§7

1. Обмеження передавання прав за ордерними цінними паперами можуть бути виявлені в індосаменті («інкасування», «у заставу»). У цьому випадку індосатор від імені індосанта при інкасовому індосаменті чи при заставному індосаменті може скористатися всіма правами щодо боржника. Щодо третьої особи, це можливо лише тоді, коли виявлено в індосаменті⁴¹³. Якщо обмежений індосамент через зовні нерозрізнену відсутність яких-небудь чинників недійсний, то щодо боржника і щодо третьої особи дійсний документ, що має юридичну чинність.

2. Якщо повний індосамент був зроблений у разі домовленості про обмежену передачу прав, то довірче повне право може бути передане в простому зобов'язанні обмеженого виконання. Однак при повній передачі прав боржнику можуть бути пред'явлені заперечення з боку нового кредитора і за участі індосата в конкурсі на майно кредитора.

Довіритель довіряє при цьому не просто правильності індосаменту, а й майну довіреної особи. Однак це не свідчить про те, що індосант у випадку повного індосаменту з метою інкасування хотів такого передавання прав. При кожному повному індосаменті, а також і при індосаменті, що відбувається з метою інкасування,

особа, яка сплатила борги іншій особі відповідно до правових положень §267 Цивільного кодексу), може діяти від власного імені остільки, оскільки він хоче мати користь від операції сплати і це не веде до погашення боргу. Якщо сплата є недійсною, особа, яка сплачує (виходячи з правових положень §812 і наступних Цивільного кодексу) може вимагати повернення незаконно отриманого, але не боржники за векселем, яким вона сплачує. Цією сплатою трасат показує векселедержателю: сплата відбувається *також* з наміром звільнити від зобов'язань виставителя векселя і разом з цим інших боржників за векселем. Якщо він це робить, то він виступає представником боржника за векселем.

⁴¹³За допомогою такого інкасового індосаменту вексель не може відчужуватися, наприклад, третій особі.

індосант у випадку потреби, передає індосату документ, що має юридичну чинність, з усіма обумовленими наслідками.

Таким чином, індосат є правомочною особою. Це відповідає волі індосата та індосанта. Але цим ще не вичерпується їхня воля, бо простий документ, що має юридичну чинність, може бути скасований. Якщо йдеться лише про передачу індосата, то боржник міг би висловити йому заперечення в тому, що індосант був правомочною особою.

Але все-таки індосат міг би, на думку сторін, мати правомочність пред'являти свої права. Для цього не досить просто передавання документа, що має юридичну чинність. Однак передане індосантом індосату повноваження не можна назвати повним правом. У цьому випадку індосат, пред'являючи свої права, має заявити, що не він, а індосант був повноважний, тоді як сторони хотіли б, щоб індосант пред'явив свої права без цієї заяви, від власного імені⁴¹⁴.

Передачу прав на інкасування від власного імені можна вважати категорією повноваження, тобто «надання права від власного імені впливати на чужі права»⁴¹⁵. Власник узаконеного права є, як і раніше, індосантом щодо узаконеного права. Таким чином, саме індосант може прийняти рішення про заяву заперечень⁴¹⁶. Протести щодо індосата (як неправомочної особи) неможливі⁴¹⁷.

Цінний папір належить індосанту, і він може вимагати його видачі від кредиторів індосата, що накладають арешт на ці цінні папери на основі правових положень §771 Цивільного процесуального кодексу. Індолат щодо боржника може пред'явити узаконене право від власного імені. Це не пов'язано з тим, що він є однією із сторін – він має присягнути, не може бути свідком, а також має сплатити судові витрати.

Усе це багато в чому є наслідком того, що він подав позов фактично від власного імені, і невідомо, чи мав він на це право. Але з його виконавчого права виникає, що якщо індосат у такий спосіб подає позов від власного імені, він має право проведення судового процесу, а позивач не може заявити протест про відсутність легітимації.

З права індосата опротестувати в судовому процесі виникає, що правова суперечка між ним і боржником, незважаючи на те, що він веде її від власного імені, діє на користь індосанта й проти нього. Право, що виникає з повноваження, залежить від свободи волі повноважної особи, оскільки ця особа не відмовилася від анулюю-

⁴¹⁴Саме в цьому я бачаю розбіжність між повним правом і наданими повноваженнями, тоді як Людвіг (Die Ermächtigung nach bürgerlichem Recht, Marburg, 1922) вважає, що при наданні повноважень особа, яка одержала повноваження, повинна була б обов'язково набути для себе те, що вона вимагала як винагорода за розпорядження чужим майном. Але все ж винагорода стосується не надання правомочності, а каузальної угоди.

⁴¹⁵Такого висновку дійшов Людвіг (стор. 108).

⁴¹⁶Тому так званий правомочний акціонер не може мати більше прав, ніж його поручитель. Якби, на основі правових положень §252 III Цивільного кодексу, поручитель був позбавлений можливості голосування, то й правомочний акціонер не мав би права голосувати (Staub 19 zu §223, Flechtheim, JWSchr. 1925 стор. 569, Ludwig, цитована праця).

⁴¹⁷Оскільки індосат подає позов тільки від власного імені, і ще не зрозуміло, що він заявив про права індосанта, йому можуть бути лише висловлені заперечення щодо його особи: тут набирає сили документ, що має юридичну чинність, а не правову видимість, як правильно зазначає Людвіг у цитованій вище праці, стор. 103.

вання⁴¹⁸. Про анулювання має заявити боржник, і саме він несе тягар доказу⁴¹⁹. Якщо індосант відмовився від спростування, він не може вимагати від індосата повернення цінного папера. Якщо індосат має цінний папір, то боржник не може звільнитися від зобов'язання, сплативши індосанту, який відмовився від спростування⁴²⁰.

До таких самих результатів, як теорія видимості права і теорія повноваження, веде й теорія А. Шульца – теорія управління чужим майном за дорученням довірителя: індосант передає індосату повну власність на цінні папери й узаконене право, але з умовою, що коли індосат чи його кредитор реалізує своє право одним зі способів, що суперечать дорученню (*Auftrag*) індосанта, власність і права за цінним папером переходять до індосанта. Але навряд чи можна припустити, що індосант хотів передати повне право індосату, навіть за умови, що цю передачу буде відкладено⁴²¹.

4. Прості ордерні та іменні цінні папери

§8

Особою, яка має правомочність на документ, вважається особа, що одержала узаконене право, виходячи з основних положень цивільного права. Така особа має право на документ відповідно до §952 Цивільного кодексу. Особа, яка придбала право на документ раніше – у результаті чого вона несе повний тягар доказу, – має щодо боржника правову видимість того, що вона все ще є правомочною. Це відбувається завжди, коли ця особа володіє пред'явницькими цінними паперами⁴²².

Така правова видимість виникає на місці правової видимості, урегульованої в абз. 1 §407⁴²³. Боржник може ставитися до колишнього кредитора, що більше не є таким, як до кредитора тільки в тому випадку, якщо колишній кредитор підтвердить своє становище кредитора пред'явленням цінного папера. В іншому випадку переговори боржника з попереднім кредитором не можуть зашкодити нинішньому чинному кредитору.

Але боржник може тоді сам висунути вимогу про виконання зобов'язання попередньому кредитору, який має цінний папір, якщо він знає, що попередній кредитор більше не є кредитором, і в розпорядженні боржника є досить достовірні докази цього (§242 Цивільного кодексу; порівн. вище: стор. 22). Таким чином, факт володіння документом, вірогідно, доводить, що особа, яка була колись кредитором, є ним і тепер⁴²⁴.

⁴¹⁸Ludwig, цит. праця, стор. 77.

⁴¹⁹Спростування надає особі, яка заявляє про спростування, право зворотного індосування, без якого він не міг би пред'явити права на цінні папери.

⁴²⁰Ludwig, цит. праця, стор. 104.

⁴²¹Теорія повноваження, як і теорія управління чужим майном за дорученням довірителя має перевагу в тому, що якщо індосат переуступає більше прав, ніж він може переуступити, переуступка більше не вважається дійсною, як при фідучіарній умові.

⁴²²Саме в цьому виявляється особливість цінного папера як документа.

⁴²³Це є подальшою характеристикою документа як цінного папера.

⁴²⁴Мою точку зору щодо сили легітимації іменних цінних паперів поділяє ряд авторів, хоча деякі інші

Таким чином, документ, що має юридичну чинність, діє, по-перше, на користь боржника, який може висувати вимогу про виконання зобов'язань цедента, який усе ще володіє цінним папером; по-друге, на користь кредитора, тому що боржник не звільняється від виконання зобов'язань щодо нинішнього кредитора, сплативши попередньому кредитору без цінних паперів. Попередній кредитор, який володіє цінними паперами, має можливість довести, що він усе ще є правомочною особою.

Дія документа, що має юридичну чинність, на користь боржника посилюватиметься у випадку так званих легітимних іменних цінних паперів і пред'явницьких цінних паперів: боржник може (але не повинен) вважати (без будь-якої перевірки) кожного власника правомочною особою (§808 Цивільного кодексу). У певних випадках (§1155 Цивільного кодексу, §223 I Торгового кодексу) у боржника немає потреби перевіряти чинність договору відчуження, і у випадку іменних цінних паперів він перевіряє лише зовнішню відповідність установленому порядку.

5. Корпоративні цінні папери

§9

У випадку іменних цінних паперів, що документально підтверджують право членства, правомочні члени мають бути внесені в корпоративні книги реєстрації. У випадку з акціями – це книга реєстрації власників іменних акцій; якщо це акції Німецького імперського банку – книга реєстрації цього банку. Книги реєстрації ведуть корпорації, і нового учасника вносять після того, як він надасть докази набуття прав, пред'явивши цінні папери. Знову внесений до книги учасник корпорації є правомочною особою щодо цієї корпорації.

Однак внесення до реєстру нового члена ґрунтується не на договорі, за допомогою якого корпорація приймає нового учасника. Насправді право членства набувається в результаті переуступки чи вимоги передачі векселя. Внесення до книги реєстрації надає внесеному члену тільки юридичну видимість правомочної особи щодо корпорації. Але ця юридична видимість потрібна⁴²⁵ для того, щоб внесена особа могла, як член акціонерного товариства користуватися своїми правами, а також у тому випадку, коли виникає необхідність залучити цю особу до виконання обов'язків, спираючись на право членства. Отже, внесення до книги реєстрації: 1) дає змогу забезпечити легітимацію прав; 2) сприяє реалізації прав; 3) дає можливість залучити членів акціонерного товариства до виконання обов'язків.

Таким чином, цінні папери самі по собі мають силу легітимації, оскільки:

1) вони надають повноваження третій особі тією мірою, в якій ці повноваження загалом могли бути надані, тобто, якою мірою цінні папери є ордерними цінними паперами;

обійшли її мовчанням. Я можу відіслати читача до моїх обґрунтувань у книзі Еренберга, стор. 199–202 і хочу лише повторити питання про те, чому в разі іменних цінних паперів має силу правове положення про те, що боржник повинен платити тільки після пред'явлення цінного папера?

⁴²⁵Це є чинним у випадку з так званими узаконеними акціонерами (*Ludwig*, цит. праця, стор. 107).

2) вони надають повноваження боржнику за цінними паперами щодо корпорації.

Унаслідок цього остаточний документ, що має юридичну чинність щодо корпорації, як ми бачимо, може бути отриманий у результаті внесення до книги реєстрації. Але в результаті того, що новий член корпорації остаточно стає правомочною особою, а також того, що корпорація зобов'язується внести нового члена до книги реєстрації, цінний папір вже не є документом, що має юридичну чинність, відповідно до зазначеного в положеннях §§6–8.

При цьому все залежить від того, чи є цінний папір ордерним цінним папером, чи ні – корпорація має право зробити своїм членом тільки ту особу, яка пред'явить їй цінний папір. У протилежному випадку, якщо вважати членом корпорації особу, внесену до книги реєстрації без пред'явлення цінних паперів, корпорація після такого внесення не буде вільною щодо свого дійсного члена.

Якщо цінний папір є іменним, і якщо власник на підставі змісту цінного папера й цесії заявляє про внесення до книги реєстрації, але корпорація сумнівається в дійсності цієї цесії, вона може відхилити внесення до того моменту, коли буде доведено дійсність цесії (§8).

На основі загальних положень корпорація не може покладатися на документи про цесії, до того ж, у випадку недійсності останніх вона не може щодо правомочної особи послатися на запис на підставі недійсної цесії. Протилежні положення щодо акцій урегульовані в §223 II Торгового кодексу. Оскільки підстави цього твердження стосуються інших документів корпорації, це положення можна вважати загальноживим, а іменні цінні папери набувають властивості ордерних (ст. 36 Німецького вексельного статуту).

Однак, якщо цінний папір є ордерним, то корпорація має вважати своїм членом ту особу, яка представлена в індосованому цінному папері як правомочна. Корпорації залишається лише довести, що власник не має прав. Але висувати вимогу про виконання зобов'язань у судовому порядку, що відповідало б інтересам правомочної особи, корпорації потрібно тільки за особливих умов (§5, II, стор. 22).

6. Узагальнення й застосування

§10

Цінні папери є засобом легітимації: вони є документами власника, що стосуються боржника і мають юридичну чинність, тому боржник до певної міри покладається на власника. Він може вважати правомочною особою кожного власника іменних цінних паперів, а також власника індосованих цінних паперів. Щодо простих ордерних цінних паперів та іменних цінних паперів, особа, яка стала правомочною раніше, вважається все ще правомочною, якщо вона має цінні папери.

Однак легітимація, що виникає з факту володіння цінними паперами, може заступати собою легітимацію, яку (на основі правових положень §407 Цивільного кодексу) має особа, що стала правомочною раніше. Тому документ, що має юридичну видимість, діє на користь кожного третього набувача законного права. Ця особа застрахована від усіх протестів за всіма цінними паперами тим, що боржник за цінними паперами сплатив попередньому кредитору після цесії чи у судовому порядку висунув вимогу про виконання зобов'язань.

Цінні папери є документами власника, якого вони засвідчують, і мають правову видимість щодо третього сумлінного набувача та свідчать, що цей набувач є правомочною особою. Вони також дають змогу набувачу розглядати надане цінними паперами право певною мірою як таке, що виникає з цінного папера. У цьому випадку не тільки виключають заперечення, що виникають лише після передачі прав (у результаті переговорів між попереднім кредитором і боржником), а й заперечення, що виникають перед передаванням прав.

б) Про зміст документа і правовий зміст цінних паперів

1. Третій сумлінний набувач при всіх цінних паперах

§11

I. Протестами чи запереченнями є такі твердження боржника, що мають пояснити недійсність права, підтвердженого формально чинним документом.

II. Заперечення щодо цінних паперів, що заперечують чинність виникнення права, неможливі тільки в особливих випадках, мова про які буде йти нижче. Однак щодо третього набувача припустимі: 1) заперечення, що виникають від учасників операції; 2) заперечення, що виникають безпосередньо із самого документа (ст. 82 Німецького вексельного статуту, §798 Цивільного кодексу, §364 II Торгового кодексу, §18 II Закону про чеки).

До заперечень, що виникають із самого документа, належать також заперечення, чинні щодо узаконеного в документах права, наприклад, щодо вексельного права – термін давнини вимоги за векселем через пропуск терміна протесту (а у випадку коносаменту – втрата коносаментного боргу через те, що неможливо здійснити транспортну доставку).

До заперечень, що пред'являються власнику (якщо боргове зобов'язання, що вважається чинним, є абстрактним – наприклад, вексель), належать також і заперечення щодо того, що причина, яку покладено в основу боргового зобов'язання, виникла чи була усунута неправильно. При цьому, звичайно ж, передбачається, що мали бути боргові зобов'язання між боржником і безпосереднім власником, але не між боржником і попереднім власником.

Тому протест міг би бути заявлений і в тому випадку, якщо векселедержатель одержує вексель від боржника за векселем як сплату, але угода не здійснилася чи договір купівлі-продажу був розірваний через дефект у придбаному товарі. Саме в цьому випадку могло б виникнути боргове зобов'язання за векселем, але в результаті цього зобов'язання кредитор за векселем незаконно збагатився б за рахунок боржника за векселем⁴²⁶.

III. Неможливість заперечень тлумачать по-різному.

1. Абстрактною природою боргового зобов'язання:

а) ця природа припускає заперечення з основних відносин, зокрема, заперечення проти збагачення (§821 Цивільного кодексу), тому абстрактна природа боргового зобов'язання має практичне значення тільки щодо тягаря твердження й доказу в судовому процесі. Якщо цінні папери можуть мати зобов'язання, що виходить за межі цього, потрібне інше пояснення;

б) звичайна абстрактність передбачається на підставі положень законодавства;

с) у випадку інших абстрактних боргових зобов'язань (наприклад, для відповідних розпорядженню цінних паперів) заперечення можливі;

д) якби абстрактність була справжньою причиною, то заперечення мали бути дозволені й для усних абстрактних боргових зобов'язань (наприклад, для визнання відрахувань).

2. Так звана *Pendenz*-теорія, відповідно до якої боргове зобов'язання виникає тільки в результаті того, що останній власник зробить його чинним, а попередні власники не мали при цьому жодних прав. Однак ця теорія є невірною.

3. Обіцянкою на користь третьої особи, навіть якщо ця обіцянка діє в односторонньому порядку на користь третьої особи (порівн. §12), чи навіть якщо з першим ремітентом був укладений контракт і цим третій особі була б зроблена договірна пропозиція, яку перший ремітент чи інші ремітенти по черзі як представники передали б третій особі; чи в тому випадку, коли поряд з договором на користь першого ремітента була зроблена одностороння обіцянка на користь третьої особи.

Абсолютно правильним є твердження про те, що у випадку пред'явницьких і ордерних цінних паперів виставитель дає обіцянку виконувати зобов'язання на користь третьої особи. Він чітко показує, що обіцяє виконати зобов'язання на користь власника чи сумлінного власника. Тим самим змінюється точка зору про те, що виставитель цінного папера безпосередньо сам вступає у стосунки з третьою особою таким чином, якби третя особа була адресатом волевиявлення виставителя. Змістом договору, на основі загальних положень, є все те, про що сторони справді домовилися, навіть якщо вони висловили свої думки невірно.

⁴²⁶ Якщо особа видала вексель кредитору третьої особи для погашення передбачуваного боргу третьої особи, і якщо при цьому третя особа не має боргу, то в цьому випадку виставитель векселя може заявити протест про незаконне збагачення, зокрема, стосовно першого ремітента.

Таким чином, якщо виставитель змістом свого зобов'язання назвав a , але мав на увазі $a + x$, і якщо, скажімо, п'ятий одержувач платежу за цінним папером, як виняток, зрозумів a виставителя як $a + x$, то в тому випадку, коли виставитель вступає у безпосередні відносини з п'ятим одержувачем платежу, боргове зобов'язання на користь п'ятого ремітента (виходячи з загальних положень) повинне було б мати змістом $a + x$, що, звичайно ж, є неправильним.

Якщо ж, навпаки, наступний ремітент розуміє те, що сказав виставитель a , правильно, тоді як виставитель хотів узяти зобов'язання на меншу суму, тобто $a - x$, то (хоча й згідно з загальними положеннями можливе здійснення тільки зобов'язання a) на основі правових положень §119 Цивільного кодексу виставитель міг би його опротестувати, що так само є неможливим. Виставитель, насамперед, має можливість опротестувати заяву про зобов'язання на підставі твердження про те, що він взагалі не мав наміру укласти договір з наступним ремітентом, маючи щодо нього інші зобов'язання, ніж щодо першого ремітента⁴²⁷. Це твердження не буде здаватися необґрунтованими для законних ордерних цінних паперів. Безсумнівна неприпустимість опротестування такого типу спростовує подібні спроби.

Особливі положення про цінні папери, що відповідають вимогам, не можна відокремлювати від загальних правил, інакше той факт, що виставитель не хоче заявляти про такі боргові зобов'язання, призведе до можливості їх оскарження. Крім того, не зрозуміло, чому неможливість заперечень не має сили для простих ордерних цінних паперів.

Усі ці слабкі сторони виявляються при спробі заявити про те, що виставитель, адресуючи волевиявлення на користь першого ремітента, може висловлювати його також на користь третьої особи. Однак правильним є те, що для пред'явницьких і ордерних цінних паперів виставитель дає обіцянку виконати зобов'язання на користь третьої особи⁴²⁸.

⁴²⁷Відповідно до ідей Шверіна, третя особа, яка приймає пропозицію виставителя, знає лише викладені в цінному папері пояснення, на основі яких договір набирає чинності, навіть якщо виставитель не бажав цього. Але, виходячи з загальних положень, часом необхідно враховувати не просто сказане, а й те, що малося на увазі. І якщо виставитель (як це часто буває) не хотів у цінному папері давати обіцянку виконати зобов'язання щодо третьої особи тими словами, що і для першої особи, то він повинен був би, принаймні, мати можливість послатися на те, що малося на увазі, на основі правових положень §119 Цивільного кодексу. Положення Шверіна мало б бути дійсним з необхідними змінами: кожна пропозиція, визнана особою, вважається визнаною настільки, наскільки вона повинна була його зрозуміти. Якщо пропозиція зроблена письмово, і якщо особа, яка визнала її, не знає більше ні про що, договір набирає чинності з цим змістом, навіть якщо виставитель мав на увазі щось інше.

⁴²⁸Шверін вважає (стор. 24), що перший одержувач сплати за пред'явницькими цінними паперами має уникнути того, щоб прийняти обіцянку виконати зобов'язання на користь третьої особи, але мені не зрозуміло, як можна це зробити. Перший ремітент бачить, що виставитель дає цю обіцянку і приймає її. Цього досить. До цього додається його інтерес придбати саме *такий* цінний папір, оскільки він легко підлягає відчуженню. У будь-якому випадку, перший ремітент пред'явницьких цінних паперів не має права сплатити третьому власнику. Таким чином, не може існувати уповноваженого договору на користь третьої особи, який би давав змогу *лише одній зі сторін* договору – у даному випадку це був би перший ремітент – пред'явити претензію зі сплати на користь третьої особи. Мова могла б іти про права договору, що надані на користь третьої особи, тобто про договір, що безпосередньо відображав би претензію третьої особи щодо боржника. Але виставитель дає саме таку обіцянку, коли він заявляє про те, що хоче сплатити довіреному власнику. Поряд із правом *третьої* особи в цьому випадку особі, яка одержує таку обіцянку, не потрібно мати право сплати за цінним папером боржникові (порівн.: §335 Цивільного кодексу). На мою думку, Шверін не вбачає можливості того, що у випадку з пред'явницькими й ордерними цінними паперами можлива обіцянка на користь третьої особи, тому що він для ордерних цінних паперів бачить лише можливість договору, що передає повноваження на користь третьої особи, якої,

Але цим не робиться заява про неможливість заперечень. Відповідно до §334 Цивільного кодексу, неможливі ті заперечення боржника щодо третьої особи, які не виникають з договору. Однак цим не можна пояснити, чому заперечення щодо відсутності причини (що згідно з §821 послаблює договірні боргові зобов'язання) неприпустимі щодо вимог за цінними паперами. До того ж, не існує ніяких особливих положень для письмових договорів на користь третьої особи, і тому ті самі основні принципи мають застосовуватися і для усних договорів. Заперечення, висловлені в усній формі, мають бути дійсними чи недійсними на основі тих самих принципів, що й зафіксовані письмово.

Договори на користь третьої особи могли б бути сумнівними на підставі твердження, що виставитель взагалі не мав наміру надати третій особі особливі права. У цьому випадку не виникало б питання про неможливість незафіксованого письмово заперечення, яке заявлене після появи боргового зобов'язання. Повинна була б існувати можливість і в усній формі забрати свою обіцянку на користь третьої особи, якої на момент обіцянки ще не було, – наприклад, у випадку сплати й акцептування, – однак це неможливо.

Навпаки, неможливість заперечень передбачається документом, що має юридичну чинність – у даному випадку цінним папером. Окрім того, для всіх боргових зобов'язань, що зафіксовані письмово, неможливі заперечення про неможливість поступки (§405 Цивільного кодексу) для того, щоб набувач міг покладатися на цінний папір. У випадку іпотеки заперечення неможливі через наявність документа, що має юридичну чинність (§892 Цивільного кодексу). Оскільки набувач *fidem scribentis secutus est*, то для зафіксованих у письмовій формі боргових зобов'язань усунуто невідомі заперечення й запропоновано положення про те, що для кожної цесії усуваються заперечення від кожної попередньої правомочної особи.

Цінні папери є легітимним інструментом, оскільки вони є документами, що мають юридичну чинність. Набувач цінного папера, що відповідає всім вимогам, може припускати, що він здобуває документ у правомочної особи. Якщо це твердження вірне, він може покладатися на зміст документа. В іншому випадку незважаючи на всі можливі правові гарантії, він придбав би документ, що не має цінності.

Кредитор-власник має подбати про те, щоб цінний папір не потрапив до рук третьої особи, а також про те, щоб третя особа не мала можливості позбавити його цінного папера за допомогою відчуження четвертій особі. Але виставитель не повинен стежити за тим, щоб заявлені йому заперечення були документально підтверджені в цінному папері; не повинен він стежити й за тим, щоб цінний папір, який не підтверджує взагалі ніякого права, було знищено.

Економічні підстави є однаковими для тих випадків, коли третю особу буде захищено як від того, що власник, який відчужує документ, насправді не є держателем, так і від того, що гарантоване право не відповідає змісту гарантії. Однаковими є засоби, що захищають ці два положення: третя особа, яка набуває вексель,

на його думку, не існує у випадку з пред'явницькими цінними паперами. Загальною основою цінних паперів обох видів Шверін вважає договір виставителя з третьою особою. Питання полягає в тому, чи приймається обіцянка виконати зобов'язання на користь третьої особи, чи договір із третьою особою взагалі не має значення, оскільки в обох цих випадках не враховано особливість цих цінних паперів.

повинна мати можливість покладатися як на власність відчужувателя, так і на зміст документа⁴²⁹.

IV. Таким чином, заперечення з боку попереднього власника також неможливі, тому що виставитель склав цінний папір, що підлягає обігу (відповідальність за встановлений розмір податку), – цінний папір, що надає видимість правомочності на основі змісту документа (принцип документа, що має юридичну чинність). Тому я вважаю вірною думку про те, що набувач є правонаступником попередньої правомочної особи, але він здобуває право, як про це зазначено в цінному папері.

При цьому для абстрактних боргових зобов'язань щодо третього ремітента неможливі протести за основними правовідносинам, якщо вони є чинними щодо першого ремітента. Те саме стосується втрати чинності боргових зобов'язань. Причини втрати чинності, що стосуються гарантованого права, мають місце і в цьому випадку. Однак правова видимість залишається чинною на користь добросовісного набувача.

Тому гарантоване право можна уявити собі так, якби воно виникло разом зі змістом цінного папера, і цей зміст залишається без змін. Хоча таке право може бути обтяжено перешкодами, вони (як і заперечення в змісті Цивільного кодексу) можуть зникнути при відчуженні⁴³⁰. Звідси виникає уявлення про те, що гарантоване право залишається завжди таким самим, як і річ (майно або документ), навіть коли воно переходить з одних рук до інших; з цим пов'язане поняття «речовий або майновий кредит».

Але всі ці міркування є, по суті, лише абстракціями для спрощення розумової роботи, і вони не можуть допомогти вирішити сумнівні питання, зокрема, питання про причини й цілі правових норм і питання про відповідальність за документом, що має юридичну чинність.

V. Захист діє не на користь непорядного придбання. На основі правових положень статті 16 Вексельного статуту непорядною є особа, яка придбала цінний папір у випадку протизаконної зловмисної змови з відчужувателем. Набувач діє зловмисно в тому випадку, коли він знає, що боржник міг би мати збитки в результаті втрати можливості заперечень. Якщо набувач знає про заперечення, він не є непорядним лише в тому випадку, коли відчужуватель мав право відчужувати цінний папір, незважаючи на заперечення, чи якщо набувач вірив у таке право відчужувателя⁴³¹.

⁴²⁹ Якщо це розглядати з точки зору того випадку, коли право у всіх відношеннях є недійсним, то ця особа як правовий попередник нічого не одержує. Втім, ніяких суперечок не може бути про те, чи існує права послідовність, оскільки йдеться про юридично жодного разу не розв'язану проблему ідентичності й новації. Якби право після його передавання залишилося без змін, це питання не виникло б. Поняття правонаступництва не є уніфікованим. У випадку придбання ми маємо справу з такою самою ситуацією, що й у випадку з правонаступництвом. Однак неможливо дотримувати цього, якщо, спираючись на точку зору Шверіна, розглядати одночасно правонаступництво і первісне придбання. Немає рації в супереччій з цього приводу, і в кожному законі повинно бути передбачено, що саме мається на увазі під поняттям правонаступництва (порівн.: v. Schwerin. Über den Begriff der Rechtsnachfolge, 1904).

⁴³⁰ Не може бути й мови про те, що причини втрати чинності при запереченнях повинні були б братися до уваги тільки тоді, коли боржник посиляється на них.

⁴³¹ Розглянемо такий приклад. Хтось дає своєму другу замість позички вексель, щоб він його продав. Але цей друг (перший набувач векселя) не може подати позов до суду, оскільки це може зробити тільки набувач векселя, навіть коли він знав про обставини придбання, тому що він не є непорядним. Перший

Вексельний статут спирається на випадок, коли відчужуватель теж знав про зловмисність набувача, але це не є необхідністю *exceptio doli*. У випадку з ордерами цінними паперами захищеною є тільки та особа, яка набула право через індосамент. Окрім того, йдеться завжди тільки про економічного, а не фідучіарного набувача⁴³².

Набувач на момент індосування має бути добропорядним. Щодо заперечень, дійсними можуть вважатися тільки ті, котрі на цей момент виникли з цінного папера. Цінний папір має бути виставлений третьому набувачу на підставі свого змісту. При цьому не беруть до уваги особливі обставини, що існують у відносинах виставителя й першого набувача, але не відображені в змісті цінного папера.

VI. Якщо особа, яка зобов'язана відшкодувати збитки за регресний позов, одержує вексель знову, то немає ніякої підстави для того, щоб заперечення, які були висунуті раніше, були усунуті в результаті індосаменту і не мали б правової сили щодо цієї особи. Після зворотного придбання між боржником за векселем і кредитором знову встановлюються особисті відносини. Тому в такому випадку кажуть, що особа, яка зобов'язана задовольнити вимогу регресанта, у випадку зворотного придбання векселя знову набуває своє колишнє право. Але цієї формальної заяви не досить за наявності заяви про інші правові положення (Zeitschr. für Handelsr. 72, стор. 336 і наступні).

VII. Обов'язки, що має особа, яка володіє повноваженнями, зв'язують її зобов'язанням лише настільки, наскільки ці обов'язки виникають з самого цінного папера (наприклад, пайовики акціонерного товариства, на яких покладаються додаткові обов'язки, див. §212 Цивільного кодексу).

VIII. Для векселя й чека можливі кілька заяв про прийняття зобов'язання, що виникають одна за одною. Кредитор у цьому випадку застрахований принципом самостійності окремих заяв. Оскільки заява, чинність якої має бути встановлено, припускає інші заяви, що логічно є передумовою вищезгаданої заяви, то вже неважливо, що ці останні заяви недійсні, тобто, що вони сфальсифіковані. Вони мають бути дійсними тільки зовнішньо, формально⁴³³.

набувач володів стосовно боржника правом відчуження векселя, але все ж він не міг сам вимагати гроші в першого ремітента. Так само було у тому випадку, коли перший набувач векселя не мав би права відчужувати вексель боржнику, але набувач векселя вірив би в наявність такого права.

⁴³²Якщо кредитор за векселем індосував вексель тільки з метою інкасо, то індосат може в окремих випадках висунути заперечення індосанту, навіть якщо у виняткових випадках індосату передано повне право на майно і кредитне право через індосамент (порівн.: §7). Найвитонченіші спекуляції не можуть у цьому випадку щось змінити: продавець допускає ситуацію, коли за кредитною ціною виставляється вексель не його боржником (покупцем), а третьою особою, але не для себе, а, скоріше, для своєї довіреної особи. Боржник за векселем посилається на те, що покупець не має боргу (JWSchr. 1926, 1396). Якби продавець погодився на те, що буде виставлено вексель, і якби він індосував цей вексель нинішньому власнику векселя, то заперечення, що були б висунуті продавцю, не були б обмежені лише індосаментом. Якщо вексель відразу виставляється на користь третьої особи, потрібно керуватися правовими положеннями §334.

⁴³³Наприклад, якщо платник за сфальсифікованим переказним векселем його акцептує, акцепт є чинним.

2. Продовження: відсутність договору

Цінні папери на пред'явника

§12

У §794 Цивільного кодексу зазначено: «Виставитель несе боргове зобов'язання на пред'явника навіть у тому випадку, коли цінний папір у нього вкрадено, загублено чи пущено в обіг проти його волі⁴³⁴». Тому безсумнівно, що для виникнення боргового зобов'язання за пред'явницьким цінним папером, не завжди потрібний договір. Виникає враження, що Цивільний кодекс схвалює теорію, відповідно до якої основу вексельного зобов'язання становить воля особи, яка виставляє вексель. Ця теорія ще до ухвалення Цивільного кодексу заперечувала необхідність договору для обґрунтування боргового зобов'язання у пред'явницькому цінному папері. У результаті виставлення боргового зобов'язання на пред'явника виставитель зробив однобічну (що не потребує вручення) заяву про прийняття зобов'язання і несе відповідальність за цим волевиявленням.

Таким чином, основою теорії, відповідно до якої сутністю вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, є не те, що зобов'язання за цінним папером виникає як результат однобічного правового акта (тому що суперечка про таку можливість взагалі неможлива на основі правових положень §794 Цивільного кодексу), а те, що цей однобічний правовий акт являє собою волевиявлення, що могло б обґрунтувати відповідальність виставителя⁴³⁵.

У цій теорії визнається факт, що однобічне виставлення як різновид волевиявлення не створює зобов'язання негайно. Згідно з думкою одних авторів, було б бажано, щоб кредитор одержав цінний папір; інші вважають, що він має його одержати будь-яким способом, навіть шахрайським; треті вважають, що йдеться про правовий акт, який нагадує придбання власності (теорія надання права власності). Існує також думка, що кредитор має: 1) придбати власність (цінний папір); 2) сумлінно набути право володіння цінним папером; 3) боржник має випустити цінний папір у обіг, після чого кредитор має його акцептувати.

Але теорія, відповідно до якої основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, була лише тимчасовим заходом для порівняння з теорією, відповідно до якої вексельне зобов'язання засноване на договорі. Перевагою теорії, згідно з якою основою вексельного зобов'язання є воля особи, що ви-

⁴³⁴Помилковим є припущення про те, що §796 Цивільного кодексу містить у собі і положення §794. Можна почути таке: заперечення про те, що цінний папір украдено, випливає не з документа, а отже протидіє тільки несумлінній особі. Але заперечення спрямоване проти дійсності виставлення, таким чином, це заперечення допускалося б правовими положеннями §796 Цивільного кодексу.

⁴³⁵Екхардт (Handelsr. Bd. 89, стор. 260 і далі) приймає вимоги виставителя стосовно себе, поки він має цінний папір. Цю неприродну правову конструкцію він намагається захистити, проводячи аналогію з заставою власника. Але така аналогія неможлива, бо у випадку застави власника уповноваженій особі дістається сфера впливу, яка не є його компетенцією (наприклад, володіння земельною ділянкою). До того ж, Екхардт вважає, що якби виникла вимога виставителя щодо себе самого, то було б зрозуміло, що його треба було б пояснювати волевиявленням виставителя. Теорія, що захищає іншу позицію, за якою основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, не діє. Однак це його припущення є помилковим.

ставила вексель, можна було б вважати те, що вона розкрила недосконалість теорії, згідно з якою вексельне зобов'язання засноване тільки на договорі. Але водночас ця теорія є недостатньою і непрактичною. Факт виставлення боргового зобов'язання на пред'явника ще не є заявою про волю виставителя взяти зобов'язання щодо третьої особи⁴³⁶ (це буде, очевидно, в тому випадку, якщо він покладе цінний папір у сейф).

Зазвичай, у виставителя немає волі брати на себе зобов'язання лише через виставлення. На основі теорії, відповідно до якої основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, виставитель мав би, принаймні, мати можливість висловити заперечення щодо того, що під час виставлення він не робив волевиявлення взяти зобов'язання (§119 Цивільного кодексу). Але на основі правових положень §794 Цивільного кодексу про це не може бути й мови.

Зрозумілим є бажання зробити неможливим заперечення волевиявлення через те, що воно було зроблено помилково, посилаючись при цьому на потребу в обігу. Однак при цьому не повністю з'ясовано причини відповідальності та не зазначено, коли саме відповідальність має місце. Але якщо через потребу у відповідальності припускаються такі недоліки волевиявлення щодо третьої особи, «які свідчать про те, що дана особа взагалі не хотіла підписувати подібний документ» (Мюллер-Ерцбах), то це шкодить здатності до обігу. Оскільки це положення чинне щодо векселя, в цьому випадку платник за переказним векселем, що поставив на ньому свій підпис, повинен мати можливість висловити заперечення про те, що він підписав документ, не переглянувши його.

Однак Імперський суд розглядає цей випадок зовсім інакше. У того, хто (на основі §796 Цивільного кодексу) пояснює неможливість заперечення юридичною видимістю змісту документа, є, принаймні, привід не шукати можливості застосування §794 Цивільного кодексу у випадку юридичної видимості, тому що §794 Цивільного кодексу має на меті захистити тільки сумлінного набувача, що вважає власника цінного папера бездоганим кредитором.

В економічному та юридичному відношенні абсолютно немає значення, чи заявив виставитель достатньо чітко в момент виставлення про те, що він не бажає нести відповідальність, чи нести її за певних обставин, і, зокрема, чи згодний він нести відповідальність лише в тому випадку, коли він додатково поставив позначку про це на цінному папері. Не має значення і те, що в нього немає виставленого цінного паперу. В обох випадках він був далекий від того, щоб за цих конкретних обставин заявляти про свою волю брати відповідальність.

Питання полягає в тому, чи мають бути на основі правових положень §796 Цивільного кодексу висунуті заперечення за документом, що має юридичну чинність, у випадку з виданим документом, а також чи має відбутися вилучення документа? Теорія, відповідно до якої основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, має у випадку послідовного виконання зобов'язання вести до відповідальності навіть і несумлінну особу. Бо, якщо виставитель дійсно хотів взяти відповідальність через виставлення, то немає жодних підстав не дозволяти йому нести відповідальність щодо кожного власника векселя.

⁴³⁶Ще менш імовірним здається той факт, що за допомогою виставлення він домагався б забезпечення можливості вимоги стосовно себе.

Але було б помилкою обґрунтовувати вексельне зобов'язання, керуючись цією теорією (яка спирається на особливі обставини, більше схожі на виняткові випадки, а не на загальні принципи права), і підпорядковувати величезну кількість зовсім інших випадків правилам, що підходять лише для виняткових ситуацій. Звичайно, і для окремих випадків, у яких відповідні до розпорядження права виникають без договору, мають бути підстави для виникнення цих прав. Зрозумілим є прагнення знайти загальну причину для виникнення усіх відповідних до розпорядження правил. Але через прагнення до єдності не повинна постраждати правда, а факти не можуть бути поставлені з ніг на голову, як не можуть виникати твердження, що особа, яка виставляє цінний папір, цим заявляє, що вона хоче нести відповідальність, хоча при цьому вона старанно сховала цінні папери, щоб уникнути відповідальності.

Потреба в борговому зобов'язанні на пред'явника, зазвичай, виникає, крім випадків: 1) виставлення боргового зобов'язання на пред'явника; 2) придбання кредитором власності; 3) усіх фактів, необхідних для вимоги, що має характер угоди, тобто договору (§305 Цивільного кодексу). Тому індосамент потрібний лише остільки, оскільки: а) у результаті індосаменту кредитор має стати власником⁴³⁷; б) самостійне значення індосамент має як підтвердження укладання договору. Якщо йдеться про облігаторний договір, а не про переуступку власності, індосування може бути застосовано таким чином, що право за цінними паперами може виникнути як результат доступної кредитору заяви боржника та його акцептування.

Але все ж потрібно мати договір. Просте виставлення не є волевиявленням. Однак у результаті виставлення виникає документ, що має юридичну чинність, а разом з цим і можливість того, що боргове зобов'язання у виняткових випадках може набрати чинність і без договору, бо після того, як цінний папір потрапляє до рук іншої особи, створюється видимість того, що він був виданий боржником за допомогою договору. Виставитель несе відповідальність відповідно до цієї видимості, оскільки вона викликана діями виставителя⁴³⁸.

При цьому відповідальність щодо третьої особи припускає не волевиявлення виставителя, а тільки свідомі дії в момент виставлення. Отже, відповідальність

⁴³⁷Можливо, він уже став власником, наприклад, у результаті звичайного акцептування векселя. Чи, можливо, він не має ніякої потреби ставати власником (порівн. §15). Аваль, дружній індосамент, підпис на звороті чека на пред'явника можуть набути чинності і без індосування. В індосуванні немає потреби і в тому випадку, коли кредитор виставив цінний папір і подав його на підпис боржнику. В іншому випадку для того, щоб кредитор міг здобути права, що виникають з цінних паперів, потрібне індосування документа, тому що кредитором є власник, а індосування є, по суті, набуттям власності. Роз'яснення цього питання можна знайти в роботі Герберга Майєра про акцепт (стор. 4).

⁴³⁸Навряд чи заперечення має потребу в спростуванні того, що добропорядність ніколи не стає причиною виникнення чогось неіснуючого (Backmeister, Recht der WP. im allgemeinen, Mannheim 1924, стор. 14). Правильнішим є протилежне твердження, відповідно до якого не існує права і воно виникає в тому випадку, коли йдеться про документ, що має юридичну чинність. Права власності неправомочною особи виникають під час добропорядного придбання. Якщо відсутнє право об'єкта, яке він повинен мати, то немає самого об'єкта. Так це відбувається, наприклад, з речовими правами, якщо йдеться про речі, чи з борговим зобов'язанням, якщо немає самого боржника (наприклад, в разі сфальсифікованих векселів, що боржником вказують неіснуючу особу або особу, що не робила ніяких розпоряджень щодо документа, що має юридичну чинність). Але цими аргументами Бакмайстер не може захистити свої тези. Яке ж інше право одержує в цьому випадку документ, що має юридичну чинність, якщо не право, якого не існує?

настає і у випадку несвідомих дій у момент виставляння, але в цьому випадку має існувати свідомий дозвіл на існування документа, що має юридичну чинність.

Свідомою є відповідальність виставителя, заснована на його дієздатності в тому разі: 1) коли виставитель усвідомлено виставляє цінний папір; 2) коли виставитель повинен враховувати те, що в результаті його дій чи бездіяльності може виникнути видимість такого цінного папера, наприклад, коли особа, зазначена на векселі як трасат, зробила на переказному векселі позначку про прийняття його до сплати (оскільки у випадку з векселем діють ті самі положення, що й при борговому зобов'язанні на пред'явника, хоча це ще потрібно довести). Теорія, що обґрунтовує юридичну чинність цінних паперів, загалом відповідає теорії сумлінності. Але вона не вказує підставу відповідальності; крім того, у сумлінності немає потреби в тому випадку, коли боргове зобов'язання набуло чинності за допомогою договору⁴³⁹.

З цього можна зробити кілька висновків.

1. Пред'явницький цінний папір, виставлений особою з обмеженою дієздатністю, може стати чинним після схвалення, оскільки волевиявлення є не однобічним⁴⁴⁰ (порівн.: §111 Цивільного кодексу).

2. Для того щоб виставитель ніс зобов'язання щодо першого ремітента, потрібна дієздатність тільки на момент індосаменту⁴⁴¹.

3. Правила опротестування волевиявлення існують тільки для чинного волевиявлення; вони не можуть бути застосовані у випадку уявного волевиявлення щодо цінних паперів, оскільки має бути враховано третю особу. Таким чином, протест щодо протизаконної погрози, обману й помилки щодо третього набувача боргового зобов'язання на пред'явника може бути оскаржений. Положення, що вексель не може бути опротестований через помилку, підтверджується в статті 5 Німецького вексельного статуту. Серед різних способів зазначення вексельної суми чинним вважається найбільш ймовірний – сума, зазначена прописом.

4. Виставляння не може бути зроблене як жарт; його можна робити або не робити взагалі.

5. Заперечення щодо основної угоди при абстрактному борговому зобов'язанні можуть висуватися боржником тільки тому кредитору, який пов'язаний з боржником основною угодою. Якщо до абстрактного боргового зобов'язання не входить основна угода, то кредитор необґрунтовано збагатиться за рахунок боржника в розмірі

⁴³⁹ Якщо особа А виставила цінний папір й переуступила його особі В, і якщо особа С придбала його в особи В, думаючи, що його викрала особа В, то в цьому випадку особа С набуває права щодо особи А, хоча її дії були несумлінними.

⁴⁴⁰ Це можна було б розглянути і з погляду теорії сумлінності, як це зробив Мюллер-Ерцбах. Утім, Екхардт намагається оберегати від впливу положень §111 свою теорію, відповідно до якої основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, вважаючи, що виставляння є волевиявленням, як і передача предмета приватної власності в користування публічно-правових організацій. Однак виставляння не є угодою, у тому числі однобічною. Він має рацію, порівнюючи виставляння з передачею приватної власності в користування публічно-правових організацій, тому що і в першому, і в другому випадку не можна казати про торгівлю з метою домогтися правового успіху. Таким чином, виставляння й передача приватної власності в користування публічно-правових організацій не є угодами, але вони водночас не є волевиявленням! (Порівн. також мою статтю в Zeitschr. f. Handelsr. Bd. 91, де я не погоджуюся з Екхардтом).

⁴⁴¹ Якщо цінний папір виставлений і проданий дієздатною особою, а потім куплений знову, а після цього перепроданий нинішньому власнику, що вже не є дієздатним, то ця особа не несе відповідальності стосовно нинішнього власника, – вона неслала б відповідальність щодо майбутніх сумлінних набувачів.

абстрактного домагання. І хоча абстрактне боргове зобов'язання в цьому випадку виникає, кредитуру висуваються заперечення щодо необґрунтованого збагачення.

Іншою є ситуація в тому випадку, коли основна угода є біржовою грою на різниці в курсі цінних паперів чи угодою шлюбного посередництва. На основі розпоряджень (§§762, 764, 656 Цивільного кодексу) створене на цій підставі абстрактне боргове зобов'язання взагалі не може набути чинності. Це було б неприпустимим для цінних паперів, які відповідають вимогам, наприклад, для векселів. До того ж, це було б просто невірним, тому що у цьому випадку особа, яка виставила цінний папір (який відповідає всім вимогам) тільки для біржової гри, створює щодо третьої сумлінної особи видимість того, що вона несе зобов'язання за допомогою договору, і це не підлягає опротестуванню. Саме на цій підставі даний виставитель несе відповідальність щодо третьої особи.

Ордерні цінні папери

§13

Суперечка про те, чи є вірною теорія, відповідно до якої основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, і теорія, відповідно до якої вексельне зобов'язання засноване на договорі, поширилася й на ордерні цінні папери. На основі правових положень §12 і через невирішене питання про деякі закони у випадку з цими цінними паперами можуть бути розглянуті: 1) теорія, відповідно до якої вексельне зобов'язання засноване на договорі; 2) теорія волевиявлення; 3) теорія, що обґрунтовує юридичну чинність цінних паперів.

У будь-якому разі, Мюллер-Ерцбах вважає, що на основі змісту статті 74 Німецького вексельного статуту він може незаперечно довести, що у випадку наявності вимоги за векселем немає потреби в договорі між кредитором і боржником за векселем⁴⁴².

У тому випадку, коли виставитель втратив вексель, на основі правових положень статті 74 сумлінний набувач може заявити йому вимогу за векселем. Але під сумнівом залишається той факт, чи не припускає стаття 74, що особі, яка втратила вексель, були виставлені вимоги вже під час втрати. Якщо це не передбачається, то сумлінна особа набуває разом з цінними паперами також і вимогу до індосанта чи векселедержателя, у яких вкрали вексель.

Але питання про те, передбачається це чи ні, не може бути прояснено тільки на підставі тексту статті 74, у якій йдеться не про виникнення вексельного боргового зобов'язання, а про вкрадені вексельні документи⁴⁴³. Таким чином, надання доказів не приведе до мети.

Для §794 Цивільного кодексу потрібно знайти аналогічне застосування для ордерних цінних паперів. Обидві групи цінних паперів, ордерні і пред'явницькі, пара-

⁴⁴²Handelsrecht, стр. 441.

⁴⁴³У випадку ігнорування цього виконання RG переймає обґрунтування в RGZ. 112, стор. 202 (JWSchr. 1926, стор. 1548) і JWSchr. 1926, стор. 1817. Від такого рішення захищає теорія Миттайса (Zentralalb. f. Handelsr 1927, стор. 142 і далі).

тельно надають гарантії добропорядному третьому набувачеві. І пред'явницькими, і ордерними цінними паперами він захищений від небезпеки того, що: 1) правомочний власник не є уповноваженою особою; 2) йому не висуваються заперечення попередником. До того ж, для обох видів цінних паперів однаковою є потреба вилучити заперечення щодо того, що між виставителем і першим ремітентом не набув чинності договір.

Для обох груп цінних паперів буде вірною теорія, згідно з якою основою вексельного зобов'язання є воля особи, яка виставила вексель, оскільки це зумовлено метою цих паперів – зробити неможливими заперечення. У випадку з борговим зобов'язанням на пред'явника ця мета досягається в результаті застосування §794 Цивільного кодексу.

Таким чином, може бути вирішене спірне питання, оскільки кодифікувалося право боргового зобов'язання на пред'явника. Те, що для ордерних цінних паперів відповідне правило відсутнє, зумовлено тим, що після виникнення спірних питань їх не кодифіковано. Але, якби ордерні цінні папери розглядалися інакше, ніж боргове зобов'язання на пред'явника, це створювало б незручності в уніфікованому оформленні цінних паперів, що відповідають усім вимогам. Тому ми змушені за аналогією застосовувати для ордерних цінних паперів §794 Цивільного кодексу, оскільки аргументи проти цього не обґрунтовані. До того ж, до цих аргументів застосовуються норми §794 Цивільного кодексу, як і при борговому зобов'язанні на пред'явника.

У випадку вексельного акцепту стверджується, що на основі абз 1 статті 21, а також статті 4 Німецького вексельного статуту (*DWO*) він набуває чинності в результаті одностороннього волевиявлення, що необов'язково має бути прийняте. Правильним є твердження про те, що поставлений на переказному векселі акцепт трасата чинний у результаті наявності напису на векселі і без безпосереднього доступу до правомочної особи. Це відбувається в результаті акцептування договору: виставитель дає розпорядження векселедержателю пред'явити вексель трасатові для акцептування. Цим він робить трасатові пропозицію акцептувати вексель на користь виставителя, ремітента та їх правонаступників.

На мою думку, правильною є точка зору, згідно з якою легітимний векселедержатель, що пред'являє вексель, виставляє трасатові таку саму пропозицію про продаж від власного імені. Трасат приймає цю пропозицію через акцепт – прийняття до сплати. Таким чином, акцепт виявляється необхідною частиною договору⁴⁴⁴.

Проти цього було висунуто заперечення в тому, що акцептант на основі змісту статті 22 несе обмежену відповідальність і за умови обмеженого акцепту, бо такий акцепт може обмежити здатність векселя до обігу. Але заперечення дійсне і в цьому випадку, бо після того, як трасат поставив на векселі обмежений акцепт, він виявив свою волю за всіх обставин нести тільки обмежену відповідальність за векселем, а здатність векселя до обігу вже було обмежене в результаті прийняття його до сплати.

⁴⁴⁴Ця думка не небезпечна сама по собі (на основі §11 VIII, стор. 53), оскільки, якщо пропозиція зовні не містить помилок, то це не шкодить третім особам – учасникам вексельного зобов'язання; вони зовсім не несуть збитку, якщо оферент недієздатний.

Може виникнути питання, чи хочуть правомочні особи нести цю обмежену відповідальність або взагалі яку-небудь відповідальність, хоча при цьому в обох випадках здатність векселя до обігу однаково велика. Кредитор за векселем майже завжди прагнутиме нести, скоріше, обмежену відповідальність, ніж взагалі ніяку. Крім того, у деяких випадках визнаються договори, в яких сторони дійшли згоди тільки в питаннях, що розглядаються законом як головні.

У будь-якому випадку, договір, що набув чинності в результаті акцепту, є особливим видом договору. Дуже невелике значення має той факт, що терміни пропозиції про продаж, обумовлені Цивільним кодексом, не відіграють ніякої ролі для Німецького вексельного статуту⁴⁴⁵. Привертає увагу те, що договір зроблено за допомогою напису на переказному векселі про прийняття його до сплати. Але це робиться не для того, щоб до векселя можна було застосувати основні принципи однобічної правової угоди, оскільки в даному випадку – це частина договору. Отже, прийняття до сплати переказного векселя є однобічною заявою, що міститься в самому договорі. Оскільки вона однобічна і не може бути прийнята, розпорядження не мають місця у волевиявленні в тій мірі, в якій вони можуть призвести до недійсності акцепту⁴⁴⁶. Стаття 21 Німецького вексельного статуту заснована на загальному прагненні закону гарантувати чинність вексельного акцепту.

1. Тоді, коли звичайні однобічні волевиявлення, що не повинні бути прийняті, підлягають сплаті без заперечення за бажанням заявника, а волевиявлення, що мають бути прийняті, підлягають запереченню з відсутньою волею (на основі §119 Цивільного кодексу), у випадку вексельного акцепту все залежить тільки від заяви. При цьому не береться до уваги бажання акцептанта щодо першого ремітента.

2. До цього треба додати, що питання про те, яка саме заява припустима для прийняття переказного векселя до сплати, може бути врегульоване (на основі абзацу 2 статті 21 Німецького вексельного статуту) таким чином, що це не відповідатиме волі середньостатистичного заявника: заяву має бути обґрунтовано щодо першого (добропорядного) покупця. При цьому не береться до уваги загальна поведінка заявника, передісторія заяви та інші обставини, а тільки зміст самого векселя на підставі абз. II і III ст. 21: «Кожна заява, написана на векселі й підписана трасатом, вважається чинною для необмеженого прийняття до сплати переказного векселя, оскільки в ній не досить чітко висловлено, що трасат або взагалі не хоче приймати вексель до сплати, або прийме його, але тільки з певними обмеженнями. Так само це дійсне і для необмеженого прийому векселя до сплати, якщо трасат напише своє ім'я чи назву своєї фірми на першій сторінці векселя».

3. На основі загальних правил заяв за векселем, для вексельного акцепту чинним вважається принцип самостійності. Для акцептного договору на користь третього набувача досить того, що пропозиція про продаж, що була в основі акцепту, чинна тільки формально. Якщо, наприклад, пропозиції про продаж не було взагалі (тому що уявний виставитель не виставляв вексель, тобто вексель фальсифікований), але

⁴⁴⁵У цивільному праві це має місце навіть для договору, за допомогою якого може бути здійснене вилучення чи анулювання договору.

⁴⁴⁶На цій підставі, на основі §123 Цивільного кодексу (оскільки вважається, що він може бути застосований тут), вексельний акцепт розглядався б, наприклад, як волевиявлення, що має бути прийняте.

її зазначено на документі, і якщо її приймає трасат (на основі статті 21 Німецького вексельного статуту), то уявний оферент (у нашому прикладі – виставитель) не одержує ніяких прав. Їх одержує третя особа, на користь якої діє вексельний акцепт, – наприклад, ремітент – і його правові наступники, навіть якщо їм було відомо про стан справ на момент виставлення (не кажучи вже про те, хто став причиною шахрайського прийняття до сплати переказного векселя).

4. Аналогічно §794 Цивільного кодексу може бути застосований і для акцепту: сумлінний третій набувач може покладатися на те, що трасат виставив акцепт із усією відповідальністю, виконуючи усі вимоги, що стосуються цього договору. Таким чином, якщо трасат напише на першій сторінці векселя своє ім'я, знаючи про те, що перед ним вексель, то (на основі статті 21 Вексельного статуту) він несе відповідальність щодо кредитора за векселем навіть у тому випадку якщо він не хотів приймати вексельне зобов'язання, а написав своє ім'я випадково. Якщо він не знав про те, що перед ним вексель, і якщо першому ремітенту про це відомо, то він несе відповідальність не щодо першого ремітента, а щодо третього добропорядного набувача.

Отже, акцепт є прийняттям до сплати пропозиції про продаж з боку виставителя (часто також і пропозиції легітимного власника) – прийняття до сплати, за допомогою якого трасат бере на себе обов'язки щодо оферента й третьої особи. При цьому акцепт не є волевиявленням, яке потребує вручення (подібно прийняттю до сплати на основі §151 Цивільного кодексу), що гарантує його від недійсності. Його має бути оплачено на користь першого ремітента. Через цю його своєрідність не існує перешкод у тому, щоб застосувати для акцепту §794 Цивільного кодексу.

Таким чином, те, що є дійсним для векселя, дійсне для всіх цінних паперів, які можуть передаватися за індосаментом. Тому цінні папери додають юридичної чинності легітимному власнику не тільки як особі, яка є правомочною, і не тільки як особі, яка має зазначену в цінних паперах правомочність. Цінний папір, що виставлений у результаті відповідальних дій виставителя, має видимість того, що він може стати чинним⁴⁴⁷.

⁴⁴⁷Вже Брунер у «Історичних принципах розвитку німецького права» (в Енциклопедії правознавства Холцендорфа, Лейпциг, 1877, стор. 204) вказував на «розбіжності внутрішньої та зовнішньої сторони правових відносин» у німецькому праві («те саме щодо одних осіб і щодо третьої особи висловлено по-різному»), без сумніву маючи на увазі, що треті особи можуть поклатися на зовнішню, формальну видимість. Цю ідею було історично й догматично розвинено Хубером, Гірке, Х. Майером, О. Фішером, Велпахером, Наендрупом і багатьма іншими. І коли до поняття «*Rechtscheintheorie*» ставляться іронічно, мені хочеться підкреслити, що хоча під час роботи над першим виданням книги про право цінних паперів у 1901 році мені саме це поняття було ще невідоме, основні ідеї моєї теорії були такими самими, як і тепер. А поняття «*Rechtscheintheorie*», яке, я вважаю, досить характерним, було запозичене з видання Цивільного кодексу Отто Фішера, який, наскільки я знаю, використав його там уперше.

Додаток 2

Матеріали Женевської конференції

(переклад з англійської)

Частина перша

ПЕРЕДМОВА

Спроби уніфікувати закон про переказні векселі здійснювалися неодноразово. Найважливішими з них були конференції, проведені в Гаазі у 1910 і 1912 рр. за пропозицією уряду Нідерландів. На останній делегати двадцяти семи країн підписали конвенцію про єдиний закон, однак з різних причин вона так і не була ратифікована.

У 1920 р. на конференції з фінансових питань у Брюсселі було ухвалено резолюцію, в якій містилося прохання до Ліги Націй ужити заходів з цього питання, а її Економічний комітет був відповідно проінструктований Радою. У результаті проведеного ним дослідження із залученням експертів, що тривало з 1921 до 1929 ро-ку, було затверджено проекти конвенцій, що встановлювали певну ідентичність у законах так званої континентально-європейської системи, що стосується переказних векселів, простих векселів і чеків. До цих проектів додавалися два інших проекти конвенцій про дозвіл деяких колізій законів і призначення санкцій, що впливають з недотримання законів про гербовий збір. Перший стосувався переказних і простих векселів, другий – чеків.

Відповідно до рішення Ради ці проекти було передано для ознайомлення усім державам (членам і не членам Ліги Націй) з пропозицією висловити свої зауваження і думки з приводу доцільності покладення цих проектів в основу дискусії на міжнародній конференції. Проекти були передані з циркулярним листом від Генерального секретаря Ліги Націй, датованим 19 липня 1928 року.

У 34-х з отриманих відповідей містилися детальні зауваження, а загалом, держави схвалили проведення конференції на основі запропонованих проектів. На підставі цього Генеральний секретар Ліги Націй, згідно з вказівками Ради, відправив 27 серпня 1929 р. державам (як членам, так і не членам Ліги Націй) запрошення на Міжнародну конференцію в Женеві, заплановану на 17 лютого 1930 року. Пізніше цю дату було змінено – конференція відкрилася 13 травня 1930 р. під головуванням д-ра J. Limburg, члена Державної ради Нідерландів, запрошеного на цю посаду за рішенням Ради від 14 січня 1930 року.

Міжнародна конференція з питань уніфікації законів про переказні векселі, прості векселі й чеки включала 35 засідань, що тривали з 13 травня до 7 липня 1930 року. У конференції взяли участь делегати з Австрії, Бельгії, Бразилії, Колумбії,

Чехословаччини, Данцига, Данії, Еквадору, Фінляндії, Франції, Німеччини, Великобританії й Північної Ірландії, Греції, Угорщини, Італії, Японії, Латвії, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Перу, Польщі, Португалії, Румунії, Сіаму, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Туреччини, Венесуели та Югославії. Зі Сполучених Штатів Америки було направлено слухача. На запрошення Ради як консультанти були присутні представники Економічного комітету Ліги Націй, Міжнародної торговельної палати й Міжнародного інституту уніфікації цивільного права в Римі.

В основу дискусії на конференції було покладено проекти, укладені Експертним комітетом із правових питань Ліги Націй і надані державам на розгляд ще в 1928 році. Ці проекти розглядалися на пленарних засіданнях.

З п'яти учасників конференції було сформовано редакційний комітет, основне завдання якого – укладання загального звіту, що трактує ухвалені тексти.

Через три тижні дискусій учасники конференції одноголосно прийняли три конвенції: про єдиний закон про переказні й прості векселі; про вирішення деяких колізій законів про переказні й прості векселі; про гербовий збір стосовно переказних і простих векселів. До них додавалися протоколи, що мають таку саму чинність. На конференції також було укладено заключний акт, що містить запис його обговорення, ряд рекомендацій і резолюцію, яка стосується наступної сесії конференції, присвяченої вивченню проектів законів про чеки. До цієї резолюції входив і список підготовчих заходів, що сприяють спрощенню роботи конференції на її другій сесії.

Усі три конвенції підписали в останній день конференції (7 червня) 22 держави: Австрія, Бельгія, Бразилія, Колумбія, Чехословаччина, Данциг, Данія, Еквадор, Фінляндія, Франція, Німеччина, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Перу, Польща, Португалія, Іспанія, Швеція, Швейцарія і Туреччина. Конвенцію про гербовий збір стосовно переказного і простого векселів підписав також делегат Великобританії.

У проміжку між 7 червня і 6 вересня 1930 року (останнім терміном підписання цих трьох конвенцій) конвенцію про єдиний закон про переказні й прості векселі підписали також Греція, Угорщина, Японія і Югославія; конвенцію про вирішення деяких колізій законів про переказні і прості векселі – ті ж чотири країни, а конвенцію про гербовий збір стосовно переказних і простих векселів – Угорщина, Японія і Югославія. Таким чином, загальна кількість підписів становила 26.

СПИСОК УРЯДОВИХ ДЕЛЕГАЦІЙ І ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЗАПРОШЕНИХ НА КОНФЕРЕНЦІЮ

Голова, призначений Радою: д-р J. Limburg, член Державної ради Нідерландів.

Особистий секретар голови: F. A. Van Woerden, віце-консул Нідерландів.

НІМЕЧЧИНА

Делегати:

Leo Quassowski, міністерський радник Міністерства юстиції Рейха.

Д-р Erich Albrecht, радник дипломатичного представництва Міністерства закордонних справ Рейха.

Д-р Fritz Ullmann, член Берлінського суду.

АВСТРІЯ

Делегати:

Д-р Guido Strobele, міністерський радник Федерального міністерства юстиції.

Д-р Paul Hammerschlag, член правління і колишній директор Торгово-промислового кредитного банку, віце-президент Віденської торгово-промислової палати.

Заступник:

Д-р Sokal, директор Клірингової компанії з інкасування у Відні.

БЕЛЬГІЯ

Делегати:

Віконт Pouillet, державний міністр, член палати представників.

J. de la Vallee Poussin, генеральний секретар Міністерства науки і мистецтва.

Барон Edmond Carton de Wiart, доктор права, політичних і соціальних наук, директор «Societe Generale de Belgique».

Paul van Zeeland, професор Лувенського університету; директор Національного банку Бельгії.

Заступник:

Jean-Jacques Vincent, доктор права, голова інвестиційного відділу Національного банку Бельгії.

Секретар:

Д-р Francois-Xavier Simonis, підприємець.

ВЕЛИКОБРИТАНІЯ І ПІВНІЧНА ІРЛАНДІЯ

(й усі частини Британської імперії, що не є окремими членами Ліги Націй)

Делегат:

H.C. Gutteridge, професор торгового й трудового права, декан юридичного факультету Лондонського університету.

ОБ'ЄДНАНІ ШТАТИ БРАЗИЛІЇ

Делегат:

Deoclesio de Campos, торговий аташе в Римі, професор правового факультету Пари.

КОЛУМБІЯ

Делегат:

M. Antonio Jose Restrepo, надзвичайний посол і повноважний представник Колумбії, постійний делегат у Лізі Націй.

Радник:

J. M. Yepes, доктор права, юрисконсульт Міністерства закордонних справ.

Секретарі:

Д-р German Abadia, постійний секретар делегації, направлений як повноважний представник в Лігу Націй.

E. Vasco, аташе.

ДАНІЯ

Делегати:

Axel Helper, міністерський радник Міністерства торгівлі й промисловості.

Valdemar Eigved, головний менеджер «Privatbanken», Копенгаген.

Секретар:

F. G. L. Neergaard-Petersen, секретар Міністерства торгівлі й промисловості.

НЕЗАЛЕЖНЕ МІСТО ДАНЦИГ

Делегати:

Jozef Sulkowski, професор Познанського університету, член Польської кодифікаційної комісії, голова делегації.

Richard Kettlitz, «Conseiller Supérieur» юстиції незалежного міста.

ЕКВАДОР

Делегат:

Д-р Alexandro Gastelu, віце-консул у Женеві.

ІСПАНІЯ

Делегат:

Д-р Gomes Montejo, голова секції об'єднання юристів у Міністерстві юстиції.

ФІНЛЯНДІЯ

Делегат:

Filip Gronvall, державний радник, член Верховного адміністративного суду в Гельсінгфорсі.

ФРАНЦІЯ

Делегати:

Charles Lyon-Caen, постійний секретар Академії етичних і політичних наук, почесний декан правового факультету в Парижі.

Технічний консультант:

Jacques Bouteron, інспектор Банку Франції.

Секретар:

Gaston J. L. Libersat, помічник глави служби Міністерства торгівлі.

ГРЕЦІЯ

Делегат:

R. Raphael, постійний делегат, направлений як повноважний представник в Лігу Націй, тимчасово виконуючий обов'язки дипломатичного представника в Берні.

УГОРЩИНА

Делегат:

Д-р Eugene Asztalos, міністерський радник Міністерства юстиції.

ІТАЛІЯ

Делегати:

Amedeo Giannini, державний радник, повноважний представник першого класу, голова делегації.

Ageo Arcangelli, член парламенту, професор права в університеті Риму, заступник голови делегації.

Giulio Diena, професор права в університеті Павії.

Isidoro la Lumia, професор права в університеті Мілана.

Lorenzo Mossa, професор права в університеті Пізи.

Експерти:

Auguste Weiller, баристер, представник Фашистської головної банківської конфедерації.

Luigi Biamonti, баристер, директор юридичного відділу Фашистської головної конфедерації італійської промисловості.

Antonio Navarra, баристер, представник Фашистської головної конфедерації торговців.

Giovanni Zappala, баристер, представник міністра фінансів.

Giuseppe de Majo, баристер, представник Банку Італії.

Секретар:

Gian Battista Toffolo, дипломатичний консульський аташе.

ЯПОНІЯ

Делегати:

Morie Ohno, надзвичайний посол, повноважний представник Японії при федеральному президенті Австрійської республіки.

Tetsukichi Shimada, член Касаційного суду Токіо.

Заступники:

Tamotsu Kobori, член федерального районного суду Йокогами.

Yoshiro Ando, секретар посольства Японії, направлений як повноважний представник у Центральний Виконавчий Комітет Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Віконт Seiichi Motono, секретар посольства Японії, направлений як повноважний представник до Його величності короля Бельгії.

ЛАТВІЯ

Делегати:

Charles Duzmans, постійний делегат, направлений як повноважний представник в Лігу Націй, надзвичайний посол і повноважний представник Латвії при Його величності королі Югославії, голова делегації.

Д-р Auguste Loeber, радник Касаційного суду, професор правового факультету Ризького університету.

Valis Bandrevics, заступник генерального директора Банку Латвії.

ЛЮКСЕМБУРГ

Делегат:

Charles Vermaire, консул у Женеві.

НОРВЕГІЯ

Делегат:

C. Stub Holmboe, баристер.

НІДЕРЛАНДИ

Делегати:

W. L. P. A. Molengraaff, доктор права, заслужений професор університету в Утрехті, голова делегації.

C. D. Asser, баристер в Амстердамі, доктор права, голова франко-німецьких, греко-німецьких, франко-турецьких і турецько-бельгійських змішаних арбітражних колегій.

F. G. Scheltema, доктор права, професор університету в Амстердамі.

H. A. van Nierop, доктор права, управляючий «Amsterdamsche Bank».

G. A. Dunlop, директор «Nederlandsch-Indische Handelsbank» в Амстердамі.

Секретар:

Max Franssen, доктор права.

ПЕРУ

Делегат:

Jose Maria Barreto, голова постійного представництва Перу в Лізі Націй, тимчасово виконуючий обов'язки дипломатичного представника в Берліні.

ПОЛЬЩА

Делегати:

Jozef Sulkowski, професор Познанського університету, член Польської кодифікаційної комісії, голова делегації.

Jan Namitkiewicz, професор Варшавського університету, член німецько-польської змішаної арбітражної колегії.

ПОРТУГАЛІЯ

Делегат:

Jose Saеiro da Matta, ректор Лісабонського університету, професор правового факультету, директор Банку Португалії.

РУМУНІЯ

Делегати:

Constantin Antonіade, надзвичайний посол і повноважний представник Румунії, направлений у Лігу Націй.

Eugene Neculcea, повноважний представник, доктор наук (Париж), колишній генеральний директор Міністерства фінансів, колишній професор університету в Джассі, член Економічного комітету Ліги Націй.

СІАМ

Делегат:

Його світлість принц Varnvaidya, постійний делегат, направлений як повноважний представник в Лігу Націй, надзвичайний посол, представник Сіаму при Його Британській Величності.

ШВЕЦІЯ

Делегати:

Барон Marks von Wurtemberg, голова Стокгольмського апеляційного суду, колишній міністр закордонних справ.

Birger Ekeberg, колишній міністр юстиції, колишній член Верховного Суду, голова Комісії з цивільного законодавства.

Секретар:

Eric de Post, аташе Королівського Міністерства закордонних справ.

ШВЕЙЦАРІЯ

Делегат:

Д-р Max Vischer, баристер і нотаріус, перший секретар Швейцарської асоціації банкірів у Базелі.

ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА

Делегат:

Д-р Karel Hermann-Otavsky, професор Празького університету, голова Кодифікаційної комісії комерційного права при Міністерстві юстиції, голова делегації.

Делегат і експерт:

Д-р Jan Srb, радник відділу Міністерства юстиції.

Секретар:

Д-р Henri Nosek, завідувач відділу у Міністерстві закордонних справ.

ТУРЕЧЧИНА

Делегат:

Munir Bey, надзвичайний посол, представник Туреччини при Швейцарській Федеральній Раді.

ВЕНЕСУЕЛА

Делегат:

Carlos Eduardo de la Madriz de Montemayor, генеральний консул у Швейцарії, доктор філософії і математики.

Частина друга

ПРОТОКОЛ ЗАСІДАННЯ

ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ

13 травня 1930 р., 11:00

Голова: *J. Limburg*

1. ВІДКРИТТЯ СЕСІЇ

ГОЛОВА сказав наступне:

Добродії, перш ніж розпочати роботу, для якої ми зібралися, вважаю своїм обов'язком привселюдно подякувати Раді Ліги Націй за те, що мене запросили на цю делікатну і відповідальну посаду голови. Для мене це велика честь, і я дуже за це вдячний. Я розумію, що це виявлення визнання з боку уряду Нідерландів, не-втомна і наполеглива діяльність якого в сфері торгового права матиме, сподіваюся, з вашою допомогою успіх. Я пишаюся тим, що мене обрали за даних обставин забезпечувати тривалу роботу, що потрібна для розв'язання цієї проблеми. Приємно усвідомлювати, що я зможу разом з вами зробити свій внесок в удосконалення, якого з нетерпінням чекає діловий світ.

Справедливо буде згадати про кропітку роботу, яку провели в цій сфері понад 40 років тому Інститут приватного міжнародного права й Міжнародна Асоціація Права, а також про спроби уніфікації, здійснені в 1885 і 1888 рр. на конференціях в Антверпені й Брюсселі на прохання уряду Бельгії. Однак тільки в 1910 р., після скликання урядом Нідерландів конференції в Гаазі, з'явилися ознаки конкретних результатів. На конференції в 1912 р., скликаній за подібних обставин і з такою самою метою, для досягнення якої ми зібралися сьогодні в Женеві, вперше виникло відчуття, що можна чогось домогтися.

На конференції в Гаазі в 1910 р. було підготовлено попередній проект єдиного закону про переказні й прості векселі. До цього закону додавався проект конвенції про вирішення колізій законів. На другій конференції в 1912 р., де були присутні представники не менш ніж 37 держав, цей закон і конвенція були удосконалені, а в резолюцію додано проект єдиного закону про чеки.

Увагу було сконцентровано на загальній уніфікації національних законів з цих питань. Підписавши конвенцію, уряди зобов'язалися внести положення єдиного закону до своїх національних законів.

Незважаючи на те, що делегати Британії й Сполучених Штатів Америки відкрито заявили, що не зможуть ухвалити правила, з якими погодилася більшість представлених держав, конвенцію було підтримано більшістю підписів. На жаль, ратифікація цієї конвенції згодом не відбулася. Немає необхідності детально заглиблюватися в причини цього, але можна сказати, що війна, розпочата незабаром після її підписання, була основною причиною невдачі.

Чи означає це, що конференція в Гаазі була даремною? Зовсім ні. Крім численних наукових публікацій, що з'явилися після неї, важливим є те, що розроблені на ній положення значно вплинули на формування законодавств у багатьох країнах. Слід також зазначити, що на панамериканській конференції, проведеної в Гавані в 1928 р., було ухвалено резолюцію, в якій республікам Південної Америки пропонувалося ухвалити єдині правила для товарних векселів, змінені в Гаазькому законі 1912 р.

У 1920 р. на конференції з фінансових питань у Брюсселі, учасники якої були переконані у важливості цього питання, висловлено думку про те, що сприяти розв'язанню цієї проблеми може Ліга Націй. Відповідно, у 1921 р. Економічний комітет ухвалив рішення про дослідження можливостей досягнення цілей, поставлених на той час, і про продовження розпочатої в Гаазі роботи, яку перервала війна.

У 1923 р. результати досліджень було передано на розгляд чотирьом експертам, кожний з яких був провідним спеціалістом у цих питаннях і присвятив їм велику частину своєї тривалої блискучої кар'єри. Я кажу про професора *D. Josephus Jitta*, сера *Mackenzie D. Chalmers*, професорів *Dr. Franz Klein* і *Charles Lyon-Caen*. Наука, на жаль, зазнала великих втрат зі смертю перших трьох з них, однак ми маємо честь бачити серед нас основного з цих чотирьох експертів – професора *Charles Lyon-Caen*, який також є учасником конференції й представляє Францію. Мені щойно повідомили, що через свої обов'язки, які затримали його в Парижі, професор *Charles Lyon-Caen*, на жаль, не зможе бути присутнім на першому засіданні. Але, сподіваюся, що незабаром він приєднається до нас, і тоді я попрошу вас разом зі мною висловити йому нашу глибоку повагу й захоплення.

Базуючись на думках цих експертів, Економічний комітет визнав, що на той час ще не були створені сприятливі умови для скликання нової конференції. Однак у 1925 р. деякі ознаки, а точніше резолюція, ухвалена в червні того самого року на Брюссельському конгресі Міжнародною палатою торгівлі, переконали Економічний комітет у тому, що певні кола мали потребу в поліпшенні існуючого стану. Тому в 1926 р. Економічний комітет скликав Комітет юристів і бізнесменів з метою визначення ключових моментів, що на практиці спричиняють найсерйозніші труднощі, та які, на їхню думку, виправдають спробу узгодження різних положень законів країн, що входять у так звану континентальну систему.

Конференція 1912 р. вже продемонструвала неможливість досягнення передбачуваної уніфікованості, а експерти, які консультували Економічний комітет у 1923 р., оголосили, що на практиці ця мета здається їм недосяжною через значні розбіжності між фундаментальними принципами англосаксонського права й принципами континентального права, відзначивши при цьому, що асиміляція континентальних правових систем все ж таки бажана і можлива. У зв'язку з цим у 1926 р. юристи порекомендували Економічному комітету спрямувати свої зусилля на спробу асиміляції, що, безумовно, полегшить приведення у відповідність континентальної й англосаксонської систем у майбутньому.

У той же час Міжнародна торговельна палата продовжила свої дослідження і в 1927 р. на Стокгольмському конгресі прийняла резолюцію, що рекомендувала Лізі Націй скликати третій міжнародний конгрес для роботи над укладенням у результаті дискусій проектом єдиного закону про переказні векселі й чеки. У такій ситуації

Економічний комітет звернувся по допомогу до третього експертного комітету, що склав проекти закону і конвенцій, які були передані у свій час на розгляд урядам різних країн і тепер, з урахуванням їх зауважень, надані нам як основа для дискусії.

У підході експертів до першорядних практичних питань та до вивчення численних задач, поставлених перед ними, ви зможете відзначити старанність і увагу. Тому не дивує той факт, що уряди різних країн у своїх відгуках були одноголосні в тому, що ці проекти послужать доброю основою дискусії на новій міжнародній конференції.

Природно, що англосаксонські країни мали зауваження до цих проектів, призначених для асиміляції законодавства так званої континентальної системи. Я із задоволенням маю відзначити, що уряд Британії виявив цікавість до цієї спроби, направивши свого представника в особі професора *Gutteridge*, якого я з радістю вітаю.

Я також із задоволенням повідомляю про присутність м-ра *Kennedy*, який був направлений на конференцію урядом Сполучених Штатів Америки як технічний фахівець. Я впевнений, що ці джентльмени бажають допомогти в роботі конференції і нададуть своїм колегам необхідну інформацію, що стосується чинних у їх країнах правових норм.

Кілька інших країн, законодавство яких належать до англосаксонського типу, хоча і не присутні на конференції, проте повідомили Секретаріат, що з зацікавленістю стежитимуть за нашою роботою.

Ви побачите, що в звіті, який додається до проектів, що знаходяться перед вами, експерти звернули увагу на розбіжність між методами, пропонованими ними, і методами, що використовувалися в Гаазі. Як показує досвід, дуже складно забезпечити ратифікацію конвенції, що припускає включення в національні закони великої кількості положень, які не можуть змінюватися і мають залишатися чинними протягом певного періоду. Тому експерти запропонували і для переказних, і для простих векселів і чеків більш гнучкий тип процедури, відповідно до якого уряди за першою угодою мають представити протягом визначеного терміну на розгляд компетентних фахівців проект закону в тій формі, що найбільше відповідає специфіці їх країн, оскільки деякі положення, закладені в єдиному законі, не ідентичні тим, що вже діють у різних країнах. Ухвалені на конференції закони будуть наведені в додатку до цієї першої угоди.

Друга угода, що матиме форму конвенції, призначена для:

- 1) забезпечення юридичної чинності зобов'язань, узятих щодо переказних векселів і простих векселів незалежно від згоди з правовими положеннями про гербовий збір;

- 2) встановлення правил, що дадуть змогу вирішити конфлікти законів щодо переказних і простих векселів.

На думку експертів, перша з цих двох угод, що припускає зобов'язання у межах виконавчої влади, не стане предметом ратифікації. Однак для другої угоди ратифікація буде потрібна.

Я вже сказав, що уряди, які розглянули проекти Ліги Націй, висловили готовність бути присутніми на конференції, в основу дискусії на які покладатимуться ці проекти. Очевидно, що завдання конференції – прийти до певного рішення з цього питання, і у випадку відсутності протилежної думки, ми будемо дотримуватися цього.

Гадаю, мені слід зазначити, наскільки ретельно і сумлінно була підготовлена ця конференція. Після розгляду висококваліфікованими фахівцями, предмет обговорення конференції було вивчено у всіх можливих аспектах. Не вдаючись у деталі скажу, що проект закону, укладений у 1910 р., було переглянуто у 1912 р. Потім він був переданий на розгляд спеціальної комісії Торговельної палати, після чого ці тексти детально вивчили експерти Ліги Націй і внесли велику кількість виправлень, готуючи той варіант проєктів, що тепер перед нами. Крім того, ви знайдете у підготовчих документах зауваження, запропоновані Римським міжнародним інститутом уніфікації цивільного права. Те саме стосується і закону про чеки. Таким чином, можна сказати, що Ліга Націй, бажаючи забезпечити успіх нашої конференції, дотримувалася принципу *Boileau*, що завжди залишається основним правилом: «Двадцять разів підготуйтеся до виконання роботи».

Ми маємо честь бачити у складі делегацій багато експертів, які до нас брали участь у підготовці проєктів. Я хочу приєднатися до тієї поваги, що вже була висловлена на їх адресу. Як голова, я вітаю їх присутність, що дасть змогу мені, якщо вони погодяться, просити в них поради і звертатися до їхнього досвіду, набутого в процесі підготовки цієї конференції.

Я також сподіваюся, що представник Економічного комітету, так само як представники Міжнародної торговельної палати і Міжнародного інституту уніфікації приватного права, яких я також хочу привітати, у разі потреби дозволять мені скористатися їхньою порадою і великим досвідом.

За таких обставин, на мій погляд, перед нами відкритий шлях до успіху, і ми можемо з упевненістю взятися за нашу роботу. Відповіді, отримані від урядів, і їх зауваження мають самі по собі додати нам мужності, потрібної для виконання настільки складної задачі. Крім того, предмет обговорення якнайкраще підходить для міжнародної уніфікації, оскільки не стосується політики, національних інтересів чи суспільних законів. Ми усі керуємося лише одним бажанням – спростити комерційні операції. З кожним днем комерційне життя націй стає більш інтенсивним, розвиваються взаємини між ними, і в інтересах незалежності націй дедалі більше потрібні правила, що дають можливість швидко, просто й однаковим чином застосовувати норми права.

З часу проведення останньої Гаазької конференції минуло 18 років. Представлені тут держави загалом поставилися позитивно до принципу єдиного регулювання. Мені відомо, що в даний час до держав, які у 1912 р. були готові досягти результату, приєдналися й інші держави. Звісно, світ змінився, але відомо також, що приватні торгові стосунки не тільки не слабшають, а навпаки, міцнішають з кожним днем, і, принаймні у цьому відношенні, кордони держав починають зникати.

Впродовж останніх 10 років відтоді, як Ліга Націй почала позитивно впливати на світ, дух міжнародного співробітництва, примирення і взаємної поваги істотно зріс. Я б хотів, щоб всі учасники працювали, керуючись цим духом, із щирим бажанням процвітати, з повною віддачею й ніколи не втрачали мети. Це моє єдине прохання до вас, джентльмени, і я впевнений, що ви його врахуєте. Прошу вас також бути поблажливими до вашого голови.

Будемо спільно прагнути реалізації нашої загальної мети, зберігаючи атмосферу співробітництва, – безумовно, це кращий спосіб досягнення успіху.

Я проголошую Міжнародну конференцію з питань уніфікації законів про переказні векселі, прості векселі і чеки відкритою.

2. СТВОРЕННЯ КОМІТЕТУ З ПЕРЕВІРКИ ПОВНОВАЖЕНЬ

Голова запропонував створити комітет з перевірки повноважень і попросив делегатів представити свої вірчі грамоти, а у випадку їх відсутності, звернутися за ними до своїх урядів. Він запропонував, щоб комітет з перевірки повноважень складався з таких делегатів: п. *Duzmans*, перший делегат Латвії; п. *Ohno*, перший делегат Японії і п. *Restrepo*, перший делегат Колумбії.

Пропозиції голови були ухвалені.

3. СТВОРЕННЯ РЕДАКЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

Голова запропонував створити редакційний комітет протягом кількох перших днів. Тексти дискусій передаватимуться в редакційний комітет для підготовки до другого читання. Цей комітет не буде редакційним у буквальному значенні слова, однак, він матиме право запропонувати зміни з метою забезпечення відповідностей між різними статтями.

Пропозицію голови було ухвалено.

ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ

13 травня 1930 року, 15:00

Голова: *J. Limburg*

4. ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) повідомив, що представляв свою країну на двох Гаазьких конференціях і хотів би підкреслити важливість тієї роботи, що планується тут. Цінність цієї роботи визнана в усьому світі і теоретиками, і практиками права. Водночас він висловив здивування, що нинішній конференції запропоновано користуватися методом, який цілком відрізняється від методу, ухваленого в Гаазі. Тобто замість підготовки проекту конвенції, за якою держави візьмуть на себе зобов'язання запровадити єдині положення у свої закони, конференція повинна обмежитися лише укладанням моделі закону і підготовкою конвенції, згідно з якою договірні сторони передадуть цю модель закону своїм парламентам.

Бізнесмени і банкіри Австрії вважають, що укладання моделі закону не матиме практичного значення.

За методом, що використовувався в Гаазі, конвенція могла бути ухвалена чи відхилена кожним урядом, але, у випадку її ухвалення, текст – і це було важливо з практичного погляду – був повністю визначеним. Відповідно до системи, запропонованої експертним комітетом, закон не тільки може бути як ухвалено, так і відхилено, але в нього також можуть бути внесені ті зміни, які неможливо було передбачити на конференції.

Тим більше несподіваним є запропонований новий метод з огляду на ту війну, яку Міжнародна торговельна палата, що включає представників практично усіх держав, які беруть участь у конференції, оголосила на захист єдиного закону.

У підготовлених секретаріатом Ліги Націй документах не вказано причини цих змін. Навпаки, професор *Jitta* і професор *Klein* висловлювалися за єдиний закон і навіть на третьому засіданні експертів у 1926 р., зважаючи на все, виступали на захист цього методу. Якими ж тоді є невідомі причини зміни методу?

П. *Hammerschlag* припустив, що країни, які підтримують цю нову систему, вважали, що процедура, запропонована в Гаазі, обмежить волю дій їх парламентів. Він не згодний з цією думкою, оскільки кожен парламент зберігав право відмовитися від підписання конвенції, про що свідчить велика кількість прецедентів.

Але навіть якщо висунуті аргументи вважати переконливими, п. *Hammerschlag* сумнівається, що дана конференція має право відмовлятися від роботи, проведеної в Гаазі, не спробувавши застосувати метод, що використовувався там. Чи не варто спробувати укласти єдиний закон? Банкірам і бізнесменам дуже важливо мати єдиний текст, навіть з деякими застереженнями для окремих держав; ці застереження будуть відомі заздалегідь, до того ж їх не можна буде уникнути.

Ця мета не досягається за моделі закону, яку можуть змінювати різні парламенти.

Неприпустимо, щоб на цій конференції не враховувалася проведена в Гаазі робота, і не було спроби її продовжити в тому ж руслі. П. *Hammerschlag* вважає цілком можливим домовитися про єдиний текст.

У випадку ухвалення гаазького методу, делегати доклали б усіх зусиль, відстоюючи погляди відповідних країн, і, зрештою, досягнули б компромісу. А якщо конференція буде присвячена розробці моделі закону, делегати можуть заявити, що, незалежно від ухвалених на конференції рішень, їх парламенти зможуть діяти на свій розсуд. Дискусії виявляться набагато продуктивнішими, якщо метою конференції буде підготовка єдиного тексту, включеного в конвенцію.

Можна було б прийти до компромісів й відкинути деякі побоювання, але п. *Hammerschlag* хотів би переконати учасників конференції в тому, що роботу не слід починати з відмови від гаазької програми, тобто поставити крапку, не вислухавши до кінця пропозиції. Ця конференція має дуже цінну спадщину, яку потрібно зберегти.

ГОЛОВА попросив п. *Perceyrou*, голову експертного комітету, пояснити, у чому полягає задум цього комітету, викладений у їх «Загальних міркуваннях», що містяться в підготовчих документах.

П. *PERCEROU* (голова експертного комітету) спочатку вирішив назвати причини того, чому експертний комітет відмовився від методу, який використовували в Гаазі. Після цього він сказав про компромісний метод, згаданий п. *Hammerschlag*.

Основна причина, з якої експертний комітет однозначно відмовився від гаазького методу, певною мірою, очевидна. Це утруднення, пов'язані з ратифікацією конвенції парламентами різних країн. Можна скільки завгодно укладати міжнародні

конвенції й планувати реформи, але якщо пропозиції, що містяться в них, відхилять парламенти, то результату не буде досягнуто.

Експертний комітет прагнув саме до практичного результату. Одна з причин, з якої гаазький проект конвенції, за винятком окремих випадків, не був ратифікований, полягала в тому, що парламенти не бажали відмовлятися від свого права вносити виправлення. Отже, комітет вважав, що необхідні деякі поступки стосовно права на внесення виправлень, до якого багато парламентів, і особливо парламент Франції, ставляться дуже ревниво. Тому комітет запропонував, щоб делегації представили у своїх парламентах єдиний текст, сподіваючись, що в такому випадку вони затвердять його швидше, ніж якщо буде спроба нав'язати їм незмінний текст, який може бути відхиленним навіть без попереднього розгляду.

Комітет не намагається приховати той факт, що в даному методі є деякі практичні недоліки. Значною мірою вони стосуються одноманітності, оскільки виправлення парламентів можуть призвести до того, що текст залишиться єдиним тільки за назвою. Навіть єдиний закон іноді інтерпретувався юриспруденцією різних країн по-різному. А за відсутності єдиного тексту, ідеал уніфікованості стане, мабуть, ще більш недосяжний, ніж будь-коли.

Тому п. *Percerou*, представляючи французьку делегацію, запропонував компроміс, що полягав в укладанні єдиного тексту, який парламенти зможуть відхилити або ухвалити «у цілому». Однак при цьому не враховується один дуже важливий момент гаазького методу. У Гаазі до парламентів звернулися з проханням не тільки ратифікувати єдиний текст, а і – що більш важливо – зобов'язатися не змінювати цей текст не тільки як міжнародну конвенцію, а й як міжнародний закон впродовж не менше трьох років. Чи не можна відмовитися від зобов'язання затвердити закон як міжнародний без того, щоб парламенти мали право вносити в нього виправлення?

За таких обставин п. *Percerou* запропонував наступний метод. Спочатку буде укладено текст законів чи врегулювань – він надає перевагу слову «закони» із причин, що будуть викладені пізніше. Цей текст буде єдиним, але міститиме застереження, зроблені різними державами. Він сподівається, що вони будуть нечисленими. Після цього текст передадуть на затвердження парламентам, обумовивши при цьому, що він набуде чинності тільки при затвердженні його певною кількістю держав. Останню умову він вважає обов'язковою. Якщо для того, щоб ухвалити таку правову систему, держава пішла на поступки, істотно змінивши чинне законодавство, а інші держави не прийняли цей варіант закону, то жертва першої держави даремна, оскільки не буде згоди з боку інших держав, що продовжують дотримуватися власних законів.

Таким чином, співробітництво між державами буде забезпечено тільки за умови, що певна кількість договірних сторін, що беруть участь у конференції, затвердили цей текст як національний закон.

Підсумовуючи, слід сказати, що компромісною буде така пропозиція: на конференції буде укладено єдиний текст, у якому можуть бути застереження. Договірні сторони візьмуть на себе зобов'язання передати його в їх парламенти. Текст, за який проголосують різні парламенти, набере чинності згодом у кожній з

держав, що ухвалили його, лише тоді, коли його ухвалить максимальна кількість держав, які беруть участь у цій конференції.

Такою є система загалом. Природно, як тільки закон буде введений у дію, парламенти, за бажання, зможуть змінювати його. Та це, ймовірно, не завдасть великого збитку. Адже важко уявити настільки серйозні обставини, щоб вони змусили парламенти змінити закон, який дав їх країнам незаперечні переваги.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) почав з того, що голова говорив на минулому засіданні про спроби уніфікації законів, які стосуються переказних векселів і чеків, що робилися впродовж сорока років. Німеччина була тісно пов'язана з цим рухом. Власне, саме з ініціативи урядів Німеччини й Італії уряд Нідерландів скликав першу Гаазьку конференцію. Отже, згідно з думкою Німеччини, що переважала в минулому, п. *Quassowski* запропонував, щоб конференція дотримувалася методу, який якнайкраще забезпечить уніфікацію.

Існує два можливих методи. Перший, відповідно до гаазького підходу, полягає насамперед у затвердженні колективної конвенції, за якою договірні сторони зобов'язуються ухвалити єдине положення для переказних векселів з урахуванням застережень, передбачених у конвенції.

На противагу цьому методу, експерти запропонували метод, що полягає в укладанні моделі закону, згідно з якою договірні сторони зобов'язуються тільки передати у свої парламенти проект закону, що містить положення єдиного врегулювання за переказними векселями. В цьому випадку уряди, за необхідності, матимуть право на часткове скасування закону.

П. *Quassowski* вважає, що метод, застосований на Гаазькій конференції, більш надійний для уніфікації, оскільки шанси на досягнення справжньої згоди значно підвищуються в тому випадку, якщо парламенти будуть поставлені перед альтернативою ухвалення чи відхилення конвенції, ніж тоді, коли вони матимуть право голосувати за ті виправлення, які вважатимуть за потрібне.

Він вважає, що основні заперечення проти цього методу невинновдані. Ухвалюючи будь-яку міжнародну конвенцію, кожен парламент бере на себе зобов'язання, що виходять за рамки його національного законодавства. Це впливає із самої природи міжнародної конвенції. Адже, крім права цілком відхилити конвенцію, парламент може на свій розсуд ухвалити деякі положення щодо обговорених питань. Таким чином, завдання конференції полягає в тому, щоб визначити перелік застережень, що дозволить парламентам різних країн зберегти достатню свободу дій. Можна сказати, що експерти й самі мали на увазі обов'язкове регулювання, оскільки запропонували, щоб держави мали право на більшу кількість виправлень стосовно закону про чеки, ніж щодо закону про переказні векселі.

Більш того, експерти також рекомендували, щоб рішення стосовно деяких питань були зафіксовані в обов'язковій колективній конвенції. Вони включають: форму переказного векселя, акцептування, індосамент, термін виконання зобов'язання, втрату прав, форс-мажорні обставини і санкції в податковому праві щодо гербового збору. Ці питання численні й досить складні, але за своїм характером вони не дуже відрізняються від питань, обраних для уніфікації в Гаазі, де вони розглядалися в цілому.

Навіть якщо учасники конференції висловляться проти гаазького методу, п. *Quassowski* вважає, що не варто повністю відмовлятися від цієї системи на користь методу, запропонованого експертами, а об'єктивно обговорити це питання на конференції, щоб знайти шляхи для досягнення згоди. Можливо, конференція може задовольнитися розробкою простої моделі закону, оскільки питань, з яких важко досягти згоди, не так багато і вони не такі важливі.

На його думку, у процесі такої дискусії цілком можливо досягти згоди.

П. *SULKOWSKI* (Польща) нагадав учасникам конференції, що хоча його уряд не брав на себе подібні міжнародні зобов'язання, він усвідомлює важливість вищезазначеної уніфікації для розвитку міжнародних відносин: у 1924 р. польський уряд видав закон, що майже дослівно відтворював єдине врегулювання, ухвалене в Гаазі в 1912 р., і доповнив його кількома положеннями, які відповідали специфіці дії національного законодавства. Закон про чеки, що був введений у Польщі в той же час, ґрунтувався на резолюціях, ухвалених на конференції 1912 р.

П. *Sulkowski*, ґрунтуючись на політиці його держави з цього питання, впевнений, що уніфікації буде досягнуто на максимально загальній основі. Представники Польщі переконані, що система уніфікації, яку використали в Гаазі, досконаліша, ніж та, що запропонована експертами. Гаазька система забезпечувала досягнення повнішої уніфікації. А метод, запропонований зараз експертами, може привести до того, що держави настільки вільно скористаються своїм правом на виправлення, що принцип уніфікації втратить своє значення й практичну цінність.

З цих причин польська делегація виступає на підтримку гаазького методу. Якщо ж цей метод не буде прийнятним для переважної частини держав і, таким чином, непридатним, польська делегація готова брати участь у будь-якій іншій спробі уніфікації за умови, що всі найважливіші складові закону, пов'язані з інструментами торгівлі, будуть належним чином розглянуті, а результати – ухвалено й уведено в дію більшістю держав.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що його уряд дякує за можливість бути представленим на конференції. Він цінить її практичну важливість з точки зору міжнародної торгівлі, так само, як і моральну цінність якщо не повної уніфікації, то, принаймні, асиміляції і гармонізації континентальних правових систем і правових систем Латинської Америки щодо переказних векселів і чеків. Чехословацький уряд сприятиме цій важливій роботі в міру своїх можливостей і висловлює свої щирі сподівання на успіх конференції.

Що стосується переказних векселів, то чехословацька делегація згодна з експертним комітетом і вважає, що ідеальним рішенням було б ухвалення всіма державами, що належать до континентальної групи, єдиного врегулювання, яке вони зобов'язуються включити в своє законодавство. Чехословацькій делегації були надані інструкції зробити все можливе для досягнення такого рішення, що включатиме обидві групи континентального права.

Однак малоімовірно, що за обставин, викладених у звіті, можливо реалізувати цей ідеал. Конференція може бути присвячена досягненню більш реальних

результатів, а саме – гармонізації різних законодавств і укладенню конвенцій з абсолютно єдиним врегулюванням тільки для деяких з найбільш важливих питань. Уряд Чехословаччини доручив своїй делегації максимально співпрацювати під час конференції в надії досягнення цього менш претензійного результату, якщо не буде можливості досягти більш широкомасштабного рішення.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) нагадав учасникам конференції, що три скандинавські країни вже давно прийняли єдиний закон про переказні і прості векселі. Ще одна північна країна, Фінляндія, також прийняла закон, що відрізняється від закону скандинавських країн лише в кількох моментах. За таких обставин представництва цих чотирьох країн мали порадитися при укладанні відповіді на пропозиції експертного комітету. Відповіді, що є результатом цих спільних консультацій, були практично ідентичними, у тому числі й щодо обговорюваного нами зараз питання: чи буде належна уніфікація законодавства щодо переказних векселів ґрунтуватися на методі, який використовувався на конференції в Гаазі, тобто за допомогою звичайної конвенції, чи потрібно використовувати методи, запропоновані експертами, а конференція повинна обмежитися укладанням угоди, за якою уряди зобов'язуються запропонувати відповідним парламентам ухвалити відповідні тексти.

Не маючи наміру відхиляти запропонований експертами метод, чотири згаданих представництва вважають, що доцільно використовувати гаазьку систему. На їхню думку, «якщо різним парламентам запропонувати альтернативу – ухвалення чи відхилення конвенції, наданої їм на розгляд (яка у межах обмежень, чітко позначених у самій конвенції, надає їм право змінити врегулювання), перспектива досягнення дійсної угоди між державами, що співпрацюють, буде більш реальною, ніж якщо кожен парламент зможе внести в урядовий закон будь-які виправлення, які вважатиме за потрібне».

Шведська делегація підтримує таку думку, і барон *Marks von Wurtemberg* уповноважений сказати, що цю думку поділяють три інші скандинавські делегації, які не переконали наведені на конференції аргументи для захисту запропонованих експертами методів.

Скандинавські делегації, звичайно, не вважають себе правомочними оцінювати замість інших країн важливість основних зауважень, висловлених проти гаазького методу. Проте, на їх погляд, ці зауваження втратять більшу частину своєї переконливості, якщо буде вирішено уникнути в конвенції, що буде укладена, положення про її тривалість. Якщо кожен парламент, приймаючи цю конвенцію, знатиме, що зберігає право (за потреби) денонсувати її в будь-який час, тоді як конвенція залишиться в силі для інших договірних сторін, то, на думку шведської делегації, питання про зазіхання на національний суверенітет не виникне.

Тому шведська делегація вважає, що заслуговує на увагу ідея конвенції, яка подібна за типом до тієї, котра була складена в Гаазі, але відрізняється в тому, що параграф 2 статті 28 конвенції 1928 р. буде вилучено (параграф, у якому йдеться про неможливість денонсування конвенції протягом трьох років після першого дня ратифікації), і що договірні сторони, відповідно, зможуть денонсувати

конвенцію в будь-який час. Можливо, буде заперечення, що право на необмежену денонсацію значною мірою зменшить значення конвенції, але барон *Marks von Wurtemberg* не вважає це заперечення виправданим, оскільки, коли новий єдиний закон про переказні векселі буде введений, держава навряд чи скористається правом на денонсацію. Навпаки, ця система, швидше, приведе до бажаного результату – уніфікації правових систем, ніж другий метод, який припускає, що кожному парламенту буде дозволено вносити такі виправлення, які він вважатиме за необхідне.

П. *GIANNINI* (Італія) повідомив, що його делегація уважно вивчила пропозиції експертного комітету і з великим інтересом вислухала французького делегата, який говорив про компромісні пропозиції. Йшлося про два питання: перше – питання змісту, друге – питання форми. Нині конференція обговорює лише питання форми.

Італійська позиція стосовно цих двох типів проблем досить чітка. Тривалий час Італія разом з Німеччиною наполягала на тому, щоб це питання було розглянуте на міжнародній конференції. Це тільки один аспект руху за уніфікацію законодавства, що розпочався в Італії в 1865 р. Італія завжди підтримувала всі рухи за уніфікацію, пов'язані з питаннями змісту.

Тому Італія проти ідеї відмови від гаазького методу. Бажано, щоб рух за уніфікацію почався й у тих країнах, що використовують англосаксонську систему права. Навіть якщо це неможливо, дану проблему ні в якому разі не можна ігнорувати. Італія не може підтримувати рух, не спрямований на досягнення дійсної уніфікації, що призведе до надання надмірної свободи в національних законах чи до затвердження застережень, які практично зведуть нанівець роботу з уніфікації. Тому італійська делегація виступає проти будь-якої пропозиції, що не передбачає уніфікацію чи припускає велику кількість застережень.

Як приклад у звіті експертів згадана Брюссельська конвенція «Про уніфікацію деяких правил про коносамент», що, як відомо, є основою запропонованої системи єдиних правил коносамента, які, однак, не мають бути представлені у вигляді конвенції, а залишатимуться необов'язковими. Оскільки очікуваного Міжнародною асоціацією права результату не було досягнуто, була укладена конвенція, де не пропонувалося остаточне вирішення проблеми, але містилися деякі загальні правила. Державам була надана велика свобода щодо ухвалення правил відповідно до конвенції. Можна сказати, що це був метод не уніфікації, а гармонізації. З вищезгаданих причин п. *Giannini* вважає, що такий метод не може бути використаний щодо переказних векселів.

Які були аргументи, висунуті французьким делегатом? По суті, це був один аргумент – психологічний, невизначений і складний, котрий важко як спростувати, так і відстояти.

Парламенти щодня вживають законодавчих заходів, що впливають з конвенцій. Французький парламент уже затвердив кілька конвенцій з приватного права і нещодавно прийняв Варшавську конвенцію з уніфікації деяких правил, що стосуються авіатранспорту, так само як і Брюссельські конвенції. Крім того, були ухвалені інші конвенції, що стосуються інтелектуальної і промислової власності.

Коли держава приєднується до подібної угоди, вона не обов'язково зв'язує себе навечно і може звернутися з проханням про перегляд, якщо конвенція більше не відповідає національним потребам, а у випадку, коли перегляд неможливий, вона може денонсувати конвенцію.

За таких умов побоювання, що прерогатива парламенту буде зменшена тим, що йому передано проект єдиного закону, уявляється дещо перебільшеною. Єдиний закон є ні чим іншим, як додатком до конвенції, а парламенти приймають конвенції щодня лише для того, щоб змінити їх пізніше.

Була згадана ідея моделі закону, але це поняття не зовсім зрозуміле. Йдеться про закон, що не може бути виправлений, чи модель, що може бути змінена? Поняття «єдиний закон» є точнішим.

Незрозуміло, чому продовжують висловлюватися за такі широкі повноваження при використанні застережень. Парламентам надається право змінювати так звану модель закону, але якщо додаються застереження, то дарма взагалі братися за таку роботу. Країна, що бажає мати право змінити текст на свій розсуд і додати застереження, навряд чи взагалі турбуватиметься про ухвалення тексту. Краще бути відвертим: якою б не була форма тексту такого роду, п. *Giannini* відмовиться ухвалити його.

Ухвалюючи ту чи іншу міжнародну угоду, держави орієнтуються на національні інтереси. Коли державі пропонують проект єдиного закону, постає питання, чи є переваги уніфікації більшими, ніж переваги свободи, яку країна прагне зберегти. Природно, потрібно приділити достатню увагу взаємності такої угоди. Корисним буде встановлення єдиних правил, що нададуть торгівлі й промисловості переваги, яких вони потребували впродовж 40 років. П. *Giannini* не бачить причин відмовлятися від думки, що домінувала протягом всього руху за уніфікацію вексельного права, згідно з якою єдині правила повинні бути ухвалені, по можливості, з найменшими застереженнями.

Залишається психологічна проблема, яку дуже складно обговорювати, оскільки в таких питаннях аргументи не дуже переконливі. Коли парламент буде поставлений перед остаточним варіантом, він завжди може заявити, що не готовий ухвалити його, і ніяке ораторське мистецтво нічого не змінить.

П. *Giannini* задався питанням, чи справді можливий компроміс. Він мав на увазі компроміс з погляду форми, а не змісту. Якщо конвенція складатиметься з двох частин (правила щодо переказних векселів і правила вирішення колізій законів), будь-який психологічний аргумент буде нівельований. У такій ситуації велика кількість застережень не є обов'язковою; важливою є форма правила (що має бути справді єдиною), яка не передбачала б занадто багато застережень чи так званого правила гармонізації. На думку п. *Giannini*, термін «гармонізація» не має чіткого визначення. Наприклад, Брюссельська конвенція містить переважно норми загального права, але коли бельгійці ввели закон, що був майже точним переказом конвенції, багато інших країн відмовилися від неї.

З цих причин не можна зважати на аргументи, наведені деякими делегаціями. Угода можлива, якщо замість конвенції, спрямованої на єдине врегулювання, на конференції буде ухвалена конвенція, що містить один розділ з правилами, що стосуються змісту, і другий з правилами вирішення колізій законів. Її чинність буде такою ж, але парламентські побоювання заспокояться. До того ж застереження мають бути нечисленними й чіткими.

П. *OHNO* (Японія) зазначив, що, на думку японської делегації, правила, які стосуються переказних векселів, простих векселів і чеків, можуть бути представлені або у формі договору, або у формі рекомендацій чи резолюцій. Але, з огляду на важливість проблеми, хотіли б зазначити, що у випадку представлення правил у формі договору, останній має включати умову про ратифікацію. А якщо предметом проекту правил є просте надання законодавчим органам проекту законів, що стосуються питань, розглянутих у цих правилах, японська делегація вважає, що краще скласти їх у формі простих резолюцій чи рекомендацій.

П. *VISCHER* (Швейцарія) як член експертного комітету дав кілька пояснень. Комітет було звинувачено у поразенстві, але він вірить, що поразенство може певною мірою бути виправданим. Він тричі був присутній на дискусіях, під час яких обговорювалися положення, ухвалені в Гаазі: перший раз – у Міжнародній палаті торгівлі; другий – у Комітеті Ліги Націй; і третій – в експертному комітеті. Щоразу учасники дискусій погоджувалися в тому, що якби можна було внести кілька змін з питань другорядного значення, розроблений проект у цілому міг би стати відмінною основою для уніфікації законів про переказні векселі. Незважаючи на те, що цього висновку доходили тричі, а формальні угоди були укладені державами в 1912 р., жодна країна так і не ратифікувала Гаазьку конвенцію. Відомі відповіді представництв – учасників конференції, і з задоволенням можна відзначити, що більшість з них націлені на досягнення повної уніфікації в законах про переказні векселі.

Цей факт дає п. *Vischer* надію на те, що ця нова конференція зможе знайти рішення, яке уможливить введення в силу єдиного врегулювання в найближчому майбутньому.

Виступаючи від імені всіх експертів, п. *Vischer* сказав, що вони першими погодяться на рішення, що дасть можливість досягти уніфікації. На його думку, має бути ще одна спроба досягти згоди. Можна припустити, що результат нинішньої роботи буде подібний до правил, складених у 1912 р., і що введення в дію єдиного врегулювання залежатиме від волі представництв і особливо їх парламентів.

Безумовно, учасники конференції зможуть привітати себе, якщо вони досягнуть згоди.

Говорячи від імені свого уряду, п. *Vischer* нагадав про те, що швейцарські федеральні влади ще в 1914 р. уклали проект послання, що стосується приєднання Швейцарії до Гаазької конвенції. Він упевнений, що єдині правила вже давно набули б чинності у Швейцарії, якби не світова війна і нездатність інших країн дотримувати одного шляху.

П. *Vischer* висловив сподівання на те, що учасники конференції дійдуть згоди; однак у даний момент не можна сказати, чи буде використаний гаазький метод, оскільки підписання нової конвенції, природно, залежатиме від положень, які вона міститиме. Пізніше це буде розглянуто більш детально.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) заявив, що, на думку уряду Нідерландів, доцільніше дотримуватися методу, запропонованого в Гаазі в 1912 р. Делегати зв'яжуть себе зобов'язанням передати своїм парламентам проект закону, що дослівно відтворюватиме положення єдиних правил, за деякими винятками, що

обумовлені у конвенції, згідно з якими буде закріплене право відхилятися від ухвалених правил.

П. *DECLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) нагадав, що його країна брала участь у Гаазьких конференціях 1910 і 1912 рр., коли професор *Rodrigo Octavio de Langaard Menezes* передав вищій асамблеї юристів новий бразильський національний закон, юридичною і практичною основою якого – наскільки це вписувалося в законодавчі традиції країни – були принципи найбільш прогресивних законів того часу.

Бразилія продемонструвала свій інтерес до роботи в Гаазі. Ще в 1912 р. Національний конгрес ратифікував Гаазьку конвенцію 1912 року. Це свідчить про те, що Бразилія не мала утруднень, діючи відповідно до гаазької процедури, і не матиме їх із процедурою, запропонованою експертами. Однак п. *Declecio de Campos* підтримує компромісне рішення, запропоноване п. *Perceyrou*, який зазначав, що система застережень залишатиметься такою ж, як у Гаазі, тобто застереження будуть загальні, а не спеціально передбачені конференцією для окремих країн. Бразилія буде надавати підтримку і співпрацювати в досягненні бажаної уніфікації.

Віконт *POULLET* (Бельгія) сказав, що бельгійська делегація підготувала записку, у якій виклала свою думку, а саме, що на цій конференції має використовуватися така ж процедура, як у Гаазі. Він не зачитуватиме записку, оскільки наведені в ній аргументи, уже були викладені тими, хто виступав раніше. Але він сподівається, що ідеї, висловлені делегатами, які вже виступали, будуть підтримані якщо не одногласно, то більшістю учасників.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) зробив заяву від імені Великобританії і Північної Ірландії, а також тих частин Британської імперії, що не є окремими членами Ліги Націй. Він завірив, що уряд Його Величності не відмовиться від позиції, яку займала Великобританія на Гаазькій конференції 1910 р.

Він не вважає за необхідне, однак, відступати перед труднощами, що виникають через фундаментальні розходження між англосаксонською системою права і континентальною системою, і зупинятися на тих характеристиках судової політики й організації, що є особливістю англосаксонської системи правосуддя. Це було б зайвим, оскільки зазначені питання неодноразово висвітлювалися видатним юристом сером *Mackenzie D. Chalmers*, про чю смерть так зворушливо висловився голова. Його смерть стала втратою не тільки для англосаксонських країн, а й, можна сказати, для всіх юристів світу.

П. *Gutteridge* відзначив, що позиція уряду Його Величності зумовлена не тільки міркуваннями національного самолюбства, а й реальною ситуацією, що визначає політику Великобританії з цього питання. Закон, чинний для приблизно 150 мільйонів чоловік, що регулює торгові відносини одного з найбільш важливих торгових співтовариств світу, сам по собі є великим досягненням в галузі уніфікації. Самостійна спроба Великобританії змінити законодавство лише наразить на небезпеку це досягнення. Очевидно, що Сполученим Штатам Америки ніхто не ставить умови, до того ж Великобританія не може створювати закони для всіх своїх

домініонів, що знаходяться за океаном, і будь-яка спроба зробити це буде далекою від досягнення мети уніфікації і навіть створить небезпеку для цієї мети.

Проте він уповноважений заявити, що уряд Його Величності з розумінням ставиться до пропозиції уніфікації законів континентального типу. Відмінність законів, незручна не тільки для комерсантів, а і для юристів, може бути усунута чи зменшена. Якщо кількість існуючих систем зведеться до двох основних, це досягнення буде вигідне як для комерції, так і для юристів, що займаються порівняльним правом і дивляться в майбутнє – близьке чи далеке – в очікуванні уніфікації набагато більш повної, ніж та, яку ця конференція може створити.

Незважаючи на те, що йому були дані інструкції утримуватися від активної участі в дискусіях, згідно з бажанням уряду Його Величності він допомагати-ме у всіх можливих відносинах. Йому доручено бути в повному розпорядженні учасників конференції, надаючи їм, в міру можливості, ту інформацію, яка може бути потрібною щодо англійського права.

Хоча він не має повноваження підписувати правила конвенції, складені до конференції, але вважає, що є надія на те, що Великобританія за певних умов може виступити як договірна сторона – за умови певних застережень і обмежень, єдиним предметом яких буде спроба перебороти ту несправедливість, що впливає з фінансових міркувань і яка в даний час є темною плямою на законах багатьох країн.

Принц *VARVAIDYA* (Сіам) сказав, що може здатися незвичним виступ делегата Сіаму з такого специфічного питання, яке зараз обговорюється. Однак в останні 50 років зовнішня торгівля Сіаму дуже швидко розвивалася, і коли між європейськими країнами встановлювався діалог, перші влади, що прийшли в Сіам у середині XIX ст., були британськими й американськими. Тому природно, що комерційна практика розвивалася в країні відповідно до правил британської комерційної практики, а право, що застосовується на практиці, було англійським торговим правом. Однак, щоб позбутися екстериторіальності, сіамці мали систематизувати свої національні закони таким чином, щоб останні задовольняли інші сторони договору. Для цього було вивчено різні законодавчі системи. Фактично, щодо переказних векселів вони наважилися провести експеримент із запровадження компромісу між континентальною й англосаксонською системами. В основу положень свого Торгового кодексу вони поклали Гаазькі правила з деякими зміненими положеннями англійського торгового права для відповідності місцевій комерційній практиці. Отже, він радий оголосити учасникам конференції, що Сіам не тільки може ухвалити як основу дискусії проекти, подані Лігою Націй, що у цілому ґрунтуються на Гаазьких правилах, а й міг би також ухвалити більшість їх положень, тому що зміст цих положень уже викладено в їхньому дійсному Торговому кодексі. З іншого боку, оскільки комерційна практика в Сіамі була здебільшого британською, у їх кодекс було включено багато положень, заснованих на британському торговому праві. Він сподівається, що будуть знайдені формулювання, які даватимуть змогу сіамському уряду приєднатися до більшості положень, які не можуть бути ним ухвалені в їх нинішньому вигляді. А якщо, відповідно до гаазького методу буде передбачена система застережень, то ймовірно, що до кінця конференції Сіам зможе приєднатися до конвенції, проект якої буде укладений у такий спосіб.

П. KENNEDY (Сполучені Штати Америки) заявив, що він був делегований своїм урядом з дуже обмеженими повноваженнями – повноваженнями радника, фахівця і спостерігача, тому він не може брати від імені свого уряду будь-які зобов'язання.

Позиція його уряду вже викладена у підготовчих документах.

Коротко історія законодавчого процесу щодо обігових інструментів така: у 1872 р. у Каліфорнії розпочався рух за кодифікацію. Потім видано Англійський закон 1882 року, автором якого був покійний п. *Chalmers*. Після цього в Америці було призначено представництво комісара для розгляду питання про кодифікацію, яке чітко дотримувалося англійської системи. В 1895 р. у США було передано Кодекс, що незабаром був ухвалений на Алясці, в окрузі Колумбія, Гаваях і Філіппінах, а пізніше – Колумбією, Домініканською республікою і Панамою. Штат Джорджія ратифікував його останнім у 1925 р. З цих причин уряд Сполучених Штатів не може в даний час брати участь в ухваленні яких-небудь інших законів.

На Міжнародній конференції з економічних питань у Женеві в 1927 р. було зроблено заяву, що вказує на важливість цієї конференції. Було зазначено, що обсяг міжнародної торгівлі становить 70 мільярдів доларів на рік. З огляду на те, що, ймовірно, 50 мільярдів з них виплачуються за допомогою міжнародного обігового інструменту – переказного векселя, стає очевидною важливість загальної угоди щодо його значення, юридичної чинності й акцептування.

Уряд Сполучених Штатів Америки доручив п. *Kennedy* бути в розпорядженні учасників конференції для надання будь-якої необхідної інформації щодо законів і практики американської системи. Йому також доручено повідомити, що уряд Сполучених Штатів із глибоким розумінням ставиться до намірів конференції, за допомогою якої стежитиме з інтересом.

ГОЛОВА зазначив, що усі виступаючі висловилися за уніфікацію законів про переказні векселі, принаймні, законів так званого континентального типу. Також усі вони виступили на захист системи, що припускає якнайменше застережень. Більшість осіб, що виступали, висловилися за гаазьку систему.

Якщо, з одного боку, обговорювалася гаазька система (її значення чітко описали різні доповідачі) а, з іншого боку, розглядалася система, запропонована експертами, відповідно до якої делегати повинні будуть лише надати своїм парламентам документ про однакове врегулювання, який буде складено, то голова вважає за можливе констатувати: більшість доповідачів (майже всі) висловилися за гаазьку систему. На конференції ці дві системи розглядалися лише загалом, і не поставало питання про їх детальне обговорення. Наприклад, питання про денонсацію (стаття 28 конвенції) обговорюватиметься пізніше. Те ж саме стосується запропонованої п. *Giannini*, ідеї про те, що проект конвенції має включати дві окремі рубрики: першу – із правилами, що стосуються змісту, і другу – із правилами про вирішення колізій законів.

Але, в цілому, значна частина виступаючих висловилося на користь гаазької системи, і на цій підставі голова може зробити висновок про загальну думку учасників конференції. Він пропонує, щоб на наступному засіданні учасники конференції об-

говорили першу статтю закону в її останньому формулюванні, працюючи згідно з процедурою, яка була використана в Гаазі.

ТРЕТЄ ЗАСІДАННЯ

14 травня 1930 року, 10:00

Голова: *J. Limburg*

5. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції вивчити кожну статтю закону по черзі.

Стаття 1, пункт 1

Делегація Нідерландів запропонувала таке виправлення до пункту 1 статті 1:

«Як виняток до статті 1 закону будь-яка держава, що підписує договір, може визнати, що складені на її території інструменти, які не містять термін «переказний вексель», але задовольняють вимогам закону, будуть прирівняні до переказних векселів за умови, що вони містять чітке твердження про те, що виписані для сплати за вимогою».

Французька делегація запропонувала таке виправлення:

«В обмеження статті 1 (пункт 1) єдиного закону кожна держава може обумовити, що вимога вказувати термін «переказний вексель» на самих переказних векселях, які випускаються на її території, не буде дійсна протягом перших шести місяців після набуття конвенцією чинності».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) нагадав комітету, що в системі права, яка нині чинна в Нідерландах, немає відмінності між вимогами про сплату, що є переказними векселями, і вимогами, що не є переказними векселями. Усі вимоги про сплату вважаються переказними векселями і предметом відповідних законів, незалежно від того, чи містять вони термін «переказний вексель», чи інший термін, або взагалі не містять назви, чи вони виписані для сплати за вимогою або на ім'я конкретної особи.

Відповідно, уряд Нідерландів не може ухвалити пункт, відповідно до якого буде вважатися необхідним термін «переказний вексель», оскільки цим зі сфери чинності закону будуть виключені інструменти, що ще недавно підпадали під його дію. Було б краще залишити за державами право розглядати як переказні векселі всі інструменти, що випускаються на їх території і відповідають вимогам єдиного закону, навіть в тому разі, якщо вони не містять термін «переказний вексель», але за умови, що вони містять застереження про те, що виписані для сплати за вимогою.

П. *Molengraaff* зазначив, що це не стосується інструментів, які не містять термін «переказний вексель» і підлягають сплаті зазначеною особою, оскільки такі документи використовуються рідко.

Слід взяти до уваги, що зазначення терміна «переказний вексель» не потрібне згідно з законами Франції, Бельгії, Англії і Сполучених Штатів Америки. Більш того, доцільно було б змінити текст виправлення, складений до конференції, якщо буде ухвалене виправлення до єдиного закону, що стосується прийняття переказних векселів, виписаних на пред'явника.

П. *DAVID* (Міжнародний інститут уніфікації цивільного права) звернув увагу на пропозицію Римського інституту додати як компроміс до пункту 1 статті 1 слова: «чи будь-який інший вираз для опису інструмента».

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що зобов'язання вписувати в сам інструмент слова «переказний вексель» мовою відповідної країни дасть велику практичну перевагу, завдяки чому природу документа можна буде розпізнати з першого погляду, у тому числі сказати, є він переказним векселем чи чеком. Але це не потрібно у Франції; важливо, щоб інструмент був виписаний для сплати за вимогою. Однак Франція може відмовитися від цієї особливості свого національного закону в інтересах уніфікації за умови, що й інші країни підуть на такі ж поступки. Вона лише просить надати час, протягом якого країни зможуть змінити свою комерційну практику. Зокрема, необхідно буде надрукувати комерційні форми з цими словами, а комерсантам має бути наданий час для того, щоб пристосуватися до нової системи. Період у шість місяців цілком достатній. Шкода, якщо уніфікованості не буде досягнуто в такому незначному питанні. У такому разі Франція збереже за собою свободу дій.

П. *GIANNINI* (Італія) зауважив, що пропозиція делегації Нідерландів рівнозначна поверненню до правила, запропонованого Центральним комітетом на конференції 1910 р. У пункті 2 статті 1, запропонованому комітетом, сказано: «Питання про те, чи мають бути слова «підлягає сплаті після пред'явлення» обов'язковими для приписування інструменту характеру переказного векселя, навіть якщо він не містить відповідної назви, залишається на розгляд національних законів».

У звіті, підготовленому Центральним комітетом, наведено причини, з яких після розгляду рішення про надання повної свободи державам англосаксонського права, після вивчення суворих правил, що діють в Німеччині, Угорщині, Швейцарії, скандинавських країнах, комітет запропонував вищевказані правила як компроміс. У подальшій дискусії ті делегації, що висловлювалися за включення в документ слів «переказний вексель», наполягали на ухваленні такої системи. Італійська делегація підтримала цю думку. Не бажаючи повторювати аргументи, що тоді висувалися, п. *Giannini* звернув увагу на те, що в дискусіях, які відбувалися в 1910 р., дотримувалися цієї думки і що навіть цього рішення було недостатньо для одержання схвалення країн з англосаксонською системою права. За таких обставин італійська делегація не може підтримати пропозицію Нідерландів.

Водночас пропозиція Франції, що відрізняється своєю метою, заслуговує розгляду. Було б правильним передбачити певний період часу для введення нового положення, і період, запропонований французькою делегацією, цілком прийнятний, якщо це буде єдине застереження, що може бути вставлене в текст. Якщо ж будуть інші застереження, доцільно було б скласти спеціальний протокол. Більш того, бажано доповнити текст конвенції застереженнями, що матимуть тимчасову дію.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що якщо пропозицію Нідерландів буде ухвалено, французька делегація відкличе свою пропозицію.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) зазначив, що учасники конференції майже одноголосні щодо зазначення поняття «переказний вексель». Нідерландська делегація пропонує лише, щоб цей термін міг бути замінений словами «за вимогою».

Те, що п. *Giannini* сказав стосовно конференції 1910 р., цілком правильно. Однак у 1912 р. поступка, про яку просить нідерландська делегація, була надана, і в статті 2 конвенції 1912 р. говориться:

«Будь-яка держава, що бере участь у договорі, може передбачити, що переказні векселі, випущені на її території, які не мають слів «переказний вексель», будуть дійсні за умови, що вони містять чітке твердження того, що підлягають оплаті «за вимогою».

Якби текст, розроблений у 1912 р., був ухвалений, у виправленні, запропонованому п. *Percerou*, не було б потреби.

Пропозиція Римського інституту може виявитися дуже небезпечною на практиці. Вона подібна до того, щоб закрити одні двері й відкрити інші, оскільки це буде рівнозначно розпорядженню, що переказні векселі повинні містити термін «переказний вексель» або слова «за вимогою». З іншого боку, це, фактично, рівнозначне дозволу використовувати для опису інструмента будь-які інші слова, що можуть бути не точними.

ГОЛОВА зауважив, що, по суті, ніяка пропозиція Римського інституту не обговорювалася. Римський інститут надає свою цінну допомогу тільки як радник.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) поділяє думку експертів, які виступають проти заміни терміна «переказний вексель» словами «за вимогою». Тут не потрібні застереження, і, мабуть, конференція має прийти до повної одноголосності з такого важливого питання. Застереження на користь слів «за вимогою» викликають утруднення на практиці, оскільки це означатиме, що переказний вексель, який містить лише слова «за вимогою», буде вважатися рівнозначним чи нерівнозначним переказному векселю залежно від місця випуску. Переказний вексель, що підлягає сплаті «за вимогою», випущений у країнах, які затвердили вимогу обов'язково вказувати термін «переказний вексель», не буде дійсний як переказний вексель навіть у країнах, що використовують термін «за вимогою».

П. *Quassowski* також заперечує проти пропозицій Римського інституту. Він вважає, що конференція повинна ухвалити пропозицію французького уряду і не підтримувати ні пропозицію Нідерландів, ні пропозицію Римського інституту.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) звернув увагу на перевагу зведення кількості застережень у єдиному законі до мінімуму і внесення тільки тих, що справді є необхідними. Даний випадок зі статтею 1, пунктом 1 стосується тільки формальності, з якою навряд чи легко погодиться комерційний світ. Переказні векселі, крім окремих випадків, не виписуються на друкованих бланках. Вони будуть змінені відповідно до положень єдиного закону, як тільки він набуде чинності.

Подібне питання не виникало в ході конференцій 1910 і 1912 рр. Важливість застереження до статті 1, пункту 1 була більшою, ніж сьогодні. У той час сподівалися на приєднання до єдиного закону країн з англосаксонською системою права. Ці країни, однак, хотіли зберегти свою власну практику, що за своїм характером неформальна й у якій не потрібно вживати вираз «переказний вексель». Тепер передбачається, що континентальні країни і країни Південної Америки зможуть приєднатися до обговорюваної конвенції. Відповідно, втрачено цінність цього застереження, що існувала раніше, а саме питання втратило гостроту. Єдиними континентальними країнами, правила в яких менш формальні, на думку п. *de la Vallee Poussin*, є Франція, Бельгія й Нідерланди. Бельгійська делегація підтримує вимогу вживати в документі слова «переказний вексель». У Бельгії це не викликає великого опору. Період у шість місяців не здається йому обов'язковим, але він готовий ухвалити його.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) запитав з приводу заяви французької, бельгійської й італійської делегацій, чи готова делегація Нідерландів відкликати свою пропозицію, якщо французьке виправлення буде ухвалене.

П. *SULKOWSKI* (Польща) виступив проти виправлення, запропонованого Нідерландами. Він переконаний, що повна уніфікація правил щодо дійсності переказних векселів є надзвичайно важливою для їхнього безпечного обігу. Більш того, польська делегація вважає, що потрібно, по можливості, уникнути застережень, крім тих випадків, коли дійти згоди по-іншому не вдається.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) сказав, що Міжнародна палата дотримується думки, яку висловив п. *Percerou*. Спочатку альтернативне використання терміна «переказний вексель» і слів «за вимогою» вважалося у Франції привабливим, але більш детальне вивчення цього питання показало, що існує необхідність уніфікації цих термінів. Кажучи про єдиний закон, було б бажано уникнути будь-яких застережень, що не є потрібними.

Надання періоду в шість місяців необхідне. Великі фірми мають у своєму розпорядженні велику кількість цінних паперів, їм знадобиться час для того, щоб повністю використати їх. Крім того, банкіри повинні мати час для того, щоб ознайомити своїх клієнтів з новими правилами.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що його уряд вважає, що зауваження Нідерландів має принципове значення. Від його ухвалення чи відхилення залежатиме ратифікація конвенції. Тому він зобов'язаний наполягати на запропонованому зауваженні.

ГОЛОВА поставив на голосування два виправлення і пояснив, що редакційний комітет розгляне питання про місце вставки в конвенцію ухваленого тексту.

Виправлення, запропоноване делегацією Нідерландів, було відхилене.
Виправлення, запропоноване делегацією Франції, було ухвалене.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) від імені своєї делегації попросив, щоб наприкінці пункту 1 статті 1 було додано: «...мовою, використаною в інструменті для формулювання доручення про сплату».

П. *GIANNINI* (Італія) поставив процедурне питання. Оскільки голова, заручившись підтримкою учасників конференції, вирішив надати редакційному комітету певну свободу, в інтересах конференції бажано б обговорити на пленарному засіданні тільки найважливіші питання, а менш важливі передати на розгляд редакційного комітету. Голова міг би звертатися до делегацій, які бажають внести виправлення, із запитанням, чи згодні вони передати їх у редакційний комітет.

ГОЛОВА відповів, що такий принцип роботи може бути ухвалений. Усі питання, що стосуються змісту, будуть обговорюватися учасниками конференції, а питання щодо форми, передаватимуться до редакційного комітету. У разі виникнення сумнівів учасники конференції самі вирішуватимуть, стосується питання змісту чи форми.

Відповідно до звичайної процедури, усі виправлення мають подаватися надрукованими, тому він попросить делегата Чехословаччини надати своє виправлення у такій формі на наступному засіданні. Відповідно, пункт 1 статті 1 буде відкладений.

Стаття 1, пункти 2, 3 і 4
Ухвалені.

Стаття 1, пункт 5

ГОЛОВА зазначив, що нідерландська делегація пропонує вилучити пункт 5.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) пояснив, що вказувати місце сплати не варто. Очевидно, що сплата буде здійснена в доміцїлі трасата, навіть коли він не зазначений, якщо тільки чітко не зазначене інше місце.

П. *PERCEROU* (Франція) визнав – якщо немає спеціальної вказівки, то вважається, що вексель підлягає сплаті в доміцїлі трасата. Водночас пред'явнику необхідно знати, де знаходиться доміцїль. Тому місце сплати має бути зазначене.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) поділяє думку п. *Percerou*. Банк, що одержав переказний вексель, повинен мати інформацію про трасата. А як це можливо, якщо переказний вексель не міститиме застереження про доміциль трасата?

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) відкликав своє виправлення.

Пункт 1 статті 1 було ухвалено.

Стаття 1, пункт 6

П. *BOUTERON* (Франція) запропонував розширити цей абзац, включивши до списку бенефіціарів посадових осіб. Таке положення міститься у статті 7, абзаці 2 Англійського закону від 18 серпня 1882 р., де сказано: «Вексель може бути виписаний для сплати одночасно двом чи більше одержувачам, крім того, він може бути виписаний для альтернативної сплати одному з двох чи більше одержувачів. Вексель може бути виписаний також для сплати посадовій особі».

Можливо, це положення було очевидним, але щоб уникнути труднощів в обігу переказних векселів, бажано це обговорити. Пункт 6 статті 1 може бути перероблено у такий спосіб:

«Вказівка особи, якій чи за вимогою якої має бути здійснена сплата».

П. *GIANNINI* (Італія) був солідарний із французькою делегацією щодо цього. Адже питання вже було вирішено на практиці. Він згодний, що з тих самих міркувань пункт 3 статті 1 має бути змінений: слово «ім'я» слід замінити словом «позначення».

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) підтримав пропозицію п. *Giannini*.

П. *PERCEROU* (Франція) також погодився на таку заміну у двох параграфах, про які йдеться.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що виникнуть певні ускладнення, якщо бенефіціар буде вказаний лише за його посадою. Наприклад, коли ректор університету буде індосувати переказний вексель, чи буде він індосувати його із зазначенням свого імені? У Чехословаччині ректорів призначають на один рік. Коли ректора замінить його наступник, можуть виникнути утруднення.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) звернув увагу на те, що питання, яке порушив п. *Giannini*, певною мірою стосується статті 6, пункту 1 Закону про переказні векселі 1882 р., відповідно до якого у векселі має бути зазначено ім'я трасата, або ж трасат повинен бути досить точно зазначений яким-небудь іншим способом.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зауважив, що не може ухвалити французьку пропозицію, яка має надто великий обсяг за своїм змістом. Фактично вона при-

веде до використання в переказних векселях таких формулювань, як «ректор університету» чи «власник будинку за адресою».

ГОЛОВА запитав, чи погоджується французька делегація ухвалити формулювання: «ім'я чи титул особи, якій...», оскільки слова «вказівка» і «позначення» не є офіційними термінами.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував використовувати слово «позначення» в обох випадках.

П. *BOUTERON* (Франція) сказав, що французька делегація підтримує пропозицію голови. Пропонувалося слово «завідування», але деякі дрібні посади не можуть бути описані за допомогою цього терміна.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) вважає, що на практиці досить слова «позначення». Наприклад, чеки щодня підписуються на ім'я збирача податків.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) висловив побоювання, що ухвалення французької пропозиції поставить під сумнів точність формулювання, необхідного для переказного векселя. Він згодний із зауваженням чехословацького делегата і ставить питання, як може бути доведена безперервність низки індосаментів у випадку, якщо буде ухвалена французька пропозиція. Якщо переказний вексель знаходився в обігу і був індосований, наприклад, «збирачем податків», пред'явник не зможе бути упевненим у тому, що низка індосаментів не переривалася. Якщо такі індосаменти були акцептовані, виникнуть серйозні труднощі.

П. *MONTEJO* (Іспанія) запитав, чи не буде доцільно писати «державна посада» замість «титул»?

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) звернув увагу на випадки, коли особа позначається тільки за титулом чи посадою. У випадку державного службовця, можна сказати, що бенефіціаром чи трасатом є держава, а фізична особа – лише представник держави.

Хто нестиме відповідальність у випадку зазначення посади, що обіймалася протягом короткого часу? Чи буде це безпосередній спадкоємець, чи зацікавлена фізична особа стане особисто відповідальною?

П. *PERCEROU* (Франція) вважає, що всі аспекти переказного векселя становлять єдине ціле. А предмет дискусії пов'язаний з індосаментом. Якщо буде визнано, що бенефіціар може бути зазначений лише за титулом, наприклад, титулом ректора університету, індосамент може бути здійснений лише за підписом, що додається до титулу. У тексті, переданому на конференцію, однак, йдеться про індосамент, що здійснюється за допомогою простого підпису. Тому в цьому випадку також

потрібно вказати, що коли бенефіціар позначається титулом, титул повинен передувати підпису. У цій ситуації французька делегація вважає, що потрібно дотримуватися даного тексту, і відкликає своє виправлення.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що буде підтримувати французьке виправлення. Наприклад, міський мер – тимчасова посада. Він може виписати переказний вексель. Однак, коли термін його перебування на посаді закінчиться, заборгованість міста залишиться. Мер також може індосувати переказний вексель. П. *Giannini* не бачить труднощів стосовно обов'язкової безперервної низки індосаментів. Він запропонував трактувати це питання, як в англійському законі – «ім'я або достатньо чіткий опис».

П. *QUASSOWSKY* (Німеччина) зауважив, що слова «титул чи позначення» мають занадто широке значення. Якщо необхідно внести виправлення в текст, він би віддав перевагу формулюванню «державна посада», яке запропонував іспанський делегат, але було б доцільно дотримуватися оригінального тексту, переданого учасникам конференції.

MUNIR BEY (Туреччина) вважає, що важливо вказати ім'я. Усі ухвалені положення повинні бути якомога більш зрозумілими і простими. Фраза «ім'я чи достатньо чіткий опис» може призвести до труднощів під час інтерпретації договірними державами.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) запропонував змінити текст пропозиції п. *Gian-nini* у такий спосіб: «Ім'я чи інший достатньо чіткий опис».

Виправлення, внесені італійською делегацією, було відхилено 16 голосами проти шести.

Пункт 6 статті 1 було ухвалено.

Пункт 7 статті 1 було ухвалено.

Стаття 1, пункт 8

П. *OHNO* (Японія) сказав, що в будь-якому випадку, на думку японської делегації, там, де потрібний підпис на переказному векселі, простому векселі чи чеку в зв'язку, наприклад, з випуском, індосаментом, акцептуванням, «авалем» чи інтервенцією, відповідно до національної традиції підпис може бути замінено зазначенням імені, що повинне підтверджуватися штампом, коли йдеться про внутрішні векселі, які випущені й підлягають сплаті в Японії. Тому японський делегат запропонував зробити застереження стосовно пункту 8 статті 1.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) вважає, що бажано розмежувати внутрішні й зовнішні переказні векселі. Останні можуть стати міжнародними переказними векселями. Якщо буде ухвалено застереження щодо підпису, запропоноване Японією, бажано було б зробити його загальним.

П. *SHIMADA* (Японія) пояснив, що відповідно до японських традицій, які лягли в основу закону від 16 лютого 1900 р., підпис може бути замінений зазначенням імені, що супроводжується печаткою або штампом, поставленими за допомогою дерев'яного чи металевого предмета, або ж відбитком великого пальця.

П. *ASTALOS* (Угорщина) вважає, що з положень статті 4 конвенції по колізіях законів випливає такий пункт:

«Форма будь-якого контракту, пов'язаного з переказним чи простим векселем, регулюється законом держави, на території якої цей контракт було укладено».

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що додавання до підпису печатки практикується вже давно. Він звернувся до японського делегата із запитанням, чи розрізняються підпис, який зазвичай ставиться від руки зацікавленою особою, та ім'я, що може бути просто надруковано.

П. *SHIMADA* (Японія) відповів, що підпис ставиться від руки, тоді як, відповідно до японського звичаю, ім'я може бути надруковане чи проставлене за допомогою якого-небудь предмета.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що японська делегація порушила питання, що виходить за рамки статті й безпосередньо стосується безграмотності, а саме, чи дозволяється ставити щось інше замість підпису. У статті 3 Гаазької конвенції міститься положення, за яким держави повинні самостійно врегулювати питання щодо заборгованостей, документованих на їх території, згідно з внутрішнім законодавством. Учасникам конференції доцільно повернутися до цього застереження. П. *Sulkowski* залишає за собою право внести офіційну пропозицію, коли на конференції обговорюватиметься проект конвенції.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) погодився.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) вважає, що для учасників конференції може становити інтерес той факт, що для Британської Індії виникають такі ж труднощі, які описані японською делегацією. Це стосується статті індійського закону про оборотні документи 1881 р., в якому збережені всі місцеві способи підписання обігових інструментів. У більшості випадків в Індії переказний вексель підписується за допомогою відбитка великого пальця. Отже, це питання може стосуватися не лише Японії.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) нагадав, що в 1912 р. на Гаазькій конференції зіткнулися з тією же проблемою. Підпис є невід'ємним елементом переказного векселя. Після тривалих дискусій дійшли висновку, що слово «підпис» слід розуміти у більш широкому змісті. Це питання виникає не тільки стосовно Японії й Індії, а також і Близького Сходу, Туреччини й Єгипту. На думку бельгійського делегата, слово «підпис» має бути залишено, але інтерпретуватися воно повинне відповідно до звичаїв країни.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) запропонував відкласти обговорення цього питання до розгляду статті 3 конвенції. Польський делегат слушно зазначив, що це питання регулюється статтею 3.

ГОЛОВА відповів, що ця стаття не буде обговорюватися. Вона включена в Гаазьку конвенцію, але не включена до проекту, переданого на розгляд конференції. Та щоб задовольнити запит п. *Hammerschlag*, питання може бути відкладене до розгляду конвенції про колізії законів.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) погодився з цією пропозицією.

П. *MONTEJO* (Іспанія) сказав, що, відповідно до статті 444 іспанського закону про переказні векселі, потрібний підпис пред'явника, поставлений або його рукою, або рукою людини, уповноваженої на це.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що порушене польським делегатом питання, розглядатиметься в конвенції. Слід передбачити правила для осіб, які не можуть поставити підпис, наприклад, інвалідів.

Питання, порушене японською делегацією, повинно розглядатися в більш широкому контексті. З міжнародного погляду, проблеми немає, принаймні, вона виходить за рамки конвенції. Конвенція не припускає врегулювання питань про переказні векселі, не передбачені для міжнародного обороту. Якщо переказний вексель був випущений у Японії й за змістом стосується саме Японії та не запланований для міжнародного обігу, він не підпадає під дію міжнародної конвенції. У іншому разі він регулюється конвенцією і має повністю їй відповідати.

П. *SHIMADA* (Японія) вважає, що переказний вексель, навіть запланований лише для внутрішнього обігу, повинен завжди відповідати міжнародним вимогам.

П. *PERCEROU* (Франція) додав, що ідея розмежування міжнародних і внутрішніх переказних векселів не перспективна, оскільки ніколи не можна бути певним, що переказний вексель не вийде за межі внутрішнього обігу, для якого він був випущений.

П. *Percerou*, як і барон *Carton de Wiart*, порушує питання, чи можуть учасники конференції ухвалювати рішення щодо підпису. Чи не повинно те, що мається на увазі під підписом, пояснюватися в національному законі? Підпис є зовнішнім представленням особистості. Звичайно він ставиться від руки, але в деяких країнах може бути замінений яким-небудь знаком, наприклад, відбитком великого пальця. Тому складається враження, що запропоноване формулювання повинне задовольнити Японію.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) акцентував на тому, що на практиці основою надання індосаментів є не зазначення титулу чи імені в підписі, а вид підпису. У банках є зразки підписів (які, однак, часто бувають нерозбірливі), і банкіри звряють підписи зі зразками, що є в їхньому розпорядженні.

ГОЛОВА підбив підсумки дискусії, сказавши, що пункт 8 статті 1 може бути ухвалений у його дійсному формулюванні. Слово «підпис» буде розумітися в широкому сенсі, відповідно до пояснень барона *Carton de Wiart* і п. *Percerou*. Всі інші питання розглядатимуться під час обговорення конвенції. Тоді ж буде розглянута й пропозиція п. *Hammerschlag*.

Пункт 8 статті 1 було ухвалено.

6. ЗВІТ КОМІТЕТУ З ПЕРЕВІРКИ ПОВНОВАЖЕНЬ

П. *Duzmans* (Латвія), доповідач, прочитав наступний звіт:

«Комітет був заснований конференцією для перевірки повноважень делегатів через перевірку документів, переданих ними до секретаріату. Відзначаємо, що 13 наступних делегацій мають повні повноваження як для переговорів, так і для підписання конвенції:

Австрія,
Колумбія,
Данциг (вільне місто),
Данія,
Еквадор,
Фінляндія,
Німеччина,
Японія,
Люксембург,
Нідерланди,
Польща,
Сіам,
Туреччина.

Делегати інших держав, представлених на конференції, також мають повноваження, підтверджені документами, підписаними главами їх держав чи міністрами закордонних справ їх урядів, що надають їм повноваження брати участь у конференції; або ж вони уповноважені через повідомлення, адресовані Генеральному секретареві Ліги Націй від постійного представника Ліги Націй чи від іншого дипломатичного представника відповідного уряду. Таких держав 19:

Бельгія,
Бразилія,
Болгарія,
Чехословаччина,
Франція,
Великобританія й Північна Ірландія,
Греція,

Угорщина,
Італія,
Латвія,
Норвегія,
Перу,
Португалія,
Румунія,
Іспанія,
Швеція,
Швейцарія,
Венесуела,
Югославія.

Отже, критерієм поділу комітетом делегацій на дві групи стали повноваження з підписання актів конференції. Різні документи, за якими делегатам дев'ятнадцяти держав другої групи надаються повноваження на участь у конференції, дають їм право на участь у переговорах стосовно актів, що складаються, але не надають права на їх підписання.

З іншого боку, у той час як делегати 13 держав першої групи мають повні офіційні повноваження, документи, що надають повноваження для участі в конференції делегатів 19 держав другої групи, різні за формою. Вони також включають повні офіційні повноваження, надані владою центральних урядів. Отже, загальна кількість держав, представлених на цій конференції, – 22.

Комітет пропонує делегатам держав другої групи, не уповноважених підписувати документи, що можуть бути ухвалені, домогтися таких повноважень до завершення конференції. Чехословацька делегація попросила комітет згадати у звіті, що повні повноваження для підписання делегацією актів конференції будуть отримані нею протягом кількох днів.

Якщо учасники конференції вважатимуть за необхідне, щоб комітет зробив другий звіт за кілька днів до закінчення своєї роботи, комітет з задоволенням його зробить».

Висновки, викладені в звіті, були ухвалені.

ЧЕТВЕРТЕ ЗАСІДАННЯ

14 травня 1930 року, 15:00

Голова: *J. Limburg.*

7. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ: ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Пункт 6 статті 1 – Заява італійської делегації.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив побажання, щоб у протоколі було чітко зазначено, що рішення, ухвалене щодо пункту 6 статті 1, не означає, що відповідь на поставлене питання була негативна, оскільки це перешкоджатиме пошуку практичного рішення, що застосовується у багатьох державах без особливих труднощів.

ГОЛОВА оголосив, що чехословацька делегація внесла виправлення до пункту 1 статті 1, запропонувавши додати: «...мовою, використаною в інструменті для формулювання вимоги про сплату».

П. *SRB* (Чехословаччина) сказав, що пропозиція внести це застереження міститься у підготовчих документах. Він нагадав учасникам конференції, що в багатьох країнах Центральної Європи, де проживає велика кількість національних меншин, переказний вексель не завжди складається однією мовою. На основі тексту, запропонованого експертами, важко сказати, чи буде дійсним переказний вексель, складений таким чином. Можна навіть припустити що переказний вексель, складений більш ніж однією мовою, вважатиметься недійсним. Якщо така інтерпретація правильна, багато переказних векселів стануть недійсними, а рішення буде залежати від потреб комерції. Чехословацька делегація запропонувала своє застереження для того, щоб уникнути такої інтерпретації.

Вимога про сплату, як зазначено в пункті 2 статті 1, є найбільш важливою частиною тексту векселя, і, відповідно, досить того, щоб одна мова використовувалася для назви векселя і для формулювання вимоги про сплату.

Чехословацька пропозиція важлива для країн, у яких говорять кількома мовами, а також може бути корисною для країн з великими міжнародними торговими зв'язками. Застереження не становить ніякої небезпеки, і тому чехословацька делегація сподівається, що учасники конференції його приймуть.

П. *BOUTERON* (Франція) поцікавився, чи не є чехословацьке застереження занадто вузьким за своїм значенням, і чи є воно кращим вирішенням того питання, яке чехословацька делегація поставила. Відповідно до цього застереження слід просто перекласти вимогу про сплату тією мовою, якою укладено інструмент. Переказний вексель може бути складений кількома мовами, оскільки застереження чехословацької делегації не запобігає цьому. Можливо, потрібно обумовити, що

вексель має випускатися однією мовою. В такому разі всі терміни, що стосуються випуску документа, будуть сформульовані однією мовою.

П. *VISCHER* (Швейцарія) як представник країни, у якій використовується кілька мов, підтримав пропозицію чехословацької делегації. На його думку, потрібно уникати надмірного дотримання форми, щоб сприяти ширшому використанню переказних векселів. Було б достатнім обумовити форму суттєвої частини векселя, а саме вимоги про сплату. Дотепер у Швейцарії не висувалася вимога, щоб переказний вексель складався однією мовою. Однак не слід надавати цьому питанню надмірного значення, оскільки на основі наявної інформації можна констатувати, що переказні векселі у Швейцарії практично завжди складаються однією мовою.

ГОЛОВА сказав, що проектом закону передбачено використання в інструменті тільки однієї мови. Тому постає справедливе запитання: «Чи є дійсним переказний вексель, складений кількома мовами?». Тому, на його думку, запропоноване чехословацькою делегацією застереження, має свої переваги.

Застереження, запропоноване чехословацькою делегацією, було поставлене на голосування і ухвалене семи голосами проти п'яти.

Стаття 1 у цілому була ухвалена в першому читанні.

Стаття 2

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) оголосив, що нідерландська делегація відкликала своє застереження до цієї статті.

ГОЛОВА прочитав пропозицію італійської делегації про те, що на конференції має бути ухвалене таке правило:

«Кожна держава може домовитися про умови, за яких може бути заповнений переказний вексель, який містить один і більше підписів, але який не відповідає іншим вимогам, викладеним у статті 1, параграфах з 2 по 7».

П. *WEILLER* (Італія) зазначив, що італійська пропозиція ґрунтується, насамперед, на міркуваннях практичного змісту.

Переказний вексель виконує безліч різних функцій, і ці функції є сукупними. Одна з них, значення якої зростає з кожним днем, полягає в тому, що вексель може бути гарантією. Це не тільки обіцянка заплатити, а також і зобов'язання сплатити суму, яка може бути не визначеною. Може трапитись, що у векселі не зазначена дата закінчення терміну сплати. Тобто, вексель має бути дуже гнучким і динамічним інструментом кредиту і фінансової справи. Досягнути цього можна різними шляхами. Один з них полягає в тому, щоб випускати незаповнені векселі, у яких не зазначена дата, сума чи інша інформація, необхідна згідно зі статтею 1. Зазвичай дозволяється, щоб такий вексель був заповнений наступними сумлінними пред'явниками; зокрема, так часто відбувається в Італії, де так звані неповні (бланкові) векселі мають важливе значення.

В англійському законі міститься особливо важливий прецедент.

Відповідно до статті 2, вексель, що не відповідає всім положенням статті 1, вважається недійсним, що позбавляє можливості заповнити його пізніше. Розв'язання цієї проблеми було знайдене в юридичній теорії. Не може бути сумнівів щодо можливості заповнення переказного векселя. П. *Weiller* вважає, що не можна створити новий закон про переказні векселі, не обговоривши, хоча б коротко, цю проблему.

Пропозицію італійської делегації вже прийнято юридичною теорією і прецедентним правом практично всюди, зокрема визнано в англійському законі. На це питання має бути дана чітка відповідь для того, щоб надалі уникнути утруднень.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що неповні переказні векселі часто трапляються на практиці. Тому в цьому питанні він погоджується з італійською делегацією. Однак мета пропозиції італійської делегації – дозволити кожній державі визначати, як саме мають заповнюватися векселі.

Сам п. *Sulkowski* вважає, що учасники конференції не повинні задовольнитися самою лише формальною уніфікацією і мають розглядати суть питання. Він звернув увагу на наступне положення в польському законі:

«Будь-яка особа, що підписує документ, у якому немає всіх елементів, що мають бути в переказному векселі, ставить під сумнів заборгованість за переказним векселем, якщо вона не може довести, що документ був згодом заповнений проти її волі. Проте вона несе зобов'язання перед сумлінним пред'явником, що придбав переказний вексель після того, як той був заповнений, навіть незважаючи на те, що він був заповнений неправильно».

Таким чином, у польському законі розглядаються два випадки. Якщо вексель був пущений в оборот до його заповнення, особа, яка підписала неповний вексель, може висунути заперечення пред'явникові щодо того, що вексель був заповнений проти її волі. Але якщо вексель був пущений в оборот після того, як він був заповнений, ця особа не зможе захиститися в суді за умови, що пред'явник діяв сумлінно.

Тому польська делегація пропонує, щоб кожна держава не тільки мала право формулювати правила про неповні векселі, а щоб це питання було також докладно вивчене й за ним було ухвалено остаточне рішення. Проблема повинна бути вирішена єдиним чином у різних країнах, хоча за пропозицією італійської делегації кожна держава може приймати різні положення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що італійська пропозиція є не цілком зрозумілою. На його думку, доцільно розглянути окремо два випадки: перший, коли вексель передають і отримують для того, щоб пред'явник заповнив пропущене; і другий, коли такого наміру немає. Якщо італійська пропозиція стосується лише першого випадку, він не заперечує проти нього; але якщо вона також стосується другого випадку, то він не може його ухвалити, оскільки вважає, що наслідки правильного складання векселя повинні регулюватися єдиним чином.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) підтримав пропозицію п. *Sulkowski* за умови, що всі зміни в проект будуть внесені редакційним комітетом.

ГОЛОВА зазначив, що пропозиція польської делегації не може бути винесена на розгляд.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що розгляд цього питання створює тривалі дебати. Він готовий обговорювати цю проблему, якщо учасники конференції вважають це за потрібне, хоча на даний момент це досить складно. Тому італійська делегація вважає, що корисніше було б дотримуватися формального рішення, згідно з яким держави мають право самі вирішувати це питання. Неповні переказні векселі справді існують – це факт. Італійська делегація з задоволенням приєднається до рішення, яке сприятиме вирішенню цього питання. Правило, що стосується цієї проблеми, міститься не тільки в польському законі, а й у статті 20 англійського закону і статті 550 проекту італійського Торгового кодексу, де сказано:

«Інструменти, що не містять окремих положень, обговорених в попередній статті, можуть бути заповнені пред'явником до подання їх до сплати. Вексель має заповнюватися відповідно до угод, що могли бути укладені з трасантом, але недотримання таких угод не може бути висунуте як заперечення проти сумлінного пред'явника.

Термін заповнення неповного переказного векселя минає через три роки з дня випуску векселя, але це обмеження не може бути висунуте як заперечення проти сумлінного пред'явника, що одержав переказний вексель заповненням».

Італійська правова система є результатом тривалого часу і величезного досвіду. П. *Giannini* вважає, що не можна вирішити це питання на пленарному засіданні, і пропонує призначити підкомітет для укладання формулювання, щодо якого учасники конференції будуть ухвалювати рішення.

Попереднє питання було порушене німецькою делегацією. П. *Quassowski* зазначив два різних випадки: другий випадок не зустрічається на практиці, і, на думку п. *Giannini* його важко навіть уявити. Він звернув увагу німецької делегації на те, що заповнення векселя має здійснюватися відповідно до угоди, укладеної між трасантом і пред'явником. Якщо переказний вексель було випущено без такої угоди, він є лише клптиком паперу. Тому п. *Giannini* вважає, що побоювання п. *Quassowski* не виправдані.

Насамкінець він сказав, що, якщо учасники конференції збираються ухвалити дуже обережні заходи, доцільно дотримуватися пропозиції італійської делегації за умови, що формулювання буде переглянуто. Його делегація готова обговорювати змістовну частину питання, але попередньо потрібно зобов'язати підкомітет укласти формулювання, ґрунтоване на англійському і польському законах, проєкті італійського кодексу і всіх інших пропозиціях, які, можливо, вноситимуться пізніше, щоб укладене формулювання могло бути вивчене учасниками конференції.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) висловив подяку італійській делегації за те, що та порушила питання про неповні переказні векселі. Разом з тим, він сказав, що виступати проти будь-якої пропозиції про те, що це питання має вирішуватися шляхом надання права вибору кожній державі окремо, особливо коли дане застереження за своїм формулюванням настільки ж загальне, як текст, запропонований італійською делегацією. У зв'язку з цим він цілком приєднується до п. *Quassowski*. Потрібно враховувати відмінність

між векселями, що не були заповнені трасантом з тим, щоб вони були заповнені трасантом, і векселями, у яких не вистачає якихось формулювань. Справді, між ними не завжди можна побачити різницю, але це вже питання про докази. П. *Hammerschlag* вважає, що краще було б ухвалити пропозицію п. *Giannini* про те, що питання потрібно вирішувати суттєво, і він згодний, що це питання має бути передане на розгляд підкомісії.

Він додав, що формулювання в Австрії дуже близькі до тих, які процитували представники Польщі й Італії.

Нарешті, ухвалення будь-якого загального застереження спричинить перегляд усієї статті 1.

П. *SULKOWSKI* (Польща) пояснив, що польська делегація не змогла надати офіційного застереження, оскільки італійська пропозиція була роздана лише на початку засідання.

Він звернув увагу на важливість змістовної сторони питання і вважає, що має бути ухвалене рішення. Він не наполягає на ухваленні польського рішення, якщо, на думку учасників конференції, воно занадто складне. Цілком можливо, доцільно віддати перевагу положенням італійського кодексу чи англійського закону. Він вважає також, що це має бути передано на розгляд підкомітету.

ГОЛОВА перед тим, як поставити на голосування пропозицію італійської делегації, зазначив, що в статті 2 йдеться про дійсність переказних векселів, а не про визначення прав пред'явника чи інших осіб, які підписали вексель. Стаття 2 передбачена як виняток до важливих аспектів статті 1, яку учасники конференції щойно прийняли. Як сказав Тартюф, правила створюються на небесах, і те саме стосується важливих положень статті 1. Правила щодо дійсності переказних векселів сформульовані у статті 2.

Голова висловив подив, що п. *Giannini*, який завжди був зразком послідовності, у даному випадку відступився від власних принципів. Він часто говорив про важливість внесення якомога меншої кількості застережень; але перше застереження було запропоноване саме італійською делегацією.

Голова сподівається, що на даному етапі учасники конференції не приймуть це застереження. Він зауважив, що питання про права пред'явника ще не порушувалося, і що стаття 2 містить не одне слово, виділене курсивом. Це означає, що після ретельного вивчення, експертний комітет погодився з текстом статті, укладеним у Гаазі в 1912 р. Фактично, гаазький текст і текст експертного комітету цілком збігаються. Тому учасники конференції мають бути дуже обережними.

Голова має поставити італійське застереження на голосування, але чи не краще написати наприкінці цього застереження «пункти з 2 по 7» замість «параграфи з 2 по 7», оскільки йдеться про нумерацію в статті 1.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) вважає, що перед тим, як ставити на голосування італійське застереження, було б краще передати його на розгляд підкомітету.

ГОЛОВА не погодився з цією пропозицією, оскільки порушене п. *Giannini* питання стосується права пред'явника, що не розкривається в статті 2. Відповідно,

учасники конференції можуть ухвалити чи відхилити італійське застереження, не торкаючись питання прав.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу голови на те, що італійська пропозиція стосується пункту 1 статті 2, і зазначив, що у випадку ухвалення на конференції статті 2 без застереження італійської делегації буде дуже складно розглядати це застереження пізніше. Тому він просить порушити питання про регламент: оскільки пропозиції, внесені австрійською і польською делегаціями, менше стосуються тексту статті 1, ніж італійське застереження, він готовий відкликати свою пропозицію, якщо учасники конференції вирішать ухвалити текст австрійської і польської делегацій.

ГОЛОВА висловив занепокоєння, оскільки поки що він не знайомий з текстом польської пропозиції, на користь якої п. *Giannini* готовий відкликати своє застереження.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає за краще призначити підкомітет для укладання формулювання. Якщо це формулювання буде ухвалене учасниками конференції, п. *Giannini* відкликає свою пропозицію, в іншому випадку італійська пропозиція може бути переглянута.

П. *PERCEROU* (Франція) зауважив, що стаття 2 стосується випадку з векселем, що не відповідає деяким обов'язковим вимогам, і в ній не йдеться про неповні переказні векселі. Питання про останні дуже складне і, можливо, навіть виходить за рамки вексельного права. До того ж, у гаазькому проекті конвенції воно не розглядалося.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції поставити італійську пропозицію на голосування за умови, що питання про права пред'явника залишиться відкритим.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) підтримав пропозицію про те, що застереження має бути передано на розгляд підкомітету. Застереження італійської делегації є досить новим, тому він ще не готовий висловити щодо нього будь-які думки.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції можуть погодитися з аргументом п. *Percerou*, що стаття 2 стосується тільки інструментів, які мали бути заповнені, але під час укладання яких один і більше обов'язкових пунктів були пропущені, тоді як питання, що піднімає п. *Giannini*, стосується юридичних наслідків складання неповного векселя.

Тому він пропонує, щоб італійська делегація відклала своє застереження й обговорила з п. *Sulkowski*, п. *Hammerschlag*, п. *Quassowski* питання про неповні переказні векселі. Проект може бути переданий на розгляд конференції пізніше.

П. *GIANNINI* прийняв пропозицію голови і запросив п. *Gutteridge* і п. *Percerou* допомогти в цій роботі.

П. *PERCEROU* (Франція) і п. *GUTTERIDGE* (Великобританія) із задоволенням погодилися на це запрошення.

ГОЛОВА нагадав італійській делегації, що вони можуть консультуватися з усіма учасниками конференції.

Пункти 1 і 2 статті 2 були ухвалені попередньо.

ГОЛОВА сказав, що чехословацька делегація запропонувала додати до пункту 3 статті 2 таке:

«Якщо біля імені трасата зазначено більше ніж одне місце, попереднє положення застосовується до місця, яке зазначене першим».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) пояснив, що питання, порушене у цьому застереженні, має не теоретичний, а практичний характер, і з цієї причини воно розглядається в чехословацькому законі. Це питання пов'язане з випадками, коли вказується кілька трасантів і біля імені кожного трасата вказується місце проживання. Сюди ж належать випадки з компаніями, центри операцій яких знаходяться далеко від їхнього головного офісу. Запропоноване чехословацьким делегатом положення вирішить питання про місце, у якому повинен бути здійснений платіж у випадку, коли компанія зазначена в такий спосіб: «Така-то компанія, Париж і Лондон».

П. *ARCANGELI* (Італія) спинився на тому, що подібні випадки спричиняють делікатні проблеми.

Чехословацька пропозиція стосується тільки двох питань, але на практиці виникає безліч інших, котрі в ньому не враховані. Може існувати кілька трасатів, що проживають в одному місці або у різних місцях. Трасати можуть бути зазначені у векселі всі, або лише один, чи підряд один за одним. Кожний з цих випадків потребує уважного вивчення, і рішення можуть бути різними. Пропозиція чехословацької делегації, на думку п. *Arcangeli*, не є бездоганною.

Наприклад, якщо зазначено кілька місць, чи не може бути так, що трасант хотів надати пред'явникові право вибору? Інструмент, випущений Італійським емісійним банком, надає пред'явникові можливість отримати за ним готівку в будь-якому відділенні банку. А чехословацька пропозиція полягає в іншому і є виправданою для деяких випадків, хоча і не для всіх.

Література про переказні векселі різних країн містить безліч аргументів щодо цієї проблеми. Бажано було б обговорити це питання, щоб з'ясувати всі пов'язані з ним труднощі, хоча доцільніше залишити його вирішення за юриспруденцією, що знайде більш придатний вихід у кожному окремому випадку.

Це питання породжує ряд інших питань. Можна розглянути випадок з кількома індосантами, кількома бенефіціарами, кількома авалістами. Вирішення цих питань уже знайдено в юридичній теорії, але їх складно сформулювати в законі, особливо, якщо цей закон повинен бути єдиним і застосовуватися у всіх країнах.

Найкраще було б відкласти ці складні питання і залишити їх вирішення юридичній теорії. Умовчання в даному випадку не зашкодить розвитку переказного векселя, а лише дасть змогу знайти придатні рішення для різних випадків.

ГОЛОВА нагадав п. *Hermann-Otavsky*, що можуть виникнути ускладнення з визначенням першого місця, оскільки назви місць можуть не вказуватися послідовно.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) розуміє, що в такому випадку важко вирішити це питання, оскільки в законодавстві можуть бути передбачені рішення лише для загальних випадків.

Він дуже вдячний п. *Arcangeli* за те, що той підкреслив практичне значення питання; більш того, він знає, що ним цікавляться юристи. Сам же він тільки хоче повторити, що, на його думку, мова йде лише про спробу вирішення питання. Він не стверджує, що запропоноване положення є єдино вірним рішенням; незважаючи на це, воно присутнє в чехословацькому вексельному праві й було запозичене з угорського права. П. *Arcangeli* сказав, що питання має практичне значення і може бути залишене на розгляд юридичної теорії, але очевидно, що дана конференція була скликана саме для врегулювання подібних випадків.

ГОЛОВА сподівається, що його не почнуть критикувати за ухилення в юридичні тонкощі. Він виходив із принципу сумлінності, кажучи, що можливі випадки, коли різні місця зазначені не одне після іншого, тому складно зрозуміти, яке з них є першим.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) поцікавився, чи є дійсним вексель, у якому зазначено кілька місць платежу. Якщо він дійсний, – а, на його думку, це саме так, – то де повинно бути здійснено пред'явлення, і де він може бути опротестований? Це дуже делікатне питання, і чехословацька делегація пропонує компроміс, що, принаймні, надає точне вирішення питання стосовно його практичних аспектів.

Застереження, запропоноване чехословацькою делегацією, було поставлено на голосування і відхилене.

Стаття 2, пункти 3 і 4

Пункти 3 і 4 статті 2 було ухвалено в першому читанні.

Статтю 2 у цілому було ухвалено в першому читанні.

Стаття 3, пункт 1

Пункт 1 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 3, пункт 2

ГОЛОВА повідомив, що нідерландська делегація передала на розгляд застереження, згідно з яким стаття 3 виглядає так:

«Переказний вексель може бути складений як такий, що підлягає сплаті за вимогою трасанта.

Він може бути складений за рахунок третьої особи.

Переказний вексель, виписаний на самого трасанта, вважається простим векселем».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) зазначив, що переказний вексель, виписаний на самого трасанта, не є вимогою до третьої особи, але є документом, за яким уявний трасант зобов'язується заплатити.

П. *ARCANGELI* (Італія) заявив, що італійська делегація виступає проти застереження нідерландської делегації. З економічного погляду, вексель, виписаний на трасанта, рівнозначний простому векселю. З юридичного погляду, необхідно враховувати різницю між ними. Коли трасант акцептує вексель, він бере на себе таке ж зобов'язання, як і особа, що підписала простий вексель. Але до акцептування трасант, що виписав вексель на самого себе, узяв зворотне зобов'язання; якщо він не акцептує вексель, зворотне зобов'язання залишиться в силі, і до нього будуть застосовні всі положення, що стосуються осіб, проти яких може бути висунуто регресний позов.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) припустив, що, можливо, варто дотримуватися тексту, складеного експертами. Для цього є дві причини:

По-перше, трасант повинен мати право визначати ті умови, за яких він бере на себе своє зобов'язання, тобто мати право поставити їх у залежність від складання протесту. На його думку, потрібно поважати наміри трасанта, у випадку ж ухвалення нідерландської пропозиції вони цілком ігноруватимуться.

По-друге, вирішальне значення повинна мати форма векселя. Вексель за своєю природою є платіжним дорученням, і ця обставина має бути вирішальною.

Застереження, запропоноване нідерландською делегацією, було поставлене на голосування й відхилене.

Пункт 2 статті 3 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 3, пункт 3

ГОЛОВА повідомив, що японська делегація запропонувала вилучити цей пункт.

П. *SHIMADA* (Японія) пояснив, що японська делегація не заперечує проти змісту пункту 3. Вони пропонують його вилучити лише тому, що відносини, регульовані в цьому випадку, стосуються більше не переказних векселів, а агентського права (мандатів).

Пропозицію, внесену японською делегацією, було відхилено.

Пункт 3 було ухвалено у першому читанні.

Статтю 3 у цілому було ухвалено в першому читанні.

Стаття 4

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) зазначив, що стаття 4 – це перша стаття, текст якої відрізняється від тексту, ухваленого в Гаазі. Експертний комітет використовував слово «місцевість» замість слова «місце». Він попросив роз'яснити, що мається на увазі під словом «місцевість» – географічне положення чи щось інше.

П. *PERCEROU* (Франція), виступаючи як голова Комітету експертів з правових питань, пояснив, що поняття «місцевість» передбачає кілька можливих «місць» сплати. Наприклад, якщо вексель підлягає сплаті в Женеві, то Женева є місцевістю, а вексель підлягає сплаті в будь-якому місці в цьому місті – в місці проживання трасата або в банку. Тому в одній «місцевості» може знаходитися кілька «місць» сплати.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) задовольнило пояснення п. *Percerou*.

П. *GIANNINI* (Італія) поцікавився, чи справді з лінгвістичної точки зору таке визначення правильне.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що, згідно з поширеною юридичною термінологією, слово «місцевість» має те значення, яке він назвав. Якщо п. *Giannini* знайде краще визначення, п. *Percerou* готовий з ним погодитися. В експертному комітеті обговорювалася можливість використання терміна «громада», але він має досить вузьке значення і може застосовуватися тільки до адміністративного округу, що існує не у всіх країнах. Тому комітет віддав перевагу слову «місцевість».

ГОЛОВА запропонував обговорити й німецьке застереження:

«У переказному векселі може бути зазначене місце сплати, що не є місцем проживання трасата. У ньому також може бути зазначена третя особа, яка має здійснити платіж або за місцем проживання трасата, або в іншому місці».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) пояснив, що, на думку німецької делегації, при визначенні доміцильованих переказних векселів потрібно враховувати два різних випадки: вексель може підлягати сплаті не за місцем проживання трасата самим трасатом або іншою особою. Важливо розрізняти місце проживання трасата і місце сплати, оскільки сплата може здійснюватися не за місцем проживання трасата. У цьому випадку місце буде іншим.

Можливий також варіант, що трасат і особа, яка повинна здійснити платіж, є різними людьми. Але в обох випадках йдеться про доміцильований переказний вексель.

П. *SHIMADA* (Японія) сказав, що наслідки застереження німецької делегації такі самі, як наслідки застереження, що мала намір запропонувати японська делегація, тому остання відкликає своє виправлення.

П. *BOUTERON* (Франція) висловив сумнів щодо формулювання німецької пропозиції. Не зрозуміло, як переказний вексель може бути доміцільованим, а саме, як він може підлягати сплаті третьою особою за місцем проживання трасата. Йому не вдалося знайти приклад у французькому законі, коли особа є власним доміциліатом.

З іншого боку, п. *Bouteron* висловив побоювання, що текст статті 4 у такому вигляді, як він складений експертним комітетом, може бути неправильно витлумаченим. Можна подумати, що слова в дужках наприкінці статті («доміцільований вексель») стосуються тільки фрази «чи в іншій місцевості», тоді як насправді вони стосуються слів «за місцем проживання третьої особи чи у місцевості, де проживає трасат, чи в іншій місцевості». Щоб уникнути неправильного розуміння, він запропонував такий текст:

«Переказний вексель може підлягати сплаті за місцем проживання третьої сторони (доміцільований вексель) чи у місцевості, де проживає трасат, чи в іншій місцевості».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що наскільки зрозуміло, в основі документа, що обговорюється, лежать два автентичних тексти. Він попередив, що учасники конференції мають бути дуже обережними щодо використання терміна «доміцільований», оскільки в англійській практиці це поняття включає випадок, коли вексель підлягає сплаті не за місцем проживання трасата. Якщо він підлягає сплаті за іншою адресою в тій самій місцевості, в англійській практиці такий вексель буде називатися доміцільованим. Це, очевидно, стосується і французької практики, але він не упевнений, що німецька делегація інформована про це.

П. *PERCEROU* (Франція) думає, що учасники конференції одноголосно погодилися щодо змістовного боку питання, і єдині труднощі полягають в термінології. Він не впевнений, що в німецькому застереженні слово «доміциль» використовується в значенні, що відповідає французькому його значенню. Він навів приклад переказного векселя, виписаного на трасата, що проживає в такому-то будинку, на такій-то вулиці в Берліні, із застереженням, що він підлягає сплаті в німецькому банку, наприклад, *Diskonto Gesellschaft*. Отже, не можна стверджувати, що подібний вексель підлягає сплаті за місцем проживання трасата, у такому-то будинку, на такій-то вулиці в Берліні. Інструмент підлягає сплаті в банку *Diskonto Gesellschaft*.

ГОЛОВА зазначив, що німецьке застереження суттєво суперечить тексту статті 4, запропонованому експертним комітетом. Відповідно до цієї статті й тексту, ухваленого на Гаазькій конференції, вексель називається «доміцільованим», якщо він підлягає сплаті за місцем проживання третьої сторони. Перша пропозиція німецького застереження стосується, швидше, питання, що розглядається в параграфі статті 2, у якому говориться: «У випадку відсутності спеціального застереження...».

Щодо питання, порушеного п. *Gutteridge* про поняття «доміциль», слід пам'ятати про те, що на Міжнародній конференції з питань кодифікації міжнародного приватного права, що проводилася в Гаазі у 1928 р. для запобігання плутанини

замінили слово «доміциль» у всіх випадках словами «звичайне місце проживання». Але це питання може бути вивчене пізніше редакційним комітетом.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) підкреслив різницю між німецькою пропозицією і текстом статті 4, в якій йдеться про два випадки. Однак існує і третій випадок, коли вексель підлягає сплаті не в місцевості, де проживає трасат, але без зазначення доміциліата. Наприклад, переказний вексель може бути виписаний на особу, яка мешкає в Женеві, але підлягати сплаті в Цюриху. Цей випадок, відсутній у тексті експертного комітету, розглядається в німецькому виправленні. Тому, на його думку, німецька пропозиція цілком справедлива за умови внесення застережень.

ГОЛОВА заперечив, що випадок з векселем, який виписано на особу, що проживає в Женеві, але підлягає сплаті в Цюриху, не має відношення до статті 4, а стосується статті 1, у якій сказано, що в переказному векселі має бути зазначене місце, де здійснюватиметься сплата. Переказний вексель, виписаний на особу А, що мешкає в Женеві, але підлягає сплаті в Цюриху, згідно зі статтею 4 не є доміцильованим векселем.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) погодився з головою.

Можливо, текст може бути спрощеним, якщо виключити з нього ідею про доміцильовані векселі, яка зустрічається не у всіх законодавствах. Тоді текст можна сформулювати так: «...підлягає сплаті третій особі».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) поцікавився таким питанням: якщо вексель підлягає сплаті за місцем проживання трасата, але за адресою особи, що не є трасатом, чи вважати такий вексель доміцильованим?

Відповідно до гаазького закону, в цьому випадку вексель буде доміцильованим. У всякому разі, такою була думка німецького уряду. Зауваження, зроблені німецьким урядом щодо статті 4 гаазького закону, мають на увазі, що термін «доміцильований вексель» у значенні Гаазької конвенції застосовується не тільки до переказних векселів, які підлягають сплаті за місцем проживання трасата, а й до векселів, що підлягають сплаті третьою особою за місцем проживання трасата.

П. *QUASSOWSKI* вважає, що вексель є доміцильованим і тоді, коли він підлягає сплаті за місцем проживання трасата, але за адресою особи, що не є трасатом. Метою німецької пропозиції є вирішення цього питання. Можливо, необхідно змінити формулювання, наприклад, так:

«У переказному векселі може бути зазначене місце сплати, що не є місцем проживання трасата; у ньому може бути зазначена третя особа, за адресою якої здійснюється сплата, або в місцевості, де проживає трасат, або в іншому місці (доміцильований вексель)».

П. *PERCEROU* (Франція) вважає, що в прикладі п. *Hammerschlag* про вексель, виписаний на особу А в Женеві, який має бути сплачений у Цюриху без додаткових

застережень, такий вексель є не доміцільованим, а неповним, оскільки місце сплати в Цюриху не конкретизоване.

Якщо вексель підлягає сплаті у філії, це має розглядатися як вексель, що підлягає сплаті за адресою того ж самого трасата. Це не те, що мається на увазі під доміцільованим векселем. Останній підлягає сплаті, адресованій третій особі, яка проживає там само, де і трасат, чи в іншому місці. Але вексель, що підлягає сплаті за адресою трасата, не є доміцільованим. Принаймні, така думка експертного комітету. У прикладі, наведеному п. *Hammerschlag*, вексель, що підлягає сплаті за адресою трасата, незалежно від місця сплати, не є доміцільованим, тобто, не підлягає сплаті за адресою третьої особи.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) зазначив, що в статті 26 сказано:

«Якщо трасант векселя обумовив місце сплати, що не є місцем проживання трасата, не вказавши доміциліата, в акцептуванні повинна бути зазначена особа, яка має здійснити сплату».

Тому наведений приклад можливий. Вексель, про який йдеться, є доміцільованим векселем, у якому не зазначений доміциліат. Цей випадок, що не розглядається в пропозиції експертного комітету, розглянуто в тексті німецької делегації.

П. *PERCEROU* (Франція) дотримується думки, що в статті 26 йдеться про інші питання, а саме про акцептування.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) вважає, що вексель, виписаний на особу А в Женеві, який підлягає сплаті в Цюриху, є доміцільованим векселем відповідно до статті 26. Під час акцептування вказується, за чією адресою повинна бути здійснена сплата в Цюриху, оскільки цей факт був невідомий під час випуску векселя. Цей випадок не розглядається в даному формулюванні статті 4.

ГОЛОВА сказав, що стаття 4 спрямована на визначення доміцільованого векселя. У статті 26 йдеться про визначення, хто повинен акцептувати вексель і в якому місці. Якщо ця стаття сформульована не досить чітко, її потрібно відредагувати. Але в даний час єдиним предметом дискусії є визначення суті доміцільовання.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) заперечив. На його думку, стаття 26 сформульована дуже чітко. У будь-якому випадку необхідно знати, чи є доміцільованим вексель, приклад якого він навів.

ГОЛОВА погодився з тим, що це питання має бути вирішене.

Експертний комітет не визнав доміцільованим вексель, виписаний на А в Женеві, який підлягає сплаті в Цюриху. Тому вирішення цього питання залишається за конференцією.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) повторив, що, згідно з німецьким і австрійським правом, такий вексель є доміцильованим. Безперечно, таке питання може виникнути на практиці.

П. *PERCEROU* (Франція) не вважає, що питання має велике практичне значення. Коли минає термін сплати за векселем, пред'явнику потрібно знати місце, де він пред'явить його. Як він довідається про це?

ГОЛОВА нагадав, що, на думку експертного комітету, критерієм доміцилювання є залучення до операції третьої особи.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) сказав, що у обговорюваному випадку третя особа, безсумнівно, бере участь, але вона невідома в момент випуску векселя.

ГОЛОВА вважає, що в наведеному прикладі сам трасат буде зобов'язаний сплатити в Цюріху.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що в даній ситуації можна сформулювати текст таким чином, щоб він задовольнив п. *Hammerschlag*. Він би запропонував, наприклад, таке формулювання: «Переказний вексель, що підлягає сплаті за адресою третьої сторони, яку зазначено чи буде зазначено до закінчення терміну сплати».

Це питання можна обговорити. Переказні векселі, виписані в одній місцевості, що підлягають сплаті в іншій місцевості без зазначення певного місця проживання, на його думку, досить поширені у французькій і бельгійській практиці.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що питання не настільки важливе. Досить того, що відповідно до пункту 5 статті 1, повинно бути зазначене місце сплати. Він має намір запропонувати не включати статтю 4 і не переконаний, що потрібно вирішувати питання про доміцильовані векселі. Можна просто дозволити (до певної міри) існування доміцильованого векселя.

Важливо запобігти ситуації, коли адреса зазначена недостатньо чітко. Випадки, які слід обговорити, не розглядаються в положенні пункту 5; їх потрібно включити у формулювання. У 1910 р. було ухвалене наступне формулювання:

«Переказний вексель може підлягати сплаті за місцем проживання третьої сторони в місці проживання трасата. Він також може бути сплачений в іншому місці».

У даному формулюванні слово «місце» було замінено словом «місцевість». Немає потреби включати ці два випадки в статтю 4, знову пояснюючи пункт 5 статті 1, і краще не згадувати в міжнародній конвенції ситуації, що не виникнуть на практиці. У сформованих обставинах п. *Giannini* пропонує не включати статтю 4. Однак, якщо учасники конференції побажають, можна залишити рішення конференцій 1910 і 1912 рр. Формулювання, запропоноване експертами, не містить серйозних недоліків.

Чи існують ще випадки, які потрібно розглянути? Очевидно, німецька делегація вважає саме так. У їхньому застереженні сказано: «У переказному векселі може бути за-

значене місце сплати, що не є місцем проживання трасата». Цей випадок може бути розглянутий у пункті 5 статті 1. Далі в німецькій пропозиції сказано: «У векселі може бути зазначена третя особа, якій він має бути сплачений за місцем проживання трасата або в іншому місці». Тобто німецька делегація повторила пункт 5 статті 1, розширивши його.

Насамкінець п. *Giannini* запропонував передати питання на розгляд редакційного комітету, оскільки воно не заслуговує тривалої дискусії на пленарному засіданні.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підкреслив, що положення статті 4 мають практичне значення, оскільки в статті регулюються випадки, коли вексель може вважатися доміцільованим. Доміцільований вексель може бути пред'явлений за місцем проживання доміциліата й опротестований щодо останнього.

Він згодний з німецьким делегатом, який нагадав, що за правилами, ухваленими у Гаазі, доміцільований вексель є векселем, що належить до двох випадків, розглянутих у статті 4. Можливо, щоб було зрозуміліше, варто ухвалити пропозицію п. *Bouteron* і сказати: «Переказний вексель може підлягати сплаті за місцем проживання третьої особи (доміцільований вексель) чи у місцевості, де проживає трасат, або ж в іншій місцевості». Таким чином, буде зрозуміло, що вираз «доміцільований вексель» стосується цих двох випадків. З урахуванням цього виправлення, текст статті 4, запропонований експертами, може бути збережений. Обговорювані випадки будуть розглянуті в статті. П. *Vischer* не вважає, що даний текст виключає переказні векселі, що підлягають сплаті у філії третьої сторони, як це впливає з пропозиції німецької делегації. Він упевнений, що укладачі гаазького закону вважали вексель у випадку, наведеному п. *Hammerschlag*, не доміцільованим, а звичайним переказним векселем, про який йдеться в пункті 5 статті 1. Якщо ж, на думку учасників конференції, проект закону не досить чіткий, потрібно додати застереження, що виключає всякі сумніви.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) сказав, що запропоноване застереження припускає зазначення в переказному векселі місця сплати, що саме по собі не є доміцильованням. На його погляд, таке положення не потрібне, оскільки в статті 1 обумовлено, що у векселі повинно бути зазначене місце платежу, але не йдеться про доміцильовання.

Що таке доміцильований вексель? П. *Percerou* сказав, що це вексель, який має бути сплачений за адресою третьої особи. П. *Scheltema* пропонує вираз «третьою особою».

П. *PERCEROU* (Франція) наполягає на збереженні виразу «за адресою третьої особи».

П. *VISCHER* (Швейцарія) зауважив, що доміцильований вексель – це вексель, сплата за яким повинна вимагатися від третьої особи.

П. *PERCEROU* (Франція) погодився, що сплата повинна вимагатися за адресою третьої особи.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що, згідно зі статтею 4, переказний вексель може підлягати сплаті за місцем проживання третьої особи. Можлива ситуація, коли трасат проживає за адресою третьої особи. У цьому випадку вексель вже не є доміцільованим.

П. *PERCEROU* (Франція) вважає, якщо вексель підлягає сплаті за адресою трасата, очевидно, що вексель не доміцільований за адресою третьої особи. Трасат може мати кілька місць проживання і зазначає місце, в якому вексель має бути оплачений. Він має бути оплачений саме за цією адресою, а не за адресою третьої особи.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що, якщо вексель підлягає сплаті трасатом у місці, яке не є його місцем проживання, він вже не є доміцільованим. Це може бути вексель, що підлягає сплаті за місцем проживання третьої особи. З цієї причини він вважає, що критерій, використаний у статті 4, не зовсім коректний. Він би погодився на текст, у якому йдеться, що переказний вексель може підлягати сплаті «за адресою третьої особи» чи краще «третьою особою або в місцевості...».

ГОЛОВА, стосовно пропозиції нідерландського делегата, сказав, що потрібно враховувати положення Гаазької конвенції й експертного комітету. Щодо положення статті 4 про те, що переказний вексель може підлягати оплаті за місцем проживання третьої особи, то варто пам'ятати про латинську максиму з дигест Юстиніана – *verba valent in usu*. Очевидно, експерти мали на увазі місце проживання третьої особи, а не трасата. Якщо останній проживає за адресою цієї третьої особи, вексель не вважається доміцільованим і підлягає сплаті за місцем проживання трасата, що випадково збігається з місцем проживання третьої особи. Тому, на його погляд, зміст статті 4 цілком зрозумілий. Замінити вираз «місце проживання третьої особи» на вираз «адреса третьої особи» – це сказати те ж саме іншими словами. Але вираз «третьою особою» має зовсім інше значення.

Він звернувся до німецької делегації з запитанням, чи бажає вона змінити це застереження?

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) відповів, що німецьке застереження призначене для включення в ідею про доміцільований вексель у двох випадках: *distinctio loci* і *distinctio hominum*. На думку німецької делегації, таким був намір Гаазької конференції. Очевидно, такої ж думки дотримується й швейцарський делегат. Він підтримав німецьке застереження за умови внесення необхідних змін.

Застереження, запропоноване німецькою делегацією, було відхилено 14 головами проти 9.

ГОЛОВА перед тим, як поставити на голосування статтю 4 у цілому, запитав: чи готові учасники конференції погодитися на заміну в усіх випадках слова «доміціль» на вираз «звичайне місце проживання»?

П. *ASSER* (Нідерланди) зазначив, що мають розрізнятися випадки, коли в операції бере участь фізична особа, і коли це юридична особа. В останньому ви-

падку мова не може йти про звичайне місце проживання, потрібно буде посилатися на головний офіс.

ГОЛОВА погодився з п. *Asser* в тому, що якщо на конференції буде ухвалене рішення про заміну слова «доміциль» словами «звичайне місце проживання», необхідно буде знайти інший вираз для випадків за участю юридичної особи. Він запропонував, щоб на конференції була ухвалена пропозиція п. *Bouteron* сформулювати статтю 4 в такий спосіб:

«Переказний вексель може підлягати сплаті за місцем проживання третьої особи (доміцильований вексель) чи у місцевості...».

П. *BOUTERON* запропонував використовувати вираз «за адресою третьої особи». Це питання має бути передане на розгляд редакційного комітету.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди), відповідаючи на зауваження голови, відзначив: у статті 26 розглянутого проекту йдеться про доміцильований вексель, в якому ім'я доміциліата не зазначене, але обумовлено, що в акцептуванні має бути зазначена особа, яка повинна здійснити сплату. Він вважає, що немає принципової різниці між особою, що «має здійснити сплату», і особою, що просто «має сплатити».

Стаття 4 у цілому з застереженням, запропонованим п. *Bouteron*, була ухвалена в першому читанні.

П'ЯТЕ ЗАСІДАННЯ

15 травня 1930 року, 10:00

Голова: *J. Limburg*

8. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 5, параграф 1

ГОЛОВА прочитав наступне застереження, подане на розгляд нідерландською делегацією:

«У текст переказного векселя трасант може включити умову, що на суму, яка повинна бути сплачена, нараховуються відсотки».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що в англосаксонському праві застереження про відсотки діє для всіх переказних векселів. Чому воно не може бути визнане для векселів, що підлягають сплаті в зазначену дату? Це застереження не обов'язкове для таких векселів, тому що трасант може включити відсоток у суму, яка повинна бути сплачена. Однак цей аргумент не має бути вирішальним щодо заборони на таке застереження. Це застереження скоротить розрив між англосаксонським правом і єдиним законом, який, можна сподіватися, буде ухвалено.

П. *DA MATTA* (Португалія) зазначив, що в листі французького уряду від 21 серпня 1929 р. щодо статті 5 сказано:

«Застереження, що стосуються відсотків, рідко трапляються в переказних векселях і можуть привести до певних утруднень. Тому бажано або визнати застереження про відсотки в переказних векселях взагалі неписаним, або взагалі виключити з проекту будь-які положення, що стосуються таких застережень...».

Португальський уряд підтримав цю заяву, оскільки запропоноване застереження несумісне з португальським законом.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що згідно з німецьким законом, застереження про відсотки в переказних векселях не пишуться. Однак німецька делегація визнає, що таке застереження повинне включатися у векселі, що підлягають сплаті після пред'явлення або ж після закінчення відстрочки пред'явлення. Водночас немає причин для внесення такого застереження в інші векселі, оскільки, якщо вексель має бути сплаченим у вказаний день або після закінчення певного проміжку часу після цього дня, відсоток завжди може бути включений в суму, зазначену в векселі. Він згодний, що застереження про відсотки в переказних векселях зустрічається рідко і може привести до певних ускладнень. Тому застереження повинне визнаватися якомога рідше. З цих причин німецька делегація не може підтримати нідерландську пропозицію.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) вважає, що ця пропозиція може зблизити континентальну систему з англосаксонською, і тому потрібно її підтримати.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) на основі власного досвіду зауважив, що застереження про відсотки в переказних векселях не є необхідним, за винятком векселів, що підлягають сплаті після пред'явлення або після закінчення відстрочки пред'явлення. Якщо запропоноване застереження буде ухвалено й почне широко застосовуватися, банки зіткнуться з великими ускладненнями, й будуть змушені підраховувати відсотки.

Принц *VARNAIDYA* (Сіам) підтримав нідерландське застереження. Уряд Сіаму вважає, що право обумовити відсотки, надане один раз, має бути поширене на всі векселі, а не обмежуватися певним видом векселів.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) нагадав учасникам конференції, що, дозволяючи застереження про відсотки в переказних векселях, учасники Гаазької конференції керувалися практичними міркуваннями. Вони мали намір захистити право на нарахування відсотків у випадку морських перевезень. Якщо морські перевезення припускають подолання великих відстаней, дата одержання товару не може бути зазначена точно. Не можна точно вказати дату закінчення терміну сплати в межах 8-ми чи 15-ти днів. Як і австрійські колеги, бельгійська делегація вважає, що небажано запроваджувати застереження про відсотки в переказних векселях, що підлягають сплаті в зазначений день.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) зазначив, що в статті 44 бразильського закону чітко сказано, що застереження про відсотки вважається неписаним. Тому він підтримує аргумент французького делегата, що також був підтриманий португальською делегацією.

Застереження, запропоноване нідерландською делегацією, було відхилено 20 голосами проти 4.

Параграф 1 статті 5 було ухвалено.

Стаття 5, параграф 2

ГОЛОВА сказав, що польська делегація внесла на розгляд такий текст:

«Процентна ставка має бути зазначена у векселі; якщо вона не зазначена, застосовується офіційна ставка за місцем сплати».

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) звернув увагу на те, що в проекті єдиного закону, запропонованому експертним комітетом, обумовлено, що ставка повинна становити 5%. Припускаючи, що застереження вважається неписаним, він хотів би сказати, що коли процентна ставка не зазначена, вона не становитиме 5%, оскільки недоречно обумовити яку-небудь чітко визначену ставку. Однак насправді йдеться про те, що в цьому випадку відсотки не сплачуються, незважаючи на угоду про сплату відсотків, наявну в самому векселі.

Польське застереження ґрунтується на польському законі, в ньому береться до уваги економічна ситуація в різних країнах. Воно більш логічне, оскільки відповідно до параграфа 1 статті 5 дозволяється передбачати відсотки для переказних векселів, що підлягають сплаті після пред'явлення векселя або після закінчення певного часу, що минув після пред'явлення. Це перешкоджає боржникові діяти на шкоду власника.

Понад те, Міжнародна торговельна палата запропонувала, що за відсутності спеціального застереження, процентна ставка на вибір пред'явника є або процентною ставкою банку випуску, або ринковою ставкою. Справді, ставка банку випуску, можливо, гнучкіша, ніж офіційна, та чи потрібна ця гнучкість? Польський уряд виступає за офіційну ставку, що зазвичай дорівнює ставці банку випуску. Нарешті, у звіті п. *Troullier* було сказано, що необхідно враховувати ринкову ставку й офіційну ставку за місцем проживання пред'явника. Таким чином, усе вищесказане промовляє на користь польської пропозиції.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) в принципі підтримав польську пропозицію. Якщо трасант переказного векселя написав застереження про те, що повинні нараховуватися відсотки, але не вказав через неухважність процентну ставку, бажано компенсувати цей недогляд застереженням із зазначенням процентної ставки. Сказати, що застереження про відсотки має вважатися неписаним, означає передбачити надмірно суворі санкції у випадку простої неухважності. Краще компенсувати неухважність сторін зазначенням процентної ставки, ніж анулювати угоду, в існуванні якої сумнівів не виникає.

З іншого боку, п. *de la Valee Poussin* надає перевагу пропозиції, сформульованій в гаазькому єдиному законі про те, що процентна ставка повинна становити 5% у випадку, описаному польською делегацією. По-перше, невідомо, чи є які-небудь офіційні положення, що визначають процентну ставку у всіх країнах, де вексель підлягає сплаті. По-друге, у країнах, що переживають тяжку економічну кризу, офіційна ставка перестає вживатися, а комерційна ставка може бути набагато вищою.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що з часу проведення Гаазької конференції були вивчені всі можливі системи. Тому доцільно ухвалити найпростіше формулювання.

Французька делегація за підтримки португальської делегації запропонувала включити цю статтю, що на практиці призведе до ситуації повної свободи дій, оскільки жодне положення, що існує в країнах, не може запропонувати прийнятне вирішення проблеми. Це небезпечне рішення: перевага правила полягає в наданні певного ступеня надійності. У гаазькому проекті була запропонована дуже проста система, хоча й механістичного типу, відповідно до якої процентна ставка має становити 5%. Експерти запропонували систему, що виглядає нелогічною: якщо сторони домовилися про те, що на суму повинні нараховуватися відсотки, але не вказали які, міркування про те, що це застереження має вважатися неписаним, суперечитиме їх намірам.

Польська пропозиція логічна, можливо, навіть занадто логічна. Відповідно до цієї пропозиції, повинна враховуватися ситуація на ринку. Що мається на увазі: ситуація на ринку під час випуску векселя чи ситуація на ринку в той час, коли він підлягає сплаті? До того ж ставка може змінитися згодом.

Польська делегація намагалася побудувати логічну систему і запропонувала враховувати офіційну ставку. Однак виникає те ж саме запитання: про яку ставку йдеться – про офіційну на той момент, коли вексель був випущений в оборот, чи про наявну на час сплати?

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) пояснив, що мається на увазі офіційна ставка в момент сплати.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що ставка може змінитися в проміжку між цими двома датами. Заперечення проти офіційної ставки полягає в тому, що трасант не може знати, якою буде ситуація в країні на час, коли переказний вексель підлягатиме сплаті. Отже, переваги зазначення договірної ставки в 5% цілком очевидні, тому було б доцільним учасникам конференції повернутися до гаазького формулювання.

П. *BOUTERON* (Франція) зазначив, що укладачі проекту закону, бажаючи уникнути неточностей у формулюванні, справедливо допускали, що в деяких випадках певні твердження, які зазвичай вживаються в переказному векселі (про термін і місце сплати) були пропущені свідомо. Але, на його думку, учасникам конференції не слід додавати що-небудь до цього.

Як сказав бельгійський делегат, немає сумнівів у тому, що трасант, вписуючи застереження про відсотки, висловлює певний намір. Та оскільки це застереження

не є звичайно вживаним і не обов'язково вводити його в текст єдиного закону, немає підстав спинятися зайвий раз *ipso facto* на випадках, коли процентна ставка не зазначена. Мала ймовірність того, щоб торговець, який спеціально обумовив додаткові відсотки, не звернув на це увагу, виписуючи вексель, адже лише він володіє інформацією, необхідною для визначення процентної ставки.

Більш того, рішення про застосування офіційної чи ринкової ставки є небажаним. Хоча на даний час немає підстав турбуватися про досить часті й значні коливання ставок, що спостерігалися після війни, потрібно пам'ятати про те, що не у всіх країнах існує офіційна ставка, і не завжди вона відповідає вимогам ділового світу. Разом з тим, якщо процентна ставка зазначена, як пропонувалося, у вигляді дисконтної ставки, на деяких ринках буде проблематично визначити останню ставку.

Таким чином, якщо для захисту відсотків у випадку морських перевезень необхідно дозволити трасантові обумовити додаткові відсотки у випадку випуску переказного векселя, що підлягає сплаті після пред'явлення або через певний час після пред'явлення, то варто було б обумовити: якщо трасант не вказав процентну ставку, вважається, що це застереження є неписаним.

П. *SULKOWSKI* (Польща) визнав, що італійська пропозиція, яка полягає в тому, щоб ухвалити процентну ставку в 5 чи 6%, найпростіша. Однак це рішення не може бути ухвалене такими країнами, як Польща, де курс стабільний. Хоча він не проти ставки в 5 чи 6%, але пропонує залишити за країнами, в яких офіційна ставка набагато вища, право замінити ставку, зазначену в статті 5, на офіційну ставку для векселів, випущених на їх території. Це ж питання буде порушене в дискусії про статті 47 і 48, де йдеться про ставку для підрахунку відсотків, на які пред'явник має право у випадку несплати за векселем. П. *Sulkowski* повернеться до цього питання пізніше.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що пропозиція експертів має переваги і перед положеннями, ухваленими в Гаазі, і перед пропозиціями польської делегації. У більшості випадків переказний вексель випускається в друкованій формі. Якщо трасант не вказав процентну ставку, можна зробити висновок, що він не передбачав сплату відсотків. Рішення експертного комітету дає змогу уникнути всіх труднощів і ускладнень. Ця дискусія доводить, що в принципі практично неможливо встановити додаткову процентну ставку у випадку відсутності застереження про неї.

Застереження, запропоноване польською делегацією, було відхилене.

ГОЛОВА сказав, що незважаючи на те, що він не одержав письмового варіанта від італійської делегації, він згодний як виняток надати на розгляд учасників конференції італійську пропозицію про повернення до гаазького тексту. При цьому параграф 2 буде сформульовано таким чином:

«Процентна ставка повинна бути зазначена у векселі; у випадку відсутності такого застереження, вона становить 5%».

Виправлення, запропоноване італійською делегацією, було поставлене на голосування й відхилене 16 голосами проти 10.

Параграф 2 статті 5 був ухвалений у першому читанні.

Стаття 5, параграф 3

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) зазначив: якщо було передано на розгляд пропозиції п. *Giannini* щодо заповнення бланкових переказних векселів, можливо, потрібно розглянути це питання. Воно вже порушувалося в Англії, де в бланкових переказних векселях зазначається дата їх заповнення. В такому випадку відсотки нараховуються не з дати, зазначеної у векселі, а з дня його випуску.

ГОЛОВА сказав, що питання, порушене п. *Gutteridge*, буде розглянуте пізніше. П. *Giannini* врахує це у застереженні до статті 1, яке він збирається запропонувати на розгляд під час другого читання.

Параграф 3 статті 5 було ухвалено в першому читанні.

Статтю 5 було ухвалено в цілому в першому читанні.

Стаття 6

Ухвалена в першому читанні.

Стаття 7

ГОЛОВА повідомив, що датська, фінська, норвезька і шведська делегації запропонували виключити статтю 7 і додати до статті 68 такий текст:

«Якщо в переказному векселі містяться фальшиві підписи чи підписи осіб, які не можуть виступати як договірні сторони в переказному векселі, або підписи, що з якихось інших причин не можуть зобов'язувати осіб, від імені яких вони були поставлені, то зобов'язання інших осіб, які підписали вексель, залишаються дійсними».

Він висловив сумнів, що учасники конференції готові обговорювати в даний момент зміст статті 68.

П. *EKEBERG* (Швеція) пояснив, що стаття 7 проекту закону стосується неправомочності осіб, які підписали переказний вексель, а в статті 68 мова йде про фальшивий підпис. В обох статтях йдеться про те, що недійсність одного підпису не впливає на дійсність інших підписів.

Однак доцільно розглянути інші випадки, такі, як помилка, обман чи насильство, в яких має застосовуватися той же принцип з метою безпеки обігу переказних векселів. Необхідно чітко обумовити, що в цих випадках також застосовується принцип дійсності інших підписів.

Якщо учасники конференції згодні з цією думкою, більш загальні положення повинні бути включені не в розділ 1, а в розділ 10, в якому вони замінять статтю 68. У цьому випадку необхідно змінити назву глави 10 відповідно до пропозиції, яку висунули чотири делегації.

П. *ARCANGELI* (Італія) зазначив, що відхилення запропонованого виправлення може бути сприйняте як відмова учасників конференції від самого принципу,

покладеного в нього. Однак італійська делегація згодна з цим принципом і вірить, що він міститься в законі. У Гаазі в 1910 р. було дуже чітко сказано:

«Це ж саме правило з тих самих причин має застосовуватися у випадках, коли зобов'язання особи, яка підписала вексель, є недійсним через незаконне одержання згоди, обман, застосування насильства тощо».

Запропоноване виправлення запобігатиме можливим суперечкам. Тому італійська делегація готова проголосувати за нього, але бажає обумовити, що навіть у випадку, якщо таке виправлення не буде ухвалене, це не означає, що сам принцип також відхилений.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) підтримав застереження скандинавських делегацій. Як зазначив шведський делегат, у статтях 7 і 68 враховано не всі випадки. Деякі переказні векселі підписуються від імені неіснуючої особи, і в Німеччині вони називаються *Kellerwechsel*. Виникає питання про те, чи йдеться про такі випадки в статті 68, і не зрозуміло, чи вважаються інші підписи, поставлені в такому векселі, дійсними. Скандинавська пропозиція, в якій йдеться про всі випадки з недійсним підписом, і згідно з якою дійсність інших підписів у векселі не залежить від підписів, поставлених раніше, відповідає положенням німецького закону і є вирішенням спірного питання.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) підтримав скандинавську пропозицію і погодився з аргументами, які навів п. *Quassowski*.

П. *SULKOWSKI* (Польща) виступив на захист скандинавського застереження. Він запропонував, щоб питання про те, куди воно повинно бути включене, було передано на розгляд редакційного комітету. Він хотів би, щоб воно було включене в главу 1.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) підтримав скандинавську пропозицію, що містить у собі принцип, властивий законам усіх країн.

ГОЛОВА висловив думку, що учасники конференції одноголосні щодо змісту статей 7 і 68. Однак пропозиція скандинавських країн не обмежується об'єднанням цих двох статей. Вона виходить за їхні рамки, оскільки в ній також йдеться про випадки, пов'язані з помилкою, обманом чи насильством. Чи вважають учасники конференції, що, наприклад, факт фізичного насильства не повинен впливати на дійсність векселя стосовно інших підписів? Це суперечить англосаксонському праву, і багато авторів, відкладаючи убік абстрактне зобов'язання, вважають, що в разі фізичного насильства особа, яка поставила свій підпис, ніколи не бере на себе реального зобов'язання.

П. *GIANNINI* (Італія), висловлюючи свою думку з питання, яке порушив голова, звернув увагу учасників конференції на те, що стаття 7(а), ухвалена на конференції 1910 р., була прокоментована в звіті в такий спосіб:

«Усі зобов'язання, що випливають з переказних векселів, є незалежними одне від одного. Відповідно до цього принципу, неправоздатність окремої особи, яка

підписала вексель, не впливає на чинність інших підписів. Це ж правило має з тих же причин застосовуватися у випадку, коли підпис недійсний через незаконне одержання згоди, обман, насильство...».

Мета скандинавської пропозиції – усунути всі сумніви стосовно цієї проблеми шляхом формулювання універсального правила. У ній йдеться про два питання, що порушені в статті 7 і 68 проекту закону. У статті 7 також йдеться про незаконне одержання згоди. Це правило було сформульоване теоретично, але було б краще узаконити його, і п. *Giannini* вважає, що пропозиція скандинавських делегацій заслуговує на схвалення учасниками конференції.

П. *MORTEJO* (Іспанія) погодився з пропозицією скандинавських делегацій. Однак він зазначив, що хоча стаття 7 проекту закону стосується осіб, які у принципі є неправомочними, у пропозиції йдеться про «осіб, що не можуть виступати як договірні сторони в переказному векселі». Якщо буде ухвалено текст, запропонований експертами, можливо, доцільно додати слова «у переказному векселі». Якщо ж буде ухвалено скандинавську пропозицію, було б краще говорити про осіб, що в принципі є неправоздатними.

П. *PERCEROU* (Франція) зробив зауваження, що стосується форми. Очевидно, всі згодні з принципом незалежності підписів у переказному векселі і з тим, що бажано включити цей принцип у цілому в закон стосовно неправомочності, незаконно отриманої згоди і навіть у випадку недостатніх повноважень. Однак, чи обов'язково включати цей принцип у статтю 68 і виключати статтю 7, у результаті чого потрібно буде змінювати нумерацію статей. Було б краще включити цей принцип у статтю 7.

ГОЛОВА запитав шведського делегата, чи згодний він із пропозицією редакційного комітету вилучити слова «у переказному векселі» після слів «який не може виступати як договірні сторони».

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) відповів ствердно.

ГОЛОВА додав: якщо скандинавську пропозицію буде ухвалено, це означатиме, що стаття 68 ухвалена в першому читанні, але це не означає, що статтю 7 буде виключено.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) вважає, що питання про те, в яку частину тексту включити виправлення, також може бути розглянуте редакційним комітетом.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) висловив думку: якщо зміст статті 68 обговорюється в зв'язку зі статтею 7, потрібно розглянути й статтю 69, в якій також йдеться про наслідки фальшивого підпису стосовно інших осіб, що підписали вексель.

ГОЛОВА сказав, що це питання може бути розглянуте пізніше разом з питанням про те, в яку частину тексту має бути включена стаття. На голосування зараз ставиться стаття в цілому.

Виправлення, передане на розгляд скандинавськими і фінськими делегаціями, було ухвалене одностайно, за винятком британського делегата, який утримався від голосування.

ГОЛОВА запропонував, щоб обговорення останньої частини скандинавської пропозиції про зміну назви розділу 10 на «Недійсні підписи і внесення змін» було відкладене до обговорення розділу 10.

Учасники конференції погодилися.

Стаття 8

ГОЛОВА сказав, що югославська делегація пропонує додати до статті 8 наступне:

«Але особа, що передала повноваження своєму представникові, сама бере на себе зобов'язання як договірної сторона у векселі в межах повноважень, що були нею надані представникові».

П. *EISNER* (Югославія) вважає, що із запропонованого тексту випливає: якщо представник перевищив свої повноваження, він несе зобов'язання як договірної сторона у векселі на всю суму, а особа, що передала повноваження представникові, несе зобов'язання лише в межах наданих йому повноважень. Однак у тексті не досить чітко визначено зобов'язання особи, яка передала повноваження представникові. Це може призвести до неправильної інтерпретації в судах різних країн. У югославському законі про переказні векселі цей недогляд було виправлено, і ситуація була роз'яснена в законі в тому формулюванні, що відтворене в югославському застереженні.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) запитав у югославської делегації: чи мається на увазі, що і представник, і особа, яка надала представникові повноваження, несуть зобов'язання за векселем?

П. *EISNER* (Югославія) відповів ствердно.

П. *LA LUMIA* (Італія) зауважив, що запропоноване виправлення не відповідає фундаментальному принципу, згідно з яким текст переказного векселя має тлумачитися буквально як самостійний документ. Наприклад, особа надала повноваження своєму представникові взяти зобов'язання на суму 10 тис. франків, але представник підписав зобов'язання на 20 тис. франків. В цьому випадку не можна вважати, що особа, яка надала повноваження представникові, бере зобов'язання на меншу суму, оскільки це суперечитиме вищевказаному принципу. Переказний вексель чинний на ту суму, що у ньому зазначена. Тому італійська делегація не може ухвалити запропоноване застереження.

П. GRONVALL (Фінляндія) поцікавився, яким є юридичний стан особи, яка здійснила сплату відповідно до умов, викладених у статті 8. У статті 68 зазначені правила, що стосуються положення акцептанта для порятунку кредиту, але в законі нічого не сказано про інше питання. Чи можна зробити висновок, що особа, яка підписала вексель, про яку йдеться в статті 8, згідно з вексельним правом не матиме право на регрес?

П. Gronvall не згодний із застереженням, що міститься в статті 8. Якщо воно буде виключене, то питання, що в ньому розглядається, вирішуватиметься згідно з нормами загального права, однак пропозицію виключити статтю, безсумнівно, буде відхилено учасниками конференції.

ГОЛОВА уточнив, що фінський делегат хотів довідатися, чи має представник (про якого йдеться в статті 8) право на регресну вимогу, або ж згаданий в статті 62 зв'язок між представником і акцептантом для порятунку кредиту.

П. PERCEROU (Франція) відповів, що між ними не має зв'язку. Питання про право представника на регресну вимогу проти особи, від імені якої він діяв, не стосується переказних векселів. За кожною державою буде збережено право самостійно врегулювати це питання.

П. GRONVALL (Фінляндія) пояснив, що він не казав, що між статтею 62 і статтею 8 є зв'язок. Він зауважив, що в статті 62 містяться правила, які стосуються положення (згідно з вексельним правом) акцептанта для порятунку кредиту, а в законі нічого не сказано щодо питання, яке він порушив. Чи можна зробити висновок, що особа, яка підписала вексель (про яку йдеться в статті 8), згідно з вексельним правом не має права регресу?

ГОЛОВА відповів, що у вексельному праві в статті 8 представник розглядається як особа, яка хоча й поставила підпис несвідомо, але все ж поставила підпис. Згідно зі статтею 8, представник є однією з договірних сторін у векселі і підпадає під чинність відповідного закону, за яким несе усю відповідальність відповідно до норм вексельного права. Інша справа – зв'язок між підписом представника й особою, яку він представляє. У югославському виправленні мова йде про це останнє питання. Голова поцікавився, чи не викликає це деяку плутанину. Без виправлення (якщо існує лише стаття 8) зобов'язання регулюються згідно з вексельним правом, а відносини між довірцем і довіреною особою – за нормами звичайного права. Це питання ще не порушувалося – воно виходить за рамки статті 8.

П. HAMMERSCHLAG (Австрія) підтримав думку голови. Югославське виправлення стосується, наприклад, випадку, коли представник має повноваження на підписання переказного векселя на 10 тис. франків, а підписує на 20 тис. франків. Відповідно до статті 8, представник буде зв'язаний зобов'язанням на суму, на яку він перевищив свої повноваження, а особа, яку він представляє, – тільки на суму в 10 тис. франків. Це природно. Не можна ввести положення, згідно з яким представник і особа, яку він представляє, матимуть зобов'язання на всю суму.

Виправлення, передане на розгляд югославською делегацією, було поставлене на голосування й відхилене.

П. GRONVALL (Фінляндія) вважає, що, якщо закон буде інтерпретуватися згідно з думкою голови, редакційний комітет повинен його чітко сформулювати.

ГОЛОВА вважає, що немає потреби додавати що-небудь до статті. Однак редакційний комітет розгляне це питання.

Барон MARKS VON WURTEMBERG (Швеція) підтримав пропозицію п. Gronvall.

Статтю 8 з вищевказаним застереженням було ухвалено в першому читанні.

ШОСТЕ ЗАСІДАННЯ

15 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. J. Limburg.

9. ПРИЗНАЧЕННЯ РЕДАКЦІЙНОГО КОМІТЕТУ

ГОЛОВА запропонував, щоб редакційний комітет складався з п'яти чоловік. Безумовно, комітет може звертатися по допомогу до представників експертного комітету, Міжнародної торговельної палати й економічного комітету, що присутні на конференції. Вони можуть також консулюватися з кожним із учасників засідання. Голова запропонував такий склад редакційного комітету: п. Ekeberg, делегат Швеції; п. Giannini, делегат Італії; п. Percerou, делегат Франції і глава експертного комітету; п. Quassowski, делегат Німеччини і п. Sulkowski, делегат Польщі.

Пропозицію голови було прийнято.

10. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 9, параграф 1

П. DA MATTA (Португалія) вважає, що, оскільки трасант є гарантом акцептування і сплати, необхідно уточнити, для кого він є гарантом: для пред'явника чи для пред'явника і трасата? Якщо в різних правових системах є різні підходи до цього питання, потрібно сформулювати текст статті більш чітко. На його думку, експерти мали намір врегулювати тільки зобов'язання трасанта перед пред'явником. Це, однак, має бути виражено точніше.

Перший параграф було прийнято у першому читанні.

Стаття 9, параграф 2

ГОЛОВА сказав, що чехословацька делегація запропонувала виправлення, спрямоване на збільшення гарантії загального характеру. Виправлення таке:

«Будь-яке застереження, яким особа звільняється від своєї гарантії, вважається ненаписаним».

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що текст, запропонований чехословацькою делегацією, запозичений з параграфу 7 чехословацького закону про переказні векселі. Ідея, що припускається в пропозиції, однак, полягає не в тому, щоб привести уніфікований закон, який виробляється на конференції, у відповідність з чехословацьким законодавством. Вона була запропонована Союзом банків Чехословаччини – організацією, що включає більшість великих фінансових установ країни. Компетентні фахівці відзначають, що гарантія трасанта на практиці розглядається як одна з принципових основ цінності цих інструментів в економічному житті. У підготовчих документах на сторінці 53 наводиться наступне зауваження датського уряду:

«Уряд Нідерландів не може підтримати положення, що лежить в основі параграфу 2 цієї статті.

Уявляється важливим враховувати побажання трасанта, який звільнив себе від гарантії сплати.

Однак необхідно обумовити, що такий документ, незважаючи на те, що він є дійсним у звичайному праві, не є переказним векселем».

Щодо законних наслідків застереження про звільнення від гарантії, то припущення, яке міститься в зауваженні датського уряду, протилежне чехословацькій пропозиції. П. *Srb* не зрозуміло, чому датська делегація не передала на розгляд учасників конференції конкретну пропозицію з приводу зауваження їхнього уряду.

Але думка датського уряду, як і чехословацька пропозиція, очевидно, свідчать про те, що бажано обмежити право на внесення застережень про звільнення від гарантії в переказні векселі.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) сказав, що представники Міжнародної торговельної палати були здивовані пропозицією надати трасантові можливість звільнитися від своєї гарантії. Ті, хто використовує обігові документи з банкірами і торговцями, побоюються, що таке звільнення спричинить серйозні проблеми.

Небезпека може виникнути, якщо нечесні трасанти будуть звільнятися від гарантування акцептування і користуватися цим правом для того, щоб сприяти використанню дружніх векселів. Вони скажуть: «Я впишу ім'я трасата, що вважається платоспроможним, і звільнюся від гарантії акцептування. Таким чином, мій вексель буде акцептований, а я зможу позичити з його допомогою гроші. Від цього моменту до закінчення терміну сплати в мене буде досить часу, щоб знайти необхідні кошти».

Заперечення полягає в тому, що справжнім боржником за переказним векселем завжди є трасант. На попередньому засіданні вже порушувалося це питання й

говорилося про те, що вексель дійсний навіть за наявності деяких порушень. Однак трасант може бути неплатоспроможним, а з застереженням, що звільняє його від акцептування, ніщо не зможе запобігти випуску недійсного векселя.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) висловився проти всіх запропонованих змін. Якщо трасантові не буде дозволено звільнитися від гарантування акцептування, це запобігатиме використанню векселів, що не підлягають акцептуванню (які все ще широко використовуються в багатьох країнах, серед них, наскільки відомо, є й Франція), і в яких трасант робить застереження про заборону на акцептування для того, щоб уникнути витрат на протест.

Не потрібно забороняти використання векселів, що не підлягають акцептуванню, адже торговці вважають їх корисними за деяких обставин. В Австрії широко пропагують векселі, які не підлягають акцептуванню. Те ж саме, на думку п. *Hammerschlag*, стосується багатьох інших країн. Крім того, дозвіл на звільнення від сплати трасантом суперечитиме природі переказного векселя і призведе до того, що векселі втратять свою цінність. Тому п. *Hammerschlag* закликає учасників конференції прийняти текст експертного комітету.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) не розуміє, як трасант може звільнитися від гарантування сплати, але він підтримує зауваження п. *Hammerschlag* щодо права трасанту на звільнення від гарантування акцептування. Існує практика використання векселів, які не повинні акцептуватися, і багато трасатів, незважаючи на те, що вони твердо мають намір сплатити, не бажають, щоб їм подавали векселі для акцептування. З цього приводу можна лише висловити жаль, особливо коли це стосується великих фірм. Такий звичай широко розповсюджений у деяких країнах, тому не можна забороняти використання застереження про звільнення від гарантування акцептування.

П. *SULKOWSKI* (Польща) підтримав текст, ухвалений в Гаазі й рекомендований експертами. Приватні особи нерідко бояться акцептувати вексель через велику відповідальність, що лягає на їх плечі відповідно до вексельного права. Однак вони готові сплатити за векселем, якщо він буде пред'явлений їм із закінченням терміну сплати, про що дуже правильно сказав бельгійський представник.

Не слід перешкоджати поширенню в деяких країнах векселів, що не підлягають акцептуванню. Пред'явнику нічого не загрожує, оскільки він завжди може або акцептувати вексель, або відмовитися від векселя, у якому трасант звільнив себе від зобов'язання в акцептуванні.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) повідомив, що відповідно до чинного на даний час сіамського закону, дозволяється звільнення як від гарантованого акцептування, так і від гарантованої сплати. Погляд його уряду збігається з думкою датського уряду, що викладена у підготовчих документах на сторінці 53. Якби нідерландська делегація висунула офіційне виправлення з таким змістом, він би підтримав її, в іншому випадку він задовольниться зробленою ним заявою. Він шкодує, що не може підтримати виправлення, запропоноване чехословацькою делегацією.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловив думку, що чехословацьку пропозицію потрібно обговорити одночасно зі статтею 21, оскільки вона безпосередньо пов'язана з питанням про переказні векселі, що не підлягають акцептуванню. Останні не використовуються у Швейцарії, але, вочевидь, у них є потреба в деяких інших країнах, наприклад, у Франції й Австрії. Тому він готовий прийняти цю пропозицію. Гаазький текст у тому вигляді, як був прийнятий, спрямований на досягнення згоди.

У будь-якому випадку, це питання краще обговорити в контексті статті 21.

ГОЛОВА сказав, що не бачить потреби в тому, щоб відкладати питання про надання гарантії до обговорення статті 21, адже в ній йдеться про інше питання.

Виправлення, запропоноване чехословацькою делегацією, було поставлене на голосування й відхилено.

Параграф 2 статті 9 і стаття в цілому було ухвалено в першому читанні.

РОЗДІЛ 2. ІНДОСАМЕНТ

Стаття 10, параграфи 1 і 2

Параграфи 1 і 2 було ухвалено в першому читанні.

Стаття 10, параграф 3

ГОЛОВА зазначив, що французька делегація запропонувала, щоб слова «ці особи можуть індосувати вексель знову» були замінені пропозицією: «Якщо вексель був індосований на трасата, останній не може індосувати вексель знову».

Французька делегація вважає: якщо вексель був індосований на трасата, що акцептував цей вексель, трасат стає власним кредитором, і вексель втрачає свою суть.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) погодився, що якщо вексель був індосований трасатом, який його акцептував, то вексель утрачає своє значення. І навпаки, якщо трасат індосував вексель знову, борг буде відновлений. Така процедура бажана для уникнення нових витрат на гербовий збір тощо. Чи є які-небудь серйозні причини для того, щоб заборонити це?

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що він розуміє заперечення французької делегації. Офіційно борг був погашений, і за французьким законодавством, вексель стає недійсним. Однак слід враховувати практичну сторону справи, оскільки конференцію було скликано для того, щоб укласти закон для торговців і банкірів. Покупцями акцептів є банки, яким потрібний ліквідний портфель цінних паперів. Банки можуть знайти досить паперів на ринку і достатню кількість векселів, акцептованих іншими. Та трапляються випадки, коли ринок акцептування дуже обмежений, і банки не можуть знайти тих паперів, що їм потрібні. Тоді вони змушені брати власні акцепти. Це робиться не для того, щоб погасити свої борги, а щоб мати

у своєму розпорядженні ліквідні активи. Тому, незважаючи на те, що з погляду закону це нісенітниця, банки повинні мати можливість індосувати власні акцепти. Це необхідно для банків. П. *van Nierop* не буде задоволений, якщо французьку пропозицію буде прийнято.

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) нагадав, що у французькій теорії з цього питання існує дві думки, що підтримують провідні експерти правової науки. Відповідно до думки п. *Lyon-Caen* і п. *Renaud*, передача векселя трасатові означає, що вексель втрачає чинність у результаті дострокового платежу. Вексель не може бути відновлений, навіть якщо він був індосований трасатом на третю особу.

Іншу думку висловлено в праці *Thaler i Percerou*. У ній йдеться про те, що індосамент трасата, у випадку, коли він також є акцептантом, призводить до звичайних наслідків, оскільки проти третіх осіб не можна висунути заперечення про втрату векселем своєї сутності. Відповідно до першої думки, індосамент на користь акцептанта має специфічний характер; він надає обмежені права. Справді, акцептант, що водночас є власником, може скористатися гарантіями, наданими йому статтею 15, але він позбавлений прав, що впливають зі статті 10, зокрема фундаментального права на передачу векселя за допомогою індосаменту.

Французька делегація, очолювана професором *Percerou*, пожертвувала думкою *Thaler i Percerou* на користь французького прецедентного права, згідно з яким індосамент акцептанта не визнається.

Прийняття гаазького варіанта забезпечить надійність обігу векселів і захистить інтереси сторін. Бажання захистити інтереси інших осіб, пов'язаних зобов'язанням за векселем, не виправдовує іммобілізацію векселя, придбаного акцептантом за допомогою індосаменту, і створення свого роду гарантій того, що він перестане бути дійсним із закінченням терміну сплати.

Акцептант не викупив вексель до закінчення терміну сплати, а придбав його за допомогою індосаменту. Він діяв у власних інтересах, що мають захищатися законом, якщо при цьому не утискаються права інших. Іноді він одержує вексель до закінчення терміну сплати, сподіваючись на одержання доходу від дисконту і погашення свого боргу. Іноді він вирішує придбати вексель, який він акцептував, тому що в такий спосіб досягає максимуму гарантій і безпеки. Навіщо ж забороняти акцептантові виступати як індосант, якщо закон дозволяє іншим виступати в цій якості?

Отже, п. *Namitkiewicz* вважає, що потрібно зберегти гаазький текст.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) повідомив, що бельгійська делегація цілком згодна з висновками п. *van Nierop*.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що перевага цього положення полягає в тому, що акцептант після придбання векселя може знову пустити його в обіг і таким чином підтримувати ліквідність свого портфеля цінних паперів. Передбачається, що це призведе до зменшення витрат, оскільки, відповідно до австралійської і бельгійської практики для переказного векселя, що був пущений в оборот знову, не потрібна сплата гербового збору. П. *Percerou* не знає, чи погодиться з таким рішенням казначейство Франції.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що обговорюване питання має два аспекти – практичний і теоретичний.

З практичного погляду, обговорювана в цьому положенні ситуація можлива з кількох причин. У якийсь момент особа захоче повернути інструмент, пущений в обіг, не маючи наміру сплатити за ним. Ухвалення радикального рішення призведе до того, що особа, яка вирішила повернути інструмент, буде зобов'язана сплатити, що в такий спосіб стане перешкоджати функціонуванню практичної системи, у якій виникають труднощі специфічного характеру.

В Італії вексель може бути знову пущений в обіг, і в казначейства ніколи не виникали з цим труднощі. Існує італійський вексель, що підтверджує цю практику.

На це може бути висунуте теоретичне заперечення, в зв'язку з чим п. *Giannini* не намагатиметься переконати п. *Percey* як професора вступити в дискусію з п. *Percey* як делегатом. Такі ситуації виникають досить часто, але, на думку п. *Giannini*, запропоноване виправлення не заслуговує на увагу, і він сумнівається, що існує якась небезпека виникнення плутанини. В Італії нічого подібного не виникало.

На завершення дискусії п. *Giannini* висловив сподівання на те, що під час голосування французькі представники підтримають оригінальний текст без французького виправлення.

П. *PERCEY* (Франція) сказав, що не наполягатиме на французькому виправленні.

ГОЛОВА, не бажаючи відновлювати дискусію, зауважив, що учасники конференції не повинні надавати занадто великого значення фінансовим аргументам. Їх мета полягає у виробленні закону про переказні й прості векселі, а питання про гербовий збір і податки будуть передані на розгляд урядів держав.

Параграф 3 статті 10 було ухвалено у першому читанні.

Статтю 10 у цілому було ухвалено у першому читанні.

Стаття 11

Параграфи 1 і 2 було ухвалено в першому читанні.

Стаття 11, параграф 3

ГОЛОВА зазначив, що відповідно до італійського виправлення параграф 3 повинен виглядати так: «Індосамент на пред'явника вважається бланковим індосаментом».

П. *MOSSA* (Італія) сказав, що італійське виправлення спрямоване на те, щоб зберегти індосамент на пред'явника, що розглядається як бланковий індосамент. На думку італійської делегації, бланковий індосамент є не більше ніж індосамент на пред'явника, що необхідний для вексельного обігу. Італійська пропозиція не

завдасть шкоди системі переказних векселів – вона пов’язана з фундаментальними принципами їх функціонування.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) і барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) підтримали італійське виправлення.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що італійське виправлення може наблизити уніфікований закон до англосаксонської правової системи.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив побоювання, що італійське виправлення може викликати певні труднощі в застосуванні статті 13. Чи може індосамент на пред’явника бути заповнений? І чи необхідно в цьому випадку виключити слова «на пред’явників»?

П. *PERCEROU* (Франція) запитав, чи логічно відмовитися від визнання дійсності переказного векселя на пред’явника, але визнати індосамент на пред’явника? Чи немає тут протиріччя?

П. *ARCANGELI* (Італія) нагадав учасникам конференції, що бланковий індосамент розглядається в проекті закону. У законодавчій літературі однозначно визнається, що на практиці бланковий індосамент має такі ж наслідки, як індосамент на пред’явника. Італійська делегація не перебільшує важливість простого формулювання, але, як сказав п. *Giannini*, ця пропозиція доповнює проект закону, наближаючи його до англосаксонської системи. За цих обставин італійська делегація наполягатиме на своїй пропозиції.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) схильний до того, що, можливо, п. *Percerou* був правий, з’ясовуючи, чи немає протиріччя в дозволі індосаментів на пред’явника й відмові в дозволі на переказні векселі на пред’явника. Однак основна причина, з якої не можна дозволити переказні векселі на пред’явника, – це заперечення емісійних банків. Даний аргумент справді важливий. Очевидно, що індосаментів на пред’явника таких заперечень немає, оскільки індосамент такого типу не веде до створення переказного векселя, що може замінити банкноти.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що на практиці емісійні банки можуть заперечувати проти випуску векселів на пред’явника, і йому цікаво, чи не будуть вони також заперечувати проти передачі векселів, індосованих на пред’явника. Більш того, він не вважає, що індосамент на пред’явника і бланковий індосамент абсолютно ідентичні.

П. *Percerou* попросив італійську делегацію внести невелику зміну у своє виправлення, зазначивши, що індосамент на пред’явника рівнозначний бланковому індосаменту.

Відповідаючи на запитання голови, він зауважив, що у французькій мові немає різниці між висловом «індосамент на пред’явника вважається бланковим індосаментом» й «індосамент на пред’явника дійсний як бланковий індосамент».

П. *GIANNINI* (Італія) прийняв формулювання, запропоноване французькою делегацією.

П. *PERCEROU* (Франція) додав, що вираз «бланковий індосамент» використовується у французькому законі від 14 червня 1865 р.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що протиріччя, на яке вказав п. *Percerou*, може бути знову розглянуте в другому читанні.

Делегат зазначив, що не можна визнати переказні векселі на пред'явника, тому що це суперечитиме прерогативам емісійних банків. Особисто п. *Sulkowski* не вважає, що це побоювання виправдане, оскільки банкноти є законним платіжним коштом, і їх завжди повинен приймати кредитор; з другого боку, переказний вексель не є законним платіжним засобом.

Навіть якщо індосамент на пред'явника буде дозволений, переказний вексель не перетвориться на інструмент на пред'явника, оскільки права пред'явника, який скористається своїм правом на індосамент векселя на пред'явника, залежатимуть від неперервного ряду індосаментів, що передують індосаменту на пред'явника.

ГОЛОВА сказав, що в статті 12 німецького закону, так само як у статті 134 датського Торгового кодексу бланковий індосамент дозволено.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія), п. *HAMMERSCHLAG* (Австрія), принц *VARNVAIDYA* (Сіам) і п. *MONTEJO* (Іспанія) зазначили, що це ж стосується і законів їх країн.

Виправлення, запропоноване італійською делегацією, було прийняте одностайно в першому читанні в такому уточненому формулюванні: «Індосамент на пред'явника рівнозначний бланковому індосаменту».

Статтю 11 у цілому було ухвалено у першому читанні.

Стаття 12, параграф 1

ГОЛОВА повідомив, що німецька делегація пропонує повернутися до гаазького тексту 1912 р., у першому параграфі якого говориться:

«Індосамент повинен бути написаним на переказному векселі чи на прикладеному до нього бланку (алонжі). Він повинен бути підписаний індосантом».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) пояснив, що німецька делегація вважає недоцільним прийняття загального правила про написання індосаменту на зворотному боці векселя. Потрібно уникнути можливого анулювання векселя і провести розмежування між заповненими індосаментами і бланковими індосаментами. Справді, останні мають бути написані на зворотному боці векселі, оскільки в іншому випадку неможливо визначити, як особа, що підписала вексель, зв'язала себе зобов'язанням, і було це одержання авалю чи індосамент. У будь-якому випадку не слід вважати звичайні індосаменти, зроблені на лицьовій стороні вексе-

ля, недійсними. За комерційним звичаєм, індосамент ставився на зворотному боці векселя, але може бути поставлений і на лицьовому боці векселя, і немає серйозних причин вважати його через це недійсним. Також слід враховувати, що зазвичай індосаменти не ставляться на зворотньому боці алонжа, і саме з цієї причини німецька делегація запропонувала, щоб лише бланкові індосаменти ставилися на зворотному боці переказних векселів.

Параграф 1 у виправленні, запропонованому німецькою делегацією, було ухвалено у першому читанні 14 голосами проти 9.

Стаття 12, параграф 2

ГОЛОВА вважає, що якщо учасники конференції ухвалили параграф 1 німецького виправлення, то доцільно прийняти і параграф 2, що сформульовано так:

«Індосамент вважається чинним, навіть якщо в ньому не зазначений бенефіціар, або індосант тільки поставив свій підпис на зворотному боці векселя чи алонжі (бланковий індосамент)».

П. *PERCEROU* (Франція) висловив побоювання, що значення запропонованого тексту може бути витлумачене неправильно, і запропонував параграф 2 подати так:

«Індосамент дійсний, навіть якщо не зазначений бенефіціар, або індосант обмежився тим, що поставив свій підпис на векселі. Але в цьому випадку індосамент буде дійсний тільки тоді, якщо він поставлений на зворотному боці переказного векселя чи на алонжі».

П. *ARCANGELI* (Італія) погодився, що таке формулювання є більш зрозумілим.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) прийняв зміни, запропоновані п. *Percerou*.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував наступне формулювання:

«В індосаменті не обов'язково вказувати бенефіціара, і він може складатися тільки з підпису індосанта (бланковий індосамент)».

П. *ARCANGELI* (Італія) зазначив, що індосамент вважається бланковим, коли пропущено ім'я особи, на користь якої здійснюється індосамент. Бланковий індосамент може містити слова «за вимогою». У тексті до конференції йшлося як про індосамент зі словами «за вимогою», так і про індосамент, зроблений тільки за допомогою підпису.

Щодо питання про те, чи має індосамент ставитися на зворотному боці чи на лицьовому боці векселя, слід зазначити, що якщо в індосаменті містяться слова «за вимогою», то немає сумнівів, що особа, яка підписала його, продемонструвала свій намір індосувати вексель, навіть якщо підпис поставлено на лицьовому боці векселя.

П. *Arcangeli* запитав: чи мав на увазі п. *Percerou*, що навіть у цьому випадку підпис повинен ставитися на зворотному боці векселя?

П. *PERCEROU* (Франція) впевнений, що усі погодяться щодо сутності питання. Головне – уникнути можливої плутанини між індосаментом та іншими підписами, що позначають аваль; але дотепер не було сформульоване правило, відповідно до якого ставиться підпис. Можливо, краще буде відкласти це питання і передати його на розгляд у редакційний комітет.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що вже було ухвалене німецьке виправлення до параграфа 1. Якщо виправлення до параграфа 2 буде відхилено, це призведе до того, що німецький принцип застосовуватиметься до першої частини статті, а принцип, запропонований, експертним комітетом, – до другої її частини. Тому буде краще, якщо конференція прийме також другу частину німецького виправлення, що сформульоване тепер таким чином:

«В індосаменті може не вказуватися бенефіціар чи він може полягати в простому підписі індосанта (бланковий індосамент). У цьому випадку для того, щоб індосамент був дійсний, він повинен бути поставлений на зворотному боці переказного векселя чи на бланку, що додається до нього (алонжі)».

Параграф 2 у виправленні, запропонованому німецькою делегацією, було прийнято у першому читанні у вищевказаній формі.

Статтю 12 у цілому було ухвалено в першому читанні.

Стаття 13

Статтю 13 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 14

Статтю 14 у цілому було ухвалено в першому читанні.

Стаття 15, параграф 1

Ухвалено у першому читанні.

Стаття 15, параграф 2

ГОЛОВА повідомив, що в зауваженнях уряду Німеччини міститься таке виправлення:

«Якщо особа тим чи іншим чином втратила переказний вексель, пред'явник, що відповідно до положень попереднього параграфа доводить свої права, не зобов'язаний відмовлятися від векселя, якщо тільки він не придбав його несумлінно. Вважається, що він діяв несумлінно, якщо, набуваючи вексель, він знав (або ж не знав через крайню недбалість) про той факт, що особа, яка передає йому вексель, не є законним власником чи його представником, іншими словами, ця особа не була уповноважена і не могла відповідно до закону розпоряджатися векселем».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) наголосив, що це виправлення має першорядне значення. Не буде перебільшенням сказати, що дане питання є найбільш суперечливим і сумнівним у всьому вексельному праві. Учасники конференції можуть

собі уявити, як багато протилежних думок виникне, якщо передати таке положення на розгляд урядів різних країн. Загалом існує невизначеність щодо поняття несумлінності. Що мається на увазі під несумлінністю? Відповідь, що міститься в німецькому звичайному праві, досить чітка. Якщо особа знає про порушення (або не знає про них через крайню свою неухважність), то йдеться про несумлінність. Однак у проекті закону немає такого визначення, і питання залишається без відповіді. Можливо, несумлінність можна порівняти з ідеєю змови про обман. Це може означати поінформованість про певні факти або ж щось інше. Для того, щоб уникнути всіх цих неточностей, було б краще замінити цей досить нечіткий вираз більш точним формулюванням. Крім того, потрібно обумовити, що мається на увазі під «несумлінністю». На основі проекту закону неможливо зрозуміти, чи залежить несумлінність особи, яка набула вексель, від того, що попередній індосант не мав на нього права, чи вона залежить від якого-небудь іншого факту, наприклад, втрати векселя попереднім індосантом.

Відповідно до тексту, запропонованого німецькою делегацією, значення має лише те, що набувач векселя був обізнаний (чи не був обізнаний через крайню недбалість) про порушення, пов'язані з передачею векселя.

Отже, якщо набувач усвідомлює, що безпосередній індосант не має права на вексель (чи він не знає про цей факт через крайню недбалість), він не набуває вексель. Але якщо він знає (чи не знає через крайню недбалість) про те, що хтось із попередніх індосантів утратив вексель, він має повне право на володіння ним.

На думку п. *Quassowski*, це рішення, можливо, дасть змогу уникнути багатьох труднощів, і водночас воно є справедливим, оскільки якщо особа, набуваючи вексель, не знала про те, що вексель був викрадений у законного власника, і придбала його законним чином, то вона повинна мати право передати його за тих самих умов навіть у тому випадку, якщо набувач усвідомлює, що вексель був загублений.

Це питання настільки ж складне, наскільки важливе. П. *Quassowski* не вважає, що формулювання, запропоноване німецькою делегацією, є ідеальним. Безумовно, питання заслуговує більш детального розгляду, і він готовий привітати будь-які необхідні виправлення. Він пропонує, щоб був створений підкомітет для розгляду цього питання, як це було зроблено стосовно питання про неповні переказні векселі.

П. *SULKOWSKI* (Польща) переконаний, що ідея несумлінності цілком зрозуміла. Якщо слово «несумлінність» вживається в зв'язку зі словами «крайня недбалість», воно не викликає сумнівів. Очевидно, несумлінність залежить від поінформованості, від факту, що особа, яка набуває вексель, знала про те, що особа, яка передає вексель, не мала права ним розпоряджатися. У такому випадку ця особа не могла придбати вексель, так само, як вона не могла цього зробити, якщо не знала про цей факт через крайню недбалість.

Крім цього, німецька пропозиція припускає зміну положень параграфу 2 статті 15, що стосується тільки випадку, коли особа, що передає вексель, не має на це права. Німецька делегація пропонує, щоб принцип захисту особи, яка придбала вексель сумлінно, поширився на випадки, коли така особа придбала переказний

вексель від особи, що не є правомочною. Таким чином, німецька пропозиція сприяє утвердженню надійності обігу переказних векселів.

Але він цікавиться, чи виправдана ця зміна за своєю суттю. Чи належні інтереси неправоздатної особи приносяться в жертву заради особи, яка сумлінно придбала вексель?

Це питання пов'язане з положеннями статті 3 проекту конвенції, складеного експертами. Учасники конференції повинні сформулювати положення закону, які б визначали правомочність особи, а вибір має бути зроблений між національним законом і законом місця, в якому переказний вексель було підписано. Якщо буде прийнято національний закон, то нелогічно стверджувати, що зобов'язання, яке взяла на себе неправомочна особа, є недійсним, і водночас стверджувати, що акт придбання переказного векселя в такої неправомочної особи є дійсним.

Німецька пропозиція заходить занадто далеко. Оскільки ця проблема є досить важливою, було б бажано, щоб її розглянув підкомітет.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що його делегація схвалює німецьку пропозицію. Однак сам п. *Quassowski*, порушуючи проблему, зазначив, що усвідомлює труднощі, що виникнуть під час укладання тексту. Він хоче звернути увагу на проблему в цілому. Якщо проблема буде визначена в конвенції чи в окремому положенні, слід обумовити її межі. Тому, у першу чергу, потрібно сказати не те, що власник «діє несумлінно», а те, що «вважається, що він діє несумлінно».

Включати загальне визначення до спеціальної конвенції небезпечно з простої причини: воно або нічого не значитиме, тобто, буде марним, або ж воно означатиме щось неузгоджене в цілому з поставленим питанням, і в цьому випадку воно може бути прийняте тільки з певними ускладненнями.

Предметом німецької пропозиції, зважаючи на все, є чітке визначення несумлінності. В італійській теорії і практиці ніколи не стикалися з труднощами щодо цього. Однак, очевидно, учасники міжнародних конвенцій мають іноді розглядати речі, які не становлять першорядну практичну цінність, а іноді навіть є марними. І все ж потрібно докласти максимум зусиль, щоб уникнути непотрібних доповнень тексту. Що ж пропонує німецька делегація? Вона пропонує обумовити, що «пред'явник діяв несумлінно, якщо, здобуваючи вексель, він знав (чи не знав через крайню недбалість) про той факт, що особа, яка передає йому вексель, не є законним власником чи його представником, іншими словами, не була уповноважена і не могла відповідно до закону розпоряджатися векселем». В останньому випадку, однак, він не є законним власником, і два розглянутих випадки насправді є лише додатковим поясненням до пояснення. Якщо останні слова не є необхідними, оскільки вони нічого не додають, у чому ж тоді різниця між текстом німецької делегації і текстом експертів? Очевидно, різниці немає, адже у тексті експертів сказано: «...якщо тільки він не придбав його несумлінно чи, набуваючи його, не був у край недбалим».

У цьому тексті не йдеться про те, чи вважається у всіх випадках крайня недбалість ознакою несумлінності. Прирівняти це у спеціальній конвенції до наміру обдурити її у всіх відносинах, означає зайти занадто далеко, що може стати

небезпечним прецедентом. Було б краще ухвалити більш гнучке формулювання, що розвіє всі побоювання.

Незважаючи на те, що Гаазька конвенція так і не набула чинності, вона має велике значення не тільки в Сполучених Штатах Америки, де були ухвалені її положення, й в інших країнах завдяки виданню спеціальних законів чи запозиченню інтерпретацій і основних принципів, що лягли в основу відповідних законів. Вони мають істотний вплив на законодавчу теорію.

Ухвалене формулювання не викликало занепокоєння ні в італійських, ні у французьких фахівців. Однак, очевидно, це не стосується Німеччини, адже німецька делегація висловила деякі зауваження з даного питання. Та чи розвіє запропоноване формулювання їхні побоювання? П. *Giannini* не спинятиметься на самому формулюванні, оскільки німецька делегація сама обумовила, що використані в ньому терміни можуть бути виправлені підкомітетом. Але чи справді необхідно призначати підкомітет? На його думку, такий комітет не матиме права вирішувати питання про зміст виправлення. Питання стосується пошуку найкращого формулювання, а це входить до обов'язків редакційного комітету. Якщо останній має повноваження лише перетворювати одноголосно ухвалені учасниками конференції рішення в текст, його практичне значення дуже мале. Голова мав на увазі інше, пропонуючи призначити редакційний комітет. Такий стан справ не відповідає поширеній практиці проведення конференцій.

Якщо виникають які-небудь сумніви з якогось питання, воно в цілому має бути передане на розгляд редакційного комітету. Він нічого не має проти розгляду німецької пропозиції, але вважає, що в ній лише висловлюється сумнів, а не розглядається проблема. Сама ж пропозиція призводить до виникнення деяких побоювань, що поділяють представники делегації, оскільки вони бажають знайти краще формулювання.

Щоб зберегти час, а також з технічних причин, п. *Giannini* пропонує передати проблему в цілому на розгляд редакційного комітету. Поки не буде отримане їхнє рішення, можна залишити слово «несумлінність», якщо пізніше не буде вирішено змінити формулювання.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) погодився, що це питання є одним з найважливіших у всьому проекті. Він повідомив учасникам конференції про ставлення англійського закону до питання несумлінності. Перевірка на сумлінність, використана в англійському законі, ефективно працює як з комерційного, так і з юридичного погляду. Її суть у наступному: чи підозрював про щось власник, коли брав інструмент? Якщо він ні про що не підозрював, то діяв як чесна людина, а отже, сумлінно. А якщо у нього виникали сумніви, то він діяв як нечесна людина, тобто несумлінно.

Важливість такого підходу полягає в тому, що цілком виключається поняття недбалості. Відповідно до англійського закону, у даному випадку про недбалість не йдеться; питання в тому, чи була людина нечесна, а не в тому, чи була вона недбаю.

П. *Gutteridge* завжди відчував сильну антипатію до використання терміна «крайня недбалість». Цей термін використовується і в англійському, і в континентальному

законах; очевидно, він запозичений з римського права. В Англії виникають серйозні труднощі в розмежуванні простої недбалості і крайньої недбалості. Один з англійських суддів досить точно сформулював проблему, сказавши: «Що таке крайня недбалість? Крайня недбалість — це проста недбалість з додаванням образливого епітета». Між цими двома поняттями немає справжнього розходження, і п. *Gutteridge* вважає: якщо використовується поняття «крайня недбалість», то труднощі виникатимуть при кожному розгляді питання в суді, що діє за нормами статутного і загального права.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) звернув увагу на те, що предметом німецького виправлення є не лише визначення «недбалості».

Аргумент німецького делегата полягав у наступному: «Якщо я індосую переказний вексель і, будучи власником, довідаюся про те, що вексель було загублено чи вкрадено раніше; якщо я також знаю, що особа, попередня щодо мене, діє сумлінно, то чи дію я сумлінно?».

Іншими словами: у випадку сумлінності враховуються тільки відносини пред'явника і його безпосереднього попередника чи й ті, що могли бути в минулому?

У німецькому виправленні також піднімається питання, що до того, чого стосується сумлінність, про яку йдеться в статті 15.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) пояснив, що предмет пропозиції німецької делегації полягає в тому, щоб, по можливості, уникнути тих труднощів, що виникають у зв'язку з ним.

Насамперед, потрібно дати визначення терміна «сумлінність». Він не настільки зрозумілий, як, очевидно, вважає польський делегат. Чи входять у поняття несумлінності випадки навмисного нерозуміння?

Другим предметом пропозиції німецької делегації є застереження, що в параграфі 2 статті 15 йдеться лише про випадки, коли акт передачі є неповним. Тут мова йде про те, про що говорив нідерландський делегат. Отже, положення, запропоноване німецькою делегацією, безпосередньо спрямоване на внесення ясності.

П. *PERCEROU* (Франція) впевнений у тому, що про важливість цієї проблеми не забули ні учасники Гаазької конференції, ні експертний комітет. Однак дослідження цього питання показало, що поняття несумлінності не може бути визначено таким чином, який задовольнить усі держави. Спроба його визначити в чинному законі приведе до того, що в результаті можуть бути пропущені випадки, які повинні бути включені в цю ідею.

Було б доцільніше прийняти текст, запропонований експертним комітетом, і попросити редакційний комітет запропонувати краще формулювання, якщо це можливо.

П. *SUWKOWSKI* (Польща), відповідаючи на зауваження п. *Quassowski*, сказав, що поняття навмисного нерозуміння відрізняється від поняття несумлінності.

Слова «навмисне нерозуміння» були виключені експертами зі статті 16 і замінені виразом «несумлінність». Пропозиція німецької делегації припускає,

що вираз «навмисне нерозуміння» має бути відновлений у статті 16. Якщо цю пропозицію буде прийнято, то зникнуть сумніви щодо того, що «навмисне нерозуміння» і «несумлінність» – різні поняття. У першому випадку йдеться про змову, тобто про випадки, коли особа, яка передає вексель, і особа, що здобуває його, діяли з обопільним наміром обдурити боржника, позбавивши його того захисту, на який він міг розраховувати.

ГОЛОВА був радий відзначити, що деякі учасники не вважають за потрібне призначення спеціального комітету для розгляду цього питання. Учасники конференції не повинні відступати при перших же труднощах, але, якщо оцінити це питання об'єктивно, то чи справді труднощі настільки великі і численні? Голова так не вважає.

Учасники конференції мають текст, що складався дуже старанно, спочатку в 1910 р., потім у 1912 р., а після цього різними комітетами. Цей текст витримав усі атаки і залишився незмінним. Тільки одне виправлення було внесено в нього: вираз «навмисне нерозуміння» було замінено словом «несумлінність».

Відповідно до виправлення німецької делегації, вираз «якщо особа втратила переказний вексель» замінено на такий: «якщо особа загубила переказний вексель». Краще використати текст, запропонований експертним комітетом, оскільки слово «загубила» може не включати інші випадки, наприклад, крадіжки векселя.

По-друге, у німецькому виправленні сказано: «Власник діяв несумлінно, якщо, купуючи вексель, він знав або не знав через крайню недбалість...». Голова вважає, що стверджувати, що власник винен у несумлінності, якщо він «не знав через крайню недбалість» – це законодавча нісенітниця.

Частина, у якій говориться, що «він (власник) не був уповноваженим і не міг відповідно до закону розпоряджатися векселем», стосується не власника, як сказав п. *Giannini*, а його попередника.

Тому голова наполягає на необхідності бути дуже обережними. По-перше, у конвенції про вирішення колізій законів буде спеціальна стаття. По-друге, що навіть важливіше, учасники конференції обговорюватимуть статтю, у якій сказано, що якщо індосамент недійсний через які-небудь порушення з боку особи, яка індосувала вексель, наступний векселедержатель отримує вексель із усіма правами, що з нього випливають.

При порівнянні тексту експертного комітету з текстом виправлення німецької делегації, помітні деякі важливі розходження. У тексті експертного комітету сказано: «Власник не зобов'язаний відмовлятися від векселя, якщо тільки він не придбав його чи несумлінно, чи не був винуватий у крайній недбалості, здобуваючи його».

Однак у виправленні німецької делегації сказано: «Власник діяв несумлінно, якщо, здобуваючи вексель, він знав чи не знав через крайню недбалість про те, що особа, яка передає вексель, не є законним власником».

У цьому плані німецьке виправлення надає меншу свободу судді, ніж текст експертного комітету. Відповідно до статті проекту закону, за суддею залишається право вирішувати, чи винуватий власник у несумлінності тільки стосовно особи, яка безпосередньо передає вексель, чи також щодо попередника.

Яке формулювання є кращим? Голова не може зараз сказати цього.

Залишається питання несумлінності чи крайньої недбалості. Британському делегату, який описав англійський закон, можна відповісти: «Не вважайте, що доведеним є занадто багато. Ви кажете, що проти тієї невеликої різниці в значенні *culpa lata* і простої недбалості, але питання буде зважувати ваш суддя. В одному випадку суддя скаже: «Так, має місце недбалість, але це проста недбалість», а в іншому випадку він стверджуватиме: «Ви не праві; ви припустилися крайньої недбалості, якої повинні були уникнути».

Отже, це питання виникатиме на практиці й у комерції навіть в Англії.

Щодо питання про несумлінність, судді повинна бути надана визначена міра волі в рішенні про те, чи мала місце несумлінність у конкретних розглянутих випадках.

Продовження дискусії було відкладено до наступного засідання.

СЬОМЕ ЗАСІДАННЯ

16 травня 1930 року, 10:30

Голова: п. J. Limburg

11. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЄДИНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 15 (продовження)

П. GIANNINI (Італія) зазначив, що учасники конференції в приватному порядку обмінялися думками стосовно проблеми, яку підняла німецька делегація щодо параграфа 2 статті 15, і дійшли висновку, що він має залишатися в первісному вигляді, оскільки висловлені сумніви можуть бути усунуті в результаті пояснень, що будуть викладені в протоколі або в загальному звіті конференції. У ході обміну думками стало зрозуміло, що пояснення в спеціальній конвенції того, що мається на увазі під «несумлінністю» може бути дуже небезпечним. Проблема виникає не лише щодо переказних векселів, вона також може постати в інших сферах міжнародного права. Бажано взагалі не порушувати це питання, щоб його інтерпретація не викликала сумнівів з міжнародного погляду. Делегати, які взяли участь в обміні думками, розглянули кілька конкретних випадків, яких стосується німецьке виправлення. Щодо проблеми правомочності вони відзначили, що в Гаазькій конвенції є стаття, у якій сказано, що правила, які регулюють цю проблему, обумовлено в національних законодавствах. Творці гаазької системи визначили своє ставлення до цієї проблеми. Так, у Гаазькій конвенції сказано, що питання спрощення обігу переказних векселів, що є однією з цілей створення уніфікованого закону, і проблеми захисту неправомочних осіб завжди регулюються національними законодавствами.

Згадані делегати вважають, що упередження німецької делегації стосовно двох інших проблем, згаданих у їхній пропозиції, будуть спростовані в загальному звіті, де буде викладено пояснення рішень, прийнятих з розглянутих проблем. На

практиці використовуватимуться пояснення з інтерпретації конвенції. Таким чином, делегати погодилися з тим, що потрібно залишити параграф 2 проекту.

П. *Giannini* додав, що учасники конференції також у приватному порядку обмінялися думками з приводу взаємозв'язку між статтями 15 і 16; але через відсутність часу вони не встигли прийти до єдиної думки, і він просить учасників конференції відкласти обговорення статті 16.

ГОЛОВА сказав, що настав час розглянути питання про призначення доповідача, і редакційний комітет повинен вибрати одного зі своїх членів. На жаль, по конференціях 1910 і 1912 рр. не були складені загальні звіти. Тому учасники цієї конференції повинні уникнути тієї ж помилки.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) повідомив, що німецька делегація відкликає свою пропозицію до статті 15, оскільки цілком задоволена поясненнями п. *Giannini*. Вони приймають текст статті 15 у його первісному вигляді.

Параграф 2 статті 15 було прийнято у першому читанні.

Статтю 15 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 16

ГОЛОВА нагадав, що італійська делегація звернулася з проханням перенести обговорення цієї статті на пізніший термін. Він не бачить причин відхилити цю пропозицію, оскільки між статтями 16 і 17 немає тісного взаємозв'язку, тому пропонує, щоб учасники конференції обговорили статтю 17.

Учасники конференції погодилися.

Стаття 17, параграф 1

Прийнято у першому читанні.

Стаття 17, параграф 2

ГОЛОВА зазначив, що цей параграф має деяке відношення до статті 16 і може бути обговорений разом зі статтею.

Параграф було прийнято попередньо в першому читанні.

Стаття 17, параграф 3

ГОЛОВА сказав, що італійська делегація висунула на розгляд виправлення, що полягає в тому, щоб замінити слова «не скасовуються» словами «не закінчуються».

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) прийняв італійське виправлення, що, на його думку, робить текст більш зрозумілим.

Проте польська делегація хоче зробити кілька зауважень з приводу цього параграфа. У зауваженнях по цій статті експертний комітет підкреслив, що це положення було включено з метою підвищення кредиту за переказним векселем і спрощення його обігу. Однак потрібно включити параграф 3 ще й з інших причин. Сторони зацікавлені в тому, щоб було обумовлено, що передача повноважень не скасовується зі смертю тієї сторони, яка надала повноваження, або через те, що ця сторона стала неправомочною. У випадку неправомочності чи смерті сторона, яка надає повноваження, зацікавлена в тому, щоб вони були негайно здійснені. З іншого боку, для посередника важливо, щоб його повноваження могли бути здійснені, особливо тоді, коли він пов'язаний зі стороною, що надає повноваження, відносинами, які виходять за рамки вексельного права.

З цих причин польська делегація висловлюється за параграф 3 з виправленням італійської делегації.

П. TROULLIER (Міжнародна торговельна палата) зазначив, що Міжнародна торговельна палата вперше заперечує проти включення параграфа. За її спостереженнями, якщо посередник не знає про причини, з яких закінчуються його повноваження, тоді те, що він робить, будучи необізнаним про це, буде чинним. Проте після деяких міркувань вони дійшли висновку, що бажано прийняти текст експертів.

П. PERCEROU (Франція) запропонував, щоб в італійському виправленні слова «*ne cesse pas*» (в тексті французькою мовою) були замінені словами «*ne prend pas fin par...*».

Параграф 3 було прийнято в першому читанні в такій формі:

«Повноваження, надані індосаментом через посередника, не закінчуються зі смертю особи, що надає повноваження, чи ж через той факт, що ця особа стала неправомочною».

П. QUASSOWSKI (Німеччина) сказав, що він не наполягатиме на зауваженнях, поданих німецьким урядом.

Статтю 17 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 18

ГОЛОВА зазначив, що німецька делегація подала на розгляд виправлення, в якому пропонується забрати слова «...але його індосамент використовується лише як індосамент через посередника без збитку праву кредитора, що зберігає заставу, продати заставу, коли борг підлягає сплаті».

П. QUASSOWSKI (Німеччина) звернув увагу учасників конференції на те, що положення статті 18 обговорювалися дуже докладно в Гаазі. У ній є труднощі, пов'язані зі змістовною стороною питання, яких складно уникнути. Проблема полягає в наступному: з одного боку, необхідно захистити права індосанта, що є кредитором і зберігає заставу до погашення боргу, а з іншого – надати кредитору, що зберігає заставу, право продавати вексель і передавати його, коли борг, забезпечений заставою, підлягає сплаті. Експерти хочуть вирішити проблему, розмежувавши два випадки.

До закінчення терміну сплати індосамент, зроблений кредитором, що зберігає заставу, дійсний тільки як індосамент через посередника. Після того, як термін сплати боргу минає, кредитор, що зберігає заставу, має право продати заставу, тобто передати вексель за допомогою звичайного індосаменту. Як сказав на Гаазькій конференції п. *Hammerschlag*, не слід вирішувати питання про те, чи може передаватися такий індосамент, чи ні залежно від того, минув термін сплати боргу чи ні, оскільки цей факт не може бути встановлений за допомогою переказного векселя.

Важливо визначити наслідки індосаменту, зробленого кредитором, що зберігає заставу. Але як визначити ці наслідки? Є три можливих варіанти: 1) визнати, що індосамент власника рівнозначний звичайному індосаменту; 2) вирішити, що він рівнозначний індосаменту через посередника; 3) дати власнику право індосувати вексель за допомогою звичайного індосаменту. П. *Upka*, професор у Відні, запропонував положення відповідно до першого рішення. Друге рішення ми бачимо в гаазькому тексті, з якого воно було запозичене в звичайне право багатьох країн з метою визначення правил про продаж застави.

Німецький делегат вважає, що якщо забезпечений заставою борг підлягає сплаті, кредитор, який зберігає заставу, повинен передати вексель за допомогою звичайного індосаменту. Продаж застави – чи, іншими словами, дисконт векселя – практично неможливий, якщо не дозволено звичайний індосамент.

П. *Quassowski* дотримується думки, що наслідки індосаменту повинні регулюватися уніфіковано, і тому пропонує, щоб кредитору, що зберігає заставу, було надано необмежене право на здійснення звичайних індосаментів. Навряд чи можна заперечити, що це рішення недостатньо захищає боржника, що передав вексель як заставу. У такий же спосіб можна сказати, що це рішення підсилює розмежування між заставленими і не заставленими векселями, але іншого виходу немає.

Для Німеччини введення «індосаменту у формі застави» буде нововведенням. Визначення такого індосаменту спричинить певні труднощі, і тому п. *Quassowski* цікавиться, чи дійсно необхідно вводити такі індосаменти. Він звертається до делегатів, які стикаються з такими індосаменентами, з питанням: чи мають такі положення в законі практичне значення?

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що в гаазькому проєкті пішли ще далі, прирівнявши індосамент векселя у формі застави до індосаменту звичайного власника. В законі сказано, що особи, пов'язані зобов'язанням, не можуть пред'являти власнику заперечення, які можуть бути пред'явлені індосантом; іншими словами, кредитор, що зберігає заставу, в цьому відношенні вважається власником.

Німецька пропозиція спрямована на те, щоб зблизити індосамент у формі застави і звичайний індосамент власника, а також визнати за кредитором, що зберігає заставу, право на передачу переказного векселя так, якби це була його власність. Якщо ця пропозиція буде прийнята, зникне різниця між кредитором, що зберігає заставу, і звичайним власником. Перший завжди матиме офіційний статус власника, незалежно від того, стосується це питання захисту прав у суді чи передачі переказного векселя.

Власне кажучи, німецька пропозиція здається необґрунтованою. Кредитор, що зберігає заставу, повинен мати право передати переказний вексель так, ніби

це була його власність або якби він дав суму в борг, що гарантується переказним векселем. З іншого боку, ця можливість має існувати у випадках, коли борг, гарантований переказним векселем, повинен бути погашений.

Водночас виникає питання, яке потрібно обговорити. Стаття 18 завжди буде лише фрагментарним рішенням. Переказний вексель може бути переданий як застава не лише способом, описаним у статті 18, тобто за допомогою індосаменту у формі застави, а й іншими шляхами. Він може бути переданий як застава за допомогою звичайного індосаменту без застереження про заставу. У деяких законодавствах вексель може стати заставою через відмову від права володіння ним.

Далі, з огляду на тісний зв'язок між положенням статті 18 і положеннями цивільного права, що не є предметом уніфікації, застереження може призвести до плутанини, якщо це питання було вирішене, тоді як інші залишилися невирішеними. П. *Sulkowski* цікавиться, чи буде вирішення цього питання мати яке-небудь практичне значення. До війни випадки з заставою іноді траплялися. Зокрема, у Німеччині існувала практика віддавати переказні векселі в заставу у Франції, щоб використати різницю в дисконтній ставці, що була в Німеччині вища, ніж у Франції. В даний час випадки з заставою дуже поодинокі. Коли особа, яка володіє переказним векселем, має потребу в грошовій сумі, що у ньому зазначена, вона дисконтує вексель.

На закінчення польський делегат запропонував, щоб положення було викреслене, і питання розглядалося в цивільному праві кожної країни.

П. *EKEBERG* (Швеція) переконаний, що індосамент, який припускає заставу, не згадується у вексельному праві більшості країн. Якщо ці країни бажають у майбутньому запровадити таку практику, було б розсудливо з їх боку звернутися з проханням, щоб ці положення були сформульовані якомога зрозуміліше. А запропонований текст у цілому не відповідає цим вимогам.

Припустимо, наприклад, що банк одержав переказний вексель як гарантування боргу, що виник у результаті індосаменту «у формі застави». Банк може з тієї чи іншої причини вважати за потрібне відмовитися від угоди і передати заставу разом з основним боргом. Якщо розуміти статтю 18 буквально, то банк зможе розпоряджатися переказним векселем тільки за допомогою індосаменту через посередника; але, мабуть, цього недостатньо для особи, якій було передано основний борг. Індосамент через посередника не дає йому права продавати переказний вексель, коли основний борг підлягає сплаті, і не звільняє його від тих заперечень, що можуть бути висловлені проти індосанта.

Чи справді в проекті, який обговорюється, мається на увазі, що при передачі основного боргу переказний вексель може передаватися тільки з наслідками індосаменту через посередника?

Німецький делегат висунув ще більш важливе заперечення. Якщо переказний вексель був індосований через посередника, а потім за допомогою звичайного індосаменту, то виникає плутанина, що небажано для закону, який стосується переказних векселів. Значення звичайного індосаменту в цьому випадку залежатиме від обставин, що не залежать від переказного векселя. Необхідно знати, чи підлягає сплаті основний борг під час здійснення індосаменту, що, як правило, невідомо

третій стороні. Положення такого типу не відповідатиме потребі в гарантіях в економічних угодах, так само як не буде відповідати потребі в ясності й точності, що характеризує закон з цих питань.

Отже, чи є необхідним це положення, нове для ряду країн, і яке, схоже, навряд чи буде використовуватися? Навіть якщо в законодавствах кількох країн згадується індосамент «у формі застави», чи не здійснюється в даний час застава за допомогою звичайного індосаменту? Можна поставити запитання: чи має уніфікований закон передбачати застосування цього методу у всіх країнах? Очевидним є те, що уніфікований закон буде відносно складним для розуміння щодо деяких питань, але потрібно докласти всіх зусиль, щоб обмежити кількість таких положень.

Щодо змістовної сторони питання, шведська делегація, в принципі, не бачить причин для того, щоб не підтримати німецьку пропозицію. Але учасники делегації цікавляться, чи не краще було б просто вилучити статтю 18 і зробити застереження про те, що держави, які вважають це необхідним, мають право зберегти правила, що вже набули чинності на їх території, протягом певного перехідного періоду.

ГОЛОВА поділився своїм враженням, що учасники конференції, які виступали, не беруть до уваги те, що стаття стосується випадків, коли слова «вартість гарантована» чи «вартість гарантована заставою» містяться в самому індосаменті у векселі. Ймовірно, можлива ситуація, коли жодне з цих двох застережень не зустрічається в індосаменті, хоча був намір заставити переказний вексель. Однак зараз йдеться не про цю можливість – питання полягає в тому, чи існують на практиці переказні векселі, індосамент у яких містить одне з цих двох застережень? Якщо відповідь ствердна, необхідно врегулювати законні наслідки вживання термінів «вартість гарантована» і «вартість гарантована заставою».

П. *WEILLER* (Італія) висловив думку, що питання про те, чи є практичним індосамент «у формі застави» як спеціальна форма індосаменту з застереженням (чи без нього) ніколи не може бути вирішене остаточно. Проте, якщо переказний вексель має бути по можливості ідеальним інструментом, він повинний відповідати всім вимогам. Індосамент у формі застави є інструментом, що справді існує, і немає причин для того, щоб скасовувати його використання. Навіть якщо він не дуже часто використовується, у будь-якому випадку він приносить певну користь і може виявитися ще більш корисним у майбутньому. Більш того, він не становить собою небезпеки.

П. *Weiller* вважає, що положення закону, які регулюють використання цього інструмента, мають бути простими. Це стосується і німецької пропозиції. Теоретично воно уявляється дуже цінним, але з практичного погляду є дуже складним. Насправді є два види застави для передачі переказних векселів. Перший – фідучіарна застава, про яку сказав голова. Переказний вексель був переданий як застава. Це питання угоди між сторонами, а індосамент є звичайним індосаментом. У даному випадку мається на увазі наявність довіри між сторонами. Використання спеціальної форми індосаменту свідчить про те, що довіри немає. Якщо довіри немає між сторонами до закінчення терміну сплати, то вони не заслужать її і після закінчення цього терміну.

Відповідно до німецької пропозиції, ситуація поділяється на два тимчасових періоди: період до закінчення терміну сплати і період після закінчення терміну сплати основного боргу (але не вексельного боргу), для гарантування якого вексель було передано у заставу за допомогою спеціальної форми індосаменту. Зрозуміло, що до закінчення терміну сплати кредитор, який зберігає вексель зі спеціальним індосаментом, може скористатися ним тільки через посередника, оскільки він не може здійснити його сам. Коли минає термін сплати, кредитор претендує на основний борг. Він може зажадати сплати, а боржник може захищатися в суді. Питання, однак, стосується застави, і в цей момент цивільне право входить у сферу вексельного права. Можна сказати, що вексель перетворився на товар, що може бути проданий для того, щоб покрити основний борг. Але відповідно до законів різних країн, він може бути проданий тільки з дозволу суду; тому кредитор не може взяти закон у власні руки. Якщо ж індосамент «у формі застави» має такі самі наслідки, як і звичайний індосамент, кредитор візьме закон у власні руки і буде поводитися з векселем як з товаром, який він може передати у володіння іншій особі. Однак не слід забувати про те, що йдеться не про товар, а про переказний вексель, і новий власник повинен бачити, що індосант має обмежені права, і вони залишаться такими, навіть коли мине термін сплати. Можливо, борг не існує чи не потребує доказу того, що відносини сторін дійсні й результативні. Німецьку пропозицію можна підтримати з теоретичних міркувань, якщо акцент буде зроблено на характері споконвічного придбання права володіння переказним векселем, що був проданий за таких умов. Але оскільки новий власник зобов'язаний одержати інформацію про своїх попередників, в такому випадку він діяв не зовсім сумлінно.

Нарешті, абстрактний характер передачі, якого вона набуває в результаті індосаменту «у формі застави», не прояснений. Завжди є другий індосамент причинного характеру, що пов'язаний з основними зобов'язаннями і продовжує існувати після закінчення терміну сплати.

На завершення п. *Weiller* сказав, що рішення, відповідно до якого другий індосамент вважається індосаментом через посередника, тобто індосаментом, за допомогою якого передається право, що існує до закінчення терміну сплати, цілком правильне; він упевнений, що п. *Sulkowski*, який є фахівцем у цій сфері, дотримується схожої думки. Тому п. *Weiller* пропонує прийняти статтю 18 у її первісному вигляді, не вважаючи за можливе перегляд фрази «без збитку праву кредитора, що зберігає заставу, продати заставу, коли борг підлягає сплаті».

П. *VISCHER* (Швейцарія) не надає великого значення системі індосаменту в питанні про надання гарантій. Проте, якщо подібну систему буде запроваджено, стаття повинна бути укладена таким чином, щоб цей індосамент не виявився марним. Вона має значення, тому що індосамент кредитора, який зберігає заставу, рівнозначний тільки індосаменту через посередника, і він надає особі, яка заставила вексель, право захищатися в суді, висуваючи позов проти кредитора, що зберігає заставу, і проти всіх наступних власників. Отже, необхідно ввести положення про індосамент у формі застави в уніфікований закон, щоб захистити боржника, який надав заставу. Тому п. *Vischer* не може прийняти пропозицію німецького делегата.

Швейцарський делегат вважає, що інститут індосаменту у формі застави не є необхідним. Він невідомий у Швейцарії. Однак він не заперечує проти його запровадження і розуміє, що в деяких випадках, можливо, він може бути корисним. П. *Vischer* готовий прийняти його, якщо інші делегації вважатимуть це за необхідне. Він також згодний на вилучення статті 18, але за умови, що ті держави, в яких існує практика застосування індосаменту у формі застави, дадуть на це свою згоду.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) визнав, що питання дуже делікатне. Воно довго обговорювалося у Гаазі. Є такі варіанти. З одного боку, якщо індосант індосаменту «у формі застави» має такі ж права, які надаються у випадку звичайного індосаменту, як пропонує німецький делегат, то йому насправді надаються права, що перевищують права, надані особі, яка одержала заставу. У цьому випадку індосант індосаменту «у формі застави» зможе продати вексель до закінчення терміну сплати. З іншого боку, якщо індосамент у формі застави набуває характеру індосаменту через посередника, як було вирішено в Гаазі, індосант індосаменту «у формі застави» не матиме права продати свою заставу з настанням терміну сплати. Крім того, останній буде несправедливо позбавлений права висунути позови в суді стосовно його попередників.

Експертний комітет спробував знайти інше рішення шляхом розмежування прав індосанта індосаменту «у формі застави» до і після закінчення терміну сплати гарантованого боргу. Але такий поділ викликав критику, тому що закінчення терміну сплати гарантованого боргу не залежить від переказного векселя. Яке б рішення не було прийнято на конференції, у будь-якому випадку воно буде критикуватися професорами й експертами. Тому п. *Hammerschlag* цікавиться, чи потрібно і бажано розглядати проблему індосаменту «у формі застави». Він був би радий почути думку делегацій, що виступають за врегулювання цього питання.

У його країні до війни банки видавали переказні векселі в заставу (*en pension*), однак спеціального правила не було, і не виникали ніякі труднощі. Таким чином, було б краще прийняти рішення, просто вилучивши статтю 18. Тоді рішення про те, які наслідки випливають з вислову «індосамент у формі застави» у переказному векселі, прийматиметься в судах. Відповідно до рішення Верховного Суду Австрії, в подібних випадках власник переказного векселя може законно зажадати сплати в акцептанта. Це важливо, на думку п. *Hammerschlag*. Він не вважає, що вилучення статті 18 спричинить які-небудь труднощі. Проте, якщо деякі делегати вважають, що необхідно врегулювати питання за допомогою єдиного правила, він не заперечує проти цього, але в цьому випадку він підтримає гаазький текст.

ГОЛОВА висловив думку, що учасники конференції повинні виходити з факту, що такі векселі існують, що враховано і в гаазькому проекті, і в проекті експертного комітету. В обігу знаходяться векселі з індосаменентами, в яких сказано «вартість гарантована заставою» і «вартість гарантована», а індосант додає до них сервітут. Він цікавиться, чи необхідно в такому випадку надавати наступним індосантам більше прав, ніж надається споконвічному індосанту? *Beneficia non obtruduntur*.

П. PERCEROU (Франція) пояснив ситуацію у Франції.

Французький Торговий кодекс у статті 91, параграф 2 містить таке положення: «Застава, пов'язана з обіговими документами, може бути також здійснена за допомогою звичайного індосаменту з указівкою на те, що інструменти передаються як гарантія».

Які ж тоді наслідки індосаменту у формі застави, якщо він зроблений у такий спосіб?

У даному випадку індосат не може продати інструмент, переданий як гарантію, до закінчення терміну сплати боргу. Якщо термін сплати інструмента минає до терміну основного боргу, він може продати інструмент. Якщо, навпаки, термін сплати основного боргу, забезпеченого векселем, минає до терміну самого векселя, які в цьому випадку права кредитора, що зберігає заставу? Він повинен дотримуватися статті 93 французького Торгового кодексу, тобто звертатися до боржника, що передав вексель як гарантію, з вимогою сплатити за ним. Якщо боржник цього не робить, він може без подальших попереджень продати вексель через вісім днів, але з аукціону.

Такі законні наслідки індосаменту «у формі застави» у Франції. Але слід додати, що на практиці ці наслідки важко узгодити з дійсними потребами, і тому індосаменти «у формі застави» дуже рідко використовуються. Проте вони існують. Якщо ж потрібно передати вексель як гарантію, коли, наприклад, банкір хоче узяти векселі в заставу (*en pension*), індосамент здійснюється так само, як звичайний індосамент (у вигляді простого підпису індосанта). Банкір, що одержує вексель як гарантію, знаходиться у вигідному становищі. Він має більше прав, ніж звичайний кредитор, що зберігає заставу. Він має такі самі права, як і власник.

Виникає питання, чи може така практика витримати критику з законодавчого погляду? Адже, вона приводить до *commissorium pactum (paste commissoire)*.

Кредитор одержав вексель, що стосовно боржника може розглядатися тільки як застava, і на який теоретично він має права лише як кредитор «за допомогою застави», тобто застави, яку він може продати лише за вищеописаних умов. Але насправді вексель є в його розпорядженні, ніби він одержав його за допомогою простої передачі.

Проте, незважаючи на таку ситуацію у Франції, у законі наявне положення про індосамент «у формі застави». Чи можна в такому випадку його проігнорувати?

Яким же є рішення? Бажано зберегти положення, що стосується індосаменту «у формі застави», дозволивши державам, які не бажають використовувати його на своїй території, обумовити це. Таке рішення було прийнято в Гаазі, і воно здається найкращим.

Щодо критики непослідовності системи, запропонованої експертами, а саме того, що в ній визнається, що індосамент може бути одночасно індосаментом через посередника до закінчення терміну сплати основного боргу, а потім звичайним індосаментом (оскільки після закінчення терміну сплати основного боргу вексель може бути проданий), то п. *Percerou* не вважає її виправданою. Справді, індосамент «у формі застави» є лише індосаментом через посередника. Якщо після закінчення терміну сплати кредитор може продати вексель, то він це може зробити не на підставі того, що індосамент має звичайний характер, а на підставі правил про продаж застави (продажу

з аукціону). Саме це впливає з параграфа, у якому сказано «без збитку праву кредитора, що зберігає заставу, на продаж застави, коли борг підлягає сплаті», тобто на продаж відповідно до звичайних правил, що стосуються застави. Можна додати до цього параграфа «відповідно до спеціальних правил про заставу в кожній державі».

Отже, система, розроблена в Гаазі, може бути прийнята із зазначеним застереженням.

П. *BARBOZA-CARNEIRO* (економічний комітет Ліги націй) від імені економічного комітету сказав, що учасники конференції зіткнулися з випадком, що вимагає рішень, які, на його думку, краще б не ухвалювати надто часто. Це стосується застереження, сформульованого в Гаазі. Однак, з огляду на те, що учасники конференції обговорюють можливість прийняття радикальної пропозиції вилучити статтю чи залишити її, і з огляду на складності, з якими зіштовхнуться деякі країни, якщо гаазьке застереження не буде прийняте, на думку п. *Barboza-Carneiro*, учасники конференції повинні підійти мудро і підтримати пропозицію п. *Percerou*.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) заявив, що система передачі переказних векселів у заставу (*en pension*) використовувалася багато років і не викликала ніяких труднощів. Навпаки, він вважає, що метод, викладений у статті 18, використовується вкрай рідко. Проте він не бачить причин виступати проти нього, адже кілька делегацій попросили залишити статті, які, можливо, і не будуть використовуватися.

П. *GIANNINI* (Італія) дотримується думки, що пропозиція німецької делегації (незважаючи на те, що вона не пропонує анулювати статтю 18) усуває причину її існування. Якщо буде прийнято німецьке виправлення, індосамент, що містить вираз «вартість гарантовано», перетвориться на звичайний індосамент. Тобто, результат буде таким самим, якби правило було й вилучене.

В італійському законі дотримуються наступної позиції. У Торговому кодексі є окреме правило, і обговорюється проект закону. У кодексі сказано, що індосамент, який містить слова «вартість гарантована» чи інший рівнозначний вираз, не передає право на володіння переказним векселем, але надає власнику право скористатися всіма правами, що впливають з векселя для укладання протесту і здійснення індосаменту через посередника. У проекті закону зазначено, що індосамент, який містить слова «вартість гарантована» чи інше подібне формулювання, припускає наявність застави і не дозволяє власнику скористатися всіма правами, що впливають з переказного векселя, як у випадку індосаменту через посередника, але проти нього не можуть бути висунуті в судовому порядку заперечення, що ґрунтуються на особистих стосунках з індосантом.

Нарешті, яке практичне значення питання? Потрібно виокремити його національне і міжнародне значення.

В Італії його значення з національного погляду дуже невелике, і спостерігається тенденція до його зменшення.

З міжнародного погляду проблема є, навіть якщо її ігнорують; і хоча вона має обмежене значення, рішення знайти необхідно. П. *Ekeberg* запропонував

проігнорувати питання, побоюючись, що включення цього положення в конвенцію призведе до того, що тим державам, в яких це питання не піднімається, доведеться його розглядати. Учасники конференції, однак, повинні враховувати ті випадки, коли інструмент, випущений в одній країні, пускається в обіг в іншій країні. Якщо буде прийнято німецьку пропозицію, відповідно до якої індосамент у формі заста-ви зводиться до звичайного індосаменту, це приведе до анулювання всякої гарантії. Або потрібно прийняти зважене з усіх боків правило, або залишити питання для врегулювання в національних законодавствах, як це пропонувалося.

П. *Giannini* підтримує формулювання, прийняте на Гаазькій конференції в 1912 р., і навіть вираз, що індосамент у цьому випадку вважається індосаментом через посередника. Це правило достатньо передбачливе і розвіє побоювання деяких учасників конференції.

Якщо буде вирішено залишити це питання на розсуд національних законодавств, то це має бути чітко обумовлено в конвенції. Тоді необхідно буде на практиці щоразу, коли такий вексель пред'являтиметься, звертатися до національних законів, щоб знайти положення, що стосуються саме цієї форми індосаменту, тоді як прийняття єдиного правила зведе такі незручності до мінімуму. П. *Giannini* сказав, що не заперечуватиме, якщо учасники конференції захочуть підтримати метод, відповідно до якого питання залишено для врегулювання в національних законодавствах. І навпаки, йому буде дуже складно прийняти німецьку пропозицію.

Продовження дискусії було відкладене до наступного засідання.

ВОСЬМЕ ЗАСІДАННЯ

16 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. *J. Limburg*.

12. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 18 (продовження)

П. *TROUILLER* (Міжнародна торговельна палата) сказав, що можливі два випадки: 1) коли борг, гарантований векселем, підлягає сплаті після того, як минає термін сплати за самим векселем, – випадок, що не викликає серйозних труднощів; 2) коли борг, гарантований векселем, підлягає сплаті після закінчення терміну за самим векселем.

Труднощі виникають у другому випадку, на який звернула увагу німецька делегація. З одного боку, відповідно до статті 18 індосамент кредитора, що зберігає заставу, до закінчення терміну сплати гарантованого боргу дійсний лише як індосамент через посередника. З іншого – індосамент кредитора, що зберігає заставу, після закінчення терміну сплати гарантованого боргу підкоряється зви-

чайним правилам. На думку німецької делегації, виникають такі труднощі: як визначити момент, з якого індосамент кредитора, що зберігає заставу, стає тільки індосаментом через посередника, чи момент, з якого він спричиняє звичайні наслідки. Найпростіше сказати, що у випадку, коли переказний вексель передається як гарантія застави, дата закінчення терміну сплати гарантованого боргу має бути обумовлена в інструменті.

Така процедура не має серйозних недоліків, принаймні, таке враження склалися в кількох членів комітету Міжнародної торговельної палати.

Якщо з якоїсь причини це рішення не задовольняє учасників конференції, члени Міжнародної торговельної палати пропонують залишити статтю 18 у своєму первісному вигляді з тими виправленнями, що може в неї внести редакційний комітет. Основне побоювання Міжнародної торговельної палати полягає в тому, що учасники конференції вважатимуть за потрібне обговорити деякі питання, що стосуються відстрочки сплати і продажу застав, регулюються спеціальними положеннями в національних законодавствах і які, принаймні на даний момент, не можуть бути включені в уніфікований закон. У такому випадку доцільно посилатися на статтю 4 конвенції експертів, де обумовлено, що кожна держава має право врегулювати дане питання самостійно. Небезпеки і незручності, що випливають з цього рішення, чітко описані п. *Giannini*.

П. *Troullier* сам спробував поглянути на питання з комерційної точки зору. Міжнародна торговельна палата пропонує, щоб дата закінчення терміну сплати гарантованого боргу вказувалася на переказному векселі.

П. *GOMEZ MONTEJO* (Іспанія) сказав, що в даний час в Іспанії діє Торговий кодекс, датований 1896 р. За цей час було багато спроб удосконалити його, і в 1926 р. міністр юстиції дав завдання Генеральному комітету з питань кодифікації скласти попередній проект закону, у який було включено текст статті 18 у тому вигляді, в якому вона була прийнята на Гаазькій конференції. Відповідно, якщо текст цієї статті буде поставлений на голосування, іспанська делегація його підтримає.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повідомив, що в Англії не застосовується індосамент векселів у спеціальній формі «у вигляді застави». Багато векселів закладають як гарантію боргу переважно вексельні брокери в банках, але застосовуваний метод дуже простий, і на нього вже посилався барон *Carton de Wiart*. Векселі індосуються як бланкові й депонуються, а якщо виникають питання юридичного характеру, то вони зважаються відповідно до звичайного англійського права, що застосовується до застави рухомого майна.

Однак мета його виступу – привернути увагу до принциповості обговорюваного питання, що може вийти за рамки конкретної статті. Справді, в Англії індосамент такого роду не застосовують, але ніхто не може бути впевненим, що на лондонський грошовий ринок ніколи не потрапить переказний вексель, індосований у такий спосіб. Деякі учасники сказали, що такий індосамент усе ще застосовується, і з погляду англосаксонських країн, не вникаючи в юридичні формальності, було б корисно, щоб на конференції були визначені законні зобов'язання, що впливають з подібного індосаменту. Отже, якщо таке питання виникне, то буде зрозуміло,

яким законом керуватися, і не потрібно здійснювати тривалий пошук відповідних положень у всіляких іноземних кодексах.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що в ході дискусії стало зрозуміло, наскільки складне питання про індосамент «у формі застави». Як він уже говорив на попередньому засіданні, це питання з самого початку пов'язане з цивільним правом, і якщо положення статті 18 будуть збережені, залишиться ризик, що ця стаття може суперечити іншим положенням цивільного права, що діє в деяких країнах, які неможливо уніфікувати через істотні розходження.

На минулому засіданні пропонувалося, щоб ця стаття залишилася в законі з застереженням з Гаазької конвенції. Фактично, у статті 4 Гаазької конвенції 1912 р. йдеться про те, що «кожна договірна сторона може ухвалити, частково відступаючи від статті 18 закону, що стосовно індосаменту, зробленого на її території, застереження про заставу вважається не написаним».

Особисто п. *Sulkowski* не вважає, що рішення, викладене в статті 4, є ідеальним. Адже, якщо застереження до статті 4 буде збережено, становище кредитора стане дуже невизначеним: в одних країнах він вважатиметься кредитором, що зберігає заставу, а в інших – власником. У результаті, неминучими будуть конфлікти, які складно вирішити за допомогою правил про колізії законів про векселі.

П. *Sulkowski* запропонував рішення, діаметрально протилежне тому, що висувалося. На його думку, потрібно виключити статтю 18 із закону, а в застереженні має бути дозвіл кожній країні регулювати юридичні наслідки індосаменту «у формі застави» у положеннях власних національних законів. Однак це право повинне бути обмежене переказними векселями, що були випущені й підлягають сплаті на території даної держави, таким чином, щоб сформульоване державою положення визнавали також інші держави. Це може виявитися важливим у випадку, коли переказний вексель міжнародного характеру пускається в обіг за кордоном.

П. *Sulkowski* висунув таку пропозицію: «Кожна держава буде мати право регулювати юридичні наслідки індосаменту, що містить застереження про заставу, стосовно переказних і простих векселів, які складені і підлягають сплаті на його власній території. Такі положення будуть визнавати інші договірні сторони».

П. *Sulkowski* попросив учасників конференції ухвалити рішення щодо того, чи має питання про індосамент «у формі застави» вирішуватися в самому законі, чи з цією метою має бути укладене спеціальне застереження. Якщо учасники конференції вважають, що в конвенцію має бути включене таке застереження, тоді можна просити редакційний комітет сформулювати його.

П. *SCHMIDT* (Міжнародна торговельна палата) сказав, що оскільки щодо статті 18 виникли різні думки, то учасники конференції намагаються об'єднати дві проблеми, які можна вирішити тільки окремо.

У ході дискусії були згадані переказні векселі «*en pension*». При цьому посилалися на німецьку правову систему. Ці переказні векселі використовувалися, коли хотіли одержати німецькі гроші за переказний вексель, виписаний на суму в іноземній валюті. Коли борг підлягає сплаті (а він завжди підлягає сплаті раніше,

ніж минає термін сплати переказного векселя), зазвичай одержують гроші, вексель повертають індосанту, і в цілому операція вважається завершеною. У такому випадку немає потреби в індосаменті «у формі застави», достатньо бланкового індосаменту.

Також було згадано приклад, коли французький винороб продає вино торговцю у Швеції. У цьому випадку він продає переказний вексель і для надання власнику більшої гарантії також передає йому в заставу товари. Застереження, що міститься в статті 18, необхідне лише для операції такого роду. Отже, необхідно точно знати, чи буде стаття 18 стосуватися обох питань чи тільки одного з них.

П. *EIGTVED* (Данія) висловив сумнів у тому, що положення статті 18 мають велике значення на практиці. Індосамент переказного векселя «у формі застави» не відомий у Данії. На його думку, було б доцільно сформулювати деякі положення, що обмежують права власників переказних векселів. Датська делегація згодна зі шведською в тому, що найкращим виходом було б вилучити статтю, що обговорюється, і прийняти застереження, запропоновані п. *Sulkowski*.

П. *LOEBER* (Латвія) зазначив, що положення статті 18 є абсолютно новим для Латвії. Відповідно до латвійського закону, власник переказного векселя має право надати достатні гарантії додатковими засобами в тій мірі, в якій вони не суперечать цивільному праву, маючи на увазі документи чи кредити у формі застави. Тому положення статті 18 не можуть бути прийняті Латвією.

У ході дискусії запропонували сформулювати застереження на користь тих держав, що не можуть прийняти цю статтю, але застереження, сформульоване в Гаазькій конвенції (стаття 4) не надає достатні гарантії для держав, які не можуть прийняти статтю 18 закону. У статті 4 конвенції кожній державі надається право оголосити такий індосамент не написаним, якщо він був зроблений на їх території, але вона не дає державам права вважати не написаним індосамент, який містить застереження «вартість гарантована», що був зроблений на території іншої держави. Тому стаття 4 Гаазької конвенції не надає достатніх гарантій для держав, які не можуть ухвалити статтю 18 закону, якщо вона не буде доповнена запропонованим положенням.

П. *BOUTERON* (Франція) побажав доповнити заяву, зроблену п. *Percerou* на попередньому засіданні, і підтримати пропозицію, висунуту британським делегатом. Вирішується питання про те, чи буде визнано індосамент «у формі застави» дійсним в уніфікованому законі, і якщо так, то якими будуть наслідки цього.

П. *Bouteron* нагадав учасникам конференції, що закон про переказні векселі регулює не тільки комерційні наслідки індосаменту «у формі застави». Наприклад, у Франції поширені поліси страхування життя, що можуть передаватися як застава з офіційним індосаментом «у формі застави».

Тому французька делегація вважає, що доцільно зберегти положення статті 18, у якій йдеться про передачу комерційного інструмента як застави.

П. HAMMERSCHLAG (Австрія) сказав, що представники деяких країн наполягають на збереженні статті 18. Якщо учасники конференції погодяться, то не буде потреби в обговоренні польської пропозиції. В іншому випадку, якщо буде вирішено зберегти статтю, ризиковано приймати польські пропозиції, оскільки, у першу чергу, необхідно уникнути диференціації між національними і міжнародними переказними векселями. Переказний вексель може бути виписаний у Польщі і підлягати сплаті в Польщі, але між випуском і закінченням терміну сплати він може перетворитися на міжнародний вексель. Отже, неможливо провести таку диференціацію, і, якщо статтю не буде вилучено, потрібно знайти найбільш раціональне вирішення проблеми.

З іншого боку, німецьку пропозицію, у якій йдеться про те, щоб індосамент «у формі застави» був прирівняний до звичайного індосаменту, не було прийнято більшістю учасників конференції. Ця пропозиція справді заходить не дуже далеко, і тому п. *Hammerschlag* поділяє пропозицію п. *Giannini* повернутися до тексту Гаазької конвенції.

П. DEOCLECIO DE CAMPOS (Бразилія) повідомив, що його делегація згодна з іншими делегаціями в тому, що необхідно сформулювати застереження щодо індосаментів «у формі застави». Бразильська делегація (відповідно до бразильського закону і торговельних порядків цієї країни) прийняла це застереження в Гаазі.

Він згодний з п. *Giannini* в тому, що з міжнародного погляду необхідна обачність у складанні тексту, тобто мають враховуватися юридичні положення окремих країн. Заручившись підтримкою свого колеги п. *Barboza-Carneiro*, представника економічного комітету, він підтримав гаазький текст.

П. EKEBERG (Швеція) сказав, що з дискусії випливає, що в багатьох країнах, представлених на конференції, не визнають індосаменти «у формі застави», і ці країни не бажають включати їх у своє законодавство. Тому, зважаючи на це, такий індосамент поступово втрачає своє значення в державах, де він визнається законом, наприклад у Франції й Італії. Отже, дискусія показала, що такі індосаменти практично не відіграють ніякої ролі в міжнародних відносинах.

Який же висновок з цих фактів? Яку пропозицію з висунутих потрібно вибрати? Він згадав приказку древніх римлян, яка, на його думку, добре відома в Італії: «*De minimis non curat lex*».

У Швеції прийнято говорити про принцип законодавчої економії: закон не призначений для того, щоб регулювати питання, що мають лише теоретичне значення. Тим паче цей принцип повинен враховуватися при складанні міжнародних законів.

До країн, у яких не визнається індосамент у формі застави, і які не бажають визнавати його, звертаються з вимогою ввести це мертве положення в їхнє законодавство для врегулювання випадків, що рідко трапляються на практиці, а саме, коли переказні векселі з індосаментом у формі застави випадково потрапляють в одну з цих країн. Це вже занадто. У Швеції є приказка: «Не потрібно вбивати мошкучу молотком». П. *Ekeberg* запропонував учасникам конференції не діяти в такий спосіб. Є велика кількість набагато важливіших питань, які було вирішено не розглядати в тексті уніфікованого закону, щоб не перевантажувати його. Якщо учас-

ники конференції намагатимуться врегулювати всі можливі питання про обігові документи, то конференція буде нескінченною.

Тому питання має бути вирішене за допомогою застереження на користь тих країн, що бажають зберегти індосаменти «у формі застави». А сам він без коливань пропонує вилучити цю статтю, зазначивши в конвенції лише винятки. Якщо цю пропозицію буде прийнято, вона може бути передана на розгляд редакційного комітету.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) звернув увагу учасників конференції на труднощі, що спричинить шведська пропозиція. У Гаазькій конвенції зроблено кілька застережень щодо цього питання, але кожне з них припускає, що саме питання має бути вирішене. Мова не йде про застереження, відповідно до якого кожній державі буде надана можливість врегулювати питання будь-яким прийнятним для неї способом.

Тому, якщо все ж таки необхідне застереження щодо цього питання, спочатку потрібно вирішити його.

ГОЛОВА сказав, що його намір збігається з наміром п. *Ekeberg* і побажав підбити підсумки дискусії. Є ще одна максима: «*Si duo faciunt idem non est idem*». Його висновки з дискусії відрізняються від висновків п. *Ekeberg*. У будь-якому випадку, навіть якщо буде вирішено вилучити статтю, ніхто не зможе сказати, що вона зникла без обговорення. Слухаючи дискусію, голова відзначив такі моменти:

1) учасників конференції попросили вирішити, чи потрібно вилучити статтю. Негативна відповідь була отримана від п. *Troullier*, близька до негативної – від п. *Schmidt*, обидва виступали від імені Міжнародної торговельної палати;

2) британський делегат порадив учасникам конференції врегулювати це питання і зазначив, що в Англії такої статті немає, тому бажано знати, як діяти в майбутньому;

3) було доведено, що на практиці стаття використовується вкрай рідко, а деякі делегати навіть процитували максиму: «*De minimis non curat prator*».

Але з цієї максими не випливає, що претор не повинен звертати увагу на обставини тільки тому, що вони рідко виникають. Навіть якщо вони не мають великого значення, претор зобов'язаний до них прислухатися.

Голова запитав шведського делегата, яке заперечення може бути висунуте проти збереження цієї статті, навіть якщо вона навряд чи буде використовуватися на практиці. У статті сказано: якщо індосамент містить застереження «вартість гарантується» чи «вартість гарантується заставою», то він спричинить наслідки, обумовлені в статті. Можна погодитися з думкою, що така стаття має входити в єдиний закон і бути введеною в національні законодавства різних країн. Цілком можливо, що стаття виявиться непотрібною для 22 держав з 25, оскільки в них не використовуються переказні векселі, у які індосант вписав застереження «вартість гарантована» чи «вартість гарантована заставою». Яка від цього шкода? У трьох державах це застереження матиме певні наслідки.

Шведський делегат може заперечити, що переказний вексель, випущений в одній з держав, де таке застереження визнається, може потрапити в ті країни, де

воно не визнається. Якщо таке трапиться, яка від цього шкода? У статтях, які були чи будуть обговорюватися, розглядаються всілякі обмеження, обумовлені самим трасантом, а також обмеження, що можуть бути обумовлені індосантом. Чому потрібно забороняти трасанту чи індосанту включати дане застереження в переказний вексель? Голова не розуміє, у чому саме полягає заперечення. З огляду на те, що, з одного боку, дозволені різні обмеження, у тому числі «індосамент через посередника», чому б не дозволити країнам, у законодавствах яких є чи може бути ця стаття, використовувати її з застереженнями щодо формулювання?

Саме це мав на увазі представник Іспанії. П. *Bouteron* звернув увагу на інші гарантії, якими на практиці стали прості векселі. Він говорив не про накладні, а про страхові поліси.

Можна заперечити, що якщо учасники конференції будуть приймати тільки ті статті, які не створюють труднощів, коли ж вони зупиняться?

У відповідь голова зробив два зауваження. Перше полягає в тому, що Гаазька конференція й експертний комітет складалися з людей, що добре розуміються на практичних питаннях.

Друге полягає в тому, що *latet anguis in herba* деякі делегації виступають за створення застереження, але «виконавці» цього застереження не можуть дійти згоди. За переконанням голови, він не прихильник застережень з причин, які він навів і які подібні до причин, висловлених французькою й італійською делегаціями.

П. *Giannini* запропонував (хоча голова не вважає, що він зробив офіційну пропозицію), щоб учасники конференції повернулися до формулювання, прийнятого в Гаазі, відповідно до якого слова «без збитку для права кредитора, який зберігає заставу, на продаж застави, коли борг підлягає сплаті» мають бути вилучені. Але голова хотів би, щоб вилучені були ці слова, а не вся стаття. Однак виникає питання про те, чи не додали експерти ці слова для того, щоб визначити дещо, на їх думку звичайне, але таке, що в майбутньому має бути чітко сформульоване. Якщо учасники конференції повернуться до гаазького визначення, чи матиме право продати заставу кредитор, що зберігає заставу і володіє векселем у той момент, коли основний борг, за який він одержав заставу, підлягає сплаті? Голова вважає, що він повинен мати на це право. Таким чином, єдиною метою додавання цих слів експертами було запобігання будь-яких сумнівів щодо цього питання.

Якщо ці слова будуть вилучені, а стаття збережена, може виникнути дві думки. Одні наполягатимуть на тому, що учасники конференції забрали ці слова, тому що вони не хотіли їх зберегти. Інші скажуть, що вони їх видалили тому, що це було законічним.

На закінчення голова висловився за збереження статті в її первісному вигляді.

П. *EKEBERG* (Швеція) навів аргументи, які він висував на користь вилучення статті. На його думку, застереження не посилять гарантії, які інструмент кредиту, що має назву «переказний вексель», міг би мати з погляду законної торгівлі, оскільки третя сторона не зможе довідатися, чи має індосамент характер індосаменту через посередника, чи він вважається звичайним індосаментом.

Нелогічно говорити про збереження статті під приводом того, що це не завдасть шкоди. Стаття, єдина мета якої – не заподіяти шкоди, не може бути корисною, оскільки вона призведе до плутанини. Відповідно, п. *Ekeberg* зберігає свою пропозицію вилучити цю статтю.

ГОЛОВА зауважив, що він може брати участь у дискусії, лише з'ясовуючи сумнівні моменти. Тому він утримається від відповіді на аргументи п. *Ekeberg*.

П. *GIANNINI* (Італія) попросив повернутися до сформульованих у Гаазі принципів з таких причин. Які випадки можуть трапитися? Перший, коли можуть збігатися день закінчення терміну сплати боргу і день закінчення терміну переказного векселя. У цьому випадку утруднення не виникають. Однак можливі випадки, коли термін сплати боргу минає до закінчення терміну переказного векселя, чи навпаки.

Якою буде ситуація в першому випадку? П. *Giannini* навів приклад. Припустимо, що він має у своєму розпорядженні переказний вексель, і коли термін сплати боргу настав, він вирішив почекати, поки не мине термін переказного векселя. Можна сказати, що він має можливість передати переказний вексель. Однак цікаво, хто захоче купити його, якщо термін сплати боргу вже минув?

У протилежному випадку, якщо минув термін переказного векселя, припустимо, що він конфіденційно зберігає його, очікуючи закінчення терміну сплати боргу. У цьому випадку він наражається на дві небезпеки: по-перше, ризик не одержати суму за переказним векселем, а по-друге, не одержати суму самого боргу. У будь-якому випадку він перебуває в не вигідному положенні, оскільки, по-перше, не може знайти покупця переказного векселя, а по-друге, має ризик взагалі нічого не одержати. Зважаючи на міркування обережності, п. *Giannini* запропонував, щоб учасники конференції зберегли формулювання, вироблені в Гаазі.

П. *Giannini* повернувся до польської пропозиції про те, що кожна держава має право врегулювати законні наслідки індосаменту, що містить застереження про заставу. Ця пропозиція може стати перешкодою для уніфікації, якої мають досягти учасники конференції. На його думку, доцільніше було б включити менше положень, але щоб вони були чіткішими.

ГОЛОВА вважає, що настав момент, коли учасники конференції можуть проголосувати за статті. Він нагадав ті пропозиції, що були внесені:

- 1) польська делегація запропонувала вилучити статтю із застереженням, що було складене до конференції;
- 2) шведська делегація запропонувала вилучити статтю із застереженням, яке ще не сформульоване;
- 3) німецька делегація передала на розгляд виправлення до статті 18.

Зазвичай, спочатку голосують за виправлення, але в цьому випадку буде правильніше спочатку проголосувати за видалення чи збереження статті. Тому голова запропонував проголосувати за це питання.

Було проведено голосування.

За збереження статті проголосували представники: Бельгії, Бразилії, Колумбії, Чехословаччини, Франції, Великобританії, Італії, Японії, Люксембургу, Португалії, Румунії, Сіаму, Іспанії, Швейцарії, Туреччини і Венесуели.

За вилучення статті проголосували представники: Австрії, Данцига, Данії, Фінляндії, Німеччини, Угорщини, Латвії, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Швеції і Югославії.

Представники Болгарії, Куби, Еквадору, Греції і Перу були відсутні.

Статтю було збережено 16 голосами проти 12.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції тепер можуть проголосувати за окремі виправлення.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) повідомив, що німецьке виправлення відкликається.

ГОЛОВА попросив учасників конференції проголосувати за італійське виправлення, що припускає видалення останніх слів першого параграфа: «...без збитку праву кредитора, що зберігає заставу, на продаж застави, коли борг підлягає сплаті».

Італійське виправлення було прийнято 18 голосами проти 5.

Параграф 1 статті 18 було прийнято у першому читанні.

Стаття 18, параграф 2

П. SULKOWSKI (Польща) запропонував, щоб учасники конференції відклали своє рішення до того, як буде прийняте остаточне формулювання статті 16, з яким тісно пов'язаний параграф 2 статті 18.

П. SCHELTEMA (Нідерланди) дав деякі пояснення. Він навів такий приклад. Кредитор, що зберігає заставу, індосував переказний вексель. Індосамент було зроблено через посередника, і в цьому випадку всі заперечення, що можуть бути висунуті в судовому порядку проти індосанта, можуть висуватися проти кредитора, який зберігає заставу, оскільки йдеться про індосамент через посередника. Проте у параграфі 2 статті 18 сказано, що боржники не можуть пред'явити в судовому порядку проти кредитора, що зберігає заставу, заперечення, які ґрунтуються на їх особистих відносинах з індосантом. Тому він би хотів замінити слово «власник» словами «кредитор, що зберігає заставу».

П. PERCEROU (Франція) запропонував замінити слово «власник» виразом «бенефіціар індосаменту, наданого як гарантія».

ГОЛОВА висловив думку, що слова «кредитор, що зберігає заставу» більш зрозумілі.

П. PERCEROU (Франція) припустив, що п. Scheltema буде задоволений, якщо слово «власник» буде збережено, а в звіті конференції зазначено, що цей термін означає кредитора, який зберігає заставу, а не його спадкоємця.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) погодився з цією пропозицією. Зрозуміло, що, згідно з вексельним правом, особа, яка одержує індосамент через посередника, не є власником.

ГОЛОВА запропонував поставити статтю 18 на голосування із застереженням, що вона буде повторно обговорена, коли учасники конференції розглядатимуть статтю 16.

З цим застереженням статтю 18 було прийнято в першому читанні.

Стаття 19

ГОЛОВА сказав, що чехословацька делегація запропонувала таке виправлення:

(а) Замість першої пропозиції вставити наступний текст:

«Якщо переказний вексель був індосований після закінчення періоду, зазначеного для укладання протесту за несплату, індосант одержує право на позов проти акцептантів, що випливає з акцептування, якщо таке мало місце. Він також одержує право пред'являти позов особам, які індосували переказний вексель після закінчення цього періоду».

(б) У другій пропозиції щодо статті 19 забрати слова «чи після закінчення періоду, зазначеного для його укладання».

П. *SRB* (Чехословаччина) запропонував, щоб учасники конференції розглянули принцип, який лежить в основі чехословацького виправлення, не зосереджуючись на його формулюванні.

У чому відмінність між текстом виправлення і текстом експертів? Відповідно до тексту експертів, має проводитися розмежування між двома типами індосаментів, зроблених після закінчення терміну сплати: 1) індосамент, зроблений після закінчення терміну сплати переказного векселя, але до укладання протесту про несплату і до закінчення відстрочки, відведеної для укладання цього протесту; 2) індосамент, зроблений після укладання протесту чи після закінчення відстрочки, відведеної для укладання протесту. Для обох категорій експертами були передбачені спеціальні положення. Відповідно до чехословацького виправлення потрібно розглядати три категорії індосаментів, зроблених після закінчення терміну сплати. Перша категорія – це індосаменти, про які йдеться в першій пропозиції тексту експертів, тобто індосаменти, зроблені після закінчення терміну сплати, але до укладання протесту про несплату чи до закінчення відстрочки, відведеної на укладання цього протесту. Що стосується правових наслідків такого індосаменту, то чехословацька делегація приймає текст експертів і визнає, що такий індосамент не відрізняється від індосаменту, зробленого до закінчення терміну сплати.

Проте він вважає, що зовсім не обов'язково зазначати це в тексті. Звичайно, якщо учасники конференції не поділяють його думку і побажають залишити першу пропозицію тексту експертів, чехословацька делегація не буде протестувати.

Бажано провести розмежування між індосаментом простроченого, але не опротестованого переказного векселя (*letter de change prejudictee*), тобто

індосаментом, зробленим після закінчення відстрочки, відведеної на укладання протесту, та індосаментом переказного векселя, що був опротестований. Такий вексель уже не заслуговує на довіру, оскільки він не виконав свою функцію. Логічно було б виключити можливість того, що індосамент даного документа може надати право на позов згідно з законами про переказні векселі. Що стосується цієї категорії індосаментів, п. *Srb* також згодний з текстом експертів. Однак ситуація відрізняється у випадку з простроченим, але не опротестованим переказним векселем (*letter de change prejudictee*). Можливі випадки, коли такий вексель був оплачений акцептантом. Тому немає законних причин, з яких особа, що придбала за допомогою індосаменту прострочений, але не опротестований переказний вексель (*letter de change prejudictee*), не могла б мати права на позов стосовно акцептанта.

На його думку, потрібно було б врегулювати відносини між індосантом простроченого і не опротестованого переказного векселя (*letter de change prejudictee*) та наступними індосантами відповідно до законів про переказні векселі.

Така думка не нова. Рішення, схоже з рішенням у чехословацькому виправленні, може бути знайдене, наприклад, у статті 16 австрійського закону чи у шведському законодавстві. Нарешті, п. *Srb* процитував лист від латвійського уряду, в якому акцент було зроблено на такому:

«На практиці й у законодавчій теорії проводиться розмежування між індосаментом простроченого і не опротестованого переказного векселя (*letter de change prejudictee*) та індосаментом після укладання протесту».

Однак латвійський уряд не запропонував виправлення.

Висновок: чехословацьке виправлення порушує два питання: основне і другорядне. Основне завдання – упевнитися в тому, чи має робитися розмежування між правовими наслідками індосаменту простроченого і не опротестованого переказного векселя (*letter de change prejudictee*) та наслідками індосаменту переказного векселя, що був опротестований. Якщо відповідь на це позитивна, то виникає друге запитання: якими будуть правові наслідки індосаменту простроченого і не опротестованого переказного векселя (*letter de change prejudictee*)?

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) запропонував виправлення, мета якого додати до статті 19 такий новий параграф:

«У випадку відсутності доказів протилежного, недатований індосамент вважатиметься зробленим до протесту чи до закінчення періоду, відведеного для його укладання».

Його делегація бажає лише доповнити положення статті 19 уніфікованого закону.

Він вважає, що виправлення збігається з думкою учасників конференції, а експерти не будуть протестувати проти запропонованого рішення. Завдання виправлення – змінити делікатну ситуацію, пов'язану з доказом, що має бути наданий власником переказного векселя з недатованим індосаментом у випадку, якщо він вимагає сплати від трасата, який акцептував вексель. Відповідно до датської пропозиції, відповідальність за доказ покладається на акцептанта, який стверджує, що індосамент отриманий до закінчення терміну, відведеного на укладання протесту.

Може виникнути заперечення, що слова «до укладання протесту» не обов'язкові, тому що з акта вексельного протесту випливає, що індосаменти були поставлені на переказному векселі. Це заперечення, однак, має силу лише у випадку автентичного, а не спрощеного протесту, що використовується в деяких країнах.

П. *LA LUMIA* (Італія) зазначив, що ця пропозиція стосується двох припущень. По-перше, недатований індосамент розглядається у контексті протесту, по-друге, той же індосамент розглядається у контексті закінчення періоду, відведеного для укладання протесту.

Для обох випадків датська делегація пропонує використовувати принцип *tis juris tantum*; іншими словами, у випадку відсутності доказів протилежного вважається, що недатований індосамент було зроблено до укладання протесту чи до закінчення відстрочки, наданої на його складання. Однак у першому випадку в італійському законодавстві немає основ для прийняття виправлення, оскільки відповідно до цього законодавства в протесті цілком відтворюється переказний вексель, включаючи недатовані індосаменти. Або індосамент відтворюється в протесті, якщо індосамент було зроблено заздалегідь, або ж індосамент не відтворюється, якщо він був зроблений пізніше. З урахуванням цих зауважень італійська делегація згодна з датською пропозицією.

ГОЛОВА зачитав наступне виправлення, передане на розгляд японською делегацією:

«Японська делегація інтерпретує положення статті 19, у якій сказано, що «індосамент після протесту про несплату чи після закінчення відстрочки для його укладання розглядається лише як звичайна передача», у такий спосіб: особа, на користь якої індосується вексель, одержує тільки ті права, що надаються індосанту.

Якщо ця інтерпретація не приймається, то було б бажано змінити положення на таке:

«Якщо власник здійснив індосамент після закінчення відстрочки для укладання протесту про несплату, особа, на користь якої індосований вексель, одержить тільки ті права, що належать індосанту».

Голова сказав, що може відповісти від імені учасників конференції таким чином: у статті чітко сказано про те, що особа, на користь якої індосований вексель, одержує тільки ті права, що належать індосанту, тому що він є правонаступником. Тому цей випадок регулюється відповідно до правил цивільної передачі.

Якщо японська делегація задовольниться такою відповіддю, вона буде записана у протоколі, і виправлення можна не розглядати.

П. *SHIMADA* (Японія) повідомив, що японська делегація задоволена поясненням голови і відкликає своє виправлення.

П. *PERCEROU* (Франція) зауважив, що датська пропозиція, наскільки зрозуміло, припускає можливість, що недатований індосамент був зроблений до закінчення відстрочки для укладання протесту і до самого укладання протесту.

Щодо презумпції переваги стосовно відстрочки для укладання протесту він не заперечує.

Щодо презумпції переваги стосовно укладання протесту, на його погляд, виправлення неприпустиме. Відповідно до французького закону, в протестах має міститися точний опис документа і, отже, мають бути зазначені вже зроблені індосаменти. Якщо в протесті, складеному належним чином, індосамент не зазначено, не можна вважати, що цей індосамент був зроблений до укладання протесту. Отже, п. *Percerou* не може прийняти датську пропозицію стосовно цього, оскільки вона суперечить положенням документа, складеного належним чином.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що, пропонуючи своє виправлення, чехословацька делегація зазначила, що його мета полягає в збереженні чинності законодавства в деяких країнах, у тому числі у Швейцарії. Швейцарська делегація ні в якому випадку не виступає за збереження чинного швейцарського законодавства і віддає перевагу гаазькому рішення, що краще відповідає поставленій меті. Тому швейцарська делегація не може погодитися на чехословацьку пропозицію.

П. *Vischer* згодний з п. *Percerou*, вважаючи, що датська пропозиція стосується лише тих випадків, коли не складені ніякі протести.

П. *LA LUMIA* (Італія) відзначив, що зауваження п. *Percerou* ґрунтується на припущенні, що питання про протест розглядається в законодавствах усіх країн так само, як в Італії і Франції, де в протесті цілком відтворюється переказний вексель. Але в законодавствах деяких країн питання про протести згадується лише коротко, і в протестах не вказується інформація про індосаменти.

Отже, на думку італійської і французької делегацій, перша частина виправлення датської делегації необов'язкова, але вона виправдана щодо датського закону й у цілому тих правових систем, у яких йдеться про сумарний протест. Тому італійська делегація готова підтримати його.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що питання, порушене п. *Percerou*, стоїть у формі. Він запропонував передати його на розгляд редакційного комітету.

Німецька делегація також вважає, що датська пропозиція повинна бути в принципі схвалена, оскільки передбачає практичний варіант спрощення.

П. *BOUTERON* (Франція) звернув увагу учасників конференції на формулювання, що міститься в статті 19: «...індосамент, зроблений після закінчення терміну сплати, має такі ж правові наслідки, як індосамент, зроблений до закінчення терміну сплати». У Торговому кодексі Франції усунуті всі можливі перешкоди обігу комерційного документа, окрім випадків, коли він був загублений, і коли власник збанкрутував. Отже, з закінченням терміну сплати ніщо не може перешкодити кредиторам власника удатися до конфіскації майна трасата, або власнику здійснити повторну передачу його боргу третій стороні в день закінчення терміну сплати і повідомити про цю передачу трасатові. З огляду на цей випадок, чи може трасат висунути дійсну вимогу безвідносно заперечень, про

які він був сповіщений? У чинному французькому законі вважається, що трасат не звільняється від зобов'язання, оскільки в статті 145 французького Торгового кодексу говориться, що презумпція свободи щодо трасата існує лише в тому випадку, коли сплата здійснюється із закінченням її терміну.

Стосовно цього чинне формулювання статті 39 уніфікованого закону схоже з положеннями французького Торгового кодексу. У статті сказано, що трасат, який сплатив до закінчення терміну сплати, діє ризиковано, а якщо платить після закінчення терміну сплати, то він у законному порядку звільняється від зобов'язання.

П. *Bouteron* зауважив, що в статті не йдеться про становище трасата, якщо він платить після закінчення терміну сплати. Потрібно зробити застереження стосовно останніх слів статті 19 доти, поки не буде прийнята стаття 39.

ГОЛОВА звернувся до учасників конференції з проханням проголосувати за першу частину чехословацького виправлення (параграф А).

Параграф А було відхилено.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що оскільки параграф А чехословацького виправлення було відхилено, чехословацька делегація відкликає параграф Б.

ГОЛОВА поставив на голосування датську пропозицію.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) попросив учасників конференції проголосувати за принцип, що міститься у тексті. Питання про остаточне формулювання має бути передане на розгляд редакційного комітету.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що готовий погодитися з другою частиною виправлення, але з викладених ним причин не може погодитися з твердженням, що припущення може суперечити положенням документа, складеного належним чином. Він запитав, чи наполягає датська делегація на словах «зроблений до протесту».

ГОЛОВА запитав датську делегацію, чи згодні вони, щоб учасники конференції проголосували за першу і другу частини виправлення окремо. Перше голосування стосуватиметься таких слів: «...у випадку відсутності доказів протилежного вважається, що недатований індосамент було зроблено до укладання протесту». Друге голосування буде стосуватися закінчення виправлення: «...чи до закінчення відстрочки, відведеної для його складання».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) прийняв цю пропозицію.

Першу частину виправлення було прийнято 9 голосами проти 8.

Другу частину було прийнято одноголосно.

ГОЛОВА, відповідаючи на запитання п. *Percerou*, сказав, що редакційний комітет визначить, що мається на увазі під протестом.

П. *MONTEJO* (Іспанія) висловив думку, що питання стане більш зрозумілим, якщо буде введена нумерація, як у статті 1, у якій говориться, що переказний вексель складається з ряду елементів, один із яких – дата (під номером 7). В іспанському кодексі використовується схожа система щодо індосаментів. Номер 3 у списку, що стосується індосаменту, – це дата. Він вважає, що може бути прийняте правило, відповідно до якого дата повинна бути зазначена в індосаменті. Те ж саме стосується і статей 10, 11 і 12. Очевидно, що в статті 19, яка присвячена індосаменту, здійсненому після закінчення терміну сплати, дата індосаменту є важливим моментом. Тому, на його думку, було б корисно обумовити зазначення дати.

Стаття 19 була прийнята в першому читанні з застереженням про те, що учасники конференції повернуться до неї під час обговорення статті 32.

РОЗДІЛ 3. АКЦЕПТУВАННЯ

Стаття 20

Статтю 20 було прийнято в першому читанні.

Стаття 21, параграф 1

Параграф 1 було прийнято у першому читанні.

Стаття 21, параграф 2

П. *SCHIMADA* (Японія) зазначив, що власник переказного векселя може довести свої права, тільки представивши вексель до акцептування. Якщо трасант може запобігти представленню векселя до акцептування відповідним застереженням у векселі, виникає небезпека введення в обіг неповного векселя. Щоб запобігти цьому, японська делегація пропонує замінити параграф 2 статті 21 таким текстом:

«Він не може заборонити представлення переказного векселя до акцептування».

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) повідомив, що в датському законі міститися практично таке саме правило, що й у параграфі 2 статті. У ньому йдеться про правило, відповідно до якого трасант може заборонити представлення векселя до акцептування, і він не бачить причин, з яких трасантові можна відмовити в цьому праві. Далі, у датському законі обумовлено ті самі два винятки, що наводяться в другому параграфі статті 21, але з невеликою відмінністю. У Нідерландах представлення до акцептування не може бути забороненим, якщо вексель підлягає сплаті із закінченням певної відстрочки після пред'явлення, оскільки в цьому випадку акцептування потрібне для визначення терміну сплати. Крім того, не можна заборонити представлення до акцептування, якщо вексель є domicильованим, але в ньому не зазначений домициліат, оскільки в такому випадку вексель повинен бути представлений до акцептування для того, щоб трасат міг написати на ньому ім'я і місце проживання домициліата. Таким чином, ці два виключення здаються раціональними. Проте, виключення, про яке йдеться в параграфі 2, розширене; п. *Scheltema* не бачить у цьому необхідності. Він би хотів, щоб у параграфі було сказано наступне:

«Крім випадку, коли вексель є домицильованим, але в ньому не зазначений домициліат, та випадку, коли вексель підлягає сплаті із закінченням визначеної відстрочки після пред'явлення, він може заборонити представлення до акцептування».

Це не офіційне виправлення, оскільки пропозиція не була надана учасникам конференції в письмовій формі. Це лише зауваження, на яке п. *Scheltema* хотів би звернути увагу своїх колег.

ГОЛОВА сказав, що німецька делегація подала виправлення, мета якого, очевидно, збігається з пропозицією п. *Scheltema*. Вони пропонують змінити другий параграф у такий спосіб:

«Крім випадку, коли вексель є домицильованим чи вексель підлягає сплаті не за місцем проживання трасата (якщо у векселі не зазначена третя сторона), і випадку, коли вексель підлягає сплаті із закінченням визначеної відстрочки після пред'явлення, він може заборонити представлення векселя до акцептування застереженням на ньому».

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) сказав, що він висунув свою пропозицію, не знаючи про німецьку пропозицію, яку він дуже хотів би вивчити.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) зазначив, що він не вважає, що німецька пропозиція має таке значення, як датське виправлення. Мета датського виправлення полягає в тому, щоб обмежити винятки, що наводяться в параграфі 2 статті 21. Німецьке виправлення було складено з протилежною метою – розширити їх.

Відповідно до положень німецького законодавства, трасант не може заборонити представлення переказного векселя до акцептування, тому німецька делегація не без сумнівів прийняла принцип, який обговорено в уніфікованому законі. Однак, на його думку, необхідно зазначити випадки, коли трасант не може заборонити представлення переказного векселя до акцептування. Ці винятки уже викладені в параграфі 2 статті 21. Відповідно до її положень, трасант не може обумовити у векселі заборону на представлення до акцептування, якщо мова йде про домицильований переказний вексель. Очевидно, причина полягає в тому, що якщо трасантові буде дозволено забороняти представлення домицильованого векселя трасатові для акцептування, трасат не зможе почати всі необхідні дії для здійснення оплати векселя. Він може бути пред'явлений, коли той навіть не мав можливості побачити його.

Відповідно до рішення, що ухвалили учасники конференції щодо статті 4 уніфікованого закону, домицильований переказний вексель є просто векселем, який має бути сплаченим третьою стороною. Причини, з яких обумовлено винятки в параграфі 2 статті 21 у випадку з домицильованим переказним векселем, мають, на його погляд, також застосовуватися й до випадків, про які йдеться в статті 26, тобто коли трасант указав місце сплати, що не є місцем проживання трасата. Неприпустимі випадки, коли складається протест щодо векселя, якого трасат навіть не бачив.

З цих причин німецька делегація пропонує вставити в параграф 2 такі слова: «...або вексель підлягає сплаті не за місцем проживання трасата (якщо у векселі не зазначена третя сторона)». Мета цієї пропозиції полягає в тому, щоб досягти

одноманітності у випадку з домицильованим переказним векселем, і векселем, у якому зазначене місце сплати, що не є місцем проживання трасата.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що між датським і німецьким виправленнями є велика різниця. Мета датського виправлення полягає в тому, щоб повідомити власника про місце, де він повинен буде пред'явити вексель до сплати. Якщо домициліат не зазначений, власник повинен пред'явити вексель трасатові, щоб останній міг указати домициліата. Відповідно, з датського виправлення випливає, що, якщо домицилювання позначено одночасно з домициліатом, положення, про яке йдеться, втрачає своє значення. Німецька делегація виступає на захист трасата. Можуть виникнути випадки, коли трасат вказав у векселі місце проживання третьої особи, але трасат про це не знає, або власник може пред'явити вексель третій стороні, яка, вважаючи, що трасат з нею згодний, може діяти всупереч бажанням трасата.

Це виправлення необов'язкове, тому що текст складався загалом, і воно стосується двох випадків, про які йдеться в німецькому виправленні. Незалежно від того, було вексель домицильовано за місцем проживання трасата чи в іншій місцевості, існуючий текст цілком спростовує побоювання німецької делегації. П. *Percerou* поділяє їхню думку щодо змістовної сторони питання, але вважає, що запропоноване формулювання необов'язкове.

Отже, підкріплюючи свою думку твердженнями німецької делегації, п. *Percerou* вважає, що виправлення датської делегації має бути відхилене, але німецька делегація може бути задоволена і без виправлення існуючого тексту.

ГОЛОВА зауважив, що, власне кажучи, нідерландського виправлення в принципі немає. П. *Scheltema* вніс лише пропозицію.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що, незважаючи на це, змістова сторона німецького виправлення виправдана. Це питання вже обговорювалося під час розгляду статті 4. Ідея про домицильований вексель сформульована таким чином, що вираз «домицильований вексель» має позначати переказний вексель, який підлягає сплаті за адресою третьої сторони. Але це формулювання не включає випадки, що розглядаються в статті 26, коли в переказному векселі зазначене місце сплати, що не є місцем проживання трасата, і коли трасант не вказав домициліата.

Зі статті 26 випливають два можливих випадки. Трасант може вказати домициліата чи може надати можливість зробити це трасатові, який сам укаже домициліата тоді, коли здійснюватиметься акцептування векселя.

Слід врахувати можливість того, що домициліат може бути зазначений. У цьому випадку має існувати певна особа, що була названа трасантом у якості домициліата. Однак трасат не знає про цю особу, оскільки трасант може його про це не повідомити.

В останньому випадку потрібно, щоб трасат був сповіщений про призначення домициліата трасантом для того, щоб він міг здійснити всі необхідні дії для оплати переказного векселя з закінченням терміну його сплати. Він зможе це зробити тільки тоді, якщо переказний вексель було пред'явлено йому для акцептування; відповідно, у цьому випадку представлення до акцептування не може бути заборонене.

Отже, німецька пропозиція виправдана, а в нідерландській виключено зобов'язання пред'явити до акцептування такий вексель.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підтримав німецьку пропозицію з тих же причин, що й п. *Sulkowski*.

ГОЛОВА запитав німецьку делегацію, чи не можуть слова в дужках у її виправленні бути поставлені після слів «доміцильований вексель».

П. *ALBRECHT* (Німеччина) відповів, що краще зберегти формулювання німецького виправлення без змін.

ГОЛОВА зазначив, що німецьке виправлення має добрі шанси на те, що воно буде прийняте, і тому він не бажає, щоб існувало яке-небудь непорозуміння. Відповідно до рішення учасників конференції стосовно статті 4, домицильований вексель підлягає сплаті за адресою третьої особи або в місцевості, що не є місцем проживання трасата. В іншому випадку, беручи до уваги думку німецької делегації, є лише одна особа – трасат. Тому голова запитусь, чи не повинні слова в дужках після слів «у випадку, якщо вексель є домицильованим» стосуватися обох випадків.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував таке формулювання:

«За винятком випадку, коли вексель домицильований за адресою третьої сторони або підлягає сплаті в місцевості, що не є місцем проживання трасата, до того ж не зазначений домициліат, він може заборонити представлення векселя до акцептування».

П. *ALBRECHT* (Німеччина) готовий прийняти пропозицію про те, щоб слова «якщо третя особа не зазначена у векселі» були поставлені після слова «або».

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав, що ці питання вже обговорювалися при розгляді статті 4, і рішення, що пропонується зараз, було відхилено, але знову виникло в зв'язку з параграфом 2 статті 21. П. *Giannini* заявив, що він не може змінити свою думку, оскільки питання стосується не тільки формулювання статті, а й розширення сфери застосування домицильованих переказних векселів. Тому він буде голосувати проти німецької пропозиції.

У відповідь на запитання барона *Carton de Wiart* голова сказав, що виправлення до статті 4 не було прийняте, але слова «доміцильований переказний вексель» були поставлені після слів «за місцем проживання третьої особи».

Німецьке виправлення не припускає розширення сфери застосування домицильованих векселів, а містить положення, відповідно до якого представлення до акцептування у випадку, якщо векселі домицильовані, не може бути заборонено.

На завершення голова запитав, чи не краще уникнути формулювання «переказний вексель, домицильований за адресою третьої особи», оскільки домицильо-

ваний вексель є векселем, домицильованим за адресою третьої особи. Чи не кращим буде таке формулювання:

«Крім випадку, коли домицильований переказний вексель підлягає сплаті за адресою третьої особи або підлягає сплаті в місцевості, що не є місцем проживання трасата»?

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) запропонував наступний текст:

«Крім випадку, коли переказний вексель підлягає сплаті не за місцем проживання трасата».

П. *ALBRECHT* (Німеччина) не погодився з цією пропозицією, оскільки домицильований вексель може підлягати сплаті за місцем проживання трасата за адресою іншої особи. Можливі два варіанти: 1) переказний вексель може бути домицильованим – тобто підлягати сплаті за адресою третьої особи; 2) переказний вексель може підлягати сплаті не за місцем проживання трасата, але без зазначення домициліата.

ГОЛОВА запитав у представників німецької делегації, чи готові вони прийняти пропозицію п. *Percey*.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) наголосив, що німецька делегація бажає залишити свою пропозицію у початковій формі, і у відповідь на зауваження п. *Bouteron* додав, що в німецьку пропозицію будуть внесені необхідні зміни редакційного характеру.

Німецьке виправлення було прийнято 15 голосами за умови перегляду її формулювання.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що, оскільки учасники конференції змінили статтю 21, прийнявши німецьке виправлення, можливо, буде нелогічним залишити статтю 4 у тій формі, у якій вона була прийнята. Потрібно розглянути це питання.

ГОЛОВА відповів, що редакційний комітет порівняє тексти статей 4 і 21 і подасть на розгляд учасників конференції або невелике виправлення до статті 4, або невелике виправлення до німецького виправлення до статті 21.

П. *SCHIMADA* (Японія) заявив, що японська делегація відкликає своє виправлення.

Параграф 2 з виправленням німецької делегації було прийнято у першому читанні.

Параграфи 3 і 4 і стаття 21 у цілому були прийняті в першому читанні.

ДЕВ'ЯТЕ ЗАСІДАННЯ

17 травня 1930 року, 9:30

Голова: п. *J. Limburg*.

13. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 22, параграф 1

ГОЛОВА прочитав текст британського виправлення до параграфа 1:

«Переказні векселі, що підлягають сплаті із закінченням визначеної відстрочки після пред'явлення, з огляду на всі обставини мають бути представлені до акцептування протягом прийнятнього часу».

Якщо цю пропозицію не буде прийнято, британський делегат пропонує, щоб період збільшити із шести до 12 місяців.

З іншого боку, чехословацька делегація також висунула виправлення, відповідно до якого цей період продовжується із шести місяців до двох років.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що чехословацька делегація згодна зменшити цей період із двох років до 12 місяців.

П. *SRB* (Чехословаччина) вважає британське виправлення дещо нечітким. Було б краще вказати чіткий проміжок часу, і період у 12 місяців видається прийнятним.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) вибачився за форму свого виправлення і пояснив, що вагався щодо періоду, який потрібно вказати. Йому здавалося, що можна заощадити час, включивши у виправлення британське правило, що позбавило б його потреби говорити що-небудь про відповідний англійський закон.

Британський уряд вважає, що питання має велике практичне значення. З досвіду англійських банкірів, векселі, випущені в деяких країнах світу, перебувають в обігу досить довго. З'ясувавши думку англійського банківського співтовариства з цього питання, він уповноважений заявити від імені цього співтовариства, що період у шість місяців занадто малий і створює незручності. Він бачив векселі, складені на території Південної Африки, на доставку яких у Лондон потрібен був рік.

Після роздумів він дійшов висновку, що найкраще рішення – це період у 12 місяців, запропонований покійним сером *Mackenzie Chalmers* і п. *Jackson*, який керує Англійським банком, на Гаазькій конференції в 1912 р. Дванадцяти місяців має вистачити у будь-якому випадку. П. *Jackson* зазначив у Гаазі в 1912 р., що в деяких екстремальних випадках вексель може бути в обігу ще довше, і показав учасникам конференції вексель, виписаний на Лондон у Болівії, що перебував в обігу в Єрусалимі й інших східних країнах і був представлений до акцептування тільки через 14 місяців.

Переказний вексель найбільш рухливий і активний серед комерційних документів навіть порівняно з коносаментом. Британський уряд буде задоволений, якщо учасники конференції зможуть збільшити цей часовий період. Це питання про просту комерційну зручність.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) прийняв аргументи, висунуті п. *Gutteridge*. Він проконсультувався з різними особами, зацікавленими в міжнародній торгівлі, і дійшов висновку, що період у шість місяців є недостатнім. Водночас не слід заохочувати тривале блукання векселя. Трасат, трасант і індосанти не зацікавлені в тому, щоб цей період було продовжено. Отже, він проти пропозиції продовжити цей період до двох років і підтримує період у 12 місяців.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) заявив, що, незважаючи на те, що в статті 9 бразильського закону зазначений період у шість місяців, виправлення британської і чехословацької делегацій відповідає інтересам і потребам комерції в Бразилії. Тому він підтримує пропозицію про період у 12 місяців.

Параграф 1 з виправленнями британської і чехословацької делегацій було прийнято у першому читанні.

Стаття 22, параграф 2

Параграф 2 було прийнято у першому читанні.

Стаття 22, параграф 3

ГОЛОВА зазначив, що британська делегація висунула виправлення, пропонуючи вилучити параграф 3.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) пояснив, що в Англії виникли деякі сумніви з приводу значення параграфа 3. Якщо він означає, що індосант одержує право зменшити цей період наскільки вважає за потрібне, він не заперечує проти цього і відкликає своє виправлення. Можливо, п. *Percerou* надасть пояснення, і потреба у виправленні відпаде.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що експертний комітет не обговорював це питання й обмежився відтворенням гаазького тексту. На його думку, коли індосант обмежує час для пред'явлення, це застереження не буде дійсним щодо його попередників, але, можливо, буде дійсним щодо наступних індосантів.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) подумав після слів п. *Percerou* про те, що необхідне формулювання, яке прояснило б це питання. Очевидно, було б недоцільно дозволити індосанту змінювати зобов'язання його попередників, але немає причин, з яких ці зміни не можуть вплинути на його спадкоємців. Барон *Carton de Wiart* передав йому наступну пропозицію, що краще прояснить ситуацію, ніж видалення статті:

«Ці терміни можуть бути зменшені індосантами щодо наслідків їх індосаментів».

Тому він хотів би відкликати своє виправлення на користь пропозиції барона *Carton de Wiart*.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що скорочення періоду для пред'явлення не може вплинути ні на попередників, ні на наступних індосантів. Дія застереження, у якій зменшується період для пред'явлення, обмежується лише тим індосантом, що написав це застереження. Наступні індосанти несуть зобов'язання відповідно до умов основного переказного векселя. П. *Sulkowski* навів як приклад застереження про відсутність гарантій. Якщо індосант вписав таке застереження, він обмежив лише свою відповідальність, що не впливає на наступних індосантів. Те ж саме стосується і застереження про зменшення періоду для пред'явлення. У будь-якому разі важливо чітко пояснити в тексті значення цього застереження.

П. *ARCANGELI* (Італія) також вважає, що це питання слід прояснити. Сам він згодний з думкою п. *Percerou*. Однак є третя можливість: застереження стосується всіх індосантів – і попередніх, і наступних. Відповідно до цієї статті, трасант зобов'язаний утримувати суму переказного векселя в розпорядженні власника протягом року, оскільки власник може надати її тоді, коли вважатиме за потрібне. Якщо індосант попросить виплатити суму до кінця року, становище трасанта тільки погіршиться, тоді як попередніх індосантів – поліпшиться.

В італійському кодексі прийняте гаазьке формулювання, і питання вирішується способом, описаним п. *Percerou*. У новому проекті італійського кодексу нічого не говориться про це питання, але доповідач – сам п. *Arcangeli* – дотримується третьої думки з причин, які він тільки-но виклав. Однак, якщо учасники конференції приймуть пояснення п. *Percerou*, п. *Arcangeli* його підтримає.

ГОЛОВА сказав, що він не може на даний час просити учасників конференції прийняти рішення щодо бельгійського і британського виправлень. Навіть якщо вони будуть прийняті, це питання все одно виникне знову. Відповідаючи італійському делегату, він зауважив, що іноді краще сплатити суму якнайпізніше.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) не вважає, що проблема настільки складна, як здається. Тут діє фундаментальний принцип: індосант, який зменшує період для пред'явлення, здійснює односторонній акт – акт, що дійсний лише стосовно зобов'язань цього індосанта, але не інших осіб, які підписали вексель. Якщо індосант зменшує період для пред'явлення, то це зобов'язує власника пред'явити вексель до акцептування в перший день закінчення терміну сплати. Якщо він цього не зробить, то втратить своє право на регресний позов проти індосанта, що скоротив період для пред'явлення. В іншому, однак, ситуація залишається такою самою, як і раніше. Автори гаазького проекту не випустили з уваги ті побоювання, що змусили британську делегацію висунути своє виправлення. Положення, покладене в основу параграфа 3, має на увазі, що зменшення періоду для пред'явлення векселя – од-

нобічний акт індосанта, дійсний тільки стосовно індосаменту цього індосанта, але не інших.

П. *Lyon-Caen* і п. *Simon* прокоментували це положення в їх звіті на другій гаазькій конференції так:

«Було б надмірним дозволити індосанту збільшувати період часу, протягом якого трасант бажає залишатися гарантією для індосанта й останнього власника. Однак, зрозуміло, що індосант може побажати звільнитися від невизначеності раніше, ніж трасант того очікує».

На думку бельгійського делегата, вони повинні були додати: «...та інші індосанти, що не зменшували цей період».

У цій частині звіту досить чітко мається на увазі положення параграфа 3 і йому приписується те значення, що йому приписують барон *Carton de Wiart* і британська делегація.

Бельгійський делегат висловився за прийняття гаазького тексту таким, яким він інтерпретується в підготовчих роботах конференцій 1910 і 1912 рр. Проте, якщо учасники конференції вважають, що положення є недостатньо зрозумілим, він готовий прийняти британське виправлення.

П. *VISCHER* (Швейцарія) цілком підтримав думку п. *Sulkowski*. Більш того, ця концепція була введена в чинне законодавство всіх країн, закони яких тією чи іншою мірою ґрунтуються на *Deutsche Wechselordnung*. У Швейцарії, Німеччині і скандинавських країнах визнається, що наслідки скорочення періоду для пред'явлення індосантом стосуються тільки цього індосанта, а його спадкоємці повинні підкорятися лише умовам, що обумовлені трасантом. Це правило уявляється цілком прийнятним. Не існує причин, з яких індосанту не дозволялося б знизити ціну переказного векселя шляхом обмеження періоду на його пред'явлення. Це питання про надання індосанту права на обмеження гарантій і його зобов'язань.

Підсумовуючи, делегат Швейцарії запропонував, щоб параграф 3 завершувався так: «Період на пред'явлення може бути зменшений індосантом стосовно наслідків його індосаменту».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що індосанту потрібно дозволити визначати період для спеціального пред'явлення; це необхідно з погляду практики. Однак таке застереження має стосуватися лише самого індосанта, так само як наслідків дотримання чи недотримання цього періоду часу. Це логічно випливає з принципу незалежності осіб, які мають вексельні зобов'язання. Цей фундаментальний принцип вексельного права ні в якому разі не можна ігнорувати. З практичного погляду, цього рішення досить для того, щоб наступні індосанти могли самі визначити спеціальний період для пред'явлення. У цьому п. *Quassowski* згоден з делегатами Польщі, Бельгії і Швейцарії. Бажано було б чітко описати або в звіті, або в самому тексті проекту закону цю правову ситуацію. Ще краще обумовити це в самому тексті проекту, як було запропоновано швейцарським делегатом.

П. *PERCEROU* (Франція) визнав, що параграф 3 недостатньо зрозумілий, оскільки на самій конференції було висловлено різні думки щодо його значення. Тим паче, громадськість не зрозуміє, що мається на увазі в цьому тексті.

Стосовно принципу значення питання має більш загальний характер. Необхідно знати, якими будуть наслідки виразу, вписаного в індосамент. Проблема виникає не тільки стосовно застереження про акцептування, а й застережень про гарантію та відсутність необхідності в протесті.

Якщо індосант вписав у вексель застереження про відсутність необхідності в протесті, це означає, що власник звільняється від зобов'язання укладання вексельного протесту для того, щоб зберегти своє право на регресний позов проти індосанта, який обумовив відсутність необхідності в протесті. Чи звільняється він також від протесту в порядку збереження свого права на регресний позов стосовно майбутніх індосантів? Питання спірне, але у Франції звичайно визнається, що звільнення від протесту стосується не тільки індосанта, який обумовив відсутність необхідності в протесті, а й майбутніх індосантів. На думку п. *Percerou*, якщо індосант вписав у свій індосамент застереження, що змінює початковий текст, вважається, що майбутні індосанти, навіть якщо вони не повторюють цей вираз, приймають його. Якщо буде визнане таке положення, то потрібно також визнати, що скорочення тимчасового періоду, відведеного на акцептування, стосується, у першу чергу, індосанта, який його обумовив, а потім наступних індосатів, що акцептували вексель зі зміненим текстом, але не попередніх індосатів.

Якщо таке рішення буде прийнято, п. *Percerou* запропонує таке формулювання:

«Ці терміни можуть бути скорочені індосантами; це скорочення стосується тільки індосанта, що його обумовив, і наступних індосантів».

Якщо ж учасники конференції вважають, що зменшення тимчасового періоду стосується тільки тієї особи, яка його обумовила, потрібно чітко це зафіксувати.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) не погодився з думкою п. *Percerou*. Він вважає, що індосамент є свого роду передачею прав, і тому індосат одержує усі права індосанта за винятком тих, котрі відповідно до статті 17 закону перевищують права індосанта. Більш того, йдеться про наступність.

Зобов'язання індосанта впливають не з наступності. У цілому в нього не такі самі зобов'язання, як у його попередника. Його зобов'язання впливають з того факту, що він сам індосував переказний вексель. Саме внаслідок цього виникає його зобов'язання: *das Endossament ist eine neue Tratte*. На думку п. *Scheltema*, не можна говорити про наступність стосовно зобов'язань, які бере на себе індосант: коли індосант вписує обмежуюче застереження в переказний вексель, це обмеження не може стосуватися його спадкоємців.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) підтримав думку представників Польщі, Німеччини й Швейцарії й погодився, що тільки той індосант, який вписує застереження, бере на себе зобов'язання відповідно до цього застереження. Індосант повторно приймає повноваження від трасанта векселя. Він не може уста-

новити такі вексельні відносини, щоб вони були загальними за своїм характером; вони встановлені трасантом. Незважаючи на це, делегат з Чехословаччини, з огляду на пояснення, висловлені п. *Percerou* і п. *Arcangeli*, поцікавився: чи не виходять італійський і французький колеги з концепції, властивої римському вексельному праву? Він вважає, що проблема має фундаментальний характер і ширша за своїм значенням, ніж те конкретне питання, яке вони зараз обговорюють.

Підбиваючи підсумки дискусії, п. *GIANNINI* (Італія) сказав, що стаття 22 у її початковому вигляді, у формулюванні експертів чи британської делегації, на жаль, може інтерпретуватися по-різному.

Проблема полягає в тому, чи є індосамент цілком автономним? Існує три можливих рішення, які можна сформулювати так:

1) період часу може бути зменшений індосантом щодо наслідків його індосаменту. Це не впливає на становище попередніх і наступних індосантів;

2) часовий період може бути зменшений індосантом. Наслідки цього застереження поширюються на всіх наступних індосантів. Це рішення було запропоновано п. *Percerou* і відповідає французькому й італійському законодавствам;

3) часовий період може бути зменшений індосантом. Наслідки цього застереження поширюються на всі договірні сторони – як попередні, так і наступні.

Друге рішення породжує загальне правило: наслідки безпосереднього індосаменту зв'язують тільки наступних індосантів. Тому, на його думку, воно може бути прийнятим. Однак учасники конференції повинні розглянути всі три формулювання.

З огляду на незалежність вексельних актів, п. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) погодився з думкою п. *Sulkowski*. Немає причин забороняти індосанту обмежувати свою відповідальність.

Крім того, питання є фундаментальним і стосується не тільки статті, що обговорюється. У статті 21, параграфі 4 говориться: «Кожен індосант може обумовити, що вексель має бути представлений до акцептування...». Це стосується застереження, зробленого одним індосантом. У статті 45 піднімається те саме питання; експертний комітет вилучив слова «або індосант» і додав вираз «що походить від індосанта». Застереження вважається не написаним, тому що інакше можуть виникнути сумніви стосовно можливості захисту в суді проти цього застереження щодо наступних індосантів. Таким чином, на його думку, необхідно розглядати проблему в цілому.

П. *ASZTALOS* (Угорщина) зазначив, що останній параграф статті 52 містить вирішення питання в цілому.

ГОЛОВА зауважив, що, справді, проблему вирішено в останньому параграфі статті 52, де сказано: «Якщо застереження про обмеження часу для пред'явлення міститься в індосаменті, тільки цей індосант може ним скористатися». Водночас не завадило б учасникам конференції прийняти власне рішення з цього питання. Тим більше, що воно буде необхідним під час обговорення статті 52.

Він переконаний, що учасники конференції не будуть проти виключення третього варіанта; таким чином, потрібно зробити вибір між принципом, викладеним у статті 52, згідно з яким зменшення тимчасового періоду стосується лише індосанта, що вписав відповідне застереження, і принципом, запропонованим п. *Percerou*, за яким це застереження стосується всіх наступних індосантів.

Принцип, сформульований у статті 52, було прийнято 18 голосами проти 7.

Щоб привести у відповідність зі статтею 52 ухвалений текст, ГОЛОВА запропонував таке формулювання: «Ці тимчасові періоди можуть бути зменшені індосантом. У той же час, це застереження стосується лише того індосанта, що вписав застереження». Зміни, пов'язані з формою можуть бути пізніше внесені редакційним комітетом.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) поцікавився: чи необхідне виправлення, якщо це питання вирішене в статті 52?

ГОЛОВА відповів, що поки не зрозуміло, чи стосується стаття 52 тільки пред'явлення. Він запропонував залишити текст у такому вигляді, у якому він є зараз, із застереженням, що редакційний комітет розгляне його.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що в статті 52 регулюється ряд проблем, тоді як у статті 22 міститься загальний принцип, відповідно до якого може бути скорочений період часу для пред'явлення. Він приймає пропозицію голови передати питання на розгляд редакційного комітету.

Параграф 3 статті 22 з виправленнями було прийнято у першому читанні.

Статтю 22 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 23

П. *BOUTERON* (Франція) сказав, що французька делегація не висуватиме виправлення до статті 23, а лише пропонує сформулювати її по-іншому. У даному формулюванні вона не забороняє трасатові бажати повторного пред'явлення, навіть якщо власник готовий відмовитися від векселя. Трасат справді може не хотіти тримати вексель у себе, а попросити продати його наступного дня. П. *Bouteron* не вважає, що власника слід ставити в такі умови. Якщо учасники конференції згодні з такою думкою, було б краще сформулювати параграф 2 статті 23 у такий спосіб:

«Якщо власник не відмовляється від векселя, трасат може захотіти, щоб він був пред'явлений йому вдруге наступного дня».

З погляду французької комерційної практики це зауваження має велике значення, оскільки власник, відповідно до положень статті 125 Французького торгового кодексу, завжди може залишити вексель у трасата, який може тримати його в себе протягом 24 годин.

З огляду на зауваження п. *Bouteron*, ГОЛОВА вважає, що два параграфи статті 23, мають обговорюватися разом; чехословацька делегація пропонує вилучити параграф 2.

П. *SRB* (Чехословаччина) сказав, що чехословацьке законодавство не дає трасатові права вимагати другого пред'явлення переказного векселя наступного дня. На практиці ніколи не виникала необхідність у положенні, що міститься в параграфі 2 статті 23.

На думку п. *Srb*, це положення суперечить природі угод щодо переказних векселів і принципу, який стосується швидкості і стабільності процедури з цими векселями.

За винятком деяких випадків, трасатові нескладно відразу ж вирішити, бажає він акцептувати вексель чи ні. Тому надавати йому час для міркувань буде зайвим. Отже, він пропонує вилучити параграф 2.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) звернув увагу на те, що в цій статті в її дійсній формі чітко відображається практика не тільки континентальна, а й англійська, про що сказав сер *Mackenzie Chalmers* у його звіті в 1923 р.

Чехословацьке виправлення було поставлене на голосування і відхилене переважною більшістю голосів.

ГОЛОВА закликав учасників конференції прийняти рішення щодо виправлення, запропонованого п. *Bouteron*. Йому шкода, що виправлення змінює параграф більше, ніж це здавалося на перший погляд.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що французьке виправлення неприйнятне. Воно суперечить параграфу 1 статті 23, у якій обумовлено, що власник не зобов'язаний відмовлятися від інструмента. Більш того, право на відстрочку, про яку йдеться в розглянутій статті, є логічним і важливим, навіть якщо власник відмовляється від документа. Ця відстрочка дає змогу трасатові одержати від трасанта інформацію про вексель, що був представлений до акцептування, і про ті обставини, про які його, можливо, не попередили. П. *Sulkowski* заявив, що він виступає на захист варіанта тексту, складеного експертами.

Відповідаючи на запитання п. *de la Vallee Poussin*, чи виключає французька пропозиція другу частину параграфа 2 статті 23, починаючи зі слів «зацікавленим сторонам не дозволяється...», ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) поцікавився: яким є становище власника, що відмовляється від інструмента, якщо буде прийнято французьке виправлення? Протягом якого часу трасат буде зобов'язаний прийняти своє рішення?

ГОЛОВА відповів, що відповідно до французького виправлення, якщо власник відмовляється від інструмента, трасат не має права вимагати, щоб вексель був повторно пред'явлений наступного дня.

Якщо власник відмовляється від інструмента, трасат повинний негайно прийняти своє рішення.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) не погодився з цією думкою. Він вважає, що трасат повинен мати у своєму розпорядженні відстрочку в 24 години.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що це характерно для англійської практики; вексель залишають на 24 години і, якщо від нього не відмовляються, то він негайно опротестовується.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) запропонував, щоб розгляд французької пропозиції було відкладено до наступного засідання, на якому делегати зможуть більш чітко визначити його значення.

ГОЛОВА запропонував проголосувати за необхідність продовження дискусії про виправлення.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) звернув увагу на статтю 43, де йдеться про те, що якщо вексель неакцептований, то протест має бути складено протягом часу, відведеного на подання векселя до акцептування. Це застереження має бути достатнім для представників Норвегії.

ГОЛОВА поставив на голосування виправлення п. *Bouteron* з вищевказаним застереженням.

Виправлення було відхилене 12 голосами проти 5.

Перед тим, як поставити на голосування другу частину параграфа 2 статті, ГОЛОВА запропонував внести такі зміни у формулювання:

«Зацікавленим сторонам не дозволяється використовувати цю вимогу, якщо це не обумовлено у протесті».

Параграф 2 зі змінами було поставлено на голосування і прийнято у першому читанні.

Статтю в цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 24, параграф 1

Параграф 1 було прийнято у першому читанні.

Стаття 24, параграф 2

П. *MONTENOJO* (Іспанія) звернув увагу на назву глави «Акцептування». Однак у статтях 21–23 мова йде тільки про пред'явлення переказних векселів, а безпосередньо про акцептування йдеться починаючи зі статті 24. П. *Montenojo* пояснив, що в проєкті іспанського Торгового кодексу є стаття, що називається «Представлення й акцептування переказних векселів». Чи не підходить це формулювання для глави 3, що зараз обговорюється?

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) зазначив, що в Міжнародну торговельну палату від торговців надійшли скарги, що стосуються явної суперечності між параграфом 2 статті 24 і статтею 34. Відповідно до статті 24, для того щоб зберегти своє право на регресний позов, власник завжди повинен скласти протест. У статті 34 йдеться про те, що протест можна і не складати.

П. *Troullier* не вважає, що ця суперечність справді існує, але для того, щоб прояснити текст, можливо, потрібно внести невеликі зміни в статтю 34, додавши слова «тільки акцептанта».

ГОЛОВА зазначив, що це зауваження, так само як і зауваження п. *Montejo*, буде враховано під час обговорення статті 34.

Статтю 24 було прийнято в першому читанні.

ГОЛОВА нагадав, що питання про те, чи має переказний вексель заповнюватися як бланковий, все ще залишається без відповіді.

Стаття 25, параграф 1

ГОЛОВА повідомив, що британська делегація передала на розгляд таке виправлення:

«Акцептування є безумовним, але трасат може за згодою власника векселя обмежити його частиною суми, що підлягає сплаті».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) коротко висловив свої думки з приводу розглянутого питання, сподіваючись, що така лаконічність не буде сприйнята як свідчення того, що це питання нічого не означає.

Заперечення проти часткового акцептування подвійне. По-перше, воно призводить до того, що неясною стає сума векселя. По-друге, у деяких випадках це спричинятиме пред'явлення окремих позовів проти акцептанта, з одного боку, і іншими сторонами, з другого боку, що пов'язано з багатьма зайвими турботами і витратами. Безумовно, він недостатньо обізнаний з континентальною процедурою, тобто з положеннями, що є у кожній правовій системі, і вважає, що найкращим рішенням буде послатися на думку сера *Mackenzie D. Chalmers*, який сказав:

«В уніфікованому законі (стаття 25), згідно з єдиним континентальним правилом, дозволяється часткове акцептування, але будь-яке інше застереження прирівнюється до відмови в акцептуванні. Відповідно до англійського закону, власник може або здійснити, або відмовити в частковому акцептуванні, і таке правило уявляється доцільним. Якщо часткове акцептування може бути нав'язане власнику, то це призводить до того, що сума, яка підлягає сплаті, стає невизначеною. Крім того, якщо після закінчення терміну сплати отримано відмову в акцептуванні векселя, власник має звернутися до трасанта й індосантів з двома окремими позовами, кожний з яких потребує чималих витрат і клопоту».

Доповідач сказав, що не наводитиме нові аргументи, але ще раз повторює, що його уряд вважає це питання особливо важливим, тому він просить учасників конференції розглянути його.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) зазначив, що відносно цього є відмінність між англосаксонським і континентальним правом. У статті 22 австрійського закону про переказні векселі обумовлено, що трасат може обмежити акцептування частиною суми переказного векселя. Перед тим як ухвалити рішення, необхідно знати, чиї права мають захищатися в цій ситуації – власника чи трасанта й індосантів.

П. *Hammerschlag* вважає, що доцільніше дозволити часткове акцептування без згоди власника, оскільки в цьому випадку кілька осіб звільняються від частини своєї відповідальності. І навпаки, якщо часткове акцептування залежатиме від згоди власника, який не погодиться на нього, трасант та індосанти нестимуть повну відповідальність.

Британське виправлення було відхилене.

Параграф 1 ухвалено у першому читанні.

Стаття 25, параграф 2

ГОЛОВА повідомив, що запропоновано італійське виправлення, відповідно до якого слово «зміна» має бути замінене словом «обмеження» чи «умова».

Італійське виправлення було відхилене 10 голосами проти 10.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що його задовольнить, якщо в звіті буде пояснено, що слово «умова» використане в значенні «зміна».

Статтю 25 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 26, параграф 1

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) звернув увагу редакційного комітету на те, що бажано замінити слово «місце» словом «місцевість» відповідно до формулювання, прийнятого на конференції стосовно статті 4.

ГОЛОВА відповів, що редакційний комітет уже звернув увагу на це у зв'язку з деякими іншими статтями.

Він передає на розгляд пропозицію японської делегації з приводу виправлення параграфа 1 статті 26 у такий спосіб:

«У випадку, про який йдеться в параграфі 1 статті 26, де обумовлено, що акцептант бере на себе відповідальність особисто сплатити за векселем у місці сплати, у векселі має бути зазначена адреса в місці сплати».

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що у виправленні японської делегації немає необхідності, тому що ніщо не заважає вказати адресу у векселі.

Параграф 1 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 26, параграф 2

ГОЛОВА зачитав виправлення до параграфу, запропоноване японською делегацією:

«Потрібно додати в параграф 2 статті 26, що у випадку якщо трасант не вказав доміциліата на переказному векселі, трасат може вказати його під час акцептування».

П. *SHIMADA* (Японія) повідомив, що буде задоволений, якщо його інтерпретацію включають до звіту конференції. Японська делегація, крім того, висловлює побажання, щоб було пояснено правовий стан доміциліата.

ГОЛОВА сказав, що якщо учасники конференції згодні з цією інтерпретацією, то вона буде включена до звіту. Потім він прочитав такі зауваження японської делегації, що стосуються не акцептування, а сплати:

«У статті 26 потрібно визначити правове положення доміциліата стосовного наступного:

- коли власник вимагає сплату, він має передати свою вимогу доміциліату, зазначеному на переказному векселі, і водночас пред'явити цей вексель;
- якщо доміциліат відмовляється здійснити сплату, власник має скласти протест про несплату;
- якщо власник не виконує формальності, запропоновані в попередньому параграфі, він утрачає свої права, що випливають з переказного векселя стосовно акцептанта, трасанта й попередніх індосантів».

П. *SHIMADA* (Японія) пояснив, що у всіх питаннях, пов'язаних з переказними і простими векселями, було б краще, щоб трасант чи трасат указували доміциліата. Це зауваження має бути включене або в статтю, або до звіту.

ГОЛОВА запитав п. *Shimada*: чи згоден він з тим, що це питання потрібно вивчати одночасно з питанням про сплату?

П. *SHIMADA* (Японія) погодився.

Параграф 2 було ухвалено у першому читанні.

Статтю 26 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 27, параграф 1

П. *BOUTERON* (Франція) звернувся з проханням, щоб, зважаючи на аргументи, висунуті в ході обговорення статті 19, було зроблено застереження щодо формулювання статті 27, поки не буде розглянуто статтю 39. У параграфі 1 статті 27 сказано, що «здійснюючи акцептування, трасат бере на себе зобов'язання сплатити за переказним векселем з настанням терміну сплати». Однак це не заважає трасатові, який акцептує вексель, узяти на себе зобов'язання сплатити за переказним векселем не тільки з настанням терміну сплати, а й після нього.

ГОЛОВА не погодився з п. *Bouteron* щодо цього питання. Мета параграфа полягає в тому, щоб чітко зазначити: трасат має сплатити з настанням терміну сплати. Однак в іншій статті можна обумовити, що якщо він не сплатив під час настання терміну сплати, то може зробити це пізніше. Те ж саме стосується випадку, коли трасатові дозволяється в якійсь конкретній ситуації сплатити після закінчення терміну сплати. У параграфі 1 статті 27 сформульовано важливий принцип вексельних правовідносин, про який, на його думку, має йти мова.

П. *BOUTERON* (Франція) відкликав своє зауваження по статті 27, залишивши за собою право повернутися до нього в зв'язку зі статтями 39 і 19.

Параграф 1 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 27, параграф 2

Параграф 2 було ухвалено у першому читанні.

Статтю 27 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 28

ГОЛОВА зазначив, що були передані на розгляд виправлення чехословацької, німецької, норвезької і датської делегацій. Чехословацьке виправлення таке:

«Якщо вексель було акцептовано, акцептування не може бути відкликано акцептантом».

П. *SRB* (Чехословаччина) пояснив, що принцип, згідно з яким, якщо акцептування було здійснене, акцептант не може відкликати його, – тобто принцип протилежний зазначеному в статті 28, – вважається багатьма авторами, зокрема німецькими, принципом, що виникає з природи переказного векселя.

Чехословацька делегація вважає, що положення, яке міститься в гаазькому тексті й тексті експертів, на практиці є ризикованим. У багатьох випадках буде складно й навіть неможливо довести дату анулювання, тому застереження, що міститься в статті 28, може спричинити значні суперечки. Відповідно до тексту експертів, анулювання спричиняє правові наслідки, про які йдеться в тексті, якщо воно було здійснене до того, як трасат відмовився від інструмента. П. *Srb* навів як приклад випадок, коли трасат акцептував переказний вексель, але залишив його в себе для того, щоб вирішити, анулювати акцептування чи ні. Переказний вексель було у нього вкрадено. Отже, він не зміг відмовитися від інструмента. Якщо переказний вексель буде повернуто йому через кілька днів, чи зможе він, відповідно до тексту експертів, анулювати своє акцептування, навіть якщо переказний вексель уже був сумлінно індосований іншими особами?

Відповідно до тексту експертів трасат, що анулював своє акцептування, пов'язаний зобов'язанням за цим акцептуванням, якщо анулювання було здійснене після того, як трасат поінформував у письмовій формі власника чи іншу особу, яка підписала вексель про те, що він акцептував цей інструмент. Чи пов'язаний трасат зобов'язанням тільки щодо тих, кого він поінформував про своє акцептування, чи

стосовно всіх осіб, які заявляють про свої права, що впливають з переказного векселя?

П. *Srb* переконаний, що текст експертів можна інтерпретувати ширше – трасат зв'язаний зобов'язанням стосовно всіх осіб, які заявляють про свої права, що впливають з переказного векселя. Однак, як зможуть ці люди довести, що трасат поінформував когось з осіб, що підписали вексель, про те, що він акцептував переказний вексель?

Можуть виникнути й інші запитання. Щоб уникнути будь-яких сумнівів і невірного тлумачення, чехословацька делегація пропонує просте й чітке положення: «...акцептування, що було здійснене, не може бути відкликане акцептантом». Можливі випадки, коли таке положення виявиться занадто суворим стосовно акцептанта, але ці випадки, на думку чехословацької делегації, дуже рідкі.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) сказав, що вексельне право північних країн забороняє анулювати акцептування. Потрібно визнати, що у випадку, про який йдеться у статті 28 закону, акцептант з власної провини виявляється в невідгідному для нього становищі. Отже, чи потрібно бути поблажливими до такого акцептанта, якщо це припускає включення до вексельного права положення, що вносить у нього елемент невизначеності. Фінська делегація не братиме участь в тому, що вважає небажаним.

П. *LOEBER* (Латвія) висловився проти другої частини статті 28 закону, у якій трасат зв'язується умовами акцептування, якщо він анулював його після того, як поінформував у письмовій формі власника чи іншу особу, яка підписала вексель, про те, що він акцептував вексель. У свою чергу, п. *Loeber* послався на відомий принцип вексельного права: «*Quod non est in cambio non est in mundo*».

П. *Loeber* висловився за видалення другої частини статті 28, починаючи зі слів «незважаючи на те, що трасат...». З іншого боку, перша частина статті 28, відповідно до якої анульоване акцептування вважається відмовою в акцептуванні, може бути прийнята Латвією, оскільки вона цілком відповідає латвійському закону про переказні векселі (стаття 29, параграф 2). У цьому законі сказано, що переказний вексель, на якому обумовлено можливість анулювання акцептування, вважається неакцептованим.

П. *SULKOWSKI* (Польща) не погодився з думкою чехословацької делегації про те, що зобов'язання трасата залишається в силі й тоді, коли він акцептував переказний вексель, навіть якщо пізніше він анулював це акцептування. Таке положення є занадто суворим, оскільки можливо, що його підпис був поставлений помилково.

Але рішення, запропоноване експертами, також не задовольняє його.

Справді, у статті 28 йдеться про принцип, згідно з яким трасат несе зобов'язання, коли він акцептував переказний вексель, навіть якщо пізніше він анулював своє акцептування, і якщо про це акцептування він повідомив у письмовій формі власнику чи іншій особі, яка поставила підпис на векселі до анулювання

акцептування. Однак це не може впливати із самого переказного векселя. Тому п. *Sulkowski* дотримується думки, що учасники конференції не повинні приймати статті в такому вигляді.

Письмове акцептування не може не мати правового значення, але це питання цивільного права, і учасники конференції мають утриматися від включення до конвенції положення з цього питання.

Крім того, проблема має загальне значення. Не тільки акцептант може анулювати свій підпис, а й інші особи, які підписали переказний вексель. Чому ж тоді це питання порушується тільки стосовно акцептанта?

Таке положення, що є дуже складним, на практиці трапляється вкрай рідко. Воно внесе певну плутанину, тому було б краще не включати його до уніфікованого закону.

Отже, якщо учасники конференції приймуть положення, запропоноване експертами, може виникнути враження, що вирішено спірне питання: чи стає зобов'язання дійсним з моменту підписання інструмента чи з моменту початку обігу переказного векселя і тільки тоді, коли це було зроблено відповідно до бажання особи, що підписала вексель, чи це зобов'язання існує в будь-якому випадку, коли почався обіг векселя, навіть якщо це відбулося всупереч бажанню цієї особи. Стаття 28 дасть можливість аргументувати друге із зазначених рішень, що не сприятиме забезпеченню гарантій обігу переказних векселів.

Тому п. *Sulkowski* пропонує вилучити статті й залишити питання на розгляд цивільного права.

П. *DE LA VALEE POUSSIN* (Бельгія) зазначив, що вилучення статті призведе до виникнення труднощів у тих країнах, де питання розглядається тільки в контексті цивільного права. Однак так відбувається не скрізь, і в деяких країнах це питання розглядається в контексті вексельного права, зокрема у Бельгії, де в законі 1872 р. про переказні векселі йдеться про анулювання і його наслідки після акцептування. Якщо в уніфікованому законі це питання не буде вирішене, неминуче виникнуть неясності. Необхідно вирішити проблему, або цілком заборонивши анулювання, або прийнявши його та врегулювавши його наслідки.

ДЕСЯТЕ ЗАСІДАННЯ

19 травня 1930 року

Голова: п. *J. Limburg*.

14. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 28 (продовження)

ГОЛОВА сказав, що було запропоновано п'ять виправлень до цієї статті: виправлення нідерландської делегації щодо видалення слів наприкінці статті «проте трасат...»; виправлення чехословацької делегації: «Якщо вексель було акцептовано, акцептування не може бути відкликано акцептантом»; виправлення датської делегації, у якій пропонується такий текст:

«Якщо трасат, що поставив своє акцептування на векселі, бажає анулювати його, він має офіційно обумовити своє анулювання у письмовій формі поки вексель перебуває в його руках, інакше анулювання вважатиметься недійсним».

Можливо, слово «офіційне» може викликати деякі складності. Чи має трасат оголосити про своє анулювання в нотаріально завіреному документі, чи досить, щоб він здійснив його в присутності свідків?

П. *EIGTVED* (Данія) пояснив, що мета датського виправлення полягає в тому, щоб доповнити чехословацьку пропозицію, оскільки датська делегація вважає, що якщо акцептування було надано акцептантом, його неможливо анулювати. Тому п. *Eigtved* готовий підтримати чехословацьку пропозицію.

Однак можливі випадки (правда, не часто), коли акцептант повинен мати право на скасування акцептування. У таких випадках справедливо, щоб тягар надання доказів покладался на акцептанта, і логічно було б, щоб акцептант був зобов'язаний представити свої докази вчасно, тобто поки вексель перебуває в його руках.

Тому датська делегація пропонує, щоб трасат був зобов'язаний скласти офіційну заяву про анулювання поки вексель знаходиться в його руках. П. *Eigtved* визнає, що слово «офіційне», можливо, має занадто широке значення, і пропонує, щоб воно було замінено або виразом «у нотаріально завіреному документі», або «у державному документі», чи навіть «у протесті».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що анульоване акцептування вважається відмовою в акцептуванні. Результат такого анульованого акцептування такий самий, як і звичайні наслідки відмови в акцептуванні; наприклад, власник має право посилається на потребу в акцептуванні. У другій частині тексту попереднього проекту не сказано, що в такій ситуації акцептування, незважаючи на те, що воно анульовано, так само дійсне, як і звичайне акцептування; сказано лише про те, що таке ж зобов'язання лежить на трасаті стосовно власника та інших осіб, що підписалися, яким було повідомлено про акцептування.

Це найкращий вихід. Таким чином, згідно з рішенням, запропонованим чехословацькою делегацією, якщо акцептування надане, воно не може бути відкликано акцептантом. Таке рішення цілком несправедливе, тому воно було відхилено учасниками Гаазької конференції й експертами.

Текст проекту відповідає юридичному положенню вексельного права. Він не обмежує принцип *quod non est in cambio non est in mundo*; більше того, анульоване акцептування рівнозначне відмові в акцептуванні за винятком спеціального зобов'язання трасата відповідно до другої частини статті.

З погляду вексельного права необов'язково складати будь-яку офіційну заяву, як у датській пропозиції, не кажучи вже про те, що практично неможливо, щоб державний службовець сказав, у який момент було надане акцептування, свідком якого він не був.

П. *Quassowski* у принципі підтримує статтю 28, але бажає зробити зауваження щодо її формулювання. Відповідно до другої частини статті, акцептування має бути зареєстроване до того, як воно анулюється, але цілком очевидно, що повідомлення завжди складається перед анулюванням акцептування. Це очевидно, оскільки трасат не буде сповіщати про акцептування після його анулювання. До того ж виникає питання, у який момент повідомлення про акцептування стає дійсним? Це питання загального права; його врегулювання відрізняється у різних країнах.

Проблема полягає в тому, щоб знати, який момент є вирішальним: коли повідомлення складається, коли воно відсилається, чи момент, коли повідомлення одержують? Якщо, як це визначається у загальному праві, одержання повідомлення є вирішальним моментом, і повідомлення стає дійсним лише після того, як воно отримано особою, якій воно адресовано, то це поширюється і на ситуацію, коли повідомлення було відіслано до анулювання акцептування. У цьому випадку у трасата немає проблем. Відповідно немає значення, отримано повідомлення до чи після того, як акцептування було анульовано. Тому краще змінити формулювання другої частини статті в такий спосіб: «...якщо він був сповіщений...».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) нагадав учасникам конференції, що відповідно до нідерландського виправлення, друга частина статті 28, що починається зі слів «проте, трасат зобов'язаний...» має бути вилучена.

Згідно з цим положенням зрозуміло, що трасат анулює своє акцептування, поки вексель перебуває в його руках. Іншими словами, трасат відмовляється від переказного векселя, акцептування якого було анульовано, і віддає його власнику, що звертався за акцептуванням. Цей і всі наступні власники (навіть ті, хто претендує на права, що випливають з векселя), вивчивши вексель, знатимуть про те, що акцептування було анульовано, поки вексель знаходився в руках трасата. Відповідно до статті 28 це рівнозначно відмові в акцептуванні.

Ситуація ніяк не змінюється внаслідок того факту, що трасат до анулювання свого акцептування сповістив у письмовій формі особу, яка поставила підпис на векселі, про те, що він акцептував вексель, оскільки спеціальне письмове зобов'язання не впливає з анулювання переказного векселя – це було зроблено

лише для того, щоб певна особа одержала повідомлення про те, що трасат акцептував вексель до анулювання.

Навіть якщо трасат сповістив у письмовій формі власника, який звернувся до нього за акцептуванням, про те, що він надав акцептування, переказний вексель не перестає бути переказним векселем, акцептування якого було анульовано, тобто відповідно до статті 28 – переказним векселем, в акцептуванні якого було відмовлено. У такий же спосіб інші особи, що підписалися на векселі, й наступні його власники не зможуть за допомогою простого вивчення інструмента зрозуміти, про що було сказано в повідомленні, адресованому власнику.

Отже, можна сказати, що це повідомлення від трасата стосується лише відносин між особою, якій повідомлення було адресовано, і самим трасатом. Воно не може вплинути на відносини між трасатом та іншими особами, права яких залежать від векселя.

Врегулювання наслідків цього письмового повідомлення, посланого трасатом, знаходиться поза нормами вексельного права, а право особи, яка одержала таке повідомлення, регулюється нормами цивільного права.

Виходячи з усього сказаного, нідерландський делегат вважає, що слова, які пропонується вилучити, недоречні в уніфікованому законі про переказні векселі.

П. HERMANN-OTAVSKY (Чехословаччина) висловив думку, що учасникам конференції доцільно окремо розглянути питання про надійність обігу переказних векселів. Акцептування буде визнано недійсним тільки в тому випадку, якщо пред'явник може бути обвинувачений у навмисному перекручуванні фактів. Анулювання є самою простою формою визнання недійсності; у ньому немає нічого особистого, оскільки воно полягає у простому написі. Не можна сказати, що його наслідки регулює вексельне право, їх може регулювати цивільне право. Трасат, що акцептував переказний вексель помилково, може відповідно до обставин повідомити про цей факт особу, яка придбала вексель, або ж написати про анулювання помилкового акцептування на векселі. У цьому випадку пред'явник, який придбав вексель і знав про помилкове акцептування, не вважається сумлінним і буде обвинувачений у навмисному перекручуванні фактів. Але просте анулювання без зазначення його причини не може бути висунуте як заперечення проти сумлінного пред'явника.

ГОЛОВА підкреслив, що важливість статті 28 полягає не в тому, що в ній сказано, а в тому, що в ній не сказано. Фактично в ній міститься заперечливий принцип: один раз надане акцептування не може бути анульованим. Природно, що коли справа дійде до визнання боргу, ніхто з осіб, які підписалися на векселі, не зможе анулювати свій підпис.

Відзначалося, що акцептант, який поставив своє акцептування, і в розпорядженні якого все ще перебуває вексель, може вплинути на ситуацію й остаточно анулювати свій підпис. Немає причин розглядати цей випадок у спеціальній статті, але, якщо в уніфікованому законі не буде такого положення, акцептант зможе анулювати свій підпис, коли вексель вже не буде в його розпорядженні. Одна з

осіб, яка підписалася на векселі, також може домовитися з іншою особою про те, що анулювання буде здійснено пізніше, коли вексель вже не буде в її розпорядженні. Але чи є ця ситуація настільки ризикованою, що вимагає застереження в окремій статті?

П. *SULKOWSKI* (Польща) не погодився з суворим формулюванням, запропонованим чехословацькою делегацією. Сказати, що акцептування не може бути анульоване, означає сказати, що воно все ще існує, а якщо вважатиметься, що воно все ще має силу, то в результаті пред'явник не матиме права на безпосередній позов, передбачений у випадку відмови в акцептуванні. Однак трасат, який анулював своє акцептування, навряд чи сплатить, коли йому буде пред'явлено вексель, який підлягає сплаті. Чому в такому випадку пред'явник має позбавлятися права на позов? Та саме це впливає з чехословацької пропозиції.

На думку п. *Sulkowski*, якщо трасат анулював своє акцептування, то, за законами про переказні векселі, потрібно вважати, що він відмовив у підписі. Отже, пред'явник має право на позов. Щодо випадку, коли трасат до того, як анулювати свій підпис, поінформував у письмовій формі одну з осіб, які поставили свої підписи на векселі, то на думку п. *Sulkowski*, він має регулюватися за допомогою цивільного права. Тому це питання слід залишити на розгляд національних законодавств і недоцільно розглядати на конференції.

Таким чином, п. *Sulkowski* вважає, що найкращий варіант був запропонований нідерландською делегацією – залишити лише першу частину статті 28. Проте п. *Sulkowski* дотримується думки, що слова «поки вексель знаходиться в його руках» містять в собі певну небезпеку. Щодо цього питання існує кілька теорій. По-перше, зобов'язання особи, яка поставила свій підпис на векселі, стає чинним з моменту його викладу в письмовій формі. Це *Kreationsstheorie*. По-друге, зобов'язання особи, яка підписалася на векселі, стає чинним з моменту добровільної відмови від векселя. Це *Vertragstheorie*. По-третє, зобов'язання набуває чинності з моменту, коли вексель пускають в обіг, навіть якщо це відбувається всупереч бажанню осіб, які підписалися на ньому. П. *Sulkowski* підтримує останній варіант, оскільки в ньому враховується необхідність збереження надійності вексельного обігу. Якщо, однак, слова «поки вексель знаходиться в його в руках» будуть збережені, це призведе до того, що питання вирішуватиметься згідно з *Vertragstheorie*, оскільки ці слова вказують на трасата, який відмовився від векселя. Можна вважати, що це положення дійсне лише для випадків, коли трасат добровільно відмовився від векселя. Тому п. *Sulkowski* пропонує замінити слова «поки вексель знаходиться в його руках» словами «до того, як вексель було пущено в обіг».

ГОЛОВА запитав: як можна врегулювати випадки, коли трасат анулював своє акцептування після того, як звільнився від векселя, і чи можливі такі випадки?

П. *SULKOWSKI* не думає, що це питання має яке-небудь практичне значення. Більше того, воно схоже на те питання, що учасники конференції розглядатимуть у главі про фальсифікацію і внесення змін. Завжди можна сказати, що сума, зазна-

чена на переказному векселі, була змінена, і пред'явник, який надає доказ того, що він підписав вексель до того, як були внесені зміни, несе відповідальність лише за суму, що значилася у векселі, коли він його підписував. Те ж стосується випадків, коли акцептування анулюється після того, як трасат відмовився від векселя. Кожен пред'явник може довести, що акцептування з'явилося на векселі у певний момент, і він може скористатися правами, наданими цим акцептуванням.

Насамкінець п. *Sulkowski* висловився за нідерландську пропозицію з виправленням, яке він запропонував.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) сказав, що внесена ним пропозиція є доповненням до пропозиції, висунутої чехословацькою делегацією. Звичайно, спочатку він проголосує за цю пропозицію. Якщо вона буде відхилена, потрібно вирішити питання про тягар доведення. У норвезькій пропозиції йдеться про випадки, коли власник векселя звертається до своїх попередників для того, щоб скористатися своїм правом на позов у випадку відмови в акцептуванні. У цьому випадку пред'явник зобов'язаний довести, що в акцептуванні дійсно було відмовлено. Зазвичай для надання таких доказів досить скласти негайний протест, якщо в акцептуванні було відмовлено. У випадку, про який йдеться, коли анулюється надане акцептування, виникають сумніви щодо того, чи є протест про відмову в акцептуванні доказом того, що анулювання було здійснене у визначений термін. Це питання було порушене в зауваженнях чотирьох скандинавських урядів з приводу статті 28. Важливо врегулювати його в уніфікованому законі, і норвезька делегація висловлює надію на те, що відповідь на це питання буде ствердною.

Якщо в акцептуванні було відмовлено, то складений вчасно протест у будь-якому випадку вважається доказом того, що в акцептуванні дійсно було відмовлено, навіть якщо відмова має форму анулювання акцептування.

П. *Stub Holmboe* додав, що в той час, коли він передавав свою пропозицію в організаційний комітет конференції, датська пропозиція ще не була висунута. Ця пропозиція, на його думку, також прийнятна. Тому він підтримає датську пропозицію і проголосує на користь першої чи другої пропозиції залежно від того, яку з них буде поставлено на голосування першою.

Барон *MARKS DE WURTEMBERG* (Швеція) повідомив, що шведська делегація проголосує за чехословацьку пропозицію. Це рішення ґрунтується не на теоретичних, а на практичних міркуваннях, які, на їх думку, важливіші. Він вважає, що можливість анулювання один раз наданого акцептування робить можливими певні сумнівні процесуальні дії. Часто трапляються випадки, коли трасат шкодує про те, що підписав своє акцептування, і бажає анулювати його. Він може, наприклад, виявити після підписання, що товар, для сплати якого виписаний вексель, не був відправлений вчасно чи був доставлений у незадовільному стані. Він може потім домовитися з власником, переконавши його, можливо, за допомогою пропозиції про компенсацію повернути переказний вексель, і заявити, що анулювання відбулося поки вексель був у трасата. Якщо власник знає, що індосанти і, можливо, трасант мають добру репутацію, то він не наражає себе на економічний ризик в результаті

такої дії, тоді як трасант й індосанти втратять стосовно трасата право на позов, що надає їм акцептування. Ризик такої сумнівної угоди не усувається ні норвезьким, ні датським виправленням. Шведська делегація бачить лише одну можливість усунути цей ризик: виключити всі правові наслідки щодо анулювання акцептування. Однак, на думку шведської делегації, два виправлення, що обговорюються, особливо норвезьке, мають ряд переваг, і тому, якщо буде потрібно, проголосують за одне з них.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що італійська делегація підтримує нідерландську пропозицію з наступних причин.

Формулювання, запропоноване чехословацькою делегацією, на практиці виявиться дуже небезпечним. Вважатиметься, що трасат не несе зобов'язання, якщо він підписав переказний вексель помилково.

Рішення, запропоноване датською делегацією, що вже було підтримане кількома делегатами, дуже логічне і може бути надзвичайно корисним. Однак необхідно уникнути ускладнення формальних процедур. Якщо кожного разу, коли певна особа бажатиме анулювати що-небудь, їй потрібно буде робити офіційне повідомлення, це стане істотною перешкодою для обігу векселів. Іншими словами, датська пропозиція непрактична.

Формулювання, запропоноване німецькою делегацією, незважаючи на те, що вона усуває деякі недоліки в другій частині статті, в цілому не ліквідує їх, оскільки вираз «якщо він поінформував власника про анулювання» завжди викликатиме ускладнення.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) не підтримав пропозицію про цілковите видалення статті 28. Це рівнозначно тому, щоб залишити визначення правових наслідків анулювання акцептування за звичайним правом кожної окремої країни. Однак звичайне право не уніфіковане, і тому рішення у різних країнах будуть різними. Незручності, що звідси випливають, також збільшуватимуться тим, що в банківському праві ряду країн, у тому числі Бельгії, уже містяться визначені положення щодо цього питання. Тому зрозуміло, що необхідно зберегти в тій чи іншій формі положення статті 28.

Для того щоб узгодити, якщо це можливо, різні погляди й усунути ряд труднощів, п. *de la Vallee Poussin* запропонував таке формулювання:

«Трасат, що поставив своє акцептування на векселі, може анулювати його, поки вексель знаходиться в його руках за умови, що він повідомить власника протягом 24 годин після надання акцептування».

Небезпека укладання угоди між трасантом і трасатом, про яке сказав представник Норвегії, вигадана. Якщо вона справді є, то існуватиме в будь-якому випадку, оскільки угода може бути укладена як після, так і до акцептування. Оскільки трасатові надається обмежений час для законного анулювання свого акцептування в 24 години, то навряд чи обставини, що можуть призвести до такої угоди, виникнуть за цей час. Ймовірніше, що така угода може бути укладена до акцептування. Тому такий ризик як у випадку затвердження системи, що забороняє анулювання, так і у випадку затвердження системи, що його дозволяє.

ГОЛОВА запропонував компроміс, який готовий ухвалити глава експертного комітету п. *Percerou*: «Анулювання акцептування, здійснене акцептантом після того, як вексель був знову пущений в обіг, недійсне».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) висловив думку, що з причин, викладених п. *Giannini*, доцільно розглянути це питання в уніфікованому законі. Він звернув увагу на те, що виправлення, запропоноване німецькою делегацією, узгоджує закон з положенням англійського права, що міститься в частині XXI (I) закону про переказні векселі 1882 р. Ця обставина має велике значення, оскільки існують різні думки з цього надзвичайно складного і важливого питання.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) послався на виправлення, запропоноване головою, і поцікавився, як особа, яка акцептувала вексель, може анулювати своє акцептування після того, як інструмент був знову пущений в обіг. Він не припускає, що така ситуація взагалі можлива.

Ця стаття була передбачена для випадків, коли трасат, що надав акцептування, змінює своє рішення й анулює свій підпис до того, як повернути інструмент власнику чи банку.

ГОЛОВА запитав: чи необхідно тоді вставляти спеціальне положення в конвенцію, оскільки в момент визнання боргу таке анулювання скрізь вважається дійсним?

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) відповів, що визнання боргу не можна порівнювати з визнанням переказного векселя, оскільки в акцептанта не було в руках інструмента для підпису. Він перебував у руках власника, який просто передав його у визначений момент для підписання. З юридичного погляду, в такому випадку має дотримуватися принцип, відповідно до якого, якщо підпис було поставлено і переказний вексель був пущений в обіг, то питання про анулювання більше не може порушуватися. Але анулювати підпис можна до того, як інструмент не буде повернуто власнику.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) сказав, що в австрійському законі дуже просто сформульовано принцип, згідно з яким акцептування не може бути скасовано. Якщо учасники конференції бажають пом'якшити цей суворий принцип, вони мають обмежитися випадками, коли акцептування було скасовано до того, як трасат поінформував особу, яка підписала вексель, про своє акцептування. Немає потреби враховувати випадок, коли акцептування було скасовано після того, як вексель був пущений в обіг.

Тому, на його думку, учасники конференції мають ухвалити гаазький текст із зауваженнями, висловленими німецькою делегацією.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що порушена в статті 28 проблема, має велике значення, оскільки усім відомо, що текст векселя може бути викреслено,

тобто настільки ретельно закреслено, що неможливо буде розглянути написане. У цьому випадку виникнуть проблеми, вирішення яких має бути якомога простішим. П. *Giannini* запропонував такий текст:

«Трасат може анулювати своє акцептування векселя до того, як він знову буде пущений в обіг».

ГОЛОВА звернув увагу п. *Giannini* на те, що він сам склав схожий текст, сформульований у такий спосіб: «Анулювання акцептування, здійснене акцептантом після того, як вексель був знову пущений в обіг, недійсне».

Він також нагадав йому, що спочатку він запропонував вираз «поки переказний вексель знаходиться в його руках» замість «до того, як переказний вексель буде знову пущений в обіг», він змінив свій текст після зауважень, висловлених п. *van Nierop*. Він віддає перевагу словам «поки переказний вексель знаходиться в його руках».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) зауважив, що вираз «пущений знову в обіг» не є точним, оскільки трасат не пускає вексель в обіг.

ГОЛОВА тоді запропонував такий текст: «Анулювання акцептування, здійснене акцептантом після повернення переказного векселя, недійсне».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) нагадав учасникам конференції, що основною метою їхньої роботи є укладання закону про переказні векселі в аспекті міжнародних відносин.

У більшості випадків труднощі виникають у зв'язку з великою відстанню, що ускладнює передачу інформації про справжні обставини анулювання, про особу, яка його здійснила, про її наміри, час його здійснення тощо. Він усвідомлює, що чехословацьке виправлення є дещо суворішим, але, з іншого боку, він вважає, що третя сторона, яка діє сумлінно, не має відповідати за наслідки або помилки, допущені трасатом. Якщо трасат зробив помилку, він один має відповідати за неї. Незважаючи на це, він не позбавляється права на захист і завжди може звинуватити в навмисному перекручуванні фактів проти третьої сторони, що діє несумлінно.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив розуміння, що проблема, порушена в статті 28, може розглядатися в двох аспектах. У першу чергу, вони мають знати, чи має власник право оскарження у випадку, коли акцептування було анульованим, а в іншому випадку, чи продовжує акцептант, що анулював акцептування, нести своє зобов'язання. Це два різних аспекти проблеми. На його думку, за власником завжди має визнаватися право оскарження у випадках, коли акцептування анульоване. З погляду вексельного права, анульоване акцептування повинне розглядатися як недійсне.

Питання про те, чи продовжує акцептант, що анулював своє акцептування після повернення переказного векселя, нести зобов'язання, не має братися до уваги в ході обговорення цієї статті. Учасники конференції можуть розглянути його в ході обговорення статті під назвою «Підробка і внесення змін».

Насамкінець польський делегат запропонував як компроміс таке формулювання:

«Якщо трасат, який поставив своє акцептування на переказному векселі, анулював його, вважається, що в акцептуванні відмовлено».

ГОЛОВА зазначив, що це виправлення цілком збігається з нідерландською пропозицією.

П. *SULKOWSKI* (Польща) не погодився з головою, оскільки в нідерландському виправленні сказано «поки вексель знаходиться в його руках». Як він уже сказав, цей аспект проблеми взагалі не слід тут розглядати.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що обговорюване питання не становить великого практичного інтересу. Насправді акцептування починає розглядатися як зобов'язання трасата тільки з моменту, коли він повертає вексель. Поки вексель перебуває в нього, його рішення не вважається остаточним. Тому п. *Percerou* запропонував таке формулювання:

«Трасат може анулювати своє акцептування за умови, що він не повернув переказний вексель власникові».

Питання про те, чи відбувся обмін листами між сторонами, у ході якого трасат пообіцяв зробити акцептування, насправді є питанням про відшкодування збитку, а не питанням вексельного права.

П. *Sulkowski* мав на увазі випадок, коли вексель було украдено третьою стороною, що передала його власнику, хоча сам акцептант його не повертав. Це специфічний випадок, розглядати який учасникам конференції взагалі немає потреби.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу п. *Percerou*, який критикував його формулювання, на те, що його формулювання ідентичне формулюванню самого п. *Percerou*.

П. *PERCEROU* запропонував наступне формулювання:

«Акцептант може анулювати своє акцептування; у цьому випадку вважається, що воно є недійсним».

П. *KENNEDY* (Сполучені Штати Америки) сказав, що в нього в руках звіт секції Сполучених Штатів Панамериканської вищої комісії, що містить звіт американських законів про переказні й прості векселі, а також їхнє порівняння з рекомендаціями Гаазької конференції 1912 р., що були зроблені для досягнення більшого ступеня уніфікації юридичної і комерційної практики на американському континенті. Одним чи двома учасниками конференції була висловлена думка, що, можливо, результати дискусій на секції Сполучених Штатів Панамериканської вищої комісії будуть цікаві учасникам конференції. Секція Сполучених Штатів зробила такі зауваження стосовно статті 28:

«Вона відповідає закону Сполучених Штатів, згідно з яким акцептування завершується за допомогою передачі чи повідомлення. Побічно, вона узгоджується з кодексами Перу і Сальвадору, у яких сказано, що акцептування не може бути анульоване, коли вексель повернуто власникові, але не йдеться про анулювання до повернення. В Аргентині, Бразилії, Чилі, Еквадорі й Уругваї вважається, що один раз підписане акцептування не може бути викреслене чи анульоване, навіть якщо вексель ще не повернуто власнику. Очевидно, в Коста-Риці дотримуються такого ж правила, оскільки в кодексі сказано, що один раз надане акцептування не може бути відкликано, за винятком викладеного вище».

Тут було зроблено зауваження стосовно статті 27 уніфікованого закону:

«У ній не виключаються визначення, що відповідають вищевказаним визначенням закону Сполучених Штатів і британського закону про переказні векселі».

Комісія дійшла такого висновку:

«Питання не має великого значення, але оскільки вважається, що перевага надається англоамериканській практиці і положенням гаазького проекту, необхідно, щоб ця стаття стала загальноприйнятною».

Оскільки Панамериканська вища комісія, виконавши вищевказану роботу, дійшла практично таких же висновків, як і учасники даної конференції, він сподівається, що процитоване вище справді буде корисним.

П. *ASSER* (Нідерланди) зауважив, що дискусія переключилася на питання, пов'язані з редагуванням. Виправлення, найменш схожі з текстом статті 28, – це чехословацьке виправлення; тому воно має бути негайно поставлене на голосування. П. *Asser* висловився за це виправлення, що відповідає нідерландському закону. Питання, пов'язані з редагуванням, мають бути передані на розгляд спеціальному комітету, призначеному з цією метою.

ГОЛОВА зазначив, що ситуація має більш складний характер. У різних виправленнях, що були передані на розгляд, є окремі моменти, що стосуються сутності питання. Учасники конференції мають висловитися з приводу цих різних концепцій. Текст п. *Percerou* і текст п. *Giannini* ідентичні. В одному сказано: «Трасат може анулювати своє акцептування на векселі до того, як він буде пущений знову в обіг», а в іншому: «Трасат може анулювати своє акцептування, за умови що він не повернув вексель власнику». Автори цих двох пропозицій мають запропонувати єдиний текст.

П. *EIGTVED* (Данія) поцікавився, на кого покладається тягар доведення у випадку анулювання векселя до повернення його власникові. Він готовий відкликати свою пропозицію за умови, що буде зрозуміло, яким чином ухвалюється офіційне рішення з цього приводу.

ГОЛОВА відповів, що в статті 28 не розглядається питання про доказ.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) віддав перевагу тексту експертів, незважаючи на викликані ним заперечення. Відповідно до цього тексту, якщо акцептуван-

ня анульовано, то воно вважається недійсним, а трасат несе відповідальність за своє анулювання перед власником, якому він повідомив про своє акцептування. Це правило здається практичним і справедливим. У положенні, запропонованому п. *Percerou*, не сказано про відповідальність трасата, а п. *Quassowski* вважає, що необхідно обговорити таке положення. Тому він висловився за текст експертів за умови внесення незначних спрощень, які він уже запропонував раніше.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловив думку, що усі пропозиції про виправлення, представлені на розгляд комітету, мають бути передані на розгляд підкомітету, що складається з делегатів, які запропонували їх. У такий спосіб кількість виправлень зменшиться, а учасники конференції розглянуть ряд конкретних пропозицій, за якими можна буде легко прийти до певного рішення.

П. *Vischer*, як і німецький делегат, вважає, що стаття 28 у її гаазькому варіанті найбільш чітко сформульована. Однак він був би вдячний за надання часу на роздуми, щоб проголосувати, повністю зорієнтувавшись у фактах.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) повідомив учасникам конференції, що текст статті 28 уже включено до сіамського кодексу. Німецький делегат пропонує деякі редакційні виправлення, і він хоче знати до голосування, в чому саме вони полягають.

П. *SHIMADA* (Японія) сказав, що японська делегація підтримує німецьку пропозицію.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) побажав поставити таке ж запитання німецькій делегації. Наскільки він зрозумів, єдиною метою виправлення є рішення, що стосується письмового повідомлення, і він би хотів знати, чи справді це так.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) зазначив, що учасники конференції проголосували за такий текст статті 24:

«Акцептування виражається словом «акцептований» чи іншим ідентичним виразом і підписується трасатом».

Тепер щодо анулювання акцептування. Слово «викреслювання» (анулювання) справді не дуже точне, тому барон *Carton de Wiart* цікавиться, чи можна, незалежно від того, який текст буде ухвалено щодо сутності питання, додати такий параграф: «Намір анулювати акцептування має виражатися словами «акцептування скасовується» чи рівнозначними словами, підписаними акцептантом із зазначенням дати». Цього виправлення буде досить для того, щоб відповісти на зауваження скандинавських делегацій. Воно матиме значення, якщо будуть прийняті виправлення, запропоновані попередніми виступаючими.

Барон *Carton de Wiart* визнає необхідність бути дуже обережними в усьому, що стосується формулювань у переказних векселях. Це серйозне зауваження. Однак учасники конференції прийняли формулювання для акцептування; було б логічно ухвалити й формулювання для випадку з анулюванням акцептування.

П. *ARCANGELI* (Італія) запитав: чи має акцептування бути датованим?

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) відповів негативно. На його думку, учасники конференції мали б це обумовити, але, можливо, важливіше датувати анулювання акцептування, ніж саме акцептування.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що якщо пропозицію п. *Percerou* чи п. *Giannini* буде прийнято, це виправлення, мабуть, зайве.

ГОЛОВА попросив авторів різних виправлень порадитися до наступного засідання, щоб можна було дійти єдиного рішення, підтриманого більшістю.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що буде простіше дійти єдиного рішення, якщо учасники конференції висловляться по суті питання, проголосувавши за чехословацьку пропозицію. Якщо цю пропозицію буде відхилено, потрібно спробувати дійти згоди щодо тексту експертів.

ГОЛОВА прийняв цю пропозицію і поставив чехословацьку пропозицію на голосування.

Чехословацьке виправлення було відхилене 18 голосами проти 7.

ОДИНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

19 травня 1930 року, 15:30

Голова: п. *J. Limburg*.

15. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 29

П. *DA MATTA* (Португалія) висунув на розгляд таке виправлення:

«Сплата переказного векселя може гарантуватися стосовно цілої суми чи її частини авалем. Ця гарантія може бути надана третьою особою чи особою, що підписала вексель як договірну сторону».

В інтересах торгівлі необхідно надати максимум свободи сторонам. Крім урахування умов, що можуть змінювати характер авалю, авалістові потрібно дозволити обмежувати його дії. Кожний має право як обмежувати, так і розширювати свої зобов'язання. Може бути так, що особа, готова гарантувати зобов'язання за певних умов і на визначену суму, не бажає брати на себе зобов'язання за інших умов. З другого боку, наскільки відомо п. *da Matta*, у принципі, з законодавчого погляду немає причин не приймати ідею, що міститься в португальському виправленні. Більше того, у статті 304 португальського Торгового кодек-

су міститься цей принцип, і розглянуте положення постійно застосовується на практиці в Португалії.

На думку п. *da Matta*, можна обмежувати аваль частиною суми.

П. *SULKOWSKI* (Польща) не прийняв пропозицію португальської делегації. Він вважає, що максимум зусиль доцільно докласти для того, щоб не ускладнювати операції з переказними векселями. А висловлена пропозиція ускладнить юридичну ситуацію. Щоб зберегти простоту операцій з переказними векселями, необхідно відхилити принцип, відповідно до якого переказні векселі можуть підлягати оплаті вроздріб. З цієї причини п. *Sulkowski* висловився проти ідеї, щоб аваль міг бути наданий на частину суми.

Після голосування португальське виправлення було прийняте 10 голосами проти 9.

Статтю 29 з виправленнями було прийнято в першому читанні.

Стаття 30, параграф 1

ГОЛОВА нагадав, що французька делегація зробила зауваження щодо статті 30. Французька делегація пропонує, щоб у формі положення чи конвенції в якій-небудь іншій формі було обговорено таке:

«Відступаючи від статті 30, параграфа 1 уніфікованого закону, кожна договірна сторона має право ухвалити рішення, що на її території аваль може бути наданий за допомогою окремого документа, у якому зазначене місце, де він складений».

Обґрунтування:

«Аваль у формі окремого документа дуже зручний. По-перше, сторона, що надає гарантію за допомогою свого підпису, може не захотіти, щоб переказний вексель був в обігу з застереженням про аваль, яке припускає, що зацікавлені особи не цілком упевнені в його платоспроможності. По-друге, часто аваль застосовується не до конкретного переказного векселя, а до всіх переказних векселів, що їх трасант може виписати на трасата за певний період на визначену суму».

Голова переконаний, що доцільно обговорити французьку пропозицію з параграфом 1. Однак це не означає, що якщо пропозицію буде прийнято, потрібно вносити виправлення в параграф.

Постає питання: чи є аваль, який у Франції може бути представлений окремим документом, просто цивільною гарантією, чи це вексельний аваль?

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що аваль у формі окремого документа часто використовується у Франції. Це не звичайна, а комерційна гарантія. Чи справді це аваль? На цей рахунок думки розбігаються. Особисто п. *Percerou* не вважає, що такий аваль може вважатися вексельним авалем у буквальному значенні слова, тому що аваль не написаний на векселі. Він не встановлює безпосередній зв'язок між авалістом і наступними власниками. Він надається окремому власнику і необов'язково буде автоматично передаватися із самим векселем.

ГОЛОВА вважає, що це питання має обговорюватися під час розгляду статті 31, у якій обумовлено, що аваль надається на переказному векселі чи на алонжі.

З іншого боку, у статті 31(а) обумовлено, що попередні положення не застосовуються до того, що ми називаємо авалем у формі окремого документа.

Щодо самого принципу, то якщо голова правильно зрозумів п. *Percerou*, аваль у формі окремого документа є не вексельним документом, а спеціальною комерційною гарантією, що має велике значення у Франції, де існують комерційні суди. Чи доцільно розглядати це питання в уніфікованому законі, що складається учасниками конференції? Він переконаний, що краще залишити це питання на розгляд самих країн. Наприклад, можна сказати, що аваль у формі окремого документа не є вексельним документом, і учасники конференції не вважають, що доцільно спинятися на цьому питанні. Отже, статтю 31(а) можна проминути. Якщо учасники конференції поділяють цю думку, то ситуація істотно спрощується.

П. *PERCEROU* (Франція) дав таке пояснення щодо авалю у формі окремого документа.

Для бенефіціара авалю у формі окремого документа, яким звичайно є банкір, аваль має такі ж правові наслідки, як і вексельний аваль. Якщо, однак, бенефіціар перевраховує векселі, включені в аваль у формі окремого документа, то аваль не може бути передано дисконтеру, оскільки він не зазначений в інструменті. Він може бути переданий тільки за допомогою окремого документа передачі і справді функціонує як вексельний аваль, але не передається автоматично з переказним векселем.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) пояснив, що звичай використання авалю у формі окремого документа все більше поширюється в комерційному світі. Представники Міжнародної торговельної палати уважно вивчили це питання і дійшли висновку, що італійські й французькі банкіри охоче виступають на захист такого виду авалю.

П. *Troullier* навів практичний приклад використання авалю у формі окремого документа.

Солідний підприємець зацікавлений в одному зі своїх клієнтів, який на даний момент обмежений у коштах. Підприємець може надати кошти клієнтові, але аваль на векселі свідчитиме, що підприємець надає перевагу певній особі, у результаті чого він може втратити інших клієнтів. У такому випадку клієнт приходить до підприємця і пояснює, що має потребу в коштах. Підприємець йде до банкіра і гарантує за допомогою окремого документа, що він сплатить рахунки цього клієнта на певну суму протягом певного часу. Таким чином, необов'язково, щоб про існування авалю було відомо комусь ще, крім трьох договірних сторін. Тому, як пояснив п. *Percerou*, аваль у формі окремого документа не передається. Проте торговці виступають на його захист, і п. *Troullier* було доручено від імені Міжнародної торговельної палати виступати за його збереження.

З погляду вексельного права це питання є юридичним, і він не хотів би його обговорювати. Однак, загальноприйнята думка полягає в тому, що аваль у формі

окремого документа має бути прирівняно до вексельного авалю щодо можливих процесуальних дій.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в статті 142 французького Торгового кодексу обумовлено, що «ця гарантія (аваль) надається третім особам на самому векселі чи за допомогою окремого документа», тоді як в інших правових системах аваль у формі окремого документа не згадується. Проте на практиці проблема існує і має певне значення. П. *Giannini* вважає, що питання має обговорюватися більш широко.

Як сказав п. *Percerou*, аваль у формі окремого документа не входить до вексельного права, однак зараз його можна ввести у вексельну процедуру. З одного боку, не можна сказати, що учасникам конференції не слід розглядати це питання. З іншого, можна запитати: чи є справді ця проблема досить назріла, щоб включати відповідне рішення до уніфікованого закону? І чи не краще учасникам конференції обмежитися застереженням?

Зі свого боку п. *Giannini* не бачить ніяких переваг у статті 31(a), де сказано, що попередні положення не застосовуються до того, що ми називаємо авалем у формі окремого документа. Ця стаття не зовсім зрозуміла, а зауваження до неї, зроблені з метою пояснення, не роблять її зрозумілішою. Тому немає причин для включення її до уніфікованого закону. Чи потрібно робити застереження? Французька делегація запропонувала текст, який, на думку п. *Giannini*, означає, що кожна договірна сторона має право врегулювати цю проблему у своєму національному законодавстві. Водночас він упевнений, що французька делегація згодна, що це конкретне рішення окремої держави має визнаватися на міжнародному рівні. Тому потрібно додати відповідну пропозицію, інакше застереження не досягне своєї мети. Однак тоді постає питання про те, чи можна в уніфікованому законі обумовити, що конкретне рішення конкретної держави має бути визнане на міжнародному рівні? Отже, необхідно повернутися до того, що можна назвати сутністю проблеми.

Але чи тільки негативне рішення може бути ухвалене? Італійська делегація розглядає проблему в більш широкому плані. Учасники делегації переконані, що не можна ігнорувати певні тенденції, пов'язані з позавексельною гарантією кредитних інструментів. Ці тенденції з кожним днем стають усе більш явними і заслуговують на увагу. Італійська делегація передала на розгляд учасників конференції такі рекомендації:

«Щодо застосування на практиці позавексельних гарантій для кредитних інструментів учасники конференції рекомендують, щоб Міжнародний інститут цивільного права досліджував проблеми, пов'язані з гарантіями і страхуванням вексельних боргів у рамках загальної системи переказних векселів і, зокрема, в зв'язку з авалем».

Італійська делегація вважає, що на даний момент небажано включати статтю 31(a) чи застереження французької делегації.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції можуть проголосувати за цю рекомендацію після завершення роботи. Особисто він схиляється до того, щоб обу-

мовити в статті: «Аваль надається на переказному векселі чи на алонжі (на окремому документі)». Тоді відпаде необхідність у статті 31(а).

Якщо ця пропозиція викликає заперечення, доцільно було б додати кілька слів до статті 31(а): «Попередні положення не застосовуються до того, що називається авалем у формі окремого документа, що регулюється національним законодавством».

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що рекомендація п. *Giannini* дуже цікава. Питання про загальні правила стосовно позавексельних гарантій заслуговує на уважний розгляд. Однак це, швидше, питання майбутнього, а аваль у формі окремого документа, навпаки, має бути розглянутий у законі зараз. Щодо цього є позитивні рішення у законах, і не можна забувати про це. П. *Percerou* переконаний у тому, що застереження французької делегації обґрунтоване й матиме такі самі наслідки, як і застереження, запропоноване в Гаазі. П. *Giannini* зазначив, що в застереженні немає пропозиції: «Ці векселі будуть вважатися дійсними в інших державах», але це не може стосуватися авалю у формі окремого документа, оскільки цей аваль не вказується в переказному векселі. Проте застереження має на увазі, що законність передачі, зробленої у Франції, буде визнана іншими державами. Очевидно, що якщо статтю 31(а) буде доповнено словами, запропонованими головою, то в самому застереженні відпаде потреба, оскільки відповідно до тексту конвенції за кожною державою визнається право на врегулювання авалю у формі окремого документа таким чином, яким вона вважає за потрібне. Учасники конференції мають ухвалити найбільш раціональне рішення.

ГОЛОВА не заперечує проти введення в статтю 30 слів: «Аваль надається на переказному векселі чи на алонжі (на окремому документі)». Так, аваль у формі окремого документа часто використовується у Франції і Бельгії. В інших країнах такого авалю немає, а в Англії аваль взагалі невідомий. Тому, яке заперечення може бути висунуте на пропозицію вставити слова «чи на окремому документі»? Якщо будуть заперечення, то з боку Франції. Ця країна може заперечити: «Таким чином, цей аваль, безумовно, є вексельним документом, тоді як у Франції це питання ще не з'ясоване».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) зазначив, що в нідерландському законодавстві визнається аваль у формі окремого документа. Він підтримав пропозицію голови. Аваль у формі окремого документа на практиці є звичайним авалем. Аваль на переказному векселі використовується дуже рідко й частіше має форму окремого документа. У Нідерландах використовується тільки останній, і така ж ситуація у Франції і Бельгії; більш того, в майбутньому аваль використовуватиметься ще більше. Особа, яка надає аваль, не бажає надавати його на переказному векселі, щоб не завдати шкоди кредиту особи, якій аваль надається. Сплата до виплати стає дедалі більш вживаною і має братися до уваги. Вона практично завжди робиться за допомогою платіжних доручень на покупця чи дисконтованих банком. Ці платіжні доручення гарантуються чи страхуються страховими компаніями. Останнє свідчить про те,

що передача здійснюється набагато простіше за допомогою надання авалю у формі окремого документа банку, який редисконтує платіжні доручення.

Тому п. *van Nierop* підтримує пропозицію голови про те, щоб обумовити, що аваль надається на переказному векселі чи на алонжі (на окремому документі)».

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що пропозиція голови є нелогічною. Запитання стосується одного аспектів загальної проблеми; тому п. *Giannini* запропонував, щоб Міжнародний інститут приватного права досліджував питання про гарантування і страхування вексельних боргів у рамках загальної системи переказних векселів і, зокрема, у зв'язку з авалем. Як і представник Нідерландів, він переконаний, що в майбутньому проблема знову постане у зв'язку з загальною системою гарантій і страхування. П. *Giannini* зазначив, що така проблема уже виникла в Італії. Вона зважається в рамках системи гарантій і тому потребує більш детального вивчення. Утруднення можуть бути пов'язані з додатковими гарантіями, зокрема, з можливим шахрайством. Однак на даний час ця проблема ще не досить назріла, щоб бути предметом дискусії. Не можна вимагати, щоб у законодавствах, у яких прийнята ця система, відмовилися від неї; тому потрібно провести необхідні дослідження. П. *Giannini* додав, що не бачить перешкод для обговорення викладених ним рекомендацій пізніше. Нині учасники конференції мають повернутися до формулювання статті 5 Гаазької конвенції, яка аналогічна пропозиції французької делегації.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) погодився з головою в тому, що стосується застереження, запропонованого французькою делегацією. Законодавче рішення залежить від того, чи є аваль у формі окремого документа дійсним авалем чи звичайною гарантією. В останньому випадку немає потреби в застереженні. Надаючи докази, потрібно знати, чи застосовуються спеціальні положення, що регулюють справжній аваль, до авалю у формі окремого документа чи ні. У параграфі 2 статті 31 сказано, що зобов'язання аваліста дійсне, навіть якщо гарантоване ним зобов'язання не дійсне з будь-якої причини, крім дефекту форми. З цього положення випливає, якщо, наприклад, підпис акцептанта підроблений, зобов'язання аваліста залишається дійсним. П. *Quassowski* переконаний, що це не стосується випадку з авалем у формі окремого документа.

Наступний приклад ілюструє розбіжності між звичайною гарантією й авалем. Припустимо, що аваль був поставлений під підписом трасанта, але з якоїсь причини підпис трасанта не дійсний. Однак зобов'язання аваліста залишається в силі. Якщо ж для боргу, що виявився не дійсним, була надана звичайна гарантія, вона також вважається не дійсною. Відповідно до звичайного права дійсність гарантії залежить від дійсності основного боргу, тоді як дійсність авалю не залежить від дійсності вексельного боргу, для якого аваль був наданий. П. *Quassowski* переконаний, що це положення не поширюється на аваль у формі окремого документа, оскільки такий аваль вважається лише звичайною гарантією.

Можна висунути кілька заперечень на пропозицію голови вважати аваль у формі окремого документа ідентичним справжньому авалю. Іноді стверджують, що вимоги, пов'язані з авалем, не поширюються на особу, яка набуває вексель.

З іншого боку, параграф 2 статті 31 не застосовується до авалю у формі окремого документа. Якби сам аваль у формі окремого документа був введений у закон, усі ці розбіжності стерлися б, і п. *Quassowski* упевнений, що це ні в якому разі не відповідало б намірам французької делегації.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) вважає, що важко визначити розбіжності між авалем у формі окремого документа і звичайною гарантією. Однак питання, якого торкнувся п. *Quassowski*, необов'язково розглядати окремо.

П. *DA MATTA* (Португалія) погодився з нідерландською делегацією. Безумовно, відповідно до принципів сучасного вексельного права аваль у формі окремого документа є спірним. Якщо причини існування переказного векселя містяться в ньому самому, то в нього також має бути включено аваль. Не можна стверджувати, що аваль, який не міститься в інструменті, також може мати вексельні правові наслідки. Проте п. *da Matta* приймає практичні міркування, запропоновані нідерландським делегатом. У статті 35 португальського законодавства міститься таке положення:

«Аваль може бути написаний на переказному векселі чи наданий у формі окремого документа в звичайному листі».

Це положення все частіше застосовується в Португалії.

ГОЛОВА звернувся до учасників конференції з пропозицією проголосувати за наступну пропозицію нідерландської делегації, що, на його думку, задовольнить французьку делегацію: «Аваль надається на переказному векселі чи на алонжі (на окремому документі)».

У результаті голосування цю пропозицію було відхилено 16 голосами проти 7.

ГОЛОВА, з огляду на те, що виправлення було відхилено, запропонував обговорити статтю 31(a) у такому формулюванні:

«Попередні положення не застосовуються до того, що називаємо «авалем у формі окремого документа», який регулюється національними законодавствами».

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що це положення не слід включати до уніфікованого закону. Воно має бути включене в статтю 5 конвенції.

ГОЛОВА нагадав, що, укладаючи проект уніфікованого закону, експерти включили статтю 31(a), зберігши й статтю 5 конвенції. Він пропонує обговорити зараз це питання. Редакційний комітет має вирішити, чи вилучати яку-небудь з цих двох статей.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) зазначив, що текст статті стосується того, що «називається авалем у формі окремого документа», ніби це офіційно встановлена назва угоди. Однак це не так. Тому він пропонує формулювання: «Попередні положення не застосовуються до авалю у формі окремого документа». Більш загальне формулювання могло б бути більш прийнятним.

ГОЛОВА прийняв виправлення і запропонував проголосувати за нього.

П. ASSER (Нідерланди) запитав голову, чи залишається в силі його пропозиція додати до статті слова «який регулюється національними законодавствами договірних держав»? У цьому випадку бажано було б сказати, що в національному законодавстві регулюються всі питання, за винятком надання авалю у формі окремого документа статусу документа з вексельними наслідками. Чи зможуть держави ввести до своїх законів положення, згідно яким аваль у формі окремого документа буде еквівалентний вексельному авалю?

ГОЛОВА відповів, що це зважуватиметься у законодавствах. У статті 5 конвенції говориться:

«Правові наслідки взятого для порятунку кредиту зобов'язання особи, яка надає аваль, і акцептанта регулюються законами, що застосовуються до зобов'язання особи, якій надається аваль чи акцептування для порятунку кредиту».

Редакційний комітет узгодить цю статтю зі статтею 31(а). Для того щоб уникнути ускладнення дискусії, краще проголосувати тільки за статтю 31(а) у такому вигляді, у якому вона сформульована в уніфікованому законі, але з виправленням барона *Carton de Wiart*. Потім учасники конференції вирішать, що робити зі статтею 5 конвенції.

П. ASSER (Нідерланди) запитав, чи зберігається за договірними сторонами право врегулювати це питання при голосуванні?

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) відповів, що це право зберігається.

П. ASSER (Нідерланди) висловив думку, що в такому випадку рішення вже було прийнято.

ГОЛОВА сказав, що відповідно до статті 31(а) аваль у формі окремого документа виходить за рамки уніфікованого закону.

П. ASSER (Нідерланди) висловив розуміння, що це питання має бути залишене на розгляд держав.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що в обговорюваному проекті конвенції немає статті 5, і запропонував, щоб стаття 31(а) була прийнята в такому формулюванні:

«Попередні положення не застосовуються до авалю у формі окремого документа».

Стаття 5 Гаазької конвенції потім буде повторно вставлена в конвенцію, але посилання має бути зроблене не на статтю 30, а на відповідну статтю.

ГОЛОВА зазначив, що формулювання, запропоноване п. *Giannini*, ідентичне формулюванню в підготовчих документах на сторінці 58, оскільки дієслово «застосовуватися» мало відрізняється від дієслова «стосуватися».

П. *Giannini* має пам'ятати про те, що в статті 5 конвенції немає посилання на статтю 30. Стаття 5, яку процитував голова, міститься на сторінці 23 підготовчих документів і є частиною проекту конвенції, що обговорюватиметься на конференції. А стаття 5, яку процитував п. *Giannini*, – на сторінці 43 підготовчих документів і входить у Гаазьку конвенцію 1912 р.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що це положення повторюється у французькій пропозиції.

СЕКРЕТАР сказав, що стаття 31(а) передбачає такі ж правові наслідки.

ГОЛОВА додав, що саме з цієї причини експертний комітет також включив статтю 31(а) до уніфікованого закону.

П. *PERCEROU* (Франція) вважає, що учасники конференції зіткнулися з двома питаннями – різними, але пов'язаними між собою.

Якщо не буде досягнуто згоди про те, що аваль у формі окремого документа має бути предметом єдиних правил (і це має бути обумовлено в уніфікованому законі), необхідно, в першу чергу, з'ясувати, чи не означає умовчування цього питання в уніфікованому законі заборону на аваль у формі окремого документа для країн, що приєдналися до конвенції. На його думку, це очевидно, але краще чітко обумовити це.

Крім цього, якщо кожна країна має право врегулювати аваль у формі окремого документа на свій розсуд, залишається відкритим питання про колізії законів. Якщо, наприклад, у французькому законі залишиться аваль у формі окремого документа, тоді як в інших він буде заборонений, які ж умови щодо авалю у формі окремого документа регулюватимуться у французькому законі? На даний момент ця проблема з колізією законів не вирішена.

Що стосується першого питання, то було б бажано вирішити його негайно й ліберально, тобто, залишивши за державами право врегулювати аваль у формі окремого документа, підписаний на їх території, за правилами, які вони вважають потрібними. Це право може бути чітко виявлене двома способами.

Або стаття 31(а) проекту закону, складена експертами, буде збережена і доповнена формулюванням, запропонованим головою: «Попередні положення не застосовуються до авалю у формі окремого документа, що регулюється національним законом кожної договірної держави». Або, що було б бажано, статтю 31(а) буде виключено, а до конвенції ввійде стаття, подібна до статті 5 Гаазької конвенції.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції проголосувати за статтю 31(а) у такому вигляді:

«Попередні положення не застосовуються до авалю у формі окремого документа, що регулюється національним законодавством кожної держави, що беруть участь в договорі».

У разі потреби можна попросити редакційний комітет перенести цю статтю із закону в конвенцію.

П. *DIENA* (Італія) зауважив, що таке вирішення питання про закон, застосований до авалю у формі окремого документа, було б упередженим. Єдиний намір полягає в тому, щоб висловити ідею про вихід цього питання за рамки конвенції і дозволити кожній державі врегулювати його найкращим, на її погляд, способом.

Виходячи з цього, голова запропонував, щоб учасники конференції проголосували за статтю 31(а) у такому формулюванні, яке пропонується в підготовчих документах. Редакційний комітет має обговорити, чи необхідне посилення на національне законодавство.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що простіше було б вилучити статтю 31 (а) і включити в конвенцію застереження, що надає кожній державі право сформулювати правила для авалю у формі окремого документа, представленого на її території.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підтримав пропозицію п. *Percerou*. Він також за видалення статті 31(а) і введення застереження про аваль у формі окремого документа.

П. *SULKOWSKI* (Польща) також вважає, що це питання не повинне бути включене до уніфікованого закону, оскільки практика використання авалю у формі окремого документа не є загальною. Тому він підтримав пропозицію п. *Percerou*.

На думку п. *QUASSOWSKI* (Німеччина), було б неправильно згадувати в уніфікованому законі аваль у формі окремого документа. Якщо він буде згаданий у законі, то можуть зникнути розбіжності між власне авалем і авалем у формі окремого документа. Однак це не просто питання редагування, а питання сутності, яке мають вирішити учасники конференції.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) дав деякі пояснення і сказав, що бразильська делегація підтримує думку п. *Percerou*.

П. *ASSER* (Нідерланди) запитав п. *Percerou*, чи має він намір залишити виправлення французької делегації для того, щоб положення статті 5 Гаазької конвенції були включені в закон.

П. *PERCEROU* (Франція) попросив учасників конференції, якщо буде прийняте рішення видалити статтю 31(а), підтримати застереження, подібне до статті 5 Гаазької конвенції.

П. *ASSER* (Нідерланди) підтримав пропозицію п. *Percerou*.

ГОЛОВА, підбиваючи підсумки дискусії, сказав, що учасники конференції можуть проголосувати, як за вилучення статті 31(а), так і за включення французького застереження в конвенцію.

Учасники конференції вирішили вилучити статтю 31(а) і включити французьке застереження в конвенцію.

Стаття 30, параграф 1, 2 і 3

Параграфи 1, 2 і 3 було прийнято в першому читанні.

Стаття 30, параграф 4

ГОЛОВА подав на розгляд наступне виправлення, запропоноване італійською делегацією для останньої пропозиції:

«У протилежному випадку вважається, що аваль наданий особі, яка акцептувала переказний вексель, чи (якщо вексель неакцептований) трасантові, незалежно від того, де поставлено підпис».

Чехословацька делегація запропонувала таке виправлення до пропозиції:

«У протилежному випадку вважається, що він наданий акцептантові, а якщо переказний вексель ще не був акцептований, – трасантові».

ГОЛОВА запитав, на чію користь надається аваль, якщо він надається до акцептування переказного векселя?

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що відповідно до принципу, який лежить в основі італійської пропозиції, і тексту експертів, аваль надається особі, яка несе найбільше зобов'язання, тобто трасантові, якщо він акцептував вексель. Це фундаментальний принцип вексельного права. Якщо вексель акцептований пізніше згідно з загальними принципами, яким він підкоряється, ситуація розглядається відповідно до основної дії. Можливі два випадки. Перший – коли різні заяви (заява про аваль, заява про акцептування) датовані. У цьому випадку рішення проблеми може бути знайдене в самому векселі, оскільки власник зобов'язаний знати, чи був аваль наданий до акцептування. Тут італійська пропозиція не викликає труднощів. У другому можливому випадку датована заява відсутня, і власник має право вважати, що аваль був наданий трасантові, якщо він акцептував його, оскільки в цілому рішення має впливати із самого векселя.

П. *SRB* (Чехословаччина) Зауважив, що по суті італійське і чехословацьке виправлення схожі. Однак італійська делегація додала слова «незалежно від того, де поставлено підпис». У параграфі 3 статті 30 сказано: «Вважається, що він може складатися з простого підпису аваліста, поставленого на лицьовій стороні векселя, крім випадку з підписом трасата чи трасанта».

Чи можуть слова «незалежно від того, де поставлений підпис» означати, що досить підпису на зворотному боці векселя?

П. *ARCANGELI* (Італія) відповів, що у всіх країнах визнається принцип, відповідно до якого застереження про аваль недостатньо для визначення сторони, на користь якої надається аваль. Щоб вирішити це питання, експерти запропонува-

ли текст, який ми бачимо в їхньому проекті, і до якого італійська делегація запропонувала своє виправлення. Можливо й недоцільно формулювати цей принцип, оскільки він і так використовується. Однак італійська делегація вважає, що краще виключити всяку можливість сумніву, роз'яснивши, що аваль може бути обумовлений як в одному місці, так і в іншому.

П. *SRB* (Чехословаччина) пояснив, що він хоче знати, чи досить підпису аваліста, поставленого на зворотному боці векселя.

П. *ARCANGELI* (Італія) відповів, що його особиста думка з цього приводу така: навіть якщо підпис аваліста було поставлено на зворотному боці векселя, потрібно враховувати думку експертів. Італійська делегація згодна з експертами щодо самого принципу і сподівається на згоду експертів з тим, що аваль може бути поставлений або на зворотному, або на лицьовому боці векселя.

П. *SRB* (Чехословаччина) поцікавився, чи не можуть слова «незалежно від того, де поставлено підпис» розглядатися як такі, що частково скасовують положення параграфу 3 статті 30.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) сказав, що останній параграф статті 30 починається з формулювання принципу – в авалі має бути зазначено, для кого він надається. Спірне питання полягає в наданні спеціальної гарантії на користь трасанта. Однак це не настільки важливе питання, оскільки в параграфі 3 статті 31 обумовлено, що аваліст, сплачуючи за переказним векселем, має право «звертатися до особи, якій він надав гарантію, і до поручителів цієї особи».

Не бажаючи нав'язувати це як модель (оскільки делегати не можуть посилятися на свої національні законодавства як основний аргумент, тому що учасники конференції намагаються укласти закон, який буде прийнятним для всіх країн), він вважає за потрібне у даному конкретному випадку звернути увагу на наступне положення бельгійського закону: «Аваліст несе зобов'язання разом із трасантом і індосантом, якщо тільки між сторонами не домовлено про протилежне». Чи не задовольнить це рішення усі висловлені побажання і чи не узгоджено воно з останнім параграфом статті 31?

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) зазначив: у багатьох законодавствах обумовлено, що у випадку виникнення сумнівів вважається, що аваль був наданий на користь акцептанта, а за відсутності акцептування – на користь трасанта. Подібне положення наявне в угорському, болгарському, італійському, румунському, перуанському і японському законах. З іншого боку, у французькій юриспруденції, вважається, що аваль був наданий трасантові, оскільки аваліст, що сплатив за векселем, може повернутися тільки до трасанта, але не до індосантів, і п. *Namitkiewicz* вважає, що таке рішення більш вдале.

У зв'язку з першою частиною параграфу 4 статті 30 виникають сумніви випадку, коли, наприклад, підпис було поставлено біля підпису індосанта на зворотному

боці векселя без вказівки особи, якій надається аваль. У проекті експертів сказано, що у випадку сумнівів, коли не зазначено особу, на користь якої було надано аваль, слід вважати, що він був наданий трасантові.

Однак, якщо підпис особи, що не є індосантом, поставлено на зворотному боці векселя, вважається, що аваль було надано на користь індосанта. Якщо обумовлено, що за відсутності будь-яких вказівок вважається, що аваль було надано на користь трасанта, то, на думку п. *Namitkiewicz*, для уникнення сумнівів слід домовитися про те, що місце, де поставлено підпис аваліста, не повинне братися до уваги. Ця ідея дуже добре сформульована у фразі італійського виправлення: «...незалежно від місця, де поставлено підпис».

П. *SRB* (Чехословаччина) сказав, що після пояснень п. *Arcangeli*, думка якого збігається з думкою чехословацької делегації, остання відкликає своє виправлення і погоджується з італійською пропозицією.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) повідомив, що формулювання, яке міститься в проекті закону експертів, збігається з німецьким законом і уявляється йому простішим і більш практичним, ніж італійська пропозиція. Відповідно до останнього в першу чергу буде існувати гарантія для трасанта, а після акцептування – для акцептанта. До деякої міри це складне правило. Однак це не основна причина, з якої п. *Quassowski* віддає перевагу тексту експертів. Є й інша, більш переконлива причина, а саме – той факт, що аваліст може надавати гарантію тільки в останню чергу; він може в кінцевому підсумку нести зобов'язання, крім випадку, коли існує домовленість про протилежне, і така домовленість має бути передбачена і врахована в законі.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що його делегація відкликає своє виправлення.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) висловив побажання – ще до того, як учасники конференції проголосують за статті, упевнитися, що його тлумачення статті правильне. У статті сказано: «В авалі має бути зазначено, на користь кого він надається». Відповідно до нідерландської юриспруденції аваль, що поставлений під підписом тієї чи іншої особи, вважається наданим на користь цієї особи. Таким чином, це положення, на думку нідерландського судді, відповідатиме змісту статті 30. Чи така сама думка експертів?

ГОЛОВА вважає, що якщо сказано, що «в авалі має бути зазначено, на користь кого він надається», те це формулювання означає, що ім'я повинно бути вказано.

П. *GIANNINI* (Італія) не наполягає на дискусії, однак не може погодитися з тлумаченням німецької делегації, яке обмежить можливість авалю для акцептанта-трасата, навіть якщо це чітко обумовлено.

Параграф 4 статті 30 було поставлено на голосування і ухвалено у першому читанні.

Статтю в цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 31, параграфи 1 і 2

Параграфи 1 і 2 були прийняті в першому читанні.

Стаття 31, параграф 3

ГОЛОВА зачитав пропозицію нідерландської делегації про заміну слова «гаранти» словом «боржники». Нідерландська делегація побоюється, що поняття «гаранти», яке міститься наприкінці обговорюваного параграфа, не включає у себе акцептанта.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився з цією пропозицією, але вважає, що точніше було б сказати: «сторони, що раніше взяли на себе зобов'язання».

П. *PERCEROU* (Франція) поцікавився, чи буде нідерландська делегація задоволена, якщо у звіті буде пояснено, що поняття «гаранти» включатиме, у разі потреби, також і акцептанта.

ГОЛОВА висловив думку, що слово «боржники» так само включає акцептанта.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) запропонував такий текст:

«Коли він платить за переказним векселем, він має право звернутися до акцептанта, до особи, що надала гарантію, чи до гарантів останньої».

ГОЛОВА зауважив, що це виправлення не узгоджується з нідерландською пропозицією.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) пояснив, що, навпаки, цей текст цілком узгоджується з ідеєю нідерландської делегації, оскільки акцептант завжди несе зобов'язання за векселем. Він є боржником.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував такий текст:

«Коли він платить за переказним векселем, він має право звернутися до особи, що надала гарантію, і до тих, хто несе зобов'язання за векселем перед цією особою».

Цей текст було поставлено на голосування і ухвалено.

Параграф 3 з виправленнями було ухвалено у першому читанні.

Статтю 31 у цілому було прийнято в першому читанні.

ДВНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

20 травня 1930 року, 10:00

Голова: П. J. Limburg.

16. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 28

ГОЛОВА прочитав наступний новий текст статті 28:

«Якщо трасат, який поставив своє акцептування на векселі, анулював його до передачі векселя власнику, вважається, що в акцептуванні відмовлено, якщо не доведено протилежне. Анулювання має бути здійснене до передачі векселя власнику.

Проте, якщо він у письмовій формі повідомив власника чи іншу сторону, яка підписала вексель, про те, що він акцептував його, трасат несе зобов'язання у відношенні цих сторін відповідно до умов свого акцептування».

П. WEILLER (Італія) нагадав, що в статті 25, у якій йдеться про часткове акцептування, міститься таке формулювання: «Проте акцептант несе зобов'язання відповідно до умов свого акцептування». У статті 28 використовується таке ж формулювання. З огляду на те, що розглядаються різні питання, можливо, було б краще не використовувати той самий вираз.

ГОЛОВА сказав, що не бачить потреби в тому, щоб змінювати формулювання. Він обговорить це питання пізніше з п. Weiller.

П. ASSER (Нідерланди) поцікавився: чи розглядається ще пропозиція барона *Carton de Wiart*, чи вона відкликана?

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) пояснив, що бельгійська делегація залишила свою додаткову пропозицію з наступної причини: щодо акцептування і авалю було сформульовано принцип, що бажання акцептанта чи власника авалю повинне бути чітким. Щодо анулювання, яке є такою же важливою дією, а в певному відношенні навіть більш важливою, бельгійська делегація дотримується думки, що це бажання також має бути чітко й зрозуміло висловлене. Тому барон *Carton de Wiart* передає на розгляд такий текст:

«Бажання про анулювання має бути висловлене фразою «анулювання підтверджується» чи іншими рівноцінними словами, а також підписане і датоване акцептантом».

ГОЛОВА зазначив, що це формулювання буде обговорюватися на наступному засіданні і запропонував учасникам конференції ухвалити текст статті 28, який він зачитав.

Новий текст статті 28 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 32

ГОЛОВА сказав, що португальська делегація запропонувала наступне виправлення:

«Переказний вексель може бути відкликано:

- під час пред'явлення;
- через якийсь час після пред'явлення;
- через якийсь час після настання зазначеної дати;
- у зазначений день.

Переказні векселі з іншими термінами платежу або такі, що мають сплачуватися частинами, недійсні».

Це виправлення було передано на розгляд з таких причин: порядок переліку підпунктів у цій статті має відповідати порядку чотирьох наступних статей: 33 (переказний вексель на пред'явника); 34 (переказний вексель, що підлягає сплаті через якийсь час після пред'явлення); 35 (переказний вексель, виписаний на один і більше місяців після настання зазначеної дати); 36 (переказний вексель, що підлягає сплаті в зазначений день).

Голова вважає, що це виправлення має бути ухвалене без обговорення, оскільки воно логічне.

Виправлення португальської делегації було прийняте.

ГОЛОВА повідомив, що нідерландська делегація передала на розгляд таке зауваження:

«Переказний вексель, відповідно до уніфікованого закону, може підлягати сплаті в зазначений день, через якийсь час після настання зазначеної дати, під час пред'явлення або через якийсь час після пред'явлення. Далі в уніфікованому законі сказано, що переказні векселі з іншими термінами платежу чи такі, що мають сплачуватися частинами, недійсні.

Тоді виникають ускладнення стосовно переказних векселів, що підлягають сплаті після пред'явлення, а також підлягають сплаті тільки після зазначеної дати чи через деякий проміжок часу. Наприклад: 1) переказний вексель на пред'явника, що підлягає сплаті після 1-го листопада 1931 р.; 2) переказний вексель на пред'явника, що підлягає сплаті через 14 місяців із дня випуску.

Подібні переказні векселі трапляються у Нідерландах. В обох випадках, на думку нідерландської делегації, вони є переказними векселями, що підлягають сплаті за пред'явленням, тобто стаття 32 закону охоплює їх.

З якого моменту починає минати час на пред'явлення? (Відповідно до статті 22 закону – 12 місяців.)

Припустимо, що за точку відліку беремо дату випуску. Ми зіткнемося із серйозними труднощами, якщо період для пред'явлення закінчується до зазначеної дати

чи до кінця зазначеного періоду, оскільки в цьому випадку протест не може бути складений вчасно. Якщо, з іншого боку, період для пред'явлення відраховується з зазначеного дня чи з кінця зазначеного періоду, то труднощів не виникає.

Очевидно, має бути прийняте інше рішення, і нідерландський парламент нещодавно видав закон (2-го липня 1928 р.), у якому це питання регулюється в такий спосіб.

Тому нідерландська делегація пропонує учасникам конференції ухвалити рішення щодо цього і включити його у звіт. У даному випадку не обов'язково вносити зміни в текст статті 32».

На думку п. *SULKOWSKI* (Польща), недостатньо простого згадування у звіті для того, щоб пролити світло на питання, порушене нідерландською делегацією. Зі статті 33 у зв'язку зі статтею 22 можна зробити висновок, що дата випуску завжди береться за точку відліку. Тому, якщо нідерландська делегація наполягатиме на своїй пропозиції, необхідно перефразувати текст і сказати, що трасант не лише має обумовити часовий період, а і яким-небудь способом вказати точку відліку.

ГОЛОВА, відзначаючи, що пропозиція нідерландської делегації тісно пов'язана зі статтею 33, запропонував учасникам конференції обговорити статті 32 і 33 разом, тим паче, що було запропоновано таке польське виправлення:

«Переказний вексель на пред'явника підлягає сплаті за пред'явленням. Він має бути пред'явлений для сплати протягом шести місяців після дати випуску. Цей часовий період може бути зменшено чи збільшено трасантом. Він також може бути зменшений індосантами».

Статті 32 і 33

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що пропозиція польської делегації в основному стосується статті 33. У цій статті дається посилання на статтю 22, у якій обумовлено, що переказний вексель має бути пред'явлено протягом офіційної чи договірної відстрочки, що зазначені для пред'явлення до акцептування векселів, які підлягають сплаті через якийсь час після пред'явлення. Однак доцільно уникати такого роду посилань, і кожна стаття має містити всі необхідні положення, у яких висвітлюється відповідне питання. Тому польська делегація пропонує повернутися в статті 33 до змісту статті 22.

Далі в статті 33 дається посилання на договірну відстрочку. Використання слова «договірна» може, однак, призвести до того, що вважатиметься, що учасники конференції вирішили в спірному питанні про походження вексельних зобов'язань дотримувати *Begebungstheorie*. Доцільно уникнути цього.

Для того щоб врахувати пропозицію нідерландської делегації і запобігти тлумаченню тексту таким чином, що відстрочка на пред'явлення завжди має відраховуватися з дня випуску, п. *Sulkowski* запропонував змінити виправлення, запропоноване його делегацією, у такий спосіб:

«Переказний вексель на пред'явника підлягає сплаті за пред'явленням. Він має бути пред'явлений для сплати протягом 12 місяців після дати випуску. Тра-

санти може вказати іншу відстрочку і дату, з якої відраховується зазначений період. Відстрочки, обумовлені в параграфі 1 і 2, можуть бути зменшені індосантами».

ГОЛОВА запитав, чи висуває ще британська делегація своє виправлення до статті 33. Він вважає, що в ньому немає необхідності, з огляду на те, що учасники конференції вирішили ухвалити відстрочку в 12 місяців замість шести місяців у статті 22.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) відкликав своє виправлення.

П. HAMMERSCHLAG (Австрія) не погодився з думкою нідерландської делегації, оскільки не можна тлумачити текст таким чином, що відстрочка починається з зазначеної дати чи з кінця зазначеного періоду. Очевидно, відстрочка, як обумовлено в статті 22, починає минати з дня, у який переказний вексель було виписано.

На думку п. *Hammerschlag*, включення пропозиції п. *Sulkowski* ускладнить ситуацію. Він не вважає, що необхідно розглядати цей випадок у контексті законів держави, яка бере участь в угоді, оскільки за трасантом завжди визнавалося право на продовження відстрочки для пред'явлення.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) попросив голову поставити на голосування початкову пропозицію польської делегації, а потім виправлену пропозицію.

ГОЛОВА повідомив, що п. *Sulkowski* має намір повернутися до своєї початкової пропозиції і відмовитися від виправленої.

Для спрощення дискусії учасники конференції насамперед мають вирішити, чи згодні вони з думкою нідерландської делегації в рамках уніфікованого закону. У випадку згоди необхідно вирішити, чи відповідає польське виправлення зі змінами думці нідерландської делегації.

П. SCHELTEMA (Нідерланди) запропонував додати такий текст до польського виправлення до статті 33:

«Трасант може обумовити в переказному векселі, що дата, з якої починається відлік 12 місяців, не є датою випуску векселя».

ГОЛОВА запитав нідерландську делегацію, чи не краще вставити це виправлення перед останнім параграфом статті 32, оскільки в цій статті йдеться про різні види переказних векселів. Після слів «через якийсь час після пред'явлення» у статті 32 нідерландське виправлення могло б бути вставлене в такий формі:

«Трасант може обумовити в переказному векселі, що відстрочка відраховується з дати, що не є датою випуску векселя».

П. SULKOWSKI (Польща) сказав, що надає перевагу власному формулюванню, оскільки в нідерландському виправленні немає чіткості. У польському формулюванні проводиться чітке розмежування між тривалістю відстрочки, що може збільшуватися чи зменшуватися, і датою, з якої вона має відраховуватися.

Тривалість відстрочки може змінювати індосант. З іншого боку, індосант не може змінити дату, з якої вона відраховується і яка вказується в законі чи трасантом.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) відповів, що мета польського виправлення полягає в тому, щоб змінити відстрочку в 12 місяців, що може збільшуватися чи зменшуватися трасантом або індосантом. Дата, з якої цей період відраховується, – це вже інше питання. Її може змінити тільки трасант. Тому нідерландська делегація готова підтримати польське виправлення, якщо до нього буде додане наступне:

«Трасант може обумовити у векселі, що дата, з якої відраховується відстрочка, не є датою випуску векселя».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що формулювання, запропоноване нідерландською і польською делегаціями, викликає сумнів. Відповідно до статті 33 відстрочка може бути зменшена індосантами. Чи можуть індосанти також змінити дату, з якої ця відстрочка відраховується? Очевидно, ні. Однак, якщо буде прийняте польське виправлення, чому індосант не може змінити дату, з якої починається відлік відстрочки, якщо результатом цього буде зменшення відстрочки? Якщо індосанти мають право зменшувати відстрочку, немає причин, з яких вони не могли б змінити дату, з якої ця відстрочка починається.

П. *SULKOWSKI* (Польща), відповідаючи п. *Quassowski*, сказав, що індосант не може змінювати дату, з якої починає минати відстрочка, оскільки в іншому випадку виникнуть великі труднощі. Якщо йому дозволено зменшити відстрочку, то дату, з якої вона починає минати, завжди має фіксувати трасант.

П. *Sulkowski* запропонував поставити на голосування початкове виправлення польської делегації, а потім виправлення, запропоноване нідерландською делегацією.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) зауважив, що в статті 33 йдеться тільки про обов'язок пред'явника пред'явити вексель протягом визначеного часу, тоді як у нідерландській пропозиції, яку, очевидно, усі підтримують, забороняється пред'явлення векселя до закінчення визначеного періоду. Тому ця ідея може бути втілена шляхом простого додавання нового параграфу до початкової польської пропозиції до статті 33, який би звучав так:

«Трасант може обумовити, що переказний вексель не може бути пред'явлений до закінчення визначеного часу. У цьому випадку період для пред'явлення відраховується з відповідної дати».

Польське виправлення було прийняте 13 голосами проти 12.

Нідерландське виправлення було відхилене 9 голосами проти 6.

Пропозицію п. *Gronvall* було відхилено 10 голосами проти 7.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що нідерландська делегація зберігає тлумачення статті 33, яке зазначене в її зауваженнях.

П. *GIANNINI* (Італія) повідомив, що італійська делегація утрималася від участі в дискусії як по статті, так і по запропонованих виправленнях. На її думку, недоречно включати в закон деталі, що впливають із уже ухвалених фундаментальних принципів. Саме тому вона проголосувала проти запропонованих виправлень. Незважаючи на те, що можна погодитися з принципом, закладеним у нідерландське виправлення, п. *Giannini* думає, що не доцільно включати його в текст проекту закону.

ГОЛОВА запропонував, щоб цей принцип у такому випадку було включено у звіт.

Цю пропозицію було прийнято.

Статтю 32 було ухвалено в першому читанні.

Статтю 33 з виправленням польської делегації було ухвалено в першому читанні.

Стаття 34, параграф 1

Цей параграф було прийнято у першому читанні.

Стаття 34, параграф 2

ГОЛОВА нагадав, що в ході попередніх дискусій було запропоновано додати слово «тільки» перед словом «акцептант». Таким чином, текст параграфа звучатиме так:

«У випадку відсутності протесту, у відношенні тільки акцептанта вважається, що недатоване акцептування було надано в останній день офіційної чи договірної відстрочки на пред'явлення».

Польська делегація також запропонувала виправлення, відповідно до якого слова «офіційної чи договірної відстрочки» доцільно замінити словами «обумовленої для пред'явлення до акцептування».

Голова вважає, що, оскільки учасники конференції прийняли польське виправлення до статті 33, доцільно також ухвалити і це виправлення до статті 34.

Виправлення було прийнято.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції ухвалити статті в цілому, зважаючи на те, що редакційний комітет розгляне питання про те, чи обов'язково вставляти слово «тільки» у параграф 2.

З цим застереженням статтю 34 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 35, параграфи 1 і 2

Параграфи 1 і 2 були прийняті в першому читанні.

Стаття 35, параграф 3

П. *DA MATTA* (Португалія) висловив думку, що виходячи з логічних міркувань, параграф 3, де йдеться про переказний вексель, який підлягає сплаті в зазначений день, потрібно вставити в статтю 36, а не в статтю 35, у якій йдеться про переказний вексель, виписаний на один і більше місяців пізніше дати випуску чи після пред'явлення.

ГОЛОВА в принципі погодився з п. *da Matta*, але запропонував передати це питання на розгляд редакційного комітету, оскільки стосовно параграфа 4 статті 25 виникає таке ж питання.

П. *DA MATTA* (Португалія) прийняв пропозицію голови.
Параграф 3 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 35, параграфи 4 і 5
Параграфи 4 і 5 було прийнято в першому читанні.
Стаття в цілому була ухвалена в першому читанні.

Стаття 36, параграфи 1, 2 і 3
Параграфи 1, 2 і 3 були прийняті в першому читанні.

Стаття 36, параграф 4

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) звернувся до учасників конференції з проханням відповісти на запитання: чи доцільно включити це положення в конвенцію, а не в проект уніфікованого закону? Якщо він не помиляється, така пропозиція була висунута французькою делегацією в її зауваженнях.

ГОЛОВА сказав, що це питання буде передане на розгляд редакційного комітету. Особисто він вважає, що краще вставити його в проект закону.
Статтю 36 у цілому було прийнято в першому читанні.

РОЗДІЛ 6. СПЛАТА

Стаття 37

ГОЛОВА відкрив дискусію про параграф 1 цієї статті і прочитав пропозицію, висунуту французькою делегацією, яка пропонує, щоб наступне положення було обумовлене в конвенції у формі застереження чи в якій-небудь іншій формі:

«Будь-яка сторона, що бере участь в договорі, може доповнити статтю 37 уніфікованого закону й обумовити, що власник переказного векселя, який підлягає сплаті на її території, зобов'язаний пред'явити його в день закінчення терміну слати; у випадку невиконання цього зобов'язання передбачається відшкодування збитку.

Інші країни матимуть право домовитися про умови, за яких вони визнають це зобов'язання».

Обґрунтування:

«Відповідно до Французького торгового кодексу пред'явлення до сплати здійснюється після закінчення терміну сплати. Банкіри і підприємці в цілому вважають, що це правило слід зберегти».

П. *BOUTERON* (Франція) на підтримку застереження, запропонованого французькою делегацією, сказав, що відповідно до статті 161 Торгового кодексу «власник переказного векселя має зажадати сплату в день закінчення терміну платежу». Це офіційне положення ґрунтується на давній традиції, якої суворо дотримуються в діловому світі. З огляду на різноманіття незалежних інтересів, що зачіпаються в зв'язку з обігом переказних векселів, банкіри і торговці згодні, що важливо зберегти цей принцип, який є наріжним каменем кредиту щодо чіткого гарантування того, що підписані зобов'язання будуть виконані у зазначений гарантами термін. Тому французька делегація вважає, що закінчення терміну сплати повинно визначатися одним днем.

Вони не ігнорують те, що в країнах, де дотримується восьмигодинний робочий день і шестиденний робочий тиждень, як у їхній країні, виникне бажання збільшити час для пред'явлення, оскільки таке положення значно полегшить виконання зобов'язань перед власником, даючи можливість здійснити пред'явлення у чітко встановлені дні.

Проте французька делегація вважає, що ці питання мають відступити перед необхідністю збереження ідеї закінчення терміну сплати (чи краще – поваги до терміну сплати) і відмовою применшити важливість цього питання.

ГОЛОВА звернув увагу учасників конференції на таке зауваження, зроблене експертами в зв'язку з цим:

«Експерти дотримуються думки, що небажано надавати право різним державам зберігати чи приймати різні правила щодо часу пред'явлення і сплати, як це пропонує Міжнародна торговельна палата. Якщо деякі країни відмовляться приймати цей єдиний період, колізія законів, що виникає при цьому, може бути вирішена статтею проекту конвенції таким чином, щоб це питання вирішувалося відповідно до закону щодо місця сплати».

Однак цю пропозицію експертів не було включено до жодної статті конвенції, що справедливо відзначено датською, фінською, норвезькою і шведською делегаціями в наступному зауваженні:

«У проєкті немає положень, що стосуються колізій законів у відношенні тимчасового періоду для пред'явлення переказних векселів, незважаючи на те, що в зауваженні до статті 37 закону обумовлено включення правила, відповідно до якого це питання регулюється за законом щодо місця сплати».

П. *MONTENO* (Іспанія) сказав, що він голосуватиме за французьку пропозицію, оскільки в іспанському Торговому кодексі міститься положення, схоже з положенням французького Торгового кодексу.

П. *GIANNINI* (Іспанія) звернув увагу учасників конференції, особливо французької й іспанської делегацій, на основний принцип роботи конференції. Аргумент, що в країні існують усталена практика чи певна офіційна постанова, не переконливий, оскільки, якщо кожна делегація буде намагатися захищати положення свого національного законодавства, то спроба створити уніфікований закон свідомо приречена на провал. Слід пам'ятати, що переваги уніфікованого закону значною мірою компенсують ті незручності, з якими зіткнеться країна, відмовившись від деяких національних положень.

Якщо подивитися на це з технічного погляду, то, на думку п. *Giannini*, умова, яку пропонується обумовити, на практиці не настільки важлива, що від цього не можна відступати. Крім того, він вважає, що немає причин для включення застереження з цього питання, і тому буде голосувати проти французької пропозиції.

П. *SULKOWSKI* (Польща) погодився з зауваженнями п. *Giannini*. Значення уніфікованого закону полягає в тому, щоб уніфікувати положення стосовно найважливіших питань. Питання терміну сплати, платежу за векселями тощо, безумовно, мають першорядну важливість.

У польському законі обумовлено, що вексель може бути пред'явлений до сплати в день закінчення терміну сплати чи в наступні два дні. Однак з метою спрощення уніфікованого правила п. *Sulkowski* готовий навіть ухвалити рішення, що не збігається з положенням польського закону, за умови, що воно буде прийняте усіма без застережень.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) висловив думку, що з тексту параграфів 1 і 2 статті 37 випливає, що ця стаття також може бути застосовна до переказних векселів на пред'явника. Він зазначив, що параграф 1 статті 37 означає тільки одне – переказні векселі на пред'явника можуть бути пред'явлені до сплати протягом двох робочих днів після закінчення періоду в 12 місяців, обумовленого в статтях 22 і 32. Нідерландська делегація цікавиться, чи збігається це тлумачення з намірами експертів.

По-друге, на думку нідерландської делегації, пред'явлення в розрахунковій палаті може здійснюватися лише у випадку, коли і власник, і трасат є не просто членами розрахункової палати, а членами однієї і тієї ж розрахункової палати. Чи згодні з цією думкою учасники конференції?

У параграфі 3 статті 37 зазначено, що «держави, які беруть участь в договорі, самі визначають установи, що розглядаються як розрахункові палати». Його цікавить, що мається на увазі під терміном «визначають». Чи означає це, що договірні держави мають дати визначення тим установам, які вважаються розрахунковими палатами, чи вони повинні надати список назв всіх установ, що вважаються розрахунковими палатами?

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що хоча французька думка про те, що часовий період для пред'явлення заслуговує на повагу і з юридичної точки зору є правильним, він просить учасників конференції вивчити практичну сторону питання. На його погляд, експерти, складаючи цей текст, керувалися саме практични-

ми міркуваннями. Оскільки є дні, у які збирається така велика кількість векселів, що банки не можуть закінчити роботу за один день, необхідно встановити певну відстрочку. І хоча з юридичної точки зору це може здатися нерозумним, він просить учасників конференції ухвалити текст експертів.

П. HAMMERSCHLAG (Австрія) погодився з п. *van Nierop*.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) цілком погодився з зауваженнями п. *van Nierop*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що цю проблему доцільно розглядати в зв'язку зі статтею 43. Ясно, що є відмінність між двома системами, хоча, можливо, не у формі; ця відмінність має істотне значення.

У першій системі переказний вексель має бути пред'явлений для сплати в день закінчення терміну платежу, а протест може бути складений тільки наступного дня. Відповідно до другої системи не обов'язково пред'являти вексель для сплати в день закінчення терміну платежу. Він може бути пред'явлений протягом двох наступних робочих днів, але протест має бути складений протягом цього ж періоду. Таким чином, відповідно до першої системи, визначено один період для пред'явлення векселя й інший – для складання протесту. За другою системою є один період для пред'явлення і складання протесту.

Відповідно до першої системи переказний вексель має бути пред'явлений двічі: перший раз для сплати, а другий раз – для складання протесту. У результаті здійснення прав пред'явника ускладнюється, а витрати зростають. Більш того, власник векселя піддається певному ризику, якщо дотримується терміну для складання протесту. Він може постраждати, якщо не дотримується терміну для пред'явлення. Якщо він дотримується терміну для пред'явлення, то також має дотримуватися терміну й для складання протесту, щоб не втратити своє право на позов.

З іншого боку, якщо кредитор може скласти протест у день закінчення терміну сплати, він може скористатися своїм правом на позов швидше й у результаті цього виграти, особливо у випадку, якщо становище гаранта невизначене.

Є ще одна перевага рішення про надання трьох днів як для пред'явлення, так і для складання протесту. Через одержання великої кількості переказних векселів Рейхсбанк надсилає кожному боржнику список усіх переказних векселів, що підлягають сплаті одним боржником в один день, і питанням про те, чи визнає він ці векселі. Якщо відповідь стверджувальна, загальна сума усіх векселів переноситься на його жирорахунок, і необхідність у їхньому особистому пред'явленні відпадає. Але векселі, які боржник не визнає, пред'являються йому й опротестовуються через відмову в сплаті. Усі ці дії вимагають певного часу і, на думку Рейхсбанку, зменшення цього триденного періоду призведе до труднощів на практиці.

Тому п. *Quassowski* підтримує текст експертів.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) сказав, що в Міжнародної торговельної палати виникло запитання, чи надається різним країнам право при-

ймати різні закони про період для пред'явлення, і на його думку, в даний момент доцільно було б затвердити зобов'язання сплачувати вексель у день настання терміну сплати. Переказні векселі не обов'язково мають сплачуватися в останній день місяця. Сплата можлива в будь-який день.

На основі практичних міркувань, п. *Troullier* зазначив, що є велика кількість дрібних комерсантів, яких називають роз'їзними торговцями, що складають значну частку осіб, зайнятих у торгових операціях. Ці роз'їзні торговці достатньо платоспроможні й мають певне місце проживання, але часто не живуть там, оскільки постійно подорожують, продаючи свої товари. Роз'їзні торговці звичайно призначають визначену дату для здійснення своїх платежів. Запропоноване збільшення терміну змусить їх залишатися дома зайвих два – три дні, щоб дочекатися пред'явлення векселя.

П. *KENNEDY* (Сполучені Штати Америки) наголосив, що дане питання є важливим, і звернув увагу учасників конференції на звіт секції Сполучених Штатів Панамериканської комісії стосовно статті 37:

«За винятком тих країн, що прийняли гаазькі положення, в Американському кодексі запропоновано, що переказний вексель має бути пред'явлений і сплачений у день настання терміну платежу, а розрахункові палати не згадуються. У гаазькому проекті, незважаючи на те, що скасовуються пільгові дні для платника за векселем, така пільга надається власнику. Відповідно до англо-американського правила, якого дотримуються також у Латинській Америці, пред'явлення і сплата мають здійснюватися в день настання терміну сплати, і цей принцип уявляється доцільним. Обов'язок акцептанта полягає в наданні коштів для сплати векселя на момент закінчення терміну сплати, а обов'язок власника – в тому, щоб пред'явити його в цей день. Надати відстрочку для цієї дії – означає надто розширити зобов'язання інших сторін векселя, і у випадку банкрутства трасата за цей проміжок часу вони постраждають від дій з боку власника. Друге положення цієї статті, мабуть, стосується випадків, коли документи не пред'являються в розрахунковій палаті її членам у день одержання. Тому це обмеження прав трасанта й індосантів векселя. Розрахункова палата – лише посередник, як транспортний агент, що посилає тратти для стягнення боргу, але не як платіжний агент банку, коли документ підлягає сплаті, і, отже, пред'явлення в ній не може вважатися рівнозначним пред'явленню в місці, зазначеному у векселі. Застосування гаазьких правил до центральних клірингових палат, таких як федеральний резервний банк, що здійснює не тільки місцеві, а й операції національного масштабу, буде пов'язано із серйозною затримкою сплати, що, мабуть, не передбачається в переказному векселі».

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) зазначив, що важливо поважати день настання терміну платежу з юридичної точки зору, але, з практичного погляду, дуже важливо ухвалити положення уніфікованого закону про надання відстрочки. П. *Troullier* заявив, що кількість переказних векселів, пропонованих наприкінці місяця, не має великого значення, але всі ті, хто бачив за роботою наприкінці місяця працівників великого банку, що враховують векселі, не погодяться. Представник Міжнародної торговельної палати говорив про роз'їзних торговців. Це

цікавий аргумент, але він стосується невеликої частини ділового світу, і в будь-якому випадку такі роз'їзні торговці завжди можуть domicилювати свої векселі на їхніх банкірів.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) висловив думку, що англійські ділові кола в даний час поділяли б думку сера *Mackenzie D. Chalmers*, британського делегата в Газі в 1910 і 1912 рр. Відповідно до англійського закону, вексель має бути пред'явлений у день, коли настає термін сплати. Якщо він не був пред'явлений у цей день, власник втрачає своє право на позов проти трасанта й індосантів. У правилі підкреслюється, що коли особа, яка зобов'язана сплатити, не платить, трасант й індосанти мають право на негайне повідомлення про це з тим, щоб вони могли почати необхідні дії для захисту своїх інтересів. Отже, збільшення періоду може бути пов'язане з незручностями для трасантів та індосантів. Припустимо, що термін сплати векселя настає в суботу чи в неділю – неробочий день, а понеділок – свято. За запропонованим правилом власник зможе пред'явити вексель аж до середини. Це період у чотири дні, за які акцептант векселя може збанкрутувати, що поставить трасанта й індосантів у незручне становище. Звичайно, практика скрізь різна, і сплата векселів в основному здійснюється в Лондоні через розрахункову палату. Та все ж він вважає, що, якщо запропонувати англійським банкірам відмовитися від цього правила, вони, ймовірно, за все, будуть проти.

П. DECLECIO DE CAMPOS (Бразилія) сказав, що, незважаючи на те, що положення бразильського закону дуже схожі з пропозицією французької делегації, бразильська делегація бажає сприяти уніфікації і виступає на користь гаазького тексту, що вже був визнаний у бразильському вексельному праві внаслідок ратифікації Гаазької конвенції 1912 р. Бразилією. Тому бразильська делегація щодо цього питання дотримується думки, ухвалені її урядом.

П. BOUTERON (Франція) відповів, що як би не прагнули учасники конференції уніфікації, не можна ігнорувати важливість зауважень, висловлених делегатами урядів Великобританії і Сполучених Штатів Америки. У цих країн великий досвід у торгівлі, і використовують вони такий самий закон про настання терміну сплати, що і Франція. З іншого боку, п. *Bouteron* вважає, що йдеться, по суті, не про збереження законних положень в ім'я теоретичних міркувань, а про те, щоб звернути увагу на умонастрої у колах французьких комерсантів. Французькі підприємці рішуче висловилися за збереження положення про те, що доцільно пред'являти інструменти до сплати в день настання терміну платежу. П. *Bouteron* нагадав учасникам конференції, що в 1912 р. французька делегація вже пропонувала застереження, що були включені в статтю 7 Гаазької конвенції.

Більш того, відповідаючи тим колегам, які мають досвід роботи у банківській сфері, п. *Bouteron* додав, що він не дуже обізнаний з принципами роботи банків, у яких спостерігається великий обіг векселів і акцептів, коли настає термін сплати векселів. Але він добре знає, що у певну пору року в подібних установах, виникає велике навантаження, хоча дотепер ці установи справлялися з ним. Тому, на його

думку, розвиток практики доміцилювання, про яку говорив барон *Carton de Wiart*, частково усуне ці труднощі.

Кажучи про побоювання, висловлені німецьким представником стосовно складання протесту, п. *Bouteron* зазначив, що досі завжди вважалося, що боржник має цілий день у своєму розпорядженні для сплати, і що протест не може бути складений у день пред'явлення для сплати. Більш того, французька делегація пропонує розглянути виправлення про можливість складання протесту тільки наступного дня після настання терміну сплати чи пізніше.

Насамкінець він заявив, що французька делегація зберігає свою пропозицію.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що доцільно відкласти убік англо-американську систему, що підтримує французька делегація, і звернув увагу п. *Bouteron* на те, що з технічного погляду англо-американське право відрізняється від континентальної системи.

Важливо сформулювати єдине правило. І в зв'язку з цим він звертає увагу своїх колег на той факт, що на практиці важливі не лише основні принципи конвенції, а й другорядні питання, такі як питання про період для пред'явлення. Якщо учасники конференції не приймуть єдиний період, можуть виникнути певні незручності внаслідок невідповідностей національних законів. Великою перевагою на практиці стане наявність єдиного чіткого правила: відпаде необхідність щоразу з'ясовувати, який період запропонований відповідно до закону кожної окремої держави. Для того щоб затвердити єдиний період, п. *Giannini* готовий ухвалити принцип, використовуваний у французькому законодавстві, але він не згодний з тими аргументами, що висунув на захист цього принципу французький делегат, – аргументами практичного характеру, що стосуються тільки внутрішньої торгівлі. П. *Giannini* цілком розуміє ці аргументи, але його цікавить, чи справді ухвалення уніфікованого закону і надання різним країнам права на збереження їх власних традицій і принципів національної практики пов'язано з великими незручностями. Він звернув увагу французької делегації на те, що дійсно важлива й цінна практика існуватиме, навіть якщо вона не буде затверджена в законі і підтримана ним. Він запитав французьку делегацію, чи не погодиться вона піти на деякі поступки в ім'я досягнення єдності, що є метою конференції.

П. *GASTELU* (Еквадор) сказав, що уряд Еквадору нещодавно прийняв гаазький текст, і він сподівається, що учасники конференції будуть дотримуватися цього тексту.

Французька пропозиція була відхилена 19 голосами проти 6.

ТРИНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

20 травня 1930 року, 15:15

Голова: п. *J. Limburg*.

17. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 37 (продовження)

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) зазначив, що параграф 1 статті 37 стосується всіх переказних векселів і, відповідно, переказних векселів, що підлягають сплаті за пред'явленням. Однак щодо останнього положення про два робочі дні після дня, у який вексель підлягає оплаті, не має значення, оскільки для переказних векселів на пред'явника день сплати збігається з днем пред'явлення до акцептування. Більш того, стаття 33 регулює сплату переказних векселів на пред'явника. Тому бажано було б змінити параграф 1 статті 37, чим і має зайнятися редакційний комітет.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що параграф 3 статті 37 доцільно включити в конвенцію.

Що стосується питань, поставлених нідерландською делегацією, п. *Giannini* переконаний, що краще розглянути їх у звіті, а не в конвенції.

Зауваження, зроблені скандинавською делегацією, заслуговують розгляду, але, на його думку, вони мають бути передані на розгляд у редакційний комітет разом із зауваженнями нідерландської делегації.

ГОЛОВА зазначив, що зауваження барона *Marks von Wurtemberg* ідентичне першому зауваженню нідерландської делегації, і воно справедливе. Параграф 1 статті 37 не може стосуватися переказних векселів, що підлягають сплаті за пред'явленням.

Голова підтримав пропозицію п. *Giannini* передати на розгляд редакційного комітету зауваження нідерландської і скандинавської делегацій.

Процедуру було прийнято.

ГОЛОВА запропонував ухвалити статтю 37 із застереженням, що вона буде виправлена відповідно до рекомендацій редакційного комітету.

Стаття 37 була прийнята в першому читанні.

Стаття 28 (продовження)

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що в результаті обміну думками між делегатами, деякі з них запропонували такий текст:

«Якщо трасат, що поставив своє акцептування на векселі, скасував його до передачі векселя власнику, вважається, що в акцептуванні відмовлено, якщо не доведено протилежне. Вважається, що анулювання було здійснено до передачі векселя власнику.

Проте, якщо він письмово повідомив власнику чи будь-якій іншій стороні, що підписався під векселем, про те, що він акцептував його, трасат несе зобов'язання щодо цих сторін відповідно до умов свого акцептування».

Голова додав, що учасники конференції також мають ухвалити рішення стосовно пропозиції барона *Carton de Wiart*.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) попросив дати деякі роз'яснення щодо запропонованого тексту. Він починається так: «Якщо трасат, що поставив своє акцептування на векселі, скасував його до передачі векселя власнику...». Що конкретно розуміється під передачею векселя власнику? Що вважається часом передачі векселя – час, коли він був відісланий, чи час, коли він був отриманий? П. *van Nierop* навів як приклад переказний вексель, виписаний на Амстердам в Еквадорі. Трасат, що проживає в Амстердамі, акцептував переказний вексель і послав його трасантові. Наступного дня він вирішив скасувати свій підпис і телеграфує на пошту в Еквадор, з проханням його не передавати вексель, а повернути йому. Чи може він у такому випадку скасувати свій підпис? Чи вважається, що переказний вексель уже був переданий у той момент, коли був відісланий, чи він вважається переданим тільки тоді, коли буде отриманий трасантом? П. *van Nierop* дуже добре знає, що коли запитання стосується заяви про намір, то датою передачі заяви вважається дата одержання його особою, якій воно адресовано, але в даному випадку бажано чітко це обумовити.

По-друге, п. *van Nierop* переконаний, що необхідно уточнити значення слова «власник». Може бути так, що власник послав переказний вексель трасатові, не підписавши його, щоб трасат міг сам поставити свій підпис. Власник підписав його тільки після того, як він був акцептований трасатом. Чи не є в цьому випадку трасант власником векселя?

По-третє, п. *van Nierop* підкреслив, що загалом за акцептуванням звертається незаконний власник. Частіше він відсилає переказний вексель у банк, а останній звертається до трасанта за його підписом. Чи може банк також вважатися власником? Зі свого боку, п. *van Nierop* готовий відповісти ствердно на це питання, і будь-який юрист відповість також. Однак у комерції не завжди легко знайти юриста, і тому важливо дуже чітко сформулювати цей текст.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) поставив три запитання.

1. У параграфі 1 дається посилання на «*biffage*» і «*radiation*» (анулювання). Чи є різниця між цими двома термінами?

2. Безумовно, існує тісний зв'язок між двома пропозиціями поданого тексту – на це вказує вираз «проте». Таким чином, слід усвідомити, що якщо трасат, анулювавши своє акцептування, повідомив у письмовій формі про це власнику чи будь-якій особі, що підписався під векселем, його зобов'язання залишається в силі.

Якщо він анулював своє акцептування після повідомлення, анулювання недійсне. Усе це, мабуть, стосується тільки тих осіб, яким трасат повідомив про своє акцептування. Але виникає питання, який статус інших зацікавлених осіб, особливо наступних власників векселя? Якщо в тексті сказано «він несе зобов'язання щодо тих осіб», яких це стосується?

ГОЛОВА відповів, що це стосується власника чи будь-якої особи, що підписалася на векселі.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив думку, що, виходячи з фундаментальних принципів вексельного права, трасат, який акцептував вексель, стає основним боржником перед усіма наступними власниками. Якщо він визнає своє зобов'язання перед певними особами внаслідок повідомлення, то це суперечить цим принципам.

3. Йдеться про письмове повідомлення про акцептування. Що необхідно зробити, щоб воно було письмовим? Чи може воно бути здійснено не у формі нотаріально завіреного документа, а у формі телеграми чи навіть телефоном?

ГОЛОВА відповів, що слова «*biffage*» і «*radiation*» (анулювання) – синоніми. Перше є більш витонченим, ніж друге.

Статтю 28 слід розуміти так: якщо трасат письмово повідомив власнику чи іншій особі, що підписався під векселем, який він акцептував, він несе зобов'язання щодо цих сторін, тобто тих сторін, яким він повідомив письмово про своє акцептування.

Відповідно до параграфа 1 акцептування було вчасно законно анульоване. Якщо, проте, трасат повідомив власнику або іншій особі, яка підписалася на векселі, що він акцептував вексель, він несе зобов'язання стосовно цих осіб.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) запитав: про що йдеться – про вексельне чи цивільне зобов'язання?

ГОЛОВА відповів, що йдеться про вексельне зобов'язання.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) вважає, що це нове специфічне зобов'язання.

ГОЛОВА, відповідаючи на третє запитання, поставлене п. *Hermann-Otavsky*, сказав, що повідомлення про акцептування повинно бути письмовим. Якщо воно оформлено у формі нотаріально завіреного документа чи телеграми, то воно письмове. Але не у випадку, коли повідомлення здійснюється телефоном.

Голова зазначив, що в тексті експертів використовувалася фраза «поки вексель знаходиться в його руках». Тепер використовується фраза «до передачі векселя власнику». Значення статті не змінилося. Коли за допомогою телеграми був даний запит про повернення векселя, і акцептування було анульовано, вважається, що він ще не був переданий.

П. *Hermann-Otavsky* також попросив пояснити слово «власник». Читаючи текст уперше, у голови виникли такі самі сумніви. Однак йому уявляється, що виходячи з логічних міркувань, доцільно вважати, що в цьому випадку трасант одночасно є власником.

Нарешті, банк може вважатися держателем-посередником. Очевидно, що в останньому випадку питання буде зважуватися в суді. У законі неможливо передбачити усі випадки, а бажання врахувати всі можливі випадки привело до того, що закони, складені за останні 30 років, нечитабельні.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав учасникам конференції, що комітет, якому було доручене складання цієї статті, розглядав 13 пропозицій. Мабуть, стаття нікого не задовольнила. П. *Giannini*, однак, проголосує за неї, оскільки вона одержала найбільшу кількість голосів.

У звіт також можна включити деякі пояснення. Але п. *Giannini* вважає, що краще звести такі пояснення до мінімуму, інакше замість того, щоб роз'яснити, звіт тільки заплутуватиме юристів.

П. *Giannini* не бачить потреби в тому, щоб вводити в міжнародні конвенції якого-небудь роду словник, крім цілком технічних конвенцій. Ця конвенція призначена для використання юристами, банкірами й комерсантами, що розуміють її без непотрібних томів пояснень.

Повертаючись до обговорюваної статті, італійський представник висловив думку, що текст її досить зрозумілий, і, хоча вона не задовольняє його цілком, він проголосує за неї в її даному вигляді.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що чехословацький делегат запитував, чи є зобов'язання, про яке йдеться в параграфі 2, вексельним чи це зобов'язання звичайного права. Це запитання свідчить про те, що є деякий сумнів щодо цього, і, на думку п. *Quassowski*, це питання має бути прояснене у звіті, що має скласти редакційний комітет.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підтримав чехословацьку пропозицію викреслити слово «письмовий», що, на його думку, зайве. Питання полягає в тому, щоб визначити зобов'язання трасата стосовно осіб, яким він повідомляє про своє акцептування. Якщо власник (чи будь-яка інша особа) підписався на векселі, може довести, що повідомлення було зроблено, він може претендувати на відшкодування збитку, навіть якщо повідомлення не було зроблене в письмовій формі.

П. *Vischer* вважає, що не слід вставляти останній параграф статті. Але, оскільки представник німецької делегації сказав, що відповідно до німецької юриспруденції зобов'язання існує лише в тому випадку, якщо воно ясно висловлено, п. *Vischer* не протестує проти його включення.

ГОЛОВА поставив на голосування чехословацьке виправлення про те, щоб вилучити слово «письмовий» у параграфі 2.

Виправлення було відхилене 14 голосами проти 5.

ГОЛОВА поставив на голосування перші два параграфи статті 28. Ці параграфи були прийняті в першому читанні.

ГОЛОВА зачитав наступне виправлення, запропоноване бельгійською делегацією до параграфа 3:

«Намір анулювати має бути виражено формулюванням «підтверджую анулювання» чи будь-яким іншим рівноцінним виразом, підписаним і датованим акцептантом».

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) пояснив, що почуває відразу до офіційних формулювань, але вважає, що логічно намір відкликати акцептування має бути чітко виражений певним словосполученням. Учасники конференції погодилися з ним як щодо акцептування, так і стосовно авалю. Немає причин проводити розмежування між цими двома діями, що є однаково важливими.

У випадку відкликання акцептування барон *Carton de Wiart* поцікавився, чи потрібно обумовити, що формулювання має бути не тільки підписане, але й датоване. Особисто він вважає, що так і що це уточнення необхідне.

Нарешті, слово «*biffage*» (анулювання) також може бути під сумнівом, але не у випадку, якщо «*biffage*» і «*radiation*» (анулювання) будуть доповнені підписом і датою.

П. *GIANNINI* (Італія) не поділяє думку барона *Carton de Wiart*. Особа, яка анулює свій підпис, може додати, якщо хоче, підписану й датовану заяву, запропоновану бельгійською делегацією. Отже, пропонувані вимоги будуть марними. Анульований підпис не розбірливий і не стає розбірливим, якщо в ході судового розгляду стикаються з використанням спеціальної рідини з хімічними реагентами. Таким чином, з практичного погляду, бельгійська пропозиція недоцільна. Але, з іншого боку, вона спричиняє не одну проблему. Наприклад, яким буде значення недатованої заяви?

Єдиним наслідком цього виправлення до статті 28 буде повернення до минулої практики анулювання у такий спосіб, що підпис усе ще залишається нерозбірливим.

П. *Giannini*, відповідно, голосуватиме проти бельгійської пропозиції.

П. *ASSER* (Нідерланди) висловив думку, що бельгійське виправлення виправдане з юридичної точки зору і є корисним з погляду практики.

Принцип права полягає в тому, що письмова підписана заява необхідна для виникнення вексельного зобов'язання. Якщо особі, що надала своє акцептування, дозволено, як виняток, приховати свій підпис, логічно зажадати, щоб таке анулювання було здійснене у формі письмової підписаної заяви. На практиці, як зазначив барон *Carton de Wiart*, якщо акцептант має право відкликати своє акцептування до передачі векселя власнику, бажано зажадати, щоб таке анулювання супроводжувалося датою, що буде доказом часу, коли воно було здійснене. Вимога датувати заяву в більшості випадків запобігатиме бажанню акцептанта, що захоче анулювати своє акцептування після передачі векселя власнику, датувати свою заяву заднім числом, оскільки така дія потягне за собою кримінальну відповідальність.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія), відповідаючи на зауваження п. *Giannini*, сказав, що учасники конференції мають ґрунтуватися на діях чесних людей, які бажають анулювати свій підпис двома розчерками ручки. Добре, що такі анулювання здійснюватимуться чітко і ясно. Якщо від підпису нічого не залишилося, то заходи, запропоновані бельгійською делегацією, звісно, будуть марними, але використання спеціальної рідини з хімічними реагентами чи, що також трапляється, вирізання підпису є шахрайськими діями, які не можуть бути зроблені чесними людьми.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) нагадав учасникам конференції, що він був проти дозволу анулювати акцептування з інших причин, оскільки така дія не має особистого характеру і полягає лише в розчерку, зробленому ручкою, за який складно нести відповідальність. Однак з доповненням, запропонованим бароном *Carton de Wiart*, чехословацька делегація прийме ідею анулювання. Він закликав делегації, що виступають проти бельгійської пропозиції, не перешкоджати ухваленню цього.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що для анулювання не потрібно спеціальне правило. Якщо акцептування було анульоване без подальшого застереження, одразу видно, що підпис недійсний. Тому німецька делегація не може ухвалити бельгійську пропозицію.

Бельгійське виправлення було поставлено на голосування. Виправлення було відхилене 12 голосами проти 12.

Стаття 28, що складається з двох параграфів, була прийнята в першому читанні.

Стаття 38, параграф 1

Параграф 1 було ухвалено у першому читанні.

Стаття 38, параграф 2

ГОЛОВА зачитав виправлення, запропоноване британською делегацією: «Власник векселя може відмовити в частковій сплаті», і застереження, запропоноване французькою делегацією з приводу того, щоб у формі положення чи конвенції в іншій формі було обумовлено таке:

«Відступаючи від параграфа 2 статті 38 уніфікованого закону, будь-яка договірна сторона може у випадку, коли векселі підлягають сплаті на її території, надати власнику право відмовити в частковій сплаті.

Надане власнику право буде визнаватися іншими державами».

Обґрунтування:

«Зобов'язання, відповідно до якого кредитори мають приймати часткову сплату, є відступом від загальних принципів права.

Отже, часткова сплата може бути дозволена тільки за згодою власника.

Далі, збір векселів звичайно доручається клеркам, що не можуть дати трасатові квитанцію і вказати на переказному векселі суму, що віднімається із суми, у ньому зазначеної».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) пояснив, що британське виправлення торкається питання, якому його уряд надає великого значення. Принцип, про який йдеться, є дуже важливим з ділової точки зору. Може бути висунуте заперечення, що це питання вже було вирішене деякою мірою ухваленням статті 25 у її чинній формі. Однак даний принцип є іншим. Випадок, коли просять певну особу акцептувати переказний вексель і одержують відмову, відрізняється від випадку, коли переказний вексель уже акцептований. У першому випадку не йдеться про обіцянку сплатити. В другому – трасат цілком упевнений у тому, що платіж буде здійснений відповідно до умов, обумовлених у переказному векселі.

Загальний принцип договірної права, наскільки він розуміє, полягає в тому, що бенефіціара за контрактом не можна змусити ухвалити часткову сплату, якщо він на це не згоден. Він упевнений, що цей принцип був ухвалений у формі закону про переказні векселі не тільки у Великобританії і Сполучених Штатах, а й в інших країнах. Французький уряд у зауваженнях до підготовчих документів підтримав цей принцип, і, як він розуміє, така ж думка була виражена Панамериканською комісією, принаймні на зустрічі в Буенос-Айресі в 1916 р. Можливо, буде запропоновано враховувати і захищати інтереси трасанта й індосантів переказного векселя. Тут доцільно сказати кілька слів про принцип, що змушує власника приймати часткову сплату. Однак, розглядаючи даний випадок у більш широкому аспекті, доцільно захищати не інтереси трасанта й індосантів, а інтереси власника.

Припустимо, що власник хоче мати у своєму розпорядженні в Парижі 100 тис. франків. Для цього він купує переказний вексель, виписаний на Париж, але, коли вексель пред'являється до сплати, акцептант говорить, що він заплатить не 100 тис., а тільки 50 тис. франків. Якби в нього було право так діяти, це могло б призвести до дуже серйозних наслідків. Наміри власника будуть порушені і він виявиться в невідповідному становищі з комерційного погляду.

Є ще один момент – другорядний. Англійські банкіри говорили йому, що в більшості випадків невдоволення виникає в такій ситуації: власнику векселя на 100 тис. франків, що вимагає сплати, акцептант, з яким він є у певній незгоді, говорить, що збирається сплатити не 100 тис. франків, а тільки 99 750 франків. Акцептант обгрунтує так чи інакше нестачу в 250 франків. Він дуже добре знає, що пред'явник не буде звертатися до трасанта й індосантів за такою невеликою сумою. Такі випадки трапляються, і вони неприємні для британських торговців і банкірів.

Тому він просить учасників конференції добре подумати над питанням, якому надається таке велике значення в англійських комерційних колах.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що в тексті, переданому учасникам конференції, французька пропозиція подається у формі прохання про включення застереження, але, вислухавши п. *Gutteridge* і обговоривши питання з колегами, він вважає, що пропозиція має бути оформлена у формі виправлення.

Аргументи британського делегата підтверджуються практикою. Більшість векселів пред'являються до сплати банками. Банк-відправник не має права давати квитанцію на частину суми без спеціальних указівок. Далі, якщо виплачується тільки частина суми, він не може передати вексель. Цілий ряд дій не може бути виконаний банком-відправником: застереження про часткову сплату на векселі, випуск окремої квитанції і т.д.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія), поділяючи думку п. *Giannini* про те, що застереження мають бути зведені до мінімуму, все ж не заперечує проти застереження, запропонованого французькою делегацією, яке стосується багатьох країн.

Питання розглядається в статті 8 Гаазької конвенції, у якій сказано:

«Відступаючи від параграфу 2 статті 28 закону, кожна держава, що бере участь в договорі, може надати власнику право відмовити в частковій оплаті інструмента, який підлягає оплаті на його території».

На жаль, п. *Hammerschlag* не може погодитися з думкою британського делегата. Оскільки часткове акцептування було дозволено, важко заборонити часткову оплату, не будучи при цьому непослідовними. Понад те, чий інтерес тут захищається? У принципі, індосанти будуть максимально звільнені від своїх зобов'язань. Якщо буде відмовлено в можливості здійснення часткової сплати, то індосанти повинні будуть нести відповідальність в розмірі всієї суми векселя, тоді як часткова сплата обмежить їхню відповідальність. У такому випадку було б неправильно захищати власника, надаючи йому право на відмову в частковій сплаті; відмовиться він чи погодиться – у будь-якому випадку він зіткнеться з труднощами. Якщо він погоджується на часткову оплату, то має скласти протест на баланс суми. Якщо відмовляється від часткової сплати, він також має скласти протест. Однак, якщо він погоджується на часткову оплату, то одержує частину суми векселя. Якщо принцип, про який говорив п. *Gutteridge*, буде ухвалено, індосанти програють, і власник не може мати для себе ніякої вигоди.

Насамкінець, п. *Hammerschlag* запропонував зберегти текст, переданий на конференцію.

На думку п. *SULKOWSKI* (Польща), теоретично принцип, запропонований п. *Gutteridge*, є найкращим. Увагу слід звернути насамперед на інтереси пред'явника. Трасант і всі індосанти мають гарантії на всю суму векселя щодо акцептування й сплати.

Однак слід визнати, що стосовно акцептування вже було ухвалено протилежне рішення. Ми погодилися, що трасат може обмежити своє акцептування частиною суми. Було б нелогічно ухвалити протилежне рішення щодо платежу.

Але залишається питання, поставлене французькою делегацією, – чи потрібне застереження у випадку, якщо буде ухвалено текст експертів. Питання про сплату дуже важливе і має бути врегульоване в уніфікованому законодавстві. Тому п. *Sulkowski* вважає, що не варто приймати застереження, запропоноване французькою делегацією.

Однак від імені польської делегації він хоче сказати, що погодиться з будь-яким рішенням, навіть з рішенням, запропонованим британською делегацією. Але в цьому випадку принцип, закладений у статті 25, буде змінено.

П. *DA MATTA* (Португалія) зазначив, що зараз діють дві законодавчі системи: система французького права, відповідно до якої часткова сплата має факультативне значення, тобто власник має право відмовити в ньому, і система німецького права, відповідно до якої власник не може відмовити в частковій сплаті.

У португальському Торговому кодексі ухвалено іншу систему, зокрема в статті 321 сказано, що власник не може відмовити в частковій сплаті, навіть якщо акцептування було надано на всю суму переказного векселя.

П. *da Matta* дуже добре розуміє, чому перевагу було віддано цій системі, оскільки французька система згубна для вексельних боржників, які залишаються вільними поки не виплачена вся сума, і не допомагає власникові, який має звертатися до законних заходів, щоб одержати сплату за тією частиною векселя, що не була сплачена. Було б справедливо не дозволяти власникові довільно збільшувати чи зменшувати відповідальність інших сторін, не маючи при цьому власних переваг.

Зрештою, п. *da Matta* висловився за параграф 2 статті в тому його формулюванні, у якому він був складений комітетом.

П. *KENNEDY* (Сполучені Штати Америки) повідомив учасникам конференції, що в законах Сполучених Штатів чітко не сказано, що власники можуть відмовити в частковій сплаті, однак це впливає зі статей, що стосуються часткових акцептів.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в статті 292 Торгового кодексу, який діє в Італії, зазначено, що власник переказного векселя не може відмовити в частковій сплаті. Це правило буде включено в проект кодексу, що зараз укладається. З іншого боку, у статті 46 Бельгійського кодексу міститься таке ж формулювання, як і у французькому законодавстві:

«Платежі, зроблені для часткового погашення суми переказного векселя, робляться на користь трасантів та індосантів. Власник має опротестувати переказний вексель на суму балансу».

Однак далі сказано: «Він не може відмовити в частковій сплаті, яка йому пропонується».

Такий же принцип міститься в німецькому, австрійському, швейцарському, нідерландському й іспанському законодавствах. В англосаксонському законодавстві визнається, що часткова сплата є факультативною, і британська делегація подала пропозицію з проханням ухвалити цей принцип.

П. *Giannini* цікавиться, які переваги цих двох систем, і вважає, що немає потреби формулювати настільки строге правило, яке не було ухвалене ні для чеків, ні в цілому в приватному праві. Більш того, на його думку, важливо скласти уніфікований закон таким чином, щоб наблизитися до англосаксонського законодавства. Єдиний аргумент, який може бути висунуто на користь обов'язкової часткової сплати, полягає в тому, що якщо пред'явник відмовляє в частковій сплаті, то становище третіх сторін, яким були надані гарантії, може до деякої міри бути необ'єктивним.

П. *Giannini* вважає, що необхідно, по можливості, уникати застережень; уніфікований закон із застереженнями вже не є уніфікованим. Він готовий ухвали-

ти британське виправлення, що, на його думку, заслуговує того, щоб зберегти його, і завдяки якому можна буде уникнути включення застереження.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) висловив думку, що примушувати власника переказного векселя дати миттєву згоду на часткову сплату – означає рішуче і навіть грубо відступати від принципу універсального загального права. В цьому випадку саме кредитор дотримується своїх інтересів, і він має вирішувати, чи задовольниться він частковою сплатою, чи відмовить у ній і чекатиме повної сплати. Єдиною причиною, що виправдає введення в більшості національних законодавств протилежного принципу, є інтереси гарантів, що якоюсь мірою звільняються від своєї відповідальності. Однак йдеться не лише про їхні інтереси. Є також інтереси власника, і він може вважати, що краще відмовитися від часткової сплати. Насправді йдеться про інтереси власника, що мають враховуватися в першу чергу.

Не кажучи вже про наведені аргументи, бельгійська делегація готова відмовитися від принципу, який міститься в бельгійському законодавстві, і ухвалити принцип загального права, що є практично універсальним, і відповідно до якого кредитора не можна змусити дати згоду на часткову сплату.

Принц *VARVAIDYA* (Сіам) зазначив, що британська пропозиція збігається із сіамським законом і практикою, і сіамський уряд надає великого значення збереженню відповідних положень закону. Він з інтересом слухав зауваження п. *Giannini* і звертається до тих своїх колег, у законодавствах країн яких є положення, протилежні британській пропозиції, підтримати цю пропозицію, оскільки проти ще не було висловлено жодного істотного заперечення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що заперечення, висловлені французькою делегацією, не стосуються принципу, згідно з яким слід дозволити часткову сплату, а мають технічний характер. Вони спрямовані на запобігання того, щоб давати банківському посильному вказівки про доставку квитанції трасові і запису отриманої суми на переказному векселі. Чи потрібно робити застереження щодо настільки незначного питання? У Німеччині виникають такі ж труднощі, але вони не вважаються нездоланими. Якщо банківський посильний не може дати квитанцію на частину суми, можна попросити боржника піти в банк для того, щоб здійснити часткову виплату, або ж можливі які-небудь інші подібні заходи.

П. *Quassowski* вважає, що текст, запропонований експертами, кращий, ніж пропозиція французької делегації. Часткову сплату доцільно дозволити в інтересах індосантів і трасата, оскільки, якщо вона не буде дозволена, на індосантів і трасата може бути покладена відповідальність за всю суму векселя, незважаючи на те, що трасат готовий заплатити її частину. Результат ухвалення такого положення не буде сприятливим, і в цьому плані п. *Quassowski* згодний із зауваженнями п. *Hammerschlag*.

Потім представник Німеччини зазначив, що в інтересах власника не визнавати права відмови від часткової сплати, оскільки для власника краще одержати хоча б частину суми, ніж взагалі нічого. Отже, немає причин відмовлятися ухва-

лити принцип часткової сплати, тому ділові люди й торговці в Німеччині надають великого значення збереженню положення, що міститься в тексті експертів. П. *Quassowski* буде голосувати за цей текст.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) зачитав запропоноване Міжнародною торговельною палатою доповнення до статті 38:

«Однак кожна країна має право на своїй власній території обмежити зобов'язання приймати часткову сплату припустимими розмірами такої сплати».

Це питання тривалий час обговорювалося Міжнародною торговельною палатою, і вона дійшла висновку, що якщо обмежити часткову сплату сумою, яка пропонується, то всі заперечення зведуться до доставки квитанції банківським кур'єром.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що Швейцарія надає великого значення збереженню положень про те, що власник не може відмовити в частковій сплаті.

Тому п. *Vischer* має застерегти, що відмова від цього положення вплине на ратифікацію Швейцарією уніфікованого закону. Однак швейцарська делегація привітає будь-яку спробу дійти згоди і готова ухвалити, якщо необхідно, застереження, запропоноване французькою делегацією.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) навів приклад того, що в цьому питанні доцільно враховувати насамперед інтереси індосантів і трасатів, а не власника. Припустимо, що фінансове становище трасата ненадійне. У день настання терміну сплати він продає частину – і, можливо, значну частину – переказного векселя і готовий сплатити цю суму. Однак власник відмовляється її прийняти. Тому може статися так, що в наступні дні трасат уже не матиме ту ж суму, і в цьому випадку інтереси індосантів та інтереси трасанта постраждають без будь-якої переваги для кожного з них. Це питання важливе з практичного погляду. На жаль, такі випадки трапляються досить часто у всіх країнах.

ГОЛОВА повідомив, що кілька делегацій звернулися до нього з проханням відкласти голосування до наступного засідання, щоб вони мали змогу поміркувати про принцип гармонізації, запропонований п. *Giannini*. Голова пропонує проголосувати за британське виправлення і французьке застереження. Голосування з цих питань буде проведене на початку наступного засідання.

Учасники конференції погодилися з цією процедурою.

Стаття 38, параграф 3

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що чехословацька делегація відкликає виправлення, яке вона пропонувала.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) нагадав, що параграфи 2 і 3 тісно взаємопов'язані.

ГОЛОВА погодився; він би запропонував відкласти голосування по параграфу 3 до наступного засідання.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) запропонував сформулювати статтю в такий спосіб:

«У випадку часткової сплати трасат вимагатиме», а не «може вимагати». Це положення уявляється необхідним для того, щоб недбалого трасата не просили сплатити всю суму векселя, частину якої він уже сплатив.

У статті 50 сказано: «Власник має також надати йому засвідчену копію векселя». Це виправлення необхідне, щоб статті 38 і 50 не суперечили одна одній.

ГОЛОВА зазначив, що це зауваження подібне до зауваження, зробленого щодо цього чехословацьким урядом. Вочевидь, ніхто не заперечуватиме проти цієї пропозиції, але деякі делегації не висловили свою думку.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що стосовно цього його уряд зробив зауваження з тим, щоб задовольнити бажання Міжнародної торговельної палати. Однак після більш детального вивчення цього питання чехословацька делегація вважає, що тут виникають серйозні труднощі в зв'язку із санкціями. Зобов'язання припускають санкції, і в даному випадку санкції повинні застосовуватися відповідно до цивільного права. Тому чехословацька делегація відкликає своє виправлення.

ГОЛОВА повідомив, що дискусія по статті 38 закінчена, оскільки жодна делегація не запропонувала замінити слово «може» словом «буде». П. *Troullier* як представник Міжнародної торговельної палати має тільки дорадчі повноваження.

ЧОТИРНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

21 травня 1930 року, 10:00

Голова: п. *J. Limburg*

18. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 38, параграф 2

ГОЛОВА поставив британське виправлення на голосування в такому формулюванні:

«Власник може відмовити в частковій сплаті».

Виправлення було відхилене 15 голосами проти 7.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що після голосування, яке щойно було проведено, французька делегація вирішила в інтересах уніфікації відкликати свою пропозицію, щоб не збільшувати кількість застережень.

ГОЛОВА подякував французькій делегації за поступку заради досягнення єдності.

Текст параграфа було ухвалено в початковому формулюванні в першому читанні.

Стаття 38, параграф 3

Параграф 3 було прийнято у першому читанні.

Стаття в цілому була прийнята в першому читанні.

Стаття 53

ГОЛОВА повідомив про виправлення, запропоноване австрійською делегацією, відповідно до якого доцільно зберегти текст статті 53 гаазького проекту. Чехословацька й японська делегації також запропонували виправлення, що має такий самий характер, як і австрійське, хоча й не так заглиблюється. Делегації скандинавських країн передали пропозицію замінити слово «закордон» словами «будь-яка країна».

Голова із задоволенням зазначив, що запропоновані виправлення не стосуються самого принципу статті в тій формі, у якій він був прийнятий після тривалих дискусій на Гаазькій конференції 1910 і 1912 рр.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) нагадав, що це питання тривалий час і детально вивчалось в Гаазі в 1910 р.

Було дві протилежні думки. Відповідно до першої, котру захищали італійська (особливо відомий професор *Vivanti*) й австрійська делегації, якщо в країні трапляються форс-мажорні обставини, через які неможливо виконати всі запропоновані в законі дії (подання, складання протесту тощо), власникові має бути негайно надано права на позов. Згідно з другою думкою, здійснення цих прав має бути тимчасово припинено до закінчення форс-мажорних обставин, а відстрочка для виконання запропонованих законом дій має бути продовжене до визначеної дати після закінчення форс-мажорних обставин. Цю думку підтримувала насамперед німецька делегація.

Більшість держав, представлених на конференції, виступили на захист першого рішення; серед них Італія, Бельгія, Нідерланди та ряд інших країн. Протилежну думку захищав в основному п. *Fischel*, відомий банкір. Бажаючи наблизитися до думки представників Німеччини, беручи до уваги те, що учасники конференції зібралися для вирішення важливого питання за новим положенням, а також з огляду на те, що на практиці не можна було переконатися в тому, яка саме з двох систем краща, учасники конференції після тривалих дискусій, протокол яких можна знайти в документах конференції 1910 р., досягли компромісу.

Принцип, покладений в основу цього рішення, запропоновано представником Франції, генеральним секретарем Французького банку, п. *Ernest Picard*, який зазначив, що, хоча сам віддає перевагу системі, пропонованій Австрією (негайне право регресу), не може недооцінювати значення деяких аргументів на користь німецької точки зору. Тому він запропонував у принципі прийняти німецьку пропозицію призупинити здійснення прав на позов, але одночасно запропонував обмежити одним місяцем період, упродовж якого цей позов може бути здійснено. Однак, якщо форс-мажорні обставини, що перешкодили пред'явити вексель, тривають довше одного місяця, власник може скористатися своїм правом на позов проти трасанта й індосантів, не пред'являючи вексель і не укладаючи протест. Зрештою, цей компроміс було прийнято усіма державами і сформульовано в статті 53 уніфікованого гаазького проекту 1912 р.

Це рішення стало поступкою на користь думки, висловленої німецькою делегацією й делегатами деяких інших країн, що підтримують теорію, відповідно до якої здійснення прав на позов має бути припинено у випадку форс-мажорних обставин, тому що загалом форс-мажорні обставини не тривають роками, як це було під час Світової війни. Хочеться сподіватися, що таке не повториться в майбутньому.

П. *Hammerschlag* звернув увагу учасників конференції на те, що в законі не йдеться про особисті форс-мажорні обставини, як уже зазначав голова.

Систему, запропоновану в статті 53 гаазького проекту, було прийнято Австрією (закон від 30 лютого 1912 р.), а також Бразилією, Еквадором, Чехословаччиною, Угорщиною, Югославією, Польщею та рядом інших країн, де вона використовується дотепер.

Однак комітет експертів запропонував відмовитися від цього рішення, з такими труднощами досягнутого в Гаазі. П. *Hammerschlag* вважає, це найважливішою зміною, яку експертний комітет запропонував внести до гаазького проекту. Тому учасники конференції можуть зажадати детального обґрунтування причин, якими керувалися експерти, вони ж обмежилися заявою про те, що стаття 53 уніфікованого закону надто складна і суперечить системі, якою користуються більшість країн.

П. *Hammerschlag* радий процитувати, на противагу аргументу експертного комітету (у професіоналізмі якого він не сумнівається), думку іншого великого фахівця, професора *Lyon-Caen*, професійність якого також незаперечна. На конференції 1912 р. (Документи II, сторінка 136) він сказав, що ця стаття, ймовірно, найясніша і найпростіша в законі. Отже, думки розділилися. П. *Hammerschlag* також процитував професора *Hermann-Otavsky*, що у своїй змістовній монографії високо оцінив рішення, прийняте в Гаазі. Професор *Upka* з Відня й деякі інші видатні фахівці також висловилися за це формулювання.

Щодо зауваження про те, що гаазька система не відповідає системі, прийнятої на даний момент у багатьох країнах, то п. *Hammerschlag* не думає, що цей аргумент має впливати на думку учасників конференції. Учасники Гаазької конференції дуже добре знали, що це саме так, проте прийняли це рішення.

Таким чином, на даний момент п. *Hammerschlag* не бачить причин, через які учасники конференції мають відмовитися від системи, сформульованої в статті

ті 53 у Гаазі. На його думку, не можна цього робити без вагомих причин, оскільки компромісне формулювання досягалося з багатьма труднощами. Тому учасники конференції мають уважно розглянути дві системи, про які йдеться.

Зі свого боку, п. *Hammerschlag* залишається прихильником системи негайного надання права регресу у випадку форс-мажорних обставин. Він не наполягає на цій системі, але буде захищати компроміс, досягнутий у Гаазі, відповідно до якого право регресу припиняється, але тривалість припинення обмежено 30 днями.

П. *Hammerschlag* назвав основні причини, що, на його думку, свідчать проти призупинення права регресу до закінчення форс-мажорних обставин, навіть якщо вони тривають понад 30 днів. Це причини законодавчого характеру, економічного, а також засновані на справедливості.

Щодо законодавчих причин. Із зобов'язань, що постають з переказного векселя, випливає, що такі зобов'язання нетривалі. Ця тенденція щодо переказних векселів спостерігається у всіх законодавствах. Продовження періоду, протягом якого вексель може бути пред'явлений до закінчення форс-мажорних обставин, цілковито суперечить природі переказного векселя (*contra naturat*), оскільки індосанти гарантували платоспроможність трасата в день настання терміну платежу, але не наступного дня. Таким чином, їхня відповідальність не може вийти за межі розумного. Далі трасант та індосанти гарантували можливість пред'явлення переказного векселя до сплати. Якщо, наприклад, будинок трасата закрито у день настання терміну платежу і якщо трасата не можна знайти, власник має право регресу проти нього. Трасант й індосанти мають підлягати ризику, коли власник через форс-мажорні обставини не зміг представити вексель.

Причини економічні та засновані на справедливості. П. *Hammerschlag* порушив питання про те, хто має прийняти на себе удар у випадку форс-мажорних обставин, що виникли в місці сплати і перешкодили представити вексель, з огляду на економічні причини, що змусили трасанта скласти, а індосантів підписати вексель. На його думку, це особа, яка випустила вексель і впевнена, що трасат заплатить у день настання терміну.

З іншого боку, майбутні індосанти сплатили за векселем не тільки тому, що впевнені у трасаті, а й тому, що впевнені у попередніх індосантах і насамперед у трасанті. Було б несправедливо покладати всю провину на останнього власника і змушувати його чекати упродовж невизначеного часу своїх грошей, хоча він сплатив за вексель, упевнившись у платоспроможності трасанта і попередніх індосантів.

Відповідно до теорії, до якої приєднується п. *Hammerschlag*, вирішальним є випадковий фактор. Якщо соціальне нещастя виникає на кілька днів раніше чи пізніше, власником може виявитися інша особа. З другого боку, відповідно до системи, підтримуваної п. *Hammerschlag*, випадковість цілком виключається, оскільки за форс-мажорних обставин удар триматимуть трасант і перший індосант – особа, яка перебуває у безпосередніх ділових відносинах з країною, де сталося соціальне нещастя. Він *dominus negotii*: він створив вексель, тому що здійснив комерційну чи промислову операцію з трасатом і сподівається одержати прибуток від неї, тоді як наступні індосанти не пов'язані з операцією і не можуть одержати прибутку. Вони

просто надали трасанту засоби, необхідні для здійснення операції. Хіба несправедливо змусити відбивати удар не автора операції, а самого власника, який, дисконтуючи вексель, надав автору можливість здійснити комерційну чи промислову операцію і законний прибуток якого обмежено скромними комісійними.

Є й інший важливий економічний аргумент стосовно теорії, підтримуваної п. *Hammerschlag*.

Часто переказні векселі, виписані на одну країну чи на одне місце, опиняються у невеликої кількості осіб чи фірм – серед цінних паперів банку чи в особистому володінні банкірів. Якщо власник не може негайно скласти позов проти індосантів через форс-мажорні обставини, ці банки можуть опинитися в дуже скрутному становищі. Як приклад, п. *Hammerschlag* назвав банк, що регулярно випускає векселі на певну країну чи місто. Виникають форс-мажорні обставини. Індосанти векселів, імовірно, – багаті промисловці чи торговці й цілком платоспроможні. Велика кількість переказних векселів на цю країну опиняється у банкіра. Якщо йому доведеться чекати, поки соціальне нещастя мине, він ризикує зазнати краху, але якщо він почне процедуру регресного позову через 30 днів, ризик зачепить набагато більше осіб чи комерційних фірм. Тому відповідати за наслідки форс-мажорних обставин не може одна особа.

Таким чином, всі аргументи свідчать на користь негайного надання права регресу. Якщо власник може представити регресний позов тільки через 30 днів, як це сформульовано в гаазькому тексті, інтереси трасанта й індосантів також будуть захищені. Тому учасники конференції не мають робити з нещасливого власника того єдиного, хто має відповідати, як це пропонують у дійсному тексті.

П. *Hammerschlag* звернув увагу учасників конференції на те, що гаазьке формулювання, яке він пропонує зберегти, вже використовують у законодавствах деяких країн. Це свідчить, що не завжди зауваження, висловлювані проти гаазької системи про негайне надання права регресу, є справедливими.

Основний аргумент, що висувався, полягає в тому, що у випадку форс-мажорних обставин небезпечно надавати право негайного регресу щодо переказних векселів, і що це може призвести до фінансової кризи. Однак система надання права регресу через 30 днів була прийнята в Австрії і під час війни піддалася найсуворішій перевірці, яку тільки можна уявити. П. *Hammerschlag* може з задоволенням зазначити, що система не мала ніяких труднощів. Він може завірити своїх колег, що не чув ні однієї скарги в промислових чи комерційних колах, які він, віддаючи належне справедливості, зобов'язаний був озвучити, оскільки його мета полягає не в досягненні успіху, а в захисті наявних основ. Таким чином, право регресу використовували протягом усієї війни, і ним не було помічено ні однієї скарги на положення австрійського законодавства.

П. *Hammerschlag* переконаний, що було б правильно повернутися до єдиної справедливої системи, що припускає право негайного регресу, але не наполягає на ньому. Австрійська делегація погодилася в Гаазі на систему, відповідно до якої період, протягом якого власник перебуває в очікуванні, зменшено до 30 днів. Австрія включила це положення до свого законодавства в 1912 р., і п. *Hammerschlag* не бажає і не може йти далі. Але він переконливо просить учасників конференції

дотримуватися компромісу, досягнутого в Гаазі, поки всі представлені на даній конференції держави не дійдуть згоди. Це рішення було випробувано на практиці, тому не варто відмовлятися від нього без вагомих причин.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що п. *Hammerschlag* чітко визначив основну розбіжність між гаазькою системою і системою, запропонованою після тривалої дискусії і сумнівів експертним комітетом. Вона стосується відкладання здійснення права регресу. Відповідно до гаазької системи, якщо форс-мажорні обставини тривають понад місяць, здійснення права регресу більше не відкладають. Відповідно до проекту експертного комітету, якщо форс-мажорні обставини тривають понад місяць, то здійснення права регресу може відкладатися й далі до закінчення форс-мажорних обставин.

Чому експертний комітет запропонував цю систему після тривалих дискусій? Окрім причин, викладених німецькою делегацією в Гаазі, бралися до уваги обставини війни 1914–1918 рр. Тоді вони були небагато триваліші, і в більшості випадків здійснення права регресу відкладалося. Це не можна заперечувати, і саме він змусив експертний комітет запропонувати текст, що лежить перед учасниками конференції.

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) підтримав гаазький текст. У гаазькому проекті визначено розбіжності між випадками форс-мажорних обставин, що тривають менш ніж 30 днів, і тими, що тривають понад цей термін. У першому випадку потрібно виконати всі необхідні для збереження прав процесуальні дії, а в другому – ні. Але це не єдина розбіжність. У першому необхідно дочекатися закінчення форс-мажорних обставин, а в другому – чекати не потрібно: негайний регресний позов можливий після 30 днів від настання терміну сплати за умови, що про це було повідомлено. Ця можливість у випадках, коли форс-мажорні обставини тривають понад 30 днів після настання терміну платежу, відрізняє гаазький проект від проекту експертного комітету. Відповідно до останнього, процесуальні дії, для збереження прав мають бути виконані в будь-якому випадку (тривають форс-мажорні обставини понад 30 днів чи менше), але і здійснення права регресу стає можливим тільки після їхнього закінчення. Хіба це не те саме, що сказати, що власник може чекати невизначений час, не здійснюючи право регресу? Він змушений, наприклад, чекати один – два роки, чи навіть довше, не маючи права звернутися до одного з індосантів, який перебуває за межами території з форс-мажорними обставинами, і який, зі свого боку, може бажати виконати своє зобов'язання, сплативши за векселем.

У гаазькому проекті не тільки враховують перешкоду, що заважає здійснити необхідні для збереження прав процесуальні дії, а й відкладають здійснення права власника щодо гарантів на період до 30 днів. Це цілком відповідає важливому принципу швидкої дії в комерційному житті. Як правило, якщо форс-мажорні обставини закінчуються протягом 20 днів після настання терміну сплати, власник здійснить свої права щодо основного боржника і гарантів після виконання необхідних для збереження своїх прав процесуальних дій. Усі процесуальні дії буде виконано протягом 30 днів після настання терміну сплати. Якщо перешкода не зникає через

30 днів після настання терміну сплати, власник у будь-якому випадку здійснить своє право регресу щодо гарантів, при цьому він не має представляти вексель і скласти протест; він подасть цей регресний позов негайно після закінчення періоду в 30 днів. Відповідно до гаазької системи, протягом 30-денного періоду заборгованість за векселями буде погашена.

Гаазька система захищає права власника і зобов'язання гарантів, які зважаючи на форс-мажорні обставини можуть погасити заборгованість за порівняно короткий час.

Гаазька система, що обговорювалася тривалий час, була практично одноголосно ухвалена в 1910 р., і, що цікаво, німецька делегація тоді виступила за звільнення власника від зобов'язання виконувати необхідні для збереження прав процесуальні дії, якщо перешкоду не усунуть більш ніж за 30 днів. Як сказав п. *Hammerschlag*, гаазьку систему підтримували французька й італійська делегації. У ній визначено два важливих правових принципи: солідарність сторін, які мають зобов'язання за векселем і проти яких відразу може бути висунуто регресний позов, і незалежність індивідуальних зобов'язань.

Інша система, відповідно до якої відмовляють у здійсненні права негайного регресу, поширює наслідки форс-мажорних обставин по всій території країни, навіть там, де не було цих подій, і на всі країни, де проживають гаранті. Крім того, відповідно до цієї системи тільки власник векселя відповідає за нещастя, що трапилося з трасатом. Прихильники системи експертів стверджують, що власник може дозволити собі почекати. Правильно лише те, що кожна людина має нести свою частку тягаря. Власника не може бути звільнено від зобов'язання пред'явити вексель, тому що індосант пообіцяв сплатити після пред'явлення векселя.

Ці міркування несправедливі, оскільки страждає тільки власник, він придбав вексель, основний боржник якого виявився в зоні форс-мажорних обставин. Постраждає тільки він сам, хоча при цьому він може бути не винен ні в обмані, ні в недбалості.

Неважливо, чи проживають трасант, індосанти чи акцептант, так само як і власник, у країні, що перебуває в зоні форс-мажорних обставин. Відповідно до тексту експертного комітету, власник має чекати, тоді як відповідно до гаазького тексту, він має право регресу проти одного з гарантів через 30 днів. Якщо особа, яка викупила вексель, є боржником акцептанта, весь вексель може бути погашено протягом дуже короткого терміну. Це не теоретична можливість. Такий випадок можливий, і, відповідно до гаазької системи, можна погасити всю суму векселя.

Виступаючи на користь тексту статті 53 1912 р., п. *Namitkiewicz* запропонував, щоб слово «невідкладно» у параграфі 3 було замінено конкретним періодом, наприклад, сім днів; а в параграфі 4 гаазького тексту треба уточнити, що розглянуте припущення також залежить від припинення форс-мажорних обставин. Для того, щоб уникнути неправильного тлумачення, він запропонував сформулювати цей параграф так:

«Якщо форс-мажорні обставини тривають понад 30 днів після настання терміну платежу, регресний позов може бути пред'явлений негайно, і при цьому не потрібно ані пред'являти вексель, ані складати протест».

На завершення п. *Namitkiewicz* висловив думку, що вирішальним аргументом є те, що Австрія ухвалила в 1912 р. закон, який відповідає гаазькому проекту, і цей закон уже використовувався, а його положення виявилися корисними і цілком задовільними.

П. *MUNIR BEY* (Туреччина) повідомив, що в турецькому законі від травня 1926 р. практично дослівно відтворено гаазький уніфікований закон, і, відповідно до турецького законодавства наслідки форс-мажорних обставин регулюють положеннями, схожими з положеннями статті 53. Тому він просить, щоб список, складений п. *Hammerschlag*, було доповнено Туреччиною, тобто він підтримує австрійську пропозицію. П. *Munir Bey* зазначив, що гаазький проект уже перетворився на невід'ємну частину законодавств багатьох країн, тому доцільно було б вносити в нього якнайменше змін.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що з великим інтересом слухав виступ п. *Hammerschlag*. Відповідно до думки експертів, стаття 53 гаазького проекту не має застосовуватися до випадків правових розпоряджень у закордонних країнах. Зі швейцарського звіту про гаазькі переговори зрозуміло, що мала місце домовленість про те, що найважливіші випадки форс-мажорних обставин (мораторії) має бути виключено із системи. Крім того, цю думку підтверджує протокол Гаазької конференції. Експертний комітет вважав, що необхідно вирішити це питання, і, відповідно, запропонував включити до статті 53 також застереження про правові розпорядження в закордонній державі. Якщо учасники конференції справді хочуть зробити крок уперед, не можна відкладати випадки мораторіїв, оскільки вони не є найважливішими випадками форс-мажорних обставин, що трапляються найчастіше. Інші випадки – землетруси, епідемії, тимчасові порушення зв'язку – зазвичай нетривалі і мають однакові наслідки (відповідно до рішення експертів і до гаазького проекту 1912 р.). Але якщо включити випадки мораторіїв, варто взяти до уваги практику й досвід, набутий під час останньої війни, коли, як зазначив п. *Percey*, практично всі країни прийняли рішення, запропоноване експертами, – вони не бажали надавати право негайного регресу і вирішили, що необхідно дочекатися закінчення форс-мажорних обставин.

Якби рішення, запропоноване п. *Hammerschlag*, також можна було застосувати до всіх випадків правових розпоряджень без негативних наслідків, п. *Vischer* із задоволенням погодився б з ним, але за умови, що буде також чітко обговорено випадки мораторіїв.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що в німецькому праві є положення, яке у принципі відповідає системі, запропонованій експертами; це положення видається цілком задовільним. Проте він розуміє, що обговорювана проблема дуже складна, і тут практично неможливо знайти ідеальне рішення. Воно викликає сумніви як із правового, так і з економічного погляду.

Щодо правового погляду було поставлено питання про те, хто має ризикувати у випадку форс-мажорних обставин. Чи це має бути держатель (як кредитор

відповідно до принципу *casum sentit dominus*), чи гарантії, особливо трасат, оскільки саме останній призвів до створення зобов'язання? На основі вищезгаданого принципу ризику за форс-мажорних обставин має підлягати насамперед власник, а негайний регресний позов виключається. Таку систему пропонують експерти. З другого боку, можна сказати, що власник має ризикувати, оскільки саме він є причиною створення зобов'язання: у цьому складається принцип права негайного регресу.

З економічного погляду можна запитати, чи мають ризикувати через форс-мажорні обставини індосант і трасант, тобто комерсант і промисловець, оскільки у такий спосіб ризику підлягатимуть більше осіб, чи краще визнати, що комерсант і промисловець мають стати об'єктом деяких міркувань, оскільки вони більше втрачають форс-мажорні обставини, ніж банкіри й фінансисти? Складно визначити, яке рішення правильне. З огляду на висловлені сумніви і неможливість задовольнити їх усі, п. *Quassowski* вважає, що, можливо, учасники конференції можуть прийти до компромісу, як запропонував п. *Hammerschlag*. Положення гаазького проекту мають компромісний характер, оскільки не забезпечують цілковитого захисту ні власника, ні гарантів, особливо трасанта. Справді, відповідно до гаазького закону, дозволено пред'являти регресний позов без складання протесту, але після 30 днів. У цьому законі поєднано дві системи. Німецька делегація хоче, щоб учасники конференції дійшли згоди, і вона підтримує австрійську пропозицію, сподіваючись, досягти уніфікації цього делікатного питання.

П. *LOEBER* (Латвія) зазначив, що у статті 53 викладено принцип, що суперечить латвійському вексельному праву у випадках форс-мажорних обставин.

Відповідно до статті 35 латвійського закону про векселі, якщо власник векселя не дотримується якого-небудь положення щодо зобов'язання осіб, які підписали вексель, то зобов'язання втрачає силу, навіть якщо вищезгадані положення не було дотримано через форс-мажорні обставини, і власника немає в чому звинувачувати.

У будь-якому випадку латвійська делегація не протестує проти статті 53, що відповідає законодавствам більшості країн. Латвія готова поступитися і погодитися на статтю 53, що суперечить латвійському закону про векселі, заради уніфікації, що є важливою і життєво необхідною.

Щодо тексту обговорюваної статті, п. *Loeber* заявив, що його делегація надає перевагу варіанту, запропонованому Міжнародною торговельною палатою, у якому чітко позначено точку відліку 30-денного періоду. Латвійська делегація також вважає, що випадки мораторіїв у закордонних країнах у власній країні має бути віднесено до випадків форс-мажорних обставин. Щодо цього латвійська делегація згодна зі скандинавським виправленням.

У будь-якому випадку варто зазначити, що, якщо текст, запропонований Міжнародною торговельною палатою, буде відхилено, параграф 2 статті 53 (гаазького тексту і тексту експертів) стосується статті 44, до якої було запропоновано виправлення латвійською делегацією. Таким чином, п. *Loeber* думає, що водночас варто обговорити статтю 44, і латвійська делегація залишає за собою право повернутися до цього питання під час дискусії.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що проблема стосовно впливу форс-мажорних обставин на реалізацію прав, що виникають з переказних векселів, завжди була предметом дискусій.

Є теорія, відповідно до якої строго формальний характер переказних векселів не дає можливості відійти від принципу пунктуальності щодо зобов'язань, коли настає термін їх виконання, і щодо складання протесту проти попередніх боржників. Строгість цього принципу відповідає строгому характеру самого векселя. За виняткових обставин (землетрус, епідемія, повені, воєнний стан) тільки в законі може бути обговорено відступ від цього принципу. Особисті обставини боржника, на які зважають у цивільному праві, наприклад у статті 1226 італійського Цивільного кодексу, у випадку нещасного випадку чи форс-мажорних обставин у вексельному праві до уваги не беруть. Індосанти не можуть враховувати особисті обставини, що вимагають занадто тривалого з'ясування, та затягувати природний процес вексельного права і надавати недостатні гарантії.

В італійському кодексі заборонено будь-яке продовження граційного періоду для сплати переказного векселя (стаття 290). Такий же принцип міститься у французькому законодавстві в статті 135 Торгового кодексу, і, крім цього, у статті 157 зазначено, що судді не можуть дозволити продовжити період для сплати векселя. З другого боку, у статті 602 Італійського проекту торгового кодексу загалом заборонено граційний період, незважаючи на це, у статті 678 урегульовано випадки форс-мажорних обставин у цілому.

Така ж тенденція спостерігається й у німецькому законодавстві. Проте юриспруденція цих трьох країн намагалася знайти інше (менш абсолютне) рішення.

У статті 813 швейцарського кодексу також обумовлено суворе правило, якого дотримуються держави, що прийняли російське законодавство чи ґрунтуються на ньому (Естонія, Латвія і Литва).

В інших законодавствах прийнято другу систему. І в іспанському, і в грецькому законодавстві визначено, що проведення комерційних операцій може відкладатися за умови певних гарантій. В іспанському кодексі навіть є спеціальна стаття щодо переказних векселів. У скандинавському законодавстві (стаття 92) це визначено не чітко; однак відповідні чіткі положення є в кодексах Нідерландів, Португалії, Румунії, Мексики, Бразилії, Аргентини, Уругваю, Куби й Сальвадору. З другого боку, Австрія, Польща, Угорщина, Югославія, Туреччина, Гватемала, Парагвай, Нікарагуа і Венесуела ухвалили гаазький закон.

В англійському законодавстві, якого дотримується Коста-Рика, і американському законодавстві (статті 141 і 142), яке чинне в Колумбії, Домініканській республіці й Панамі, дозволено принцип, відповідно до якого власник не має абсолютного зобов'язання; якщо він не дотримується положень закону про протест, пред'явлення до сплати чи повідомлення, він має довести, що це сталося не через нього, і він зробив усе, що міг. Власник має надати докази.

Під час конференції в Гаазі в 1910 р. це питання стало предметом тривалих дискусій, як уже зазначав п. *Hammerschlag*.

Пропозиція німецької делегації в зв'язку зі статтею 50 лише визнає вплив форс-мажорних обставин у випадку надзвичайного стану.

Після прийняття форми угоди, сформульованої у статті 67, вдалося примирити дві тенденції: перша обмежує форс-мажорні обставини випадками соціальних нещасть, друга стосується обставин особистого характеру. Це 57 стаття даного проекту.

П. *Giannini* коротко розповів про те, як ця проблема розглядається в різних законодавствах і яким чином її було розв'язано в гаазькому проекті. На закінчення він додав, що потрібно з великою обережністю поставитися до зміни цієї статті, навіть якщо вона не цілком задовільна.

Якщо порівняти гаазький текст із текстом обговорюваного проекту, ми побачимо, що параграф 1 тексту експертів повторює в більш широкій та гнучкій формі параграфи 1 і 3 гаазького тексту. Статті 2 і 3 також цілком відповідають параграфам 2 і 6 гаазького тексту, тоді як параграфів 4 і 5 немає, незважаючи на те, що японська делегація пропонувала зберегти їх. Німецька делегація наполягає на тому, що деякі моменти потребують уточнення і пропонує зменшити період (замість одного місяця – два тижні). Австрійська делегація пропонує повернутися до гаазького тексту.

Чехословацька делегація, у свою чергу, запропонувала нову статтю, текст якої практично відповідає гаазькому тексту, за винятком того, що змінено порядок параграфів. Параграф 1 залишається на місці, параграф 2 стає третім, третій – четвертим, тоді як четвертий – другим. Вони пропонують внести зміни до параграфа 4 і додати пропозицію наприкінці параграфа 5.

Таким чином, три делегації пропонують зберегти гаазький текст і, на думку п. *Giannini*, мають рацію. Якщо учасники конференції приймуть це рішення, то японські зауваження втратять актуальність, те саме буде стосуватися і першого німецького зауваження.

Щодо польського виправлення, то він не вважає за необхідне вносити зміни до параграфа 3, тобто не варто замінити слово «невідкладно» словом «негайно» чи конкретним періодом.

Щодо чехословацького виправлення про зміну порядку параграфів, п. *Giannini* сподівається, що п. *Hermann-Otavsky* подасть це питання на розгляд редакційному комітету. Однак він готовий погодитися на нове положення, запропоноване для параграфа 5 щодо переказних векселів, які підлягають сплаті із закінченням певного терміну після представлення.

Нарешті, він вважає, що не варто приймати застереження про право держави на правове положення в параграфі 1 тексту експертів, оскільки *factum principis* було прийнято щодо форс-мажорних обставин. Він вважає, що це необхідно обумовити в прямій формі. Йому відомо, що ділові кола розкритикували правило, прийняте в Гаазі, ґрунтуючись на тому, що воно захищає банки, а не торговців. Однак складно продумати систему, яка б враховувала інтереси всіх сторін. Інтереси мають розглядатися загалом, і гаазьке рішення задовольняє найбільше.

На закінчення п. *Giannini* нагадав про обережність. Він вважає, що до тексту статті 53, що вже включена у деякі законодавства, варто внести якнайменше змін. Хоча й не проти деяких удосконалень, заснованих на набутому досвіді, наприклад тексту, запропонованого чехословацькою делегацією, він сподівається, що вдасться швидко прийти до єдиної думки стосовно цієї статті.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що чехословацька пропозиція відповідає принципу, підкресленому в австрійській пропозиції. Його предмет – збереження статті 53 гаазького проекту. Останній діє в Чехословаччині як спеціальний внутрішній закон з 1918 р. Вже два роки його включено до нового закону про векселі.

Щоб прискорити роботу учасників конференції, він підтримує чітке і лаконічне зауваження, зроблене нідерландським урядом у підготовчих документах, що зводиться до наступного:

«Питання, яке потрібно вирішити, полягає в тому, чи важливіші інтереси власника в даному конкретному випадку від інтересів гарантів. Відповісти, звичайно, потрібно ствердно. Насамперед, переказний вексель, безумовно, являє собою в більшості випадків майно неспроможного боржника, що протиставляють грошовим зобов'язанням власника; по-друге, чинники, що складають форс-мажорні обставини для трасата, в даному випадку не обов'язково стосуються гарантів. Істотним моментом є те, що з настанням терміну сплати переказний вексель залишається несплаченим.

За звичайних обставин після такої несплати складають протест; за форс-мажорних обставин, наприклад, у випадку мораторію чи заборони на сплату, складання протесту зайве, оскільки несплату пояснюють реальними обставинами».

Наприкінці дискусії п. *Hermann-Otavsky* погодився з зауваженнями п. *Hammerschlag*, австрійського делегата, який вже зробив значний внесок у врегулювання проблеми в 1910 р. на Гаазькій конференції.

Якщо виникає питання про те, яка з двох сторін – власник чи гарант – мають підлягати ризику щодо неможливості здійснення визначених охоронних дій через форс-мажорні обставини, то, звичайно, потрібно без сумнівів відповісти на користь власника. Це економічний бік обороту переказного векселя, що має бути належним чином забезпечений захистом власника.

П. *DA MATTA* (Португалія) підтримав австрійську пропозицію і погодився з зауваженнями п. *Hammerschlag* і п. *Namitkiewicz* про прийняття гаазького тексту, що має примирливий характер і є компромісом. На користь цього формулювання свідчать правові, економічні й практичні причини, тоді як запропонований експертами текст суперечить більшості законодавств. До вже перелічених законодавств варто додати законодавство Португалії, у положеннях якого сформульовано тенденцію, протилежну тексту експертів, і результати застосування яких у непередбачених випадках виявилися задовільними. Це ще один аргумент, окрім згаданих.

П. *HELPER* (Данія) погодився з пропозицією п. *Hammerschlag*.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) сказав, що один з найважливіших аргументів на користь австрійської пропозиції полягає в тому, що гаазьку систему було прийнято значною кількістю країн, і він хоче нагадати, що Сіам – одна з таких. Тому він підтримує австрійську пропозицію.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) повідомив, що, з огляду на аргументи п. *Hammerschlag* та інших, хто виступав, він буде голосувати за гаазьку систему. Проте йому здається, що потрібно погодити параграф 1 гаазького тексту з пропозицією експертів. Однак варто чітко домовитися про такі форс-мажорні обставини, коли права, що виникають з переказного векселя, не можуть бути здійснені чи збережені через правове положення, що є чинним в іноземній державі (чи в державі, як запропонував представник датської делегації).

П. *Giannini* щойно сказав, що до визначення форс-мажорних обставин потрібно додати фразу «правове положення, що є чинним в іноземній країні». П. *Molengraaff* дотримується такої самої думки, хоча з нею можна сперечатися; деякі делегати дотримуються протилежної думки. Тому відповідь на це спірне питання потрібно дати в самому тексті. Бажано, щоб редакційний комітет вніс такі зміни, якщо на це погодяться учасники конференції.

П. *EKEBERG* (Швеція) сказав, що його делегація буде голосувати за пропозицію п. *Hammerschlag*. Гаазьке рішення було результатом тривалих дискусій, де і було прийнято одноголосно. Це рішення пізніше було включене до законодавства багатьох країн. Воно, як сказав п. *Hammerschlag*, пройшло суворий іспит Світовою війною. Правило, прийняте в Гаазі, очевидно, справедливе і задовільно вирішило конфлікт різних інтересів. Гаазький принцип сформульовано таким чином, що в ньому ясно і чітко запропоновано вирішення питань, пов'язаних із правовим мораторієм, незалежно від того, у якій країні він діє.

П. *Ekeberg* закінчив виступ, наполягаючи на прийнятті пропозиції п. *Hammerschlag* і на передачі тексту до розгляду редакційного комітету.

П. *SCHIMADA* (Японія) сказав, що якщо параграфи 4 і 5 статті 53 гаазького проекту буде включено до нового тексту, останню пропозицію параграфа 1 статті 53 тексту експертів, а саме: «якщо дану процесуальну дію виконують якнайшвидше після усунення перешкоди, і в будь-якому випадку протягом 30 днів» доцільно виключити. Японське рішення, зберігаючи принцип, прийнятий у Гаазі, є компромісом між гаазьким уніфікованим проектом і проектом експертів. Однак, якщо більшість учасників конференції підтримають австрійську пропозицію, японська делегація не буде наполягати на своєму.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) підтримав заяву п. *Ekeberg*.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) сказав, що його делегація буде голосувати за збереження гаазького тексту.

П. *KENNEDY* (Сполучені Штати Америки) повідомив, що звіт Панамериканської вищої комісії було складено у 1925 р. Відтоді багато країн ухвалило гаазький закон, і він вважає, що наступні параграфи звіту цієї комісії можуть допомогти в дискусії:

«Відповідно до кодексів Аргентини, Бразилії, Коста-Рики, Куби, Гондурасу, Мексики, Ель Сальвадору й Уругваю відкладання в поданні чи складанні протек-

сту можлива у випадку форс-мажорних обставин. У цих кодексах дане питання не розглядається так детально, як в уніфікованому законі, але, мабуть, ця стаття може бути прийнята за винятком останнього параграфа... В англо-американському праві власник не втрачає свої права, які виникають з векселя, через незалежні від нього обставини, що не стосуються недотримання правил, неправомірної поведінки чи несумлінності. Варто віддати перевагу положенням закону Сполучених Штатів Америки перед положенням гаазького закону, як з погляду справедливості, так і щодо реального застосування в комерції в Латинській Америці. Але п. *Mackenzie D. Chalmers* зазначив, що несправедливість уніфікованого закону не така вже й велика, як це може видатися. Необхідно пам'ятати про те, що наслідки невиконання власником зобов'язань різні в звичайному праві і цивільному праві. В Англії (і звісно в Америці) власника позбавляють права регресу на вексель, і в більшості випадків – на компенсацію, тоді як на континенті (і в Латинській Америці) за ним зберігається право на позов з метою компенсації. Відповідно до уніфікованого закону, власнику також надається дводенна відстрочка для пред'явлення, і в більшості випадків цього положення досить, щоб усунути перешкоди, пов'язані з форс-мажорними обставинами особистого характеру. За винятком останнього параграфа цю статтю можна рекомендувати для прийняття тими країнами, у кодексі яких не обумовлена відстрочка на пред'явлення і складання протесту у випадку форс-мажорних обставин».

Австрійську пропозицію про те, щоб повернутися до гаазького тексту, було прийнято одногосно тими делегаціями, які брали участь у голосуванні.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) утримався від голосування.

П'ЯТНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

21 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. *J. Limburg*

19. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 53

ГОЛОВА повідомив, що, оскільки прийнято гаазький варіант тексту, можна вважати, що японське виправлення відкликано. Те саме стосується і скандинавського виправлення, у якому немає потреби, якщо в прийнятому тексті не згадуються правові положення, що діють за кордоном. Тому учасники конференції мають розглянути тільки чехословацьке виправлення.

Різні делегації зазначили, що до форс-мажорних обставин також має бути включено правові положення, *factum principis*, як правило, вважається в цивільному праві випадком форс-мажорних обставин.

П. *PERCEROU* (Франція) нагадав, що це питання вже піднімалося в Гаазі, і підхід до нього був зовсім не таким, як у звіті. Оголошення мораторію в країні вважається законним випадком форс-мажорних обставин, тільки якщо його здійснено на території даної країни, інші країни не зобов'язані розглядати його так. Тому питання залишається відкритим.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) сказав, що, наскільки він пам'ятає, у 1910 і 1912 рр. в уніфікованому законі навмисно замовчувалися закони про мораторій, прийняті в деяких країнах. Це замовчування розуміють так: у національних законодавствах багатьох держав ще не було положень, які стосуються форс-мажорних обставин. Їх наслідки визначалися в судах. Якщо власник векселя, який не зміг виконати запропоновані законом формальності протягом обумовленого часу, з'являвся перед судом, суд вирішував, чи дійсно була перешкода для виконання формальностей. Тимчасове положення в іншій державі, що продовжує відстрочку для виконання формальностей, вважається істотним фактом у визначенні суддею того, чи прирівнюється перешкода до форс-мажорних обставин.

П. *de la Vallee Poussin* вважає, що краще зберегти це положення і не згадувати в уніфікованому законі законодавства, що чинні у багатьох країнах щодо мораторію. Інакше можна подумати, що ці закони будуть дійсні для всіх, і замість того, щоб розглядати їх як вирішальний чинник у судах інших країн, вони будуть питаннями факту, значення яких визначатиметься цими судами. Таке рішення захистить ряд інтересів.

Учасники конференції мають пам'ятати, що не всі держави ухвалили уніфікований закон. Щодо цього проект, запропонований експертами, не робить розмежування між двома групами держав – тими, які приєдналися до конвенції, і тими, які не приєдналися. Однак деякі сумніви можуть постати щодо умов, за яких з'являється мораторій у країнах, що не приєдналися до конвенції. Було б розумно бути обережними щодо цього. Краще не надавати законодавству, що діє в іншій країні як мораторій, вирішального значення, залишити рішення за суддями інших держав. Також учасники конференції мають пам'ятати те, що проголошений центральною владою закон іноді може (особливо під час цивільних безладь) поширюватися тільки на частину території держави. Тут також було б корисним надати права на рішення судовій владі.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції щойно виправили формулювання, прийняте в Гаазі. Читаючи звіти Гаазької конференції 1910 і 1912 рр., ми бачимо, що питання про мораторій і правові положення не були вирішені. У детальному звіті п. *Lyon-Caen* і п. *Simons*, що увійшов у документи конференції 1912 р., у розділі 1 є такий абзац:

«б. На суди покладають обов'язок визначати, чи є форс-мажорною та обставина, на яку посилається особа, захищаючись від звинувачень з метою позбавлення її прав. Рішення судів з цього питання можуть бути різними в різних країнах чи навіть в одній країні, оскільки йдеться про питання факту.

в. Питання про те, чи може рішення суду, який ухвалив, що дана обставина є форс-мажорною, застосовуватися в інших країнах, вирішується відповідно до

правил міжнародного права, що містяться в законах країни, про яку йдеться, і в конвенціях, підписаних урядами цих країн.

г. Іноді буває так, що органи державної влади, які мають повноваження в одній країні, коли події відбуваються на території іншої країни, або на частині території (повінь, землетрус, тимчасове припинення комунального обслуговування, революція тощо), повідомляють про існування форс-мажорних обставин і продовжують відстрочку на пред'явлення і складання протесту. Ці правові акти, очевидно, зобов'язують лише суди тієї країни, у якій вони видаються. Щодо судів інших країн, то вони представляють лише сам факт; з огляду на їх існування, суди можуть визнати наявність форс-мажорних обставин, інакше вони не мають права дотримуватися розпоряджень, що містяться в правових актах іноземної держави».

Якщо учасники конференції дотримуються цієї думки, то, питання залишається відкритим. Чи вони все ж таки хочуть вирішити питання?

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) підтримав бельгійську пропозицію. На його думку, в уніфікованому законі не варто згадувати про мораторій. Таке саме питання постане, якщо буде прийнято метод експертів, тому учасники конференції мають вирішити, чи готові вони прийняти слова параграфу 1 «правовим положенням, що діє за кордоном».

Ця проблема обговорювалася в Гаазі тривалий час. Розглядалася можливість того, що деякі держави (не представлені на конференції) можуть проголосити мораторій без виникнення нещастя, яке обґрунтовувало б такий крок. У цьому випадку акти такої держави автоматично позбавляються законної сили. Тому немає необхідності робити застереження про такі випадки в законі. У законі мають розглядатися лише випадки форс-мажорних обставин. Тільки суди кожної окремої країни можуть вирішити, чи є обставина форс-мажорною.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що звіт призначено для того, щоб інтерпретувати конвенцію, а не доповнювати її. Було домовлено, що в звіті конференції 1912 р. буде зазначено, що такі випадки не обумовлюватимуться у статті. Але чи має стаття конвенції завжди застосовуватися за допомогою інтерпретації, що міститься в звіті? Якщо хтось читає статтю, не прочитавши звіт, а в більшості випадків звіт і не читають, він не зрозуміє, чому випадки, що стосуються правових положень, не беруть до уваги. Тобто, ці випадки належать до форс-мажорних обставин. Якщо є намір зробити виняток із загального правила, необхідно чітко це обумовити. Питання настільки важливе, що не можна просто відповісти на нього в звіті. З другого боку, проблема полягає в тому, що даремно вирішувати це питання в самій конвенції. Вона стосується найнеобхідніших випадків.

Чи хочуть учасники конференції дотримуватися інтерпретації конференції 1912 р.? П. *Giannini* не бачить причин, щоб не прийняти цю пропозицію. Однак принцип, що міститься в звіті 1912 р., має бути чітко обумовленим.

ГОЛОВА нагадав п. *Giannini*, що це питання вже порушувалося. Бажають учасники конференції ухвалити рішення про те, що мораторій (чи ширше –

правові положення) є випадком форс-мажорних обставин чи ні? Якщо учасники конференції будуть дотримуватися системи, прийнятої в Гаазі в 1912 р., питання залишиться відкритим.

П. *GIANNINI* (Італія) не погодився з цією точкою зору.

ГОЛОВА вважає, що питання не було вирішено в Гаазі. На минулому засіданні говорилося про те (і голова з цим згоден), що *factum principis* є випадком форс-мажорних обставин.

Голова вважає, що це справді так щодо національного закону. У національному законі *factum principis* є випадком форс-мажорних обставин. Але чи вважається в міжнародному праві *factum principis* у державі А форс-мажорною обставиною для судів держави Б? На це запитання на Гаазькій конференції не було знайдено відповіді.

Якщо вважати, що відповідь була знайдена, то це, швидше, негативна відповідь, ніж стверджувальна. Він не помилився, сказавши, що п. *Lyon-Caen* і п. *Simons* вважали, що відповідно до міжнародного права, яким воно було в 1912 р., питання факту розглядають суди, оскільки правові положення держави А щодо іншої держави вважаються питанням факту. Тому, можливо, суд держави Б в одному випадку може вважати правові положення держави А форс-мажорними обставинами, а в другому – ні. Така сьогодні процедура в міжнародному праві.

Голова погодився з п. *Giannini* у тому, що пропозиція експертів містить відповідь на питання. У параграфі 1 статті 53 проекту експертів сказано таке:

«Якщо виконанню дії, необхідної для збереження прав, що виникають з переказного векселя, протягом визначеного часу перешкоджає правове положення, що діє за кордоном, чи нездоланна перешкода (форс-мажорна обставина)...».

Якщо, однак, зберегти гаазький текст, питання залишиться в такому ж стані, як у 1912 р.

П. *SULKOWSKI* (Польща) погодився з п. *Giannini* в тому, що учасники конференції мають вирішити спірні питання в самому тексті закону, оскільки в суддів не завжди буде можливість звернутися до звіту. Представник Австрії зазначив, що учасники конференції не мають поширювати на мораторій принцип, закладений у статті 53, тому що можуть постати такі обставини, коли мораторій виявиться невинуватим. П. *Sulkowski* згоден, що такі випадки можливі. Однак він додав, що варто враховувати факти. Щодо власника, то мораторій, навіть проголошений законно, завжди є форс-мажорною обставиною. Власник не може пред'явити свій переказний вексель до сплати, якщо трасат живе в країні, у якій проголошено мораторій. Тому п. *Sulkowski* дотримується думки, що рішення з цього питання мають приймати суди. Якщо визнати, що суд може прийняти рішення про те, що мораторій, проголошений у певній країні, не є форс-мажорною обставиною, то власник, який через певні обставини не зміг пред'явити переказний вексель до сплати, все ж втрачає своє право регресу. Якщо учасниками конференції не буде обумовлено рішення цього питання в законі, то можлива ситуація, коли суди прийматимуть різні рішення щодо мораторію, проголошеного в одній країні.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що учасники конференції не мають обумовлювати рішення в законі. Питання про те, чи є мораторій форс-мажорною обставиною, на його думку, не може бути вирішено у загальному положенні. Це питання факту. Оскільки нічого не обумовлено щодо інших можливих форс-мажорних обставин (землетрус, війни тощо), так само варто діяти щодо мораторію. Усі можливі форс-мажорні обставини, включаючи мораторій, мають передаватися на розгляд до суду.

П. *EKEBERG* (Швеція) підтримав вирішення питання про мораторій. Він сподівається, що всі погодяться, що будь-який мораторій, навіть не зовсім виправданий, має розглядатися як форс-мажорна обставина. Тому нелогічно виявляти бажання захистити власника в деяких випадках, про які йдеться в статті 53, але не у випадку невинуватого мораторію. Власник не винен у тому, що не зміг наблизитися до акцептанта. У багатьох випадках у цьому винен навіть не уряд його власної країни, а уряд тієї країни, де мораторій було проголошено без вагомих причин.

П. *EISNER* (Югославія) сказав, що в закон Югославії було додано положення гаазького тексту, відповідно до якого саме уряд держави визначає на своїй території наслідки мораторію, проголошеного в іншій державі. Югославський делегат запропонував учасникам конференції вирішити це питання в такий спосіб.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції прийняти наступний текст, зазначивши, що саме формулювання буде відредаговане пізніше:

«Коли пред'явленню переказного векселя чи складанню протесту протягом запропонованого часу заважає нездоланна перешкода (правове положення, що чинне в якій-небудь державі, чи інший вид форс-мажорних обставин), ця відстрочка продовжується».

Цю пропозицію було прийнято 14 голосами проти 6.

ГОЛОВА звернув увагу учасників конференції на те, що параграф 2 щодо повідомлення про форс-мажорну обставину, яку власник має негайно надати, сформульовано не зовсім чітко. У параграфі 5 гаазького тексту сказано:

«Щодо векселів, які підлягають сплаті одразу після пред'явлення або через певний час після пред'явлення, 30-денний термін відраховують від дня, коли власник повідомляє про форс-мажорну обставину своєму безпосередньому індосанту, навіть якщо це відбувається раніше, ніж час пред'явлення».

У параграфі 2 тексту експертів записано:

«Власник зобов'язаний негайно повідомити безпосереднього індосанта про форс-мажорну обставину».

Голова вважає, що це застереження не досить чітко сформульовано, оскільки вислів «негайно» гнучке: дуже складно визначити точний момент, коли починається форс-мажорна обставина. Тому даний вираз слід вважати надто розпливчастим.

Звернемося до виправлення, запропонованого чехословацькою делегацією, відповідно до якого стаття 53 виглядає так:

«1. Коли пред'явленню переказного векселя чи складанню протесту протягом запропонованого часу заважає нездоланна перешкода (форс-мажорна обставина), ці відстрочки продовжуються.

2. Після закінчення форс-мажорної обставини власник має негайно пред'явити вексель до акцептування чи оплати, а в разі потреби – скласти протест.

3. Якщо форс-мажорна обставина триває понад 30 днів після настання терміну сплати за векселем, дозволяють пред'явити регресний позов, і не потрібно пред'являти вексель чи складати протест.

4. Щоб здійснити права, надані попередніми положеннями, власник має негайно повідомити про форс-мажорну обставину свого безпосереднього індосанта й обумовити це повідомлення, яке він має датувати і підписати на векселі на алонжі; інакше застосовуються положення статті 44.

5. Щодо векселів, які підлягають сплаті після пред'явлення, термін у 30 днів відлічується від дня, коли власник повідомляє про форс-мажорну обставину свого безпосереднього індосанта, навіть якщо це відбувається до часу пред'явлення; щодо векселів, які підлягають сплаті по закінченні певного часу після пред'явлення, до 30-денного терміну додають період після пред'явлення, обумовлений у векселі.

6. Факти, які мають особистий характер щодо власника чи особи, яка зобов'язана пред'явити вексель чи скласти протест, не є форс-мажорними обставинами».

Голова зазначив, що у виправленні розмежовують переказний вексель на пред'явника і переказний вексель, який підлягає сплаті після закінчення визначеного часу після пред'явлення. Такого розмежування немає в гаазькому тексті. Проте, необхідно уточнити дату, з якої починається форс-мажорна обставина щодо переказних векселів, що підлягають сплаті після закінчення певного часу після пред'явлення. Можна навіть сказати, що ніхто не знає, з якого моменту має відраховуватися 30-денний термін.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) погодився, що вислів «негайно» не зовсім точний. Однак це не настільки важливо стосовно переказних векселів, що підлягають сплаті у визначений день, оскільки 30-денний термін буде відлічуватися тільки від дня настання терміну сплати. Щодо переказних векселів на пред'явника, то період відлічують від дня, коли власник повідомив про форс-мажорну обставину, навіть якщо це відбулося до закінчення відстрочки на пред'явлення. Це повідомлення має бути підписане й датовано на переказному векселі. Тому він вважає, що ця неточність не буде перешкодою у випадках з даними видами векселів.

З другого боку, п. *Hammerschlag* розуміє мотиви, якими керувалася чехословацька делегація, роблячи таку пропозицію. Труднощі можуть постати щодо переказних векселів, які підлягають сплаті через певний час після пред'явлення. Наприклад, період для пред'явлення може бути шість місяців. Тоді, відповідно до уніфікованого закону, власник буде мати право на здійснення регресного позову через 30 днів, а за відсутності форс-мажорної обставини він матиме на це право тільки через шість місяців. Таким чином, виправлення видається цілком справедливе, оскільки немає причин дозволяти власнику реалізувати його право регресу у

випадку форс-мажорної обставини раніше, ніж він зміг би це зробити за відсутності такої форс-мажорної обставини.

ГОЛОВА поцікавився, з якого дня буде відлічуватися термін для переказних векселів, що підлягають оплаті по закінченні певного часу після пред'явлення.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) пояснив, що з дня, зазначеного в повідомленні про форс-мажорну обставину, яке власник має дати своєму індосанту. Варто звертатися до цього повідомлення, підписаного й датованого на переказному векселі; відповідно до чехословацької пропозиції, 30-денний термін продовжують на період для пред'явлення, зазначений трасантом.

ГОЛОВА сказав, що текст чехословацького виправлення буде більш точним, якщо останню пропозицію параграфу 5 сформулювати так:

«Щодо векселів, які підлягають сплаті по закінченні певного часу після пред'явлення, 30-денний термін відлічується від дня доставки повідомлення, і до нього додається період після пред'явлення, зазначений у векселі».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що в гаазькому тексті не розмежовують переказні векселі на пред'явника і переказні векселі, що підлягають сплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення. В обох випадках термін відлічують від дня, коли власник повідомляє свого індосанта про форс-мажорні обставини. Предмет переказного векселя, що підлягає сплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення, подвійний. З одного боку, він є гарантією того, що протягом визначеного часу кредитор буде мати певний ступінь свободи у здійсненні своїх прав; з другого, він захищає боржника, акцептанта і гарантів від несподіваної вимоги і надає їм час, необхідний для сплати векселя. Якби переказні векселі, що підлягають оплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення, прирівнювалися до переказних векселів на пред'явника, то ці переваги були б втрачені. Тому чехословацька делегація пропонує таку фразу для параграфу 5:

«Щодо векселів, які підлягають оплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення, 30-денний термін збільшується на період після пред'явлення, зазначений у векселі».

ГОЛОВА погодився з п. *Hermann-Otavsky*. Таким чином, параграф 5 статті 53 (гаазького тексту) має бути збережено, а крапку наприкінці пропозиції буде замінено крапкою з комою, після чого буде додано слова «щодо векселів, які підлягають оплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення, 30-денний термін збільшується на період після пред'явлення, зазначений у векселі».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) заперечив, що, відповідно до чехословацької пропозиції, цей термін може в деяких випадках бути продовжено до 12 місяців. Це зайве; він надає перевагу гаазькому формулюванню, відповідно до якого цей термін завжди становить 30 днів. Починається цей термін від дня настання терміну сплати.

Щодо векселів, які підлягають оплаті після пред'явлення, чи після закінчення певного часу після пред'явлення, то день, від якого починається відлік терміну, може змінюватися, але сам термін завжди становить 30 днів.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив думку, що це важливе питання пов'язане з параграфами 2 і 5 гаазького тексту. Параграф 2 не застосовують до векселів, що підлягають оплаті після пред'явлення чи після закінчення певного часу після пред'явлення. Він застосовується до переказних векселів у цілому. Окрім того, він стосується повідомлення, яке власник має надати для здійснення своїх прав. Таке повідомлення необхідне, тому що ці векселі ще не підлягають оплаті.

П. *VISCHER* (Швейцарія), відповідаючи п. *Quassowski*, сказав, що, на його думку, час для пред'явлення не однаковий для векселів на пред'явника і векселів, що підлягають оплаті по закінченні визначеного часу після пред'явлення. Щодо останніх, то повідомлення має бути дано не пізніше того дня, коли минає відстрочка для пред'явлення. За таких обставин недоцільно розглядати можливість чекання протягом шести місяців для векселів, що підлягають оплаті після пред'явлення. Це буде суперечити принципу, відповідно до якого 30-денний термін минає тільки після настання терміну сплати.

Таким чином, він згоден із чехословацькою пропозицією.

ГОЛОВА запропонував п. *Hammerschlag* пояснити основний аргумент на користь чехословацького виправлення, щоб учасники конференції були упевнені щодо цього питання.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) нагадав, що принцип, запропонований у чехословацькому виправленні, розглядався на Першій гаазькій конференції в 1910 р. У 1912 р. це питання не піднімалося, можливо, щоб не ускладнювати переговори. На його думку, значення виправлення полягає в наступному: якщо вексель підлягає оплаті, скажімо, через шість чи вісім місяців після пред'явлення, власник може зажадати оплати і може скористатися своїм правом регресу тільки по закінченні цього періоду. Якщо чехословацьке виправлення не буде прийнято, може трапитися так, що у випадку соціального нещастя власник буде мати право регресу раніше того часу, коли він зміг би скористатися ним, якби нещастя не було.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) нагадав, що в Гаазі питання розглядалося з економічного погляду. Німецький уряд сформулював такі зауваження:

«...Граційний період, звичайно, починається від дня настання терміну сплати. Щодо векселів, які підлягають оплаті по пред'явленні чи після пред'явлення, результат не буде задовільним з огляду на відповідні тривалі періоди для пред'явлення якщо власник має право на повідомлення, а потім на регресний позов тільки за умови, що форс-мажорна обставина продовжується до закінчення запропонованого для пред'явлення часу або терміну, обумовленого у векселі. Доцільніше було б прийня-

ти правило, що у випадку з векселем, який підлягає оплаті під час пред'явлення чи після, власник має право на негайне пред'явлення, і через форс-мажорні обставини він не має позбавлятися цього права на будь-який час. Вексель, виписаний у Нью-Йорку на Берлін, що підлягає оплаті через день після подання, з економічного погляду знаходиться в такому ж положенні, що і вексель, термін сплати якого настає через 10 днів після його складання. Відлічуючи граційний період, ми, відповідно, маємо починати не від дня настання терміну сплати, а від дня, коли вексель міг би бути пред'явлений, якби не форс-мажорні обставини. Відповідно параграф 5 дозволяє власнику векселя, що підлягає оплаті під час пред'явлення чи після пред'явлення, у випадку форс-мажорних обставин сповістити свого безпосереднього індосанта упродовж періоду для пред'явлення. Якщо з моменту сповіщення пройшло понад 30 днів, може бути пред'явлений регресний позов».

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що в цьому аргументі не враховується розбіжність між векселем, що підлягає сплаті по пред'явленні, і векселем, що підлягає оплаті після закінчення визначеного часу після пред'явлення.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції проголосувати за включення чехословацького виправлення після параграфа 5 статті 53 (гаазького тексту). Чехословацьке виправлення було прийнято 18 голосами проти 1 і внесено після параграфа 5 статті 53.

ГОЛОВА запропонував передати виправлення на розгляд до редакційного комітету. Учасники погодилися.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що латвійський делегат звернув увагу на те, що в параграфі 2 статті 53 дається посилання на статтю 44, яку учасники конференції ще не обговорювали. Якщо статтю 53 буде прийнято, слід домовитися, що у випадку зміни статті 44 потрібно буде повернутися до статті 53.

П. *DUZMANS* (Латвія) погодився з головою і додав, що параграф 5 статті 53 також пов'язаний зі статтею 44.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) висловив думку, що виправлення необхідне, оскільки учасники конференції вирішили включити у форс-мажорні обставини випадки з правовими положеннями. Ніхто не думає про те, щоб громадяни країни, що запровадила мораторій, опинилися у вигіднішому становищі, ніж інші. Наприклад, країна А ввела мораторій. Громадянин цієї країни, який є індосантом переказного векселя, акцептованого громадянином країни, з огляду на прийняті щойно учасниками конференції рішення, через 30 днів скористався правом регресу проти громадянина країни Б, який проживає в країні індосанта. Останній, маючи зобов'язання сплатити суму переказного векселя індосанту і не маючи можливості одержати сплату з трасата, який є громадянином країни А, зазнає шкоди. Варто виключити таку можливість.

П. *Hammerschlag* запропонував голові поставити на голосування статтю 53, а учасники конференції зможуть пізніше прийняти рішення з питання, яке він щойно порушив. Він ще не склав виправлення, але думає, що воно може бути таким:

«У випадку запровадження правового положення громадяни країни, що ввела таке положення, не мають права регресу через 30 днів проти громадян інших країн».

ГОЛОВА запропонував п. *Hammerschlag* ще подумати над цим питанням. Особисто він не впевнений, що таке виправлення доцільне. Чи справді міжнародний закон, що укладають учасники конференції, не є важливішим за національний закон, і держава після запровадження уніфікованого закону зможе ввести мораторій, що не врахований у статті 53? Голова вважає, що коли уніфікований закон буде ухвалено всіма договірними країнами, його положення будуть застосовуватися до всіх мораторіїв.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що питання, яке порушив п. *Hammerschlag*, зважується в статті 53 з тієї причини, що учасники конференції запропонували застосовувати в цьому випадку статті про форс-мажорні обставини. Він не думає, що тут можлива яка-небудь несправедливість. Мораторій буде введено або відповідно до міжнародного закону, тобто він буде виправданим, і в цьому випадку всі мають визнати його як форс-мажорну обставину, або ж це буде невиправданий акт чи порушення міжнародного права, а в міжнародному праві передбачено заходи для вирішення таких питань. Окрім того, чи можна погодитися, що в 1930 р. яка-небудь країна захоче порушувати міжнародну торгівлю за допомогою способів, що, врешті-решт, обернуться проти неї? Особисто п. *Giannini* так не думає.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) сказав, що, з огляду на заперечення голови і п. *Giannini*, він відзиває своє виправлення, хоча вони його й не переконали.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що з огляду на зауваження голови можна зробити висновок, що стаття 53 обмежує надання державам права на введення мораторію. На його думку, п. *Sulkowski* чітко заявив, що стаття 53 ніяк не обмежує волю держав. Вони можуть запроваджувати такі заходи, що вважають необхідними. Будь-який мораторій, запроваджений державою, має розглядатися як випадок форс-мажорних обставин, навіть якщо він не є виправданим.

П. *GIANNINI* (Італія) не погодився з п. *Sulkowski*. Він не вважає, що в цьому держави мають необмежену свободу. Якщо держава порушує права іншої держави, положення міжнародного права допомагають державі, що зазнала збитків.

Статтю 53 було прийнято в першому читанні.

БЛАНКОВІ ПЕРЕКАЗНІ ВЕКСЕЛІ

Перегляд статті 7

ГОЛОВА зачитав наступний текст:

«Підписаний інструмент, що не відповідає всім необхідним для переказного векселя вимогам, не містить усіх необхідних застережень, може бути заповнений власником відповідно до домовленостей. Недотримання цих домовленостей не може бути провиною власника, який сумлінно придбав вексель після його заповнення».

П. *GIANNINI* (Італія) пояснив мотиви внесення змін у цю статтю. Основним, коли приймають рішення про те, чи є переказний вексель повним, тобто чи містить він усі формулювання, запропоновані в статті 1, чи є він, відповідно, дійсним, є момент, коли вексель пред'являється боржнику для сплати. Важливою умовою є повнота векселя – умова не створення зобов'язання, а дійсності боргу. Для створення зобов'язання необхідно тільки, щоб був підпис на інструменті, що має назву «переказний вексель», і щоб особа, яка підписалася, була правоздатною. Якщо ці умови дотримано, вексель може бути пущений в оборот, навіть якщо він не заповнений повністю.

Дійсно, бланковий переказний вексель – це неповний переказний вексель. Коли він був уперше введений у практику, багато хто був проти нього як у теорії, так і правовій практиці різних країн. Сумнів виник щодо дійсності бланкового переказного векселя. Дехто навіть заявляв, що бланковий переказний вексель підпадає під кримінальні кодекси країн. Нарешті, комерційна практика перемогла теорію чи, швидше, правову практику. Тоді він був офіційно затверджений у ряді положень (стаття 20 англійського закону, стаття 33 американського закону, параграф 93 угорського закону).

П. *Giannini* також процитував міністерський указ від 6 жовтня 1853 р., що має законну силу в Австрії, статтю 3 бразильського закону, а також схожі правила в польському й югославському законах. У російському законі, що був прийнятий трьома балтійськими країнами, обумовлено, що бланковий переказний вексель недійсний, оскільки неповний. Врешті-решт, у німецькому законі 1923 р. міститься наступне правило:

«Інструмент, що не відповідає всім необхідним для переказного векселя вимогам, також вважається переказним векселем у значенні даного закону, якщо він передається іншій особі з дозволом його заповнити. Передбачено, що такий дозвіл дають, якщо інструмент має назву «переказний вексель».

П. *Giannini* додав, що це правило міститься у фіскальному законі, тому воно непряме.

З другого боку, практика свідчить, що проблема має велике значення з економічного погляду. П. *Giannini* не вважає, що необхідно наполягати на детальному розгляді питання, яке, він певен, добре відоме його колегам.

Дійсно, яку правову систему мали на увазі автори нової статті? Є домовленість про те, що переказний вексель має бути заповнений. Якщо сторона заповнює пе-

реказний вексель відповідно до існуючої домовленості, вона зберігає свої права. Якщо, навпаки, вона відступає від домовленості, то має місце зловживання – правопорушення, що підпадає під кримінальну відповідальність. Нарешті, у випадку внесення змін чи фальсифікації передбачено безпосереднє звертання до суду. Навіть у тих країнах, де немає відповідного правила, наприклад в Італії, бланковий переказний вексель використовують і переборюються всі труднощі, пов'язані з даатою, назвою, ім'ям покупця, місцем оплати тощо. Це вже практика. У подібних обставинах чи можна це ігнорувати? На Гаазьких конференціях 1910 і 1912 рр. питання не розглядали, але минуло 20 років, і, мабуть, тепер варто спробувати його вирішити. Крім того, кілька делегацій вважає, якщо бути розважливими, питання можна вирішити. З огляду на ці міркування і беручи до уваги вже чинні закони, кілька делегацій запропонувало текст статті 7, що зачитав голова. Ця стаття складається з двох параграфів, і п. *Giannini* підкреслив цей факт, тому що деякі учасники конференції зазначали, що значення цих двох параграфів неоднакове – в першому викладено сутність проблеми, в другому – формальне питання. На це п. *Giannini* відповів би, що в розділі 1 дуже складно розмежувати формальні статті і статті за суттю справи.

Щодо термінології, використаної в пропозиції, п. *Giannini* звернув увагу учасників конференції на вживання вислову «підписаний інструмент» замість терміна «переказний вексель». Це поняття було запропоновано для того, щоб запобігти дискусії з питання про те, чи стосується стаття переказного векселя. Слова «вимоги обов'язкові» для переказного векселя дають посилання на положення параграфів 2–7 статті 1 проекту закону. Слова «чи договірні застереження» буде включено для задоволення прохання німецької делегації, що стосується врахування також і факультативних застережень. П. *Giannini* не зовсім згодний з таким поглядом, але готовий прийняти це формулювання для досягнення згоди.

Формулювання «може бути заповнено власником» дуже обережне. Воно стосується суті проблеми й означає, що бланковий переказний вексель дійсний, оскільки його складають згідно з укладеними домовленостями.

У параграфі 2 статті йдеться тільки про становище власника, який сумлінно придбав уже заповнений інструмент. Було поставлено питання про те, яким буде положення власника в цьому випадку. Відповідь дано у параграфі 2, де сказано, що недотримання домовленостей не може бути висунуто як заперечення проти власника, що сумлінно придбав уже заповнений інструмент. П. *Giannini* сказав, що формулювання цього параграфа викликало тривалі дискусії. Деякі делегації взагалі висловили сумнів стосовно того, чи варто приймати негативне формулювання, де сказано: «Недотримання цих домовленостей може бути висунуто як заперечення проти власника, що несумлінно придбав інструмент». Німецька делегація наполягала на прийнятті цього формулювання. Однак, зрештою, автори пропозиції віддали перевагу першому формулюванню.

П. *Giannini* додав, що французька делегація, яка брала участь у редагуванні тексту, повідомила про необхідність двох застережень. Насамперед її представники заявили, що не згодні з самим принципом бланкового переказного векселя, у якому не зазначено суму. На їх думку, такий інструмент виходить за рамки вексельного

права і не може бути визнаний, оскільки, відповідно до французького податкового закону, на момент його створення обов'язковим є гербовий збір, пропорційний зазначеній сумі. Однак п. *Giannini* вважає, що навіть за випадків, коли суму не зазначено, за законом інструмент має бути заповнений відповідно до укладених домовленостей. Таким чином, немає причин для побоювань щодо цього.

Друге застереження, зроблене французькою делегацією, стосується податків. П. *Giannini* не розділяє думку французьких представників. Предмет статті не в тому, щоб спростити національну і міжнародну торгівлю. Доцільно зробити вибір між вимогами Міністерства фінансів і вимогами економічної практики. П. *Giannini* упевнений у тому, що як тільки переваги цієї процедури для торгівлі стануть очевидними, Міністерство фінансів не заперечуватиме проти яких-небудь змін у законі.

Можна запитати, чи полягає мета цього застереження в тому, щоб відкласти проблему, яку не було вирішено? Якщо це бажання більшості учасників конференції, п. *Giannini* готовий приєднатися до нього. Однак у цьому випадку він попросив би, щоб у звіті було обумовлено його бажання врегулювати питання. На його думку, після 20 років роботи, після підготовки проектів у Гаазі в 1910 і 1912 рр., необхідно більше, ніж просте підтвердження цих проектів утретє. Завжди можна проігнорувати вимоги життя та його проблеми, але настає день, коли реальність нагадує про себе. Бланковий переказний вексель, який юристи вважали неможливим, не використовувався на практиці. У ньому постала необхідність, коли юристам довелося складати закони, що регулюють його. Ці закони дійсно були стриманими, але вони були досить чіткими. Ніхто з учасників конференції не бажає сприяти нечесній торгівлі, але бланковий переказний вексель, на думку п. *Giannini*, не є інструментом нечесної торгівлі. Тому італійська делегація докладе усіх зусиль, щоб переконати учасників конференції включити статті з цього питання. Якщо, однак, учасники конференції не розділяють цю думку, у звіті й протоколі чітко має бути обумовлено, що проблема розглядалася і було зроблено все можливе для того, щоб сформулювати рішення. Саме тому було внесено пропозицію, а також для того, щоб наблизитися до англосаксонської системи права в цьому питанні. Не слід забувати, що у цій сфері англосаксонська система може бути добрим джерелом порад, оскільки заснована на великому досвіді.

П. *HELPER* (Данія) від імені датської делегації виступив проти запропонованого рішення. Бланковий переказний вексель цілком підлягає загальному праву.

Параграф 2, у якому містяться норми вексельного права, зайвий, оскільки це правило також міститься в інших статтях закону, наприклад у параграфі 16.

Датська делегація уповноважила п. *Helper* виступити проти ухвалення цієї статті.

П. *EISNER* (Югославія) висловив думку про те, що без розгляду цього питання закон буде неповним. Югославська делегація ухвалить принцип, закладений у рішенні, запропонованому групою делегацій і п. *Giannini* зокрема. Однак вона не може прийняти обговорюваний текст, оскільки пропонуване формулювання

викликає багато практичних заперечень. Фактично воно означає, що тягар доведення буде нести власник. Така інтерпретація істотно обмежить обіг банкових переказних векселів. Це також призведе до небезпеки суворого тлумачення вислову «недотримання таких домовленостей», оскільки суддя в будь-якому випадку може зажадати доказів укладання домовленостей та не надавати значення торговельним звичаям.

П. *Eisner* щодо цього послався на випадок, який часто має місце в Югославії і, можливо, в інших країнах, коли domiciliary зазначають пізніше. Коли у Югославії банк має вексель для дисконту, він є domiciliary. Це може бути не передбачено заздалегідь, оскільки банк часто одержує вексель через треті чи четверті руки. Однак торговці добре знають про цю особливість. Проте, коли власник опротестованого векселя звертається до суду з позовом проти гарантів, одним з найвагоміших аргументів проти нього, є те, що domiciliary векселя був зазначений без згоди трасанта. Якщо цей аргумент приймають як дійсний, протест проти domiciliary вважається недійсним, і власник векселя втрачає своє право регресу проти індосантів і трасанта. Правова практика щодо цього питання неоднакова. В одних судових рішеннях враховують торговельні порядки, тобто не визнається дійсність таких аргументів, інші дотримуються протилежного погляду.

П. *Eisner* навів цей приклад, тому що Торговельна палата Югославії надає великого значення даному питанню. Вони звернулися в Міжнародну торговельну палату з проханням вирішити цю проблему за допомогою уніфікованого врегулювання. Рішення, запропоноване групою делегацій, не поясняє ситуацію, а тільки ускладнює її. Пропозиція югославської делегації може усунути ці труднощі. Вона звучить так:

«Заперечення, засновані на тому факті, що деякі деталі було упущено в переказному векселі на момент підписання, не можуть бути висунуті проти власника, який сумлінно придбав вексель; такі заперечення можливі проти інших осіб, але тільки якщо особа, яка подає скаргу, може довести, що вексель було заповнено всупереч укладеним домовленостям».

Це формулювання, що доповнює статтю 16, більш точне й враховує потреби комерційного світу. Таке саме положення міститься в австрійському, чехословацькому, польському і югославському законодавстві. Тому п. *Eisner* просить учасників конференції прийняти його пропозицію.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що французька делегація поділяє думку п. *Helper* з кількох причин. Насамперед, доки пропуски не заповнено, переказного векселя немає, і документ є лише бланком. Питання про наслідки використання бланка, особливо щодо його правильного чи неправильного використання, виходить за рамки вексельного права. Це питання загального права. Запровадження бланкового переказного векселя може призвести до великої кількості зловживань. Тому потрібно добре подумати перш ніж заохочувати його використання. Оскільки цього питання не було в плані конференції, п. *Percerou* дійшов висновку, що багато делегацій не вивчили це питання належним чином.

Таких зловживань особливо потрібно побоюватися в країнах, фінансова система яких не передбачає подібного до автоматичного переривання, як в Англії. В

Англії всі переказні векселі мають складатися на папері, попередньо проштампованому відповідно сумі векселя. Цю операцію не може бути здійснено окремо за допомогою клейких штампів. У переказному векселі, де пропущено суму, не можна зазначити суму, що перевищує проштамповану на папері, де було поставлено підпис. Особа, що підписує бланковий інструмент, заздалегідь знає максимальну суму, яку вона буде винна.

Отже, на думку на *Percerou*, бланковий переказний вексель виходить за рамки питань, обговорюваних на конференції, і, не оцінюючи зроблені пропозиції, він просить не розглядати це питання, як це було зроблено на гаазьких конференціях.

П. *EIGTVED* (Данія) сказав, що, на його думку, бланковий переказний вексель ще не є переказним векселем. Тому запропоновані положення не мають входити до уніфікованого закону про переказні векселі. Звичайно, є бланкові векселі, але вони не розглядаються в самому вексельному праві, поки повністю не заповнені.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) приєднався до погляду п. *Percerou*. Це дуже делікатне і складне питання не має розглядатися в уніфікованому законі, оскільки звичаї і практика торгівлі неоднакові в різних країнах. Потрібно чітко розмежувати звичаї і зловживання. Цілком можливо, що те, що вважається звичаєм в одній країні, буде вважатися зловживанням у другій. У Нідерландах, наприклад, бланкові векселі мають погану репутацію. Їх не використовують шановні торговці й великі банки, тільки деякі фірми, що займаються сумнівним бізнесом. Учасники конференції мають захищати шановних торговців і дотримуватися принципу сумлінності, якому суперечить існування бланкових векселів.

Як запропонував п. *van Nierop*, розгляд цього питання варто відкласти, щоб дати делегатам час подумати.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) цілком погодився з думкою п. *Percerou*. Не кажучи про питання моральні, потрібно визнати, що бланковий вексель у принципі не є векселем. Учасники конференції вийдуть за рамки програми, якщо будуть розглядати це питання.

Крім того, він не був проінструктований своїм урядом щодо цього питання.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що в чехословацькому законі є положення щодо бланкових переказних векселів. Однак запропоноване положення, наскільки він зрозумів, виходить за рамки питання про бланкові векселі.

Він готовий погодитися з тим, що підписаний інструмент, у якому немає всіх необхідних для векселя застережень, може бути заповнено. У тексті однак розглядаються не тільки обов'язкові для векселя застереження, а й договірні. Якщо інструмент містить всі обов'язкові застереження, він вважається повним. Що конкретно мають на увазі під цими договірними застереженнями, які не є обов'язковими? Очевидно, це факультативні застереження, наприклад, застереження про доміцільовання. Якщо застереження такого типу додається до векселя, що вже містить усі необхідні застереження і, відповідно, є повним, у супереччя волі

акцептанта, останній не є акцептантом бланкового документа. Він акцептував повний вексель. Якщо факультативне застереження було включене пізніше, чи може він оскаржити проти сумлінного власника те, що у вексель було внесено зміни?

Він думає, що це питання виходить за рамки принципу бланкового документа.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) сказав, що оскільки правило, яке використовують в Англії близько 100 років, було оскаржене, він вважає своїм обов'язком виступити. До деяких випадків, розглянутих у судах, поверталися упродовж 100 років, і правило викристалізувалося в частину 20 Закону про переказні векселі 1882 р.

Зауваження п. *Percey* про англійське право цілком правильне. В Англії до складання переказного векселя чи іноземного векселя необхідно одержати певним чином проштампований папір, на якому складають вексель. Звичайно, насамперед це гарантія суми, але також зачіпається більш широке питання.

Бланкові переказні векселі, як зазначив п. *Giannini*, є і вже вкоренилися у практиці. Питання в тому – їх ігнорувати чи врегулювати? Вони широко використовуються в Англії, і щоб довести учасникам конференції, що це так, він опише відомий випадок *McDonald* проти *Nash* 1924 р. у Палаті лордів, що стосується саме цього. Було продано товари, і їхня вартість гарантувалася за допомогою переказного векселя. На момент продажу товарів не було відомо, хто одержить їхню вартість, постало запитання: яка з двох фірм у підсумку, одержить платіж. Через це ім'я одержувача було пропущено і внесено пізніше. Не вдаючись до юридичних тонкощів питання, п. *Gutteridge* зазначив, що Палата лордів вирішила: випадок підпадає під норми розділу 20, і власник векселя мав право внести ім'я одержувача.

Теорія англійського права вважає, що якщо особа поставила свій підпис на бланку і випустила його з тим, щоб він був перетворений на вексель, це надає особі, якій передають вексель, право заповнити його відповідно до повноважень, які вона має. Вексель має бути заповнено насамперед відповідно до отриманих повноважень, але якщо він був переданий власнику незаповнений, то, у свою чергу, власник має право пред'явити позов за векселем.

Він вважає, що цей інструмент (хоча ним і можуть скористатися з непорядною метою), без сумніву, є геніальним комерційним інструментом як в Америці та Англії, так і, наскільки він розуміє, в Італії. Йому здається, що якщо учасники конференції вирішать проігнорувати його, вони займуть занадто радикальну позицію. Що відбудеться? Англія й Америка переслідуватимуть свої цілі, але як можна просити італійських комерсантів засудити інструмент, який вони використовують, як він думає, досить часто? Якщо комерсанту зі скандинавської країни чи Нідерландів не подобається інструмент, він не зобов'язаний ним користуватися, але заборонити його використання – це занадто. Він сподівається, що учасники конференції не ухвалять таке рішення. Насамперед тому, що це буде перешкода на шляху загального розвитку комерції і буде втрачено можливість зменшити різницю між континентальною й англосаксонською системами. Однак останнє міркування є другорядним. Таким чином, учасники конференції мають спробувати скласти правила, що спростять функціонування комерції на міжнародному рівні.

Обговорюване правило має ще одне дуже важливе значення, про яке, як сподівається п. *Gutteridge*, не забудуть. Якщо якусь частину переказного векселя було випадково пропущено, то частина 20 – безцінна. Якщо помилково дата чи ще щось було пропущено, частина 20 є порятунком і не дозволяє заповнювати вексель. Він підтримує би принцип частини 20 англійського закону лише на підставі цього.

П. *GIANNINI* (Італія), сказав що він зможе коротко пояснити цей момент. Він вже окреслив ту теоретичну конструкцію, що побудували творці статті 7. Їхня робота ґрунтувалася не тільки на італійській, а й на французькій юриспруденції. Але деякі правила потрібно продумати. Не можна залишити це питання без відповіді.

Які аргументи було висунуто проти цього положення? По-перше, п. *Perceou* і деякими іншими делегатами було висунуто аргумент, що бланковий переказний вексель не є переказним векселем. На думку п. *Giannini*, цей аргумент застарів. Далі, деякі делегати припустили, що це питання виходить за рамки вексельного права, але ті два параграфи, що зачитав п. *Giannini*, хіба не стосуються питань вексельного права? Чи не є питання: чи може бути заповнено переказний вексель, що за своїм походженням є неповним, питанням вексельного права? По-друге, чи не стосується питання про положення третьої сторони, яка володіє векселем, заповненим після випуску, вексельного права? Звичайно, можна порушити другорядні проблеми, що можуть бути розв'язані з тим чи іншим питанням, але це не стосується обговорюваної проблеми.

Окрім того, було висунуто заперечення, що питання не було на порядку денному, але п. *Giannini* зазначив, що всі учасники конференції посилаються на порядок денний залежно від того, хочуть вони робити щось чи ні. Цього разу на порядку денному підготовка уніфікованого закону про переказні векселі. Експерти підготували дуже добре пророблений проект. Але це не означає, що учасники конференції не можуть покласти цей проект до своєї кишені й ухвалити інший. Чи можуть постати сумніви щодо того, що вони мають право так зробити?

Через 20 років мовчання на дипломатичній конференції не можуть знову повернутися до роботи минулих днів. Чи можна обмежитися заявою, що питання про бланкові векселі не буде розглянуто?

Також було заявлено, що банки не просили врегулювати цю проблему. П. *Giannini* сумнівається в точності цього твердження.

Авторам пропозиції сказали, що стосовно цього питання є багато правил. Це і є причиною, через яку потрібно укласти уніфікований закон до встановлення міжнародної практики, бо після того ухвалити такий закон буде ще складніше.

Нарешті, було порушено питання про штампований папір, але, як сказав британський представник, це перешкоджає підписанню векселя, сума якого перевищує суму боргу.

У Німеччині було переглянуто положення про марку вексельного збору щодо переказних векселів. Більше того, усі знають, що закони про марку вексельного збору постійно змінюються.

Щодо аргументів менш важливих, то п. *Giannini* зазначив, що насамперед, з моменту прийняття закону звичай перестають існувати. Відома практика щодо пе-

реказних векселів у деяких країнах. В Італії вважається, що проблема загалом має розглядатися ясно і чітко, без лицемірства, не закриваючи очі на те, що відбувається в комерційному житті. Ця проблема не може залишатися нерозв'язаною, оскільки це надзвичайно небезпечно.

Потім п. *Giannini* перейшов до аргументу, який висунув п. *de la Vallee Poussin*, коли сказав, що тут постає питання морального характеру. Чи можна говорити про моральність, коли у 18 державах є закон про бланкові переказні векселі? Серед цих країн – Британська Імперія, Сполучені Штати Америки, а також Німеччина, не кажучи вже про Італію, де, власне кажучи, немає законів про це. Є й інші країни, законодавства яких містять положення про гербовий збір. Тому посилення на моральність не можуть розглядатися як серйозний аргумент.

Крім того, п. *Giannini* не вважає, що переказний вексель є інструментом нечесного бізнесу. Якщо хтось бажає так діяти, будь-який діловий інструмент може стати інструментом нечесного бізнесу. Насправді, бланковий переказний вексель є могутнім діловим інструментом. Щоб переконатися в цьому, достатньо згадати про наслідки гарантії і про роль, яку такі векселі відіграють на практиці.

Цю проблему необхідно вирішити. Перше питання, на яке потрібно відповісти, таке: чи хочуть учасники конференції розв'язати проблему бланкових переказних векселів? Якщо так, то п. *Giannini* просить голову виділити час на те, щоб делегації досягли порозуміння щодо запропонованих формулювань. Тільки після цього може бути складено остаточний текст.

Якщо учасники конференції вирішать не розглядати це питання в уніфікованому законі, п. *Giannini* просить зробити застереження в тому, що не слід забувати, що 18 країн уже керуються певними правилами щодо цього. Яке буде положення цих держав? Принаймні, необхідно зробити застереження про те, що бланкові переказні векселі не забороняються.

П. *Giannini* закликав своїх колег добре подумати перед голосуванням: чи ухвалити єдине положення чи це буде просто застереження? Очевидно, країни, у законодавстві яких є закони про це питання, вирішать ухвалити застереження, навіть якщо єдине формулювання не буде прийнято. З другого боку, якщо воно буде ухвалено, його побажають включити ті країни, де немає законів про бланкові переказні векселі. Можливо, вони не ухвалять закон негайно, але незабаром все-таки прийдуть до цього.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) був дуже здивований, почувши заяву п. *Giannini* про те, що він наводить аргумент про моральність, адже він говорив протилежне. П. *van Nierop* пояснив, що в його країні бланкові переказні векселі часто мають сумнівну репутацію, а представник Бельгії відповів, що не бажає посилатися на аргумент моральності. У Бельгії в обігу перебуває велика кількість бланкових векселів, хоча за законом вони не вважаються переказними векселями; вони стають переказними векселями, коли їх заповнюють. Ці векселі використовують у таких ситуаціях: наприклад, банк відкриває кредит на мільйон для підприємця. Відповідно до потреб і водночас обмежень, що не будуть незручними для його клієнта, банк випускає в обіг векселі, передані йому підприємцем, де немає нічого, крім підпису підприємця. У Бельгії така практика зустрічається досить часто.

ГОЛОВА поставив на поіменне голосування питання про те, чи має в уніфікованому законі міститися положення про бланкові переказні векселі.

Учасники конференції вирішили 15 голосами проти 9 (3 утрималися від голосування, що уніфікований закон має містити положення про бланкові переказні векселі.

Австрія, Бразилія, Чехословаччина, Данциг, Фінляндія, Німеччина, Великобританія, Угорщина, Італія, Японія, Польща, Португалія, Румунія, Сіам і Югославія – за.

Бельгія, Данія, Франція, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Швеція, Швейцарія – проти.

Утрималися Іспанія, Туреччина, Венесуела.

Були відсутні представники Болгарії, Колумбії, Еквадору, Греції, Перу.

ШІСТНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

22 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. *J. Limburg*

20. ВІДСУТНІЙ ПРЕДСТАВНИК БОЛГАРІЇ

ГОЛОВА оголосив, що згідно з листом від повіреного у справах Королівського болгарського представництва в Берні, п. *D. Minkoff* не зможе взяти участь у конференції.

21. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКЛАДНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 39, параграф 1

Параграф 1 було прийнято у першому читанні.

Стаття 39, параграф 2

П. *DA MATTA* (Португалія) звернув увагу учасників конференції на вислів «на власний ризик». Хоча це звичайне, часто вживане формулювання, постає питанням, чи не краще сказати: «Трасат, який платить до настання терміну платежу, несе відповідальність за дійсність оплати». У такому вигляді текст буде зрозуміліший і точніший.

ГОЛОВА сказав, що на перший погляд текст п. *da Matta* має дещо інше значення, ніж формулювання, запропоноване експертами. Він запропонував передати португальську пропозицію на розгляд у редакційний комітет.

Пропозицію було ухвалено.

П. *BOUTERON* (Франція) нагадав, що він пропонував переглянути текст статті 19 до обговорення статті 39. Стаття 19 звучить так:

«Індосамент після настання терміну оплати має такі самі наслідки, що й індосамент до настання терміну платежу. Проте індосамент після складання протесту про несплату чи по закінченні відстрочки на його складання вважається тільки простою передачею».

У статті 39 йдеться про становище трасата у випадку сплати ним боргу до настання терміну сплати і з настанням цього терміну, але становище трасата, який сплатив борг після настання терміну оплати і до протесту, залишається невідоме.

ГОЛОВА відповів, що той, хто платить після настання терміну платежу, але до протесту, платить після настання терміну платежу; цей випадок ніколи не викликав ускладнень.

П. *BOUTERON* (Франція) сказав, що він задоволений таким поясненням. Параграф 2 було прийнято у першому читанні.

Стаття 39, параграф 3

ГОЛОВА запропонував не розглядати питання стосовно надзвичайної недбалості і несумлінності у зв'язку з цим параграфом, а розглянути його під час обговорення статті 16.

З цим застереженням параграф 3 було прийнято у першому читанні.

Статтю 39 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 40, параграф 1

ГОЛОВА запропонував у виправленні, поданому німецькою делегацією, замінити слова «день, коли може вимагатися платіж» на «день здійснення платежу».

П. *ULLMANN* (Німеччина) зазначив, що досвід воєнних і післявоєнних років свідчить про те, що для визначення ціни іноземної валюти краще виходити з валютного курсу в день здійснення платежу, а не в день настання терміну оплати. Варто віддати перевагу цьому рішення, ніж запропонованому експертами з багатьох причин. Так, власник має бути захищений від можливої зміни ціни валюти боржника через зниження курсу в період між днем настання терміну платежу і днем оплати. Інакше в день настання терміну оплати власник може зазнати збитків, одержавши лише частку належної йому суми. Це несправедливо.

Тому трасат має сплатити суму, зазначену в переказному векселі. Якщо обумовлено, що він може сплатити еквівалентну суму у валюті його країни, вона має бути справді еквівалентною, тобто сумою в іноземній валюті, що за курсом обміну безпосередньо в день оплати дорівнює сумі, яку він винен.

Це захистить платника, якщо обмінний курс його валюти був вищий у день настання терміну оплати і знизився до дня сплати.

Тут не можна заперечити, що власник може спекулювати, зашкоджуючи боржнику, вимагаючи оплати тільки тоді, коли валютний курс є найвигоднішим для нього, оскільки відповідно до статті 41 кожен боржник зобов'язаний внести частку суми до належної установи, якщо вексель не було пред'явлено для сплати протягом періоду, зазначеного в статті 37, і зробити це на ризик власника.

Єдине заперечення може полягати в тому, що, крім платежу, можуть бути й інші варіанти погашення вексельного боргу. Тоді можна сказати, що формулювання «день здійснення платежу» занадто вузьке. Очевидно, що інші способи погашення боргів мають розглядатися як рівноцінні сплаті, і що таке положення має застосовуватися судами в подібних випадках у такий само спосіб.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що стаття 40 стосується переказних векселів в іноземній валюті. У ній обумовлено принцип, згідно з яким боржник може сплатити у валюті його країни за векселем, де суму зазначено в іноземній валюті. Тобто вона надає боржнику право замінити іноземну валюту валютою його країни. Тепер необхідно визначити, яким має бути валютний курс. Можливі два рішення. Перше, прийняте в Гаазі, полягає в тому, щоб прийняти валютний курс на той день, коли можуть висунути вимогу про оплату. Німецька делегація запропонувала друге рішення, що полягає в тому, щоб прийняти валютний курс у день сплати. Насправді, якщо після настання терміну оплати курс валюти даної країни знизиться щодо іноземної валюти, власник матиме збитки, якщо боржник лічив за курсом валюти в день настання терміну сплати.

З другого боку, стаття 40 використовувалася за звичайних умов досить ефективно. Однак необхідно також враховувати і надзвичайні обставини. Не можна забувати, що під час війни держави запроваджували різні положення. Наприклад, що переказні векселі не можуть випускатися в їхній країні в іноземній валюті, що сплата переказних векселів, де суму зазначено в іноземній валюті, завжди має бути зроблена у валюті цієї країни. Якщо статтю 40 буде прийнято в її нинішній формі, владу держав буде обмежено. Вони не зможуть постановляти, що переказний вексель, який підлягає оплаті в іноземній валюті, може бути оплачено тільки у валюті цієї країни. Проте держави, що переживають економічну кризу, можуть бути змушені прийняти подібні положення. П. *Sulkowski* звернув увагу на різні положення, що запроваджувалися для відкладання сплати переказних векселів, які мають бути сплачені в іноземній валюті.

На закінчення п. *Sulkowski* ще раз констатував, що владу держав буде істотно обмежено, якщо застереження до статті 40 не буде ухвалено. Будь-яке положення, що суперечить статті 40, безумовно, розглядатиметься як порушення міжнародного закону. Тому необхідно укласти застереження, що дозволяє державам оминати принцип, викладений у даній статті.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що це зауваження буде правильним лише в тому випадку, якщо держави візьмуть на себе зобов'язання не вносити

зміни до уніфікованого закону протягом певного часу. Однак питання ставилося таким чином, що, відповідно до конвенції, держави будуть зобов'язані дотримуватися уніфікованого закону, але вони також зможуть у будь-який момент вносити зміни до його окремих статей. Зокрема, вони зможуть у деяких надзвичайних обставинах оминати статтю 40.

Тобто п. *Percerou* вважає, що питання про те, чи зобов'язує конвенція держави не змінювати закон протягом певного часу, заздалегідь було вирішено ствердно. Якщо це так, то французький парламент не зможе ратифікувати конвенцію.

Барон *CARTON DE WIART* (Бельгія) запитав німецького делегата про те, чи врахував він такий момент: якщо в уніфікованому законі надається право здійснити оплату не в тій валюті, що обумовлено, то це досить серйозний виняток. У статті 37, однак, було прийнято положення, що для багатьох країн також має винятковий характер. Воно полягає в тому, що для оплати надається три дні. За такої ситуації трасат, так само, як і власник, буде зацікавлений відкласти оплату до останнього, щоб скористатися вигідним валютним курсом. У такий спосіб їм буде надано надмірну свободу, якою вони можуть зловживати.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) висловив думку, що система, запропонована німецькою делегацією, неприйнятна, оскільки занадто небезпечна і спричинить спекуляції, якщо іноземна валюта знеціниться чи швидко знижуватиметься в ціні. Тоді трасант буде зацікавлений не платити в день настання терміну платежу, оскільки буде сподіватися, що зможе погасити вексель, виписаний на суму в іноземній валюті, пізніше, коли валютний курс знизиться. Відповідно до запропонованої експертами системи, трасат не матиме користі зі зміни курсу валюти, оскільки валютний курс фіксований – це курс на день настання терміну платежу.

П. *SULKOWSKI* (Польща) переконаний, що учасники конференції не зрозуміли один одного. Він упевнений, що пропозиція, внесена німецькою делегацією, поліпшить становище кредитора. Стаття 40 стосується випадку з переказним векселем, що має бути сплачений в іноземній валюті. Насамперед необхідно з'ясувати, чи справді боржник буде платити в іноземній валюті. Що сказано в статті 40? Вона надає боржнику право на заміну. Тобто у ній обумовлено, що сума переказного векселя може бути виплачена у валюті певної країни за курсом іноземної валюти. Як зазначив барон *Carton de Wiart*, це сумнівний принцип. Справді, якщо послатися, наприклад, на правила, прийняті Асоціацією міжнародного права у Відні 1926 р., то побачимо, що прийнятий там принцип кардинально протилежний запропонованому, тобто боржник переказного векселя, складеного в іноземній валюті, завжди має платити в іноземній валюті, навіть якщо немає застереження про фактичну сплату.

У статті 40 закладено інший принцип. Вона надає боржнику право замінити іноземну валюту валютою країни, якщо в переказному векселі немає застереження про фактичну сплату.

Виправлення, запропоноване німецькою делегацією, приведе до того, що, якщо переказний вексель не міститиме такого застереження, і вексель може бути

оплачений у валюті даної країни, то має застосовуватися валютний курс на день оплати. Якщо припустити, що курс валюти даної країни знижується порівняно з курсом іноземної валюти, яка зазначена в переказному векселі, і суму було переведено у валюту країни за курсом, що був на день, коли могла вимагатися оплата, то власник може мати великі збитки. Водночас, коли застосовується курс на день оплати, власник застрахований від збитків, які він міг би мати через знецінювання валюти, у якій здійснюється оплата.

Тому німецька пропозиція поліпшує положення власника у випадку надання права заміни валюти за переказним векселем, де немає застереження про фактичну сплату.

Щодо питання про те, чи є необхідність внесення застереження до конвенції, п. *Sulkowski* бажав би сказати п. *Percerou* таке: якщо уніфікований закон розглядається лише як модель закону, то не обов'язково робити застереження. З другого боку, якщо вважається, що закон має бути прийнятий державами в його остаточному варіанті без внесення яких-небудь змін, окрім обумовлених у конвенції, необхідно зробити застереження. Інакше законодавчу свободу держав буде обмежено статтею 40. Вони не зможуть запроваджувати положення, що стосуються іноземної валюти, хоча є моменти, коли держава змушена обмежувати оборот іноземної валюти на своїй території.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив побоювання, що п. *Sulkowski* помиляється щодо компромісу, який він запропонував разом із головою шведської делегації. Цей компроміс полягає в наступному: текст, винесений на голосування на конференції, не може бути змінено в уніфікованому законі іншим способом, окрім застереження. І навпаки, як тільки закон буде ухвалено, парламенти одержать право вносити виправлення за надзвичайних обставин, і не обов'язково робити застереження, щоб вносити зміни до статті закону. У цьому істотна розбіжність, завдяки якій закон стане прийнятним для парламентів.

П. *Percerou* визнав, що застереження необхідне, якщо не буде прийнято компроміс, про який він щойно сказав. Якщо, з другого боку, ця система – і він на це сподівається – використовуватиметься у конвенції, необхідність у застереженні, запропонованому п. *Sulkowski*, відпаде.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що це питання має бути розглянуто, коли обговорюватиметься сама конвенція.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) побажав відповісти на заперечення, висловлені проти пропозиції німецької делегації, висунуті для запобігання тих ускладнень, з якими можуть зіткнутися сторони. Правова ситуація така: у статті 40 обумовлено, що сума векселя, який підлягає оплаті в іноземній валюті, має бути перерахована відповідно до її вартості в день, коли може вимагатися оплата. Цей принцип не видається п. *Quassowski* придатним і таким, що відповідає практичним вимогам. Тут враховується тільки нормальний випадок, тобто випадок, коли оплату здійснюють у день настання терміну. Однак заперечення щодо цього правила мо-

жуть постати у тих досить частих випадках, коли оплату здійснюють тільки після настання терміну, оскільки тоді не враховують зміни курсу іноземної валюти або валюти даної країни.

Наступний приклад: вексель на 100 доларів має бути сплачено в Німеччині 1-го травня. Цього дня курс долара звичайний – 4,20 марки. До цього 100 доларів дорівнювали 420 маркам. Однак оплату здійснюють тільки 1-го червня через причини, у яких не винні ні кредитор, ні боржник. До 1-го червня курс долара піднявся. Припустимо, долар дорівнює 5,20 марки. Відповідно до принципу, закладеного в проекті закону, дійсним є курс 1-го травня. Тому кредитор одержить тільки 420 марок замість 520. У такий спосіб він зазнає шкоди, оскільки не зможе за цю суму купити 100 доларів. Можливий протилежний випадок, коли курс долара знизився, і на день оплати він становить не 4,20, а 3,20 марки. Тоді кредитор, відповідно до принципу, закладеного в проекті закону, одержить 420 марок замість 320. У цьому разі збиток нестиме боржник, кредитор одержить невинуватену перевагу: за 420 марок він зможе купити більше ніж 100 доларів. Є безліч подібних прикладів.

П. *Quassowski* звернув увагу своїх колег на зміну курсу марки на період інфляції. Якщо коли-небудь знову повториться цей особливий випадок, то цілком можливо, що за чинним нині текстом статті 40 кредитор, зрештою, нічого не одержить, якщо період між днем настання терміну оплати і днем оплати буде досить тривалим.

З другого боку, якщо цей принцип буде прийнято, враховуватиметься валютний курс на день здійснення сплати, і кредитор завжди одержить у валюті даної країни ту суму, яка відповідає сумі векселя, не більшу і не меншу.

П. *CARTON DE WIART* (Бельгія) сказав, що розуміє прагнення німецької делегації справедливості, але за можливих несправедливих ситуацій, що можуть бути результатом застосування цього тексту, ніхто не винен. Навпаки, якщо є перерва між моментом, коли сума могла вимагатися, і моментом, коли її було сплачено, то обидві сторони заохочуються до спекуляції цією перервою. Залежно від того, підвищується курс чи падає, вони можуть прискорювати чи відкладати дату оплати, і така процедура буде менш справедливою, ніж результат запропонованого тексту.

Якщо буде прийнята висунута пропозиція, це буде виняток; і шойно буде зроблено перший крок у цьому напрямку, постане запитання: чи не краще повернутися до моменту створення векселя, щоб вказати валютний курс?

Це практичне питання. Такі випадки виникають не тільки під час війни. Нинішній період коливання валютних курсів, мабуть, не закінчиться найближчим часом. Тому п. *Carton de Wiart* вважає, що пропозиція німецької делегації є несправедливою.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повідомив, що відповідно до англійського правила, враховують валютний курс на день, коли настає термін сплати. В Англії векселі завжди підлягають оплаті в англійській валюті; оплату в іноземній валюті заборонено. Вони мають бути оплачені в англійській валюті, якщо цього вимагає власник. Таким чином, він вважає, що це правило працює дуже добре.

П. *DECLICIO DE CAMPOS* (Бразилія) вважає, що вислухавши різні погляди з цього питання, учасники конференції можуть проголосувати.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловився проти прийняття виправлення, запропонованого німецькою делегацією.

П. *SHIMADA* (Японія) запитав, чи включає фраза про сплату «на день, коли може вимагатися оплата» випадки, коли власник скористався своїм правом регресу проти гарантів до настання терміну оплати.

ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) нагадав учасникам конференції, що, на жаль, у його країні є досвід інфляції. Зрозуміло, що представники країн, які не переживали подібної катастрофи, не можуть зрозуміти важливість німецької пропозиції. Однак, якщо текст винятку буде прийнятий, це може призвести до наступного результату. У переказному векселі обумовлено оплату в доларах; місце оплати – Німеччина. Якщо між днем настання терміну оплати і днем оплати курс марки знизиться, боржник зможе оплатити в доларах суму боргу, зазначену в марці, що знецінилася. Це несправедливо й неприйнятно.

У німецьких судах, у тому числі в Імперському верховному суді, часто розглядають такі випадки, іноді – що буває рідко – судові рішення виносять всі судді, які присутні в суді. Відповідно до цього рішення, враховують валютний курс на день оплати. Тому теорія і правова практика в Німеччині виступають на підтримку прийняття цього рішення як єдиного з можливих.

Німецьке виправлення було поставлене на голосування й відхилене 13 головами проти 8.

ГОЛОВА звернувся до умовного застереження, запропонованого японською делегацією. Ця делегація не зрозуміла, чому індосанту дозволено зазначати валютний курс у векселі. Голова думає, що, мабуть, експертний комітет, так само, як і учасники Гаазької конференції, не заперечували б проти того, щоб трасант заздалегідь надавав індосанту право зазначати курс.

П. *SCHIMADA* (Японія) сказав, що, на жаль, японська делегація не задоволена цим поясненням. Відповідно, він запропонував вилучити слова «визначений індосантом».

П. *GIANNINI* (Італія) підтримав японську пропозицію.

Японське виправлення було поставлено на голосування й ухвалено 13 головами проти 5.

ГОЛОВА звернув увагу учасників конференції на наступне зауваження нідерландського уряду: «У параграфі 1 між словами «як обумовлений» і «цей платіж» доцільно додати слова «у тексті інструмента», щоб чітко визначити, що застереження, про яке йдеться в цьому параграфі, дійсно було вписано самим трасантом». Це доповнення удосконалює формулювання параграфа, відповідає намірам експертного комітету й духу гаазького проекту.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що не бачить причин не прийняти це виправлення; він вважає, що запропоноване рішення є очевидним.

П. *GIANNINI* (Італія) попросив учасників конференції довірити редакційному комітету вивчення зроблених урядами зауважень, що не стосуються суті проблеми.

ГОЛОВА не погодився з п. *Giannini*, оскільки одні зауваження стосуються суті питань, а інші форми. Щодо третього виду зауважень, то неможливо визначити, стосуються вони суті питання чи тільки форми. Якби йшлося лише про редагування й форму, то нічого не заважало б передати зауваження до редакційного комітету. Чи згодні учасники конференції додати слова «у тексті самого інструмента»?

Це доповнення було прийнято.

Параграф 1, виправлений таким чином, було прийнято у першому читанні.

Стаття 40, параграф 2

Цей параграф було прийнято у першому читанні.

Статтю 40 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 41

Статтю 41 було прийнято в першому читанні.

ГЛАВА 7. РЕГРЕСНИЙ ПОЗОВ ЧЕРЕЗ ВІДСУТНІСТЬ АКЦЕПТУВАННЯ ЧИ НЕСПЛАТИ

П. *SCHIMADA* (Японія) нагадав, що питання про правове становище доміциліара розглядається в японській пропозиції, і воно залишилося відкритим, коли розглядалася глава про сплату. Він би хотів, щоб це питання було розглянуте у зв'язку з розділом 7.

ГОЛОВА запропонував відкласти розгляд цього виправлення до кінця обговорення глави.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що таке саме питання виникало у зв'язку зі статтею 21. Учасники конференції зможуть прийняти формулювання й рішення, коли вони вивчать звіт редакційного комітету.

ГОЛОВА думає, що варто прислухатися до цієї пропозиції. Коли він одержить звіт редакційного комітету, буде вирішено, чи необхідно вносити які-небудь зміни чи доповнення до статті 21, статті 26 чи розділу про оплату.

Стаття 42

ГОЛОВА зачитав внесені чехословацькою делегацією виправлення:

«У параграфі 2, підпараграфах 2 і 3 після слова «збанкрутував» додати слова «або ліквідований у судовому порядку».

П. *SRB* (Чехословаччина) пояснив, що відповідно до чехословацького законодавства, боржник може зажадати здійснення процедури, яку називають ліквідацією в судовому порядку. Для того, щоб одержати на неї право, боржник має зобов'язатися сплатити кожному непривілейованому кредитору суму, що дорівнює, згідно з чинним законом, не менше ніж 35% суми боргу. Не вдаючись до деталей, достатньо сказати, що здійснення процедури ліквідації в судовому порядку свідчить про те, що боржник не цілком сплатив свої борги. У такому випадку необхідно додати до статті 42 застереження про те, що наслідки, передбачені у випадку банкрутства, також належать до випадку ліквідації в судовому порядку.

Ліквідацію в судовому порядку передбачено не тільки в чехословацькому законодавстві, а й у законодавствах багатьох інших країн. В усіх цих державах може постати питання про те, чи має ліквідація в судовому порядку такі самі наслідки, як і банкрутство. Якщо держави, у законодавстві яких немає положення про ліквідацію в судовому порядку, не зможуть погодитися з запровадженням цієї пропозиції до тексту уніфікованого закону, то необхідно буде включити відповідне положення до конвенції.

П. *PERCEROU* (Франція) розуміє зауваження чехословацької делегації, тим більше, що процедуру ліквідації в судовому порядку започатковано у Франції. Вона існує вже 41 рік, і більшість законодавств, де була прийнята, більш-менш ґрунтуються на французькому праві. Однак не обов'язково згадувати про ліквідацію в судовому порядку поруч з банкрутством у статті 42, оскільки за словом «банкрутство» йде словосполучення «чи сплата була припинена», що має широкий зміст і вміщує всі випадки призупинення платежу, тобто випадки банкрутства, ліквідації в судовому порядку і навіть належним чином обґрунтованого призупинення платежу, що не припускає процесуальних дій, пов'язаних з банкрутством чи ліквідацією в судовому порядку. Таким чином, чехословацька делегація може бути задоволена.

П. *SRB* (Чехословаччина) відповів, що посилання на призупинення платежів міститься в параграфі 2, а не в параграфі 3 статті 42.

ГОЛОВА сказав, що питання про те, чи варто погодити параграф 2 з параграфом 3, буде розглянуте пізніше.

П. *SRB* (Чехословаччина) заявив, що він не задоволений поясненням, оскільки в чехословацькому законодавстві розрізняють банкрутство, ліквідацію в судовому порядку й призупинення платежів. Ці три випадки розглядаються в законі. Однак на практиці між ними немає особливої різниці, тому п. *Srb* підтримує пропозицію п. *Percerou*.

ГОЛОВА висловив думку, що пояснення п. *Percerou* доцільно включити до звіту.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив побажання, щоб параграфи 2 і 3 було погоджено.

ГОЛОВА відповів, що це питання буде розглянуте, коли прийде час.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) запитав п. *Percerou*, голову експертного комітету, чи використовується слово «*faillite*» (фр. – неспроможність комерсанта, пов'язана з його несумлінними діями) у тому сенсі, в якому воно вживається у французькому законі. Якщо це так, то можуть постати серйозні проблеми, оскільки не можна перекласти це слово англійським відповідником. Це не банкрутство. Можна сказати, що це питання теоретичне, але він упевнений, що це питання має велике практичне значення. Буде два автентичних варіанти тексту – один французькою, другий англійською мовами. Деякі країни, наприклад Німеччина, можуть надати перевагу англійському тексту, але якщо слова не будуть адекватно перекладені, то можуть постати ускладнення. Він сподівається, що учасники конференції утримаються від використання в тексті закону слів, що мають спеціальне значення в іноземному праві і які не можна перекласти англійською. Інакше, в майбутньому німецький суддя може сказати, що він спирається на англійський, а не французький текст, і мети, яку мали учасники конференції, не буде досягнуто.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) приєднався до зауважень п. *Gutteridge*. Слово «*faillite*» у французькому тексті статті 42 не може бути адекватно перекладено німецькою чи англійською мовами. Він не вважає, що французькі судді будуть задоволені чинним нині формулюванням першого параграфа статті 42, де сказано, що власник векселя може здійснити своє право регресу навіть до дня сплати «у випадку *faillite* трасанта, акцептанта чи призупинення сплати». Якщо звернутися до Торгового кодексу Франції, то значення слова «*faillite*» таке: «будь-який комерсант, який призупинив свої виплати, перебуває в стані банкрутства».

Таким чином, у формулюванні статті 42 двічі повторюється те саме: «*faillite*» і «призупинення сплат». Наскільки розуміє п. *Albrecht*, у французькому законі ці слова використовуються як синоніми.

Коли гаазьку конвенцію було подано до Рейхстагу, в офіційному німецькому меморандумі було сказано, що не можна це перекласти, тому що слово «*faillite*» не перекладається. В англійському варіанті тексту, що міститься в підготовчих документах, це слово перекладено неправильно, воно передано словом «збанкрутував»,

що, наскільки йому відомо, не має специфічного значення в англійській мові. Тому слово «*faillite*» вилучено в німецькому виправленні, а замість нього посилення робиться на широкий принцип, згідно з яким, якщо трасат неплатоспроможний, і його стан було підтверджено судовим рішенням про загальну ліквідацію його майна на користь кредиторів, право регресу може бути застосовано проти трасанта.

Щоб задовольнити усіх, ГОЛОВА запропонував сформулювати фразу так:

«У випадку призупинення сплати, трасатом чи акцептантом, не підтвердженого судовим рішенням...».

П. *PERCEROU* (Франція) нагадав, що ці питання тривалий час обговорювалися в Гаазі. У відповідь на заперечення представника Німеччини п. *Percerou* сказав, що можна точно перекласти термінологію статті 42. У Німеччині слово «*faillite*» перекладають «*Konkurs*», а «призупинення оплати» перекладається «*zahlungseinstellung*». Тлумачення французького закону п. *Quassowski* не зовсім точне. У Франції розглядають три різні ситуації:

1) банкрутство припускає наявність судового рішення, що повідомляє про нього;

2) ліквідація в судовому порядку припускає відкриття судової справи, яка повідомляє про нього;

3) призупинення сплати – стан, в якому перебуває торговець, змушений призупинити сплату, і щодо якого судді визначають призупинення сплати, не констатуючи ні факт банкрутства, ні ліквідації в судовому порядку.

Нарешті, відповідаючи п. *Gutteridge*, п. *Percerou* погодився, що слово «*failite*» не можна точно перекласти англійською. Однак він перебуває у складній ситуації, бо змушений редагувати текст з огляду на законодавства, де немає такого положення. Термін «ліквідація в судовому порядку» не було запроваджене з тієї причини, що в деяких державах немає спеціальних положень про нього.

Щодо перекладу слова «*faillite*», то чи не можна додати до англійського тексту слово «банкрутство», за яким у дужках зазначити французьке слово «*faillite*»?

Німецька делегація була б задоволена, якби так само використовувалися слова «*konkurs*» і «*zahlungseinstellung*».

Тому п. *Percerou* висловився за те, щоб зберегти первісний текст. Це питання тривалий час обговорювалося в Гаазі, і спроби змінити його можуть викликати подальші виправлення. Текст уважно вивчався експертним комітетом, і, зрештою, було вирішено ухвалити його.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) запитав голову про те, чи можна використовувати англійське слово, а потім у дужках зазначити французьке. Так можна уникнути багатьох труднощів, але він не впевнений, що така процедура правильна під час складання міжнародних конвенцій.

ГОЛОВА висловив думку, що якщо слово не перекладається, цю процедуру може бути прийнято.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) зазначив, що на труднощі, про які тільки-но йшлося, звертала увагу і Міжнародна торговельна палата. Слово «*faillite*» не має еквівалента в англійській мові. Також воно має різне значення у Франції і Німеччині, оскільки в останній у стані «*faillite*» можуть виявитися особи, які не є торговцями.

Термін «призупинення сплати» має кілька значень, особливо коли вживається після слів «навіть без судового підтвердження». Тому достатньо, щоб він використовувався.

Щодо слів «ліквідація в судовому порядку», то було б помилкою додавати це словосполучення до тексту. Як зазначила Міжнародна торговельна палата, цей термін використовують неправильно, оскільки основною рисою цієї процедури є те, що нічого не ліквідується. Можливо, цей вислів можна буде замінити найближчим часом.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, таке: якщо він правильно розуміє значення термінів «*konkurs*», «*bankruptcy*», «*faillite*», то відмінність полягає в наступному: у Німеччині приватна особа чи компанія можуть бути в стані «*konkurs*», в Англії «*bankruptcy*» застосовується тільки до приватних осіб, а не до компаній, для яких законним є судові рішення про примусову ліквідацію.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) додав, що можлива й добровільна ліквідація.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що ліквідація, хоча й не називається банкрутством, практично є ним. У Франції термін «*faillite*» не застосовують до приватних осіб, які можуть бути тільки «*en deconfiture*» (фр. – неплатоспроможними), але останній термін не застосовують до компаній. У Франції є така сама система примусової ліквідації за допомогою судового рішення.

Він попросив учасників конференції уявити випадок, коли трасантом векселя є французька компанія. Німецький суддя, який має вирішити, чи справедлива регресна вимога, звернеться до тексту і знайде там термін «*faillite*». Він скаже, що цей термін не можна застосувати до компанії. П. *Albrecht* не знає, чи можна сказати у Франції, що початок примусової ліквідації компанії за допомогою судового рішення як такий є призупиненням платежів. У Німеччині, де факт того, що борги перевищують наявні кошти, є підставою для оголошення компанії банкрутом. Безумовно, не можна сказати, що компанія, яка стала банкрутом на такій підставі, одним лише цим фактом припиняє виплати. Тому він вважає, що учасникам конференції слід уникати використання правових термінів із французької мови в міжнародному тексті, вони мають спробувати сформулювати те значення, про яке йдеться.

Щодо пропозиції голови вилучити слово «*faillite*» і задовольнитися призупиненням платежу, заперечення п. *Albrecht* полягає в наступному. Відповідно до німецького права, компанія може збанкрутувати, навіть якщо вона не призупинила платежі, але її борги перевищують наявні кошти. Порушення виробництва у справі про банкрутство не розглядають як призупинення платежів. Тому мож-

лива ситуація, коли компанія є банкрутом, але не призупинила платежі, й у цьому випадку текст закону не можна буде застосувати. Тому він шкодує, що німецьке виправлення не було створене. Необхідно використовувати застереження, у якому йшлося б про банкрутство в самому широкому сенсі, і описати його за допомогою термінів, що можуть застосовуватися у всіх країнах.

ГОЛОВА зазначив, що пункт 2 німецької пропозиції такий:

«Якщо про неплатоспроможність трасата, незалежно від того акцептував він вексель чи ні, свідчить порушення справи з метою загальної ліквідації його майна на користь кредиторів чи інший рівноцінний офіційний документ або якщо він призупинив свої платежі, навіть якщо це не підтверджено судовим рішенням або арешт його майна виявився безрезультатним...»

У розмові з одним німецьким делегатом голова переконав його, що слово «неплатоспроможність» не може використовуватися в цьому виправленні щодо тих країн, де застосовується система «*faillite*» відповідно до Французького торгового кодексу, оскільки є два періоди: перед неплатоспроможністю та наступний за неплатоспроможністю. У випадку конкордату (компромісної угоди боржника з кредиторами) другий період не настає.

Голова склав наступну пропозицію, що, він на це сподівається, задовольнить вимоги німецької й англійської систем.

«1. Якщо в акцептуванні було відмовлено.

2. Якщо з боку трасата було припинено платежі, незалежно від того, акцептував він вексель чи ні, навіть якщо призупинення платежів не підтверджено судовим рішенням, чи мали місце які-небудь судові дії на користь його кредиторів, чи арешт його майна виявився безрезультатним».

П. PERCEROU (Франція) висловив побоювання, що таке формулювання може викликати два заперечення: фраза «якщо було припинено платежі, навіть якщо таке призупинення не підтверджено судовим рішенням» не задовольнить німецьку делегацію, оскільки її представник сказав, що компанія, яка не призупинила платежі, але є неплатоспроможною, може бути «*mis en fallite*». З другого боку, факт накладання арешту на майно боржника не доводить, що він є неплатоспроможним. Деякі несумлінні платники є цілком платоспроможними, але не хочуть платити. Тут йдеться про неплатоспроможність трасанта, саме вона надає право на негайний регресний позов. Доказ неплатоспроможності впливає з неефективності судових дій (безрезультатного накладання арешту на майно). Фраза «судові заходи на користь його кредиторів» має занадто широке значення, оскільки сам факт здійснення судових заходів не обов'язково свідчить про неплатоспроможність боржника. Тому він побоюється, що формулювання, запропоноване головою, може бути розкритиковане.

ГОЛОВА висловив думку, що вони не зрозуміли один одного. Слова «які-небудь судові заходи на користь кредиторів», за якими йде «якщо на його майно був накладений арешт», чітко вказують на те, що мають місце певні заходи на ко-

ристь усіх кредиторів, а не якась спеціальна процедура. Щодо цього не можуть виникнути питання.

П. *SRB* (Чехословаччина) вважає, що формулювання, запропоноване головою, дуже вдале. Воно цілком задовольняє чехословацьку делегацію, і остання відкликає своє виправлення, якщо учасники конференції приймуть пропозицію голови.

П. *SULKOWSKI* (Польща) погодився, що текст, запропонований головою, цілком задовільний. Однак, якщо цей текст виявиться неприйнятним для деяких делегацій, він пропонує зберегти первісний текст закону і зробити таке застереження:

«Договірні сторони можуть зазначити правові ситуації, що стосуються статті 42, відповідно до їх національного законодавства».

П. *ARCANGELI* (Італія) зазначив, що питання щодо банкрутства так і не було вирішене. Формулювання, запропоноване головою, видається вдалим, але п. *Percerou* думає, що воно має занадто широке значення. Оскільки досягнуто згоди щодо самого принципу, чи не краще передати текст на розгляд редакційного комітету? Редакційний комітет вивчить формулювання, запропоноване головою, і зауваження, подані різними делегаціями, після чого запропонує текст учасникам конференції. Це єдиний спосіб закінчити дискусію, оскільки неможливо на даний момент прийти до формулювання, яке б задовольнило всіх.

П. *VISCHER* (Швейцарія) вважає, що гаазьке формулювання є найкращим, оскільки просте й охоплює всі випадки. У Швейцарії щодо «*faillite*» є всі інститути, що існують у Німеччині. Можна тільки запитати, чи включає термін «призупинення платежів» також «компромісну угоду боржника з кредиторами». Очевидно, відповідь має бути ствердною, оскільки у випадку «компромісної угоди» суд незмінно постановляє, що має місце «призупинення платежів через компромісну угоду», що є синонімом «призупинення платежів».

Тому він пропонує зберегти гаазьке формулювання і буде проти розглядання редакційним комітетом іншого тексту.

П. *VARNVAIDYA* (Сіам) повідомив учасникам конференції, що в його країні використовується переважно англійська мова. Наскільки він зрозумів, для конвенцій, що укладаються під егідою Ліги націй, ці мови однакові. Тому в принципі хотілося б, щоб англійський текст був зрозумілий і незалежний від французького. Він підтримує пропозицію голови, оскільки переконаний, що вона ґрунтується на таких самих міркуваннях, і приведе англійський текст у відповідність до французького. У Сіамі вже прийнято гаазький текст, і слова «*a fait faillite*» перекладено англійською як «*has become bankrupt*» (англ. – збанкрутував). Відповідно до сіамського закону, компанія може збанкрутувати, тому тут труднощі не виникають. Якщо учасники конференції не приймуть пропозицію голови, він може погодитися з текстом експертів.

П. *GIANNINI* (Італія) думає, що не варто затягувати подібну академічну дискусію. З дебатів можна зробити висновок, що прецеденти не мають значення, те саме стосується звіту й попередніх дискусій. Розглянуте питання було предметом тривалого обговорення на попередніх конференціях. Їх результатом стало формулювання, яке тепер знаходиться перед учасниками конференції. Протягом 18 років ця стаття усіх задовольняла. Чи варто тоді взагалі вносити до неї які-небудь зміни? Звичайно що ні, оскільки факти є вирішальним чинником у даному випадку. Стаття не викликає критики, і тільки в останній момент німецькі делегати висловили деякі побоювання. Є різні системи, тому неможливо виправити цей текст. Нарешті, не можна цілком розглянути велику проблему банкрутства. Варто розглядати наявні інститути такими, якими вони є, і потрібно знайти формулювання, яке б загалом відповідало ситуації.

Саме тому п. *Giannini* пропонує учасникам конференції залишити формулювання 1912 р. У разі потреби завжди можна внести до нього незначні виправлення. Наприклад, перед учасниками конференції зараз лежать японське виправлення і застереження, запропоноване французькою делегацією.

ГОЛОВА зазначив, що предметом дискусії є чехословацьке виправлення, яке ще не було відкликано. Він має пропозицію, але оскільки не уповноважений вносити пропозиції, то пропозицію має внести одна з делегацій.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) відкликав своє виправлення на користь пропозиції, внесеної головою.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що він також приймає пропозицію голови як виправлення.

ГОЛОВА зазначив, що чехословацьке і німецьке виправлення були відкликані, і тепер перед учасниками конференції німецько-чехословацьке виправлення, стосовно якого учасники конференції мають прийняти рішення з застереженням, що питання про його формулювання буде розглянуто пізніше.

Німецько-чехословацьке виправлення було відхилено 13 голосами проти 11.

ГОЛОВА зазначив, що учасники конференції висловилися за початковий текст, запропонований експертами.

Редакційний комітет спробує знайти точний англійський еквівалент терміна «*a fait faillite*» і внесе відповідну пропозицію.

Залишається наступне виправлення, внесені японською делегацією:

«У статті 42 щодо умов регресу до настання терміну платежу варто погодити підпараграф 2, у якому йдеться про трасат, і підпараграф 3, у якому йдеться про трасант. Стаття звучатиме так:

2. Якщо трасат збанкрутував, незалежно від того, акцептував він чи ні.
3. Якщо трасанти неакцептованого векселя збанкрутували».

Очевидно, предметом японської пропозиції є узгодження підпараграфу 3 з підпараграфом 2. Оскільки учасники конференції прийняли текст експертів для підпараграфу 2, голова думає, що японська делегація хоче повторити в підпараграфі 3 випадки, про які йдеться в підпараграфі 2.

Японське виправлення було поставлене на голосування й відхилене 10 головами проти 6.

ГОЛОВА повідомив, що французька делегація просить внести до конвенції чи іншого документа положення з наступним застереженням:

«Як виняток до статті 42, підпараграфів 1, 2 і 3, і статті 73bis уніфікованого закону, кожна договірна держава залишає за собою право обумовити у своєму законі, що особи, які несуть зобов'язання за переказним векселем, у випадку здійснення проти них права регресу мають право на граційний період, що ні в якому разі не може минати пізніше настання терміну сплати переказного векселя».

П. PERCEROU (Франція) пояснив чому він висунув свою пропозицію. У статті 444 Французького торгового кодексу є застереження, що у випадку *«faillite»* трасанта чи трасата, який не акцептував вексель, індосанти можуть вибирати між негайною сплатою і можливістю надання гарантій. Рішення, що було прийнято і з яким погодилася Франція, ускладнює цю ситуацію, оскільки індосанти більше не можуть вибирати між наданням гарантій і сплатою, а мають негайно сплатити. Через це гарантії можуть потрапити до скрутного становища.

Навіть коли цей закон був чинний, і, незважаючи на вибір, що надається, на прохання багатьох французьких торговельних палат проект закону було винесено на обговорення 23 липня 1929 р., з додаванням наступного пункту:

«Проте вони (гарантії) можуть звернутися до голови Торгового суду за місцем, де вексель має бути оплачений, і попросити надати граційний період. Якщо прохання визнають виправданим, їм нададуть зазначений період, протягом якого вони зобов'язані сплатити відповідні комерційні документи, але наданий у такий спосіб граційний період не може закінчуватися після дати настання терміну сплати».

Цей проект укладався на основі таких міркувань: гарантії не передбачали негайної оплати, тому вони можуть опинитися в скрутному становищі через потребу негайно надати кошти. Таке ускладнення ситуації буде не виправданим, якщо гарантії цілком платоспроможні і не виникає питання про можливість сплатити борги після закінчення терміну сплати. Крім того, тільки власник може зажадати сплату після настання терміну сплати. Тому в проекті пропонують надати право стосовно надання граційного періоду голові Торгового суду, якщо він вважає, що гарантії цілком платоспроможні.

Відповідно до французької пропозиції, право голови Торгового суду на надання гарантам граційного періоду стосується не тільки випадків, обумовлених у підпараграфах 2 і 3 (випадки *«faillite»* чи трасат трасант), але також у випадку відмови в акцептуванні.

Французька делегація готова відкликати своє виправлення щодо підпараграфа 1. Тоді текст буде звучати так:

«Як виняток до положень статті 42, підпараграфів 2 і 3, і статті 73bis уніфікованого закону...».

Таким чином, французька делегація не пропонує виправлення щодо негайного регресного позову у випадку відмови в акцептуванні, оскільки така відмова часто є підозрілою.

Нарешті, п. *Percerou* зазначив, що його пропозиція задовольняє потреби не тільки французької комерції, а й відповідає бажанням Міжнародної торговельної палати.

ГОЛОВА зазначив, що в підпараграфі 3 йдеться про випадок «*faillite*» трасанту неакцептованого векселя, і запитав п. *Percerou*, чи справді він наполягає на наданні граційного періоду також і в цьому випадку.

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що граційні періоди надаються гарантам векселя. У випадку «*faillite*» трасанта неакцептованого векселя гаранті є індосантами. Якщо трасант неакцептованого векселя перебуває у стані «*faillite*», він не може скористатися граційним періодом; понад те, у такому випадку трасант є не гарантом, а, зазвичай, основним боржником. Цей момент можна пояснити в звіті, обумовивши, що в цьому випадку трасант не є гарантом і не може скористатися відповідним положенням.

П. *TROULLIER* (Міжнародна торговельна палата) від імені Міжнародної палати наполягає на прийнятті французької пропозиції. Міжнародна палата була шокована тим, що в результаті великого нещастя торговець може бути змушений негайно сплатити 400 тис. франків замість того, щоб сплатити їх як гарант тільки по закінченні п'яти місяців.

ГОЛОВА висловив думку, що французька пропозиція не викликає серйозних заперечень. Щоб звести кількість застережень до мінімуму, бажано включити французьку пропозицію до тексту закону.

П. *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) погодився з цією пропозицією.

П. *PERCEROU* (Франція) нагадав, що він запропонував цей текст як застереження, але він згоден додати його до закону як виправлення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що французький закон щодо цього специфічний. Він не проти застереження, але проти включення виправлення до уніфікованого закону.

Таке положення становить серйозну небезпеку для кредитора, який через надання граційного періоду гаранту не зможе негайно зібрати суму векселя. У німецькому законі немає подібної процедури. Це рівнозначно судовому

мораторію. Тому німецька делегація не може включити подібне положення в німецький закон.

П. *HELPER* (Данія) погодився з думкою п. *Quassowski*.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що це питання потрібно врегулювати в уніфікованому законі, затвердивши або гаазьке формулювання, або текст, запропонований п. *Percerou*. Щодо останнього формулювання, то він не розуміє, чому граційний період варто надавати в другому і третьому випадках, а не в першому, пов'язаному з відмовою в акцептуванні? Ситуація та сама у всіх трьох випадках, тому запропоноване формулювання нелогічне. П. *Sulkowski* може прийняти тільки виправлення, де всі три випадки розглядаються на рівних умовах.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що французька пропозиція має певну перевагу під час економічної кризи і складена, враховуючи цю обставину. Однак, через те, що відповідного досвіду в цій сфері немає, було б недоцільно вводити це формулювання до загального тексту. Тільки тоді, коли національні законодавчі влади запровадять подібні правила, можна буде зрозуміти, чи стане така практика настільки загальною, що можна буде стандартизувати ці правила і зробити їх універсальними. Це питання можна буде розглянути на іншій конференції. Він проти збільшення кількості застережень.

Шведське виправлення було відхилене 15 голосами проти 8.

Французька пропозиція як застереження була прийнята одноголосно.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції пізніше вирішать, чи варто включати ці застереження до конвенції, чи оформити їх інакше.

Статтю 42 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 43

ГОЛОВА зачитав наступне французьке застереження:

«Відступаючи від параграфа 3 статті 43 уніфікованого закону, кожна договірна держава має право зазначити, що протест через несплату може складатися не в день, коли вексель підлягає сплаті, і обмежити відстрочку для пред'явлення, про яку йдеться в статті 37, двома днями (день настання терміну сплати і наступний робочий день)».

Обґрунтування:

«У Франції вважається неприпустимим, щоб протест через несплату складався в день пред'явлення, оскільки, відповідно до французького звичаю, трасат має право платити протягом усього дня. Це освячене століттями правило має велике значення.

Крім того, для дотримання цього правила в статтю 162 Французького торгового кодексу законом від 10 лютого 1928 р. було внесено виправлення, відповідно до

якого, якщо термін оплати за переказним векселем настає в офіційний неробочий день і він підлягає оплаті наступного дня (стаття 134), протест складається наступного робочого дня, а не в день настання терміну сплати, як це впливало з вузького тлумачення тексту старої статті 162».

Голова також зачитав португальське виправлення до параграфа 3:

«Протест через несплату має бути складений протягом двох робочих днів після дня, коли вексель має бути сплачений».

Обґрунтування:

«Введення до уніфікованого закону положення, що міститься в параграфі 3 статті 43 проекту, викликає труднощі в країнах подібних до Португалії, де існує традиція, відповідно до якої трасатові дозволено сплачувати протягом усього дня подання».

Він запитав п. *Percerou*, чи відкличе французька делегація своє застереження, якщо португальське виправлення буде прийняте?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів ствердно.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції спочатку обговорити португальське виправлення.

П. *DA MATTA* (Португалія) сказав, що система, відповідно до якої протест через несплату має бути складений протягом двох робочих днів після дня, коли вексель підлягає сплаті, найбільше використовується в різних законодавствах. Він думає, що справедливо, якщо боржнику надається весь день для здійснення оплати. Якщо відмова в оплаті має бути засвідчена протягом короткого часу – в інтересах вексельних боржників і самого власника, – не слід переоцінювати цей принцип, оскільки він може обмежити інтереси сторін, які мають зобов'язання, а також інтереси власника.

Включення положення параграфу 3 статті 3 проекту до уніфікованого закону приведе до виникнення ускладнень у країнах, де трасатові дозволено робити сплату протягом усього дня пред'явлення.

П. *PERCEROU* (Франція) назвав причини, через які французька делегація запропонувала своє виправлення. Питання має, швидше, етичний характер, що не дає можливості дійти компромісу.

У Франції вважається, що боржникові дозволено сплачувати протягом усього дня терміну, і це відповідає звичайному праву. Також вважається, що вимагати від боржника негайної оплати в момент пред'явлення векселя, – грубо, якщо не жорстоко. Таке ставлення, напевно, можна порівняти зі ставленням розбійника, який каже: «Гаманець чи життя». Така позиція несумісна з французькими звичаями. Тому малоймовірно запровадити її у Франції, а ідея, що боржнику не надається весь день для сплати, викликатиме загальний протест. Що це справді так, свідчить внесення змін до французького закону.

Так, у французькому законі обумовлено, що, якщо день настання терміну сплати є офіційним вихідним днем або днем, що прирівнюється до офіційного вихідного,

його переносять на наступний робочий день. Однак спочатку в тексті закону не було обумовлено, що в цьому випадку складання протесту теж переносять на інший робочий день, щоб перший робочий день був у розпорядженні боржника. Апеляційний суд, проінтерпретувавши закон неправильно, вирішив, що відкладається тільки день настання терміну сплати, а не день складання протесту, і обидві дії можуть бути зроблені в один день. Це питання має величезне значення, навіть парламент не став чекати, поки Касаційний суд накладе арешт на рішення, прийняте Апеляційним судом. Надзвичайну ситуацію було винесено на обговорення й голосування дуже швидко.

З огляду на це, французька делегація висунула свою пропозицію.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що, розглядаючи французьку й португальську пропозицію, потрібно звернути увагу на те, що учасники конференції вже прийняли статтю 37, відповідно до якої власник має пред'явити вексель для сплати в день, коли він підлягає сплаті чи протягом двох наступних робочих днів. Якщо португальське виправлення буде прийнято, то кредитори, які вимагали сплати в день настання терміну платежу, але не одержали її, будуть пред'являти вексель двічі: перший раз для сплати, а другий – для складання протесту. Це ускладнить формальні дії, які має виконати власник, і підвищить його витрати. Крім того, власник векселя буде певним чином ризикувати, реалізуючи свої права, оскільки, якщо він навіть і дотримається відстрочки для складання протесту, він може не дотриматися відстрочки для пред'явлення. Якщо він дотримується останнього, він має враховувати правила, згідно з якими визначається відстрочка для складання протесту. Таким чином, кредитор ризикуватиме більше, ніж у випадку наявності однієї відстрочки для пред'явлення і для складання протесту.

Також варто враховувати таке: якщо кредитор складе протест у день настання терміну сплати, він може скористатися правом регресу раніше. Це буде істотною перевагою для нього, якщо становище гаранта нестабільне.

Тому п. *Quassowski* надає перевагу системі, рекомендованій експертами: вона зручніша у випадку протесту поштою, коли відповідний працівник поштового відділення не тільки надсилає складений протест, а й одержує інструкцію щодо прийняття сплати. Це можливо, якщо сплата і складання протесту відбуваються в один день.

Проте з огляду на специфічність французького закону, на який посиляється п. *Perceyrou*, німецька делегація не буде заперечувати проти французького застереження.

П. *GIANNINI* (Італія) хотів би, щоб питання було вирішене в уніфікованому законі, а не за допомогою застереження. З цієї причини він приєднується до португальської пропозиції. На його думку, статті 37 і 43 не пов'язані. Немає причин повторювати положення статті 37 у статті 43. Аргументи німецької делегації не переконали його, і він підтримує португальську пропозицію.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) підтримав португальську пропозицію. Бразильський закон дуже лояльний щодо можливості кредиторів здійснювати свої права. У статті закону зазначено:

«Переказний вексель, опротестований через відмову в акцептуванні чи сплаті, має бути переданий правомочному службовцю в робочий день, наступний за днем, коли було отримано відмову в акцептуванні, чи в день настання терміну сплати. Протест має бути складений протягом трьох днів».

Це положення дещо неточне, оскільки не зрозуміло, чи застосовується триденний термін до кредитора, протягом якого він має скористатися своїми правами, чи до службовця, що складає протест.

У положенні, яке він процитував, надається три дні після настання терміну сплати чи після відмови в акцептуванні.

Загалом бразильська система відрізняється від системи інших законодавств. У бразильському судочинстві є особа для складання протесту за переказним векселем. Саме цій особі має бути передано вексель у день настання терміну сплати. Закон надає йому три дні для складання протесту й передачі його зацікавленій особі, тобто власнику.

П. *de Campos* погодився, що цілком виправдано надати період в один день тільки для сплати боржником. Тому він підтримує виправлення, запропоноване представником Португалії.

П. *HELPER* (Данія) висловився за португальську пропозицію. У датському законі є положення, що були прийняті в Гаазі. Однак, як і в Португалії, практика пішла далі, тому бажано її легалізувати.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) також підтримав португальське виправлення, оскільки воно відповідає бельгійському законодавству. Він хотів би, щоб у статті 37 було обумовлено, що вексель має бути пред'явлений з настанням терміну сплати протягом двох днів наданого граційного періоду. Однак ці два дні, надані власнику, є ще однією обставиною для того, щоб не приставляти пістолет до голови трасата, а надати йому принаймні 24 години.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) не уявляє, як учасники конференції можуть наполягати на тому, щоб протести склалися в день настання терміну сплати, оскільки було вирішено, що вексель може бути пред'явлений протягом двох днів після настання терміну сплати. Учасники конференції можуть бути впевнені, що всі банкіри, яким призначається вексель, будуть враховувати ці два робочі дні. Це ще один привід оголосити, що протест має складатися після настання терміну сплати, але протягом двох робочих днів. Окрім того, це відповідає нідерландському законодавству. Таким чином, він підтримує португальське виправлення.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) згодний зі своїм нідерландським колегою і підтримує португальське виправлення. Однак він розуміє його не так, як німецький делегат. У португальському виправленні неясним залишається питання про те, чи має власник пред'являти вексель до протесту. У ньому лише зазначено, що протест не може бути складений у перший день після настання терміну сплати, але не уточнюється, що вексель має бути пред'явлений у цей самий день. З цим застере-

женням п. *Stub Holmboe* буде голосувати на користь португальського виправлення, щоб, по можливості, уникнути застережень.

Португальське виправлення було поставлене на голосування й прийняте 13 голосами проти 8.

ГОЛОВА сказав, що в такому випадку застереження французької делегації відзивається.

Зауваження нідерландської делегації до параграфа 3 статті 43 таке:

«Відповідно до параграфа 3 статті 43 протести з причини несплати мають складатися або в день, коли вексель підлягає сплаті, або протягом двох наступних робочих днів. Відповідно до статті 33 переказний вексель на пред'явника підлягає сплаті після пред'явлення.

Чи впливає звідси, що сам факт безрезультатного пред'явлення векселя до сплати без складання протесту позбавляє власника права на протест у належний час? Ми вважаємо, що відповідь на це питання має бути негативною: ніщо не може перешкодити власнику зажадати сплати знову (у випадку дотримання 12-місячної відстрочки, передбаченої в статті 33), а параграф 3 статті 43 варто розуміти так: власник не позбавляється права на протест. У цій статті визначено: якщо протест складено через відмову в оплаті, то він має бути складений протягом двох днів після цієї відмови».

Учасники конференції, за винятком шведської делегації, вирішили включити це зауваження до звіту.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що в законодавстві деяких країн, у тому числі Бельгії, Нідерландів і, якщо він не помиляється, Італії, визнається протест приватного характеру нарівні з протестом, що відповідає усім формальним вимогам. Це заява, написана трасатом на векселі, де він повідомляє про відмову сплатити за векселем.

Такий спрощений протест було запроваджено нещодавно в Нідерландах законом 1925 р. з метою задовольнити бажання зацікавлених осіб, які вимагали спрощеної форми протесту. Нідерландський уряд не може скасувати це рішення. Тому його делегація пропонує додати до конвенції таке застереження:

«Кожна держава, яка бере участь в договорі, залишає за собою право обумовити, що протести, які мають бути складені на її території, можуть замінятися датованою й підписаною трасатом заявою, написаною на переказному векселі, крім випадків, коли трасант вимагає в тексті векселя, щоб протест було складено з дотриманням усіх формальностей».

П. *Molengraaff* вважає, що це застереження може бути додано до статті 8 конвенції (тексту експертів). Без цього застереження країни, які хочуть зберегти можливість протесту приватного характеру, не зможуть прийняти параграф 1 статті 43, де потрібно складання протесту з дотриманням усіх формальностей.

ГОЛОВА запитав п. *Percerou* як голову експертного комітету, чи не буде п. *Molengraaff* задоволений статтею 9 Гаазької конвенції, у якій міститься такий текст:

«Кожна договірна держава може обумовити, що у випадку згоди власника протести, які мають бути складені на її території, можуть бути замінені датованою й написаною на векселі заявою, підписаною трасатом і внесеною до державного реєстру протягом відстрочки, наданої для складання протесту. Такі заяви мають визнаватися іншими державами».

Він думає, що п. *Molengraaff* може бути задоволений цим текстом, але не повністю, оскільки в ньому передбачається внесення заяви до державного реєстру, чого немає в деяких країнах.

У статті 8 конвенції (тексту експертів) сказано:

«Форма протесту й відстрочка на складання протесту, як і форма інших процесуальних дій, необхідних для здійснення прав, що стосуються переказних чи простих векселів, регулюються законами держави, на території якої має бути складено протест, або ж мають бути виконані відповідні процесуальні дії».

Ця стаття передбачена для того, щоб замінити статтю 9 Гаазької конвенції. Він запитав голову експертного комітету, чи включає ця стаття протест приватного характеру, про який казав п. *Molengraaff*.

П. *PERCEROU* (Франція), голова експертного комітету, сказав, що в цій статті йдеться також і про протест приватного характеру. Вона включає випадки, коли ставиться простий напис з відмовою в оплаті без внесення цього факту до державного реєстру. Тому він вважає, що п. *Molengraaff* має бути задоволений.

П. *SULKOWSKI* (Польща) не погодився з п. *Percerou*. У статті 9 не вирішується це питання, оскільки в параграфі 1 статті 43 сказано, що відмова в акцептуванні чи сплаті має констатуватися згідно з усіма формальностями.

Для того щоб задовольнити вимогу п. *Molengraaff*, необхідно прийняти щодо цього спеціальне застереження.

ГОЛОВА висловив думку, що можна додати параграф до статті 8 проекту конвенції. Він запитав п. *Sulkowski*, чи згодний він додати таке застереження.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що кількість застережень збільшилася настільки, що він не проти і цього застереження, але побоюється, що, зрештою, конвенція буде містити більше застережень, ніж статей.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що ще рано розглядати питання, які обговорюватимуться під час розгляду проекту конвенції. На даний момент неможливо прийняти рішення з цих питань. На його думку, стаття 9 Гаазької конвенції має загальний характер, і учасникам конференції не слід плутати її з текстом експертів. Тому доцільно обмежитися розглядом питання про те, чи слід вставляти до конвенції застереження, подібне до запропонованого нідерландською делегацією. Щодо формулювання цього застереження, то учасники конференції зможуть прийняти відповідне рішення під час обговорення конвенції.

ГОЛОВА повідомив, що з'ясовував думку глави експертного комітету з цього питання. Однак оскільки думки самих експертів розійшлися, варто прийняти рішення, запропоноване п. *Giannini*, і учасники конференції мають обмежитися рішенням щодо того, чи потрібно ухвалити принцип, запропонований п. *Molengraaff*.

Тому голова поставив на голосування пропозицію нідерландської делегації про дозвіл протесту приватного характеру. Звичайно, остаточне формулювання застереження та його місце в конвенції будуть визначені пізніше.

Нідерландська пропозиція була прийнята 17 голосами проти 2.

П. *DA MATTA* (Португалія) попросив пояснити, чому було включено в параграф 4 статті 43 положення:

«Протест через відмову в акцептуванні звільняє від пред'явлення до сплати і від складання протесту про несплату».

Предмети двох протестів, незважаючи на те, що вони не відрізняються щодо формальностей, різні з погляду вексельного права. Цілком природно, якщо трасат відмовився акцептувати вексель, тому що не одержав повідомлення чи не зробив депозитний внесок, він готовий сплатити з настанням терміну, коли ці недоліки буде ліквідовано.

Відповідно до суворих правил вексельного права, передачу боргу трасата, що міститься у векселі, роблять у випадку сплати, а не акцептування. Тому відмова у цій передачі не може бути наслідком доказу відмови в акцептуванні.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що не обов'язково пред'являти переказний вексель до сплати з настанням терміну сплати, оскільки законом визначено, що у випадку відмови в акцептуванні власник може скористатися своїм правом негайного регресу навіть до настання терміну сплати. Тому було обумовлено, що у випадку складання протесту через відмову в акцептуванні процесуальні дії, здійснювані відмови у сплаті, не обов'язкові.

Статтю 43 було прийнято в першому читанні.

21. ТАБЛИЦЯ ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА ЩОДО ПЕРЕКАЗНИХ ВЕКСЕЛІВ, СКЛАДЕНА П. *MAGNUS*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що п. *Magnus* з Берліна, видатний німецький юрист, нещодавно опублікував таблицю порівняльного правознавства щодо переказних векселів у співавторстві з кількома юристами. Видавець *Franz Vahlen* з Берліна дав кілька примірників німецькій делегації, яка передає їх голові й кожній делегації з надією, що вони допоможуть учасникам конференції.

ГОЛОВА подякував п. *Quassowski* від імені учасників конференції.

СІМНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

23 травня 1930 року, 10:00

Голова: п. *J. Limburg*

22. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПРОСТІ Й ПЕРЕКАЗНІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Зауваження нідерландської делегації щодо статті 19.

ГОЛОВА зачитав наступне зауваження нідерландської делегації щодо статті 19:

«У статті 19 йдеться про індосамент після закінчення відстрочки, відведеної для складання протесту, як про передачу.

Припустимо, що платіж вимагався безрезультатно за пред'явницьким векселем, протест не було складено, відстрочка, обговорена в статті 33, ще не минула, і тепер переказний вексель індосується.

Якщо індосат пред'являє вексель до сплати, чи може проти нього бути висунуто скаргу про те, що індосамент було здійснено «після закінчення відстрочки для складання» протесту, і відповідно, чи застосовані тут строгі положення статті 19? Якщо так, то індосат виявиться жертвою обставин, про які він не міг довідатися з переказного векселя. Проте Змішаний суд Єгипту своєю постановою, опублікованою у «Журналі Змішаного суду Єгипту» за 5–6 лютого 1930 р., ухвалив таке невідале рішення стосовно такого випадку.

Нідерландська делегація дотримується думки, що така інтерпретація суперечить уніфікованому закону. Вона припускає: якщо вексель пред'являється до сплати і якщо у випадку відмови в сплаті не складається протест, відстрочка для складання протесту ще не минула відповідно до статті 19. Якщо учасники конференції дотримуються такої самої думки, нідерландська делегація не буде пропонувати виправлення».

Голова вважає, що ці зауваження відповідають інтерпретації статті 43, прийнятої вчора.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що досить вказати у протоколі, що учасники конференції прийняли інтерпретацію нідерландської делегації.

ГОЛОВА висловив думку, що це також слід обумовити у звіті.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився.

П. *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) сказав, що його делегація не може погодитися з інтерпретацією статті 19, яку запропонувала нідерландська делегація.

Інтерпретацію нідерландської делегації було прийнято за умови внесення вищезгаданого застереження.

Стаття 44

П. *LOEBER* (Латвія) зачитав наступне виправлення:

«Складаючи протест через відсутність акцептування чи несплати, нотаріус або посадовець, уповноважений скласти протест відповідно до національного закону держави, яка бере участь в договорі, зобов'язаний письмово сповістити осіб, які мають зобов'язання за переказним векселем, за адресою, зазначеною в переказному векселі чи відомою нотаріусу, який складає протест, або ж зазначеною особою, яка вимагає складання протесту. Витрати на таке повідомлення будуть додані до витрат на протест».

Далі він сказав, що в статті 44 закону обговорено, що повідомлення має виходити від власника та його безпосередніх індосантів. У латвійському законі про векселі, де відтворено положення старого російського імперського закону про векселі, обумовлено іншу процедуру. Сповістити гарантів векселя, адреса яких зазначена у векселі, має нотаріус, який складає протест про несплату.

Процедура, що обумовлена в статті 44 закону, складніша, ніж процедура в латвійському законі. Повідомлення, що вимагається за законом, може викликати деякі труднощі й ускладнити ситуацію, наприклад, коли власник, який склав протест через відмову в акцептуванні чи несплату, не повідомив свого індосанта. У цьому випадку не тільки сам індосант, а й усі попередні індосанти також не будуть сповіщені. Санкції, передбачені в параграфі 6 статті 44 закону, видаються дещо проблематичними. Варто також зазначити, що система, закладена в законі, має труднощі на практиці в країнах, де вона чинна. Процедура, закладена в латвійському законі, не викликає труднощів ні в комерційних і банківських, ні в юридичних колах. Те саме стосується і колишньої Російської імперії.

Щодо повідомлення, то практичний аспект цих положень закону дещо сумнівний, оскільки, зазвичай, індосанти не вказують своєї адреси та імені й не повідомляють і не можуть повідомити власника про зміну своєї адреси. Нарешті, варто пам'ятати про те, що це питання вже розглядалося на Гаазькій конференції (стаття 11 Гаазької конвенції). Тому латвійська пропозиція не є нововведенням. Проте застереження в статті 11 Гаазької конвенції, що відповідає параграфу 1 статті 44 закону, у цілому не задовольняє латвійську делегацію. Таким чином, вона хоче обумовити, що сповіщення власником своїх індосантів і трасанта може бути здійснено нотаріусом. З другого боку, у статті 11 Гаазької конвенції не дозволяється відступати від принципу, закладеного в параграфі 2 статті 44 закону. Відповідно, якщо у параграфі 2 стаття 44 не буде змінена відповідно до латвійської пропозиції, чинною залишиться система простого повідомлення. Латвії буде дуже складно погодитися на це з серйозних причин.

Якщо виправлення латвійської делегації буде прийнято, параграфи 2 і 5 статті 53 потрібно буде узгодити з новим формулюванням статті 44 закону.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) наполягає на неприйнятті цієї пропозиції учасниками конференції. Якщо дрібний чиновник чи провінційний нотаріус забуде повідомити про несплату, який позов може бути висунуто проти нього? У такому випадку буде неможливо відшкодувати збиток. Ця стаття з латвійським виправленням буде дуже небезпечною на практиці. У Гаазі було зроблено деякі застереження, і країнам було надано право вибору: вони могли обумовити, що чиновник чи нотаріус буде зобов'язаний надавати повідомлення. Однак, відповідно до латвійського виправлення, питання буде стояти не про вибір, а про зобов'язання. Таке застереження погано впливатиме на торгівлю, і тому воно має бути відхилене.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав, що латвійська пропозиція заснована на практичних результатах використання системи, що була чинною в колишній Російській імперії і не викликала серйозних заперечень. Однак щодо неї можна висунути заперечення як практичні, так і економічні. У випадку з переказними векселями на невелику суму додаткові витрати, що виникають з цих формальностей, будуть дуже великими. Тому п. *Giannini* не може прийняти латвійську пропозицію.

Латвійську пропозицію було поставлено на голосування й відхилено.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловив бажання повернутися до цього питання. Він висунув іншу пропозицію – включити застереження.

Він згодний, що виправлення, яке тільки-но було відхилене, запропоновано необачно, оскільки з його прийняттям потрібно було б цілком змінювати положення проекту закону з цього питання. Однак латвійська делегація не може погодитися з зауваженням п. *van Nierop* щодо помилки державного службовця. Якщо ідея помилки визнається в даному випадку, то *a fortiori* вона також має бути визнана у випадку з приватними особами, які зобов'язані повідомити про відмову в акцептуванні. Тому представник Латвії вважає, що не можна відхиляти латвійську пропозицію тільки з цієї причини, тим більше, що запропоноване Латвією рішення було чинним в Росії, величезній імперії з різними цивілізаціями й культурами. Латвійська делегація вважає свою пропозицію поліпшеним варіантом вирішення питання.

У цій ситуації п. *Duzmans* попросив учасників конференції зробити застереження в конвенції чи оформлене іншим способом. Це застереження вже міститься в статті 11 Гаазької конвенції, однак воно було вужчим за своїм значенням. Тому латвійська делегація просить включити до конвенції чи до якого-небудь іншого документа наступне застереження:

«Як виняток до статті 44 уніфікованого закону кожна держава, що бере участь в договорі, може зберегти чи ввести систему повідомлення, наданого державним службовцем. Тобто систему, відповідно до якої у випадку складання протесту, якщо було отримано відмову в акцептуванні чи сплаті, нотаріус або посадовець, який, відповідно до закону цієї країни уповноважений скласти протест, має письмово повідомити особам, які мають зобов'язання за переказним чи простим векселем, адресу яких зазначено на переказному чи простому векселі, або які відомі

державному службовцю, який складає протест, або зазначені особою, на прохання якої складається протест. Витрати на таке повідомлення додаються до витрат на протест».

П. *Duzmans* подав пропозицію на розгляд колег із застереженням, що її формулювання може бути змінено.

ГОЛОВА попросив латвійську делегацію ще раз вивчити питання, оскільки, на перший погляд, у застереженні немає потреби. Він нагадав, що всі учасники конференції переконані в тому, що слід уникати великої кількості застережень.

Процедура, викладена в латвійській пропозиції, мабуть, чинна лише в одній країні – Латвії. Всі інші країни зазначили, що повідомлення має бути зроблене зацікавленими особами. Якщо це повідомлення не було дано зацікавленими особами, то застосовуються санкції, передбачені в параграфі 6 статті 44, де сказано: «Особа, яка не повідомила протягом зазначеної вище відстрочки, втрачає своє право регресу. Вона відповідає за заподіяння шкоди через недбалість, але збиток не може перевищувати суму переказного векселя».

У цій ситуації голова вважає, що латвійській делегації не потрібно наполягати на прийнятті своєї пропозиції, тому він просить подумати про це.

Можливо, п. *Duzmans* задовольниться додаванням до тексту статті 44 посилання на те, що повідомлення може також надаватися державним службовцем.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) вважає, що латвійська делегація, можливо, буде задоволена, якщо початок статті сформулювати так: «Власник чи його уповноважений представник має дати повідомлення».

П. *GIANNINI* (Італія) заявив, що не може прийняти цю пропозицію.

ГОЛОВА також сказав, що не може прийняти цю пропозицію, оскільки в ній змішується приватне й цивільне право. Він повернувся до своєї пропозиції стосовно додавання до тексту статті посилання на те, що це повідомлення може бути надано державним службовцем.

П. *GIANNINI* (Італія) не погодився з пропозицією голови, оскільки це приведе до того, що в уніфікованому законі будуть обумовлені дві процедури, що ускладнить їхнє практичне застосування. Кожна держава зможе зробити вибір між двома процедурами. Незважаючи на неприйняття застережень, він вважає, що в даному випадку застереження необхідне, тим більше, що процедуру, на якій наполягає латвійська делегація, використовують не тільки в Латвії. Після застосування в Російській імперії її було відновлено в Естонії, Латвії, Литві і Союзі Радянських Соціалістичних Республік. Таким чином, це широко відома і досить розповсюджена практика.

ГОЛОВА погодився з аргументами п. *Giannini*.

Якщо в уніфікованому законі буде обговорено, що повідомлення має дати власник (чи державний службовець) різним зацікавленим особам, то держави, за-

проваджуючи уніфікований закон до свого законодавства, можуть діяти так, як вони вважають за потрібне. Італія й Нідерланди можуть, наприклад, вилучити згадку про державного службовця й залишити первісний текст.

П. *PERCEROU* (Франція) не бачить серйозних заперечень проти того, щоб задовольнити вимогу латвійського делегата. Система сповіщення, надана посадовцем, використовується в Естонії, Литві і Латвії. У Франції також є аналогічне положення, хоча і виписано дещо інакше. Так, у законі від 22 грудня 1906 р. сказано: «Службовець, який склав протест, має, ризикуючи мати збитки, сповістити трасанта, якщо його ім'я і місце проживання зазначене на векселі, протягом 48 годин після реєстрації протесту».

Це положення не позбавляє трасанта його права регресу, повідомлення надається тільки йому, а не індосантам. Мета цього положення полягає в тому, щоб запобігти ситуації, коли трасант, вексель якого не сплачено, продовжує надавати кошти трасатові. Мотиви цього положення мають практичний характер. У деяких країнах повідомлення державних службовців може бути вигідним через те, що є автоматичним. З огляду на те, що застереження надає свободу дій державам, він вважає, що воно може бути прийняте.

Відповідаючи голові, п. *Percerou* сказав, що бажано зробити повідомлення державних службовців обов'язковим, як того вимагає Латвія, і включити застереження.

ГОЛОВА висловив думку, що власник може не мати вибору, якщо не буде відповідного положення в державному законодавстві, оскільки без такого положення службовець не може дати повідомлення.

П. *CARTON DE WIART* (Бельгія) погодився з думкою голови. Він не вважає, що державний службовець зобов'язаний давати повідомлення, а запропоноване головою формулювання дає можливість йому діяти таким чином, і тому п. *Carton de Wiart* може його підтримати.

П. *EISNER* (Югославія) сказав, що в його країні закон дозволяє уникнути протесту, якщо сума не перевищує 50 динарів, і замінити його на повідомлення, подібне до зазначеного.

П. *SULKOWSKI* (Польща) звернув увагу учасників конференції на те, що, відповідно до уніфікованого закону повідомлення має дати власник його попереднику. Трасант чи індосант, який одержав повідомлення, має, у свою чергу, попередити свого попередника. Відповідно до латвійської пропозиції, власник чи індосант будуть давати повідомлення одночасно всім особам, які мають зобов'язання за переказним векселем. П. *Sulkowski* вважає, що стаття 44 проекту містить найкраще рішення, оскільки власник може не знати адреси всіх своїх попередників. Якщо власник відповідає за повідомлення тільки безпосереднього попередника, тоді кожен індосант знає адресу особи, від якого він одержав вексель. Тому необхідно зберегти принцип, викладений у статті 44, а єдиним можливим виходом є включення застереження, що дозволяє державам діяти на свій розсуд.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія), незважаючи на те, що хотів би побачити якнайбільше єдності у вексельному праві, висловився за застереження. Якщо уніфікований закон надає право вибору між двома методами, то можлива деяка плутанина.

Відповідно до бразильського законодавства, повідомлення мають давати зацікавлені сторони, а не службовець, який складає протест і передає його власнику. Останній разом з іншими зацікавленими особами, у свою чергу, має захищати свої права.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що дотримується думки п. *Giannini* щодо правової сторони питання. Якщо в уніфікованому законі сказано, що повідомлення має дати нотаріус чи інший службовець, договірні сторони будуть зобов'язані дозволити їм дати таке повідомлення. Якщо ж повідомлення не дано, яким буде їх правове положення? Хто буде відповідати – нотаріус чи власник? Ці питання можна легко вирішити в національному законодавстві, якщо буде прийнято застереження, що кращим є положення з посиланням на службовця в уніфікованому законі.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) погодився з думкою німецької делегації.

ГОЛОВА знову нагадав про потребу звести застереження до мінімуму. Як сказав п. *Percerou*, у законі може бути записано, що договірні сторони мають право на вибір у відповідності зі своїм національним законодавством. Це краще, ніж застереження, оскільки, наприклад, у Нідерландах чи в Італії буде обумовлено, що зацікавлені сторони не вдаються до допомоги службовця чи нотаріуса. П. *Duzmans* має бути задоволений.

П. *DUZMANS* (Латвія) також висловив бажання по можливості уникати застережень і оцінив причини, що змусили голову запропонувати інше рішення. Проте п. *Duzmans* не може прийняти точку зору голови. Тому він запропонував застереження. П. *Duzmans* підкреслив важливість аргументів п. *Giannini*, п. *Percerou*, п. *Quassowski* та інших делегатів, які висловлювалися подібним чином.

П. *Duzmans* сказав, що латвійська делегація пішла на велику поступку щодо положень законодавства своєї країни для того, щоб сприяти складанню уніфікованого закону. Він міг би навести кілька прикладів, але не буде акцентувати на цьому увагу. Але латвійська делегація не може погодитися на ще одну поступку, особливо з огляду на те, що не всі застереження мають однакове значення. Застереження, що розглядається учасниками конференції зараз, не завдасть великої шкоди уніфікації закону.

П. *Giannini* чітко пояснив, що така практика властива не тільки Латвії, а використовується також у деяких інших країнах. До того ж, не можна сказати напевно, що деякі країни не захочуть запровадити її в майбутньому.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) сказав, що бельгійська делегація віддає перевагу прийняттю подвійного методу повідомлення.

Як пояснили юристи, запровадження подвійного методу повідомлення до уніфікованого закону дасть можливість зацікавленим сторонам вибирати між наданням повідомлення через державного чиновника чи за допомогою особистого повідомлення. Однак постає проблема, що не розглядається в даному тексті. Відповідно до статті 44, якщо повідомлення не надається, власник не втрачає права регресу, але, якщо через його недбалість боржник чи індосант векселя, до якого здійснюється звертання, зазнає збитків, він відповідає за збиток. Якщо буде прийнято запропоновану систему, але ні державний чиновник, ні зацікавлена сторона не дадуть повідомлення, а збиток буде завдано, хто з них у такому випадку відповідатиме за нього?

П. *de la Vallee Poussin* переконаний, що відповідальність буде нести власник, але чи не слід чітко домовитися про це в тексті? Можливо, це навіть необхідно?

ГОЛОВА запропонував обумовити, що договірні держави мають вибір, але в будь-якому випадку відповідальними є зацікавлені сторони.

П. *BARBOZA-CARNEIRO* (економічний комітет) попросив учасників конференції подумати, чи не можна уникнути застереження, як запропонував голова, додавши до протоколу чи до звіту положення, відповідно до якого уряди зобов'язуються, відклавши ратифікацію, повідомити Генеральному секретарю Ліги Націй, яку практику вони воліють прийняти. Генеральний секретар складе список і повідомить договірним державам, яке становище в різних країнах. Таким чином зникне невизначеність, яка лякає деяких делегатів, а застереження не знадобиться. Застереження мають своє значення: вони роз'яснюють ситуацію. Такий самий результат буде у випадку офіційного оповіщення про те, який із двох методів ухвалено кожною державою.

ГОЛОВА поставив на голосування пропозицію щодо включення такого принципу до закону (за умови перегляду його редакційним комітетом): «Це повідомлення може бути дане через державного службовця під відповідальність власника».

Пропозицію було відхилено 15 голосами проти 8.

ГОЛОВА потім звернувся до учасників конференції з пропозицією проголосувати за право зробити застереження відповідно до прохання латвійської делегації.

Можливість зробити застереження було ухвалено 16 голосами проти 1.

ГОЛОВА оголосив, що було подано швейцарське виправлення стосовно перших двох параграфів статті 44, у якій пропонується, щоб відстрочка на чотири дні, зазначену в параграфі 1, була замінена шістьма робочими днями, а дводенна відстрочка, зазначена в параграфі 2, чотирма робочими днями.

П. *VISHER* (Швейцарія) сказав, що обов'язкове надання повідомлення є нововведенням для Швейцарії. Очевидно, що коли повідомлення обов'язкове, воно

дається, але не завжди вважається обов'язковим. Новим є те, що за відсутності повідомлення власник підлягає ризику сплатити завданий збиток. Повідомлення має даватися протягом визначеного періоду, а після закінчення цього періоду з'являється ризик відшкодування збитку.

П. *Visher* не збирається робити зустрічну пропозицію, оскільки визнає важливість повідомлення. Однак на прохання Федерального емісійного банку й інших кредитних установ він пропонує учасникам конференції продовжити відстрочку. Банківські установи побоюються, що обов'язкове повідомлення призведе до того, що в перевантажені дні буде занадто багато роботи. Виникнуть труднощі у зв'язку з виконанням нового положення. Продовження відстрочки дасть можливість розподілити роботу на кілька днів. Кількість банківських службовців і так занадто велика; тому її не слід збільшувати.

П. *SCHIMADA* (Японія) висловив думку, що період у чотири дні, зазначений у параграфі 1, занадто довгий. Він подав таку пропозицію: «Слова “чотири робочі дні” у параграфі 1 статті 44 варто замінити словами “два робочі дні”».

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловився, що трасанта мають якомога швидше повідомити про те, що переказний вексель не було оплачено, інакше повідомлення втратить своє практичне значення. Тому п. *Sulkowski* не може прийняти пропозицію. п. *Vischer* і наполягає на збереженні первісного тексту. Він також міг би прийняти японську пропозицію.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що повідомлення втратить своє значення, якщо відстрочку для його здійснення буде невинновано продовжено. Мета повідомлення полягає в тому, щоб дозволити індосанту чи трасанту домовитися у випадку відсутності акцептування чи несплати. Але цей захист стане ілюзорним, якщо повідомлення здійснюватиметься занадто пізно. Варто враховувати, що повідомлення передається від одного індосанта до іншого, і якщо переказний вексель містить багато індосаментів, відстрочка може затягтися. Тому виступаючий підтримав пропозицію японської делегації.

Швейцарське виправлення було поставлене на голосування й відхилене.
Японське виправлення було відхилене 13 голосами проти 7.

П. *DA MATTA* (Португалія) зазначив, що в параграфі 1 статті 44 обговорено, що «власник має дати повідомлення про відсутність акцептування чи несплату своєму безпосередньому індосанту й трасантові».

З другого боку, у параграфі 2 сказано, що «кожен індосант має протягом двох днів передати своєму безпосередньому індосанту повідомлення, що він одержав... поки воно не буде отримано трасантом».

П. *da Matta* зазначив, що в жодному з цих параграфів не згадується аваліст. Однак, відповідно до статті 31 аваліст має зобов'язання так само, як сторона, якій він надає гарантію. Тому, очевидно, текст статті 44 потрібно доповнити згадуванням про аваліста.

ГОЛОВА запитав п. *da Matta*, чи згоден він на передачу цього питання на розгляд редакційного комітету, що зможе у випадку потреби подати на розгляд пропозицію. Однак він попросив п. *da Matta* не повертатися знову до цього питання, якщо редакційний комітет вирішить, що не варто враховувати цю пропозицію.

П. *DA MATTA* (Португалія) погодився з процедурою, запропонованою головою.

ГОЛОВА повідомив, що японська делегація подала на розгляд виправлення до параграфу 2, відповідно до якого варто замінити слова «протягом двох днів» словами «протягом двох робочих днів після дня, коли було отримано повідомлення».

П. *SCHIMADA* (Японія) пояснив, що японська делегація висунула виправлення, виходячи з того, що з двох днів, про які йдеться, один може виявитися вихідним. Тоді буде тільки один робочий день.

Японське виправлення було прийняте 13 голосами проти 5.

ГОЛОВА зазначив, що японське виправлення також містить слова «і кінець пропозиції буде змінено відповідно».

Це питання розглядатиме редакційний комітет.

Голова поставив на голосування перші два параграфи статті 44.

Ці два параграфи було ухвалено в першому читанні.

Стаття 44, параграф 3

ГОЛОВА сказав, що японська делегація запропонувала таке виправлення до цього параграфа:

«Після параграфу 3 статті 44 варто додати: якщо трасант не вказав свою адресу чи вказав її нерозбірливо, трасантові повідомлення давати не потрібно».

П. *Molengraaff* також хоче висунути пропозицію щодо цього параграфа.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) нагадав, що в параграфі 3 сказано: «Якщо індосант не зазначив свою адресу чи вказав її нерозбірливо, досить, щоб повідомлення було дане попередньому індосанту».

Однак адресу індосанта навряд чи коли-небудь вказують у векселі. Тому краще було б записати:

«Якщо адреса індосанта невідома, досить повідомити попереднього індосанта».

ГОЛОВА сказав, що наскільки він зрозумів, у пропозиції п. *Molengraaff* також розглядається випадок, коли ім'я написано нерозбірливо.

Щодо японського виправлення, то голова запитав, чи можна додати таку фразу: «Таке саме правило застосовують щодо трасанта».

П. *ALBRECHT* (Німеччина) зазначив, що відповідно до статті 1, у всіх переказних векселях має бути зазначене місце їхнього випуску, тому в них завжди буде вказане місце, куди має бути спрямовуватися повідомлення. Можливо, японська делегація може змінити свою пропозицію так, щоб повідомлення трасанту за місцем випуску векселя було достатнім у контексті даної статті.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) приєднався до такої думки. Він вважає, що вона цілком відповідає наступному положенню статті 2:

«Переказний вексель, де не зазначено місце випуску вважається складеним у місці, зазначеному біля імені трасанта».

Відповідно, випадок, який згадує японська делегація, може бути вирішено у такий спосіб.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував зберегти первісне формулювання. Щодо трасанта не має необхідності робити те, про що просить японська чи пропонує німецька делегації. Щодо нідерландської пропозиції, то в нього виникають великі сумніви, оскільки завжди важливо зберегти послідовний ряд індосантів.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) вважає, що пропозиція його країни сприяє збереженню послідовного ряду індосантів більше, ніж наявний текст. Може бути так, що адресу індосанта не буде зазначено у векселі, але вона буде відома. Відповідно до нідерландської пропозиції, можна буде звернутися до цього індосанта, що неможливо згідно з чинним текстом.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що, на його думку, нідерландська пропозиція має істотні недоліки: у ній є відхід від принципу, відповідно до якого переказний вексель є самодостатнім, і порушується питання, що буде дуже складно вирішити. Відповідь на питання про те, чи знав власник адресу індосанта, буде з'ясовуватися під час судового розгляду. Якщо індосант хоче одержати повідомлення про сплату, він просто має зазначити свою адресу. Нідерландська пропозиція дуже ускладнить функціонування системи сповіщення.

Нідерландське виправлення було відхилене.

ГОЛОВА запитав японську делегацію, чи відповідає наступний текст їх намірам: «Індосанту не потрібно давати повідомлення, якщо він не вказав свою адресу чи зробив це нерозбірливо».

П. *SHIMADA* (Японія) погодився з цим формулюванням.
Японське виправлення було відхилене.

П. *SHIMADA* (Японія) запитав, чи може цей параграф, якщо його залишити у первісному виді, бути витлумаченим у сенсі японського виправлення.

Учасники конференції це підтвердили.

Параграфи 3, 4 і 5 було ухвалено в першому читанні.

Стаття 44, параграф 6

ГОЛОВА зачитав наступну заяву:

«Японська делегація не розуміє, чому в останньому параграфі статті 44 обумовлено, що завданий збиток не може перевищувати суму переказного векселя, якщо він завданий через недбалість».

Японська делегація пропонує зняти це обмеження.

П. *SCHIMADA* (Японія) зазначив, що, якщо інші сторони мають збитки через недбалість власника чи індосанта, вони мають право на відшкодування збитку, якщо можуть це довести. Якщо ті самі сторони можуть довести, що було завдано збиток, який перевищує суму векселя, чому принцип не застосовують у цілому?

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що не зміг знайти в звіті попередніх конференцій які-небудь пояснення щодо фрази, з приводу якої висунуто заперечення. Він не розуміє її причину і пропонує учасникам конференції вилучити відповідні слова, оскільки не слід відступати від основного принципу загального права без вагомих причин.

ГОЛОВА не вважає, що вилучення відповідних слів зашкодить уніфікованому закону. Загалом відсутність повідомлення не спричиняє збиток, який перевищує суму векселя.

П. *PERCEROU* (Франція) навів конкретний приклад. Торговець, який передав перші 10 тис. франків, якщо певен, що вексель було сплачено, передає ще 20 тис. франків, які він не передав би, якби одержав повідомлення. Сума збитку, таким чином, значно перевищить суму векселя.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) висловився проти вилучення фрази, щодо якої було висунуто заперечення. Щодо суми збитку можуть розпочатися серйозні процесуальні дії, оскільки на практиці збиток може перевищувати суму векселя. У чинному тексті кожному зрозуміло його зміст.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підтримав зауваження п. *van Nierop*, оскільки вважає, що це обмеження має велике практичне значення.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що йому не близький, так би мовити, суто французький погляд на закон про переказні векселі. Потрібно звернути увагу на точку зору всіх зацікавлених сторін, які не представлені на конференції, слід пам'ятати також і про приватних осіб. Якщо враховувати тільки думку банкірів, то уніфікований закон не буде відповідати загальним інтересам, і державам доведеться приводити у відповідність свої національні інтереси.

Японське виправлення було поставлене на голосування й відхилене.
Останній параграф статті було прийнято у першому читанні.
Статтю 44 у цілому було прийнято в першому читанні.

ВІСІМНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

23 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. J. Limburg

23. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 7

Було зачитано наступний текст:

«Якщо переказний вексель, випущений неповним, заповнено всупереч укладеним домовленостям, недотримання цих домовленостей не може бути висунуто як заперечення проти власника, якщо тільки він не придбав вексель несумлінно і не може бути звинувачений у недбалості під час його придбання».

ГОЛОВА зазначив, що попередня стаття 7 більше не існує, оскільки вона містила тільки застереження про неправоздатних осіб, а в результаті затвердження скандинавського виправлення це застереження було перенесено до статті 68. Якщо нову статтю 7 буде прийнято, редакційному комітету буде доручено перевірити, чи є місце колишньої статті 7 найпридатніше для неї.

Нову статтю 7 було прийнято в першому читанні.

П. *DA MATTA* (Португалія) поцікавився, чи можна включити до протоколу наступне пояснення щодо його голосування з приводу бланкових переказних векселів:

«1. З огляду на те, що в цілому в законодавстві немає положень, згідно з якими була б потрібна передача кредитору повного векселя.

2. Тому що вексель може бути написаний ким завгодно (за умови, що він у підсумку буде підписаний трасантом), немає причин стверджувати, що він не може бути виписаний ким завгодно, якщо йдеться про бланковий вексель.

3. У будь-якому випадку існують повноваження, надані трасантом і не заборонені законом, за якими не потрібно, щоб вексель був виписаний трасантом.

4. Ця форма векселя не має серйозних недоліків з тієї причини, що відносини між трасантом і особою, яка заповнює бланковий вексель, ґрунтуються на повноваженнях, і немає причин перевіряти, у чому саме полягає домовленість.

5. Окрім того, такі векселі в торгівлі використовуються найчастіше, і на їх користь свідчить комерційна практика.

6. Португальська делегація заявляє, що вона виступає за прийняття запропонованого тексту».

1. Див. додаток № 2.
2. Це зауваження стосується тільки французького тексту.
3. Див. додаток № 3.
4. Див. попереднє засідання.
5. Див. додаток № 4.
6. Див. додаток № 5.
7. Див. додаток № 6.

Стаття 16

Було зачитано наступний текст, запропонований групою делегацій:

«Особи, які можуть пред'явити позов за переказним векселем, не мають висувати проти власника заперечення, засновані на їхніх особистих відносинах з трансантом чи з попередніми власниками, якщо тільки власник, отримуючи вексель, не діяв свідомо на шкоду боржнику».

П. VISHAR (Швейцарія) висловив думку, що делегації, які обговорювали цю пропозицію, були одноголосні щодо суті запропонованого рішення. Проте він поцікавився, чи це формулювання задовільне і чи досить воно точне. Мета полягала в дозволі висувати заперечення проти попередніх власників за умови, що особа, отримуючи вексель, цілком усвідомлювала можливість таких заперечень і водночас мала намір завдати шкоди боржнику. Термін «свідомо» недостатньо відображає цю ідею. Швейцарський представник висловив побоювання, що це слово означає тільки намір особи, що отримує вексель, завдати шкоду боржнику, але не означає поінформованість про можливі заперечення. Відповідно він запропонував змінити текст у такий спосіб:

«...якщо тільки власник, отримуючи вексель, не діяв з наміром завдати шкоду боржнику, усвідомлюючи можливість заперечень, що могли бути висунуті проти попередніх власників».

П. EKEBERG (Швеція) сказав, що в законі про векселі питання про право боржника висувати проти наступних власників заперечення, засновані на відносинах з попередніми власниками, є одним з найбільш важливих і конкретних, що передано на розгляд учасникам конференції. Тому дуже важливо не тільки дійти згоди щодо формулювання, а й стосовно значення цього формулювання. Делегації, які склали цю пропозицію, змогли дійти згоди щодо суті питання. У центрі дискусії насамперед було питання про формулювання, що під час перекладу на інші мови буде визначати намір учасників конференції найзрозуміліше. Було обговорено, що особа, яка придбала вексель, знає про те, що боржник може висунути заперечення щодо індосанта, наприклад, стосовно затримки в постачанні товарів, але це не може виправдати боржника, який посиляється на таку обставину щодо нового власника векселя.

Заперечення будуть дійсні проти нового власника тільки в тому випадку, якщо за умови повної поінформованості про ці факти намір придбати права, надані законом про переказні векселі, було *contra bonos mores*.

Цей принцип було досить чітко сформульовано в тексті експертів. Проте п. *Ekeberg* прийняв текст, запропонований групою делегацій, які вивчили це питання. Він зробив так, оскільки приєднується до думки, чітко висловленої німецькими делегатами. Але його згода з цим формулюванням залежить від дотримання умов, про які було домовлено. У звіті буде чітко викладено принцип, згаданий п. *Vischer*, що поінформованості про можливість заперечень з боку боржника недостатньо і необхідно мати намір завдати шкоду чи, іншими словами, факт, що додає поведінці особи, яка придбала вексель, характер дії *contra bonos mores*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) повідомив, що його делегація рада, що в новому формулюванні вдалося уникнути використання поняття несумлінності. Простої поінформованості про існування заперечень стосовно власника недостатньо для того, щоб висунути заперечення проти власника. Більше того, таке заперечення дійсне тільки у випадку, якщо особа, яка придбала вексель, мала намір завдати шкоду даному боржнику, тобто тільки у випадку *exception dolis generalis*. Однак він вважає, що формулювання, запропоноване швейцарською делегацією, все-таки більше відповідає тому, що мала на увазі німецька делегація⁴⁴⁸, тобто, що власник, набуваючи вексель, переслідував мету, що була *contra bonos mores*. За цієї ситуації п. *Quassowski* виступає на користь формулювання, запропонованого швейцарським делегатом, що відповідає вимогам даного випадку.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що новий текст статті 16 сформульовано неправильно. Крім того, він вважає, що не слід додавати слова «усвідомлюючи можливість заперечень, що могли б бути висунуті проти попередніх власників». Ці слова нічого не додають до ідеї, що вексель мав бути придбаний з наміром завдати шкоду.

П. *DA MATTA* (Португалія) цілком погодився з зауваженням п. *Percerou*.

П. *ASSER* (Нідерланди) запитав п. *Vischer*, чи спрямоване запропоноване ним виправлення на те, щоб вказати на недостатність того факту, що власник діяв свідомо на шкоду боржнику, і мав чіткий намір завдати йому шкоду?

П. *VISCHER* (Швейцарія) вважає, що намір завдати шкоду було згадано в запропонованому тексті. Чітко не сформульовано ідею про поінформованість щодо заперечення, які могли бути висунуті проти попередніх власників. Він вважає, що цей момент має бути відображено у формулюванні, оскільки це є важливою умовою висування заперечень проти особи, яка набуває вексель.

П. *LA LUMIA* (Італія), розглядаючи питання з практичного погляду, зазначив, що останній власник ніколи не має чіткого наміру завдати шкоду попереднім

⁴⁴⁸ Див. додаток № 7.

власникам, окрім випадків таємної змови чи навмисного нерозуміння, що розглядаються в німецькому виправленні. Він вважає, що текст, запропонований групою делегацій, має розвіяти всі побоювання, і запропонував учасникам конференції ухвалити його, оскільки рішення, запропоноване німецькою делегацією, є занадто вузьким.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) висловив думку, що заперечення може бути висунуто в судовому порядку проти власника, якщо особа, набуваючи вексель, знала про них. Цю обов'язкову умову чітко обговорено в тексті, запропонованому п. Vischer. Тому п. Quassowski прийме цей текст.

П. HERMANN-OTAVSKY (Чехословаччина) вважає, що досить і самого наміру заподіяти шкоду, тобто усвідомлення того, що вона може бути заподіяна. Однак усвідомлення можливих заперечень недостатньо, оскільки особа може придбати вексель і знати про ці заперечення, не роблячи при цьому ніякого обману.

Він навів такий приклад. Покупець товару одержав переказний вексель, виписаний на нього за вимогою самого трасанта. Продавець (трасант) надав неякісний товар. Як заперечення проти акцептанта може бути висунуто факт, що товар є неякісним, оскільки судовий розгляд проти нього має заподіяти продавець (трасант). Припустимо, що вексель був індосований на особу, якій було відомо про цей факт на момент придбання векселя. Чи може він бути обвинувачений у шахрайстві? Відповідь має бути негативною. Сама лише поінформованість про заперечення чи про факт, з якого вони випливають, ще не має на увазі шахрайство з боку індосата. У нього можуть бути, наприклад, причини припустити, що питання буде вирішено по-дружньому між сторонами, й акцептант не зазнає шкоди під час сплати цього переказного векселя. Саме тому в тексті, запропонованому групою делегацій, були обрані слова «діяв свідомо на шкоду боржнику». Відповідно до думки французької делегації, значення слова «свідомо» припускає чіткий намір. Воно означає усвідомленість. Це слово означає не просто поінформованість про можливі заперечення. Незважаючи на цю поінформованість, власник все ж може діяти сумлінно за деяких обставин. *Exceptio doli* полягає в усвідомленні збитку, що загрожує боржнику.

ГОЛОВА висловив думку, що намір авторів тексту, який було передано на розгляд учасникам конференції, був таким самим, як і в п. Vischer. У тексті, запропонованому групою делегацій, обумовлено, що власник, набуваючи вексель, мав діяти свідомо на шкоду боржнику. Особа, набуваючи вексель, таким чином, знала, що є заперечення. Проте діяла свідомо на шкоду боржнику. Якщо цей текст інтерпретувати таким чином, то думки авторів тексту й п. Vischer збігаються, і в цьому випадку голова віддає перевагу тексту, запропонованому групою делегацій, оскільки він простіший.

Він запитав у авторів тексту, чи достатньо довести, що власник придбав вексель на шкоду боржнику, що він хотів здобути кошти від використання закону і пред'явлення позову (заперечення, відповідно до загальних принципів закону про

облігації), якими він міг би скористатися, коли придбав переказний вексель? Очевидно, намір авторів тексту був іншим.

Він не згодний із принципом, закладеним у статті, і хотів би, щоб було ухвалено принцип, відповідно до якого досить, щоб власник знав про заперечення, для того щоб вони могли бути висунуті проти нього.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що нідерландський уряд вважає, що зміни до статті 16 уніфікованого закону, запропоновані експертами, згідно з якими слова «навмисне нерозуміння» було замінено терміном «несумлінність», мають перевагу. Тому нідерландська делегація не може прийняти текст, запропонований групою делегацій. Вона дотримується думки, що не можна вимагати більшого, ніж «несумлінність» у значенні, що визначається в статті 148(а) нідерландського Торгового кодексу, де сказано:

«У позові за переказним векселем відповідач не може висунути проти позивача заперечення, засноване на його відносинах із трасантом, ремітентом і попередніми власниками, якщо тільки у випадку придбання переказного векселя власник, який є позивачем у цьому позові, не знав чи не міг знати про існування таких коштів».

Така інтерпретація поняття «несумлінність» відповідає визначенню, що було зроблено німецькою делегацією в зауваженнях щодо параграфа 2 статті 15.

У запропонованому тепер тексті, поряд з вимогою про те, що власник мав свідомо діяти на шкоду боржнику, передбачається захист несумлінного власника. Іншими словами, він захищає особу, яка, набуваючи переказний вексель, знала, що проти попереднього позивача були заперечення, висунуті особою, проти якої подав позов власник.

Цей принцип суперечить закону про переказні векселі, згідно з яким мета переказного векселя полягає в тому, щоб спростити придбання того, що належить комусь іншому. З другого боку, мета закону про переказні векселі ні в якому випадку не полягає в тому, щоб нав'язати кому-небудь те, чого він не зобов'язаний робити. Цей закон ґрунтується на захисті прав третьої «сумлінної» сторони. У ньому не передбачається можливість перетворення переказного векселя на інструмент нечесного збагачення особи, яка придбала його несумлінно. Таке збагачення однак буде заохочуватися, якщо боржнику переказного векселя буде відмовлено у праві на пред'явлення обвинувачення в несумлінності й на нього буде покладено тягар доведення того, що існував намір завдати збиток. Тому нідерландська делегація приймає текст, запропонований експертами.

П. *SRB* (Чехословаччина) попросив учасників конференції вилучити слово «намір», що використовується в тексті п. *Vischer*, оскільки використання цього слова може викликати сумнів щодо поняття «шахрайства». Це спірне питання в кримінальному праві.

Очевидно, усі погодяться, що досить того, щоб власник знав у момент придбання векселя про заперечення, які можуть бути висунуті проти попередніх власників, і що боржнику може бути завдано збиток, коли, набуваючи вексель, він позбавляє його права на ці заперечення.

П. *Srb* запропонував наступний текст, з яким погодився п. *Vischer*: «...якщо тільки власник, набуваючи вексель і знаючи про заперечення, що могли бути висунуті проти попередніх власників, свідомо діяв на шкоду боржнику».

П. *LALUMA* (Італія) висловив думку, що використання слів «поінформованість» і «свідомо» – це плеоназм.

П. *VISCHER* (Швейцарія) не погодився з цією думкою. Він вважає, що необхідно знати про попередні заперечення, а також про те, що дія вчиняється на шкоду боржникові.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) вважає, що п. *Vischer* занадто багато уваги приділяє поінформованості набувача векселя про заперечення, що можуть бути висунуті проти попередніх власників. Це може призвести до того, що суди будуть залежати від цієї обставини, яка вважається вирішальною, і несвідомо ігнорувати інші обставини, які також потрібно враховувати.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що був дещо збентежений зауваженнями п. *Molengraaff*. Італійська делегація бажає, щоб статті 15 і 16 цілком відповідали одна одній.

Треба було докласти багато зусиль, щоб знайти це формулювання, і дискусія, яка тривала, щонайменше три години, була напруженою. Він точно може сказати, що жодне слово цього формулювання не було прийнято без обговорення. Проте того факту, що було важко дійти згоди, недостатньо для прийняття нинішнього формулювання. Постає два питання: яка сфера дії цього формулювання і чи може бути ухвалено краще формулювання?

Яка сфера дії даного формулювання? Під час дискусії делегації погодилися, що формулювання, запропоноване німецькою делегацією, занадто вузьке і його доцільно розширити, зробивши гнучкішим. У запропонованому тексті сказано так:

«Особи, які можуть пред'явити позов за переказним векселем, не можуть виступати проти власника заперечення, засновані на їхніх особистих відносинах з трансантом чи з попередніми власниками, якщо тільки...»

До цього моменту думка одноголосна, потім у тексті сказано:

«...власник, набуваючи вексель, не діяв свідомо на шкоду боржникові».

Голова запитав, яке значення потрібно приписувати слову «свідомо». П. *Gianini* відповів, спираючись на принцип, що *scire est scire per causas*. Тоді «особа, яка придбала вексель, знаючи про заперечення, що могли бути висунуті».

Ця особа придбала вексель (це другий момент) для того, щоб діяти на шкоду власнику. Що означає слово «шкода»? Йому здається, що це найбільш гнучке формулювання, яке може використовуватися для позначення граничного випадку шахрайства й водночас для позначення тих випадків, коли не відбувається шахрайство в буквальному розумінні, але коли особа, яка придбала вексель, має намір завдавати боржникові висунути свої заперечення. Якщо слово «шкода» замінити словосполученням «намір завдати шкоду», то слід зазначити, що, не бажаючи того, учасники конференції повернулися до ідеї шахрайства в буквальному розумінні, чого вони хотіли уникнути.

Таким чином, запропоноване формулювання усуває всі труднощі, про які було сказано тими делегаціями, які не хочуть, щоб йшлося тільки про шахрайський намір. Очевидно, що це не задовольнить цілком ні нідерландську делегацію, ні п. *Giannini*, але, з другого боку, інші формулювання, запропоновані п. *Vischer* і п. *Srb*, йдуть далі запропонованого компромісу, оскільки текст п. *Vischer* зазнає справедливої критики п. *Percerou*, якщо вилучити його останню частину. Однак, якщо він буде прийнятий увесь, він буде розходитися з текстом, запропонованим групою делегацій, і буде подібний до простої заборони шахрайства.

Чехословацька пропозиція відповідає думці п. *Vischer*, який міг би погодитися з нею. Якщо обумовити, що власник придбав вексель, знаючи про заперечення, що можуть бути висунуті, і якщо додати, що він діяв свідомо на шкоду боржнику, кількість умов зросте, і п. *Vischer* буде цілком задоволений.

П. *Giannini* попросив учасників конференції пам'ятати про наступне: якщо вони хочуть дійти згоди, то необхідно йти на поступки. Французька делегація – прекрасний приклад цьому і заслуговує на подяку учасників конференції. Оскільки було складно знайти придатне формулювання, будь-яка критика приводить до такого самого висновку, як у п. *Ekeberg*. Цей висновок можна сформулювати у такий спосіб: «Чи згодні ви з формулюванням? Чи проголосуєте ви за нього? Так, я проголосую за нього, хоча воно мені не подобається; однак, оскільки воно нікому не подобається, то це єдине формулювання, на яке всі погодяться».

ГОЛОВА зачитав виправлення до тексту, запропоноване групою делегацій, яке могло б одержати одноголосну підтримку. Воно звучить так:

«...якщо власник, набуваючи вексель і знаючи про можливі заперечення, що могли бути висунуті проти колишніх власників, мав поважні причини для того, щоб передбачати, що придбання векселя завдасть шкоду боржнику».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що в англосаксонському праві використовується поняття «шахрайська змова». Якби його запитали про його бажання, він би відразу послався на «шахрайську змову», що є поняттям, близьким до англійського права. Але він підтримує виправлення з тих самих причин, що і п. *Giannini*. Воно йому не подобається, але він переконаний, що це єдине правило, яке може бути ухвалено в подібній ситуації. Воно не є задовільним і не може бути прийнято англійськими юристами.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) висловив думку, що запропоноване формулювання заходить занадто далеко, і попросив пояснити його. Він навів приклад випадку з власником, який знав про те, що боржник може висунути заперечення про компенсацію. Власник індосував вексель третій стороні, яка не знала про можливе заперечення. Чи буде заперечення стосуватися третьої сторони?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що це буде залежати від конкретних обставин. Якщо власник придбав переказний вексель за день до банкрутства, щоб запобігти компенсації, можна припустити можливий збиток.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що в такому випадку йдеться про щось більше, ніж припущення. Це намір шахрайства. Він би узяв випадок із власником, який індосував вексель третій стороні, але без наміру запобігти компенсації.

ГОЛОВА вважає, що немає потреби наполягати на подальшій дискусії стосовно цього формулювання, що є тільки пропозицією. Проте, він хотів би зазначити, що у випадку, розглянутому п. *van Nierop*, будь-яке формулювання буде викликати труднощі, оскільки питання про компенсацію досить складне.

Перш ніж запропонувати учасникам конференції проголосувати, голова побажав описати процедуру, якої буде дотримуватися. Після того, як він почув, що п. *Molengraaff* віддає перевагу статті 16 Женевського експертного комітету порівняно зі ст. 16, запропонованою групою делегацій, формулювання останньої може вважатися виправленням до статті 16 у тому її вигляді, у якому вона була запропонована експертним комітетом. Однак є ще одне додаткове виправлення, запропоноване представниками Чехословаччини, з яким погодився п. *Vischer*.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) відповів, що зауваження, яке вніс п. *Srb*, занадто незначне, щоб вважатися виправленням.

ГОЛОВА зазначив, що тоді єдиним додатковим виправленням є виправлення п. *Vischer* до запропонованого групою делегацій. Воно полягає в наступному: замінити слова «свідомо діяли на шкоду боржнику» словами «діяв з наміром завдати шкоду боржнику, усвідомлюючи можливість заперечень, що могли бути висунуті проти попередніх власників».

Голова поставив на голосування виправлений текст, запропонований групою делегацій, незалежно від того, чи буде ухвалено виправлення, запропоноване п. *Vischer*. Якщо цей текст буде відхилено, він поставив на голосування статтю 16 експертів.

П. *SULKOWSKI* (Польща) вважає, що учасники конференції спочатку мають прийняти рішення щодо тексту, запропонованого групою делегацій, а потім стосовно формулювання, запропонованого п. *Vischer*.

ГОЛОВА сказав, що ряд делегатів можуть не захотіти приймати статтю 16 у тому вигляді, у якому її запропонувала група делегацій.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що порядок голосування, запропонований головою, логічний.

Виправлення п. *Vischer* було поставлене на голосування й відхилене.

Статтю 16, запропоновану групою делегацій, було прийнято в першому читанні 22 голосами проти 2.

Британський делегат утримався.

ГОЛОВА сказав, що скрізь у цьому тексті слова «крайня недбалість» будуть замінені словом «несумлінність». Статтю 15, таким чином, буде збережено в тій формі, у якій її сформулювали експерти.

У результаті прийнятого учасниками конференції рішення, яке щойно було записано, югославське виправлення⁴⁴⁹ вже не актуальне.

Стаття 45

ГОЛОВА зачитав наступне чехословацьке виправлення:

«Трасант чи індосант може за допомогою застереження про відсутність потреби в протесті векселя чи іншого рівнозначного формулювання звільнити власника від протесту про відсутність акцептування чи несплати для здійснення його права на регрес».

Це застереження не звільняє власника ані від зобов'язання пред'явити вексель протягом запропонованого часу, ані від зобов'язання дати повідомлення про відмову попереднього індосанта чи трасанта. Тягар недотримання відстрочок покладається на особу, яка хоче висунути як заперечення проти власника.

Якщо таке застереження вписано трасантом, то воно дійсне щодо всіх сторін, які підписали вексель. Якщо, незважаючи на це застереження, власник склав протест, він має покрити відповідні витрати. Якщо застереження вписане індосантом, витрати на протест, якщо такий було складено, можуть покриватися всіма сторонами, які підписали вексель».

П. SRB (Чехословаччина) сказав, що, відповідно до тексту експертів, не можна вписати у вексель застереження про відсутність потреби у протесті векселя, яка була передбачена на Гаазькій конференції.

Експерти зазначили, що ця можливість викликає сумніви стосовно того, чи може це застереження бути висунуте як заперечення проти наступних індосантів.

Чехословацька делегація глибоко шкодує, що не може погодитися з такою думкою. Те, що текст викликає сумніви, не може бути вирішальною причиною для цілковитої відмови від нього. Якщо відповідь на питання про право індосанта вписати застереження про відсутність потреби в протесті векселя має практичне значення, варто визнати таку можливість і необхідно скласти текст так, щоб виключити всі можливі сумніви.

У статті 38 чехословацького вексельного права визнається ця можливість у випадку, якщо всі боржники – вексельні. Компетентні експерти країни зазначають, що застереження про відсутність потреби в протесті векселя нерідко вписує індосант, і це в багатьох випадках значно полегшує обіг переказних векселів. Таку саму думку було висловлено угорським урядом. Якщо така практика існує в багатьох країнах, можна припустити, що варто повернутися до гаазького тексту. Крім того, може виявитися, що, відповідно до цього тексту, застереження, вписане у переказний вексель індосантом, дійсне тільки щодо цього індосанта. Така інтерпретація була б найсправедливішою й доцільною.

⁴⁴⁹ Див. додаток № 8.

Якщо учасники конференції приймуть чехословацьке виправлення й ухвалять рішення на користь цієї інтерпретації, редакційному комітету залишиться замінити гаазький текст, якщо вони вважатимуть останній невідповідним, чіткішим формулюванням.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що в гаазькому проекті обговорено можливість включення індосантом застереження про відсутність потреби у протесті векселя. З другого боку, експерти думають, що таке застереження індосанта має вважатися ненаписаним. Він виступає за те, щоб відновити гаазький текст.

Виникає питання про те, чи має індосант право змінювати первісний текст. На думку п. *Sulkowski*, індосант може змінити первісний текст переказного векселя. Застереження про відсутність потреби у протесті векселя було дозволено так само, як і скорочення часу для пред'явлення. Немає причин позбавляти індосанта права вписати застереження про відсутність потреби у протесті векселя, якщо його немає в первісному тексті переказного векселя.

П. *DA MATTA* (Португалія) погодився з думкою чехословацької делегації. Є три правові системи щодо застереження про відсутність потреби у протесті векселя. У системі бельгійського права визнають дійсність цього застереження незалежно від того, чи було воно вписано трасантом чи одним з індосантів. У першому випадку трасант не зобов'язаний скласти протест, однак він має сповістити про відмову щодо сплати протягом 15 днів від дня закінчення терміну сплати тих, проти кого він хоче висунути регресний позов. У другому випадку, якщо застереження вписано одним з індосантів, воно має таку саму силу, але тільки щодо індосанта, який вписав це застереження, і відповідного вексельного боржника.

Друга система поширена в німецькому праві, де застереження про відсутність потреби у протесті векселя звільняє власника від зобов'язання скласти протест, але не від зобов'язання пред'явити вексель у певний день.

Третя система — це система італійського Торгового кодексу, яка використовується також у Торговому кодексі Португалії. Згідно з нею, застереження, вписане кожною з осіб, які підписали вексель, вважається ненаписаним.

П. *da Matta* висловив думку, що бельгійська система найкраща. Оскільки зобов'язання щодо вексельного права незалежні, немає причин для заборони виконувати зобов'язання таким чином, який видається доцільним. Однак, приймаючи цю систему, не можна припускати, щоб договірним сторонам дозволялося руйнувати правові гарантії, що складають основу кредиту. Не слід забувати, що застереження про відсутність потреби у протесті векселя має бути дійсним тільки щодо тих, хто його вписав чи прийняв після цього. Тому п. *da Matta* вважає, що варто зберегти гаазький текст і, відповідно, вилучити параграф 2 статті 45 тексту експертів.

П. *LOEBER* (Латвія) сказав, що положення статті 45, відповідно до якого можна звільнити власника від складання протесту, діаметрально протилежне принципам латвійського вексельного права, де не визнається застереження про відсутність потреби у протесті векселя, і в статті 12 якого сказано, що ніяке застереження не може звільнити власника від дотримання положень закону.

Однак латвійська делегація готова піти на поступки задля досягнення однаковості й не заперечує проти тексту, запропонованого експертами.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) погодився з чехословацьким делегатом і підтримав його виправлення. Сіам уже прийняв гаазьку систему.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) підтримав пропозицію чехословацької делегації, оскільки вважає, що повернення до гаазького тексту цілком виправдане.

Мета застереження про відсутність потреби у протесті векселя полягає в тому, щоб запобігти витратам, пов'язаним з несплатою за векселем. Немає причин забороняти індосантам вписувати застереження про відсутність потреби у протесті векселя й у такий спосіб звільняти власника від зобов'язання скласти протест. Експерти дотримуються думки, що не можна визнати за індосантом право на застереження про відсутність потреби у протесті векселя, тому що це може викликати сумніви щодо дійсності цього застереження стосовно наступних індосантів. На думку п. *Quassowski*, це неправильно, оскільки дія застереження буде різною залежно від того, ким воно було вписано: трасантом чи індосантом. Якщо це застереження вписано трасантом, то немає потреби у складанні протесту. Це означає, що витрати на протест, складений всупереч цьому застереженню, будуть покриватися власником. Застереження, вписане індосантом, тільки надає право власнику не складати протест. Якщо власник, всупереч застереженню, склав протест, витрати можуть покриватися, відповідно до гаазького тексту всіма особами, що підписалися. Це положення зрозуміле, і можна зробити висновок, що всі особи, які підписали вексель, навіть індосант, який вписав застереження, будуть відшкодовувати витрати на протест.

П. *BIAMONTI* (Італія) від італійської делегації підтримав чехословацьку пропозицію, але запропонував низку виправлень.

Насамперед італійська делегація вважає, що необхідно врахувати, що не тільки трасант й індосант, а й аваліст може вписати це застереження. Далі слід зазначити, що це застереження має бути підписане.

Італійська делегація пропонує таке формулювання для параграфа 3, щоб зробити текст більш зрозумілим:

«Якщо це застереження зроблене трасантом, воно дійсне стосовно всіх сторін, які підписали вексель. Якщо воно зроблено індосантом чи авалістом, то дійсне тільки щодо останнього. Якщо всупереч застереженню власник склав протест, він має покрити витрати на нього».

Італійська делегація сформулювала б параграф 1 у такий спосіб:

«Трасант, індосант чи аваліст може за допомогою застереження про відсутність потреби у протесті векселя чи іншого рівнозначного застереження, належним чином підписаного, звільнити власника від протесту про відсутність акцептування чи несплати для здійснення його права на регрес».

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що мав намір зробити зауваження, подібні до зауважень італійської делегації. Він вважає, що немає принципових запереч-

чень проти можливості індосанта вписати застереження про відсутність потреби у протесті. Однак гаазький текст має два недоліки: по-перше, у ньому недостатньо чітко обумовлено момент про те, хто вписав застереження (тому воно має бути підписано); по-друге, у ньому немає відповіді на питання про те, чи дійсне застереження, вписане індосантом, тільки стосовно нього чи ж воно дійсне також і щодо наступних індосантів.

П. *Percerou* підтримав пропозицію італійської делегації.

П. *DECLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) сказав, що, незважаючи на те, що в бразильському законодавстві не розглядається цей випадок, задля досягнення уніфікації він підтримує гаазький текст.

Він також готовий прийняти виправлення, запропоновані італійською делегацією.

П. *BOUTERON* (Франція) вважає, якщо забрати слова «...якщо застереження вставлено індосантом, то воно вважається ненаписаним», то, можливо, варто вказати, що застереження про відсутність потреби у протесті має бути вписано безпосередньо до тексту.

П. *SRB* (Чехословаччина) готовий прийняти виправлення італійської делегації. У чехословацькому законі цей дозвіл поширюється на всіх боржників і, відповідно, на всіх авалістів.

Щодо параграфу 3, то італійське виправлення цілком відповідає інтерпретації гаазького тексту, яке щойно навів представник Чехословаччини.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції, щоб уникнути плутанини, проголосувати за повернення до гаазького тексту, тобто вилучити параграф 2 статті 45 експертів, де сказано: «Якщо застереження вписане індосантом, воно вважається ненаписаним».

Якщо цю пропозицію буде прийнято, учасники конференції мають ухвалити рішення щодо італійських виправлень.

Цю процедуру було затверджено.

ГОЛОВА запропонував повернутися до гаазького тексту за умови, що італійські виправлення будуть прийняті.

Цю пропозицію було прийнято 21 голосом проти 1.

ГОЛОВА зачитав параграф 1 статті 45 з виправленням італійської делегації:

«Трасант, індосант чи аваліст може за допомогою застереження про відсутність потреби у протесті векселя чи іншого рівнозначного виразу, належним чином підписаного, звільнити власника від протесту про відсутність акцептування чи несплати для здійснення його права на регрес».

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував прийняти текст, наданий італійською делегацією, за умови внесення редакційних виправлень. Словосполучення «належним чином» здається йому зайвим.

Зауваження п. *Bouteron* можна врахувати, вставивши після слів «рівнозначного виразу» фразу «включеного до тексту і підписаного».

П. *GIANNINI* погодився з пропозицією вилучити словосполучення «належним чином».

ГОЛОВА повідомив п. *Sulkowski*, що учасники конференції в цілому прийняли пропозицію про те, щоб дозволити аваль як окремий документ. Яким чином країни, що скористаються цим застереженням, зможуть обумовити додавання слів «немає потреби у протесті» до тексту інструмента особою, яка надає аваль?

П. *SULKOWSKI* (Польща) відкликав своє виправлення.

ГОЛОВА поставив на голосування параграф 1 з виправленнями італійської делегації після вилучення слів «належним чином».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, якщо застереження вписує індосант, він не повинен вставляти його безпосередньо до індосаменту, оскільки його будуть оминати. На практиці це неминуче.

ГОЛОВА зазначив, що для того, щоб задовольнити п. *van Nierop*, буде сказано, що індосант має право додати слова «немає потреби у протесті», але якщо він хоче це робити, то має включити це застереження до лицьової сторони документа, а сам підписатися на зворотній.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) заперечив, що на практиці це застереження завжди на лицьовій стороні документа.

Параграф 1 було прийнято у формулюванні, запропонованому італійською делегацією.

Параграф 2 гаазького тексту було прийнято.

Стаття 45, параграф 3

ГОЛОВА зачитав наступне італійське виправлення щодо параграфа 3:

«Якщо застереження вставлено трасантом, воно дійсне щодо всіх сторін, які підписали вексель. Якщо воно вставлене індосантом чи авалістом, воно дійсне тільки щодо останнього. Якщо всупереч застереженню власник склав протест, він має покрити видатки на нього».

П. *PERCEROU* (Франція) запитав, чи залишається у тексті остання пропозиція: «Якщо всупереч застереженню власник склав протест, він має покрити видатки на нього».

ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *BOUTERON* (Франція) попросив пояснити значення вислову «всі сторони» у першій частині параграфа. У випадку, який нещодавно розглядався у французьких судах, трасант виписав вексель із застереженням про відсутність потреби у протесті. На прохання трасанта, який висловив сумнів щодо фінансових можливостей трасата, третій власник опротестував вексель. Але трасат, який акцептував вексель із застереженням про відсутність потреби у протесті, скористався цим застереженням, щоб зажадати відшкодування збитку, завданого йому судом. На думку п. *Bouteron*, це акцептування з боку трасата рівнозначно умовному акцептуванню й тому, можливо, краще включити акцептанта в «усі сторони, які підписали вексель», принаймні в цьому параграфі, оскільки не можна сказати, що акцептант має можливість скористатися цим застереженням. У конвенції йдеться тільки про трасанта або індосанта.

ГОЛОВА поцікавився, чи буде виправлення виходом із даної ситуації. Питання перебуває у сфері загального права. У цьому випадку акцептант сказав, що він є жертвою дії, про яку йдеться в статті 1382 Цивільного кодексу. Це питання має зважуватися відповідно до загального права.

П. *BOUTERON* (Франція) висловив думку, що на основі положень запропонованого тексту трасат може скористатися застереженням навіть без посилання на загальне право.

ГОЛОВА дотримується думки, що якщо трасант чи власник не зобов'язаний складати протест з погляду вексельного права, має застосовуватися стаття 45. З погляду цивільного права, можна порушити питання про те, чи був завданий збиток комерційній репутації трасата. Отже це виходить за рамки вексельного права.

П. *BOUTERON* (Франція) сказав, що не обов'язково посилатися на звичайне право, щоб використовувати цей текст; його досить для того, щоб трасат зміг скласти протест із вимогою відшкодування збитків.

Італійське виправлення було прийняте одногolosно.

ГОЛОВА запитав чехословацьку делегацію, чи вважає та, що італійське виправлення замінило чехословацьке виправлення, що залишилися.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) відповів ствердно.

Статтю 45 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 46

ГОЛОВА зачитав італійське виправлення, у якому пропонується, щоб до статті було додано наступний параграф:

«Якщо кілька осіб мають подібні зобов'язання, навіть якщо вони підписують вексель по черзі, вони не мають права регресу один проти одного; їхні взаємовідносини, якщо не домовлено про інше, визначаються положенням про солідарно укладені зобов'язання».

П. *WEILLER* (Італія) пояснив, що це виправлення пропонується на прохання ділових людей. Воно стосується випадку, який є не тільки теоретичним, коли аваль надається одночасно чи по черзі кільком особам. Завжди бажано, щоб переказні векселі мали якомога більші гарантії, тобто гарантії, надані кількома підписами. Природа переказного векселя вимагає не перешкоджати цьому, оскільки це сприяє обороту векселя. Чим більше гарантій має вексель, тим частіше він використовується в торгівлі.

Постає питання про положення тих осіб, які надали аваль. Їхнє положення зрозуміло щодо власника. Вони солідарно мають зобов'язання, і власник має право зажадати сплату від кого-небудь з них на свій розсуд.

Однак, який зв'язок між особами, які надають аваль? Особі, яка сплатила, не може бути надано право регресу проти іншої особи (чи осіб), оскільки вони просто будуть ходити по колу; перша особа, яка сплатила, висуне регрес проти другої, а друга – проти першої, що може відбуватися нескінченно. Тому варто вирішити це питання і зробити це з огляду на розподіл обов'язків, коли кілька осіб мають подібні зобов'язання, хоча вони підписалися по черзі. Їхні відносини мають регулюватися відповідно до принципів загального права. Якщо їх двоє, кожен має сплатити половину, якщо між ними не укладено спеціальної угоди.

Для того, щоб спрямувати розвиток вексельного права у практичне русло, італійська делегація пропонує формулювання, де розглядається специфічний випадок, який вирішується відповідно до принципу рівності подібних зобов'язань.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що не може підтримати цю пропозицію. Дія виправлення ширша, ніж розглянута ситуація. На основі запропонованого надто розгорнутого формулювання цілком можна припустити, що може існувати кілька бенефіціарів, а це неприпустимо.

Зауваження, висловлені п. *Weiller*, свідчать про те, що це формулювання стосується лише випадку, коли є кілька авалістів. Однак цей випадок не розглядається у тексті, що очевидно з наступного прикладу. Аваль було надано трасанту. Як обговорено у статті про авалі, аваліст має такі самі зобов'язання, що й особа, стосовно якої він є гарантом, і можна подумати, що саме цей випадок і розглядається в італійському виправленні, тобто випадок з кількома особами, які мають рівні зобов'язання. Що впливає з такої інтерпретації? Відповідно до італійської пропозиції, варто визнати, що вони не можуть висунути регресний позов один проти одного. Але це суперечить рішенням, викладеному в главі про аваль,

де сказано, що аваліст, який сплатив за переказним векселем, одержує право регресу проти поручителів і гарантів.

Нарешті, італійське виправлення намагається встановити, що, відповідно до вексельного права, регресний позов неможливий, якщо мало авалістів. П. *Sulkowski* вважає, що не потрібно обговорювати це в уніфікованому законі, де немає положення про те, що такий регресний позов за векселем існує. Якщо порушено питання про те, чи має аваліст, який сплатив за переказним векселем, право регресу відповідно до загального права, то це питання належить до цивільного права і не має розглядатися в положеннях уніфікованого закону.

Тому представник Польщі дотримується думки, що італійська пропозиція не відповідає своїй меті.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) підтримав зауваження п. *Sulkowski*. Він вважає, що положення, запропоноване італійською делегацією, недоречне. Очевидно, що авалісти не мають права регресу за векселем один проти одного. Крім цього, ясно, що питання про те, чи має одна зі сторін, що несуть зобов'язання, право на позов проти іншої сторони, що має рівне зобов'язання, зважується відповідно до загального права, і зовсім необов'язково зазначати це в уніфікованому законі. Нарешті, виправлення сформульоване нечітко. Що мається на увазі під словами «особи, які мають подібні зобов'язання»? Вони можуть означати індосантів, оскільки це особи, які мають подібні зобов'язання. П. *Quassowski* не може підтримати цю пропозицію.

ГОЛОВА запитав італійську делегацію, чи задоволена вона обміном думок, який щойно відбувся. Безсумнівно, якщо, наприклад, є кілька авалістів, які мають подібні зобов'язання солідарно, то відповідно до умов цивільного права цивільний позов визначається положенням про осіб, які мають зобов'язання солідарно.

З другого боку, зауваження п. *Sulkowski* обґрунтовані. Він навів приклад, коли аваль надано трасантові. В очах власника обоє – солідарні боржники, але, з одного боку, вексельний позов неможливий, а з другого боку – у статті про аваль є спеціальне положення, де обумовлено позов аваліста проти особи, стосовно якої він виступає гарантом. Звичайно, дуже важко буде сформулювати текст так, щоб усунути цю складність.

Тому голова вважає, що дискусія має задовольнити італійську делегацію, оскільки учасники конференції згодні визнати, що особи, які підписалися і мають подібні зобов'язання, є солідарними боржниками, які можуть висунути цивільний позов один проти одного відповідно до положень цивільного права про осіб, які мають зобов'язання солідарно.

На закінчення голова висловив розуміння, що, можливо, треба додати цей обмін думками до звіту.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що, якщо учасники конференції згодні додати кілька слів щодо цього питання до звіту, італійська делегація не наполягатиме на своїй пропозиції.

ГОЛОВА запитав учасників конференції, чи розділяють вони думку, що в звіті потрібно обумовити їхню згоду з думкою італійської делегації.

Пропозицію було прийнято.

П. *Giannini* (Італія) відкликав виправлення, запропоноване італійською делегацією.

Статтю 46 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 47

ГОЛОВА зазначив, що до цієї статті пропонують чехословацьке і польське виправлення.

Чехословацьке виправлення полягає в тому, щоб додати підпараграф 4, тому внесено таку пропозицію:

«Комісія у випадку порушення угоди має дорівнювати одній третині відсотків від основної суми, що підлягає оплаті за векселем, але не може перевищувати цю ставку».

П. *SRB* (Чехословаччина) сказав для підтримки свого виправлення, що в тексті експертів підпараграф 4 гаазького тексту про комісійні було вилучено.

Для підтримки вилучення, яке було прийняте неодностайно, наводилися такі причини:

«Експерти вважають, що бажано підняти процентну ставку від 5 до 6%, остання краще відповідає реальним економічним умовам більшості країн. Такої самої думки дотримується і Міжнародна торговельна палата, що запропонувала мінімальну процентну ставку в 5%.

Більшістю голосів експерти вирішили вилучити підпараграф 4 статті 47 уніфікованого проекту, у якому йдеться про комісію. Вони думають, що, оскільки право на комісію визнається лише в деяких країнах, краще не обумовлювати це право у правилах загального використання, а дозволити кожній країні прийняти власне рішення, яке вона вважає потрібним».

П. *Srb* додав, що, якби йшлося тільки про модель закону, усі країни приєдналися б до думки експертів. Однак на початку своєї роботи учасники конференції вирішили скласти уніфікований закон. Питання про комісію, відповідно, не можна залишати на розгляд у національних законодавствах, тому воно має бути вирішено у законі.

Чехословаччина є однією з країн, де закон дозволяє власнику одержувати комісію. Це походить з давньої традиції. Для того, щоб не змінювати національний закон щодо цього, чехословацька делегація пропонує відновити гаазький текст із виправленням щодо суми комісії. У гаазькому тексті обговорено комісію в одну шосту відсотка, тоді як у чехословацькому законі дозволяється комісія у третину відсотка.

Однак чехословацька делегація не надає великого значення цьому питанню й готова прийняти початковий гаазький текст, тобто з комісією в одну шосту відсотка.

На закінчення п. *Srb* звернув увагу учасників конференції на те, що в багатьох країнах, серед яких: Німеччина, Австрія, Болгарія, Данія, Норвегія, Польща, Угорщина, Сіам, Швеція, Швейцарія, Чехословаччина, Туреччина і Югославія за законом дозволено комісію.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився з чехословацькою пропозицією відновити гаазький текст. Проте, він вважає, що ставка у третину відсотка, запропонована для комісії, є високою, і він хотів би залишити одну шосту відсотка, як у гаазькому проекті, щоб не легалізувати лихварську практику банкірів.

ГОЛОВА зазначив, що п. *Srb* готовий прийняти початковий гаазький текст, і ставку в одну шосту відсотка. Він запитав, чи можна тепер вважати, що третину відсотка, зазначену у виправленні, було замінено на одну шосту відсотка?

П. *SRB* (Чехословаччина) відповів ствердно.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) підтримав чехословацьке виправлення. Комісія, про яку йдеться в гаазькому тексті, зумовлена практичними міркуваннями. П. *Vischer* вже згадував про збільшення обсягу роботи, яку доводиться виконувати банкам, зобов'язаним давати повідомлення у випадку відмови у сплаті. Власник певним чином ризикує, якщо вексель відмовляються сплачувати. Він хоче знати, що вексель був належним чином опротестований. Тому він має зробити значну роботу, і це справедливо тільки у випадку, якщо він одержить за ці додаткові зусилля певну грошову суму. Тому німецька делегація підтримує відновлення гаазького тексту.

П. *VARVAIDYA* (Сіам) сказав, що підпараграф 4 було прийнято у кодексі Сіаму, але, з огляду на істотні розбіжності в економічних умовах різних країн, він віддає перевагу тексту експертів, де підпараграф 4 вилучений. Таким чином, незважаючи на те, що він не заперечує проти виправлення, оскільки воно вже додано до кодексу Сіаму, він не буде його підтримувати. Тому він утримається від голосування.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що після того, як чехословацька делегація відкликала своє виправлення на користь італійського виправлення, учасники конференції повертаються до гаазького тексту. Як сказав п. *Srb*, комісія в третину відсотка є в багатьох країнах. Ця ставка вважається компенсацією, що цілком виправдує роботу, яку доводиться виконувати банкам. Якщо необхідно вирішити це питання, то варто знову розглянути чехословацьке виправлення. Якщо це виправлення не буде винесено на розгляд, п. *Vischer* буде змушений сам внести пропозицію і запропонує ставку в третину відсотка. У випадку неприйняття цього рішення він віддасть перевагу рішенню, запропонованому експертами, щоб комісійна ставка встановлювалася в національному законі.

П. *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) сказав, що стосовно права на комісію вексельне право скандинавських країн містить положення, які відповідають гаазь-

кому тексту 1912 р., а також змісту чехословацького виправлення. Проте він має намір виступити на захист пропозиції експертів, оскільки вона є, очевидно, єдиним рішенням, що може бути ухвалене більшістю делегацій. Якими не були б результати голосування, він погодиться з ними. Він був би радий, якби його приклад наслідували й інші делегації, оскільки не розуміє, чому яка-небудь країна може виступати за систему, що відрізняється від тієї, котра приймається більшістю країн. В інтересах уніфікації варто не включати до конвенції застереження з цього питання.

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що практику надання комісії, розглянутої у вилученому параграфі 4 гаазького тексту, використовують не у всіх країнах. У Франції, зокрема, її не застосовують. Не можна за допомогою закону нав'язати комерційній практиці сплату додаткової суми, що суперечить звичаям. У самому тексті обумовлено, що можлива домовленість про протилежне. У країнах, де цю практику застосовують, вона буде збережена за допомогою укладання відповідної угоди. Це може вплинути на уніфікацію тільки через непорозуміння між зацікавленими сторонами.

П. *SOKAL* (Австрія) підтримав пропозицію п. *Vischer*, тому що, на його думку, комісія виправдана роботою, що має бути виконана під час різних позовних процесуальних дій. Однак він пропонує ставку в одну чверть відсотка. Оскільки переказні векселі знаходяться в обігу в різних країнах, було б краще ввести єдине правило, щоб уникнути ускладнень.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) підтримав думку п. *Percerou*. Він не вважає, що правильно нав'язувати це зобов'язання якій-небудь конкретній країні за допомогою закону. Це питання завжди може бути урегульоване за допомогою приватного контракту, і це не обов'язково обумовлювати в законі.

ГОЛОВА вважає, що може поставити на голосування текст експертів.

Текст експертів був прийнятий 19 голосами проти 5.

П. *VARVAIDYA* (Сіам) пояснив, що коли він сказав, що утримається від голосування, то мав на увазі голосування за виправлення. Але коли голова поставив на голосування текст експертів, він проголосував за нього.

ГОЛОВА прочитав наступне польське виправлення:

«Будь-яка договірна сторона має право вирішити щодо переказних і простих векселів, які виписані й підлягають оплаті на її території, що процентну ставку, згадану в статті 47(2) і статті 48(2) уніфікованого закону, може бути замінено офіційною ставкою, чинною в цій країні».

П. *SULKOWSKI* (Польща) нагадав, що у зв'язку зі статтею 5 він пояснював специфічну ситуацію, що міснує в Польщі стосовно офіційної процентної ставки,

яка тепер сягає 10%. Якщо положення уніфікованого закону, де фіксується процентна ставка в 6%, стане чинним, боржнику, який проживає в країні, де ставка вища, буде вигідно не платити суму боргу після закінчення терміну сплати, щоб виграти від різниці процентних ставок. У такій ситуації він просить, щоб державам дозволялося робити застереження про заміну ставки в 6%, обговореної в законі, офіційною ставкою, чинною на їх території. Застереження щодо цього питання вже було зроблене в Гаазькій конвенції. Єдина розбіжність між застереженням, запропонованим польською делегацією, і застереженням, що міститься в Гаазькій конвенції, стосується офіційної процентної ставки, але не обумовлене, якою саме має бути ця процентна ставка.

Польське виправлення було відхилене 12 голосами проти 9.

П. *SULKOWSKI* (Польща) попросив учасників конференції погодитися з принципом введення застереження для захисту інтересів Польщі і додати його до проекту конвенції.

П. *EISNER* (Югославія) підтримав пропозицію польських делегатів і звернув увагу на те, що Югославія перебуває в такій самій ситуації, що і Польща.

Пропозицію п. *Sulkowski* було прийнято.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) попросив, щоб учасники конференції прийняли принцип включення до конвенції застереження щодо права на комісію.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що в стосовно цього немає потреби в застереженні.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) наполіг на своєму проханні.

Застереження, запропоноване чехословацькою делегацією, було відхилено 12 голосами проти 7.

Статті 47 і 48 було прийнято в першому читанні.

Статті 49 і 50

Статті 49 і 50 було прийнято в першому читанні.

Стаття 51

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що наскільки він зрозумів, французька делегація вважає, що положення, яке міститься в статті 51, не має практичного значення. Тому, якщо це буде поставлено на голосування, німецька делегація проголосує за його вилучення.

П. *VARNVAIDYA* (Сіам) підтримав зауваження німецької делегації.

ГОЛОВА зазначив, що вилучення цієї статті призведе до того, що потрібно буде цілком змінювати нумерацію статей.

П. *SHIMADA* (Японія) запитав, яке значення фрази «якщо не домовлено про протилежне»?

ГОЛОВА пояснив, що це означає, крім випадків, коли угода між власником і трасантом припускає заборону на зворотний переказний вексель.

Він запропонував учасникам конференції проголосувати за збереження статті.

Учасники конференції вирішили 11 голосами проти 8 зберегти статтю 51.

ДЕВ'ЯТНАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

24 травня 1930 року, 9:30

Голова: п. *J. Limburg*.

24. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПРОСТІ ТА ПЕРЕКАЗНІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 7

ГОЛОВА повідомив, що швейцарська делегація залишила за собою право повернутися в ході другого читання до питання про комісію.

Французька делегація звернула увагу учасників конференції на той факт, що стаття 7, у якій мова йде про бланкові переказні векселі, була ухвалена без застереження. Тому вона пропонує наступний текст:

«Кожна договірна держава залишає за собою право не включати статтю 7 уніфікованого закону у своє законодавство».

Відповідаючи на прохання п. *Marks von Wurtemberg* дати пояснення, голова сказав, що мета французької пропозиції полягає в тому, щоб не дозволити тим країнам, які не хочуть включати цю систему у своє законодавство, послатися на застереження, що бланкові переказні векселі були включені в уніфікований закон на прохання декількох делегацій, не зважаючи на те, що це питання не згадується в гаазькому тексті й тексті експертів.

Текст був прийнятий 12 голосами проти 4.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) утримався від голосування.

П. *GIANNINI* (Італія) запитав, чи може тепер редакційний комітет розглянути текст, у якому йдеться про заміну справжнім документом підписів осіб, які не можуть поставити свій підпис.

Це стосується питання про справжній документ, що у деяких випадках заміняє підпис. У статті 3 Гаазької конвенції є наступне застереження:

«Кожна договірна держава щодо зобов'язань за переказними векселями має право на своїй території визначити, як може бути замінений підпис за умови, що офіційна заява, написана на векселі, підтверджує намір особи, яка має поставити свій підпис».

Щодо питання, порушеного японською делегацією, було вирішено дати пояснення в звіті.

ГОЛОВА відзначив, що учасники конференції згодні з п. *Giannini* у тому, що редакційний комітет розгляне це питання.

Стаття 51

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що в параграфі 1 статті 51 йдеться про зворотний переказний вексель. Такий переказний вексель не може бути доміцільованим. Очевидно, у параграфі мається на увазі, що зворотний переказний вексель підлягає сплаті боржником за місцем його проживання. З огляду на те рішення, що було прийняте у відношенні доміцільованих переказних векселів, на його думку, зміст параграфа 1 статті 51 тепер викликає сумнів. Тому він пропонує інтерпретувати його в тому сенсі, що зворотний переказний вексель має бути виписаний як такий, що підлягає сплаті боржником за місцем його проживання. Це питання має розглянути редакційний комітет.

П. *Albrecht* звернув увагу учасників конференції на параграф 3 статті 51, у французькому варіанті якого неодноразово використовується слово «доміциль». В англійському варіанті це переведено як «*resides*» чи «*resident*». На його думку, доміциль і місце проживання (*residence*) мають різне значення, і англійський текст потрібно виправити. Він вважає, що «доміциль» більше використовується як офіційний термін, який можна перекласти німецькою мовою точніше, ніж дещо розпливчате за своїм значенням слово «місце проживання».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що не повністю згоден з заміною, запропонованою німецьким делегатом, оскільки не впевнений, що усі приписують слову «доміциль» однакове значення. Він пропонує зробити застереження щодо цього питання, яке вимагає уважного вивчення.

П. *VARNVAIDYA* (Сіам) сказав, що не заперечує проти слова «доміциль», тому що воно прийняте в англійському перекладі сіамського кодексу і використовується в тому значенні, яке має на європейському континенті.

ГОЛОВА пояснив, що німецький делегат не вніс пропозицію, а просто дав пораду редакційному комітету. Проте він вважає своїм обов'язком сказати учасникам конференції, що якщо почнеться дискусія про слова «доміциль» і «місце проживання», то ця дискусія буде тривалою й складною. Тому голова нагадав афоризм: «*Quieta non movere*».

Стаття 51 була прийнята в першому читанні.

Стаття 52

ГОЛОВА повідомив, що для цієї статті є виправлення датської, фінської, норвезької і шведської делегацій, які пропонують додати слово «вексельний» у параграф 1 статті перед словами «право регресу».

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) додав, що у відношенні цієї статті експерти зробили наступне зауваження:

«Питання про те, чи зобов'язаний трасант надавати покриття для векселя після закінчення терміну сплати і чи має власник які-небудь спеціальні права на це покриття, не обговорюється в цих пропозиціях».

Це зауваження цілком виправдане. Те ж саме стосується «позову про стягнення безпідставно придбаного майна», що визнається в законодавстві Німеччини, північноєвропейських й декількох інших країн. Таке ж рішення було прийняте в Гаазі в 1912 р. (стаття 13).

Скандинавські уряди відзначили у своїх загальних зауваженнях, що бажано було б пояснити значення проекту закону щодо цього. Це можна зробити, вставивши слово «вексельний» перед словом «права» в останньому рядку передостаннього параграфа.

У цьому суть пропозиції делегацій чотирьох урядів: вона не змінить значення тексту й зробить його більш зрозумілим. Якщо пропозиція буде прийнята, відпаде потреба у статті 13 Гаазької конвенції.

Норвезький делегат уповноважений заявити, що скандинавські делегації проти будь-якої пропозиції врегулювати в уніфікованому законодавстві питання про покриття. Вони не можуть обговорювати ті питання, що виходять за рамки закону про переказні векселі. Таким була думка учасників Гаазької конференції, така сама думка експертів – і вона є вірною.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив деякі сумніви щодо інтерпретації слова «вексельний». Позов про стягнення безпідставно придбаного майна є специфічним позовом, пов'язаним з обговорюваною проблемою. Чи немає потреби в спеціальному застереженні? Якщо учасники конференції вважають, що у випадку прийняття цього терміна «позов про стягнення безпідставно придбаного майна» забезпечений, п. *Quassowski* не буде наполягати на застереженні і попросить включити це пояснення до протоколу чи звіту.

П. *GIANNINI* (Італія), з огляду на зауваження норвезького делегата, просив учасників конференції одночасно розглянути статті 52 і статті 53(a), запропоновані на розгляд італійською делегацією, за якими італійська делегація внесла пропозицію⁴⁵⁰, а також статтю без номера, що сформульована так:

«Трасант може передати покриття застереженням, написаним на переказному векселі, але власник права власності, права якого підтверджуються належним чином відповідно до статті, не матиме претензій до третьої особи, якщо він не зазначений під час передачі прав власності в офіційному повідомленні, де вказані точні умови права власності».

⁴⁵⁰ Див. додаток № 9.

Кожна держава матиме право сформулювати правила про таке офіційне повідомлення у своїх законах».

ГОЛОВА відзначив очевидний зв'язок між скандинавським виправленням та італійською пропозицією.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що італійська делегація надає великого значення пропозиції, яка щойно була подана на розгляд.

По-перше, вона стосується включення в уніфікований закон положення, у якому визнається дієвість спеціального застереження, що надає певні гарантії власникам документів за допомогою виконання дуже простих формальностей у відношенні повідомлення. Цей принцип уже визнаний у законодавствах Франції, Бельгії, Нідерландів і Шотландії та включений в деякі проекти: австрійський 1913 р. і швейцарський 1928 р.

Це питання потрібно розглянути з практичної точки зору з урахуванням потреб банківської справи й торгівлі.

Коли банки дисконтують векселі, що стосуються комерційних справ, вони упевнені, що роблять безпечні операції. Знаючи, що покупець одержав товари, які йому надіслав продавець, що є кредитором останнього, і що після закінчення терміну сплати покупець, що продав товари, зможе оплатити вексель, виписаний на його рахунок, банк безпечно дисконтує вексель, тобто купує його, будучи упевненим у боргу покупця-трасата перед продавцем-трасантом.

Іноді банк хоче перекоонатися в існуванні боргу за допомогою перевірки необхідних документів, перш ніж діяти в такий спосіб.

Що відбувається, якщо трасанта оголошують банкрутом до того, як банк одержав акцептування трасата за переказним векселем? Тимчасовий управляючий майном боржника (синдик банкрута), повідомляючи про право трасанта на сплату векселя, тобто про те, що сума, яка знаходиться в розпорядженні трасата, ніколи не поверталася в майно особи, що збанкрутувала, включає суму векселя в майно неспроможного боржника, щоб можна було розподілити її між кредиторами. Відповідно, банк, упевнений у тому, що небезпеки немає, не мав покриття в той самий момент, коли він більше за все мав потребу в ньому.

І навпаки, трасат не зацікавлений платити ні одному, ні другому; він скоріше заплатить тимчасовому керуючому майном боржника, ніж власнику переказного векселя. Це призводить до несправедливого результату, коли трасант, що вже одержав вартість товару, продавши його й дисконтуювавши вексель у банку, одержує ту ж саму суму вдруге на шкоду банку.

Тому італійські банки порушили питання, чи не краще відмовити в дисконті векселів до акцептування? Це питання торкається швидше комерційних, ніж банківських кіл. Останні ризикують позбавитися прибутку від дисконту переказних векселів, який заслуговує максимального захисту.

Не слід забувати, що на конференції вже говорилося компетентними особами, що використання переказних векселів, які не потрібно пред'являти до акцептування, стає все більш розповсюдженим. Однак учасники конференції затвердили

принцип, що дозволяє трасантові звільнитися від гарантування акцептування (стаття 9), і в такий спосіб визнали існування переказного векселя, який не потрібно пред'являти до акцептування.

Але потрібно враховувати той факт, що деякі торговці не приймають переказні векселі. Часто, коли банк пред'являє вексель до акцептування, трасат відмовляється його акцептувати, заявляючи, що сплатить після закінчення терміну сплати. Така заява не підвищує безпеку банків: справді, якщо трасат збанкрутує, банк виявиться таким же незабезпеченим кредитором, як інші.

Тому, з огляду на специфічну природу дисконту векселів, що (яким би не було його офіційне визначення) в економічному сенсі є купівлею боргів трасата перед трасантом, італійська делегація вважає, що потрібно врегулювати це питання в уніфікованому законі.

Очевидно, це питання про врегулювання простої й швидкої передачі боргу, щоб в інтересах торгівлі забезпечити дисконт векселів, які ще не акцептовані, або тих, які не потрібно акцептувати.

Бажано, щоб запропонована стаття без номера була включена в конвенцію. П. *Giannini* вважає, що в статті 53(a), де викладається принцип про те, що переказний вексель не є «новацією», розглядається дуже важливе питання. Проте, з огляду на зауваження, зроблене від імені скандинавських делегацій норвезькою делегацією, запропоноване останньою виправлення має до деякої міри задовольнити ці вимоги.

До того ж, він запропонував, щоб виправлення, передане швейцарською делегацією, було також розглянуте, оскільки воно стосується того ж питання.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія), аналізуючи скандинавську пропозицію, сказав, що слово «*cambial*» (вексельний) уже не використовується в Англії. Тому він запропонував вилучити його, після чого пропозиція буде звучати так:

«Власник утрачає своє право регресу відповідно до закону про переказні векселі...».

ГОЛОВА погодився, що між швейцарським виправленням та італійською пропозицією є зв'язок. Проте, він вважає, що учасники конференції мають окремо обговорити швейцарське й скандинавське виправлення та італійську пропозицію, незважаючи на те, що вони, до деякої міри, можуть бути пов'язані з питанням покриття.

Він би хотів застерегти учасників конференції від дискусії щодо скандинавського й італійського виправлень не тому, що не підтримує їх, а тому що цілком згоден з їх змістом і вважає недоцільним включати цей принцип в уніфікований закон. Закон стосується тільки переказних векселів; якщо потрібно, щоб у всіх судах були чіткі інструкції з цього питання, його можна включити в звіт. Розглядаючи це питання з правової й наукової точки зору, а також з огляду на те, що уніфікований закон стосується тільки переказних векселів, він вважає, що включення в нього скандинавського чи італійського виправлень зменшить цінність векселя.

Недоречно говорити: «Зверніть увагу на те, що ми тут маємо справу тільки з правовідносинами щодо переказних векселів». Тоді потрібно буде переглянути всі

статті, щоб перевірити, чи можна сказати, що має місце «*Rechtsgeschäfte*». Тому голова запропонував скандинавській делегації відкликати своє виправлення.

Те саме стосується італійського виправлення. Сказати, що «позов, який випливає з відносин (угоди), які призвели до випуску чи передачі переказного векселя, буде надалі існувати, незважаючи на випуск чи передачу переказного векселя, якщо тільки не буде доведено, що мала місце новація», це те ж саме, що вибивати двері, які вже відкриті. В теорії про переказні векселі визнається, що, крім переказного векселя, існує й періодично нагадує про себе «*Rechtsgeschäfte*», наприклад, щодо статті 16. Він виходить на сцену, коли виникає питання про несумлінність, але зазвичай залишається за кулісами.

Італійське виправлення може викликати безліч труднощів, оскільки цивільний позов, що має неформальний характер, залишається, крім тих випадків, коли доведено, що мала місце новація. Чи будуть труднощі усунуті в такий спосіб? Потрібно знати, чи була в цьому конкретному випадку новація. У 1877 р. професор *d'Abling*, один з найбільш видатних юристів Голландії, написав книгу про новацію щодо переказних векселів. Це було великою подією в юридичному світі, оскільки під час розгляду цього питання в книзі була продемонстрована широка ерудиція. Читаючи її, можна зробити висновок, наскільки складно сказати, була новація чи ні. Розглядаючи різні державні кодекси, можна бачити, що існує декілька спеціальних випадків. Наприклад, у французькому праві й системах, заснованих на французькому праві, розглядається випадок «претензій у випадку банкрутства». У самому законі сказано, що мала місце новація. В інших випадках тільки вчені можуть вирішувати, була вона чи ні.

На закінчення голова порадив делегаціям відкликати свої виправлення. Незважаючи на те, що вони можуть бути абсолютно правильними з практичної точки зору, краще не включати їх в уніфікований закон про переказні векселі. Хоча, з іншого боку, вони можуть бути включені в звіт.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) цілком погодився з головою. Це питання не відноситься до закону про переказні векселі. Дана проблема лежить поза компетенцією учасників конференції і має розглядатися в цивільному праві чи нормах права щодо справ неспроможності. Дуже важливе питання про покриття, в принципі, є питанням, пов'язаним з нормами права в справах про неспроможність. Однак дуже важливо не плутати норми права щодо переказних векселів зі звичайним правом і нормами права в справах неспроможності. Учасники конференції не повинні включати в уніфікований закон правила, що відносяться до звичайного права чи норм права в справах неспроможності. П. *Quassowski*, однак, готовий погодитися з пропозицією вставити застереження, що відповідає статті 14 Гаазької конвенції, оскільки вважає, що питання про покриття має розглядатися в тих державах, де ця система використовується на практиці. Те саме стосується позову про стягнення безпідставно придбаного майна. Проте, німецька делегація не згодна з тим, що держави, де така практика не використовується, мають використовувати її, оскільки їхні ділові кола вважають, що це дещо небезпечно й може перешкоджати обігу переказних векселів.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) поділяє думку голови. Він вважає, що не можна порушувати основи вексельного права. Однак, якщо італійське виправлення буде прийняте, це відбудеться.

П. *Hammerschlag* нагадав, що це питання обговорюється юристами й суддями в усіх країнах протягом багатьох років. На його думку, це та проблема, що має залишитися поза уніфікованим законом, оскільки вона знаходиться в сфері цивільного права. Однак він не виступає проти включення в конвенцію застереження.

П. *GIANNINI* (Італія) залишився при своїй думці, що це питання, незалежно від того, чи був випуск переказного векселя «заміною» (новацією), є проблемою вексельного права. Тому італійське виправлення знаходиться в рамках уніфікованого закону. Проте, щоб сприяти роботі конференції, італійська делегація готова відкликати свою пропозицію про вставку в статтю 53⁴⁵¹ (a) на користь пропозиції від скандинавських делегацій.

П. *SULKOWSKI* (Польща) пояснив, що мета виправлення, запропонованого скандинавськими делегаціями, полягає в додаванні слова «вексельний» перед словом «права». Вони вважають, що прийняття цього виправлення виключить потребу застереження щодо позову про стягнення безпідставно придбаного майна. П. *Sulkowski* не розділяє цю думку й наполягає на продуманому чіткому застереженні для тих держав, в яких використовується система покриття, й окремому застереженні для тих держав, де використовується система «позову про стягнення безпідставно придбаного майна». Очевидно, можна знову включити текст статей 13 і 14 Гаазької конвенції.

П. *Sulkowski* звернув увагу учасників конференції на можливість конфлікту між двома державами, якщо тільки в одному з них використовується система покриття. У проекті конвенції, складеному експертами, міститься застереження в статті 6, відповідно до якого «питання про те, чи мають бенефіціар і наступні власники спеціальні права на покриття, а також природа цих прав визначаються відповідно до закону країни, в якій переказний вексель підлягає сплаті».

Якби був ухвалений подібний текст, учасникам конференції не довелося б втручатися в які-небудь питання, що стосуються цивільного права, й вони могли б обмежитися рішенням тих проблем, що лежать у межах закону про переказні векселі.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що експертний комітет уже уклав застереження щодо тих країн, в яких використовується система покриття. Це застереження знаходиться в статті 6, згаданий п. *Sulkowski*, яку можна доповнити.

П. *PERCEROU* (Франція) відзначив, що пропозиції, висунуті італійською і швейцарською делегаціями, схожі з французькою концепцією про передачу покриття. Однак вважається, що передача покриття й позов про стягнення безпідставно придбаного майна лежать поза сферою дії вексельного права. Це практично однакова думка, хоча п. *Percerou* був би не проти включити декілька застережень щодо цього.

⁴⁵¹ Див. додаток № 10.

Очевидно, що учасники конференції не зобов'язані вирішувати за допомогою закону про переказні векселі ні питання передачі покриття, ні питання позову про стягнення безпідставно придбаного майна. Проте, він вважає доречним чітко обумовити, що ці питання залишаються на розгляд у законодавстві кожної окремої держави, а щоб зробити це, потрібно повернутися до статті 14 Гаазької конвенції, доповнивши її посиланням на позов про стягнення безпідставно придбаного майна. У такий спосіб буде задоволена вимога німецької делегації.

ГОЛОВА висловив думку, що не слід формулювати цей делікатний пункт так спішно. Це питання розглядається, по-перше, в статті 6 проекту конвенції, а по-друге, в статтях 13 і 14 Гаазької конвенції.

Учасники конференції одноголосно вирішили, що потрібно обумовити це, щоб задовольнити тих, хто бажає залишити покриття поза уніфікованим законом. Також бажано задовольнити вимоги тих, хто хоче, щоб позов про стягнення безпідставно придбаного майна існував надалі. Можна дати завдання редакційному комітету укласти текст, у якому будуть сполучатися елементи статті 6 проекту, а також статей 13 і 14 колишньої конвенції, оскільки учасники конференції дійшли згоди щодо самого принципу.

Ця пропозиція була прийнята.

П. *VISCHER* (Швейцарія) запропонував текст, у якому йдеться про врегулювання передачі покриття, але тільки в тому випадку, якщо варто розглянути це питання в уніфікованому законі. Тому він не дуже активно виступає за це.

Було сказано, що питання передачі покриття, а також питання позову про стягнення безпідставно придбаного майна є питаннями загального права, і тому не потрібно їх регулювати. Однак, можливо краще врегулювати деякі питання, якщо корисність цього очевидна, навіть незважаючи на те, що вони відносяться до загального права. У даному випадку уніфікований закон, безсумнівно, буде відповідати потребам комерційних кіл.

Не вдається дійти згоди через позицію деяких країн. Тому не потрібно намагатися укласти повний, ідеальний уніфікований закон, яким не можна буде користуватися і який просто залишиться на папері. Краще укласти закон, який був би менш складним, але був би ратифікований усіма країнами. Тому єдине, що потрібно зробити, – це вставити застереження або в конвенцію, або в звіт, або в текст щодо колізій законів.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) відзначив, що усі погодилися щодо покриття. Однак він би хотів послатися на наступний випадок, що може виникнути і який має велике значення в нідерландському праві. Якщо переказний вексель не був сплачений трасатом, а протест не був складений вчасно, у нідерландському кодексі (який у даному питанні продовжує традицію французького кодексу) сказано, що індосант більше не несе зобов'язання, але трасант залишається зв'язаним зобов'язанням, якщо не може довести, що він надав покриття трасатові. Цей позов проти трасанта відповідає положенням нідерландського вексельного права і не розглядається в цивільному праві, як це, наприклад, робиться в Німеччині.

Відповідно до статті 52 цього уніфікованого закону такий позов не можна пред'явити. Відповідно до умов застереження, зробленого до статті 13 Гаазької конвенції, у національних законах може бути обговорена можливість такого позову щодо вексельного права. Тому він вважає, що потрібно зробити застереження в Женевській конвенції.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що єдине, що має бути зробленим, – це повторне включення статей 13 і 14 Гаазької конвенції.

ГОЛОВА висловив думку, що питання, яке порушив п. *Scheltema*, вже частково вирішене в статті 52 експертів і буде цілком вирішене, коли статті 13 і 14 будуть об'єднані, щоб сформулювати статтю 6 конвенції.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) сказав, що якщо питання про надання покриття та про позов про стягнення безпідставно придбаного майна будуть залишені для врегулювання в національних законах, він не буде наполягати на формулюванні пропозиції та погодиться на пропозицію голови. Питання буде розглянуте в редакційному комітеті.

ГОЛОВА відзначив, що виправлення було відкликано; питання буде вирішене у конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) шкодує про те, що доводиться відмовлятися від різних пропозицій щодо цього питання, і що буде ухвалене зазначене рішення. Проте, він відзначив, що стаття 6 конвенції щодо колізії законів, все ж була ухвалена. Статті 13 і 14 Гаазької конвенції так само були ухвалені. Італійська делегація пропонує додати до них параграф, сформульований у такий спосіб:

«Те саме стосується будь-якого іншого питання щодо юридичних відносин, на основі яких було випущено вексель».

Цей момент не обговорено у статті 14; бажано, щоб у звіті були зроблені пояснення щодо цього.

Питання про те, чи містить вексель заміну зобов'язань (новацію), дуже спірне. Юридичні рішення далеко не єдині щодо цього. Тому п. *Giannini* вважає, що потрібно вставити в звіт деякі пояснення.

ГОЛОВА сказав, що побажання п. *Giannini* будуть задоволені тим, що в звіт будуть включені дослівно італійське й скандинавське виправлення разом з поясненням рішення, що було ухвалене учасниками конференції щодо цих виправлень.

П. *GIANNINI* (Італія) прийняв цю пропозицію, але вважає, що текст, який він зачитав, можна додати до статті 14.

ГОЛОВА погодився й зазначив, що ці питання стосуються формулювання. Статтю 52 було прийнято в першому читанні.

Наступна стаття (без номера)

ГОЛОВА сказав, що, наскільки він зрозумів, виправлення італійської і швейцарської делегацій були відкликані.

П. *GIANNINI* (Італія) і п. *VISCHER* (Швейцарія) відповіли ствердно.

РОЗДІЛ 8. ІНТЕРВЕНЦІЯ З МЕТОЮ СПЛАТИ

ГОЛОВА сподівався, що до цього розділу не буде виправлень, оскільки очевидно, що випадок інтервенції з метою сплати практично не зустрічається. На жаль, кілька виправлень були представлені на розгляд.

П. *SCHIMADA* (Японія) повідомив, що його делегація виступає за те, щоб в уніфікованому законі було чітке посилання на підпис, тому що японський уряд надає великого значення цьому питанню.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що завдяки поясненням, що були дані в зв'язку з цим питанням, японській делегації немає потреби наполягати на цій пропозиції. Він звернув увагу японської делегації на ту небезпеку, з якою зв'язане подібне правило, якщо воно буде включене або в уніфікований закон, або в конвенцію. Поки уніфікований закон не набере чинності, можна заборонити обіг таких векселів, оскільки можна буде зробити висновок, що підписи, поставлені таким чином, недійсні.

ГОЛОВА побажав дати кілька пояснень. Виступаючі мають знати, чи буде зроблене посилання в звіті, чи потрібно включити спеціальне застереження.

П. *SCHIMADA* (Японія) поцікавився, чи не можна знайти таке формулювання, щоб уникнути труднощів, про які сказав п. *Giannini*, і в прямій формі висловити в конвенції побажання японського уряду.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що ця проблема стосується не тільки Японії, але й тих країн, що мають колонії: Франції, Великобританії, Португалії, Нідерландів, Італії. В арабських народів прийнято використовувати штамп як підпис. На практиці проблема не має великого значення, оскільки переказні векселі подібного типу не випускають в обіг. Однак вона виникає в зв'язку з укладанням уніфікованого закону. Не можна сформулювати застереження в прямій формі тільки для Японії. Якщо учасники конференції вирішать дозволити один раз, цей дозвіл пошириться і далі. Насправді п. *Giannini* вважає, що застереження не потрібне, оскільки будь-яке свідчення особистості – підпис, печатка чи штамп – дозволене як підпис.

ГОЛОВА висловив думку, що японська делегація може бути задоволена поясненнями п. *Giannini*. Країни, про які йдеться, зможуть продовжувати свою практику без заперечень.

П. *SCHIMADA* (Японія) сказав, що його делегація згодна, якщо це питання буде обговорене у звіті.

П. *PERCEROU* (Франція) попросив дати деякі пояснення щодо статті 37, щоб допомогти йому в складанні звіту. У статті є умова, згідно з якою термін пред'явлення складає три дні. Наскільки йому вдалося зрозуміти з протоколу, практика пред'явлення векселя не на третій день, а в день закінчення терміну сплати, застосовується в Англії і Сполучених Штатах Америки. В Франції це звичайна практика, до якої звик діловий світ. П. *Percerou* розуміє міркування, з яких було надано три дні для пред'явлення, і не має наміру вносити зміни в уніфікований закон щодо цього. Однак він би просив зробити застереження, подібне до того, яке було зроблене в Гаазі (стаття 7), а саме:

«Кожна договірна держава може доповнити статтю 37 уніфікованого закону в цьому відношенні, а саме – у випадку з векселем, що підлягає сплаті на її власній території, власник буде зобов'язаний пред'явити його в день сплати...

Іншим державам дозволяється домовитися про умови, за яких вони будуть визнавати таке зобов'язання».

Він просить, щоб Франції надали таке ж застереження, як застереження в статті 7.

ГОЛОВА висловив думку, що учасники конференції можуть надати це застереження Франції з огляду на те, що воно вже було схвалене в ході дискусії.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що його делегація не заперечує проти надання такого застереження. Однак, якщо бути точними, то варто нагадати, що учасники конференції не схвалили це застереження в ході дискусії.

ГОЛОВА запитав, чи готові учасники конференції прийняти застереження в даній ситуації.

Учасники конференції прийняли це застереження.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) відзначив, що учасники конференції прийняли виправлення до статті 45, яке, на думку Німеччини, важко прийняти беззастережно. Відповідно до цього виправлення, протест може бути складений тільки протягом двох днів після закінчення терміну сплати. Це створить труднощі для дрібних торговців у Німеччині, де розповсюджений протест поштою. Протест поштою складається в день закінчення терміну сплати. Тому п. *Quassowski* просить учасників конференції дозволити Німеччині зробити застереження у відношенні статті 43, що дозволяє укладання протесту в день закінчення терміну сплати.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) підтримав німецьку пропозицію з огляду на те, що в цих випадках векселі часто виписані на невеликі суми, що не грають ніякої ролі в міжнародній торгівлі. Більш того, протест поштою, можливо, згодом буде введений для того, щоб пересилатися й в інші країни.

П. *GIANNINI* (Італія) не заперечує проти німецької пропозиції включити застереження, але побоюється, що застережень стає занадто багато. П. *Hammerschlag* сказав, що це застереження не має великого значення, оскільки стосується тільки тих векселів, що не знаходяться в міжнародному обігу. Однак у застереженні не буде зазначене обмеження, і воно може бути використане й у відношенні переказних векселів.

Очевидно, потрібно з обережністю погоджуватися на застереження, щоб не перевантажити ними конвенцію.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) сказав, що практика використання протесту поштою існує також у Бельгії, але вона не передбачає зобов'язання укласти протест у день закінчення терміну платежу. У Бельгії відстрочка для укладання протесту поштою є такою самою, як відстрочка для протесту, складеного державним службовцем (судовим виконавцем). Тому немає причин не надати боржнику відстрочку в 24 години. Це питання організаційного порядку, що не має ускладнень в Бельгії і ніяким чином не виправдує введення застереження. Але зовсім інша справа, якщо Німеччина хоче зберегти існуючу в ній практику.

П. *SULKOWSKI* (Польща) вважає, що дане застереження повинно мати загальний характер, а не складатися винятково на користь Німеччини. Більш того, питання, яке підняв п. *Quassowski*, стосується інших країн, зокрема, Польщі. Єдина причина, з якої п. *Sulkowski* сам не сформулював це застереження, полягає в тому, що він готовий піти на поступки в інтересах уніфікації. Однак, якщо учасники конференції готові погодитися на застереження для однієї країни, то чому інші держави не можуть скористатися тим самим привілеєм?

Застереження, запропоноване німецькою делегацією, було прийняте 16 головами проти 3.

ГОЛОВА додав, що дане застереження стосується не тільки Німеччини, а й усіх інших країн.

П. *BARBOZA-CARNEIRO* (економічний комітет) звернув увагу делегацій, які пропонували застереження, на такий момент. Учасники конференції вже ухвалили ряд застережень до різних статей: одні з них – значною більшістю голосів, а інші – незначною більшістю. Чи не могли б делегації, що сформулювали ці застереження, розглянути можливість відкликати, принаймні, деякі з них?

П. *Barboza-Carneiro* переконаний, що це в інтересах уніфікації закону про переказні векселі, для укладання якого делегації зібралися на конференції. Буде сумно, якщо значення конвенції обмежиться застереженнями, які призведуть до того, що вона буде поступатися Гаазької конвенції 1912 р. Він упевнений, що озвучує загальне бажання учасників конференції і членів економічного комітету, який він представляє, спонукаючи делегації розглянути можливість відкликати деякі з виправлень.

ГОЛОВА підтримав п. *Barboza-Carneiro*.

Стаття 54

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди), виступаючи від імені своєї делегації, звернув увагу учасників конференції на те, що платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанту чи індосанту не може розглядатися як інтервент, як сказано в статті 54 і наступних статтях проекту закону. Інтервент – це особа, яка без прохання з боку власника пропонує зробити те, про що власник безуспішно просив трасата, а саме – акцептувати чи сплатити вексель. Платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанту чи індосанту, навпаки, є помічником трасата, зазначеним у векселі як трасат самим трасантом, який має діяти в тому випадку, якщо трасат, зазначений на першому місці, не зміг акцептувати чи сплатити вексель. Платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта не пропонує акцептувати чи сплатити вексель, а власник зобов'язаний попросити його акцептувати чи сплатити. Якщо платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта готовий акцептувати чи сплатити, власник не може відмовити в акцептуванні чи сплаті.

Якщо платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта відмовляється акцептувати чи зробити сплату, власник зобов'язаний діяти так само, як у випадку відмови в акцептуванні чи несплати тим, хто зазначений як трасат на першому місці. Потім власник має укласти протест; згодом він має право висунути позов проти трасанта й індосантів.

П. *Molengraaf* запитав, чи згодні учасники конференції з висловленою ним думкою. Якщо так, то нідерландська делегація разом з редакційним комітетом сформулює необхідні виправлення.

П. *ARCANGELI* (Італія) погодився з тим, що питання, порушене нідерландською делегацією, дуже важливе. Це частково питання змісту, а частково – питання термінології. Ці два аспекти проблеми не можна плутати.

Щодо змістовної сторони питання, він не поділяє думку нідерландської делегації про те, що платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта є помічником трасата. На практиці широко розповсюджений цей принцип, але він не зовсім відповідає істині, оскільки особа, що виписує вексель на трасата, звичайно робить це тому, що він його кредитор. У результаті, якщо трасат акцептує, з погляду вексельного права він несе зобов'язання перед трасантом. Якщо, з іншого боку, трасант чи будь-яка інша сторона, пов'язана зобов'язанням, позначена як платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, він несе зобов'язання не тому, що він його боржник, а тому що сподівається одержати підпис цього платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, а саме – акцептування за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта щоб уникнути наслідків відмови в акцептуванні трасатом.

Таким чином, якщо такий платник акцептує вексель, то відповідно до вексельного права трасант не має права на позов проти нього. Такий позов можливий тільки у відношенні сторони, пов'язаної зобов'язанням, що йде відразу ж після осо-

би, від імені якої була зроблена інтервенція, а також щодо інших сторін, пов'язаних зобов'язанням.

У цьому відношенні п. *Arcangeli* цілком згодний з нідерландською делегацією.

Щодо термінології, то доцільно дозволити вирішувати це питання по-різному в різних законах.

Можна вважати, що платник, який акцептував вексель, є інтервентом, але інтервентом, якого варто відрізнити від інтервента – третьої сторони. Як у гаазькому проекті, так і в тексті експертів слово «інтервент» однаково застосовується до платника й до третьої сторони. Однак варто розрізняти наслідки їхніх дій, і це розходження проводиться в Гаазькій конвенції 1910 р. У конвенції 1912 р. і в тексті експертів, з одного боку, є певна плутанина, тому статтю 55 потрібно змінити. Пропозиція про внесення таких змін уже висувалася деякими скандинавськими делегаціями, і п. *Arcangeli* готовий підтримати їх пропозицію виправити помилку в тексті статті 55.

Якщо питання буде вирішене відповідно до думки п. *Arcangeli*, то, очевидно, стаття 54 залишиться в її первісному вигляді, оскільки можна погодитися, що платник також може бути позначений як інтервент. П. *Arcangeli* вважає, що в такий спосіб можна просто вирішити це питання.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що п. *Arcangeli* дуже чітко виклав проблему, яку потрібно вирішити у відношенні змісту, розглядаючи статтю 55. Італійська делегація обмежиться тим, що зверне увагу учасників конференції на те, що бажано повернутися до формулювання 1910 р., але щоб спростити дискусію було підготовлене готове формулювання.

Можна відкласти дискусію по статті 54 і розглянути формулювання, запропоноване для статті 55. Коли буде досягнута згода з останнього питання, учасники конференції зможуть повернутися до статті 54 і вивчити виправлення, запропоновані до неї.

ГОЛОВА сказав, що він мав намір внести таку ж пропозицію. Очевидно, усі згодні, що є певне розходження між інтервентом і платником. Якщо буде досягнута згода по статті 55, залишиться тільки питання, пов'язане з редагуванням.

Ця процедура була прийнята.

Стаття 55

ГОЛОВА повідомив, що італійська делегація пропонує переглянути статтю 55, прийняту на конференції 1912 р., з опорою на принцип, запропонований на конференції 1910 р. (стаття 32).

Делегації Данії, Фінляндії, Норвегії і Швеції внесли наступну пропозицію:

1. Ухвалити принцип про те, що, якщо трасант зазначив особу, яка проживає за місцем сплати, щоб вона акцептувала в разі потреби, власник має пред'явити інструмент цій особі, уклавши протест, якщо в акцептуванні відмовлено, інакше він утратить своє право регресу до закінчення терміну сплати.

2. Просити редакційний комітет сформулювати текст, у який включити цей принцип.

Нове формулювання італійського виправлення звучить так:

«Акцептування за допомогою інтервенції може бути зроблене завжди, коли розпочаті процесуальні дії за допомогою регресного позову власником векселя, що підлягає акцептуванню, до закінчення терміну сплати.

Якщо трасант чи індосант відповідно до параграфу 1 статті 54 вказав платника за неакцептованим векселем, що проживає за місцем сплати, щоб він акцептував переказний вексель, власник має у належний час пред'явити вексель платнику, щоб одержати акцептування за допомогою інтервенції і укласти протест, якщо в акцептуванні відмовлено. Якщо він цього не зробить, то втрачає своє право регресу, яке він має до закінчення терміну сплати.

В інших випадках власник може відмовити в акцептуванні за допомогою інтервенції, але, якщо він погоджується на нього, то втрачає право регресу проти гарантів, яке має до закінчення терміну сплати».

П. *ARCANGELI* (Італія) висловив думку, що параграф 1 не потребує пояснень. Його не було в тексті 1910 р., але було б розумно вставити його в закон, оскільки в ньому порушувалося питання в цілому.

Щодо параграфу 2, п. *Hammerschlag* порушив питання, пов'язане з формулюванням. Можливо, він правий; це текст 1910 р., у який можна внести зміни.

Оскільки у векселі вказується платник, то в параграфі 2 визначені наслідки, що виникають з цього, а саме власник має пред'явити вексель платнику для того, щоб одержати акцептування і виконати відповідні формальності.

У параграфі 3 відтворений текст експертів, тому що в ньому містяться деякі положення, які варто було б додати. Фраза «в інших випадках» стосується випадку, коли акцептування надане третьою стороною.

У даному випадку проводиться чітке розрізнення між положенням платника й третьої сторони.

Нарешті, є невелике питання, що не було порушене у виправленні, запропонованому скандинавськими делегаціями. Італійська делегація вважає, що додавання слів «чи індосант» після слів «якщо трасант» усуває можливі труднощі. Ці слова відповідають статті 54, у якій сказано, що індосант може вказати особу, що має акцептувати вексель чи сплатити його в разі потреби.

Щодо змістовної сторони питання, то, на його думку, потрібно було б зберегти за індосантом право вказувати платника. Можна сказати, що саме в нього є на це причини, які важливіші, ніж у трасанта. Може трапитися так, що становище трасата зміниться після випуску векселя трасантом. Трасант більше не може вказати платника у векселі, якщо вексель не знаходиться в його розпорядженні. У цьому випадку саме індосант, передбачаючи можливість відмови в акцептуванні чи несплату з боку трасата, може вказати платника у векселі.

Таким чином, подібна ситуація можлива, і варто було б вирішити це питання.

П. *HAMMERSCHLAG* (Австрія) сказав, що питання вже обговорювалося в експертному комітеті, і деякі його представники поділяють думку італійської делегації. Австрійська делегація тим більше готова підтримати цю думку, оскільки вона відповідає австрійському закону, у якому в статті 57 сказано, що в акцептуванні за допомогою інтервенції особі, яка не зазначена як платник, може бути відмовлено. Він також звернув увагу редакційного комітету на слово «як» у наступній пропозиції італійського виправлення (франц. варіант):

«Якщо трасант (чи індосант) відповідно до параграфу 1 статті 54 вказав платника за неакцептованим векселем як такого, що проживає за місцем сплати...».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) побажав довідатися, чому італійська делегація використала обмежуючий вираз «такий, що проживає за місцем сплати»? Чому трасатові не можна вказати платника, що проживає не за місцем сплати?

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив думку, що формулювання, запропоноване п. *Arcangeli*, може стати основою для досягнення згоди. Однак потрібно зробити одне зауваження.

В параграфі 2 італійської пропозиції сказано, що власник має у належний час пред'явити вексель платнику, щоб одержати акцептування за допомогою інтервенції. Якщо він цього не зробить, то втрачає право регресу, яке він має до закінчення терміну сплати. З огляду на суворість покарання, це занадто жорстке й поспішне формулювання, оскільки власник втрачає усі права на регресний позов, які він має до закінчення терміну сплати. Імовірно, можна сказати відповідно до нового чехословацького закону і законів деяких інших країн, що «власник зобов'язаний пред'явити переказний вексель до здійснення свого права регресу». Пред'явлення має передувати здійсненню регресу, але воно не має характеру охоронної дії.

П. *EIGTVED* (Данія) сказав, що пропозиція нідерландської, фінської, норвезької й шведської делегацій входить у виправлення італійської делегації. Однак він вважає, що краще у відношенні параграфу 2 використати пропозиції скандинавських країн, які запропонували, щоб редакційний комітет уклав текст, що містить цей принцип. Скандинавські делегації також вважають, що для того, щоб захистити юридичні інтереси торговців, особливо іноземних, якщо трасант дав посилення на платника, то власник має пред'явити йому вексель або для сплати, або для акцептування до укладання протесту про відмову в акцептуванні у випадках, якщо трасат відмовився акцептувати. Доцільно вставити таке положення, щоб уникнути труднощів, які можуть виникнути, наприклад, у випадку з доміцильованими векселями. Зазначена трасантом особа чи платник призначаються для того, щоб узяти на себе турботу про документи.

Він хоче, щоб учасники конференції дійшли згоди щодо загального принципу. А редакційний комітет укладе текст, що буде відображати їх думку.

П. *Eigtved* додав, що інтервента ні в якому випадку не можна вважати акцептантом, а тільки платником.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) погодився з думкою італійської делегації в тому, що індосант також може вказати платника. Однак потрібно обумовити, що тільки тоді, коли власник не заперечує проти платника і не вимагає сплати від платника, він утрачає свої права проти цього індосанта, а не проти попередніх індосантів і трасанта, оскільки їх зобов'язання не залежать від пред'явлення векселя платнику.

П. *DA MATTA* (Португалія) погодився з італійською делегацією, але звернув увагу редакційного комітету на вираз, що використовується в параграфі 2 італійського виправлення: «Якщо трасант чи індосант зазначив платника». Цей вираз відомий в комерційній практиці, але, мабуть, не є юридичним. Потрібно пояснити, що посилання робиться на особу, яка може акцептувати вексель у разі потреби.

П. *ARCANGELI* (Італія) нагадав, що інтервенція завжди викликала велику кількість дуже складних питань, як це описано в книзі «*Pratique d'Anvers*» у виданні п. *Thomsen*. Очевидно, що редакційний комітет має укласти остаточне формулювання, але для цього потрібно надати досить матеріалу для вирішення даних проблем. Питання про індосанта вирішене, але було поставлено багато інших.

П. *Molengraaff* і п. *Hermann-Otavsky* звернули увагу на параграф 2, у якому сказано: «Якщо трасант чи індосант указав платника, що проживає за місцем сплати». Це місце проживання за місцем сплати зустрічається не тільки в статті 32 конвенції 1910 р., але також у статті 54 Женевської конвенції. Це формулювання було запропоноване з метою роз'яснити, що небажано, щоб власник після закінчення терміну сплати був змушений їздити по різних місцях, що можуть знаходитися далеко одне від одного, щоб укласти різні протести чи для того, щоб продовжити той самий протест. Для укладання протесту відведена коротка відстрочка; іноді її недостатньо, щоб виконати всі необхідні формальності.

П. *Hermann-Otavsky* порушив інше питання, сказавши, що слова «у належний час» необов'язкові. Учасники конференції мають виявити розсудливість, перш ніж видаляти їх. Інтервенція була запроваджена насамперед з тим, щоб уникнути протестів. Протест завжди становить небезпеку для трасанту й індосантів. Тому його бажано уникнути. У звичаях деяких країн передбачено, що інтервенція за допомогою платника чи третьої особи в момент протесту є дійсною. Однак, якщо вона здійснюється пізно, тобто після протесту, але до позову, вона перешкоджає ряду заперечень – і навіть самому позову, але не перешкоджає протесту, що вже був укладений.

На практиці це питання може вирішуватися по-різному в різних ситуаціях; мабуть, його можна передати на розгляд редакційного комітету, хоча ніщо не заважає вирішити його зараз, не відкладаючи.

Представник Данії запропонував інше більш радикальне рішення – заборона на акцептування третьою стороною. Це рішення також включене в італійську пропозицію, але буде складно включити його в уніфікований закон, який буде використовуватися в багатьох країнах. Щодо платника, зазначеного індосантом, п. *Arcangeli* вважає, що учасники конференції вже прийняли два рішення з цього

питання в зв'язку з подібними пропозиціями: якщо індосант включає спеціальне застереження, воно дійсне тільки для цього індосанта, і власник утрачає своє право регресу тільки проти цього індосанта.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) додав, що він втрачає свої права у відношенні наступних гарантів.

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що не може погодитися з думкою п. *Quassowski*. Однак постає питання про відповідність двох текстів, і це питання потрібно вивчити.

П. *PERCEROU* (Франція) разом з п. *Giannini* запропонував наступний текст як формулювання параграфа 2 статті 55:

«Якщо трасант чи індосант відповідно до параграфа 1 статті 54 вказав у переказному векселі платника за неакцептованим векселем за місцем сплати, власник має пред'явити вексель зазначеній особі, і, якщо в акцептуванні буде відмовлено, він має укласти протест».

В іншому стаття залишається незмінною.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував голові попросити учасників конференції прийняти рішення щодо загального принципу за умови, що саме формулювання буде складене редакційним комітетом.

ГОЛОВА вважає, що складно проголосувати просто за принцип. Краще ухвалити рішення щодо італійського виправлення зі змінами п. *Percerou* за умови, що формулювання може бути переглянute.

Італійське виправлення зі змінами п. *Percerou* була прийнята.

Нідерландська пропозиція була передана в редакційний комітет для перегляду тексту статті 55.

ДВАДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

26 травня 1930 року, 10:30

Голова: п. *J. Limburg*

25. ВІД'ІЗД ДЕЯКИХ УЧАСНИКІВ

ГОЛОВА повідомив про те, що барон *Carton de Wiart*, п. *Hammerschlag* і п. *Troullier* не зможуть бути присутніми на наступних засіданнях. Він упевнений, що ці три делегати внесли величезний вклад у чіткість і важливість дискусії, і про кожного з них можна сказати словами *Moliere* із Французької академії: «*Rien ne manqué sa gloire, il manque a la notre*». Барона *Carton de Wiart* замінить п. *van Zeeland*, що досить відомий в сфері вексельного права і якого голова радий вітати.

26. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 54 (продовження)

П. *DECLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) зробив наступну заяву:

«Деякі делегації повідомили учасникам конференції, що випадки інтервенції, обговорені у вексельному праві, дуже рідко зустрічаються в їхніх країнах. Інші сказали, що цей інститут ніколи не використовувався на практиці.

У Бразилії така практика дозволена й вона зустрічається на ринку. У відносинах між бразильською й португальською біржами, наприклад, вона застосовується щодня. Законодавча влада і юриспруденція цих двох країн – я не кажу про інші – мають ужити заходів, а у випадку виникнення розбіжностей визначити юридичний статус, обов'язки й права інтервентів. Сподіваюся, що цей інститут буде врегульований таким чином, що дозволить уникнути включення ще одного виправлення в конвенцію.

Можна сказати, що збереження статті про зворотні переказні векселі на позаминулому засіданні дозволило бразильській та іншим делегаціям утриматися від пропозиції вставити ще одне виправлення в конвенцію.

Це спостереження продиктоване тим фактом, що ми помітили в ході дискусії тенденцію до «однобічної дії» у відношенні деяких юридичних і практичних питань, і це перешкоджає більш повній уніфікації.

Інститут інтервенції передбачений у бразильському законі, у якому розглядаються випадки інтервенції за вимогою (якщо можна в такий спосіб перевести португальське слово «*reclamada*»), тобто інтервенція у випадку потреби, а також добровільна інтервенція.

Юридичний статус визначається двома шляхами, як і в інших країнах. Він може визначатися в момент акцептування чи відмови в акцептуванні, або в момент закінчення терміну сплати й у момент оплати векселя. Не зупиняючись на деталях, можу сказати, що відповідно до закону, якщо вексель акцептований, інтервенція неможлива, якщо власник на неї не згодний. Юридичний статус інтервента, таким чином, ідентичний юридичному статусу боржника: він несе зобов'язання відповідно до вексельного права. Відповідно *sine qua non* власник чи держатель векселя має дати свою згоду.

Два інтервенти (платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, а також інтервент-доброволець) залишаються зв'язаними зобов'язанням у вексельному праві в результаті акцептування. Якщо вексель сплачений, інтервент-доброволець замінюється у відношенні всіх прав особою, підпис якої він представляв.

Юридична картина цього інституту, як сказано в гаазькому тексті, відповідає в теорії і на практиці положенням бразильського закону, крім деяких спірних моментів. Тому бразильська делегація буде дбати лише про свої інтереси в дискусії з цього питання та виступить за збереження тексту, прийнятого на конференції 1912 р., за умови внесення в нього деяких змін, що не змінять фундаментальну структуру інституту відповідно до принципів права.

ГОЛОВА запитав, чи можна вважати, що виправлення до статті 54, запропоновані японською⁴⁵² і чехословацькою⁴⁵³ делегаціями, відкликані з причини нового формулювання статті 55.

П. SCHIMADA (Японія) відповів ствердно, за умови, що в новому формулюванні статті 55 буде чітко викладене рішення питання, що відповідає японському виправленню.

П. HERMANN-OTAVSKY (Чехословаччина) висловив думку, що основою для дискусії і вирішення цього питання може стати пропозиція п. *Arcangeli*, але його текст не був сформульований остаточно.

У статті можна обмежитися вказівкою адреси платників за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, що проживають за місцем сплати. Немає потреби вказувати інші, і власник може проігнорувати їх, оскільки складно буде вирішити це питання, якщо платники за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта будуть проживати в різних місцях.

Більш того, стаття 59 пов'язана зі статтею 54, оскільки в ній сказано «власник має у місці сплати...» і, якщо є платники за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, що проживають в іншому місці. Це положення припускає, що власник і нотаріус шукають їх у місці сплати, що веде до дуже складних процесуальних дій. Можливо, потрібно буде складати протест через відсутність.

Тому чехословацька делегація приєднується до умови, що вже була сформульована, але готова відмовитися від неї, якщо буде розглянутий текст п. *Arcangeli*.

ГОЛОВА висловив думку, що формулювання, ухвалене наприкінці минулого засідання, цілком відповідає думці чехословацького делегата.

П. HERMANN-OTAVSKY (Чехословаччина) відкликав своє виправлення.

П. GIANNINI (Італія) сказав, що, можливо, краще було б пропустити також і друге чехословацьке виправлення до статті 54, оскільки запропоноване формулювання однаково стосується і статті 58. Це питання варто залишити на розгляд редакційного комітету.

ГОЛОВА вважає зауваження п. *Giannini* важливим з погляду формулювання. Однак учасникам конференції не потрібно розглядати це питання зараз. Згода була досягнута у відношенні змісту. Єдине питання, яке варто вирішити, – це питання про те, чи не краще включити застереження про місце сплати щодо платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта в статтю 54, а не в статтю 55, оскільки це питання виникає також у зв'язку зі статтею 58. Це дозволить уникнути повторення в статтях 55 і 58. Редакційний комітет повинен буде розглянути цей момент.

⁴⁵²Див. додаток № 11.

⁴⁵³Див. додаток № 12.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив деякі заперечення з приводу чехословацької пропозиції у відношенні параграфа 1 статті 54. Ця пропозиція, зважаючи на все, була відкликана, але її знову висунула італійська делегація.

ГОЛОВА відзначив, що японське і чехословацьке виправлення до параграфа 1 були відкликані, оскільки в статті 55, прийнятій в суботу, це питання розглядається таким чином, що задовольняє Японію та Чехословаччину. На думку п. *Giannini*, питання про місце сплати у відношенні платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта можна розглянути в статті 54, що дасть можливість уникнути повторення в статтях 55 і 58.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що ситуація є дещо іншою – потрібно вирішити питання змістовного характеру.

ГОЛОВА сказав, що питання про зміст вже було вирішене на попередньому засіданні в зв'язку зі статтею 55. Це рішення вплинуло і на статтю 54.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) нагадав, що не було голосування щодо чехословацької пропозиції чи загального питання про те, чи можна вказати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, що проживає не за місцем сплати.

ГОЛОВА відповів, що це рішення залежить цілком від інтерпретації статті 55, яка вже була ухвалена.

П. *MOLENGRAAFF* висунув заперечення, схоже з запереченням п. *Quassowski*. Бажано не вказувати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем, або ж інтервента в Америці, якщо сплату зроблено в Європі. З метою вирішення цього питання було прийнято текст статті 55.

П. *GIANNINI* правий, кажучи, що з погляду формулювання, можна розглянути питання про те, чи не варто вставити в статтю 54 зазначення домициля платника за неакцептованим чи несплаченим векселем, оскільки, якщо слідувати цій процедурі, не потрібно буде це повторювати в статті 55.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) переконаний, що було порушено два різних питання. Перше питання полягає в тому, чи можна вказати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем, що проживає не в місці сплати, і друге – за яких умов власник втрачає своє право регресу, якщо він відмовляє в акцептуванні платнику за неакцептованим чи несплаченим векселем. Друге питання розглянуте в італійській пропозиції, проти якої він не заперечує. Однак перше питання залишається відкритим. П. *Quassowski* додав, що зазначення платника за неакцептованим чи несплаченим векселем надає додаткове право власнику. Не варто було б позбавляти його цього права чи обмежувати його. Однак воно буде обмежене, якщо така вказівка буде дійсна

тільки за умови, що зазначена особа проживає в місці сплати. Інше питання – чи втрачає власник, що відмовив у акцептуванні чи в сплаті зазначеній особі, своє право регресу. І це питання має зважуватися по-іншому, відповідно до того, проживає чи ні зазначена особа в місці сплати. Було б справедливим обмежити позбавлення права регресу, якщо зазначена особа проживає в місці сплати.

Останнє питання розглянуте в італійській пропозиції, але друге питання, розглянуте у чехословацькому виправленні, дотепер залишається відкритим.

ГОЛОВА вважає, що відмінність, яку помітив німецький делегат, не зазначалася в ході дискусії. Дійсно, у протоколі попереднього засідання сказано:

«Якщо трасант чи індосант відповідно до параграфу 1 статті 54 вказав у переказному векселі платника за неакцептованим чи несплаченим векселем в місці сплати...».

У цьому абзаці імпліцитно зважується питання, яке порушив п. *Quassowski*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що ця проблема по-іншому висвітлена в параграфі 3.

ГОЛОВА відзначив, що формулювання «в інших випадках» не здається йому досить чітким, і він запропонував передати це формулювання на розгляд у редакційний комітет.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що буде задоволений, якщо параграф 3 буде стосуватися випадків, коли зазначена особа проживає не в місці сплати.

ГОЛОВА не переконаний, що учасники конференції мали намір формулюванням «в інших випадках» позначити випадки, про які говорить п. *Quassowski*.

П. *SULKOWSKI* (Польща) підтримав думку про те, що розглядаються два різних питання. Приймаючи чехословацьку пропозицію, учасники конференції обмежать право вказувати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем в тому сенсі, що власник не зможе звертатися до платника, домиць якого знаходиться не в місці сплати. Немає причин обмежувати можливість зазначення платника за неакцептованим чи несплаченим векселем, навіть якщо його домиць знаходиться не в місці сплати. На попередніх зборах учасники конференції вирішили тільки питання про право регресу, коли прийняли італійську пропозицію щодо акцептування, а також статтю 59 про сплату за допомогою інтервенції. Власник просто зобов'язаний звернутися до платника, зазначеного у випадку потреби, домиць якого знаходиться в місці сплати. Однак, якщо з якихось причин власник вважає, що краще звернутися до платника за неакцептованим чи несплаченим векселем, домиць якого знаходиться не в місці сплати, не слід перешкоджати йому в цьому. Якщо платник за неакцептованим чи несплаченим векселем, домиць якого знаходиться не в місці сплати, акцептував переказний вексель, він стає зв'язаним зобов'язанням відповідно до цього акцептування.

П. *Sulkowski* вважає, що учасники конференції могли б уникнути труднощів, обмеживши доповненням статті 54 чехословацькою пропозицією. Тоді було б очевидно, що трасант не обмежений у вказівці платника за неакцептованим чи несплаченим векселем. Але, а з іншого боку, статті 55 і 59 стосуються тільки питання про право регресу.

ГОЛОВА відзначив розбіжність, що розділила учасників конференції в питанні про те, чи може трасант або індосант вказати платника за неакцептованим чи несплаченим векселі в місці, що не є місцем проживання трасата. У нього в ході дискусії на попередньому засіданні склалася думка, що, прийнявши виправлення до статті 55, учасники конференції імпліцитно відповіли на це питання негативно. Однак він не проти того, щоб знову обговорити це питання, якщо учасники засідання вважають, що потрібно до нього повернутися. Справді, потрібно нарешті прояснити цей момент.

Голова запитав учасників конференції, чи хочуть вони ухвалити принцип, відповідно до якого інтервент чи платник може мати домициль не за місцем проживання трасата. Якщо чехословацьке виправлення до статті 54 буде відхилене, цей текст можна буде інтерпретувати як такий, що надає трасантові й індосанту право вказувати інтервента чи платника з домицилем не в місці сплати векселя. Таким чином, до тексту вже нічого буде додати.

П. *VISHER* (Швейцарія) сказав, що на попередньому засіданні він дотримувався думки, що, ухваливши статтю 55, учасники конференції одночасно відхилили чехословацьке виправлення. Якщо це не так, то представник Швейцарії цілком підтримує зауваження п. *Quassowski*, а також пояснення п. *Sulkowski*. Немає причин виключати можливість зазначення інтервента чи платника, домициль якого знаходиться не в місці сплати. Але п. *Vischer* не згодний з нав'язуванням власнику зобов'язання пред'явити вексель. Ця точка зору враховувалася, коли приймалася стаття 55, але в той же час чехословацьке виправлення було відхилене. Якщо воно буде поставлене на голосування іншим разом, п. *Vischer* проголосує проти.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) переконаний, що текст італійської пропозиції суперечить його власній думці. Він вважає, що за італійською пропозицією платник з домицилем не в місці сплати може бути зазначений.

Текст італійського виправлення звучить таким чином:

«Якщо трасант чи індосант відповідно до параграфа 1 статті 54 зазначив платника за неакцептованим чи несплаченим векселем з домицилем у місці сплати...».

Якби не можна було вказати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем з домицилем не в місці сплати, то текст був би іншим. Тому параграф 3 можна проінтерпретувати як такий, що включає інші випадки, тобто й ті, коли домициль платника знаходиться не в місці сплати.

На закінчення п. *Quassowski* підтримав думки, висловлені п. *Vischer* і п. *Sulkowski*.

ГОЛОВА відзначив, що з моменту, коли різні делегати стали по-різному інтерпретувати італійське виправлення, знову почалася дискусія з питання про те, чи має домиціль платника знаходитися в місці сплати чи платник може мати домиціль в іншому місці.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) пояснив, що намір його делегації полягає в тому, щоб звільнити власника від потреби пред'являти вексель платнику, домиціль якого знаходиться не в місці сплати. Надзвичайно складно послати переказний вексель з одного міста в інше. Може виникнути потреба в продовженні передбачених відстрочок. Мета чехословацького виправлення також і в тому, щоб убезпечити власника від збитків і позбавлення його прав у випадку, якщо він не зможе пред'явити вексель. Тому чехословацька делегація запропонувала вставити після слів «зазначити платника» слова «який проживає в місці сплати».

П. *Sulkowski* попросив не вставляти ці слова, щоб уникнути обмеження права на вказівку платників. В такому випадку можна було вказати платників, що проживають не в місці сплати. Однак у цілому інтервенція таких осіб не виключається: можна одержати право регресу проти них за допомогою авалю; платіж за допомогою інтервенції може бути запропонований також особою, що проживає не в місці сплати.

П. *Hermann-Otavsky* повторив, що він просто хоче звільнити власника від збитків і позбавлення прав. Проте, якщо текст італійської делегації має на увазі той же результат, чехословацька делегація готова відкликати своє виправлення.

У той же час йому здається, що параграф 3 може стати причиною деяких сумнівів, але він упевнений, що італійська делегація не мала намір включати випадки, коли платник має доміліїл не в місці сплати.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав учасникам конференції, що статтю 55 було ухвалено. Він сподівається, що можна буде дійти згоди також щодо статті 54. Якщо учасники конференції дійдуть згоди за цими двома статтями, п. *Giannini* готовий прийняти статтю 54 у її справжньому вигляді з тієї простої причини, що вона стосується практичної, а не теоретичної проблеми, і тому він пропонує залишити нелогічність у статті 54. Дійсно, якщо практична проблема вирішена чітко, така нелогічність припустима. Однак він не вважає, що тут справді має місце нелогічність.

ГОЛОВА вважає, що учасники конференції мають ухвалити рішення. З дискусії випливає, що в його нинішньому формулюванні параграф 1 статті 54 можна проінтерпретувати як дозвіл на вказівку платника з домицилем не в місці сплати. Якщо учасники конференції інтерпретують його так, то цей параграф може залишитися незмінним. Тоді параграф 3 буде стосуватися інших випадків, тобто тих, коли в платника немає домициля в місці сплати.

Учасники конференції мають спочатку ухвалити рішення щодо інтерпретації параграфа 1, а потім щодо суті питання.

Голова відзначив, що залишається виправлення чехословацької делегації щодо параграфа 2 статті 54, в якому пропонується замінити слова «для будь-якої

особи, що його підписала» словами «для будь-якої сторони, що підлягає регресному позову».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що в параграфі 2 статті 54 право на інтервенцію має бути обмежене таким чином, щоб його надавати тільки на користь боржників, які підлягають регресному позову. Важко уявити випадок, коли таку інтервенцію можна дозволити від імені іншого боржника; очевидно, немає нагальної потреби в тому, щоб дозволяти її на таких широких підставах.

Мета інтервенції полягає в тому, щоб виключити процесуальні дії, пов'язані з регресним позовом. Тому логічно було б дозволити її від імені непрямих боржників, а саме – трасанта й індосантів, але було б дивно дозволяти її від імені акцептанта.

Щодо акцептанта, варто пам'ятати зазначене в параграфі 2 статті 59:

«У випадку відсутності протесту впродовж відповідної відстрочки сторона, що вказала платника за неакцептованим чи несплаченим векселем (або на користь якої вексель було акцептовано), а також наступні індосанти звільняються від зобов'язань».

Таким чином, акцептанта буде звільнено від свого зобов'язання. Тоді виникає така ситуація: трасат, акцептувавши, взяв на себе основне чи пряме зобов'язання, що становить основу кредиту за векселем; якщо здійснюють інтервенцію від імені акцептанта, власник зобов'язаний пред'явити вексель і укласти протест, щоб не втратити свої права проти акцептанта. Таким чином, трасат має акцептувати вексель, але з обмеженнями, зважаючи на те, що вексель пред'явлено протягом короткого проміжку часу, а протест укладено.

Мабуть, тут є невідповідність. Хоча акцептант є основним боржником, в результаті цього маневру він стає непрямим боржником. Однак, якщо більшість членів конференції згодні, що основною метою інтервенції з метою сплати є запобігання процесуальних дій, пов'язаних з регресним позовом, то немає причин дозволяти інтервенцію від імені акцептанта.

ГОЛОВА висловив думку, що тут є помилка, і чехословацьке виправлення логічне.

Чехословацьке виправлення було прийняте 14 голосами проти 1.

П. *DA MATTA* (Португалія) навів деякі коментарі і запропонував кілька виправлень до статті 54. Спочатку він відповів на заяву, зроблену п. *Deoclecio de Campos* на початку цього засідання.

П. *Percerou* на попередньому засіданні сказав, що дуже рідко трапляються випадки, коли третю сторону вказують з метою акцептування чи сплати. Його ідея, вірогідно, полягає в тому, що подібна вказівка свідчить про недостатню довіру трасату. Проте, як правильно зазначив бразильський делегат, така ситуація виникає часто у відносинах між Бразилією і Португалією. Цього досить, аби зробити спеціальне застереження щодо цього питання в уніфікованому законі. Можливо, практика інтервенції має переваги, оскільки вона спрощує обіг переказних векселів, усуває недовіру до осіб, які підписали вексель у випадку відмови в акцептуванні чи

несплати, і звільняє від тяжкої альтернативи надання гарантій чи сплати векселя – альтернативи, що може виникнути перед стороною, що зв'язана зобов'язанням, в результаті відмови в акцептуванні.

Більше того, він шкодує, що учасники конференції ухвалили рішення на користь збереження параграфу 1 статті 54, внаслідок чого основна ідея, що має переважати в питанні про інтервенцію і висвітлюється в цій статті, буде прихована за підстаттями. Ця ситуація алогічна, але вона не єдина в проекті уніфікованого закону.

У параграфі 1 статті 54, де сказано: «трасант чи індосант може вказати особу...», на його думку, варто додати слова: «особу, що надає аваль» після слова «індосант». Трасант, індосант й аваліст однаково зацікавлені в акцептуванні чи сплаті векселя, оскільки усі вони хочуть зберегти кредит і уникнути витрат. З огляду на ситуацію, у якій перебуває аваліст відповідно до статей 31 і 46, немає причин відмовляти йому в праві вказати особу для акцептування чи сплати векселя.

Відповідно п. *da Matta* пропонує сформулювати статтю в такий спосіб: «Трасант, індосант чи аваліст може вказати...». Далі в параграфі 1 йдеться про особу, зазначену для акцептування чи сплати векселя, а в параграфі 2 сказано: «Переказний вексель за умов, викладених нижче, може бути акцептований чи сплачений особою, що робить інтервенцію від імені будь-якої іншої особи, яка підписала вексель». Для того щоб параграф був зрозумілий, потрібно сказати: «Переказний вексель навіть у випадку відсутності такої вказівки й за умов...».

Імовірно, намір був у тому, щоб у такий спосіб послатися на обидві форми інтервенції: у параграфі 1 – на інтервенцію за допомогою зазначення однієї зі сторін, пов'язаних зобов'язанням за векселем, тобто випадок «*accettazione al bisogno*» в італійському законі, а в параграфі 2 – на інтервенцію без зазначення будь-якої сторони, пов'язаної зобов'язанням за векселем, тобто «*accettazione per onore*» в італійському законі. П. *da Matta* звертає увагу редакційного комітету на цей момент і висловлює переконання, що чехословацьке виправлення є лише іншим формулюванням, що висловлює ідею, яка міститься в словах «для будь-якої особи, що підписала його». Однак це питання не було вирішене.

Варто зробити кілька коментарів щодо параграфу 3 статті 54. По-перше, у параграфі 3 зазначено, що інтервент може бути третьою стороною, навіть трасатом «чи особою, вже зв'язаною зобов'язанням за векселем, окрім акцептанта». П. *da Matta* не зрозуміла ця умова. Особи, вже зв'язані зобов'язанням за векселем, наприклад трасант, індосант й відповідні особи, що надали аваль, можуть зробити інтервенцію. Однак, якщо вони в результаті свого юридичного статусу вже є гарантами сплати векселя, їхня інтервенція, передбачена в параграфі 1, буде марною й безглуздою формальністю. Вона буде рівноцінна повторенню обіцянки, яку не було виконано, і нічого не додасть до їхнього юридичного статусу.

Нарешті, у параграфі 4 не розглядається можливість пред'явлення векселя для акцептування більше ніж одній особі. Доповідач вважає, що правило потрібно сформулювати як таке, що включене до статті 62, і потрібно зробити посилання на випадок конкуренції за сплату за допомогою інтервенції: перевага надається сплаті, що припускає звільнення від найбільшої кількості зобов'язань у кожній групі. П. *da*

Matta пропонує формулювання, схоже зі статтею 62, чи будь-яке інше рівноцінне формулювання.

Щодо параграфа 4 статті 54, він вважає, що потрібно пояснити вираз «невідкладне», і пропонує включити відстрочку в два дні для повідомлення про інтервенцію.

ГОЛОВА висловив жаль, що португальський делегат так пізно виступив із пропозицією внести п'ять виправлень.

Його перше виправлення полягає у включенні в параграф 1 статті 54 фрази «трасант, індосант чи аваліст можуть зазначити...».

Це виправлення було відхилене 10 голосами проти 5.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що, якби португальська делегація не запропонувала виправлення, то вдалося б дійти згоди. Тепер ситуація ускладнилася. На його думку, аваліст перебуває у такому самому становищі, як індосант. Небажано прямо про це говорити, але він би хотів, щоб цей факт був зазначений у протоколі, оскільки питання, незважаючи на те, що рішення не було прийнято, залишається відкритим.

ГОЛОВА висловив думку, що текст параграфа 1 статті 54 не пояснює повністю випадок з авалістом. У статтю 54 учасники конференції вирішили в прямій формі включити аваліста в зв'язку з застереженням про відсутність потреби в протесті. Тому відповідно до тексту параграфа 1 статті 54 не можна включити аваліста. Але якщо учасники конференції бажають включити його, потрібно прийняти рішення щодо цього.

П. *DA MATTA* (Португалія) відкликав свої виправлення до статті 54.

П. *SCHIMADA* (Японія) запитав голову, чи варто розуміти параграф 1 статті 54 у широкому сенсі, тобто, чи можна вказати особу доміцилем у місці сплати та особу з доміцилем не в місці сплати.

ГОЛОВА відповів, що учасники конференції побажали інтерпретувати параграф 1 статті 54 у такий спосіб: «трасант чи індосант можуть вказати особу, що акцептує чи сплатить вексель у разі потреби». Цей параграф однаково стосується тих, хто має доміциль у місці проживання трасата, і тих, чий доміциль перебуває в іншому місці.

П. *SCHIMADA* (Японія) шкодує, що відкликав своє виправлення. Наскільки він зрозумів відповідь голови, в параграфі 2 статті 53 питання розглядається у вузькому сенсі.

ГОЛОВА пояснив, що учасники конференції, на протипагу чехословацькому і японському виправленням, дотримуються думки, що параграф 1 стосується осо-

би, яка має доміциль як у місці проживання трасата, так і в іншому місці. З іншого боку, і це може задовольнити японську делегацію, у статті 55, що була прийнята на 19 засіданні, було ухвалене рішення щодо юридичних наслідків, і до уваги бралися тільки ті випадки, коли інтервент чи платник за неакцептованим чи неоплаченим векселем має доміциль у тому самому місці, де проживає трасат.

П. SHIMADA (Японія) сказав, що японська делегація не згодна з тим, що може бути зазначена особа з доміцилем не в місці сплати, оскільки цей випадок іноді викликає труднощі на практиці в Японії. Японія хотіла б запропонувати виправлення щодо цього.

ГОЛОВА не вважає, що Японія має причини пропонувати виправлення. Вони вже обумовили це в тексті: у всіх інших випадках власник може відмовити в акцептуванні за допомогою інтервенції. У цьому формулюванні йдеться про випадок, коли доміцилі трасата й інтервента розташовані в різних місцях.

П. SCHELTEMA (Нідерланди) висловив думку, що в останньому параграфі статті 55, де сказано, що в усіх інших випадках власник може відмовити в акцептуванні, не йдеться про платника неакцептованого чи несплаченого векселя. Потрібно обумовити, що вексель має бути пред'явлений до акцептування.

ГОЛОВА нагадав, що учасники конференції вирішили передати параграф 3 на розгляд у редакційний комітет. Якщо в п. *Scheltema* є будь-які зауваження щодо цього, він може подати їх до редакційного комітету.

П. LOEBER (Латвія) запитав, чи включає поняття «індосант» у параграфі 1 статті 54 *sine oblige* індосанта. Щодо цього, відповідно до точки зору німецької делегації, відповідь ствердна й більш чітка, ніж думка, висловлена п. *Langen* у його праці про інтервенцію. П. *Loeber* вважає, що ця думка несправедлива. Відповідно до статті 14 уніфікованого закону індосант, якщо немає застереження про протилежне, є гарантом акцептування. Це означає, що *sine oblige* індосант – не гарант. Відповідно положення параграфа 1 статті 54 не може застосовуватися до *sine oblige* індосантів. П. *Loeber* запропонував учасникам конференції зазначити це в звіті чи якимсь іншим чином.

П. SULKOWSKI (Польща) зазначив, що п. *da Matta* сказав, що відповідно до статті 45 можна вставити застереження «без протесту» у випадку з авалістом. П. *Sulkowski* дотримується думки, що не можна це робити, оскільки це ускладнить обіг векселя. Однак, оскільки це право було надано, важливо вставити в статтю 54 застереження про те, що аваліст може вказати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем. Негативні результати голосування учасників конференції не означають, що на це питання було отримано негативну відповідь. Питання можна передати на розгляд у редакційний комітет з метою привести статтю 45 у відповідність до статті 54.

П. *DECLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) погодився з пропозицією п. *Sulkowski*. Виправлення, запропоновані португальською делегацією, дуже важливі, тому заслуговують на увагу з боку учасників конференції. У результаті голосування за першим з них п. *da Matta* відкликав усі інші. Якщо п. *da Matta* згодний, представник Бразилії запропонує передати в редакційний комітет ті португальські виправлення, за якими голосування ще не проводилося. Цей комітет може подати їх на розгляд учасників конференції пізніше, якщо вважатиме за потрібне.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції проголосували за перше виправлення п. *da Matta*. Цю пропозицію було відхилено. Тому не можна одразу повертатися до неї. Проте якщо в ході другого читання учасники конференції візьмуть до уваги кожне з інших застережень, запропонованих п. *da Matta*, після того, як вони будуть розглянуті редакційним комітетом, комітет може запропонувати узяти їх до уваги, якщо буде час. Тому голова радить португальському представникові передати його пропозиції до редакційного комітету, який їх розгляне і передасть учасникам конференції під час другого читання, якщо вважатиме за потрібне.

П. *DA MATTA* (Португалія) подякував представникові Бразилії за його пропозицію, а також голові за те, що він ухвалив цю пропозицію.

Причина, з якої його виправлення були відкликані, полягала не в протесті проти процедури, прийнятої учасниками конференції, що можуть ухвалювати чи відхиляти будь-які виправлення, передані на розгляд. Навпаки, він має віддати належне як голові, так і учасникам конференції.

Статтю 54 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 56

Статтю 56 було прийнято в першому читанні.

Стаття 57

ГОЛОВА сказав, що японська делегація запропонувала виправлення до параграфа 2 для того, щоб зробити посилання щодо розписки.

Це виправлення здається логічним відповідно до принципу *eadem ratio eadem lex*. Учасники конференції, на його думку, можуть ухвалити його й передати для остаточного формулювання в редакційний комітет.

З цим застереженням японське виправлення було прийнято.

П. *GIANNINI* (Італія) зауважив, що відповідно до статті 31 аваліст несе таке саме зобов'язання, як особа, відносно якої він виступає гарантом. У параграфі 2 тієї самої статті обумовлено, що його зобов'язання дійсне, навіть коли з будь-якої причини, крім порушення форми, зобов'язання, ним гарантоване, стає недійсним.

У статті 57 також зазначено, що акцептант за допомогою інтервенції несе зобов'язання перед власником та індосантами, наступними після особи, на користь якої він зробив інтервенцію, так само, як остання, але не вказується (як це сказано

в статті 31 про аваліста), яке його становище в тому випадку, якщо зобов'язання більше не дійсне. Чи означає це, що в цій статті мається на увазі інше вирішення проблеми? Якщо це так, то п. *Giannini* попросив би пояснити, чому це рішення передбачається стосовно допоміжних боржників, які, на його думку, перебувають у такому самому становищі. Якщо, з іншого боку, рішення залишається незмінним, то до параграфу 1 статті 57 потрібно додати пропозицію з таким самим положенням, як у параграфі 2 статті 31.

ГОЛОВА сказав, що у французькому Торговому кодексі, а також у нідерландському кодексі положення параграфу 2 статті 31 не поширюється на інтервента. Однак він вважає, що потрібно використовувати принцип *eadem ratio eadem lex*. На перший погляд, пропозиція п. *Giannini* здається цілком логічною, але він запропонував дати учасникам конференції час подумати над нею і розглянути її на наступному засіданні.

З цим застереженням він запропонував учасникам конференції прийняти статтю 57 у цілому з японським виправленням.

Статтю 57 було прийнято в першому читанні з цим застереженням.

Стаття 58

П. *SOKAL* (Австрія) сказав, що в параграфі 2 цієї статті обумовлено, що сплата за допомогою інтервенції має здійснюватися не пізніше наступного дня після останнього дня, призначеного для укладання протесту про несплату. У британському праві немає подібного принципу. *Franz Klein* у своїй роботі зазначив, що немає достатніх причин для того, щоб схвалити цей принцип. У ході попередніх дискусій з цього питання було зазначено, що сплата за допомогою інтервенції, коли переказний вексель посилається в Європу через океан, може виявитися неможливою. Якщо, з іншого боку, бажано уникнути надмірного відтягування дати сплати, можна запровадити, відповідно до пропозиції *Klein*, спеціальне положення про переказні векселі, виписані в іншій країні, або збільшити період для сплати, який здається надто коротким.

П. *Sokal* хоче передати цю пропозицію на розгляд редакційного комітету.

ГОЛОВА сказав, що ця пропозиція буде записана в протоколі.

Статтю 58 було прийнято в першому читанні.

Стаття 59

П. *SOKAL* (Австрія) нагадав, що в параграфі 1 цієї статті зроблено посилення на протест про несплату. Але цей термін у його специфічному значенні застосовується до протесту про несплату, що складається проти переказного векселя, який не згадується в цьому параграфі, оскільки йдеться про протест через несплату за допомогою інтервенції. Відповідно до цієї частини тексту, справжній протест позначають просто словом «протест» замість «протесту про несплату пере-

казного векселя». У параграфі 2 цю фразу знову використовують у значенні протесту про несплату за допомогою інтервенції. В інтересах уніфікації потрібно змінити використані терміни. Австрійська делегація пропонує в параграфі 2 замість слів «у випадку відмови в протесті» написати «у випадку відсутності чи пред'явлення протесту». Це питання можна передати на розгляд редакційного комітету.

ГОЛОВА висловив думку, що, на перший погляд, таке виправлення не обов'язкове. Однак це питання буде передане у редакційний комітет, що його розгляне.

П. *SCHIMADA* (Японія) запропонував з метою узгодження цієї статті з параграфом 2 статті 55 додати в другий рядок параграфа 1 слова «у випадку потреби» та «з доміцилем у місці сплати».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що, з огляду на дуже тісний зв'язок між статтею 59 і статтею 55, текст яких ще не був сформульований остаточно, він пропонує проголосувати за статтю 59 із застереженням, що вона буде приведена у відповідність до статті 55.

ГОЛОВА повідомив, що учасникам конференції запропоновано сформулювати параграф 1 статті 59 так:

«Якщо вексель був акцептований за допомогою інтервенції або особа з доміцилем у місці сплати була зазначена для сплати у випадку потреби...».

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що це формулювання буде пов'язане зі статтею 55.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сумнівається щодо того, чи це додавати необхідно, оскільки в статті 59 уже сказано, що «власник має у місці сплати...».

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції проголосують за цю пропозицію на наступному засіданні.

ДВАДЦЯТЬ ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ

26 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. *J. Limburg*.

27. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПРОСТІ Й ПЕРЕКАЗНІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 57 (продовження)

ГОЛОВА повідомив, що італійська делегація пропонує доповнити статтю 57 положенням, ухваленим у Гаазі щодо аваліста. Воно стосується інтервента. Учасникам конференції відомо, що аваль дійсний навіть у тих випадках, коли не дійсне основне зобов'язання. П. *Giannini* запропонував надати таке саме право інтервенту, і на попередньому засіданні цю пропозицію голова сприйняв як цілком логічну. Однак він хотів дати учасникам конференції час подумати, і тому статтю 57 було ухвалено тільки попередньо.

Італійську пропозицію було прийнято. Статтю 57 було ухвалено в першому читанні за умови внесення редакційних виправлень.

Стаття 59 (продовження)

ГОЛОВА нагадав, що японська делегація запропонувала додати слова «у місці сплати» після слова «особи» у першому рядку.

П. *SCHIMADA* (Японія) пояснив, що ці слова мають бути вставлені після слів «у разі потреби», але він готовий підтримати і формулювання, яке запропонував голова.

Японське виправлення було прийняте одногосно.

ГОЛОВА звернув увагу редакційного комітету на два моменти: 1) вилучити слово «усі» у фразі «усі ці особи», оскільки мова може йти тільки про одну людину; 2) фразу «у місці сплати» вставити після слів «ці особи», щоб уникнути подвійності фрази «у місці сплати» («місце сплати», а не «замість сплати»).

Статтю 59 було прийнято в першому читанні.

Стаття 60

ГОЛОВА повідомив про пропозицію японської делегації замінити в параграфі 2 фразу: «Власник, що відмовив у цій сплаті, втрачає своє право регресу проти тих, хто в такий спосіб звільняється від зобов'язання» на наступну: «Власник, що відмовив у цій сплаті, втрачає своє право регресу проти особи, для якої здійснювалося акцептування за допомогою інтервенції, і проти її наступників».

Голова вважає, що значення залишилося тим самим, але формулювання японської делегації зрозуміліше.

П. *SCHIMADA* (Японія) пояснив, що слова в параграфі 2 статті 60 – «тих, хто в такий спосіб звільняється від зобов'язання» – означають «особу, для якої здійснювалося акцептування за допомогою інтервенції, і проти її наступників». Однак від зобов'язання звільняються індосанти, наступні після особи, для якої робилася сплата. Японська делегація, незважаючи на те, що вона розуміє параграф 2 статті 60 саме таким чином, вважає, що краще замінити його більш чітким і зрозумілим формулюванням.

П. *SULKOWSKI* (Польща) поставив запитання щодо цього виправлення. Якщо платник за неакцептованим чи несплаченим векселем не зазначений, але є інтервент, що пропонує сплату, чи зобов'язаний власник приймати платіж від третьої сторони, яка виступає інтервентом, але не зазначена як платник? Якщо відповідь стверджувальна, японську пропозицію не можна прийняти, оскільки в ній сказано, що «власник, який відмовив у цій сплаті, втрачає своє право регресу проти особи, для якої здійснювалося акцептування за допомогою інтервенції». Японська пропозиція припускає, що акцептування спочатку здійснюється за допомогою інтервенції, а це, принаймні, не обов'язково.

П. *ARCANGELI* (Італія) вважає, що це, очевидно, помилка і слово «акцептування» потрібно замінити словом «сплата».

ГОЛОВА погодився.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зробив висновок, що відповідь на запитання стверджувальна. Власник може відмовити, але в цьому випадку він втрачає своє право регресу.

ГОЛОВА запитав японську делегацію, чи згодна вона змінити своє виправлення, як запропонував п. *Sulkowski*, сформулювавши його в такий спосіб:

«Власник, що відмовив у цій сплаті, втрачає своє право регресу проти особи, для якої було зроблено сплату за допомогою інтервенції, і проти наступників цієї особи».

П. *SCHIMADA* (Японія) погодився з цим формулюванням.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що формулювання, запропоноване експертним комітетом, точніше й зрозуміліше.

ГОЛОВА відповів, що проект експертного комітету ідентичний японській пропозиції щодо юридичних наслідків. Він вважає, що пропозиція японської делегації не потребує великих зусиль для її розуміння.

Японське виправлення було відхилене 12 голосами проти 3.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) пояснив, що параграфи 2 і 3 статті 60 стосуються випадку, коли сплату зроблено, а не випадку, коли сплату не було запропоновано вчасно, тобто до закінчення періоду, передбаченого в параграфі 2 статті 58. У такому випадку власник також може мати право відмовити в сплаті, не ризикуючи втратити своє право регресу. З огляду на це, п. *Quassowski* пропонує виправити параграф 2 у такий спосіб:

«Власник, який відмовляє в сплаті, що не відповідає параграфу 1 статті 60 чи параграфу 2 статті 58, втрачає своє право регресу проти тих, хто в такий спосіб звільняється від зобов'язання».

ГОЛОВА не вважає, що це виправлення потрібне, оскільки в статті чітко сказано «власник, який відмовляє в цій сплаті», а це означає у сплаті, зроблений відповідно до умов статті 58.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що це не зрозуміло. Вислів «ця сплата» може означати будь-яку сплату.

ГОЛОВА запропонував, щоб задовольнити вимогу представника Німеччини, змінити статтю 60 у такий спосіб:

«Власник, який відмовляє в сплаті за допомогою інтервенції, втрачає своє право регресу проти тих, хто в такий спосіб звільняється від зобов'язання. Ця сплата має включати всю суму, що має сплатити сторона, для якої вона здійснюється».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) погодився з цим виправленням.

ГОЛОВА запитав п. *Percerou* як керівника експертного комітету, чи згодний він з нею.

П. *PERCEROU* (Франція) не погодився зі зміною порядку параграфів.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) вважає, що початкове формулювання було кращим і зрозумілішим. Коли в параграфі 2 було сказано «власник, який відмовляє в цій сплаті», було зрозуміло, що це означає не будь-яку сплату, а сплату, про яку йдеться в статті 58.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що коли в параграфі 1 сказано «власник, що відмовляє в платежі», мається на увазі посилання на параграф 2 статті 58. Зрозуміло, що йдеться про сплату, запропоновану не пізніше наступного дня після останнього дня, наданого для укладання протесту. Таким чином, зв'язок між статтею 58 і 60 очевидний.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) вважає, що в тексті, запропонованому головою, немає переваг. Однак він не буде наполягати на збереженні тексту експертного комітету.

П. *SCHMIDT* (Міжнародна торговельна палата) поцікавився, чи не краще вирішити в статті 60 питання про часткову сплату за допомогою інтервенції. З огляду на той факт, що з принципом часткової сплати погодилися в статті 38, можна також дозволити часткову сплату за допомогою інтервенції, на користь якої можна висунути ті самі аргументи, що були висловлені в ході дискусії по статті 38. Тому п. *Schmidt* рекомендує учасникам конференції привести статтю 60 у відповідність до статті 38, що можна зробити, додавши параграф 3 до статті 60.

ГОЛОВА звернув увагу на той факт, що на Гаазькій конференції експерти свідомо зробили це розрізнення. У статті 38 обумовлено, що «власник не може відмовити в частковій сплаті». Це стосується акцептанта, але не інтервента. Однак якщо учасники конференції захочуть ухвалити інше рішення, вони можуть це зробити.

П. *GIANNINI* (Італія), уважно вивчивши цю главу разом з п. *Arcangeli*, який зробив класичне дослідження в цій сфері, дійшов висновку, що в цю главу ввійшло так багато положень, що вони могли б стати ще однією конвенцією. Тому п. *Giannini* вважає, що до цієї частини уніфікованого закону доцільно включити якнайменше спеціальних правил. У ній необхідно розглядати проблеми загального характеру. Якщо буде ухвалене протилежне рішення, це означає, що потрібно негайно укласти конвенцію з питань інтервенції.

ГОЛОВА цілком погодився з п. *Giannini*. Він також зробив зауваження загального характеру і звернув увагу учасників конференції на той факт, що в частині тексту про сплату за допомогою інтервенції розглядається ідея платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, а також ідея інтервента, при цьому між ними не робиться розрізнення. Було прийнято кілька виправлень, серед яких італійське виправлення про те, що учасники конференції мають повернутися до статті 55 гаазького тексту з деякими змінами. Коли учасники конференції розглядатимуть цю главу в другому читанні, вони зрозуміють, що усе, що стосується інтервента у вузькому значенні цього терміна, не стосується платника за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта, якщо тільки не буде ухвалено принцип про те, що платник за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта також є інтервентом. Однак цей принцип було спростовано. Тому він звернувся до редакційного комітету з проханням провести більш чітку межу між платником (за неакцептованим чи несплаченим векселем за дорученням трасанта чи індосанта) й інтервентом.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловився за текст, укладений експертами, оскільки вважає, що не можна визначити сферу дії виправлення так швидко. Очевидно, німецька делегація буде задоволена текстом статті в її нинішньому формулюванні, тому вносити будь-які зміни до закону немає потреби.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) запропонував перенести параграф 1 статті 60, складеної експертами, у кінець статті 58, де він буде параграфом 3. Тоді стаття 60 складатиметься тільки з параграфа 2, який можна сформулювати так:

«Власник, який відмовляє в сплаті, запропонованій згідно з усіма умовами, обумовленими у статті 58, втрачає своє право регресу проти тих, хто в такий спосіб звільняється від зобов'язання».

П. *SULKOWSKI* (Польща) віддає перевагу пропозиції голови, що полягає в зміні порядку параграфів статті 60.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції ухвалити статтю 60 у запропонованій ним формі з застереженням, що вона може бути переглянута ще раз під час другого читання.

З цим застереженням статтю 60 було прийнято в першому читанні.

Стаття 61

П. *SHIMADA* (Японія) нагадав учасникам конференції про пропозицію японської делегації зробити в цій статті застереження щодо квитанції.

ГОЛОВА не вважає, що це застереження необхідне, тому що в цій статті йдеться про те, що сплата за допомогою інтервенції має бути засвідчена розпискою, даною на переказному векселі.

П. *SHIMADA* (Японія) відкликав свою пропозицію.

Статтю 61 було прийнято в першому читанні.

Стаття 62

П. *DA MATTA* (Португалія) зазначив, що в параграфі 1 статті 62 сказано: «особа, яка платить за допомогою інтервенції, підлягає суброгації стосовно прав власника проти особи, для якої він платить...». Суброгація особи, що платить за допомогою інтервенції, стосовно прав власника доводиться тільки *pleno jure* і за допомогою закону. Таким чином, особа, яка сплатила за допомогою інтервенції, стає кредитором у вексельному праві і відповідно має вважатися автономним кредитором, що здійснює право, яке було йому надано незалежно від того факту, що він суброгує стосовно власника. Таким чином, це питання суброгації в сфері вексельного права, в якому основним є зміст документа, а не особистий статус власника, який отримав сплату. Тому особисті заперечення, що можуть бути висунуті проти власника, не можуть висуватися проти інтервента.

П. *da Matta* вважає, що параграф 1 статті 62 потрібно виправити, додавши слово «вексельно» чи точніше формулювання, ніж те, котре міститься в ньому на даний момент. Прислівника «вексельно», звичайно, немає у французькій мові, але можна прийняти таке формулювання: «Особа, що платить за допомогою інтервенції, підлягає суброгації щодо прав власника, які виникають з векселя, проти сторони...».

П. *da Matta* вважає, що слід уточнити: тут ставиться питання про суброгації у вексельному праві, а не суброгації в загальному праві.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) погодився з тим, що суброгація існує у вексельному праві: власник стає автономним кредитором. Він запропонував редакційному комітету пояснити цей пункт у звіті. Крім того, можна додати в параграф 1 статті 61 положення, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, суброгує у такий самий спосіб щодо прав проти акцептанта. Таке положення є в чехословацькому й німецькому законах. Тому доцільно усунути можливі сумніви щодо цього.

ГОЛОВА також вважає, що слова «вексельно» немає у французькій мові. Він згоден, що коли особа робить суброгацію в цьому відношенні, вона може робити це тільки з погляду вексельного права. Суброгація є різновидом новації. Однак якщо п. *da Matta* наполягає на уточненні, ніхто не буде проти формулювання: «Особа, що платить за допомогою інтервенції, підлягає суброгації стосовно прав, що передбачені для власника у векселі, проти сторони...».

Португальське виправлення з цією зміною було ухвалене.

ГОЛОВА зазначив, що п. *Hermann-Otavsky* не висунув офіційну пропозицію щодо основного права проти акцептанта.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) вважає, що цілком достатньо, якщо редакційний комітет зазначить у своєму звіті, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, що суброгується стосовно прав власника проти гарантів, отримує основне право проти акцептанта; у німецькому і чехословацькому законах це обумовлено в прямій формі.

ГОЛОВА зазначив, що в гаазькій системі й системі експертів сказано, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, здійснює суброгацію щодо прав власника проти сторони, для якої вона платить «і проти сторін, що мають перед нею зобов'язання». Акцептант не є стороною, що несе перед нею зобов'язання.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що можна додати слова «і проти акцептанта, якщо такий є».

ГОЛОВА не погодився, оскільки такого положення немає ні в гаазькій системі, ні в системі експертів. Незважаючи на те, що така система може існувати в якомусь із законодавств, це ще не є причиною для того, щоб приймати її.

Відповідаючи п. *Gutteridge*, який запитав, чи відповідає щодо цього англійський текст французькому, голова сказав, що, на його думку, різниці немає. Якби відповідно до статті 54 акцептування за допомогою інтервенції не могло бути зроблене на користь акцептанта, чехословацька пропозиція була б цілком виправданою і тоді потрібно було б вказати акцептанта в статті 62. Однак було ухвалене протилежне рішення.

Чехословацька делегація запропонувала записати в параграфі 2 статті 54 «хто робить інтервенцію для сторони, проти якої може бути висунутий регресний по-

зов» замість «хто робить інтервенцію для особи, яка підписалася». Додатковим аргументом є той факт, що для акцептанта інтервенція робитися не може. Однак чехословацька делегація тепер бажає знову включити акцептанта.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) не бачить тут протиріччя. Кому може належати основне право проти акцептанта? Відповідно до статті 61 особа, що платить за допомогою інтервенції, вважається кредитором. Якби були якісь сумніви щодо цієї інтерпретації, п. *Hermann-Otavsky* запропонував би виправлення.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував п. *Hermann-Otavski* викласти свою точку зору в редакційному комітеті.

ГОЛОВА сказав, що не пропонує учасникам конференції негайно прийняти рішення щодо питання про те, чи варто включати акцептанта в статтю 62. Питання розглядатиметься у редакційному комітеті. На його думку, в англійському тексті немає істотної різниці. Тому він запропонував прийняти параграф 1 статті 62.

Параграф 1 статті 62 було прийнято у першому читанні.

Стаття 62, параграф 2

Параграф 2 статті 62 було прийнято у першому читанні.

Стаття 62, параграф 3

ГОЛОВА висловив думку, оскільки в тексті йдеться про те, що «перевага надається сплаті, що звільняє від найбільшої кількості зобов'язань», то вибір залишається за власником.

П. *PERCEROU* (Франція) наголосив, що власник зобов'язаний вибрати інтервента, що звільняє від зобов'язання найбільшу кількість осіб.

ГОЛОВА запитав, чи може інтервент знати, що саме він звільняє від зобов'язання найбільшу кількість осіб?

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, якщо хтось бажає виступити як інтервент з боку індосанта і якщо інша особа бажає виступити як інтервент з боку попереднього індосанта, то в цьому випадку інтервентом, що звільняє від зобов'язання більшу кількість осіб, буде другий інтервент; інший має поступитися йому.

Параграф 3 статті 62 було прийнято у першому читанні.

Статтю 62 у цілому було прийнято в першому читанні.

РОЗДІЛ 9. ЧАСТИНИ КОМПЛЕКТУ Й КОПІЇ

1. ЧАСТИНИ КОМПЛЕКТУ

Стаття 63

ГОЛОВА подав на розгляд чехословацьке виправлення, відповідно до якого пропонується вилучити слова, додані експертним комітетом.

П. *SRB* (Чехословаччина) на підтримку свого виправлення процитував наступні зауваження свого уряду:

«Потреба вказувати в тексті інструмента кількість випущених частин може призвести до плутанини. Так, може бути випущено кілька частин і, крім однієї, в усіх буде зазначено їх кількість. Це призведе до абсурдного результату, коли всі ті частини, у яких відповідно до законодавства зазначену кількість випущених частин, вважатимуть окремими переказними векселями. Крім того, параграф 3 статті 63 гаазького проекту дуже корисний, і якщо він буде збережений, то це дасть змогу запобігти можливості виникнення труднощів».

Для того щоб уникнути цих труднощів, чехословацький уряд пропонує вилучати слова, що були додані експертами.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) підтримав чехословацьке виправлення, оскільки воно відповідає сіамському праву й практиці, а також являє собою компроміс між англійською й континентальною системами.

ГОЛОВА висловив думку, що це технічне питання, і поцікавився, чи можна зробити це виправлення? Якщо вилучити слова, додані експертами, це тільки ускладнить ситуацію. Якщо буде ухвалене чехословацьке виправлення, особа, яка має вексель з номером «5», не буде знати, скільки існує частин, і виправлення ніяк не допоможуть визначити номер векселя.

Інша справа, якщо прибрати нумерацію, буде відома кількість векселів.

П. *SOKAL* (Австрія) сказав, що австрійська делегація погоджується з думкою експертів про те, що в кожній частині переказного векселя, випущеного в кількох частинах, крім її номера, має бути зазначено кількість випущених частин. Однак потрібно сформулювати закон так, щоб у тексті інструмента чітко вказувалася не тільки кількість випущених частин, а й номер конкретного інструмента. Це можна висловити так:

«Ці частини мають бути пронумеровані в самому тексті інструмента; крім того, має бути зазначено кількість випущених частин».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) звернув увагу учасників конференції на те, якщо буде прийнято текст експертів, потрібно буде дотримуватися думки експертів і вилучити параграф 3 статті 63 гаазького тексту. Це призведе до того, що власник

буде позбавлений права зажадати передачі декількох частин. Однак це право має велике практичне значення. Тому п. *Quassowski* цікавиться, чи є бажаною зміна, запропонована експертами?

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що в гаазькому тексті передбачається тільки одна формальність, тоді як у тексті експертів потрібно виконання двох. Одна з цих формальностей, на думку чехословацької делегації, не потрібна.

ГОЛОВА віддав перевагу зазначенню кількості випущених частин, оскільки ця формальність корисніша.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував, щоб учасники конференції, з огляду на зв'язок між цими двома текстами, одночасно обговорили параграфи 2 і 3 гаазького проекту. Це потрібно для того, щоб виявити, чи готові учасники конференції, прийнявши текст експертів, відмовитися від права власника на вимогу визначеної кількості дублікатів навіть після випуску переказного векселя.

ГОЛОВА не заперечив проти дискусії по другій частині чехословацької пропозиції, відповідно до якої в закон варто включити параграф 3 гаазького тексту, який експертний комітет пропонує вилучити.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив ті причини, з яких експерти вимагають, щоб у кожній частині документа зазначалася кількість випущених частин. Коли певна особа бере переказний вексель для дисконту, вона зазвичай бажає, щоб у неї були усі випущені частини, щоб уникнути ситуації, коли доведеться змагатися з власником іншої частини. В іншому випадку становище власника векселя буде непевним. Для того щоб бути упевненим, він має знати, скільки частин векселя було випущено.

Це основна причина того, що надійшла пропозиція експертів, яку п. *Percerou* вважає надзвичайно важливою. Можливо, у даному тексті цю ідею сформульовано не найкращим чином. Для того щоб сформулювати її точніше, порадившись з п. *Giannini* й іншими членами італійської делегації, п. *Percerou* пропонує такий текст:

«Ці частини мають бути пронумеровані, і в кожній з них у самому тексті документа, крім її номера, має бути зазначено кількість випущених частин».

Очевидно, чехословацька делегація побоюється, що відсутність номера на одній з частин призведе до того, що кожна з них вважатиметься окремим переказним векселем. З двох запропонованих формальностей – зазначення на кожній частині кількості випущених частин і нумерація кожної частини – перша більш важлива. П. *Percerou* визнає, що у випадку пропущеного номера на одній з частин, буде надмірним застосовувати ті санкції, що передбачені в тексті. Ці санкції можуть бути обмежені тільки випадком, коли не зазначено кількість випущених частин, і в законі можна сказати: «Якщо не зазначено кількість випущених частин, кожна з них вважається...» замість «за відсутності». Таким чином, у статті не йтиметься про випадок, коли частину не було пронумеровано внаслідок неувважності.

П. *Percerou* вважає, що на практиці потрібно на кожній частині вказувати кількість випущених частин, інакше обіг векселя не буде надійним.

ГОЛОВА зазначив, що експерти запропонували вилучити параграф 3 цієї статті як такий, що не має практичного значення з урахуванням того, що його положення підвищать нестійкість становища власника.

Він поставив на голосування чехословацьке виправлення про те, щоб вилучити слова «і... варто вказати кількість випущених частин» з параграфа 2.

Виправлення було відхилене 12 голосами проти 11.

Параграф 1 статті 63 було прийнято у першому читанні.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції прийняти пропозицію п. *Percerou* і сформулювати параграф 2 у такий спосіб:

«Ці частини мають бути пронумеровані, і в кожній з них у самому тексті документа, крім її номера, має бути зазначено кількість випущених частин. Якщо не зазначено кількість випущених частин, кожна з них вважається окремим переказним векселем».

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) запропонував для чіткості та ясності тексту сформулювати останню пропозицію так:

«Якщо не зазначено кількість випущених частин на одній з них, то ця частина вважається окремим переказним векселем».

Він сказав, якщо випущено, наприклад, чотири частини, і цю формальність пропущено на одній із них, то відповідно до тексту, запропонованого п. *Percerou*, буде не зрозуміло, чи варто вважати, що мається чотири переказних векселі чи тільки два.

П. *PERCEROU* (Франція) погодився з текстом, запропонованим п. *de la Vallee Poussin*.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) запитав, чи варто розуміти це так, що санкції не передбачені для випадку, якщо кількість не зазначена в одній частині?

ГОЛОВА відповів ствердно і додав, що законне положення, у якому не передбачається санкція, не має значення.

Параграф 2 статті 63 у зміненому вигляді було прийнято у першому читанні.

ГОЛОВА поцікавився, чи наполягає чехословацька делегація на пропозиції повернутися до параграфа 3 гаазького тексту.

П. *SRB* (Чехословаччина) відкликав свою пропозицію. Параграф 3 Гаазької конвенції несумісний з параграфом 2, щойно ухваленим учасниками конференції.

Статтю 63 у цілому було прийнято в першому читанні.

Статті 64 і 65

Статті 64 і 65 були прийняті в першому читанні.

2. КОПІЇ

Стаття 66

ГОЛОВА нагадав, що японська делегація пропонує, щоб відповідно до статті 66 власник мав змогу зробити тільки одну копію переказного векселя, але, незважаючи на це, якщо буде визнане право на кілька копій, варто було б прийняти положення, схоже з положенням, що міститься в статті 64.

Це не офіційне виправлення, а, швидше, рекомендація.

П. *SHIMADA* (Японія) вважає, що можливість випуску кількох копій може призвести до зловживання. Тому він пропонує дати дозвіл на виготовлення лише однієї копії. Проте якщо учасники конференції не погодяться з його точкою зору, японська делегація хотіла б, щоб у статтю 66 було вставлене положення, схоже з положенням, що міститься в статті 64.

ГОЛОВА запитав учасників конференції, чи згодні вони з принципом, згідно з яким власник має право зробити тільки одну копію переказного векселя.

Оскільки жодна делегація не підтримала пропозицію, висловлену японською делегацією, голова констатував, що її було відхилено.

Він зауважив, що в цьому випадку японська делегація попросила включити в статтю положення, схоже з положенням, що міститься в статті 64. Однак голова вважає, що в даному випадку йдеться про зовсім іншу ситуацію. У статті 64 йдеться про частини, а в статті 66 – про копії. Існує велика різниця між частинами і копіями. Чи наполягає японська делегація на своєму виправленні?

П. *SHIMADA* (Японія) відповів негативно.

ГОЛОВА запитав п. *Percerou* як голову експертного комітету, чи не краще поставити лапки наприкінці параграфа 2 біля слів «щодо цієї копії», як це було зроблено в 1910 р.

П. *PERCEROU* (Франція) погодився з цією пропозицією.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) зазначив, якщо копія індосована і на оригіналі є індосаменти, що виникають за індосаменами, на яких закінчується копія, не можна буде довідатися, які індосаменти є більш ранніми, а які більш пізніми. Таким чином, не буде тієї необхідної узгодженості між оригінальним векселем і копією.

ГОЛОВА сказав, що перевага надається оригіналу. Якщо на оригіналі є пізніші індосаменти, яких немає на копії, то автентичним вважається оригінал.

П. GRONVALL (Фінляндія) зазначив, якщо на оригіналі є індосаменти пізніші, ніж ті, на яких закінчується копія, і яких немає на копії, це може завдати шкоду правам власника копії.

ГОЛОВА відповів, що в будь-якому випадку оригінал є автентичним. Не можна передбачати все, що може трапитися. Очевидно, може трапитися так, що копія не повністю відповідає оригіналу. У цьому випадку автентичним є саме оригінал. Звичайно, власник копії може мати збитки внаслідок цього, але це вже питання звичайного чи цивільного права. Він може претендувати на відшкодування збитку.

Статтю 66 у цілому, з додаванням слів «тільки щодо цієї копії», було прийнято в першому читанні.

Стаття 67

ГОЛОВА повідомив про два виправлення, запропоновані югославською делегацією. Перше полягає в додаванні слів «...чи гарантується авалем» після слова «індосується» у параграфі 2.

П. EISNER (Югославія) вважає, що це запитання стосується редагування, тому що відповідно до параграфа 3 статті 66 копію можна не тільки індосувати, а й гарантувати за допомогою авалу. Відповідно потрібно зазначити в параграфі 3 статті 67 право регресу також проти особи, що надає аваль.

Перше югославське виправлення було прийнято.

ГОЛОВА сказав, що в другому югославському виправленні пропонується доповнити параграф 3 так:

«Копія недійсна, якщо в ній не зазначено особу, що володіє оригіналом».

П. EISNER (Югославія) пояснив, що в «*Allgemeine Deutsche Wechselordnung*» і законах про переказні векселі є правило про те, що копія також дійсна в тому випадку, якщо в копії не зазначено особу, що володіє оригіналом інструмента. Це правило призвело до виникнення суперечок у питанні про те, чи може бути представлена до акцептування чи сплати тільки копія. Для того щоб уникнути суперечок, було б бажано сформулювати чітке правило про зворотне, тобто про те, що копія недійсна, якщо в ній не зазначено особу, яка володіє оригіналом.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) вважає, що немає причин оголошувати недійсною копію, в якій не зазначено особу, що володіє оригіналом інструмента. Якщо в копії це не зазначено, то відповідно до параграфа 2 статті 67 за цією копією неможливий протест, а власник може укласти звичайний протест у випадку відсутності акцептування чи несплати за оригіналом. Однак копія втрапить своє

значення. Власник може використовувати копію, щоб індосувати вексель. Його не можна позбавляти цього права. Це основне право власника копії і основна ознака копії, яку потрібно зберегти.

За подібних обставин п. *Quassowski* не може підтримати югославську пропозицію і наполягає на збереженні тексту експертів.

Друге югославське виправлення було відхилене.

Статтю 67 у цілому було прийнято в першому читанні.

Розділ 10. ПІДРОБКА І ВНЕСЕННЯ ЗМІН

Стаття 68

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що нова стаття 68 обговорювалася під час розгляду статті 7. Тоді ж було порушено питання про зміну заголовка.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що редакційний комітет розглянув питання і закрив його. Питання стосувалося тільки підробки, оскільки вона пов'язана з випуском векселя, а внесення змін може бути зроблене тільки після випуску.

Стаття 69

Статтю 69 було прийнято в першому читанні.

ДВАДЦЯТЬ ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ

27 травня 1930 року, 10:30

Голова: п. J. Limburg.

28. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ПЕРШЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 70

ГОЛОВА вніс на розгляд пропозицію чехословацької делегації обмежити період, обумовлений в параграфі 2, шістьма місяцями.

П. *SRB* (Чехословаччина) пояснив, що в чехословацькому законі про переказні векселі в частинах 81 і 82 запропоновано, що будь-який позов проти сторін, що мають зобов'язання і підлягають регресному позову, забороняється після закінчення терміну в три місяці. Однак, якщо переказний вексель підлягає сплаті не в Європі, чи позивач живе не в Європі, то позови забороняються після шести місяців. У че-

хословацькому законодавстві цей період є достатнім, і на практиці до цього часу проти нього не було висунуто заперечень. П. *Srb* розуміє, що деякі делегації можуть вважати, що період у три місяці буде надто коротким, і тому він готовий погодитися на період у шість місяців у параграфі 3. З іншого боку, такий період буде достатнім для позовів, про які йдеться в параграфі 2, і немає потреби обумовлювати період тривалістю в рік.

Ця пропозиція впливає з бажання уніфікувати ці періоди, і в такий спосіб спростити положення статті 70.

П. *NAMITKIEWICZ* (Польща) зробив деякі зауваження.

У параграфах 2 і 3 статті 70 не зрозуміло, чому власник, який висуває регресний позов проти трасанта й індосантів, може висувати позов протягом року, тоді як індосанту надається період тільки в шість місяців проти тих самих осіб. Ця різниця в наданих періодах не виправдана. Якість кредитора не повинна визначати тривалість проміжку часу, після закінчення якого позов висувати забороняється. Мабуть, визначальним чинником у законі про переказні векселі має бути якість боржника і характер його зобов'язання.

Ця різниця в тривалості періодів, після закінчення яких забороняється виконувати процесуальні дії, з одного боку, щодо акцептанта, а з другого, щодо трасанта й індосантів, виправдана становищем боржників. Якщо припустити, що акцептант неплатоспроможний і перебуває в складній ситуації, він має будь-яким способом зробити так, щоб його кредитор, власник дочекався моменту, коли його фінансове становище поліпшиться. Цей момент може бути віддалений від дня закінчення терміну сплати, і, припустимо, що він настане через три роки після настання терміну сплати. Таким чином, власнику пропонується чекати три роки, що досить довго, замість того, щоб за допомогою процесуальних дій скористатися в короткий час правом на позов. З іншого боку, ця презумпція неплатоспроможності не існує щодо індосантів і трасанта. Навпаки, передбачається, що вони самі зацікавлені в тому, щоб заборгованість була погашена якомога швидше.

Різниця в періодах, упродовж яких проти гарантів і трасанта мають бути висунуті позови, з логічної точки зору не виправдана. У цьому відношенні уніфікований закон не спирається на німецький закон, у якому в статтях 78 і 79 надається загалом один період у три місяці як щодо регресного позову з боку власника, так і з боку гаранта, що сплатив вексель або проти якого був висунутий позов.

Тому п. *Namitkiewicz* висловився за уніфікацію періодів, про які йдеться в параграфах 2 і 3 статті 70.

Щодо тривалості періоду, то, мабуть, трьох місяців недостатньо, якщо не передбачається зробити які-небудь винятки, як, наприклад, у німецькому законі виключені випадки, коли вексель підлягає сплаті не в континентальній Європі.

Тому буде справедливо вказати період у шість місяців для усіх випадків. Однак, якщо врахувати всі можливі комбінації, що, наприклад, розглядаються в німецькому законі, було б справедливо продовжити цей період до одного року, як це зроблено в японському законі (Торговий кодекс 1899 р.). Таким чином,

пропозиція представника Польщі полягає в тому, щоб встановити стосовно власника й індосанта, що сплатив за векселем чи проти якого був висунутий позов, період в один рік.

П. *Namitkiewicz* додав, що вислів «*sued*» (англ. – відповідати в суді) наприкінці параграфу 3 не досить виразний. Його варто замінити фразою, запропонованою Міжнародною торговельною палатою, і сформулювати кінець статті так: «Або з дня, коли відповідач був викликаний у суд, або коли вперше був пред’явлений позов».

Можливі випадки, коли індосанта можуть занадто пізно повідомити про те, що проти нього висунутий позов, особливо у випадку його відсутності. Індосант змушений буде сплатити за векселем, не маючи при цьому права регресу проти його попередників, оскільки визначений період минув.

Цієї ситуації можна уникнути, якщо обумовити, що цей період відраховується тільки з дня, коли відповідача викликано до суду, чи коли вперше пред’явлено позов, наприклад, якщо кредитор подав судді клопотання про банкрутство.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав учасникам конференції історію цього питання. Італійська делегація шкодує, що після 20 років дискусій із приводу гаазького проекту в уніфікованому законі не було порушене питання про право давнини. Невирішеними залишаються два питання, що мають велике практичне значення.

Перше питання було порушене експертами у формі зауваження в статті 71, що, по суті, зводиться до статті 16 Гаазької конвенції, де говориться, що кожна держава визначає у своєму законодавстві причини переривання і продовження терміну давнини. На практиці проти кредитора, що вважає, що термін давнини позову продовжується чи переривається відповідно до місцевого закону, можуть бути висунуті заперечення в іноземному суді. Ще більше труднощів виникне після прийняття уніфікованого закону, оскільки особам, які дотримуватимуться його, буде складно знайти правильний компроміс між положеннями внутрішнього закону, що є цілком національним, і законами, прийнятими відповідно до уніфікованого закону. П. *Jitta* запропонував вилучити стосовно переказних і простих векселів всі особисті причини продовження терміну давнини і погодитися, що тільки позови, пред’явлені в суді, чи позови, пред’явлені відповідно до закону у відповідних установах, мають розглядатися як закінчення терміну.

Експерти не погодилися з думкою п. *Jitta*, але і не запропонували інше рішення. Можливо, вони вважають, що проблема термінів давнини залишається на розгляд національних законів. Така думка цілком зрозуміла, але п. *Giannini* вважає, що учасники конференції мають розглянути проблему, вирішити яку обов’язково потрібно з огляду на вимоги сучасного світу. Саме ця проблема спричиняє великі труднощі на практиці.

Інше питання – ще серйозніше – стосується наслідків терміну давнини. Німецька делегація запропонувала знову ввести текст статті 13 Гаазької конвенції. Це було зроблено. Відповідно наслідки терміну давнини позову повністю визначаються у національному законі. Тобто у країнах, законодавство яких засновано на англійському праві, таке підтвердження може відновити позов. Відповідно до

німецького права, позов може бути пред'явлено проти трасанта, тому що дозволено процедуру стосовно безпідставного придбання майна, і саме щодо цього питання німецька делегація просила зробити застереження. Нарешті, у законах деяких країн сказано, що інші позови є доповненням до позовів, що виникають з переказного векселя. Очевидно, відповідь може бути така: у цьому випадку питання виходить за рамки вексельного права. Однак цей аргумент себе не виправдовує. П. *Giannini* нагадав, що в німецькій теорії позов через безпідставне придбання майна правильно визначається як те, що було залишено за межами позову у вексельному праві й було заборонено терміном давнини. Він обмежиться тим, що зверне увагу на проблему. Замовчування цих питань в уніфікованому законі не допоможе ні комерції, ні обороту переказних векселів. Чи вважають учасники конференції, що в даний момент не можна знайти рішення? П. *Giannini* так не вважає. Проте, якщо така думка учасників конференції, італійська делегація погодиться з нею, але вона вважає цю проблему однією з тих, які залишаються відкритими. На наступній конференції Італія виявиться правою. На шляху до уніфікації народи світу мають бути задоволені новими можливостями, й італійська делегація констатує, що ці можливості нині справді є. Однак цей рух не зупиниться на конвенції.

Проте деякого прогресу можна досягнути і в самій конвенції, якщо учасники конференції приймуть кілька правил. Наприклад, щодо параграфів 2 і 3 статті 70 має бути прийнято інститут погашувальної давнини, як це було зроблено у Варшаві в Міжнародній конвенції про Міжнародний авіатранспорт. Переваги такої інституції очевидні, і п. *Giannini* обмежиться тим, що внесе цю пропозицію на розгляд учасників конференції.

ГОЛОВА запитав італійську делегацію, чи хоче вона подати офіційну пропозицію про те, щоб замінити термін давнини позову погашувальною давниною.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що учасники конференції мають вирішити, чи погодяться вони з ним. Якщо учасники конференції з ним згодні, то формулювання може укласти редакційний комітет. Однак його пропозиція є офіційною і містить той мінімум, про який просить італійська делегація.

ГОЛОВА повідомив про наявність чехословацького виправлення.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що в законі про термін «давність позову» є тенденція до врегулювання за принципом погашувальної давнини. Очевидно, деякі питання можна було б вирішити більш успішно, якби принцип погашувальної давнини було прийнято за відправну точку. Однак є кілька інших питань, які варто детально обговорити. Можливо, їх розгляне підкомітет. Ці питання є дуже важливими і цікавими, тому вони заслуговують на уважне вивчення.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку: якщо питання про визначення причин переривання і призупинення терміну давнини позову, а також наслідків такого терміну давнини буде залишено на розгляд у національних законодавствах, то,

безсумнівно, як відзначив п. *Giannini*, це призведе до невизначеності в міжнародних відносинах з приводу переказних векселів.

Якщо, з іншого боку, термін «давність позову» буде замінено висловом «погашувальна давнина», це означатиме занурення в невідомість: спочатку потрібно буде визначити, у чому полягає різниця між цими двома поняттями, і уважно їх вивчити.

Швидше за все, це питання майбутнього. Можливо, воно потребуватиме скликання нової конференції з метою уніфікації національних законодавств. Але в даний момент навряд чи можна реально врегулювати його, і тому найпростіше дотримуватися існуючих положень уніфікованого закону.

Експерти усвідомили, що проблема є, нинішній стан справ далекий від ідеалу, але вони не схильні повертатися до гаазького тексту, і п. *Percerou* вважає, що на даний момент краще дотримуватися цього положення.

П. *ARCANGELI* (Італія) пояснив, що його делегація висунула загальне питання. П. *Percerou* розглянув моменти, пов'язані з погашувальною давниною в порівнянні з давниною позову. Можливо, учасники конференції зможуть сконцентрувати свою увагу тільки на одному моменті – щодо способів переривання і припинення позовів.

Зазвичай це найскладніше питання; до того ж, це призведе до ще більших сумнівів на практиці, бо, якщо це питання залишити на розгляд національних законодавств, ситуація в кожній окремій країні буде надзвичайно скрутна, оскільки не буде відомо, маєть ще право на позов чи ні. Ця невизначеність може існувати протягом тривалого часу, оскільки може бути кілька способів переривання, і вони можуть стосуватися різних сторін, що мають зобов'язання.

Для того щоб спростити принципи й забезпечити кредиторів і боржників, чи не краще уніфікувати принцип і обумовити, способи переривання, що вважатимуться універсальними? Можна, наприклад, обумовити, що сам по собі акт судової влади і банкрутство є законними способами переривання. Це, звичайно, вплине на деякі законодавства, але дасть змогу розв'язати проблему, що є однією з найбільш важливих у всьому питанні про переказні векселі.

Італійська делегація готова обмежити свою пропозицію тільки правилом, призначеним для врегулювання даного питання.

ГОЛОВА вважає, що дуже складно прийняти рішення щодо італійської пропозиції в ході цієї конференції. Сама італійська делегація довела це, оскільки обмежила свою первинну пропозицію – замінити давнину позову погашувальною давниною – новою пропозицією, мета якої полягає в частковому врегулюванні причин переривання.

Навіть якби в учасників конференції було ще п'ять чи шість днів, щоб працювати тільки над цим питанням, було б непросто дійти згоди. Можливо, делегації не готові обговорювати його. Наприклад, сам голова взяв із собою гаазький закон про переказні векселі, але не брав Цивільний кодекс, у якому розглядається питання про переривання і призупинення давнини позову і питання про розбіжність між останньою і погашувальною давниною.

Щодо загальної проблеми, п. *Giannini*, безумовно, має рацію. Це питання не розглядається, але, мабуть, усі уряди згодні з цим, оскільки вони не зробили зауваження щодо того, що повинно бути врегульоване питання про розбіжність між погашувальною давниною і давниною позову. Відповідно вони всі згодні – чи, скоріше, були згодні – із системою експертів.

Щодо самої проблеми: розглядаючи її з погляду чинного права, голова вважає, що немає аргументів на користь погашувальної давнини. Це питання приватного права, а позови, які є вексельними, залишаються позовами і підлягають давнині позову.

Погашувальну давнину було введено тільки для того, щоб усунути труднощі, пов'язані з призупиненням і перериванням давнини позову. Ймовірно, це буде вирішено в майбутньому, а нинішній розгляд цього питання – це імпровізація, і він вважає, що він не може бути вирішений на даний момент.

Спосіб, запропонований п. *Arcangeli*, привабливий. Було б цікаво спробувати обумовити, що єдиною причиною переривання давнини позову, дозволеної в уніфікованому законі, є розгляд випадку в суді, але тут потрібно подумати. У цьому випадку припинить існування переривання давнини позову в результаті письмового визнання вексельного боргу чи переривання давнини позову в результаті часткової сплати.

Голова не впевнений, що можна прийняти таке рішення на даний момент, але вирішувати це мають учасники конференції.

Очевидно, серйозна прогалина існуватиме і далі, але краще відкласти розгляд цього питання до наступної конференції.

Голова нагадав учасникам конференції, що п. *Giannini* від імені італійської делегації вніс рекомендацію про поручительство і страхування вексельних боргів. Питання, що виникло на даний момент, мабуть, набагато важливіше, і, можливо, італійська делегація може замінити свою рекомендацію іншою, із проханням до Міжнародного інституту приватного права вивчити питання про призупинення і переривання давнини позову і погашувальної давнини.

Це уявляється важливішим.

Голова оголосив, що секретар конференції запропонував йому висунути пропозицію про введення в конвенцію положення, у якому буде зазначено дві, три чи чотири договірні країни, із проханням до Ради Ліги Націй скликати нову конференцію для внесення змін чи виправлень у прийнятий уніфікований закон. Для цього є прецедент. У Конвенції про захист промислової власності є подібна умова. Можливо, це може задовольнити італійську делегацію.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав, що його промова почалася з історії питання. Не можна дорікати йому в деякому скептицизмі, оскільки він визнає, що в політиці потрібно задовольнятися тим, чого можна досягти на даний момент. Він висловив задоволення тим, що в даний момент можна прийти до певного рішення, навіть якщо це рішення не буде цілком відповідати потребам.

Пояснюючи мотиви своєї пропозиції, він звернув увагу учасників конференції на той факт, що розділ, який нині обговорюється, дуже швидко застаріває. Італійська

делегатія вважає, що стосовно цього розділу незабаром потрібно буде переглянути конвенцію.

Оскільки не можна радикально розв'язати деякі проблеми, італійська делегатія цікавиться, чи не можна зробити щось для того, щоб конвенція не виглядала як уже застаріла. У цьому була мета більш загальної пропозиції, зробленої п. *Giannini*, яка була конкретніше сформульована п. *Arcangeli*. Обидві пропозиції націлені на негайне вирішення проблеми. Однак, якщо учасники конференції вважають, що вони не можуть погодитися ні з більш загальною, ні з обмеженою пропозиціями, італійська делегатія поступиться і задовольниться тим, що можливо на даний момент. Але п. *Giannini* вважає, що, замість того щоб укласти конвенцію прогресивного характеру, учасники конференції зроблять крок назад, якщо приймуть правила, згідно з якими обмежується термін давнини позову. Саме тому італійська делегатія голосуватиме проти скорочення цього терміну.

Голова запропонував італійській делегатії відкликати свою рекомендацію з питання гарантій і подати іншу. П. *Giannini* не згодний з цією пропозицією. Проблема, що рекомендується в італійській пропозиції на розгляд учасників конференції, потребує тривалого і глибокого вивчення, що може бути довірено Міжнародному інституту приватного права. Тому це питання потребує розгляду в протоколі.

Питання, що розглядається нині, не може бути подане у вигляді простої рекомендації. Насправді держави будуть змушені переглянути його якомога швидше. Саме тому під час розгляду загальних правил конвенції можна було б прийняти положення, схоже з тим, що було прийнято на Гаазькій конференції, коли було сказано, що після закінчення визначеного періоду часу, а саме 1 січня 1936 р., члени Ліги Націй чи держави, що не є членами Ліги Націй, можуть подати Генеральному секретарю прохання про перегляд конвенції.

П. *Giannini* не вважає, що можна прирівняти проблему погашувальної давнини до проблеми, що розглядається в рекомендації італійської делегатії. Він повторив, що включення цього розділу перетворює конвенцію на застарілу ще до того, як вона прийнята. Проте італійська делегатія погодиться з рішенням, яке приймуть учасники конференції.

На закінчення він зазначив, що не було критики по суті італійської пропозиції. Єдине питання, яке було порушене, – це питання про доцільність. Щодо цього нічого зробити не можна, і, виходячи з психологічних причин, італійська делегатія поступиться учасникам конференції.

Водночас італійська делегатія звертає їхню увагу на те, що ця проблема вимагає негайного вирішення, і саме вона стане причиною перегляду конвенції в найближчому майбутньому.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) наголосив, що італійська делегатія пропонує замінити погашувальною давниною давнину позову. Нідерландський делегат вважає, що погашувальна давнина не відповідає характеру вексельного права. Переказний вексель є інструментом кредиту. Саме власник, купуючи вексель у трасанта чи іншого власника, дає кредит. Відповідно, очевидно, власник завжди має право регресу, і це право не може бути обмежене яким-небудь тимчасовим

періодом. Власник повинен мати право зажадати сплату від особи, якій він надав кредит.

Ідея погашувальної давнини, відповідно, відрізняється від принципу про те, що переказний вексель є інструментом кредиту. Тому п. *van Nierop* наполягає на тому, щоб учасники конференції проголосували проти італійської пропозиції. Не можна заперечувати, що обмеження позовів призведе до виникнення труднощів на практиці, але ці труднощі не будуть настільки важливими. П. *van Nierop* виходить у даному питанні з досвіду нідерландських банків, у яких ніколи не було серйозних труднощів.

ГОЛОВА висловив думку, що на даний момент не слід приймати рішення за пропозиціями, висунутими італійською делегацією. Учасники конференції можуть зазначити, що певні прогалини існують, але було б неправильно на даний момент голосувати за італійську пропозицію. Якщо ці пропозиції будуть відхилені, це викличе негативні наслідки в майбутньому.

П. *GIANNINI* (Італія) не побажав відповідати п. *van Nierop*, оскільки, на його думку, ця проблема ще не дозріла для обговорення. Він просто хотів підкреслити, що деякі аргументи, висловлені делегатом з Нідерландів, були дещо безпідставними з правової точки зору. Очевидно, п. *van Nierop* недостатньо чітко уявляє наслідки погашувальної давнини.

Італійська делегація, з іншого боку, внесла пряму пропозицію, але вона готова поступитися деяким аргументам доцільності, оскільки дуже складно обговорювати це питання, і вона вважає, що не слід ставити його на голосування.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції мають прийняти рішення за чехословацькою пропозицією про те, щоб зменшити період в один рік до шести місяців (параграф 2).

Чехословацьке виправлення було відхилене.

П. *PERCEROU* (Франція) вважає цілком зрозумілим, що застереження щодо погашувальної давнини також стосуватиметься і давнини позову. Він зазначив, що в статті 13 Гаазької конвенції сказано:

«Кожна договірна держава має право ухвалити, що у випадку втрати права регресу чи у випадку давнини позову, на його території буде передбачений позов проти трасанта, що не забезпечив покриття...».

П. *VISCHER* (Швейцарія) запитав, чи буде включено статтю, подібну до статті 16 Гаазької конвенції, у якій записано:

«У законодавстві кожної держави будуть зазначені причини переривання чи призупинення давнини позову у випадку пред'явлення позовів за переказними векселями, що підлягають розгляду в судах.

Інші держави мають право домовитися про умови, за яких вони визнаватимуть такі самі причини. Таке саме правило застосовується до наслідків позову про

визначення терміну давнини позову у випадках, обумовлених у параграфі 3 статті 70 уніфікованого закону».

Якщо учасники конференції не можуть прийняти пропозиції італійської делегації, потрібно зробити подібне застереження.

ГОЛОВА погодився, оскільки в проекті закону, складеному експертами, не йдеться про давнину позову і втрату права регресу, потрібно розглянути питання про те, щоб включити статті, які процитували п. *Percerou* і п. *Vischer*. Учасники конференції зможуть це зробити, коли обговорюватимуть проект конвенції.

Статтю 70 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 71

Статтю 71 було прийнято в першому читанні.

Розділ 12. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 72.

ГОЛОВА повідомив про запропоноване Японією виправлення, яке полягає в тому, щоб додати до параграфа 1 статті 72 між словами «офіційний» і «неробочий день» слова «чи звичайний».

П. *SHIMADA* (Японія) сказав, що японська делегація не наполягатиме на своїй пропозиції, якщо учасники конференції погодяться інтерпретувати термін «офіційний неробочий день» у широкому сенсі, тобто як такий, що включає неробочі дні, зазначені в законі, і неробочі дні, дозволені законом.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що його делегація подала пропозицію про застереження, яка на даний момент ще не відкликана. Можна дійти згоди, не вставляючи це застереження.

У Франції, крім офіційних неробочих днів, у які не можна пред'являти переказні векселі і складати протести, є дні, що прирівнюються до офіційних неробочих днів. Наприклад, якщо офіційний неробочий день припадає на п'ятницю, у законі сказано (закон від 13 липня 1905 р.), що угоди, які стосуються переказних векселів, не можуть укладатися в суботу. Цей день називають проміжним днем. Це неофіційний неробочий день, оскільки суди й органи державної влади працюють, але угоди, пов'язані з комерційними векселями, укладатися не можуть.

Французька делегація вважає, що потрібно зберегти такі дні, прирівнювані до офіційних неробочих днів з погляду вексельних формальностей, і п. *Percerou* запитує, чи зможуть учасники конференції погодитися з тим, щоб в ім'я запобігання застереження вставити в статтю 72 формулювання, що може звучати так:

«Оплата переказного векселя, термін сплати якого минає в офіційний неробочий день чи у день, що прирівнюється до офіційного неробочого дня відповідно до

законодавства будь-якої держави з погляду здійснення угод, що стосуються переказних векселів, може вимагатися тільки на наступний робочий день».

П. *Percerou* запитав учасників конференції, чи згодні вони прийняти такий текст, чи хочуть, щоб французька делегація уклала застереження.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що пропозиція п. *Percerou* рівнозначна поверненню до статті 17 Гаазької конвенції. Він не уявляє, як правило, подібне до того, що запропонував п. *Percerou*, може бути включене в статтю уніфікованого закону, і якщо учасники конференції приймають такий принцип, то варто повернутися до статті 17 Гаазької конвенції для того, щоб прирівняти деякі робочі дні до офіційних неробочих днів.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) вважає, що це практичне питання, і учасникам конференції не слід погоджуватися з пропозицією японської делегації. Він пояснив чому. У Нідерландах існує традиція, запозичена в Англії, офіційних неробочих днів, коли закриті усі банки. Чи є ці дні, у які банки звичайно закриті, офіційними неробочими днями, чи ні? У страсну п'ятницю, наприклад, усі нідерландські банки закриті, проте це не офіційний неробочий день, тому що люди переважно працюють. Те саме стосується деяких субот, коли банки не працюють. Було б небезпечно говорити про звичайні неробочі дні, оскільки це може викликати багато труднощів на практиці. Якщо відповідно до пропозиції голови бажано уникнути застереження, то не слід приймати японську пропозицію.

ГОЛОВА переконаний, що японська делегація вже деякою мірою врахувала точку зору, висловлену п. *van Nierop*. Було сказано, що вона не наполягатиме на прийнятті слова «звичайний». Маються на увазі просто дні, що відповідно до закону прирівнюються до неробочих днів. У цьому полягає ідея п. *Percerou*. Голова цікавиться, чи потрібно зберігати статті 17 Гаазької конвенції, і чи не досить вставити в уніфікований закон статтю 72, виправлену в такий спосіб:

«Сплата переказного векселя, термін якої минає в офіційний неробочий день чи у день, що за законом прирівнюється до офіційного неробочого дня, може вимагатися тільки на наступний робочий день».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повідомив учасникам конференції, що в Англії в законі про переказні векселі і в законі про неробочі дні в банках чітко зазначено певні неробочі дні. Вони поділяються на дві категорії: загальні офіційні неробочі дні, такі, як Різдво, страсна п'ятниця і будь-який інший день, зазначений у королівській декларації як пісний день чи свято, і запропоновані законом неробочі дні, що називаються банківськими неробочими днями. Положення, що стосуються обох типів неробочих днів, були об'єднані в частині 14 закону про переказні векселі 1882 р.

Тому правильно було б сказати, що з метою формулювання закону про переказні векселі всі неробочі дні були зазначені в акті парламенту.

П. *GIANNINI* (Італія) переконаний, що складно прийняти запропоноване формулювання щодо прирівнювання неробочих днів. Відповідно до італійського національного закону такого прирівнювання немає. Воно існує тільки в деяких країнах.

П. *SOKAL* (Австрія) сказав, що в його країні, а також, наскільки він знає, у Німеччині банківські каси відкриті й у неробочі дні протягом кількох годин до полудня для сплати переказних векселів.

П. *PERCEROU* (Франція) погодився з п. *Giannini* у тому, що спеціальні дні, коли не можна здійснювати формальності, пов'язані з комерційними інструментами, не можуть бути цілком прирівняні до неробочих днів. Тому він вважає, що в статті потрібно сказати: «З точки зору виконання формальностей, що стосуються переказних векселів», що означає, що з інших поглядів цей день не вважається неробочим днем.

На закінчення п. *Percerou* висловив переконання, що, з огляду на всі обставини, застереження було б більш доречним і зрозумілим. Це запобігло б перевантаженню тексту уніфікованого закону.

П. *VISCHER* (Швейцарія) підтримав пропозицію голови, відповідно до якої варто вилучити статтю 17 Гаазької конвенції. Однак, з іншого боку, він вважає, що потрібно прийняти положення, подібне до параграфа 3 статті 24 Гаазької конвенції, у якому обумовлено, що:

«Держави також нададуть вищезгаданому уряду список законних неробочих днів та інших днів, коли сплата не може вимагатися у відповідних країнах».

Таке положення передбачає, що договірні держави зобов'язані вказати неробочі дні, які варто брати до уваги, тоді тих труднощів, що можуть виникнути, вдасться уникнути.

У Швейцарії, де немає федеральних неробочих днів, за винятком Федерально-го посту, неробочі дні визначають в округах. У Баль-Віллі 1 травня вважають неробочим днем, тоді як в інших округах це робочий день. Швейцарська конфедерація повинна буде укласти список неробочих днів кожного округу.

ГОЛОВА зазначив, що учасникам конференції не залишається нічого, крім того, як повернутися до статті 17 Гаазької конвенції. Однак, безумовно, також варто включити застереження, про яке говорив п. *Vischer*.

Учасники конференції погодилися.

П. *KENNEDY* (Сполучені Штати Америки) зачитав загальні положення, що містяться в статті 72 звіту Панамериканської Вищої Комісії, у якій сказано наступне:

«Це відповідає законодавству Бразилії, Коста-Рики, Еквадору, Перу і Сполучених Штатів. В кодексі Ель Сальвадору запропоновано, що тратта підлягає сплаті в день, зазначений у ній, без будь-яких винятків. В інших країнах Латинської Америки вексель, термін сплати якого минає в неробочий день, підлягає сплаті в попередній

робочий день, те саме дійсне стосовно укладання протесту по траттах, за винятком Чилі, де протест має бути складений наступного дня після неробочого дня. У статті 17 конвенції сказано, що договірні держави можуть прирівнювати деякі робочі дні до офіційних неробочих днів з метою укладання цього закону. Це положення включає пред'явлення векселів у суботу, що відповідно до закону Сполучених Штатів може бути відкладене до наступного робочого дня, за винятком тих випадків, коли на вибір власника ці векселі можуть бути пред'явлені в суботу до полудня.

Незважаючи на те, що загалом справедливо вимагати пред'явлення векселя, термін сплати якого минає в неробочий день, у попередній день, а не на наступний, в інтересах уніфікованої практики було б бажано дотримуватися положень уніфікованого закону і конвенції відповідно до рекомендацій, що сформульовані в Буенос-Айресі.

Статтю 72 у цілому було прийнято в першому читанні.

Статті 73 і 73(а)

Статті 73 і 73(а) були прийняті в першому читанні.

ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ СПЛАТІ ПІСЛЯ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ

Стаття 74

ГОЛОВА зазначив, що чехословацька делегація запропонувала виправлення до підпункту № 1, у якому сказано:

«Відповідно до тексту статті 1, ухваленого на конференції, текст підпункту № 1 має звучати так:

«Назва інструмента, зазначена в його тексті мовою, використаною для формулювання обіцянки сплатити».

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що немає причин для цього виправлення. Чехословацька делегація погодилася з формулюванням експертів статті 1, але за умови, що в звіті буде дано пояснення.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) відкликав своє виправлення.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що в ході дискусії про статтю 1 уніфікованого закону нідерландська делегація просила про застереження зі змістом статті Гаазької конвенції 1912 р. На це застереження не погодилися. Проте нідерландська делегація сподівається, що учасники конференції тепер переглянуть своє рішення, оскільки багато держав просили про застереження стосовно такої великої кількості положень. Якщо в цьому застереженні буде відмовлено, Нідерландам буде дуже складно приєднатися до положень конвенції щодо переказних векселів і ще складніше до положень про прості векселі, якщо учасники конференції не захочуть прийняти застереження щодо параграфа 1 статті 74 зі змістом статті 21, об'єднаної зі статтею 2 Гаазької конвенції 1912 р.

У цій конвенції зазначено, що будь-яка договірна держава може постановити, що прості векселі, виписані на її території, у яких не зазначена назва «простий вексель» є дійсними за умови, що містять чітке застереження про те, що підлягають сплаті за пред'явленням. Це застереження навіть більш необхідне, ніж таке саме застереження стосовно переказних векселів, тому що прості векселі відіграють важливу роль у щоденному житті. Вони виписуються приватними особами частіше, ніж переказні векселі, і в них дуже рідко вказано назву «простий вексель». Крім того, ці інструменти зазвичай пускають в обіг усередині країни. У них просто пишуть:

«Я згоден сплатити (чи я сплачу) такій-то особі чи на її вимогу 100 флоринів».

Навряд чи нідерландський парламент погодиться з тим, що в цих інструментах варто вказувати яку-небудь назву.

Нідерландська делегація дотримується думки, що учасники конференції не можуть відмовити в тому, щоб дозволити Нідерландам зробити застереження стосовно як переказних векселів, так і простих векселів, оскільки це дасть змогу Нідерландам приєднатися до конвенції. Крім того, у 1912 р. було досягнуто згоди щодо цих застережень.

П. DEOCLECIO DE CAMPOS (Бразилія) сказав, що усі знають про важливість юридичної термінології, коли йдеться про уніфікацію такого закону, а саме, про уніфікацію, заради якої було скликано цю конференцію. Щодо назви «простий вексель», він зазначив, що в бразильському і португальському законодавствах назви цього вексельного інструмента різні, незважаючи на використання однієї мови.

Простий вексель відповідає *nota promissoria* у Бразилії, тоді як у Португалії цей термін в останньому законі замінено словом *livranca*.

На конференції 1910 р. уповноважений бразильський делегат п. *Rodrigo Octavio* запропонував португальській делегації прийняти термін, використовуваний у бразильському вексельному праві, оскільки він більш відомий. Це усунуло б деякі утруднення у ділових стосунках між двома країнами, у яких розмовляють португальською мовою.

Бразильська делегація не могла на той момент внести яку-небудь чітку пропозицію. Однак вона змогла наполягати на включенні в попередній проект конвенції параграфу 2 статті 21 положення, де обумовлено, що країни повідомлять нідерландському уряду терміни, які мовою, що вживається на їх території, відповідають термінам «переказний вексель» і «простий вексель», а також у випадку використання однієї мови, як у Бразилії, відповідні країни зроблять усе можливе, щоб вибрати один термін.

П. *de Campos*, ґрунтуючись на принципі, закладеному у вищевикладеному положенні Гаазької конвенції, а також на поглядах юристів і ділових людей у Бразилії, побажав зробити дружню пропозицію видатному португальському делегату п. *Caeiro da Matta*. Він упевнений, що в інтересах уніфікації вексельного права останній поставиться до його пропозиції прихильно. Він упевнений, що португальська законодавча влада зможе прийняти пропозицію, що виходить від їхнього

делегата, використовувати термін *nota promissoria* у португальських векселях, оскільки це значно спростить обіг даних інструментів між двома країнами. Таке саме положення було прийнято в Гаазі і включено в параграф 2 статті 24 конвенції 1912 р.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловив думку, що стосовно чехословацького виведення учасники конференції прийняли офіційне рішення і затвердили його. Редакційний комітет пропонує не відмовлятися від тексту, що вже був прийнятий. П. *Vischer* залишить за собою право повернутися до цього питання під час другого читання, оскільки це питання має бути вирішене учасниками конференції.

П. *DUZMANS* (Латвія) побажав висловитися не щодо статті 74, а загалом з питання про прості векселі. Він виклав свої міркування з погляду його уряду.

Проект закону, прийнятий учасниками конференції в першому читанні, є загальним законом про переказні векселі з доповненням щодо простих векселів у другій частині останньої глави (XII) закону, положення якого (стаття 76) відноситься до статей про переказні векселі тільки за умови внесення змін зі статей 74, 75 і 77, які прямо стосуються простих векселів.

Такий порядок відповідає тому, що в більшості країн світу національне законодавство з обігових документів складено на основі положень про переказний, а не простий вексель, і в самих цих країнах обіг переказних векселів важливіший, ніж обіг простих векселів.

Однак у Латвії це не так. У своїй відповіді від 18 січня 1929 р. на циркулярний лист Генерального секретаря Ліги Націй, датований 19 липня 1928 р., латвійський уряд звернув увагу на те, що закон Латвії про обігові інструменти відрізняється від законів західних європейських країн тим, що його положення стосуються, насамперед, простих векселів, хоча є положення про переказні векселі у самому змісті цього терміна. Про переказний вексель йдеться в другій частині закону, і, треба зауважити, двома способами, а саме – за допомогою посилань на загальний закон і застережень, що стосуються простих векселів, і за допомогою прямих спеціальних положень, що, однак, є досить докладними і детальними.

Таким чином, цей порядок протилежний до того, який був прийнятий в уніфікованому законі, обговорюваному на цій конференції.

Така правова система з обігових документів, що діє в Латвії, заснована на існуючих економічних відносинах і на її комерційних традиціях в сфері вексельної практики усередині країни, де простий вексель з давніх часів використовувався як найпростіший спосіб сплати і надання кредиту.

Комерційна і фінансова практика підпорядковані цьому закону відтоді, коли країна була частиною Російської імперії, оскільки Латвія прийняла практично без змін закон Російської імперії про обігові інструменти, кращий закон цієї імперії.

Щодо участі Латвії чи участі будь-якої іншої країни, у якій діє така сама вексельна правова система (оскільки не тільки Латвія прибуває в такому становищі), у складанні закону про векселі на цій конференції вищевикладені тлумачення і зауваження призведуть до таких наслідків і висновків.

Можливі дві договірні ситуації: одну було викладено в параграфі 2 статті 22 Гаазької конвенції 1912 р., а другу – в параграфі 1 тієї самої статті.

Перша ситуація: у параграфі 2 статті 22 Гаазької конвенції 1912 р. дозволено і сформульовано наступне:

«Кожна (договірна) держава залишає за собою право сформулювати у спеціальному законі положення про прості векселі, що відповідатимуть положенням розділу 2 уніфікованого закону й у яких будуть відтворені правила щодо переказних векселів, на які подано посилання за умови внесення змін, що виникають зі статей 77, 78, 79 і 80 (уніфікованого) закону і статті 21 даної конвенції».

Відповідно, у даному випадку вихід у тому, що країна, вексельне право якої ґрунтується на положеннях про простий, а не переказний вексель, у договорі зобов'язується включити у своє національне законодавство уніфікований закон цілком, тобто його положення, що стосуються переказних векселів і простих векселів.

П. *Duzmanz* підкреслив слова «включити», відклавши вибір конституційного методу, який все одно потрібно буде ухвалити як метод представлення актів конференції законодавчої влади для того, щоб включити їх у національне право.

У випадку з першою договірною ситуацією система єдиного опису застережень, що стосуються переказних векселів і простих векселів, яка спростила б для громадськості розуміння їх основних характеристик і відмінності між ними, була виключена на самому початку. Система уніфікованого закону, прийнята учасниками конференції, виключає такий варіант.

Відповідно, є два методи внесення всього уніфікованого закону в національне право:

1. Закон у його нинішньому вигляді може бути прийнятий *en bloc* за допомогою законодавчого акта за умови внесення будь-яких змін, що можуть знадобитися, і використання конституційного методу, про який п. *Duzmans* тільки-но говорив і який ще має бути вибраний.

2. Країни, які вважають, що друга частина розділу 12 уніфікованого закону щодо простих векселів не відповідає вимогам простоти й зрозумілості, можуть укласти окремий закон про прості векселі, тобто вони матимуть змогу опублікувати окремо всі положення про прості векселі, що впливають з уніфікованого закону. Таким чином, кожний, хто захоче випустити вексель або мати переказний чи простий вексель, змушені підкорятися в першому випадку загальному закону про переказні векселі, тобто положенням уніфікованого закону, а в другому випадку – спеціальному закону про прості векселі.

Це другий метод, прийнятий у параграфі 2 статті 22 Гаазької конвенції 1912 р., однак на нього немає посилання в проекті закону, складеному експертами Ліги Націй і переданому учасникам конференції.

Даний недогляд можна пояснити таким чином: або експертний комітет думав, що не слід надавати таке право договірним державам, або, на його думку, це право надається в будь-якому випадку, і кожна договірна сторона залишає його за собою, навіть якщо це не обумовлено в прямій формі.

Латвійська делегація вважає, що у випадку прийняття Латвією уніфікованого закону цілком, вона, як і будь-яка інша сторона, що бере участь у договорі, матиме

право опублікувати окремий закон про прості векселі, схожий на той, який описано, але заснований на уніфікованому законі, і матиме право зберегти чинні правові положення в цій сфері, виправлені відповідно до нововведень, що містяться в уніфікованому законі, навіть незважаючи на те, що це право не подано в прямій формі в конвенції.

Проте латвійська делегація вважає, що пряме посилання буде мати велике практичне значення з двох причин: по-перше, з метою ясності, оскільки може бути кілька інтерпретацій, і для того, щоб виключити неправильне тлумачення; по-друге, з метою спрощення наступного приєднання до актів конференції, особливо у випадках, коли в країнах, що бажають приєднатися до конвенції, внутрішні закони ґрунтуються на положеннях про простий вексель.

Потім п. *Duzmans* приступив до розгляду другої договірної ситуації, що можлива в зв'язку з цими обставинами. Цю ситуацію викладено в параграфі 1 статті 22 Гаазької конвенції 1912 р., де її сформульовано в такий спосіб:

«Кожна договірна держава залишає за собою право обмежити зобов'язання, обумовлене в статті 1 (конвенції) у відношенні положень, що стосуються переказних векселів, і не вводити на своїй території положення, що стосуються простих векселів, що містяться в главі 2 (уніфікованого) закону. У цьому випадку держава, що скористалася цим застереженням, буде вважатися договірною державою тільки щодо переказних векселів».

Саме з цим застереженням латвійський уряд має намір узяти на себе зобов'язання на цій конференції стосовно участі в уніфікованому законодавстві про переказні й прості векселі й у конвенції, що буде підписана.

Латвійська делегація переконана, що застереження, про яке тільки-но говорилося, не стане для її країни перешкодою на шляху міжнародного функціонування оборотних документів, про яке йдеться в уніфікованому законі. Застереження матиме практичне значення тільки щодо обігу таких інструментів у межах латвійської держави. Таким чином, виходячи з практичних наслідків цього застереження, їх обіг залишиться поза потребами міжнародної уніфікації і не буде пов'язаний ні з якими міжнародними законами, що стосуються цього питання.

Латвійські переказні векселі, як і векселі інших країн, обертатимуться на міжнародному ринку, і Латвія, як будь-яка інша країна, безумовно, має потребу у вексельному кредиті.

З погляду обігових документів, комерційні стосунки між Латвією й іншими країнами підтримуються і розвиваються тільки за допомогою переказних, а не простих векселів. Прості векселі перебувають в обігу тільки усередині країни.

Таке становище цілком підтверджується рішенням Латвії взяти участь у складанні уніфікованого закону з застереженням, про яке вже було сказано, і відповідно до якого Латвія візьме на себе зобов'язання тільки щодо переказних векселів і не братиме зобов'язання у відношенні простих векселів.

Обіг вексельних інструментів не ставить перед Латвією завдання виправляти її чинні закони про прості векселі. На міжнародну торгівлю не впливає і не може вплинути застосування якої-небудь системи, на якій можуть ґрунтуватися положення латвійського національного закону щодо простих векселів. У даній ситуації

немає причин, з яких Латвія повинна була б відмовитися від ряду своїх національних законів стосовно простих векселів через те, що вони відрізняються від відповідних положень, включених в уніфікований закон, і які з причин, викладених на початку цього виступу, Латвії складно прийняти.

Представник Латвії зазначив основні обставини, через які його країна не може прийняти положення уніфікованого закону щодо простих векселів: фактичні платежі в іноземній валюті (параграф 1 статті 40 уніфікованого закону); положення статті 53 стосовно форс-мажорних обставин; застереження, що звільняє власника векселя від потреби скласти протест (стаття 45 уніфікованого закону щодо простих векселів); регресний позов до закінчення терміну сплати простого векселя (стаття 42); застереження про відсотки (стаття 5); інтервенція на користь гаранта (стаття 54); індосамент за простим векселем, включаючи фрази «вартість гарантована» і «вартість у заставу» (стаття 18); аваль у вигляді окремого документа (стаття 31); питання про копії (статті 66 і 67) і ряд інших моментів.

Щодо простого векселя, положення статті 1 проекту конвенції, складеної експертами (стаття 19 Гаазької конвенції 1912 р.), призведе до небезпечної плутанини в звичаях щодо функціонування простих векселів усередині країни.

Положення про колізії законів у зв'язку з простими векселями в Латвії також потрібно зберегти.

З іншого боку, стосовно переказних векселів, що направляють з Латвії до іншої країни, латвійська делегація готова прийняти усі викладені моменти, незважаючи на те, що вони є істотним нововведенням щодо вже виданого в Латвії закону про оборотні документи.

Таким чином, латвійська делегація здатна ефективно співробітничати в ім'я міжнародної уніфікації і готова піти на ті поступки, що не є нерозсудливими у випадку Латвії, і які можуть знадобитися іншим країнам.

Зназваних причин латвійська делегація пропонує відновити в проекті обговорюваної конвенції застереження, викладені в статті 22 Гаазької конвенції 1912 року.

П. SCHIMADA (Японія) від імені своєї делегації нагадав зауваження, що були зроблені в ході дискусії стосовно параграфа 8 статті 1 про використання печатки замість підпису на переказному векселі. Це зауваження також стосується підпису на простому векселі. Посилання на це варто зробити в звіті.

Статтю 74 було прийнято в першому читанні з застереженнями, зробленими кількома делегаціями.

Стаття 75

П. DA MATTA (Португалія) подякував п. *Deoclecio de Campos* за його пропозицію про те, щоб уніфікувати бразильське і португальське законодавства щодо виразу *nota promissoria*. Він готовий прийняти цю пропозицію з огляду на те, що португальська правова традиція, починаючи з найдавніших законів до публікації португальського Торгового кодексу 1888 р., і реальна дійсна комерційна практика свідчать на користь прийняття фрази, запропонованої п. *Deoclecio de Campos*.

Статтю 75 було прийнято в першому читанні.

Стаття 76

П. *WEILLER* (Італія) висловив думку, що рішення, ухвалене учасниками конференції щодо бланкових переказних векселів, також може бути застосоване до простих векселів. Це слід зазначити в прямій формі. П. *Weiller* запропонував доручити редакційному комітету зробити необхідне доповнення до статті 76.

ГОЛОВА відповів, що це положення було включено в список статей.

Японська делегація подала виправлення про те, щоб додати в список статей статтю 31bis. Однак оскільки статтю 31bis вилучили, мабуть, японське виправлення більше не актуальне.

Статтю 76 було прийнято в першому читанні.

Стаття 77

Статтю 77 було прийнято в першому читанні.

ДВАДЦЯТЬ ТРЕТЄ ЗАСІДАННЯ

27 травня 1930 року, 15:00

Голова: п. *J. Limburg*.

29. ПЕРЕГЛЯД УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції про те, що було ухвалене рішення включити в конвенцію статтю, відповідно до якої у випадку звернення чотирьох чи п'яти держав Рада Ліги Націй може скликати нову конференцію для перегляду уніфікованого закону. Таке саме положення було ухвалене в конвенції з питань національності на конференції з кодифікації міжнародного права в Гаазі.

Учасники конференції схвалили включення цієї статті.

30. РОЗГЛЯД ЗАСТЕРЕЖЕНЬ ДО ПРОЕКТУ ЗАКОНУ

Застереження до статті 74

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що на попередньому засіданні він з великим інтересом слухав змістовний виступ п. *Duzmans*. Питання, що порушив п. *Duzmans*, одне з найважливіших серед обговорюваних, і важливо дійти згоди щодо його практичного аспекту. В усіх країнах простий вексель є найбільш використовуваним із усіх внутрішніх комерційних інструментів, а в деяких країнах переказні векселі практично не функціонують на внутрішньому ринку. Чітке розмежування

проводиться між простим векселем, що є внутрішнім документом, і переказним векселем, що є зовнішнім документом. Так було в Росії, коли вона брала участь в останній конференції в Гаазі, таке становище зберігається в СРСР і Балтійських країнах.

П. *Giannini* вважає, що варто дотримуватися деякої гнучкості стосовно простих векселів, що мають важливе значення у ділових колах Латвії.

Він звернув увагу учасників конференції на таке: уважне прочитання статей 21 і 22 Гаазької конвенції 1912 р. свідчить про те, що розглядаються три системи, чи, точніше, три варіанти. У першу чергу, країни мають можливість прийняти уніфікований закон як щодо переказних, так і простих векселів. Цей факт впливає зі статті 21, відповідно до якої такі самі можливості щодо застережень до переказних векселів, передбачені в уніфікованому законі і для простих векселів. У цьому випадку ці дві системи цілком відповідають одна одній.

У статті 22 передбачено два варіанти: відповідно до першого, кожна договірна країна залишає за собою право обмежити обумовлене в статті 1 застосування положень щодо переказних векселів і не вводити на своїй території положення щодо простих векселів, що містяться в главі 2 уніфікованого закону. Державу, яка скористалася цим застереженням, вважають договірною державою тільки стосовно переказних векселів.

Ця система діаметрально протилежна системі, про яку йдеться в статті 21, де обумовлено, що прості векселі стосуються тих самих положень, що і переказні векселі, тоді як стаття 22 дозволяє укладати відмінні від них положення. З практичної точки зору країни, що бажають скористатися цим застереженням, не беруть на себе міжнародне зобов'язання щодо простих векселів. Вони вважають, що простий вексель надає настільки великі національні переваги, що їм важко погодитися з уніфікованим законом. Власне кажучи, проблема є економічною.

Нарешті, у параграфі 2 статті 22 міститься положення, яке можна розглядати як компромісну систему. У ньому обумовлено, що кожна держава залишає за собою право сформулювати у спеціальному законі положення щодо простих векселів, які відповідатимуть положенням розділу 2 уніфікованого закону й у яких будуть відтворені правила про переказні векселі, на які робиться посилання зі змінами, що виникають зі статей 77, 78, 79 і 80 уніфікованого закону й статті 21 конвенції.

У випадку прийняття цієї змішаної системи чи потрібно створювати окремий закон про прості векселі? Відповідь, безсумнівно, є позитивною. Це потрібно не тільки для країн, що приєдналися до російської системи права, а й для інших. Слід зазначити, що російське право було змінено в СРСР. Зацікавлені країни змушені наполягати на деякій гнучкості в міжнародних положеннях щодо простих векселів, і вони бажають зберегти ці три варіанти.

Дуже складно прийняти яку-небудь іншу систему, крім тієї, яка міститься в Гаазькій конвенції, і відмовити в збереженні цих трьох систем. Це рівнозначно тому, що учасники конференції не повинні забороняти статтю 21 за умови внесення необхідних виправлень у зазначені тут статті. Варто також дотримуватися систем, обумовлених у параграфах 1 і 2 статті 22.

Однак п. *Giannini* зрозумів з виступу п. *Duzmans*, що останній говорив про щось більше, ніж про положення, розглянуті у параграфі 2 статті 22, і він просить п. *Duzmans* пояснити йому цей момент.

П. *DUZMANS* (Латвія) відповів, що висловився тільки щодо цієї статті.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в такому випадку потрібно обов'язково прийняти ці дві статті в уніфікованому законі про прості векселі.

Дискусія, до якої призвело це питання, змусила італійську делегацію переглянути питання про введення статті 1 Гаазької конвенції. Нідерландська делегація звернулася в редакційний комітет з листом, у якому зауважила, що їй важко буде прийняти конвенцію без застереження, що міститься в цій статті.

Під час останньої дискусії щодо простих векселів стало очевидно, що потрібно зберегти це правило. П. *Giannini* запропонував учасникам конференції прийняти рішення щодо проблеми в цілому. Він визнав, що ще зовсім недавно був проти прийняття цієї статті, але, уважно вивчивши питання про прості векселі і вислухавши пояснення п. *Duzmans* і п. *Molengraaff*, він засумнівався.

Учасники конференції завершують перше читання. Стало зрозуміло, якою є ситуація насправді та які труднощі необхідно подолати, аби ці угоди були не тільки підписані, а й ратифіковані. Саме тому п. *Giannini* наполягає на розв'язанні цієї проблеми.

Він повторив сказане на минулому засіданні. У деяких випадках потрібно задовольнятися тим, що є можливим, якщо це не призводить до трагічних наслідків. Тому він готовий прийняти статті 2 і статті 22 конвенції, але наполягає на тому, щоб учасники конференції після вирішення цього питання визначили чіткі межі для прийнятих застережень, щоб було зрозуміло, яке рішення приймати про застереження, висунуті тепер. П. *Giannini* запропонував учасникам конференції, які хочуть подати застереження, добре подумати, чи не можуть вони обійтися без них.

У зв'язку з застереженнями пропонувалося, щоб учасники конференції розглянули деякі статті, які вже були прийняті. Звичайно, це можна зробити в будь-який момент до підписання, але якщо ця процедура буде прийнята, буде складно провести чітке розмежування між результатами, досягнутими в даний момент, і тією конвенцією, що буде завтра.

П. *PERCEROU* (Франція) нагадав, що латвійська і нідерландська делегації звернулися до учасників конференції з проханням про застереження щодо простих векселів. Обидва прохання викликані тими міркуваннями, що прості векселі як інструменти міжнародної комерції використовують набагато рідше, ніж переказні. Їх переважно використовують країни на власній території, і, відповідно, у даному випадку уніфікація менш важлива, ніж у випадку з переказними векселями.

Так, щодо простих векселів більше уваги варто приділяти національним особливостям. Тому п. *Percerou* охоче підтримає латвійську пропозицію про застереження і внесе компромісне рішення для нідерландського прохання.

Нідерланди пропонують дати змогу договірним державам вилучити з переказних і простих векселів слова «переказний вексель» і «простий вексель».

Буде дуже прикро з погляду уніфікації міжнародного права щодо обігових документів, якщо слова «переказний вексель» вилучатимуться з переказних векселів, що є важливими інструментами міжнародної торгівлі. І саме для досягнення найбільшої уніфікованості Франція, яка у даний момент знаходиться в такому самому становищі, як і Нідерланди, відмовилася від виправлення для переказних векселів.

І навпаки, французька делегація не заперечує проти надання державам свободи щодо простих векселів, тобто проти того, щоб дозволяти державам, де не пишуть слова «простий вексель», залишити за собою це право.

Дана відмінність між законодавствами не викликає таких заперечень, як у випадку з переказними векселями, оскільки прості векселі функціонують здебільшого у середині країни. Крім того, щодо простих векселів матиме місце марне повторення, принаймні, для франкомовних країн, оскільки природа розписки впливає з того способу, яким вона складена. Простий вексель формулюється так: «Я сплачу в такий день суму ... на вимогу такої-то особи». Розписка, що не містить застереження «на вимогу» не вважатиметься простим векселем. Було б дивним вказувати назву «простий вексель» і продовжувати: «Я сплачу на вимогу...». Це непотрібне повторення.

П. *Percerou* запитав нідерландську делегацію, чи не досить буде обмежити їх застереження простими векселями, щоб зберегти одностанітність у формулюванні переказних векселів. Гаазьке застереження щодо переказних і простих векселів буде обмежене тільки простими векселями, якщо не буде визначено обов'язкового терміну, що має виконуватися. Чи приймає нідерландська делегація таку пропозицію?

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що статтю 74 сформульовано так:
«Простий вексель містить:

1. Назву інструмента, зазначену в його тексті...».

П. *Percerou* щойно пояснив, що, на його думку, потрібно включити в простий вексель слова «простий вексель», тоді як делегати, що зустрілися в Гаазі, не мали цього на увазі.

На думку швейцарського делегата, було б достатньо використовувати в простому векселі слово «вексельний», щоб було зрозуміло, що це інструмент «на вимогу». Саме тому в німецькому тексті, що складався німецькими, австрійськими і швейцарськими експертами, простий вексель називається «*die Bezeichnung als Wechsel*». Якщо пропозицію п. *Percerou* буде прийнято, потрібно буде писати «*die Bezeichnung als eigener Wechsel*».

Таким чином, німецькі, австрійські й швейцарські експерти дотримуються думки, що необов'язково в тексті документа вказувати, що це простий вексель, оскільки це впливає із самого тексту інструмента, у якому містяться всі необхідні для простого векселя застереження.

У Швейцарії існує офіційний термін, затверджений у національному законодавстві, – «*billet de change*». Цей термін має у прямій формі вказуватися

на інструменті зі словом «*Wechsel*» чи «*cambiale*» (нім., фр.: вексельний) у дужках (стаття 825 Кодексу про облігації).

Тому швейцарська делегація вважає достатнім наявність слова «вексельний». Якщо відповідно до уніфікованого закону в простому векселі зазначатимуться слова «простий вексель», швейцарська делегація буде змушена наполягати на застереженні про використання в них тільки слова «вексельний».

П. QUASSOWSKI (Німеччина) шкодує про застереження до статті 2 Гаазької конвенції щодо переказних векселів. У цьому сенсі важливо досягти повної одноманітності.

Щодо труднощів, які виникають з назви інструмента, він згодний із зауваженнями п. Vischer. Цей делегат, який користується німецькою мовою і брав участь у Гаазькій конференції, зрозумів, що можна використовувати слово «*Wechsel*» і не обов'язково щораз вказувати в інструменті слова «*eigener Wechsel*». Потрібно усунути всі можливі сумніви на цей рахунок або за допомогою внесення змін у текст, або за допомогою застереження.

П. PERCEROU (Франція) зауважив щодо інтерпретації, яку було б бажано дати до підпункту 1 статті 74. Назва інструмента, що має вказуватися на простому векселі, – це питання кожної окремої країни. У франкомовних країнах на простих векселях використовують термін «*billet a ordre*». Який термін має використовуватися в німецькомовних країнах – «*Wechsel*» чи «*eigener Wechsel*», – це питання звичаю. У конвенції та уніфікованому законі не обумовлено такі деталі.

ГОЛОВА звернув увагу на текст статті 2 Гаазької конвенції, у якій сказано:

«Відступаючи від статті 1 уніфікованого закону, кожна договірна держава може обумовити, що переказні векселі, випущені на її власній території, у яких не зазначена назва «переказний вексель», будуть дійсні за умови, що в них міститься пряме застереження про те, що вони підлягають сплаті на вимогу».

Цей текст стосується переказних векселів.

У тій самій Гаазькій конвенції також є стаття 21, де сказано:

«Положення з 2 до 13 і з 15 до 20 статей, що стосуються переказних векселів, однаковою мірою стосуються простих векселів».

Латвійська делегація запропонувала на останньому засіданні застереження щодо параграфа 2 статті 22.

П. DUZMANS (Латвія) пояснив, що застереження латвійської делегації стосується всієї статті.

ГОЛОВА сказав, наскільки він розуміє, Латвія залишає за собою право у випадку, якщо статтю 22 Гаазької конвенції буде збережено, застосовувати тільки параграф 2 цієї статті, у якому зазначено:

«Кожна держава залишає за собою право сформулювати положення, що стосуються простих векселів у спеціальному законі, що відповідатимуть положенням

розділу 2 уніфікованого закону і в якому будуть відтворені правила, що стосуються переказних векселів».

П. *DUZMANS* (Латвія) нагадав, що латвійську делегацію цікавить параграф 1, де йдеться про обмеження зобов'язання, обумовленого в статті 1.

ГОЛОВА сказав, що статтю 22 Гаазької конвенції було ухвалено. Чи буде Латвія застосовувати параграф 1?

П. *DUZMANS* (Латвія) відповів ствердно.

ГОЛОВА вважає, що для задоволення прохання латвійської делегації досить зберегти статтю 21, що має більш загальний характер, і параграф 1 статті 22; параграф 2 статті 22 можна вилучити.

П. *DUZMANS* (Латвія) погодився. Латвія безпосередньо зацікавлена в застосуванні параграфу 1 статті 22 Гаазької конвенції, відповідно до якого кожна держава залишає за собою право обмежити зобов'язання, зазначене в статті 1. Однак п. *Duzmans* враховує не тільки інтереси його країни, а й загальні інтереси. Тому він наполягає на прийнятті також параграфу 2. Припустимо, що Латвія вирішила в майбутньому взяти зобов'язання повністю. У цьому випадку параграф 2 статті 22 буде необхідний. Крім цього, ті країни, у яких використовується така сама система, як і у Латвії, і які не представлені на конференції, зможуть рано чи пізно приєднатися до її актів. Якщо параграф 2 буде прийнято, це спростить їх приєднання.

Підбиваючи підсумки, п. *Duzmans* сказав, що його пропозиція є захистом безпосередніх інтересів власної країни і загальних інтересів.

Він подякував п. *Giannini* за те, що той розширив латвійську пропозицію, запропонувавши прийняти статтю 21. Щодо статті 21 не вносилося офіційної пропозиції якою-небудь делегацією, але п. *Duzmans* вважає, що латвійську пропозицію може бути доповнено пропозицією п. *Giannini*.

ГОЛОВА подякував п. *Duzmans* за його пояснення і запропонував учасникам конференції ухвалити рішення щодо латвійської пропозиції про включення статті 22 Гаазької конвенції в проект конвенції.

Пропозицію було прийнято.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що якщо учасники конференції погодяться з інтерпретацією п. *Percerou*, то він проситиме про внесення змін у статтю 2 Гаазької конвенції, яку він пропонує сформулювати в такий спосіб:

«Відступаючи від статті 74 уніфікованого закону, кожна договірна держава може обумовити, що переказні векселі, випущені на її власній території і не мають слів «на вимогу», будуть чинні за умови, що в них є слово «вексельний».

У Швейцарії будь-який інструмент, що містить слово «вексельний» вважається інструментом, що підлягає сплаті на вимогу. П. *Vischer* вважає, що статтю 74

потрібно інтерпретувати так, як він сказав, оскільки немає потреби вказувати в простому векселі, що це простий вексель. Якщо в інструменті міститься зрозуміла і проста обіцянка про сплату певної суми, то з цього випливає, що це простий вексель, а не платіжне доручення. Саме тому він не вважає, що потрібно обов'язково використовувати слова «простий вексель».

ГОЛОВА висловив надію на те, що п. *Vischer* відкличе свою пропозицію, яка, на його думку, може призвести до плутанини. Питання цілком зрозуміле. З часу проведення конференцій 1910 р. і 1912 р. не було ніяких змін, і те, що відомо тепер щодо назви простих векселів і переказних векселів у різних країнах, було відоме й учасникам попередніх двох конференцій.

У статті 74 сказано:

«У простому векселі міститься:

1. Назва інструмента...».

Це рівнозначно твердженню, що якщо в країні простий вексель називається «простий вексель», то це потрібно вказати в тексті інструмента. А якщо в іншій країні він називається «*eigener Wechsel*», то варто вказати термін «*eigener Wechsel*» в інструменті. Якщо в третій країні він називається «*Wechsel*», то буде використовуватися цей термін.

У статті 2 Гаазької конвенції, де йдеться про переказні векселі, і статті 21, у якій говориться про прості векселі, обумовлено, що не потрібно вказувати цю назву, якщо в інструменті є слова «на вимогу». Тому питання дуже просте, і воно не стосується питання про різні назви простого векселя. Однак, для того щоб задовольнити бажання усіх, у конвенцію чи протокол потрібно включити положення, що прості векселі називаються в Німеччині «*eigener Wechsel*», в Англії «*promissory note*».

Таким чином, усі будуть знати різні назви простого векселя. Однак із правової точки зору ситуація повністю зрозуміла.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що потрібно прийняти рішення щодо загального питання, а саме – чи варто приймати застереження, сформульоване в статті 2 з посиланням на статтю 21? У статті 2 застереження сформульоване тільки щодо переказних векселів, але воно повторюється в статті 22.

Якщо відмовитися від цієї системи, що, очевидно, збігається з системою нідерландської делегації, залишається інша система – можливість застереження, обмеженого простими векселями.

Якщо першим застереженням можна пожертвувати, друге потрібне з кількох простих і практичних причин. У деяких країнах не існує загальної назви, а тільки місцеві назви, які буде складно узагальнити.

Припустимо, що після цієї конференції ми знову повернемося до результатів, досягнутих до Першої світової війни, коли було досягнуто згоди між німецькомовними країнами, включаючи Швейцарію, щодо єдиного переказу й уніфікованого закону. Проте відомо, що почалися переговори з цього самого питання між Швейцарією та Італією. В Італії використовується іноді термін «*cambiale*», іноді «*paghere*», а

іноді «*vaglia cambiario*», тоді як у Східній Італії існує часто використовуваний інструмент, названий «*fede di credito*». Тобто, якщо в цілому відмовитися від застереження, то варто прийняти застереження щодо простих векселів, оскільки надзвичайно складно, а то й неможливо, прийняти єдиний термін. Переклад французького терміна «*billet a ordre*» ніхто не зрозуміє в Італії.

П. *Giannini* порадив учасникам конференції прийняти рішення про те, чи варто розглядати це питання в його широкому сенсі. Якщо від цієї ідеї відмовляться, то потрібно буде знайти більш просте й зрозуміле формулювання для статті 2, оскільки йому не зрозуміле формулювання, запропоноване п. *Vischer*.

П. *PERCEROU* (Франція) підтвердив те, про що говорив голова. У статті 24 Гаазької конвенції сказано:

«Також держави повідомлять вищезгаданому уряду (уряду Нідерландів) терміни, які мовою, що вживається на їх території, відповідають поняттям «переказний вексель» і «простий вексель».

Це означає, що кожна окрема держава повинна буде вибрати і повідомити термін, який відповідає поняттю «простий вексель».

П. *Percerou* вважає, що, ймовірно, між німецькою практикою і правовою термінологією є різниця. У німецькому й швейцарському праві простий вексель називається «*eigener Wechsel*», хоча на практиці він відомий як «*Wechsel*».

Тут є деяка невідповідність, яку потрібно усунути.

З причин, які він уже назвав, а також з причин, що перелічив п. *Giannini*, п. *Percerou* вважає, що доцільно передбачити більшу гнучкість стосовно форми простого векселя і затвердити застереження, про яке просить нідерландська делегація. Якщо таке застереження буде ухвалене щодо переказних векселів (що буде марним і невиправданим кроком назад), це порушить уніфікованість переказних векселів як міжнародного інструмента. Але, як він уже сказав, стосовно простих векселів ситуація є іншою.

П. *VISCHER* (Швейцарія) поставив запитання учасникам конференції. У Швейцарії французька мова є однією з державних мов, і, відповідно, буде ухвалюватися французький текст уніфікованого закону. Незважаючи на те, що п. *Vischer* не вважає, що має право обговорювати з п. *Percerou* питання, що стосуються французької мови, він хоче наголосити, що його співвітчизники, які використовують цю мову, володіють нею вільно. У Швейцарії використовується поняття «*billet de change*», а термін «*billet a ordre*» не санкціонований законом.

Чи зможе Швейцарія вставити в уніфікований закон вислів «*billet de change*» замість «*billet a ordre*»?

ГОЛОВА відповів ствердно.

Він мав намір поставити на голосування пропозицію нідерландської делегації щодо простих векселів, але п. *Giannini* попросив учасників конференції спочатку проголосувати запитання про назву не тільки щодо простих векселів, а й стосовно переказних векселів. У цьому випадку потрібно буде ухвалити рішення спочатку

по статті 2 Гаазької конвенції. Якщо ця стаття буде прийнята, то буде прийнята й стаття 21 щодо простих векселів.

П. *PERCEROU* (Франція) запитав, чи розглядатиметься питання про прості векселі окремо, якщо це загальне виправлення не буде прийняте?

ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що, як голова редакційного комітету, він отримав офіційного листа від нідерландської делегації про те, що застереження можна сформулювати відповідно до статті 2 конвенції. Саме тому він запропонував такий порядок дій.

ГОЛОВА висловив думку, що учасники конференції можуть відразу проголосувати щодо застереження про прості векселі, відклавши питання про переказні векселі до другого читання.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в такому випадку всю роботу буде тимчасово припинено.

ГОЛОВА вирішив поставити на голосування обидва застереження.

Статтю 2 конвенції було відхилено.

Принцип статті 2, обмежений простими векселями, було прийнято 17 голосами проти 2.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) зауважив, що він утримався від голосування.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що в системі, прийнятій в Гаазі, необхідно було посилання на статтю 22 для того, щоб виключити будь-які сумніви щодо інтерпретації статті 74. Однак, з огляду на рішення, яке щойно було прийнято, і з тим, щоб виключити будь-які сумніви в цьому сенсі, п. *Giannini* вважає, що не можна знайти відповідне формулювання для того, щоб вставити в статтю 74. Якщо це так, то будь-яке посилання на статтю 74 у статті 22 виключаються.

ГОЛОВА відповів, що слово «назва», використане в статті 74, є еквівалентом терміна «простий вексель» для країн, де цей термін не використовується. Він попросив би редакційний комітет знайти відповідний вислів. Очевидно, що нинішнє формулювання статті 21 зберегти не вдасться, а редакційному комітету доведеться його переглянути.

Голова нагадав, що до розгляду інших застережень, запропонованих югославською і польською делегаціями, п. *Giannini* побажав нагадати, які застереження вже були прийняті учасниками конференції. Тому голова звертається до п. *Giannini* із проханням нагадати ці застереження.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ДО ІНШИХ СТАТЕЙ

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) сказав, що усього учасники конференції ухвалили 14 застережень і вони такі:

застереження про тимчасовий характер статті 1 (на прохання французької делегації);

застереження щодо статті 3 Гаазької конвенції, яке учасники конференції вирішили відновити;

застереження щодо статті 10 уніфікованого закону (на прохання французької делегації);

застереження щодо параграфа 1 статті 31 (на прохання французької делегації);

застереження щодо статті 38 уніфікованого закону, у якій відтворюється застереження до статті 7 Гаазької конвенції;

застереження щодо останнього параграфа статті 38;

застереження щодо параграфів 2 і 3 статті 43;

застереження щодо статті 43 у цілому і застереження щодо параграфа 2 цієї статті (на прохання німецької делегації);

застереження щодо параграфа 1 статті 45;

застереження щодо статті 48.

Нарешті, учасники конференції на своєму засіданні в суботу вирішили відновити статті 13 і 14 Гаазької конвенції.

Учасники конференції відновили застереження, що містяться в статті 16 Гаазької конвенції.

Югославська делегація просить про дозвіл відновити застереження до статті 3 Гаазької конвенції, яке вже було прийняте; застереження до параграфа 1 статті 43 уніфікованого закону вже прийняте; а також відновити статті 15 Гаазької конвенції і статті 16 цієї конвенції.

Югославська делегація також звернулася з проханням включити ряд виправлень до статті 8 конвенції, що призведуть до дискусії з уже ухвалених застережень. Вона пропонує доповнення до статті 4, що рівнозначне виправленню.

Польська делегація також подала прохання про те, щоб зробити застереження до статті 40.

П. *Giannini* попросив учасників конференції, насамперед, дуже уважно вивчити застереження, які на даний момент подали деякі делегації, і під час другого читання, коли текст конвенції вже буде складено, подумати, чи не можна обійтися без деяких із них.

Для того щоб прискорити роботу і виключити потребу внесення великої кількості виправлень під час останнього читання вже складеного тексту, чи не погодяться учасники конференції на третє читання конвенції? Тільки-но редакційний комітет зможе подати текст, учасники конференції зможуть прийняти рішення, оскільки всі ці застереження лежатимуть перед ними.

П. *Giannini* попросив їх погодитися на цю невеличку зміну, оскільки коли вони побачать усі застереження, то зможуть свідомо сказати, чи варто затверджувати таке істотне обмеження чинності уніфікованого закону.

ГОЛОВА зазначив, що учасники конференції підійшли до того моменту, коли потрібно зробити все, щоб уникнути плутанини. Перед ними: 1) застереження, що вже були прийняті; 2) застереження, що були висунуті, але в прямій формі прийняті не були; 3) застереження, що були відхилені.

Також у конвенції є ряд статей, складених експертами щодо колізій законів, у яких не пропонується рішення цих колізій і які насправді рівнозначні застереженням. Це ще один момент, щодо якого потрібно буде ухвалити рішення.

Ряд цих застережень був переданий у редакційний комітет. Коли комітет їх розгляне, учасників конференції попросять прийняти рішення по них. Однак є три застереження, запропоновані югославською, польською і грецькою делегаціями. Югославська делегація просить включити таке положення в конвенцію:

«Щодо зобов'язань за переказними векселями, кожна договірна держава залишає за собою право обумовити, що на своїй території може замінити підпис за умови, що офіційна заява, написана на векселі, свідчить про намір особи, яка має його підписати».

Ця пропозиція має на увазі відновлення статті 3 Гаазької конвенції 1912 р.

П. *EISNER* (Югославія) пояснив, що це застереження потрібне для країн, у яких є люди, які не вміють писати чи читати.

ГОЛОВА поставив цю пропозицію на голосування.

Пропозицію було прийнято 18 голосами проти 2.

ГОЛОВА сказав, що югославська делегація висунула як виправлення другу пропозицію про те, що в конвенцію потрібно вставити наступне положення:

«Відступаючи від параграфа 1 статті 43 уніфікованого закону, кожна договірна держава має право обумовити, що для переказних векселів на невелику суму повідомлення про несплату, передбачене в статті 44, замінює протест про несплату за умови, що таке повідомлення дається державним службовцем, відповідальним за укладання протесту».

П. *EISNER* (Югославія) сказав, що, застосовуючи параграф 77 югославського закону про переказні векселі, Міністерство юстиції може для переказних векселів на суму, що не перевищує 500 динарів, обумовити, що державний службовець, відповідальний за укладання протесту, має на прохання власника векселя чи однієї з осіб, пов'язаних зобов'язанням, переслати рекомендованим листом копію переказного векселя разом з повідомленням про те, що вексель був пред'явлений. Це замінить офіційний протест і повідомлення, передбачене в статті 44 уніфікованого закону.

Югославський міністр юстиції вже сформулював декрет, відповідно до якого таке повідомлення має бути зареєстроване. Югославська делегація вважає, що це положення дуже корисне не тільки тому що воно зменшує витрати на протест, що важливо у випадку з переказними векселями на невелику суму, але також тому, що власникам у сфері дрібного бізнесу, які у більшості випадків не дуже добре освічені,

простіше буде виконувати обов'язкові формальності, пов'язані зі здійсненням чи гарантуванням їхніх прав.

Застереження, запропоноване югославською делегацією, важливе не тільки стосовно югославського законодавства, у якому в такий спосіб можна буде зберегти існуючу практику, а й стосовно законодавства інших країн, що зможуть запровадити подібне положення.

З цих причин югославська делегація просить учасників конференції включити їхню пропозицію.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) висловив думку, що даремно включати в конвенцію застереження, щоб передбачити більш економічну процедуру щодо переказного векселя. У проекті закону відтворене положення Гаазької конвенції, що надає югославському уряду право діяти щодо цього питання так, як він вважає за потрібне, без включення спеціального застереження. У статті 8 проекту конвенції зазначено:

«Форма протесту і відстрочка на його укладання, так само як форма інших процесуальних дій, необхідних для здійснення чи збереження прав, що стосуються переказних чи простих векселів, регулюються законами держави, на території якої має бути складений протест чи мають бути виконані відповідні процесуальні дії».

З огляду на наявність цієї статті, п. *de la Vallee Poussin* вважає, що немає рації включати це застереження.

ГОЛОВА також вважає, що югославська пропозиція не буде ні корисною, ні потрібною на практиці, оскільки учасники конференції прийняли в зв'язку зі статтею 43 застереження, запропоноване нідерландською делегацією, відповідно до якого:

«Кожна договірна держава може обумовити, що протест, який має бути складений на її території, може бути замінений датованою й написаною на самому векселі заявою, підписаною трасатом, окрім випадків, коли власник вимагає укладання протесту в належній формі в тексті переказного векселя».

Він вважає, що це повинно цілком задовольнити югославську делегацію.

П. *EISNER* (Югославія) сказав, що якщо стаття 8 проекту конвенції включає застереження, які він запропонував, то він відкличе їх.

ГОЛОВА пояснив, що така думка п. *de la Vallee Poussin*, але він не поділяє її. Він вважає, що югославська делегація може бути задоволена застереженням, прийнятим у статті 43.

П. *EISNER* (Югославія) вважає, що це інше питання. У його застереженні він просить дозволити замінити протест повідомленням. У цій ситуації він повинен настояти на своєму виправленні.

П. *SOKAL* (Австрія) висловив думку, що югославська делегація може бути цілком задоволена статтею 9 Гаазької конвенції, що була сформульована в такий спосіб.

П. *EISNER* (Югославія) не зміг погодитися з п. *Sokal*. На його думку, стаття 9 стосується іншого питання.

Югославське виправлення було відхилене.

ГОЛОВА сказав, що югославська делегація подала ще одне застереження щодо включення статті 15 Гаазької конвенції.

П. *EISNER* (Югославія) відкликав це застереження.

ГОЛОВА зазначив, що югославська делегація попросила вставити як застереження статтю 16 Гаазької конвенції.

У зв'язку з цим голова нагадав, що на попередньому засіданні принцип цього застереження був попередньо прийнятий і переданий у редакційний комітет для того, щоб з'ясувати, чи обов'язково включати статтю 16.

Таким чином, це питання вирішене.

Польська делегація також запропонувала застереження, сформульоване в такий спосіб:

«Кожна держава зберігає за собою право, відступаючи від статті 40 уніфікованого закону, сформулювати положення, що стосуються створення і сплати переказних векселів в іноземній валюті».

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що в статті 40 обумовлено принцип про те, що переказні векселі можуть виписуватися в іноземній валюті. Крім того, у ній обумовлений принцип, відповідно до якого, якщо переказний вексель, виписаний в іноземній валюті, містить застереження про сплату готівкою, то він має бути сплачений готівкою в іноземній валюті. Як відмітив п. *Sulkowski*, якщо цю статтю буде прийнято в її нинішньому вигляді без застереження, це призведе до обмеження державної законодавчої влади в тому сенсі, що держави не зможуть ухвалити, що переказні векселі, виписані на їхній території, можуть підлягати сплаті тільки у валюті їхньої країни. Так само вони не зможуть обумовити, що переказні векселі, виписані за кордоном в іноземній валюті, мають бути оплачені у валюті їхньої країни, навіть якщо в таких векселях є застереження про сплату готівкою. Однак можуть виникнути ситуації, коли держава буде змушена ввести такі положення, наприклад у період фінансової кризи.

Тому п. *Sulkowski* просить учасників конференції прийняти застереження для того, щоб не обмежувати законодавчу владу держав.

На додаток він зазначив, що застереження тісно пов'язане з формулюванням, яке має бути включене в конвенцію для того, щоб передбачити її наслідки. Якщо учасники конференції погодяться з точкою зору французької делегації, відповідно до якої кожна держава зобов'язується подати конвенцію в законодавчі установи для ратифікації, після якої можна буде вносити зміни, то застереження, яке пропонує п. *Sulkowski*, не потрібне. Водночас не обов'язково робити застереження, якщо учасники конференції приймуть принцип, відповідно до якого кожна держава може денонсувати конвенцію у випадку крайньої необхідності.

Однак, якщо буде ухвалено який-небудь інший принцип, важливо зробити застереження.

Оскільки питання про принцип ще не було вирішене учасниками конференції, представник Польщі переконаний, що на даний момент неможливо прийняти рішення щодо доцільності включати застереження.

ГОЛОВА висловив переконання, що це питання вже обговорювалося.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зауважив, що він уже звертав увагу учасників конференції на це питання, але не вносив жодної конкретної пропозиції.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що не варто робити застереження до статті 40, коли учасники конференції вже не пам'ятають її. Він нагадав, що ця стаття спрямована на забезпечення безпеки тих країн, які ухвалють уніфікований закон. Держава, що підписалася, буде впевнена, що існує певна система – гарна чи погана – і, очевидно, гарна, оскільки вона була прийнята, – але якщо кожна держава може на основі запропонованого застереження укласти положення щодо створення і сплати в іноземній валюті, то стаття 40 буде непотрібною.

Проблема важлива, і він вважає за необхідне зазначити, що, незважаючи на те, що учасники конференції почали з заяви про неприйняття застережень, тепер видається, що вони їм дуже подобаються. Можливо, спочатку було висловлене деяке перебільшення, але, мабуть, ще більше перебільшення має місце на даний момент.

П. *MUNIR BEY* (Туреччина) запитав, якими будуть наслідки зобов'язань держав і наскільки парламенти матимуть право вносити виправлення? Ці питання залишаються відкритими, а вони дуже важливі. Очікуючи їх рішення, турецька делегація переконана, що підтримає пропозицію польської делегації. Це питання тісно пов'язане з питанням валютного аспекту торгівлі. Уряд може бути змушений відступити від статті 40.

П. *BARBOZA-CARNEIRO* (член економічного комітету) попросив делегата Польщі відкласти подання цього застереження до другого читання статті 40. Можливо, до того часу вдасться знайти задовільне формулювання. Так можна буде уникнути включення ще одного застереження.

П. *SULKOWSKI* (Польща) прийняв цю пропозицію. Він зазначив, що доцільно відкласти розгляд цього питання до ухвалення остаточного рішення щодо наслідків конвенції.

П. *Sulkowski* додав, що не згоден із зауваженнями п. *Giannini*. Наприклад, у статті 40 сказано, якщо в переказному векселі є застереження про сплату готівкою, він підлягає сплаті в іноземній валюті. Однак, якщо держава перебуває в критичній фінансовій ситуації, вона змушена прийняти рішення заборонити застереження про сплату готівкою. Це буде порушенням міжнародного договору. Щоб проясни-

ти ситуацію, він порушив це питання і вважає, що важливо вирішити його; тому він упевнений, що положення закону не повинні обмежувати суверенітет жодної з держав.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився, що існують деякі проблеми, які істотно впливають на життя держав, стосовно яких дуже складно прийняти рішення, зокрема в спеціальній конвенції, у якій не розглядається суть цих проблем. Проблеми, що впливають на фінансову й економічну політику держав, не можна вирішити на цій конференції.

Однак п. *Giannini* звернув увагу на те, що трасант переказного векселя має знати, як він повинен сплатити. Держава може запобігати випуску переказних векселів своїми громадянами, якщо вона перебуває в становищі, про яке говорив п. *Sulkowski*. Можна зрозуміти застереження щодо створення переказного векселя, але не його сплати. Єдина перевага уніфікованого правила полягає в тому, що в ньому повідомляється, як буде сплачено вексель, і вилучити це правило просто небезпечно.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що питання стосується сплати переказних векселів. Він уже навів приклад держави, що вводить положення, яке забороняє застереження про сплату готівкою. Якщо це застереження не буде ухвалене, така держава буде змушена порушувати міжнародний договір. Однак такі заходи вкрай необхідні.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив переконання, що подібне застереження може бути обмежене останнім параграфом. Текст, запропонований п. *Sulkowski*, стосується положень щодо створення й сплати векселів. Сюди входять усі положення, і уніфікований закон наполовину втратить своє значення.

ГОЛОВА запропонував відкласти дискусію з цього застереження до другого читання статті 40.

Повідомлення від грецького уряду

ГОЛОВА оголосив учасникам конференції датоване 13 травня повідомлення грецького уряду, у якому сказано:

«Грецький уряд належним чином представив проекти, підготовлені офіційними експертами, у спеціальний комітет, якому доручили підготовку проекту кодексу про переказні векселі, прості векселі й чеки. Оскільки робота комітету насамперед ґрунтувалася на результатах, отриманих у Женеві, їх проект складався відповідно до них. Однак є деякі розбіжності, що увійшли в застереження грецького уряду щодо женевських проектів:

1. Якщо в останньому проекті протест про відмову в акцептуванні чи несплаті обов'язковий, то в проекті кодексу власник не зобов'язаний складати такий протест, крім випадку, коли мається застереження «із протестом», і грецький уряд

бажає зберегти це правило для цінних паперів, що випущені й підлягають сплаті в Греції.

2. На думку грецького уряду, формулювання положень проєктів, пов'язаних з цінними паперами, у яких є застереження про відсутність потреби в протесті векселя, має бути більш точним.

3. Грецький уряд бажає зберегти за собою повну свободу дій щодо цінних паперів, які випущені й підлягають сплаті в Греції».

П. *RAPHAEL* (Греція) сказав, що грецька делегація не наполягає на 2 і 3 пунктах цього повідомлення, але, з іншого боку, зберігає зауваження щодо протесту, оскільки грецький уряд вважає, що він повинен залишити за собою свободу дій щодо цього. П. *Raphael* не сформулював конкретне застереження, оскільки він спочатку хоче знати, наскільки учасники конференції можуть прийняти його до уваги. Тому він попросив голову проконсультувати учасників конференції в цьому напрямку.

ГОЛОВА відповів представникові Греції, що грецькі піддані можуть прийняти звичай, відповідно до якого вказувати в кожному переказному векселі те, що обумовлено в положеннях про застереження про відсутність потреби в протесті. У Греції протест є винятком, тоді як в інших країнах він є правилом. Водночас, незважаючи на цю трохи специфічну ситуацію, трасант і навіть індосант переказного векселя не мають труднощів, використовуючи застереження про відсутність потреби в протесті.

Голова зазначив, що учасники конференції завершили розгляд тих застережень, які можуть бути представлені на даному етапі роботи.

ДВАДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТЕ ЗАСІДАННЯ

28 травня 1930 року, 10:00

Голова: п. *J. Limburg*.

31. ВИВЧЕННЯ ПРОЄКТУ СТАТЕЙ КОНВЕНЦІЇ ПРО ГЕРБОВИЙ ЗБИР І КОЛІЗІЇ ЗАКОНІВ⁴⁵⁴

П. *SCHMIDT* (Міжнародна торговельна палата) нагадав, що наприкінці попереднього засідання були перелічені застереження, зроблені до уніфікованого закону про переказні векселі, і оголошені інші. Якщо всі ці застереження будуть прийняті, то застережень стане більше, ніж у 1910 і 1912 рр. у Гаазі. Така перспектива змусила п. *Schmidt* виступити з заявою від імені торговців і банкірів, які є членами Міжнародної торговельної палати, і від свого власного імені.

Він є затятим прихильником уніфікації закону про переказні векселі і переконаний, що уніфікація буде дуже цінною для комерції в усьому світі. Однак її значення зменшуватиметься пропорційно до кількості застережень. Торговець, який

⁴⁵⁴ Див. текст проєкту конвенції в підготовчих документах C234 M83, 1930.

використовував переказні векселі, насамперед хотів, щоб закони були зрозумілими, простими й уніфікованими. Тому він готовий піти на деякі поступки щодо звичаїв, якщо завдяки цьому вдасться уникнути труднощів.

Варто докласти максимум зусиль, щоб звести кількість уже прийнятих і оголошених застережень до мінімуму. П. *Schmidt* поцікавився, чи не можна цього досягти за допомогою угоди між делегатами, які заявили про застереження. Вони можуть сформувати невеликий комітет для повторного обговорення цього питання, щоб досягти консенсусу.

ПРЕАМБУЛА

ГОЛОВА запропонував розглянути преамбулу до конвенції.

Стаття 1

ГОЛОВА сказав, що стаття 1 стосується санкцій, передбачених у випадку недотримання законів про гербовий збір. Британська делегація запропонувала укласти окрему конвенцію з цього питання. Але навряд чи цей принцип отримає одноголосну підтримку.

П. *GIANNINI* (Італія) згодний із пропозицією, але не хоче, щоб учасники конференції приймали рішення в даний момент. На його думку, ще не настав час узяти до уваги британську пропозицію. Якщо потрібно вирішити питання про гербовий збір на прості й переказні векселі, то потрібно вирішити його й щодо чеків.

ГОЛОВА відповів, що нині порушено питання тільки про ухвалення рішення щодо того, чи мають закони про гербовий збір бути предметом окремої конвенції, зміст якої поки що не обговорюється.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що статті, які стосуються колізій законів, є в Гаазькій конвенції, але експерти включили ці положення в проект конвенції, оскільки думають, що держави, які не ратифікують уніфікований закон, зможуть приєднатися до конвенції щодо колізій законів. Чи можливо це? Якщо ні, то можна повернутися до включення цих положень у текст самого закону. Потрібно спробувати запобігти збільшенню кількості конвенцій.

ГОЛОВА запитав, чому заздалегідь потрібно виключати можливість того, що держави, які не захочуть ратифікувати уніфікований закон, зможуть приєднатися до конвенції з колізій законів? П. *Sulkowski* є членом експертного комітету, що ухвалював рішення.

П. *SULKOWSKI* (Польща) відповів, що експерти запропонували це формулювання, оскільки вони сподівалися, що Великобританія зможе приєднатися до конвенції.

ГОЛОВА висловив думку, що ця можливість не виключається. Він вважає, що навіть якщо держава не приєднується до уніфікованого закону, а хоче приєднатися до конвенції з колізій законів, то місце положень з питань про колізії законів не в уніфікованому законі.

П. *OHNO* (Японія) зазначив, що японська делегація в принципі згодна з британською пропозицією за умови, що застереження про ратифікацію буде включене в окрему конвенцію.

Крім того, японська делегація пропонує вставити положення, що стосуються правил про колізії законів щодо переказних і простих векселів в окрему від уніфікованого закону і застережень до нього конвенцію.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повідомив учасникам конференції, що британський уряд цілком усвідомлює важливість цього конкретного питання, і він був би дуже радий, якби йому дали змогу зробити невеликий виступ із приводу проекту конвенції щодо її положень про колізії законів.

Очевидно, це питання є одним із найважливіших, тому що є ряд держав, які не зможуть приєднатися до уніфікованого закону, але можуть приєднатися до конвенції з колізій законів, і це буде кроком уперед у подоланні того розриву, що у даний час розділяє різні країни світу в цьому питанні. Він вважає своїм обов'язком повідомити делегатів, що одержав інструкції від свого уряду про наступні дії щодо цього, і Великобританія не зможе приєднатися до конвенції з колізій законів у ході даної конференції. Британський уряд вважає, що на даний момент обставини не дають змоги йому піти на такий крок, оскільки, як він уже повідомляв на початку конференції, початковий обов'язок Великобританії полягає в тому, щоб утримуватися від дій, що поставлять під удар той рівень єдності, який існує на даний момент між англосаксонськими країнами.

Він хотів би сказати кілька слів про закон Англії щодо даного питання. Більшість положень міститься в Законі про переказні векселі 1882 р. (частина 72), але не всі, оскільки в Законі про переказні векселі не розглядається питання про правоздатність, про що йдеться в загальному праві.

Англійське право можна стисло охарактеризувати так: по-перше, щодо питання про правову здатність укладати контракти, існують деякі сумніви. В англійській правовій теорії немає єдиного погляду на це питання, але він вважає, що можна сказати з деякою впевненістю, що спільність полягає в тому, що правоздатність щодо всіх комерційних операцій (але не стосовно інших операцій) регулюється *lex loci contractus*. В англійському законі є різниця між комерційними й іншими питаннями і не застосовується теорія доміцilia в комерційних справах.

По-друге, форма переказного векселя й інших обігових інструментів визначається в законі місцем, у якому випущений вексель. Форма акцептування, включаючи акцепт після опротестування й індосаменти, підкоряється закону місця, у якому це акцептування чи індосамент робиться. Зобов'язання, що виникають з підпису під переказними векселями й іншими обіговими інструментами, регулюються законом місця, де здійснюється виписка, акцептування чи індосамент. Щодо

обов'язків власника стосовно пред'явлення до сплати, укладання протесту тощо, ці моменти регулюються правовою максимою *locus regit actum*.

Він не стверджує, що це повний опис ситуації. Звичайно, є інші питання, що мають бути розглянуті, або цілком висвітлити це питання. Але він зробив цю заяву, щоб звернути увагу учасників конференції на той факт, що в англійському праві з цього питання немає згадок ні про закон про національність, ні про закон про доміциль, ні про теорію «відсилення».

Він хотів би додати – і щодо цього він говорить тільки від себе, і його слова в жодному разі не можна вважати дорученням його уряду, – що юристи (не йдеться про ділових людей) Англії дотримуються думки, що ці правила не ідеальні.

З цим застереженням п. *Kennedy* може сказати, що ці правила, крім того, що вони застосовуються у всій Британській імперії, по суті, застосовуються й у Сполучених Штатах Америки, але Американський правовий інститут – дуже важлива установа в Сполучених Штатах Америки, яка недавно переглядала теорії приватного міжнародного права в тому вигляді, у якому вони застосовуються в судах Сполучених Штатів. Був складений ретельний звіт з цього питання. Він не знає, чи буде цей звіт враховано при складанні закону, чи ні, але згадав про це, щоб показати, що в англослов'янському світі всі питання приватного міжнародного права зазнають постійних змін: він би сказав, що приватне міжнародне право в усьому світі загалом перебуває в жалюгідному стані.

У подібних обставинах британський уряд вважає, що єдиним правильним рішенням для них є стримування від якої-небудь дії на даний момент; але він уповноважений заявити, що вони усвідомлюють важливість питання і що рішення, які будуть прийняті на конференції, вивчатимуться з великою увагою, щоб упевнитися, чи можуть ці рішення бути основою, на якій розпочнуть подальші дії для забезпечення світової єдності щодо колізій законів.

Йому видається, що труднощі в цьому випадку мають переважно юридичний характер і виникають через плутанину, в якій перебуває нині приватне міжнародне право. Якщо континентальні держави зможуть домовитися одна з одною з цього дуже складного питання, то тоді відбудуться зміни, які, як вважає виступаючий, знову-таки говорячи лише від самого себе, матимуть важливий вплив на те, що є світовою проблемою великого значення.

Стаття 2

ГОЛОВА сказав, що стаття 2 конвенції, можливо, прийме форму застереження в преамбулі, і немає потреби обговорювати її.

ПРАВООЗДАТНІСТЬ

Стаття 3, параграф 1

ГОЛОВА зазначив, що італійська делегація подала виправлення про те, щоб вставити слова «і простим векселем» після слів «переказним векселем».

Японська делегація подала схоже виправлення до параграфа 3.

П. DIENA (Італія) сказав, що італійська пропозиція, по суті, не є виправленням. Вона заповнює прогалину, що є результатом недогляду. Однак цей недогляд варто виправити, оскільки ті, кому доведеться інтерпретувати конвенцію згодом, можуть подумати, відповідно до давньої максими, що законодавець *ubi voluit, dixit, ubi noluit, tacuit*, що викладені правила, передбачені тільки щодо переказних, а не простих векселів. Тим більше, що подвійне формулювання «переказний і простий вексель» використовується у всіх статтях конвенції, крім статті 3, у якій йдеться тільки про переказні векселі.

Можна заперечити, що пропонувалося надати договірним державам право робити застереження щодо простих векселів. Якщо це так, то це ще одна причина, з якої потрібно заповнити прогалину, оскільки правила про врегулювання колізій законів можуть розглядатися як запобіжний захід чи навіть як форма гарантії у випадках непередбачених обставин, що можуть виникнути в зв'язку із застереженнями чи ратифікаціями, які були відкладені чи відхилені. Тому ці правила можуть мати практичне застосування навіть щодо простих векселів.

Крім цього, у формулюванні статті 3 сказано: «Правоздатність особи, що зв'яже себе зобов'язанням за допомогою переказного векселя, буде визначатися відповідно до її національного закону. Якщо в цьому національному законі обумовлено, що це питання зважується відповідно до закону іншої держави, то застосовуватиметься цей останній закон». Таким чином, тут стоїть питання про «відсилання», питання, яке викликає багато дискусій, і усі знають, що система «відсилання» має багато супротивників. П. Diena однак, незважаючи на те, що сам є опонентом цієї системи, вважає, що в даному випадку цей спосіб застосування законодавства є єдино можливим. Він вважає, що навіть ті, хто, загалом є супротивниками системи «відсилання», можуть проголосувати за цей параграф 1.

Щоб пояснити, що він має на увазі, він процитує італійського письменника, який має репутацію видатного майстра жартів, коли йдеться про наукові питання. Він одного разу провів порівняння між теорією «відсилання», розглянутою в цілому, і грою в лаун-теніс. Він сказав, що система «відсилання» є лаун-тенісом міжнародного приватного права. П. Diena додав, що це гра в лаун-теніс, у яку грають два першокласних опоненти, яким удається постійно тримати м'яч у грі.

У цьому конкретному випадку «відсилання», що підкоряється даному правилу, представляє те, що він назвав би правильною множиною лаун-тенісу, оскільки в такому випадку не буде невизначеного «відсилання», що є основним недоліком цієї системи. Це, швидше, буде гра, що викликатиме малий інтерес з погляду спорту, оскільки сет закінчиться на самому його початку. Максимум буде два «відсилання». Звертатимуться спочатку до національного закону, а потім, відповідно до умов конкретної ситуації, до закону, зазначеного в національному законі.

Ці пояснення свідчать, на думку п. Diena, про те, що немає небезпеки в тому, щоб прийняти те, що німці називають «*Weiterverweisung*», так що рішення, ухвалене в цій статті, може бути дуже корисним і практичним. Воно має одну велику перевагу – може гарантувати приєднання країн, у яких правоздатність регулюється не національним законом, а, наприклад, законом domicilia чи *lex loci contractus*.

Якщо учасники конференції приймуть таку систему, це буде рівнозначно обробці землі і засіванню її заради майбутнього врожаю. Британський делегат сьогодні сказав, що його країна не може підписати уніфікований закон. Він додав, що на даний момент Великобританія не може приєднатися і до статей з колізій законів. Однак він не позбавив учасників конференції надії на те, що в недалекому майбутньому Великобританія зможе приєднатися до статей з колізій законів. П. *Diena* переконаний, що правило про «відсилання», як воно викладене в статті, що обговорюється, може в зв'язку з цим мати велике значення в майбутньому. Йому відомо, що параграф 1 містить фразу, яка може суперечити англо-американським ідеям. Він має на увазі формулювання, яке обумовлює, що варто застосовувати національний закон. Він не забув, що в Англії немає національного закону з погляду приватного права. Проте, якщо немає національного закону, п. *Diena* схиляється до думки, що в Британській імперії – цьому величезному співтоваристві, для якого немає визначення чи правового епітета відповідно до традиційних правил суспільного права, – існує британський закон, тобто закон, що складається з ряду місцевих актів. Більш того, британський закон містить деякі правила про дозвіл колізій законів, що використовуються як внутрішні правила для розподілу законодавчої компетенції між різними частинами імперії.

Тому що ця система «відсилання» може використовуватися в міжнародних відносинах так само, як і у внутрішніх, є надія на те, що вона стане системою, яка у найближчому майбутньому дасть змогу прорити тунель під Ла-Маншем, якого чекали так довго, в сфері вексельного права чи колізій законів, пов'язаних з вексельним правом.

На закінчення п. *Diena* сказав, що його зауваження, які стосуються Британської імперії, такою самою мірою стосуються і величезного співтовариства сорока восьми штатів, що складають США.

П. *ASSER* (Нідерланди) висловив думку, що коли вони обумовили, що правоздатність особи, яка зв'язує себе зобов'язанням за переказним векселем, визначатиметься відповідно до її національного закону, творці параграфа 1 статті 3 мали на увазі в основному фізичних осіб. Якщо це так, то, мабуть, застосування принципу про те, що особистий статус підкоряється національному закону, не може викликати серйозних заперечень. Однак не варто забувати, що в переказних векселях у багатьох випадках, і навіть у більшості випадків, зобов'язання, що мають певну важливість, беруть на себе не фізичні особи, а юридичні. У торговому праві акціонерні товариства і, відповідно до французького і бельгійського закону, повні товариства і командитні товариства мають правосуб'єктність. Використання фрази «його національний закон» може спричинити труднощі у випадку з юридичними особами, акціонерними товариствами і торговими корпораціями.

Розгляд питання з цієї точки зору обов'язково порушить дуже спірне питання про те, чи мають компанії з правосуб'єктністю, акціонерні товариства і повні товариства національну приналежність, і якщо так, то яку саме?

Дехто вважає, що названі акціонерні товариства мають національність, що визначається за національністю більшості акціонерів; це називається доктри-

ною контролю. Інші наполягають на тому, що національність визначається за місцезнаходженням головної контори чи компанії – за місцем, у якому розташований центр управління, чи за національною більшістю директорів.

Таким чином, виникає питання про те, чи варто залишити слова «національний закон» у статті 3 і чи має стаття стосуватися тільки фізичних осіб, чи у ній маються на увазі юридичні особи.

П. *Asser* висловив ці зауваження від свого власного імені, тому що хотів повернути увагу учасників конференції до цього питання. Можливо, редакційний комітет, консультуючись з делегатами, знайде рішення. Він вважає, що всі погодяться з тим, що вирішити потрібно не тільки питання про правоздатність фізичних осіб, а й питання про правоздатність юридичних осіб, наприклад акціонерних товариств.

ГОЛОВА висловив думку, що редакційному комітету буде дуже складно прийняти рішення з цього теоретичного питання, але він поцікавився – і задав це питання також п. *Asser*, – чи справді потрібно розв'язувати цю проблему в даний момент. Якщо юридичні особи мають національність, їх правоздатність визначатиметься відповідно до національного закону. Тут може виникнути суперечка, відповідь на яку потрібно шукати в національному законі, а не на цій конференції. Якщо у них немає національності, то вони прирівнюються до осіб без національності.

П. *GIANNINI* (Італія) зауважив, якщо учасники конференції поставлять до кожного рядка статей, що стосуються колізій законів, усі можливі міжнародні запитання, які можуть виникнути, то можна очікувати створення нескінченної безлічі додаткових конвенцій. Німецька делегація побажала включити положення про осіб без національності. П. *Asser* порушив питання про національність торгових компаній. Нідерландський уряд уже підготував ряд питань щодо становища таких компаній. Ця проблема, можливо, обговорюватиметься на наступній Гаазькій конференції з приватного міжнародного права. Чи потрібно вирішувати її на цій конференції? П. *Giannini* вважає, що нині не час для цього. Учасники конференції мають обмежитися ухваленням правил, що можуть бути прийняті всіма делегаціями і повинні стосуватися колізій законів щодо переказних векселів. Не потрібно в зв'язку з кожним питанням порушувати проблеми, що стосуються приватного права, а доцільно думати про вирішення конкретних проблем, пов'язаних з переказними векселями. У будь-якому випадку п. *Giannini* не може з деяких питань щодо торгових компаній прийняти рішення, що може поставити під сумнів його ставлення до Гаазької конференції. Учасники конференції не повинні очікувати розгляду цих проблем, оскільки вони можуть бути розглянуті тільки частково.

З цих причин він наполягає на тому, щоб учасники конференції не зупинялися на подібних пропозиціях.

П. *ASSER* (Нідерланди) сказав, що п. *Giannini* зазначив, що в даний момент робляться спроби досягти угоди з питання про статус акціонерних товариств. Формулюючи правила, що стосуються колізій законів, учасники конференції не

повинні брати до уваги такі пропозиції, які можуть ні до чого не призвести. Вони мають виходити з існуючого становища. В даний момент питання про те, чи можуть акціонерні товариства мати національність, є предметом запеклих суперечок. Не можна порівнювати їх з особами без національності. Останні є фізичними особами, а фізичні особи можуть мати національність. Вони також можуть унаслідок яких-небудь нещастя утратити свою національність. Варто з'ясувати питання про те, чи може акціонерне товариство, тобто юридична особа, мати національність, чи ні. Складно говорити про національні закони, поки не вирішене це питання.

ГОЛОВА відзначив, що в приватному праві немає такого поняття, як недостатня правоздатність юридичної особи.

П. ASSER (Нідерланди) сказав, що у випадку з компаніями правоздатність визначається законом країни, у якій компанія заснована.

ГОЛОВА вважає, що це інше питання. У даний момент перед учасниками конференції стоїть питання про те, існує юридична особа чи ні.

Італійське виправлення до параграфа 1 було прийняте одностанно.

Параграф 1 було прийнято у першому читанні з вищезгаданим виправленням.

Стаття 3, параграф 2

ГОЛОВА представив німецьке виправлення з пропозицією додати до параграфа 2 наступні слова:

«Правоздатність особи без національності буде визначатися цим останнім законом».

П. ULLMANN (Німеччина) пояснив, що дане виправлення пропонується з таких причин: кількість осіб, які не мають національності, зростає після війни, а точніше, у результаті російської еміграції. Виникла потреба в тому, щоб визначити правоздатність цих осіб щодо вексельних зобов'язань.

У параграфі 3 тексту, запропонованого експертами, немає положення такого типу. Це недогляд, який варто заповнити за допомогою доповнення, запропонованого німецькою делегацією. Таким чином, правоздатність осіб без національності буде визначатися відповідно до законодавства країни, на території якої вони взяли на себе зобов'язання.

Це рішення пропонується з тієї простої причини, що принцип *locus regit actum* має застосовуватися тільки в тому випадку, якщо немає національного закону, відповідно до якого можна визначити правоздатність особи, яка підписалася. Після війни зростає кількість осіб, для яких стаття 3 може створювати труднощі. Це особи із сумнівною національністю, але їх кількість не настільки велика, щоб передбачати для цього випадку окреме правило. Можна залишити на розгляд юриспруденції і теорії питання про положення законодавства, відповідно до якого варто визначати правоздатність цих осіб щодо вексельних зобов'язань.

Щодо формулювання параграфу 2, варто було б замінити слова «якщо він бере на себе зобов'язання» словами «якщо він ставить свій підпис», щоб не сумніватися щодо питання про те, чим має визначатися застосовуваний закон – місцем, де ставиться підпис, чи місцем, де власник одержує заяву особи, яка підписалася.

ГОЛОВА вважає своїм обов'язком сказати, що у зв'язку з німецьким виправленням постає питання про симетрію, яке він не розуміє. У виправленні пропонується додати слова: «Правоздатність особи без національності буде визначатися відповідно до цього останнього закону». Однак, якщо прочитати параграф, додавши до нього ці слова, стає очевидно, що всі договірні держави мають визначити правоздатність особи без національності, оскільки невідомо заздалегідь, на території якої держави дана особа візьме на себе зобов'язання.

Це рівнозначно заяві, що всі держави мають визначити правоздатність особи без національності. Держави повинні будуть узяти на себе зобов'язання зробити якісь кроки в цьому напрямку.

П. DIENA (Італія) сказав, що його делегація вважає, що через причини, перелічені п. *Giannini*, дане правило не слід приймати. Якщо воно буде прийнято, потрібно буде також визначити статус осіб із сумнівною національністю. Щодо суті питання, то на останній Гаазькій конференції з приватного міжнародного права розглядалося це питання, і було прийнято інший критерій – критерій звичного місця проживання даної особи. Тому постає певна суперечність між цими двома конференціями: з одного питання буде ухвалено зовсім різні рішення. Найкраще залишити це питання відкритим.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) зазначив, що в Англії виникли деякі сумніви щодо точного значення формулювання параграфу 2 тексту експертів. Він викладе свої зауваження письмово і передасть їх при нагоді до редакційного комітету.

ГОЛОВА сказав, що це питання інтерпретації.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) погодився, що це питання формулювання і сказав, що англійський варіант тексту не зовсім зрозумілий.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) пояснив, що предмет пропозиції його делегації полягає в тому, щоб заповнити пропуск і доповнити наявний текст деякими положеннями, що природним чином постають з тексту параграфу 2. Особи без національності не підлягають положенням параграфу 1, а також і параграфу 2, тому цей випадок має бути урегульовано спеціальним положенням. Однак не слід розцінювати німецьку пропозицію як внесення змін до принципу, передбаченого у статті 3. Можливо, пропонований текст може призвести до плутанини, але німецька делегація просто хоче зазначити, що у випадку з особами без національності для визначення їх правоздатності застосовують закон країни, де було підписано

вексель. Це правило відповідає принципу, що міститься в параграфі 2, і просто доповнює його.

Можна змінити текст запропонованого виправлення – це питання редагування, але німецька делегація має на увазі дуже конкретну пропозицію – доповнити параграф 2 положенням щодо випадку, який ще не розглянуто на даний момент.

П. *PERCEROU* (Франція) припустив, що німецька делегація не має наміру врегулювати питання, стосовно закону, який застосовується щодо правоздатності особи без національності. Вона хоче сказати: якщо така особа підписала переказний вексель на території третьої країни, то, відповідно до закону останньої, буде визначатися правоздатність, необхідна для підписання векселя.

Він вважає, що немає рації що-небудь додавати до тексту, оскільки це рішення припускається автоматично. Крім того, досить буде обумовити цей момент у звіті.

П. *Percerou* запропонував голові не закривати дискусію щодо параграфа 2 до початку дискусії щодо параграфа 3, оскільки ці два параграфи деякою мірою пов'язані один з одним, другий спрямований на те, щоб усунути зловживання, які можуть впливати з першого.

ГОЛОВА сказав, що готовий обговорити ці два параграфи одночасно.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що питання, порушене в німецькій пропозиції, варто вирішити відразу.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) вважає, якщо учасники конференції хочуть рухатися в напрямку, зазначеному німецькою делегацією, то краще сказати: «Правоздатність особи без національності визначається державою, на території якої вона взяла на себе зобов'язання».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що зауваження, зроблені п. *Molengraaff* і п. *Percerou*, відповідають значенню німецької пропозиції. Однак він хотів би, щоб з метою точного формулювання положення було додано до тексту конвенції, а не просто зроблено застереження у звіті.

ГОЛОВА запитав п. *Quassowski*, чи приймає він формулювання п. *Molengraaff*.

Одержавши позитивну відповідь, голова запропонував оформити її як окремий параграф між параграфами 2 і 3, щоб уникнути плутанини між цією ідеєю та ідеєю попереднього параграфа.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що небезпека, про яку говорив п. *Diena*, цілком реальна. Відповідно до більшості законодавств, правоздатність особи без національності визначається *lex domicilii*, і німецька пропозиція, мабуть, несумісна з цим принципом. Якщо заповнювати пропуск, на який зверталася увага,

то краще сказати: «Правоздатність особи брати на себе зобов'язання за допомогою переказного векселя буде визначатися законом його дімцілля».

Це буде відповідати принципу, ухваленому на Гаазькій конференції з питань поступової кодифікації міжнародного права.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) відповів, що в статті 3 було прийнято не принцип дімцілля, а інший. Застереження щодо особи без національності має відповідати принципу, який міститься в статті 3, але це не принцип дімцілля.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що учасникам конференції потрібно обмежитися рішенням, що зводиться до випадку, який розглядається. Німецька делегація вважає, що особа, яка має національність, може зобов'язати себе відповідно до положень закону держави, на території якої вона приймає зобов'язання. Чому б не застосувати той самий принцип до осіб без національності? П. *Giannini* дещо здивувало запропоноване формулювання. Він переконаний, що небезпечно приймати пропозицію п. *Percerou* стосовно внесення слів «чи особи без національності» через застосування принципу «відсилання», обумовленого в параграфі 1, що може завести дуже далеко. Зі свого боку, п. *Giannini* віддав би перевагу окремому параграфу чи доповненню наприкінці параграфа 2 у формі пропозиції, яку можна сформулювати так:

«Останнє законодавство буде визначати правоздатність особи, позбавленої національності, зобов'язувати себе за допомогою переказного векселя».

Німецьке виправлення було поставлене на голосування й відхилене 12 головами проти 11.

Стаття 3, параграф 3

ГОЛОВА зазначив, що італійська й чехословацька делегації запропонували вилучити цей параграф.

Перш ніж відкрити дискусію голова сказав, що, на його думку, формулювання параграфа є не зовсім задовільним.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував сформулювати цей параграф так:

«Кожна договірна держава може відмовитися визнавати дійсність зобов'язання, узятого за допомогою переказного векселя одним з його громадян, якщо таке зобов'язання не вважається дійсним».

Фактично, цей параграф має незаперечне значення. Є конфлікт між інтересами забезпечення кредиту й інтересами захисту осіб, які не мають правоздатності. Якщо враховувати тільки останнє, то п. *Percerou* дотримується думки, що завжди має застосовуватися міжнародне право. Однак цей принцип було послаблено за допомогою застереження про те, що навіть якщо особа, яка підписалася під векселем, не є правоздатною відповідно до свого національного закону, вона є зобов'язаною, якщо правоздатна відповідно до закону країни, на території якої вексель було підписано.

Не слід забувати про те, що таке послаблення принципу може призвести до негативних наслідків у тому випадку, якщо такий відступ від нього стане систематичним. П. *Percerou* навів такий приклад: у Франції повноліття настає в 21 рік, у Швейцарії – у 20, в інших країнах – у 18. Французький неповнолітній, котрий підписав переказний вексель у країні, де повноліття настає у 18 років, буде вважатися зобов'язаним. Таким чином, є простий спосіб обійти правила про правоздатність. Так само заміжня жінка у Франції вважається неправоздатною, але водночас вона є правоздатною відповідно до італійського законодавства. Отже, якщо французька заміжня жінка захоче обійти правила про правоздатність, їй досить поїхати до Італії і підписати переказні векселі: таким чином, вона відмовиться від захисту, який їй та її родині намагається надати французький закон. Тому було запропоновано додати параграф 3, що залишає право за договірними сторонами відмовити у визнанні дійсності зобов'язання, яке було взято на території іншої держави, якщо воно дійсне відповідно до параграфа 2. Таким чином, параграф 3 надає право країнам неправоздатних громадян не вважати дійсними вексельні зобов'язання, взяті ними за кордоном, щоб запобігти ситуації, коли правила, що захищають правоздатність громадян цих країн, будуть легко порушуватися.

У Франції цьому питанню надається велике значення. У комерційних і банківських колах погоджуються, що параграф 2 варто ухвалити без обмежень, але було висловлено протести проти такого розширення правоздатності, бо це порушує правила цивільного права. Тому французька делегація наполягає на збереженні параграфа 3.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що положення, які стосуються правоздатності, пов'язані з громадським порядком, оскільки держава зацікавлена в тому, щоб визначити, коли її громадяни є правоздатними. Не можна змусити держави погодитися на те, що положення, які застосовуються в них у даній сфері, можна порушити, але саме до цього призведе вилучення параграфа 3, якщо параграф 2 буде збережено без змін. У такому випадку держава буде змушена визнати дійсним підпис неправоздатного громадянина, який був поставлений на території іншої держави. Однак такої ситуації можна уникнути, якщо захистити розпорядження, що діє в державах в інтересах їх громадян. Тому державам було надано право, запропоноване в параграфі 3. У зв'язку з цим п. *Quassowski* послався на рішення експертів стосовно потреби уникнути порушення національних законів щодо захисту неправоздатних осіб стосовно підпису, який іноді ставиться на території іншої держави. П. *Quassowski* підтримав думку експертів і сказав, що не може прийняти пропозицію, висунуту італійською і чехословацькою делегаціями.

П. *DIENA* (Італія) вважає, що в цій дискусії учасники конференції мають насамперед спростити й забезпечити обіг переказних векселів. Однак, якщо буде прийнято параграф 3, постане невизначеність щодо питання дійсності переказних векселів. Понад те, є й інше питання, що дивує п. *Diena*. У деяких внутрішніх законодавствах іноді розмежовують зобов'язання, узяті іноземцем, і зобов'язання, узяті

своїм громадянином. Це рішення можна розкритикувати з погляду внутрішнього права, але воно не піддається критиці за відсутності правила про протилежне у міжнародному праві через суверенність усіх держав. Коли йдеться про розглянуту конвенцію, не можна приймати різні правила щодо іноземців і своїх громадян. Окрім того, хто в даному випадку вважається іноземцем, а хто – своїм громадянином? Іноземець для договірної держави – це громадянин іншої договірної держави, і навпаки. Краще було б ухвалити єдине правило.

П. *Diena* сказав, що непослідовно після ухвалення параграфу 2 з метою спрощення обігу переказних векселів приймати третє правило, що дозволяє всім державам відступати від попереднього правила.

Тому італійська делегація наполегливо радить вилучити параграф 3.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив упевненість: якщо застереження в параграфі 3 буде збережено, то дія статті істотно обмежиться. Чи не можна ухвалити єдиний критерій для оцінки правоздатності? Стаття 3, справді, є комбінацією двох різних принципів: з одного боку, принципу національного закону, а з другого, принципу *lex loci contractus*. На користь *lex loci contractus* свідчить те, що цей принцип визнається в англосаксонських країнах, а також, що *lex loci contractus* впливає із самого переказного векселя, коли йдеться про вексельні зобов'язання трасанта й трасата, оскільки в переказному векселі має бути зазначене місце створення векселя і місце сплати. Однак щодо зобов'язання інших осіб, які підписалися під векселем (наприклад, індосанта), місце підписання не зазначають у переказному векселі, і чинність підпису не буде залежати від зазначення місця, де його поставлено. З другого боку, варто враховувати, що в континентальних країнах під час визначення правоздатності особи визнається принцип національного закону. Якщо є надія на те, що англосаксонські країни приєднаються до конвенції, то п. *Sulkowski* вважає, що було б краще прийняти як єдиний критерій національний закон. Це дасть можливість уникнути застереження, запропонованого французькою і німецькою делегаціями.

ГОЛОВА нагадав п. *Sulkowski*, що це виправлення було відхилене.

П. *SULKOWSKI* (Польща) відповів, що французька й німецька делегації виступають за збереження застереження, що міститься в параграфі 3; якщо буде ухвалено єдиний критерій, то вдасться уникнути цього застереження.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що італійська делегація не зможе підписати конвенцію, якщо учасники конференції приймуть статтю 3 у її нинішній формі. Неприпустимо визнавати на міжнародному рівні комерційне шахрайство.

Німецька делегація заявила, що правоздатність особи є принципом цивільного права, але якщо є потреба вивести логічний наслідок з цього принципу, то потрібно вилучити параграф 2 статті 3. Параграф 2 було прийнято в інтересах торгівлі. Якщо учасники конференції вважають, що бажано встановити правила стосовно цього питання, то це тому, що вони хочуть надати гарантії

торгівлі. Застосування положень цих двох параграфів призведе до ситуації, коли принцип буде застосовуватися у випадку із заміжньою жінкою: наприклад, французька дама їде до Італії, купує якісь ювелірні вироби і дає на сплату переказний вексель. Відповідно до параграфа 2, вона може за законом взяти на себе таке зобов'язання. Однак пізніше вона не сплачує. Італійський торговець звертається до судді, який підтверджує право торговця, але коли потрібно пред'явити позов, французький суддя заявляє: незважаючи на те, що жінка є правоздатною в Італії, у Франції вона неправоздатна, і зобов'язання недійсне. Таким чином, параграф 3 санкціонує шахрайство.

Тому п. *Giannini* просить учасників конференції прийняти тільки параграф 2, що буде корисним для комерції.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) звернув увагу учасників конференції на те, що цю статтю було прийнято в Гаазі, оскільки вона доповнювалася застереженням у Гаазькій конвенції, і що статтю в її нинішньому вигляді також було прийнято експертами, зокрема італійським експертом.

Окрім того, було б доцільно зберегти деяку гнучкість у статті. Однак вилучення параграфів 2 і 3 зробить її занадто жорсткою. Договірні держави повинні мати можливість звернутися до параграфа 3. Не можна позбавляти їх цього права.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) підтримав зауваження італійської делегації. Положення, яке міститься в параграфі 3, суперечить меті конвенції, що спрямована на уніфікацію положень про векселі в різних країнах. Внесення цього положення цілком змінює значення попереднього положення в параграфі 2. Тому збереження параграфа 3 призведе до труднощів у міжнародних відносинах у сфері переказних векселів.

П. *GIANNINI* (Італія) зробив наступну заяву:

1) він не може підтримати думку німецького делегата стосовно ролі, яку відіграв італійський експерт у зв'язку з цією статтею. Експерти не голосували поіменно за неї;

2) заохочення шахрайства призведе до того, що текст стане підозріло гнучким, і, безсумнівно, шахрайство буде легалізовано за допомогою параграфа 3;

3) стаття була прийнята раніше, і після 20 років зрілих міркувань її не можна відхилити.

Тому п. *Giannini* залишається при своїй думці.

ГОЛОВА підтвердив заяву п. *Giannini* про те, що експерти голосували більшістю, і невідомо, хто як голосував.

Параграф 2 було прийнято у першому читанні.

Параграф 3 було збережено 19 голосами проти 10.

П. *SCHIMADA* (Японія) запитав, чи буде параграф 3 статті 3 приведено у відповідність до параграфа 1 за допомогою додавання слів «і прості векселі»?

ГОЛОВА відповів, що було прийняте італійське виправлення до статті 1, відповідно до якого варто додати слова «і переказні векселі». Вони будуть додані й у параграф 3.

Статтю 3 у цілому було прийнято в першому читанні 19 голосами проти 6.

Стаття 4

ГОЛОВА звернув увагу на наступне німецьке виправлення. Параграф 2 цього виправлення ідентичний югославському виправленню:

«Форма будь-якого контракту, що впливає з переказного векселя, визначається законами держави, на території якої зазначено місце, де було поставлено підпис. Якщо таке місце не зазначене, то застосовуються закони тієї держави, на території якої підпис було поставлено фактично.

Кожна договірна держава має право зазначити, що зобов'язання, взяті на території іншої держави за допомогою переказного векселя одним з її громадян щодо іншого громадянина, будуть дійсні на території цієї держави за умови, що вони оформлені відповідно до її законів».

П. ULLMANN (Німеччина) сказав, що параграф 1 німецького виправлення є рішенням, запропонованим експертами. Для форми контракту дійсним є закон місця, де було поставлено підпис. Однак постає питання: що вважається місцем, де було поставлено підпис? Це місце, де справді було поставлено підпис, чи місце, зазначене особою, яка підписалася, як місце підписання? Якщо, наприклад, особа, яка підписалася, поставила свій підпис у Берліні, а як місце підписання зазначено Париж, який варто застосовувати закон, – німецький чи французький? У Німеччині це спірне питання.

Очевидно, місцем підписання потрібно вважати місце, зазначене в переказному векселі. Таке рішення відповідає принципу, відповідно до якого насамперед необхідно враховувати дані, зазначені на переказному векселі. Це також в інтересах обігу векселів, оскільки дає можливість зацікавленим сторонам вказати, який застосовується закон. Таке рішення полегшить обіг векселів і дасть можливість уникнути труднощів, пов'язаних з наданням доказів, також сприятиме гарантуванню обігу, оскільки кожен власник переказного векселя зможе вважати дійсним будь-яке місце, зазначене на переказному векселі. Тільки за відсутності вказівки щодо місця на векселі буде братися до уваги те місце, де справді було поставлено підпис.

Щодо параграфа 2 німецького виправлення, то деякі держави (Німеччина і Скандинавські країни) прийняли принцип про те, що зобов'язання, взяті щодо переказних векселів за кордоном одним з громадян цієї держави щодо іншого громадянина, будуть дійсні на території цієї держави за умови, що ці зобов'язання взяті за формою, відповідно до національного закону. Це застереження, запропоноване в параграфі 2, дасть можливість таким державам зберегти вищевказаний принцип. У випадках, коли громадянин має зобов'язання щодо свого співгромадянина, застереження не дозволяє посилається на недійсність векселя, що буде сприяти безпеці стосовно обігу переказних векселів.

У запропонованому тексті доповнення, зроблене експертним комітетом (параграф 2 статті 4 конвенції), було випадково пропущене. Однак це доповнення буде корисним. Доповідач хотів би зазначити, що правило-доповнення не внесене до статті 7 уніфікованого закону, незважаючи на широке формулювання, прийняте за пропозицією скандинавських делегацій. Стаття 7 уніфікованого закону стосується переказних векселів, що дійсні за формою, і розглядає тільки ті випадки, коли підписи, поставлені під векселем, не зобов'язують осіб, які підписалися. Водночас, відповідно до проекту експертів, якщо переказний вексель недійсний у державі через форму, то, підписи, поставлені під векселем, не втрачають своєї сили і зобов'язують осіб, які підписалися, якщо ці підписи було поставлено в іншій державі, де визнається формальна дійсність такого переказного векселя.

ГОЛОВА висловив думку, що пояснення, викладені німецьким делегатом, свідчать про те, що німецьке виправлення варто змінити. У німецькій пропозиції пропонують замінити параграф 1 статті 4 двома параграфами і залишити без змін параграф 2 початкового тексту статті 4.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) запитав, чи буде вважатися випадок з підрубкою підпису питанням форми?

ГОЛОВА відповів, що це питання не розглядається в статті 4. Завдання полягає в тому, щоб з'ясувати, де було підписано вексель: у місці, де справді було поставлено підпис, чи в якому-небудь іншому місці, зазначеному на самому векселі.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) сказав, що в такому випадку він повторить своє питання пізніше.

П. ASSER (Нідерланди) попросив пояснити параграф 2 німецької пропозиції.

За деякими винятками у статті використовують принцип *locus regit actum*, але яке значення застереження, в якому йдеться про зобов'язання, узяті за допомогою переказних векселів за кордоном одним з громадян певної держави щодо іншого громадянина цієї самої держави? У вексельному праві немає зобов'язання, що береться стосовно конкретної особи.

Чи не можна сказати: «Кожна держава, яка приймає застереження, має право наказати, що зобов'язання, взяті за допомогою переказного векселя за кордоном одним з її громадян, буде дійсним на її території щодо громадян цієї держави»?

Неможливо зрозуміти, як зобов'язання, узяті за допомогою переказних векселів, можуть обмежуватися одною особою. Такі зобов'язання беруться щодо будь-якого власника та щодо невизначеного кредитора.

Чи готова німецька делегація прийняти таке формулювання? Це означатиме, що, наприклад, німець, який поставив свій підпис на векселі, буде мати зобов'язання щодо власника, який має німецьке громадянство.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) навів у відповідь такий приклад: якщо німець поставив свій підпис на бланковому векселі у Франції, де бланкові переказні векселі не визнають, оскільки Франція зробила щодо цього застереження, то відповідно до тексту німецької делегації, він матиме зобов'язання стосовно іншого німця.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що параграф 1 припускає легалізацію шахрайства. Якщо форма будь-якого контракту, що впливає з переказного векселя, визначається законами держави, на території якої зазначене місце, де було поставлено підпис, то це означає, що два німці можуть підписати переказний вексель у Римі, а вказати як місце підписання – Берлін. Учасники конференції можуть легко уявити наслідки, особливо щодо прибутків.

У параграфі 2 розглядають випадок, зазначений німецькою делегацією, і його прийняти простіше. Сумнівно, що в цьому випадку буде застосовуватися німецький закон, оскільки було б неправильно думати, що для того, щоб застосовувати німецький закон, досить вказати на переказному векселі «Берлін» як місце сплати.

П. *ASSER* (Нідерланди) висловив думку, що приклад, наведений п. *Quassowski*, не дає точної відповіді на його зауваження. Трасант має зобов'язання не тільки щодо першого власника, а й щодо всіх наступних. Чи готова німецька делегація змінити послідовність фраз «на її території» і «щодо іншого її громадянина»?

Це було б логічно. Німець, який склав бланковий переказний вексель, буде мати зобов'язання перед іншим німцем.

Нарешті, не було дано відповіді на заперечення щодо загального і невизначеного характеру зобов'язань, узятих за допомогою переказного векселя.

ГОЛОВА висловив думку, що п. *Quassowski* і п. *Asser* не зрозуміли один одного. Німецький делегат навів приклад із бланковим переказним векселем: незважаючи на те, що він заборонений, наприклад, у Франції, він може бути підписаний у Франції німцем на користь іншого німця. П. *Asser* відповів, що він розуміє цей випадок, але, на його думку, німецьке виправлення виграє, якщо в параграфі 2 поставити слова «щодо іншого громадянина» після слів «буде дійсно», а не перед ними.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловився за німецьке виправлення. Щодо параграфа 1, то він вважає, що бажано передбачити правову гіпотезу про зазначення місця на переказних векселях. У принципі, було визнано, що застосовувати слід закон місця, де було взяте зобов'язання, і краще дотримуватися принципу, запропонованого експертами, але додати, що місцем, де було взято зобов'язання, вважається місце, зазначене у векселі. Це питання формулювання, що може бути вирішене редакційним комітетом.

П. *Vischer* не вважає, що параграф 2 має велике практичне значення, але, на його думку, його прийняття має призвести до того, що збільшиться кількість дійсних переказних векселів. Тому він підтримав параграф, де обумовлено принцип, що є в нинішньому швейцарському законодавстві й досвід застосування якого свідчить на його користь.

На його думку, можна удосконалити формулювання тексту, якщо взяти до уваги зауваження різних делегатів.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) погодився на зміни, запропоновані головою.

ГОЛОВА зачитав параграф 2 німецького виправлення зі змінами:

«Кожна договірна держава має право наказати, що зобов'язання, взяті за переказним векселем за кордоном одним з її громадян, будуть дійсні щодо іншого її громадянина на її території за умови, що вони відповідають формі, передбаченій законами цієї держави».

П. PERCEROU (Франція) надає перевагу формулюванню, запропонованому експертами для параграфа 1, тому що німецький текст передбачає простий спосіб порушення закону стосовно того місця, де насправді було поставлено підпис.

Щодо параграфа 2, то п. *Percerou* погодився з п. *Asser*, що зобов'язання беруться стосовно невідомої особи, а не когось конкретно.

За подібних обставин він вважає, що німецьке виправлення не може бути ухвалене в цілому.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) повторив, що він приймає текст експертів, який хоче дещо змінити, обумовивши, що закон держави, на території якої було укладено контракт, застосовують тільки в деяких випадках, а в більшості випадків – закон держави, на території якої знаходиться місце, зазначене у векселі. П. *Quassowski* вважає, що ця зміна виправдається правовими і практичними міркуваннями.

1. Вона відповідає принципу *Quod non est in cambio non est in mundo*.

Особа, яка зазначає місце після свого підпису, має враховувати, що цей вексель справді було підписано у цьому місці. Цей принцип, відповідно до якого дійсними є форма і зміст векселя, також викладено в інших положеннях законів. У зв'язку з цим п. *Quassowski* нагадав останній параграф статті 2, де визначено, що місце, зазначене на ім'я трасанта, рівнозначне місцю видачі векселя. Він також процитував статтю 44, де говориться, що досить дати повідомлення гарантам за їх зазначеними адресами, не перевіряючи їх правильність.

Відповідно, завжди враховується як зміст, так і зовнішня форма векселя для гарантування обігу векселів, оскільки, якби потрібно було враховувати дані, не написані на векселі, що невідомі зацікавленим особам, то такі особи могли б зазнати шкоди. Учасники конференції мають дотримуватися принципу «*Treu und Glauben*», тобто не враховувати те, що чітко не зазначено на самому векселі.

2. У німецькому виправленні визнається воля особи, яка підписалася; вона часто має конкретну мету, вказуючи певне місце як місце підписання векселя. Якщо особа, яка подорожує іноземною державою, ставить під своїм підписом місце свого доміцilia, то вона таким чином сповіщає, що бажає застосовування закону її країни, і п. *Quassowski* вважає, що варто поважати це бажання.

3. Німецьке виправлення полегшить пред'явлення доказів. Якщо воно не буде ухвалене, потрібно буде доводити, в якому місці було підписано вексель, а такі

докази часто складно надати. Наприклад, особа, яка їде потягом з однієї столиці до іншої, може підписати переказний вексель у потязі. Чи потрібно з'ясовувати, підписала вона вексель до перетинання кордону чи після? Таке саме питання виникає у випадку з особою, яка пересувається пароплавом.

Не можна заперечити, що ця пропозиція надає особі, яка підписалася, можливість визначати свою відповідальність за власним бажанням. Вона не може вказати вигадане місце, оскільки важко уявити, щоб хтось придбав переказний вексель з уявними чи вигаданими даними.

Таким чином, п. *Quassowski* вважає, що його пропозиція не має труднощів ні з правового, ні з практичного погляду. Крім того, у ній беруться до уваги і правові принципи, і практичні міркування.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) звернув увагу учасників конференції на фундаментальну відмінність між формулюванням параграфа 2, запропонованого експертами, і зміненим текстом. Випадок, розглянутий у цьому параграфі в його початковій формі, наскільки він розуміє, полягає в наступному: двоє підданих Нідерландів можуть зробити індосамент у Німеччині за формою, що не дозволена німецьким законом. У Нідерландах цей індосамент буде дійсним, якщо він відповідає вимогам нідерландського закону, оскільки контракт, що впливає з переказного векселя, укладено між двома підданими Нідерландів.

Але яке значення параграфа 2 у зміненому тексті? У ньому сказано: якщо індосамент здійснено у Німеччині підданим Нідерландів на користь, наприклад, француза, і якщо його не складено відповідно до вимог німецького закону, він недійсний відповідно до параграфа 1. Але, якщо цей вексель пізніше потрапляє до підданого Нідерландів, то цей індосамент стає дійсним. Чи бажають учасники конференції створити таку ситуацію?

П. *SULKOWSKI* (Польща) зробив деякі зауваження щодо параграфа 1 німецької пропозиції. Відповідно до формулювання експертів, форма контракту визначається за місцем, де контракт було укладено, але німецька делегація бажає, щоб місцем підписання вважалось зазначене на векселі, навіть якщо вексель не було підписано у цьому місці. Звичайно, це питання форми, але воно має певне значення з погляду сплати податків. Наприклад, якщо в переказному векселі зазначено Берлін як місце випуску, тоді як насправді його було випущено у Варшаві, відповідно до німецького формулювання, в якому сказано, що місце підписання зазначене на векселі, буде легше скоїти шахрайство підчас сплати податків.

Тому п. *Sulkowski* вважає, що краще прийняти принцип, відповідно до якого місцем підписання вважається місце, де вексель було підписано. Таким чином, він не може прийняти німецьку пропозицію.

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції проголосувати за кожним параграфом німецької пропозиції окремо, але спочатку він запитав п. *Quassowski*, чи не краще змінити першу пропозицію параграфа 1 так: «Зазначене місце, де було поставлено підпис».

П. QUASSOWSKI (Німеччина) погодився на цю зміну.

Німецьке виправлення до параграфа 1 було поставлене на голосування і відхилене 13 голосами проти 10.

ГОЛОВА нагадав німецькій делегації, що в параграфі 2 є вислів «за допомогою переказного вексяля», що не використовують у конвенції. Він сподівається, що п. Quassowski не буде заперечувати проти того, щоб редакційний комітет замінив ці слова відповідним висловом.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) погодився на пропозицію голови.

Німецьке виправлення до параграфа 2 було поставлене на голосування й прийняте 14 голосами проти 8.

ГОЛОВА перед тим, як поставити на голосування параграфи, складені експертами, зазначив, що прийнятий параграф німецької делегації буде параграфом 3 у статті 4, але учасники конференції мають враховувати японське виправлення до початку параграфа 2, відповідно до якого слова «чи простого вексяля» будуть додані після слів «за допомогою переказного вексяля».

Це було прийнято.

П. Gutteridge (Великобританія) визнав, що дана стаття викликає у нього деякі сумніви, але він дійшов висновку, що не буде турбувати учасників конференції своїми сумнівами, а спробує сам вирішити їх. Два параграфи, запропоновані експертами, було прийнято в першому читанні.

Статтю в цілому було прийнято в першому читанні.

П. Giannini (Італія) заявив, що голосував проти цієї статті.

ДВАДЦЯТЬ П'ЯТЕ ЗАСІДАННЯ

29 травня 1930 року, 10:00

Голова: п. J. Limburg

32. ПРИЗНАЧЕННЯ В РЕДАКЦІЙНИЙ КОМІТЕТ

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції призначити п. Diena додатковим членом редакційного комітету для розгляду конвенції колізій законів.

Пропозицію було прийнято.

33. ВИВЧЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ЩОДО КОЛІЗІЙ ЗАКОНІВ (ПРОДОВ- ЖЕННЯ)

Стаття 5

ГОЛОВА представив виправлення, запропоновані німецькою, італійською та японською делегаціями.

Виправлення, запропоноване німецькою делегацією:

«Наслідки зобов'язань акцептанта переказного векселя і векседавеця простого векселя визначаються законом місця, де ці інструменти мають бути сплачені.

Наслідки зобов'язання, узятого авалістом і акцептантом для порятунку кредиту, визначаються законами, що застосовуються до зобов'язання, узятого особою, щодо якої надаються аваль чи акцептування для порятунку кредиту.

Правові наслідки підписів інших осіб, які взяли зобов'язання в зв'язку з переказним векселем, визначаються законом держави, на території якої знаходиться місце, зазначене як місце підписання. Якщо таке місце не зазначене, то застосовується закон держави, на території якої фактично було поставлено підписи».

У виправленні італійської делегації пропонується замінити параграф 2 наступним:

«Проте відстрочка, протягом якої може бути пред'явлений регресний позов, має визначатися для всіх осіб, які підписалися під векселем, законом країни доміцilia трасанта чи особи, яка випустила простий вексель».

Пропозиція японської делегації така:

«2. Варто змінити статтю 5 так, щоб наслідки зобов'язань, узятих за допомогою переказного чи простого векселя, регулювалися відповідно до бажання особи, яка підписалася, якщо їх чітко зазначено у векселі, а у випадку відсутності такої вказівки вони мають регулюватися законом держави, на території якої ці процесуальні дії були зроблені».

П. ULLMANN (Німеччина) сказав, що, відповідно до принципів приватного міжнародного права, що визнається німецькою юриспруденцією, визначальним критерієм у природі зобов'язань є намір сторін, і якщо такий намір чітко зазначено, то ним визначається місце виконання. Німецька пропозиція до статті 5 ґрунтується на цих принципах, але враховує деякі моменти, що постають зі специфічної природи закону про переказні векселі.

Крім цього, німецька делегація вважає, що в законі щодо наслідків зобов'язань, потрібно провести розбіжності між трьома категоріями осіб:

- 1) акцептант переказного векселя і векседавець простого векселя;
- 2) аваліст і акцептант заради порятунку кредиту;
- 3) інші особи, які підписалися на векселі.

До акцептанта і векседавеця простого векселя доцільно застосовувати закон місця сплати, оскільки саме в цьому місці будуть виконуватися їх зобов'язання.

Можливо, експерти також поділяють цю думку, тому що запропонували застосувати закон зазначеного у векселі місця, якщо особами, які підписали вексель, зазначено місце виконання зобов'язання.

До аваліста й акцептанта заради порятунку кредиту відповідно до проекту експертів, варто використати закон, що застосовується до зобов'язання особи, якій надається аваль чи акцептування для порятунку кредиту, оскільки аваліст чи акцептант для збереження кредиту зобов'язаний такою самою мірою і, відповідно, це регулюється тим самим законом, що і зобов'язання осіб, заради яких вони беруть зобов'язання.

Щодо інших сторін, пов'язаних зобов'язанням, то вони, відповідно до німецької пропозиції, підкоряються не закону їх доміциля, а закону місця, зазначеного як місце, де було поставлено їхній підпис. Якщо такої вказівки немає, то застосовується закон місця, де фактично було поставлено підпис. Таким чином, німецька делегація бажає підтвердити принцип *lex loci contractus*, змінений у відповідності зі спеціальною природою вексельного права, тобто вирішальним у визначенні місця підписання має бути текст векселя.

Вищевказаний принцип, відповідно до якого наслідки вексельних зобов'язань визначаються за принципом *lex loci contractus*, було прийнято у статті 72 англійського закону про переказні векселі 1882 р.

Які аргументи на користь запропонованого рішення?

По-перше, принцип *lex loci contractus* видається практичнішим, ніж принцип доміциля. Труднощі можуть постати як у законі, так і щодо факту визначення місцезнаходження доміциля особи. Там, де використовується англійський закон, часто важко визначити місце доміциля сторони, яка є зобов'язаною. Крім того, угорський уряд зробив правильне зауваження в коментарях до статті 5 про те, що принцип доміциля може викликати суперечки, якщо є кілька осіб, які поставили свої підписи, наприклад, у випадку з кількома трасантами чи індосантами.

Крім цього, слід зазначити, що в більшості випадків місце підписання і місце доміциля збігаються, оскільки очевидно, що торговці і банкіри ставлять свій підпис у головній конторі їх комерційної установи.

По-друге, німецька делегація пропонує застосовувати закон місця, зазначеного як місце підписання. Таким чином, дозволено, щоб зобов'язання, узяті в Берліні, але з місцем підписання в Парижі, регулювалося французьким законом. Але потрібно враховувати намір особи, яка підписалася. Якщо вона підписалася і зазначила під своїм підписом місце в іншій країні, варто вважати, що, вона навмисно хотіла, щоб застосовувався закон, який діє в цій країні. Немає причин не враховувати цей намір. Можна припустити, що місце в іншій країні зазначатиметься тільки з практичних причин, які можуть змусити особу, яка підписалася, підкорятися іноземному закону. Нарешті, прийняття німецької пропозиції дасть змогу уникнути труднощів, пов'язаних з наданням доказів, і надасть більше гарантій переказним векселям, оскільки для визначення природи вексельних зобов'язань буде братися до уваги інформація, що безпосередньо міститься у векселі.

П. DIENA (Італія) сказав, що виправлення його делегації складається з двох пропозицій. Пропонують вилучити параграф 2 статті 5 у тому вигляді, у якому його

склали експерти, і внести інший текст, що насправді безпосередньо не стосується параграфа, який італійська делегація пропонує вилучити. Якщо голова вважає за доцільне розпочати дискусію щодо параграфа 1 німецької пропозиції, то п. *Diena* пояснить свою пропозицію більш вичерпно.

ГОЛОВА запропонував розпочати з пояснення параграфа 1.

П. *ASSER* (Нідерланди) поставив запитання експертному комітету щодо статті 5.

У гаазькому проекті щодо колізій законів є тільки правила, що стосуються правоздатності та форми, але нічого не сказано про колізії, що можуть впливати з питань про природу й наслідки зобов'язання, які у приватному міжнародному праві іноді називають сутністю зобов'язань. Експертний комітет доповнив гаазький проект, додавши статтю 5 щодо сутності зобов'язань – одного з найделікатніших нерозв'язаних питань у приватному міжнародному праві.

П. *Asser* у принципі може погодитися з правилом, запропонованим експертним комітетом, але цікавиться, чи потрібно це доповнення і наскільки воно доцільно.

Відповідно до системи, запропонованої експертами, буде три конвенції й один уніфікований закон, оскільки він вважає, що перша конвенція стосуватиметься зобов'язань з боку держав про запровадження уніфікованого закону до їх правової системи з урахуванням ухвалених застережень. Друга конвенція буде стосуватися гербового збору, третя – колізій законів.

Напередодні учасники конференції обговорювали деякі правила, пов'язані з правоздатністю і формою контрактів. Ці правила можна внести до уніфікованого закону. Вони стосуються застосування національних законів щодо правоздатності і правила *locus regit actum* щодо форми, а разом утворюють те, що можна назвати доповненням до уніфікованого закону. Однак п. *Asser* вважає, що питання сутності зобов'язань єдино важливе, якщо припустити, що більшість країн відмовиться ухвалювати уніфікований закон. Експертний комітет правий, запропонувавши це доповнення, оскільки розглядав уніфікований закон як модель, яку різні держави можуть ухвалити з внесенням чи без внесення важливих змін. Однак не можна забувати, що на першому засіданні конференції більшість делегатів висловилися за обов'язкову систему, і це свідчить, що країни зобов'язуються ухвалити уніфікований закон, за винятком кількох не настільки важливих застережень, що в будь-якому випадку стосуватимуться тільки форми.

Таким чином, п. *Asser* цікавиться, чи потрібно зараз розглядати – і, можливо, приймати – правила, що стосуються колізій законів щодо сутності зобов'язань? Навіть якщо, на жаль, виявиться, що більшість держав не зможуть приєднатися до уніфікованого закону, залишиться час на обговорення і затвердження правила про сутність зобов'язань. Крім того, чи безпечно укладати їх зараз? Чи не призведе це якимось чином до того, що уніфікований закон, якого з нетерпінням чекають, не можна буде ухвалити? Чи відповідає прийняття цих правил руху за уніфікацію і духу роботи в Гаазі, а саме: уніфікованому закону 1912 р., зміст якого учасники конференції щойно розглянули і затвердили за винятком деяких деталей.

ГОЛОВА не побажав повертатися до дискусії, що вже мала місце. Він сказав п. *Vischer*, що, відповідно до системи експертів, мається на увазі, що держави погодяться ввести до свого законодавства якщо не положення закону, то хоча б викладені в ньому принципи.

П. *ASSER* (Нідерланди) висловив думку, що це одна з причин, через яку він наполягатиме на своєму питанні. Чому за даної ситуації необхідно додавати правила про сутність зобов'язань?

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) підтримав німецьке виправлення не як делегат британського уряду, а як англійський юрист. Він вважає, що було б неправильно включати принцип доміцilia в комерційне право. Якби учасники конференції могли уявити труднощі, що виникають в Англії в зв'язку з інтерпретацією слова «доміциль», вони б відмовилися від спроб працювати з ним. Це предмет найбільшої кількості дисертацій у Лондонському університеті протягом останніх п'яти років, і так багато людей бажають вивчати його, що тепер заборонено писати з цього предмета. Це одне з найболючіших питань у тій галузі англійського права, яка пов'язана з приватним міжнародним правом. Тому він усіляко підтримує німецьку пропозицію.

ГОЛОВА нагадав п. *Gutteridge*, що спочатку він сам пропонував замінити слово «доміциль» словом «звичайне місце проживання».

П. *DA MATTA* (Португалія) перед тим, як попросити експертний комітет пояснити форму параграфа 1 статті 5, запропонував невелике виправлення до назви цієї статті. Оскільки вона стосується тільки наслідків зобов'язань, слово «природа» у назві «Природа і наслідки зобов'язань» видається зайвим.

У статті 5 сказано, що «наслідки зобов'язань, які беруть за допомогою переказного чи простого векселя, регулюються законом місця проживання особи, яка підписала вексель».

Хто є особою, яка підписала вексель? Це тільки трасант переказного векселя і векселедавець простого векселя, чи це термін, що включає всіх інших осіб, які підписали вексель? Якщо це положення статті стосується тільки трасанта чи векселедавця, то п. *da Matta* готовий погодитися з ним. Воно відповідає теорії, яку приймає більшість, наприклад, в Інституті міжнародного права вважають, що варто брати до уваги закон місця випуску векселя, а не закон трасанта, але цю думку підтримує більшість «інтернаціоналістів».

Якщо ж стаття має інше значення, тобто стосується всіх осіб, які підписали переказний чи простий вексель, то п. *da Matta* не зможе погодитися, оскільки це пов'язано з численними труднощами.

П. *GIANNINI* (Італія) поцікавився, чи потрібно йому говорити про проблему, яка у певному сенсі виходить за рамки цієї конференції. Проте оскільки учасники конференції продовжують дискусію, він вважає, що варто з'ясувати ситуацію. Система, запропонована в конвенції, припускає внесення ряду правил до уніфікованого закону

для того, щоб вирішити колізії законів. Експерти вилучили ці положення і помістили їх до спеціальної конвенції. Очевидно, вони зробили правильно. До чого призводять такі заходи? Якщо правила про колізії законів будуть включені до уніфікованого закону, то всі держави, які ратифікують його, будуть зобов'язані застосовувати їх щодо інших держав незалежно від того, підписалися вони чи ні. З другого боку, якщо їх внесено до окремої конвенції, вони можуть зобов'язувати тільки ті держави, що підписали цю конвенцію. Між цими двома можливостями – велика різниця.

Те, що ці правила було виділено, не повинно розглядатися як провокація державами, які не збираються приєднуватися до уніфікованого закону. Але потрібно, безумовно, враховувати, що деякі держави не зможуть прийняти це; у цьому випадку варто дійти згоди щодо колізій законів.

Також не слід забувати, що певні застереження загострять деякі колізії законів, і необхідно розробити положення, що пропонують вирішення колізій законів.

Таким чином, є два шляхи врегулювання відносин щодо переказних векселів: або законодавства будуть уніфіковані в результаті ухвалення уніфікованого закону, або спробувати вирішити колізії законів у спеціальній конвенції. Кожний з цих способів має практичне значення. Ідеальним був би уніфікований закон, але, якщо це неможливо, то буде ухвалено конвенцію. Тому побоювання п. *Asser* не виправдані. Немає ніякої провокації щодо не ухвалення уніфікованого закону. Укладено положення, які, якщо закон не буде ухвалений, зможуть вирішити колізії законів. Таким чином, учасники конференції можуть упевнено підписувати уніфікований закон і конвенцію.

П. *SULKOWSKI* (Польща) нагадав учасникам конференції, що в статті 5 конвенції йдеться про те, як визначається законодавство, що застосовують для визначення правових наслідків вексельних зобов'язань. Він переконаний, що ідеальними були б наступні правила: законодавство місця сплати варто застосовувати для визначення наслідків зобов'язань акцептанта, а законодавство місця випуску переказного векселя – для зобов'язань усіх гарантів. Він захищав цю думку в експертному комітеті, але з таким рішенням не погодилися. Вважається, що, з огляду на незалежність вексельних зобов'язань, кожне з них має регулюватися у випадку потреби різними законодавствами. Тому він не наполягає на цій пропозиції, оскільки жодна делегація не запропонувала формулювання, що заходило б настільки далеко. Однак він хоче зазначити: якщо буде прийнято можливість регулювання кожного вексельного зобов'язання різними законодавствами, то така процедура призведе до явної несправедливості.

Щодо пропозиції, зробленої експертами і німецькою делегацією, слід зазначити, що, згідно з цією пропозицією, посилання має бути зроблене на законодавство, чинне у місці, зазначеному у вексельному зобов'язанні, для того щоб з'ясувати наслідки такого зобов'язання. Якщо у зобов'язанні не зазначено місце підписання, застосовується законодавство місця проживання особи, яка підписалася. Відповідно до німецького виправлення, застосовують також законодавство, дійсне в місці, зазначеному в зобов'язанні. Цей принцип відповідає принципу волі волевиявлення. Особа, яка зазначила місце у своєму контракті, у такий спосіб дає зрозуміти, що

хоче підкорятися законодавству, яке є чинним у даному місці. Але між цими двома аргументами є розбіжність: якщо, наприклад, індосант не зазначив в індосаменті місце, де його було здійснено, експерти пропонують дозволити застосувати законодавство місця проживання особи, яка підписалася, тоді як німецька делегація висловлюється за *lex loci contractus*. У більшості країн застосовують *lex domicilii* для врегулювання односторонніх зобов'язань. Сам п. *Sulkowski* висловився за формулювання експертів.

Щодо параграфу 2, то він відзначив, що у принципі зобов'язання аваліста є незалежним, тому немає причин застосовувати в цьому випадку те саме законодавство, що й до особи, на користь якої надається аваль. У такому випадку принципи, викладені в параграфі 1, можуть бути застосовані й щодо авалю. Тому краще вилучити параграф 2.

П. *ASSER* (Нідерланди) побажав відповісти на два питання, поставлені п. *Giannini*.

Щодо першого питання (про місце де положення статті 5 варто помістити), то він дотримується думки, що його варто додати до конвенції, а не до уніфікованого закону.

З другого питання п. *Asser* переконаний, що вони не зрозуміли один одного. Він не мав на увазі, що у випадку потреби варто прийняти правила щодо сутності зобов'язання. Він просто зазначив, що, на його думку, рано порушувати питання про це. Є два методи врегулювання колізій законів: радикальний, тобто уніфікація, що призводить до усунення всіх невідповідностей, і менш радикальний, що дає змогу зменшити ці невідповідності за допомогою формулювання правил про те, який закон має застосовуватися в кожному окремому випадку щодо конкретних питань.

Він повторив, що на Гаазькій конференції 1912 р. навмисно утрималися від розгляду питань про сутність зобов'язання, оскільки йшлося про буквальноє внесення до законодавства обов'язкових положень.

Під час перших засідань учасники конференції повернулися до Гаазької системи, і тому п. *Asser* вважає, що бажано почекати і подивитися, чи збирається більшість держав ухвалювати уніфікований закон. Якщо ні, то можна буде розглянути в конвенції сутність зобов'язання під час останніх засідань; відповідні положення вже прийнято.

П. *DE LA VALLE POUSSIN* (Бельгія) запропонував перш ніж розглядати статті, припустити, що уніфікований закон стане обов'язковим для договірних країн, тобто повернутися до ідеї Гаазьких конференцій, до якої схиляються більшість делегацій. У світлі цього його цікавить, яке значення матиме стаття 5? П. *Asser* сказав, що стаття стосується врегулювання колізій законів, що можуть постати у зв'язку з тим, що називають сутністю зобов'язань. Між державами, що ухвалюють уніфікований закон, не буде конфліктів щодо сутності зобов'язань, оскільки це питання буде цілком вирішене за винятком одного чи двох моментів (наприклад, покриття), щодо яких колізії законів будуть урегульовані спеціальними по-

ложеннями. Відповідно, єдиний конфлікт, який може виникнути щодо наслідків зобов'язань, — це пов'язаний з переказними векселями конфлікт між країнами, що підписали закон, і тими, які його не підписали. Тоді не зрозуміло, за яких обставин положення, що міститься в статті 5, буде застосовуватися як обов'язкове. Безумовно, договірні сторони будуть мати право використовувати його в межах власної держави, але вони не можуть скористатися ними щодо держави, яка не є договірною стороною. Вона буде використовувати положення свого власного законодавства, що має особливості в питаннях міжнародного права. П. *de La Valle Poussin* був би радий почути думку члена експертного комітету щодо конкретних причин, через які було внесено статтю 5. Чи не краще вилучити цю статтю і зробити посилання на законодавство, що у ряді країн регулює колізії законів, а в інших — залишає рішення за судом?

ГОЛОВА висловив думку, що варто почати з ухвалення рішення щодо того, чи бажають учасники конференції зберегти статтю 5 за умови внесення до неї виправлень, чи вони хотіли б вилучити її. Він зазначив, що експерти передбачали укладання окремої конвенції, щоб ряд держав, які не зможуть приєднатися до уніфікованого закону, змогли приєднатися до конвенції. Якщо держави ухвалють уніфікований закон, не буде колізій, які потрібно буде регулювати. Але такі колізії будуть виникати щодо держав, які його не ухвалють.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що експертний комітет вважає статтю 5 корисною тому що:

по-перше, є держави, які не приєдналися до уніфікованого закону, але які, можливо, зможуть приєднатися до конвенції стосовно колізій законів;

по-друге, серед делегатів держав, представлених на конференції, можуть бути ті, котрі не уповноважені своїм урядом ратифікувати уніфікований закон, але які зможуть приєднатися до конвенції;

по-третє, серед держав, що ухвалюють уніфікований закон, можуть виникати деякі колізії щодо застережень, і для врегулювання цих колізій потрібно буде звертатися до статті 5.

Через це, на думку п. *Percerou*, стаття 5 буде корисною.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що спроба експертів вирішити важливе питання колізій законів щодо наслідків зобов'язань прийнятна. Однак він переконаний, що виправлення, запропоновані німецькою делегацією, необхідні. Якщо ці виправлення не буде прийнято, він би віддав перевагу тому, щоб вилучити цю статтю.

ГОЛОВА запропонував насамперед прийняти рішення по німецькому виправленню.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що буде просити вилучити статтю, якщо німецьке виправлення буде прийняте.

П. *DE LA VALLE POUSSIN* (Бельгія) висловив таку думку: якщо учасники конференції не дійдуть згоди щодо формулювання, яке матиме практично одностайну підтримку, то краще вилучити статтю. Однак, перш ніж це зробити, варто спробувати знайти формулювання, яке задовольнило б учасників конференції. Тому він не пропонує вилучати статтю, але вважає малоімовірним, що держави будуть ратифікувати конвенцію, не ратифікувавши уніфікованого закону.

ГОЛОВА запропонував спочатку проголосувати щодо параграфу 1 німецького виправлення. Потім учасники конференції зможуть проголосувати щодо параграфу 3. Параграф 2 ідентичний параграфу експертів.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що параграф 1 німецької пропозиції у принципі не відрізняється від тексту, запропонованого експертами.

Параграф 1 німецького виправлення було прийнято 16 голосами проти 8. Британська делегація утрималася від голосування.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що параграф 3 схожий на той, який було відхилено. Тому він проголосує проти нього. У параграфі 3 німецького виправлення сказано: «...законом держави, на території якої знаходиться місце, зазначене як місце підписання».

Проти цього параграфа можна висунути всі заперечення, що було висловлено вчора.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) не вважає, що вчорашня і сьогоднішня ситуація однакові. У тексті експертів обумовлено, що вирішальною є вказівка в інструменті щодо виконання зобов'язання. У цьому різниця між 5 і 4 статтями. Німецьке виправлення відповідає цьому правилу і припускає внесення незначних змін до запропонованого тексту.

П. *SULKOWSKI* (Польща) поцікавився, чи не краще проголосувати щодо параграфу 1 пропозиції експертів. Якщо цей параграф буде прийнято, то параграфи 1 і 3 німецької пропозиції будуть відхилені.

ГОЛОВА зазначив, що параграф 1 німецького виправлення вже було прийнято замість параграфу 1, запропонованого експертами.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив співчуття, що голосування не почали з пропозиції експертів.

ГОЛОВА відповів, що учасники конференції зазвичай, спочатку голосують стосовно виправлень, а потім – щодо тексту. Тобто якщо параграф 1 німецького виправлення було прийнято, як у даному випадку, то він заміняє параграф 1 експертів, а якщо параграф 3 німецького виправлення буде потім відхилено, то залишиться пропуск щодо індосантів. Він хоче це зазначити, особливо для п. *Diena*, який ви-

ступав стосовно параграфа 2 щодо аваліста й інтервента, щоб він знав, що бажано передбачити цей позов щодо індосантів.

З огляду на ситуацію, потрібно проголосувати щодо параграфа 3 німецького виправлення.

П. *DIENA* (Італія) сказав, що італійське виправлення припускає прийняття параграфа 1 експертів. Якщо цей параграф буде вилучено, то ситуація радикально зміниться. Мета італійської делегації полягає в тому, щоб будувати, а не руйнувати.

ГОЛОВА запитав п. *Diena*, чи потрібно наполягати на італійській пропозиції, з огляду на те, що було прийнято німецьке виправлення.

П. *DIENA* (Італія) відповів, що італійська делегація виступає проти параграфа 1 німецького виправлення.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що учасникам конференції потрібно розглянути італійську пропозицію в цілому, оскільки в законі часто одну частину не можна вилучити і замінити на іншу.

ГОЛОВА запропонував розглядати параграф 1 німецького виправлення як прийнятий попередньо, щоб можна було розглянути статтю в цілому. Учасники конференції потім приймуть рішення за італійським виправленням. Ніхто не сумнівається, що німецька та італійська делегації не хочуть прийняти неузгоджену статтю.

Перш ніж запросити до слова п. *Diena*, голова вважає своїм обов'язком зазначити, що, коли він запропонував спочатку проголосувати за параграф 1 німецького виправлення, заперечень не було. Тільки після голосування п. *Sulkowski*, а потім п. *Diena* висловили свої зауваження.

П. *DIENA* (Італія) сказав, що італійська делегація докладно вивчила зміст статті 5, що справді дуже важливий. Оскільки складно в питанні, що обговорюється, дійти абсолютно ідеального рішення, вона вважає, що параграф 1 тексту експертів можна прийняти, навіть якщо він не зовсім задовільний. Тому вона відмовилася від свого наміру запропонувати відповідне виправлення, вважаючи, що параграф, можливо, буде прийнято. Однак подив викликав параграф 2, що, очевидно, суперечить принципу, який переважає у вексельному праві, а саме – принципу незалежності всіх вексельних зобов'язань і вексельного зобов'язання аваліста зокрема.

П. *Diena* був трохи здивований, зазначивши, що за винятком деяких незначних формальних аспектів положення параграфу 2 тексту експертів було відтворено у виправленнях, запропонованих німецькою делегацією, тим паче що, наскільки відомо п. *Diena*, у німецькій теорії визнається і поважається принцип автономії всіх вексельних зобов'язань. Проте, щоб бути певним, п. *Diena* звернувся до книги, яку німецька делегація люб'язно роздала учасникам конференції. Сторінка 17 цієї книги присвячена закону, що чинний в Німеччині, і в графі 2 під рубрикою

«Взаємна незалежність вексельних зобов'язань» визнається взаємна незалежність вексельних зобов'язань. У графі 9 на сторінці 17, де розглянуто питання про аваль, наданий без вказівки особи, на користь якої він наданий, п. *Diena* прочитав таке:

«Аваліст зобов'язаний тією самою мірою, що й основна особа, пов'язана зобов'язанням, навіть якщо це основне зобов'язання за переказним векселем, незважаючи на свою дійсність з погляду форми, не є дійсним по суті».

Можна припустити, що це характеристики внутрішнього закону, а делегації можуть відходити, якщо вважають за потрібне, від внутрішнього закону. Безсумнівно, і представник Італії не збирається заперечувати це. Однак він буде заперечувати те, що на одній і тій самій міжнародній конференції ухвалюються несумісні принципи двох конвенцій, що пов'язані між собою, незважаючи на те, що з погляду форми вони, можливо, цілком незалежні. Однак учасники конференції вже прийняли рішення з цього питання, коли ухвалили уніфікований закон. Якщо послатися на статтю 31 уніфікованого закону, що була прийнята одностайно, то прочитаємо наступне:

«Аваліст зобов'язаний тією самою мірою, що й особа, для якої він виступає гарантом. Його зобов'язання дійсне, навіть якщо зобов'язання, яке він гарантує, не дійсне з якої-небудь причини, крім недоліку форми».

Що означає це положення? Воно означає, що зобов'язання аваліста не залежить від зобов'язання гарантованої особи. Але в тексті експертного комітету, відтвореному в німецьких виправленнях, сказано, що наслідки зобов'язання аваліста й акцептанта-інтервента регулюються законодавством, яке може бути застосоване до зобов'язання особи, якій за допомогою інтервенції надається аваль чи акцептування.

У цьому є суперечність, і потрібно обрати одну з двох систем. У параграфі 2 статті 5, запропонованому експертами, до якого повернулася німецька делегація, йдеться не про аваль, а про гарантії, необхідні згідно з цивільним правом. Якщо аваль є незалежним зобов'язанням, він має розглядатися так само, як інші вексельні зобов'язання. Таким чином, п. *Diena* підтвердив те, що італійська делегація збирається не руйнувати, а будувати. Він переконаний, що правила, які впливають з параграфа 1, включають і питання про аваль, тобто аваль є таким самим вексельним зобов'язанням, як всі інші, незважаючи на свій специфічний характер. Правила, прийняті учасниками конференції до вексельних зобов'язань, варто застосовувати і до авалю.

Італійська делегація запропонувала доповнити параграф 3 наступним формулюванням:

«Проте відстрочка для пред'явлення регресного позову визначається для всіх осіб, які підписалися, законом країни доміциля трасанта або особи, яка видала простий вексель».

Потрібно обговорити це питання з погляду теорії, оскільки італійська делегація розуміє, що такий підхід можна критикувати. Його потрібно розглядати окремо від практичного погляду. Однак навіть найзапекліші теоретики повинні розуміти, що величезні, часом нездоланні проблеми мають місце на практиці в багатьох країнах, намагаються вчинити процесуальні дії, пов'язані з регресним позовом. Видається

сумнівним те, що, якщо розділити оптимізм п. *Asser*, який очікує загального ухвалення уніфікованого закону, немає потреби враховувати такий стан речей. Але п. *Diena* не поділяє оптимізму нідерландського делегата. Досить згадати велику кількість застережень, які вже були висунуті. Потрібно розуміти, що розбіжності в законодавствах будуть завжди, варто брати це до уваги і вживати заходів. Оскільки існують різні підходи до регресного позову, тим, хто змушений пред'являти регресний позов у різних країнах, потрібен єдиний погляд на це питання. Але якщо не можна дійти згоди щодо цього питання за допомогою уніфікованого закону, вони мають спробувати зробити це, прийнявши правило міжнародного приватного права, що з погляду теорії можна буде критикувати, але яке буде корисним на практиці для подолання зазначених труднощів. Тому італійська делегація висуває свою пропозицію з огляду на те, що переказний вексель стає переказним саме на момент випуску, обмежуючись лише питанням відстрочки, не беручи до уваги усі можливі наслідки переказного векселя.

Підсумовуючи, італійська делегація запропонувала прийняти параграф 1 тексту експертів, вилучити параграф 2 цього тесту і параграф 2 німецького виправлення, додавши замість них текст, який він щойно зачитав.

П. *SULKOWSKI* (Польща) підтримав принцип, викладений в італійському тексті. Він вважає, що варто прийняти єдине законодавство щодо визначення наслідків вексельних зобов'язань, і це запропоновано в параграфі 2, висунутому італійською делегацією. Незважаючи на те, що є певна суперечність між цим параграфом і параграфом 1, де сказано: якщо в зобов'язанні зазначено місце, то для визначення правових наслідків зобов'язання застосовують законодавство цього місця. Тільки в тому випадку, коли в зобов'язанні немає вказівки на місце, має застосовуватися законодавство, дійсне в країні domicilia боржника.

Відповідно до італійського формулювання, для визначення правових наслідків завжди застосовують законодавство місця domicilia трасанта. Він вважає, що краще було б сказати, що ці правові наслідки визначаються відповідно до місця випуску, тому що в такий спосіб вдасться уникнути суперечності між цими двома параграфами.

ГОЛОВА сказав, що учасники конференції можуть результативно проголосувати, лише одночасно прийнявши рішення щодо параграфів 1 і 3 німецької пропозиції. Інакше після голосування щодо різних виправлень їм доведеться переглянути положення індосантів і внести нову пропозицію.

Щойно буде проведено голосування щодо німецького виправлення в цілому, учасники конференції зможуть побачити, чи є потреба у прийнятті італійського виправлення.

Німецьке виправлення було прийняте 11 голосами проти 9.

Британська делегація утрималася від голосування.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що під час прийняття загального правила завжди доцільно враховувати критерій користі. Таким чином, прийняття

правила, запропонованого італійською делегацією, є виправданим навіть після прийняття параграфа 1 німецького виправлення. Він звернув увагу учасників конференції на те, що в італійській пропозиції зроблено спробу подивитися на це питання з іншого боку. Воно не цілком відповідає висунутому критерію, але в ньому використовують критерій, що може спростити складні ситуації і прискорити розв'язання проблеми. Тому потрібно прийняти якийсь принцип – чи запропонований італійською делегацією, чи інший, наприклад, принцип місця випуску. Це зумовлено міркуваннями корисності, що виправдовують відступ від принципу параграфа 1.

Італійську пропозицію щодо вилучення параграфа 2 тексту експертів було прийнято одностайно.

ГОЛОВА зазначив, що новий текст складається з параграфів 1 і 3 німецького виправлення.

В італійському виправленні пропонується додати наступний параграф:

«Проте відстрочка для пред'явлення регресного позову визначається для всіх осіб, які підписалися, законом країни трасанта чи особи, яка видала простий вексель».

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував замінити слова «закон країни доміциля трасанта» словами «закон місця, де було випущено переказний вексель».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що не зовсім розуміє значення запропонованого виправлення. Що таке відстрочка для пред'явлення регресного позову? Якщо бути точними, є відстрочки для пред'явлення і складання протесту, але не для пред'явлення регресного позову. Можливо, виправлення належить до терміну давнини чи, можливо, до уніфікації правил, що регулюють переривання і призупинення терміну давнини. Чи можна одержати чітке пояснення з цього питання?

ГОЛОВА звернув увагу німецького делегата на те, що відстрочка стосується не того, що передбачено для регресного позову в уніфікованому законі, а для пред'явлення регресного позову, що існує в різних країнах, зокрема в країнах, які не приєдналися до закону.

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловив думку, що італійська делегація запропонувала своє виправлення, щоб погодити перші два параграфи. Тому в ній використовують фразу: «...країни доміциля трасанта чи особи, яка видала простий вексель». Оскільки було прийнято німецьку пропозицію щодо параграфа 1, щоб забезпечити узгодженість між цими параграфами, варто сказати: «...місце, де інструменти підлягають сплаті». П. *Vischer* згодний, що часто місце сплати і місце підписання (запропоноване п. *Sulkowski*) збігаються, але він думає, що потрібно застосовувати той самий термін.

П. *WEILLER* (Італія) зробив висновки з дискусії, яка щойно мала місце. Був прийнятий принцип щодо закону, застосовуваного до сторін, пов'язаних

зобов'язанням. Різні сторони, пов'язані зобов'язанням за переказним векселем, будуть підкорятися різним законам. З погляду теорії учасники конференції не досягли уніфікації, а дотримувалися певних наукових вимог. Практична необхідність, на яку посилалися п. *Giannini* і п. *Diena*, залишається. Коли вексель підлягає сплаті, але не оплачується, набирає сили право регресу, під час здійснення якого важливо, щоб зацікавлена особа могла дійти до самого трасанта. Якщо відстрочки різні, а позов проти трасанта припускає коротшу відстрочку, ніж відстрочка, запропонована проти наступних індосантів, останні можуть бути зобов'язані сплатити та втратять своє право регресу.

Саме тому італійська делегація запропонувала застосовувати закон країни доміциля трасанта. Останній буде застосовуватися щодо регресного позову, але тільки щодо найкоротшої відстрочки, необхідної для здійснення права регресу.

Відповідаючи на зауваження п. *Quassowski*, п. *Weiller* сказав, що тут не стоїть питання ані про термінологію, використану в уніфікованому законі, ані про наукову термінологію. Італійська делегація вважає, що там, де є обмежувальні положення щодо регресного позову чи розпорядження про позбавлення прав або якесь інше обмеження, до всіх пов'язаних зобов'язанням сторін через причини практичної потреби має застосовуватися закон доміциля трасанта. Залишається знайти формулювання.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що він може погодитися з принципом італійського виправлення. Однак він хоче звернути увагу учасників конференції на таке. У статті 8 містяться положення, що стосуються форми й відстрочок протесту та інших дій. П. *Quassowski* думає, що за цих випадків потрібно сказати, що застосовується закон країни, де ці дії виконуються. За умови внесення цього застереження до статті 8 він згодний з італійською пропозицією.

П. *EISNER* (Югославія) зазначив, що зауваження п. *Quassowski* стосуються виправлень, поданих югославською делегацією до статті 8.

ГОЛОВА зазначив, що в статті 8 йдеться про форму й відстрочку протесту й інших дій, тоді як в італійському виправленні йдеться про відстрочку для здійснення права регресу. Не слід плутати ці два питання.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав: якщо учасники конференції думають, що є який-небудь інший практичний критерій, окрім запропонованого італійською делегацією, то остання охоче відкличе своє виправлення. Однак він вважає, що система, запропонована в цьому виправленні, найпрактичніша.

Італійське виправлення було поставлене на голосування і прийняте 21 голосом.

Британська делегація утрималася від голосування.

ГОЛОВА запропонував редакційному комітету розглянути питання про те, чи не слід ввести як окрему статтю італійське виправлення, яке щойно було прийнято.

Японська делегація висунула виправлення, ідентичне виправленню німецької делегації. Можливо, японська делегація буде задоволена й відкличе своє виправлення.

П. *SCHIMADA* (Японія) сказав, що виправлення його делегації не зовсім ідентичне німецькому виправленню, але він відкликає його задля досягнення згоди.

Статтю 5 у цілому було прийнято в першому читанні.

ДВАДЦЯТЬ ШОСТЕ ЗАСІДАННЯ

30 травня 1930 року, 16:30

Голова: П. *J. Limburg*

34. ОБГОВОРЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ЩОДО КОЛІЗІЙ ЗАКОНІВ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 6

Барон *MARKS DE WURTEMBERG* (Швеція) сказав що, на думку скандинавських делегацій, цю статтю не слід включати до конвенції. Якщо вона буде прийнята, суди скандинавських країн зобов'язані будуть застосовувати принципи, прийняті в деяких законодавствах щодо права власника переказного векселя на покриття, надане чи яке має бути надане трасантом. Так буде у випадку з переказним векселем, складеним шведом у Швеції, але який підлягає сплаті в Парижі. Власник такого векселя може скористатися у шведських судах французькими принципами щодо спеціальних прав кожного власника на покриття. Але вже було визнано, що ці принципи належать до юрисдикції цивільного права кожної зацікавленої країни, і неможливо застосувати їх у Швеції до трасанта, доміциль якого знаходиться тут, без внесення фундаментальних змін у загальне право.

Оскільки робота конференції обмежена законом про переказні векселі та чеки, її учасники не можуть обговорювати положення міжнародного приватного права, що виходить за рамки вексельного права й обов'язково призведе до запровадження важливих змін у загальне право скандинавських країн.

Тому він сподівається на те, що статтю 6 буде вилучено.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) підтримав пропозицію шведської делегації щодо вилучення статті 6. Він запитав, що означає покриття? Як правило, коли вексель складено, трасат стає боржником трасанта. Питання полягає в тому, чи передає трасант під час складання векселя та передачі його третій стороні даний борг? В юридичних операціях, що можуть припускати передачу майна або прав, потрібно враховувати, чи мали намір сторони зробити таку передачу, чи ні.

У Німеччині трасант чи індосант векселя, як правило, не мають наміру передавати подібний борг. Обставини можуть скластися так, що буде зроблено вис-

новок, що такий намір був, і в такому випадку суд визнає передачу дійсною. У Франції ситуація інша. У рішенні, прийнятому Імперським Верховним Судом до війни, було сказано, що, відповідно до французького торговельного порядку і практики, зазвичай, сторони мають намір передати подібний борг із векселем. У розглянутому випадку Імперський Верховний Суд, відповідно, ухвалив, що такий намір був, і визнав його дійсність щодо німецького боржника.

У статті 6, очевидно, прийнято іншу систему: враховують не намір сторін, а місце, де вексель підлягає сплаті. Однак звичайне місце не має значення щодо визначення наміру сторін. Воно може бути випадковим і обраним з міркувань зручності, як у випадку з векселем, що підлягає сплаті не в місці доміцilia трасата. Можливо, що ухвалення такого правила призведе до несподіваних наслідків. Таким чином, чи необхідна стаття 6? Юриспруденція всіх країн час від часу стикається з випадками, розглянутими в цій статті, але дуже рідко. Рішення Імперського Верховного Суду було єдиним подібним рішенням за 50 років.

Нарешті, п. *Albrecht* звернув увагу на англійський текст статті 6. Він зазначив, що не можна вживати слово «покриття», що приводиться в дужках. Такі самі труднощі виникнуть у країнах, де немає французького офіційного терміна «покриття». Труднощі будуть у суддів, коли до них звернуться стосовно тлумачення цього терміна. Правильний переклад буде можливим тільки після уважного вивчення французького права.

Через ці причини п. *Albrecht* думає, що було б розумно вилучити це положення.

ГОЛОВА сказав, що в редакційний комітет було подано текст виправлень, який включає статтю 15, сформульовану так: «Питання про те, чи зобов'язаний трасант забезпечувати покриття (*provision*) після закінчення терміну сплати і чи має власник спеціальні права на це покриття (*provision*), виходять за рамки уніфікованого закону і конвенції».

Голова запитав, чи було прийнято такий текст?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що це виправлення було прийняте.

ГОЛОВА запитав, чи не можна замінити виправленням до статті 15 статтю 6 конвенції щодо колізій законів.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що в прийнятому застереженні не розглядається питання про колізії законів, а вирішується питання про те, чи зберігає за собою кожне законодавство свободу щодо передачі покриття (*provision*). Саме через те, що цю свободу було збережено, постало запитання про колізії законів.

Незважаючи на те, що було сказано деякими попередніми промовцями, це питання має практичне значення: насправді такі випадки мають місце щодня. П. *Percerou* звернувся до випадку, який щойно навів шведський делегат. Переказаний вексель виписаний на користь норвезького власника на боржника, який мешкає в Парижі. Норвезький власник індуосує його на користь французького власника. На день сплати векселя трасант стає банкрутом. Якщо французький боржник (звичай-

но, банк) звертається до французького права, він має сплатити власнику. Якщо, з другого боку, має застосовуватися закон трасанта, трасат не має платити власнику, але має сплатити грошима в майно банкрута.

Трасати опиняються в безвихідній ситуації. Відповідно до французького права, вони мають сплатити власнику, відповідно до шведського права, навпаки, вони не повинні платити, і якщо сплатять, це буде неправильно. У подібних випадках трасати ризикують сплатити двічі, й це слід усунути.

Запропоноване рішення було прийнято після змістовної дискусії, зокрема в Інституті міжнародного приватного права. Якщо воно буде відхилене, у міжнародних торгових відносинах залишиться невизначеність, і п. *Percerou* вважає, що це одне з найважливіших питань, які варто вирішити учасникам конференції.

З другого боку, на його думку, через причини, які він пояснив в Інституті міжнародного права і до яких він може додати, що трасат знає закон своєї країни краще, ніж іншої, з практичних міркувань варто віддати перевагу закону доміцilia трасата, ніж закону країни трасата. Тому з прийняттям статті 6 не виникало труднощів в експертному комітеті. Прийняття цієї статті буде великим кроком уперед з погляду міжнародних зв'язків і забезпечення міжнародних торгових відносин.

Пропозицію вилучення статті 6 було відхилено 12 голосами проти 7.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) сказав, що в результаті щойно проведеного голосування, делегати скандинавських країн змушені, на жаль, просити про внесення застереження до конвенції про колізії законів. Це буде єдине застереження, внесенне з ініціативи цих країн.

ГОЛОВА висловив думку, що застереження в конвенції матиме серйозні наслідки, і він сподівається, що скандинавські делегати переглянуть своє рішення.

Статтю 6 було прийнято в першому читанні.

Стаття 7

П. *ASSER* (Нідерланди) звернувся до експертного комітету за поясненнями. У статті 7 йдеться про часткову сплату й акцептування. Як сказано в примітці, це положення стосується тільки тих держав, що не погодяться на уніфікацію. Очевидно, це питання щодо сутності зобов'язань, яке розглядалося в статті 5. Чи не буде зайвим включати обидві статті?

П. *PERCEROU* (Франція) не вважає, що вони зайві. У статті 5 розглядається питання про колізії законів щодо узятих зобов'язань, а в статті 7 – питання про те, чи може бути акцептування повним або частковим, тобто питання, що настає до того, як взято зобов'язання. Коли надається акцептування, потрібно запитати, чи не можна надати часткового акцептування.

Принцип такий самий, але він не бачить тут нічого зайвого.

П. *ASSER* (Нідерланди) не погодився з цим. Стаття 7 стосується *правових наслідків* приватного акцептування: це питання знаходиться у сфері сутності зобов'язань.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що виникає два питання: чи можна акцептувати вексель частково, і якщо надане часткове акцептування, то які його наслідки?

П. *ASSER* (Нідерланди) вважає, що слова «чи можна» вказують на те, що вони стосуються правових наслідків часткового акцептування. Однак він не буде наполягати на цьому.

ГОЛОВА висловив розуміння того, що в статтях 5 і 7 розглядаються різні питання, але навіть якщо це не так, єдине зауваження до статті 7 полягає в тому, що вона зайва.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що стаття 7 стосується не тільки зобов'язання акцептанта, й правового стану власника, оскільки в ній визначається, чи може він зробити регресний позов у випадку часткового акцептування, чи ні. Тому в ній міститься принцип, що відрізняється від закладеного в статті 5.

Статтю 7 було прийнято в першому читанні.

Стаття 8

ГОЛОВА повідомив про югославське виправлення, в якому пропонується по-чати статтю 8 так:

«Форма, місце і тимчасове обмеження протесту чи рівнозначних заяв, так само як форма і тимчасове обмеження інших процесуальних дій...».

П. *EISNER* (Югославія) пояснив: мається на увазі, що *lex loci* варто застосовувати не тільки до форми і відстрочки протесту, але й до місця, де він складається, – житловий будинок, садиба, контора торгової фірми тощо.

Крім того, відповідно до застережень, які були прийняті стосовно параграфа 1 статті 43, дозволяється замість протесту робити рівнозначні заяви. Тому їх також слід зазначити в статті.

Щодо інших процесуальних дій, наприклад повідомлення, то *lex loci* варто застосовувати не тільки до форми, а й до відстрочки. Це особливо важливо для країн, які ухвалють конвенцію, але не приєднуються до закону.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) підтримав цю пропозицію. Стаття 8 стосується відстрочки для протесту, і в ній не сказано про відстрочку для інших процесуальних дій, наприклад, для пред'явлення векселя, тобто дій, про які йдеться в статті 38 (новому тексті). Французька делегація запропонувала виправлення до цієї статті. Це практичне питання, і краще буде зазначити, що закон застосовується в спірних

випадках для того, щоб з'ясувати, коли має власник пред'явити вексель: у день, коли він підлягає сплаті, чи протягом двох наступних робочих днів. Варто врегулювати це питання відповідно до закону країни, де пред'являється вексель.

ГОЛОВА вважає, що югославське виправлення внесе важливу зміну до статті. Це згадка про місце – питання, про яке не сказав п. *Quassowski*. Але навіть якщо в ній обумовлено врегулювання форми і тимчасового обмеження інших необхідних процесуальних дій, питання про те, за скільки днів до закінчення терміну сплати має бути пред'явлено вексель, залишиться.

У даному випадку словосполучення «процесуальні дії» вживається не в значенні позову.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що, на його думку, пред'явлення є обов'язковою дією для здійснення права регресу. У будь-якому випадку немає правила, що регулює випадок, розглянутий у статті 37, і статтю 8 варто доповнити щодо цього. Югославське виправлення не вносить необхідну зміну.

П. *DIENA* (Італія) висловив думку, що питання буде вирішене, якщо буде прийнята стаття 8 югославського виправлення, оскільки місце визначається законом місця. Подібне формулювання буде незадовільне як з погляду сутності, так і з погляду форми. Перевагу потрібно віддати тексту експертів.

Югославське виправлення було відхилене 14 голосами проти 7.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) утримався.

Статтю 8 у цілому було прийнято в першому читанні.

Стаття 9

ГОЛОВА повідомив про італійську пропозицію вилучити слова «чи у випадку банкрутства власника».

П. *DIENA* (Італія) пояснив, що не розуміє значення слів «чи у випадку банкрутства власника» і вважає, що вони небезпечні. Банкрутство – це делікатне питання, пов'язане з певними труднощами. Воно розглядалося у спеціальній конвенції з питань приватного міжнародного права, підписаній в Гаазі. Бажання внести зміни до гаазьких положень може призвести до серйозних труднощів. П. *Diena* не може повірити, що учасники конференції хочуть діяти на противагу рішенням, прийнятим тоді, і вважає, що не слід підходити до цього питання таким способом. Він би порадив учасникам конференції не розглядати припущення про банкрутство.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) вказав голові експертного комітету на те, що заходи, передбачені в статті, мають вживатися у випадку втрати. Однак переказний вексель не може бути загублений у прямому значенні цього слова. Швидше,

він може бути знищений, наприклад, через аварію на кораблі чи на залізниці. Чи включає слово «втрата» ці випадки?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів ствердно.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) зазначив, що, як обумовлено в статті, закон країни визначає заходи, які мають вживатися в такому випадку. Це процедурне питання, а не питання про права власника загубленого векселя. Відповідно до нідерландського законодавства, власник загубленого векселя має право просити про сплату за допомогою забезпечення, що повинно залишатися на депозиті протягом 30 років. Чи вважають експерти, що закон країни також може визначати давність позову щодо прав власника, переказний вексель якого було загублено?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що застереження стосується не тільки заходів, що мають початися, а й наслідків цих заходів. Заходи, що мають початися, і наступна реституція визначаються відповідно до закону місця сплати.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) зазначив, що в самому законі це питання не розглядається.

ГОЛОВА сказав, що автори статті хотіли уникнути конфлікту з системою реституції, що існує в багатьох країнах.

П. *SULKOWSKI* (Польща) навів такий приклад, кажучи про дане положення, згідно з яким застосовується закон місця сплати, відповідно до якого визначаються заходи, що вживаються у випадку втрати переказного векселя. Переказний вексель підлягає сплаті у Франції, але індосанти мешкають у Польщі. У випадку втрати векселя бажано почати процесуальні дії щодо реституції в Польщі, щоб вексель не було пред'явлено індосантам цієї країни. У такому випадку постає заперечення проти того, щоб власник у Франції подавав прохання про початок процесуальних дій, пов'язаних з реституцією. Тому питання про процесуальні дії з метою реституції через втрату переказного векселя має вирішуватися згідно з національним законодавством. Відповідно, п. *Sulkowski* запропонував вилучити статтю 9.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що учасники конференції можуть без особливих труднощів погодитися з виправленням італійської делегації. Протягом тривалої дискусії, що мала місце в Гаазі на двох конференціях 1910 і 1912 рр., мета якої полягала в досягненні згоди, мали місце спроби вирішити складні моменти у зв'язку з проблемою банкрутства, але питання в цілому урегульоване не було.

Варто вирішити, виправдане чи ні обмеження значення статті. Причина такого формулювання полягає в розумінні безпеки. У даний момент виникає питання про тлумачення слова «заходи». Якщо це слово у своєму широкому значенні, воно стосується питань форми і сутності.

Є й інше питання – доцільність критерію. Якщо вилучити статтю, то конфлікт залишиться, але, якщо прийняти її, то вдасться віднайти безпечне формулювання. Інакше кожна держава буде витлумачувати метод вирішення конфлікту по-своєму, а в цьому випадку укласти конвенцію про колізії законів, немає сенсу. Даремно шукати критерій, що не буде піддано критиці, і учасники конференції мають ухвалити той, котрий має мінімум недоліків. Стаття, запропонована експертами, де враховано дискусії в Гаазі, пропонує найкращий практичний критерій.

Італійське виправлення було прийняте 23 голосами.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував вилучити цю статтю.

Пропозицію було відхилено 13 голосами проти 5.

ГОЛОВА зазначив, що до звіту буде внесене тлумачення поняття «втрата», щоб було зрозуміло, що воно включає й знищення.

Стаття 10

ЗАГАЛЬНЕ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що друге застереження буде складно зрозуміти англійському юристу. Наскільки він розуміє, сподіваючись, що його виправлять, якщо він помиляється, намір полягав у тому, щоб зберегти те, що називають «*ordre public*» (з фр. – публічний порядок) на континенті й «*public policy*» (з англ. – публічний порядок) в Англії.

ГОЛОВА зазначив, що, відповідно до принципів конвенції, не можна застосувати закон, який не є законом однієї з договірних країн.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що зрозумів пояснення голови. Це застереження насправді тонко натякає іншим країнам приєднатися до договору.

ГОЛОВА відповів, що воно спрямоване на те, щоб переконати їх це зробити.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив розуміння, що, можливо, цю статтю доцільно внести до уніфікованого закону, а не до конвенції.

З другого боку, він звернув увагу учасників конференції на те, що два моменти мають різне значення. Параграф 1 виправдано тим, що навряд чи уніфікація має приносити користь державам, які не йшли на поступки в інтересах здійснення такої уніфікації.

Параграф 2 має також етичний аспект. Це запрошення, адресоване державам, що не приєдналися до конвенції. Незважаючи на те, що цей аргумент міг бути важливим у 1910 р. і 1912 р., нині це вже не так. Проте досить для того, щоб усунути ті труднощі, які можуть виникнути в державах, що не приєдналися до конвенції. Саме тому учасники конференції мають ухвалити її.

Статтю 10 було прийнято в першому читанні.

Стаття 10(a)

ГОЛОВА представив наступний проект статті, яку італійська делегація запропонувала включити як статтю 10(a):

«Будь-яка висока договірна сторона може під час підписання, ратифікації конвенції чи під час приєднання до неї додати пряме застереження, що виключає одне чи більше положення даної конвенції.

Виключені положення не можуть застосовуватися проти договірної сторони, яка зробила застереження, і цією договірною стороною проти інших договірних сторін».

Голова зізнався, що виправлення його дуже збентежило, оскільки дозволяє вносити застереження до конвенції про колізії законів, а, на його думку, це небезпечно. Крім того, він певен, що італійська делегація визнає, оскільки це очевидно, що з внесенням до конвенції виправлень вона може втратити своє значення.

Якщо він правильно розуміє, то це виправлення є наслідком голосування, що було проведене стосовно статті 3 конвенції. Учасники конференції пам'ятають, що італійська делегація подала на розгляд виправлення до цієї статті про те, щоб вилучити параграф 3. Це виправлення було відхилене, і, відповідно, італійська делегація подала цю пропозицію щодо статті 10(a). Вона вважає, що останній параграф статті 3 відкриває шлях до шахрайства. З другого боку, експерти зазначили в зауваженнях, наприкінці статті таке:

«Однак вони вважають, що суворість цього правила варто послабити, щоб запобігти ситуації, коли національні закони будуть захищати неправоздатних осіб, яким вдалося підписати вексельний інструмент на іноземній території. Тому вони включили до параграфа 3 цієї статті текст статті 18 Гаазької конвенції».

Голова сказав: якщо вибирати між збереженням параграфа 3 і можливістю внесення застереження до конвенції, він би надав перевагу останньому.

Збереження цього параграфа справді може призвести до шахрайства. Але його вилучення також може привести до шахрайства, як зазначив голова експертного комітету п. *Percerou*. У подібній ситуації, якщо учасники конференції можуть уникнути внесення застережень, краще поступитися параграфом 3, оскільки незалежно від того, буде він вилучений чи ні, випадки шахрайства все ж можливі.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що найпростіший спосіб задовольнити всіх – це повернутися до принципу, відповідно до якого правоздатність визначається згідно з національним законом. Іншими словами, стаття 3 буде складатися тільки з параграфа 1. Параграфи 2 і 3 буде вилучено.

ГОЛОВА погодився, що будь-яка можливість краща, ніж внесення застережень до конвенції щодо колізій законів.

П. *GIANNINI* (Італія) дотримується думки, що пропозиція п. *Percerou* вилучити два останні параграфи є радикальною і перебільшеною. З другого боку, це

рішення дасть змогу подолати труднощі, що постали. Наприклад, якщо розглядають якусь особу, потрібно визначити її правоздатність з погляду національного закону. Ситуація не тільки не стане простішою, а навпаки, буде спірною.

Кажучи про це, п. *Giannini* хоче пояснити причину, через яку він висунув свою пропозицію. Насамперед потрібно взяти до уваги те, що в конвенції не представлено чітко визначену систему. Вона містить фрагментарні положення, і тому з технічного погляду не може мати заперечень проти прийняття можливості внесення застережень. Крім того, йдеться про питання доцільності. У принципі, п. *Giannini* є супротивником застережень, але, з огляду на те, які в конвенції є статті, які не схвалюють деякі держави, він вважає, що слід надати можливість внести застереження, оскільки вони можуть сприяти досягненню певної згоди між державами щодо колізій законів.

Якщо не буде надано можливості внести застереження, Італія не зможе ратифікувати конвенцію щодо статті 3, скандинавські країни – щодо статті 7, а Польща – щодо статті 9. Таким чином, кілька країн не зможуть приєднатися до конвенції.

І навпаки, якщо таку можливість буде надано, ситуація стане простішою. Італія, наприклад, зробить застереження щодо параграфа 3 статті 3 і буде вважати дійсними зобов'язання, про які йдеться в перших двох параграфах. Франція, з другого боку, погодиться з параграфом 3, оскільки він відповідає її вимогам.

Однак, потрібно визнати, що насправді стаття 3 не сприяє уніфікації, оскільки до всіх зазначених принципів можливі винятки. Ця стаття вже містить застереження, оскільки останній параграф як такий є застереженням. Таким чином, італійська делегація пропонує застереження до даного застереження.

Після дискусії, що відбулася, п. *Giannini* може загалом сказати, що, незважаючи на те, що він проти застережень, потрібно надати можливість внести їх до конвенції, якщо учасники конференції хочуть дійти згоди стосовно важливих питань.

Він повторює: якщо цього не буде зроблено, деякі держави не підпишуть конвенцію, тому що хочуть знати точний стан справ. Він теж не зник підписувати конвенції, якщо не певен, що вони будуть ратифіковані. Він керується не тільки почуттям боргу, а й лояльністю стосовно своїх колег, і саме тому заявляє, що не може підписати конвенцію, якщо останній параграф статті 3 не буде вилучено і не буде надано можливість зробити застереження. Однак водночас він бере до уваги положення інших держав і думає, що доцільно піти на певні поступки, щоб дійти згоди стосовно деяких фундаментальних правил. Дійсно, це не той ідеал, якого вони сподівалися досягти, але п. *Giannini* вважає, що учасники конференції мають скористатися будь-якою можливістю.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що не тільки стаття 3 є незручною для деяких держав. Стаття 6 незручна для Німеччини, і їм важко прийняти положення, що стосується колізій законів, засноване на теорії про покриття, точного значення якого Німеччина не розуміє. Також важко сказати, чи правильно посилатися на закон країни, де переказний вексель підлягає сплаті. Можливо, краще посилатися

на закон країни, у якій вексель було випущено. У будь-якому випадку, важко розглянути це питання ґрунтовно, оскільки воно не вивчено. Через ці причини, а також оскільки статтю 6 було прийнято, незважаючи на думку німецької делегації, п. *Quassowski* вважає за краще, щоб виправлення італійської делегації було прийняте.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) сказав, що скандинавські делегації шкодують, але не зможуть проголосувати за італійське виправлення.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що він скористається італійським виправленням стосовно статті 9.

ГОЛОВА звернув увагу п. *Quassowski* на такий момент: чи одержить країна, застосувавши застереження, те, що вона хоче? Він, особисто, так не вважає. У такому випадку країна повернеться до міжнародного приватного права, а юриспруденція різних судів створюватиме хаотичну ситуацію, оскільки ця юриспруденція не зможе задовольнити ті держави, що скористаються застереженнями.

Італійське виправлення було прийняте 17 голосами проти 3.

П. *DUZMANS* (Латвія) запропонував, щоб у назві кожної статті було зазначено номер статті, щоб назва не сприймалася як частина самої статті.

Він зазначив, що стаття 10 називається «Загальне застереження». Оскільки було прийнято італійське виправлення, потрібно цю назву дати у множині – «Загальні застереження».

ГОЛОВА сказав, що редакційний комітет візьме це зауваження до уваги.

Він запитав стосовно формулювання у голови експертного комітету: у статті 6 згадується бенефіціар. Яке точне значення цього слова?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що бенефіціар – це перший власник, особа, ім'я якої написано на векселі. Синонім цього слова – *preneur* (з фр. – перший власник переказного векселя, ремітент).

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) запитав, чи є в конвенції положення з застереженням про ратифікацію?

ГОЛОВА відповів ствердно.

Конвенцію було прийнято в першому читанні.

35. ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ЗАПРОВАДЖУЄ УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ

ГОЛОВА сказав, що текст, запропонований у додатку 19, складався за участю кількох делегатів і юридичного відділу секретаріату.

П. *GIANNINI* (Італія) пояснив, що проект ґрунтується на такому фундаментальному принципі. Уніфікований закон буде наводитися в одному додатку, а застереження до нього – у другому. Цей поділ спростить використання обох текстів. Конвенція з цими двома додатками може бути складена таким чином, що буде вмішувати тільки загальні умови статті 1 і спеціальні, формальні й заключні умови статті 2 і наступних статей.

У статті 1 відтворюється гаазька система в тому сенсі, що договірні сторони зобов'язуються запровадити уніфікований закон на їх територіях чи в оригіналі, чи національними мовами. Це дає перевагу франко- й англomовним країнам, а також тим країнам, де не потрібен переклад. Параграф 2 стосується застережень тільки з тих питань, про які згадується, тобто будь-яких питань, про які йдеться в додатку 2. Однак було зазначено, що додаток 2 містить деякі застереження, якими можуть скористатися під час ратифікації чи приєднання. Є й інші (на щастя, нечисленні), щодо яких важко прийняти рішення на момент ратифікації чи приєднання, оскільки вони можуть бути потрібні за якихось специфічних економічних чи політичних умов у деяких країнах. Цими застереженнями, що наводяться в параграфі 3, можна скористатися після ратифікації чи приєднання. Однак будь-яка держава, що бажає ними скористатися, зобов'язана сповістити про це Генерального секретаря Ліги Націй, який передасть цю інформацію сторонам конвенції. Таким чином, буде дотримано загальні і приватні інтереси країн. Це правило було складене з міркувань обережності, оскільки держави під час ратифікації можуть сказати, що скористаються всіма застереженнями додатка 2. Очевидно, це призведе до певної невизначеності. Однак варто пам'ятати, що деякі застереження внесені на прохання країн, законодавства яких знаходяться в перехідному стані. У деяких країнах право ґрунтується на праві (чи є під впливом права) іншої країни. Ці країни матимуть потребу в таких самих застереженнях. Потрібно розглянути багато питань, тому було вирішено, що краще зробити параграф 3 більш гнучким.

Інші положення не потребують розгорнутих пояснень. Їх узято з ухвалених нещодавно Лігою Націй конвенцій, і вони містять зміни, зумовлені досвідом укладання інших конвенцій. За минулі роки ці положення деяким чином стабілізувалися. Стаття 8 і наступні статті не мають потреби в коментарях. Вони стосуються ратифікації щодо колоній і територій, які так чи інакше перебувають під владою договірних держав. Також розглядається питання про періодичний перегляд конвенції для того, щоб привести її у відповідність до потреб міжнародного життя, що змінюється.

Статтю 7, навпаки, варто розглянути окремо. В ній обумовлено дві системи денонсації. Відповідно до звичайної системи, кожна держава може денонсувати конвенцію після закінчення визначеного часу, таке денонсування стане дійсним після визначеної відстрочки. Однак варто враховувати випадки надзвичайної потреби. За таких випадків країни не можуть дотримуватися суворої системи уніфікованого закону, і тому порушують його, що неминуче призводить до порушення міжнародного права. Тому дозволяється негайна денонсація за допомогою виконання визначених формальних процедур, щоб дати можливість усунути важке становище в державі, пов'язане з обставинами в іншій державі. Становище країн,

що підписали конвенцію, має бути завжди відомо. У параграфі 3 статті 7 розглядаються ці випадки. Передбачено період у два дні для узгодження інтересів країни, що подає прохання про денонсацію, з інтересами інших країн, що мають вжити певних заходів за нової ситуації.

Протокол конференції складається з трьох статей. Перші дві стосуються деяких ситуацій, що можуть постати під час передачі інструментів ратифікації.

У статті 1 обумовлено:

«Високі договірні сторони, що не зможуть передати свої ратифікації даної конвенції до... зобов'язуються протягом 15 днів від цього дня повідомити Генерального секретаря Ліги Націй, про їх становище щодо ратифікації».

У статті 2 обумовлено:

«Якщо ... умови, викладені в параграфі 1 статті 5 про надання чинності конвенції, не виконуються, Генеральний секретар Ліги Націй збере засідання членів Ліги Націй і держав, що не є членами Ліги Націй, які підписали конвенцію чи приєдналися до неї. Мета цього засідання полягатиме в розгляді ситуації і вживанні заходів щодо неї».

Це положення було складене для надзвичайного випадку, що слід передбачити, але всі сподіваються на те, що цю статтю не буде застосовано.

Нарешті, у статті 3 розглядається система співробітництва між країнами, що взяли на себе зобов'язання ухвалити уніфікований закон, і відповідно до конвенції, мають передати один одному тексти законів, які вони ухвалили.

Це положення має дві мети. Перша, яка очевидна, полягає в застосуванні уніфікованого закону державами, що підписалися. Друга полягає в забезпеченні співробітництва між країнами щодо уніфікації вексельного права. З цією метою наприкінці протоколу наводиться рекомендація, укладена відповідно до австрійської пропозиції. Сторонам конвенції запропоновано повідомляти одна одній про їх найважливіші юридичні рішення.

Група делегацій не вважала за доцільне внести статтю з такою рекомендацією, тобто перетворити її на певне зобов'язання. Якщо прохання до країн передати одна одній свої закони не має труднощів, то складно зробити обов'язковим обмін найважливішими юридичними рішеннями. Оцінка важливості рішень завжди була складною справою, оскільки, зазвичай, рішення з таких питань приймають представники судової влади, а їх думка про важливість рішень є надто особистою. Кожен суддя має сказати, які з його рішень, прийнятих у певний час, найважливіші.

Щоб перебороти ці труднощі, а також труднощі, що виникнуть з прийняттям такого зобов'язання країнами, юридична практика яких насичена, було вирішено внести тільки рекомендацію.

Прийняття цієї пропозиції можна пов'язати з рекомендацією, висловленою наприкінці дискусії, тобто рекомендацією, висунутою італійською делегацією щодо того, щоб попросити Інститут приватного права вивчити систему гарантій.

Однак п. *Giannini* хотів би висунути ще одну рекомендацію в зв'язку з тим, що відбулося після 1912 р. між Німеччиною, Австрією і Швейцарією і як експеримент обговорювалося між Швейцарією й Італією, а саме: будь-які дві держави, що бажають ухвалити уніфікований закон, де використовують ту саму мову, мають, по можливості,

вживати єдиний переклад тексту. Переваги такого рішення очевидні, оскільки, відповідно до італійської приказки, якби всі перекладачі були зрадниками, то зрадник у законодавчій владі більш небезпечний, ніж зрадник у приватному житті.

Італійська делегація пропонує таку рекомендацію:

«Щоб уникнути ситуації, коли буде ухвалено тексти уніфікованого закону одною мовою, але з різним перекладом, учасники конференції рекомендують державам з однаковою державною мовою підготувати спільний офіційний переклад уніфікованого закону».

Це стосується, зокрема, Швейцарії й Італії.

Вивчивши певну частину конвенції, п. *Giannini* звернув увагу учасників конференції на статтю 3 проекту, де сказано: «Інструменти ратифікації варто передати до закінчення періоду в 12 місяців з дня підписання конвенції».

Період у 30 днів, зазначений у статті 2, призвів до тривалих дискусій, і було вирішено, що цього досить для забезпечення підписання тими країнами, що, незважаючи на участь у конференції, не підписали конвенцію з іншими країнами.

Скандинавські делегації пропонували виправлення до статті 3, за яким передача інструментів ратифікації має бути здійснена до 1 липня 1932 р. Делегації, що уклали цей текст, враховували парламентські вимоги всіх країн і запропонували передбачити термін у 12 місяців. Однак, якщо скандинавські країни вважають, що їм потрібно триваліший термін, це не призведе до серйозних труднощів. Незважаючи на те, що термін у 12 місяців кращий, можна прийняти термін у два роки, однак без зазначення певної дати, оскільки це буде пов'язано з незручностями.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) погодився з цією пропозицією.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що краще зазначити дату закінчення терміну сплати інакше. Він запропонував голові поставити конвенцію в цілому на обговорення, оскільки важко обговорювати окремі статті конвенції.

Також варто проголосувати з приводу рекомендації, переданої учасникам конференції, оскільки в звіті буде сказано про конвенцію і рекомендації.

П. *SHIMADA* (Японія) сказав, що японська делегація одержала текст конвенції тільки сьогодні вранці й наважується запропонувати виправлення до параграфу 1 статті 1, яку варто доповнити словами: «...чи прийняти у їх відповідних правових системах усі фундаментальні рішення, внесені в це законодавство».

Правові системи в різних країнах іноді мають відмінності. Якщо йтиметься про занадто строге й буквальне ухвалення уніфікованого закону, це призведе до труднощів, що обмежать кількість країн, які бажають приєднатися.

І, навпаки, якщо країнам дозволити внести до їх відповідних правових систем усі фундаментальні питання, обумовлені в уніфікованому законі, й надати їм певну свободу щодо правової ситуації, то прийняти пропонований уніфікований закон буде легше.

У Японії, зокрема, система мови відрізняється від систем європейських мов, і щодо розбіжностей у правових питаннях практично неможливо ухвалити

уніфіковане законодавство дослівно. Тому японська делегація пропонує своє ви-
правлення.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловився щодо загальної дискусії стосовно денонсації
конвенції, оскільки багато залежить від того, як буде вирішено це питання.

На другому засіданні, після пояснень голови експертного комітету про причи-
ни, через які значення Гаазької конвенції було послаблене, учасники конференції
взяли участь у тривалій дискусії, що стосується тих змін, які варто запропонувати,
якщо повернутися до строгих заходів Гаазької конвенції.

Учасники конференції одноголосно погодилися, що уніфікований закон буде
обговорюватися так, ніби було прийнято суворі заходи, передбачені Гаазькою
конвенцією, тимчасово відклавши прийняття рішення з цього питання. Голова, за-
криваючи засідання, підвів підсумував, зазначивши, що більшість учасників висло-
вилися за гаазьку систему. Він запропонував на наступному засіданні розглянути
першу статтю уніфікованого закону в її останньому формулюванні, умовно дотри-
муючись гаазької системи.

Проект конвенції, як щойно пояснив п. *Giannini*, відрізняється від цієї системи
тим, що в ньому запроваджується термін у два роки для денонсації.

На другому засіданні конференції п. *Percerou*, голова експертного комітету,
пояснив метод, запропонований експертним комітетом, що істотно відрізняється
від методу підготовчих документів: він схожий на гаазький метод, але суворіший
за винятком того, що в ньому не передбачено відстрочки на денонсацію. Учасники
конференції погодилися, на думку голови експертного комітету, що це спровокує
додаткові заперечення з боку урядів, які зобов'язані будуть ухвалити суворий за-
кон у цілому, не маючи можливості вносити до нього виправлення у більш-менш
віддаленому майбутньому.

Голова експертного комітету сказав:

«Експертний комітет запропонував такий метод: можна укласти текст закону
або певних положень. Цей текст буде єдиним, але міститиме більшу кількість за-
стережень, ніж звичайно, оскільки буде обов'язковим».

Отже, було використано велику кількість цілком законних застережень, і
п. *Duzmans* сказав, що учасники конференції можуть бути спокійні стосовно того,
що парламентам буде запропоновано ухвалити чи відхилити уніфікований закон у
цілому. Це дуже цінна перевага.

П. *Percerou* продовжив:

«Парламенти буде скликано для того, щоб ухвалити закон за умови, що цей
текст стане чинним, тільки якщо певна кількість держав ухвалить його».

Раніше, звертаючи увагу на пом'якшення гаазького методу, голова експерт-
ного комітету сказав:

«У Гаазі до парламентів звернулися з проханням не тільки ратифікувати
уніфікований закон, а й також (а це важливіше) зобов'язати себе не вносити зміни
до тексту закону (не тільки як міжнародної конвенції, а й як внутрішнього закону)
протягом періоду в чотири роки».

У Гаазькій конвенції дається три роки на денонсацію.

За таких самих причин було надано право вносити зміни іншим способом.

П. *Duzmans* хотів би знати, чому скандинавські делегації відійшли від обумовленого в протоколі другого засідання. Після обговорення відсутності відстрочки на денонсацію, барон *Marks von Wurtemberg*, що сьогодні не подав виправлення до статті 7, сказав:

«Проте вони вважають, що ці зауваження втратять значну частку переконливості, якщо буде вирішено уникнути в конвенції, яка буде укладена, положення про її тривалість. Якщо кожен парламент, ухвалюючи цю конвенцію, знати-ме, що зберігає право денонсувати її в будь-який певний момент, тоді як конвенція залишиться чинною для інших договірних сторін, то, на думку шведської делегації, взагалі не буде виникати питання про зазіхання на національний суверенітет. Тому шведська делегація вважає, що на увагу заслуговує ідея конвенції, подібної за типом до тієї, котру було складено в Гаазі, але яка відрізняється від неї в тому сенсі, що параграф 2 статті 28 конвенції 1928 року буде вилучено (параграф, у якому йдеться про неможливість денонсування конвенції протягом трьох років після першого дня ратифікації)».

Ці питання обговорювалися на другому засіданні, і всі погодилися, що скасування якої-небудь відстрочки для денонсації є ефективним способом досягнення згоди у відповідності зі строгими заходами, передбаченими на Гаазькій конференції.

Положення проекту можуть бути прийняті латвійською делегацією. П. *Duzmans* змушений повернутися до тієї думки, яку одноголосно прийняли учасники конференції на другому засіданні. Для цього є серйозні причини, оскільки делегатам доведеться дати парламентам пояснення з цього важливого питання. Він також залишає за собою право зробити від імені своєї країни заяву про те, як має бути сформульована ця стаття.

Крім того, відповідно до нової пропозиції, можна припустити, що в параграфі 3 статті 1 передбачається внесення доповнень. Важливим є право держав подавати застереження після закінчення відстрочки. Можна припустити, що укладачі проекту вважали, що (оскільки від принципу свободи відійшли щодо денонсації, вказавши відстрочку в два роки, і в цьому майже повернулися до гаазької системи) бажано передбачити внесення доповнень. Цей аргумент можна подати на розгляд парламентів. З додатковим правом на внесення виправлень щодо зазначення відстрочки, звичайно, це не так небезпечно. Але потрібно поставити запитання про те, чи не краще утриматися від зазначення будь-якої відстрочки для денонсації і відмовити в цьому праві, ніж запроваджувати таке несподіване нововведення, навіть незважаючи на те, що воно супроводжується прийняттям відстрочки на денонсацію.

ГОЛОВА сказав, що радий почути від п. *Duzmans* про те, що, незважаючи на його зауваження, їх делегація може прийняти проект конвенції.

Для того, щоб уникнути непорозуміння, голова дав пояснення щодо рішень, прийнятих на другому засіданні. Незважаючи на те, що на цьому засіданні було вирішено, що учасники конференції дотримуватимуться гаазької системи, це рішення

мало на увазі, що держави будуть зобов'язані, відповідно до статті 1 Гаазької конвенції, ухвалити уніфікований закон дослівно. Учасники конференції відмовилися від системи експертного комітету, відповідно до якої країни зобов'язуються просто запропонувати закон компетентній владі, тобто своїм парламентам. Це не означає, що на другому засіданні учасники конференції вирішили дотримуватися всіх статей Гаазької конвенції, і голова говорив про дотримання принципу гаазької системи, щоб уникнути будь-якої критики, заснованої на тому, що в тій чи іншій статті від цього принципу відхилилися. Стаття про денонсацію, як щойно пояснив п. *Giannini*, – це необхідний компроміс, якщо ми хочемо отримати згоду всіх держав. Якщо не вказати у конвенції відстрочку на денонсацію, то постане складне питання, що стало предметом судового розгляду між Бельгією і Китаєм у Постійному міжнародному суді і яке не довелося вирішувати в суді, оскільки дві сторони прийшли до згоди. П. *Duzmans* певним чином пов'язав параграф 3 статті 1, що стосується часу, коли мають подаватися застереження, і денонсацію. Однак п. *Duzmans*, мабуть, помиляється. Крім того, п. *Giannini* пояснив міркування, на основі яких група делегацій, яка складала проект конвенції, розмежувала параграфи 2 і 3 статті 1. Загалом бажано, щоб країни, які подають застереження, сформулювали їх не пізніше моменту ратифікації. Таким чином, усі будуть знати, своє становище. Але можливі і деякі винятки, що можуть виправдати застереження, які будуть дійсними лише за деяких специфічних обставин і, можливо, ніколи не будуть подані на розгляд.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що конвенцію не буде підписано Великобританією, і тому він не пропонує обговорювати її текст учасникам конференції. Однак його мовчання не означає, що британський уряд обов'язково підтримає її текст у нинішній формі, зокрема текст статті 9.

Принц *VARNAIDYA* (Сіам) нагадав, що, як пояснив п. *Giannini*, період, протягом якого можливе підписання, становить 30 днів, оскільки вважається, що цього часу достатньо для всіх держав, представлених на конференції. Однак його недостатньо для Сіаму, тому що пошта доставляється туди протягом 25 днів, і, наскільки він знає, у конвенціях, що підписуються під егідою Ліги Націй, завжди передбачається більше часу. П. *Giannini* не пояснив, чому цей часовий період має бути якомога коротшим.

Принц *Varnvaidya* цілком усвідомлює, що конвенція й уніфікований закон наперед стосуються європейських держав, але, якщо немає причин для зазначення періоду в 30 днів, він пропонує продовжити його до 60 днів.

ГОЛОВА звернув увагу принца *Varnvaidya* на те, що період у 30 днів стосується тільки підписання. Якщо наприкінці конференції представник Сіаму одержить необхідні повноваження для цього, то він зможе підписати конвенцію. Загалом у конвенціях, що укладаються під егідою Ліги Націй, зазвичай, обумовлено коротший період – 10, 15 чи 20 днів.

Голова додав, що передбачається застосовувати конвенцію не тільки до європейських, а й до всіх держав.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) нагадав учасникам конференції, що під час другого засідання він мав честь запропонувати від імені скандинавських делегацій ідею конвенції, що може бути денонсована в будь-який момент. На його думку, ця пропозиція є компромісом.

Від делегацій Данії, Норвегії і Швеції він заявив, що ці держави надають перевагу положенням, які стосуються права денонсації, що містяться в Гаазькій конвенції, але якщо подібні положення можуть перешкодити ратифікації з боку ряду держав, то вони наполягатимуть на пропозиції, висунутій на початку конференції.

П. *SHIMADA* (Японія) від своєї делегації запропонував продовжити період у 20 місяців, обумовлений у статті 3, до 24 місяців.

ГОЛОВА зазначив, що цю пропозицію вже висунула італійська делегація.

Стаття 1

ГОЛОВА звернув увагу на те, що японська делегація запропонувала наступне доповнення до параграфа 1 цієї статті: «...чи прийняти у відповідних правових системах всі основні рішення, викладені в цьому законі».

Голова висловив таку думку: якщо це виправлення буде прийняте, то замість уніфікованого закону буде 20 чи 30 різних законів з цього питання.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав японській делегації, що він уже говорив про це питання на початку роботи конференції. Завжди мають місце певні відмінності, коли йдеться про переклад оригінального тексту на іншу мову. Цих труднощів уникнути не можна; але якщо учасники конференції приймуть формулювання, пропонуване японською делегацією, то не буде уніфікованого закону.

Він нагадав учасникам конференції про випадок із Брюссельськими конвенціями. Бельгія дослівно відтворила французький текст цих конвенцій у своєму законодавстві. Текст конвенцій також було дослівно перекладено на фламандську мову. З другого боку, переклад, зроблений іншими країнами, трохи відрізнявся від оригінального тексту, а в деяких випадках переклад був настільки вільним, що неможливо було визначити, це переклад конвенцій чи якогось іншого закону. Зокрема, в даному випадку він упевнений, що між оригіналом і японським перекладом будуть розбіжності. Крім того, ніхто не може проконтролювати японський переклад, якщо тільки сама Японія його не перекладе.

Насамкінець, п. *Giannini* сказав, що переклад з французької мови на японську буде досить гнучким та вільним для того, щоб п. *Shimada* не наполягав на своєму виправленні.

П. *SHIMADA* (Японія) сказав: якщо його країні буде надано достатню свободу щодо перекладу, він не наполягатиме на виправленні. Але варто взяти до уваги особливості японської правової системи і надати їй певну свободу, щоб привести у відповідність цю систему з національними законами. Звичайно, японська делегація

не збирається змінювати сутність питання, але не можна сказати, що їхній уряд дотримуватиметься тексту буквально.

Якщо учасники конференції не зможуть це прийняти, то японській делегації буде важко підписати конвенцію.

ГОЛОВА погодився, що переклад на японську мову має здійснюватися відповідно до японського менталітету і звичаїв. Переклад завжди може бути до деякої міри вільним, але він має залишатися перекладом. Очевидно, інші делегації не зможуть погодитися з японським виправленням.

П. SHIMADA (Японія) заявив, що японська делегація не наполягає на своїй пропозиції, але просить, щоб до звіту було внесене пояснення.

ГОЛОВА сказав, що не заперечує проти цієї пропозиції.

П. SULKOWSKI (Польща) зазначив, що в статті 1 є розбіжності між двома видами застережень: застереженнями, що мають бути зазначені кожною договірною стороною на момент ратифікації чи приєднання, і застереженнями, що можуть бути зроблені після ратифікації чи приєднання. На думку п. *Sulkowski*, щодо застережень, які можуть бути зроблені державами у випадку надзвичайної потреби, варто дотримуватися процедури, зазначеної для денонсації у випадку крайньої потреби, тобто такі застереження мають вважатися дійсними через два дні після повідомлення про них іншим договірним країнам. Фактично замість того, щоб покладати на державу зобов'язання денонсувати всю конвенцію, краще дати їй право на таке застереження, яке може вважатися дійсним через два дні.

ГОЛОВА запитав, чи варто негайно приймати рішення з цього питання? Насправді він вважає так: якщо поставити цю пропозицію на голосування в даний момент, то її буде відхилено. Краще розглянути її під час другого читання, коли обговорюватиметься список застережень, що зазначений в останньому параграфі статті 1.

П. GIANNINI (Італія) погодився.

ГОЛОВА запитав, якими будуть наслідки пропозиції п. *Sulkowski* про те, щоб застереження набирали чинності через два дні після повідомлення. На його думку, варто розглянути проблему з двох боків. Учасники конференції мають взяти до уваги ситуацію держави, що за надзвичайної потреби сповіщає про застереження, яке стає дійсним через два дні. Але також варто взяти до уваги ситуацію тих осіб, які підписали переказні векселі, що перебувають в обігу в той момент, коли це застереження набирає чинності.

Що стосується параграфу 3 статті 1, то голова звернув увагу на невелике виправлення у формулюванні останньої пропозиції, у такий спосіб:

«Такі застереження не повинні вважатися дійсними до закінчення 19 днів після повідомлення...».

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що в статті 23 Гаазької конвенції сказано наступне:

«Договірні держави зобов'язують себе не змінювати порядок статей закону, вносячи зміни чи доповнення, на які вони мають право».

П. *Vischer* запитав, чи навмисно не було внесено це положення до дійсного проекту конвенції, оскільки він вважає, що воно має практичне значення.

ГОЛОВА висловив думку, що недоцільно вносити це положення до конвенції. Він привів наступний приклад: припустимо, що Франція має намір ввести уніфікований закон у своє законодавство, і стаття 1 цього закону є, наприклад, статтею 114 Торгового кодексу. Відповідно, Франція змінить статті 114, 115, 116, щоб привести їх у відповідність до уніфікованого закону. Проте далі йтиме стаття 117, положень якої немає в ухваленому законі, але яка має право на існування, тому що не суперечить уніфікованому закону і сумісна з ним. Однак, якщо пропозицію п. *Vischer* буде прийнято, потрібно буде перенести статтю 117 у кінець розділу про переказні векселі. Голова запропонував надати державам свободу щодо цього.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що не висунув на розгляд чітко визначену пропозицію. Якщо голова думає, що краще не вносити це положення до проекту конвенції, то він не буде на ньому наполягати.

Статтю 1 було прийнято в першому читанні.

Стаття 2

П. *DUZMANS* (Латвія) висловив думку, що період у 30 днів, передбачений для підписання в цій статті, є занадто коротким. Через психологічні причини, якщо період занадто короткий, підписів ставлять менше. Це часто підтверджувалося практикою.

ГОЛОВА висунув пропозицію, що стосується цього періоду. Він нагадав учасникам конференції, що в статті 3 пропонується продовжити період ратифікації з 20 до 24 місяців. Він вважає так: якщо учасники конференції приймають період у 24 місяця для статті 3, то бажано продовжити період для підписання з 30 до 60 днів. Голова висловив надію на те, що це задовольнить п. *Duzmans*.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що він цілком задоволений.

Пропозицію голови було прийнято.

Статтю 2 було прийнято в першому читанні.

Стаття 3

ГОЛОВА сказав, що відстрочку в 20 місяців буде збільшено до 24 місяців.

Статтю 3 з таким виправленням було прийнято в першому читанні.

Стаття 4

Статтю 4 було прийнято в першому читанні, відстрочка в 30 днів була збільшена до 60 днів.

Статті 5 і 6

Статті 5 і 6 було прийнято в першому читанні.

Стаття 7

ГОЛОВА сказав, що до тексту пропонується невелике виправлення. Параграф 3 буде звучати так:

«Висока договірна сторона, що денонсує конвенцію, має *прямо* і негайно сповістити...».

Далі буде додано наступну пропозицію:

«Висока договірна сторона, що денонсує конвенцію за таких обставин, також має сповістити Генерального секретаря Ліги Націй про своє рішення».

Подальшу дискусію стосовно статті 7 було відкладено до наступного засідання.

Статті 8, 9 і 10

Статті 8, 9 і 10 було прийнято в першому читанні.

ПРОТОКОЛ КОНВЕНЦІЇ

Статті 1, 2 і 3

Статті 1, 2 і 3 було прийнято в першому читанні.

ГОЛОВА виніс на голосування італійську рекомендацію, де висловлюється прохання до Римського інституту приватного міжнародного права вивчити питання про гарантії (поручительство).

Рекомендацію було прийнято.

ГОЛОВА виніс на голосування наступну рекомендацію:

«Учасники конференції для уникнення прийняття текстів уніфікованого закону однією мовою, що містять розбіжності у перекладі, рекомендують державам, які мають однакові державні мови, підготувати офіційний переклад уніфікованого закону на спільних консультаціях».

П. MONTEJO (Іспанія) запропонував додати слова «і конвенції».

Рекомендацію з вищезгаданим виправленням було прийнято.

ДВАДЦЯТЬ СЬОМЕ ЗАСІДАННЯ

31 травня 1930 року, 10:30

Голова: п. *J. Limburg*

36. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ КОНВЕНЦІЇ, ЩО ВСТАНОВЛЮЄ УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 7 (продовження)

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що буде говорити тільки щодо статті 7. Насамперед, він би хотів пояснити свій намір стосовно цього важливого питання. Авторитетність експертів, які укладали проект, витративши час та енергію на це, передбачає, що будь-яка спроба критикувати цю роботу потребує обачності. Тому він буде говорити щодо цього питання з усією належною повагою.

Повага, на яку заслуговують експерти, припускає повідомлення учасників конференції про причини, з яких ними було ухвалено представлений текст. Однак цього не було зроблено. Тому п. *Duzmans* втрутився на минулому засіданні і залишається при своїй думці й сьогодні. Латвійська делегація не внесла конкретної пропозиції, але наполягає на дискусії з цього надзвичайно важливого питання.

Він не буде вносити ніякого виправлення щодо суті питання, а саме – періоду для денонсації конвенції. Його делегація не повністю задоволена нинішньою формою конвенції, її думка не зміниться, навіть якщо буде змінено період для денонсації. Потрібно звернути увагу на те, що парламенти матимуть труднощі стосовно ратифікації.

Було б неправильно вважати, що термін дії конвенції буде коротшим, якщо не буде зазначено період для денонсації. Результат буде зворотнім; доказом цього є будь-яка загальновизнана конвенція, наприклад, про припинення підробки грошових знаків, у якій не було зазначено періоду для денонсації і навіть терміну дії конвенції.

Відповідно, те, що період для денонсації не зазначений, не означає, що учасники конференції хотіли, щоб результати розпочатої роботи не були тривалими. Якраз навпаки.

Варто розмежовувати дії конвенції і період для денонсації. Це зовсім різні речі. П. *Duzmans* зазначив це, тому що одержав інформацію стосовно деяких питань, які обговорювалися його колегами на конференції, в результаті чого в нього склалося враження, що деякі з них плутають термін дії конвенції і період для денонсації.

Латвійська делегація пропонує не зазначати в конвенції період для денонсації, тому що така конвенція заслуговує на вічне існування.

П. *Duzmans* сподівається на те, що можна детальніше пояснити економічні аспекти конвенції. Це не викликає дискусії, тому він не вносив пропозицію стосовно виправлення. Крім того, можливо, він і не втрутився б до дискусії, якби це стосувалося тільки його країни.

Учасники конференції не повинні забувати, що для Ліги Націй надзвичайно важливо забезпечити ратифікацію угод, укладених під її егідою. Варто бути уважними в цьому питанні, особливо з психологічного погляду. Ліга Націй скликає конференції, її престиж залежить від можливості забезпечити велику кількість ратифікацій. Сам п. *Duzmans* – постійний делегат своєї країни в Лізі Націй. Він, якщо так можна сказати, відданий ідеям Ліги Націй і тому побажав висловитися щодо цього питання. Також варто пам'ятати про те, що в Лізі Націй було створено спеціальний комітет для вивчення відмов стосовно ратифікації різних конвенцій, які були підписані.

Бажаючи забезпечити більшу кількість ратифікацій, п. *Duzmans* сподівається, що один з уповноважених членів групи, яка склала текст конвенції, виступить щодо цього питання. Якщо це неможливо, чи не можна додати до звіту які-небудь пояснення, коли його буде складено?

ГОЛОВА зазначив, що латвійський делегат натхненний ідеями Ліги Націй. Він подякував йому від імені учасників конференції за примиренський виступ. Очевидно, статтю 7 можна прийняти без особливих труднощів.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) погодився з тим, що немає причин зазначати обов'язковий період у два роки як термін дії конвенції з метою уніфікації законів про переказні й прості векселі. У держав не буде потреби денонсувати конвенцію до цього часу, тому що держави, які ратифікували конвенцію чи приєдналися до неї після внесення змін до свого законодавства відповідно до принципів уніфікованого закону, будуть утримуватися від внесення виправлень до цього законодавства як можна довше в інтересах торгівлі.

У подібній ситуації видається зайвим вносити до конвенції положення, що обмежує волю законодавчих органів договірних держав і не має практичного значення.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що не можна укладати міжнародні угоди з огляду на надії, висловлені п. *Gronvall*, які він поділяє. Коли уряд підписав конвенцію, що змусила його переглянути своє законодавство, потрібно принаймні бути певним у тому, що міжнародна угода буде дійсною протягом визначеного часу, але якщо, навпаки, денонсацію не можна здійснити через 50 днів після підписання, його цікавить, чи можна в такому випадку взагалі дійти згоди.

Фінські делегати вважають, що на практиці цього не буде. Відповідно, буде не важко дотримуватися цього формулювання, що надає деяку гарантію державам, які підписали конвенцію, і впевненість у їх безпеці принаймні на певний час. Тому п. *Giannini* просить п. *Gronvall* не наполягати на своїй пропозиції.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) повідомив, що, оскільки більшість учасників конференції одностайні, він не буде наполягати на своїй пропозиції.

ГОЛОВА зазначив, що статтю 7 було внесено до конвенції для примирення. У Гаазькій конвенції запропоновано період для денонсації в три чи чотири роки, і

жодна держава не ратифікувала цей закон чи конвенцію. Однією з основних причин стала Світова війна, але не єдиною причиною. У книзі, написаній чотирма видатними юристами, включаючи п. *Lyons-Caen*, є цікаві пояснення з цього приводу. Наприклад, французький парламент ревниво поставився до своїх прав – права на виправлення і права законодавчої ініціативи – і з погляду теорії. Оскільки іноді трапляється, що парламенти вирішують теоретичні питання, вони були позбавлені своїх прав уніфікованим законом і конвенцією на чотири роки, протягом яких вони не могли змінювати законодавство. Це справді так; але, з другого боку, можна заперечити, що, відповідно, до цієї теорії ратифікація взагалі неможлива, хоча в даному випадку, мабуть, буде зроблена. Уперше буде здійснена міжнародна кодифікація внутрішньодержавного права.

Учасники конференції, багато з яких є чи були членами парламенту, розуміють, наскільки ревниво парламенти можуть ставитися до своїх прав. Тому в цьому тексті зазначено більш короткий період для денонсації: договірні сторони будуть зобов'язані меншу кількість років, ніж у Гаазькій конвенції.

Крім того, передбачено запобіжні заходи для надзвичайних випадків. Через непередбачені обставини у тій чи іншій країні необхідно буде змінити одну зі статей, може застосовуватися правило, запропоноване в статті 7. Це правило спрямоване на те, щоб заспокоїти французький парламент, а також парламенти інших країн, які ревниво відстоюватимуть свої права на виправлення і законодавчу ініціативу як тільки буде порушене це питання.

Але це теоретичні міркування, оскільки з ухваленням подібного закону законодавства країн докорінно не зміняться. Потрібно буде почекати, поки звичай і юриспруденція вкажуть на певні труднощі, і в цьому випадку Генеральний секретар Ліги Націй скличе нову конференцію, щоб усунути ці труднощі на прохання високих договірних сторін. Такою є практична сторона питання.

Статтею 7 учасники конференції забезпечують як теоретичний аспект проблеми, так і права парламентів, хоча всі впевнені в тому, що застосовувати цю статтю не доведеться.

Статтю 7 було прийнято в першому читанні.

Стаття 9

ГОЛОВА звернув увагу на положення статті 9 про те, що «у випадку відсутності заяви про протилежне... положення конвенції не будуть застосовуватися до колоній, заоканських територій чи протекторатів територій, що перебувають під сюзеренітетом чи мандатом». Ця система приймалася в останні роки у всіх конвенціях під егідою Ліги Націй, але, безумовно, можна прийняти і протилежну систему, запропоновану британською делегацією⁴⁵⁵ для конвенції з питань гербового збору, а саме – про можливість кожної високої договірної сторони «під час підписання ратифікації чи приєднання заявити, що, ухвалюючи цю конвенцію, вона не бере на себе ніяких зобов'язань щодо колоній чи протекторатів територій, що перебувають під її сюзеренітетом чи мандатом». Відповідно, без цієї заяви конвенція буде однаковою мірою застосовуватися і до колоній.

⁴⁵⁵ Див. додаток № 13.

Голова запропонував запровадити британську систему до статті 9, оскільки британська делегація одержала офіційні інструкції від свого уряду, згідно з якими вона зобов'язана зробити застереження, якщо статтю 9 буде прийнято в її нинішньому формулюванні.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що не можна відтворювати формулювання загальної конвенції в Конвенції про гербовий збір, яка відповідає іншим вимогам. У загальній конвенції містяться певні правила, складені спеціально для загальної вексельної конвенції, які не можуть повторюватися в інших конвенціях.

ГОЛОВА погодився з п. *Giannini* в тому, що британська пропозиція стосується Конвенції про гербовий збір, тому Великобританія поки не може підписати загальну конвенцію.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) заявив від імені свого уряду, що він не зможе підписати Конвенцію щодо колізій законів у її нинішній формі.

ГОЛОВА сказав, що в такому випадку британське виправлення стосується тільки Конвенції про гербовий збір, але видається дещо незвичайним підписання в один день двох конвенцій, перша з яких містить одну систему щодо колоній, а друга – іншу. Однак, якщо учасники конференції вважають, що подвійна система може бути прийнята без проблем, то статтю 9 залишать без змін.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що якби він збирався підписати Конвенцію щодо колізій законів, він би попросив внести до конвенції положення про колонії, тому що запропоноване ним формулювання є для британського уряду єдиним, що працює без проблем. Однак через те, що британський уряд не збирається бути учасником Конвенції щодо колізії законів, він не наполягає на внесенні цього положення і тільки звертає увагу на те, що застереження про колонії в тому формулюванні, в якому воно міститься у конвенції щодо колізій законів, можливо, не зовсім задовольняє британський уряд.

Однак він наполягає на внесенні цього застереження до Конвенції про гербовий збір. Між цими двома випадками є різниця, і він думає, що п. *Giannini* погодиться з ним. Оскільки предмет цих двох конвенцій різний, немає причин наполягати на тому, щоб ці застереження були однаковими.

ГОЛОВА висловився проти зміни статті 9. Він повторив, що йому видається незвичним, що в один день буде підписано кілька конвенцій, у яких містяться різні системи щодо колоній. Важливо включити британську систему до Конвенції про гербовий збір, інакше Великобританія не зможе підписати її. Це причина внесення даного положення про колонії інших конвенцій.

П. *GIANNINI* (Італія) запитав, чи правильно, що загальні правила, уже розглянуті учасниками конференції, будуть також прийняті в Конвенції щодо колізій законів і Конвенції про гербовий збір, за винятком незначних змін. Для

колізій законів, наприклад, не можна буде зберегти передостанній параграф статті 7, що стосується денонсації, а в Конвенції про гербовий збір буде зайвим положення про випадки крайньої потреби, оскільки це може спровокувати денонсацію конвенції. Те саме стосується і колізій законів, оскільки внесені правила, не вплинуть на загальну економічну ситуацію в країні. Це лише стандарт, що може застосовуватися для вирішення якого-небудь конкретного питання.

Щодо питання про колонії, то п. *Giannini* зазначив, що в конвенціях мають на увазі різні цілі, і внесення до одної з них правила, що відрізняється від правила в іншій, не викликає труднощів. Якщо учасники конференції, бажаючи привести у відповідність такі різні конвенції, хочуть змінити статтю 9, то п. *Giannini* не заперечує, але водночас хоче знати, як буде зважуватися питання про необхідність денонсації Конвенції щодо колізій законів і Конвенції про гербовий збір.

ГОЛОВА висловив задоволення з приводу того, що п. *Giannini* порушив питання, яке допоможе йому з'ясувати деякі моменти, щоб уникнути плутанини.

Деякі статті Конвенції про уніфікований закон про переказні й прості векселі, можливо, не слід вносити до інших конвенцій. Наприклад, у конвенціях про колізії законів і гербовий збір не потрібне таке положення, і стаття 7 у її дійсній формі може не виноситися в них.

Тому учасники конференції можуть обмежитися в дискусії питанням про те, чи варто прийняти систему нинішньої статті 9 щодо колоній чи, можливо, замінити її британською системою, щоб уникнути застереження необхідності внесення.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що не хоче вводити учасників конференції в оману. Відповідно до отриманих ним інструкцій, навіть у Конвенції про гербовий збір має бути положення про денонсацію.

ГОЛОВА відповів, що положення про денонсацію є в кожній звичайній конвенції, і воно буде внесено до Конвенції щодо колізій законів і Конвенції про гербовий збір. Але це буде звичайне застереження про денонсацію без положення про денонсацію у випадку надзвичайної потреби.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що неправильно зрозумів голову і вибачився.

ГОЛОВА запитав учасників конференції, чи готові вони замінити британським застереженням про колонії застереження про колонії в статті 9.

Учасники конференції прийняли застереження про колонії, запропоноване британською делегацією.

П. *GIANNINI* (Італія) запитав, чи потрібно розуміти, що загальні застереження цієї конвенції буде повторено також в інших конвенціях, окрім передостаннього параграфа статті 7, де йдеться про випадки надзвичайної потреби.

ГОЛОВА відповів ствердно.

Початок статті 7 також слід дещо змінити. Вислів «окрім випадків надзвичайної потреби» доцільно вилучити.

Конвенцію в цілому було прийнято в першому читанні.

37. ОБГОВОРЕННЯ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 62 (нове формулювання)

ГОЛОВА зачитав чехословацьке і литовське виправлення, перефразоване редакційним комітетом:

«Особа, яка платить за допомогою інтервенції, набуває прав, що виникають з переказного векселя, проти особи, якій вона сплатила, і проти тих, хто має зобов'язання за переказним векселем».

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) пояснив, що слова «що виникають з переказного векселя» використовуються для акцентування того факту, що ці права є вексельними правами.

Виправлення було прийняте.

Статті 47 і 48 (швейцарська пропозиція)

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що ні експерти, ні жодний з урядів не запропонували просто вилучити без застережень право на комісійну винагороду. Його здивувало це рішення, і він не зміг тоді, коли воно ухвалювалося, висловити свої заперечення, що видаються йому важливими. Він припускає, що не буде заперечень проти пропозиції експертів, і кожна країна матиме право вирішувати, чи зберігати у своїй національній правовій системі право на комісію, – практику, що використовують у країнах, де застосовують «*Deutsche Wechselordnung*» (Німецький вексельний статут). Експерти, які хотіли запобігти внесенню застережень, погодилися, що доцільно зробити виняток щодо комісії.

П. *Vischer* одержав категоричні інструкції від свого уряду запропонувати учасникам конференції знову внести право на комісію до тексту закону відповідно до гаазького проекту, чи застереження на користь національних правових систем.

У Швейцарії право на комісію вважається невеликою, але законною компенсацією за роботу, яку робить власник у випадку несплати за векселем. Банки, особливо для дисконтних векселів, прагнуть дотримуватися комісії, запропонованої відповідно до закону, яку вони можуть зажадати відповідно до вексельного права разом із сумою векселя. Не можна покладатися на те, що банки не вноситимуть зміни у свою роботу. Якщо комісію не буде передбачено, це призведе до скасування будь-якої компенсації, і на власника буде покладено покриття його тратт і відсотків за несплаченою сумою. Банки в цьому випадку шукатимуть інші способи

одержання плати за свою роботу. Вони запровадять спеціальні відсотки за одержання грошей за переказними векселями, і ці відсотки можуть виявитися дуже високими. Саме для того, щоб уникнути запровадження цих відсотків, швейцарський уряд бажає зберегти законне право на комісію. Мета полягає в тому, щоб захистити боржника, а не віддати його на милість банків і відсотків, що можуть вийти за розумні межі. Досвід доводить, що загалом банки задовольняються комісією, обумовленою у вексельному праві, що досить низька і не викликає труднощів. Тільки за виняткових випадків банки просять додаткову комісію чи компенсацію в звичайному праві.

П. *Vischer* переконаний, що ті країни, де комісію не передбачено, можуть без проблем запровадити її, і через це вони діятимуть не на користь боржника. Очевидно, на Гаазькій конференції ніхто не заперечував проти права на комісію. Щодо відсотків, то п. *Vischer* не пропонує яку-небудь визначену цифру. У його виправленні зазначено відсотки, що застосовують сьогодні у Швейцарії; також було внесено інші пропозиції щодо цього. Однак він міг би погодитися на $\frac{1}{4}$ відсотка, запропоновану австрійським делегатом.

Якщо учасники конференції відмовляться від внесення права на комісію до тексту закону, то він буде рішуче наполягати на застереженні, яке запропонував⁴⁵⁶, оскільки для Швейцарії надзвичайно важливо, щоб право на комісію не було офіційно анульоване.

Щодо застереження, то п. *Vischer* не наполягає на якому-небудь конкретному формулюванні. Він згодний на більш загальне формулювання, ніж на запропоноване ним.

ГОЛОВА зазначив, що учасники конференції вирішили не надавати право на комісію в конвенції.

П. *EIGTVED* (Данія) сказав, що датська, шведська й норвезька делегації кілька днів тому проголосували за заборону щодо надання права на комісію, щоб досягти одноманітності й уникнути застережень. Вони сподівалися, що інші делегації будуть співпрацювати. Однак, оскільки очевидно, що це неможливо, якщо право на комісію буде анульовано, то, можливо, буде досягнуто уніфікації, зберігши це право. Міркуючи таким чином, скандинавські делегації готові підтримати швейцарську пропозицію, тим більше, що вважають це питання другорядним у зв'язку з тим, що в законах зацікавлених країн є положення, що стосуються комісії.

П. *SOKAL* (Австрія) сказав, що комісія не є інтервенцією, створеною банками з наміром якнайбільше підвищити в ціні векселі для боржників, які не сплатили борги за переказними векселями. Якщо в результаті дискусії, яка мала місце на минулому тижні щодо комісії, було зроблено такі неправильні висновки, то варто звернути увагу учасників конференції на те, що аргументи на користь комісії ґрунтувалися на наступних міркуваннях.

Власник розраховує, що сума, зазначена у векселі, буде сплачена після закінчення терміну сплати, тому що борг підкоряється спеціальним суворим умо-

⁴⁵⁶ Див. додаток № 14.

вам, а також беручи до уваги, що він виникає на основі переказного векселя. Щоб компенсувати власнику його зусилля і відшкодувати витрати, які він має через потребу забезпечити суму негайно, йому було надано право на комісію. Не можна відмовляти власнику в захисті, наданому на основі таких міркувань.

Є ще одна причина, що заслуговує на увагу. Комісія є зовнішньою ознакою суворості зобов'язання за переказним векселем щодо боржника. Справді, у багатьох країнах немає потреби застосовувати такий метод, щоб виховати боржників, але було б краще зберегти право на комісію, щоб акцентувати важливість зобов'язань, які містяться в переказному векселі, у країнах, що не досягли високого рівня економічного розвитку, і щоб було зрозуміло, що несплата є надзвичайною обставиною, яка припускає надзвичайні наслідки.

Тому п. *Sokal* підтримав пропозицію п. *Vischer*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) від імені своєї делегації підтримав швейцарську пропозицію. Самі експерти вважають, що краще залишити питання про надання права на комісію для розгляду в національних законодавствах. Він поділяє цю думку. Країни, що виступають на користь права на комісію, просять зберегти звичну для них практику.

П. *SCHMIDT* (Міжнародна торговельна палата) підтримав швейцарське виправлення, оскільки, на його думку, цілком справедливо дозволити невелику комісію людині, яка платить за переказним векселем у результаті регресного позову, оскільки це часто призводить до того, що індосант змушений звертатися за коштами до свого банкіра і витрачати. Міжнародна торговельна палата запропонувала $\frac{1}{4}$ відсотка. П. *Schmidt* думає, що багато урядів будуть задоволені, якщо швейцарське виправлення буде прийняте.

П. *SULKOWSKI* (Польща) приєднався до зауважень п. *Schmidt* щодо заміни відсотка, зазначеного у швейцарському виправленні – $\frac{1}{4}$ відсотка – як у статті 47, так і в статті 48. Це виправлення відповідає положенням Гаазького закону.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що думку чехословацької делегації викладено у виправленні, запропонованому до статей 47 і 48, які були відхилені. Ця думка також висловлена в застереженні, що пропонувалося і теж було відхилене. Чехословацька делегація приєдналася до швейцарської пропозиції.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) повідомив, що його делегація приєднується до пропозиції не зазначати офіційну процентну ставку для комісії. Однак з метою досягнення згоди бразильська делегація готова підтримати застереження, запропоноване швейцарською делегацією, якщо процентну ставку буде залишено для розгляду національних законодавств.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що, наскільки він розуміє, учасники конференції вже прийняли рішення про те, чи варто вносити положення, що стосу-

ються комісії, до уніфікованого закону. Причини, через які було вирішено вилучити право на комісію, залишаються. Тому він не заперечує проти застереження, де буде сформульовано думку швейцарської і німецької делегацій. Проте він вважає, що застереження потрібно сформулювати дещо інакше, оскільки статті 47 і 48 стосуються двох різних предметів: перша – випадку з протестом, а друга – випадку з третьою особою, яка робить сплату через інтервенцію. На думку п. *Percerou*, ці два випадки не слід поєднувати в одному формулюванні. Тому він пропонує інше формулювання. У принципі він готовий прийняти застереження, про яке просить швейцарська делегація.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що спочатку італійська делегація вважала, що варто сформулювати чітке правило, яке надасть певні гарантії в інтересах торгівлі. Однак, через незгоду учасників конференції щодо суми, яка має бути зазначена в статтях 47 і 48, італійська делегація голосувала проти внесення якого-небудь правила до уніфікованого закону і буде голосувати проти цього й надалі.

Залишається питання застереження. У зв'язку з цим п. *Giannini* зазначив, що на самому початку дискусії про можливість обмеження кількості виправлень було подано нове виправлення. Він не буде заперечувати проти виправлення і мовчки погодиться, не підтримуючи його. Він прийме його, оскільки вважає, що не можна зазначати процентну ставку комісії в уніфікованому законі: якщо в законі міститься подібне положення, то тимчасова практика перетвориться на правило. Можна тільки сподіватися на те, що така практика буде тимчасовою і поступово зникне, і тому краще було б залишити деяку гнучкість у положеннях.

Він не вважає, що можна змусити всі ті країни, які не хочуть запроваджувати право на комісію, прийняти його. Але цього не минути, якщо подібне положення буде внесене до уніфікованого закону.

Нарешті, процентна ставка має встановлюватися відповідно до спеціальних вимог окремої країни, тому в цьому питанні варто надати країнам повну свободу.

За умови внесення виправлень П. *Giannini* запропонував учасникам конференції не приймати ані виправлення до статей 47 і 48, ані застереження, запропоноване швейцарською делегацією, а прийняти гнучкіше формулювання, що звучить так:

«Відступаючи від статей 47 і 48, кожна висока договірна сторона буде мати право наказати, що власник також може зажадати комісію, суму якої буде визначено в національному законі».

П. *Giannini* запропонував залишити це питання для розгляду національних законодавств, оскільки дане положення є специфічним і не може бути універсальним; також неможливо прийняти невинновано суворе правило, оскільки загальна економічна ситуація й специфічна економічна ситуація для кожної країни постійно змінюються.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) приєднався до думки п. *Giannini*.

П. *VISCHER* (Швейцарія) подякував п. *Giannini* за його примирливу промову і сказав, що може прийняти запропонований ним текст за умови, що учасники конференції дадуть можливість внести виправлення з цього питання. Однак, як за-

значив представник північних держав, деякі країни надали б перевагу уніфікованому рішенню, що позбавляє необхідності вносити які-небудь виправлення.

З метою досягнення згоди, якщо таке можливо, п. *Vischer* міг би прийняти пропозицію п. *Sulkowski* стосовно відтворення тексту Гаазької конвенції, відповідно до якого як у статті 47, так і у статті 48 зазначають $\frac{1}{4}$ відсотка комісії.

ГОЛОВА запропонував поставити на голосування першу швейцарську пропозицію про внесення виправлень до статей 47 і 48 (48 і 49 нового тексту).

Параграф 4 статті 48 (нового тексту) буде такий:

«Комісія, що нараховується у випадку недотримання домовленості, буде становити $\frac{1}{4}$ відсотка від основної суми векселя».

Параграф 4 статті 49 (нового тексту) буде такий:

«Комісія, що нараховується у випадку недотримання домовленості, буде становити $\frac{1}{4}$ відсотка від основної суми векселя».

Вищевказане виправлення було поставлене на голосування й відхилене 14 голосами проти 14.

ГОЛОВА сказав, що тепер він поставить на голосування прохання швейцарської делегації про внесення застереження. Очевидно, він правильно зрозумів, що п. *Vischer* погодився з пропозицією п. *Giannini*, і текст звучить так:

«Відступаючи від статей 47 і 48, кожна висока договірна сторона, буде мати право наказати, що власник також може зажадати комісію, суму якої буде визначено в національному законі».

П. *PERCEROU* запропонував виправлення до цього тексту з тим, щоб урахувати два різних випадки, про які йдеться в статтях 48 і 49. Він запропонував наступне формулювання:

«Відступаючи від статті 48 уніфікованого закону, кожна висока договірна сторона залишає за собою право внести до свого національного законодавства положення, згідно з яким власник може зажадати комісію від особи, проти якої він має право регресу; сума комісії визначається в національному законі.

Таке саме положення у випадку відступу від статті 49 застосовується до будь-якої особи, яка, сплативши за переказним векселем, хоче зажадати суму від сторін, які зобов'язані перед нею».

П. *GIANNINI* (Італія) погодився з текстом, запропонованим п. *Percerou*.

Текст, запропонований п. *Percerou*, було прийнято 23 голосами проти 3.

38. ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ – ТЕКСТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ, УКЛАДЕНОГО РЕДАКЦІЙНИМ КОМІТЕТОМ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ⁴⁵⁷

⁴⁵⁷Для того, щоб уникнути внесення двох документів, практично ідентичних за змістом, було вирішено,

Примітка: Учасники конференції, розуміючи, що неможливо одночасно обговорювати текст, складений на двома офіційними мовами, ухвалили наступну процедуру. Дискусія стосуватиметься тільки французького тексту, і після ухвалення попереднього чи остаточного рішення учасникам конференції буде передано його переклад англійською мовою. Тому англійський текст буде обговорюватися тільки після прийняття остаточного варіанта тексту французькою мовою.

ГОЛОВА сказав, що, відповідно до бажання учасників конференції, делегати не можуть порушувати в другому читанні питання, що стосуються суті проблеми.

РОЗДІЛ 1. ВИПУСК І ФОРМА ПЕРЕКАЗНОГО ВЕКСЕЛЯ

Стаття 1

Статтю 1 прийнято в першому читанні.

Стаття 2

Статтю 2 прийнято в першому читанні.

Стаття 3

Статтю 3 прийнято в першому читанні.

Стаття 4

ГОЛОВА поцікавився, чи навмисно редакційний комітет вилучив з цієї статті слова «доміцильований вексель», які були в дужках у початковому тексті.

П. *PERCEROU* (Франція), член редакційного комітету, сказав, що слова було вилучено навмисно, цьому є пояснення у звіті редакційного комітету.

П. *SHIMADA* (Японія) від імені японської делегації сказав, що вони дотримуються його інтерпретації статті 4, відповідно до якої трасант може вказати доміциліара. На основі міркувань, висловлених під час обговорення питання про переклад тексту на японську мову, що може бути досить довільним, цей момент буде чітко пояснено у новому японському законі. Він сподівається, що учасники конференції погодяться з цим поглядом.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) завжди трохи побоювався аргументів від противного. Він зазначив, що в статті 4 обумовлено: «Переказний вексель може підлягати сплаті в доміцилі третьої особи або в місцевості, де знаходиться доміциль трасанта, чи в іншій місцевості». Його цікавить, чи не можна зробити висновок, що

що немає необхідності відтворювати текст усіх статей, переданих редакційним комітетом. Включено було тільки ті статті, до тексту яких у результаті дискусії вносилися виправлення. Статі, що залишилися без змін, внесено до остаточного звіту редакційного комітету, чи до тексту самої конвенції.

переказний вексель не може підлягати сплаті в доміцилі трасата в іншій місцевості, оскільки такі випадки трапляються досить часто. П. *van Nierop* хотів би бути певним щодо цього питання.

П. *PERCEROU* (Франція) запевнив п. *van Nierop*, що ніхто не мав наміру виключати таку можливість.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) попросив, щоб до протоколу було внесено пояснення.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що він не збирається висловлювати міркування з приводу статті 4. Він хотів зробити кілька зауважень щодо ряду статей. Ці зауваження стосуються тексту взагалі; щоб заощадити час, він склав меморандум, який готовий передати до редакційного комітету. Тоді не буде потреби втручатися в обговорення на пленарному засіданні.

П. *PERCEROU* (Франція) вважає, що краще висловити зауваження привселюдно. Дуже часто питання редагування стосуються принципових питань.

ГОЛОВА попросив п. *Duzmans* передати йому меморандум⁴⁵⁸. Якщо він вважатиме за доцільне, то передасть його до редакційного комітету, але якщо він стосується принципових питань, то не зробить цього. В останньому випадку меморандум розглядатиметься як поданий надто пізно.

П. *DUZMANS* (Латвія) погодився на пропозицію голови, але попросив, щоб його меморандум роздали учасникам конференції.

ГОЛОВА відповів, що якщо в ньому порушуються принципові питання, то він не може бути доданий до документів конференції.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) запропонував, оскільки пропозиція стосується тільки редакційних питань, заощадити час і попросити п. *Duzmans* коротко зазначити ті бажані зміни, які учасники конференції, якщо вважатимуть за потрібне, передадуть у редакційний комітет.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловив думку, що буде краще, якщо він висловиться щодо кожної статті по черзі.

Коли закон застосовуватиметься на практиці, кожен пронумерований параграф стане самостійним текстом, і не буде потреби щоразу посилатися на контекст чи інші пронумеровані параграфи. Тому бажано замінити в статті 1 слово «вказівка» словом «той»⁴⁵⁹.

⁴⁵⁸ Див. додаток № 15.

⁴⁵⁹ В англійському варіанті зміни не потрібні.

ГОЛОВА вважає, що немає потреби вносити будь-які зміни. Якщо країна запропонує включити статтю 1 у свій закон і перекладе цю статтю, то вона матиме право, якщо вважатиме за потрібне, замінити слово «вказівка» словом «той».

П. *DUZMANS* (Латвія) не погодився.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що в англійському тексті йдеться про «зазначення місця», а не про «в тому місці». Англійський і французький тексти мають бути єдині, і він хотів би, щоб в обох текстах було написано про «зазначення місця».

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що, наскільки він розуміє, на початку своєї роботи учасники конференції погодилися, що не слід вносити виправлення щодо деталей тексту статей. Статті закону були докладно вивчені, і учасники конференції використовували досвід, набутий у різних країнах. Окрім того, до Світової війни деякі країни підготували переклад Гаазької конвенції, і немає потреби робити це наново.

Тому він пропонує зберегти гаазький текст, якщо тільки учасники конференції не схочуть внести зміни з якихось надзвичайно важливих причин.

П. *SHIMADA* (Японія) запитав, чи можна записати в новому японському законі, що трасант може зазначити domiciliaра.

ГОЛОВА відповів ствердно.

Статтю 4 було прийнято в першому читанні.

Статті 5 і 6

Прийнято в першому читанні.

Стаття 7

Прийнято в першому читанні.

Стаття 8⁴⁶⁰

У статті 8 слово «обов'язки» у французькому тексті замінено словом «повноваження».

ГОЛОВА звернув увагу на зауваження югославської делегації⁴⁶¹.

П. *EISNER* (Югославія) сказав, що югославська делегація зазначила невідповідність між думкою редакційного комітету і думкою учасників конференції щодо значення другої пропозиції статті 8.

⁴⁶⁰У тексті статті 8, запропонованому редакційним комітетом, сказано: «Особа, що поставила свій підпис під переказним векселем, як представник особи, від імені якої він не мав права діяти, сам несе зобов'язання відповідно до переказного векселя, а якщо вона сплатить, то матиме такі самі права, як особа, яку вона ніби-то представляє. Те саме стосується представника, що перевищує свої повноваження».

⁴⁶¹Див. додаток № 16.

У зауваженнях, наведених у звіті редакційного комітету щодо статті 8, акцентується, що в тому випадку, коли особа (яка підписалася на векселі) діє не без повноважень, але перевищує свої повноваження, вона несе зобов'язання на всю суму. «Саме в такий спосіб, – сказано далі в звіті, – учасники конференції розуміють параграф 2 статті 8». Югославська делегація вважає, що учасники конференції не висловлювали такої думки. Дискусія на пленарному засіданні конференції велася наступним чином. Югославський делегат пояснив, що, на його думку, відповідно до статті 8 представник, якщо він перевищив свої повноваження, несе зобов'язання відповідно до умов переказного векселя на всю суму, а особа, яку він представляє, несе зобов'язання в межах наданих повноважень. Однак текст не досить зрозумілий щодо зобов'язання особи, яку він представляє.

Італійська делегація вважає, що особа, яку представляють, не може нести зобов'язання ні на яку суму, оскільки це суперечить фундаментальному принципу незалежності вексельних зобов'язань. Очевидно, італійська делегація дотримується думки, що в такому випадку представник несе зобов'язання на всю суму, а особа, яку він представляє, зовсім не несе зобов'язання.

Іншу думку висловив п. *Hammerschlag*. Він сказав, що якщо, наприклад, представник був уповноважений виписати вексель на 10 тис. франків, а виписав на 20 тис. франків, то він несе зобов'язання на суму, на яку перевищив свої повноваження, тобто на 10 тис. франків, а особа, яку він представляє, нести ме зобов'язання тільки на іншу суму. «Це єдине природне рішення», – сказав п. *Hammerschlag*.

У югославської делегації склалося враження, що, зважаючи на думку голови і п. *Hammerschlag*, учасники конференції вирішили відхилити югославську пропозицію.

Думка про те, що особа, яку представляють, несе зобов'язання в межах наданих повноважень, а представник – на іншу суму, є логічною. Однак югославська пропозиція була спрямована насамперед на те, щоб поліпшити становище власника, надавши йому більше гарантій і водночас запобігти небажаній спекуляції на шкоду власнику і гарантам.

З погляду редакційного комітету, якщо п. *Eisner* правильно його зрозумів, тільки представник несе зобов'язання на всю суму, а особа, яку він представляє, не несе зобов'язання. Однак це, по-перше, суперечить зобов'язанню особи, яку він представляє, а по-друге, дає можливість спекуляції на шкоду інтересам торгівлі. Власник і гаранті підлягають ризику втратити всю суму з огляду на незадовільне ставлення представника, оскільки покладатимуться на гарантію особи, яку він представляє.

Таким чином, з його пояснень випливає, що питання стало ще менш зрозумілим, ніж раніше.

З огляду на невідповідність між зазначеними думками, з одного боку, і недостатньою ясністю – з другого, це важливе питання, мабуть, буде інтерпретуватися по-різному.

Тому важливо, на думку югославської делегації, чітко сформулювати текст, відповідно до однієї з інтерпретацій.

П. PERCEROU (Франція) сказав, що в звіті дається пояснення, яке, на думку редакційного комітету, поділяють учасники конференції. Якщо це не так, то, мабуть, доцільно внести зміни до звіту.

Якщо особа підписала вексель на суму, що перевищує його повноваження, чи має власник вимагати сплату в різних осіб, тобто чи має він пред'являти позов на одну частину суми особі, яку він представляє, а на іншу частину – представникові? Це, мабуть, не відповідає неподільному характеру переказних векселів.

ГОЛОВА зазначив, що відносини між представником і особою, що представляється, підлягають правилам загального права. На його думку, звіт відповідає рішенням, ухваленому учасниками конференції.

Більш того, він не вважає за потрібне змінювати це рішення, оскільки власник не може довідатися, якими повноваженнями був наділений представник.

Власник почне звертатися до представника, але залишаються правові відносини між представником і особою, яку він представляє, що підпорядковані звичайному праву.

У статті 8 чітко сказано, що якщо власник переказного векселя знає про те, що представник перевищив свої повноваження на 10 тис., 12 тис. чи 15 тис. франків, він може звернутися до представника. Представник висуне регресний позов проти особи, яку він представляє, але відповідно до норм звичайного права.

П. EISNER (Югославія) запитав: що трапиться, якщо в представника нічого немає?

ГОЛОВА відповів, що таке саме запитання виникає тоді, коли представник не має повноважень.

Завжди існують правові відносини між представником і особою, яку він представляє, що підпорядковані звичайному праву.

У таких випадках рішення про заходи, які застосовуватимуться, приймається юриспруденцією.

Для того щоб пояснити це, потрібно зазначити, що особа, інтереси якої представляють, нестиме зобов'язання на суму, у межах якої вона надала повноваження, а представник нестиме зобов'язання на іншу частину суми. Це спричинить труднощі. Потрібно буде розділити суму, а власник має довести, на яку суму особа, інтереси якої представляють, надала повноваження своєму представникові. Це буде *probation diabolica*.

Юриспруденція прийматиме рішення з цього питання без особливих труднощів.

Барон MARKS VON WURTEMBERG (Швеція) запропонував передати питання на розгляд редакційного комітету.

П. PERCEROU (Франція) зазначив, що редакційний комітет уже висловив свою думку, і вона сформульована в звіті.

ГОЛОВА запропонував прийняти статтю 8 попередньо, розуміючи, що учасники конференції повернуться до неї у випадку потреби.

Статтю 8 було прийнято попередньо.

Стаття 9

Прийнято в першому читанні.

Стаття 10

Прийнято в першому читанні.

Стаття 11

ГОЛОВА зауважив, що в останній пропозиції є вираз «*a nouveau*» («наново»), а в статті 14 говориться «*de nouveau*» («знову»). Чи потрібно зберегти ці різні вирази?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що вираз «*a nouveau*» («наново») належить до дієслова «індосувати», а «*de nouveau*» («знову») – до виду векселя, що має бути бланковим. Це тонкощі французької мови, і вирази можна зберегти в їхньому нинішньому вигляді.

Статтю 11 було прийнято в першому читанні.

Стаття 12

Прийнято в першому читанні.

Стаття 13

Прийнято в першому читанні.

Стаття 14

Прийнято в першому читанні.

Стаття 15

Прийнято в першому читанні.

Стаття 16

Прийнято в першому читанні.

Стаття 17

Прийнято в першому читанні.

Статті 18 і 19

Прийнято в першому читанні.

Стаття 20⁴⁶²

⁴⁶²Редакційний комітет запропонував такий текст:

«Індосамент, зроблений після закінчення терміну сплати, має такі самі правові наслідки, як індосамент, зроблений до закінчення терміну сплати. Крім цього, індосамент, зроблений після складання протесту

П. *ARCANGELI* (Італія) переконаний, що в останній пропозиції статті є редакційна помилка. Індосамент вважається поставленим на векселі після складання протесту, а не до нього. Тому п. *Arcangeli* запропонував сформулювати останній параграф так:

«Якщо не доведено зворотне, недатований індосамент вважається поставленим на векселі після складання протесту, якщо в протесті буквально не відтворюється індосамент».

ГОЛОВА зазначив, що цей параграф був змінений відповідно до виправлення, запропонованого нідерландською делегацією. До того як приймати виправлення, внесене п. *Arcangeli*, він запропонував представнику Нідерландів висловити свою думку щодо італійської пропозиції.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що пропозиція його делегації стосується випадку з протестом, у якому немає згадки про дату індосаменту, наприклад із протестом, складеним у неавтентичній формі, – це так званий спрощений протест. У цій формі протесту не вказується, чи був індосамент поставлений до нього.

ГОЛОВА вважає, що краще сказати: «Якщо в протесті не зазначена дата індосаменту». Чи варто підтримати цю систему? Нідерландська делегація хотіла, щоб був прийнятий такий текст: «Якщо не доведено зворотне, індосамент вважається поставленим на векселі до складання протесту, якщо в протесті не зазначена дата індосаменту».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що якщо в протесті відтворюється індосамент без зазначення дати, то, очевидно, індосамент був зроблений до укладання протесту. Якщо індосамент не передує протесту, то він не може міститися в протесті. Однак можливі випадки, коли в протесті немає вказівки на індосамент – це так звані спрощені протести.

ГОЛОВА зауважив, що слово «буквально» не підходить. Потрібно сказати: «Якщо в протесті не відтворюється індосамент».

У такому випадку текст, запропонований нідерландською делегацією, звучатиме так:

«Якщо не доведено зворотне, індосамент вважається поставленим на векселі до складання протесту, якщо в протесті не відтворюється індосамент».

Причини такі: в автентичному протесті завжди вказується індосамент. Індосамент відтворюється в протесті. Відповідно випливає, що індосамент передує протесту, тому що інакше він би не міг бути включений у протест. Однак останній

про несплату чи зроблений після закінчення відстрочки для складання протесту, має правові наслідки тільки простої передачі.

Якщо не доведено зворотне, недатований індосамент можна вважати здійсненим до закінчення відстрочки для складання протесту.

Якщо не доведено зворотне, індосамент вважається поданим до складання протесту в тому випадку, якщо в протесті буквально не відтворюється індосамент».

параграф стосується спрощеного протесту, що представлений заявою чи листом трасата. У цьому протесті не вказується індосамент.

В останньому параграфі йдеться про те, що індосамент був зроблений до протесту.

П. *PERCEROU* (Франція) поцікавився, чи потрібно в цьому загальному тексті, у якому закладається основний принцип, висвітлювати деталі, що стосуються доказу, який залежить від того, як саме укладено протест. Чи не краще залишити ці питання на розгляд у законодавствах? Якби існували протести з обов'язковим відтворенням індосаментів, то нідерландські судді ухвалили б рішення з цього питання. Це не стосується країн, у яких не застосовують таку систему.

Відповідно, він просить вилучити два останні параграфи.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився. Дуже складно сформулювати в уніфікованому законі правило для двох видів протесту. Це призведе до того, що держави, в яких існує тільки повний протест, мають прийняти спрощений протест. Краще залишити це питання на розгляд національних законодавств.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) зазначив, що автентичний протест не обов'язково містить індосаменти, оскільки форма протесту не визначена в уніфікованому законі.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що це ще одна причина, щоб залишити цю проблему на розгляд національних законодавств.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) сказав, що у держав, у яких не використовується спрощений протест і в яких у протесті не вказується індосамент, виникає питання про те, коли саме був поставлений індосамент на векселі – до чи після протесту.

П. *SULKOWSKI* (Польща) підтримав п. *Percerou* і п. *Giannini*.

ГОЛОВА висловив переконання, що є розбіжності між параграфами 2 і 3. У параграфі 3 не йдеться про протест. У ньому просто сказано:

«Якщо не доведено зворотне, недатований індосамент вважається поставленим на векселі до закінчення терміну відстрочки для складання протесту».

П. *GIANNINI* (Італія) думає, що нідерландська делегація не знає, чи потрібно буде змінювати законодавство її країни. На його думку потрібно залишити тільки параграф 1.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що учасники конференції вже вирішили питання, яке порушила нідерландська делегація. Тепер можна шукати формулювання, але не можна змінювати принцип.

ГОЛОВА запропонував, щоб учасники конференції прийняли рішення по цих двох параграфах на наступному засіданні.

Пропозицію голови було прийнято.

ДВАДЦЯТЬ ВОСЬМЕ ЗАСІДАННЯ

2 червня 1930 року, 16:50

Голова: *п. J. Limburg.*

39. КОНВЕНЦІЯ ПРО КОЛІЗІЇ ЗАКОНІВ: ЗАЯВА ІТАЛІЙСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що з метою досягнення згоди щодо Конвенції про колізії законів італійська делегація згодна вилучити статтю 10(a). Вона просить інші делегації, що висували заперечення до деяких статей, також піти на поступки.

Далі він попросив голову подумати, чи не варто зібратися невеликому підкомітету наступного дня, щоб делегації, які подали застереження, могли разом прийняти зрозумілий чіткий текст.

ГОЛОВА вітає пропозицію п. *Giannini*. Він сам намагався сприяти розумінню без включення застережень з питань про колізії законів. Відповідно до пропозиції п. *Giannini* наступного дня, якщо це можливо, відбудеться засідання підкомітету, до якого увійдуть делегації, що найбільш зацікавлені в різних застереженнях до статей 2, 3, 6 і 10(a).

40. ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ: ТЕКСТ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ, СКЛАДЕНОГО РЕДАКЦІЙНИМ КОМІТЕТОМ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 16

Примітка: *Учасники конференції, розуміючи, що неможливо водночас обговорювати текст, складений на обох офіційних мовах, вирішили прийняти наступну процедуру. Дискусія стосуватиметься тільки французького тексту, і після прийняття попереднього чи остаточного рішення учасникам конференції буде передано його переклад англійською мовою. Тому англійський текст обговорюватиметься після прийняття остаточного варіанта тексту.*

П. *LOEBER* (Латвія) зробив таку заяву:

З огляду на те, що учасники конференції вирішили на початку другого читання закону не повертатися до дискусії щодо принципових питань, а обмежитися тільки питаннями форми, доцільно насамперед визначити сутність кожного питання, що може затягти читання тексту закону, який розглядається. Водночас є небажано не зазначати положення закону, які потрібно проінтерпретувати.

Латвійська делегація наважилася висловити учасникам конференції свою думку щодо значення положень, які впливають з параграфа 1 статті 16 закону, що був ухвалений.

Пропозиція, внесена до параграфа 1 статті 16 закону: «Навіть якщо останній індосамент є бланковим» – не суперечить попередньому положенню того самого параграфа, відповідно до якого власник вважається законним власником, якщо є неперервна послідовність індосаментів. Навпаки, вважається, що слово «навіть» використовується для того, щоб акцентувати, що право власника виправдане неперервною послідовністю індосаментів, незалежно від того, написаний останній індосамент на його ім'я чи він є бланковим. Також потрібно розуміти, що перший власник переказного векселя – як це обумовлено, наприклад, у статті 23 латвійського закону про векселі, – вважається повноправним власником.

З іншого боку, вираз, внесений у параграф 2 статті 16 закону, а саме – «у зв'язку з цим» – не свідчить про доказ від супротивного. Відповідно, анульовані індосаменти вважаються ненаписаними і не мають правових наслідків відповідно до вексельного права.

ГОЛОВА взяв до уваги заяву латвійської делегації. Очевидно, що на даному етапі дискусії учасники конференції не можуть сказати, чи згодні вони з інтерпретацією латвійської делегації.

Стаття 8

ГОЛОВА нагадав, що статтю 8 було відкладено в результаті зауважень югославського делегата. Після деяких міркувань він дійшов висновку, що потрібно її зберегти. Зміна тексту призведе до виникнення багатьох труднощів.

Статтю 8 було прийнято.

Стаття 20

ГОЛОВА сказав, що після перегляду протоколу питання, яке порушила нідерландська делегація щодо параграфів 2 і 3, на його думку, можна вирішити дуже швидко.

Для параграфа 2 одноголосно був прийнятий текст:

«Якщо не доведено зворотне, недатований індосамент вважається поставленим на векселі до закінчення відстрочки для складання протесту».

Деякі делегації, у тому числі італійська, сказали, що цей параграф не має значення, але вони не заперечують проти нього.

Параграф 3 став предметом тривалої дискусії. Він може бути сформульований так:

«Якщо не доведено зворотне, недатований індосамент вважається поставленим на векселі до складання протесту, якщо в протесті не відтворюється індосамент».

На попередньому засіданні йшлося про те, що автентичний протест має містити індосаменти, датовані чи недатовані; відповідно презумпція, протилежна автентичному документу, не може бути включена в уніфікований закон.

Безперечно, у деяких країнах протест як автентичний документ має містити всі індосаменти, але є країни, у яких не запропоновано, що протест має містити всі індосаменти з зазначенням дати. Крім того, учасники конференції зробили застереження для країн, у яких використовується протест у формі автентичного документа, але протест також може бути представлений заявою трасата, поставленою на переказному векселі; для цих країн така презумпція потрібна.

Щоб уникнути труднощів, голова запропонував вилучити параграф 3 закону і сформулювати статтю 8 конвенції про застереження в такий спосіб:

«Кожна висока договірна сторона може наказати, що протести, які складаються на її території, можуть бути замінені датованою і написаною на самому векселі заявою, підписаною трасатом, окрім випадку, коли трасант обумовив у тексті переказного векселя потребу укладання автентичного протесту».

Доцільно додати також наступне:

«У випадку, обумовленому в попередніх параграфах, недатований індосамент вважається наданим до складання протесту».

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що його делегація прийме цю пропозицію.

Пропозицію голови було прийнято, а параграф 3 статті 20 був вилучений.

Статті 21 і 29⁴⁶³

ГОЛОВА сказав, що, оскільки нідерландський делегат зауважив, що з погляду формулювання є певний зв'язок між статтею 21 і 29, він відкриває дискусію щодо цих двох статей.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) нагадав, що в ході дискусії по статті 29 він запитав, хто є власником під час «передачі векселя власнику». Чи може банк, що одержав вексель тільки для того, щоб зробити акцептування від імені клієнта, вважатися власником? Було дано відповідь, що банк не вважається власником, але якщо вексель був переданий у банк, то останній має вексель від імені свого клієнта (власника), і тому акцептування більше не може бути анульоване.

Однак у статті 21 є розбіжність між власником і особою, у розпорядженні якої перебуває вексель. Таким чином, неминучим є висновок, що власником є особа,

⁴⁶³Текст цих статей, запропонований редакційним комітетом, звучить так: «Стаття 21. – Переказний вексель може до закінчення терміну сплати бути представлений до акцептування трасатом за місцем його domicilia, пред'явником чи навіть простим власником». «Стаття 29. – Якщо трасат, що надав акцептування за переказним векселем, викреслив його до передачі векселя пред'явникові, вважається, що в акцептуванні було відмовлено. Якщо не доведено зворотне, викреслення вважається здійсненим до передачі векселя пред'явникові. Проте якщо трасат повідомив у письмовій формі про своє акцептування пред'явника чи іншу особу, що підписала вексель, він несе зобов'язання перед цією особою відповідно до умов свого акцептування».

ім'я якої вказано на індосаменті у векселі, і що особа, у розпорядженні якої є вексель, – довірена особа власника, який просить акцептувати вексель від його імені.

П. *van Nierop* побоюється, що якщо банк попросить анулювати акцептування, він може виявитися в скрутному становищі, оскільки не знатиме, чи є він власником векселя.

Звичайно, питання зрозуміле для юристів, що присутні на конференції, але труднощі можуть виникнути на практиці, і щоб уникнути їх, він пропонує обрати одне з двох таких рішень.

Або варто зберегти в даному вигляді статтю 21, а статтю 29 доповнити словами «чи особа, у розпорядженні якої є вексель» після слова «власник», чи вставити в статтю 21 слова «власником чи особою, у розпорядженні якої є вексель».

П. *van Nierop* надає перевагу другому рішенню.

П. *ARCANGELI* (Італія), розуміючи, що нідерландський представник правий, бажав би не вносити зміни в статтю 21, оскільки в принципі акцептування може вимагатися як власником, так і його довіреною особою. Принцип, що стосується пред'явлення до сплати, недійсний щодо акцептування. Щоб уникнути сумнівів, які можуть виникнути в результаті такого формулювання статей 21 і 29, п. *Arcangeli* хотів би вилучити слово «власнику» у параграфі 1 статті 29.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) погодився з такою пропозицією.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував повернутися до попереднього формулювання – «до того, як вексель залишив руки трасата».

Потрібно враховувати випадки, коли власник передав вексель для акцептування особі, яка повністю в його розпорядженні. У такому випадку не можна прийняти пропозицію італійського представника. Він додав, що вираз – «до того, як він дозволив, щоб вексель перейшов до інших рук», – який, можливо, не зовсім правильний щодо форми, враховує випадок, коли в трасата примусово забрали вексель.

ГОЛОВА запропонував формулювання – «до передачі інструмента».

П. *PERCEROU* (Франція) нагадав учасникам конференції, що питання про трасата-акцептанта, у якого проти його волі забирають інструмент, варто розглянути.

ГОЛОВА сказав, що ще до того, як п. *van Nierop* висловив свої зауваження, що стосуються невідповідності між статтями 21 і 29, він дивувався, чому слова «чи особам, у розпорядженні яких просто є вексель» були вставлені в статтю 21. Якщо вексель пред'являється довіреною особою власника, то вважається, що таке пред'явлення здійснене самим власником.

П. *PERCEROU* (Франція) поділяє цю думку.

Він запропонував формулювання – «власник чи його довірена особа».

П. *VANNIEROP* (Нідерланди) сказав, що може погодитися з такою пропозицією за умови, що подібну зміну буде внесено в статтю 29.

ГОЛОВА вважає, що краще вилучити останню частину пропозиції в статті 21, – тобто слова «власником чи особою, у розпорядженні якої є вексель».

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що наполягає на збереженні статті 21 без змін і внесенні змін тільки до статті 29.

ГОЛОВА вніс пропозицію вилучити слова «чи особі, у розпорядженні якої є вексель» у статті 21. Якщо їх вилучити, то статтю 29 можна не змінювати, інакше в неї доведеться вносити зміни.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) сказав, що саме це положення в статті 21 має значення щодо доказу. Якщо не роз'яснити питання про повноваження особи, у розпорядженні якої є вексель, щодо пред'явлення його до акцептування, то трасат може відмовити у своєму підписі і зажадати, щоб особа, яка пред'являє вексель, довела своє право на цю дію. Щоб запобігти виникненню такого питання, п. *Hermann-Otavsky* хотів би вилучити кінець статті 21, тобто слова «власником чи особою, у розпорядженні якої є вексель».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) бажає зберегти статтю 21 без змін. Обговорюване положення існує в багатьох законах про переказні векселі, і, на його думку, воно потрібне з практичних причин. Якщо вилучити слова «чи особам, у розпорядженні яких є вексель», банки будуть змушені перевіряти право особи, яка пред'являє інструмент, а це може спричинити ускладнення.

П. *PERCEROU* (Франція) також вважає, що цей текст потрібно зберегти без змін.

ГОЛОВА не поділяє цієї думки, але згодний прийняти її.

П. *VANNIEROP* (Нідерланди) висловився, що якщо присутні юристи говорять про власника, то вони також мають на увазі його представника. Однак не слід забувати, що кожен із присутніх учасників конференції може зіштовхнутися з ускладненнями на практиці. Якщо буде прийнято останню пропозицію, то цілком можлива змова між акцептантом і, наприклад, банківським клерком, якого акцептант попросить по телефону анулювати його підпис.

ГОЛОВА запитав, чи готові учасники конференції прийняти пропозицію п. *Arcangeli*, тобто вилучити слово «власнику» у статті 29.

П. *VANNIEROP* (Нідерланди) запропонував замінити у французькому тексті слова «до передачі векселя» словами «до повернення векселя»⁴⁶⁴.

⁴⁶⁴Це застереження не потребує внесення змін до англійського тексту.

ГОЛОВА зауважив, що «передача» і «повернення» мають різне значення.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що французькою мовою буде невірно просто сказати «до передачі векселя», потрібно вказати, кому вексель передається. Краще сказати «до повернення векселя». Однак це виключить ті випадки, коли у власника супроти його волі забирають вексель.

ГОЛОВА висловив думку, що якщо питання виникає в зв'язку зі словом «передача», то воно виникне й у зв'язку зі словом «повернення».

Він запитав учасників конференції, чи згодні вони з наступним текстом для параграфа 1 статті 29:

«Якщо трасат, що поставив своє акцептування на векселі, анулював його до передачі векселя, вважається, що в акцептуванні відмовлено. Якщо не доведено протилежне, вважається, що анулювання було здійснене до повернення векселя».

П. *ARCANGELI* (Італія) і п. *PERCEROU* (Франція) відповіли ствердно.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) застеріг, що в одному випадку використовується слово «*letter de change*» (переказний вексель), а в іншому – «*titre*» (документ), і запитав, чи мають вони одне значення.

ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *SULKOWSKI* (Польща) поцікавився, чи потрібно домовитися про те, що слово «повернення» не вказує на момент, у якому стає чинним вексельне зобов'язання. Не слід ставити під сумнів вирішення питання про те, чи стосується стаття випадків, коли власник повертає вексель добровільно, чи коли в нього забирають вексель проти волі. Це питання залишається відкритим.

ГОЛОВА зазначив, що оскільки учасники конференції об'єднали обговорення статей 29 і 21, бажано вирішити питання про латвійське виправлення.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на негативні наслідки внесення змін, що не розглядаються ретельно в другому читанні. Статті склалися під час тривалих дискусій. Вони переглядалися з погляду їх формулювання французькою мовою. Однак у даному випадку французька делегація відзначає, що слова «*biffage*» і «*biffure*» (викреслювання) не французькі. Тому редакційний комітет вжив слово «*radiation*» (викреслювання).

ГОЛОВА сказав, що, з огляду на пояснення п. *Giannini*, латвійська делегація вирішила не наполягати на своєму виправленні.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що всі виправлення, запропоновані його делегацією, можуть бути змінені, якщо французька делегація вважає за потрібне внести їх як редагування. У даному випадку він упевнений, що слова «*biffage*» і «*biffure*» (викреслювання) французькі. Проте він згоден відкликати своє виправлення.

Статтю 21 було прийнято.

Статтю 29 було прийнято, параграф 1 було замінено текстом, запропонованим головою.

Стаття 22⁴⁶⁵

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував замінити слова «до певної дати» у параграфі 3 статті 22 словами «до зазначеної дати». Останні вжиті в статті 34, де йдеться про такий самий випадок.

Статтю 22 зі змінами було прийнято в першому читанні.

Статті 23–26

Статті 23–26 включно було прийнято.

Стаття 27⁴⁶⁶

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) запропонував замінити наприкінці першої пропозиції слова «у момент акцептування трасат може вказати» словами «трасат може назвати...».

З даним виправленням статтю 27 було прийнято.

Статті 28 і 30.

Статті 28 і 30 було прийнято.

Стаття 31

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що відповідно до параграфу 3 простий підпис прирівнюється до авалю, якщо він поставлений на лицьовому боці векселя. Однак можливі випадки, коли простий підпис поставлений на звороті векселя. Такий підпис іноді може вважатися бланковим індосаментом. Чи вважає редакційний комітет, що в такому випадку цей підпис має вважатися дійсним у будь-якому випадку? Використовуючи аргумент від супротивного, варто сказати, що в такому випадку підпис є недійсним. Однак п. *Arcangeli* вважає, що краще було б устано-

⁴⁶⁵Текст, запропонований редакційним комітетом, звучить так:

«У будь-якому переказному векселі трасант може обумовити, що він має бути представлений до акцептування із зазначенням відстрочки чи без неї. Він може заборонити в переказному векселі пред'явлення до акцептування, якщо тільки не йдеться про переказний вексель, який підлягає сплаті третій особі, чи про переказний вексель, що підлягає сплаті не в місці домициля трасата, чи про вексель, що підлягає сплаті після закінчення відстрочки після пред'явлення. Він може також обумовити, що пред'явлення до акцептування може бути зроблене у зазначений день. Будь-який індосант може обумовити, що вексель має бути пред'явлений до акцептування із зазначенням відстрочки чи без неї, якщо трасант не обумовив, що вексель не підлягає акцептуванню».

⁴⁶⁶Текст, запропонований експертним комітетом, звучить так: «Якщо трасант вказав у переказному векселі місце сплати, що відрізняється від місця домициля трасата, не вказавши третю особу, якій має бути здійснена сплата, трасат може вказати цю особу під час акцептування. У випадку відсутності такої вказівки вважається, що акцептант має сплатити сам за місцем сплати. Якщо вексель підлягає сплаті в домицилі трасата, він може вказати в акцептуванні адресу того місця, в якому має бути здійснена сплата».

вити принцип про те, що простий підпис, навіть якщо він поставлений на зворотному боці векселя, може в кінцевому рахунку вважатися авалем. Якщо учасники конференції погодяться з цим, то в параграфі 3 мають враховуватися випадки, коли підпис ставиться на звороті векселя.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) не вважає, що може виникнути неясність, тому що в тексті параграфу 2 чітко вказано: якщо аваль був поставлений на зворотному боці векселя, то він має бути виражений словами «дійсний як «аваль» чи іншим рівнозначним виразом. Якщо підпис ставиться на лицьовому боці векселя, у додаванні цих слів немає потреби.

П. *ARCANGELI* (Італія) зауважив, що в деяких випадках простий підпис на звороті векселя буде недійсний.

П. *SCHMIDT* (Міжнародна торговельна палата) висловив думку, що якщо учасники конференції погодяться з пропозицією п. *Arcangeli* і визнають, що простий підпис на зворотному боці векселя може вважатися авалем, то потрібно буде також вказати для кого буде дійсний такий аваль.

П. *ARCANGELI* (Італія) вважає, що це зовсім інше питання.

ГОЛОВА сказав, що вони обговорюють питання сутності, що не порушувалося в ході першого читання. У гаазькому законі міститься положення, відповідно до якого аваль визначається словами «дійсний як аваль» чи іншим рівнозначним формулюванням. Тому очевидно, що не може бути сумнівів щодо даного питання. У параграфі 3 статті 31 сказано, що простий підпис, поставлений на лицьовому боці векселя, вважається авалем. Таким чином, якщо підпис поставлений на звороті векселя, він не вважається авалем.

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що в цю статтю потрібно включити випадок, коли підпис поставлено на зворотному боці векселя. Це недогляд, який потрібно ліквідувати.

ГОЛОВА зауважив, що значення простого підпису на звороті векселя залежатиме від особи, яка виносить рішення щодо цієї проблеми. У деяких випадках цей підпис може вважатися індосаментом.

П. *ARCANGELI* (Італія) розуміє, що іноді можна чітко зазначити, що це індосамент, але можливий варіант, коли не можна буде сказати, що цей підпис є індосаментом. В останньому випадку потрібно знати, дійсний цей підпис чи ні.

ГОЛОВА сказав, що в такому випадку підпис недійсний.

П. *ARCANGELI* (Італія) запропонував включити цю інтерпретацію до звіту.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повідомив, що в англійському праві підпис такого роду завжди є індосаментом.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував додати наступну примітку наприкінці сторінки:

«Проте, незважаючи на положення статті 31, зрозуміло, що якщо підпис поставлений на зворотному боці переказного векселя не може вважатися бланковим індосаментом, оскільки він обриває послідовність індосаментів, то цей підпис, незважаючи на те, що він не супроводжується словами «дійсний як аваль», має вважатися авалем».

Йому здається, що це логічне рішення, і буде доцільним звернути увагу на це в звіті.

П. *SULKOWSKI* (Польща) відзначив, що в параграфі 2 статті 31 чітко сказано, що аваль завжди має містити вираз «дійсний як аваль» чи рівнозначний йому. Більш того, він має бути підписаний авалістом, і тільки якщо підпис ставиться на лицьовому боці переказного векселя, він може не супроводжуватися таким висловом. Якщо учасники конференції приймуть пояснення, що було запропоновано включити до звіту, то це суперечитиме прийнятому тексту.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) розуміє, що дуже важливо зберегти єдиний підхід у вирішенні питання про аваль, поставлений на зворотному боці векселя. Аваль має супроводжуватися виразом, який усуне невизначеність у значенні підпису. Така мета параграфу 2. Підпис, поставлений на звороті векселя, завжди буде рівнозначний індосаменту.

П. *de la Vallee Poussin* вважає, що варто прийняти просте й зрозуміле правило. Тому він підтримує пропозицію залишити текст без змін щоб уникнути двозначності.

ГОЛОВА запропонував залишити текст без змін і нічого не включати до звіту щодо цього питання.

П. *ARCANGELI* (Італія) попросив включити цю дискусію до протоколу конференції.

ГОЛОВА сказав, що цю дискусію буде включено до протоколу конференції.

П. *ARCANGELI* (Італія) висловив з цього приводу своє задоволення.

Статтю 31 було прийнято.

Стаття 32⁴⁶⁷

⁴⁶⁷Редакційним комітетом було запропоновано такий текст: «Аваліст несе зобов'язання так само, як і особа, гарантом якої він виступає. Його зобов'язання є чинним, навіть якщо зобов'язання, яке він гарантує, недійсне з якої-небудь причини, крім недотримання процесуального порядку. Сплативши за векселем, він одержує право регресу проти особи, гарантом якої виступає, і тих, хто несе зобов'язання перед останньою за переказним векселем особою».

ГОЛОВА зауважив, що параграф 2 був укладений редакційним комітетом до того, як учасники конференції прийняли рішення з чехословацького виправлення до статті 62. Оскільки учасники конференції прийняли чехословацьке формулювання статті 62, потрібно було б змінити параграф 2 статті 32, щоб привести його в чітку відповідність до тексту статті 62. Він запропонував таке формулювання:

«Сплативши за векселем, він набуває права, що впливають з векселя проти гарантованої особи і проти тих, хто несе зобов'язання перед останнім за переказним векселем».

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що віддає перевагу тексту редакційного комітету.

П. *PERCEROU* (Франція), член редакційного комітету, вважає, що це питання відносної важливості.

П. *SULKOWSKI* (Польща) підкреслив важливість пропозиції голови. Гаазьке формулювання і формулювання експертів – «позов проти гарантованої особи та її гарантів» – не стосуються акцептанта, оскільки останній є основним боржником і не може вважатися гарантом. Немає причин відмовляти авалістові в праві пред'явити позов акцептантові, якщо такий є. Більш того, подібна проблема уже вирішена в зв'язку з особою, яка платить за допомогою посередництва, і формулювання було змінено з тих самих причин: щоб чітко пояснити, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, може стверджувати, що аваліст має права, які впливають з переказного векселя, не тільки проти гарантів, але і проти акцептанта. За подібних обставин доцільно узгодити дані формулювання.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловив думку, що пропозиція голови не тільки корисна, а й потрібна з погляду майбутньої інтерпретації. Він підтримав пропозицію голови.

Параграф 2 статті 32 був прийнятий у формі, запропонованій головою.

Стаття 33

ГОЛОВА зазначив, що цю статтю сформульовано так:

«Переказний вексель може підлягати сплаті: після пред'явлення; після закінчення зазначеного часу після пред'явлення; після закінчення зазначеного часу після дати...».

Статтю 33 було прийнято.

Стаття 34

Статтю 34 було прийнято.

Стаття 35

ГОЛОВА запитав редакційний комітет, чи навмисно було вилучене слово «тільки», що було в параграфі 2:

«У випадку відсутності протесту, недатоване акцептування вважається таким тільки щодо акцептанта...».

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що редакційний комітет вважає це слово зайвим. Статтю 35 було прийнято.

Статті 36, 37 і 38

Статті 36, 37 і 38 було прийнято.

Стаття 39

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) зазначив, що він подав застереження, які стосуються статті 39⁴⁶⁸. Насправді, він тільки відтворив текст французької пропозиції. На його думку, відповідне до статті 7 Конвенції щодо колізій законів, Сіам зможе узаконити відмову від часткової сплати. Оскільки такого права немає, він змушений просити учасників конференції надати йому це застереження.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що застереження щодо цього питання було відкладене. Французька делегація, що запропонувала його, потім його відкликала. Сіам тепер знову пропонує його, але голова просить пізніше пояснити сіамському делегату, як він може якщо не повністю, то хоча б частково вдовольнитися без потреби ухвалити це застереження.

Статтю 39 було прийнято.

Стаття 40⁴⁶⁹

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що стаття 40 викликала тривалу дискусію про те, чи варто залишати такі слова: «Той, хто платить після закінчення терміну сплати, законно звільняється від боргу, якщо тільки він не несумлінний і не винний у грубій недбалості». Зрештою, редакційний комітет запропонував третє формулювання: «Якщо сплата не здійснена особою, якій, можливо, не було надано на це право». Це останнє формулювання трохи незвичайне, принаймні, з погляду французької правової термінології. Тому редакційний комітет вирішив повернутися до гаазького формулювання.

Як передбачається в проекті звіту, ситуація, про яку тут йдеться, відрізняється від ситуації з особою, яка придбала вексель. До трасата можна ставитися ліберальніше, ніж до третьої особи, яка придбала вексель. Третя сторона, яка придбала вексель, може збирати всю інформацію, і в цьому випадку йдеться про певну відстрочку. Але трасат, якому пред'являється вексель із закінченням терміну спла-

⁴⁶⁸ Див. додаток № 17.

⁴⁶⁹ Редакційним комітетом був запропонований такий текст: «Пред'явник переказного векселя може відмовити в сплаті до закінчення терміну сплати. Трасат, що платить до закінчення терміну сплати, робить це на свій страх і ризик. Той, хто платить до закінчення терміну сплати, звільняється від боргу, якщо тільки він не сплатив особі, яка, очевидно, не мала на це право».

ти, зобов'язаний сплатити негайно під загрозою складання проти нього протесту. Тому було зроблено спробу оголосити його відповідальним тільки за неправильну сплату в тому випадку, якщо з його боку був безсумнівний обман, зумовлений крайньою недбалістю.

ГОЛОВА зачитав запропонований текст:

«Той, хто платить після закінчення терміну сплати, законно звільняється від боргу, якщо тільки він не винний в обмані чи крайній недбалості. Він зобов'язаний перевірити правильність послідовності індосаментів, але не підписів індосантів».

Статтю 40 з цим виправленням було прийнято.

Стаття 41

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що редакційний комітет запропонував закінчити параграф 1 цієї статті словами «чи день сплати». Параграф 2 тоді починатиметься зі слів: «Використання місця сплати» і закінчуватиметься словами «у мірі, що зазначена у векселі».

ГОЛОВА зазначив, що в параграфах 1 і 2 вислів «*lieu de paiement*» варто замінити висловом «*lieu du paiement*».⁴⁷⁰

П. *SHIMADA* (Японія) підкреслив, що редакційний комітет використав наприкінці першої пропозиції статті 41 слова «у день закінчення терміну сплати» замість слів «у день, коли вимагатиметься сплата», які використовують у тексті експерти. У новому формулюванні незрозумілий момент, коли власник може скористатися правом регресу.

На думку п. *Schimada*, цю статтю варто розглядати у зв'язку зі статтею 43, відповідно до якої власнику надається право здійснювати регресний позов «навіть до закінчення терміну сплати».

ГОЛОВА запитав редакційний комітет, чи вважає він, що у випадках, коли сплата здійснюється до закінчення терміну сплати, з'являється нова дата терміну сплати і враховувати потрібно цей день нового терміну сплати, а саме день, що передує закінченню терміну сплати.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що той факт, що боржник хоче сплатити до закінчення терміну сплати, достатній для того, щоб перенести дату терміну сплати на більш ранній термін.

ГОЛОВА зазначив, що відповідно до нової статті 43, можливі випадки, коли сплата переказного векселя може вимагатися до закінчення терміну давнини без угоди про це, але відповідно до закону, наприклад, у випадках, коли трасат стає банкрутом, чи в деяких випадках, коли трасант стає банкрутом. У таких випадках

⁴⁷⁰Помилка граматичного характеру у французькому варіанті тексту.

питання, що порушила японська делегація, може бути вирішене шляхом врахування нової дати терміну сплати.

П. *PERCEROU* (Франція) заявив, що редакційний комітет пропонує не змінювати вирішення цього питання.

ГОЛОВА зауважив, що відповідь п. *Percerou* призводить до того, що потрібно стосовно статті 43 взяти до уваги день, коли сплата переказного векселя може вимагатися. У цьому випадку йдеться про перенесення терміну сплати на більш ранній час. Відповідно щодо питання, яке порушила японська делегація, зміни, що були внесені до тексту редакційним комітетом, не є істотними.

П. *SHIMADA* (Японія) задоволений цим поясненням.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) попросив пояснити початковий текст статті 41, а саме, що мається на увазі під словами «не дотримувати зобов'язання». Чи означає вираз «якщо боржник не дотримує зобов'язання» те саме, що й «якщо боржник запізнюється зі сплатою»? Чи вважається, що боржник не виконує зобов'язання, коли вже був складений протест, чи він не дотримує зобов'язання між днем терміну сплати і складанням протесту? П. *van Nierop* вважає, що боржник не виконує зобов'язання тільки після складання протесту.

ГОЛОВА переконаний, що поки боржник має право сплатити і при цьому з нього не можуть зажадати відшкодування збитку, то не вважається, що він не виконав зобов'язання.

П. *PERCEROU* (Франція) переконаний, що боржник вважається таким, що не виконав зобов'язання, якщо він не сплатив у той день, коли вексель був йому пред'явлений.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) вважає, що доки не складено протест, не можна сказати, що боржник не виконав зобов'язання. Якщо в тексті мається на увазі щось інше, з правового погляду це може бути доцільним, але призведе до численних ускладнень на практиці. Наприклад, банк може пред'явити сьогодні вексель, виписаний в іноземній валюті. Він точно порахує суму відповідно до валютного курсу і пред'явить вексель боржнику. Якщо боржник не сплатить, вексель повернеться несплаченим у банк, де він буде переданий судовому кур'єру, що знову пред'явить його і складе протест наступного дня. У такому випадку саме власник може вибрати валютний курс, оскільки було відмовлення в сплаті. Але, по-перше, потрібно буде довідатися, яким саме є бажання власника, а це вже досить складно, а, по-друге, потрібно буде перерахувати суму. Банк, що пред'являє переказний вексель для сплати і не є власником у буквальному значенні цього слова, – це представник власника. Він одержав вексель, щоб потім видати за ним готівку, і найчастіше нічого не знає про власника, що може проживати, наприклад, у Китаї, Японії чи Нікарагуа.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що банк завжди вибере валютний курс, що є найвигідніший для його клієнта.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) відповів, що це неможливо, оскільки в цьому випадку банк мав би порахувати, яким буде валютний курс наступного дня. В Амстердамі немає офіційного курсу, і він упевнений, що така сама ситуація в Парижі.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що в Парижі є офіційний курс, який оголошується близько 14:00 години.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) навів як приклад паризький банк, що пред'являє переказний вексель о 10:00 годині дня. Якщо валютний курс не вигідний, його клієнт може поскаржитися на підставі того, що банк пред'явив вексель до 14:00 години.

Нарешті, п. *van Nierop* запропонував сформулювати текст у такий спосіб:

«Як тільки був складений протест, власник має право вибору...».

П. *WEILLER* (Італія) запитав, що буде, якщо протест не складають.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) відповів, що в такому випадку власнику доведеться наполягати на його складанні.

П. *EIGTVED* (Данія) висловив думку, що переваги, які випливають з положень статті 41, важливіші, ніж неістотні ускладнення, з якими можуть зіткнутися банкіри через неї. Він не заперечує можливості того, що такі ускладнення є, але вважає, що вони мають другорядне значення.

П. *SHIMADA* (Японія) запитав, чи не можуть вони повернутися до попереднього тексту: «...У день, коли потрібно сплатити». Це усуне двозначність.

ГОЛОВА відповів, що немає потреби повертатися до тексту женевського експертного комітету, тому що в цьому тексті не вдалося вирішити це питання. Не можна відмовлятися від вирішення питання, не кажучи про нього.

П. *SHIMADA* (Японія) сказав, що, наскільки він пам'ятає, у ході першого читання початкового тексту статті 40, коли японська делегація запитала, чи включають слова «у день, коли може вимагатися сплата» не тільки день терміну сплати, але і випадок регресного позову до закінчення терміну сплати, голова відповів ствердно. Тому вони запропонували повернутися до тексту експертів.

ГОЛОВА попросив учасників конференції висловити свою думку щодо японської пропозиції – чи варто повертатися до попереднього тексту, у якому сказано «у день, коли може вимагатися сплата», замість «у день закінчення терміну сплати».

П. *EKEBERG* (Швеція) зазначив, що якщо японську пропозицію буде прийнято, слова «чи в день закінчення терміну сплати» потрібно буде змінити.

ГОЛОВА сказав, що якщо вони повернуться до попереднього тексту, потрібно буде також змінити другу пропозицію. Вислухавши інтерпретацію редакційного комітету, він вважає, що найкраще залишити статтю 41 без змін.

Він нагадав учасникам конференції про те, що редакційний комітет попросив їх вивчити пропозицію про включення слів «у самому тексті векселя» після слів «проте трасант може обумовити» в останній пропозиції параграфу 1.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що редакційний комітет вирішив не ключати це як додаток.

Статтю 41 було прийнято без змін.

Стаття 42

Статтю 42 було прийнято в першому читанні.

Стаття 43⁴⁷¹

П. *WEILLER* (Італія) запитав, чому для параграфів 2 і 3 було прийнято різні формулювання. Якщо на це були причини, він би хотів їх знати; інакше краще було б зберегти подібність.

ГОЛОВА зачитав наступний уривок із протоколу 16-го засідання, що стосується виправлення, висунутого японською делегацією. Саме на цьому засіданні було прийнято статтю 43.

У виправленні, висунутому японською делегацією, сказано:

«У статті 42, що стосується умов регресного позову до закінчення терміну сплати, про трасата йдеться під № 2, а про трасанта – під № 3. Статті доцільно сформулювати так:

2. Якщо трасат, незалежно від того, акцептував він вексель чи ні, збанкрутував.
3. Якщо трасанти неакцептованого векселя збанкрутували».

Очевидно, мета японської делегації полягає в тому, щоб привести підпараграф 3 у відповідність до підпараграфа 2. Тому учасники конференції прийняли текст експертів для підпараграфа 2. Голова висловив думку, що японська делегація пропонує повторити в підпараграфі 3 випадки, згадані в підпараграфі 2.

Виправлення японської делегації було відхилене 10 голосами проти 6.

⁴⁷¹ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Пред'явник може скористатися своїм правом регресу проти індосантів, трасанта й інших боржників: з закінченням терміну сплати; якщо сплата не здійснена; навіть до закінчення терміну сплати:

- 1) якщо в акцептуванні, повному чи частковому, було відмовлено;
- 2) у випадку банкрутства трасата, що є акцептантом чи ні, призупинення платежів, навіть не засвідченого судом, чи безрезультатного накладення арешту на його майно;
- 3) у випадку банкрутства трасанта неакцептованого векселя».

П. *GIANNINI* (Італія) переконаний, що відхилення, висловленого цим голосуванням, недостатньо, якщо воно не супроводжується поясненням. Якщо учасники конференції бажають зберегти статті без змін, їм варто пояснити, з яких причин вони це роблять. Інакше розбіжність між випадками, про які йдеться в підпараграфах 2 і 3, незмінно викликати подив.

ГОЛОВА сказав, що випадки, про які йдеться в підпараграфах 2 і 3 є різними. Для трасата використовуються слова «банкрутство чи припинення платежів», а для трасанта – тільки слово «банкрутство». Доцільно дозволити регресний позов до закінчення терміну сплати тільки у випадку банкрутства трасанта.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував учасникам конференції знову проголосувати щодо японського виправлення.

П. *VISCHER* (Швейцарія) попросив надати час для розгляду питання, оскільки на даний момент він не знає, як голосувати. Більш того, він певен, що причини для розбіжностей, які вже існують у Гаазькій конвенції, можуть бути знайдені в протоколах Гаазької конференції.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив щодо векселя, який може бути пред'явлений до акцептування, власник завжди може пред'явити його трасатові для акцептування. Якщо останній відмовиться, то йдеться про визначений факт – відмовлення в акцептуванні. Зовсім не обов'язково обумовлювати інші обставини – призупинення сплат чи безрезультатне стягнення. У випадку банкрутства трасанта, якщо немає декларативного рішення, не можна довести, що має місце: призупинення платежів чи безрезультатне стягнення, оскільки немає факту, що доводить це.

Дискусію щодо статті 43 було відкладено.

Стаття 44⁴⁷²

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував слова «параграф 2 статті 24» розуміти як «параграф 1 статті 24», оскільки параграфи були переставлені.

⁴⁷²Редакційний комітет запропонував такий текст: «Відмова в акцептуванні чи сплаті має бути засвідчена в автентичному акті (протесті про відмову в акцептуванні чи несплаті). Протест про відмову в акцептуванні має бути складений протягом відстрочки, зазначеної для пред'явлення до акцептування. Якщо у випадку, передбаченому в параграфі 2 статті 24, перше пред'явлення здійснюється в останній день відстрочки, протест може бути також складений наступного дня. Протест про несплату за переказним векселем, що підлягає сплаті в зазначений день після закінчення відстрочки після зазначеної дати, чи після пред'явлення, має бути укладений не пізніше другого робочого дня після дня, у який переказний вексель підлягає сплаті. Якщо йдеться про вексель, що підлягає сплаті після пред'явлення, протест має бути укладений відповідно до умов, обумовлених у попередньому параграфі, щодо укладання протесту про відмову в акцептуванні. Протест про відмову в акцептуванні звільняє від пред'явлення до сплати і складання протесту про несплату. У випадку призупинення платежів трасата, який є акцептантом чи ні, або у випадку безрезультатного арешту його майна, пред'явник може скористатися своїм правом регресу тільки після пред'явлення векселя трасатові для сплати й після укладання протесту. У випадку оголошення про банкрутство трасата, що є акцептантом чи ні, так само як у випадку оголошення про банкрутство трасанта неакцептованого векселя, судового рішення про визнання банкрутства досить для того, щоб дати змогу пред'явникові скористатися своїм правом регресу».

П. *SCHIMADA* (Японія) послався на першу пропозицію параграфа 3 і запитав, чи може, відповідно до цього тексту, протест бути складений у той самий день, у який переказний вексель підлягає сплаті. Це можливо, тому що в тексті говориться: «Протест має бути складений не пізніше, ніж на другий робочий день».

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що учасники конференції проігнорували можливість складання протесту в день закінчення терміну сплати. Більш того, японське виправлення, що стосується цього питання, було відхилене.

П. *SHIMADA* (Японія) відповів, що в такому випадку немає причин залишати слова «не пізніше, ніж».

П. *PERCEROU* (Франція) повідомив, що редакційний комітет вилучив ці слова зі статті 44.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що ці слова мають значення щодо німецького застереження про те, що протест про несплату може бути складено також у день закінчення терміну сплати. У будь-якому випадку ці слова не завдають шкоди.

ГОЛОВА сказав, що п. *Quassowski* помиляється. Німецька делегація зажадала, щоб була надана можливість вказати в німецькому законодавстві, що, незважаючи на положення цієї статті, протест може бути складено у день закінчення терміну сплати саме тому, що в тексті говориться про складання протесту протягом двох робочих днів після дня закінчення терміну сплати.

П. *EKEBERG* (Швеція) підтвердив таке тлумачення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що він задоволений.
Статтю 44 було прийнято без слів «не пізніше, ніж».

Стаття 45

П. *SHIMADA* (Японія) зазначив, що відповідно до першої пропозиції параграфа 2 колишньої статті 44, а тепер статті 45, кожен індосат може повідомити своєму безпосередньому індосанту про повідомлення впродовж двох робочих днів після дня, коли він одержав це повідомлення. Йому здається, що це положення робить зайвим останню пропозицію, у якій говориться:

«Зазначена вище відстрочка відраховується з моменту одержання згаданого повідомлення».

ГОЛОВА відповів, що остання пропозиція стосується всіх індосантів. Кожному надається відстрочка в два дні. Тому потрібно залишити цю пропозицію. Щоб роз'яснити цю ідею, він запропонував сформулювати її так:

«Зазначені відстрочки відраховуються з...».

З цим виправленням статтю 45 було прийнято.

Стаття 46⁴⁷³

П. SHIMADA (Японія) попросив доповнити третю пропозицію параграфа 3:

«Якщо застереження виходить від індосанта чи останнього аваліста, витрати на протест, якщо такий був складений, можуть бути покриті всіма особами, що підписали вексель».

П. DUZMANS (Латвія) зазначив, що в статті 46 вжито слово «аваліст», тоді як у главі про аваль (статті 31 і 32) вжито вираз «особа, яка надає аваль». Він розуміє, що ці два терміни мають однакове значення, але йому здається, що потрібно з метою досягнення якомога більшої уніфікації вибрати один з них і вживати його щоразу, коли йдеться про аваль.

ГОЛОВА сказав щодо цих двох термінів, які застосовують на практиці, немає заперечень.

П. SRB (Чехословаччина) відносно того, щоб додати слова «чи аваліст останнього» у передостанньому рядку статті, поцікавився, що буде у випадку, якщо застереження було вставлено авалістом трасанту.

П. PERCEROU (Франція) пояснив, що дотримується думки, що слово «останнього» вставляти не слід.

П. SRB (Чехословаччина) погодився з цією пропозицією.

Статтю 46 з цим виправленням було прийнято.

Стаття 47

Статтю 47 було прийнято.

Стаття 48⁴⁷⁴

⁴⁷³ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Трасант, індосант чи аваліст може застереженням «немає потреби в протесті», «без протесту» чи будь-яким іншим рівнозначним виразом, що вписаний у документ і підписаний, звільнити пред'явника від складання протесту про відмову в акцептуванні чи несплаті для здійснення своїх прав. Це застереження не звільняє пред'явника ані від пред'явлення переказного векселя протягом запропонованої відстрочки, ані від повідомлення попередньому індосанту і трасантові. Відповідальність за недотримання відстрочки покладається на того, хто висуває позов проти пред'явника. Якщо застереження вписане трасантом, воно дійсне щодо всіх осіб, які підписалися; якщо воно вписане індосантом чи авалістом, воно дійсне тільки щодо них самих. Якщо, незважаючи на застереження, вписане трасантом, пред'явник склав протест, витрати на нього він покриває сам. Якщо застереження виходить від індосанта, витрати на протест, якщо такий був укладений, можуть бути покриті всіма особами, які поставили свої підписи».

⁴⁷⁴ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Пред'явник може зажадати в того, проти кого він висуває регресний позов:

1) суму переказного векселя, не акцептованого чи не сплаченого, з відсотками, якщо такі обумовлені;
2) відсотки за курсом 6% з моменту закінчення терміну сплати;

П. *WEILLER* (Італія) запитав, регресний позов здійснюється на всю суму векселя чи тільки на ту частину, що не покривається частковим акцептуванням.

ГОЛОВА відповів, що це питання про відповідність було відкладено. У статті 43 сказано:

«Власник може скористатися своїм правом регресу проти індосантів, трасанта й інших сторін, які несуть зобов'язання після закінчення терміну сплати, якщо сплата не була здійснена, і до закінчення терміну сплати, якщо в акцептуванні було цілком чи частково відмовлено».

П. *WEILLER* (Італія) сказав, що в такому випадку це питання всієї суми.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) звернув увагу п. *Weiller* на статтю 51, де йдеться про часткове акцептування та регресний позов після часткового акцептування. У цьому випадку йдеться лише про частковий регресний позов.

П. *WEILLER* (Італія) відповів, що це стосується випадку, коли сума векселя частково відшкодована, але що буде, якщо це часткове відшкодування не здійснено?

П. *PERCEROU* (Франція) визнав, що питання, порушене п. *Weiller*, формально не врегульоване у тексті. Однак рішення не здається спірним. Оскільки часткове акцептування було дозволене, воно буде дійсне тією мірою, у якій мало місце.

ГОЛОВА сказав, що часткове акцептування дозволене відповідно до уніфікованого закону. Потрібно передбачити регресний позов для сторони, яка не покриває часткове акцептування.

П. *WEILLER* (Італія) подякував голові за пояснення.

ГОЛОВА сказав, відповідаючи на зауваження п. *Sulkowski*, що питання вирішене в статті 51, і в цьому випадку інтерпретація не обов'язкова.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) зазначив, що виникає питання про відсотки за курсом 6% із дня закінчення терміну сплати. Він вважає, що відсотки мають нараховуватися з дня пред'явлення. Власник має право пред'явити вексель протягом двох робочих днів після дня закінчення терміну сплати. У такому випадку банк нараховуватиме відсотки двічі.

ГОЛОВА сказав, що слова «із дня закінчення терміну сплати» уже вживалися в гаазькому тексті.

3) відшкодування витрат на протест і на повідомлення, яке пред'явник дав попередньому індосанту і трасантові, а також інших витрат. Якщо регресний позов пред'являється до закінчення терміну сплати, з дисконту на суму векселя робиться відрахування. Цей дисконт підраховується відповідно до офіційної дисконтної ставки (ставки банку), що існує в день регресного позову за місцем domicilia пред'явника».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) повторив, що банк нараховуватиме дисконт за цими двома днями, і прибуток буде з курсу 6% за ці два дні.

ГОЛОВА переконаний, що ідея, висловлена в тексті, полягає в наступному. Якщо вексель не оплачений і висунутий регресний позов, власник має право на відсотки з дня закінчення терміну сплати.

У відповідь на репліку п. *Sulkowski*, голова сказав, що параграф 3 статті 48 варто доповнити в такий спосіб:

«3) витрати на протест, повідомлення, що власник давав попередньому індосанту, трасантові й авалістам, також як і інші витрати».

Статтю 48 було прийнято.

Статті 49, 50, 51, 52 і 53

Статті 49, 50, 51, 52 і 53 було прийнято.

Стаття 54

ГОЛОВА відзначив, що статтю 44 у параграфі 2 мають розуміти як статтю 45.

Статтю 54 було прийнято.

ДВАДЦЯТЬ ДЕВ'ЯТЕ ЗАСІДАННЯ

3 червня 1930 року, 10:00

Голова: п. *J. Limburg*

41. ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ: ТЕКСТ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ, СКЛАДЕНИЙ РЕДАКЦІЙНИМ КОМІТЕТОМ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

ПРИМІТКА. Учасники конференції, розуміючи, що неможливо водночас обговорювати текст, складений на обох офіційних мовах, вирішили прийняти наступну процедуру. Дискусія стосуватиметься тільки французького тексту, і після прийняття попереднього чи остаточного рішення учасникам конференції буде передано його переклад англійською мовою. Тому англійський текст обговорюватиметься тільки після прийняття остаточного варіанта тексту.

Стаття 55

П. *DUZMANS* (Латвія) висунув таке виправлення:

«У параграфі 1 статті 55 і параграфі 1 статті 60 замінити слово «*specify*» (указати) словом «*designate*» (позначити).

ГОЛОВА запропонував залишити текст без змін.
Статтю 55 було прийнято.

Статті 56 і 57
Статті 56 і 57 було прийнято.

Стаття 58⁴⁷⁵

П. *SHIMADA* (Японія) висловив думку, що бажано додати слова «і розписку» в останньому рядку тексту цієї статті після слова «протест».

Виправлення японської делегації було прийнято.

ГОЛОВА запитав членів редакційного комітету, чи правильне посилання на статтю 48 у статті 58. Зі свого боку, він думає, що правильне, але в нього виникають деякі сумніви щодо цього питання.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що посилання на статтю 48 правильне.
Статтю 58 з японським виправленням було прийнято.

Стаття 59
Статтю 59 було прийнято.

Стаття 60⁴⁷⁶

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) звернув увагу на те, що в параграфі 2 цієї статті зазначено: «...сторона, що назвала платника за неакцептованим чи несплаченим векселем». Щоб узгодити цей текст із текстом попередніх статей, було б краще сказати: «...сторона, яка вказала платника за неакцептованим чи несплаченим векселем».

ГОЛОВА запитав думку редакційного комітету з цього питання.

П. *PERCEROU* (Франція) і п. *Giannini* (Італія) вважають, що ці два слова мають однакове значення. Вони не заперечують проти пропозиції п. *Deoclecio de Campos*.

Пропозицію п. *Deoclecio de Campos* було прийнято.

⁴⁷⁵ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Акцептант за допомогою інтервенції несе зобов'язання перед пред'явником і перед наступними індосантами того, для кого він виступає посередником, так само, як і останній. Незважаючи на акцептування за допомогою інтервенції, особа, для якої це відбувається, і її гаранті можуть зажадати в пред'явника в обмін на відшкодування суми, зазначеної в статті 48, передати їм переказний вексель і протест, якщо такий є».

⁴⁷⁶ Редакційний комітет ухвалив наступний текст: «Якщо переказний вексель був акцептований за допомогою інтервенції чи якщо особа з domiciliem у місці сплати були зазначені як платники за несплаченим векселем, пред'явник має пред'явити вексель усім особам у місці сплати і скласти у випадку потреби протест про несплату не пізніше ніж наступного дня після закінчення відстрочки для складання протесту. У випадку відсутності протесту протягом цієї відстрочки, той, хто зазначений як платник за несплаченим векселем, чи той, для кого акцептований вексель, а також наступні індосанти звільняються від зобов'язання».

П. *DA MATTA* (Португалія) зазначив, що учасники конференції прийняли вираз «особа, яка зазначена, щоб прийняти... його у випадку відмови в акцептуванні чи несплати» замість «сторона, що назвала платника за неакцептованим чи несплаченим векселем», як сказано в тексті статті 60, і запитав, чи не бажано змінити текст.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в параграфі 1 сказано: «Якщо особа з доміцилієм у даному місці була названа як платник за неакцептованим чи несплаченим векселем».

На його думку, упередження проти термінології, що висловлюють у даний момент учасники конференції, безпідставні. На практиці зазвичай кажуть: «назвати платника за неакцептованим чи несплаченим векселем».

ГОЛОВА також дотримується думки, що у праві можна застосовувати різні терміни, якщо не виникає двозначності. Він попросив учасників конференції залишити текст без змін. Вперше в законі поняття інтервенції застосовують у статті 56, де природно вжити повний вираз: «Особа, яка зазначена для сплати несплаченого векселя».

Щодо іншого тексту такої потреби немає.

П. *DA MATTA* (Португалія) відкликав свою пропозицію.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зазначив, що в статті 60 обумовлено таке: якщо переказний вексель було акцептовано шляхом інтервенції чи особи з доміцилієм у місці сплати були названі як платники за несплаченим векселем, власник має пред'явити вексель усім цим особам у місці сплати, а у разі потреби – укласти протест про несплату не пізніше наступного дня після відстрочки. Якщо інтервента не знайшли в місці сплати, власник, відповідно до цього положення має пред'явити переказний вексель усім інтервентам і укласти протест не пізніше наступного дня після закінчення відстрочки для складання протесту. П. *Hermann-Otavsky* вважає зайвим накладати на власника зобов'язання щодо осіб, яких не знайшли в місці сплати. На його думку, досить сказати: «Якщо переказний вексель було акцептовано інтервентом, доміциль якого знаходиться в місці сплати, чи особу з доміцилієм було названо платником за неоплаченим векселем...» і уникати посилання на місце сплати в другій частині пропозиції.

ГОЛОВА зазначив, що цю статтю детально обговорювали в першому читанні й уклали відповідно до італійського виправлення. Він вважає, що в статті немає нічого зайвого.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) наполягає на тому, що на практиці застосування цих положень приведе до неминучих ускладнень. Зокрема, необхідним стане те, що німецькою мовою називається «*Windproteste*».

П. *EKEBERG* (Швеція) сказав, що в статті 60 потрібно розрізняти два випадки. У першому переказний вексель акцептовано інтервентами без вказівки платника за несплаченим векселем. Власника не змушували вимагати акцептування, але, якщо він це зробив, то зобов'язаний пред'явити переказний вексель, навіть якщо акцептант-інтервент не має доміцилія в місці сплати. В другому випадку особи зазначені як платники за несплаченим векселем. Однак вони є лише інтервентами з доміцилем у місці сплати, і, відповідно, немає потреби повторювати слова «у місці сплати».

П. *Ekeberg* поділяє думку п. *Percerou* і вважає ці слова зайвими.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що необхідність внесення вказівки стосовно місця сплати стала об'єктом тривалої дискусії, і для того, щоб передбачити деякі випадки надзвичайної потреби у банках, на що звернули увагу відсутні нині делегати, учасники конференції проголосували за цей текст.

З огляду на те, що ці делегати відсутні, п. *Giannini* вважає, що він не має права прийняти таке істотне виправлення. Крім того, він повторює, що небезпечно відновлювати дискусію з принципового питання під час другого читання.

ГОЛОВА зазначив, що пропозиція п. *Hermann-Otavsky*, яку підтримав п. *Ekeberg*, стосується другого (а не першого) посилання на місце сплати. Через це він також вважає ці слова зайвими.

П. *GIANNINI* (Італія) пояснив, що не зрозумів зауваження представника Чехословаччини. Але пояснення, дане головою, переконало його стосовно вилучення цих слів.

Цю пропозицію було прийнято.

Статтю 60 з таким виправленням було прийнято.

Статті 61, 62 і 63

Статті 61, 62 і 63 було прийнято.

П. *DUZMANS* (Латвія) запропонував додати до глави 8, з огляду на висновок, якого дійшли учасники конференції у другому читанні, підзаголовок «Інтервенція в цілому», наприклад, як заголовок статті 55.

ГОЛОВА запропонував поставити перед статтею 55 такий підзаголовок: «1. Загальні положення». Нумерацію двох інших підзаголовків, відповідно, буде змінено.

Учасники конференції погодилися.

Статті 64, 65 і 66

Статті 64, 65 і 66 було прийнято.

Стаття 67

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) щодо застосування цієї статті просив пояснити питання, що має особливе значення для членів бельгійської делегації, які представляють кредитні установи, стосується фотокопій, використання яких дедалі поширюється. У Бельгії фотокопії – це документи, що стосуються тільки власника чи трасанта, але не перебувають в обігу. Чи дотримуються учасники конференції і члени редакційного комітету думки, що фотокопія вважається копією і може бути в обігу? Якщо це так, то, безсумнівно, заперечень проти обігу копій буде ще більше.

ГОЛОВА сказав, що не розуміє, чому варто в тексті проводити розбіжність між фотокопіями й іншими копіями; не можна заборонити обіг таких копій.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) висловив думку, що за подібних обставин обіг копій загалом, можливо, доцільно обмежити.

Він повторив, що, на думку барона *Carton de Wiart*, існування фотокопій призведе до того, що постане більше заперечень проти узаконення обігу копій. Якщо їх підтримають інші делегації, то бельгійська делегація буде наполягати на вилученні статті 67.

ГОЛОВА запитав, чи підтримують інші делегації пропозицію щодо вилучення статті 67, про яку говорить п. *de la Vallee Poussin*.

Цю пропозицію не було прийнято.

ГОЛОВА зазначив, що в першому читанні він звертав увагу учасників конференції на те, що вислів: «варто зазначити, де закінчується копія» незрозумілий. Він пропонував використати гаазький текст 1910 р., що доповнено словами «копія до цього місця» у дужках. Голова запитав редакційний комітет, чи може він прийняти таку пропозицію.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що редакційний комітет вирішив, що ці слова будуть зайвими.

Статтю 67 було прийнято.

Стаття 68⁴⁷⁷

ГОЛОВА зазначив, що є виправлення, укладене датською і фінською делегаціями, з метою змінити не тільки нумерацію, а й текст статті, додавши новий параграф: «Якщо в оригіналі документа після законного індосамента до зняття з нього цієї копії міститься застереження «з цього моменту індосамента дійсний, тільки якщо його поставлено на копії» чи подібний вислів «наступний індосамент на оригіналі недійсний».

⁴⁷⁷ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «У копії має бути зазначено власника оригіналу документа. Останній зобов'язаний передати документ законному пред'явнику копії. Якщо він відмовляється це зробити, пред'явник може подати регресний позов проти осіб, які є індосантами чи авалістами копії, тільки після констатації у протесті відмови передати йому оригінал документа».

П. GRONVALL (Фінляндія) сказав, що з параграфа 1 статті 68 можна зробити висновок, що оригінал переказного векселя, з якого було знято копію, більше не може бути індосований. Однак ніщо не може завадити особі, яка володіє оригіналом векселя, індосувати його, тому копія втратить своє значення, оскільки власник не може зажадати оригіналу від індосата, який діє сумлінно. Значення копії цілком залежить від упевненості власника в чесності особи, яка володіє оригіналом. Але скільки разів довіру кредитора підривали?

Таким чином, є практична потреба в тому, щоб надати власнику копію з метою зберегти документ від якої-небудь випадковості, вимагаючи, щоб в оригіналі векселя обумовлювалося, що особа, яка володіє векселем, не може зробити наступний індосамент. У цьому мета виправлення датської і фінської делегацій.

П. GIANNINI (Італія) вибачився за те, що порушив питання загального характеру. Прийняття правил, що містяться у главі, яка обговорюється, призведе до радикальних змін в італійській правовій системі щодо цього питання. Він також вважає, що пропозиція, висунута датською і фінською делегаціями, не відповідає італійському праву.

П. *Giannini* звернув увагу учасників конференції на питання, пов'язане зі статтею 64. Він хоче довідатися, яка система використовується у правилах, прийнятих у статті, щоб знати, яку позицію посісти щодо скандинавської пропозиції. Відповідно до системи, що була прийнята, невідомо, чи може трасат відмовити у випуску вексельного інструменту у кількох примірниках на прохання власника після створення інструменту. У статті 64 дозволяється випуск у кількох примірниках тоді, коли сторони від самого початку домовилися про це. Чи може тоді власник попросити трасанта випустити інструмент у кількох примірниках? У подібній ситуації і з огляду на те, що італійська делегація прийняла систему, яка відрізняється від її власної, вона бажає зберегти правило італійського права: «Якщо вексельний інструмент випущено в одному примірнику, трасант не може відмовити у випуску інших примірників, якщо власник просить про це і сам оплачує витрати». Цей параграф можна дати між параграфами 1 і 2 статті 64.

ГОЛОВА попросив п. *Giannini* пояснити зв'язок його виправлення зі статтею 68.

П. GIANNINI (Італія) сказав, що уніфікований закон припускає застосування системи, що суперечить італійському законодавству. Щоб прийняти скандинавське виправлення, яке відрізняється від італійського права, він просить про невелику поступку щодо цього.

ГОЛОВА висловив думку, що виправлення до статті 64 можуть бути прийняті окремо від загального питання про копії. Цілком логічно, що трасант має випустити вексель у кількох примірниках, якщо власник просить про це й оплачує витрати.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) підтримав виправлення. Однак, якщо виправлення буде прийняте, то до статті 64 потрібно буде внести подальші зміни. У параграфі 2 сказано: «Ці сторони мають бути зазначені, і кожна з них має вказати в самому тексті інструменту, окрім свого номера, кількість випущених примірників».

Це правило суперечить запропонованому виправленню, оскільки в першому примірнику не можна вказати кількість примірників, що можуть бути випущені в майбутньому. Це питання обумовлене в гаазькому тексті в параграфі 3 статті 63: «Кожен власник векселя, у якому не зазначено, що він був виписаний як соло-вексель, може, відшкодувавши витрати, зажадати випуску двох і більше примірників. Для цього...».

Італійське виправлення схоже з цим положенням Гаазького закону, а чехословацьке – підтримує його за умови внесення змін, що будуть необхідні для того, щоб привести у відповідність ці тексти. Однак, можливо, італійська делегація задовольниться простим відтворенням гаазького тексту, що відповідає її намірам і може задовольнити всіх.

ГОЛОВА зачитав гаазький текст:

«Переказний вексель може бути складено у двох і більше ідентичних примірниках. Ці примірники мають бути пронумеровані в тексті інструменту, інакше кожен з них буде вважатися окремим переказним векселем. Кожен власник векселя, у якому не зазначено, що він був складений як соло-вексель, може, відшкодувавши витрати, зажадати двох і більше примірників. Для цього він може звернутися до свого безпосереднього індосанта, який зобов'язаний допомогти йому зв'язатися власним індосантом, і так далі, поки черга не дійде до трасанта. Індосанти зобов'язані повторити свої індосаменти на нових примірниках векселя».

На його думку, це не дуже відрізняється від італійського виправлення. Останнє стосується трасанта. Якщо учасники конференції повернуться до гаазького тексту, то можливість дізнатися про кількість наявних примірників буде втрачено. Набагато важливіше знати, скільки примірників є, ніж обумовити, що кожную частину має бути пронумеровано.

Таким чином, якщо учасники конференції хочуть прийняти італійське виправлення, то потрібно враховувати, що параграф 2 статті 64 можна узгодити з виправленням.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що він просив про мінімум; але якщо учасники конференції нададуть йому більше, він буде дуже задоволений. У принципі, італійська делегація не бачить ускладнень щодо ухвалення гаазького тексту. Проте він думає, що параграф 3 у тій формі, у якій він пропонується, можна привести у відповідність із двома першими параграфами. Досить додати слово «ці» на початку параграфа 3.

ГОЛОВА не вважає, що потрібно повертатися до гаазького тексту, оскільки, якщо це відбудеться, вони повернуться до питання про кількість примірників,

що вже було вирішено. Він думає, що три параграфи статті можуть бути приведені у відповідність за допомогою змін, які пропонує п. *Giannini*, і шляхом вилучення слова «випущені», що двічі повторюється в параграфі 3. Тоді текст статті буде такий: «Переказний вексель може бути складено у двох і більше ідентичних примірниках. Якщо інструмент випущений в одному примірнику, трасант не може відмовити у випуску інших примірників, якщо власник просить його про це і сам сплачує витрати. Примірники мають бути пронумеровані, і у кожному з них, у самому тексті інструменту, має бути зазначено, окрім його номера, кількість випущених примірників. Якщо не зазначено кількість випущених примірників на одному з них, то такий примірник вважається окремим переказним векселем».

П. *GIANNINI* (Італія) прийняв такий текст.

П. *SULKOWSKI* (Польща) звернув увагу учасників конференції на дві можливості. По-перше, може статися так, що в переказному векселі буде фраза «випущено в одному примірнику». Якщо буде прийнято текст, запропонований італійською делегацією, то в цьому випадку потрібно вилучити фразу «вказівка на те, що переказний вексель було випущено тільки в одному примірнику» і замінити її висловом «вказівка кількості випущених примірників». Однак варто враховувати, що таке спрощення не буде сприяти обігу переказних векселів. З другого боку, можливо, що переказний вексель уже було пущено в обіг і на ньому вже проставлено індосаменти. У такому випадку виникає питання про те, чи мають індосанти повторити свої підписи на дублікатах. Це питання не врегульоване в італійському формулюванні.

У цій ситуації п. *Sulkowski* не бачить іншого виходу, крім повернення до гаазького тексту в його первинному вигляді чи збереження тексту, запропонованого експертами.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) погодився, що не можна привести параграф 2 статті 64 у відповідність до тексту італійської пропозиції. Він підтримав п. *Sulkowski* і заявив, що учасники конференції мають відхилити італійську пропозицію або повернутися до гаазького тексту.

П. *SHELTEMA* (Нідерланди) висловив думку, що можна було б знайти третє рішення, якби було обумовлено таке: якщо переказний вексель випущено тільки в одному примірнику, то платник може попросити випустити його в кількох примірниках. У нідерландському праві є подібне положення.

ГОЛОВА поцікавився, чи не практичніше залишити текст без змін і обговорити скандинавське виправлення до статті 68.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що краще дійти згоди зараз, інакше він буде змушений проголосувати проти скандинавського виправлення.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що, можливо, учасники конференції можуть піти на компроміс, обмеживши право власника на одержання кількох примірників до того моменту, доки перший примірник не одержав індосамент. Це рішення було запропоноване п. *Sheltema*.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що може прийняти таке рішення.

ГОЛОВА вважає, що потрібно діяти розсудливо й утриматися від імпровізацій. Він запропонував учасникам конференції відкласти дискусію щодо цієї статті, щоб розглянути наступні статті. Потім вони перервуть засідання, щоб дозволити італійській делегації, голові експертного комітету і представникам скандинавських делегацій зустрітися і укласти текст статей 64 і 68.

Цю пропозицію було прийнято.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) зробив зауваження з приводу статті 68. У першій пропозиції сказано, що «в копії має бути зазначено особу, яка володіє оригіналом інструменту». На його думку, вислів «особа, яка володіє...» має надто широке значення; злодій також є «особою, яка володіє...». Він думає, що слово «депозитарій» підходить більше.

ГОЛОВА не погодився. Він вважає, що слово «депозитарій» має інше значення, ніж вислів «особа, яка володіє...».

Він попросив п. *Hermann-Otavsky* приєднатися до делегацій, які збираються укласти текст для статей 64 і 68.

Стаття 69

Статтю 69 було прийнято.

Стаття 70

П. *BIAMONTI* (Італія) висловив думку, що слово «регресний» у параграфі 3 варто вилучити, щоб виключити які-небудь сумніви щодо сфери цих дій.

ГОЛОВА погодився з п. *Biamonti* і запитав учасників конференції, чи згодні вони вилучити це слово.

Цю пропозицію було прийнято.

Статтю 70 було прийнято.

Стаття 71

Статтю 71 було прийнято.

Стаття 72

Статтю 72 було прийнято.

Статті 73 і 74

Статті 73 і 74 було прийнято.

Статті 75 і 76

Статті 75 і 76 було прийнято.

Стаття 77⁴⁷⁸

П. *WEILLER* (Італія) заявив, що, оскільки простий вексель має велике значення в деяких країнах (Італія, Нідерланди і Латвія), він хотів би висловити деякі зауваження з приводу цієї статті, а також пояснення, які, можливо, стануть основою для внесення доповнень.

По-перше, потрібно, щоб учасники конференції обумовили, кому надається аваль, якщо ніхто не зазначений. Мабуть, такий аваль дійсний для векселедавця, але краще обумовити це прямо. Ймовірно, можна додати до статті наступне формулювання: «Аваль на простому векселі, якщо не зазначено особу, на користь якої він наданий, вважається наданим векселедавцю».

ГОЛОВА сказав, що цілком розуміє заяву п. *Weiller*, але поцікавився, чи справді потрібно вносити спеціальне положення з цього питання.

У статті 77 сказано, що положення, які стосуються переказних векселів, застосовуються до простих векселів тільки у тій мірі, якщо не суперечать природі цього інструменту; і аваль згадано у цьому списку. Цілком зрозуміло, що для переказних векселів, якщо немає такої вказівки, аваль вважається наданим трасантові. За аналогією можна зробити висновок, що в простих векселях за відсутності застереження про протилежне аваль вважається наданим векселедавцю.

П. *BIAMONTI* (Італія) висловив думку, що це питання викликає сумнів; можна вважати, що аваль надано векселедавцю чи першому індосанту.

П. *DUZMANS* (Латвія) підтримав італійську пропозицію і сказав, що не бачить заперечень проти формулювання, запропонованого п. *Weiller* для статті 77.

П. *SULKOWSKI* (Польща) вважає, що векселедавець простого векселя відіграє таку саму роль, як акцептант переказного векселя. Справді, стаття 77 в її

⁴⁷⁸ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «До простого векселя застосовують положення про переказний вексель, що не суперечать його природі і стосуються: індосаменту (статті 11–20; авалю (статті 30–32); терміну сплати (статті 33–37); сплати (статті 38–42); регресного позову про несплату (статті 43–50, 52–54); сплати за допомогою інтервенції (статті 55, 59–63); копій (статті 67 і 68); внесення змін (стаття 69); терміну давнини (статті 70–71); будніх днів, підрахунку відстрочок і заборони на пільгові дні (статті 72, 73 і 74). До простого векселя також застосовують положення, що стосуються переказного векселя, який підлягає сплаті третьою особою чи в місцевості, що відрізняється від домицилія трасата (статті 4 і 27), застереження про відсотки (стаття 5), розбіжностей щодо вказівки суми сплати (стаття 6), наслідків підписання за умов, зазначених у статті 7, чи підписання особою, яка діяла без повноважень чи перевищуючи повноваження (стаття 8), і бланкового перекладного векселя (стаття 10)».

нинішньому варіанті викликає деякі сумніви, що можуть бути усунуті за допомогою формулювання п. *Weiller*.

ГОЛОВА зазначив, що це питання теорії. У деяких країнах це питання може викликати сумнів, а в інших – він не має ніяких ускладнень. Він не проти вивчення цього питання і запитує учасників конференції, чи можуть вони прийняти пропозицію п. *Weiller*.

Пропозицію п. *Weiller* було прийнято.

ГОЛОВА сказав, що редакційне питання залишиться відкритим. Список у статті 77 залишиться без змін, а формулювання про аваль буде внесено до останнього параграфа.

П. *WEILLER* (Італія) сказав, що прагне залишити статті без змін і додати параграф 3.

ГОЛОВА попросив п. *Weiller* надати чіткий текст параграфа 3 після перерви.

П. *WEILLER* (Італія) запропонував не залишати врегулювання такого важливого питання, як термін давнини, для розгляду національній юриспруденції.

З якого моменту відраховують давність позову проти особи, яка виписала вексель, що підлягає сплаті після пред'явлення? Можливі два випадки. Простий вексель може бути пред'явлено чи не пред'явлено. Якщо він пред'явлений, він підлягає сплаті на момент пред'явлення. Якщо він не пред'явлений, згідно з італійською юриспруденцією, термін давності позову починається через рік. Тому до статті можна додати такий текст: «Для простого векселя, що підлягає сплаті після пред'явлення, термін давності позову і позов проти векселедавця набирають чинності відразу після протесту про несплату чи за відсутності протесту в останній день відстрочки, передбаченої в статті 34».

Він вважає, що це доповнення обов'язкове.

ГОЛОВА сказав, що все-таки не бачить потреби в цій заяві. Йшлося про переказні векселі, що підлягають сплаті після пред'явлення. Чому юриспруденція на практиці не може скористатися системою термінів для давнини позову переказних векселів для простих векселів?

П. *WEILLER* (Італія) пояснив, що причина полягає в тому, що звичайно простий вексель, який підлягає сплаті після пред'явлення, неакцептований. У випадку з простим векселем має місце позов проти векселедавця, а це питання не розглядається в статті 70. Насправді такі випадки ніколи не виникають щодо інструментів, які підлягають сплаті після пред'явлення, але вони можуть постати щодо простих векселів, якщо не пред'явлені і не опротестовані.

ГОЛОВА звернув увагу на те, що в статті 78 сказано: «Векселедавець простого векселя має зобов'язання так само, як акцептант переказного векселя.

Прості векселі, що підлягають сплаті після закінчення визначеного часу після пред'явлення, мають бути пред'явлені для одержання візи векселедавця протягом відстрочки...».

Голова запитав, чому в статті 78 нічого не сказано про прості векселі, що підлягають сплаті після пред'явлення. Це викликає сумнів, оскільки в даному випадку ускладнень не виникало.

П. *WEILLER* (Італія) відповів, що ці ускладнення, можливо, не були прийняті до уваги. В Італії мають місце досить складні випадки. Наприклад, особа може виписати простий вексель, і до неї можуть не звертатися протягом року. Відповідно до правила, давність позову становить два роки; але як уточнити момент, з якого починають минати ці три роки: це момент, коли має здійснюватися пред'явлення, чи момент випуску?

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) пояснив, що це момент закінчення терміну сплати.

ГОЛОВА зазначив, що власник простого векселя, що підлягає сплаті після пред'явлення, має у своєму розпорядженні певний час, протягом якого може пред'явити свій вексель; але це визначений період часу. Прості векселі, що підлягають сплаті після пред'явлення, мають бути пред'явлені протягом визначеного періоду часу.

П. *WEILLER* (Італія) відповів, що це правильно щодо збереження права регресу, але неправильно з погляду акцептанта. Акцептанта має відповісти, навіть якщо вексель не було пред'явлено і опротестовано. Це важливе і безумовне зобов'язання.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що аналогії зі статтею 34 досить. У статті 34 говориться: «Переказний вексель, що підлягає сплаті після пред'явлення, має бути сплачено на момент пред'явлення. Він має бути пред'явлений для сплати протягом року з моменту випуску».

Які будуть наслідки, якщо переказний вексель не пред'явлено для сплати протягом цього часу?

П. *WEILLER* (Італія) відповів, що в цьому випадку право регресу втрачається; але в цій статті нічого не сказано про акцептанта.

П. *GIANNINI* (Італія) як голова редакційного комітету згоден з п. *Perceyrou* стосовно того, що досить дати пояснення з цього питання у звіті.

ГОЛОВА сказав, що віддає перевагу цьому рішення. Він побоюється, що, прийнявши виправлення п. *Weiller*, учасники конференції порушать узгодженість положень, які стосуються простих і переказних векселів, що підлягають сплаті після пред'явлення. Він вважає, що учасникам конференції складно передбачати в

даний момент наслідки пропозиції п. *Weiller*, і тому він, швидше, готовий прийняти пропозицію п. *Giannini*.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що, незважаючи на це, учасники конференції мають прийняти рішення. Це суттєве питання.

ГОЛОВА відповів, що учасники конференції будуть поінформовані про це за допомогою звіту, коли його буде передано.

Пропозицію п. *Giannini* було прийнято.

ГОЛОВА сказав, що в останній пропозиції параграфу 3 статті 77 варто зазначити: «...наслідків підписання за умов, визначених у статті 7, наслідків підписання особами, які діяли без повноважень чи перевищуючи свої повноваження (стаття 8) і положення, що стосуються бланкового переказного векселя (стаття 10)».

Статтю 77 було прийнято за цією формою за умови внесення змін, що стосуються аваліста.

Стаття 78

ГОЛОВА сказав, що в параграфі 2 цієї статті слова «у статті 22» варто замінити словами «у статті 23», а слова «стаття 24» словами «стаття 25».

Статтю 78 було прийнято за умови внесення цих змін.

Стаття 60 (продовження)

П. *EKEBERG* (Швеція) нагадав учасникам конференції, що на його прохання було вирішено вилучити в четвертому рядку статті 60 слова «у місці сплати», але після деяких міркувань він засумнівався в тому, що така зміна тексту виправдана. Якщо власник переказного векселя дозволив акцептувати його за допомогою інтервенції і якщо акцептант-інтервент не має доміцилія в місці сплати, потрібно, відповідно до прийнятого тексту, пред'явити вексель в іншому місці. Але відстрочки, протягом яких може бути складено протест про відмову в акцептуванні, занадто короткі. Фактично, наприкінці параграфу 1 статті 60 сказано: «...і у випадку потреби скласти протест про несплату не пізніше наступного дня після останнього дня відстрочки для складання протесту». Якщо доміциль акцептанта-інтервента знаходиться далеко, мабуть, що цієї відстрочки недостатньо. Тому він вважає, що потрібно повернутися до тексту, який, власне кажучи, такий самий, як і текст, запропонований редакційним комітетом; але для того, щоб задовольнити п. *Hermann-Otavsky*, п. *Ekeberg* запропонував наступний текст, прийнятий п. *Percerou*:

«Якщо переказний вексель було акцептовано особами-інтервентами, доміциль яких знаходиться в місці сплати, чи якщо особа з доміцилієм названа як платник за несплаченим векселем, власник має пред'явити вексель усім цим особам і у випад-

ку потреби укласти протест про несплату не пізніше наступного дня після останнього дня відстрочки, наданої для складання протесту».

Наслідки цього тексту будуть полягати в тому, що зобов'язання власника не буде стосуватися тих осіб, які не мають доміцилія в місці сплати.

ГОЛОВА висловив думку, що учасники конференції можуть прийняти цю незначну зміну.

П. *ARCANGELI* (Італія) сказав, що може погодитися з цим текстом, але хоче довідатися, чи відповідає «особа з доміцилієм...» особам, які мають доміциль у місці сплати.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів ствердно і запропонував з метою запобігання двозначності замінити цей вислів словами «чи особа з доміцилем у цьому самому місці...».

ГОЛОВА повторив, що виправлення, які пропонуються в останній момент, можуть привести до серйозних ускладнень і вплинути на значення статей. Навіть у цьому випадку текст, запропонований п. *Ekeberg* і п. *Percerou*, що, очевидно, припускає лише незначну зміну з метою прояснення значення статті, буде мати деякі недоліки.

В оригіналі тексту говориться: «Якщо переказний вексель було акцептовано за допомогою інтервенції...» (але не обумовлюють, що інтервент має мати доміциль у місці сплати) «...чи якщо особа з доміцилієм у місці сплати названа як платник за неоплаченим векселем...». Щодо платника за неоплаченим векселем, положення статті обмежуються тільки особами з доміцилієм у місці сплати, тоді як щодо інтервенції, як було зазначено в італійському виправленні в першому читанні, особи з доміцилієм у місці сплати це обмеження не стосується.

Зміна, запропонована п. *Ekeberg* і п. *Percerou*, незручна для Нідерландських Індій, де є специфічні норми права щодо інтервенції.

Голова запропонував не змінювати оригінал тексту.

П. *EKEBERG* (Швеція) відповів, що його пропозиція не припускає зміни сутності статті; її наслідки такі самі, як і значення тексту редакційного комітету, відповідно до якого потрібно тільки пред'явити вексель усім цим особам у місці сплати і укласти протест проти осіб з доміцилієм у місці сплати. Це положення не включає того, хто може бути платником за несплаченим векселем. Зрозуміло, що в оригіналі тексту такі випадки не беруть до уваги, оскільки відстрочку для складання протесту обмежено наступним днем після останнього дня, передбаченого для складання згаданого протесту. Якщо доміциль знаходиться дуже далеко від місця сплати, такої відстрочки недостатньо. Відповідно, або побоювання нідерландської делегації не виправдані, або нідерландська делегація хоче, щоб протест укладався протягом такої самої короткої відстрочки, що у випадку з особами, доміциль яких знаходиться на великій відстані від місця сплати.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що в цьому випадку потрібно продовжити відстрочку.

П. *EKEBERG* (Швеція) відповів, що продовження відстрочок порушує фундаментальне питання. Зі свого боку, він не заперечує проти такого виправлення, але якщо нідерландська делегація укладе його, то учасники конференції мають знати сферу його дії. Текст, який він запропонував з п. *Percerou*, чіткіше відтворює те, що вже міститься в тексті редакційного комітету.

П. *PERCEROU* (Франція) і п. *SULKOWSKI* (Польща) погодилися.

ГОЛОВА сказав, що, відповідно до твердження п. *Ekeberg*, стаття з виправленням не виключає інтервенцію в місці сплати особам з доміцилем у місці сплати чи в іншому місці; вона стосується лише відстрочок, протягом яких може бути укладено протест для осіб з доміцилем у місці сплати.

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) висловив думку, що запитання стосується не тільки відстрочки на складання протесту. Запропоноване виправлення робить інтервенцію марною для осіб, доміциль яких знаходиться не в місці сплати.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зробив наступне розмежування: з одного боку, є питання регресу, і щоб зберегти право регресу, потрібно по закінченні терміну сплати пред'явити переказний вексель акцептанту-інтервенту, який має доміциль у місці сплати. З другого боку, якщо акцептант-інтервент має доміциль не в місці сплати, власник не зобов'язаний для подання регресного позову гарантам пред'являти вексель такому акцептантові після закінчення терміну сплати. Але не можна погодитися з п. *Scheltema* в тому, що в цьому випадку немає підстав для акцептування за допомогою інтервенції, оскільки акцептант-інтервент завжди залишається зобов'язаним протягом трьох років, навіть якщо переказний вексель не було пред'явлено із закінченням терміну сплати і не було складено протесту.

ГОЛОВА запропонував прийняти виправлення, продовживши дискусію на наступному засіданні.

Пропозицію було прийнято.

42. ОБГОВОРЕННЯ ЗАСТЕРЕЖЕНЬ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ

ПРИМІТКА. Розуміючи, що неможливо одночасно обговорювати текст, укладений на обох офіційних мовах, учасники конференції вирішили прийняти наступну процедуру. Дискусія буде стосуватися тільки французького тексту, і після прийняття попереднього чи остаточного рішення учасникам конференції буде передано його переклад на англійську. Тому англійський текст буде відображено у протоколі дискусій тільки після прийняття його остаточного варіанта.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що потрібно вилучити з оригіналу заголовка «Конвенція. Додаток 2 (застереження)» слово «застереження», оскільки цей додаток містить два види положень: тих, що стосуються способів застосування, а також положення, що включають так звані застереження.

ГОЛОВА запропонував позначити статті конвенції латинськими буквами.
Ці пропозиції було прийнято.

Стаття 1

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) запропонував узгодити текст цієї статті з текстом статті 1 уніфікованого закону, в якому замість «назви «переказний вексель»» міститься «назва переказного векселя».

Цю пропозицію було прийнято.

Статті 2, 3 і 4

Статті 2, 3 і 4 було прийнято.

Стаття 5⁴⁷⁹

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) запитав про значення параграфа 2 цієї статті.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що це правило трапляється двічі – у статті 5 і в статті 15. Їх варто розглядати разом. У статті 22 викладене загальне положення, де сказано: «Кожна висока договірна сторона бере на себе відповідальність за визнання положень, прийнятих кожною іншою високою договірною стороною...», крім статей 5 і 15. Тобто у статті 5 і 15 високі договірні сторони не зобов'язані цілком визнавати те застосування застереження цієї статті, що запропонує кожна договірна сторона.

У параграфі 2 статті 17 йдеться: «Інші високі договірні сторони мають визначити умови, за яких вони будуть визнавати такі застереження. Те саме стосується наслідків позову щодо зазначення початку відліку терміну давнини...».

У цьому випадку вважається, що з огляду на природу конвенції не можна просто зобов'язати високі договірні сторони прийняти те, що робить інша сторона. У статті 5 обумовлено, що: «Кожна висока договірна сторона може доповнити статтю 38 уніфікованого закону, обумовивши, що власник переказного векселя, який підлягає сплаті на її території, буде зобов'язаний пред'явити його в день закінчення терміну сплати. У випадку невиконання цього зобов'язання він буде зобов'язаний тільки відшкодувати збитки».

⁴⁷⁹Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Кожна з високих договірних сторін може доповнити статтю 38 уніфікованого закону в тому сенсі, що для переказного векселя, який підлягає сплаті на її території, пред'явник буде зобов'язаний пред'явити його в день закінчення терміну сплати; у випадку недотримання цього зобов'язання він має лише відшкодувати збитки. Інші договірні сторони можуть домовитися про умови, за яких вони визнають таке зобов'язання».

Якби це правило мало суто національне значення, воно б не мало практичного результату. Якби воно було міжнародним, воно б могло вплинути на інші договірні сторони. Це питання має велике значення у зв'язку зі статтею 16.

Наприкінці п. *Giannini* звернув увагу учасників конференції на те, що кілька делегацій сумніваються щодо сфери дії статті 22. Це питання буде розглянуте пізніше.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) запропонував сформулювати останню пропозицію параграфу 1 статті 5 у такий спосіб: «У випадку невиконання цього зобов'язання пред'явник може бути зобов'язаний лише...» замість «буде зобов'язаний...».

Статтю 5 з цим виправленням було прийнято.

Стаття 6

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) попросив пояснити пропозицію: «...кожна з високих договірних сторін укаже...». Що значить слово «указати»? Потрібно сказати, що в національному законі мають бути обговорені «установи, що повинні розглядатися як розрахункові палати» чи в національному законі дається лише опис того, що може вважатися розрахунковою палатою?

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що у Франції національна влада не буде втручатися у визначення розрахункової палати. У країнах, де такі установи не визнаються, держава дає лише інформацію про це положення у своєму законодавстві. Не можна зазначити розрахункові палати, оскільки щодня можуть створюватися нові.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що в такому випадку розрахункові палати можуть бути визначені лише у вільній формі, за умови, що вони будуть відповідати деяким вимогам, зазначеним у національному законі.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що з огляду на розмаїтість організації розрахункових палат у різних державах у статті за національним законодавством залишається прийняття рішення стосовно того, які установи можуть розглядатися як розрахункові палати, і зазначення осіб, які можуть брати участь і одержувати прибуток. Якщо слово «указати» викликає заперечення, то можна замінити його словом «визначити».

ГОЛОВА відповів п. *Helper* (який сказав, що в Данії немає розрахункових палат, і запитав, які дії має розпочати Данія), що Данії не потрібно розпочинати які-небудь дії.

Заміну слова «указати» словом «визначити» було прийнято.

Статтю 6 було прийнято.

Стаття 7⁴⁸⁰

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що редакційний комітет уклав статтю 7 відповідно до польської пропозиції. Запропоноване ним формулювання ідентичне формулюванню, запропонованому п. *Sulkowski*. Він звернув увагу останнього на вислів «скасувати застереження». Чи не краще сказати «призупинити дію застереження»?

ГОЛОВА зазначив, що, відповідно до статті 1 вступної конвенції, високі договірні сторони зобов'язані зробити свої застереження на момент ратифікації. У ній також є параграфи 2 і 3, згідно з якими високі договірні сторони мають право робити деякі застереження пізніше. У першому читанні конвенції було вирішено, що учасники конференції мають уточнити ті статті, до яких належать ці параграфи. Якщо статтю 7 буде прийнято в її теперішній формі, то потрібно буде зазначити її в параграфі 3 статті 1 вступної конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що оскільки учасники конференції відклали це питання, то і статті варто розглядати як відкладені. Це полегшить заведення редакційного комітету.

Він звернув увагу учасників конференції на те, що стаття 1 вступної конвенції стосується трьох ситуацій:

1. Використання застережень, зроблених під час ратифікації чи приєднання;
2. Використання застережень, що можуть бути зроблені після ратифікації чи приєднання за визначеними причинами;
3. Застереження, зроблені за надзвичайної потреби.

Якщо учасники конференції згодні з тим, що застереження можуть бути зроблені за надзвичайної потреби, то, на думку п. *Giannini*, дуже складно буде прийняти останній параграф статті 1 конвенції, оскільки, відповідно до цього тексту, такі застереження не будуть дійсними протягом 90 днів після повідомлення про них. Не можна просити державу чекати три місяці за надзвичайної потреби.

П. *Giannini* запропонував наступне формулювання для застережень за надзвичайної потреби: «Проте, кожна з високих договірних сторін може також за надзвичайної потреби зробити застереження, передбачені в статтях 7 і 21 після ратифікації чи приєднання. У цьому випадку про неї потрібно невідкладно повідомити всім іншим договірним сторонам. Заява про ці застереження буде дійсна через два дні після одержання повідомлення іншими договірними сторонами».

Цей текст доцільно переглянути з погляду редагування, що стосується процедури, яку було прийнято для застережень за надзвичайної потреби.

П. *Giannini* сказав, що друга категорія містить застереження, передбачені в статтях 8, 11, 17, а третя – передбачені в статтях 7 і 21.

⁴⁸⁰ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Відступаючи від статті 41, кожна висока договірна сторона може скасувати, якщо вважає за необхідне (за надзвичайних обставин, пов'язаних з валютним курсом цієї держави), наслідки застереження про фактичну сплату в іноземній валюті в тому, що стосується створення переказних векселів в іноземній валюті на її національній території».

ГОЛОВА зазначив, що пропозиція п. *Giannini* запроваджує новий елемент у конвенцію, стаття 1 якої стосується тільки двох категорій застережень: тих, що можуть бути зроблені під час ратифікації чи приєднання, та тих, що можуть бути зроблені після ратифікації чи приєднання. П. *Giannini* звернув увагу на розбіжність між застереженнями другої категорії, сказавши, що серед них є деякі, негайне застосування яких може бути виправдане. П. *Giannini* запропонував, щоб такі застереження набирали чинності через два дні після повідомлення про них. Застереження статті 7 належатиме до цієї категорії.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) запитав про значення терміна «наслідки застереження про фактичну сплату в іноземній валюті». Чи включає це формулювання сплату у формі чека у випадку, наприклад, переказного векселя, виписаного в Німеччині чи Амстердамі, який підлягає сплаті в доларах за допомогою чека в Нью-Йорку?

П. *WEILLER* (Італія) відповів, що в цьому випадку це не буде переказний вексель.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що в Англії цей вексель не буде вважатися переказним.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) попросив включити зауваження п. *Weiller* і п. *Gutteridge* до протоколу. Потім він запитав, як буде називатися такий інструмент, якщо це не переказний вексель. Він попросив голову внести це питання до порядку денного, оскільки воно має велике практичне значення.

ТРИДЦЯТЕ ЗАСІДАННЯ

3 червня 1930 року, 15:30

Голова: п. *J. Limburg*

43. ВІДСУТНІСТЬ БАРОНА CARTON DE WIART

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що він одержав телеграму від барона *Carton de Wiart*, члена бельгійської делегації, у якій він шкодує, що не зможе бути присутнім на засіданнях конференції, що залишилися.

44. ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ ПРО ПЕ-РЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ: ТЕКСТ УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ, СКЛАДЕНИЙ РЕДАКЦІЙНИМ КОМІТЕТОМ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ (ПРО-ДОВЖЕННЯ)

Стаття 43 (продовження)

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції про те, що вони мають висловитися з приводу параграфу 3 цієї статті, тобто зберегти цей параграф у його нинішньому вигляді чи сформулювати в термінах, прийнятих у параграфі 2. У 1910 і 1912 рр. учасники Гаазької конференції визначили цю відмінність, що зафіксовано в актах конференції: том 1 (сторінка 91), том 2, (сторінки 65 і 66) конференції 1912 р. і сторінки 300 і 338 конференції 1910 р. Мабуть, учасники цих конференцій поділяли ідею про різницю між положеннями трасата і трасанта. Якщо трасант збанкрутував, і його платежі припинено, то трасат, звичайно, може акцептувати. У цьому випадку ускладнення не виникають, і немає причин вносити ідентичний текст, що стосується трасанта і трасата, до уніфікованого законодавства. З другого боку, якщо трасант не збанкрутував, а лише призупинив платежі, чи стягнення виявилось безрезультатним, він не зможе заплатити з закінченням терміну сплати.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що потрібно розглянути кілька випадків: випадок, коли трасат збанкрутував, коли сплату було призупинено чи стягнення виявилось безрезультатним, і випадок банкрутства трасанта, де варто розглянути два припущення.

У випадку, коли трасат збанкрутував, негайно відкривається регресний позов проти гарантів, оскільки точно відомо, що основний боржник не зможе сплатити. У такий спосіб призупинення платежів, навіть не підтверджене судовим рішенням, і безрезультатне стягнення прирівнюються, оскільки це можна зробити без процедури доведення. Саме тому власник до здійснення свого права регресу щодо відмови в акцептуванні має завжди пред'явити вексель трасатові для акцептування, а в протесті про відмову в акцептуванні буде зазначено причину того, чому акцептування не було надано. Сам факт нескладання протесту буде для власника доказом того, що відмова в акцептуванні була результатом призупинення платежів, навіть якщо банкрутство трасата чи безрезультатне стягнення проти нього не підтверджене судовим рішенням. У даному випадку не виникають ускладнення з наданням доказів.

Ускладнення не виникають і у випадку, якщо трасант збанкрутував чи вексель підлягає акцептуванню, оскільки тоді власник насамперед має пред'явити вексель трасатові для акцептування. Тут є дві можливості: або трасат надає своє акцептування, і в цьому випадку немає права негайного регресу, оскільки основний боржник надав акцептування; або він відмовляє в акцептуванні, тоді можливий негайний регресний позов.

Але справді складний випадок, це коли вексель не підлягає акцептуванню і коли трасант має заборгованість. Право на негайний регресний позов обмежується

випадками, коли факт того, що трасант збанкрутував, підтверджене судовим рішенням, і це право регресу не поширюється на випадки, коли має місце тільки призупинення платежів чи безрезультатне стягнення. Пошук причин проведення такої розбіжності в протоколах Гаазької конференції не дав результату. Проте уважне прочитання звіту, представленого п. *Wieland* щодо повідомлення від швейцарського уряду, дозволяє дати наступне пояснення: якщо трасант збанкрутував і про це оголошено судове рішення, то власнику легко надати докази за допомогою відтворення відповідного судового рішення. З другого боку, якщо трасант лише призупинив платежі чи проти нього було розпочато безрезультатне стягнення, з огляду на те, що проти трасанта не було складено протест про відмовлення в акцептуванні, власник позбавляється засобів, необхідних для надання доказів того, що призупинення платежів не було зафіксоване судовим рішенням чи наказом. У цьому випадку неминучий позов, де сторонами будуть гаранті, яким власник висуватиме претензії. Ці гаранті використовуватимуть такі аргументи: «Ви стверджуєте, що трасант призупинив платежі, але ви повинні це довести. Ви також стверджуєте, що безрезультатно було здійснено стягнення; ви також маєте це довести».

П. *Percerou* висловив думку, що різниця між цими двома текстами полягає в їх розумінні. Практично він цілком розуміє підстави такої розбіжності, але вважає, що важко зберегти їх тільки з теоретичного погляду. Якщо вексель не підлягає акцептуванню, саме трасант є основним боржником, доки він не оплачений; і оскільки він доторканий, то немає раціональної причини відмовляти в праві негайного регресу.

П. *Percerou* залишає на розгляд учасників конференції вирішення того, чи варто прийняти ці теоретичні розуміння до уваги і змінити гаазький текст, чи зберегти його з огляду на викладене вище. Він не вважає це питання першорядним.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що підпараграфи 2 і 3 статті 43 варто привести у відповідність до тексту статті 44, де сказано, що у випадку банкрутства укладання протесту зайве. Достатнім доказом є судові рішення, яке повідомляє про банкрутство. Інша справа, якщо йдеться про безрезультатне стягнення чи призупинення платежів. Тоді даний факт варто зафіксувати в протесті. Ускладнення не виникають у випадку призупинення платежів чи безрезультатного стягнення щодо трасата. З другого боку, ситуація ускладнюється, коли питання стосуються стягнення чи призупинення платежів трасанта векселя, який не підлягає акцептуванню. Якщо учасники конференції бажають привести параграфи 2 і 3 у відповідність, доцільно визнати, що призупинення платежів трасатом чи безрезультатне стягнення щодо його майна має бути підтверджене протестом. Постане специфічна ситуація, коли в деяких випадках протест буде укладатися проти трасанта, а не проти трасата. Саме тому учасники Гаазької конференції відмовилися від приведення параграфів 2 і 3 у відповідність.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що пояснення п. *Percerou* правильні. У протоколах Гаазької конференції справді це питання не згадується. Перед учасниками конференції стаття, за яку голосували в її нинішньому вигляді третій раз без зазначення причин. Якби японська делегація не порушила це питання, то можна було

б уникнути ускладнень; але тепер варто з'ясувати це питання. Є дві можливості: або учасники конференції підтримають японську пропозицію, або збережуть розбіжність між підпараграфами 2 і 3, вказавши причини.

П. *Giannini* думає, що єдиний аргумент, який п. *Percerou* зміг знайти не в протоколах Гаазької конференції, а в поясненнях швейцарського федерального уряду щодо проекту 1912 р., ґрунтується на питанні доказів. Але чи не вважає п. *Percerou*, що труднощі з доказами, які виникають у підпараграфі 3, також поставити і в підпараграфі 2?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що, зазвичай, це питання спрощується завдяки тому, що доміциль власника знаходиться недалеко від доміцилія трасата.

П. *GIANNINI* (Італія) підтвердив, що за логікою розбіжність між підпараграфами 2 і 3 не виправдана. Учасники конференції мають вибрати одне з двох формулювань; і якщо рішення буде прийняте не на користь японської пропозиції, то делегати, які виступають проти узгодження цих двох підпараграфів, мають оприлюднити свої аргументи.

П. *Giannini* не переконали зауваження п. *Sulkowski*, але, можливо, він не зовсім точно його зрозумів. Тому він просить учасників конференції ухвалити чітке рішення щодо узгодження цих двох підпараграфів.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив думку, що заява п. *Giannini* не зовсім правильна. Навіть за банкрутства трасата-акцептанта потрібно укласти протест. Відповідно, завжди буде протест про призупинення платежів трасатом, і ситуація з доказом спрощується, на відміну від другого випадку.

П. *GIANNINI* (Італія) визнав, що цей факт істотно спрощує процедуру доказу.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зробив заяву щодо статті 44. Якщо статтю 44 буде змінено, як пропонується, то потрібно буде також змінити параграф 5 статті 44. Цей параграф стосується надання доказів того, що стягнення виявилось безрезультатним чи платежі було призупинено. Щодо акцептанта, то доказ впливає з протесту, але як можна довести, що стягнення виявилось безрезультатним чи платежі було призупинено, якщо це стосується трасанта векселя, що не підлягає акцептуванню? У цьому випадку також потрібно буде робити заяву у формі протесту, але вже проти трасанта.

П. *Vischer* (Швейцарія) висловив зауваження щодо параграфа 5 статті 44. Слова «чи трасант векселя, який не підлягає акцептуванню» варто додати після слів «що є акцептантом чи ні».

П. *SULKOWSKI* (Польща) не погодився, оскільки в статті 44 обумовлено: «якщо має місце призупинення платежів з боку трасата, незалежно від того, є він акцептантом чи ні, чи якщо на його майно було безрезультатно накладено стягнення, власник не може скористатися своїм правом регресу до пред'явлення

векселя трасатові для сплати і після складання протесту». Тому учасники конференції мають додати новий параграф, яким обумовлюється, що у випадку призупинення платежів трасантом векселя, який не підлягає акцептуванню, і у випадку, коли на його майно було безрезультатно накладено стягнення, ці факти мають бути зафіксовані в протесті, складеному проти трасанта. Це видається дещо абсурдним.

ГОЛОВА висловив думку, що, фактично, п. *Sulkowski* правий, але він сумнівається в потребі ще одного параграфа.

П. *SULKOWSKI* (Польща) зазначив, що учасники конференції зіткнулися з наслідками японської пропозиції, яка стосується статті 43.

ГОЛОВА вважає, що варто довести призупинення сплати чи безрезультатність стягнення; але не думає, що в цьому випадку доказ доцільно надавати як спеціальний протест.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що в останньому параграфі статті 44 не сказано про те, що варто робити у випадку призупинення сплат.

ГОЛОВА висловив думку, що в останньому параграфі сказано тільки про те, що у випадку банкрутства досить відтворити судові рішення, у якому заявлено про банкрутство; в інших випадках це питання факту, і його досить для доказу призупинення платежів чи безрезультатного стягнення.

П. *SULKOWSKI* (Польща) вважає, що цей доказ має безліч розбіжностей. На його думку, доцільніше застосувати до трасанта таке саме правило, як і до трасата.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) звернув увагу учасників конференції на статтю 10 конвенції, що стосується застережень. У цій статті кожній високій договірній стороні надається право визначити в законі ситуацію, розглянуту в статті 43 (підпараграфи 2 і 3) і в статті 44 (параграфи 5 і 6). Очевидно, в такий спосіб ці труднощі можна усунути.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що це питання стосується не асиміляції різних ситуацій у випадку банкрутства, а доказу.

ГОЛОВА погодився з п. *Sulkowski*. Стаття 10, на яку послався п. *Quassowski*, стосується різних методів, які існують у різних країнах для вирішення питань із призупиненням платежів: ліквідації, компромісної угоди боржника з кредиторами, безрезультатного стягнення, а також того, що називається в Америці «*homestead*» (звільнення житла від судового стягнення).

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що це питання може бути врегульоване, якщо слова «чи якщо трасант векселя, що не підлягає акцептуванню,

проголошується банкрутом» буде вилучено в останньому параграфі статті 44 і додано наступний новий параграф:

«Положення двох попередніх параграфів застосовуватимуться у випадках, розглянутих у підпараграфі 3 статті 43».

П. *SULKOWSKI* (Польща) вважає, що не можна приймати формулювання п. *Giannini*, оскільки в ньому йдеться про переказні векселі, що не підлягають акцептуванню, які, відповідно, не можуть бути пред'явлені до сплати трасатові або для акцептування. На його думку, новий параграф можна сформулювати так:

«Якщо трасант переказного векселя, що не підлягає акцептуванню, припиняє сплату чи на його майно накладене безрезультатне стягнення, власник не може скористатися своїм правом регресу, поки цей факт не зафіксовано у протесті, складеному проти трасанта».

ГОЛОВА висловив думку, що краще залишити текст статті 44 без змін. Якщо трасант призупинив сплату чи було здійснено безрезультатне стягнення, то власник має надати докази. Можливо, це буде складно, але інше неможливо.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) вважає, що дуже рідко у випадку з векселем, що не підлягає акцептуванню, власник реалізує своє право регресу проти трасанта, оскільки такий вексель не пускається до обігу.

П. *PERCEROU* (Франція) повернувся до тексту, запропонованого п. *Sulkowski*, і сказав, що тут слово «протест» неправильно використовується. Протест є певною дією, в якій фіксують відмови в сплаті. Даний конкретний випадок не може розглядатися в протесті, він належить до дії призупинення сплати.

ГОЛОВА вважає, що слово «протест» можна замінити словами «нотаріальна дія».

П. *VISCHER* (Швейцарія) висловив думку, що з урахуванням усіх труднощів, з якими зіткнулися учасники конференції, краще залишити статтю 43 у її первинній формі. Безумовно, дуже складно привести текст статті 44 у відповідність до пропозиції щодо збереження статті 43.

ГОЛОВА поставив на голосування пропозицію щодо збереження статті 43 за формою, складеною експертним комітетом.

Учасники конференції залишили статтю 43 без змін 13 голосами проти 4.

Статті 45, 46 і 48

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що п. *Percerou* хоче запропонувати деякі виправлення.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що після детального вивчення проекту закону він дійшов висновку, що необхідні деякі зміни.

Перша стосується заголовка розділу 3. Спочатку цей розділ називався «Акцептування». Оскільки тут йдеться не тільки про акцептування, а й про пред'явлення векселя до акцептування, заголовок було змінено на: «Пред'явлення й акцептування». П. *Percerou* вважає, що ця назва перебільшена. Фактично, пред'явлення припускає пред'явлення до акцептування і до сплати, але в цьому розділі нічого не сказано про пред'явлення до сплати. Тому П. *Percerou* вважає, що краще повернутися до початкової назви «Акцептування». Крім того, очевидно, вексель має бути пред'явлений до акцептування до того, як він може бути акцептований.

ГОЛОВА погодився з п. *Percerou*, але висловив думку, що це питання не настільки важливе.

П. *PERCEROU* сказав, що його друге зауваження стосується параграфа 3 статті 45, де сказано:

«Якщо індосант не зазначив свою адресу чи зазначив її нерозбірливо, досить, щоб повідомлення було надане попередньому індосантові».

Він вважає, що це рішення має поширюватися і на випадок з авалістом, що не вказав своєї адреси. Вважають, що бажано вказувати аваліста, коли йдеться про індосанта (сам п. *Percerou* так не думає), тому і зараз вчинили так само, записавши: «Якщо індосант чи аваліст не зазначив своєї адреси...».

ГОЛОВА сказав, що дане спостереження п. *Percerou* є ще одним доказом труднощів, пов'язаних з обговоренням питань у другому читанні. Він сам не підтримує посилання на аваліста у всіх цих статтях. Але учасники конференції вважають за доцільне ухвалити інше рішення, і тепер зіткнулися з його зворотним боком.

На його думку, краще залишити текст без змін, оскільки не можна сказати «досить, щоб повідомлення було надане попередньому індосанту чи авалістові».

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що не буде наполягати на своєму, він просто хотів зазначити цей факт.

Параграф 3 статті 45 було залишено без змін.

П. *PERCEROU* (Франція) повідомив про те, що його третє зауваження стосується параграфа 2 статті 46, де сказано:

«Це застереження не звільняє власника від пред'явлення векселя протягом запропонованої відстрочки і повідомлення про відмову в сплаті попереднього індосанта чи трасанта...».

Він зазначив, що потрібно дати посилання і на аваліста, оскільки учасники конференції вирішили вказати його безпосередньо. Далі він думає, що краще поставити крапку після слів «і від повідомлення про відмову в сплаті». З контексту ясно, кому потрібно дати повідомлення про відмову.

Пропозиція п. *Percerou* була прийнята.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував щодо підпараграфу 3 статті 48 наступний текст:

«3. Витрати на протест і повідомлення, надане власником, так само, як інші витрати».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) висловив думку, що краще вилучити слово «власником», оскільки власників може бути більше одного. Він попросив учасників конференції уявити собі чотирьох власників: А, Б, В і Г. Власник Г, наприклад, дав повідомлення власнику В, а власник Б – власнику А. Тоді може виникнути плутанина.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що згоден на таке формулювання:
«3. Витрати на протест і надані повідомлення, так само, як інші витрати».
Даний текст було прийнято.

Стаття 60

ГОЛОВА запитав нідерландську делегацію, чи задоволені вони останнім запропонованим формулюванням.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) нагадав голові, що він обіцяв відповісти на запитання: чи завжди інтервенція відбувається особами з домицилием у місці сплати?

ГОЛОВА сказав, що він і п. *Ekeberg* на це питання відповіли ствердно ще на попередньому засіданні.

П. *Percerou* запропонував невелике виправленого, що не змінює суті питання, до тексту, виправленого п. *Ekeberg*. Таким чином, стаття буде звучати так:

«Якщо переказний вексель було акцептовано особами-інтервентами, домициль яких знаходиться в місці сплати, чи якщо особи з домицилием тут названі як платники за неспланим векселем, власник має пред'явити вексель усім цим особам і за потреби укласти протест».

З даним виправленням статтю було прийнято.

Стаття 64⁴⁸¹

ГОЛОВА сказав, що до статті 64 запропоновано італійське виправлення. Ця стаття пов'язана зі статтями 67 і 68, до яких мається датсько-фінське виправлення.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) сказав, що виправлення датсько-фінської делегації не залежить від італійського виправлення, і вони залишають її.

⁴⁸¹ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Переказний вексель може бути випущений у кількох ідентичних примірниках. Ці примірники мають бути пронумеровані, і в кожному з них у самому тексті документа має бути зазначено його номер і кількість випущених примірників. Якщо на одному з них не зазначена кількість випущених примірників, він вважається окремим переказним векселем».

ГОЛОВА повідомив, що в італійському виправленні до статті 64 пропонується додати наступний параграф між параграфами 1 і 2:

«Якщо вексель випущений в одному примірнику, то трасант не може відмовити у випуску інших примірників, якщо власник просить його й сплачує витрати».

Варто звернути увагу на те, що це передбачено для одного примірника, який може бути індосований кілька разів, і після здійснення ряду індосаментів власник може забажати мати кілька примірників.

П. *SULKOWSKI* (Польща) охарактеризував дві можливості: або учасники конференції залишать статтю 64 без змін, або вони повернуться до гаазького тексту (стаття 63). Йому здається, що італійська делегація може бути задоволена останнім варіантом.

ГОЛОВА зачитав гаазький текст, де сказано:

«Переказний вексель може бути виписаний в одному і більше примірниках. Ці примірники повинні бути пронумеровані в тексті інструмента, інакше кожен примірник вважається окремим переказним векселем. Кожен власник векселя, у якому не обумовлено, що він випущений як соло-вексель, може, сплативши витрати, зажадати випуску двох і більше примірників. Для цього він має звернутися до свого власного індосанта, і так по черзі, доки не дійде до трасанта. Індосанти зобов'язані повторити ці індосаменти на нових примірниках векселя».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) запропонував відновити гаазький текст, у якому передбачений випуск кількох примірників переказного векселя навіть після випуску векселя.

П. *GIANNINI* (Італія) від імені італійської делегації прийняв цю пропозицію. Гаазький текст було прийнято 18 голосами проти 4.

Стаття 68

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що датсько-фінське виправлення складається з додавання наступного параграфа до статті 68:

«Якщо в оригіналі інструменту після останнього індосаменту до створення копії є застереження – «починаючи з цього моменту індосамент дійсний тільки, якщо його поставлено на копії» чи інше подібне формулювання, то наступний індосамент на оригіналі недійсний».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що варто прийняти цю пропозицію. Правова ситуація така: якщо є оригінал і копія, то обидва інструменти можуть бути індосовані. Очевидно, така ситуація небезпечна для зацікавлених сторін – як власника, так і боржника. Пропоноване надає власнику можливість уникнути передачі оригіналу, оскільки тільки копія може бути індосована. З погляду безпеки вексельного обігу це положення відмінне.

П. *GIANNINI* (Італія) погодився з цією пропозицією.

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) від імені шведської делегації заявив, що датсько-фінська пропозиція виправдана.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) також готовий прийняти цю пропозицію.

Датсько-фінське виправлення було прийняте односторонньо.

ГОЛОВА повідомив про чехословацьке виправлення до статті 68, у якій пропонується замінити слово «власник» словом «депозитарій».

Це виправлення було відхилене 9 голосами проти 5.

Стаття 68 із зазначеним виправленням була прийнята.

Стаття 77

ГОЛОВА проінформував, що ця стаття пов'язана з питанням про аваль за простим векселем. Італійська делегація запропонувала виправлення, що допомагає з'ясувати ситуацію: воно пропонує додати такий параграф наприкінці статті 77:

«Наступні положення також застосовують до простого векселя: ті, що стосуються поручителя за допомогою авалю (статті 30–32); у випадку, передбаченому в останньому параграфі статті 31, якщо в авалі не зазначено, на чию користь його надано, вважається, що на користь векселедавця простого векселя».

Виправлення було прийняте.

ГОЛОВА зазначив, що прийняття цього виправлення припускає вилучення наступного пункту зі списку, що міститься в параграфі 1 статті 77: «гаранта за допомогою авалю» (статті 30–32).

Це рішення було прийняте.

Статтю 77 було прийнято.

Стаття 45 (продовження)

ГОЛОВА сказав, що п. *Sulkowski* звернув його увагу на недогляд у зв'язку зі статтею 45. У параграфі 1 обумовлено, що власник має дати повідомлення про відмову в акцептуванні своїм індосантам і трасантові, але не вказується аваліст. З другого боку, у параграфі 2 міститься наступне положення:

«Таке ж повідомлення повинне бути надане авалістам».

Голова запропонував змінити перші два параграфи у такий спосіб:

«Власник має повідомити про відмову в акцептуванні чи несплаті свого індосанта і трасанта протягом чотирьох робочих днів після дня складання протесту, у випадку застереження про звільнення від протесту – після дня пред'явлення. Кожен індосант має протягом двох робочих днів після одержання повідомлення повідомити свого індосанта про отримане повідомлення, зазначивши імена й адреси

тих, хто дав попереднє повідомлення, і так далі по черзі, поки вона не дійде до трасанта. Названі періоди відраховують з дня одержання попереднього повідомлення. Якщо, відповідно до попереднього параграфа, повідомлення надано особі, яка підписала переказний вексель, то таке ж повідомлення повинне бути надане протягом такого ж часу його авалістам».

Цей текст було прийнято.

Статтю 45 з такими виправленнями було прийнято.

45. ОБГОВОРЕННЯ ЗАСТЕРЕЖЕНЬ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ (ПРОДОВЖЕННЯ)

Стаття 7 (продовження)

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що дискусію з приводу цієї статті було перенесено під час обговорення питання, яке підняв п. *van Nierop*, що стосується статті 7, про те, чи є інструмент, яка підлягає сплаті в іноземній валюті за допомогою чека в іноземному банку, переказним векселем, чи ні.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що йому дорікали двічі: що питання, яке він порушив, не стосується статті 7 і що обговорення цього питання потрібно було запропонувати під час дискусії по статті 1 чи ж дебатів по главі про сплату.

П. *van Nierop* думає, що перший аргумент піднімає питання попереднього слухання. Потрібно точно знати, включає застереження про фактичну сплату сплату за допомогою чека чи ні. Якщо учасники конференції згодні з цим, то п. *van Nierop* перейде до другого аргументу, що стосується того, що це питання належало підняти на початку роботи конференції чи під час обговорення глави про сплату.

Відповідаючи на нього, він сказав, що не бачить причин робити це, тому що не сумнівався, що переказний вексель, де обумовлено фактичну сплату, коли це стосується сплати за допомогою чека, відповідно до уніфікованого закону, складеного і ретельно вивченого учасниками конференції, є дійсним переказним векселем. Думаючи так, він поділяє думку всіх ділових людей і банкірів не тільки на цій конференції, а й у світі. Перед засіданням він проконсультувався з кількома женецькими банками з цього питання. Всі відповіли йому, що, безсумнівно, переказний вексель із застереженням «такий, що підлягає сплаті за допомогою чека» є дійсним переказним векселем і дійсний як такий. Усі банки індосують його, пред'являть до сплати й у випадку потреби – пред'являть для складання протесту, а також скористаються своїм правом регресу щодо такого роду векселя.

П. *van Nierop* підкреслив перевагу складання подібного переказного векселя – він припускає захист для трасанта. Наприклад, якщо трасантом є торговець вином у Бордо, який продав своє вино в Нідерланди, чи ж фермер, який вирощує фрукти в Мексиці й послав свої апельсини до Амстердама, чи фабрикант із Манчестера, який продав бавовняні вироби в Індію, Китай чи Нідерланди, чи фабрикант, який робить шкіряні вироби у Відні й продає в Австрію. Ці підприємці, звичайно, продають свої товари за кордон за національну валюту. Якщо вони будуть наслідувати загальне

правило, відповідно до якого на векселі нічого не пишеться, то в Амстердамі, наприклад, суму переведуть у нідерландську валюту.

Після цього вона знову буде переведена, оскільки сума має надсилатися за кордон у вигляді чи чека в іншому вигляді до країни трасанта. Це призведе до того, що матимуть місце дві конверсії, які можуть бути вигідні банку, але не трасантові. До того ж, якщо вексель було складено у невеликому місті, де немає валютного ринку, трасант більше ризикуватиме під час цих двох конверсій.

Торговці просять про можливість сплати за їх власною валютою для запобігання таких незручностей. Вони можуть попросити про фактичну сплату в банкнотах. Але в Амстердамі, наприклад, може не бути досить французьких банкнот для сплати за вино, що доставлене з Франції, чи ж недостатньо англійських банкнот для сплати за бавовняні вироби, що доставлені з Манчестера, чи ж недостатньо австрійських шилінгів, щоб сплатити за шкіряні вироби з Відня.

Це запобіжні заходи, що вживають ділові люди при складанні переказних векселів, де міститься застереження: сплата за допомогою чека на Лондон, чи Рим, чи Париж, чи на Відень і т.д. Це застереження використовують дедалі частіше, особливо після війни, зокрема для переказних векселів, виписаних на східні країни.

Можливо, з суто правового погляду подібний інструмент може не бути переказним векселем; але п. *van Nierop* не вважає, що в нідерландському Торговому кодексі обумовлено, що переказний вексель має підлягати сплаті у фактичній валюті готівкою. Але навіть якщо це так, невже завдання учасників конференції полягає в тому, щоб кодифікувати те, що уже вийшло з ужитку, й укласти закон, який можна буде лише поставити на полицю? Ні, учасники конференції хочуть виконати практичну і корисну роботу, орієнтовану на майбутнє. Як сказала італійська делегація, цей закон має укладатися, виходячи з розуміння життєздатності індустрії та комерції. Інакше, що вийде? Люди укладатимуть переказні векселі, але пускатимуть в обіг папери, природа яких їм невідома. Це може призвести до серйозних ускладнень.

До того ж, якщо подивитися з педантичного погляду, чому учасники конференції дозволили розрахункові палати? П. *van Nierop* знає, що відповідь буде такою: тому що їх визнає закон. Але він відповів би, що робота, яку виконують ці палати, – це не компенсація в буквальному значенні цього слова. Це новий дисконт, операція, що не визнається в нідерландському цивільному праві, і, на думку п. *van Nierop*, те саме стосується французького цивільного права. Тому учасники конференції погодилися, що переказний вексель може бути сплачений за допомогою фактичної сплати відповідно до торгових звичаїв.

Нарешті, п. *van Nierop* вважає, що учасники конференції обов'язково мають сформулювати свою думку з цього приводу. Якщо вони не захочуть визнати, що переказний вексель із застереженням «підлягає сплаті за допомогою чека» є чинним переказним векселем, – а вони, безумовно, мають на це право, – то вони мають обумовити це в самому законі. Інакше виникне ризик того, що ділові люди не знатимуть, яке точне значення такого документа. Безумовно, чеки дедалі більше замінюються грошима. Якщо учасники конференції не захочуть визнати дане застереження, то мають чітко про це заявити.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що заява, зроблена п. *van Nierop*, має великий інтерес. Незважаючи на те, що він не бачить зв'язків між його заявою і питанням, що обговорюється, а саме – застереженням до статті 41. На його думку, питання, яке порушив п. *van Nierop*, потрібно було розглянути, коли учасники конференції визначали значення переказного векселя. Проте п. *Sulkowski* побажав зробити наступні зауваження. Він нагадав учасникам конференції, що п. *van Nierop* навів випадок, коли трасант обумовив на переказному векселі, що сплата має бути зроблена за допомогою чека, а не готівки. На думку п. *Sulkowski*, інструмент, у якому міститься таке застереження, не є переказним векселем, оскільки основна характеристика переказного векселя полягає в тому, що він підлягає сплаті готівкою. Він звернув увагу учасників конференції на численні ускладнення, що, безсумнівно, виникнуть, якщо погодяться з точкою зору п. *van Nierop*. Він навів як приклад випадок, коли сплата робиться за допомогою чека. Але, незважаючи на це, може статися так, що чек, наданий трасатом власнику, був виписаний без забезпечення, і пізніше може бути з'ясовано, що сплата не відбулася.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) заперечив, що в такому випадку власник має право регресу щодо чеків.

П. *SULKOWSKI* (Польща) погодився, що власник має таке право, але, на його погляд, він втрачає це право регресу, що впливає з переказного векселя, оскільки він тим часом позбавляється своїх прав.

На його думку, у даний момент обговорюються два різних питання: питання, що порушив п. *van Nierop*, і питання про застереження до статті 41. Він вважає, що між ними немає зв'язку.

Він додав, що у випадку, про який говорить п. *van Nierop*, тобто при сплаті переказного векселя за допомогою чека, ця сплата відбувається не в іноземній валюті, тоді як застереження до статті 41 стосується фактичної сплати в іноземній валюті. Якщо учасники конференції визнають точку зору, відповідно до якої переказний вексель, що містить застереження про те, що він підлягає сплаті за допомогою чека, не є справжнім переказним векселем, застереження до статті 41 буде обмежене у своїй дії і менш небезпечно, ніж припускає п. *van Nierop*.

П. *VISCHER* (Швейцарія) не побажав обговорювати сутність питання, порушеного п. *van Nierop*, і вважає, що учасники конференції не мають вирішувати його шляхом голосування чи надання в останній момент автентичної інтерпретації обговорюваного питання.

Незважаючи на це, він вважає, що учасники конференції мають прийняти рішення щодо застереження, запропонованого п. *Sulkowski*. Він, особисто, хотів би висловити деякі заперечення проти його застереження, оскільки думає, що учасники конференції не повинні передбачати дослівно можливість тих заходів, що можуть обмежувати права, принаймні ті, які були отримані побічно. З іншого боку, він розуміє бажання п. *Sulkowski* убезпечити себе від ризику бути звинуваченим у порушенні міжнародної конвенції. Тому він згодний надати кожній

договірній стороні повну волю щодо прийняття таких заходів, які можуть бути необхідними в особливих випадках, але приймати їх потрібно в одному застереженні. Відповідно до статті 22, договірні держави зобов'язані визнати положення, прийняті згідно зі статтею 7 всіма іншими договірними сторонами. Відповідно, кожна держава має визнати всі заходи, що починаються відповідно до статті 7. П. *Vischer* думає, що це положення сильно обмежить держави. Він хоче надати іншим державам повну волю щодо визнання заходів, прийнятих державою в екстрених обставинах.

Відповідно, держава, що бажає почати певні заходи з причини виняткових обставин і призупинити дію застереження про фактичну сплату, зможе це зробити; але, з іншого боку, інші договірні держави залишать за собою право не визнавати наслідків цих заходів у своїх країнах. Це сприятиме зміцненню правової ситуації.

П. *Vischer* висловив думку, що цей компроміс може задовольнити п. *Sulkowski* і водночас задовольнить інші держави, які в такий спосіб не будуть зобов'язані брати на себе зобов'язання, яке може виявитися для них нездійсненним.

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав учасникам конференції, що відносно статті 7 було порушено два питання. Перше було сформульоване п. *van Nierop*, і п. *Giannini* приєднується до думки нідерландського колеги, який зазначив, що проблема не порушується тоді, коли робота конференції завершується. Потрібно було звернути увагу учасників на це питання, коли обговорювався параграф 2 статті 1.

Залишається питання про статтю 7. Тут п. *Giannini* попросив учасників конференції замінити слово «відкласти» словом «призупинити».

Він звернув увагу п. *Vischer* на те, що, якщо його точку зору буде прийнято, держави зможуть визнавати чи не визнавати заходи, розпочаті іншими державами у виняткових обставинах, а сфера дії цієї статті буде істотно обмежена і навіть зведена до нуля. Крім того, це питання може бути вивчене, коли учасники обговорюватимуть статтю 22.

Щодо питання, яке порушив польський делегат, п. *Giannini* нагадав учасникам конференції, що італійська делегація вже оголосила, що всі проблеми права чи проблеми, що стосуються фінансової політики держав, не можуть бути урегульовані в конвенції. Якщо учасники конференції приймуть занадто суворе правило в цій сфері, це призведе до того, що держави будуть змушені денонсувати конвенцію.

Саме для того, щоб уникнути цієї небезпеки, було прийнято формулювання про тимчасове призупинення фактичних сплат, тому п. *Giannini* вважає за потрібне замінити слово «відкласти» словом «призупинити», оскільки справді йдеться про призупинення, а не про відкладання.

Крім того, представник Італії попросив учасників конференції прийняти польську пропозицію за умови, що польська делегація погодиться на внесення до статті 7 редакційних виправлень.

П. *PERCEROU* (Франція) висловив розуміння, що питання, яке порушив п. *van Nierop*, дуже важливе. Він дотримується думки, що учасники конференції ма-

ють сформулювати рекомендації для того, щоб можна було обговорити це питання при розгляді питання про чеки. В даний момент плутанина виникла в результаті того, що загалом чек вважається еквівалентом банкноти, що невірно. Чек не є валютою – це інструмент сплати. Тому потрібно вивчити це питання під час розгляду проблеми чеків.

П. *DA MATTA* (Португалія) підтримав думку п. *Percerou*. Він визнав, що питання, яке порушив п. *van Nierop*, дуже важливе. Кожен, хто знайомий з торгівлею, добре знає, що застереження про сплату за допомогою чека зустрічається досить часто. Але цю проблему неможливо вирішити в даний момент; їй потрібно приділити час, і найкраще укласти рекомендації з цього питання, які будуть включені до остаточного протоколу конференції.

П. *SULKOWSKI* (Польща) погодився з пропозицією п. *Giannini* замінити слово «відкласти» словом «призупинити». Проте він хотів би, щоб слово «призупинити» розуміли як можливість запровадження положень, відмінних від тих, котрі обумовлені в статті 41, за умови, що ці положення матимуть тільки тимчасовий характер.

П. *VISCHER* (Швейцарія) попросив голову поставити на голосування питання про те, чи застосовна стаття 22 до статті 7. Він, особисто, зможе прийняти останню статтю, тільки якщо відповідь буде негативною.

П. *SULKOWSKI* (Польща) прийняв пропозицію п. *Vischer* про те, щоб держави не були зобов'язані визнавати заходи, які розпочинає інша держава у виняткових випадках.

ГОЛОВА запитав учасників конференції, чи згодні вони із заміною слова «відкласти» словом «призупинити».

П. *DA MATTA* (Португалія) висловив побоювання, що введення дієслова «призупинити» викличе плутанину щодо прав держави. Він хотів би залишити слово «відкласти» чи використовувати слово «призупинити» або «змінити наслідки».

ГОЛОВА запропонував наступне формулювання:

«Кожна висока договірною стороною матиме право... відступити від застереження...».

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) висловив думку, що слово «відступити» має визначений характер, у той час як слово «призупинити» – тимчасовий.

ГОЛОВА сказав, що не згодний з такою думкою: держава може тимчасово відступити від застереження.

Формулювання, запропоноване головою, було прийняте.

ГОЛОВА зазначив, що, оскільки п. *Sulkowski* погодився з думкою п. *Vischer* у тому, що інші договірні сторони не будуть зобов'язані визнавати заходи, введені державою у виняткових обставинах, потрібно поставити на голосування питання про те, чи варто згадувати статтю 7 у статті 22. Таким чином, питання, що порушив п. *van Nierop*, залишається відкритим; більш того, він запропонував розглянути його в зв'язку з питанням про чеки.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував нідерландській делегації підготувати меморандум, що може бути переданий на розгляд учасникам конференції під час обговорення питання про чеки.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що він згодний з такою пропозицією, але не може говорити від імені всіх членів своєї делегації.

ГОЛОВА сказав, що зважаючи на стиль тексту, краще буде сказати в статті так: «Кожна висока договірна сторона матиме право... відступати від застереження, що міститься в статті 41, про фактичну сплату».

Статтю 7 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 8⁴⁸²

ГОЛОВА зазначив, що цю статтю було доповнено параграфом 2:

«У випадку, передбаченому в попередніх параграфах, вважається, що недатований індосамент був зроблений до протесту».

П. *WEILLER* (Італія) сказав, що стаття 8 стосується спрощення протесту, що потрібно в деяких випадках. Точніше, це заміна протесту іншою формальністю. Вона стосується заяви трасата, який відмовляється сплатити.

Це питання важливе для Нідерландів, але воно також важливе для Італії. Більш того, таке саме питання було врегульоване в статті 9 гаазьких застережень. Однак тут є розбіжність. У Гаазі було зазначено, що заява має бути не тільки датованою, написаною на векселі й підписаною трасатом, але і включена до державного реєстру. Ця розбіжність дуже важлива з технічного погляду, оскільки включення до державного реєстру визначає дату і запобігає можливим конфліктам між трасантом і трасатом. Логічно було б прийняти гаазьке виправлення. У деяких державах державний реєстр не використовується. Тому п. *Weiller* пропонує додати наступний параграф:

«Кожна висока договірна сторона може також обумовити, що зазначена заява має бути внесена до державного реєстру протягом відстрочки, передбаченої для протесту».

⁴⁸² Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Стаття 8. – Кожна висока договірна сторона має можливість наказати, що протести, які мають укладатися на її території, можуть бути замінені датованою і написаною на самому переказному векселі заявою, підписаною трасатом, крім випадків, коли трасант обумовив у тексті переказного векселя потребу укладання протесту у формі автентичного акта».

Це буде корисним для деяких держав і не спричинить ніяких труднощів.
Цю пропозицію було прийнято.
Статтю 8 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 9⁴⁸³

ГОЛОВА вважає, що цю статтю потрібно сформулювати так:

«Відступаючи від параграфу 3 статті 44...». У кількох застереженнях слова «уніфікованого закону» неправильні. Чому б не вилучити їх скрізь, оскільки зрозуміло, що завжди маються на увазі статті тільки цього закону?

П. *GIANNINI* (Італія) зауважив, що, навпаки, цю вказівку варто зазначити.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) сказав, що дотримується такої самої думки.

ГОЛОВА погодився з тим, що вираз «стаття... уніфікованого закону» має вживатися в усіх випадках, окрім кількох статей, які учасники конференції мають розглянути і які стосуються конвенції, а не уніфікованого закону.

Статтю 9 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 10⁴⁸⁴

ГОЛОВА запитав редакційний комітет, чи був прийнятий запропонований текст.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував додати слово «точні» після слів «зазначені правові». Потрібно знати, який факт свідчить про призупинення платежів. Тому бажано вказати конкретні ситуації.

Статтю 10 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 11⁴⁸⁵

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що немає причин обмежувати тільки параграфом 1 посилання на статтю 45 уніфікованого закону. Слова «параграф 1» варто вилучити і зробити посилання на статтю 45 в цілому.

Цю пропозицію було прийнято.

⁴⁸³Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Стаття 9. – Відступаючи від статті 44, абзацу 2 уніфікованого закону, кожна висока договірна сторона має право наказати, що протест про несплату має бути укладений у той самий день, коли переказний вексель підлягає сплаті, або протягом двох наступних робочих днів».

⁴⁸⁴«Стаття 10. – У законодавстві кожної високої договірної сторони мають бути зазначені правові ситуації, розглянуті в статті 43, абзацах 2 і 3, і статті 44, абзацах 5 і 6».

⁴⁸⁵«Стаття 11. – Відступаючи від абзацу 1 статті 45 уніфікованого закону, кожна висока договірна сторона має право зберегти чи запровадити систему авізо, наданого державним службовцем за умови, що укладаючи протест про відмову в акцептуванні чи про несплату, нотаріус чи службовець, який відповідно до національного закону уповноважений укладати протест, зобов'язаний дати письмове повідомлення тим особам, що несуть зобов'язання за переказним чи простим векселем, або відомим державному службовцю, який укладає протест, чи зазначеними особам, що роблять опротестування. Витрати на це повідомлення додаються до витрат на протест».

ГОЛОВА звернув увагу на те, що, мабуть, немає потреби в тому, щоб зазначити в цій статті «чи простий вексель». У статті 19 застережень сказано, що положення статей з 1 до 16, які стосуються переказних векселів, також застосовуються до простих векселів.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловив думку, що ця пропозиція вплине на статтю 12.

ГОЛОВА відповів, що внесе таку саму пропозицію щодо статті 12.

П. *DUZMANS* (Латвія) вважає, що в статті 19 має бути зазначено:

«Положення статей з 1 до 10, а також з 13 до 16» замість «з 1 до 16». Це питання можна вирішити, або переглянувши статті 19 з цього погляду, або прийнявши пропозицію голови.

ГОЛОВА пояснив, що система, прийнята редакційним комітетом, така: у статті 19 зазначено, які статті в застереженнях також стосуються простих векселів. Коли учасники конференції розглядатимуть статті 19, питання, що порушив п. *Duzmans*, буде враховане. Якщо система експертів буде прийнята, не виникатиме потреби в посиланні на прості векселі у формі окремої статті.

П. *DUZMANS* (Латвія) погодився.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) запитав, чому використовуються слова «зберегти чи ввести». У гаазькій системі використовується тільки слово «зберегти». Однак держави, що не дотримуються цієї системи, не зобов'язані приймати її. Дійсно, якщо державний службовець забув дати повідомлення, право регресу може бути втрачено. Така ситуація в Англії. Однак це часто може бути молодший службовець, з якого не можна вимагати відшкодувати збитку.

Пропозицію вилучити слова «чи ввести» було відхилено 7 голосами проти 7.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) поцікавився, чому посилання робиться на адреси, «відомі державному службовцю, що укладає протест», тоді як у статті 45, де обумовлено, що якщо індосант не вказав свою адресу чи вказав її нерозбірливо, досить, щоб повідомлення було дано попередньому індосанту. Чому там також не робиться посилання на адреси, відомі власнику?

ГОЛОВА відповів, що державному службовцю легше довідатися про адреси, ніж будь-якому власнику.

Статтю 11 було прийнято, два посилання на прості векселі було вилучено.

Стаття 12⁴⁸⁶

⁴⁸⁶Редакційний комітет запропонував такий текст: «Кожна висока договірна сторона має можливість наказати в тому, що стосується переказних і простих векселів, якщо вексель був випущений і підлягає сплаті на її території, що відсоткова ставка, про яку йдеться в статті 48, абзац 2 і статті 49, абзац 2 уніфікованого закону, може бути замінена офіційною відсотковою ставкою, яка чинна на території цієї високої договірної сторони».

ГОЛОВА запропонував також вилучити тут посилання на простий вексель. Пропозицію було прийнято.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що відповідно до національного законодавства є лише одна офіційна відсоткова ставка, яка застосовується у всіх випадках, ця сама ставка чинна у вексельних угодах.

Якщо, однак, є кілька офіційних ставок, у тому числі спеціальна ставка для вексельних угод, то, на думку п. *Quassowski*, відповідно до статті 22 застосовується саме ця спеціальна вексельна офіційна ставка.

ГОЛОВА відповів ствердно.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що бажано передбачити таку інтерпретацію цієї статті у таких країнах, як Німеччина, у яких існує кілька офіційних відсоткових ставок.

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що в параграфі 2 статті 12 Гаазької конвенції містяться правила, що стосуються відсоткової ставки, яка нараховується з початку судового позову. П. *Vischer* просив не включати таке положення в конвенцію про застереження, але зауважив, що держави можуть вільно встановлювати відсоткову ставку.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що завдання редакційного комітету – не підготовка формулювання, оскільки його про це не просили. Дійсно, учасники конференції просто попросили відтворити параграф у статті 12. Питання, яке порушив п. *Vischer*, може викликати безліч ускладнень. У цьому параграфі обумовлено, що існує звичайна ставка від 5 до 6%, хоча було вирішено не формулювати правило щодо цього питання. Якщо цей чинник варто взяти до уваги, то потрібно змінити систему, викладену в параграфі. Однак це питання занадто складне для того, щоб вирішувати його наприкінці конференції.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що просто хотів зазначити, що це питання не було вирішене.

П. *GIANNINI* (Італія) підтвердив, що це так.

Статтю 12 було прийнято з відповідним виправленням.

Стаття 13

ГОЛОВА сказав, що є нова стаття, яка містить застереження щодо комісії. Він запропонував, насамперед, розглянути статтю 13.

Статтю 13 було прийнято.

Стаття 13 (нова)

ГОЛОВА відкрив дискусію стосовно нової статті 13, що звучить так:

«Відступаючи від статті 48 уніфікованого закону, кожна висока договірна сторона лишає за собою право включити в національний закон правило, яке наказує, що власник може вимагати комісію від сторони, проти якої він скористався своїм правом регресу; сума комісії визначається відповідно до національного закону.

Те саме стосується і відступу від статті 49 щодо особи, яка, сплативши переказний вексель, вимагає суму зі сторін, що мають перед ним зобов'язання».

П. *DA MATTA* (Португалія) висловив думку, що формулювання «відступаючи від статей 48 і 49» неправильне. Насправді це не відступ, а можливість, яка не обумовлена у вищевказаних статтях.

ГОЛОВА сказав, що не вважає це питання дуже важливим. Якщо сума, зазначена в статтях 48 і 49, вважається обмежувальною, то можна сказати, що йдеться про відступ від статті 48.

П. *DA MATTA* (Португалія) сказав, що не наполягатиме на своєму зауваженні.

Статтю 13 (нову) було прийнято.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що в остаточному тексті потрібно буде зазначити, що стаття 13 друкованого тексту стане статтею 11, стаття 11 – статтею 12, а стаття 12 – статтею 13. Стаття, яку учасники конференції щойно прийняли, буде статтею 14; відповідно буде змінено іншу нумерацію.

ГОЛОВА сказав, що врахує це зауваження.

Стаття 15 (колишня стаття 14)

Статтю 15 було прийнято.

Стаття 16⁴⁸⁷ (колишня стаття 15)

ГОЛОВА запитав редакційний комітет, чи бажано, на їхню думку, зберегти цю статтю.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів ствердно.

ГОЛОВА зазначив, що в Конвенції з колізій законів є стаття 6, яка відповідає статті 14 Гаазької конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував вилучити слова «і конвенції... підписаної сьогодні».

⁴⁸⁷ Редакційний комітет запропонував такий текст: «Питання про те, чи зобов'язаний трасант надавати покриття після закінчення терміну сплати і чи має пред'явник спеціальне право на це покриття, залишається поза чинністю уніфікованого закону і конвенції... підписаної і датованої сьогодні. Те саме стосується всіх питань щодо відносин, на основі яких випускається тратта».

ГОЛОВА сказав, що поділяє цю думку, але переконаний, що краще вилучити всю статтю в цілому.

П. *PERCEROU* (Франція) не погодився з тим, що стаття 16 цієї конвенції та стаття 6 Конвенції з колізій законів ідентичні.

Статтю було збережено з виправленням, запропонованим п. *Giannini*.

Стаття 17⁴⁸⁸ (колишня стаття 16)

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) висловив думку, що, з огляду на пояснення, дане п. *Giannini* на попередньому засіданні щодо параграфу 2 статті 5, було б краще змінити параграф 2 нової статті 17 і сказати: «Інші високі договірні сторони мають право не визнавати такі причини». Якщо ж, навпаки, у статті сказано: «Інші високі договірні сторони мають право зазначити умови, за яких вони визнаватимуть такі причини», то доцільно вказати, що вони зобов'язані визнати їх за умов, які вони вкажуть. Однак з пояснення, даного п. *Giannini*, можна зробити висновок, що вони мають право як визнавати, так і не визнавати їх.

ГОЛОВА сказав, що коли п. *Giannini* висловлював свої зауваження щодо статті 5, у нього склалося таке саме враження щодо статті 17, як у п. *Molengraaff*. Очевидно, можна використовувати застереження, вказуючи неможливі умови, але, відповідно до статті, інші високі договірні сторони мають визнати такі причини. Голова впевнений, що інші високі договірні сторони мають право як визнавати, так і не визнавати такі причини.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що інші високі договірні сторони не можуть не визнати такі умови, але вони змушені визнати їх за певних обставин.

ГОЛОВА відповів, що в такому випадку краще залишити текст без змін.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що обмежиться проханням про пояснення. На його думку, нинішній текст не узгоджений з поясненням, даним п. *Giannini* на попередньому засіданні щодо статті 5.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що учасники конференції мають право діяти так, як того бажають. Формулювання, прийняте в першому читанні, відповідає гаазькому формулюванню, але в чому саме полягає гаазька система? Є кілька застережень, щодо яких держави не мають свободи і волі вибору і які вони мають визнати.

Їх два, а саме ті, які є предметом нинішніх статей 5 і 17, які держави мають визнати, але щодо яких вони мають право на визначення певних умов.

⁴⁸⁸ Редакційний комітет запропонував такий текст: «У законодавстві кожної з високих сторін, що є учасниками договору, будуть визначені причини переривання і призупинення терміну давності позову щодо переказних векселів, які визнаються в її судах. Інші високі договірні сторони мають можливість визначити умови, за яких вони визнають ці причини. Це саме стосується позову, з якого починається відлік терміну давності, передбаченого в абзаці 3 статті 71 уніфікованого закону».

ГОЛОВА зазначив, що це впливає з тексту.

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) сказав, що не просив вносити зміни у текст, а хотів лише довідатися про його точне значення.

ГОЛОВА запитав, чи згодні учасники конференції з тим, що статті 5 і 17 мають розглядатися як такі, що припускають зобов'язання визнавати відповідні причини. Зрозуміло, що в цьому випадку високі договірні сторони можуть обумовити нереалістичні умови. Водночас вони не можуть відмовитися визнати ці причини.

П. *GIANNINI* (Італія) додав, що вони можуть, наприклад, обумовити взаємні умови.

Статтю 17 було збережено.

Стаття 18 (колишня стаття 17)

П. *VISCHER* (Швейцарія) зазначив, що учасники конференції вирішили вставити в конвенцію положення, схоже з параграфом 3 статті 24 Гаазької конвенції, у якому сказано: «Держави також нададуть даному уряду список офіційних вихідних днів та інших днів, у які не може вимагатися сплата в їх країні».

П. *Vischer* хотів би, щоб учасники конференції включили рекомендацію для того, щоб забезпечити надання такого списку.

ГОЛОВА сказав, що п. *Vischer* зможе запропонувати вставити таку рекомендацію в заключний акт.

Статтю 18 було прийнято.

Стаття 19⁴⁸⁹ (колишня стаття 18)

ГОЛОВА висловив думку, що бажано використовувати слово «документи» у французькому тексті замість «цінні папери» для того, щоб уникнути плутанини.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) запропонував сформулювати текст так:

«...для інструментів, про які йдеться в статті 75(1), чи може звільнити їх від спеціальної назви...».

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) запропонував сказати так: «...про які йдеться в статті 75(1) уніфікованого закону», як у статті 10.

Статтю 19 було прийнято в такому формулюванні:

⁴⁸⁹ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Кожна висока договірна сторона може визначити назву, яка буде прийнята в національному законі для документів, про які йдеться в статті 75, № 1, або звільнити ці цінні папери від спеціальної назви за умови, що в них міститиметься пряме застереження про їх ордерний характер».

«Кожна висока договірна сторона може визначити в національному законі назву інструментів, про які йдеться в статті 75 уніфікованого закону, чи може звільнити їх від спеціальної назви за умови, що в них міститиметься пряме застереження про їх ордерний характер».

Стаття 20⁴⁹⁰ (колишня стаття 19)

ГОЛОВА зазначив, що, з огляду на нумерацію статей, яка змінюється, потрібно перевірити, чи не варто змінити перші слова статті 20: «Положення статей з 1... до 16... » У початковому тексті редакційного комітету застереження щодо покриття стосується також і простого векселя. Голова вважає, що, на перший погляд, питання покриття не стосується простих векселів. У статті 21 Гаазької конвенції сказано: «Положення статей з 2 до 13 і з 15 до 20... застосовуються також до простих векселів», але стаття 14, у якій говориться про покриття, не вказується.

Повертаючись до статті 20 (колишньої статті 19), голова запитав, чи не краще сказати: «Положення статей з 1 до 16» чи «Положення статей з 1 до 18».

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував указати статті з 1 до 18.

П. *GIANNINI* (Італія) попросив для запобігання плутанини додати слова «чинного додатка» після слів «положення статей з 1 до 18».

З цими виправленнями статтю 20 було прийнято.

Стаття 21⁴⁹¹ (колишня стаття 20)

Для того щоб уникнути неправильного прочитання, ГОЛОВА попросив додати слово «конвенції» після слів «у статті 1», щоб вказати, що остання не стосується уніфікованого закону.

З іншого боку, на думку голови, перша частина параграфу 2 не зовсім зрозуміла. Він поцікавився, чи не можна сформулювати текст чіткіше.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що дотримується такої самої думки, і запропонував наступний текст:

«Кожна висока договірна сторона зберігає за собою право включити положення, що стосуються простих векселів, у спеціальний закон».

⁴⁹⁰ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Положення статей з 1 до 16, що стосуються переказного векселя, застосовуються так само до простого векселя».

⁴⁹¹ Редакційний комітет запропонував такий текст: «Кожна висока договірна сторона залишає за собою можливість обмежити зобов'язання, зазначене в першій статті, тільки положеннями щодо переказного векселя і не вводити на своїй території положення щодо простого векселя, що містяться в главі 2 уніфікованого закону. У цьому випадку висока договірна сторона, що скористається цим застереженням, вважатиметься договірною стороною тільки щодо переказного векселя. Кожна висока договірна сторона також залишає за собою можливість оформити положення, що стосуються простого векселя, у спеціальному законі, що відповідатиме застереженням глави 2 уніфікованого закону і в якому будуть відтворені правила за переказним векселем, на які дається посилання, за умови внесення тільки тих змін, що визначені в статтях 77, 78, 79 і 80 уніфікованого закону і статті 18 нинішньої конвенції».

Цей текст було прийнято.

ГОЛОВА не вважає, що в цьому параграфі вірно пронумеровано статті.

П. *GIANNINI* (Італія) відповів, що використовується стара нумерація. Насправді, посилання робиться на статті 75, 76, 77 і 78 уніфікованого закону і статтю 20 не нинішньої конвенції, а цього додатку.

Статтю 21 з такими виправленнями було прийнято.

Стаття 22⁴⁹² (колишня стаття 21)

ГОЛОВА зазначив, що цієї статті немає в Гаазькій конвенції. Він не пам'ятає, чи обговорювалася вона учасниками конференції в першому читанні. Він запитав, за яких умов і обставин вона укладалася.

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що ця стаття спрямована на надання державі права у випадку землетрусу, повені тощо оголосити мораторій. Часто траплялося так, що в подібній ситуації країна була змушена припинити терміни сплати чи продовжувати відстрочку на протест в ураженому районі.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) висловив думку, що формулювання статті занадто загальне, тому потрібно пояснити її положення.

ГОЛОВА не впевнений, що це питання обговорювалося на пленарному засіданні, проте він схиляється до того, щоб дозволити його обговорення. На його думку, ця стаття не зовсім зрозуміла.

П. *PERCEROU* (Франція) запропонував наступне формулювання, щоб задовольнити голову і п. *Deoclecio de Campos*: «Кожна висока договірна сторона має право вжити виняткових заходів загального характеру».

П. *GIANNINI* (Італія) вніс таке формулювання, щоб привести положення у відповідність до інших статей:

«Кожна висока договірна сторона має право вжити виняткових заходів загального характеру, що стосуються продовження відстрочок для укладання охоронних документів, що стосуються регресу і продовження термінів сплати».

Дане формулювання було прийняте.

П. *WEILLER* (Італія) висловив думку, що учасники конференції забули розглянути дуже важливе питання – амортизацію. Це питання має стати предметом застереження. Бажано було б прийняти статтю 15 Гаазької конвенції і вставити її після загальних питань.

⁴⁹²Редакційний комітет запропонував наступний текст: «За законодавствами кожної високої договірної сторони зберігається право на надзвичайні стани загального характеру, що стосуються продовження відстрочок на укладання охоронних документів для регресного позову і продовження термінів сплати».

ГОЛОВА сказав, що це застереження не обговорювалося в ході першого читання. У проєкті уніфікованого закону експертів це питання взагалі не розглядається. У статті 9 Конвенції з колізій законів сказано:

«Кроки, що розпочинаються у випадку втрати чи крадіжки переказного чи простого векселя, визначаються законом країни, у якій переказний чи простий вексель підлягає сплаті».

Слова «чи у випадку банкрутства власника» були вилучені відповідно до італійського виправлення. Тому немає потреби приймати це виправлення.

П. *WEILLER* (Італія) сказав, що в законі є застереження щодо покриття. Якщо учасники конференції хочуть прийняти пропозицію, яку він зробив щодо амортизації, то можна включити пояснення в звіт.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що потрібно зазначити в звіті, що в уніфікованому законі не розглядається це питання, а деякі питання залишають на розгляд у національних законах. Серед них можна вказати амортизацію.

ГОЛОВА висловив думку, що недостатньо просто сказати в звіті, що деякі питання залишаються поза сферою чинності уніфікованого закону і навести амортизацію як приклад. Більш того, мабуть, дане питання вирішується у статті 9.

П. *GIANNINI* (Італія) запитав, що трапиться, якщо держава підписала уніфіковане законодавство, але не підписала Конвенцію з колізій законів.

ГОЛОВА відповів, що в звіті можна обумовити, що для держав, які не приєднуються до Конвенції щодо колізій законів, питання залишиться відкритим.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував прямо обумовити в положенні, що це питання залишають на розгляд у національних законодавствах. Він не вважає, що учасники конференції можуть обмежитися посиланням на це питання в звіті, оскільки це може спричинити плутанину. Бажано було б укласти нову статтю і повернутися до застереження, що міститься в Гаазькій конвенції.

ГОЛОВА зачитав статтю 15 гаазького тексту.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що не можна включати застереження з кожного питання. Деякі питання, мабуть, можуть бути урегульовані в національному законі, навіть якщо це прямо не сказано в застереженні. Тому можна обумовити в звіті, що деякі питання можуть бути урегульовані в національному законі, навіть якщо вони не є предметом застереження.

ГОЛОВА висловив думку, що експертний комітет дотримується такої думки, оскільки він не передбачав положення щодо цього питання в уніфікованому законі. Питання про амортизацію, таким чином, залишають на розгляд у національному законі.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що деякі статті уніфікованого закону ухвалювалися з причин доцільності, а не потреби. Якщо йдеться про те, що деякі питання залишаються поза сферою дії уніфікованого закону, це не означає, що список проблем, щодо яких держави мають у своєму розпорядженні повну волю, вичерпаний. Можна сказати в звіті, що всі питання, які не обговорюються в уніфікованому законі, залишаються на розгляд у цьому законі.

Статтю 22 було прийнято.

Стаття 23⁴⁹³

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу своїх колег на статтю 18 і статтю 22, у якій розглядається така сама ситуація, як і в статті 7. Оскільки було вирішено відкласти статтю 7, п. *Giannini* думає, що таке саме рішення варто прийняти щодо статті 22.

ГОЛОВА висловив думку, що краще було б зазначити статті з 18 до 21.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) запропонував вилучити статтю 23. Він сумнівається щодо її значення. Якщо відповідно до цієї статті держави, що скористалися тим чи іншим застереженням, не порушують конвенцію, то очевидно, що це положення зайве. Якщо, однак, це положення припускає зобов'язання держав вести спостереження за тим, щоб всі заходи, передбачені іншими державами згідно з зазначеним у статті 23 застереженням, дотримувалися в їхніх судах, то ця умова є дуже небезпечною.

Існує три види застережень. Відповідно до одного з них, договірним сторонам дозволяється вводити (відступаючи від деяких статей уніфікованого закону) іншу систему, як, наприклад, у статті 3 і деяких інших статтях. У момент ратифікації держави вирішують, чи скористаються вони цим правом. Інші застереження стосуються майбутнього законодавства договірних сторін і припускають відступ від деяких положень уніфікованого закону, наприклад, у статтях 8 і 22. В даний момент важко визначити, які заходи може почати держава щодо статей 8 чи 22.

Нарешті, у цій главі є положення, згідно з яким деякі питання залишаються поза сферою чинності уніфікованого закону і будуть вирішуватися в національному законодавстві. Після першого читання першого розділу учасники конференції ухвалили Конвенцію щодо колізій законів, у якій також сказано про визнання заходів, що діють на території договірних сторін.

Тому, якщо стаття буде ухвалена, то існуватимуть дві різні системи – для держав, що ухвалили конвенцію, і для держав, які її не ухвалили, але які хотіли б, щоб правила визнавалися іншими державами відповідно до статті 23.

Бажано було б заохочувати приєднання держав до Конвенції з колізій законів, і для цього варто вилучити статтю 23.

Щодо питань, які не вирішуються в Конвенції з колізій законів, уряди не можуть задалегідь узяти на себе зобов'язання визнавати можливі заходи, які інші

⁴⁹³ Редакційний комітет запропонував наступний текст: «Кожна висока договірна сторона зобов'язується визнати положення, прийняті іншими високими договірними сторонами, відповідно до статей з 1 до 4 і з 6 до 22».

держави можуть почати в майбутньому. Таке зобов'язання можна порівняти з бланковим переказним векселем, підписаним однією з держав, який може бути заповнений іншою державою.

Щодо тієї категорії застережень, у якій деякі питання залишаються на розгляд у національних законодавствах, то визнання цих заходів має бути обумовлене в статті 23. Не можна змусити держави визнати законодавство іншої держави щодо якого-небудь питання. Зобов'язання, передбачене в статті 23, буде досить невизначеним і викличе ускладнення на міжнародному рівні, яких варто уникати.

Тому він просить вилучити статтю 23.

П. *SULKOWSKI* (Польща) дотримується думки, що надзвичайно важливо зберегти принцип, викладений у статті 23, а саме – застереження держави мають визнаватися іншими державами. Наприклад, є застереження про те, що протест може бути замінений заявою трасата. Відповідно до пропозиції п. *Albrecht* Німеччина, наприклад, може сказати: «Протест не був укладений у формі автентичного документа, і права на переказний вексель вважаються загубленими».

Можна навести інший приклад: у статті 19 є застереження про те, що інструмент, у якому не зазначена назва «переказний вексель» має вважатися простим векселем за умови, що в ньому міститься застереження про його ордерний характер. Однак держава може сказати: «Інструмент, у якому не зазначена назва «переказний вексель», не рівнозначний простому векселю».

Такими будуть наслідки вилучення статті 23. Варто обов'язково зберегти цю статтю з вилученнями, запропонованими п. *Giannini*. Застереження, що мають визнаватися іншими державами, мають єдину природу. В іншому випадку, який у них сенс?

П. *ALBRECHT* (Німеччина) зазначив, що п. *Sulkowski* навів приклад статті, що стосується заміни протесту «у формі автентичного документа» письмовою заявою. П. *Albrecht* вважає, що цей приклад доводить, що статтю 23 можна вилучити. Якщо учасники конференції погодяться з таким поглядом, це призведе до того, що в національному законодавстві кожної держави з приватного міжнародного права потрібно буде прийняти рішення щодо того, чи може держава визнати такий протест. З іншого боку, учасники конференції вирішили питання в Конвенції з колізій законів у зв'язку з положенням, що стосується форми протесту. На думку п. *Albrecht*, другий приклад, який навів п. *Sulkowski*, стосується назви простого векселя, і він також переконливий. Питання про прості векселі, випущені за кордоном, розглядатиметься в національному законодавстві з приватного міжнародного права кожної держави.

Крім того, п. *Albrecht* сказав, що якщо учасники конференції бажають надати статті 23 більш широкого значення, ніж те, яке він навів, то небезпечно зберігати її і краще вилучити.

Голова запитав учасників конференції, чи приймають вони статтю, що зачитав п. *Giannini*.

Пропозицію вилучити статтю 23 було відхилено 9 голосами проти 8.

Статтю було збережено.

П. *SMETS* (секретар конференції) зауважив, що краще було б додати слова «стаття 19» в останньому рядку статті 21 і сказати: «...і статей 19 і 20 цього додатка».

Це доповнення було прийняте.

Додаток було прийнято у цілому в другому читанні.

ТРИДЦЯТЬ ПЕРШЕ ЗАСІДАННЯ

4 червня 1930 року, 10:30

Голова: п. *J. Limburg*

46. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ

ВСТУПНА КОНВЕНЦІЯ⁴⁹⁴

ГОЛОВА запропонував додати після імен глав держав наступний текст:

«Бажаючи уникнути ускладнень, які можуть викликати розбіжність між законами країн, де використовують переказні векселі, й у такий спосіб забезпечити міжнародні торгові відносини і сприяти їх розвитку, призначили...».

Це доповнення було прийняте.

Стаття 1⁴⁹⁵

ГОЛОВА зазначив, що під час дискусії по застереженнях на минулому засіданні голова редакційного комітету, посилаючись на бланк, що має бути заповнений у статті 1, оголосив, що підготовлено текст, де йдеться про три групи застережень:

1. Застереження, що мають бути представлені не пізніше моменту ратифікації;
2. Застереження, що можуть бути представлені після ратифікації;
3. Серед застережень попередньої групи є дві, котрі будуть чинні не через 90 днів, а через два дні після повідомлення.

Відповідно до цієї пропозиції, стаття 1 звучатиме так:

⁴⁹⁴ Редакційний комітет запропонував текст: «Голова Німецького Рейху призначив як своїх повноважних представників наступних осіб (перелік осіб), що виконували свої повноваження цілком сумлінно і належним чином, та дійшли згоди щодо наступних положень».

⁴⁹⁵ Редакційний комітет запропонував текст: «Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання зробити на своїх територіях або в одному з оригіналів тексту, або їх власною мовою уніфікований закон, що є додатком 1 до цієї конвенції. Таке зобов'язання буде в разі потреби включати застереження, які кожна висока договірна сторона вкаже в момент ратифікації чи приєднання. Ці застереження будуть вибиратися з застережень, викладених у додатку 2 цієї конвенції. Застереження, що наводяться в статтях зазначеного додатка 2, можуть бути використані після ратифікації чи приєднання за умови, що про них повідомлять Генерального секретаря Ліги Націй, який передасть текст повідомлення членам Ліги Націй, а також державам, що не є членами Ліги Націй, але ратифікували цю конвенцію чи приєдналися до неї. Застереження будуть дійсні тільки через 90 днів після одержання Генеральним секретарем зазначеного повідомлення».

параграфи 1 і 2 залишаються без змін;

у параграфі 3 пропуск буде заповнено внесенням статей 8, 12 і 18.

Бажано додати параграф 4:

«Кожна висока договірна сторона може у випадку надзвичайної потреби скористатися застереженнями, що містяться в статтях 7 і 22 після ратифікації чи приєднання. У цьому випадку вона має негайно сповістити всі інші високі договірні сторони і Генерального секретаря Ліги Націй. Повідомлення про ці застереження буде чинним через два дні після його одержання високими договірними сторонами».

Таким чином, застереження, що можуть бути зроблені після ратифікації, – це застереження в статтях 8, 12, 18, 7 і 22. Перші три стають чинними через 90 днів після повідомлення. Дві останні набирають чинності через два дні після одержання повідомлення високими договірними сторонами.

Посилання в статті 1 на три статті 8, 12 і 18 і на дві статті 7 і 22 було прийняте.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що в параграфі 1 статті 1 є невелика зміна. У попередньому формулюванні було:

«Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання запровадити на своїй території або у формі оригіналу тексту, або своєю власною мовою уніфікований закон».

У нинішньому формулюванні сказано:

«Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання запровадити на своїй території або у формі одного з оригіналів тексту, або власною мовою уніфікований закон, що є додатком до цієї конвенції».

На його думку, початкове формулювання краще з наступних причин: учасники конференції мають укласти міжнародну конвенцію, сформульовану двома мовами – французькою та англійською. Якщо між цими двома текстами буде якась розбіжність, то їх узагальнене значення визначатиме наслідки міжнародної конвенції. Відповідно до практики, прийнятої в Німеччині, якщо конвенцію формують двома мовами, її текст публікують в німецькій правовій газеті двома мовами, і до нього додається переклад німецькою мовою, на який орієнтуються суди й адміністративні влади, що мають застосовувати цю конвенцію. Якщо учасники конференції ухваллять параграф 1 статті 1 у її нинішньому формулюванні, то не можна буде використовувати викладену вище процедуру, тоді кожна висока договірна сторона буде зобов'язана вибрати один із двох текстів – англійський чи французький, який вона захоче запровадити, якщо не хоче вносити текст власною мовою. На його думку, з параграфа 1 статті 1 випливає, що французький і англійський тексти будуть абсолютно ідентичні, і в статті 1 має бути обумовлено, що кожна висока договірна сторона бере на себе зобов'язання запровадити уніфікований закон у вигляді тексту оригіналу. Текст оригіналу в даному випадку означає текст оригіналу двома мовами, тобто французькою й англійською. Звичайно, ті країни, що знаходяться у вирашному становищі, оскільки англійська чи французька мова є їх національною мовою, можуть зробити такий вибір, запроваджуючи уніфіковане законодавство власною мовою, тобто англійською або французькою.

ГОЛОВА зазначив, що це виправлення виправдане. У гаазькому тексті сказано: «Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання запровадити на своїй території або у вигляді тексту оригіналу або власною мовою...», але не варто забувати, що в Гаазі йшлося лише про один текст, тоді як ця конвенція складається з двох оригіналів – французького й англійського текстів.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) запропонував відновити первинний текст. Цю пропозицію було відхилено 12 голосами проти 4.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що в параграфі 2 статті 1 обумовлено, що високі договірні сторони мають повідомити про свої застереження під час ратифікації чи приєднання, окрім деяких винятків.

У додатку 2, навіть якщо йдеться не про це застереження, усі статті позначено як застереження – серед інших статті 16 і 17. Можливе неправильне тлумачення в тому сенсі, що високі договірні сторони не мають права скористатися положеннями, викладеними в цій статті. Однак питання так не ставиться.

Зі свого боку, п. *Vischer* висловив думку, що високі договірні сторони можуть вирішити ці питання на свій розсуд, не роблячи прямої заяви під час ратифікації чи приєднання. Можливо, це слід обумовити в звіті.

ГОЛОВА сказав, що зауваження п. *Vischer* будуть внесені до протоколу.

П. *GLANNINI* (Італія), голова редакційного комітету, зазначив, що на початку звіту, який стосується додатка 2, сказано, що додаток включає застереження і положення.

П. *VISCHER* (Швейцарія) сказав, що він задоволений.

Принц *VARVAIDYA* (Сіам) запропонував дуже уважно перекласти французький текст.

ГОЛОВА відповів, що, звичайно, секретаріат так і зробить.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) висловив упевненість у тому, що принц *Varvaidya* буде одним з перших, хто визнає, що переклад є дуже важким завданням, яке іноді виконується під тиском. Це завдання виконувалося дуже ретельно, персонал секретаріату провів велику роботу з перекладу, і він сам зробив усе можливе, щоб допомогти їм точно перекласти текст на англійську мову.

Принц *VARVAIDYA* (Сіам) віддав належне англійському перекладу, що був неофіційно переданий англословним делегатам. На його думку, переклад настільки точний, що деякі виправлення, запропоновані для французького тексту, можна не вносити до англійського. Однак він має на увазі зміни, що були прийняті як виправлення; це не стільки питання перекладу, скільки питання приведення англійського тексту у відповідність до французького.

ГОЛОВА відповів, що щораз, коли до тексту вносяться виправлення, його передають до центру перекладу секретаріату і негайно узгоджують з англійським текстом.

Він скористався з можливості – і упевнений, що висловить загальне бажання учасників конференції, – щоб подякувати п. *Gutteridge* за допомогу, яку він надав.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) подякував голові за його зауваження, додавши, що він зробить усе, щоб допомогти в роботі конференції.

Статтю 1 було прийнято.

Стаття 2⁴⁹⁶

ГОЛОВА повідомив, що параграф 2 статті 2 бажано сформулювати у такий спосіб:

«Таким чином, вона може бути підписана до 6 серпня 1930 р.».

Він одержав листа від японської делегації:

«Японська делегація телеграфувала своєму уряду звіт про результати першого читання вступної конвенції, яка стосується відстрочок для підписання і ратифікації. У результаті цього звіту японський уряд повідомив нам за допомогою телеграфу таке: щоб можна було належним чином вивчити нове законодавство, потрібно збільшити відстрочку на підписання до трьох місяців.

З другого боку, якщо це законодавство буде прийматися в Японії, то потрібно буде змінити Торговий кодекс, який використовують зараз, і ці зміни мають бути схвалені Парламентом. Ця тривала процедура потребує багато часу. Тому практично неможливо ратифікувати конвенцію протягом двох років. Японська делегація дуже шкодує, що змушена просити голову і делегатів розглянути ці питання і можливості зміни відстрочок, передбачених на даний момент. Тому японська делегація пропонує збільшити відстрочку для підписання до трьох місяців, а що стосується відстрочки для ратифікації – прийняти гаазьке положення статті 25, де сказано, що конвенція буде ратифікована, як тільки можна буде її прийняти».

Голова додав, що він вносить пропозицію на розгляд учасників конференції, але зобов'язаний сказати, що не зміг би прийняти японську пропозицію. Якби йшлося тільки про збільшення відстрочки на підписання до двох чи трьох місяців, то можна було б задовольнити бажання японської делегації. Однак голові здається, що учасники конференції не можуть задовольнити друге прохання японської делегації. Погодитися на те, що конвенція має бути ратифікована якнайшвидше, те саме, що погодитися на ратифікацію, дуже віддалену в часі. Понад те, голова зазначив, що країни завжди можуть почати з підписання, а потім розглянути питання про те, чи зможуть вони також ратифікувати.

П. *ONHO* (Японія) відповів, що японський уряд практично завжди ратифікує конвенції, які підписує їхня делегація. Тому для японської делегації це справа честі. Вона не підпише конвенцію, якщо не впевнена у тому, що вона буде ратифікована.

⁴⁹⁶Редакційний комітет запропонував текст: «Голова Німецького Рейху призначив як своїх повноважних представників наступних осіб (перелік осіб), що виконували свої повноваження цілком сумлінно і належним чином, та дійшли згоди щодо наступних положень».

ГОЛОВА сказав, що розуміє позицію японської делегації і віддає їй належне. Однак він зазначив, що такі є можливість того, що Японія приєднається. Не можна відкласти ратифікацію і запровадження конвенції тільки з тієї причини, що Японії потрібно більше часу, ніж іншим країнам.

П. *ONHO* (Японія) відповів, що Сполучені Штати і Великобританія не приєднуються до конвенції. Однак у Японії дуже тісні торгові зв'язки саме з цими двома країнами. Відповідно, японська делегація не знає, чи зможе її уряд приєднатися до конвенції.

ГОЛОВА сказав, що він дуже добре розуміє погляд, який щойно висловив делегат Японії. Понад те, його викладено у підготовчих документах. Він не заперечує, що японському уряду, можливо, буде потрібно три роки для ретельного вивчення положень, які мають прийняти учасники конференції, але це не можна внести до конвенції.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) зазначив, що ситуація складна не тільки для Японії. Він запропонував продовжити відстрочку на шість місяців. Бразильський Національний Конгрес засідає з травня до грудня. Відповідно до правил процедури, прийнятої у Конгресі, Палаті депутатів і Сенаті, ратифікація припускає цілий ряд заходів, на які потрібен час. Тому необхідна значна відстрочка для виконання формальностей, передбачених правилами після передачі виконавчою владою документації для розгляду до парламентських комітетів для укладання ратифікаційної грамоти.

Він вважає, що термін у два роки варто збільшити, і просить учасників конференції взяти це до уваги і дозволити збільшити відстрочку, надану урядам для ратифікації. Бразильська делегація запропонувала продовжити відстрочку на шість місяців, тобто до 31 грудня 1932 р.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що дата, зазначена у статті 3, може бути 1 вересня 1932 р., замість 1 липня 1932 р. Понад те, у статті 2 як день підписання можна зазначити 6 вересня замість 6 серпня.

П. *DEOCLECIO DE CAMPOS* (Бразилія) погодився з цим виправленням.

П. *OHNO* (Японія) сказав, що продовження терміну до шести місяців недостатньо для тієї підготовчої роботи, яку потрібно провести.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що відстрочка на ратифікацію виправдана, але ця незвичайна процедура не має привести до того, що деякі держави не зроблять ратифікацію.

Учасники конференції мають розглянути питання про те, чи можна продовжити відстрочку для того, щоб дозволити всім державам ратифікувати конвенцію.

ГОЛОВА поставив статтю 2 на голосування із зазначенням відстрочки на підписання до 6 вересня.

Статтю 2 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 3⁴⁹⁷

ГОЛОВА відзначив, що п. *Giannini* запропонував указати 1 вересня 1932 р. замість 1 липня 1932 р.

Цю пропозицію було прийнято 12 голосами проти 2.

П. *OHNO* (Японія) запитав учасників конференції, чи не можна зробити виняток для Японії стосовно відстрочки на ратифікацію.

ГОЛОВА відповів, що це неможливо; це буде суперечити всій конвенції.

Статтю 3 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 4

ГОЛОВА зазначив, що варто вказати дату – 6 вересня 1930 р.

Статтю 4 було прийнято.

Статті 5 і 6

Статті 5 і 6 було прийнято.

Стаття 7⁴⁹⁸

ГОЛОВА зазначив, що слова в дужках варто вилучити, а кінець пропозиції потрібно сформулювати так: «...щодо держави, яка є і не є членом Ліги Націй, що її денонсує».

Статтю 7 було прийнято.

⁴⁹⁷Редакційний комітет запропонував текст: «Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання ввести на своїх територіях або в одному з оригіналів тексту, або на їхній власній мові уніфікований закон, що є додатком 1 до цієї конвенції. Таке зобов'язання буде в разі потреби включати застереження, які кожна висока договірна сторона вкаже в момент ратифікації чи приєднання. Ці застереження будуть вибиратися з застережень, викладених у додатку 2 цієї конвенції. Застереження, що наводяться в статтях зазначеного додатка 2, можуть бути використані після ратифікації чи приєднання за умови, що про них повідомлять Генерального секретаря Ліги Націй, який передасть текст повідомлення членам Ліги Націй, а також державам, що не є членами Ліги Націй, але ратифікували цю конвенцію чи приєдналися до неї. Застереження будуть дійсні тільки через 90 днів після одержання Генеральним секретарем зазначеного повідомлення».

⁴⁹⁸Редакційний комітет запропонував текст: «Крім випадків крайньої потреби, ця конвенція не може бути денонсована (з боку держави, яка є, або не є членом Ліги Націй) до моменту закінчення двох років з дати, коли вона набула чинності щодо держави, яка є, або не є членом Ліги Націй; така денонсація буде чинна через 90 днів після одержання Генеральним секретарем повідомлення, адресованого йому. Генеральний секретар Ліги Націй має негайно повідомити про кожну денонсацію всім іншим високим договірним сторонам. У випадках крайньої потреби висока договірна сторона, що денонсує конвенцію, має негайно повідомити безпосередньо всім іншим високим договірним сторонам, і денонсація стане чинною через два дні після одержання такого повідомлення зазначеними високими договірними сторонами. Висока договірна сторона, що денонсує конвенцію за таких обставин, також має повідомити Генеральному секретарю про своє рішення. Будь-яка денонсація буде чинна тільки щодо тієї високої договірної сторони, з боку якої вона здійснена».

Стаття 8

Статтю 8 було прийнято.

Стаття 9⁴⁹⁹

П. GUTTERIDGE (Великобританія) запропонував у параграфі 2 статті 9 після слів «високі договірні сторони можуть» додати «у будь-який час».

На його думку, додавання цих слів усуне можливі сумніви щодо того, коли це може бути зроблено.

Статтю 9 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 10

Статтю 10 було прийнято.

Конвенцію в цілому було прийнято в другому читанні.

47. ОБГОВОРЕННЯ ПРОТОКОЛУ КОНВЕНЦІЇ

Положення I

ГОЛОВА зазначив, що замість 1 липня 1932 р. буде зазначено 1 вересня 1932 р. Положення I було прийнято.

Положення II

ГОЛОВА сказав, що 1 вересня буде замінене на 1 листопада. Положення II було прийняте.

Положення III

Положення III і підсумовуюча пропозиція були прийняті.

48. ОБГОВОРЕННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Було прийнято наступну рекомендацію: «Учасники конференції надалі рекомендують, щоб сторони Конвенції про уніфікований закон про переказні й прості векселі повідомляли один одному текст найважливіших судових рішень, винесених на їх територіях, де застосовується названа конвенція».

ГОЛОВА запропонував внести цю рекомендацію разом з іншими рекомендаціями до заключного акту конференції⁵⁰⁰.

Пропозицію було прийнято.

⁴⁹⁹Редакційний комітет запропонував текст: «На цій конвенції, французький і англійський текст якої однаково автентичний, буде поставлена сьогоднішня дата. Таким чином, вона може бути підписана (дата закінчення періоду в 60 днів із дня укладання конвенції) будь-якою державою, що є членом Ліги Націй, або не є ним».

⁵⁰⁰Див. австрійську пропозицію, додаток № 18.

ГОЛОВА сказав, що серед рекомендацій, які він згадував, є швейцарська рекомендація, що звучить так:

«Учасники конференції рекомендують високим договірним сторонам повідомити один одному список офіційних неробочих днів та інших днів, коли не може вимагатися сплата у відповідних країнах».

Рекомендацію було прийнято.

ГОЛОВА зазначив, що в такому випадку до заключного акту конференції буде внесено: 1) рекомендацію щодо повідомлення про судові рішення; 2) рекомендацію, адресовану Інституту приватного міжнародного права в Римі; 3) рекомендацію швейцарської делегації; 4) італійську рекомендацію про те, щоб переклад тексту в країнах з однаковою державною мовою робився спільно зацікавленими країнами.

Також до проекту конвенції потрібно внести перехідне положення, що обумовлює таке: коли держава запровадить свій новий національний закон відповідно до положень уніфікованого закону, уніфікований закон не буде застосовуватися до тих переказних векселів, що вже випущено в обіг. Це положення не було передбачено на Гаазьких конференціях. Він запропонував учасникам конференції додати між статтями 1 і 2 конвенції таку нову статтю:

«У кожній договірній державі уніфікований закон не буде застосовуватися до вже випущених переказних і простих векселів, які знаходяться в обігу на момент запровадження конвенції, а застосовуватиметься тільки до переказних і простих векселів, випущених згодом».

П. *DA MATTA* (Португалія) сказав, що, на його думку, тільки перша частина цього положення необхідна, і слова «а тільки застосовуватиметься...» можна вилучити.

ГОЛОВА погодився.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив думку, що суть такого положення дуже сумнівна. Ситуація щодо самих переказних векселів зрозуміла, але вона менш зрозуміла щодо наступних угод, наприклад акцептування, охоронних дій тощо.

ГОЛОВА дотримується іншої думки. Він вважає, що, відповідно до цього положення, переказні векселі, так само як і наступні угоди, що стосуються вже створених векселів, будуть підпорядковуватися старому закону.

П. *HERMANN-OTAVSKY* (Чехословаччина) висловив розуміння, що краще було б не вносити це положення, а залишити це питання на розгляд національного законодавства кожної держави.

П. *STUB HOLMBOE* (Норвегія) вважає, що це занадто складне питання, яке не можна швидко врегулювати. Тут застосовуються загальні принципи права, і запропоноване положення є необов'язковим і навіть небезпечним.

ГОЛОВА дотримується протилежної думки. Якщо учасники конференції не приймуть такої статті, то кожна держава буде діяти на власний розсуд, а всім відомо, що перехідне право являє собою одну з найскладніших проблем права загалом.

Він запропонував учасникам конференції прийняти положення за такою формою:

«На територіях кожної високої договірної сторони уніфікований закон не буде застосовуватися до переказних і простих векселів, уже випущених на момент закінчення чинної конвенції».

Цю статтю було прийнято 17 голосами проти 6, і вона стала статтею 2 Вступної конвенції.

49. ОБГОВОРЕННЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО ВИРІШЕННЯ ДЕЯКИХ КОЛІЗІЙ ЗАКОНІВ ПРО ПЕРЕКАЗНІ І ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ: ТЕКСТ ПІДГОТОВЛЕНО РЕДАКЦІЙНИМ КОМІТЕТОМ. ДРУГЕ ЧИТАННЯ

ПРИМІТКА. Учасники конференції, розуміючи, що неможливо одночасно обговорювати текст, складений на обох офіційних мовах, вирішили прийняти наступну процедуру. Дискусія стосуватиметься лише французького тексту, і тільки після прийняття попереднього чи остаточного рішення учасникам конференції буде передано його переклад на англійську мову. Тому неможливо відтворити англійський текст у записі дискусії до прийняття остаточного варіанта тексту.

Стаття 1

Статтю 1 було прийнято.

Стаття 2⁵⁰¹

П. GUTTERIDGE (Великобританія) висловив заперечення проти використання слова «держава». З огляду на складні обставини, у яких вона знаходиться, Британська імперія не зможе прийняти слово «держава», оскільки це призведе до того, що вона опиниться в конституційній трясовині, з якої буде неможливо вибратися.

ГОЛОВА запропонував замінити слово «держава» словом «країна» у параграфах 1 і 2.

Це виправлення було прийняте.

П. GIANNINI (Італія) звернувся до учасників конференції з проханням вилучити останній параграф.

⁵⁰¹ Редакційний комітет запропонував текст: «Правоздатність особи брати на себе зобов'язання за допомогою переказного чи простого векселя визначається згідно з національним законом. Якщо в цьому національному законі сказано, що в цьому випадку застосовується закон іншої держави, то застосовується цей останній. Особа, що є неправоздатною відповідно до закону, зазначеного в попередньому абзаці, буде пов'язана зобов'язанням, якщо вона взяла на себе зобов'язання на території держави, відповідно до законодавства якої вона є правоздатною. Кожна висока договірна сторона має право не визнавати чинність зобов'язання, взятого за допомогою переказного чи простого векселя одним з її громадян, зобов'язання якого визнається на території інших високих договірних сторін відповідно до попереднього абзацу цієї статті».

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що не може підтримати це прохання. Однак він зазначив, що в звіті п. *Diena*, доповідача, сферу дії статті чітко обмежено. Пояснення, яке міститься в звіті, усуне те занепокоєння, що може виникнути в зв'язку з цим питанням.

Статтю 2 було прийнято з зазначеним виправленням.

Стаття 3

Слово «держава» було замінено словом «країна».

Статтю 3 з таким виправленням було прийнято.

Стаття 4⁵⁰²

ГОЛОВА звернув увагу на виправлення, запропоноване латвійською делегацією, замінити слово «*effets*» (фр. – вексель) словом «*titres*» (фр. – документ) в останньому рядку параграфу 1, щоб уникнути плутанини в термінах, оскільки в першому рядку того самого параграфу слово «*effets*» використовується в іншому значенні – як наслідки.

Це виправлення було прийняте.

П. *DIENA* (Італія) сказав, що італійську делегацію не влаштовує параграф 2 статті 4. Він переконаний, що з метою досягнення згоди німецька делегація погодиться виправити цей параграф, скоротивши його і сказавши:

«Правові наслідки підписів інших сторін, які несуть зобов'язання за переказним чи простим векселем, визначаються відповідно до закону країни, у якій знаходиться місце, де було поставлено підписи».

П. *Diena* вважає, що застосування параграфу 2, як його сформульовано у проекті закону, може мати дуже серйозні наслідки навіть з погляду правоздатності. Він привів як доказ такий приклад: 20-річний італієць підписав переказний вексель у Мілані, але, знаючи, що в Мілані він вважається неправоздатним через вік, він у переказному векселі вказав замість Мілана Женеvu. Цього досить, щоб переказний вексель був чинний і мав правові наслідки згідно з нинішнім текстом статті 4, якщо він буде збережений. Однак ситуація буде іншою, якщо буде прийнято текст з виправленням п. *Diena*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) дотримується думки, що питання, розглянуті в статті 2 і статті 4, не стосуються правоздатності.

П. *DIENA* (Італія) відповів, що ці положення взаємозалежні. Якщо переказний вексель підписано у Мілані, то він має розглядатися як італійський переказний вексель.

⁵⁰²Редакційний комітет запропонував текст: «Ця конвенція буде ратифікована. Ратифікаційні грамоти мають бути передані до 1 липня 1932 р. (дата закінчення періоду в 24 місяці з дня створення конвенції) Генеральному секретарю Ліги Націй, який повідомить про одержання останніх усім сторонам цієї конвенції, що є членами Ліги Націй, або не є ними».

Віконт *POULLET* (Бельгія) сказав, що заперечення німецького делегата обгрунтоване. У статті 4 не розглядається питання про правомірність. Цей момент розглядається в статті 1. Незалежно від того, де поставлено підпис – у Женеві чи Мілані, переказний вексель не буде чинним, якщо сторона не є правоздатною відповідно до статті 1.

Проте віконт *Pouillet* схвалив текст, запропонований п. *Diena*. У переказному векселі, складеному і підписаному в Мілані, не можна дозволити вказати Женеву.

П. *GIANNINI* (Італія) попросив німецьку делегацію врахувати те, що стаття 4 може сприяти фінансовим махінаціям, а ратифікацію угод буде ускладнено. Однак, якщо буде прийнято пропозицію німецької делегації, то можливі махінації.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) не вважає, що італійська пропозиція вносить яке-небудь поліпшення. У чинному тексті враховується намір сторін. Наприклад, бізнесмен перебуває в Лондоні. Він підписав там переказний вексель, але вказав Берлін, тому що в цьому місті знаходиться його будинок і контора. Очевидно, у такому випадку нормальним є застосування німецького законодавства. Така мета чинного формулювання.

Проте п. *Quassowski* готовий задля досягнення згоди прийняти пропозицію п. *Diena*.

Однак він хотів би зробити зауваження щодо тексту. Наприкінці статті 4 сказано: «...країни, у якій знаходиться місце, де було поставлено підписи». З другого боку, у параграфі 2 статті 2 сказано: «...якщо зобов'язання взятє на території держави». Краще було б сказати: «...якщо його підпис було поставлено на території...».

П. *ASSER* (Нідерланди) висловився за збереження первинного тексту. Потрібно провести розбіжність між двома питаннями: приватного права і фінансовим. Що стосується приватного міжнародного права, то всі знають, що стосовно зобов'язань використовують принцип автономії сторін. Сторони можуть домовитися про те, якому закону будуть підпорядковуватися їхні відносини. Коли особа додає до свого підпису назву місця, що є фіктивним, а наступний власник приймає переказний вексель, це свідчить про те, що між сторонами є угода про застосування законодавства зазначеного місця. Це дозволено і надає більше гарантій.

З фінансового погляду п. *Asser* вважає, що казначейство завжди має право довести, що зазначене місце є фіктивним, і якщо зможе довести, що сторона, яка випустила переказний вексель, зазначила фіктивне місце з метою ввести казначейство в оману, то вона буде зобов'язана сплачувати не тільки податки, а й штраф.

П. *DIENA* (Італія) зазначив, що таке саме питання піднімалося й у зв'язку зі статтею 3. Німецька делегація внесла пропозицію, яку було відхилено. Логічно діяти так само й щодо статті 4, тим більше, що німецька делегація погодилася відкликати свою пропозицію.

П. *Diena* запропонував змінити слова «...у якій знаходиться місце, де поставлено підписи» на «...у якій знаходиться місце, де було поставлено всі підписи». Дійсно, підписи можуть бути поставлені на кількох різних територіях.

ГОЛОВА зазначив, що це не буде відображено у вислові «усі підписи», а, швидше, це можна зробити у вислові «усі території». Краще було б залишити перший текст.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що можна знайти компроміс. Він поспівав на проект експертів, у якому беруться до уваги випадки, коли в самому векселі зазначене місце, де зобов'язання будуть виконуватися. Можливо, можна було б додати до параграфа 2 статті 4: «...визначаються законом країни, у якій знаходиться місце, де було поставлено підписи, якщо в інструменті не зазначено інше місце як місце, де буде виконувати зобов'язання особа, яка підписалася». Таким чином, буде сформульовано чітке правило. Він вважає, що потрібно обумовити місце, в якому виконуватиме зобов'язання особа, яка підписалася.

Віконт *POULLET* (Бельгія) підтримав пропозицію п. *Quassowski*.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив думку, що пропозиція п. *Quassowski* припускає повернення до початкового тексту. Це проста інверсія цих двох питань, а не компроміс.

ГОЛОВА не погодився. У запропонованому тексті визначальною є територія, на якій поставлено підпис. Однак можливий виняток. Може статися так, що сторони домовилися зазначити певне місце як місце, у якому має виконуватися зобов'язання, обумовлене в інструменті.

П. *GIANNINI* (Італія) заперечив, що якщо буде прийнято німецьку пропозицію, то може статися наступний випадок. Особа, яка не може виписати переказний вексель в Італії, укладе угоду з особами іншої країни, у якій вона може виписати переказний вексель, виписе інструмент в Італії, але в ньому буде зазначено, що він був виписаний в іншому місці. Відповідно до статей 2 і 4, такий переказний вексель не буде чинним в Італії, однак він буде чинним у тій країні, яка зазначена як місце випуску.

Віконт *POULLET* (Бельгія) сказав, що не вважає заперечення п. *Giannini* обґрунтованим. Дійсно, п. *Giannini* послався на можливість неправоздатної особи поставити свій підпис на переказному векселі. Однак випадок неправоздатних осіб розглядається в статті 1. Немає потреби в статті 4 врегульовувати наслідки зобов'язання неправоздатної особи, оскільки в такому випадку немає зобов'язання.

Навпаки, віконт *Poullet* вважає, що німецьке виправлення можна прийняти. Зі свого боку, він сумнівається в тому, що зобов'язання осіб, які підписалися під переказним векселем, залежать від автономії наміру, оскільки на кону – суспільна довіра. Однак він зазначив, що більшість делегатів висловилися, на користь цієї ідеї. У подібних випадках значення статті 4 полягає в тому, що якщо автономію наміру не висловлено, суддям буде зрозуміло, який закон застосовується. У принципі це закон країни, де поставлено підпис. Однак німецька делегація попросила додати таке: якщо особа, яка підписалася, прямо вказала закон, що має застосовуватися, то

цей намір має бути враховано. Доповнення, запропоноване німецькою делегацією, цілком виправдане, якщо вважати, що автономія наміру є вирішальною в цьому питанні. Зрештою, основне значення запропонованого тексту полягає в тому, що судам буде зрозуміло, який закон варто застосовувати.

П. *SULKOWSKI* (Польща) попросив дати пояснення щодо індосаментів. Чинність індосаменту не залежить від зазначення дати. Однак якщо індосант зазначив дату і місце індосаменту, чи буде зобов'язання підпорядковуватися законодавству зазначеного місця чи потрібно додати, що це місце зазначено як місце для того, щоб було зроблено зобов'язання? На його думку, зазначення місця в індосаменті достатньо для того, щоб висловити намір осіб, які підписалися, підпорядкувати зобов'язання законодавству, чинному в зазначеному місці.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) не погодився з цією думкою. Намір сторін має бути висловлений прямо.

Віконт *POULLET* (Бельгія) згоден з п. *Sulkowski*, але зазначив, що є дві можливості. Перша полягає в тому, що сторони не указали формально свого наміру. У такому випадку застосовується закон місця підписання. Якщо вони не хочуть підкорятися закону цього місця, то прямо це обумовлюють, як пропонує німецька делегація.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував уявити наступну ситуацію. Він підписав індосамент у Лондоні і вказав, що індосамент підпорядковується німецькому законодавству. Це спричинить велику кількість ускладнень, і краще було б обумовити, що зазначення місця індосаменту достатньо для того, щоб указати, що індосамент має підпорядковуватися законодавству зазначеного місця.

П. *Giannini* і п. *Diena* порушили питання про зловживання щодо казначейства. Він не вважає, що варто брати це до уваги. Учасники конференції мають бути неупереджені й не звертати уваги на фінансові розуміння.

Віконт *POULLET* (Бельгія) висловив таку думку: якщо два німці підписали в Лондоні переказний вексель, то варто дати їм можливість заявити, що виконання зобов'язань буде відповідно до німецького законодавства.

П. *SULKOWSKI* (Польща) відповів, що в цьому випадку вони можуть зазначити Берлін замість Лондона біля своїх підписів. Не слід заохочувати неправильну вказівку місця. Перевага німецького виправлення полягає в тому, що в ньому передбачається автономія сторін без потреби зазначення неправильного місця виходу.

Віконт *POULLET* (Бельгія) погодився.

П. *WEILLER* (Італія) сказав, що в переказному векселі може бути обумовлено, що зобов'язання буде підкорятися іншому закону. Переказний вексель не може бути

умовним. В одному векселі не може бути сказано: «Я зобов'язаний відповідно до французького і німецького законів». Проте саме такими будуть наслідки німецького виправлення.

П. *PERCEROU* (Франція) подікавився, чи не є єдність інструменту перешкодою для автономії наміру сторін.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) запитав, звідки третій власник довідається, де було випущено вексель? Він може вважати місцем випуску тільки місце, зазначене на переказному векселі. Ця вказівка має бути зроблена сумлінно. Випадок, розглянутий німецьким делегатом, коли сторони точно вказують місце виконання зобов'язання особи, яка підписалася, на практиці неможливий. Власник ніколи не довідається, чи був вексель випущений у місці, зазначеному на інструменті.

В інтересах забезпечення безпеки торгівлі варто розглядати місце, зазначене на векселі, як місце, де вексель було створено, навіть якщо це місце фіктивне.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що третій власник матиме інформацію, якщо вексель складено на бланку з англійським штампом.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) відповів, що це єдиний подібний випадок. За винятком цього випадку власник тільки побачить слова «Париж, Берлін» без інших указівок.

П. *VISCHER* (Швейцарія) попросив учасників конференції прийняти італійську пропозицію, що є найпростішою. Як пояснив п. *van Nierop*, можливі випадки, коли сторони зазначили місце, що не є місцем підписання, і казначейству не вдається уникнути їх. П. *van Nierop* вважає, що в інтересах безпеки торгівлі варто розглядати місце, зазначене на векселі, як місце, де вексель було створено, навіть якщо це місце фіктивне. П. *Vischer* не вважає рекомендованими такі *presumption juris* і *de jure*. У першу чергу учасники конференції бажають підтвердити принцип застосування закону місця, що вказала особа, яка підписалася. Якщо місце зазначено на векселі, то буде також презумпція на користь підпису в тому місці. Ця презумпція необхідна, оскільки завжди існує презумпція на користь буквального значення інструмента, достатня для захисту сумлінного власника. Дійсно, презумпція може бути спростована особою, яка зможе довести, що місце, зазначене на векселі, – фіктивне, але такий доказ рідко можна надати, а у випадках, коли це можливо, особа, яка підписалася, і вказала місце, що не є місцем підписання, має відшкодувати збиток, що може понести сумлінний власник.

ГОЛОВА поставив на голосування італійське виправлення разом з німецьким виправленням.

Виправлення було відхилене 15 голосами проти 8. Британська делегація утрималася від голосування.

Італійське виправлення окремо було прийняте 11 голосами проти 10.

Статтю 4 було прийнято з таким виправленням.

Стаття 5⁵⁰³

П. *GRONVALL* (Фінляндія) висловив побажання, щоб слова «особа, яка випустила простий вексель» було замінено на «особа, яка підписала прості векселі».

П. *DIENA* (Італія) висловив думку, що, можливо, немає сенсу розглядати цю пропозицію, оскільки італійська делегація запропонувала наступний текст:

«Відстрочка на реалізацію права регресу визначається для всіх осіб, які підписалися, відповідно до закону місця, де інструмент було створено».

Цю пропозицію було прийнято.

Статтю 5 з виправленням було прийнято.

Стаття 6⁵⁰⁴

ГОЛОВА зазначив, що делегації, які запропонували застереження, радилися між собою для того, щоб дійти згоди. Вони попередньо домовилися вилучити статтю 11 конвенції і замінити статтю 6 наступним текстом:

«Питання про те, чи мала місце передача прав власнику у борг, на підставі якого було випущено інструмент, регулюється відповідно до закону місця, у якому випущено інструмент».

Барон *MARKS VON WURTEMBERG* (Швеція) зазначив, що, як він уже мав честь сказати, делегації Скандинавських країн змушені запропонувати застереження щодо того тексту статті 6, який було ухвалено більшістю учасників конференції, чи попросити сформулювати статтю відповідно до статті 11.

Текст, який щойно роздали учасникам конференції і який є результатом тривалих дискусій між делегатами кількох країн, не повністю задовольняє делегації Скандинавських країн, але за очевидної переваги щодо врегулювання питання про колізію законів датська, норвезька і шведська делегації вирішили прийняти текст, який щойно був зачитаний.

П. *GRONVALL* (Фінляндія) сказав, що, як він уже пояснив групі делегацій, яка укладала новий текст статті 6, запропоноване положення може призвести до порушення існуючих правил про банкрутство, які чинні у Фінляндії. Оскільки в нього немає інструкцій щодо цього, п. *Gronvall* змушений відмовитися прийняти новий текст, так само як він був змушений відмовитися прийняти текст експертів.

⁵⁰³ Редакційний комітет запропонував текст: «Стаття 6. – Відповідно до закону країни, у якій переказний вексель підлягає сплаті, визначається чи мають бенефіціари й наступні пред'явники спеціальне право на покриття, та якого характеру це право».

⁵⁰⁴ Редакційний комітет запропонував наступний текст:

«Стаття 10. – Високі договірні сторони залишають за собою право не застосовувати принципи міжнародного приватного права, передбачені цією конвенцією, якщо йдеться про:

зобов'язання, що узяті не на території договірних держав;

закон, що застосовується згідно з цими принципами і який не є законом однієї з договірних держав».

«Стаття 11. – Підписуючи чи ратифікуючи цю конвенцію, або приєднуючись до неї, кожна висока договірна сторона може виключити одне чи інше положення цієї конвенції за допомогою прямого застереження».

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) запитав, навіщо виправили статтю 6. Він не дуже зрозумів новий текст. Є багато тратт, переказних векселів тощо, які виписуються з метою надання кредиту. Чи можна говорити про борг?

П. *WEILLER* (Італія) пояснив, що це не вексельне питання, а питання факту. Питання про те, були чи ні взяті повноваження причиною боргу, індивідуальне, і його не можна вирішити якимось одним способом. Тут це питання не розглядається, тому п. *van Nierop* не потрібно про це турбуватися.

П. *VAN NIEROP* (Нідерланди) сказав, що він задоволений.
Новий текст статті 6 було прийнято 20 голосами проти 1.

Статті 7 і 8

Статті 7 і 8 було прийнято.

Стаття 9

П. *DIENA* (Італія) сказав, що йому порадили пояснити, що у звіті термін «втрата» варто розуміти як те, що включає в себе знищення. Чи варто вносити слово «знищення» до статті 9?

ГОЛОВА відповів, що після обговорення було вирішено не згадувати «знищення» у статті.

Статтю 9 було прийнято.

Стаття 10

ГОЛОВА зазначив, що на початку статті потрібно сказати: «Кожна висока договірна сторона залишає...». У підпараграфі № 1 потрібно сказати: «Зобов'язання, узяті не на території високих договірних сторін», а в підпараграфі № 2 – «Будь-який закон, що може застосовуватися згідно з цими принципами, і який не є чинним законом на території однієї з високих договірних сторін».

З такими виправленнями статтю 10 було прийнято.

Стаття 11

Статтю 11 вилучили.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) запитав, чи не передбачається положення, що пропонують додати до уніфікованого законодавства, також додати й до Конвенції про колізії законів. П. *Quassowski* вважає, що таке положення буде корисним. Інакше суддям доведеться застосовувати зовсім іншу систему.

П. *ONHO* (Японія) висловив думку, що, незважаючи на те, що їх немає в конвенції, формальні статті Конвенції про уніфікований закон також застосовують-

ся. За подібних обставин японська делегація запропонувала надати відстрочку для ратифікації на три роки. Він зазначив таке: коли учасники конференції погодилися на відстрочку для ратифікації конвенції, японська делегація не була задоволена, тому що бажала, щоб відстрочку було продовжено до п'яти років. Але задля досягнення згоди, вона готова прийняти відстрочку в три роки і докладе всіх зусиль, щоб переконати свій уряд з цим погодитися.

ГОЛОВА зазначив, що завдання укладання формальних статей конвенції, що можуть бути такими, як прийняті в проєкті уніфікованого закону, можна довірити секретаріату. Відстрочки можуть бути такими самими. Немає потреби обговорювати це питання знову.

П. *SMETS* (секретар конференції) сказав, що відрізняться буде тільки одна стаття, що стосується денонсації. Однак він підготував її текст.

Принц *VARNAIDYA* (Сіам) вважає, що, як і на Гаазькій конференції, конвенція й уніфікований закон мають набути чинності одночасно. Він би хотів, щоб відповідну заяву було зроблено в звіті.

П. *SMETS* (секретар конференції) зазначив, що в статті 1 проєкту Конвенції про уніфікований закон обумовлено, що:

«Високі договірні сторони зобов'язуються запровадити на своїх відповідних територіях... уніфікований закон, що складає додаток 1 чинної конвенції...».

Ратифікувати потрібно буде тільки конвенцію. Документи, що складають додаток, будуть прийняті автоматично одночасно з основною конвенцією.

ГОЛОВА пояснив, що додатки ратифіковано не буде, ратифіковано буде тільки конвенцію. Тому потрібно зробити щодо цього застереження в звіті. Достатньо, щоб обмін думками було зафіксовано у протоколі.

Голова зазначив, що п. *de la Vallee Poussin* готовий укласти звіт щодо Конвенції про гербовий збір.

П. *OHO* (Японія) сказав, що в Конвенції про колізії законів слово «підпис» треба розуміти так само, як у тексті уніфікованого закону.

Конвенція і формальні статті були прийняті в другому читанні.

ТРИДЦЯТЬ ДРУГЕ ЗАСІДАННЯ

4 червня 1930 року, 16:30

Голова: п. *J. Limburg*

50. НАБУТТЯ ЧИННОСТІ КОНВЕНЦІЇ ТА УНІФІКОВАНОГО ЗАКОНУ

ГОЛОВА повернувся до заяви, зробленої на попередньому засіданні принцом *Varnvaidya*, і сказав, що в момент, коли держава зробить чинною конвенцію і протокол, вона зв'яже себе зобов'язанням ввести водночас і уніфікований закон. Така суть конвенції, що впливає з її статті 1 і різних застережень.

Голова вирішив повернутися до цього питання, щоб задовольнити принца *Varnvaidya* і щоб можна було відобразити рішення в протоколі.

Принц *VARNVAIDYA* (Сіам) подякував голові за заяву, яка його цілком задовольнила. Він зазначив, що якби в гаазькому тексті не було сказано про одночасне набуття ними чинності, він би не порушив це питання.

51. ОБГОВОРЕННЯ ПРОЕКТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ГЕРБОВИЙ ЗБІР

Було зачитано статтю, запропоновану експертами, і примітку до неї:

«Якщо в їхніх законах ще не обговорено відповідні положення, то держави, що беруть участь в Конвенції, зобов'язуються змінити свої закони таким чином, щоб чинність зобов'язань, що впливають з переказного чи простого векселя, або здійснення цих прав не залежали від дотримання положень, що стосуються гербового збору.

Проте держави, які беруть участь у Конвенції, можуть відстрочити здійснення цих прав доти, доки не набудуть чинності закони про гербовий збір. Вони також можуть обумовити, що якість і наслідки інструмента, «який підлягає негайному виконанню» (що відповідно до їх законодавства може бути віднесено до переказних векселів), буде підкорятися умові про те, що з моменту випуску інструмента належним чином дотримується Закон про гербовий збір відповідно до їх законодавства.

ПРИМІТКА: Вищевикладені положення відповідають статті 19 Гаазької конвенції. Всі експерти, за винятком одного, рекомендують ухвалити їх і звертають увагу на важливість цього питання. Такої самої думки дотримувався експертний комітет, що збирався в грудні 1926 р., коли було сказано, «що він надає великого значення ухваленню і застосуванню якомога більшою кількістю країн положень статті 19 Гаазької конвенції».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) висунув наступну пропозицію:

«Британська делегація пропонує:

1. Укласти окрему конвенцію, яка складається тільки з положень, що стосуються санкцій у випадку недотримання Закону про гербовий збір;

2. Сформулювати резолютивну частину конвенції так:

Стаття 1. – Щодо чеків, кожна висока договірна сторона бере на себе зобов'язання, у випадку, якщо в законах, чинних на її територіях, до яких застосовується дійсна конвенція, не містяться відповідні положення, змінити їх таким чином, щоб обумовити, що дійсність зобов'язань, які випливають з переказного чи простого векселя, або ж здійснення цих прав не залежатиме від дотримання положень про гербовий збір.

Проте високі договірні сторони можуть відстрочити здійснення цих прав доти, доки не будуть дотримані закони про гербовий збір. Вони також можуть обумовити, що якість і наслідки інструмента, «який підлягає негайному виконанню» (відповідно до їх законодавства, він може бути віднесений до чека), будуть підпорядковані умові про те, що з моменту випуску інструмента належним чином дотримується Закон про гербовий збір відповідно до їх законодавства.

Стаття 2. – Щодо переказних векселів, кожна висока договірна сторона бере на себе зобов'язання в тому випадку, якщо в законах, чинних на її територіях, до яких застосовується дійсна конвенція, не містяться відповідні положення, змінити їх відповідно до статті 1 у тому, що стосується тих переказних векселів, які представляються до акцептування, акцептуються чи підлягають сплаті не на території даної договірної сторони.

Проте високі договірні сторони можуть відстрочити здійснення цих прав доти, доки не будуть дотримані закони про гербовий збір. Вони також можуть обумовити, що якість і наслідки інструмента, «який підлягає негайному виконанню», що відповідно до їх законодавства може бути віднесений до переказних векселів, буде підкорятися умові про те, що з моменту випуску інструмента належним чином дотримується Закон про гербовий збір відповідно до їх законодавства.

Зауваження.

(а) Вищевказана пропозиція, що дає змогу окремо розглянути питання про недотримання правил про гербовий збір, може вважатися учасниками конференції доцільною, і вона висунута з метою спрощення приєднання Великобританії.

(б) Вона також припускає, що в цій окремій конвенції буде зручно розглянути питання про гербовий збір щодо чеків та інших інструментів. Щодо чеків, Великобританія згодна прийняти пропозицію експертів.

(в) Окреме врегулювання питань про недотримання правил про гербовий збір щодо чеків (стаття 1) і щодо переказних векселів (стаття 2) пропонується з тих міркувань, що це дасть можливість запобігти заперечення урядів тих країн, які захочуть зберегти свої чинні закони про недотримання правил про гербовий збір щодо переказних векселів, які не підлягають акцептуванню чи сплаті за кордоном і які перебувають тільки у внутрішньому обігу країни.

(г) Навмисно не згадуються прості векселі.

(д) У тому випадку, якщо вищезазначену пропозицію не буде прийнято учасниками конференції, британський делегат просить дозволити зробити застереження в окремій конвенції, у якій розглядаються питання гербового збору, і вони повинні звучати так:

1. Вирішено, що в тому, що стосується Об'єднаного Королівства Великобританії й Північної Ірландії, положення цієї конвенції будуть застосовуватися тільки: (а)

щодо переказних векселів і (б) щодо переказних векселів, які пред'являються до акцептування і підлягають сплаті не в Об'єднаному Королівстві.

2. З таким самим обмеженням конвенція застосовуватиметься у всіх колоніях, протекторатах і територіях під сюзеренітетом чи мандатом Її Британської Величності, до яких конвенція може застосовуватися відповідно до статті... за умови, що повідомлення про таке обмеження подаватиметься Генеральному секретареві Ліги Націй до набуття конвенцією чинності на цих територіях.

3. Щодо Північної Ірландії, положення цієї конвенції застосовуватимуться тільки з тими змінами, що можуть бути потрібні.

4. Уряд будь-якої держави, що є чи не є членом Ліги Націй, який готовий приєднатися до конвенції відповідно до статті..., але бажає скористатися обмеженням, зазначеним у параграфі 1 вище, може сповістити про це Генеральному секретареві Ліги Націй, а Генеральний секретар передасть це повідомлення урядам усіх держав, що є чи не є членами Ліги Націй, від імені яких було підписано конвенцію і запитас, чи не заперечують вони. Якщо протягом шести місяців із дня повідомлення Генерального секретаря заперечення отримані не будуть, то обмеження вважатиметься ухваленим».

ГОЛОВА запропонував учасникам конференції розпочати розгляд британської пропозиції зі статті 2, оскільки в статті йдеться про переказні векселі, тоді як у статті 1 йдеться про чеки.

Пропозицію було прийнято.

ГОЛОВА сказав, що ця стаття звучатиме так:

«Щодо переказних векселів, кожна висока договірна сторона бере на себе зобов'язання, що в тому випадку, якщо в законах, чинних на її території, до яких застосовується ця конвенція, не містяться відповідні положення, змінити їх відповідно до статті 1 таким чином, щоб дійсність зобов'язань, які випливають з переказного чи простого векселя, чи здійснення цих прав не залежали від дотримання положень, які стосуються гербового збору щодо переказних векселів, які представляються до акцептування чи акцептуються, чи підлягають сплаті не на території даної договірної сторони.

Проте високі договірні сторони можуть відстрочити здійснення цих прав доти, доки не будуть дотримані закони про гербовий збір. Вони також можуть обумовити, що якість і наслідки інструмента, «який підлягає негайному виконанню», який відповідно до їх законодавства може бути віднесений до переказних векселів, буде підкорятися умові про те, що з моменту випуску інструмента належним чином дотримується Закон про гербовий збір відповідно до їх законодавства».

Голова додав, що за винятком деяких деталей цей текст відповідає тексту, що мав намір укласти експертний комітет, як це видно зі статті 1 Конвенції про колізії законів (проект експертного комітету); тільки тепер він стає частиною окремої конвенції.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) повідомив, що під час підготовки пропозиції учасникам конференції він хотів, щоб з питання гербового збору було укладено

окрему конвенцію, тому не бачив іншого способу представити це питання на розгляд учасників конференції. Він цілком усвідомлює, що має враховуватися бажання учасників конференції. Якщо учасники конференції хочуть іти далі, ніж зробив це він у тексті своєї пропозиції, то він просить зробити деякі застереження під час підписання конвенції. Отримані ним інструкції щодо цього питання дещо суворі, тому він просить, щоб учасники конференції дали змогу йому підписати протокол, у якому будуть міститися терміни, які готовий прийняти британський уряд.

Кажучи про гербовий збір щодо англійських векселів, п. *Gutteridge* зазначив, що є велика різниця між векселями, що виписані в Англії і підлягають сплаті за кордоном, і векселями, виписаними за кордоном, які підлягають сплаті в Англії. Якщо вексель виписаний в Англії, він має бути укладений на вексельному бланку, що має містити спеціальне тиснення перед підписами. З іншого боку, якщо вексель приходить через кордон, не потрібна наявність на ньому печатки, однак через певний час після його доставки в Англію, на ньому має бути поставлено мокру печатку.

Якби його запитали, чому він не готовий іти так далеко, як це пропонується в звіті експертів, він би відповів, що виключно з фінансових міркувань. Британський уряд не може приєднатися за умов, зазначених у звіті експертів, але він готовий внести зміни з тим, щоб вилучити те, що однозначно викликає невдоволення. Є розбіжність між векселем, випущеним в Англії для обігу за кордоном, і векселем, що прибув в Англію через кордон. Наприклад, якщо вексель випущено у Лондоні, а він підлягає акцептуванню чи сплаті в Берліні, Мілані чи іншому місці, особи з інших країн можуть стати сторонами в цьому векселі, і, мабуть, несправедливо в такому випадку накладати санкції на іноземців, що стали сторонами цього векселя через те, що вексель не був спочатку проштампований відповідно до англійського закону. Це один із приводів для претензій, які британський уряд готовий усунути. Але зовсім інша ситуація в протилежному випадку, коли іноземець за кордоном виписує вексель на Англію, оскільки це простий спосіб уникнути ускладнень, проштамувавши вексель після одержання в Англії. Тому британський уряд пропонує, за згодою учасників конференції, підписати конвенцію на таких умовах: щодо векселів, виписаних в Англії за кордон, то ці векселі не вважатимуться недійсними лише тому, що вони не проштамповані. Вони можуть бути проштамповані, якщо судовий розгляд має вестися в англійському суді, у результаті сплати гербового збору, а також штрафу, зазначеного законом.

Що стосується чеків, то п. *Gutteridge* цілком покладається на учасників конференції. Якщо учасники конференції хочуть, щоб конвенція включала положення про чеки, то він з радістю погодиться. Якщо, з іншого боку, вони хотіли б, щоб стосовно гербового збору по чеках було складено окрему конвенцію, то він цілком на це згодний.

Прості векселі були виключені, оскільки, якщо вони складаються в Англії, то їх не пускають в обіг за кордоном; таким чином, це питання не має значення. Тому британський уряд не хоче, щоб згадування про них передувало їхньому підпису.

П. *PERCEROU* (Франція) зазначив, що оскільки учасники конференції розглядали питання, пов'язані тільки з переказними і простими векселями, немає потреби

приймати положення про чеки, якщо тільки не виходити з фінансового стану. На його думку, краще відкласти це питання про гербовий збір за чеками, доки учасники конференції не укладуть уніфіковане законодавство про чеки. Крім того, гербовий збір на практиці для чеків більш спрощений, ніж для переказних векселів, і фінансові порушення менш численні.

Щодо суті питання, то очевидно, що обмеження, за яких британський уряд готовий приєднатися, істотно обмежують сферу дії реформи, оскільки тільки одна категорія переказних векселів включена в ці нові положення. Переказні векселі, складені за кордоном на Великобританію, підлягатимуть цивільно-правовим санкціям, передбаченим у випадку недотримання правил про гербовий збір. Тільки одна категорія переказних векселів не підлягатиме цим санкціям – векселі, складені в Англії на закордонні країни.

Тому учасники конференції виявилися в досить складній ситуації. Інші держави готові піти далі, а в такому випадку слід домовитися про особливе положення британського уряду, що відрізнятиметься від положення інших держав. П. *Percey* не розуміє, як можна узгодити ці різні рішення.

П. *SULKOWSKI* (Польща) побажав звернути увагу учасників конференції на такий факт, що впливає з виступу п. *Gutteridge*, є фундаментальна розбіжність між пропозицією експертів і пропозицією британського уряду, тобто уніфікація, запропонована експертами, йде набагато далі. Відповідно до експертів, держави зобов'язуються не ставити чинність переказних векселів у залежність від виконання правил про гербовий збір, тоді як британська пропозиція припускає передбачити цю поступку тільки для векселів, що були акцептовані чи сплачені за кордоном.

П. *Gutteridge* одержав офіційні інструкції від свого уряду і не може прийняти іншу позицію. Незважаючи на це, учасники конференції не повинні залишати ідею, запропоновану експертами, з метою реалізації більш широкої уніфікації. Варто прийняти формулювання експертів з умовою включення застереження на користь Великобританії. Водночас питання про чеки можна розглядати, оскільки воно не викликає ускладнень для Великобританії.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) вважає, що є розбіжність у формі та значенні між текстом експертів і текстом, запропонованим британським делегатом, з одного боку, і текстом, прийнятим у Гаазі (стаття 19), з другого.

У статті 19 Гаазької конвенції сказано:

«Договірні держави не можуть ставити в залежність чинність зобов'язань і дотримання положень про гербовий збір».

У тексті експертів сказано:

«Якщо їхні закони не містять ще відповідних положень, договірні сторони зобов'язуються...».

Таким чином, у тексті експертів передбачається зобов'язання тільки для тих держав, у яких ще немає такого закону. Інші держави в це зобов'язання не включені і вільні змінювати свої закони.

Зобов'язання в статті 19 Гаазької конвенції було суворіше і корисніше, ніж зобов'язання, передбачене в тексті експертів.

П. *SRB* (Чехословаччина) погодився з п. *Sulkowski* і п. *Quassowski* у тому, що стосується параграфу 1 тексту, запропонованого експертами учасникам конференції. Він виступив проти обмежень, запропонованих британським делегатом, на користь збереження тексту Гаазької конвенції та експертів.

У чехословацькому виправленні пропонується вилучити параграф 2 статті, складеної експертами, і параграф 2 у тексті, запропонованому п. *Gutteridge*.

П. *Srb* акцентував на погляді, висловленому експертами в додатку до статті, який мають учасники конференції. Дуже важливо ввести в дію положення статті 19 Гаазької конвенції.

Як уже відзначалося чехословацьким урядом, для того щоб забезпечити якомога більш вільний обіг переказних і простих векселів, потрібно всі наслідки зобов'язань, які випливають з переказних і простих векселів, і здійснення прав, які випливають із них, розглядати окремо від питань, що стосуються гербового збору. Цей принцип, сформульований у параграфі 1 статті 19 Гаазької конвенції чи статті 1 конвенції експертів, було змінено в параграфі 2. Зміст статті 2 дає змогу договірним державам зберегти, принаймні якимось чином, практику, яку вони скасовують із прийняттям параграфу 1.

Чехословацька делегація цілком усвідомлює, що положення статті 2 є компромісом. Незважаючи на це, здається доцільним не ухвалювати ці положення без повторної дискусії.

П. *Srb* ще раз запитав учасників конференції, чи згодні вони з метою сприяння вільному обігу переказних і простих векселів вилучити статтю 2 британської пропозиції, тобто усунути можливість держав робити які-небудь винятки у своєму національному законодавстві щодо надзвичайно важливого принципу, викладеного у параграфі 1.

ГОЛОВА висловив думку про доцільність прийняття як відправного пункту не британського виправлення, а тексту статті 1 проекту конвенції, складеного експертним комітетом⁵⁰⁵. Текст статті 1 «Санкції за недотримання Закону про гербовий збір» буде в окремій конвенції. Бажано прийняти його як точку відліку, тому що після виступів різних учасників здається мало ймовірним, щоб учасники конференції погодилися на більш обмежену систему Великобританії. Учасники конференції загалом віддають перевагу системі статті 1 за винятком питань редагування – наприклад, за винятком питання, яке порушив п. *Quassowski*. Учасники конференції можуть обговорити, чи згодні вони на застереження, що дасть змогу Британській Імперії приєднатися до конвенції з певними обмеженнями.

П. *Quassowski* зазначив, що якщо порівняти статті експертів зі статтею 19 Гаазької конвенції 1912 р., то стає зрозумілим, що в останній раз і назавжди сказано, що договірні сторони не можуть підкорити дійсність зобов'язань, які випливають з переказного векселя, чи здійснення прав, що випливають з нього, дотриманню положень, які стосуються гербового збору. У статті експертів сказано:

⁵⁰⁵ Документ С.134.М.83.1929, II (С.I.I.C.I.).

«Якщо в їх законах ще немає відповідних положень, то країни, що домовляються, зобов'язуються змінити свої закони таким чином, щоб чинність зобов'язань, які випливають з переказних чи простих векселів, чи здійснення цих прав не залежали від дотримання положень, що стосуються гербового збору».

Виникає питання редагування. Голова переконаний, що, складаючи цю статтю, експертний комітет мав той самий намір, що й автори Гаазької конвенції в статті 19. Тому це питання легко вирішити, відповідно до зауваження п. *Quassowski*; але було подано чехословацьке виправлення про те, щоб вилучити параграф 2 статті, запропонованої експертами, яка тепер входить до проекту окремої конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) сказав, що італійська делегація готова прийняти текст експертів за умови, що він буде прийнятий загалом. Можна також прийняти виправлення, запропоноване французькою делегацією. Нарешті, вона згодна з пропозицією розв'язати проблему, порушену Британською Імперією, в окремому протоколі.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що латвійська делегація не запропонувала ані офіційне виправлення в письмовому вигляді, ані формальну пропозицію про застереження, що стосується простих векселів, про які йдеться в проекті експертів. Прості векселі не згадуються навмисно. Можливо, доцільно прийняти текст без змін, дозволивши виправлення; але, якщо не можна буде вставити застереження, то латвійська делегація змушена буде представити виправлення про виключення простих векселів із проекту експертів. Більшість учасників не хочуть змінювати текст, але в цьому випадку застереження необхідне. Латвійська делегація готова піти на згоду щодо питання про гербовий збір у сфері переказних векселів, але вона не може зв'язати себе зобов'язанням щодо простих векселів.

Позиція латвійської делегації така: вона готова підписати Конвенцію про гербовий збір, якщо в її тексті буде положення про виключення простих векселів чи буде дозволено вставити застереження про те, що латвійська делегація обмежується тільки переказними векселями. Учасникам конференції доведеться вибрати, який з цих шляхів кращий.

ГОЛОВА, відповідаючи п. *Duzmans*, сказав, що не дуже розуміє погляд латвійської делегації в тому, що стосується простих векселів. Безумовно, експертний комітет одночасно розглядав переказні й прості векселі та сформулював правило про те, що здійснення прав, які випливають з переказних чи простих векселів, не повинно підкорятися дотриманню положень, що стосуються гербового збору.

Те, що вважається простим векселем у Латвії, в інших країнах є переказним векселем. Тому, якщо латвійська делегація згодна з принципом про те, що права, які випливають з переказного чи простого векселя, не повинні підкорятися дотриманню положень, що стосуються гербового збору, то вона може спокійно прийняти параграф 1 статті, запропонованої експертним комітетом.

Британський делегат заявив, що у своєму виправленні він не говоритиме про прості векселі в буквальному значенні слова, оскільки вони звичайно не виходять за межі їх країни. Але у виняткових обставинах, коли вони виходять за межі їхньої

країни, потрібно буде використовувати це положення. У Латвії це виключення дійсне для переказних векселів. Відповідно, якщо п. *Duzmans* готовий прийняти цей принцип, не буде потреби пропонувати виправлення чи застереження.

П. *DUZMANS* (Латвія) відповів, що прості векселі не згадувалися в тексті Гаазької конвенції. Латвійська пропозиція полягає в тому, щоб учасники конференції повернулися до її тексту.

Він не хоче, щоб в учасників конференції склалася думка, що це питання не настільки важливе для Латвії. П. *Duzmans* не згодний з головою, і латвійська делегація зможе підписати конвенцію тільки в тому випадку, якщо учасники конференції ухваллять одне з латвійських виправлень. Міркування, засновані на реаліях економічного і вексельного життя Латвії, змушують п. *Duzmans* наполягати на своїй пропозиції.

ГОЛОВА висловив думку, що ці пропозиції зумовлені, скоріше, фінансовими міркуваннями. Однак закони про податки не мають нічого спільного з чинністю документа. На судовому процесі, якщо інструмент не проштампований, суддя може наполягти на тому, щоб було поставлено штамп навіть на сплаті великого штрафу, проте він буде спиратися в своєму рішенні на документ, чинність якого не ставиться під сумнів.

Голова попросив учасників конференції проголосувати за чехословацьку пропозицію вилучити параграф 2.

Чехословацьке виправлення було відхилене 17 голосами проти 4.

ГОЛОВА висунув наступне виправлення, запропоноване французькою делегацією:

«Французька делегація пропонує додати до першої пропозиції параграфа 2 статті 1 конвенції слова «і сплата штрафу».

Причини: Положення статті 1 конвенції призведуть до того, що потрібно буде змінити цивільно-правові санкції, передбачені в статті 5 французького закону від 5 червня 1850 р. у випадку недотримання правил про гербовий збір щодо переказних векселів.

Ця санкція полягає в позбавленні права регресу, і вона призначена для того, щоб запобігти деяким зловживанням, які часто зустрічалися до ухвалення закону 1850 р.

Французький уряд також усвідомлює ускладнення, пов'язані з введенням такого суворого положення в міжнародну конвенцію, тим більше, що в тексті, запропонованому експертами, пропонується достатня гарантія, оскільки здійснення позову власником інструмента (який залежатиме від фіскального права конкретної країни) відкладається до сплати гербового збору.

Однак важливо, щоб у першій пропозиції параграфа 2 статті 1 було додано слова «і сплата штрафу».

Таке саме доповнення доцільно зробити у випадку потреби й щодо чеків.

П. *PERCEROU* (Франція) сказав, що в даний момент несплата гербового збору припускає суворі санкції у Франції, оскільки вона спричиняє втрату права регресу.

Французький уряд готовий відмовитися від таких цивільно-правових санкцій. Він просить, щоб здійснення права регресу залежало від сплати гербового збору й штрафів.

У певному сенсі штраф є доповненням до основної претензії, і було б логічно застосувати його в тій самій системі. Можна навіть запитати, з огляду на умовчування цього питання в конвенції, чи не є це рішення саме собою зрозумілим. Але на його думку, краще було б підтвердити його, щоб уникнути ускладнень при інтерпретації.

П. *DA MATTA* (Португалія) з метою спрощення формулювання запропонував, щоб учасники конференції прийняли текст британської пропозиції та сказали:

«Проте високі договірні сторони можуть відкласти здійснення цих прав до того часу, доки не будуть дотримані правила про гербовий збір».

Це положення також включатиме сплату штрафів.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) зауважив, що пропозиція п. *Percerou* викликає в нього деякі сумніви, оскільки в ній не враховуються наслідки, які можуть впливати з підпорядкування здійснення права регресу попередній сплаті штрафів. У будь-якому випадку саме трасант має сплатити штраф після створення інструмента, але він не зобов'язаний дотримуватися положення про гербовий збір. Застосування положення, запропонованого п. *Percerou*, паралізує здійснення прав власника і, у кінцевому рахунку, всіх осіб, які мають право регресу проти гарантів. Це занадто суворая санкція. Якщо в деяких країнах несплата гербового збору карається дуже високими штрафами, то вони ризикують повернутися до тієї недійсності інструмента, якої учасники конференції намагаються уникнути. У будь-якому випадку це рішення спричинить дуже серйозні наслідки з погляду безпеки обігу, якої намагаються досягти учасники конференції за допомогою цієї конвенції.

П. *PERCEROU* (Франція) повідомив, що французький уряд надає великого значення такій інтерпретації закону. Він просить обумовити зобов'язання сплатити гербовий збір і штрафи до здійснення позову.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що французьке виправлення призведе до істотного обмеження, що не передбачалося в Гаазі. Можна, безумовно, обумовити штраф на таку саму суму, як і сам вексель, і в такий спосіб позбавити чинності положення в параграфі 1.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що ухвалення цього правила вже призвело до істотного прогресу в законодавстві, і не можна йти на ще більші поступки в цьому питанні, оскільки держави виявляться в складній ситуації і не зможуть підписати конвенцію. Ніхто не зацікавлений укладати проект, що не буде підписаний.

Французьке виправлення було прийняте 12 голосами проти 5.

ГОЛОВА попросив учасників конференції висловити свою думку щодо пропозиції латвійської делегації.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що відкликає всі свої виправлення, і пропонує наступне застереження:

«Кожна висока договірна сторона залишає за собою право обмежити зобов'язання, зазначене в статті... дійсної конвенції, тільки положеннями про переказні векселі».

ГОЛОВА сказав, що п. *Quassowski* надає перевагу статті 19 гаазького тексту, що звучить так:

«Договірні держави не можуть ставити в залежність чинність зобов'язань, які випливають з переказного векселя, чи здійснення прав, що випливають з нього, від дотримання положень про гербовий збір».

Це положення повинне набрати чинності відразу після набуття чинності конвенцією.

Щоб задовольнити п. *Quassowski*, голова запропонував учасникам конференції прийняти параграф 1 статті 19 гаазького тексту як параграф 1 статті. Параграфом 2 стане нинішній параграф 1, що звучить так:

«Якщо в їх законах ще не обговорені відповідні положення, то договірні держави зобов'язуються змінити свої закони таким чином, щоб дійсність зобов'язань, що випливають з переказного чи простого векселя, або здійснення цих прав не залежали від дотримання положень, що стосуються гербового збору».

Параграф 3 складатиметься з нинішнього параграфа 2 із французьким виправленням.

Голова висловив думку, що цю статтю можна буде скоротити, але важливо дійти згоди в питанні принципу і пізніше повернутися до питання редагування.

П. *PERCEROU* (Франція) поцікавився, чи не краще зберегти текст експертів; він вважає, що п. *Quassowski* може бути цим задоволений. Звичайно, у параграфі 1 тексту експертів обумовлено, що якщо в їх законах немає такого положення, то сторони, які домовляються, зобов'язуються змінити свої закони. Він вважає, що договірні сторони, закони яких уже відповідають тексту, зобов'язуються не змінювати їх у протилежному сенсі. Уважна інтерпретація припускає саме таке рішення.

ГОЛОВА зазначив, що між параграфом 1 статті 19 гаазького тексту і параграфом 1 статті, запропонованої експертами, є розбіжність. Положення Гаазької конвенції набирає чинності відразу після того, як набирає чинності конвенція, тоді як у статті, запропонованій експертами, обумовлено, що держави зобов'язуються змінити свої закони, на що можуть знадобитися роки.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) зазначив, що з огляду на сказане, він змушений звернути увагу на те, що британський уряд не може взяти на себе зобов'язання внести зміни з цього питання в законодавство протягом якого-небудь визначеного періоду. Це відбувається не тому, що він не бажає вносити зміни, а тому що парламентське законодавство в Англії нині перебуває в несприятливому становищі. Однак британський уряд внесе ці зміни якнайшвидше. Він

упевнений, що варто включити в конвенцію положення, у якому можна вирішити ці ускладнення. В отриманих ним інструкціях дуже чітко сказано, що він не має погоджуватися на будь-який період.

ГОЛОВА роз'яснив, що він жодного разу не говорив про який-небудь період часу. Він просто зазначив, що якщо буде прийнято гаазький текст, то він набуде чинності одночасно з конвенцією.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) повторив, що він не вважає, що це можна зробити в Англії без внесення змін. Він хоче бути цілком упевнений у тому, що не підписує зобов'язання про те, що уряд повинен негайно ввести правові положення.

П. *SMETS* (секретар конференції) зазначив, що передбачено період для ратифікації; голова сказав, що відповідно до цього положення в тексті експертів тільки саме зобов'язання ратифікується у певний час, але не говориться, коли саме.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що він може прийняти текст експертів, але проситиме про подальші інструкції перед тим, як прийняти гаазький текст. Якщо він підпише його, то це може порушити всю роботу Палати Громад. Британський уряд внесе зміни в законодавство якнайшвидше, але він не хоче зв'язувати себе яким-небудь визначеним періодом, тому що ніхто не знає, якою буде ситуація.

ГОЛОВА зазначив, що якщо буде прийнято статтю 19 гаазького тексту, то відразу після ратифікації вексель буде дійсний, навіть якщо він не проштампований необхідним чином.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що саме це він не може прийняти.

ГОЛОВА висловив думку, що заява п. *Gutteridge* не має перешкоджати учасникам конференції прийняти гаазький текст, оскільки незалежно від того, буде прийнято гаазький текст чи текст експертів, Великобританія буде змушена зробити застереження в обох випадках, оскільки вона хоче обмежити положення про гербовий збір певним видом переказних векселів.

Оскільки в будь-якому випадку буде включено британське виправлення, не має значення, наскільки об'ємним воно буде.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що буде задоволений, якщо в протоколі підписання міститиметься положення, що стосується британського виправлення.

ГОЛОВА висловив думку, що для того щоб конвенцію підписала Великобританія, потрібно погодитися на це застереження. Він повторив, що з того моменту, коли це виправлення буде включене, вже не важливо, яким буде його обсяг.

П. *DE LA VALLEE POUSSIN* (Бельгія) висловив думку, що краще взяти параграф 1 статті 19 гаазького тексту, що є формальним за своїм змістом, у той час як у проекті експертів виконання зобов'язань, узятих державами, відкладається. Ускладнення, згадані п. *Gutteridge*, відсутні щодо цивільного права більшістю зацікавлених держав. Прийняття державами такого положення, як параграф 1 гаазького проекту, припускає зобов'язання змінити відповідним чином існуючі правові положення, що суперечать зобов'язанню, узятому цими державами. З точки зору конституційного права, ускладнень немає. У такому випадку п. *de la Vallee Poussin* не бачить сенсу в тому, щоб обрати текст експертів, який припускає, що держави укладають угоду пізніше. Таке зобов'язання передбачається автоматично. Те, як держави змінюватимуть свої законодавства, учасників конференції не стосується і вирішуватиметься тільки самими державами.

П. *GIANNINI* (Італія) звернув увагу учасників конференції на те, що результат буде таким самим, незалежно від того, чи буде поставлено на голосування гаазький текст чи текст експертів. Значення гаазького тексту полягає в тому, що в той момент, коли конвенція набуде чинності, держави, що домовляються, будуть зобов'язані змінити свої законодавства, щоб привести їх у відповідність до цих міжнародних зобов'язань. Водночас у тексті експертів говориться: «Якщо їх закони ще не містять відповідних положень, договірні сторони зобов'язуються змінити свої закони...». Тобто, якщо держава не змінить своє законодавство в момент, коли конвенція набуде чинності, то вона порушуватиме конвенцію.

П. *Giannini* висловив думку, що оскільки деякі делегації надають особливого значення цьому питанню, учасники конференції можуть скористатися формулюванням, запропонованим експертами, і додати слова «не пізніше, ніж ця конвенція набуде чинності» після слів «змінити свої закони».

ГОЛОВА означив деяку розбіжність між цими двома текстами, але вважає, що вона не настільки важлива. Він готовий прийняти пропозицію п. *Giannini*.

Щоб не затягувати дебати, він запропонував узяти параграф 2 статті 1 експертного комітету з французьким виправленням, який учасники конференції тільки-но ухвалили, і додати до параграфа 1 слова «не пізніше, ніж ця конвенція набуде чинності», запропоновані п. *Giannini*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) зазначив, що це формулювання стосується тільки тих країн, у яких ще немає законів про гербовий збір; а держава, у якої такі закони є, залишається цілком вільною.

ГОЛОВА не погодився. Очевидно, що держави з законами про гербовий збір вже оголосили, що чинність переказного й простого векселя не залежить від положень про гербовий збір. Саме таке значення статті.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) наполягає на тому факті, що, на його думку, держави, у яких уже є закони про гербовий збір, не зважають на це і залишаються вільними у своїх рішеннях.

П. *VISCHER* (Швейцарія) погодився з інтерпретацією, запропонованою головою, але вважає, що є причина, щоб прийняти пропозицію п. *Quassowski*, оскільки небажано в міжнародній конвенції зв'язувати зобов'язанням не прямо і *a contrario* ті держави, у яких немає положень, що суперечать цій конвенції. Краще зв'язати зобов'язанням позитивно всі держави, які підписуються, починаючи з загального зобов'язання, що міститься в Гаазькій конвенції.

П. *SULKOWSKI* (Польща) висловив думку, що заперечення п. *Quassowski* не виправдані. У статті, запропонованій експертами, цілком чітко сказано, що якщо в державі є закон, відповідно до якого дійсність зобов'язань не залежить від дотримання положень про гербовий збір, то немає потреби змінювати своє законодавство.

ГОЛОВА додав, що якщо така держава змінить своє законодавство, то вона порушить конвенцію.

П. *SULKOWSKI* (Польща) заявив, що, незважаючи на це, він би надав перевагу формулюванню, запропонованому головою. На його думку, ці два випадки не дуже відрізняються. У першому випадку немає причин змінювати податкове законодавство в момент ратифікації, тому що воно змінено самим фактом ратифікації. У випадку, що має на увазі п. *Giannini*, потрібна буде зміна, яка викликає деякі ускладнення, оскільки парламенти не обмежуються зміною загального принципу, і в результаті це призведе до недоцільної витрати часу.

Якщо п. *Giannini* вважає, що ідея голови, яка щойно була висловлена, недостатньо ясно сформульована в статті 19, цю статтю можна змінити, сказавши, що чинність зобов'язань, які впливають з переказного векселя, чи здійснення прав, які впливають з нього, не підпорядковується дотриманню положень про гербовий збір. У результаті це положення набуде чинності, але в національні законодавства не потрібно буде вносити зміни.

П. *GIANNINI* (Італія) вважає, що із зобов'язання зрозуміло, що державам, законодавство яких відповідає конвенції, не потрібно його змінювати. Крім того, можна обумовити це питання в звіті.

ГОЛОВА зазначив, що в такому випадку учасники конференції мають додати, що ті держави, законодавство яких відповідає принципу запропонованої експертами статті, можуть не змінювати свої законодавства. Це відзначав п. *Quassowski*. Але, на його погляд, якщо вищевказані держави змінять свої законодавства, вони порушать конвенцію.

Принц *VARVAIDYA* (Сіам) запропонував вилучити пропозицію: «Якщо їхні закони ще не містять відповідних положень», а замість нього сказати: «Договірні держави зобов'язуються у випадку потреби змінити свої закони...».

ГОЛОВА відповів, що це буде не зовсім зрозуміло.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) зазначив, що тут знову слово «держава» потрібно замінити словом «країна».

ГОЛОВА сказав, що він хотів би вилучити параграф 1 статті 19 Гаазької конвенції 1912 р. і параграф 2 тексту експертів. Але такого результату можна досягти, прийнявши текст п. *Giannini*, не лише тому, що в звіті буде інтерпретація, а й тому, що в такому випадку буде вирішене питання про окрему конвенцію з преамбулою, що цілком задовольнить п. *Quassowski*.

Голова запропонував учасникам конференції проголосувати за пропозицію п. *Quassowski*. Він додав, якщо її буде відхилено, їм доведеться повернутися до гаазького тексту.

П. QUASSOWSKI (Німеччина) визнав, що п. *Giannini* може бути правий, але для того, щоб дійти таких висновків, потрібно вдатися до хитрощів. Формулювання статті 19 гаазького тексту коротше і зрозуміліше, і п. *Quassowski* офіційно пропонує дотримуватися параграфа 1 статті 19 гаазького тексту.

ГОЛОВА заявив, що оскільки п. *Quassowski* вніс цю пропозицію, учасники конференції змушені звернутися до параграфа 1 статті 19 Гаазького тексту і додати до нього слова «чи простий вексель», щоб прояснити питання, яке ставиться на голосування. Потім потрібно буде взяти параграф 2 тексту експертів з виправленням відповідно до пропозиції французької делегації.

П. DUZMANS (Латвія) сказав, що латвійська делегація впевнена, що гаазький текст і текст експертів мають однакові наслідки. Він буде голосувати за гаазький текст, бо він коротший.

Параграф 1 гаазького тексту з доданням слів «чи простий вексель» і параграф 2 статті 1 експертів було прийнято з виправленням французької делегації 20 голосами проти 4.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що вони розглядають пропозицію латвійської делегації, яку сформульовано так:

«Кожна висока договірна сторона залишає за собою право обмежити зазначене в даній конвенції зобов'язання тільки положеннями про переказні векселі».

П. DUZMANS (Латвія) звернув увагу на психологічний аспект питання. Історія простих векселів свідчить про те, що, наприклад, сторіччя тому, потрібна для їх випуску правоздатність була обмежена тими класами суспільства, які навряд чи збилися б зі свого шляху, на якому були певні небезпеки. В Російській імперії клас селян був позбавлений права виписувати прості векселі. У Латвії, де населення більш прогресивне, такої заборони не було. У результаті переказні векселі переважно перебували в обігу в добре поінформованих колах – серед ділових людей чи фінансистів, переважно експортерів чи імпортерів векселів. Прості векселі, з іншого боку, використовувалися у всіх колах.

П. *Duzmans* підкреслив можливість виникнення недовіри, якщо прості векселі будуть виписуватися на якомусь виді папера.

Ці історичні й психологічні міркування надзвичайно важливі для тих кіл, що не дуже добре поінформовані про комерційну й фінансову процедуру.

П. *Duzmans* попросив учасників конференції прийняти це застереження і додав, що мотиви податкового порядку, звичайно, так само застосовуються до Латвії, як і до інших держав.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) висловив думку, що якщо учасники конференції збираються прийняти таке застереження, то має бути також застереження про взаємність; тобто, якщо одна з високих договірних сторін хоче обмежити своє зобов'язання не вимагати гербового збору, то інші сторони мають зберегти право обмежити своє зобов'язання в такий самий спосіб.

П. *VISCHER* (Швейцарія) вважає, що ця конвенція містить важливе положення для торгівлі, і тому вона має бути якнайменш обмежена. Тому він не хоче вставляти загальне застереження на користь усіх договірних сторін. Це було б надто. Тому він не голосуватиме за обговорюване застереження. На його думку, Латвія має зберегти за собою право застосовувати цю конвенцію тільки до переказних векселів. Британський делегат збирається зробити схоже застереження тільки щодо Великобританії. Інакше існуватиме ризик, що інші держави почнуть робити так само.

ГОЛОВА сказав, що, незважаючи на те, що запропоноване застереження має загальний характер, на практиці, мабуть, воно буде дійсне тільки щодо Латвії. Щодо застереження про взаємність, то він вважає, що тут виникла деяка плутанина.

Латвійське застереження було прийняте 14 голосами проти 5.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) запропонував, щоб, допускаючи взаємність, кожна висока договірна сторона залишила за собою право обмежити зобов'язання, обговорене в даній конвенції, тільки положеннями про переказні векселі.

ГОЛОВА сказав, що пропозиція п. *Albrecht*, очевидно, полягає в додаванні слів «допускаючи взаємність» до застереження, що вже було прийнято.

П. *DUZMANS* (Латвія) запитав, яке значення цього доповнення.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) відповів, що держави не зможуть скористатися всіма перевагами цієї конвенції і нададуть тільки обмежені переваги.

ГОЛОВА пояснив, що якщо Латвія скористається цим застереженням, то інші держави зможуть використовувати таке саме застереження і наполягати на тому, щоб на латвійських простих векселях також ставився штамп для того, щоб вважати їх чинними.

П. DUZMANS (Латвія) запитав, чи не суто теоретичний цей погляд.

П. GIANNINI (Італія) сказав, що на практиці нічого не зміниться.

Додавання слів «допускаючи взаємність» було прийняте 12 голосами проти 4.

П. DE LA VALLEE POUSSIN (Бельгія) сказав, що не зовсім зрозумів виправлення, яке щойно було прийняте, і має деякі побоювання щодо наслідків, до яких воно може призвести.

Значення, яке, на його думку, приписується йому, полягає в тому, що держави, які хочуть скористатися правом взаємності, матимуть право оголосити недійсними переказні векселі, випущені на їх території, які мають бути сплачені в одній з країн, що ухвалить латвійське виправлення.

Чи справді таке значення приписується цьому виправленню? Якщо це так, то важливо пояснити значення цього виправлення і вказати чіткі межі, у яких воно має застосовуватися. Інакше його можна інтерпретувати по-різному.

ГОЛОВА пожалкував, що п. *de la Vallee Poussin* не висловив це зауваження до голосування, тому що в цьому випадку результат міг би бути іншим.

Латвійську пропозицію було більш-менш імпровізовано в ході дискусії. Голова цілком розуміє, що коли німецький делегат почув це застереження і згадав текст інших конвенцій, він міг сказати: «Тут має бути застереження про взаємність, як у багатьох інших конвенціях». В учасників конференції не було часу міркувати, чи можна розглядати взаємність щодо питань, які стосуються переказних векселів. Є безліч ускладнень щодо місця створення векселя, індосаментів, обігу тощо. Тому, можливо, учасникам конференції доцільно повернутися до цього питання пізніше.

П. GUTTERIDGE (Великобританія) сказав, що з огляду на внесені зміни, не варто просити про застереження. Він абсолютно не ображається, але йому цікаво, чи не було б простіше, якби він утримався від підписання. Положення занадто ускладнилося. Було прийнято статтю 19 Гаазької конвенції, відповідно до якої ця конвенція відразу набирає чинності. Це неприйнятно для Великобританії, тому що парламент має ухвалити рішення, перш ніж вносити зміни. Більш того, він не впевнений, що це останнє виправлення не спричинить за собою істотні ускладнення. З огляду на інші застереження, які він має зробити, постає питання, чи не краще для Великобританії зовсім не підписувати конвенцію.

Останнє виправлення може викликати окремі ускладнення, оскільки він не зовсім упевнений, що можна подолати перепони, викликані введенням гаазьких правил. Але, навіть якщо учасникам конференції це вдасться, він зіткнеться з новими ускладненнями. Він намагався якимсь чином подолати їх, складаючи застереження, але не думає, що це можливо, бо якщо параграф 1 статті 1 буде вилучено, не залишається нічого, що його зв'язувало б. Тобто, конвенцію так змінено порівняно з початковим змістом, що коли він одержав свої інструкції з Англії, то не побачив нічого, біля чого він міг би поставити свій підпис.

ГОЛОВА висловив думку, що застереження Великобританії обмежать сферу дії конвенції переказними векселями, поданими для акцептування, що підлягають сплаті не на території Великобританії. Якщо ці обмеження будуть ухвалені разом з системою взаємності, виникне складна ситуація.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що саме так він вважає. Британський уряд хотів би при нагоді виправити цю несправедливість. Він так і зробить. Тому він вважає, що зробить погану послугу щодо уніфікації, якщо наполягатиме на зміні конвенції, яку може підписати. Можливо, найкраще, що він може зробити, – це утриматися від підписання.

ГОЛОВА зазначив, що немає застереження британської делегації.

Він запропонував назвати конвенцію «Конвенція про гербовий збір щодо переказних і простих векселів».

Цю пропозицію було прийнято.

ГОЛОВА запитав, чи хочуть учасники конференції зберегти результати голосування з питання щодо взаємності.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запитав, чи можна дійти згоди щодо другого читання.

Значущість Конвенції про гербовий збір залежить від приєднання Великобританії. Потрібно докласти зусиль, щоб дійти згоди. Нарешті, п. *Sulkowski* запропонував відкласти дискусію, щоб знайти компроміс.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що якщо учасники конференції не приймають пропозицію, яку він хотів внести, то вони можуть її відхилити. Він вважає, що якщо це питання можна відкласти до моменту, коли учасники конференції розглядатимуть питання про чеки, він зміг би одержати подальші інструкції від свого уряду, які дозволили б йому піти далі.

П. *SULKOWSKI* (Польща) запропонував відкласти дискусію до наступного засідання. За цей час можна буде дійти згоди.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що в такому випадку можна укласти одну конвенцію і щодо чеків, і щодо переказних векселів, але він не знає, чи погодяться на це учасники конференції. П. *Giannini* запропонував всеосяжне застереження в конвенції про колізії законів. Якщо буде ухвалене щось подібне, п. *Gutteridge* зможе звернутися за подальшими інструкціями, але ця процедура не здається йому найкращою.

ГОЛОВА зауважив, що така процедура неможлива.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що усвідомлює, усю непрактичність цієї пропозиції. Тому, якщо не можна відкласти це питання, йому доведеться відмовитися від нього.

ГОЛОВА запитав п. *Gutteridge*, чи може він, якщо не вважати параграф 1 статті 19 Гаазької конвенції таким, що має другорядне значення для інших держав, підписати конвенцію з застереженнями.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) відповів, що міг би підписати конвенцію з застереженнями, про які він говорив, які будуть складені в протоколі підписання.

Учасники конференції перервали роботу на 20 хвилин.

ГОЛОВА після поновлення роботи запропонував учасникам конференції повернутися до тексту експертів з виправленням п. *Percey* і ухвалити застереження британського й латвійського делегатів, включивши їх до протоколу підписання.

Він подав цю пропозицію після консультацій з різними делегатами і пояснив, що п. *Quassowski* уклав подібну пропозицію, засновану на іншій системі.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) відповів, що приймає пропозицію голови і подякував йому за особисте втручання, завдяки якому було знайдено рішення. Він сказав, що до самої конвенції має бути включено застереження про те, що якщо з якої-небудь причини Великобританія не зможе її ратифікувати вчасно, вона повідомить Генеральному секретареві Ліги Націй про причини.

ГОЛОВА зазначив, що до поданого тексту доцільно включити невелике виправлення. Тобто потрібно додати в параграф 2 після слів «переказні векселі» слова «і прості векселі».

Застереження, представлені на розгляд британською делегацією для включення до протоколу підписання, були зачитані знову.

Ці виправлення було прийнято.

ГОЛОВА зазначив, що в учасників конференції ще буде можливість вивчити текст проекту конвенції, коли він буде надрукований.

Розглядається пропозиція німецької делегації, що має бути вставлена в заключний акт рекомендацій. Текст пропозиції такий:

«Учасники конференції з уніфікації законів про переказні векселі, прості векселі й чеки, закінчивши першу частину програми, вирішили відкласти до наступної сесії обговорення проекту конвенції про чеки й просять голову конференції призначити з дозволу Ради Ліги Націй дату другої сесії конференції, якщо це можливо, на січень 1931 р.

Тим часом з метою сприяння подальшій роботі:

1. Уряди, представлені на дійсній конференції, з огляду на набутий на першій сесії досвід, знову вивчать проект конвенції про чеки, запропонований на розгляд учасникам конференції, й у випадку потреби проведуть консультації з зацікавленими колами. Зокрема, потрібно буде вивчити стан законодавства щодо таких моментів:

- трасатом має бути банк чи банкір;
- чи має існувати попередня угода між трасантом і трасатом;

- чи має трасант передати кошти в руки трасата й у який саме момент – у момент пред'явлення чи у момент сплати;
- чи має чек завжди підлягати сплаті на вимогу;
- чи має чек завжди бути акцептований (або мати візу);
- як саме має зазначатися відстрочка на пред'явлення;
- чи може чек бути тимчасово анульований і з якими наслідками;
- чи є заборона на видалення кросування;
- які наслідки кросування;
- чи має трасант зобов'язання, навіть якщо чек не був пред'явлений протягом зазначеного часу;
- якщо покриття передане власнику, хто несе відповідальність за фальсифікацію і внесення виправлень;
- чи може трасат відмовити в частковій сплаті по чеку, якщо немає достатніх коштів для його сплати;
- надрукований чек;
- втрата чи крадіжка чека;
- амортизація;
- розбіжності в застереженнях про передачу;
- доміцільовані чеки;
- копії;
- термін давності позову;
- звільнення індосанта від боргу.

Другий список містить наступні моменти:

- чи не бажано заборонити виписування чеків на особу, яка не пов'язана з професією банкіра;
 - чи варто надати трасантові право заперечувати проти сплати за чеком, і наскільки;
 - витрати;
 - чи не бажано передбачити спеціальні правила для випадків, коли в інструменті, який інакше відповідав би усім вимогам переказного векселя, обумовлено, що він підлягає сплаті не грошима, а чеком, особливо чеком, виписаним на закордонний банк;
 - чи не можна об'єднати в одну групу кросований чек і чек на інкасо.
- Бюро має вирішити, як узгодити ці два списки.

2. Делегації повідомлять Генеральному секретареві Ліги Націй до 15 вересня 1930 р. про результати роботи, обумовлені в пункті 1, із застереженнями, пропозиціями чи міркуваннями, які можуть бути потрібними.

3. Отриману в такий спосіб додаткову документацію буде належним чином класифіковано і включено до окремого документа у формі інструкцій Генерального секретаря.

Голові конференції варто було б переглянути цей документ, підготовлений секретаріатом, і доповнити його якими-небудь корисними інструкціями ще до того, як документ буде передано урядам, представленим на цій конференції.

4. Учасники конференції пропонують Раді Ліги Націй уповноважити Генерального секретаря Ліги Націй узяти на себе зобов'язання, потрібні для виконання вищевикладених положень».

ГОЛОВА зауважив щодо пункту 2 пропозиції, що 15 вересня дуже близько і краще замінити його 15 жовтня.

П. *DUZMANS* (Латвія) сказав, що не вважає, що потрібно планувати наступну сесію конференції на січень 1931 року, поки не стане відомо, які збори і конференції планує Ліга Націй на цей час.

ГОЛОВА сказав, що цю дату було визначено за згодою секретаріату Ліги Націй.

П. *DUZMANS* (Латвія) висловився проти цієї дати, але погодиться з нею, якщо учасники конференції вважають, що січень є придатним часом. Він вважає, що до цього моменту залишається занадто мало часу.

ГОЛОВА зазначив, що цього часу досить, щоб розглянути конвенцію про чеки, оскільки це питання мало бути розглянуте на нинішній сесії конференції.

П. *SMETS* (секретар конференції) зауважив, що дата зустрічі учасників конференції залежатиме від багатьох обставин, які до певної міри непередбачувані. Саме тому в тексті, який зачитав голова, використовуються слова «якщо можливо, на січень 1931 р.». Також було сказано, що учасники конференції запропонували голові призначити за згодою Ради Ліги Націй дату зустрічі учасників конференції.

Таким чином, зауваження п. *Duzmans* уже були взяті до уваги.

П. *DUZMANS* (Латвія) заперечив проти січня, тому що в цей час делегатів можуть затримати в їхніх країнах інші обов'язки.

ГОЛОВА сказав, що, по можливості, конференцію буде скликано наприкінці січня.

Французька, італійська, бразильська, португальська, чехословацька, британська, грецька і польська делегації заявили, що вони приймають німецьку пропозицію.

П. *GIANNINI* (Італія) запропонував, щоб до пунктів, які рекомендуються для вивчення урядами, додали законодавства різних країн.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) попросив додати такі питання: акцептування, сертифікація й віза.

Ці пропозиції було прийнято.

ГОЛОВА відкрив дискусію щодо наступних рекомендацій, наданих польською делегацією, стосовно уніфікації загальних принципів про сплату гербового збору:

«Учасники конференції, розглянувши практичні ускладнення, викликані розмаїтістю загальних принципів, що застосовуються до сплати гербового збору, рекомендують фінансовому комітету Ліги Націй вивчити питання уніфікації загальних принципів щодо сплати гербового збору».

Голова запропонував польській делегації відкликати цю рекомендацію. Він висловив побоювання, що її ухвалення налякає деякі країни, які могли б підписати Конвенцію про гербовий збір, з такими труднощами вироблену учасниками конференції.

П. *SULKOWSKI* (Польща) сказав, що не наполягає на голосуванні за рекомендацією. Він був би задоволений, якби в протоколі було зазначено, що таку рекомендацію подавала польська делегація.

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що п. *Gutteridge* і п. *Percerou* дійшли згоди щодо зміни тексту британського застереження, сформулювавши його таким чином:

«Вирішено, що для Об'єднаного Королівства Великобританії та Північної Ірландії єдиними інструментами, до яких застосовуватимуться положення цієї конвенції, будуть переказні векселі, які запропоновані до акцептування чи підлягають сплаті не в Об'єднаному Королівстві».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) подякував голові за допомогу, а учасникам конференції за їх готовність досягти згоди. Він високо цінує такі їх дії.

ТРИДЦЯТЬ ТРЕТЄ ЗАСІДАННЯ

5 червня 1930 року, 20:30

Голова: п. J. Limburg

52. ОБГОВОРЕННЯ ЗВІТУ РЕДАКЦІЙНОГО КОМІТЕТУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

ГОЛОВА запропонував додати після заголовка «Звіт редакційного комітету» назву розділу, імена доповідача і членів комітету, тобто п. *Giannini*, п. *Percerou*, п. *Ekeberg*, п. *Quassowski* і п. *Sulkowski*.

Цю пропозицію було прийнято.

П. *SMETS* (секретар конференції) зазначив, що після прийняття звіту бажано пронумерувати не кожен параграф, а кожну нову ідею, щоб спростити посилання.

Цю пропозицію було прийнято.

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) сказав, що працював редакційний комітет в атмосфері душевного співробітництва. Кожний розділ редагував один із членів. Однак, з огляду на обмеженість часу, який був у розпорядженні комітету, він також звертався за допомогою до деяких делегатів, які не є членами редакційного комітету. Він би хотів подякувати колегам за їхню вагомую допомогу.

П. *Giannini* подякував членам редакційного комітету, які доклали багато зусиль. Учасники конференції також напружено працювали, до того ж, вони мали виконувати справді відповідальне завдання. П. *Giannini* подякував і основному доповідачу комітету, а також іншим доповідачам, яких призначили члени конференції, – п. *Ekeberg*, п. *Quassowski* і п. *Sulkowski*. Також він подякував секретарю редакційного комітету.

Мета примітки до статті 76 полягає в тому, щоб задовольнити японську делегацію, яка висловила бажання, щоб застереження, які стосуються підписання, було повторено щодо простих векселів.

П. *Giannini* додав, що редакційний комітет першим визнає, що його робота була неідеальною, але, з огляду на обмежений час, він не міг працювати краще. Він покладається на прагнення його колег погодити розбіжності й просить вказати йому чи основному доповідачу на істотні помилки, які вони помітять.

На завершення п. *Giannini* подякував учасникам конференції за довіру до редакційного комітету.

1. ЗАГАЛЬНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Цей розділ було прийнято з формальними виправленнями

2. КОНВЕНЦІЯ ПРО УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ

Параграфи 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 і 14 було прийнято з деякими формальними виправленнями.

Додаток 1

Статті 1, 2 і 3

Статті було прийнято.

Стаття 4

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що в параграфі 27 посилання потрібно зробити на статтю 22, а не на статтю 21.

Статтю 4 було прийнято з деякими формальними виправленнями у «Поясненнях».

Статті 5, 6, 7, 8 і 9

Статті було прийнято.

Стаття 10

Статтю 10 було прийнято з формальними виправленнями.

Статті 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 і 18

Статті було прийнято.

Стаття 19

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) нагадав, що учасники конференції вирішили, що параграф 2 статті має стосуватися власника застави. Чи не потрібно внести відповідну пропозицію до звіту?

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що ця ідея пояснюється в параграфі 49, де сказано: «Дуже важливо, щоб особа, яка володіє векселем як додатковою гарантією, могла передати вексель за допомогою звичайного індосаменту».

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) висловив думку, що цей абзац не стосується саме власника, зазначеного в параграфі 2 статті. Параграф стосується того захисту, що може використовуватися, і саме щодо нього було зроблено зауваження, про яке говорить п. *Scheltema*.

ПРИМІТКА. Для того, щоб уникнути друкування зайвого тексту, наведено тільки остаточний текст звіту редакційного комітету у першій частині. Зміни, внесені до звіту редакційного комітету, будуть наведені до запису дискусій.

ГОЛОВА запропонував доповнити текст звіту наступним параграфом 52:

«Під власником у параграфі 2 розуміють заставоутримувача».

Це доповнення до «Пояснень» було прийняте.

Статтю 19 було прийнято.

Статті 20, 21, 22, 23, 24, 25 і 26

Статті було прийнято.

Стаття 27

П. *SCHIMADA* (Японія) запитав, чи не варто додати наступний текст до пояснення статті 27:

«Також обумовлено, що у випадку, згаданому в параграфі 2, коли трасант не вказав третю сторону, за адресою якої має бути здійснено сплату, трасат може назвати третю сторону під час акцептування (параграф 68)».

П. *Schimada* пояснив, що цю інтерпретацію було ухвалено учасниками конференції, які вирішили, що вона має бути внесена до звіту. Він буде посилається щодо цього питання на протокол конференції.

ГОЛОВА погодився і запропонував зробити таке доповнення.

Доповнення до «Пояснень», запропоноване японською делегацією, було прийняте.

Статтю 27 було прийнято.

Стаття 28

Статтю 28 було прийнято.

Стаття 29

Статтю 29 було прийнято з формальним виправленням до «Пояснень».

РОЗДІЛ 4

Статті 30, 31, 32 і 33

Статті було прийнято.

Стаття 34

П. *EISNER* (Югославія) запропонував вилучити слова «чи збільшити» у пропозиції: «Індосант має право зменшити чи збільшити відстрочку на пред'явлення». Індосант може тільки зменшити цю відстрочку.

Статтю 34 було прийнято з цим виправленням до «Пояснень».

Статті 35, 36 і 37

Статті було прийнято.

Стаття 38

Статтю 38 було прийнято разом з формальними виправленнями до «Пояснень».

Стаття 39

П. *VISCHER* (Швейцарія) попросив додати слова «у цілому» до пропозиції: «І навпаки, зазначено, що в цілому кредитор не зобов'язаний приймати часткову

оплату». У звичайному праві всіх країн не передбачено, що кредитор зобов'язаний приймати часткову оплату».

Статтю 39 було прийнято з виправленням, запропонованим п. *Vischer* до «Пояснень».

Стаття 40

П. *VISCHER* (Швейцарія) не погодився з наступною пропозицією в «Поясненнях» (параграф 90):

«Коли обговорювався параграф 2, порушувалося питання про те, як потрібно розглядати сплату трасата після закінчення терміну сплати, але до складання протесту...».

Якщо вексель був представлений у день, коли минув термін оплати, а сплату було здійснено пізніше, то відсотки за відстрочку нараховуються з дня закінчення терміну сплати.

П. *PERCEROU* (Франція) відповів, що тут розглядалося питання не про відсотки, а про перевірку особи сторони, яка представляє інструмент.

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що не тільки груба недбалість, але й її доказ згадувалися під час дискусії.

ГОЛОВА відповів, що речення: «Однак недостатньо того, що трасат буде сумніватися в сумлінності власника; його сумніви мають ґрунтуватися на доказах», можна вилучити, оскільки в ньому є деяка двозначність. Пояснення можна дати на підставі грубої недбалості чи *culpa levis*.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що така пропозиція важлива.

ГОЛОВА запропонував у цій ситуації зберегти текст у його первинному вигляді.

Статтю було прийнято без внесення змін у «Пояснення».

Стаття 41

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) попросив додати до звіту застереження, що було зроблено стосовно статті 41.

Після нетривалого обміну думками було додано наступний параграф (98):

«До цієї статті було прийнято застереження (додаток 2, стаття 7)».

Статтю 41 було прийнято з доповненням до «Пояснень».

Стаття 42

Статтю 42 було прийнято.

Стаття 43

ГОЛОВА зазначив, що останню пропозицію параграфу 103 потрібно сформулювати так:

«Цей текст у тому вигляді, в якому він збережений, припускає, що право регресу може бути використане до закінчення терміну сплати тільки у випадку, якщо трасант неакцептованого переказного векселя був оголошений банкрутом».

Статтю 43 було прийнято з такою зміною в «Поясненнях».

Стаття 44

Статтю 44 було прийнято разом з формальними виправленнями до «Пояснень».

Стаття 45

Статтю 45 було прийнято.

Стаття 46

Статтю 46 було прийнято разом з формальними виправленнями до «Пояснень».

Статті 47, 48, 49, 50, 51, 52 і 53

Статті було прийнято.

Стаття 54

П. *PERCEROU* (доповідач редакційного комітету) зазначив, що чехословацька делегація попросила додати наступний параграф (124) наприкінці «Пояснень»:

«Нарешті, варто звернути увагу на доповнення до параграфу 5 статті 54 (що відповідає параграфу 5 гаазького тексту). У ньому сказано, що у випадку з переказними векселями, виписаними як такі, що підлягають сплаті після закінчення зазначеного періоду після пред'явлення, відстрочка на 30 днів додається до періоду після пред'явлення, зазначеного в переказному векселі».

Статтю 54 було прийнято з цим доповненням до «Пояснень».

Статті 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61 і 62

Статті було прийнято.

Стаття 63

П. *SRB* (Чехословаччина) попросив учасників конференції виправити другу пропозицію пояснень (параграф 137), щоб задовольнити чехословацьку делегацію, яка подавала виправлення щодо прав інтервента проти акцептанта.

П. *PERCEROU* (доповідач редакційного комітету) запропонував зазначену п. *Srb* пропозицію сформулювати так:

«Учасники конференції також змінили параграф 1, щоб прийняти точніше формулювання, яке включає визнання прав особи, яка виступає інтервентом навіть проти акцептанта».

Статтю 63 було прийнято з цим виправленням до «Пояснень».

Статті 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 і 74

Статті було прийнято.

Стаття 75

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) запропонував додати наступний параграф (151):

«Зауваження, що стосуються підписів на переказних векселях, мають застосовуватися також і до простих векселів».

П. *SRB* (Чехословаччина) висловив таку думку: якщо це спостереження зроблене в зв'язку з підписами на простих векселях, то слід зазначити, що зауваження, яке стосується мови, яку використовують у тексті інструмента, також стосується простих векселів.

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) висловив думку, що в цьому доповненні немає потреби. Однак він би хотів задовольнити п. *Srb*.

П. *SRB* (Чехословаччина) запропонував додати слова: «...і мови, яку використовують при складанні інструмента».

Статтю 75 було прийнято з цими виправленнями до «Пояснень».

Статті 76, 77 і 78

Статті було прийнято.

Додаток 2

ГОЛОВА зазначив, що слово «застереження», яке використовується в назві, потрібно вилучити.

Цю пропозицію було прийнято.

Статті 1, 2 і 3

Статті було прийнято.

Стаття 4

П. *MOLENGRAAFF* (Нідерланди) запропонував змінити слова «поступка французькому праву» у параграфі 159 «Пояснень» так:

«...і це поступка праву тих країн, де дозволяється надавати аваль у вигляді окремого інструменту».

У деяких країнах дозволено надавати аваль у вигляді окремого інструмента.

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) попросив замінити слова «на прохання італійської делегації» у параграфі 160 словами «на прохання однієї з делегацій». Те саме стосується статті 17.

Це виправлення до «Пояснень» було прийняте.

Статтю 4 було прийнято.

Стаття 5

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) сказав, що параграф 162 «Пояснень» потрібно сформулювати так: «Усупереч загальному положенню статті 23 додатка 2...» замість «...дійсного додатка...».

Статтю 5 було прийнято з формальним виправленням до «Пояснень».

Стаття 6

Статтю 6 було прийнято.

Стаття 7

П. *DUZMANS* (Латвія) зробив важливу заяву про те, що відношення латвійської делегації залежатиме від інтерпретації, яку учасники конференції дадуть статті 7, і у звіті можна обумовити, що делегація докладає всіх зусиль, щоб забезпечити ратифікацію конвенції.

Латвійська делегація втручається тому, що в «Поясненнях» сказано:

«Відповідно до цієї статті, кожній договірній стороні дозволяється за виняткових обставин, пов'язаних з валютним курсом, відступати від застереження... щодо фактичної сплати в іноземній валюті».

Таким чином, пояснення доповідача відтворює текст статті без змін. Наприкінці «Пояснень» варто додати те, що, з погляду латвійської делегації, відображає справжню думку учасників конференції, яку можна бачити у протоколі.

Доповідач сказав:

«Ці положення було прийнято для того, щоб дозволити договірним сторонам деякі економічні ситуації, які можуть виникнути в будь-який час у їх країні...».

Під час дискусії щодо застережень, запропонованих польською делегацією, п. *Sulkowski*, п. *Giannini* та інші стверджували, що це питання важливе стосовно економічної й фінансової ситуації в різних країнах. Однак у статті 7 є такі слова: «...за виняткових обставин, пов'язаних з валютним курсом у такій державі». Виняткові обставини, таким чином, обмежуються тільки випадком з валютним курсом. Інтерпретація цієї думки учасників конференції має припускати, що зацікавлена держава має право оцінювати своє економічне становище загалом. Більш того, у статті 7 зазначено:

«Кожна висока договірна сторона матиме право, якщо це буде вважатися своєчасним...».

Однак пояснення редакційного комітету обмежує інтерпретацію статті.

Щоб пояснити занепокоєння своєї делегації, п. *Duzmans* навів приклад. Грошова одиниця в Латвії стабілізувалася протягом восьми років. Тому зараз там немає грошової та валютної кризи. Проте сторони, які випускають переказні векселі, завжди можуть додати застереження про фактичну сплату з тієї чи іншої причини. Ця причина може бути виправданою чи, навпаки, трасант може бути нечесним, і додати це застереження тому, що не має відношення до економічної ситуації в країні. Може статися так, що країна, особливо якщо вона невелика, яка нещодавно випустила нову валюту, опиниться раптово без іноземної валюти. Однак у більшості нових держав, покриття національної валюти відбувається частково золотом, а частково – іноземною валютою. Крім випадку валютної кризи, може статися так, що одна з невеликих держав раптово виявиться без другої частини свого покриття.

Чи можуть високі договірні сторони інтерпретувати можливість відступити від обумовленого застереження в широкому сенсі, тобто не тільки у випадку валютної кризи, а й, наприклад, у випадку економічної кризи, що передує валютній? Це не обумовлено в тексті.

Після тривалих міркувань латвійська делегація дійшла висновку, що все ж можна уникнути ускладнень навіть в останній момент. Робота конференції була надзвичайно успішною. Перед редакційним комітетом було поставлене величезне завдання, і п. *Duzmans* хотів би віддати належне роботі своїх колег. Однак у подібній ситуації можна внести невелике виправлення до тексту статті. З огляду на те, що учасники конференції не мали наміру обмежити право відступати від застереження кризами, пов'язаними з валютним курсом, можна виправити дану пропозицію статті 7 так: «За виняткових випадків, пов'язаних, наприклад, з валютним курсом у такій державі» чи: «За виняткових випадків, пов'язаних з валютним курсом такої держави...». Прийняття такого доповнення дасть можливість інтерпретувати статтю в широкому сенсі. Більш того, бажано було б не обмежувати коментарі, а дати ширшу інтерпретацію.

П. *Duzmans* додав таке: якщо, незважаючи на доброзичливість учасників, вони не зможуть задовольнити латвійську делегацію, остання дуже шкодуватиме, що не зможе рекомендувати своєму уряду підписати й ратифікувати конвенцію. Цей висновок не перебільшений, якщо взяти до уваги наведений п. *Duzmans* приклад, що можливий у будь-якій невеликій країні.

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) сказав, що на початку виступу п. *Duzmans* він дуже непокоївся. Але потім зрозумів, що поставлене питання можна звести до мінімуму.

Якщо доповідачу докоряти стосовно цієї статті, то у тому, що він, швидше розширив, ніж скоротив сферу дії проблеми, обумовивши в коментарях, що ухвалені положення надають право договірним сторонам вирішити деякі економічні ситуації. Справді, якщо дотримуватися статті, прийнятої учасниками конференції, то варто сказати «деякі валютні ситуації». Слово «економічні» було використано з метою надання певної гнучкості під час інтерпретації статті.

П. *Duzmans*, звичайно, може сказати, що стаття 41 стосується тільки валютних питань, і застереження можуть застосовуватися тільки до вирішення проблем, пов'язаних зі статтею 41. Додавання, яке запропонував п. *Duzmans*, цілком змінить систему. Воно змінить значення статті 41, оскільки дозволить державам діяти на власний розсуд, роблячи застереження.

Чи не належить випадок, наведений як приклад п. *Duzmans*, до валютної кризи? Це криза, яка ще не виникла, але яка постане. Він за інтерпретацію статті, оскільки в ній не сказано, що країна має чекати, доки почнеться криза; вона може діяти під час наближення кризи.

З другого боку, коментар до статті може задовольнити п. *Duzmans*, тому що в ньому сказано, що ці положення було прийнято для того, щоб договірні сторони розв'язали визначені економічні ускладнення, що можуть постати у певний час у їх країні.

П. *Duzmans* звернув увагу учасників конференції на те, що «Пояснення» починаються словами «Ця стаття дозволяє кожній високій договірній стороні...». П. *Giannini* хотів би зазначити, що цей початок лише дослівно відтворює початок статті 7. Насправді, це не пояснення. Однак у ньому додаються прийняті положення.

Крім того, якщо слова «валютна ситуація» використовувалися замість «економічної ситуації», стаття також могла б застосовуватися у прикладі п. *Duzmans*.

На закінчення п. *Giannini* висловив переконання, що латвійський делегат буде задоволений і зможе, не турбуючись, підписати конвенцію.

Статтю 7 було прийнято.

Стаття 8

П. *SCHELTEMA* (Нідерланди) запропонував додати наступний параграф (166) наприкінці коментарів:

«Параграф 3 дає країнам право обумовити презумпцію, яка відповідає статті 20 уніфікованого закону, у параграфі 2».

Статтю 8 було прийнято з цим виправленням до «Пояснень».

Статті 9, 10 і 11

Статті було прийнято.

Стаття 12

Статтю 12 було прийнято з формальним виправленням до «Пояснень».

Статті 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 і 23

Статті було прийнято.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ВИРІШЕННЯ ДЕЯКИХ КОЛІЗІЙ ЗАКОНІВ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ

ГОЛОВА запропонував додати після назви конвенції слова «Доповідь, подана п. *Diena*». П. *Diena* був офіційно призначений доповідачем учасниками конференції.

П. *DIENA* (Італія) подякував голові, але додав, що він буде вдячний учасникам конференції, якщо вони не згадуватимуть його ім'я.

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) висловив думку, що не можна задовольнити прохання п. *Diena*. Імена доповідачів мають бути зазначені в двох звітах, оскільки доповідачів було призначено учасниками конференції.

П. *DIENA* (Італія) подякував голові комітету й учасникам конференції.
Пропозицію було прийнято.
Параграфи з 184 до 205 включно було прийнято.

КОНВЕНЦІЯ ПРО ГЕРБОВИЙ ЗБІР ЩОДО ПЕРЕКАЗНИХ І ПРОСТИХ ВЕКСЕЛІВ

Речення «Звіт, поданий п. *de la Vallee Poussin*» було внесено після назви.
Параграфи з 206 до 218 включно було прийнято.

ГОЛОВА окремо подякував п. *Diena* і п. *de la Vallee Poussin*, яких було призначено доповідачами в останній момент і які подали повні звіти, підготовлені в дуже короткий термін.

ТРИДЦЯТЬ ЧЕТВЕРТЕ ЗАСІДАННЯ

6 червня 1930 року, 9:00

Голова: п. *J. Limburg*

53. ОБГОВОРЕННЯ ОСТАТОЧНОГО ТЕКСТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ (ІЗ ПРОТОКОЛОМ, ДОДАТКАМИ І ЗАКЛЮЧНИМ АКТОМ)

Принц *VARNAIDYA* (Сіам) сказав, що для того, щоб заощадити час, він пропонує розглянути виправлення до англійського тексту з п. *Gutteridge* після засідання.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) погодився і подякував делегатам, які вже подали свої зауваження.
Пропозицію було прийнято.

КОНВЕНЦІЯ

П. *SMETS* (секретар конференції) зазначив, що після назви «Конвенція» варто додати підзаголовок «1. Переказні векселі».

Цю пропозицію було прийнято.

Текст конвенції було прийнято.

Додаток 1

П. *EISNER* (Югославія) зазначив, що параграф 2 статті 13 потрібно сформулювати так: «В останньому випадку...» замість «У таких випадках...», тому що він стосується тільки другого випадку.

Виправлення було прийнято.

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що параграф 1 статті 46 потрібно сформулювати так: «...написаний на інструменті», а не «в інструменті».

Виправлення було прийнято.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) сказав, що в параграфі 2 статті 46 французького тексту є недогляд, потрібно сказати: «...протягом відстрочки, запропонованої для надання авізо»⁵⁰⁶.

Це виправлення було прийнято.

Текст додатка 1 було прийнято.

Додаток 2

П. *GIANNINI* (Італія) нагадав учасникам конференції, що було вирішено вилучити дужки з перших двох рядків статті 7 і замінити їх лапками.

Це виправлення було прийнято.

П. *GIANNINI* (Італія) зазначив, що в другому рядку французького тексту статті 19 слова «ці документи» потрібно внести після слова «звільняти»⁵⁰⁷.

Це виправлення було прийнято.

Текст додатка 2 було прийнято.

ПРОТОКОЛ ЩОДО КОНВЕНЦІЇ

Текст протоколу було прийнято.

ЗАКЛЮЧНИЙ АКТ

Рекомендації

Рекомендації було прийнято.

⁵⁰⁶ Англійський текст без змін.

⁵⁰⁷ Англійський текст без змін.

УГОДА ПРО ПОВТОРНЕ ВИВЧЕННЯ ПРОЕКТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЧЕКИ, НАДАНОГО УЧАСНИКАМ КОНФЕРЕНЦІЇ

П. *SRB* (Чехословаччина) зазначив, що в параграфі 2 потрібно замінити дату 15 вересня 1930 р. на 15 жовтня 1930 р.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що зіткнувся з великими труднощами, намагаючись відшукати англійський переклад для питань 3, 14 і 15 у параграфі 1. Це питання досить важливе, оскільки цей текст буде передано урядам, які спиратимуться на англійську версію. Чи означає вираз «*conflicts de clauses de transmission*» у питанні 15 індосаменти?

ГОЛОВА запропонував наступне формулювання: «...конфлікти, що стосуються застережень про передачу».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) погодився. Очевидно, цей випадок не розглядається в англійському праві.

Він додав, що його як англійського юриста спантеличило питання про амортизацію після втрати чи крадіжки чека в питанні 14.

ГОЛОВА сказав, що питання 14 стосується спеціальної процедури; його потрібно розуміти в сенсі втрати чи крадіжки чека (процедура амортизації).

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) погодився.

Він запитав, як перекладається «*Guthabenklausel*» у питанні 3.

П. *ALBRECHT* (Німеччина) зазначив, що це німецьке слово використовується у французькому і англійському текстах.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) сказав, що він би хотів, щоб у дужках було внесено пояснення в англійському тексті.

П. *PERCEROU* (Франція) пояснив, що відповідно до інформації, яку було йому надано, у деяких країнах, наприклад, Австрії й Німеччині, потрібно зазначити на чеку наявність покриття. Тому в дужках після слова «*Guthabenklausel*» потрібно додати слова «обов'язкове зазначення покриття».

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) запропонував наступне формулювання: «...обов'язкове застереження на чеку про покриття».

Цю пропозицію було прийнято.

Заключний акт було прийнято.

54. ОБГОВОРЕННЯ ОСТАТОЧНОГО ТЕКСТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ВИРІШЕННЯ ДЕЯКИХ КОЛІЗІЙ ЗАКОНІВ ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ (З ПРОТОКОЛОМ)

П. *DIENA* (Італія) зазначив, що в статті 3 пропущено параграф, який потрібно додати між параграфами 1 і 2:

«Якщо зобов'язання, які випливають з переказного чи простого векселя, недійсні відповідно до положень попереднього параграфа, але дійсні відповідно до законів території, на якій було укладено відповідну угоду, то обставина, що попередні угоди неправильні за своєю формою, не позбавляє від наступної угоди».

Було вирішено додати цей параграф.

П. *SRB* (Чехословаччина) нагадав учасникам конференції, що потрібно вилучити статтю 11.

Учасники конференції погодилися з пропозицією голови внести перехідне положення статті 2 основної конвенції, яке стосується уніфікованого закону, до конвенції щодо колізій законів. Це положення можна ввести замість статті 11, що буде вилучена. Таким чином, нумерацію статей буде збережено.

П. *GIANNINI* (Італія) попросив пояснити значення цього положення в конвенції щодо колізій законів. Які ускладнення вдасться усунути, негайно надавши чинності конвенції у випадку колізій?

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що потрібно враховувати дії, які здійснювалися на момент запровадження конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) побажав у такому випадку, щоб застосування цього перехідного положення було обмежено діями, які відбуваються на момент ратифікації. Очевидно, якщо позов було пред'явлено до його початку, то він буде й надалі регулюватися відповідно до старого законодавства.

ГОЛОВА нагадав учасникам конференції, що німецька делегація пропонувала ухвалити перехідне положення для конвенції щодо колізій законів. Учасники конференції погодилися на цю пропозицію, яка буде застосовуватися не тільки до процедури, а й до правоздатності. Для країн із системою відсилання нові положення не будуть застосовуватися до переказних векселів, випущених до ратифікації конвенції.

П. *GIANNINI* (Італія) висловив побоювання, що судді можуть зіткнутися з важким завданням, застосовуючи це положення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) сказав, що це спростить їх роботу.

П. *DIENA* (Італія) зазначив, що це питання являє собою дуже делікатний і складний аспект перехідного приватного міжнародного права. Краще було б уник-

нути ухвалення поспішного рішення; краще нічого не говорити, оскільки можна прийняти неправильне рішення.

ГОЛОВА запитав, що саме п. *Diena* мав на увазі під поспішним рішенням. Рішення, яке учасники конференції збираються прийняти зараз, чи те, що вже було прийнято?

П. *DIENA* (Італія) відповів, що він мав на увазі обидва рішення.

П. *QUASSOWSKI* (Німеччина) висловив думку, що саме тому, що перехідна ситуація в цій сфері настільки делікатна, учасники конференції мають прийняти якомога чіткіше перехідне положення; іншими словами, те, що вже було прийнято під час дискусії.

ГОЛОВА сказав, що в нього склалося враження під час дискусії щодо німецької пропозиції, що прийняте рішення не має великого значення, оскільки прийняте положення, мабуть, застосовуватиметься тільки протягом шести місяців. Він запропонував учасникам конференції підтримати вищевказане положення і внести його замість статті 11, яку вилучать.

Учасники конференції погодилися.

П. *GUTTERIDGE* (Великобританія) запитав, чи є різниця у французькій мові між словами «*émis*» і «*cree*» (вилучені).

ГОЛОВА відповів, що різниці немає.

Конвенцію було прийнято.

55. ОБГОВОРЕННЯ ОСТАТОЧНОГО ТЕКСТУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ГЕРБОВИЙ ЗБІР ЩОДО ПЕРЕКАЗНИХ І ПРОСТИХ ВЕКСЕЛІВ (ІЗ ПРОТОКОЛОМ)

Конвенцію було прийнято

56. ДРУГИЙ ЗВІТ КОМІТЕТУ З ПЕРЕВІРКИ ПОВНОВАЖЕНЬ

П. *DUZMANS* (голова комітету) зачитав наступний звіт:

«Від імені комітету з перевірки повноважень я маю честь представити другий звіт учасникам конференції.

До того, як делегати перейдуть до підписання актів, які були прийняті учасниками конференції, комітет з перевірки повноважень за пропозицією голови конференції вивчив документи, якими акредитовано делегатів для участі в конференції, і які було отримано Генеральним секретарем Ліги Націй, з того часу, як було зачитано перший звіт на третьому засіданні 14 травня. Комітет зазначає, що окрім 13 делегацій, згаданих у першому звіті, які мають у своєму розпорядженні всі повноваження як для переговорів, так і для підписання актів інші делегації були

також наділені повноваженнями щодо підписання вищевказаних актів або повними повноваженнями, переданими письмово (телеграмою чи листом) прем'єр-міністром чи адресованими їх урядом Генеральному секретарю Ліги Націй.

Ці повноваження мають делегації таких країн: Австрія, Бельгія, Великобританія, Бразилія, Колумбія, Чехословаччина, Данія, вільне місто Данциг, Еквадор, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Італія, Японія, Латвія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Сіам, Швеція, Швейцарія, Туреччина. Всього 26 країн.

Нагадаємо, що під час першого звіту комітет з перевірки повноважень повідомив про те, що в конференції бере участь 32 делегації. Можливо, ще є делегації, уповноважені своїми урядами підписати акти. Чи не могли б ті делегати, які були уповноважені на підписання і які ще не повідомили про це секретарю, повідомити про це учасникам конференції.

Від імені учасників конференції ГОЛОВА висловив подяку комітету з перевірки повноважень за його роботу, зокрема, голові комітету п. *Duzmans* за його звіт.

ТРИДЦЯТЬ П'ЯТЕ ЗАСІДАННЯ

7 червня 1930 року, 9:00

Голова: п. J. Limburg.

57. ПІДПИСАННЯ АКТІВ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова запросив делегації поставити свої підписи на актах конференції.

Делегації таких країн підписали всі акти конференції:

Австрія, Бельгія, Бразилія, Данія, Данциг, Еквадор, Іспанія, Італія, Колумбія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, Перу, Польща, Португалія, Туреччина, Фінляндія, Франція, Чехословаччина, Швейцарія, Швеція.

Великобританія підписала конвенцію про гербовий збір і заключний акт.

Тільки заключний акт підписали: Венесуела, Греція, Латвія, Румунія, Сіам, Угорщина, Югославія, Японія.

Окрім того, заключний акт було також підписано: представником економічного комітету, представником Міжнародного інституту уніфікації приватного права в Римі.

П. *ONHO* (Японія) сказав, що японська делегація високо оцінює роботу конференції, але, відповідно до інструкцій, отриманих від уряду, змушена передати конвенції для вивчення компетентною владою до того, як їх підпише. Особисто п. *Onho*, вважає, що Японія зможе підписати конвенції протягом відстрочок, наданих на підписання, але нині вони підпишуть тільки заключний акт.

П. *NECULCEA* (Румунія) сказав, що в Румунії склалася особлива ситуація, оскільки є три різних вексельних законодавства. У старому королівстві законодав-

ство, в основному, відповідало італійському праву; у Буковині й Трансільванії використовують австрійський закон, у Бесарабії – законодавство старого королівства. Законодавча Рада уніфікує ці законодавства. Їй вже допоміг гаазький проект, і уряд Румунії, звичайно, врахує результати, досягнуті на цій конференції.

У даний момент п. *Nesulcea* може підписати тільки заключний акт, але він негайно рекомендуватиме уряду надіслати йому якнайшвидше повні повноваження, необхідні для підписання інших актів. У Румунії кожен новий проект закону має бути розглянутий Законодавчою Радою. Тому румунський представник зможе підписати всі акти тільки через 10 днів.

ГОЛОВА повідомив учасникам конференції, що Конвенцію про уніфікований закон підписало 22 держави; Конвенцію про дозвіл деяких колізій законів – 22 держави; Конвенцію про гербовий збір – 23 держави.

П. *BARBOZA-CARNEIRO* (представник економічного комітету) зробив наступну заяву:

«Пане президент, джентльмени, дозвольте мені тепер, коли ви досягли заключного етапу ваших дискусій, щиро вас привітати від імені економічного комітету з успішним завершенням роботи. Ви досягли справжнього прогресу в найважливішій частині неосяжної задачі міжнародної кодифікації права. На прохання економічного комітету ви взялися вирішити й успішно завершили складне завдання стосовно складання універсальних правил, що захистять обіг цього дивного інструмента міжнародних платежів – переказного векселя. Насправді, економічний комітет займався цим питанням з першого засідання, яке відбулося майже 10 років тому.

Я думаю, що буду правий, сказавши, що ви удосконалили роботу конференцій 1910 і 1912 рр. Ви зробили систему більш гнучкою й дуже мудро врахували деякі непередбачені обставини в житті націй, які не були настільки актуальними для ваших безпосередніх попередників. Я думаю, що ви розглянули проблему з об'єктивної позиції та певен, що не помилюся, сказавши, що характерним для цієї конференції є ваше велике бажання узгодити рішення з можливістю ефективної уніфікації вексельного права. Ваша мета полягала у виконанні реальної роботи. Насправді, ми хотіли б одержати повніші результати. Це властиве будь-якій конструктивній роботі подібного типу: вона ніколи цілком не задовольняє амбіції тих, хто за неї взявся. Але в ретроспективі ви маєте розуміти, що, безсумнівно, робота, яку ви виконали, є визначною перемогою у кодифікації вексельного права.

Я б хотів додати, що акти цієї конференції будуть ще однією гарантією нового прогресу. Досить вказати на зростаючий вплив уніфікованого закону, ухваленого в Гаазі, протягом останніх років на законодавства ряду країн, щоб не сумніватися у корисності ваших досягнень.

Однак я не можу не попросити вас не йти з цієї кімнати без твердого наміру зробити все можливе у своїх країнах, щоб привести до повного тріумфу ту ідею, яка надихала нас тут.

Дозвольте мені висловити щиро надію на те, що високі договірні сторони якнайменше скористаються застереженнями, наданими в конвенції. У такий спосіб

вони зміцнять складну роботу з уніфікації права, і можна буде дивитися в майбутнє з упевненістю, що прийде час, коли цю роботу буде продовжено.

Я сподіваюся, що ваша наступна робота з чеками буде мати успіх, якого ми з повним правом можемо очікувати після вдалого завершення вашої роботи сьогодні».

ГОЛОВА висловив подяку від імені учасників конференції представнику економічного комітету за його добрі слова. Потім він звернувся до учасників конференції з такими словами:

«Ми закінчили нашу роботу з переказними і простими векселями. Нам вдалося укласти уніфікований закон для цих інструментів, Конвенцію щодо колізій законів і Конвенцію про гербовий збір. Цей результат став можливий завдяки вашій добрій волі та вашому терпінню.

Тепер ми будемо чекати вердикту урядів й ратифікації нашої роботи. Ми будемо чекати на їхні рішення з нетерпінням, оскільки ділові люди, промисловці та юристи також очікують запровадження уніфікованих правил в інтересах міжнародних торгових й економічних відносин, у яких зацікавлені і ваші уряди. Щойно буде досягнуто бажаного результату, ви зможете привітати себе, якщо я не помиляюся, зі здійсненням першого в світі прикладу міжнародної кодифікації муніципального права різних держав.

Я певен, що конституційні й парламентські ускладнення, з якими зіткнулася Гаазька конвенція, більше не стануть перешкодою для ратифікації. Саме з огляду на ці міркування, учасники конференції погодилися з принципом негайної денонсації за надзвичайної потреби на порівняно короткий період для денонсації за звичайних випадків. Однак я певен у тому, що правом, викладеним у цих положеннях, не скористаються. Насамперед на практиці потрібно визначити корисність і доцільність загальних правил, а також перевірити наявність яких-небудь пропусків чи зайвих положень. Генеральний секретар Ліги Націй скличе конференцію для перегляду текстів, які не відповідають вимогам дійсності.

Це може призвести до критики конвенції, що встановлює уніфікований закон, на підставі різних застережень, які містяться в ній. Але така критика лише доводить, що зацікавлені особи не уявляють собі тих ускладнень, що пов'язані з розглядом цього питання і з якими ми зіткнулися на нашому першому засіданні тут.

Ви всі щиро бажали укласти конвенцію без застережень. Ви також знаєте, наскільки я сам був проти них, але нам довелося визнати під час наших дискусій, що вони справді необхідні і є неминучою умовою досягнення успіху в уніфікації. Більш того, як нам добре відомо, більшість цих застережень мають тільки тимчасовий характер, і розвиток міжнародних торгових відносин, який щодня свідчить про переваги уніфікації, безсумнівно, призведе до того, що багато з них по черзі буде скасовано. Я хотів би задати одне питання тим критикам, до яких я щойно звертався: змогли б вони наразити на небезпеку наше завдання, пожертвувавши ним заради бажання досягти абсолютної уніфікації? Я не сумніваюся, що більшість знавців відповіли б без роздумів негативно і висловили би схвалення нашої роботи.

На закінчення будь-якої конференції звичайно говорять компліменти чи проголошують офіційні вітання. Я маю зізнатися, що ця формальність не зовсім мені до душі, але зовсім інша справа висловити справжні почуття. Мої почуття, джентльмени, змушують мене гаряче подякувати за ваше невтомне і дружнє співробітництво. Я хотів би сердечно подякувати кожному з вас і усім разом за вашу люб'язність стосовно голови конференції. Я також хотів би окремо подякувати редакційному комітету, що працював цілодобово під час всієї конференції, щоб дійти рішення, яке іноді було складно прийняти, виправити помилки й неточності, а також переформулювати іноді наспіх імпровізовані тексти. Висловлюючи редакційному комітету, зокрема п. *Giannini*, а також голові, професору *Percerou*, основному доповідачу, нашу щирю вдячність, я певен, що це почуття всіх учасників конференції.

Я маю виконати ще один приємний обов'язок і повідомити вам про готовність, з якою професор *Gutteridge* постійно допомагав секретаріату у важкому завданні складання англійського тексту. Його допомога безцінна, і я хотів би подякувати йому від імені учасників конференції.

Джентльмени, учасники конференції справді зобов'язані редакційному комітету, але є й інші люди, яким вони вдячні. Я дякую, зокрема, секретаріату, члени якого зустрічали нас з відданістю і невичерпним оптимізмом. Всі вони зробили внесок у нашу роботу і гідні Ліги Націй.

Я пропоную висловити оплесками нашу глибоку вдячність голові секретаріату цієї конференції п. *Smets*, якому довелося багато працювати і який був одним з головних у нашої конференції.

Від імені учасників конференції я також хотів би висловити глибоку вдячність перекладачам, які іноді перекладали точніше, ніж ми формулювали свої виступи.

Джентльмени, я певен, що ми матимемо приємні спогади про цю конференцію. Ми знову зустрінемося через кілька місяців, щоб продовжити нашу роботу в тій самій атмосфері довіри і дружнього співробітництва. Я не казатиму вам до побажання і буду з нетерпінням чекати нашого наступного засідання».

П. *GIANNINI* (голова редакційного комітету) висловив глибоку подяку п. *Limburg*, який є ідеальним головою. Навіть коли потрібно було скористатися своєю владою, щоб прискорити роботу, голова завжди залишався дружнім і в гарному настрої.

Тепер, коли учасники конференції закінчують першу частину своєї роботи, п. *Giannini* думає, що він має подякувати всім, хто підготував шлях для їхньої роботи на двох перших конференціях. Кілька виступаючих сказали, що навіть сьогодні найкраще рішення можна знайти у статтях, укладених у Гаазі. У зв'язку з цим учасники конференції мають вшанувати пам'ять п. *Asser*, що був головою на конференціях у Гаазі, і син якого брав участь у нинішній конференції. П. *Giannini* також висловив подяку п. *Hammerschlag* і п. *de la Vallee Poussin*, які брали участь у двох попередніх конференціях.

Учасники конференції мають також подякувати п. *Percerou*, голові експертного комітету, та іншим експертам, які присутні як делегати на конференції й, так би мовити, надали форму двом проектам, що виникли в Гаазі. Крім того, потрібно сказати, що п. *Percerou* також виконував обов'язки основного доповідача.

П. *Giannini* зазначив, що він дійшов такого самого висновку, що й голова, — проекти, розроблені в Гаазі, значно вплинули, безпосередньо чи побічно, на національне право. Він може процитувати висловлення Гете про те, що все робиться тричі. Це третій раз, і можна сподіватися на те, що переказні векселі тепер буде уніфіковано. Учасники конференції ніколи не забували про британські й англосаксонські країни, а також країни, чиє законодавство засноване на американському чи британському праві. Цього разу є надія, що Великобританія співпрацюватиме з континентальними країнами для того, щоб досягти дійсної уніфікації у вексельному праві, де важливий внесок зробить англосаксонська мудрість. Це не завдання іншої конференції, а велика робота, яку вже розпочато. Як тільки уніфікований закон набере чинності, практика засвідчить, як можна поліпшити роботу конференції.

П. *PERCEROU* (Франція), голова експертного комітету, сказав, що він не хоче, щоб учасники конференції розходилися, поки він не висловить щире вдячність голові. Він також хотів би подякувати економічному комітету, з ініціативи якого було скликано цю конференцію. Успішна робота конференції стала можливою завдяки конференціям у Гаазі, що заклали фундамент. Тому ми маємо віддати належне тим конференціям і пам'ятати про велику роботу, зроблену там. Економічний комітет продовжив роботу, розпочату в Гаазі, і, завдяки голові конференції її було успішно завершено.

Експертний комітет з великим задоволенням констатує: важка робота на цій конференції, що була б ще важчою, якби голова не скорочував дискусію, коли це було потрібно, закінчилася прийняттям кількох текстів, досить близьких за своїм змістом до текстів експертного комітету і Гаазької конференції.

Ці результати надихають на подальшу роботу. П. *Percerou* переконаний, що він висловить почуття всіх присутніх делегатів, якщо скаже, що вони будуть щасливі, коли розпочнуть таку саму роботу щодо чеків.

ГОЛОВА подякував п. *Giannini* і п. *Percerou* за їх добрі слова на свою адресу. Він також подякував п. *Giannini* за те, що він нагадав про роботу п. *Asser*, який головував на Гаазьких конференціях 1910 і 1912 рр.

Він оголосив закритим засідання першої сесії Міжнародної конференції з уніфікації законів про переказні векселі, прості векселі й чеки.

ДОДАТОК 1

ЗАУВАЖЕННЯ БЕЛЬГІЙСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ

Перш ніж розпочати обговорення суті проекту, переданого на розгляд учасникам конференції, потрібно дійти згоди щодо мети проекту.

Як зазначалося в листі нідерландського уряду від 23 березня 1929 р., можливі чотири варіанти:

1. Учасники конференції можуть обмежитися встановленням однакових принципів, і договірні держави братимуть на себе зобов'язання змінити національні закони відповідно до цих принципів, без прийняття тексту, складеного на конференції;

2. Договірні держави візьмуть на себе зобов'язання передати до своїх парламентів протягом певного часу проект закону, що містить положення, прийняті на конференції;

3. Договірні держави підпишуть Конвенцію про уніфікований закон, який вони будуть зобов'язані внести дослівно до національних законодавств;

4. Дослівне прийняття згаданого вище уніфікованого закону, буде обов'язковим для договірних держав, які залишать за собою право відступати від нього з окремих питань, зазначених у конвенції. Ця система використовувалася в Гаазі у 1912 р.

Перед нами постають питання, що вже детально розглядалися. Після значної підготовчої роботи учасники Гаазьких конференцій 1910 і 1912 рр. змогли укласти тексти, які, хоч і не задовольнили всіх (що неминуче, оскільки це компроміс), є кроком вперед до нинішньої ситуації існування величезної кількості законодавств. Цю ситуацію, сподіваємося, виправити.

З 1918 р. робота в Гаазі знову була детально вивчена трьома експертними комітетами, призначеними Лігою Націй і Міжнародною палатою торгівлі.

На цій конференції намагатимемося поліпшити гаазькі тексти.

Очевидно, якщо ми хочемо досягти практичних результатів стосовно уніфікації законів про переказні векселі й чеки, то маємо обрати метод, що застосовувався в Гаазі.

Якщо ми приймемо один з варіантів, зазначених вище під номерами 1 чи 2, і обмежимося тільки моделлю закону, на основі якого договірні держави готуватимуть закони, щоб подати до своїх парламентів, які зможуть вносити виправлення, то не повинні плекати ілюзій. У цьому випадку можна не тільки не досягти уніфікації, але, ймовірно, це може призвести до розмаїтості законів. Практика свідчить про те, що в більшості парламентів часто вносяться виправлення під час дебатов, які є не виваженими і порушують структуру векселя.

Оскільки ці положення обговорюватимуться політики, які не знайомі чи недостатньо знайомі з думками членів, експертів і фахівців Гаазьких і Женевських конференцій, які в своїх висновках керуватимуться почутим у дискусіях з експертами і фахівцями інших країн, то можна побоюватися, що вони можуть відхилити чи змінити без достатніх причин деякі важливі положення, однастайно ухвалені учасниками конференції.

Тому бажано, щоб учасники конференції зберегли метод, прийнятий у Гаазі, й спробували укласти проект уніфікованого закону, який як конвенція може бути переданий без змін договірним державам для ратифікації.

Аксіомою є те, що проект конвенції має вміщувати тільки тексти, що стосуються важливих питань, з яких можна дійти згоди в Женеві, залишаючи за державами право приймати текст, укладений на конференції, чи змінювати його відповідно до потреб конкретної держави.

Якщо ми переглянемо зауваження, передані на даний момент основними урядами, то побачимо, що тексти, укладені в Гаазі, не мають великих розбіжностей з найважливіших питань. Істотні розбіжності існують тільки між двома групами законодавств – англосаксонським, з одного боку, і континентально-європейськими і південно-американськими законодавствами – з другого. Можливо, варто відмовитися від надії привести у відповідність ці дві зовсім різні тенденції; але безсумнівного прогресу буде досягнуто, якщо дійдемо згоди за другою групою законодавств. Таким чином, буде зроблено дуже важливий крок, що, у майбутньому спростить просування до відповідності між цими двома групами.

Заперечення, засноване на ставленні парламентів до конвенцій-законів, що не підлягають змінам, є значущим, оскільки парламентські прерогативи буде збережено, а парламенти матимуть право ухвалювати чи відхиляти конвенцію.

Більш того, чи варто непокоїтися, що в 1930 р., коли міжнародний дух так зміцнів за останні кілька років, менше шансів на успіх, ніж у 1912 р.? Ігнорування результатів, досягнутих у Гаазі, буде помітним кроком назад і викличе глибоке розчарування в діловому світі.

ДОДАТОК 2

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ НОРВЕЗЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 28

(доповнення до чехословацького виправлення)

Додати параграф 2, що сформульований так:

«Протест про відмову в акцептуванні, складений протягом відстрочки, зазначеної в параграфі 2 статті 43, дійсний як доказ того, що акцептування було скасоване в належний час, якщо не доведено протилежне».

ДОДАТОК 3

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ БРИТАНСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 33

Така сама відстрочка є бажаною у випадку пред'явлення до сплати векселів на пред'явника. Якщо статтю 22 буде виправлено відповідно до пропозиції, то період буде автоматично збільшений. Але британський делегат хотів би обумовити його право в будь-якому випадку й сформулювати статтю 33 так:

«Переказний вексель на пред'явника підлягає сплаті після пред'явлення. Він має бути представлений до сплати протягом прийнятного часу з огляду на всі обставини (чи як альтернатива протягом 12 місяців)».

ДОДАТОК 4

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ЯПОНСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 53

Було б бажано додати до статті 53 перед останнім параграфом параграфи 4 і 5 гаазького уніфікованого закону, що звучать так:

«Якщо форс-мажорні обставини тривають понад 30 днів після закінчення терміну сплати векселя, то регресний позов може бути здійснено без пред'явлення і складання протесту, що будуть необов'язковими.

Щодо векселів, які підлягають сплаті за пред'явленням чи після закінчення певного часу після пред'явлення, то термін у 30 днів відлічують від дня, коли власник повідомив про форс-мажорну обставину свого безпосереднього індосанта навіть до часу пред'явлення».

ДОДАТОК 5

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ДАТСЬКОЮ, ФІНСЬКОЮ, НОРВЕЗЬКОЮ І ШВЕДСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЯМИ ДО СТАТТІ 53

Параграф 1 варто сформулювати так:

«Якщо протягом зазначеної відстрочки виконанню процесуальних дій, необхідних для здійснення чи збереження прав, що впливають з переказного векселя, перешкодила офіційна постанова, яка набула чинності в якій-небудь країні або нездоланна обставина (форс-мажорна обставина), ці права, незважаючи на закінчення відстрочки, зберігаються, якщо обумовлені процесуальні дії будуть виконані якнайшвидше після усунення перешкоди чи за будь-якого випадку протягом 30 днів».

Єдина зміна в тексті, запропонованому експертним комітетом, складається в заміні слів «за кордоном» словами «у будь-якій країні».

ДОДАТОК 6

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ШВЕЙЦАРСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 44

Запропоновано сформулювати параграфи 1 і 2 так:

«Власник має дати повідомлення про відсутність у акцептуванні чи про несплату своєму безпосередньому індосанту і трасантові протягом шести робочих днів після складання протесту чи у випадку застереження «без протесту» – після пред'явлення.

Кожен індосант має протягом чотирьох днів дати повідомлення своєму безпосередньому індосанту про отримане ним повідомлення, вказавши імена й адре-

си тих, хто дав попередні повідомлення, доки повідомлення не буде передане трасантові. Відстрочка, зазначена вище, відліковується від моменту одержання попереднього повідомлення».

Обґрунтування причин. Якщо буде прийнято статтю 44, це призведе до істотних змін у Швейцарії. У швейцарському Кодексі облігацій немає положення про повідомлення, про яке йдеться в цій статті. Інформація, одержувана від банківських фірм, свідчить про те, що відсутність такого повідомлення не призводить до незручностей. Навпаки, банки вважають, що прийняття положення про таке повідомлення змусить їх виконувати зовсім непотрібну роботу. Однак, оскільки всі країни, окрім Фінляндії і Швейцарії, визнали це обов'язкове повідомлення і звикли до нього, я не наслідуюся запропонувати скасувати його.

Проте мені повідомили, що період, зазначений у параграфах 1 і 2 статті 44 занадто короткий, це може призвести до серйозних ускладнень. Тому я прошу учасників конференції погодитися на збільшення цих періодів від чотирьох до шести і від двох до чотирьох днів.

ДОДАТОК 7

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ НІМЕЦЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 39

Параграф 2

Для того, щоб чітко сформулювати текст, пропонується прийняти наступне формулювання, яке відповідає запропонованій статті 15 для цього положення:

«Той, хто сплачує після закінчення терміну сплати, законно звільняється від боргу, якщо тільки він не знає через недбалість, що власник не є законним власником чи його представником, чи ж не має права розпоряджатися векселем».

ДОДАТОК 8

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ЮГОСЛАВСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 16

Наступне положення варто додати до статті 16:

«Обвинувачення, засновані на тому, що деякі моменти були упущені в переказному векселі на момент підписання, не можуть бути висунуті проти власника, який сумлінно придбав вексель; такі обвинувачення проти інших осіб дозволяються, тільки якщо особа, яка висуває обвинувачення, надасть докази того, що вексель був згодом заповнений всупереч укладеній угоді».

Голова вирішив, що кілька членів конференції з німецької, австрійської, французької, італійської і польської делегацій мають дійти згоди з питання бланкового переказного векселя і запропонувати загальне формулювання. Югославська делегація з радістю погодилася з цією пропозицією. Можна сподіватися на те, що зазначені делегати приймуть задовільне рішення щодо цієї дуже важливої проблеми.

ми. Проте югославська делегація відчувається зобов'язаною залишити за собою право на внесення окремої пропозиції, якщо вона не погодиться з загальним формулюванням, запропонованим зазначеними вище делегатами. Саме з цієї причини югославська делегація має подати на розгляд вищевикладену пропозицію.

ДОДАТОК 9

ПРОПОЗИЦІЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ЩОДО СТАТТІ 53 (а)

Позов, заснований на відносинах (угодах), що стали причиною випуску чи передачі переказного векселя, продовжують існувати, незважаючи на випуск чи передачу переказного векселя, якщо тільки не йдеться про новацію.

ДОДАТОК 10

ПРОПОЗИЦІЯ ШВЕЙЦАРСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ

Для того, щоб врегулювати передачу покриття в уніфікованому законі, пропонують ухвалити наступний текст:

«У випадку банкрутства трасата право на позов проти трасата для відновлення покриття чи відшкодування якої-небудь суми, наданої йому, переходить до власника переказного векселя. Якщо трасант обумовив на переказному векселі, що він передає свої права щодо покриття, то такі права переходять до власника векселя.

Щойно було оголошено про банкрутство чи одержано повідомлення про передачу, трасат може сплатити тільки власнику, який в обмін має передати йому переказний вексель».

ДОДАТОК 11

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ЯПОНСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 54

Для того щоб уникнути ускладнень варто застосовувати параграф 1 статті 54, що стосується осіб, зазначених для акцептування чи сплати за неоплаченим чи неакцептованим векселем, тільки до особи з доміцилем чи офісом у місці сплати.

ДОДАТОК 12

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ ДО СТАТТІ 54

1. У параграфі 1 після слів «вказати особу» внести слова «яка проживає в місці сплати».

2. У параграфі 2 замінити слова «для будь-якої особи, яка його підписала» словами «для будь-якого регресного боржника».

ДОДАТОК 13

ПРОПОЗИЦІЯ, ВНЕСЕНА БРИТАНСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ

Будь-яка договірна сторона може під час підписання, ратифікації чи приєднання заявити, що, приймаючи дійсну конвенцію, вона не бере на себе зобов'язання щодо своїх колоній, протекторатів, заморських територій і територій під її сюзеренітетом чи мандатом; і ця конвенція не буде застосовуватися до територій, зазначених у цій заяві.

Будь-яка договірна сторона може повідомити Генерального секретаря Ліги Націй про те, що вона бажає, щоб конвенція застосовувалася до всіх чи до деяких її територій, що були згадані в заяві, відповідно до попереднього параграфа, і конвенція буде застосовуватися до всіх територій, названих у повідомленні через 90 днів після одержання Генеральним секретарем Ліги Націй.

Будь-яка висока договірна сторона може в будь-який час заявити, що вона бажає, щоб дійсна конвенція не застосовувалася до всіх чи деяких її колоній, протекторатів, заморських територій чи територій під її сюзеренітетом чи мандатом; і ця конвенція більше не буде застосовуватися до територій, названих у такій заяві через рік після її одержання Генеральним секретарем Ліги Націй.

ДОДАТОК 14

ПОВІДОМЛЕННЯ ШВЕЙЦАРСЬКОГО ДЕЛЕГАТА ПО СТАТТЯХ 47 І 48

Я одержав від федерального уряду інструкцію і маю зробити наступну заяву:

«1. В другому читанні уніфікованого закону я повернуся до виправлення чехословацької делегації і запропоную доповнити статті 47 і 48 у такий спосіб:

Стаття 47

4. Комісія за відсутності іншої домовленості становитиме 1/3% від основної суми боргу векселя.

Стаття 48

4. Комісія за відсутності іншої домовленості становити 2% від основної суми боргу векселя».

Якщо це виправлення не буде прийняте учасниками конференції, я проситиму про наступне застереження на користь договірних сторін:

«Відступаючи від статей 47 і 48, кожна договірна держава має право вказати, що власник чи сторона, яка сплачує за переказним векселем, може покрити комісію, що за відсутності іншої домовленості становитиме 1/3 відсотка від основної суми боргу векселя для власника і 2% від основної суми боргу векселя для сторони, яка викупує й оплачує його».

ДОДАТОК 15

ЗАУВАЖЕННЯ ЛАТВІЙСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ПО СТАТТЯХ 29, 55 ТА 60⁵⁰⁸

Виправлення з поясненнями

1.

Стаття 29, абзац 1

Пропонується замінити слово «*radiation*» словом «*biffure*» (чи «*biffage*», якщо хочуть підкреслити дію «викреслити», оскільки слово «*biffure*» має два значення).

Мотив. Для того, щоб узгодити термінологію, що використовується в законі. Навіть у цьому абзаці вже застосовують термін «*biffer*», а не термін, що відповідає «*radiation*».

2.

Глава 8 (про інтервенцію). – Виправлення до статей 55 абзацу 1 і 60, абзацу 1 (враховуються статті 56, абзац 2 і 60, абзац 2)

У статті 55, абзац 1 і статті 60, абзац 1 замінити слово «*indiquer*» словом «*designer*».

Мотиви. Погодити термінологію. Навіть у цій главі варто уникати вживання різних термінів, оскільки вибір різних термінів (який має зводитися до вибору тих самих термінів, як тут) не продиктований контекстом. Статті в главі 8 можна розділити на дві групи: статті 55, абзац 1 і 60, абзац 1, з одного боку, де використовують дієслово «*indiquer*», яке можна замінити дієсловом «*designer*», і статті 56, абзац 2 і 60, абзац 2, з другого боку, де дієслово «*designer*» не може бути замінено дієсловом «*indiquer*». Зберігаючи в другій парі статей дієслово «*designer*» і вносячи це дієслово у першу пару статей, ми використовуємо в усіх статтях і абзацах той самий термін – «*designer*» (див. статтю 31, абзац 4, де, наприклад, варто залишити «*indiquer*», що не може бути замінено в цьому контексті на «*designer*»).

ДОДАТОК 16

ЗАУВАЖЕННЯ ЮГОСЛАВСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ПО СТАТТІ 8

З огляду на нове формулювання статті 8, запропоноване редакційним комітетом, і зауваження до цієї статті у звіті комітету, югославська делегація змушена знову повернутися до даної статті.

Згадані зауваження свідчать про таке: якщо особа, яка підписалася, діє з повноваженнями, але перевищує їх, то вона несе зобов'язання стосовно всієї суми. «Саме так, – сказано в звіті, – учасниками конференції було прийнято параграф 2 статті 8».

Однак югославська делегація вважає, що учасники конференції не це мали на увазі.

Дискусія з цього питання велася у такий спосіб:

Наш делегат, аргументуючи нашу пропозицію, пояснив, що, на його думку, відповідно до статті 8, представник, якщо він перевищив свої повноваження, несе

⁵⁰⁸Текст тільки у французькому варіанті.

зобов'язання відповідно до умов векселя на всю суму, а особа, що представляється, несе зобов'язання в межах, наданих їй повноважень, однак у тексті нечітко сказано про зобов'язання особи, що представляється.

Професор *la Lumia*, італійський делегат, сказав, що особа, яка представляється, не може бути пов'язана зобов'язанням ні на яку суму, оскільки це буде суперечити фундаментальному принципу переказного векселя і незалежності, що приписують векселю. Значення векселя полягає в зазначеній на ньому в сумі. Тому італійський делегат висловив думку, що в такому випадку представник зобов'язаний на всю суму векселя, а особа, що представляється, не зобов'язана взагалі.

Інший погляд висловив п. *Hammerschlag*, австрійський делегат: Він сказав, що якщо, наприклад, представник одержав повноваження випустити вексель на 10 тис. франків, а насправді випустив на 20 тис. франків, то він зобов'язаний на ту суму, на яку він перевищив свої повноваження, тобто на 10 тис. Франків. Особа, що представляється, зобов'язана тільки стосовно суми у 10 тис. франків. «Це єдине природне рішення», – сказав п. *Hammerschlag*.

Голова, якщо я правильно його зрозумів, дотримується такої самої думки.

Таким чином, югославська делегація вважає, що, з огляду на думку голови і п. *Hammerschlag*, учасники конференції вирішили відхилити її пропозицію.

Погляд на те, що особа, яку представляють, зобов'язана в межах повноважень, наданих їй, а представник – на іншу суму, безсумнівно, обґрунтований і логічний.

Однак югославська пропозиція, спрямована насамперед на те, щоб поліпшити становище власника, надавши йому додаткову гарантію, і водночас запобігти небажаній спекуляції, що може зашкодити власнику і гарантам.

Однак думка редакційного комітету, якщо він правильно зрозумів, а саме: тільки представник зобов'язаний на всю суму, а особа, що представляється, ні – (1) суперечить дійсному зобов'язанню особи, що представляється, і (2) призводить до спекуляцій, які можуть зашкодити торгівлі. Власник та гаранті ризикують втратити всю суму, з огляду на незадовільне становище представника, оскільки покладатимуться насамперед на гарантії, надані особою, що представляється. Отже, питання стало менш зрозумілим, ніж було.

З огляду на розбіжності, з одного боку, і недостатню точність тексту, з другого, це важливе питання, ймовірно, інтерпретуватимуть по-різному. Тому, на його думку, важливо сформулювати точний текст відповідно до однієї з висловлених думок.

ДОДАТОК 17

ПРОПОЗИЦІЯ СІАМСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ ПО СТАТТІ 39

Для Сіаму має велике значення можливість відмовити в частковій сплаті, тому сіамська делегація має повернутися до застереження, запропонованого французькою делегацією (стаття 38, параграф 2), і запропонувати наступне застереження:

«Відступаючи від параграфа 2 статті 39 закону, кожна договірна сторона може надати власнику право відмовити у частковій сплаті за інструментом, що підлягає

сплаті на її власній території. Це право, надане власнику, має визнаватися іншими державами».

ДОДАТОК 18

ВИПРАВЛЕННЯ, ЗАПРОПОНОВАНЕ АВСТРІЙСЬКОЮ ДЕЛЕГАЦІЄЮ

Внести до конвенції статтю, сформульовану в такий спосіб:

«Високі договірні сторони беруть на себе зобов'язання повідомляти одне одному через секретаріат Ліги Націй, який буде нести відповідальність за переклад на офіційні мови Ліги Націй усі рішення, прийняті у відповідних судах щодо принципових питань, які стосуються уніфікованого закону про переказні й прості векселі».

Причини. Ми вважаємо, що уніфікація законів щодо переказних векселів не буде задовільною, якщо вищий міжнародний суд не гарантує однакового тлумачення судовою владою питань, пов'язаних з переказними векселями.

Ми вважаємо, що прийняття вищевказаної пропозиції важливо для уніфікації судових рішень з цього питання і забезпечить однакову інтерпретацію закону і конвенції. Більш того, зауваження, що будуть сформульовані в результаті вивчення рішень різних судів, дадуть можливість сформулювати необхідні виправлення.

Ми б хотіли зазначити, що ця пропозиція не припускає втручання до діяльності наявних інститутів. На наш погляд, міжнародний обмін рішеннями буде корисний для цих інститутів, і ми хотіли б зазначити, що подібне вже розпочато Міжнародною організацією праці і Міжнародним бюро промислової власності у відповідних сферах.

ДОДАТОК 19

ТЕКСТ, ЗАПРОПОНОВАНИЙ ГРУПОЮ ДЕЛЕГАЦІЙ ДЛЯ КОНВЕНЦІЇ ПРО УНІФІКОВАНИЙ ЗАКОН ПРО ПЕРЕКАЗНІ Й ПРОСТІ ВЕКСЕЛІ

КОНВЕНЦІЯ

Голова Німецького Рейху призначив як своїх повноважних представників таких положень, які, засвідчивши свої повноваження належною формою, погодилися щодо наступного:

Стаття 1

Високі договірні сторони зобов'язуються ввести на своїх відповідних територіях оригінал тексту чи уніфікований закон (в перекладі на рідну мову), що складає додаток 1 дійсної конвенції.

Це зобов'язання у випадку потреби буде обмежено тими застереженнями, про які високі договірні сторони повідомлять на момент ратифікації чи приєднання. Ці застереження буде обрано серед зазначених у додатку 2 дійсної конвенції.

Застереження, обумовлені у статтях додатка 2, можуть бути використані після ратифікації чи приєднання за умови, що про них буде повідомлено Генеральному секретарю Ліги Націй, який, у свою чергу, надасть відповідний текст державам членам і не членами Ліги Націй, що, зі свого боку, ратифікували конвенцію чи приєдналися до неї. Ці застереження будуть дійсні через 90 днів після одержання Генеральним секретарем вищевказаного повідомлення.

Стаття 2

На цій конвенції, французький і англійський текст якої будуть ідентичні, буде поставлено сьогоднішню дату.

Вона може бути підписана від дійсного моменту до закінчення періоду в 30 днів з дати створення конвенції з боку будь-якої держави, що є і не є членом Ліги Націй.

Стаття 3

Цю конвенцію буде ратифіковано.

Ратифікаційні грамоти повинні бути передані до закінчення періоду в 20 місяців з дати створення конвенції Генеральному секретарю Ліги Націй, що, у свою чергу, передасть повідомлення всім державам членам і не членам Ліги Націй, але які є сторонами цієї конвенції.

Стаття 4

З дати закінчення періоду в 30 днів від дня створення конвенції будь-яка держава, що є і не є членом Ліги Націй, може приєднатися до конвенції.

Про це приєднання має бути сповіщений Генеральний секретар Ліги Націй, і таке повідомлення буде зберігатися в архівах секретаріату.

Генеральний секретар сповістить про це приєднання всі держави, що підписали чи приєдналися до дійсної конвенції.

Стаття 5

Дійсна конвенція набере чинності тільки після того, як її буде ратифіковано чи до неї приєднуються кілька членів Ліги Націй або держав, що не є членами Ліги Націй, серед яких будуть три, постійно представлені в Раді Ліги Націй держави.

Вона набере чинності через 90 днів після одержання Генеральним секретарем Ліги Націй повідомлення про сьому ратифікацію чи приєднання, відповідно до параграфа 1 дійсної статті.

Генеральний секретар Ліги Націй, даючи повідомлення, передбачене в статтях 3 і 4, зокрема, зазначатиме, що ратифікація чи приєднання, обумовлене в параграфі 1 дійсної статті, було отримано.

Стаття 6

Ратифікація чи приєднання, здійснювані після набуття конвенцією чинності відповідно до статті 5, будуть дійсні через 90 днів після одержання відповідного повідомлення Генеральним секретарем Ліги Націй.

Стаття 7

Окрім випадків надзвичайної потреби, ця конвенція не може бути денонсована (з боку держав, які є і не є членами Ліги Націй) до закінчення дворічного терміну з моменту, коли вона набрала чинності щодо цієї держави; така денонсація буде чинна через 90 днів після одержання Генеральним секретарем адресованого йому повідомлення.

Про кожну денонсацію Генеральний секретар Ліги Націй негайно повідомить всі інші договірні сторони.

За надзвичайної необхідності висока договірна сторона, яка денонсує конвенцію, повідомляє про неї безпосередньо всім іншим високим договірним сторонам, і денонсація вважається дійсною після одержання такого повідомлення високими договірними сторонами.

Кожна денонсація буде дійсна тільки щодо тієї високої договірної сторони, з боку якої її було здійснено.

Стаття 8

Кожна держава, що є і не є членом Ліги Націй, стосовно якої дійсна конвенція стала чинною, може передати Генеральному секретарю Ліги Націй через чотири роки після набуття чинності конвенцією прохання про перегляд деяких положень цієї конвенції.

Якщо таке прохання після повідомлення іншим державам, що є і не є членами Ліги Націй, де конвенція чинна, буде підтримане протягом одного року хоча б шістьма з них, Рада Ліги Націй ухвалюватиме рішення стосовно того, потрібно чи ні скликати конференцію для розгляду цього питання.

Стаття 9

Якщо немає заяви про зворотне з боку високої договірної сторони під час підписання, ратифікації чи приєднання, то положення дійсної конвенції не будуть застосовуватися до колоній, заморських територій, протекторатів чи територій під сюзеренітетом чи мандатом.

Проте високі договірні сторони залишають за собою право приєднатися до конвенції відповідно до статті 4 щодо всіх чи деяких своїх колоній, протекторатів чи територій під сюзеренітетом чи мандатом. Вони також залишають за собою право денонсувати її відповідно до умов статті 7 щодо всіх чи деяких своїх колоній, протекторатів чи територій під сюзеренітетом чи мандатом.

Стаття 10

Цю конвенцію буде зареєстровано Генеральним секретарем Ліги Націй щойно вона стане чинною. Вона також якнайшвидше буде опублікована у «Випуску договорів».

На посвідчення чого вищевказані повноважні представники підписали дійсну конвенцію.

Протокол конвенції

Під час підписання конвенції, яка з цього дня встановлює уніфікований закон про переказні й прості векселі, вирішили так:

1.

Високі договірні сторони, що не зможуть передати свої ратифікаційні грамоти щодо названої конвенції до...⁵⁰⁹, зобов'язуються передати протягом 50 днів від дня повідомлення Генеральному секретарю Ліги Націй про своє ставлення до ратифікації.

2.

Якщо до...⁵¹⁰ умови, зазначені в параграфі 1 статті 5 про набуття чинності конвенції, не будуть виконані, Генеральний секретар Ліги Націй призначить збори держав, що є і не є членами Ліги Націй, які підписали конвенцію чи приєдналися до неї.

Мета цих зборів – вивчення ситуації і пошуку способів її виправлення.

3.

Високі договірні сторони повідомлятимуть одна одну відразу після набуття чинності конвенцією про законодавчі заходи на їх територіях для виконання цієї конвенції.

На засвідчення цього вищевказані повноважні представники підписали конвенцію.

Учасники конференції також рекомендують сторонам конвенції, які запровадять уніфікований закон про переказні й прості векселі, передавати один одному тексти найважливіших юридичних рішень щодо цієї конвенції, ухвалених на їх територіях.

⁵⁰⁹Відстрочку зазначено у статті 3.

⁵¹⁰Через два місяці після дати, зазначеної у статті 3.

ДОДАТОК 20

(Документ, що отримали учасники конференції на прохання
бразильського делегата)⁵¹¹

ФРАГМЕНТ З КОДЕКСУ ПРИВАТНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ПРИЙНЯТОГО НА ШОСТІЙ МІЖНАРОДНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В ГАВАНІ В ЛЮТОМУ 1928 Р. (БУСТАНАНТСЬКИЙ КОДЕКС)⁵¹²

Розділ 1. Підприємці

Стаття 232. Правоздатність щодо здійснення підприємницької діяльності й висновки комерційних актів і контрактів визначається відповідно до закону кожної окремої країни.

Розділ 4. Про контракт і переказний вексель і подібні цінні папери

Стаття 263. Форма випуску, індосамент, поручництво, інтервенція, акцептування і протест за переказним векселем регулюються законом місця, де здійснюють кожну з названих операцій.

Стаття 264. За відсутності прямої угоди юридичні відносини між трасантом і власником регулюють законом місця, де виписаний вексель.

Стаття 265. У такому випадку зобов'язання і права акцептанта і пред'явника регулюються законом місця, де роблять акцептування.

Стаття 266. За таких самих обставин правові наслідки індосаменту, здійснюваного між індосантом та індосатом, підпорядковуються закону місця, де вексель індосують.

Стаття 267. Розмір зобов'язань кожного індосанта не впливає на права і зобов'язання попередніх трасанта і бенефіціара.

Стаття 268. Аваль за таких самих умов регулюється законом місця, де він надається.

Стаття 269. Правові наслідки акцептування за допомогою інтервенції регулюються за відсутності відповідної угоди законом місця, де акцептують.

Стаття 270. Відстрочки і формальності, пов'язані з акцептуванням, сплатою і складанням протесту підпорядковуються закону місця, де їх роблять.

Стаття 271. Ці правила застосовуються до бонів, облігацій, простих векселів і чеків.

Розділ 7. Фальсифікація, крадіжка, внесення змін і втрата документа про кредит і на пред'явника.

Стаття 272. Положення, що стосуються фальсифікації, крадіжки, внесення змін у документи на пред'явника, відповідають міжнародному публічному порядку.

⁵¹¹Для надання інформації.

⁵¹²Цей текст було роздано тільки французькою мовою.

Стаття 273. Вживання заходів, приписаних законом місця, де вони починаються, не звільняє зацікавлених осіб від виконання заходів, приписаних законом місця, де ці документи котируються, і законом місця, де вони підлягають сплаті.

ДОДАТОК 21

ЗАУВАЖЕННЯ П. LOEBER З ЛАТВІЙСЬКОЇ ДЕЛЕГАЦІЇ (щодо параграфу 1 статті 62 уніфікованого закону)

Латвійська делегація хотіла б підтримати пропозицію чехословацької делегації, яка стосується параграфу 1 статті 62 про те, щоб додати до першої пропозиції слова «і проти акцептанта». Якщо особа, яка платить за допомогою інтервенції, суброгує щодо прав власника й у такий спосіб використовує свої незалежні й автономні права (як сказав професор *Arcangeli*), немає причин звільнити від відповідальності акцептанта переказних векселів щодо особи, яка платить за допомогою інтервенції. Відповідно до статті 27 уніфікованого закону, трасат, акцептуючи, зобов'язується сплатити за переказним векселем після закінчення терміну сплати; за несплати власник може висунути прямий позов за переказним векселем на всю суму, що може вимагатися відповідно до статей 47 і 48. Відповідно до статті 46, власник має право на позов проти всіх тих, хто складав, акцептував, індосував чи гарантував за допомогою авалю переказний вексель, індивідуально чи колективно. Нарешті, відповідно до параграфу 1 статті 38, трасат (очевидно, що є чи не є акцептантом), і який платить за переказним векселем, може вимагати, щоб вексель був переданий йому пред'явником. Відповідно до статей 37 і 41, власник має пред'явити переказний вексель до сплати, інакше всі боржники (і акцептанти) зможуть депонувати всю суму за допомогою компетентної влади. Наслідком цього є те, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, згідно з законом і без яких-небудь спеціальних інструментів, що стосуються переказних векселів, суброгує щодо прав власника і має всі права, якими може скористатися власник, включаючи права проти всіх боржників, які несуть зобов'язання перед попереднім власником. Ніхто не буде заперечувати, що акцептант не звільняється від відповідальності фактом інтервенції; акцептант продовжує бути зобов'язаним. Якби ми звільнили акцептанта від його відповідальності перед особами, які платять за допомогою інтервенції, нам би довелося зробити висновок, що акцептант зобов'язаний тільки щодо бенефіціарів чи одночасно щодо першого індосанта чи трасанта, до чиїх рук може повернутися переказний вексель згідно з параграфом 1 статті 49. Ця процедура буде тривалою і непотрібною, вона вимагатиме істотних витрат з боку акцептанта без будь-якої або логічної підстави. Тому потрібно домовитися, що особа, яка платить за допомогою інтервенції, може скористатися своїми правами не тільки проти особи, для якої вона платить і сторін, які перед цими особами зобов'язані, а й проти самого акцептанта. Це правило не змінюється з ухваленням в уніфікованому законі принципу, відповідно до якого інтервенція визнається тільки на користь сторін, які зобов'язані. Цей принцип стосується питання про те, яка сторона може вказати платника за неспланим

векселем чи на користь яких осіб інтервент може здійснювати інтервенцію за допомогою акцептування чи сплати. Однак цей принцип, зовсім не пов'язаний з питанням, що впливає з пропозиції чехословацької делегації стосовно того, чи може також особа, яка платить за допомогою інтервенції, скористатися правами проти акцептанта як безпосередній і основний боржник. Відповідь на це останнє питання ствердна у більшості ухвалених останнім часом законів: у Швейцарії (стаття 781), Німеччині (стаття 63), Чехословаччині (стаття 59), колишній Російській імперії в 1903 р. (стаття 110), Латвії (стаття 108) тощо. Тому потрібно надати право на позов проти акцептанта особі, яка платить за допомогою інтервенції.

Додаток 3

Матеріали Женевської конференції (оригінальний текст англійською мовою)

Records of the International Conference for the unification of laws on bills of exchange, promissory notes and cheques held at Geneva between May 13th and June 7th, 1930

First Part

A. INTRODUCTION

Many endeavours have been made to unify the law on bills of exchange. The first go back many years; the most recent and the most important were the Conferences held at The Hague in 1910 and 1912 at the instance of the Netherlands Government.

The latter Conference led to the conclusion of a convention and the establishment of a Uniform Regulation, which were adopted by the delegates of twenty-seven States. For various reasons, however, the convention was never ratified.

In 1920, the Brussels Financial Conference passed a resolution inviting the League of Nations to take action in this matter, and the Economic Committee was accordingly instructed by the Council to take up the question. The investigation which it undertook, with expert assistance, lasted from 1921 to 1929, and led to the establishment of draft conventions realising a certain uniformity in the laws of what is called the continental system regarding bills of exchange, promissory notes and cheques.

These drafts were accompanied by two other draft conventions for the settlement of certain conflicts of laws, together with the sanctions resulting from failure to observe the stamp laws, the former dealing with bills of exchange and promissory notes, the latter with cheques.

As decided by the Council, these drafts were communicated to all States, Members and non-Members of the League, who were invited to transmit their observations, and to say whether they considered that these drafts could usefully serve as the basis of discussion at an international conference to be held later. This communication was made in a circular letter from the Secretary-General of the League of Nations, dated July 19th, 1928.

Of the replies received, thirty-four contained detailed observations, and the general effect of all the replies was in favour of calling a conference on the basis of the proposed drafts.

In these circumstances, the Secretary-General of the League of Nations, as instructed by the Council, wrote on August 27th, 1929, to the Members of the League and the non-Member States, inviting them to attend an international Conference at Geneva on February 17th, 1930. This date was afterwards changed.

The Conference finally met on May 13th, 1930, under the chairmanship of Dr. J. Limburg, member of the Council of State of the Netherlands, who had been invited to hold this position by a decision of the Council on January 14th, 1930.

The International Conference for the unification of laws on bills of exchange, promissory notes and cheques held thirty-five meetings between May 13th and June 7th, 1930. It was attended by delegates from the following Members of the League of Nations, and non-Member States:

Austria, Belgium, Brazil, Colombia, Czechoslovakia, Danzig, Denmark, Ecuador, Finland, France, Germany, Great Britain and Northern Ireland, Greece, Hungary, Italy, Japan, Latvia, Luxemburg, Netherlands, Norway, Peru, Poland, Portugal, Roumania, Siam, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey, Venezuela and Yugoslavia.

The United States of America sent an observer.

On the invitation of the Council, representatives of the Economic Committee of the League of Nations, the International Chamber of Commerce, and the International Institute for the Unification of Private Law at Rome attended in an advisory capacity.

As a basis of discussion, the Conference took the drafts drawn up by the League of Nations Committee of Legal Experts, which had been communicated to the States in 1928. These drafts were fully discussed at plenary meetings.

The Conference appointed five of its members to form a drafting committee, whose chief duty was to draw up a general report explaining the texts adopted.

After more than three weeks of discussions, the Conference unanimously adopted three conventions, the first providing uniform law for bills of exchange and promissory notes, the second for the settlement of certain conflicts of laws in connection with bills of exchange and promissory notes, the third relating to stamp laws in connection with bills of exchange and promissory notes together with the Protocols to each of these conventions, which were to have the same force and the same effect.

The Conference also adopted a Final Act containing a record of its discussions, together with a number of recommendations, and a resolution relating to the next session of the Conference, which is to be devoted to the study of drafts concerning the laws affecting cheques. This resolution also provides for a number of preparatory measures to facilitate the work of the Conference at its second session.

These three conventions were signed on June 7th, the last day of the Conference, by twenty-two States – namely, Austria, Belgium, Brazil, Colombia, Czechoslovakia, Danzig, Denmark, Ecuador, Finland, France, Germany, Italy, Luxemburg, Netherlands, Norway, Peru, Poland, Portugal, Spain, Sweden, Switzerland and Turkey.

The third convention on stamp laws in connection with bills of exchange and promissory notes was also signed by the delegate of Great Britain.

In the interval between June 7th and September 6th, 1930, end of the period during which the three conventions remained open for signature, the convention providing a uniform law on bills of exchange and promissory notes was also signed by Greece, Hungary, Japan and Yugoslavia, the convention for the settlement of certain conflicts of laws in connection with bills of exchange and promissory notes by the same four countries, and the convention on the stamp laws in connection with bills of exchange and promissory notes by Hungary, Japan and Yugoslavia, which brings the total of signatures to twenty-six.

**B. LIST OF GOVERNMENT DELEGATES
AND OF REPRESENTATIVES OF VARIOUS BODIES INVITED
TO THE CONFERENCE**

President appointed by the Council: Dr. J. LIMBURG, Member of the State Council of the Netherlands.

Private Secretary of the President: M. F. A. VAN WOERDEN, Vice-Consul of the Netherlands.

GERMANY

Delegates:

M. Leo QUASSOWSKI, Ministerial Counsellor in the Reich Ministry of Justice.

Dr. Erich ALBRECHT, Counsellor of Legation in the Reich Ministry for Foreign Affairs.

Dr. Fritz ULLMANN, Judge at the Court of Berlin.

AUSTRIA

Delegates:

Dr. Guido STROBELE, Ministerial Counsellor in the Federal Ministry of Justice.

Dr. Paul HAMMERSCHLAG, Member of the Board of Directors and former Director of the Credit Bank for Commerce and Industry, Vice-President of the Vienna Chamber of Commerce and Industry.

Substitute:

Dr. Max SOKAL, Director of the Clearing and Collections Company at Vienna.

BELGIUM

Delegates:

His Excellency Viscount POULLET, Minister of State, Member of the House of Representatives.

M. J. DE LA VALLEE POUSSIN, Secretary-General of the Ministry of Science and Arts.

Baron Edmond CARTON DE WIART, Doctor of Law and Political and Social Science, Director of the «Societe Generale de Belgique».

M. Paul VAN ZEELAND, Professor at the University of Louvain; Director of the National Bank of Belgium.

Substitute:

M. Jean-Jacques VINCENT, Doctor of Law, Head of the Investigations Department of the National Bank of Belgium.

Secretary:

Dr. Francois-Xavier SIMONIS, Industrialist.

GREAT BRITAIN AND NORTHERN IRELAND

and all Parts of the British Empire which are not Separate Members of the League of Nations.

Delegate:

Professor H. C. GUTTERIDGE, K.C., Professor of Commercial and Industrial Law and Dean of the Faculty of Laws in the University of London.

UNITED STATES OF BRAZIL

Delegate:

M. Deoclecio DE CAMPOS, Commercial Attache at Rome, formerly Professor in the Faculty of Law of Para.

COLOMBIA

Delegate:

His Excellency M. Antonio Jose RESTHEPO, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary, Permanent Delegate accredited to the League of Nations.

Adviser:

M. J. M. YEPES, Doctor of Law, Legal Adviser in the Ministry for Foreign Affairs.

Secretaries:

Dr. German ABADIA, Permanent Secretary of the Delegation accredited to the League of Nations.

M. E. VASCO, Attache.

DENMARK

Delegates:

M. Axel HELPER, Ministerial Counsellor in the Ministry of Commerce and Industry.

M. Valdemar EIGTVED, General Manager of the «Privatbanken», Copenhagen.

Secretary:

M. F. G. L. NEERGAARD-PETERSEN, Secretary in the Ministry of Commerce and Industry.

FREE CITY OF DANZIG

Delegates:

M. Jezef SULKOWSKI, Professor at the University of Poznan, Member of the Polish Codification Commission, Head of the Delegation

M. Richard KETTLITZ, «Conseiller Superieur» of Justice of the Free City.

ECUADOR

Delegate:

Dr. Alexandra GASTELU, Vice-Consul at Geneva.

SPAIN

Delegate:

Dr. Gomez MONTEJO, Head of Section of the Corps of Jurists in the Ministry of Justice.

FINLAND

Delegate:

M. Filip GRONVALL, Counsellor of State, Member of the Higher Administrative Court at Helsingfors.

FRANCE

Delegate:

M. Charles LYON-CAEN, Permanent Secretary of the Academy of Moral and Political Sciences, Honorary Dean of the Faculty of Law of Paris.

M. L. J. PERCEROU, Professor in the Faculty of Law of Paris.

Technical Adviser:

M. Jacques BOUTERON, Inspector of the Bank of France.

Secretary:

M. Gaston J. L. LIBERSAT, Assistant Head of Service in the Ministry of Commerce.

GREECE

Delegate:

M. R. RAPHAEL, Permanent Delegate accredited to the League of Nations, Charge d'Affaires at Berne.

HUNGARY

Delegate:

Dr. Eugene ASZTALOS, Ministerial Counsellor in the Ministry of Justice.

ITALY

Delegates:

His Excellency M. Amedeo GIANNINI, Counsellor of State, First Class Minister Plenipotentiary, President of the Delegation.

M. Ageo ARCANGELI, Member of Parliament, Professor of Law at the University of Rome, Vice-President of the Delegation

M. Giulio DIENA, Professor of Law in the University of Pavia.

M. Isidoro LA LUMIA, Professor of Law in the University of Milan.

M. Lorenzo MOSSA, Professor of Law in the University of Pisa.

Experts:

M. Auguste WEILLER, Barrister-at-Law, Representative of the Fascist General Banking Confederation.

M. Luigi BIAMONTI, Barrister-at-Law, Director of the Legal Bureau of the Fascist General Confederation of Italian Industry.

M. Antonio NAVARRA, Barrister-at-Law, Representative of the Fascist General Merchants' Confederation

M. Giovanni ZAPPALÉ, Barrister-at-Law, Representative of the Minister of Finance.

M. Giuseppe DE MAJO, Barrister-at-Law, Representative of the Bank of Italy.

Secretary:

M. Gian Battista TOFFOLO, Diplomatic Consular Attache.

JAPAN

Delegates:

His Excellency M. Morie OHNO, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary accredited to the Federal President of the Austrian Republic.

M. Tetsukichi SHIMADA, Judge at the «Cour de Cassation» of Tokio

Substitutes:

M. Tamotsu KOBORI, Judge at the District Court of Yokohama

M. Yoshiro ANDO, Secretary at the Japanese Embassy accredited to the Central Executive Committee of the Union of Soviet Socialist Republics

Viscount Seiichi MOTONO, Secretary at the Japanese Embassy accredited to His Majesty the King of the Belgians

LATVIA

Delegates:

His Excellency M. Charles DUZMANS, Permanent Delegate accredited to the League of Nations, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary accredited to His Majesty the King of Yugoslavia, President of the Delegation.

Dr. Anguste LOEBER, Counsellor of the Court of Cassation, Professor in the Faculty of Law of the University of Riga.

M. Vilis BANDREVICS, Deputy-Director-General of the Bank of Latvia.

LUXEMBURG

Delegate:

M. Charles VERMAIRE, Consul at Geneva.

NORWAY

Delegate:

M. C. Stub HOLMBOE, Barrister-at-Law.

THE NETHERLANDS

Delegates:

M. W. L. P. A. MOLENGRAAFF, Doctor of Law, Professor Emeritus of the University of Utrecht, Head of the Delegation.

M. C. D. ASSER, Barrister-at-Law at Amsterdam, Doctor of Law, President of the Franco-German, Greco-German, Franco-Turkish, and Turco-Belgian Mixed Arbitral Tribunals.

M. F. G. SCHELTEMA, Doctor of Law, Professor at the University of Amsterdam.

M. H. A. VAN NIEROP, Doctor of Law, Managing Director of the «Amsterdamsche Bank».

M. G. A. DUNLOP, Director of the «Nederlandsch-Indische Handelsbank» at Amsterdam.

Secretary:

M. Max FRANSSEN, Doctor of Law.

PERU

Delegate:

Don Jose Maria BARRETO, Head of the Permanent Office of Peru accredited to the League of Nations, former Chargo d'Affaires at Berlin.

POLAND

Delegates:

M. Jozef SULKOWSKI, Professor at the University of Poznan, Member of the Polish Codification Commission, Head of the Delegation.

M. Jan NAMITKIEWICZ, Professor at the University of Warsaw, Judge at the Germano-Polish Mixed Arbitral Tribunal.

PORTUGAL

Delegate:

Dr. Jose Caeiro DA MATTA, Rector of the University of Lisbon, Professor in the Faculty of Law, Director of the Bank of Portugal

ROUMANIA

Delegates:

His Excellency M. Constantin ANTONIADE, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary accredited to the League of Nations.

His Excellency M. Eugene NECULCEA, Minister Plenipotentiary, Doctor of Science (Paris), former Director-General at the Ministry of Finances, former Professor at the University of Jassy, Member of the Economic Committee of the League of Nations.

SIAM

Delegate:

His Serene Highness Prince VARNVAIDYA, Permanent Delegate accredited to the League of Nations, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary accredited to His Britannic Majesty.

SWEDEN

Delegates:

His Excellency Baron Marks von WURTEMBERG, President of the Stockholm Court of Appeal, former Minister for Foreign Affairs.

His Excellency M. Birger EKEBERG, Former Minister of Justice, President of the Civil Legislation Commission, former Member of the Supreme Court.

Secretary:

M. Eric de POST, Attache to the Royal Ministry for Foreign Affairs.

SWITZERLAND

Delegates:

Doctor Max VISCHER, Barrister-at-Law and Notary, First Secretary of the Swiss Bankers' Association at Basle.

CZECHOSLOVAKIA

Delegate:

Dr. Karel HERMANN-OTAVSKY, Professor at the University of Prague, President of the Codification Commission for Commercial Law in the Ministry of Justice, Head of the Delegation.

Delegate and Expert:

Dr. Jan SRB, Departmental Counsellor in the Ministry of Justice.

Secretary:

Dr. Henri NOSEK, Commissioner in the Ministry for Foreign Affairs.

TURKEY

Delegate:

His Excellency MENIR Bey, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary accredited to the Swiss Federal Council.

VENEZUELA

Delegate:

M. Carlos Eduardo DE LA MADRIZ DE MONTEMAYOR, Consul-General in Switzerland, Doctor of Science and Mathematics.

Second Part

A. MINUTES OF THE MEETINGS. B. ANNEXES.

FIRST MEETING

Held on May 13th, 1930, at 11 a.m.

President: M. J. Limburg

1. Opening of the Session.

The PRESIDENT spoke as follows:

Gentlemen, – Before I invite you to begin the work for which you have been called together, it is my duty to thank the Council of the League publicly for having asked me to undertake the delicate and responsible task of presiding over your labours. It has done me a signal honour, for which I am deeply grateful. I am aware that this was intended more especially as an acknowledgement of the special position of the Netherlands Government, whose untiring and persevering endeavours in an important matter of commercial law will, I hope, through your efforts, be crowned with success. I can, however, feel some justifiable pride at having been chosen in these circumstances to ensure the continuance of the prolonged labours which this problem entails, and I take pleasure in the thought that I shall be able to contribute with you towards bringing about an improvement for which the business world has been waiting with some impatience.

It is but fair, at this point, to refer to the patient work which was performed in this field, more than forty years ago, by the Institute of Private International Law and by the International Law Association, and to the attempts at unification made, as far back as 1885 and 1888, at the Conferences held at Antwerp and Brussels at the instance of the Belgian Government. It was not until 1910, however, at the Hague Conference convened by the Netherlands Government, that signs of concrete results began to appear. It was at the 1912 Conference, convened under like circumstances and for a purpose similar to that for which we have met at Geneva today, that the feeling first arose that the goal was in sight.

The 1910 Hague Conference had prepared a preliminary draft Uniform Regulation on Bills of Exchange and Promissory Notes. This Regulation was accompanied by a draft Convention for the Settlement of the Conflict of Laws.

The second Conference, that of 1912, which was attended by no less than thirty-seven States, improved this Regulation and Convention and added, in the form of resolutions, a draft Uniform Regulation on the Law of Cheques.

The object in view at that time was a general unification of national laws on these subjects. In signing the Convention, the Governments undertook to embody the provisions of the Uniform Regulation in their national laws.

Although the British and United States delegates clearly intimated that their Governments did not anticipate that it would be possible for them to adopt the rules agreed to by the majority of States represented, the Convention nevertheless secured a large number of signatures. Unfortunately, the ratifications necessary for the confirmation of

these signatures could not be subsequently obtained. There is no need for me to enquire in detail into the reasons for this abstention, but the war, which broke out shortly after the conclusion of the Convention, may be said to have been the main cause of failure.

Does this mean that the influence of the Hague Conferences was nile Quite the reverse. Apart from the numerous scientific publications to which they gave rise, it has been noticeable that the regulations they drew up have greatly influenced legislative developments in a number of countries. It should also be mentioned that the Pan-American Conference held at Havana in 1928 passed a resolution recommending that the South American Republics should adopt uniform rules of law on commercial bills modelled on the Hague Regulation of 1912.

In 1920, the Brussels Financial Conference, being convinced of the importance of this question, expressed the opinion that the League of Nations might usefully take action in this field. Accordingly, in 1921, the Economic Committee instituted enquiries with the principal object of exploring the possibilities of achieving the aims pursued up till then, and of taking up again the Hague work which the war had brought to a stop.

In 1923, it referred the results of its enquiries for consideration to four experts, all of whom were eminent specialists in these questions and had already devoted to them the greater part of a long and brilliant career. I refer to Professor D. Josephus Jitta, Sir Mackenzie D. Chalmers, Professor Dr. Franz Klein and Professor Charles Lyon-Caen. Science has unfortunately suffered a great loss in the death of the first three; we shall, however, have the honour of numbering among us the senior of the four experts, who is also the senior member of this Conference, Professor Charles Lyon-Caen, who will represent France. I have just been informed that, owing to other duties which have detained him in Paris, Professor Charles Lyon-Caen is unable, to his great regret, to attend the first meeting, but I hope that he will soon be able to be with us, and I would ask you to join me on this occasion in expressing to him our profound respect and admiration.

Endorsing the opinion of these experts, the Economic Committee decided, in 1923, that the moment did not appear favourable for the convening of a new conference in the near future.

In 1925, however, certain signs, more especially a resolution adopted in June of that year by the Brussels Congress of the International Chamber of Commerce, convinced the Economic Committee that there was a keen desire in the circles concerned for an improvement of the existing position.

In 1926, therefore, the Committee convened a Committee of jurists and business men to specify the principal points which gave rise in practice to the most serious difficulties and which would, in their opinion, justify an attempt to bring into closer harmony the divergent provisions of the laws of countries belonging to the so-called Continental system.

The 1912 Conference had already shown the impossibility of achieving the uniformity previously sought, and the experts consulted by the Economic Committee in 1923 had also declared that such an object appeared to them unattainable in practice, owing to the great differences between the fundamental principles of Anglo-Saxon law and those of Continental law, but that an assimilation of Continental laws seemed both desirable and possible.

For these reasons, the jurists recommended to the Economic Committee in 1926 that it should concentrate its efforts on an attempt at assimilation, which would doubtless make it easier to bring the Continental system and the Anglo-Saxon system into closer accord at some later date.

In the meanwhile the International Chamber of Commerce continued its enquiry and, in 1927, at its Stockholm Congress, passed a resolution recommending that the League should convene a third international congress to work on the draft Uniform Regulations for Bills of Exchange and Cheques which had emerged from its discussions.

It was in these circumstances that the Economic Committee called in the assistance of a third Committee of Experts, which drew up the draft regulations and Conventions subsequently communicated to Governments for their opinion and now, following their replies, submitted to us as a basis of discussion.

You will have noticed the care and regard for practical exigencies with which the experts have examined the numerous questions before them. Hence it is not surprising that, in their replies, the Governments expressed their unanimous opinion that these drafts would afford an excellent basis of discussion for a new international conference.

It is quite natural that the Anglo-Saxon countries should have made express reservations on these drafts, which are designed solely for the assimilation of legislation of the so-called Continental system. I am glad to note, however, that the British Government has marked its interest in this attempt by sending a representative in the person of Professor Gutteridge, whom I am pleased to welcome.

I also note with pleasure the presence of Mr. Kennedy, who has been instructed by the United States Government to attend the Conference as a technical expert. Both these gentlemen will, I feel sure, be anxious to facilitate the Conference's work by supplying their colleagues with all requisite information concerning the rules of law in force in their countries.

Several other countries, whose laws are of the Anglo-Saxon type, whilst intimating for this reason that they would not attend, have nevertheless informed the Secretariat that they will follow its work with interest.

You will have observed that, in the report which accompanies the drafts before us, the experts have drawn attention to the difference between the methods they propose and those which were employed at The Hague. Experience has shown how difficult it is to secure the ratification of a convention involving an undertaking to embody in national laws a large number of provisions which may not be modified in any way and are to remain in force for a specified period. The experts have consequently suggested, both for bills of exchange and promissory notes and for cheques, a more elastic form of procedure whereby Governments would first be asked to undertake, in a first agreement, to lay before the competent authority, within a period to be specified, a draft law which would give effect, in the form best suited to the special circumstances of the country, to the provisions laid down in the regulation, as far as they are not identical with those already in force in their countries. The regulations adopted by the Conference would form an annex to this first agreement.

A second agreement, which would take the form of a convention, would be designed:

1. To make the validity and the effects of the undertakings given in regard to bills of exchange and promissory notes independent of compliance with legal provisions on stamp duty;

2. To set up rules governing conflicts of laws in connection with bills of exchange and promissory notes.

In the view of the experts, the former of these two agreements, which would involve merely an undertaking within the normal powers of the executive, would not be subject to ratification. Ratification would, however, be required for the second.

I have already said that the Governments consulted on the League of Nations drafts expressed their desire to attend the Conference with these drafts as a basis of discussion. It will obviously be for the Conference to come to a definite decision on the subject, but, failing a decision to the contrary by the Conference, I take it that this will be the method it proposes to follow.

I ought, I think, to say how carefully and conscientiously this Conference has been prepared. The subject-matter, after being considered by the most highly qualified specialists, has been examined and discussed in all its aspects. Without going back to the beginning, I would merely mention that the Regulation drafted in 1910 was revised in 1912, that it was amended by a special Commission of the Chamber of Commerce and that the League of Nations experts have had these texts constantly before them and have drawn on them largely in preparing the drafts which are now before us.

You will, furthermore, find in the preparatory documents the observations submitted by the Rome International Institute for the Unification of Private Law.

The same remarks apply to the Regulation on Cheques. It may therefore be said that the League of Nations, whilst anxious to ensure the success of our Conference, has followed the precept of Boileau, which will remain at all times a sound rule of work: «Vingt fois sur le metier remettez votre ouvrage».

We have the privilege of seeing among the delegations most of the experts who were associated in the preparation of the drafts before us. I desire to associate myself with the tributes which have already been paid to their work. As President, I particularly welcome their presence, since it will enable me, if they kindly consent, to have special recourse to their advice and to benefit by the experience acquired in the preparation of this Conference.

I also hope that the representative of the Economic Committee, as well as those of the International Chamber of Commerce and of the International Institute for the Unification of Private Law, whom I desire to welcome, will give me the benefit, where necessary, of their advice and their wide experience.

In the circumstances, I feel that our prospects of success are excellent and that we can take up our work with confidence. The replies received from the Governments and their observations should, in themselves, give us the courage required for this difficult task. The subject-matter is, moreover, particularly suitable for international unification. Neither politics nor national interests nor social legislation are involved. We all have but one desire – to facilitate commercial transactions. Day by day the commercial life of nations grows more intense, mutual relations develop and the interdependence of nations calls more and more for the existence of rules enabling a prompt, easy and uniform administration of law.

Eighteen years have elapsed since the last Hague Conference. The States there represented were, as a whole, favourable to the principle of the Uniform Regulation. I know that, at the present time, other States have been added to those which, in 1912, marked their determination to achieve some progress. I know that the face of the world has changed, but I know also that private commercial relations, far from decreasing, are growing day by day and that, in this respect at least, frontiers tend to disappear.

I know also that during the last ten years, since the League of Nations has been exerting its beneficent influence in the world, the spirit of international co-operation and conciliation, the spirit of mutual confidence, has developed in a very conspicuous manner. I would urge all members to work in this spirit with a genuine desire to succeed and with unreserved goodwill, without ever losing sight of the goal. That is the only appeal I would make to you, gentlemen, and I feel sure that you will respond to it and that you will be indulgent towards your President.

Let us pursue our international aim in this atmosphere; it is unquestionably the best way of ensuring success.

I declare the International Conference for the Unification of Laws on Bills of Exchange, Promissory Notes and Cheques open.

2. Appointment of Committee on Credentials.

The PRESIDENT proposed that a Credentials Committee should be appointed. He requested delegates to deposit their credentials immediately or, if they had none, to apply for them to their Governments. He suggested that the Credentials Committee should consist of the following delegates: M. DUZMANS, first delegate of Latvia;

M. OHNO, first delegate of Japan; and M. RESTREPO, first delegate of Colombia.

The proposals of the President were adopted.

3. Appointment of a Drafting Committee.

The PRESIDENT proposed that a Drafting Committee should be appointed during the first few days. The texts resulting from the discussions would be submitted to the Drafting Committee to be prepared for the second reading. This Committee would not be a Drafting Committee in the strict sense of the word; it would have power in particular, to propose improvements with a view to ensuring the concordance of the various articles.

The proposal of the President was adopted.

SECOND MEETING

Held on May 13th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

4. Procedure to be followed by the Conference.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that, having represented his country at the two Hague Conferences, he wished to emphasise the importance he attached to the work carried out there; the value of that work had been appreciated throughout the whole world by students of law as well as by practitioners. He was surprised that it was now suggested that the Conference should follow a method completely different from that adopted at The Hague.

It was now proposed that, instead of preparing a draft convention under which States would give an undertaking to embody Uniform regulations in their law, the Conference should confine itself to drawing up a model law – and preparing a convention where by the contracting parties would agree to submit the model law to their Parliaments.

Business men and bankers in Austria considered that the drawing-up of a model law would be of no great practical value.

According to the method adopted at The Hague, a convention could be accepted or rejected by each Government, but, once it had been accepted, the text – and that was the important thing from the practical point of view – was absolutely definite. Under the system recommended by the Committee of Experts, not only could the law be accepted or rejected, but it might also undergo modifications which it was impossible for the Conference to foresee.

The change in method proposed was all the more surprising in that since the war the International Chamber of Commerce, which contained representatives of nearly all the States taking part in the Conference, had declared in favour of a uniform law.

No reasons for this change were to be found in the documents prepared by the Secretariat of the League. On the contrary, Professor Jitta and Professor Klein had recommended a uniform law, and even the third meeting of experts in 1926 had seemed to be in favour of this method. What, then, were the unknown reasons for this change of method?

M. Hammerschlag supposed that the countries which had adduced reasons in favour of this new system had thought that the procedure followed at The Hague would restrict their Parliaments' liberty of action. He did not agree with that view, since every Parliament reserved the right to reject a convention, and there were numerous precedents for that.

But even if the arguments put forward had been very cogent, M. Hammerschlag still wondered whether the Conference had the right to abandon the work accomplished at The Hague without having essayed the method employed there. Should not an attempt be made to draw up a uniform law? For bankers and men of business, the essential thing was to have a uniform text, even at the price of a few reservations for certain States; those reservations would be known beforehand and, moreover, they could hardly be avoided.

This aim would not be attained by a model law which could be modified in every imaginable way by the various Parliaments.

It was incomprehensible that the present Conference should abandon the work of The Hague without having tried to continue on the same lines, and M. Hammerschlag personally thought that it would be quite possible to agree on a uniform text.

If the Hague method were adopted, the delegates would do their best to secure the adoption of their respective countries' views, and, in the end, a compromise would be reached, whereas if the Conference confined itself to a model law, delegates might say that whatever the decisions of the Conference their Parliaments would be able to act at their own discretion. The discussions would consequently be much more valuable if the Conference took as its aim the preparation of a uniform text to be embodied in a Convention.

It might be possible to arrive at some compromise, to allay certain misgivings, but M. Hammerschlag wished to urge the Conference not to begin by abandoning the Hague programme which would be like putting a full stop before finishing the sentence. The

present Conference was the heir to a very valuable patrimony, which it must endeavour to preserve.

The PRESIDENT asked M. Percerou, Chairman of the Committee of Experts, to explain exactly what had been the intention of the Committee of Experts as expressed in their General Considerations contained in the preparatory documents⁵¹³.

M. PERCEROU (Chairman of the Committee of Experts) wished first to give the reasons which had led the Committee of Experts to depart from the method followed at The Hague. He would deal afterwards with the compromise method mentioned by M. Hammerschlag.

The principal reason why the Committee of Experts had not adopted the Hague method without further ado was to some extent obvious. It was the difficulty of getting Parliaments to ratify a convention resulting from that method. It might be very interesting to draw up international conventions and to adopt reforms, but if the proposals contained in them were to be rejected by the Parliaments, it would have to be admitted that no great advance would have been made.

The Committee of Experts had wished to arrive at a practical result. One of the main reasons why the Hague draft Convention had not, except in very few cases, been ratified, had been the fact that Parliaments were averse from relinquishing their right of amendment. That was why the Committee had thought that certain concessions must be made to the right of amendment of which Parliaments, and especially the French Parliament, were rightly jealous. Consequently, the Committee had merely proposed that Governments should be asked to agree to present to their Parliaments a uniform text, in the hope that they would adopt it more easily than if an attempt was made to impose on them a hard-and-fast text which, it might be feared, would run the risk of being rejected without even being examined.

The Committee had not tried to hide the fact that this method involved certain practical drawbacks. To a large extent, it risked the sacrifice of uniformity, since parliamentary amendments might leave a text which would be uniform in nothing but name. Even a uniform text was sometimes interpreted differently by jurisprudence in various countries. If there was not even a uniform text, the ideal of uniformity would obviously be further off than ever.

M. Percerou, therefore, in his capacity as French delegate, proposed a compromise which would consist in laying down a uniform text which Parliaments would be called upon to reject or accept «en bloc», the Hague method being abandoned in one very important point. At The Hague, Parliaments had been asked, not only to ratify a uniform text, but also – and that was a more serious matter – to bind themselves not to modify that text, not only in its capacity as an international convention, but also in its capacity as an internal law, for a period which might last as long as three years. Would it not be possible to do away with the undertaking to maintain the law as an internal law without Parliaments having the right to amend it? The Hague method could be employed in regard to the remainder.

In these circumstances, M. Percerou proposed the following method. A text of laws or regulations would be drawn up – he preferred the word «laws» for reasons that he would give later. This text would be uniform, but would contain reservations which States

⁵¹³Cf. Preparatory Documents – document C. 234 M. 83. 1929. 11 (C I. L C I), chapter III, p. 50.

might make, but which, it was to be hoped, would be as few as possible. Parliaments would be called upon to adopt the text thus drawn up on the understanding that it would only enter into force if a certain number of States adopted it.

This last condition appeared necessary. If, in order to adopt such a system of law, a State made important sacrifices, if it altered its existing legislation in many respects, and if other States did not adopt the same type of law, the former would have made a sacrifice to which there would be no counterpart in the form of concessions made by other States which would have adhered to their own legislation.

If the entry into force of the uniform law in the States that had accepted it were made subject to the condition that a certain number of the contracting parties which had taken part in the Conference themselves adopted the text as a national law, reciprocity between the States would be assured.

To sum up, the compromise proposal would be as follows: The Conference would draw up a uniform text which might allow for reservations. The contracting States would undertake to submit the uniform text to their Parliaments. The text voted by the different Parliaments would only come into force in each of the States that had accepted it if, after a certain delay, a minimum number of States taking part in the present Conference had adopted it.

Such was the system as a whole. It would naturally be understood that, once the law had been put into force, Parliaments would reserve their right to modify it whenever they wished to do so, but in all probability that would not be a serious danger, because once the uniform law had been put into force it was difficult to imagine circumstances of such gravity as to force the Parliaments to modify a law which would have conferred on their countries the inestimable benefits of the unification of the laws on bills of exchange.

M. QUASSOWSKI (Germany) pointed out that the President had mentioned at the previous meeting the attempts that had been made over a period of forty years to unify the laws concerning bills of exchange and cheques. Germany was closely associated with that movement. As a matter of fact, it had been on the initiative of the German and Italian Governments that the first Hague Conference had been convened by the Netherlands Government; and, in accordance with Germany's previous attitude,

M. Quassowski recommended that the Conference should choose a method which would make unification as certain as possible.

There were two possible methods. First, there was the system of The Hague, namely, the conclusion of a collective convention by which the contracting parties undertook to adopt uniform regulations for bills of exchange subject to reservations determined by the Convention.

In opposition to this method, there was that recommended by the experts, which consisted in the drawing-up of a model law whereby the contracting parties would only undertake to submit to their respective Parliaments a draft law containing the provisions of a uniform regulation on bills of exchange, it being understood that the Governments would have the right to make derogations in case of necessity.

The method chosen by the Hague Conference appeared to M. Quassowski to be that most likely to lead to unification, since the chances of arriving at a genuine

agreement were greater if Parliaments were faced with the alternative of accepting or rejecting a convention than if each had the right to vote any amendments it thought desirable.

He did not think that the constitutional objections to this method were justified. In adopting any international convention, every Parliament committed itself to something that went beyond its national legislation. That resulted from the very nature of international conventions; but, apart from the right to reject the convention outright, a Parliament might, on its own initiative, make provision in regard to matters that had been reserved. It was therefore for the Conference to determine a number of broad reservations, so that the Parliaments of the different States would retain sufficient freedom of action. It might further be said that the experts themselves had had in view an obligatory regulation, for they had suggested that in the law on cheques States should enjoy wider powers of amendment than in the law on bills of exchange.

Moreover, it must not be forgotten that the experts had also recommended that certain questions should be settled by an obligatory collective convention. These questions included the form of the bill of exchange, acceptance, endorsement, maturity, loss of rights, *vis major*, and the sanctions laid down in the fiscal regulations on stamp. These questions were numerous and complex enough; but in character they were not very unlike the questions of which the unification had been determined at The Hague, where they had been considered as a whole.

Should the Conference be unwilling to decide in favour of the Hague method, M. Quassowski urged that this system should not be rejected outright in favour of that proposed by the experts. He would suggest rather that the Conference should discuss the question objectively, so as to find out how far agreement was possible. The Conference might perhaps be able to content itself with drawing up a simple model law, since the matters on which agreement was difficult were neither numerous nor important.

In his opinion, it was not impossible that the present discussions would end in real agreement.

M. SULKOWSKI (Poland) reminded the Conference that although his Government had assumed no international obligation of the kind under consideration, it had nevertheless realised the importance of unification to the development of international relations: it had introduced in 1924 a law which reproduced almost textually the Uniform Regulations adopted at The Hague in 1912, and had completed these by certain provisions which, at The Hague, had been held to be confined to the purview of national legislation. The law on cheques which had been introduced in Poland at the same time was based on the resolutions passed at the 1912 Conference.

M. Sulkowski, in accordance with his country's policy in this matter, trusted that unification would be achieved on the broadest possible basis. Poland was convinced that the system of unification followed at The Hague was much better than that suggested by the legal experts. The Hague system assured the achievement of as complete a unification as was possible in existing circumstances. On the other hand, the method suggested by the experts would have the danger that States might make such ample use of their right of amendment that the principle of unification would be more restricted and would lose all practical value.

For these reasons, the Polish delegation was in favour of adopting the Hague method. Should that method, however, prove unacceptable to a certain number of States and consequently unworkable, the Polish delegation was prepared to collaborate in any other essay at unification, provided that all the more important points of law relating to instruments of trade received due consideration and that the results were accepted and put into application by the largest possible number of States.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that his Government had hastened to seize the opportunity of being represented at the Conference. It appreciated the practical importance of the Conference from the point of view of international trade, as well as the moral value, if not of complete unification, at least of the assimilation and harmonisation of the Continental systems of law and those of Latin-America in the matter of bills of exchange and cheques. The Czechoslovak Government would second this important work to the best of its ability, and expressed its sincerest hopes for the success of the Conference.

As regarded bills of exchange in particular, the Czechoslovak delegation was in agreement with the Committee of Legal Experts and considered that the ideal solution of the problem would be for all the States belonging to the Continental group to adopt uniform regulations, which each of them would bind itself, by the Convention, to embody in its own law. The Czechoslovak delegation had been instructed to do its best in bringing about a solution of that kind – one that would include the two groups of Continental law.

The situation indicated in the report, however, made it doubtful whether present conditions would permit the realisation of this ideal. The Conference might have to content itself with more modest results, the harmonisation of different legislations and the conclusion of conventions with absolutely uniform regulations for only certain of the graver questions. The Czechoslovak delegation was also instructed by its Government to collaborate to the utmost of its powers in the work of the Conference, in the hope of securing this less ambitious result, if it were found impossible to achieve the wider, the ideal, solution.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) reminded the Conference that the three Scandinavian countries had long ago achieved a uniform law on bills of exchange and promissory notes. Another northern country, Finland, had also a law that differed only in a few points from that of the Scandinavian countries. In these circumstances, it was natural that the Governments of these four countries should have conferred on the reply to be sent to the proposals of the Committee of Experts. The replies resulting from these joint consultations were practically identical, particularly in regard to the point under consideration, namely, whether unification in this matter of bills of exchange should be established on the lines followed at the last Hague Conference by the means of an ordinary convention, or whether, on the contrary, the methods suggested by the experts should be followed, the Conference confining itself to the conclusion of an agreement by which the Governments would undertake to propose to their respective Parliaments the adoption of corresponding texts.

Without wishing to reject the method suggested by the experts, the four Governments in question considered that it was preferable to adopt the Hague system. In their opinion, «if the various Parliaments were offered the alternative of accepting or rejecting a convention

submitted to them which, within limits, clearly defined within the convention itself, would allow them the right to modify the annexed regulation, the prospects of reaching a real agreement between the co-operating States would appear to be much better than if each Parliament remained free to introduce into the Government bill any amendments it pleased».

The Swedish delegation adhered to that view, and Baron Marks von Wurtemberg was authorised to say that it was shared by the three other nordic delegations, which had not been convinced by the arguments put forward in the Conference in favour of the methods suggested by the experts.

The nordic delegations did not, of course, feel themselves competent to judge for other countries the value of the constitutional objections that had been made against the Hague method. Nevertheless, it seemed to them that these objections would lose much of their force if it was decided to suppress, in the convention to be concluded, any provision regarding its duration. If every Parliament knew that, in adopting the convention, it reserved the right to denounce it whenever it thought fit, without the conventions thereby becoming invalid for the other contracting parties, the Swedish delegation did not think that there could be any talk of an infringement of national sovereignty.

It was for these considerations that the Swedish delegation regarded as meriting consideration the idea of a convention of the same type as that drawn up at The Hague, but differing in the sense that paragraph 2 of Article 28 of the 1912 Convention would be suppressed (the paragraph dealing with the impossibility of denouncing the convention until three years after the date of the first deposit of ratification), and that the contracting parties would be consequently free to denounce the convention at any time. The objection might perhaps be made that tie right of unrestricted denunciation would greatly detract from the value of the convention; but Baron Marks von Wurtemberg did not think this objection justified, because, when a new uniform law on bills of exchange had been established a State was not likely to make use of the right of denunciation. On the contrary, this system would lead to the desired result, the unification of the systems of law, more surely than the other method, that consisting in allowing each Parliament to carry out such modifications as it might consider necessary.

M. GIANNINI (Italy) said that his delegation had carefully considered the proposals of the Committee of Experts and had listened with special interest to the French delegate, particularly because the latter had dealt with certain compromise proposals.

Two questions were involved: the first a question of substance and the second one of form. For the moment, the Conference was discussing merely a question of form.

The Italian position in regard to these two classes of problems was quite clear. For a long time Italy, together with Germany, had been asking that this question should be dealt with by an international conference. It was only one aspect of the whole movement for the unification of law which had been begun in Italy in 1865. Italy was consequently entirely favourable to any movement for unification relating to questions of substance.

Italy would thus be strongly opposed to the idea of departing from the Hague method. It was desirable that the movement of unification should extend to those States which practised the Anglo-Saxon system. If that was impossible, this particular problem must not, in any case, be lost to sight. Italy could not favour a movement which would not achieve real unification and which would leave an unduly wide measure of freedom to

national law, or result in reservations which would practically nullify the work of unification. The Italian delegation was therefore against any proposal which did not provide for unification or would allow of any considerable number of reservations.

The report of the experts had mentioned the recent example of the Brussels Convention on Bills of Lading. As was known, this latter Convention had been the outcome of a proposal for a system of uniform regulations on bills of lading, which regulations were not to take the form of a convention, but to be left optional. As the result desired by the International Law Association had not been achieved, a convention had been made, which offered no final solution of the problem, but contained certain common regulations. States were left a wide latitude as to the adoption of regulations in harmony with the Convention. It might be said that this method was not one of unification, but of harmonisation.

For the above-mentioned reasons, M. Giannini did not think that this method could be followed in a question like that of bills of exchange.

What were the arguments put forward by the French delegate? There had only been one, and that a psychological, argument, which was vague and difficult, both to refute and to defend.

Parliaments adopted daily legislative measures which originated in conventions. The French Parliament itself had already passed certain conventions on private law, it had recently adopted the Warsaw Convention on the Unification of Certain Regulations concerning Air Transport, as well as the Conventions of Brussels. There had also been a number of other Conventions, among them that on intellectual or industrial property.

When a State entered into such engagements, it was not necessarily binding itself for eternity. It could always request a revision, if the convention no longer suited its national needs; and if revision was impossible, it could denounce the convention.

In these circumstances, the fear that the prerogative of Parliament would be diminished by the fact that a uniform draft law was submitted to it seemed to be somewhat exaggerated. A uniform law was nothing more than an annex to the convention, and Parliaments adopted conventions daily, only to modify them later.

The idea of a «model law» had been mentioned, but that term was not very clear. Was it a law incapable of amendment, or was it a model that could be modified? The expression «uniform law» was more precise.

M. Giannini could not understand why it was still desired to allow such wide powers to make reservations. Parliaments were, as it was, given the right to modify the so-called model law; if reservations were to be added, it seemed useless to do anything at all. A country that wished to have the right to modify a text at will and to add reservations could hardly be anxious to adopt the text at all. It was better to be frank; whatever the form in which a text of that sort was proposed, M. Giannini would refuse to accept it.

As a matter of fact, States were forced, for reasons of national interest, to accept this or that international agreement. When a Government found itself faced by a draft uniform law, it asked itself if for its country the advantages of uniformity were greater than those of freedom, which the country would in principle be anxious to preserve. Naturally, consideration would have to be given to the reciprocity of such agreements. It would be of undoubted utility to establish uniform regulations which would give trade and industry advantages for which they had been clamouring for forty years. Consequently, M. Gian-

nini saw no reason for departing from the point of view that had governed the whole exchange law movement and according to which uniform regulations should be adopted, with the fewest possible reservations.

There was still a psychological problem, but it was very difficult to discuss a psychological problem since in such matters arguments were not very convincing. When a Parliament was confronted with the final draft, it could always reply that it was not prepared to accept it, and no powers of eloquence would then have any effect.

M. Giannini wondered if a compromise was really possible. He was thinking of a compromise on the point of form and not on that of substance. If the convention contained two parts, the first covering regulations for bills of exchange and the second regulations relating to the settlement of conflicts of laws, every psychological argument would fall to the ground. In these circumstances, it would not be necessary to have many reservations; the important thing was to have a form of regulation that was really uniform without leaving room for too many reservations or for rules of harmonisation so called. To M. Giannini's mind, the word «harmonisation» had no very clear meaning. He might cite the Brussels Convention, which contained a large measure of common law; but whereas the Belgians had introduced a law which was, so to speak, a faithful translation of the Convention, many other countries had deviated from it.

For these reasons, the arguments advanced by certain delegations could not be taken into account. He thought that agreement might be possible if, instead of aiming at uniform regulation, the Conference adopted a convention containing one chapter for rules of substance and another giving rules to solve conflicts of laws. Its effects would be the same and parliamentary misgivings would be allayed. Finally, reservations should be very few and clearly defined.

M. OHNO (Japan) said that the Japanese delegation considered the regulations concerning bills of exchange, promissory notes and cheques could be presented, either in the form of a treaty or in the form of recommendations or resolutions; but having regard to the importance of the problems, it wished to state that, in the event of the regulations taking the form of a treaty, the latter should include a ratification clause. If, on the other hand, the object of the draft regulations was merely to bring before the legislative bodies draft laws concerning the questions covered by the regulations, the Japanese delegation considered that it would be preferable to draw them up in the form of simple resolutions or recommendations.

M. VISCHER (Switzerland) wished to give a few explanations as a member of the Committee of Experts. The Committee had been accused of defeatism, but he believed that defeatism could be justified up to a certain point. On three occasions he had attended discussions during which the Hague Regulations had been examined: first, in the International Chamber of Commerce; secondly, in a Committee of the League; and thirdly, in the Committee of Experts. On each occasion, the conclusion reached was that while it might be possible to make a few improvements to the draft regulations on matters of secondary importance, the draft constituted, generally speaking, an excellent basis for the unification of laws on bills of exchange. Notwithstanding the fact that this conclusion had been confirmed three times and notwithstanding the formal engagements entered into by the Governments in 1912, no country had so far ratified the Hague Convention as it

stood. The replies from the Governments represented in the Conference were known, and it might be noted with satisfaction that the majority were animated by the best will in the world to achieve complete uniformity in the law on bills of exchange.

This encouraged M. Vischer to hope that the present Conference would be able to find a solution enabling a uniform regulation to be put into force in the near future.

Speaking in the name of all the experts, M. Vischer said that they were the first to agree that a solution which would allow of the achievement of unification was the ideal to be aimed at. In his opinion, a new essay should be made to reach agreement. It might be supposed that the result of the present proceedings would be practically the same as the Regulations drawn up in 1912, and that the putting into force of the uniform regulation would depend on the goodwill of the Governments, and especially the Parliaments.

The Conference would certainly be able to congratulate itself if it arrived at an agreement.

Speaking in the name of his Government, M. Vischer recalled the fact that the Swiss Federal authorities had, as long ago as 1914, drawn up a draft message concerning the accession of Switzerland to the Hague Convention. He was certain that the Uniform Regulations would long ago have been in force in Switzerland but for the outbreak of the world war and the failure of other countries to advance likewise along the same road.

In conclusion, M. Vischer hoped that the Conference would come to an agreement; but it seemed to him impossible to say at the present moment whether the Hague method could be accepted, since the signature of the new convention would naturally depend on the provisions it contained. That was a point that would have to be examined later.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that, in the opinion of the Netherlands Government, it would be better to follow the method followed at The Hague in 1912; States would bind themselves to submit to their Parliaments a draft law reproducing textually the provisions of the Uniform Regulations, with the exception of certain points determined by the convention, for which they could reserve the right to derogate from the Regulations.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) recalled that his country had taken part in the Hague Conferences of 1910 and 1912, when Professor Rodrigo Octavio de Langaard Menezes had submitted to that high assembly of jurists the new Brazilian national law, the juridical and practical basis of which – in so far as it could be fitted in with the legal traditions of the country – had been founded on the principles of the most advanced laws of those times.

Brazil had given practical evidence of her interest in the work of The Hague. As far back as 1912, the National Congress had ratified the 1912 Hague Convention. That meant that Brazil would have no difficulty in accepting the Hague procedure, neither would she have any difficulty in agreeing to that proposed by the experts. M. Deoclecio de Campos, nevertheless, supported the compromise suggested by M. Percerou, provided that the system of reservations was the same as that adopted at The Hague, namely, that they should be general reservations and not individual reservations authorised by the Conference in favour of specific countries. Brazil would therefore support and warmly collaborate in the endeavour to secure the desired unification.

Viscount POULET (Belgium) said that the Belgian delegation had prepared a note embodying its view, that the present Conference should adopt the procedure that had been

followed at The Hague. He would not read the note, for the arguments contained in it had been admirably developed by most of those who had spoken already. He would merely express the hope that the ideas advanced by the majority of the delegates who had spoken would be shared by a considerable majority of members, if not unanimously.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) desired to make a statement on behalf of Great Britain and Northern Ireland and those parts of the British Empire which were not separate Members of the League. It was his duty to reaffirm that it was not possible for His Majesty's Government to depart from the attitude which had been held by Great Britain since the commencement of those discussions at the Hague Conference of 1910. Consequently, it would be impossible for Great Britain to become a party either to the draft regulations or to the draft conventions now before the Conference.

He did not think it was necessary, however, to recapitulate the difficulties arising from the fundamental differences between the Anglo-Saxon system of law and the Continental system, or to dwell on any of those features of judicial policy and organisation which were peculiar to the Anglo-Saxon system of the administration of the law. It would be superfluous for him to do so, as those questions had already on several occasions been stated with such great force and lucidity by that very great jurist, Sir Mackenzie D. Chalmers, to whose lamented death the President had referred in such moving terms. His departure was a loss not only to the English-speaking countries but, Mr. Gutteridge ventured to think, to jurists throughout the world.

Mr. Gutteridge would emphasise one point – that the attitude taken up by His Majesty's Government was not dictated by mere considerations of national amour-propre; it could be justified by reference to the actualities of the situation, which must, of necessity, control the policy of Great Britain in this matter. A law which applied to approximately one hundred and fifty million people and which governed the commercial relations of some of the most important commercial communities of the world represented in itself a great achievement in the field of unification. For Great Britain to attempt single-banded to legislate would only imperil this achievement. It was, of course, obvious that the United States of America could not be dictated to; but, moreover, Great Britain could not legislate for many of her overseas dominions, and any attempt to do so would, he thought, so far from achieving the aim of unification, probably jeopardise it and render it more difficult in the future.

He was, however, authorised to say that His Majesty's Government viewed with the greatest sympathy the proposal to unify the laws of the Continental type. It seemed clear that, if the existing divergencies, which were highly inconvenient not only to business men but also to lawyers, could be removed or lessened and if the number of systems in existence could be limited to two great systems, that achievement would be one which was certain to be beneficial both from the point of view of world commerce and from that of those comparative lawyers who looked to some future date – were it near or far – for the unification of a much more comprehensive character than the present Conference was able to undertake.

He desired to say that, although his instructions were such as to debar him from taking any very active part in the discussions, it was the desire of His Majesty's Government that he should assist in every possible way. He was instructed to place himself fully and freely at the Conference's disposal in order to give, to the very best of his ability, such information as it might require on English law.

In conclusion, although he had no authority to sign the regulations or conventions which were before the Conference, he thought there was some hope that Great Britain might in certain circumstances be able to become a party, subject to certain limitations and reservations, to a convention which had as its sole object an attempt to remove those injustices which arose from purely fiscal considerations and which at the present moment constituted a blot on the laws of so many different countries.

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that it might be a matter for surprise that the delegate of Siam should speak on such a highly technical subject as that at present under consideration. The foreign trade of Siam had been growing during the last fifty years at a rapid rate and, when European intercourse was developed, the first Powers that came to Siam in the middle of the nineteenth century were the British and American. Consequently, it was natural that the commercial practice which had developed in Siam had been British commercial practice, and the law adopted in practice had been English commercial law. In order, however, to get rid of extraterritoriality, the Siamese had had to codify their national laws so as to make them satisfactory to the treaty Powers, and in doing so they had been inspired by a broad view of the different systems of legislation. In fact, in the particular instance of bills of exchange, they had been bold enough to try the experiment of establishing a compromise between the Continental and the Anglo-Saxon systems. They had adopted the Regulations of The Hague as the basis of the provisions of their Commercial Code, with adaptations from English commercial law to suit local commercial practice. Therefore, he was glad to be able to announce to the Conference that not only could Siam take as the basis for discussion the drafts submitted by the League, which were founded mainly on the Hague Regulations, but also accept most of the provisions, because the substance of those provisions was already to be found in her present Commercial Code. On the other hand, because the commercial practice which obtained in Siam was largely British, there was a number of provisions in the Siamese Code which were modelled on British commercial law. He hoped that formula might be found which would enable the Siamese Government to adhere to the majority of the provisions to which they might have to take exception in their present form. But as he understood that the system of reservations would be allowed in accordance with the Hague methods, he was glad to think that Siam would in the end be able to adhere to a convention drafted on the line indicated.

Mr. KENNEDY (United States of America) said he had been delegated by his Government in a very limited capacity – that of adviser and technician and observer – and he was therefore not in a position to bind his Government in any way.

The position of his Government had already been set forth in the Preparatory Documents⁵¹⁴.

The history of legislation concerning uniform negotiable instruments in America was, shortly, as follows: In 1872, California had commenced the movement towards codification. This had been followed by the English Act in 1882, fathered by the late Judge Chalmers. After that, a High Commission had been appointed in America to consider the question of codification in the States. That Commission had followed the English system rather closely, and in 1895 the Code had been submitted to the States, which shortly began to fall into line, the last of the States to ratify being Georgia, in 1925.

⁵¹⁴Document C.234.M 83.1929. 11 (C.I.L.C r), page 100.

For these reasons, the United States Government could not at present entertain the adoption of any other laws.

After the presentation of the Code of the High Commission in 1895, Alaska, District of Columbia, Hawaii and the Philippines had adopted it and, at a later date, Colombia, the Dominican Republic and Panama.

At the International Economic Conference at Geneva in 1937, a statement had been made which indicated the importance of the present Conference. It had been said that the sum of international trade was 70 billions of dollars a year. In view of the fact that probably 50 billions of this sum were paid by means of that international negotiable instrument, the bill of exchange, the importance of a general agreement as to its meaning, validity and acceptance became apparent.

The United States Government had instructed Mr. Kennedy to place himself at the disposal of the Conference for the purpose of furnishing any information which might be found necessary with regard to the laws and practices of the American system. He was also instructed to say that the Government of the United States was greatly in sympathy with the deliberations of the Conference, which it would follow with care and interest.

The PRESIDENT was glad to observe that all speakers had declared themselves in favour of the unification of the laws on bills of exchange, at any rate of the so-called «Continental» type. They had, further, all said that they were in favour of a system involving as few reservations as possible. The great majority of the speakers were in favour of the Hague system.

If the Hague system was considered on the one hand – and the significance of that system had been developed very clearly by the different speakers – and if the system suggested by the experts, according to which the States concerned would only be asked to lay before their Parliaments the uniform regulation which was to be drawn up, was considered on the other hand, the President thought he might state that the great majority, in fact almost the whole, of the speakers had pronounced in favour of the Hague system. Naturally, at the moment, the Conference was dealing with the broad lines of these two systems, and there was no question of entering into details. For example, the question of denunciation (Article 28 of the Convention) would be held over and examined later. The same remark applied to the idea suggested by M. Giannini, that the draft Convention should contain two separate headings, one containing rules of substance and the other rules for settling conflicts of laws.

But, broadly speaking, the very great majority of the speakers were in favour of the Hague system, and the President thought he might go as far as to state that that was the almost general opinion of the Conference. He proposed, consequently, that at the next meeting the Conference should take up the first article of the Regulations in its latest form, working provisionally on the lines followed at The Hague.

THIRD MEETING

Held on May 14th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

5. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes:⁵¹⁵ First Reading.

The PRESIDENT called on the Conference to examine the draft Regulation article by article.

ARTICLE 1, No. 1

The Netherlands delegation proposed the following amendment to Article 1, No. 1:

«As an exception to Article I of the Regulation, any Contracting State may enact that instruments drawn in its territory and not containing the term ‘bill of exchange’, but otherwise satisfying the requirements of the Regulation, shall be valid as bills of exchange, provided that they contain an explicit statement that they are drawn to order».

The French delegation likewise proposed an amendment as follows:

«In derogation of Article 1 (No. 1) of the uniform law, each Contracting State may stipulate that the necessity for inserting the term ‘bill of exchange’ in the body of bills of exchange issued in its territory shall not apply until six months after the entry into force of the Convention».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) reminded the Committee that the system of law at present in force in the Netherlands made no distinction between orders to pay which were bills of exchange and orders which were not bills of exchange. All orders to pay were considered to be bills of exchange and subject to the laws covering the latter, irrespective of whether they contained the term «bill of exchange» or another term or whether they contained no denomination at all, whether drawn to order or to a person specified by name.

Consequently, the Netherlands Government could not accept a measure whereby it would be compulsory to insert the term «bill of exchange», for that would exclude from the operation of the law on bills of exchange instruments which had hitherto been governed by it. It would be preferable to leave States the power to regard as bills of exchange all instruments issued in their territories which satisfied the requirements of the Uniform Regulation, even if they did not contain the term «bill of exchange», provided, however, that they did contain a mention that they were drawn to order.

M. Molengraaff did not refer to instruments not bearing the term «bills of exchange» and payable to a person specified by name because they were rarely used.

It should be pointed out that the term «bill of exchange» was not required either under French and Belgian law or under English and United States law. Moreover, it would be necessary to modify the text of the amendment before the Conference, if the amendment to the Uniform Regulation relative to the admission of bills of exchange drawn to bearer was adopted.

M. DAVID (International Institute for the Unification of Private Law at Rome) drew attention to the suggestion of the Rome Institute⁵¹⁶ to add as a compromise to No. 1 of Article 1 the words: «or any other expression serving to describe the instrument».

⁵¹⁵For text of the draft Regulation, see Preparatory Documents_document C.234.M. 83.1929. 11 (C.I.L.C.IP.51).

⁵¹⁶Cf. Preparatory Documents, page 125.

M. PERCEROU (France) explained that the obligation to insert in the instrument itself the words «bill of exchange» in the language of the country concerned would have the great practical advantage of making it possible to recognise the nature of the instrument at first sight and in particular to see whether it was a bill of exchange or a cheque. The expression was not required in France; it was sufficient for the instrument to be drawn to order. France, however, was prepared to relinquish this feature of her national law in order to secure unification, provided that the other countries made sacrifices for the same purpose. She simply asked that a certain amount of time should be allowed to the countries which would be obliged to alter their commercial practice. In particular, the necessary commercial forms would have to be printed bearing this expression, and business men should be given time to adapt their arrangements to the new system. A period of six months would appear to be enough. It would be regrettable if uniformity could not be obtained on such a small point. If it were not, France would retain her liberty of action.

M. GIANNINI (Italy) noted that the proposal of the Netherlands delegation amounted to a reversion to the rule proposed by the Central Committee at the 1910 Conference. No. 2 of Article 1, proposed by the Committee said:

«It is left to the national law to decide whether the words ‘to order’ are sufficient to confer on an instrument the character of a bill of exchange, even when it does not bear that denomination».

The report submitted by the Central Committee explained the reasons for which, after considering the solution which consisted in leaving the States entirely free, as under the Anglo-Saxon law, and after likewise considering the strict rule laid down in the German, Hungarian, Swiss, Scandinavian and other systems, the Committee had proposed the above rule as a compromise. In the discussion that followed, those delegations which favoured a strict rule to the effect that the words «bill of exchange» should be inserted had pressed for the adoption of that system. The Italian delegation had supported that view. Without wishing to repeat the arguments which had then been put forward, M. Giannini drew attention to the fact that in the discussions which took place in 1910 it had been held that even that solution was not enough to gain the approval of the countries with the Anglo-Saxon system of law. In the circumstances, the Italian delegation was unable to support the Netherlands proposal.

The French proposal, on the other hand, which differed in scope, deserved consideration.

It would be legitimate to allow a suitable period of time for putting the new provision into practice, and the period proposed by the French delegation was very reasonable. Consequently, the Italian delegation supported the French proposal. If it constituted the only reservation, it could be inserted in the text. If, however, there were others, it would be preferable to draw up a special protocol. Moreover, it was not desirable to insert in the text of the Convention itself stipulations which had only provisional force.

M. PERCEROU (France) said that if the Netherlands proposal were adopted, the French delegation would withdraw its proposal.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) was glad to note that the Conference appeared to be almost unanimous in wishing to retain the mention of the term «bill of exchange». The Netherlands delegation alone proposed that that term should be replaced by the expression «to order».

What M. Giannini had said concerning the 1910 Conference was quite correct. In 1912, however, the concession now demanded by the Netherlands delegation had been granted and Article 2 of the 1912 Convention said:

«...Every Contracting State may provide that bills of exchange issued in its own territory which do not contain the expression 'bill of exchange' shall be valid, provided that they contain an express statement that they are payable 'to order'».

If the text adopted in 1912 were maintained, the amendment proposed by M. Percerou would become unnecessary.

The suggestion of the Rome Institute would appear to be very dangerous in practice. It would be like closing one door and opening another, since it would amount to prescribing, on the one hand, that bills of exchange should contain the term «bill of exchange», or, where necessary, the words «to order», and, on the other hand, allowing any other expression serving to describe the instrument and this would be far from precise.

The PRESIDENT pointed out that, speaking strictly, no proposal by the Rome Institute was under discussion. The Rome Institute was giving its valuable assistance in an advisory capacity only.

M. QUASSOWSKI (Germany) was of the same opinion as the experts, who had not proposed that the term «bill of exchange» might be replaced by the clause «to order». No reservation was necessary in that connection and it would seem that on such an important point the Conference should endeavour to arrive at complete unanimity. A reservation in favour of the clause «to order» would cause practical difficulties, for it would mean that a bill of exchange bearing only the expression «to order» would be valid or invalid as a bill of exchange according to the place of issue. A bill of exchange «to order», drawn in the countries which adopted the mention of the term «bill of exchange», would not be valid as a bill of exchange even in the countries which employed the term «to order».

M. Quassowski had objections to the suggestion of the Rome Institute as well. He was therefore of opinion that the Conference should accept the proposal of the French Government and should support neither the proposal of the Netherlands nor that of the Rome Institute.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) emphasised the great advantage of reducing the number of reservations in the uniform law to a minimum and of allowing only those which were of really vital importance. The particular case covered by Article 1, No. 1, concerned only a formality with which the commercial world would doubtless fall in quite easily. Bills of exchange, apart from very rare exceptions, were made put on printed forms. They would be adapted to the provisions of the uniform law as soon as it came into force.

The question had not arisen in the same manner during the 1910 and 1912 Conferences. The importance of allowing a reservation to Article 1, No. 1, had been greater than at present. At that time, it had certainly been hoped to gain the accession of the countries with the Anglo-Saxon system to the uniform law. These countries, however, had been very anxious to retain their own practice, which was informal in character and did not require the mention of the expression «bill of exchange». It now appeared that only the Continental States and those of South America would be able to accede to the Convention under discussion. The value of the reservation referred to had therefore disappeared and

the matter had lost much of its importance. The only Continental States whose regulations were less formal were, M. de la Vallee Poussin believed, France, Belgium and the Netherlands. The Belgian delegation supported the idea that it was desirable in future to require the insertion of the expression «bill of exchange». That would raise no serious opposition in Belgium. The period of six months did not appear to be necessary, but he was prepared to accept it.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) asked whether, in view of the statements of the French, Belgian and Italian delegations, the Netherlands delegation was prepared to withdraw its proposal, provided the French amendment was adopted.

M. SULKOWSKI (Poland) was opposed to the Netherlands amendment. He urged that the complete unification of the rules regarding the validity of bills of exchange was of great importance to the safe circulation of bills. Moreover, the Polish delegation was of opinion that reservations should be avoided, except where agreement could not be reached otherwise.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) said that the International Chamber was of the same Opinion as M. Percerou. Originally, the optional use of either the term «bill of exchange» or the words «to order» had been considered attractive in France, but closer examination of the question had shown the necessity of unifying these terms. The object being to set up a uniform law, it was desirable to avoid any reservations which were not absolutely essential.

The allowance of a period of six months seemed necessary. Important firms had large stocks of forms which they should be allowed to exhaust. In addition, bankers should have time to accustom their clients to the new state of affairs.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that his Government considered that there was a question of principle involved in their amendment. Its adoption or rejection would influence the ratification of the Convention. He was therefore obliged to press his amendment.

The PRESIDENT put the two amendments to the vote and explained that the Drafting Committee would consider the appropriate place for the insertion in the Convention of the text adopted.

The amendment proposed by the Netherlands delegation was defeated.

The amendment proposed by the French delegation was approved.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) pointed out that his delegation had asked that the end of Article 1, No. 1, should be drafted as follows: «...in the language employed in the instrument in formulating the order to pay».

M. GIANNINI (Italy) raised a question of order. As the President, with the approval of the Conference, had decided to give the Drafting Committee a certain latitude, it would be better for the progress of the Conference to discuss in plenary session only questions of some importance, those of lesser importance being referred to the Drafting Committee. The President might ask the delegations wishing to submit amendments whether they would agree to refer them to the Drafting Committee.

The PRESIDENT considered that a middle course might be adopted. All questions should be discussed in substance by the Conference itself, matters of form being referred to the Drafting Committee. The Conference would decide in case of doubt as to whether a question was one of substance or not.

In accordance with the normal procedure all amendments must be submitted in ro-neod form and he would therefore ask the Czechoslovak delegate to present his amendment in that form at the next meeting. No. 1 of Article 1 would accordingly be held over.

ARTICLE 1, Nos, 2, 3 and 4

Approved.

ARTICLE 1, No. 5

The PRESIDENT pointed out that the Netherlands delegation proposed the omission of No. 5.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) explained that it was of no importance that the place of payment should be stated. It was obvious that payment would be made at the domicile of the drawee, even when not mentioned, unless some other place was expressly indicated.

M. PERCEROU (France) admitted that if there was no indication, it would be understood that the bill was payable at the domicile of the drawee. At the same time, it would be necessary for the bearer to know where the domicile was. The place of payment must therefore be mentioned.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) shared M. Percerou's opinion. A bank which received a bill of exchange had to obtain information concerning the drawee. He did not see how it could do so, if the bill of exchange contained no mention of the domicile of the drawee.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) withdrew his amendment.

Article 1, No. 5, was approved.

ARTICLE 1, No 6

M. BOUTERON (France) proposed that the scope of this paragraph should be extended to include the holder of an office among the beneficiaries. This provision appeared in Article 7, paragraph 2, of the English Act of August 18th, 1882, which was as follows:

«A bill may be made payable to two or more payees jointly, or it may be made payable in the alternative to one of two or one or some of several payees. A bill may also be made payable to the holder of an office for the time being».

That provision was perhaps self-evident, but in order to avoid difficulties in the circulation of bills of exchange it would be desirable to mention it. No. 6 of Article I might be redrafted as follows;

«An indication of the person to whom or to whose order payment is to be made».

M. GIANNINI (Italy) agreed with the French delegation on this point. Moreover, the question was already solved in practice. He added that for similar considerations No. 3 of Article I should be modified by the substitution of the word «designation» for the word «name».

Baron CARTON DE WIART (Belgium) supported M. Giannini's proposal.

M. PERCEROU (France) also agreed that the word «designation» should be substituted for the word «name» in the two paragraphs in question.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) foresaw certain complications if the beneficiary were only indicated by his office. For instance, when the rector of a university endorsed a bill of exchange, would he endorse it with his name? In Czechoslovakia rectors were appointed for a year. Difficulties might arise when the rector was replaced by his successor.

Hr. GUTTERIDGE (Great Britain) called attention to the fact that the question raised by M. Giannini was, to some extent, dealt with in Section 6, Subsection 1, of the Bills of Exchange Act, 1882, which stated that the drawee must be named or otherwise indicated in a bill with reasonable certainty.

M. QUASSOWSKI (Germany) was unable to accept the French proposal, which was too wide. It would, in fact, lead to the use in bills of exchange of such expressions as «the rector of 'X' university» or «the landlord of the house in 'Y' street».

The PRESIDENT asked whether the French delegation would accept the wording: «the name or the title of the person to whom...». The words suggested, «indication» and «designation», were not legal terms.

M. GIANNINI (Italy) proposed the word «designation» in both cases.

M. BOUTERON (France) said that the French delegation supported the President's suggestion. The word «charge» had been proposed, but certain unimportant offices could not be described in that term.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) considered that in practice the word «designation» was sufficient. For instance, cheques were signed daily in the name of the collector of taxes.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) feared that the acceptance of the French proposal would endanger the precision required in bills of exchange. He concurred in the observations of the Czechoslovak delegate and asked how, if the French proposal were accepted, it could be ascertained that the chain of endorsements was uninterrupted. If the bill of exchange circulated and was endorsed, for instance, by «the collector», the bearer would not be certain that the chain of endorsements was uninterrupted. If such endorsements were accepted, serious difficulties would arise.

M. MONTEJO (Spain) asked whether it would not be preferable to say «public office» instead of «title».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) drew attention to cases where there would be designation only by title or office. In the case of a civil servant, it might be said that it was the State which was the beneficiary or the drawee, and that the physical person appeared only in the capacity of representative of the State.

Who would be responsible in the case of an office held for short periods? Would it be the immediate successor or would the physical person concerned remain personally liable?

M. PERCEROU (France) considered that all parts of a bill of exchange constituted a single whole. The matter under discussion was connected with that of endorsement. If it were admitted that the beneficiary could be described by his title, for instance the title of university rector, endorsement could only be made by adding the signature to the title. The text submitted to the Conference, however, provided for endorsement by simple signature. It would therefore be necessary in this case also to say that when the beneficiary was described by his title the signature should be preceded by the title. In these circumstances, the French delegation was of opinion that the present text should be kept and it withdrew its amendment.

M. GIANNINI (Italy) said that he would present the French amendment. He instanced the case of a town mayor. That was a temporary office. The mayor might issue a bill of exchange as mayor of the town. When his term of service came to an end, the

town's liability remained. A mayor might also endorse a bill of exchange. M. Giannini saw no difficulty with regard to the necessity for the uninterrupted chain of endorsements. He proposed to say, in accordance with English law, «the name or a sufficiently clear description».

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that the words «title or designation» had too wide a range. If the text had to be amended, he would prefer the expression «public office» proposed by the Spanish delegate, but it would be preferable to keep to the original text submitted to the Conference.

MUNIR Bey (Turkey) was of opinion that it was essential to mention the name. Any provisions which were adopted should be as clear and as simple as possible. The phrase «the name or a sufficiently clear description» might give rise to difficulties of interpretation between the States parties to the Convention.

M. SCHELTEMA (Netherlands) suggested that the text proposed by M. Giannini should be modified as follows: «The name or other sufficiently clear designation».

The amendment submitted by the Italian delegation was defeated by 16 votes to 6. Article 1, No. 6, was approved.

ARTICLE 1, No. 7

Approved.

ARTICLE 1, No. 8

M. OHNO (Japan) said that in all cases where a signature was required on bills of exchange, promissory notes and cheques, in connection, for instance, with issue, endorsement, acceptance, «aval» and intervention, the Japanese delegation desired that, in accordance with the national custom, the signature might be replaced by an indication of the name accompanied by the apposition of a mark in the case of internal bills issued and payable in Japan. The Japanese delegate therefore wished to make a reservation in regard to No. 8 of Article 1.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought it undesirable to draw a distinction between internal and international bills of exchange. The former might become international bills of exchange. If the exception for which Japan has asked in regard to signature was to be allowed, it would be preferable to make it general.

M. SHIMADA (Japan) explained that according to Japanese custom, sanctioned by the Law of February 16th, 1900, a signature might be replaced by an indication of the name accompanied by a seal, a mark made by means of a wooden or metal object or a thumbmark.

M. ASZTALOS (Hungary) thought that the point arose in connection with the provisions of Article 4 of the Convention on the Conflict of Laws, which said:

«The form of any contract arising out of a bill of exchange or promissory note is regulated by the law of the State within whose territory this contract has been made».

M. PERCEROU (France) pointed out that the affixing of a seal beside the signature had been customary for a long time. He asked the Japanese delegate whether he drew a distinction between the signature, which, as a general rule, had to be made by the hand of the person concerned, and the name, which might be merely printed.

M. SHIMADA (Japan) replied that the signature was written by hand, whilst, in accordance with Japanese custom, the name might be printed or inscribed with an instrument.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the Japanese delegation had raised a question which went beyond the scope of the article and was of particular interest where illiterates were concerned, namely, whether it was permissible to put something else in place of the signature. Provision had been made by Article 3 of the Hague Convention for States to settle this question in respect of liabilities contracted on their territory by internal legislation. The Conference would have to return to his reservation. For his part, M. Sulkowski reserved his right to submit a formal proposal when the Conference came to discuss the draft Convention.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) agreed.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) thought it might be of interest to the Conference to know that there was a parallel to the difficulty of the Japanese delegation in the case of British India. It was dealt with in a section of the Indian Negotiable Instruments Act of 1881, which expressly saved all native methods of signing instruments of exchange. He believed that in a great many cases in India a bill of exchange was signed by means of a thumbmark. The question was one which might extend beyond Japan.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) pointed out that the 1912 Hague Conference had been faced with the same difficulty. The signature was the essential element of a bill of exchange. After lengthy discussions, it had been agreed that the word «signature» should be understood in the widest possible sense. The difficulty in question arose, not only in Japan and India, but also in the Near East, in Turkey and Egypt. The Belgian delegate thought that the word «signature» should be maintained, but that it should be interpreted according to country.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) proposed that the discussion of this question should be postponed until the discussion of Article 3 of the Convention. The Polish delegate was right in holding that the point was governed by Article 3.

The PRESIDENT replied that that article would not be discussed. It appeared in the Hague Convention, not in the draft submitted to the Conference. Nevertheless, in order to give satisfaction to M. Hammerschlag, the question could be reserved until the Conference came to examine the convention on the conflict of laws.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) accepted this proposal.

M. MONTEJO (Spain) said that Article 444 of the Spanish Bills of Exchange Law required the signature of the holder by his own hand or by that of a person authorised to that effect and having the necessary power.

M. GIANNINI (Italy) considered that the question raised by the Polish delegate should be dealt with in the Convention. Rules must be laid down for persons who were unable to sign, for instance, disabled soldiers.

The question raised by the Japanese delegation should be considered in a more general manner. From the international point of view, the problem did not exist, or at any rate it was outside the Convention. The Convention could not prevent the issue of bills of exchange which were not intended for international circulation. If a bill of exchange was drawn in Japan on a Japanese subject and if it was not intended for international circulation, it certainly did not fall within the scope of an international convention. In the opposite case, it came within the scope of the Convention, which must be applied in toto.

M. SHIMADA (Japan) considered that a bill of exchange, even intended for home circulation, might always circulate internationally.

M. PERCEROU (France) added that the idea of drawing a distinction between international and internal bills of exchange had been abandoned. It was impossible to say that a bill of exchange would never circulate outside the country in which it had been issued.

In regard to signature, M. Percerou, like Baron Carton de Wiart, wondered whether the Conference was able to decide that question. Should not the question of determining what was meant by signature be settled by national law? Signature was the external representation of a personality. It was usually written by hand, but it might, in certain countries, be made by means of a sign, such as the affixing of a thumbmark. The formula proposed was therefore calculated to satisfy Japan.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) pointed out that in practice it was not on the basis of the signature as determined by the title or name that endorsements were given, but on that of the type of the signature. Banking-houses possessed specimens of signatures, which were, however, often illegible, and they checked the signatures on the specimens in their possession.

The PRESIDENT concluded from the discussion that No. 8 of Article 1 could be adopted as it stood. The word «signature» would be understood in the widest sense in accordance with the explanations of Baron Carton de Wiart and M. Percerou. Any other questions would be considered when the Convention was under discussion. Satisfaction would thus be given to M. Hammerschlag.

Article 1, No. 8, was approved.

6. Report of the Committee of Credentials.

M. DUZMANS (Latvia), Rapporteur, read the following report:

«The Committee appointed by the Conference to examine the credentials of the delegates proceeded to examine the documents communicated to it by the Secretariat. It notes that the thirteen following delegations are provided with full powers both for the negotiations and for the signature of the Convention: Austria, Colombia, Danzig (Free City of), Denmark, Ecuador, Finland, Germany, Japan, Luxemburg, Netherlands, Poland, Siam, Turkey.

«The delegates of the other States represented at the Conference have either received powers signed by the head of their States or the Minister for Foreign Affairs of their Governments authorising them to participate in the Conference, or have been accredited by means of a notification addressed to the Secretary-General of the League either by the permanent accredited representative to the League of Nations or by another diplomatic representative of the Government concerned. These States, who number nineteen, are as follows: Belgium, Brazil, Bulgaria, Czechoslovakia, France, Great Britain and Northern Ireland, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Norway, Peru, Portugal, Roumania, Spain, Sweden, Switzerland, Venezuela, Yugoslavia.

«The criterion which the Committee has applied in dividing the delegations into two groups is therefore that of the power to sign the acts of the Conference. The various documents by which the delegates in the second group of States have been accredited to the Conference, to the number of nineteen, authorise the delegates to take part in the Conference, and therefore to negotiate in regard to the acts to be drawn up, without mentioning expressly the power to sign.

«On the other hand, while all the delegates in the first group of thirteen States are provided with full and formal powers, the documents accrediting to the Conference the delegates in the other group of States, numbering nineteen, have a certain diversity of form. They also include full and formal powers drawn up by the authorities of the central Governments. The number of States represented at this Conference is therefore thirty-two.

«The Committee proposes that the Conference should ask the delegates belonging to the second group of States who have not been empowered to sign such documents as may be adopted to be good enough to procure authority to do so before the end of the Conference. The Czechoslovak delegation has asked the Committee to mention in its report that the full powers for signature by this delegation will arrive in a few days.

«If the Conference should desire the Committee to make a second report some days before the end of its work, the Committee will be glad to do so».

The conclusions of the report were approved.

FOURTH MEETING

Held on May 14th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

7. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continued).

ARTICLE 1, No. 6. – DECLARATION BY THE ITALIAN DELEGATE

M. GIANNINI (Italy) wished it to be made clear in the Minutes that the decision taken with regard to Article I. No. 6, did not mean that the problem had been settled in a negative sense, since that would hinder a practical solution which was applied in many States without causing any difficulty.

AMENDMENT OF ARTICLE 1, NO. 1, SUBMITTED BY THE CZECHOSLOVAK DELEGATION

The PRESIDENT said that the Czechoslovak delegation had proposed the following addition: «...in the language employed in the instrument in formulating the order to pay».⁵¹⁷

M. SRB (Czechoslovakia) said that the reasons for this amendment would be found in the Preparatory Documents. He only wished to remind the Conference that in countries like many of those in Central Europe, which had large and important racial minorities, it might happen that a bill of exchange was not drawn up entirely in one language. According to the text proposed by the experts, it would be difficult to say whether a bill of exchange drawn up in that manner would be valid or not. It might even be maintained that a bill of exchange, the text of which was not drawn up in a single language, was not valid; if that interpretation was correct, many bills of exchange could be declared invalid, a result which would be at variance with the needs of commerce. The Czechoslovak delegation had presented its amendment in order to obviate an interpretation of that sort.

The order to pay, which was mentioned in No. 2 of Article 1, was the most important part of the text of a bill, and, consequently, it would be enough if the same language was used for the denomination of the bill and for the wording of the order to pay.

⁵¹⁷Document C.234.M.83.1929.11 (C.I.L.C. i), page 51.

The Czechoslovak proposal was essential for countries where several languages were spoken, but it might also be very useful for countries which had a considerable foreign trade. It was dangerous to no one, and therefore the Czechoslovak delegation hoped that the Conference would accept it.

M. BOUTERON (France) wondered whether the Czechoslovak amendment was not too narrow and even whether it was the best solution of the question, in the sense desired by the Czechoslovak delegation itself. It merely made it obligatory to translate the order to pay into the language in which the instrument was drawn up. In these circumstances, a bill of exchange might be drawn up in several languages, since the Czechoslovak amendment did not prevent that being done. It would perhaps be as well to have one and the same language for the issue of the bill, since all the terms relating to issue should be expressed in the same language.

M. VISCHER (Switzerland), as representative of a country where several languages were used, wished to support the Czechoslovak proposal. In order to promote the extended use of bills of exchange, any undue attachment to form should be avoided. It would be enough to mention the material part of the bill, namely, the order to pay. Hitherto, the requirement that a bill of exchange should be drawn up in the same language had not existed in Switzerland. No undue importance need, however, be attached to this question, because, from information in his possession, it appeared that bills of exchange in Switzerland were nearly always drawn up in the same language.

The PRESIDENT said that the text of the draft regulation assumed that only one language was used in the instrument. There was therefore a legal question, namely: What was the validity of a bill of exchange drawn up in several languages? There would, he thought, be certain advantages in accepting the amendment put forward by the Czechoslovak delegation.

The amendment proposed by the Czechoslovak delegation was put to the vote and approved by 7 votes to 5.

Article 1 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 2

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) announced that the Netherlands delegation had withdrawn its amendment to this article⁵¹⁸.

The PRESIDENT read the following proposal by the Italian delegation: «That the Conference should adopt the following rule:

«Each State may prescribe the conditions under which a bill of exchange bearing one or more signatures but in which any or even all of the other requirements mentioned in Article 1, paragraphs 2 to 7, are wanting may be completed».

M. WEILLER (Italy) observed that the Italian proposal was based primarily on practical considerations.

A bill of exchange had many different functions and these functions were cumulative, so to speak. One of them, which grew daily in importance, was that the bill might serve as a guarantee. It was not only a promise to pay, but also an obligation to pay a sum which might be undefined. It might happen that the date on which a bill matured had not been fixed. Briefly, a bill might be a very elastic or dynamic instrument of credit and finance. This might be attained in many ways. One way was to issue an incomplete bill in

⁵¹⁸Document C.234.M.83.1929.11 (C.I.L.C. i), page 52.

which the date, the amount, or some other requirement indicated in Article 1, was omitted. It was customary to allow that a bill of that sort could be filled in by subsequent *bona fide* holders; and that often happened in Italy, where the so-called incomplete bills (*lettres d'échange en blanc*) were very important.

English law contained a particularly significant precedent.

According to Article 2, a bill which did not fulfil all the provisions of Article 1 would not be valid; but that seemed to prevent the possibility of completing later. Legal doctrine had made this point clear. There could be no doubt about the possibility of completing a bill of exchange; but the question was so important that M. Weiller did not conceive of the possibility of creating a modern law on bills of exchange without making at least some brief mention of this problem.

What the Italian delegation proposed had already been admitted, apparently everywhere, by legal doctrine and case law and it was also admitted by English law. This was a matter that should be clearly expressed in order to avoid difficulty.

M. SULKOWSKI (Poland) said that it was true that incomplete bills of exchange were frequently met with in practice. He therefore agreed with the Italian delegation that this question would have to be settled. The Italian delegation's object, however, was merely to permit each State to enact measures regulating the way in which such bills could be completed.

M. Sulkowski himself thought that the Conference could not be satisfied with a merely formal unification, but that the matter should be settled in substance. He drew attention to the following clause in the Polish law:

«Any person signing a document not containing all the particulars which are required to constitute a bill of exchange incurs liability under the bill of exchange, unless he can prove that the document was subsequently completed against his will. He is, nevertheless, liable to a *bona fide* holder who has acquired the bill of exchange after it has been completed, even though the bill has been completed in an irregular manner».

Polish law thus distinguished between two cases. If the bill had been put into circulation before it had been completed, the person who had signed the incomplete bill could object as against the holder that the bill had been completed against his will; but if the bill had been put into circulation after being completed, the debtor could set up no defence, provided the holder has acted in good faith.

The Polish delegation therefore proposed that not only should each State be allowed to reserve the right of making rules for incomplete bills, but also that the matter should be thoroughly investigated and finally decided. The problem should be settled in all countries in the same manner, whereas, if the Italian delegation's suggestion was followed, each State could adopt different provisions.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the meaning of the Italian proposal was not quite dear. In his opinion, two cases must be differentiated: the first, in which the bill was delivered and received with the intention that the holder should complete the blank portions; and the second, where there was no such intention. If the Italian proposal covered only the first case, he had no objection to it, but if it covered the second case as well, he was unable to accept it, for he thought that the consequences of all defects in the issue of a bill should be settled uniformly.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) supported M. Sulkowski's proposal on the understanding that all drafting modifications would be left to the Drafting Committee.

The PRESIDENT pointed out that there was no proposal by the Polish delegation.

M. GIANNINI (Italy) said that the question of substance would raise a long debate. He was quite ready to discuss the matter if the Conference wished to do so, but it was very difficult to proceed in that manner at the moment. The Italian delegation, therefore, had thought it more prudent and useful to keep to this formal solution, which left States free to settle the matter themselves. Incomplete bills of exchange existed; that was a fact. The Italian delegation would, of course, be only too happy to agree to any solution that would settle the question of substance. Polish law was not the only law containing a rule on the matter. There were likewise Article 20 of the English Act and Article 550 of the draft Italian Commercial Code, which said:

«Instruments which do not include certain of the provisions specified in the preceding article can be completed by the holder before presentation for payment. The completion of the bill must take place in conformity with any agreements which may have been made with the drawer; but failure to observe such agreements cannot be set up against a *bona fide* holder.

«The right to complete an incomplete bill of exchange expires three years after the date of issue of the bill, but this limitation cannot be set up against a *bona fide* holder who received the bill of exchange in its completed form».

The Italian system was the result of long years of learning and great experience. M. Giannini thought it impossible to settle the question in plenary session, and suggested that a sub-committee should be appointed to draw up a formula on which the Conference would take a decision.

A previous question, however, had been raised by the German delegation. M. Quassowski has differentiated between two cases; the second did not occur in practice, and M. Giannini thought it difficult even to imagine it. He drew the German delegation's attention to the provision that the completion of a bill must be carried out in conformity with the agreement made between the drawer and the holder. If a bill of exchange were issued without such agreement having been made, it would be no more than a scrap of paper. M. Giannini therefore did not think that M. Quassowski's apprehensions were justified.

In conclusion, he said that if the Conference was prepared to adopt a very cautious measure, it would be preferable, in his opinion, to keep to the Italian proposal, subject to drafting revision; but his delegation was ready to discuss the substance of the question provided it was agreed that a sub-committee should draw up a formula based on the English and Polish laws, the draft Italian Code and any other proposals that might eventually be submitted, so that the formula selected could be examined later by the Conference.

M. HAMMERSCHLAG (Austria), while expressing his gratitude to the Italian delegation for having drawn attention to the question of incomplete bills of exchange, would have the greatest objection to any proposal that the question could be settled by a reservation to be made by each country, especially when a reservation of that kind was formulated in such general terms as those of the text proposed by the Italian delegation. In this connection, he was in complete agreement with M. Quassowski. A clear distinction

must be made between bills which the drawer had left incomplete with the intention that they would be filled in by the drawee and bills in which some specifications were missing. True, it was not always possible to detect the difference; but it was a question of proof. In conclusion, M. Hammerschlag thought that it would be better to adopt M. Giannini's proposal that the question should be decided in substance, and he agreed that the matter should be referred to a sub-committee.

He added that Austria had a law very similar to those cited by the representatives of Poland and Italy.

Finally, any general reservation would involve a complete revisal of Article 1.

M. SULKOWSKI (Poland) explained, first, that the Polish delegation had been unable to present a formal amendment, since the Italian proposal had only been distributed at the beginning of the meeting.

He emphasised the importance of the substance of the question and thought that a decision should be taken. He did not press for the acceptance of the Polish solution, if the Conference thought it too complicated. It was quite possible that the provisions of the Italian Code or those of the English law were preferable. He thought, too, that the matter should be referred to a sub-committee.

The PRESIDENT, before putting the Italian proposal to the vote, wished to point out that Article 2 dealt with the validity of bills of exchange and not with the establishment of the rights of the holder or any other signatories of a bill. Article 2 provided for an exception to the essential parts of Article 1, which the Conference had just adopted. As Tartuffe said, adjustments may be made with Heaven, and it was the same with the essential points of Article 1. The adjustments in regard to the validity of bills of exchange could be found in Article 2.

The President was surprised that M. Giannini, who was usually the soul of logic, did not appear at the moment to be acting up to his own principles. He had often said that it was essential that as few reservations as possible should be made; yet the first reservation proposed was an Italian one.

The President trusted that the Conference would not adopt a reservation at the present stage. He pointed out that there was really no question at the moment of the holder's rights. He stressed the fact that Article 2 contained not even one single word printed in italics. This meant that, after careful examination, the Committee of Experts had entirely agreed with the text of the article as laid down at The Hague in 1912. In fact, there was complete agreement between the text of The Hague and that of the Committee of Experts. This should make the Conference especially cautious.

The President would put the Italian amendment to the vote, but he asked the Italian delegation if it would not be better to say at the end of its amendment «No. 2 to 7» instead of «paragraphs 2 to 7», since the reference was to the numbers of Article 1.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) thought that before a vote was taken on the Italian amendment it would be better to refer the question to a sub-committee.

The PRESIDENT disagreed with this suggestion, because the question raised by M. Giannini referred to the matter of the holder's rights which did not come under Article 2. The Conference could consequently accept or reject the Italian amendment without touching in any way upon the question of rights.

M. GIANNINI (Italy) drew the President's attention to the fact that the Italian proposal dealt with the first paragraph of Article 2, and pointed out that if the Conference adopted Article 2 without having taken the Italian amendment into account, it would be very difficult to reconsider the amendment later.

He wished, therefore, to raise a point of order: since the proposal presented by the Austrian and Polish delegations was much further removed from the text of Article 1 than the Italian amendment, he would be prepared to withdraw his proposal if the Conference decided to adopt the text of the Austrian and Polish delegations.

The PRESIDENT found himself in a very embarrassing situation, for, at the moment, he did not know the text of the Polish proposal in favour of which M. Giannini was prepared to withdraw his amendment.

M. GIANNINI (Italy) thought that the best way would be for the Conference to appoint a subcommittee to produce a formula. If this formula proved acceptable to the Conference, M. Giannini would withdraw his proposal, but if not, the Italian amendment could then be reconsidered.

M. PERCEROU (France) pointed out that Article 2 dealt with the case of a bill from which certain of the essential requirements had at the outset been unintentionally omitted, and did not take the question of incomplete bills of exchange into account. The latter question was very complete and seemed to be beyond the scope of exchange law; also, the Hague draft Convention did not deal with it at all.

The PRESIDENT suggested that the Conference should vote on the Italian amendment, on the understanding that the question of the holder's rights remained open.

M. QUASSOWSKI (Germany) supported the suggestion that the proposal should be referred to a sub-committee. The Italian delegation's amendment was quite new and he was unable to give any opinion on it at the moment.

The PRESIDENT thought that the Conference might agree with M. Percerou's argument that Article 2 referred only to instruments which were intended to be complete bills, but in the drawing-up of which one or more of the essential items had been omitted, whereas the question raised by M. Giannini concerned the legal consequences of an incomplete bill.

He therefore suggested that the Italian delegation should hold over its amendment and confer with M. Sulkowski, M. Hammerschlag and M. Quassowski on the question of incomplete bills of exchange. A draft could be submitted later to the Conference.

M. GIANNINI (Italy) accepted the President's proposal and suggested that Mr. Gutteridge and M. Percerou should also be asked to help in this work.

M. PERCEROU (France) and Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) were pleased to accept this invitation.

The PRESIDENT reminded the Italian delegation that it could consult any member of the Conference.

The first and second paragraphs of Article 2 were approved provisionally.

The PRESIDENT said that the Czechoslovak delegation had proposed the addition of the following sentence to paragraph 3 of Article 2:

«If more than one place is specified beside the name of the drawee, the foregoing provision shall apply to the first-named place».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) explained that the question raised by this amendment was not a theoretical one; the question was that of a practical provision, which had for that reason been embodied in Czechoslovak law. It related to the case where there were several drawees and where the place of residence was mentioned beside the name of each drawee. There was, too, the case of a company which had its centre of operations in a different place from that of its head office. The provision proposed by the Czechoslovak delegate would settle the question of the place where payment was to be made in cases where a company was mentioned in the following terms: «The X Co., Paris and London».

M. ARCANGELI (Italy) said that cases of this kind raised a number of delicate problems.

Two questions had been covered by the Czechoslovak proposal, but there were others which had been disregarded and which occurred in practice. It might happen that where there were several drawees they all had the same habitual residence or different habitual residences. The drawees might be mentioned jointly on the bill or, alternatively, one only might be mentioned. Again, they might be mentioned successively, one after the other.

Each of these cases required careful investigation and the solutions might be different. That proposed by the Czechoslovak delegation did not appear perfect to M. Arcangeli.

For example, if several places were specified, might it not be held that the intention of the drawer had been to allow the holder the possibility of choosing between them? An instrument issued by the Italian bank of issue offered the holder the possibility of cashing it at any branch of the bank. The Czechoslovak proposal was quite different and, while it was justified in certain cases, it would not apply to all.

The literature of all countries on bills of exchange was conspicuous for the great variety of arguments and solutions in connection with this problem. The best course would be to mention the question in order to bring out its complications, but at the same time to make it clear that it would be better not to settle it, and that jurisprudence would find the most appropriate solution for individual cases.

This question raised a number of others. It would be possible to consider the case of several endorsers, several beneficiaries, several givers of «avals». All these were questions which had been solved by legal doctrine, but which were very difficult to determine in a law, especially when that law had to be uniform and to apply to all countries.

The best course would be to put all these complicated questions on one side, to leave them to be solved by legal doctrine and to keep silence; silence had not so far hampered the development of the bill of exchange and would allow of appropriate solutions for different cases.

The PRESIDENT reminded M. Hermann-Otavsky that it might be difficult to determine the first place, since the names of the places might not be put one after the other, but more or less together and on the same footing.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) realised that in that case the question would be difficult to settle, but legislation could only be made for general cases and, in principle, people wrote from left to right.

He was very grateful to M. Arcangeli for emphasising the practical importance of the question; moreover, he knew that jurists had concerned themselves with it. He himself had already pointed out, and he wished to stress the point, that, in his opinion, the only object was to attempt to solve the question. He did not wish to say that the proposed provision was the true solution; in spite of that, it existed in the Czechoslovak exchange law and had been borrowed from Hungarian law. M. Arcangeli had said that the question was a practical one which should be left to legal doctrine, but it was surely to settle such cases as these that the present Conference had been convened.

The PRESIDENT hoped that he would not be criticised for entering into legal subtleties. It was from a sense of conscientiousness that he had pointed out that a case might arise in which the different places were not mentioned in order. In such a case, it would be very difficult to decide which was the first place.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) wondered whether a bill in which several places of payment were mentioned was valid. If it were valid – and he thought it was valid – where should presentment and protest be effected as conservatory acts? That was a very delicate question, and the Czechoslovak delegation had suggested a compromise which, in its opinion, was at least calculated to provide a definite solution for the question in its most practical aspects.

The amendment proposed by the Czechoslovak delegation was put to the vote and defeated.

ARTICLE 2, THIRD AND FOURTH PARAGRAPHS

The third and fourth paragraphs of Article 2 were approved at the first reading.

Article 2 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 3, FIRST PARAGRAPH

The first paragraph was approved at the first reading.

ARTICLE 3, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the Netherlands delegation had submitted an amendment that Article 3 should read as follows:

«A bill of exchange may be drawn payable to drawer's order.

«It may be drawn for account of a third person.

«A bill of exchange drawn on the drawer himself shall be deemed to be a promissory note».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) pointed out that a bill of exchange drawn on the drawer himself was not an order to a third person, but was really a note by which the self-styled drawer bound himself to pay.

M. ARCANGELI (Italy) said that the Italian delegation were not in favour of the Netherlands amendment. From the economic standpoint, it might be said that a bill drawn upon the drawer was equivalent to a promissory note. From the legal standpoint, it was necessary to discriminate. When the drawer accepted the bill, he contracted a principal liability, just in the same way as a person who signed a promissory note; but before acceptance the drawer who had drawn on himself had contracted a liability in recourse; if he did not accept, the liability in recourse subsisted, and all provisions relating to persons against whom recourse might be exercised applied to him.

M. QUASSOWSKI (Germany) suggested that it would be better to keep to the text of the experts for the following reasons:

First, the drawer should be allowed to determine the conditions under which he assumed his liability. In particular, he should be allowed to make them depend on the drawing-up of a protest. In his opinion, the intention of the drawer should be respected, and this would be completely ignored if the Netherlands proposal was adopted.

Secondly, the form of the bill should be decisive. A bill of that sort had the same character as a draft, and this external circumstance should be decisive.

The amendment proposed by the Netherlands delegation was put to the vote and defeated.

The second paragraph of Article 3 was approved at the first reading.

ARTICLE 3, THIRD PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the Japanese delegation had submitted a proposal that this paragraph should be deleted.

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation had no objection to the third paragraph in substance. They asked for its suppression merely because the relations contemplated in that case were not, properly speaking, within the sphere of bills of exchange, but rather within that of the law of agency (mandats).

The proposal proposed by the Japanese delegation was defeated.

The third paragraph was approved at the first reading.

Article 3 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 4

M. HAMMERSCHLAG (Austria) pointed out that Article 4 was the first article which differed somewhat in text from that adopted at The Hague. The Committee of Experts had used the word «locality» instead of the word «place». He asked if it was clear that the word «locality» referred to a geographical situation.

M. PERCEROU (France), speaking as Chairman of the Committee of Legal Experts, explained that «locality» comprised several possible «places» of payment. For example, if a bill was payable at Geneva, the locality was Geneva, but the bill might be payable at different places in the town, either at the residence of the drawee or in a bank. It was therefore quite possible to have several «places» of payment in the same «locality».

M. HAMMERSCHLAG (Austria) was satisfied by M. Percerou's explanation.

M. GIANNINI (Italy) asked whether, from the linguistic point of view, it was certain that this definition of «locality» was correct.

M. PERCEROU (France) replied that, according to the usual legal phraseology, the word «locality» had the meaning which he had indicated. If M. Giannini could find a better expression, M. Percerou would be quite ready to accept it. The Committee of Experts had considered the possibility of using the expression «*commune*», but this word had a very precise meaning and could only apply to an administrative district which did not exist in all countries. The Committee had therefore preferred the word «locality».

The PRESIDENT opened the discussion on the following German amendment:

«A bill of exchange may specify a place of payment other than the residence of the drawee. It may specify a third person by whom it is payable, either at the drawee's residence or elsewhere».

M. QUASSOWSKI (Germany) explained that, in the opinion of the German delegation, a definition of domiciled bills of exchange ought to take two different cases into account: the bill might be payable elsewhere than at the residence of the drawee, either by the drawee himself or by some other person. It seemed essential to differentiate between the place of residence of the drawee and the place of payment, for payment could be effected in a place other than the residence of the drawee. In such a case, there was difference of place.

It might also happen that there was a difference of person: the drawee and the person who had to pay might be different. But there was a domiciled bill of exchange in both these cases.

M. SHIMADA (Japan) said that, as the results of the German amendment would be the same as those of an amendment which the Japanese delegation had intended to move, the latter would withdraw its amendment.

M. BOUTERON (France) felt some doubt about the wording of the German proposal. He could not understand how a bill of exchange could be domiciled, namely, how it could be made payable at the address of a third party at the residence of the drawee (*chez un tiers au domicile du tire*). He could find no example in French law for a person being his own domiciliary (*domiciliataire*).

On the other hand, M. Bouteron feared that the text of Article 4, as drawn up by the Committee of Experts, might be open to misunderstanding. It might, be thought that the words within brackets at the end of the article, «domiciled bill», referred only to the phrase «or in another locality», whereas in reality they referred to «the residence of a third person either in the locality where the drawee resides or in another locality». To avoid all misunderstanding, he suggested the following text:

«A bill of exchange may be payable at the residence of a third party (domiciled bill), either in the locality where the drawee resides or in another locality».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) understood there would be two authentic texts for the document under discussion. He warned the Conference that it would be necessary to be very careful about the use of the word «domiciled», because in English practice «domiciled» would include a case where a bill was payable elsewhere than at the residence of the drawee. If it was payable at a different address in the same locality, it would be called a domiciled bill in English practice. He believed that French practice was the same, but he was not certain whether the German delegation had that point clearly in mind.

M. PERCEROU (France) thought that the Conference was unanimously agreed on the substance of the matter and that the only difficulty was one of terminology. He was afraid that the German amendment used the word «domicile» in a sense that did not correspond to the French meaning of the word. He took the example of a bill of exchange drawn on a drawee inhabiting a certain number in a certain street in Berlin, with the stipulation that it was payable at a German bank, for example, the *Diskonto Gesellschaft*. It was impossible to say that such a bill was payable at the residence of the drawee, at such a street and such a number in Berlin. The instrument was payable at the *Diskonto Gesellschaft*.

The PRESIDENT thought that he ought to point out that the German amendment was to a very considerable extent at variance with the idea of Article 4 as proposed by the Committee of Experts. According to Article 4 of the Committee of Experts and of the

Hague Convention, a bill was only termed «domiciled» if it was payable at the residence of a third party. The first sentence of the German amendment related to something different, namely, a question for which reference would have to be made to the paragraph of Article 2, which said: «In default of special mention...».

As for the question raised by Mr. Gutteridge concerning the word «domicile», it should be remembered that the International Conference for the Codification of International Private Law, held at The Hague in 1928 had, to avoid all confusion, replaced the word «domicile» in all cases by the expression «habitual place of residence»; but that was a question which could be examined later by the Drafting Committee.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) emphasised the difference between the German proposal and the text of Article 4. Article 4 covered two cases. There was, however, a third case, namely, that of a bill payable in a locality different from that of the drawee, but without any mention of a domiciliary (*domiciliataire*). There might, for example, be a bill of exchange drawn on a person living at Geneva, but payable in Zurich. This case, which was not covered by the text of the Committee of Experts, was covered by the German amendment. For that reason, he thought the German proposal was entirely justified, subject to drafting amendments.

The PRESIDENT replied that a bill of exchange drawn upon a person inhabiting Geneva but payable in Zurich was not dealt with in Article 4, but in Article 1, in which it was said that a bill of exchange must specify the place where payment was to be made. A bill of exchange drawn on Mr. «A» living at Geneva but payable in Zurich was not a domiciled bill within the meaning of Article 4.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) agreed with the President.

The text might perhaps be simplified by eliminating the idea of domiciled bills, which was not familiar to all legislations. The text might read «payable at the address of a third person» (*chez un tiers*).

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the point which interested him was as follows: If the bill was payable in the place of residence of the drawee but at the address of a person other than the drawee, would that be a domiciled bill?

From the Hague Regulations it would follow that in this case the bill would be a domiciled bill. That at least was the view of the German Government. The observations made by the German Government on Article 4 of the Hague Regulations were to the effect that the term «domiciled bill» within the meaning of the Hague Convention applied not only to bills of exchange payable at the residence of the drawee, but also to bills which were payable by a third person at the place of residence of the drawee.

M. Quassowski held that a bill was also a domiciled bill if it were payable at the residence of the drawee, but at the address of a person other than the drawee. The object of the German proposal was to settle this question. Perhaps it would be necessary to improve the proposed draft. It might, for example, be formulated as follows:

«A bill of exchange may indicate a place of payment other than the residence of the drawee; it may indicate a third person at whose address it is payable either in the locality where the drawee resides or in another place (*domiciled bill*)».

M. PERCEROU (France) thought that, in the example given by M. Hammerschlag, that of a bill drawn on Mr. «A» in Geneva and payable in Zurich, without any other indi-

cation, the bill would be an incomplete bill and not a real domiciled bill, since the place of payment at Zurich had not been specified.

He thought that when a bill was payable at a branch establishment it was to be considered as payable at the address of the same drawee (*chez le meme tire*). That was not what was usually understood by a domiciled bill. The latter was payable at the address of a third person living in the same place as the drawee or elsewhere. But a bill payable at the address of the drawee was not domiciled. That at least was the view of the Committee of Experts. In the example given by M. Hammerschlag, the bill, being payable at the address of the drawee, irrespective of the establishment of the drawee where it was payable, was not really domiciled, that was to say, payable at the address of a third person.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) pointed out that Article 26 read:

«When the drawer of a bill has specified a place of payment other than the residence of the drawee, without mentioning the domiciliary, the acceptance must specify the person who is to pay the bill».

It followed from this that the example he had quoted might occur.

The bill in question was therefore a domiciled bill which did not specify the domiciliary. This case, which did not seem to be covered by the text of the Committee of Experts, would be covered by that of the German delegation.

M. PERCEROU (France) was of opinion that Article 26 dealt with another question, namely, acceptance.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) thought that a bill drawn upon Mr. «A» at Geneva and payable at Zurich was a domiciled bill according to Article 26. It was the acceptance which indicated at whose address the bill was payable at Zurich, but this fact was unknown at the time of issue. This case was not covered by the present wording of Article 4.

The PRESIDENT considered that Article 4 had no other object than to define a domiciled bill. In Article 26 the point was to know who was to accept the bill and in what place. If the latter article was not well drafted, it should be improved. At the moment, however, the only point under discussion was the definition of domiciliation.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) thought Article 26 very well drafted. In any case, it was necessary to know whether the bill which he had given as an example was a domiciled bill.

The PRESIDENT agreed that the question would have to be settled.

The Committee of Experts had not recognised as a domiciled bill one drawn upon Mr. «A» at Geneva and payable at Zurich. The Conference would decide the point.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that under German and Austrian jurisprudence such a bill was regarded as domiciled. Moreover, a case of the kind he had mentioned might certainly arise in practice.

M. PERCEROU (France) did not think that the question had much practical importance. When the bill fell due, it was necessary for the holder to know the place where he would have to present it. How would he know this fact?

The PRESIDENT recalled that, in the view of the Committee of Experts, the criterion of domiciliation was that there should be a third person in the case.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that in the case under discussion there was certainly a third person, but he was unknown at the time of issue.

The PRESIDENT thought that, according to the example quoted, the drawee himself would be obliged to pay at Zurich.

M. PERCEROU (France) thought that, in these circumstances, a text might be found which would satisfy M. Hammerschlag. He would suggest, for example, the formula: «A bill of exchange payable at the address of a third party specified or to be specified before maturity».

This was a question which might be thought over. Bills of exchange drawn on one locality and payable in another without any indication of a definite residence were not, he thought, very common in French and Belgian practice.

M. GIANNINI (Italy) thought this question of no importance. It sufficed that under No. 5 of Article 1 the place of payment should be specified. Personally, he was inclined to propose the suppression of Article 4. He did not think that the question of domiciled bills need be settled. The domiciled bill might be allowed to subsist to a certain degree.

What it was essential to avoid was the address being inadequately specified. The cases to be considered were not covered by the provision of No. 5 and a formula must be found to cover them. In 1910, the following formula had been adopted:

«A bill of exchange may be payable at the residence of a third party in the place of the residence of the drawee. It may be also paid in another place».

In the present formula, the word «locality» had been substituted for the word «place». There did not seem to be much use in covering these two cases in Article 4, thus explaining No. 5 of Article 1 again, and in an international convention it was better to omit things which served no useful purpose. In these circumstances, M. Giannini would prefer the suppression of Article 4. In any case, if the Conference so desired, it was possible to retain what had been decided by the Conferences of 1910 and 1912. The formula proposed by the experts did not involve any serious disadvantages. Were there any other cases to be covered? The German delegation appeared to think so. It said, in its amendment: «A bill of exchange may specify a place of payment other than the residence of the drawee». That case could be covered by No. 5 of Article 1. The German proposal continued: «The bill may specify a third by whom it is payable either at the drawee's residence or elsewhere». The German delegation had, in brief, repeated No. 5 of Article 1 in a more extensive form.

In conclusion, M. Giannini would leave the matter to the Drafting Committee, as the question did not deserve prolonged discussion in plenary session.

M. VISCHER (Switzerland) thought that the provisions of Article 4 were of practical importance, as the article defined the cases in which a bill might be regarded as a domiciled bill. A domiciled bill must be presented at the residence of the domiciliary and protested against the latter.

He agreed with the German delegate that, according to the rules adopted at The Hague, a domiciled bill was a bill which fell under the two cases covered by Article 4. It would perhaps be clearer to adopt the proposal of M. Bouteron and say: «A bill of exchange may be payable at the residence of a third person (domicile bill), either in the locality where the drawee resides or in another locality». Thus it would be clear that the expression «domiciled bill» related to the two cases. Except for this amendment, the text of Article 4 as proposed by the experts might be maintained. The cases discussed were

covered by the article. M. Vischer did not think that the present text excluded bills of exchange payable at the branch office of a third party, as appeared from the proposal of the German delegation. He believed that in the minds of those who had drafted the Hague Regulations, for the case mentioned by M. Hammerschlag, the intention had been to refer not to a domiciled bill, but to an ordinary bill of exchange as covered by No. 5 of Article 1. If, however, the Conference thought that the draft Regulations were not sufficiently clear, it would be necessary to add a clause which would remove all doubts.

M. SCHELTEMA (Netherlands) pointed out that the proposed amendment began by saying that a bill of exchange might indicate a place of payment other than the domicile of the drawee. He did not think that such a provision was necessary, since Article 1 stipulated that the bill must indicate the place where it was payable, but did not say that it must be payable at the domicile of the drawee.

What was a domiciled bill? M. Percerou had said that it was a bill which must be paid at the address of a third person. M. Scheltema would prefer the expression «by a third person».

M. PERCEROU (France) said he must maintain the expression «at the address of a third person».

M. VISCHER (Switzerland) observed that a domiciled bill was a bill of which payment must be demanded of a third person.

M. PERCEROU (France) rejoined that payment must be demanded at the address of a third person.

M. VISCHER (Switzerland) said that Article 4 stipulated that a bill of exchange could be payable at the residence of a third person. It was possible that the drawee had a residence at the address of a third person. In that case, the bill was no longer a domiciled bill.

M. PERCEROU (France) said that, if the bill was payable at the address of the drawee, it was clear that the bill was not domiciled at the address of a third person. The drawee might have several establishments; and he determined the establishment at which the bill was payable. It was, nevertheless, payable at this address and not at that of a third person.

M. VISCHER (Switzerland) thought that, if the bill was payable by the drawee in a place other than his residence, the bill was no longer a domiciled bill. It might be a bill payable at the residence of a third person. For that reason, he thought the criterion applied in Article 4 not quite correct. He would agree to a text saying that a bill of exchange might be payable «at the address of a third person» or, still better, «by a third person, either in the locality...».

The PRESIDENT, with reference to the proposal of the Netherlands delegate, observed that due credit must be given to the Hague Convention and the Committee of Experts. In connection with the provision in Article 4 that a bill of exchange might be payable at the residence of a third person, the Latin maxim of the Digests, *verba valent usu*, must be borne in mind. The experts had evidently meant at the residence of a third person to the exclusion of the residence of the drawee. If by chance the drawee had his residence at the address of the third person, the bill was not a domiciled bill, but a bill payable at the residence of the drawee, which happened by chance to be the residence of a third person. He therefore thought that Article 4 was quite clear. To replace the expression

«residence of a third person» by the expression «address of a third person» would amount to saying exactly the same thing in different words. The expression «by a third person» would imply an entirely different conception.

He would ask the German delegation whether, as he understood the matter, it wished to modify its amendment.

M. QUASSOWSKI (Germany) replied that the effect of the German amendment was to include in the idea of a domiciled bill the two cases of *distinctio loci* and *distinctio hominum*. The German delegation thought that such had been the intention of the Hague Conference. He had also understood that the Swiss delegate was of the same opinion. He maintained the German amendment, subject to drafting amendments.

The amendment submitted by the German delegation was defeated by 14 votes to 9.

The PRESIDENT, before putting Article 4 as a whole to the vote, asked whether the Conference was prepared, in principle, to substitute in all cases for the word «domicile» the expression «habitual place of residence».

M. ASSER (Netherlands) observed that a distinction must be made between cases in which a physical person was involved and those in which a moral person was involved. In the latter case, it was impossible to refer to habitual place of residence; it would be necessary to refer to the office of management.

The PRESIDENT agreed with M. Asser that, if the Conference replaced the word «domicile» by the words «habitual place of residence», it must find another expression to cover the case of moral persons, such as companies, etc.

He proposed that the Conference should accept the proposal of M. Bouteron, that Article 4 should be drafted as follows:

«A bill of exchange may be payable at the residence of a third person (domiciled bill), either in the locality...».

M. Bouteron had proposed to use the expression «at the address of a third person». This question, however, might be settled by the Drafting Committee.

M. SCHELTEMA (Netherlands), in reply to the President's observations, pointed out that Article 36 of the draft covered the case of a domiciled bill in which the name of the domiciliary was not indicated and stipulated that the acceptance must specify the person who was to effect payment. It did not seem to him that there was any very great difference between the person who was to effect the payment and the person who was to pay.

Article 4 as a whole, with the amendment proposed by M. Bouteron, was approved at the first reading.

FIFTH MEETING

Held on May 15th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

8. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continued).

ARTICLE 5, FIRST PARAGRAPH

The PRESIDENT read the following amendment submitted by the Netherlands delegation:

«The drawer may stipulate in the body of the bill of exchange that the sum payable shall bear interest».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) pointed out that the specification of interest was admitted by Anglo-Saxon law in all bills of exchange. Why should it not be admitted for bills payable at a certain date? It might be said that the stipulation was not necessary in such bills, because the drawer could include the interest in the sum payable, but that was not a decisive argument for prohibiting the stipulation. The amendment had the advantage of diminishing the divergence between the Anglo-Saxon law and the unified law which it was hoped to establish.

M. DA MATTA (Portugal) pointed out that the French Government's letter of August 21st, 1929, stated in regard to Article 5:

«Stipulations with regard to interest in a bill of exchange are rare and likely to cause difficulties. Accordingly, it would be desirable either to declare non-written the stipulations with regard to interest in all bills of exchange to omit in the draft any provision concerning those stipulations...».

The Portuguese Government fully supported this declaration. Portuguese law was absolutely incompatible with the proposed amendment.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that, according to German law, a clause in bills of exchange stipulating interest was deemed to be unwritten. The German delegation, however, admitted that the clause could be introduced into bills payable at sight or at a certain time after sight. On the other hand, there was no reason for allowing the clause for other bills, seeing that when a bill was payable on a specified date, or at a certain time after that date, interest could always be included in the sum stated in the bill. He agreed that a stipulation with regard to interest in a bill of exchange was rare and might give rise to difficulties. The clause should therefore be admitted as rarely as possible. For these reasons, the German delegation was unable to support the Netherlands proposal.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, whenever a proposal was one which brought the Continental system nearer to the Anglo-Saxon system, he desired to be taken as supporting it.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that from his experience it was not necessary to make a stipulation with regard to interest in bills of exchange, except those payable at sight or at a certain time after sight. If the proposed clause were introduced into the law and if the custom spread, there would be great difficulties for the banks which would have to calculate the interest.

Prince VARNVAIDYA (Siam) supported the Netherlands amendment. The Siamese Government considered that the right to stipulate with regard to interest when once granted in principle should be extended to all bills and not confined to certain bills.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) thought it might be of use to remind the Conference that in authorising the stipulation with regard to interest in bills of exchange the Hague Conference had been prompted by practical considerations. It had had in view the protection of shipping interests. In the case of long distance sea transports, the date of the receipt of the goods could not be foreseen exactly. It was impossible to know exactly the date of maturity within eight or fifteen days; and, like his Austrian colleague, the Belgian delegate felt that the general introduction of the stipulation of interest in bills of exchange payable at a specified date was undesirable.

M. DEOCLECIO DE CAMFOS (Brazil) said that Article 44 of the Brazilian law laid down as a strict principle that the stipulation with regard to interest was deemed not to be written. For that reason, he supported the French delegate's argument, which was supported by the Portuguese delegation likewise.

The amendment proposed by the Netherlands delegation was defeated by 20 votes to 4. The first paragraph of Article 5 was approved.

ARTICLE 5, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the Polish delegation had submitted the following text:

«The rate of interest must be specified in the bill; in default of specification, the legal rate of the place of payment shall apply».

M. NAMITKIEWICZ (Poland) pointed out that the uniform regulation, as modified by the Committee of Experts, stipulated that the rate should be 5 per cent. In stating that the clause was deemed to be unwritten, they had desired to indicate that, when the rate of interest was not specified, it would not be fixed at 5 per cent, because it did not seem very practical to specify any definite rate. What they had actually said, however, was that in that case nothing would be payable as interest, notwithstanding an agreement for the payment of interest in the bill itself.

The Polish amendment was based on Polish law and took into consideration the economic situation of the various countries. At the same time, it was more logical, since under the first paragraph of Article 5 it was allowed in principle that bills of exchange payable at sight or at a certain time after sight might be productive of interest. That had the advantage of not favouring the debtor unduly to the detriment of the holder.

The International Chamber of Commerce, moreover, had suggested that, in default of specification, the rate of interest should, at the option of the bearer, be either the rate of interest of the bank of issue or the market rate. It was true that the rate of the bank of issue was perhaps more elastic than the legal rate, but was that extreme elasticity really indispensable? The Polish Government were in favour of the official rate, which was usually nearly the same as that of the bank of issue⁵¹⁹. Finally, in M. Troullier's report, it was stated that it was necessary to take into account the market rate and the legal rate at the holder's place of residence. All the above views appeared, therefore, to favour the Polish proposal.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) supported the Polish proposal in principle. If the drawer of a bill of exchange inserted a clause stipulating that it should bear

⁵¹⁹See Preparatory Documents – document C.234.M.83.1929.11 (C.I.L.C.1), page 52.

interest but neglected through inadvertence to indicate the rate, it would be desirable to make good his omission by the stipulation of a specified rate of interest. To say that the stipulation with regard to interest should be deemed to be unwritten would constitute too severe a sanction for a mere case of forgetfulness. It would be more legal to make good the negligence of the parties by specifying a rate of interest than by nullifying an engagement, of which the existence, if not the scope, was certain.

On the other hand, M. de la Valle Poussin preferred the proposal in the Hague Uniform Regulation that the rate should be 5 per cent to the solution of the Polish delegation. In the first place, it was not sure that there were any legal provisions fixing the rate of interest in all the countries in which a bill was payable. Secondly, in countries passing through a severe economic crisis, the legal rate fell into disuse and the business rate might be much higher.

M. GIANNINI (Italy) considered that since the Hague Conference all possible systems had been examined. The simplest possible formula should be adopted.

The French delegation, with the support of the Portuguese, had proposed the deletion of the article, which would amount in practice to a system of complete liberty, for when no undertaking existed each State could settle the problem as it thought fit. That solution was dangerous; the advantage of a rule was that it gave an adequate measure of security. The Hague Regulation instituted a very simple, if somewhat mechanical, system in specifying that the rate of interest should be 5 per cent. On the other hand, the experts had suggested a system which seemed to be illogical, because, if the parties agreed that the sum should bear interest but failed to specify the amount, it would be contrary to their desire to state that the clause should be deemed to be unwritten.

The Polish proposal was logical, perhaps too logical. It thought that the situation of the market should be taken into account. Did that mean the state of the market at the time when the instrument was issued or at the time when it was payable? The rate might fluctuate from time to time.

The Polish delegation had also endeavoured to find a logical system and had proposed the legal rate. The same objection arose, however. Did it mean the legal rate at the time when the bill was put into circulation or at the time of payment?

M. NAMITKIEWICZ (Poland) explained that he meant the legal rate at the time of payment.

M. GIANNINI (Italy) replied that the rate might vary between the two dates. The objection to the legal rate was that it would be very difficult for the drawer to know what would be the situation in the country in which the bill of exchange would be paid. The Italian delegate therefore came back to the advantage of specifying a contractual rate, namely, 5 per cent, and proposed that the Conference should return to the Hague formula.

M. BOUTERON (France) observed that those who had drawn up the draft law, in their anxiety to avoid anything wanting in legal force, had rightly established an assumption of intention in certain cases where the statements that usually appeared in a bill of exchange (maturity, place of payment) were lacking but he thought that the Conference should not add to the assumptions already allowed for.

As the Belgian delegate had pointed out, there was no doubt that the drawer, in inserting a stipulation for interest, had given evidence of a certain intention, but as this

clause was not normal and as its introduction into the text of the uniform law was not essential, there was no reason to grant additional interest ipso facto in cases where the rate had not been expressly mentioned. It was inadmissible that a trader who made a demand of so special a character as a provision for additional interest should not pay particular attention in drawing up the bill, since he alone had the indispensable information for fixing the rate.

Moreover, the proposal for the application of the legal rate or the market rate did not appear desirable. Though there was at present no need to fear the frequent and wide fluctuations in rates that had occurred since the war, it should be remarked that a legal rate did not exist in every country, and this rate was not always appropriate to business requirements. On the other hand, if the rate of interest was fixed, as had been proposed, by reference to the discount rate, it might be awkward for certain markets to determine the latter rate.

In these circumstances, if in order to protect shipping interests it was thought necessary to allow the drawer to stipulate additional interest in the case of the issue of a bill of exchange at sight or at a certain time after sight, it would be desirable to decide that if the drawer had neglected to fix this rate of such interest the clause should be deemed not to be written.

M. SULKOWSKI (Poland) recognised that the Italian proposal, which consisted in fixing the rate at 5 or 6 per cent, was extremely simple. Nevertheless, a solution of that sort would not be acceptable to countries like Poland, where money was extremely dear. Though he did not oppose a rate of 5 or 6 per cent, M. Sulkowski wished to reserve the right of countries where the legal rate was much higher to prescribe that for bills issued in their territory the rate laid down in Article 5 could be replaced by the legal rate. The same question would arise during the discussion of Articles 47 and 48, dealing with the question of the rate for the calculation of the interest to which the holder was entitled in the event of nonpayment of the bill. M. Sulkowski would revert to this question at a later stage.

M. QUASSOWSKI (Germany) felt that the proposal of the experts was preferable both to the provision adopted at The Hague and to that submitted by the Polish delegation. In most cases, a bill of exchange was drawn up on a printed form. If the drawer omitted to insert the rate of interest, it was permissible to conclude that it was his intention that no interest should be payable. The solution of the experts avoided all difficulties and all complications. The present discussion had given proof of that, for it had shown that it would be difficult, indeed almost impossible, to determine an additional rate in the absence of any stipulation.

The amendment proposed by the Polish delegation was defeated.

The PRESIDENT said that, although he had not received a written amendment from the Italian delegation, he would consent, as an exception, to submit to the Conference the Italian proposal for the restoration of the Hague text. In that case, paragraph 2 would be drafted as follows:

«The rate of interest must be specified in the bill; in default of specification, it is 5 per cent».

The amendment proposed by the Italian delegation was put to the vote and defeated by 16 votes to 10.

The second paragraph of Article 5 was approved at the first reading.

ARTICLE 5, THIRD PARAGRAPH

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) observed that, if the proposals to be brought forward by M. Giannini in regard to the completion of blank bills of exchange were carried, it might be necessary to consider the question. It had already arisen in England, where blank bills of exchange bore a date that had been filled in. In a case of that kind, the interest ran, not from the date which was inserted in the bill, but from the date of the issue of the instrument.

The PRESIDENT said that the question raised by Mr. Gutteridge would be examined later. M. Giannini would take it into account in the amendment which he intended to propose in regard to Article 1 at the second reading.

The third paragraph of Article 5 was approved at the first reading.

Article 5 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 6

Approved at the first reading.

ARTICLE 7

The PRESIDENT said that the Danish, Finnish, Norwegian and Swedish delegations had proposed the deletion of Article 7 and the adoption of the following new text for Article 68:

«If the bill of exchange bears forged signatures or the signatures of persons incapable of being bound as parties to a bill of exchange, or signatures which for any other reason cannot bind the persons on whose behalf they are affixed, the obligations of the other persons who have signed it are none the less valid».

He did not suppose that any member wished to deal with the subject of Article 68 at the present stage.

M. EKEBERG (Sweden) explained that Article 7 of the draft Regulation dealt with the incapacity of persons who had signed a bill of exchange and that Article 68 dealt with the case of forged signature. Both articles provided that a defect in one signature did not affect the validity of the other signatures.

There might, however, be several other cases, such as error, intention to defraud or violence, where, in order to safeguard the circulation of bills of exchange, the same principle should be applied. It should be brought out clearly that the very important principle of the validity of the other signatures applied in these cases as well.

If the Conference was of that opinion, the more general provisions suggested should be inserted, not in Chapter I, but in Chapter X, where they would replace Article 68. In that case, it would be necessary to change the heading of Chapter X in the sense indicated in the proposal of the four delegations.

M. ARCANGELI (Italy) observed that the rejection of the proposed amendment might be taken to mean that the Conference had rejected the principle contained in it. The Italian delegation, however, was in agreement with the principle and believed that it was implicit in the spirit of the law. It had been stated very clearly at The Hague in 1910:

«The same rule should, for the same reasons, apply to cases in which the obligation of the signatory is void by reason of defective consent, «dol», «violence», etc.

The proposed amendment would perhaps prevent any dispute. For that reason, the Italian delegation was prepared to vote for it, but it wished to state that if the amendment was not adopted, it would not signify that the principle was also rejected.

M. QUASSOWSKI (Germany) supported the amendment of the Scandinavian delegations. As the Swedish delegate had observed, certain cases were not dealt with in Articles 7 and 68. Some bills of exchange were signed in the name of a non-existent person and these were called *Kellerwechsel* in Germany. It might be asked whether such cases were covered by Article 68, and it was not clear whether the other signatures affixed to a bill of that kind were valid. The Scandinavian proposal, which covered all cases where the signature was not valid and laid down that the validity of the other signatures in the bill did not depend on that of earlier signatures, was in conformity with the German law and offered a solution to a controversial question.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) also supported the Scandinavian proposal and concurred in the reasons given by M. Quassowski.

M. SULKOWSKI (Poland) was in favour of the Scandinavian amendment. He proposed that the question of the place where it should be inserted in the text should be referred to the Drafting Committee. Personally, he would prefer the matter to be dealt with in Chapter I.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) supported the Scandinavian proposal, which contained principles of law that were common to all countries.

The PRESIDENT thought that the Conference was in agreement in regard to the substance of Articles 7 and 68. The amendment of the Scandinavian countries was not confined to combining those two articles. It extended their scope, since it also provided for cases such as error, fraud and violence. Did the Conference consider, for instance, that physical violence should not affect the validity of a bill in respect of all the other signatures? That would be at variance with Anglo-Saxon law, and there were many writers who held that, setting aside the abstract obligation, physical violence could never entail the binding of the signatory.

M. GIANNINI (Italy), while considering that the point put by the President merited the Conference's attention, pointed out that Article 7 (a), which had been approved by the 1910 Conference, was explained in the report as follows:

«All obligations arising from bills of exchange are independent. In virtue of this principle, the incapacity of a signatory does not affect the validity of the other signatures. The same rule must for the same reasons apply in cases in which a signature is void by reason of defective consent, fraud («dol»), violence...».

The object of the Scandinavian amendment was to eliminate all doubt by dealing with the problem as a whole in a systematic manner. Consequently, it dealt with the two problems referred to in Articles 7 and 68 of the Draft. There was no doubt that Article 7 dealt also with defective consent. That had been stated theoretically, but it would be still better to state it in the text, and M. Giannini considered that the amendment submitted by the Scandinavian delegations deserved the full approval of the Conference.

M. MONTEJO (Spain) accepted the amendment of the Scandinavian delegations. He wished to point out, however, that while Article 7 of the draft referred to persons incapable of contracting in general, the amendment referred to «persons incapable of being bound as parties to a *bill of exchange*». If the experts' text were adopted, perhaps

the words «to a *bill of exchange*» might be added; if, however, the Scandinavian amendment was accepted, it would be preferable to refer to persons incapable of contracting *in general*.

M. PERCEROU (France) made an observation on a point of form. Everyone appeared to be in agreement on the principle of the independence of the signatures in the matter of bills of exchange and the desirability of embodying this principle generally in the law in so far as concerned incapacity, defective consent and even insufficient authority. He wondered, however, whether it was desirable to incorporate this principle in Article 68 and to delete Article 7, thus requiring a change in the numbering of the articles. It would be better to introduce the principle in Article 7.

The PRESIDENT asked the Swedish delegate whether he would agree to the Drafting Committee's considering the question of deleting the words «to a bill of exchange» after the words «incapable of being bound».

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) replied in the affirmative.

The PRESIDENT added that, if the Scandinavian amendment was adopted, it would be understood that Article 68 had been given a first reading, but it would not follow that Article 7 was deleted.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) thought that the place of the proposed amendment in the text could also be considered by the Drafting Committee.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) considered that, if the contents of Article 68 were discussed in connection with Article 7, it would be necessary to deal in the same way with Article 69, which also concerned the effects of a forged signature on the liabilities of the other signatories.

The PRESIDENT thought that the question could be examined later, together with that of the place to be finally taken by the article. A vote would now be taken on the article.

The amendment submitted by the Scandinavian and Finnish delegations was approved unanimously, with the exception of the British delegate who abstained from voting.

The PRESIDENT proposed that the latter part of the Scandinavian proposal, reading: «The heading of Chapter X to be accordingly drafted as follows: ‘Invalid Signatures and Alterations’» should be reserved until the discussion of Chapter X.

The Conference agreed.

ARTICLE 8

The PRESIDENT said that the Yugoslav delegation had proposed the addition of the following Sentence to Article 8:

«But the person represented is himself bound as a party to the bill within the limits of the powers which he gave to the representative».

M. EISNER (Yugoslavia) thought that it resulted from the text proposed that, if the representative had exceeded his powers, he was bound, as a party to the bill, for the whole amount, and the person represented was only bound within the limit of the powers he had given. The text, however, was not sufficiently clear in regard to the liability of the person represented, and it might lead to different interpretations by the courts of the various countries. The Yugoslav law on bills of exchange made good this omission and defined the situation in law in terms which were reproduced in the Yugoslav amendment.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) asked the Yugoslav delegation whether it was intended that the representative and the person represented would both be bound on the bill.

M. EISNER (Yugoslavia) replied in the affirmative.

M. LA LUMIA (Italy) thought that the proposed amendment was not in accordance with the fundamental principle that the bill of exchange must be interpreted literally or was an independent document. For instance, if the person represented had given power to his representative to bind him to the extent of 10,000 francs, and if the representative had bound himself for 20,000 francs, it could not be admitted that the person represented was also bound for the smaller amount, for that would be contrary to the above principle. A bill of exchange was valid for the amount stated on it. For that reason, the Italian delegation was unable to accept the proposed amendment.

M. GRONVALL (Finland) wondered what would be the legal position of a person who had made a payment in the circumstances covered by Article 8. Article 62 contained rules covering the position in exchange law of the acceptor for honour, but there was nothing in the Regulation in regard to the other question. Was it to be concluded that the signatory referred to in Article 8 would have no recourse in exchange law?

Personally, M. Gronvall was not attracted by the stipulation contained in Article 8. If it were deleted, the result would be that the question there dealt with would be relegated to the field of common law, but a proposal to delete the article would doubtless not be approved by the Conference.

The PRESIDENT understood that the Finnish delegate wished to know whether the representative referred to in Article 8 had a right of recourse or whether there was a relationship between the representative and the acceptor for honour in Article 62.

M. PERCEROU replied that there was no relationship. The question of a representative's right of recourse against the person for whom he acted was not one that concerned bills of exchange. Each State would retain its liberty on that point.

M. GRONVALL (Finland) explained that he had not said that there would be a relationship between Article 62 and Article 8. He had simply said that in Article 62 there were rules concerning the position in exchange law of the acceptor for honour, but the Regulation said nothing in regard to the question which he had raised. Was it to be concluded that the signatory referred to in Article 8 would have no recourse in exchange law?

The PRESIDENT thought that it might be replied that Article 8 regarded the representative as being unconsciously a signatory in exchange law, but none the less as a signatory. According to Article 8, the representative was one of the parties to the bill covered by the law and the latter involved him in all the consequences arising from that situation in exchange law. The connection between the signature of the representative and the person represented was another matter. The Yugoslav amendment dealt with this latter question, but the President wondered whether it would not cause some confusion. Without the amendment, and with Article 8 alone, there were, on the one hand, the liabilities in exchange law, and, on the other, the relations between principal and agent in common law. That question was not raised at the moment. It was outside the scope of Article 8.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) supported the President's view. The Yugoslav amendment related, for instance, to a case where a representative had been given power

to issue a bill of exchange for 10,000 francs but had issued one for 20,000 francs. Under Article 8, the representative would be liable to the extent to which he had exceeded his powers, and the person represented would only be liable for 10,000 francs. That was natural. It would be impossible to introduce a clause under which the person represented and the representative would be liable for the total amount.

The amendment submitted by the Yugoslav delegation was put to the vote and defeated.

M. GRONVALL (Finland) considered that, if the regulation was to be interpreted in the sense indicated by the President, this should be stated clearly and the Drafting Committee should be asked to see that account was taken of it.

The PRESIDENT did not think it necessary to add anything to the article. The Drafting Committee, however, could consider the question.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) supported M. Gronvall's proposal.

Article 8, with the above reservation, was approved at the first reading.

SIXTH MEETING

Held on May 15th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

9. Nomination of the Drafting Committee.

The PRESIDENT proposed that a Drafting Committee of five members should be nominated. The Committee could, of course, seek the advice of the members of the Committee of Experts, of the International Chamber of Commerce and of the Economic Committee present at the Conference. In general, they could consult any delegate. The President suggested the following as members of the Drafting Committee: M. EKEBERG, delegate of Sweden, M. GIANNINI, delegate of Italy, M. PERCEROU, delegate of France and Chairman of the Committee of Experts, M. QUASSOWSKI, delegate of Germany, and M. SULKOWSKI, delegate of Poland.

The proposals of the President were adopted.

10. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continued).

ARTICLE 9, FIRST PARAGRAPH

M. DA MATTA (Portugal) said that, if it was laid down that the drawer was the guarantor of acceptance and payment, it should be stated for whom he was the guarantor. Was it for the holder? Was it for the holder and the drawee? As the two systems existed in the different systems of law, it would be useful to make the text of the article clearer. He believed that the intentions of the experts had been to establish the liability of the drawer to the holder only. This, however, should be stated explicitly.

The first paragraph was approved at the first reading,

ARTICLE 9, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the Czechoslovak delegation had proposed an amendment the object of which was to make the guarantee a general one. The amendment was as follows:

«Every stipulation by which he releases himself from his guarantee is deemed to be unwritten».

M. SRB (Czechoslovakia) said that the text proposed by the Czechoslovak delegation was borrowed from paragraph 7 of the new Czechoslovak Law on Bills of Exchange. The idea behind the proposal, however, was not that of bringing the Uniform Regulation which the Conference was drawing up into concordance with Czechoslovak legislation. It has been suggested by the Union of Czechoslovak Banks an organisation which comprised the majority of the great financial institutions of the country. Competent persons had pointed out that the guarantee of the drawer was considered in practice to be one of the principal bases on which the value of these instruments in economic life reposed. The Preparatory Documents, page 53, contained the following observation by the Dutch Government:

«The Netherlands Government cannot support the provision laid down in paragraph 2 of this article.

«It seems essential to respect the wishes of the drawer who has released himself from the guarantee of payment.

«It will be necessary, however, to provide that such a document, although valid in ordinary law, is not in the nature of a bill of exchange».

It was true that in regard to the legal effects of a stipulation for release, the suggestion contained in the Dutch Government's observation was contrary to the Czechoslovak proposal. M. Srb did not know the reasons for which the Dutch delegation had not submitted to the Conference a definite proposal on the lines of its Government's suggestion.

The Dutch Government's view, however, like the Czechoslovak proposal, appeared to indicate that it would be preferable to restrict the power to introduce stipulations for release in bills of exchange.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) said that the International Chamber of Commerce had been very unfavourably impressed by the proposal to grant the drawer the possibility of release from his guarantee. Those who made use of negotiable instruments with bankers and traders feared that this exemption would cause very grave dangers.

Cases might occur in which dishonest drawers would release themselves from guaranteeing acceptance and take advantage of this right to indulge in kite-flying; they would say: «I shall put the name of a drawee who is well known to be solvent and release myself from guaranteeing acceptance. My bill will therefore be accepted and I shall be able to borrow money on it. Between now and the date of maturity, I shall have time enough to find the necessary funds».

The objection might perhaps be made that the real debtor on a bill of exchange was always the drawer. At the previous meeting, the Conference had again stated this to be the case and had observed that a bill was valid even when wrong. The drawer, however, might be insolvent and, with a stipulation permitting release from acceptance, there would be nothing to prevent him from issuing duds.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) was in favour of neither of the modifications suggested. If the drawer was prevented from releasing himself from guaranteeing acceptance, this would prevent the use of non-acceptable drafts which were still current in many countries, among them, he believed, France, and which the drawer did not wish to be presented for acceptance in order to avoid the costs of protest.

Non-acceptable drafts should not be prohibited, since traders regarded them as being of some use in some circumstances. In Austria, there was considerable propaganda in favour of non-acceptable drafts. The same was, M. Hammerschlag thought, the case in a number of other countries. Further, it would be quite contrary to the nature of a bill of exchange to allow the drawer to release himself from payment and it would make bills entirely worthless. M. Hammerschlag therefore urged the Conference to accept the text of the Committee of Experts.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) did not understand how the drawer could release himself from the guarantee for payment, but he supported M. Hammerschlag's observations in regard to the drawer's right of release from the guarantee of acceptance. The practice of non-acceptable drafts existed and, in fact, very many drawees, although they were quite determined to pay, disliked being presented with drafts for acceptance – which was perhaps a regrettable practice. That was especially so in regard to very large firms. As this custom was very widespread in certain countries, the stipulation for release from the guarantee of acceptance should not be prohibited.

M. SULKOWSKI (Poland) was in favour of adhering to the text adopted at The Hague and endorsed by the experts. Private persons were often afraid to accept a bill because of the very strict liability falling upon them as the result of exchange law; they were, however, ready to pay the bill if it was presented to them on maturity. This had been very rightly pointed out by the Belgian representative.

Accordingly, the extension of non-acceptable drafts at present in use in some countries should not be prevented. The holder apparently ran no danger, for he was always free to accept payment or to refuse a draft in which the drawer had released himself from his liability for acceptance.

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that, according to present Siamese law, release was allowed both from the guarantee of acceptance and from the guarantee of payment. The views of his Government were exactly the same as those of the Netherlands Government, as set forth in the Preparatory Documents, page 53. If the Netherlands delegation had put forward a formal amendment in that sense, he would have supported it, but as it had not done so he would be content with the declaration which he had made. He regretted that he was unable to support the amendment proposed by the Czechoslovak delegation.

M. VISCHER (Switzerland) thought that the Czechoslovak proposal should be discussed at the same time as Article 21, for it was directly connected with the question of the issue of non-acceptable bills of exchange. The latter were unknown in Switzerland, but they apparently met a need in certain countries, more particularly France and Austria. He was ready, therefore, to accept the proposal. The Hague text, as it was, had been adopted with the object of achieving agreement.

The question would, in any case, be better dealt with in Article 21.

The PRESIDENT thought that there was no need to adjourn the question of guarantee until Article 21, since the latter did not deal with exactly the same subject.

The amendment submitted by the Czechoslovak delegation was put to the vote and defeated. The second paragraph of Article 9 and the article at a whole were approved at the first reading.

CHAPTER II. – ENDORSEMENT.

ARTICLE 10, FIRST AND SECOND PARAGRAPHS

The first and second paragraphs were approved at the first reading.

ARTICLE 10, THIRD PARAGRAPH

The President observed that the French delegation had proposed that the words «these persons may endorse the bill afresh» should be replaced by the sentence: «If the bill has been endorsed to the drawee, the latter may not endorse the bill afresh».

The French delegation considered that if the bill had been endorsed to a drawee who accepted, the latter thus became his own creditor and the bill lapsed by the mergence of identity.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) agreed that if the bill was endorsed by a drawee who accepted it, this involved mergence of identity. On the contrary, if the drawee endorsed the bill afresh, the debt would revive. Some such procedure was desirable in order to avoid fresh expense for stamp, etc. Was there any serious reason for preventing that?

M. VAN NIEROP (Netherlands) quite understood the French delegation's objections. Legally, the debt was extinguished and, from the French legal point of view, the bill also lapsed. Practical considerations must, however, be taken into account, for the Conference had been called to draw up a law for traders and bankers. The buyers of acceptances were the banks, which bought them in order to have a very liquid portfolio. Generally speaking, the banks found enough paper on the market; they found a sufficient number of bills accepted by others than themselves. Nevertheless, there were cases where the market for acceptances was very limited and where the banks did not find the paper they preferred. They were then forced to take their own acceptances. They acted in this manner, not in order to extinguish their debts, but simply in order to have liquid assets at their disposal. For that reason, though it was a legal heresy, banks should be allowed to endorse their own acceptances. It was a question of a banking necessity. M. van Nierop would regret it if the French delegation's proposal were accepted.

M. NAMITKIEWICZ (Poland) recalled that there were two opinions on this matter in French doctrine, both supported by distinguished experts in the science of law. According to M. Lyon-Caen and M. Renaud, transfer to the drawee meant that the bill lapsed though merging or rather by a kind of anticipated payment. The bill could not be revived even if it were endorsed by the drawee to a third party.

The second opinion was that expressed in the Treatie by Thaler and Percerou. It was to the effect that endorsement by the drawee, if he was also the acceptor, produced the usual consequences it being impossible to set up against third parties the fact of the mergence of identity. According to the first opinion, endorsement in favour of the acceptor was of a special kind; it conferred limited rights. True, the acceptor who was at the same time the holder might enjoy the protection conferred upon him by Article 15, but he

was deprived of the rights resulting from Article 10 in particular, the fundamental right of transferring the bill by endorsement.

The French delegation, led by Professor Percerou, had sacrificed the opinion of Thaler and Percerou in favour of that of French case-law, which did not admit the acceptor's endorsement.

The Hague draft Regulation, if adopted, would better safeguard the circulation of bills and the interests of the parties. The desire to safeguard the interests of other persons bound on the bill would not justify the immobilisation of the bill acquired by the acceptor in virtue of an endorsement and the creation of a kind of surety to guarantee that the liability would expire at the time of maturity.

The acceptor did not redeem the bill before maturity, but acquired it by endorsement. He acted in his own interests, which ought to be protected by the law if not detrimental to the rights of others. Sometimes he acquired the bill before maturity in the hope of profiting by the discount and extinguishing his liability. Sometimes, too, he decided to acquire the bill which he had accepted because it represented the maximum guarantee and security he could obtain. Why, then, should the acceptor be forbidden to intervene as an endorser in respect of the liability if the law allowed everyone else to do so?

In conclusion, M. Namitkiewicz thought that the Hague text should be retained.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) said that the Belgian delegation completely agreed with the conclusions of M. van Nierop's very lucid statement.

M. PERCEROU (France) remarked that the advantage of the provision lay in the fact that the acceptor, after resumption of the bill, could put it back into circulation and thus keep his portfolio liquid. It was suggested that this would result in a diminution of costs, since, according to the practice current in Austria and Belgium, a bill of exchange that was put back into circulation was not subject to further stamp duties. M. Percerou wondered whether the Treasury in France would agree to the same solution.

M. GIANNINI (Italy) considered that the question had two aspects, a practical and a theoretical aspect.

From the practical point of view, there were several possible causes of the situation dealt with by this provision. A person might, at a certain moment, find it necessary to get back possession of an instrument put into circulation, but without having on that account any intention to pay it. The adoption of the radical solution, whereby the person who resumed possession of the instrument was considered as bound to pay it, would handicap the working of a practical system which met certain special exigencies.

In Italy, a bill could be put back into circulation and the Treasury had never raised any difficulties. There was an Italian bill the object of which was to confirm this practice.

There was a theoretical objection to that, and in this connection M. Giannini would not try to make M. Percerou the professor contradict M. Percerou the delegate. Such situations arose fairly often, but in M. Giannini's opinion the proposed amendment was negligible and he doubted whether there was any considerable danger of confusion. No such confusion existed in Italy at all events.

In conclusion, M. Giannini hoped that, if the question was put to the vote, the French representatives would support the original text without the French amendment.

M. PERCEROU (France) would not press the French amendment.

The PRESIDENT, without wishing to re-open the discussion, thought that the Conference ought not to attach too much weight in the discussions to fiscal arguments. Its aim was to draw up a law on bills of exchange and promissory notes, and it would be for the different Governments to take such measures as suited them in regard to stamp and duties.

The third paragraph of Article 10 was approved at the first reading.

Article 10 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 11

The first and second paragraphs were approved at the first reading.

ARTICLE 11, THIRD PARAGRAPH

The PRESIDENT pointed out that an Italian amendment suggested that the third paragraph should read as follows:

«An endorsement to bearer is regarded as an endorsement in blank».

M. MOSSA (Italy) said that the Italian amendment was intended to keep the endorsement to bearer, which was considered to be an endorsement in blank. In the Italian delegation's opinion, an endorsement in blank was nothing less than an endorsement to bearer. The necessities of the circulation of bills made it very useful to keep the endorsement to bearer. The Italian proposal, far from being detrimental to the system of bills of exchange, was really connected with the fundamental principles of bills of exchange.

Prince VARNVAIDYA (Siam) and Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) supported the Italian amendment.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that the Italian amendment tended to bring the Uniform Regulation nearer to the Anglo-Saxon system of law.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) feared that the Italian amendment might cause certain difficulties in the application of Article 13. Might an endorsement to bearer be filled in? In that case, would it be necessary to cancel the words «to bearers»?

M. PERCEROU (France) asked if it was logical to refuse to admit the validity of a bill of exchange to bearer but nevertheless to admit that of an endorsement to bearer. Was there not some inconsistency?

M. ARCANGELI (Italy) reminded the Conference that an endorsement in blank was contemplated by the draft. Legal literature was unanimous in agreeing that, in practice, an endorsement in blank had the same effect as an endorsement to bearer. The Italian delegation did not wish to lay undue importance on a question of mere words; but, as M. Giannini had pointed out, the proposal advanced the draft Regulation a step nearer the Anglo-Saxon system; and, in these circumstances, the Italian delegation would press its proposal.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) thought that perhaps M. Percerou was logically right in asking whether it was not inconsistent to allow endorsements to bearer and to refuse to allow bills of exchange to bearer; but the principal reason for which it was impossible to allow bills of exchange to bearer was the opposition of the banks of issue. This practical argument was of real importance. It appeared that there was no such opposition to endorsements to bearer, since an endorsement of that kind did not create a bill of exchange that was capable of being a substitute for banknotes.

M. PERCEROU (France) thought that, in practice, banks of issue might have objections to the issue of bills to bearer, and he wondered whether they would not also have

objections to transferring bills endorsed to bearer. Moreover, he did not think that the endorsement to bearer and the endorsement in blank had absolutely the same effects.

M. Percerou therefore asked the Italian delegation to make a slight change in its proposal by saying that an endorsement to bearer was equivalent to an endorsement in blank.

In reply to a question from the President, he said that there was no real difference in French between the expressions «l'endorsement au porteur est considere comme un endorsement en blanc» and «l'endorsement au porteur vaut un endorsement en blanc».

M. GIANNINI (Italy) accepted the formula proposed by the French delegation.

M. PERCEROU (France) added that the expression «endorsement en blanc» had been used in the French Law of June 14th, 1865.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the inconsistency pointed out by M. Percerou might be taken up again at the second reading.

The Austrian delegate had considered that it was impossible to admit bills of exchange to bearer, because they would be detrimental to the prerogatives of the banks of issue. Personally, M. Sulkowski did not think this fear justified, for the fundamental reason that banknotes were legal tender and must always be accepted by a creditor; a bill of exchange, on the other hand, was not legal tender.

He pointed out that, even if an endorsement to bearer was allowed, a bill of exchange would not be converted into an instrument to bearer, since the rights of a bearer who availed himself of his rights by endorsing the bill to bearer would nevertheless be established by an unbroken chain of endorsements preceding the endorsement to bearer.

The PRESIDENT said that Article 12 of the German law as well as Article 134 in the Dutch Commercial Code allowed endorsements in blank.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain), M. HAMMESSCHLAG (Austria), Prince VARNVAIDYA (Siam) and M. MONTEJO (Spain) pointed out that it was the same in the law of their countries.

The amendment proposed by the Italian delegation was unanimously approved at the first reading in the following revised form: «An endorsement to bearer is equivalent to an endorsement in blank».

Article II as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 12, FIRST PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the German delegation proposed to restore the Hague text of 1912, the first paragraph of which read:

«An endorsement must be written on the bill of exchange or on a slip attached thereto (allonge). It must be signed by the endorser».

M. QUASSOWSKI (Germany) explained that the German delegation did not think it advisable to suggest as a general rule that an endorsement should be written on the back of the bill. Causes of nullity should be avoided as far as possible, and a distinction must be made between completed endorsements and endorsements in blank. True, the latter must be written on the back of the bill, since otherwise it would be impossible to ascertain in what manner the signatory had bound himself and whether it was by an acceptance of an «aval» or an endorsement. In any case, there was no reason to declare ordinary endorsements made on the face of a bill null and void. Obviously, according to commercial custom, endorsements were usually made on the back of a bill; but an endorsement on

the face might occur, and there was no sufficient reason to regard it as invalid. It should be also observed that the custom was not to write endorsements on the back of allonges, and that was the reason for which the German delegation had proposed that only endorsements in blank should be written on the back of bills of exchange.

The first paragraph of the amendment proposed by the German delegation was approved at the first reading by 14 votes to 9.

ARTICLE 12, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT thought that, as the Conference had adopted the first part of the German amendment, it should also adopt the second part, which read as follows:

«An endorsement is valid even though the beneficiary is not specified or the endorser has done nothing more than put his signature on the back of the bill or allonge (endorsement in blank)».

M. PERCEROU (France) was afraid that the meaning of the proposed text might be misunderstood and suggested that the second paragraph should read as follows:

«An endorsement is valid even though the beneficiary is not specified or the endorser has confined himself to putting his signature to the bill. In this case, nevertheless, an endorsement will be valid only if it is written on the back of the bill of exchange or on an allonge».

M. ARCANGELI (Italy) agreed that this wording was clearer.

M. QUASSOWSKI (Germany) accepted the modification proposed by M. Percerou.

M. PERCEROU (France) proposed the following draft:

«The endorsement need not specify the beneficiary, or may consist only of the signature of the endorser (endorsement in blank)...».

M. ARCANGELI (Italy) observed that an endorsement was in blank when the name of the person in whose favour the endorsement had been made was omitted. An endorsement in blank might contain the words «to order». The text before the Conference covered both endorsement with the words «to order» and endorsement by signature alone.

As for the question whether endorsement should be made on the back or face of the bill, it should be remarked that if endorsement included the words «to order», there was no possible doubt; the person who had signed had quite demonstrated his intention to endorse the bill, even though his signature had been written on the face.

M. ARCANGELI asked whether M. Percerou meant that even in this case the signature should be written on the back of the bill.

M. PERCEROU (France) believed that everyone was in agreement on the substance of the question. It was important to avoid all confusion between endorsement and the apposition of another signature for an «aval»; but as yet there was no fixed rule for the way in which the signature should be written. It would apparently be better to hold over this latter point and refer it to the Drafting Committee.

The PRESIDENT reminded the Conference that it had already adopted the German amendment to the first paragraph. If the amendment to the second paragraph was rejected, the result would be that the German system would apply to one part of the article and the system of the Committee of Experts to the other part. It would therefore be best if the Conference adopted the second part of the German amendment, too, which now read as follows:

«The endorsement may leave the beneficiary unspecified or may consist simply of the apposition of the signature of the endorser (endorsement in blank). In that case, the endorsement, to be valid, must be written on the back of the bill of exchange or on the slip attached thereto (allonge)».

The second paragraph of the amendment proposed by the German delegation was approved at the first reading in the above form.

Article 12 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 13

Approved as a whole at the first reading.

ARTICLE 14

Approved as a whole at the first reading.

ARTICLE 15, FIRST PARAGRAPH

Approved at the first reading.

ARTICLE 15, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT said that the observations by the German Government contained the following amendment:

«Where a person has lost a bill of exchange in any manner whatever, the holder who shows his right thereto in the manner mentioned in the preceding paragraph is not bound to give up the bill unless he has acquired it in bad faith. He has acted in bad faith if, in acquiring the bill, he was aware, or through gross negligence unaware, of the fact that the transferer was not the legitimate holder or his representative, or else that he was not entitled or legally able to dispose of the bill».

M. QUASSOWSKI (Germany) said that this amendment was of considerable importance and he would not be exaggerating if he said that this was the most controversial and doubtful point in the whole of exchange law. Members might imagine how many conflicting opinions there would be if the interpretation of a provision of that kind was left to the discretion of the different countries. There was general uncertainty as to the notion, bad faith. What was bad faith? The answer given by German common law was quite clear. If a person was aware of an irregularity or was unaware of it owing to gross negligence, that was bad faith; but the draft contained no definition, and the question remained extremely doubtful. Perhaps bad faith might be compared to the idea of conspiracy to defraud. It might perhaps mean the knowledge of certain facts, or it might have yet some other meaning. In order to avoid all these doubts, it would be better to replace this rather hazy expression by a more precise paraphrase.

In addition, the facts to which the expression «bad faith» referred would have to be determined. The draft made it impossible to know whether the bad faith of the person who had acquired the bill depended on the fact that the preceding endorser had had no right to it, or whether it depended on some other fact, such as that a previous endorser had lost the bill.

Under the text proposed by the German delegation, the only decisive facts were that the acquirer of the bill was aware, or, through gross negligence, unaware, of the defects in the transferred bill.

Consequently, if the acquirer realised that his immediate endorser had no right to the bill, or if he was ignorant of this fact through gross negligence, he did not acquire the bill.

But if he was aware, or if through gross negligence he was unaware, of the fact that some previous endorser had lost the bill, then he would have full right to hold the bill.

This solution would, M. Quassowski believed, probably settle many difficulties and at the same time it appeared to be in conformity with equity, for if a person in acquiring a bill was unaware of the fact that the bill had been purloined from the legitimate holder, and if he acquired it in a lawful manner, then he ought to be able to transfer it, in the same conditions, even in the case when the acquirer realised that the bill had been lost.

This question was as important as it was difficult and subtle. M. Quassowski did not think that the formula proposed by the German delegation was perfect. The question certainly deserved careful examination, and he personally was ready to welcome any helpful modification. He suggested that a sub-committee might be set up to deal with this question, as had already been done for incomplete bills of exchange.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the idea of bad faith was sufficiently clear. If the words «bad faith» were taken in connection with the following words, «gross negligence», there could be no possible doubt. Bad faith obviously depended on knowledge, on the fact that the person who acquired the bill knew that the person who had transferred it had no right to dispose of it. He could not acquire it in such a case, just as he could not do so where he was ignorant of these facts through gross negligence.

Apart from that, the German proposal involved a modification to the provisions of Article 15, paragraph 2, which only related to the case of defect of right in the person transferring the bill. The German delegation was proposing that the principle of protecting the person who had acquired a bill in good faith should be extended to cases where such a person had acquired a bill of exchange from a person who was not capable. In this way, the German proposal would certainly make for greater security in the circulation of bills of exchange.

But he wondered whether this modification was justified in substance. «Should the interests of an incapable person be sacrificed for the benefit of a person who acquired a bill in good faith? This question was related to the provisions of Article 3 of the draft Convention drawn up by the experts. The Conference would have to define the provisions of a law which would determine the capacity of a person, and a choice would have to be made between national law and the law of the place where the bill of exchange had been signed. If the national law were adopted, it would be inconsistent to admit that the obligation contracted by an incapable person was not valid, and to admit, at the same time, that a bill of exchange might nevertheless be validly acquired from such an incapable person.

The German proposal therefore appeared to go too far. The problem was of such extraordinary-complexity that it would be useful for a sub-committee to examine it.

M. GIANNINI (Italy) said that his delegation had considered the German proposal very sympathetically. It had noted, however, that M. Quassowski, when raising the problem, had himself realised the difficulties which would be met in drawing up a text. He desired to draw attention to a general problem, when a general problem was defined in a convention, or in a special provision of any kind, the scope of its interpretation should be limited. For that reason, in the first place, it should be stated, not that the bearer «was acting in bad faith» but that he was «considered to be acting in bad faith».

It was dangerous to insert a definition of a general character in a special Convention, for the very simple reason that either it meant nothing, and was in that case useless, or else it meant something that was not in conformity with the general principles of the question, and in that case it could only be accepted with difficulty.

The object of the German proposal seemed to be to make the definition of bad faith clear. Italian theory and practice had never encountered any difficulties in regard to this expression. It seemed, however, to be the fate of international Conventions to include things which were not strictly useful and which were sometimes even useless. An endeavour should, however, be made to keep down the number of useless insertions. What was it that the German delegation proposed? It proposed to state that «the holder had acted in bad faith if, in acquiring the bill, he was aware or, through gross negligence, unaware of the fact that the transferrer was not the legitimate holder or his representative, or else that he was not entitled or was legally unable to dispose of the bill». In that latter case, however, he was not the legitimate holder, and the two cases contemplated were, in reality, merely additional explanations to an explanation. If the last words were unnecessary, since they had added nothing, what divergence was there between the German delegation's text and that of the experts? There seemed to be no difference, for the text of the experts said: «Unless he has acquired it in bad faith, or unless, in acquiring it, he has been guilty of gross negligence».

This text omitted to deal with the question whether gross negligence could in all cases be considered an act of bad faith. To assimilate it in all respects in this special Convention to the intention to defraud would be going somewhat too far and might establish a dangerous precedent. It would be preferable to adopt a somewhat more elastic formula which would nevertheless allay all apprehensions.

The Hague Conventions, though not in force, had a very great influence, not only in the States which had adopted them, but also in the other States, either owing to the special laws which had been voted, or because of the interpretations and guiding principles which they had furnished for the law on the subject. They had had a considerable influence on legal theory.

The formula adopted had caused no apprehension to Italian thinkers nor probably to French thinkers either. That did not appear, however, to be the case in Germany, since the German delegation had made certain observations on the point. But did the formula which it proposed allay their apprehensions? M. Giannini would not care to press the formula, for the German delegation itself had maintained that its terms could be amended by a sub-committee. Was it, however, really necessary to appoint a sub-committee? He did not think that it would be competent to settle the question of substance. The question was that of finding the best possible formula, and that was a task for the Drafting Committee. If the latter was merely instructed to convert the decisions unanimously adopted by the Conference into a text, its practical utility would be very small. That was not the idea which the President had had in mind in proposing the Drafting Committee. Such a course would not be in conformity with the general practice of conferences.

If there were any doubts on the point, the entire question should be sent to the Drafting Committee. He did not oppose the examination of the German proposal, but he thought that it merely formulated a doubt and did not solve the problem. The proposal

itself gave rise to certain apprehensions which the movers themselves shared, since they were anxious for a formula to be found.

Both in order to gain time and for technical reasons, M. Giannini proposed that the entire problem should be submitted to the Drafting Committee. While awaiting the results of its investigations, the words «bad faith» could be passed, unless it were decided later to change the formula,

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) agreed that the present question was one of the most important in the whole draft. He desired to inform the Conference of the attitude of English law towards the question of bad faith. The test which English law applied was one which worked well from both the commercial and the juridical points of view. The test was simply this: were there any elements of suspicion present in the mind of the holder when he took the instrument? If there were no elements of suspicion present in his mind, then he had acted like an honest man and in good faith. If, on the other hand, he had any suspicion whatever, he was not acting honestly nor in good faith.

The importance of this point of view lay in the fact that it entirely ignored the element of negligence. According to English law, negligence did not enter into the matter at all; it was merely a question whether a man had been dishonest, not whether he had been careless.

Mr. GUTTERIDGE had always felt the strongest aversion to the use of the term «gross negligence». That term had found its way into both English and Continental law, and its origin, presumably, was to be found in Roman law. In England, there was the greatest difficulty in distinguishing between simple negligence and gross negligence. One of the English judges had summed up the matter very aptly when he said: «What is gross negligence? Gross negligence is merely negligence with the addition of an abusive epithet». There was no real distinction between the two, and Mr. Gutteridge felt that, if the element of «gross negligence» was introduced into the matter, difficulties were likely to arise in any discussion before a court of law.

M. SCHELTEMA (Netherlands) emphasised the fact that the object of the German amendment was not merely to define «bad faith».

The German delegate's argument was as follows: «If I endorse a bill of exchange and if, being the bearer, I learn that the bill has been lost or stolen at some other time, but if I knew also that the person who directly preceded me as holder was acting in good faith, am I acting in bad faith?».

To put it in other words: In cases of bad faith, must only the relations of the holder and his direct predecessor be taken into account, or what may have happened in the past as well?

The German amendment raised also the question to what the bad faith mentioned in Article 15 referred.

M. QUASSOWSKI (Germany) explained that the object of the German delegation's proposal was to obviate, as far as possible, the difficulties arising in this matter.

In the first place, the meaning of the term «bad faith» must be defined. This was not so clear as the Polish delegate seemed to consider. Did bad faith cover cases of fraudulent understandinge?

The second object of the German delegation's proposal was to lay down that paragraph 2 of Article 15 covered only cases in which the act of transfer was incomplete. These were the cases mentioned by the Netherlands delegate.

The provision proposed by the German delegation was therefore indispensable for the sake of clearness.

M. PERCEROU (France) was certain that the importance of this problem had escaped neither the Hague Conference nor the Committee of Experts. Its study, however, had shown that the idea of bad faith could not be defined in a manner which would satisfy all States. The attempt to define its meaning in the present regulation would lead to the great objection that it might leave uncovered cases which really ought to be included in that idea.

It would be best to adopt the text submitted to the Conference and leave it to the Drafting Committee to propose a better wording, if they could discover one.

M. SULKOWSKI (Poland), referring to H. Quassowski's observations, thought that the notion of fraudulent understanding was different from that of bad faith.

The words «fraudulent understanding» had been struck out by the experts from Article 16 and replaced by the expression «bad faith». The German delegation's proposal was to the effect that the expression «fraudulent understanding» should be restored in Article 16. If that proposal was adopted, there would be no possible doubt that «fraudulent understanding» differed from «bad faith». The first of these two ideas covered cases of collusion; that was to say, cases where the person who transferred the bill and the person who acquired it acted with the common intent of defrauding the debtor by depriving him of the defence he might set up.

The PRESIDENT was glad to note that several members considered that there was no need to have a special committee to study the question. The Conference should not recoil before the first difficulty, and, if the question was reduced to its simplest proportions, could it really be said that the difficulties were either so great or so numerous? The President did not think so.

The Conference had before it a text which had been drawn up with the greatest care, first in 1910, then in 1912, and later by different committees. That text had resisted all assaults and remained unchanged. One single amendment had been made in it, the words «fraudulent understanding» being replaced by the words «bad faith».

The German delegation, in its amendment, replaced the words: «Where a person has been dispossessed of a bill of exchange» by the words: «Where a person has lost a bill of exchange». The draft proposed by the Committee of Experts was preferable, for the word «lost» could not cover, for example, the theft of a bill.

Secondly, the German amendment said: «The holder has acted in bad faith if, in acquiring the bill, he was aware or, through gross negligence, unaware...». The President thought that it was a legal heresy to maintain that the holder was guilty of bad faith when he «was unaware through gross negligence».

The passage stating that «he (the holder) was not entitled or legally able to dispose of the bill» did not concern the holder, as M. Giannini thought, but his predecessor.

On this point, the President urged the need for the greatest caution. In the first place, a special article would be inserted in the Convention on conflicts of laws. Secondly, and this was more important, the Conference would have to examine an article laying down

that, even if an endorsement was not valid because of some defect inherent in the person endorsing it, the next holder, nevertheless, received the bill with all the rights attaching to it.

If the text of the Committee of Experts was compared with the German delegation's amendment, certain important differences would be noted. The Committee's text said:

«The holder is not bound to give up the bill unless he has acquired it in bad faith, or unless, in acquiring it, he has been guilty of gross negligence».

The German delegation's amendment, however, stated that:

«The holder has acted in bad faith if in acquiring the bill he was aware or, through gross negligence, unaware of the fact that the transferor was not the legitimate holder».

On this point, the German amendment left less freedom to the judge than the text of the Committee of Experts. The article in the draft left the judge free to decide whether it was only in respect of the immediate transferor that the holder should be guilty of bad faith, or whether this also might happen in respect of a predecessor.

Which was the better wording? The President could not decide this point at the moment.

There remained the question of bad faith or gross negligence. The British delegate who had described the English law might be answered as follows: «Do not take too much for granted. You say you are not in favour of the slight difference in meaning between *culpa lata* and simple negligence, but the question will none the less have to be settled by your judge. In one case the judge will say: 'Yes, there has been negligence, but it is simple negligence'; while in any other case the judge will say: 'You are wrong; you have committed gross negligence which you ought to have avoided'».

This question would therefore arise in practice and in commerce, even in England.

So far as the question of bad faith was concerned, the judge must be left a certain margin to decide whether in special cases there had or had not been bad faith.

The continuation of the discussion was postponed to the next meeting.

SEVENTH MEETING

Held on May 16th, 1930, at 10.30 a.m.

President: M. J. Limburg

11. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continued).

ARTICLE 15 (CONTINUATION)

M. GIANNINI (Italy) said that a private exchange of view had taken place with regard to the problem raised by the German delegation in connection with the second paragraph of Article 15 and the Conclusion reached was that the second paragraph should be retained as it stood, since the doubts which had been expressed could be considered as removed as a result of the explanations which would appear in the Minutes or in the general report of the Conference. During the exchange of views, it had become clear that it might be very dangerous to explain in a special Convention what was understood, from the general point of

view, by «bad faith». The problem did not arise only in regard to bills of exchange, it might arise again in other spheres of international law. It had seemed preferable from the general point of view not to raise the question in order to avoid the assumption that the interpretation was doubtful from the international standpoint. The delegates who had taken part in the exchange of views had considered certain particular cases which were the same as those referred to in the German amendment. As to the problem of capacity, they had noted that, in the Hague Convention, there was an article which laid down that it was for the national legislations to draw up rules governing the matter. The framers of the Hague system had defined their attitude towards the problem. With regard, on the one hand, to the facilitation of the circulation of bills of exchange which was the particular object of the uniform regulation, and, on the other hand, to the problem of the protection of incapable persons not possessing capacity, the Hague Convention laid down that the national law operated always.

The delegates in question had considered that the German preoccupations regarding the two other problems mentioned in that delegation's proposal would be fully covered by the explanations in the general report, which would explain the solution adopted for the problems. Those explanations would be of service in practice in the interpretation of the Convention. It was in that spirit that the delegates had agreed to retain the second paragraph of the draft.

M. Giannini added that there had also been an unofficial exchange of views on the relationship between Articles 15 and 16, but, owing to lack of time, it had been impossible to conclude it, and he asked the Conference to be good enough to adjourn the discussion of Article 16.

The PRESIDENT thought that the time had come to consider the appointment of a Rapporteur. In his opinion, the Drafting Committee should elect one of its members. It was regrettable that there had been no general reports on the 1910 and 1912 Conferences. This Conference should avoid making the same mistake.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the German delegation would withdraw their proposal for Article 15, M. Giannini's explanations having given them entire satisfaction. They therefore accepted the text of Article 15 as it stood.

The second paragraph of Article 15 was approved at the first reading.

Article 15 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 16

The PRESIDENT pointed out that the Italian delegation had asked that the discussion of this article should be held over. For his part, he saw no objection to that suggestion, in view of the fact that there was no close connection between Article 16 and Article 17. He therefore proposed that the Conference should discuss Article 17.

The Conference agreed.

ARTICLE 17, FIRST PARAGRAPH

Approved at the first reading.

ARTICLE 17, SECOND PARAGRAPH

The PRESIDENT pointed out that this paragraph had some relation to Article 16, and could be adopted subject to the discussion on that article.

The second paragraph was approved provisionally at the first reading.

ARTICLE 17, THIRD PARAGRAPH

The PRESIDENT pointed out that the Italian delegation had submitted an amendment to substitute the words «is not terminated» for the words «is not revoked».

M. NAMITKIEWICZ (Poland) accepted the Italian amendment, which, in his opinion, made the text clearer.

Nevertheless, the Polish delegation had some explanations to make concerning this paragraph. In the observations on the article, the Committee of Experts had stated that the provision had been inserted with a view to increasing the credit of the bill of exchange and facilitating its circulation. It would, however, appear necessary to introduce the third paragraph for other reasons. In the interest of the parties, it should be laid down that the mandate was not revoked by the death of the party giving the mandate or by the fact that he had become incapable. In the case of incapacity or death, it was in the interest of the party giving the mandate or his assigns that the mandate should be executed promptly. On the other hand, it was of great importance to the agent that his mandate could be executed, especially when he was in relations outside the scope of exchange law with the party giving the mandate.

For those reasons, the Polish delegation was in favour of the third paragraph as amended by the Italian delegation.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) pointed out that the International Chamber of Commerce had at first raised objections to the insertion of the paragraph. The International Chamber had observed that, if the agent was ignorant of the reasons for which the mandate was terminated, what he had done in ignorance thereof was valid. Nevertheless, after reflection, it considered that it was desirable to accept the text of the experts.

M. PERCEROU (France) proposed that, in the Italian amendment (French text), the words «ne cesse pas» should be replaced by «ne prend pas fin par...».

The third paragraph was approved at the first reading in the following form:

«The mandate contained in an endorsement by procuration is not terminated by the death of the person giving the mandate or by the fact that he has become incapable».

M. QUASSOWSKI (Germany) stated that he would not press the observations submitted by the German Government.

Article 17 as a whole was approved at the first reading.

ARTICLE 18

The PRESIDENT pointed out that the German delegation had submitted an amendment to delete the words «...but an endorsement by him only avails as an agency endorsement, without prejudice to the right of the creditor who holds the pledge to realise the pledge when the debt falls due».

M. QUASSOWSKI (Germany) pointed out that the provisions of Article 18 had been discussed very closely at The Hague. There was a difficulty of substance which it was not easy to avoid. The problem was as follows: it was necessary, on the one hand, to protect the rights of the endorser, who was the creditor holding the pledge until the debt secured by the pledge had matured; and, on the other hand, to give to the creditor holding the pledge the right to sell the bill and to transfer it when the debt secured by the pledge fell due. The experts wished to solve the problem by distinguishing between the two cases. Until maturity, the endorsement made by the creditor holding the pledge was

only valid as an agency endorsement. After the debt had matured, however, the creditor holding the pledge had the right to realise the pledge; that was to say, to transfer the bill by means of an ordinary endorsement. As M. Hammerschlag had pointed out at the Hague Conference, it could not be admitted that the question whether such an endorsement was transferable or not should be solved in a different manner according to whether the debt had matured or not, since that fact could not be ascertained from the bill of exchange.

It appeared essential to determine the effects of the endorsement made by the creditor holding the pledge on uniform lines; but how should those effects be determined? There appeared to be three possibilities: (1) to prescribe that the endorsement of a holder was only equivalent to an ordinary assignment; (2) to decide that it was only equivalent to an agency endorsement; (3) to give the holder the right to endorse the bill by means of an ordinary endorsement. M. Upka, Professor at Vienna, had suggested a provision on the lines of the first solution. The second solution appeared in the Hague text, which left it to the common law of the various countries to determine the rules for the realisation of the pledge.

The German delegate considered that if the debt secured had fallen due the creditor holding the pledge should be able to transfer the bill by means of an ordinary endorsement. The realisation of the pledge – that was to say, the discounting of the bill – would seem to be almost impossible if an ordinary endorsement were not permitted.

M. Quassowski was of opinion that the effects of the endorsement should be regulated on uniform lines, and therefore proposed that the creditor holding the pledge should have an unrestricted right to make ordinary endorsements. Doubtless, the objection would be raised that this solution did not sufficiently protect the debtor who had given the bill as a pledge. In the same way, it might be said that the solution decreased the differences between pledged and unpledged bills, but there was no other satisfactory solution.

For Germany, the introduction of the «endorsement by way of pledge» would be an innovation. The determination of the endorsement would raise difficulties, and for that reason M. Quassowsky wondered whether it was, in fact, necessary to introduce such endorsements. He would ask the delegates of the countries with experience of that kind of endorsement whether the provisions in their law were of practical value.

M. SULKOWSKI (Poland) pointed out that the Hague regulation went far to assimilate endorsement of a bill by way of pledge nearer to the endorsement by the holder in the ordinary way. The uniform regulation said that the persons liable could not invoke defences against the holder which could be set up by the endorser; in other words, the creditor who held the pledge was in this respect treated as an owner.

The German proposal would tend to assimilate more the endorsement by way of pledge and the ordinary endorsement by a holder, and to recognise the right of the creditor who held the pledge to transfer the bill of exchange as if it were his property. If that proposal were adopted, there would be no difference between a creditor holding the pledge and a holder in the ordinary way. The former would always have the legal status of the holder, whether it was a question of the defences which could be set up or of the transfer of the bill of exchange.

In substance, the German proposal seemed justified. The creditor who held the pledge should be able to transfer the bill of exchange as if it were his property, if, for instance, he assigned the debt secured by the bill of exchange. On the other hand, that

possibility should exist in cases in which the debt secured by the bill of exchange had matured.

At the same time, it might be asked whether the question was really worth settling. Article 18 would always be a fragmentary solution. A bill of exchange could be given in pledge, not only by the means provided in Article 18 – that was to say, by an endorsement by way of pledge – but also in other ways. It could be made over as a pledge by an ordinary endorsement without any mention of pledge. Under some legislations, a bill could be made over as a pledge merely by surrendering possession of it.

Further, in view of the close relation between the provision of Article 18 and the provisions of civil law, which it was not proposed to unify, the stipulation might lead to confusion if that special point were settled while other cases were disregarded.

M. Sulkowski wondered whether it would serve any practical interest to settle the question. Before the war cases of pledge had occurred sometimes. In Germany, in particular, there had been a practice of putting bills of exchange in pawn (*en pension*) in France in order to take advantage of the difference in the discount rate, which was higher in Germany than in France. At the present time, cases of pledging were rare. When a person in possession of a bill of exchange needed the sum which it represented he discounted the bill.

In conclusion, the Polish delegate suggested that the provision should be deleted, and the matter left to be settled by the civil law of each country.

M. EKEBERG (Sweden) believed that endorsement involving a pledge was unknown in the exchange law of most countries. If those countries were in future to accustom themselves to the system, it was reasonable for them to ask that the relevant provisions should be drafted as clearly as possible. The proposed text did not altogether fulfil these requirements.

Suppose, for instance, a bank received a bill of exchange as security or a debt by means of an endorsement «by way of pledge». The bank might, for one reason or another, desire to withdraw from the transaction, and for that purpose to transfer the pledge together with the principal debt. If Article 18 were interpreted literally, the bank would nevertheless be unable to dispose of the bill of exchange, except by an endorsement by procuration; but that would obviously not be satisfactory to the person to whom the principal debt had been ceded. The endorsement by procuration did not give him the right to sell the bill of exchange when the principal debt fell due, and did not release him from the defences which might be set up against the endorser.

Was it really intended, in the draft under discussion, that, on the assignment of the principal debt, a bill of exchange could only be assigned with the effects of an endorsement by procuration?

The German delegate had raised a still more important objection. If a bill of exchange was, in the first place, endorsed by procuration and afterwards by an ordinary endorsement, the result would be a lack of clearness that would be particularly undesirable in the law on a matter such as bills of exchange. The value of the ordinary endorsement would, in that case, depend on a circumstance which was independent of the bill of exchange. It was necessary to know whether or not the principal debt had fallen due when the endorsement was made, which fact was, as a general rule, absolutely unknown to the third party. A provision of that sort would not meet the requirements of security in

economic matters, and would not conform to the need for clarity and precision that characterised the law on these subjects.

In those circumstances, was this provision, which was foreign to a number of countries and which hardly seemed to be used, really necessary for the greater number of States? Even if the legislation of a few countries mentioned endorsement «by way of pledge», was not the pledge currently given by means of an ordinary endorsement? It might be asked whether a uniform regulation should provide for the employment of that method in all countries. It was inevitable that the uniform regulation should be relatively complicated and difficult to understand in some point at first sight; but, as far as possible, an effort should be made to limit its provisions.

As far as the substance was concerned, the Swedish delegation saw no objection, in principle, to supporting the German proposal, but wondered whether it would not be preferable simply to omit Article 18, and to make a reservation that States who desired to do so had a right to maintain the rules already in force in their territory, at any rate during a certain transitional period.

The PRESIDENT was under the impression that the members who had spoken so far had not taken into consideration the fact that the article referred to cases where the expressions «value in security» or «value in pledge» were contained in the endorsement of the bill itself. It was obviously possible that neither of those stipulations would be found in the endorsement, but that, nevertheless, it had been intended to pledge the bill of exchange. For the moment, however, the Conference was not concerned with that possibility; the question was whether, in actual practice, there existed bills of exchange of which the endorsement contained one or other of the above stipulations. If the answer was in the affirmative, it was necessary to regulate the legal effects of the terms «value in pledge» and «value in security».

M. WEILLER (Italy) considered that the question whether an endorsement «by way of pledge» in the special form of an endorsement with a special clause was a practical one or not could never be settled conclusively. Nevertheless, if a bill of exchange was to be as perfect an instrument as possible, it must fulfil all possible requirements. Endorsement by way of pledge was a legal instrument that existed, and there was no good reason for discontinuing its use. If it was not very useful, at any rate it rendered some service, and might prove still more serviceable in the future. Moreover, it offered no danger.

In the second place, M. Weiller considered that the legal provisions governing this instrument should be simple. That should serve as a test for the German proposal. Theoretically, the latter appeared very valuable, but from the practical standpoint it seemed very complicated; in fact, there were two kinds of pledges for the transfer of bills of exchange. The first was the fiduciary pledge referred to by the President. A bill of exchange had been surrendered as a pledge. It was a question of a contract between the parties, and the endorsement was an ordinary endorsement. That implied great confidence between the parties. The special form of endorsement showed that confidence did not exist. If confidence did not exist before maturity, there was no reason why the parties should deserve it more after maturity.

The German proposal divided the position into two periods of time: the period up to maturity and the period after maturity of the principal debt – and not of the exchange

debt – for which the bill had been given in pledge with the special form of endorsement. It was clear that until maturity, the creditor who held the bill with the special endorsement could only dispose of it by endorsing it by procuration, since he could not do so himself. When maturity supervened, the creditor had a claim on the principal debt. He could demand payment, and the debtor could set up his defences. The question, however, was one of a pledge, and at that moment civil law entered into the realm of exchange law. It would be said that the bill had become a commodity, which could be sold to cover the principal debt. But, according to the law of the different countries it could only be sold with the permission of the court; the creditor could not take the law into his own hands. If, however, the endorsement «by way of pledge» were given the effect of an ordinary endorsement, the creditor would have to take the law into his own hands and would treat the bill like any commodity which he could transfer to the possession of another person. It should not be forgotten, however, that it was not a commodity, but a bill of exchange that was involved, and the new holder must be able to see that the endorser had a limited right, which would not lose its character as a limited right because the bill had matured. It was possible that the debt did not exist, and the debt did not afford any proof at all that the relationship was real and effective. The German proposal could be supported for theoretical reasons, if greater stress were laid on the character of the original acquisition of the ownership of a bill of exchange sold under the above condition; but, as the new holder was obliged to obtain information as to his predecessors, he had not acted in absolutely good faith.

Finally, the abstract nature of the transfer obtained by endorsement «by way of pledge» was not made clear. There was always a second endorsement of a causal character, which was bound up with the fundamental relationship and subsisted after maturity.

In conclusion, it appeared to M. Weiller that the solution by which the second endorsement would be an endorsement for procuration – that was to say, an endorsement which transferred the possession of the right existing before maturity – was entirely correct; and he believed that M. Sulkowski, who was a specialist in the matter was of very nearly the same opinion. M. Weiller therefore proposed the adoption of Article 18 as it stood, apart from possible revision in the drafting of the phrase: «without prejudice to the right of the creditor who holds the pledge to realise the pledge when the debt falls due».

M. VISCHER (Switzerland) did not attach very great practical importance to the system of endorsement in security. Nevertheless, if that system were to be introduced, the article should be so drafted that such endorsement did not become entirely useless. It was valuable by reason of the fact that the endorsement of the creditor who held the pledge was only equivalent to an endorsement by procuration, and that it secured to the person who had pledged the bill against all subsequent holders the defences which could be set up against the creditor who held the pledge. It would therefore be necessary, if endorsement in security were introduced into the uniform law, to provide for the protection of the debtor holding the pledge. In those circumstances, M. Vischer was unable to accept the proposal of the German delegate.

The Swiss delegate did not believe that the institution of the endorsement in security was really needed. It was unknown in Switzerland. However, there was no opposition to its introduction, and it was realised that, in certain cases, it might perhaps be of use, and M. Vischer would be prepared to accept it if the other delegations considered it necessary.

Personally, he could also agree to delete Article 18, but on condition that those States that had the practice of endorsement in security gave their consent.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) recognised that the question was extremely delicate. It had already given rise to long discussions at The Hague. There was the following alternative. If an endorser «by way of pledge» were given the same rights as those which existed in the case of an ordinary endorsement, as was proposed by the German delegate, he would, in fact, be given rights which exceeded those usually granted to a person who received a pledge. In that case, the endorser «by way of pledge» would be able to realise the bill before the debt fell due. On the other hand, if the endorsement by way of pledge were given the character of an endorsement by procuration, and that was the Hague solution, the endorser «by way of pledge» would not have sufficient right to be able to realise his pledge on the maturity of the debt. Moreover, an injustice would be done to the latter, who would be deprived of the right of setting up defences against his predecessors.

The Committee of Experts had endeavoured to find another solution by making what he might term a separation between the rights of the endorser «by way of pledge» before and after the maturity of the debt guaranteed; but certain legitimate criticisms had been put forward in connection with separation of that kind, because the maturity of the debt guaranteed did not depend on the bill of exchange. Whatever solution the Conference might adopt, criticisms would probably be raised by the professors and experts. For that reason, M. Hammerschlag wondered whether it was necessary or even desirable to deal with the problem of the endorsement in security. He would be glad to have the opinion of the delegations who were in favour of regulating the question.

In his country, particularly before the war, banks drew or gave bills of exchange in pledge (en pension) although there was no rule on the subject, and no difficulty had arisen. In those circumstances, it would be better not to deal with the point, but simply to delete Article 18. The consequence of such a solution would be that the courts would have to decide what effects would result from the expression «endorsement by way of pledge» in a bill of exchange. The Austrian Supreme Court had decided in cases of that kind that the holder of the bill of exchange could legitimately ask for payment by the acceptor. That was sufficient, in M. Hammerschlag's opinion. He did not believe that the suppression of Article 18 would cause difficulties. Nevertheless, if certain delegations felt that it was absolutely indispensable to settle the question by a uniform rule, he would make no objection, but in that case he would support the Hague text.

The PRESIDENT considered that the Conference should take as its startingpoint the fact that such bills existed, as had been done in the Uniform Regulation of The Hague and that of the Committee of Experts. There were in circulation bills of exchange with the endorsements «value in pledge» and «value in security», and the endorser attached a servitude to them. He wondered whether, in those circumstances, it was necessary to give subsequent endorsers more right than the original endorser had desired to give. Beneficia non obtruduntur.

M. PERCEROU (France) explained the situation in France.

The French Commercial Code contained the following provision in Article 91, paragraph 2:

«A pledge in connection with negotiable instruments can also be established by a regular endorsement, indicating that the instruments have been surrendered in security».

What, then, was the exact effect of the endorsement in security when it was established in that manner?

The endorsee in security could not sell the instrument surrendered as security before the maturity of the secured debt. If the instrument matured before the principal debt arose, he could recover the instrument. If, on the contrary, the principal debt secured by the bill matured before the bill itself, what was the right of the creditor who held the pledge? He must conform to Article 93 of the French Commercial Code – that was to say, call on the debtor who had surrendered the bill as security to pay it. If the debtor did not do so, he could, without any further notice, realise the bill eight days later, but by auction.

Those were the legal effects in France of endorsement in security. It should at once be added that those effects were, in general, hardly in conformity with practical needs, and, consequently, endorsements in security were somewhat rare in France. Nevertheless, they existed. When, however, it was desired to surrender a bill as security, when, for example, a banker wished to take bills in pawn (*en pension*), the endorsement was made in the same manner as an endorsement to transfer (simple signature of the endorser). The banker who received the bill as security was in a very favourable situation. His rights were greater than those of an ordinary creditor who held a pledge. He had the same rights as an owner.

It was permissible to ask whether, from the strictly legal point of view, that practice could withstand criticism. Indeed, it resulted in a kind of commissorium pactum (*pacte comissoire*). The creditor obtained a bill which, in his relations with the debtor, could only be a pledge on which, in theory, he had only the rights of a creditor by way of pledge – i.e., a pledge which he ought only to be able to realise in the circumstances previously indicated. But, in reality, it was at his disposal as though he had received the bill by transfer.

Nevertheless, in spite of that situation in France, provision was made for endorsement in security under the law. Was it possible in these conditions to disregard it?

What was the solution? It would be desirable to maintain the provision regarding endorsement in security while permitting States who did not wish to allow it in their territory to make a reservation. That was the solution which had been accepted at The Hague and which seemed to be the least undesirable.

As to the criticism of the experts' system on the ground of inconsistency – namely, that it admitted that an endorsement could be at the same time an endorsement by procuration until the maturity of the principal debt, and then an endorsement of transfer (since on maturity of the principal debt the bill could be sold), M. Percerou did not think that that criticism was justified. Indeed, as endorsement, the endorsement in security was only an endorsement by procuration. If on maturity the creditor could sell the bill, that was not by virtue of the ordinary form of endorsement but in virtue of the realisation of the pledge (sale by auction). That was what was understood by the addition of the paragraph which read: «Without prejudice to the right of the creditor who holds the pledge to realise the pledge when the debt falls due»; that was to say, to realise it in accordance with the ordinary rules governing the pledge. To that paragraph could be added «according to the particular rules on the pledge in each State».

Indeed, the system accepted at The Hague – with the preceding reservation – could be adopted with advantage.

M. BARBOZA-CARNEIRO (Economic Committee) said that the Conference was faced with one of the cases which required a solution which he would not care to see adopted very often; that was to say, the adoption of the reservation made at The Hague. Nevertheless, placed as the Conference was between the radical proposal to delete Article 18 and the maintenance of the article, and in view of the difficulty which would result for certain countries if the Hague reservation were not adopted, the Conference would, H. Barboza-Carneiro believed, be acting wisely if it supported M. Percerou's suggestion.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) stated that the system of putting bills of exchange in pawn (*en pension*) had been employed for many years. It had caused no difficulty. On the contrary, he believed that the method referred to in Article 18 had been very little used. Nevertheless, he saw no objection, since several delegates requested it to maintain the article which was very likely to fall into complete disuse.

M. GIANNINI (Italy) said, in the first place, that he was of opinion that, by their proposal, the German delegation, though they had not the courage to kill Article 18, nevertheless removed the reason for its existence. If the German amendment were adopted, the endorsement containing the expression «value in security» would become an ordinary endorsement. In other words, the results would be the same if the rule were simply deleted.

The position in Italian law was as follows. The Code contained a rule, and a draft rule was under discussion. In the Code, it was laid down that the endorsement which contained the expression «value in security» or some equivalent expression did not transfer the ownership of the bill of exchange, but authorised the holder to exercise all the rights of the bill, to make protest and endorsement by procuration. In the draft regulation, it was provided that the endorsement which contained the expression «value in security», or any other expression involving a pledge, enabled the holder to exercise all rights arising from the bill of exchange identical to those of endorsement by procuration, but that defences founded on personal relations with the endorser could not be set up against him.

Finally, what was the practical importance of the question? A distinction should be made between its national and international importance.

In Italy, its importance from the national point of view was very small and tended, moreover, to diminish.

From the international point of view, on the other hand, the problem existed even if it were disregarded; and, although it had a very limited bearing, it was necessary to consider it. M. Ekeberg had suggested that the question should be disregarded, fearing that the insertion of a provision in the Convention would incite those States for whom the question did not actually arise to deal with it. The Conference must, however, provide for cases in which an instrument issued in certain countries circulated in another country. If the German proposal, which reduced the endorsement in security to an ordinary endorsement, were adopted, the effect would be to remove all security. Either a cautious rule should be laid down or the question should be left to national law, as had been proposed.

M. Giannini would be glad to be able to support the formula adopted at the Hague Conference in 1912, and even to say simply that the endorsement in that case was con-

sidered as an endorsement by procuration. That rule was a very cautious one, and would allay the preoccupations of certain members of the Conference.

If it was desired to leave the question to national law, the fact should be expressly stated in the Convention; but it would then be necessary, in practice, each time such a bill was presented, to study the national laws so as to discover the provisions relating to that particular form of endorsement, whilst the adoption of a moderate but uniform rule would limit the disadvantages to a minimum. In conclusion, if the Conference preferred to support the method of leaving the matter to national law, M. Giannini would raise no objection. On the contrary, he would find it very difficult to accept the German proposal.

The continuation of the discussion was postponed to the next meeting.

EIGHTH MEETING

Held on May 16th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

12. Discussion of the Draft Uniform Regulations concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 18 (Continuation)

M. TROUILLIER (International Chamber of Commerce) said that two cases might arise:

1. When the debt guaranteed by the bill fell due after the bill itself fell due, a case which presented no serious difficulties;
2. Where the debt guaranteed fell due before the maturity of the bill itself.

It was the difficulty in the second case that had drawn the attention of the German delegation. According to Article 18, endorsement by the creditor holding a pledge before the maturity of the debt guaranteed only availed as an agency endorsement; but, on the other hand, endorsement by the creditor holding a pledge after the maturity of the debt guaranteed was subject to the ordinary rules. According to the German delegation, the difficulty would then be the following: how to distinguish the moment at which the endorsement by the creditor holding a pledge began only to be of avail as an agency endorsement or the moment at which it began, on the contrary, to produce its ordinary effects. Surely it would be very simple to provide that, in the case of a bill of exchange given as a guarantee or a pledge, the date of the maturity of the debt guaranteed should be stipulated on the instrument?

He thought that there would be no disadvantage in that procedure; such at least was the impression that several members of the Committee of the International Chamber of Commerce.

If, for any reason, this solution did not satisfy the Conference, the International Chamber of Commerce would suggest that Article 18 should be kept as it stood, with the reservation that the Drafting Committee could amend it. The main fear of the International Chamber of Commerce was that the Conference might be led to provide for certain questions concerning the suspension of payment and the realisation of pledges which

were the object of special provisions in every country, which provisions, for the moment at least, could not be included in a uniform law. In such a case, they would have to have recourse to the provisions of Article 4 of the Convention of the experts, which reserved each State the right to legislate for itself on the matter. The dangers and inconveniences resulting from this had been clearly pointed out by M. Giannini.

M. Troullier himself had tried to view the matter from the commercial point of view.

In conclusion, he said that the International Chamber of Commerce would suggest that the date of the maturity of the debt guaranteed should appear on the bill of exchange.

H. GOMEZ MONTEJO (Spain) said that the Commercial Code that was in force in Spain at the present moment dated from 1896; but since its initiation many attempts had been made to improve it, and in 1926 the Minister of Justice had instructed the General Committee of Codification to draw up a preliminary legislative draft in which the exact text of Article 18 of the 1912 Hague Convention had been inserted as Article 547. Consequently, if the text of this article was put to the vote, the Spanish delegation would support it.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that the practice of endorsing bills specially by way of pledge was unknown in England. It was true that a great many bills were pledged by way of security for advances, chiefly by bill brokers with the banks, but the method adopted was a very simple one and had already been referred to by Baron Carton de Wiart. The bills were endorsed in blank and deposited, and if any juridical question arose the matter was dealt with by the ordinary law of England which applied to the hypothecation of movables.

His object in speaking, however, was to call attention to the fact that a question of principle was involved which might go somewhat further than the particular article under discussion. It was true that there was no endorsement of the kind in question in England, but it would be a bold man who would prophesy that no bill of exchange endorsed in that way would ever find its way to the London money market. Several members had said that such endorsements were still in use, and from the point of view of the Anglo-Saxon countries, without going into any of the juridical questions involved, it would be very useful if the Conference could see its way to define the legal obligations following from an endorsement of the kind in question, so that if the question had to be dealt with they would have some indication of what the law was without having to make a prolonged search through all kinds of foreign codes dealing with the matter.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the discussion had shown how very complicated was the question of endorsement as pledge. As he has already pointed out at the previous meeting, this question was intimately connected with civil law, and he thought that if the provisions of Article 18 were kept there would be the risk that this article might contradict other provisions of civil law which were in force in some countries, and which could not be unified because of their considerable differences.

It had been suggested at the previous meeting that this article should be kept in the Regulation, with the addition of the reservation provided for by the Hague Convention. As a matter of fact, Article 4 of the Hague Convention of 1912 laid it down that «every

Contracting State may provide, in derogation of Article 18 of the Regulation, that, so far as relates to an endorsement made within its territory, a statement implying a pledge shall be deemed to be unwritten».

Personally, M. Sulkowski did not think that the solution provided by Article 4 was an ideal one, because, if the reservation under Article 4 was maintained, the situation of the creditor would become very ambiguous; in certain countries he would be considered as a creditor holding a pledge; in other countries as an owner. As a result, there would be many conflicts which it would be extremely difficult to settle by regulations concerning the conflicts of exchange laws.

M. Sulkowski wished to propose a solution diametrically opposite to that which had already been suggested. In his opinion, Article 18 of the Regulation should be deleted and a reservation should be made allowing each country to regulate the juridical effects of an endorsement in security by the provisions of its own national legislation. He thought, however, that this right should be confined to bills of exchange which had been drawn up and which were payable in the country of the State concerned, so that such a provision, if it were undertaken by a State; ought to be recognised by the other States, too. That might prove important in the case when a bill of exchange of a purely internal character passed into circulation abroad.

M. Sulkowski submitted the following proposal:

«Each State shall have the right, as far as bills of exchange and promissory notes drawn up and payable in its own territory are concerned, to regulate the juridical effects of an endorsement containing a clause implying a pledge. Such provisions shall be recognised by all the other Contracting States».

M. Sulkowski asked the Conference to come to a decision on the fundamental point whether the question of the endorsement by way of pledge should be settled in the Regulation itself or whether a special reservation should be drawn up for this purpose. If the Conference thought that a reservation ought to be inserted in the Convention, then the Drafting Committee could be asked to draw up a formula.

M. SCHMIDT (International Chamber of Commerce) said that Article 18 had given rise to a great difference of opinion and he thought that the Conference had been attempting to join two problems which could only be settled separately.

During the discussion, mention had been made of bills of exchange «en pension». Recourse was often had to that system in Germany. These bills of exchange were used when it was desired to obtain German money for bills of exchange drawn in foreign currency. When the debt matured (and it always matured before the bill of exchange fell due), the money was usually received, the bill handed back to the endorser and the whole transaction concluded. In such a case, there was no necessity for an endorsement in pledge; a blank endorsement was quite sufficient.

A case had also been mentioned in which a French wine merchant sold wine to a merchant in Sweden. In that case the bill of exchange was sold, and in order to give the holder greater security he was also given the goods in pledge. It was only for a transaction of that nature that it would be necessary to make such a stipulation as that contained in Article 18.

M. Schmidt thought, however, that it was necessary to know quite definitely whether Article 18 would regulate both the questions or only one of the two.

M. EIGHTVED (Denmark) doubted whether the provisions of Article 18 were of great importance in practical life. In any case, the endorsement of a bill of exchange in pledge was not known in Denmark, and he thought that it would be more advisable to make some provision which would limit the rights of holders of bills of exchange. For that reason, the Danish delegation agreed with the Swedish delegation that it would be best to delete the article in question and to adopt the reservation proposed by M. Sulkowski.

M. LOEBER (Latvia) pointed out that Article 18 would establish quite a new provision as far as Latvia was concerned. According to Latvian law, the holder of a bill of exchange had the right to establish a sufficient security by other means so long as they were in conformity with the civil law, admitting documents or credits as the object of the pledge. For that reason, the provisions of Article 18 could not be accepted by Latvia.

During the discussion, it has been suggested that a reservation might be made in favour of States who found themselves unable to accept this article, but the reservation as it stood in the Hague Convention (Article 4) did not provide sufficient security for States which were unable to accept Article 18 of the Regulation. Article 4 of the Convention gave every State the right to declare the above-mentioned endorsement unwritten, if it had been made within its territory, but this article did not give States the right to regard as «unwritten» an endorsement that contained a stipulation «value in security» which had been made within the territory of a foreign State. Article 4 of the Hague Convention did not, therefore, provide sufficient security for States that found themselves unable to accept Article 18 of the Regulation, unless the Convention might be completed by such a provision as he himself had suggested.

M. BOUTERON (France) wished to add to the statement which had been made by M. Percerou at the previous meeting and to support the suggestion made by the British delegate. The question at stake was to know whether uniform legislation would validate endorsement in security and, if the answer was in the affirmative, to know what scope it would give such endorsement.

M. Bouteron reminded the Conference that it was not only commercial effects that were governed by the legislation on bills of exchange and which could consequently receive an endorsement of security. For example, life assurance policies were very common in France and could be remitted as a pledge with a formal endorsement of security.

The French delegation therefore thought that then was a serious reason for keeping the provisions of Article 18, which preserved the remittance of a commercial instrument as a pledge.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that the representatives of certain countries were opposed to the deletion of Article 18. If the Conference agreed, there would be no need to discuss the Polish proposal, but if not, and should it be decided to keep the article in question, it would be dangerous to accept the Polish proposal because, to begin with, it was necessary to avoid discriminating between national and international bills of exchange. A bill of exchange could quite well be drawn up in Poland and payable in Poland, but between its issue and its maturity it might become an international bill. Consequently, it was impossible to make this distinction and, if the article were not omitted, the matter would then have to be settled in the best way possible.

On the other hand, it appeared from the discussion that the German proposal, which suggested that an endorsement for a pledge should be equivalent to a regular endorsement, had not been approved by most of the members of the Conference. M. Hammer-schlag thought indeed that this proposal went a little far, and consequently he favoured M. Giannini's proposal that the text of too the Hague Convention should be reproduced.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) said that his delegation agreed with the other delegations that reservations ought to be made regarding stipulations of endorsements in security. The Brazilian delegation (in conformity with Brazilian law and the commercial customs of that country) had accepted this reservation at The Hague.

He agreed with M. Giannini that, from the international point of view, it would be useful to draw up the text with a certain discretion, but always subject to the reservations of the juridical provisions of the countries concerned. In agreement with his colleague M. Berboza-Carneiro, the representative of the Economic Committee, he was in favour of adopting the text of The Hague.

M. EKEBERG (Sweden) said that it appeared, in the first place, from the discussion that a large number of countries represented at the Conference did not recognise pledge endorsements and did not wish to introduce them into their legislation. It also appeared that the importance of this kind of endorsement was decreasing more and more in States where it was recognised by law, such as France and Italy. It seemed clear from the discussion that had taken place that such endorsements were of almost no practical importance in international relations.

What conclusion should be drawn from these facts when the Conference had to choose between the various proposals that had been presented? He recalled a proverb which had been current in ancient Rome and which he thought ought also to be well known in modern Italy: *De minimis non curat lex*.

In Sweden it was customary to speak of the principle of legislative economy, and it was not the duty of the law to settle questions which were only of theoretical value. This principle was even more important when it came to drawing up laws whose scope had to be international.

Countries that did not recognise endorsements in pledge, and which did not wish to recognise them, were being asked to introduce a dead provision into their legislation which would deal with cases rarely met with in practice, namely, cases in which bills of exchange furnished with an endorsement in pledge might go astray in one of these countries. That was too much to ask. There was a Swedish proverb which said that a gnat should not be killed with a hammer. M. Ekeberg warned the Conference not to apply this method. There was a large number of questions of much greater importance which had been left on one side in order not to overload the text of the Uniform Regulation. If the Conference began to regulate all sorts of questions of exchange provisions, it would never come to an end.

The matter, therefore, ought to be settled by a reservation in favour of those countries that wished to preserve pledge endorsements and he himself had no hesitation in asking for the suppression of this article, while leaving the Convention to deal with exceptions. If this proposal were adopted, it could be submitted to the Drafting Committee.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) drew the attention of the Conference to the difficulties that would arise from the Swedish proposal. The Hague Convention had made

certain reservations on this subject, but each of these showed how the question ought to be settled. There was no question of any reservation that should give each State the possibility of settling the question in any way it liked.

It was therefore indispensable that, if there was any desire to make a reservation on this point, its contents should be made quite clear.

The PRESIDENT had had the same intention as M. Ekeberg. He wished to summarise the discussion. Once more the truth of the adage: *Si duo faciunt idem non est idem* would be apparent. The conclusion he had drawn from the discussion was different from that drawn by M. Ekeberg. In any case, it could not be maintained if the article were deleted that it had died unsung. In listening to the discussion, the President had felt pity for the article in question.

The following points were to be noted:

1. The Conference had been asked to decide whether the article should, or should not, be deleted. A negative answer had been received from M. Troullier and a reply which amounted to a negative from M. Schmidt, both speaking on behalf of the International Chamber of Commerce.

2. The British delegate had urged the Conference to settle the matter and had pointed out that no such article as Article 18 existed in England, which therefore desired to know how to act in the future.

3. It had been said that in practice the article would be very rarely applied, and some delegates had gone so far as to quote the maxim: *De minimis non curat pretor*. But that maxim did not mean that the pretor must pay no attention to circumstances which only rarely occurred. Even if they only had a certain degree of importance, the pretor must pay attention to them.

The President asked the Swedish delegate what objection there could be to the maintenance of this article if it were true that in practice it would hardly ever come into play. The article laid down that, when the endorsement contained the stipulation «value in security» or «value in pledge», the consequences stated in the article would follow. It was quite possible to take the view that that article should be made part of the Uniform Regulation and introduced into the national legislation of the various countries. It was quite possible, too, that the article would be a dead-letter for twenty-two States out of twenty-five, because they possessed no bills of exchange in which the endorser had included the stipulation «value in security» or «value in pledge». What harm would be caused? There would be three States in which this stipulation would have effect. The Swedish delegate might urge that a bill of exchange issued in one of the three States recognising this stipulation might, when put into international circulation, reach countries which did not recognise this system. If this happened, where was the harm? In the articles which had been, or were to be, examined, all kinds of restrictions made by the drawer himself, were contemplated, as well as restrictions which could be made by the endorser. Why should a drawer or an endorser be prevented from including the stipulation in question in the bill of exchange? The President did not understand the objection. In view of the fact that, on the one hand, various restrictions were allowed, particularly «endorsement by procuration», why should not countries who possessed, or might possess, this article in their legislation be allowed the use of it naturally with reservations regarding its wording? This was what

the representative of Spain had pointed, out. M. Bouteron had drawn attention to other securities which in practice had become promissory notes. He had not referred to bills of lading, but to insurance policies.

The objection could be made that if the Conference accepted all articles which gave rise to no inconvenience, where would it stop?

The President made two observations in reply. The first was that the Hague Conference of 1912 and the Committee of Experts had been composed of persons with intimate knowledge of practical affairs.

The second was that, in this reply, *latet anguis in herba*, certain delegations wished to allow a reservation to be made, and in regard to this reservation the «executioners» of the article were not in agreement. As far as the President was concerned, he was not in favour of reservations for the reasons which he had given and which were similar to those put forward by the French and Italian delegations.

M. Giannini had suggested – the President did not think that he had actually made a formal proposal – that the Conference should return to the wording adopted at The Hague, which would mean the deletion of the words «without prejudice to the right of the creditor who holds the pledge to realise the pledge when the debt falls due». The President would prefer to accept the deletion of this phrase rather than the total deletion of the article. Here, however, arose the question whether the experts had not added these words in order to insert something which, in their view, was quite usual but which should, in future, be absolutely certain. If the Conference should return to the wording of The Hague, would the creditor holding the pledge who possessed the bill of exchange at the moment when the main debt for which he had received the pledge fell due have the right to realise the pledge? The President thought that he should have this right. The only object, therefore, of the words added by the Committee of Experts was to prevent any doubt on the matter.

If the words in question were deleted and the article maintained, several theses might well be written on it, but two opinions would be expressed in these theses. Some would maintain that the Conference deleted the words because it did not desire to retain them. Others would say it deleted them because it was the natural thing to do.

In conclusion, the President was in favour of maintaining the article unchanged.

M. EKEBERG (Sweden) recalled the arguments of substance which he had put forward in favour of deleting the article. In his view, its stipulations would not strengthen the security which that instrument of credit known as a bill of exchange should have from the point of view of legitimate commerce, for it would be impossible for a third party to discover whether an endorsement was in the nature of a procuration or whether it should possess the ordinary value attaching to an endorsement.

It was not enough to ask for the maintenance of the article on the pretext that it did no harm. In his view, an article whose sole merit was to do no harm was of necessity bad, for it might lead to confusion. Consequently, M. Ekeberg maintained his proposal to delete the article.

The PRESIDENT pointed out that he could not take part in the discussion except to clear up doubtful points. He would therefore refrain from replying to M. Ekeberg's arguments.

M. GIANNINI (Italy) asked for a return to the principles adopted at The Hague, for the following reasons. What were the cases which might arise? The first hypothesis was that the date upon which the debt fell due and the date on which the bill of exchange fell due might coincide. In that case, no difficulty would arise. There might, however, be cases in which the debt would fall due before the bill of exchange or *vice versa*.

What would be the position in the first hypothesis? M. Giannini would take an example. Supposing that he possessed a bill of exchange and that the debt having fallen due he decided to wait until the bill of exchange reached maturity. It could be maintained that he could negotiate the bill of exchange. He wondered, however, who would want to buy it when the debt had already fallen due?

To take the opposite hypothesis – that was to say, that in which the bill of exchange had fallen due – supposing he confidently kept it while waiting for the debt to reach maturity. He would in that case run two risks – first, the risk of not receiving the sum due on the bill of exchange, and secondly, of not receiving the amount of the debt either. He would be in an unfortunate situation either way, for in the first case he would be unable to find anyone to buy the bill of exchange, and in the second he ran the risk of obtaining nothing at all. It was for reasons of prudence that M. Giannini proposed that the Conference should maintain the wording adopted at The Hague.

M. Giannini returned to the Polish proposal to the effect that each State should be allowed to settle the legal consequences of an endorsement containing the stipulation implying a pledge. That proposal ran the risk of preventing that uniformity which it was the object of the Conference to attain. In his view, it would be preferable to have fewer but clearer provisions.

The PRESIDENT thought the moment had now come when the Conference could vote on the article. He would recall the several proposals made:

1. The Polish delegation asked for the deletion of the article with a reservation which had been laid before the Conference;
2. The Swedish delegation also asked for the article's deletion with a reservation that had not yet been drafted;
3. The German delegation had submitted an amendment to Article 18.

As a general rule, amendments were first of all voted upon, but in this case it would be more practical to vote first on the deletion or maintenance of the article. Consequently, the President proposed to vote by roll-call on this point.

The vote by roll-call took place.

There voted in favour of the maintenance of the article the representatives of: Belgium, Brazil, Colombia, Czechoslovakia, France, Great Britain, Italy, Japan, Luxemburg, Portugal, Roumania, Siam, Spain, Switzerland, Turkey and Venezuela.

There voted in favour of deletion the representatives of: Austria, Danzig, Denmark, Finland, Germany, Hungary, Latvia, the Netherlands, Norway, Poland, Sweden and Yugoslavia.

The representatives of Bulgaria, Cuba, Ecuador, Greece, and Peru were absent.

The article was maintained by 16 votes to 12.

The PRESIDENT said that the Conference could now be called upon to take a decision on the various amendments.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the German amendment was withdrawn.

The president asked the Conference to vote on the Italian amendment to delete the last words of the first paragraph: «without prejudice to the right of the creditor who holds the pledge to realise the pledge when the debt falls due».

By 18 votes to 5, the Conference adopted the Italian amendment.

The first paragraph of Article 18 was approved at the first reading.

ARTICLE 18, SECOND PARAGRAPH

M. SULKOWSKI (Poland) thought the Conference should adjourn its decision until it had decided on the final wording of Article 16 with which the second paragraph of Article 18 was closely connected.

M. SCHELTEMA (Netherlands) desired a word of explanation. He took the following example. A creditor holding a pledge endorsed a bill of exchange. The endorsement was by procuration and in this case all the defences set up against the endorser could be set up against the creditor holding a pledge since it was an endorsement by procuration. Nevertheless, the second paragraph of Article 18 laid down that the parties liable could not set up against the holder defences founded on their personal relations with the endorser. He thought that what the article really meant was that the parties liable could not set up against the creditor holding a pledge pleas based on their personal relations with the endorser. He would prefer, therefore, to substitute the words «creditor holding a pledge» for the word «holder».

M. PERCEROU (France) proposed that the expression «beneficiary of an endorsement given as a guarantee» should be substituted for the word «holder».

The PRESIDENT thought that the words «creditor holding a pledge» were clearer.

M. PERCEROU (France) thought that M. Scheltema would be satisfied if the word «holder» were maintained and if the Conference stated in its report that this term meant the creditor holding a pledge and not his successor.

M. SCHELTEMA (Netherlands) accepted this suggestion. It was quite clear that the person receiving the endorsement by procuration was not the holder under exchange law.

The PRESIDENT proposed to put Article 18 to the vote, it being understood it should be discussed again when Article 16 was before the Conference.

With this reservation Article 18 was approved at the first reading.

ARTICLE 19

The PRESIDENT said that the Czechoslovak delegation had proposed the following amendment:

«I. (a) Instead of the first sentence, insert the following text:

«If the bill of exchange has been endorsed after the expiration of the limit of time fixed for drawing up protest for non-payment, the endorser acquires against the acceptors the rights resulting from acceptance if there has been acceptance. He also acquires rights to take proceedings against persons who have endorsed the bill of exchange after the expiration of this limit of time».

«(b) In the second sentence of Article 19, delete the words ‘or after the expiration of the limit of time fixed for drawing it up’».

M. SRB (Czechoslovakia) proposed that the Conference should deal with the principle of the Czechoslovak amendment and leave the wording to another occasion.

What was the difference between the text of that amendment and that of the experts? According to the experts' text, a distinction should be drawn between two categories of endorsements made after maturity: (1) an endorsement made after the maturity of the bill of exchange but before the protest for non-payment had been made and before the expiration of the limit of time fixed for drawing up that protest; (2) an endorsement made after the protest or after the expiration of the limit of time fixed for drawing up the protest. For both categories, a special provision had been laid down by the experts. According to the Czechoslovak amendment three categories of endorsements after maturity must be drawn up. The first category was that mentioned in the first sentence of the experts' text and concerned endorsements made after maturity but before the protest for non-payment and before the expiration of the limit of time fixed for drawing up that protest. As far as the legal effects of such an endorsement were concerned, the Czechoslovak delegation approved the text of the experts and recognised that an endorsement did not differ from the endorsement made before maturity.

Nevertheless, he thought that it was not absolutely necessary to say this in the text. Naturally, if the Conference did not share this opinion and if it wished to keep the first sentence of the experts' text, the Czechoslovak delegation would not oppose such a procedure.

What it desired was that a distinction should be made between the endorsement of a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*), that was to say, an endorsement made after the expiry of the limit of time fixed for drawing up the protest and the endorsement of a bill of exchange which had been protested. No reliance deserved to be placed any longer on such a bill; it had failed to fulfil its normal object. Consequently, it was quite right to exclude any possibility that the endorsement of such a document should make any proceedings under the laws of bills of exchange possible. In so far as that category of endorsements was concerned, therefore, M. Srb also agreed with the text of the experts. The situation, however, was not the same in the case of a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*). Cases might occur in which such a bill was paid by the acceptor. There was no legitimate reason, therefore, why the person who had acquired a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*) by endorsement should not have rights to take proceedings in regard to the acceptor.

He thought, therefore, it would be more just to recognise that the relations between the endorser of a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*) and subsequent endorsers should be settled by the laws governing bills of exchange.

This did not appear to be an isolated point of view. A similar solution to that contemplated in the Czechoslovak amendment was, for example, to be found in Article 16 of the Austrian law and appeared also in Swiss legislation. Finally, M. Srb quoted the letter of the Latvian Government, which emphasised the following point:

«In practice, however, and in legal theory, a distinction is made between the endorsement of matured and not protested bills of exchange (*lettre de change prejudictee*) and endorsement after protest».

The Latvian Government, however, had moved no amendment.

To sum up: the Czechoslovak amendment gave rise to two questions – one of substance, the other subsidiary. The main question was to ascertain whether a distinction

should, or should not, be made between the legal effects of the endorsement of a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*) and those of the endorsement of a bill of exchange which had been protested. If an affirmative reply were to be given to this question of substance, the second question would arise, which was: What should be the legal effects of the endorsement of a matured and not protested bill of exchange (*lettre de change prejudictee*)?

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) presented an amendment with a view to adding to article 19 a new paragraph reading as follows:

«In the absence of proof to the contrary, an undated endorsement shall be regarded as having been made before the protest or before the expiration of the limit of time fixed for drawing it up».

His delegation had merely wished to express an idea designed to complete the provisions of Article 19 of the Uniform Regulation.

He thought the amendment was in harmony with the views of the Conference and that the experts could have no objection against the proposed solution. Its object was to improve the delicate situation which arose in regard to the proof to be furnished by the holder of a bill of exchange acquired by an undated endorsement in the case in which he asked payment from the drawee who has accepted the bill. According to the Dutch proposal, the onus of proof fell on the acceptor who maintained that endorsement had occurred before the expiration of the limit of time fixed for drawing up the protest.

The objection might be made that the words «before the protest» were not necessary, because it followed from the act of protest that endorsements had been made on the bill of exchange. That objection, however, was only valid in the case of an authentic protest and not for the case of the simplified protest which was used in a number of countries.

M. LA LUMIA (Italy) noted that this proposal covered two hypotheses. In the first, the undated endorsement was considered in the light of the protest and, in the second, the same endorsement was considered in the light of the expiration of the limit of time fixed for drawing up the protest.

In both cases, the Dutch delegation proposed the application of the principle *presumptis juris tantum*; that was to say, that without proof to the contrary the undated endorsement should be regarded as having taken place before the protest or before the expiration of the limit of time fixed for drawing it up. In the first hypothesis, however, there were no grounds in Italian legislation for accepting the amendment, for in that legislation the protest reproduced in full the bill of exchange, including the undated endorsements. There were, however, two cases. Either the endorsement was reproduced in the protest, in which case the endorsement had been made beforehand, or else the endorsement had not been reproduced, in which case it had undoubtedly been made afterwards. Subject to these observations, the Italian delegate agreed with the Dutch proposal.

The PRESIDENT read the following amendment submitted by the Japanese delegation:

«The Japanese delegation interprets the provision in Article 19, with says that ‘an endorsement after protest for non-payment or after the expiration of the limit of time fixed for drawing it up operates only as an ordinary cession’, as meaning that the person in favour of whom the bill is endorsed only acquires the rights which belonged to the endorser».

«Should this interpretation not be accepted, it would be preferable to modify the provision as follows:

«When the holder has made the endorsement after the expiration of the limit of time fixed for the protest for non-payment, the person in favour of whom the bill is endorsed shall only acquire the rights which belonged to the endorser».

The President thought that he could reply on behalf of the Conference that the article clearly meant that the person in whose favour the bill was endorsed only acquired the rights belonging to the endorser because he was the transferee. That case therefore was governed by civil cession. If the Japanese delegation was satisfied with this reply, which would be recorded in the Minutes, it might not maintain its amendment.

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation was satisfied with the explanation given by the President and withdrew its amendment.

M. PERCEROU (Prance) understood the Dutch proposal to mean that an undated endorsement was presumed to have taken place before the expiration of the time-limit for protest and before the protest itself.

As far as the presumption of priority to the expiration of the time-limit of the protest was concerned, he saw no objection.

In so far as the presumption of the priority of the drawing up of the protest was concerned, he thought the amendment impossible from the French point of view. According to French law, protests must contain the exact description of the document and consequently must mention the endorsements already made upon it. If an endorsement was not contained in the protest, which was a deed in good and due form, it could not be presumed that that endorsement had been made previously to the protest. Consequently, upon this point it was impossible for M. Percerou to accept the Dutch proposal. It was not possible to make a presumption which was contrary to the terms of a deed in good and due form.

M. VISCHER (Switzerland) said that the Czechoslovak delegation had pointed out, when questioning this proposal, that the object was to maintain the legislation in force in certain countries, among others, in Switzerland. The Swiss delegation did not in any way desire the maintenance of present Swiss legislation and would prefer the Hague solution, which seemed simpler and more in conformity with the desired object. The Swiss delegation could not therefore agree with the Czechoslovak proposal.

M. Vischer agreed with M. Percerou in thinking that the Dutch proposal should refer only to cases in which no protests had been made.

M. LA LUMIA (Italy) noted that the observation of M. Percerou was based on the assumption that the question of protest was dealt with in the legislation of all countries in the same way as it was dealt with in Italy and France, where the protest reproduced the bill of exchange in its entirety. But the legislations of some countries dealt more summarily with the question of protests where there was no mention of endorsements.

For those reasons, the first part of the Dutch delegations' amendment was unnecessary in so far as the Italian and French legislation was concerned; but it was justified in the case of Dutch law and of those legal systems in general that provided for summary protest. For that reason, the Italian delegation was prepared to support it.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the question raised by M. Percerou was one of form, He proposed, therefore, that it should be submitted to the Drafting Committee.

The German delegation also thought that the Dutch proposal was a very practical form of simplification and should therefore be approved in principle.

M. BOUTERON (France) wished to draw the Conference's attention to the scope of the expression contained in Article 19: «an endorsement after maturity has the same effect as an endorsement before maturity». In France the Commercial Code released the circulation of commercial paper from all opposition, except in cases where an instrument was lost or where the holder became bankrupt. Consequently, from the moment of maturity, there was nothing to prevent the creditors of the holder from enforcing a seizure on the drawee, or the holder from making over to a third party on the date of maturity a cession of his debt and that that cession should be notified to the drawee. If this case were taken into consideration, could the drawee, without regarding the opposition or the cession of which he had been notified, make a valid demand? In the present state of French law, it would be decided that the drawee was not released, for Article 145 of the French Commercial Code laid down that the presumption of freedom established in favour of the drawee only existed if payment had been made at maturity.

It was in this connection that the present wording of Article 39 of the Uniform Regulations was somewhat similar to the provisions of the French Commercial Code. That article laid down that the drawee who had paid before maturity did so at his own risk and that if he paid at maturity then he was legally released.

M. Bouteron did not think that the article covered the situation of the drawee when he paid after maturity. Consequently, he thought that a reservation should be made immediately, at any rate in regard to the final wording of Article 19 until Article 39 has been adopted.

The PRESIDENT called upon the Conference to vote on the first part of the Czechoslovak amendment (paragraph (a)).

Paragraph (a) was rejected.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that, since paragraph (a) of the Czechoslovak amendment had been rejected, the Czechoslovak delegation would withdraw paragraph (b).

The PRESIDENT put the Dutch proposal to the vote.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) asked the Conference to vote on the principle contained in this text. The final wording should be entrusted to the Drafting Committee.

M. PERCEROU (France) would willingly agree to the second part of the amendment, but, for reasons which he had explained, he could not accept the proposal that a presumption should be set against the terms of a deed in good and due form. He asked whether the Dutch delegation still maintained the words «made before the protest».

The PRESIDENT asked the Dutch delegation whether it agreed that the Conference should vote on the amendment in two parts. The first vote would concern the following words: «in the absence of proof to the contrary, an undated endorsement shall be regarded as having been made before the protest». The second vote would concern the end of the amendment: «or before the expiration of the limit of time fixed for drawing it up».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) accepted this suggestion.

The first part of the amendment was adopted by 9 votes to 8. The second part was adopted unanimously.

The PRESIDENT, in reply to a question from M. Percerou, said that the Drafting Committee would be asked to define what was meant by «protest».

M. MONTEJO (Spain) thought that the matter would be made clearer if a system of numbering were adopted similar to that inserted in Article 1, where it was stated that a bill of exchange was composed of a number of elements, among which was the date. This was numbered 7. The Spanish Code used a similar system in regard to endorsements. No. 3 in the list concerning endorsements was the date. He thought that a system could be adopted by which the date should be inserted with an endorsement. It could be said that circumstances required similar references in Articles 10, 11 and 12. It was obvious that in Article 19, which referred to endorsement after maturity, the date of the endorsement was an essential matter. He thought, therefore, that it would be useful to stipulate that the date should be inserted.

Article 19 was approved at a first reading with the reservation that the Conference should perhaps return to it when it was discussing Article 32.

CHAPTER III. – ACCEPTANCE

ARTICLE 20

Article 20 was approved at a first reading.

ARTICLE 21, FIRST PARAGRAPH

The first paragraph was approved at a first reading.

ARTICLE 21, SECOND PARAGRAPH

M. SHIMADA (Japan) said that the holder of a bill of exchange could not assert his rights unless he could present the bill for acceptance. If the drawer could prevent the presentment of the bill for acceptance by words inserted in the bill, it was to be feared that an incomplete bill might be put into circulation. It was to prevent this practice that the Japanese delegation proposed to substitute the following text for the second paragraph of Article 21:

«He cannot prohibit in the bill of exchange the presentment for acceptance».

M. SCHELTEMA (Netherlands) said that the Dutch law contained practically the same rules as those laid down in paragraph 2 of the article. It possessed the rule that the drawer could prohibit the presentment of a bill for acceptance, and he saw no reason why this right should be refused to the drawer. Further, Dutch law contained the two exceptions provided for in the second paragraph of Article 21, with, however, a small difference. In the Netherlands, it was impossible to prohibit the presentment for acceptance in the case of a bill drawn payable at a certain time after sight, for in that case acceptance was necessary in order to define maturity. Further, it was impossible to prohibit the presentment for acceptance in the case of a bill which was domiciled but which contained no mention of the domiciliary, for in the case of such a bill it must necessarily be presented for acceptance in order that the drawee could record upon it the name and domicile of the domiciliary. These two exceptions appeared, therefore, rational. Nevertheless, the exception provided for in paragraph 2 was wider; M. Scheltema saw no necessity for it. He would prepare a paragraph to run as follows:

«Except in the case of a domiciled bill without designation of the domiciliary, or a bill drawn payable at a certain time after sight, he may prohibit presentment for acceptance».

This was not a formal amendment, for the proposal had not been submitted in writing to the Conference. It was an observation upon which M. Scheltema desired to draw the attention of his colleagues.

The PRESIDENT said that the German delegation had submitted an amendment which seemed to have the same purpose as M. Scheltema's proposal. It suggested to amend the second paragraph as follows:

«Except in the case of a domiciled bill *or a bill payable in a locality other than the domicile of the drawee* (if the third party is not indicated in the bill), or in the case of a bill drawn payable at a certain time after sight, he may prohibit on the bill presentment for acceptance».

M. Scheltema (Netherlands) had submitted his proposal in ignorance of the German proposal, which he was quite willing to examine.

M. Albrecht (Germany) did not think that the meaning of the German amendment was the same as that of the Dutch amendment. The object of the Dutch amendment was to reduce the restriction contained in the second paragraph of Article 21. The German amendment was designed, on the contrary, to extend it.

According to German legislation, a drawer could not prevent a bill of exchange from being presented to the drawee for acceptance, and it was not without hesitation that the German delegation had accepted the system laid down in the Uniform Regulation. He thought, however, that it was necessary to restrict the case in which the drawer could forbid the presentment for acceptance of a bill of exchange. A restriction was already expressed in paragraph 2 of Article 21. According to this provision, the drawer could not prohibit in the bill the presentment for acceptance if it was a domiciled bill of exchange. Evidently, the reason was that if the drawer was allowed to prohibit the presentment of a domiciled bill to the drawee for acceptance, the drawee might be unable to make the necessary arrangements to pay the bill. It might be presented when he had not even had the opportunity of seeing it.

According to the decision which the Conference had adopted regarding Article 4 of the Uniform Regulation, a domiciled bill of exchange was merely a bill payable by a third party. The reasons in favour of the restriction contained in paragraph 2 of Article 21 in the case of a domiciled bill of exchange should be, he thought, equally applied to cases covered by Article 26; that was to say, when the drawer had indicated a place of payment which was different from the domicile of the drawee. Cases where a protest might be made against a bill without the drawee even having seen it could not be admitted.

For those reasons, the German delegation proposed to insert the words in paragraph 2: «Or a bill payable in a locality other than the domicile of the drawee (if the third party is not indicated in the bill)». The object of this proposal was to deal uniformly with the case of a domiciled bill of exchange and a bill which stated that the place of payment was other than that of the domicile of the drawee.

M. PERCEROU (France) thought that there was an essential difference in the object of the Dutch and German amendment. The object of the Dutch amendment was merely to let the holder know the place where he would have to present the bill falling due in order to obtain payment. If the domiciliary was not shown, the holder must be in a position to present it to the drawee in order that the latter could indicate the domiciliary. Logically,

the Dutch amendment meant that, if domiciliation showed at the same time the domiciliary, the provision they were dealing with lost its *raison d'être*. The German delegation, on the other hand, was dealing with the protection of the drawee. Cases might arise in which the drawer, having domiciled the bill in the residence of a third party, the drawee being in ignorance of this fact, the holder might present the bill to this third party who, knowing that the drawee was his correspondent, might settle it contrary to the wishes of the drawee.

This amendment was not necessary, because the text was drafted in general terms and covered the two cases raised by the German amendment. Whether the bill was domiciled in the same locality as that of the domicile of the drawee or whether it was in another locality, the existing text should completely allay the apprehensions of the German delegation. M. Percerou shared the views of this delegation as to the point of substance, but thought the formula proposed was not necessary.

To sum up: basing his views on the statements of the German delegation, M. Percerou thought that the Dutch delegation's amendment should be rejected, but that it would be unnecessary to amend the present text to give satisfaction to the German delegation.

The PRESIDENT pointed out that, properly speaking, there was no Netherlands amendment at all. M. Scheltema had merely made a simple suggestion.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that, in spite of that, the substance of the German proposal was justified. The question was the same as that which had been discussed at the time of the debates on Article 4. The idea of a domiciled bill had been fixed in such a manner that the expression «domiciled bill» had to mean a bill of exchange payable at the address of a third party. But this idea did not cover the cases under Article 26, when a bill of exchange had a place of payment other than the residence of the drawee and when the drawer had not mentioned the domiciliary.

Two possible cases might arise under Article 26. The drawer might mention the domiciliary or he might leave this to be done by the drawee, who would mention the domiciliary himself at the time that the bill of exchange was accepted.

The possibility would have to be taken into account that the domiciliary might have been mentioned. In such a case, it was true, some person must exist who had been mentioned by the drawer as domiciliary. However, the drawee did not know this person, since it was possible that the drawer had not given him warning.

In the latter case, it was necessary for the drawee to take note of the designation of the domiciliary by the drawer so that he might be in a position to arrange for the bill of exchange to be payable at maturity. He would only be able to undertake these arrangements in the case when the bill of exchange had been presented to him for acceptance; consequently, in this case, presentment for acceptance could not be prohibited.

M. SULKOWSKI therefore thought that the German proposal was justified, whereas the Netherlands proposal was inclined to exclude the obligation to present such a bill for acceptance.

M. Vischer (Switzerland) supported the German proposal for the same reasons as M. Sulkowski.

The PRESIDENT asked the German delegation if the words between brackets in its amendment could not be put after the words «domiciled bill».

M. ALBRECHT (Germany) thought that the wording of the German amendment was preferable as it stood.

The PRESIDENT thought that the German amendment had a good chance of being adopted and for that reason he did not wish any misunderstandings to be allowed to exist. According to the view the Conference had taken of Article 4, a domiciled bill was a bill payable at the address of a third party or payable in a locality other than that where the drawee was domiciled. In the second case, taken into account by the German delegation, there was no other person than the drawee. For that reason, the President asked if the words between brackets ought not to be put after the words «in the case of a domiciled bill», for the parenthesis applied to both cases.

M. PERCEROU (France) suggested that it should read as follows:

«Except in the case of a bill domiciled at the address of a third party or payable in a locality other than the domicile of the drawee and containing no mention of the domiciliary, he may prohibit on the bill presentment for acceptance».

M. ALBRECHT (Germany) was willing to accept the suggestion that the words «if the third party is not indicated in the bill» should be put after the word «or».

M. GIANNINI (Italy) pointed out that these questions had already been discussed under Article 4 and that the solution that was now being proposed had then been rejected but had re-appeared in connection with paragraph 2 of Article 21. M. Giannini declared that he could not change his opinion and the question was one not merely of drafting, but really of the extension of the scope of domiciled bills of exchange. He would therefore vote against the German proposal.

In reply to a question of Baron Carton de Wiart, the PRESIDENT said that Article 4 had not been amended, but that the words «domiciled bill of exchange» had been placed after the words «at the residence of a third person».

The German amendment did not constitute an extension of domiciled bills, but it made provision that the presentment for acceptance in the case of domiciled bills should not be forbidden.

In conclusion, the President asked if it would not be better to avoid saying «a bill of exchange domiciled at the address of a third party», since a domiciled bill was a bill at the address of a third party. Would not the following wording be better?:

«Except in the case of a domiciled bill of exchange payable at the address of a third party or payable in a locality other than the domicile of the drawee».

Baron CARTON DE WIART (Belgium) proposed the following text:

«...except in the case of a bill of exchange payable elsewhere than at the domicile of the drawee».

M. ALBRECHT (Germany) found himself unable to agree to this proposal, for a domiciled bill might be payable at the domicile of the drawee at the address of another person. Two different cases might occur: (1) a bill of exchange might be domiciled – i.e., payable at the address of a third party; (2) a bill of exchange might be payable in some other place than that of the drawee's domicile, but without any indication of the domiciliary.

The PRESIDENT asked the German delegation if it was ready to accept the suggestion of M. Percerou.

M. ALBRECHT (Germany) declared that the German delegation wished to keep its proposal as it stood, and in reply to an observation of M. Bouteron (France) he added that the German proposal would naturally be subject to certain modifications of drafting.

The German amendment was adopted by 15 votes, subject to a revision of its wording.

M. GIANNINI (Italy) said that, as the Conference had modified Article 21 by adopting the German amendment, it was perhaps illogical to keep Article 4 in the form in which it had been adopted. This matter would have to be examined.

The PRESIDENT replied that the Drafting Committee would be instructed to compare the texts of Articles 4 and 21 and to submit to the Conference either a small amendment to Article 4 or a small amendment to the German amendment to Article 21.

M. SHIMADA (Japan) declared that the Japanese delegation withdrew its amendment.

Paragraph 2, as amended by the German delegation, was approved at a first reading.

Paragraphs 3 and 4, as well as Article 21 as a whole, were adopted at a first reading.

NINTH MEETING

Held on May 17th, 1930, at 9.30 a.m.

President: M. J. Limburg

13. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes First reading (Continuation of the Discussion).

ARTICLE 22, PARAGRAPH I

The PRESIDENT read the text of the British amendment to paragraph I:

«Bills of exchange payable at a certain time after sight must be presented for acceptance within a time which is reasonable, having regard to all the circumstances of the case».

If that proposal were not accepted, the British delegate suggested that the period should be extended from six to twelve months.

On the other hand, the Czechoslovak delegation had also submitted an amendment prolonging the period from six months to two years.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) stated that the Czechoslovak delegation would agree to decrease the period laid down in their amendment from two years to twelve months.

M. SRB (Czechoslovakia) found the first British amendment somewhat vague. It was preferable to fix an exact time-limit, and a period of twelve months appeared to be reasonable.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) apologised for the form in which he had drafted his amendment, but explained that he had been in some doubt as to the period which ought to be fixed. It had occurred to him that it might save time if he put down the British rule in the amendment, which would make it unnecessary for him to say anything about the law of England on the matter.

The British Government regarded the question as of very great practical importance. It was the experience of English bankers that bills which were drawn in certain parts of the world were in circulation for a considerable time. He had been at pains to ascertain the views of the English banking community on the matter, and believed he was authorised to say on their behalf that their opinion emphatically was that the period of six months was too short and would result in inconvenience. He had himself seen bills drawn in the interior of South America which had taken nearly a year to reach London.

On mature reflection, he had come to the conclusion that the best course would be to suggest the period of twelve months proposed by the late Sir Mackenzie Chalmers and Mr. Jackson, Governor of the Bank of England at the Hague Conference of 1912. It was not absolutely certain that twelve months would cover every case. Mr. Jackson had pointed out at The Hague in 1912 that a bill might be in circulation for even longer in certain extreme cases and had shown the Conference a bill drawn on London in Bolivia which had been circulated in Jerusalem and elsewhere in the East and presented for acceptance only after fourteen months of wandering.

A bill of exchange was the most ambulatory and adventurous of all commercial documents – even more so than a bill of lading. The British Government would be very glad if the Conference could see its way to extend the time-limit. The question was simply one of business convenience.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) accepted the arguments put forward by Mr. Gutteridge. He had consulted various persons interested in overseas trade, and the period of six months seemed rather short. At the same time, the wanderings of bills of exchange should not be encouraged. It was not in the interest of the drawee, the drawer or the endorsers that they should be prolonged. To sum up, he was opposed to the proposal of a period of two years, but he accepted the period of twelve months.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) stated that, although Article 9 of the Brazilian law fixed a period of six months, the amendment of the British and Czechoslovak delegations would correspond with the interests and the needs of commerce in Brazil. He therefore approved the period of twelve months.

Paragraph 1, as amended by the British and Czechoslovak delegations, was approved at a first reading.

ARTICLE 22, SECOND PARAGRAPH

Paragraph 2 was approved at a first reading.

ARTICLE 22, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT pointed out that there was a British amendment to delete paragraph 3.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) explained that some doubt had been raised in England as to the exact purpose of the third paragraph. If it meant that the endorser was entitled to abridge the time so far as he himself was concerned, he had no objection and would withdraw his amendment. Perhaps M. Percerou could give some information which would render the amendment unnecessary.

M. PERCEROU (France) replied that the Committee of Experts had not discussed the point, but had merely confined itself to reproducing the Hague text. In his opinion, when an endorser abridged the time for presentment, this clause would not operate as far

as his predecessors were concerned, but would probably operate as far as subsequent endorsers were concerned.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) ventured to think that, after what M. Percerou had said, it should not be difficult to arrive at a formula which would put the matter on a proper footing. It appeared to be obvious that it would be far too drastic to allow an endorser to modify the duties of his predecessors, but there was no reason why his modification should not affect his successors. Baron Carton de Wiart had handed to him the following suggestion, which would meet the situation more accurately than would a mere cancellation:

«These times may be abridged to the endorsers as regards the effect of their endorsements».

He would like, therefore, to withdraw his amendment in favour of Baron Carton de Wiart's proposal.

M. SULKOWSKI (Poland) considered that the abridging of the time for presentment could not affect the predecessors, nor, in his opinion, did it bind future endorsers. The scope of a clause abridging the time for presentment was strictly limited to the endorser who had inserted it. Subsequent endorsers were held responsible in accordance with the terms of the fundamental bill of exchange. M. Sulkowski took as an example the clause without security. If an endorser inserted that clause, it only limited his own responsibility, but had no effect on the successive endorsers. The same must be the case for a clause abridging the time for presentment. In any case, it was essential to explain in the text itself the exact bearing of the clause in question.

M. ARCANGELI (Italy) was also of opinion that, although its scope was limited, the question should be cleared up. He himself supported M. Percerou's view. There was, however, a third possibility: that the insertion of the clause bound all the endorsers, previous or future. Indeed, according to the article, the drawer was obliged to retain the amount of the bill of exchange at the disposal of the holder for a whole year, since the holder might present it when he thought desirable. In those circumstances, the situation of the drawer was only made worse when an endorser asked for the discharge of the sum before the end of the year, whereas the situation of the preceding endorsers was improved.

In the Italian Code, the Hague formula had been adopted and the question was settled in the sense indicated by M. Percerou. The new Italian draft code was silent on this specific point, but the rapporteur – M. Arcangeh himself – was of the third opinion for the reasons which he had just developed. If, however, the Conference adopted M. Percerou's explanation, M. Arcangeli would support it.

The PRESIDENT said that he could not, at present, ask the Conference to take a decision on the Belgian and British amendments. Even after its acceptance, the same question would continue to arise. On the other hand, he would point out to the Italian delegate that sometimes it was considered preferable to pay a sum at as late a date as possible.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) did not believe that the problem was as complicated as it appeared. It was dominated by a fundamental principle, the endorser who abridged the time carried out an act of a unilateral character, an act which could affect only the engagements of that endorser, and not those of other signatories. The situation created by the endorser, who had abridged the time, bound the holder, at the earliest

date of maturity, to present the bill for acceptance. If he did not do so, he lost his right of recourse against the endorser who had abridged the period. For the rest, however, the situation remained the same as before. The authors of the Hague draft had not lost sight of the preoccupation which led the British delegation to submit its amendment. It had understood the provision which was the object of the third paragraph in the sense that the abridging of the time, a unilateral act of an endorser, affected only the endorsement of that endorser and not of the others.

M. Lyon-Caen and M. Simon had commented on that provision in their report in the Second Hague Conference, as follows:

«It would be exorbitant if the endorser were allowed to increase the time during which the drawer wished to remain as security to the endorser and the last holder. It is understood, however, that an endorser may desire to be released from uncertainty sooner than the drawer can expect to be released».

In the view of the Belgian delegate, they should have added: «and the other endorser who have not abridged the time».

That passage of the report sufficiently explained the bearing of paragraph 3 and gave it the meaning which Baron Carton de Wiart and the British delegation wished it to have.

The Belgian delegate was in favour of the adoption of the Hague text, as explained in the preparatory works of the Conferences of 1910 and 1912. Nevertheless, if the Conference considered that the position was not sufficiently clear, he would be prepared to accept the British amendment

M. VISCHER (Switzerland) fully supported M. Sulkowski's point of view. That conception, moreover, had been introduced into the present legislation of all those countries whose laws were more or less based on the Deutsche Wechselordnung. In Switzerland, Germany and the Scandinavian countries, it was admitted that the effects of the abridging of the time by an endorser could only apply to that endorser, but that his successors were bound by the prescriptions of the drawer. That rule appeared to be quite equitable. There was no reason why any endorser should not be permitted to reduce the value of the bill of exchange by means of an abridging of the period for presentment. It was a question of giving an endorser the right to restrict his security and his undertaking.

In conclusion, the delegate of Switzerland proposed that paragraph 3 be completed in the following manner: «The time may be abridged by an endorser as regards the effects of his endorsement».

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that an endorser should be allowed to prescribe a period for special presentment; that was a practical necessity. Such prescription, however, should affect only the endorser himself, and the observance or non-observance of the time-limit could only affect the endorser. That was the logical consequence of the independence of persons possessing exchange obligations. It was a fundamental principle of exchange law which could in no case be neglected. From the practical point of view, that solution was sufficient, for the succeeding endorser could themselves prescribe a special time. On that point, M. Quassowski was in agreement with the delegates of Poland, Belgium and Switzerland. It would be desirable to state clearly either in the report or in the text of the draft Regulation itself what was the legal situation. It would,

however, be preferable to establish it in the text of the draft itself in the sense indicated by the Swiss delegate.

M. PERCEROU (France) admitted that the third paragraph was not sufficiently clear, since there were different opinions in the Conference itself as to the meaning to be given to it. With still more reason, the public would not know exactly what was meant by the text.

In regard to the principle, the importance of the question was more general. It was necessary to know what would be the effect of an expression inserted in an endorsement. The question arose not only in regard to the clause of acceptance, but also in regard to the clause of security and the clause *of retour sans frais*.

When an endorser inserted the clause *retour sans frais in a bill*, it was understood that the holder was dispensed from the requirement to protest the bill in order to retain his right of recourse against the endorser who had stipulated *retour sans frais*. Was he also dispensing from protesting it in order to retain his recourse in connection with future endorsers? The question was controversial, but it was generally admitted in France that dispensing with protests concerned not only the endorser who had stipulated the clause *retour sans frais*, but also future endorsers. M. Percerou therefore considered that when an endorser had inserted in his endorsement a stipulation which modified the original text of the draft, future endorsers, even when they did not repeat that expression, should in principle be considered as accepting it. If that point were admitted in the case in question, it would also have to be admitted that the abridging of the time for acceptance affected first the endorser who had stipulated it and afterwards future endorsers who had accepted the bill thus modified but not the preceding endorsers.

If that solution were accepted, M. Percerou would propose that the formula should be drafted as follows:

«These times may be abridged by the endorsers; that abridgment affects only the endorser who has stipulated it and future endorsers»

If, on the contrary, the Conference was of opinion that the abridgment affected only the person who made it, that should be stated clearly.

M. SCHELTEMA (Netherlands) could not accept M Percerou's view. In his opinion, the endorsement was a kind of cession of rights, and for that reason the endorsee acquired the rights of the endorser, except in so far as those rights, in accordance with Article 17 of the Regulation, were greater in extent than those of the endorser. Moreover, a question of succession was involved.

The obligations of the endorser were not a consequence of succession. He had not altogether the same obligations as his predecessor. His obligations arose from the fact that he himself had endorsed the bill of exchange. It was from that action that his obligation arose: *das Endossament ist eine neue Tratte*. M. Scheltema therefore considered that there could be no succession in regard to the obligations assumed by an endorser. That was also the reason why, when an endorser made a restriction on a bill of exchange, that restriction could not affect his successors.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) supported the views expressed by the representatives of Poland, Germany and Switzerland and agreed that the endorser who inserted a clause should alone be bound by the consequences of that clause. The endorser

repeated the mandate of the drawer of the bill. He could not settle such exchange relations as were general in character; those were fixed by the drawer. In spite of that, the delegate of Czechoslovakia wondered, in the light of the interesting explanations given by M. Percerou and M. Arcangeli, whether his Italian and French colleagues were not starting out from a conception peculiar to Romanic exchange law. The problem appeared to him more fundamental and wider in scope than the particular question with which they were dealing at present.

Summarising the discussion, M. GIANNINI (Italy) said that Article 22 as it stood, with either the formula of the experts or that of the British delegation, was liable to differences of interpretation. That was regrettable.

Was the endorsement absolutely autonomous? That was the problem. There were three possible solutions, which might be drafted as follows:

1. This period of time might be abridged by the endorser in regard to the effects of his endorsement. The situation of the previous and subsequent endorser is not affected.
2. This period of time might be abridged by the endorser. The effects of this abridgment extend to all subsequent endorser. That solution had been proposed by M. Percerou and was in conformity with the French and Italian legislations.
3. This period of time might be abridged by the endorser. The effects of this abridgment extended to all parties, whether previous or subsequent.

The second solution laid down a general rule: the effects of an intermediate endorsement bound only the subsequent endorser. In his opinion, it could therefore be adopted. The Conference, however, should now take a decision on the three formula before it.

In view of the independence of exchange acts, M. HAMMERSCHLAG (Austria) accepted the view of M. Sulkowski. There was no reason for preventing an endorser from restricting his responsibility.

That question, moreover, was fundamental and did not concern only the article under discussion. Article 21, paragraph 4, provided: «Every endorser may stipulate that the bill shall be presented for acceptance. That referred to a clause made by a single endorser. Article 45 raised the same question; the Committee of Experts had deleted the words «or an endorser» and added the words «emanating from an endorser». The clause is deemed unwritten, because otherwise a doubt might be raised as to the possibility of setting up defences against that clause in regard to subsequent endorser.

In those circumstances, it was necessary to deal with the problem in a general manner.

M. ASZTALOS (Hungary) pointed out that the last paragraph of Article 52 contained the solution to the whole question.

The PRESIDENT observed that in fact the last paragraph of Article 52, which was as follows «If the stipulation for a limit of time for presentment is contained in an endorsement, the endorser only can avail himself of it», solved the problem. At the same time, that did not prevent the Conference from taking a decision on the question. It would simply not be necessary to do so when Article 52 was under discussion.

He believed that the Conference was not opposed to the elimination of the third solution; it remained for it to decide, therefore, between the system of Article 52, according to which the abridgment bound only the endorser who inserted the clause, and the

system explained by M. Percerou, according to which the clause affected all subsequent endorsers.

The system laid down in Article 52 was adopted by 18 votes to 7.

In order to harmonise the text adopted with that of Article 52, the PRESIDENT proposed that the former should be drafted as follows: «These times may be abridged by the endorser. At the same time, the endorser only can avail himself of that stipulation» with the reservation that the wording could be revised by the Drafting Committee.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) wondered whether, in view of the fact that the question was settled by Article 52, the amendment was still necessary.

The PRESIDENT replied that it was not absolutely certain as yet whether Article 52 referred only to presentment. He proposed for the time being to leave the text as it stood, on the understanding that the Drafting Committee would consider the question.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the fact that Article 52 regulated a certain series of problems, whilst Article 22 contained the general principle according to which the time-limit for presentment could be abridged. He accepted the President's proposal to refer the question to the Drafting Committee.

Paragraph 3 of Article 22 as amended was adopted at a first reading.

Article 22 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 23

M. BOUTERON (France) said that the French delegation did not wish to submit an amendment to Article 23, but only to propose a new form of drafting. In its present form, it did not prevent the drawee from demanding a second presentment, even if the holder was prepared to give up the bill. The drawee might indeed prefer not to keep the bill in his possession, but to have it presented on the following day. M. Bouteron did not believe that the holder should be exposed to such a possibility. If the Conference agreed with that view, it would be preferable to redraft the second paragraph of Article 23 as follows:

«If the holder does not give up the bill, the drawee may ask that it be presented to him a second time on the following day».

The importance of that observation from the point of view of French commercial practice was much greater, since the holder, in conformity with the prescriptions of Article 125 of the French Commercial Code, could always leave the bill with the drawee, who could keep it for twenty-four hours.

In view of the observation of M. Bouteron, the PRESIDENT considered that the two paragraphs of Article 23 should be discussed together; the Czechoslovak delegation had moved to omit the second paragraph.

M. SRB (Czechoslovakia) said that Czechoslovak legislation did not give to the drawee the right to ask for a second presentment of the bill of exchange on the following day. The necessity for a provision such as that contained in the second paragraph of Article 23 had never been felt in practice.

M. Srb considered that the provision was contrary to the nature of transactions in bills of exchange and to the principles regarding rapidity and stability of procedure in connection with those bills.

Apart from a few quite exceptional cases, it was not difficult for the drawee to decide at once whether he wished to accept or refuse the bill. It was therefore superfluous to give him time for consideration. For that reason, he proposed the omission of paragraph 2.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) called attention to the fact that the article in its present form was expressly approved of by Sir Mackenzie Chalmers in the report he had made in 1923; it expressed the practice not only on the Continent but also in England.

The Czechoslovak amendment was put to the vote and rejected by a large majority.

The PRESIDENT called on the Conference to take a decision on the amendment submitted by M. Bouteron. He regretted to observe that the amendment changed the paragraph more than had been expected at first sight.

M. SULKOWSKI (Poland) considered that the French amendment was not acceptable. It was in contradiction with paragraph 1 of Article 23, which stipulated that the holder was not compelled to give up the instrument. Moreover, the right of delay provided for by the article in question, even when the holder had given up the instrument, had its reason and importance. This delay allowed the drawee to get information from the drawer concerning the bill which had been presented for his acceptance and of the issue of which he had perhaps not been warned. M. Sulkowski declared himself in favour of keeping to the text of the experts' draft.

In reply to a question by M. de la Vallee Poussin, who asked whether the French proposal excluded the second part of paragraph 2 of Article 23, beginning with the words «Parties interested are not allowed...», the PRESIDENT replied in the affirmative.

M. STUB HOLMBOE (Norway) asked what would be the position of the holder who gave up the instrument if the French amendment were adopted. Within what time-limit would the drawee have to take his decision?

The PRESIDENT said that with the French amendment, if the holder wished to give up the instrument, the drawee would have no right to demand a second presentment on the following day.

If the holder refused to give up the instrument, the drawee would immediately take his decision.

M. STUB HOLMBOE (Norway) did not agree with that opinion, and considered that the drawee should be allowed a time-limit of twenty-four hours.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that that was English practice; the bill was left for 24 hours, and if it was not given up it was immediately noted.

M. QUASSOWSKI (Germany) proposed that consideration of the French proposal be referred to a later meeting, in order that the delegates might be enabled to consider its exact bearing.

The PRESIDENT proposed that a vote should be taken at once with the reservation that there should be a further discussion of the amendment if requested.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) drew attention to the fact that Article 43 provided that if the bill were not accepted protest should be made within the time-limit fixed for presentment for acceptance. That stipulation should give satisfaction to the representatives of Norway.

The PRESIDENT put M. Bouteron's amendment to the vote with the above reservation.

The amendment was rejected by 12 votes to 5.

Before taking a vote on the second part of the second paragraph of the article, the PRESIDENT proposed to make the following change in its terms:

«Parties interested are not allowed to make this demand unless this fact is specified in the protest».

Paragraph 2 as modified was put to the vote and adopted at a first reading.

The article as a whole was also adopted at a first reading.

ARTICLE 24, PARAGRAPH 1

The first paragraph was approved at a first reading.

ARTICLE 24, PARAGRAPH 2

M. MONTEJO (Spain) wished to refer to the heading of the chapter, which was entitled «Acceptance». Article 21 to 23, however, dealt with the presentment of bills of exchange, while from Article 24 of it was dealt with acceptance. M. Montejo explained that in the draft Spanish Commercial Code there was a chapter entitled: «Presentation and acceptance of bills of exchange». He asked whether that formula could not be adopted for Chapter III, which was at present under discussion.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) pointed out that the International Chamber of Commerce had received a number of complaints from merchants in regard to an apparent contradiction between paragraph 2 of Article 24 and Article 34. According to Article 24, in order to preserve his right of recourse, the holder had always to make protest. Article 34 laid down that there might be an absence of protest.

M. Troullier did not believe that there was really a contradiction, but in order to make the text clearer, Article 34 should perhaps be slightly modified by the addition of the words «of the acceptor only».

The PRESIDENT pointed out that this observation, together with that of M. Montejo, would be taken into consideration when Article 34 was examined.

Article 24 was approved at a first reading.

The PRESIDENT observed that the question whether a bill of exchange could be filled in in blank was still in suspense.

ARTICLE 25, FIRST PARAGRAPH

The PRESIDENT pointed out that the British delegation had submitted the following amendment:

«An acceptance is unconditional, but the drawee may, *with the consent of the holder of the bill*, restrict it to part of the sum payable».

Mr. Gutteridge (Great Britain) wished to state the point as briefly as he could, but hoped that it would not be assumed that the point was not regarded as one of very considerable importance.

The objection to a partial acceptance was twofold. In the first place, it made the amount of the bill uncertain. Secondly, it might in certain events involve the taking of separate proceedings against the acceptor on the one hand and the remaining parties on the other, a matter which must of necessity involve a great deal of unnecessary trouble and expense. He spoke with some diffidence, because he was not sufficiently familiar with Continental procedure to say how far that would be the case in every system of law, but he thought the best thing he could do would be to refer to the views of Sir Mackenzie D. Chalmers, who had said:

«The Uniform Regulation (Article 25), in accordance with the universal Continental rule, allows a partial acceptance, but makes any other qualification equivalent to a refusal to accept. Under English law, the holder has the option to take or refuse a partial acceptance, and this seems the sounder rule. If a partial acceptance could be forced on an unwilling holder, it practically makes the amount payable by the bill uncertain. Moreover, if the bill is dishonoured at maturity, the holder has to go back on the drawer and endorser by two separate proceedings, which is both vexatious and costly».

He did not want to prolong his argument, but would like to repeat that his Government regarded it as a point of considerable importance and for that reason he would ask the Conference to consider it.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) pointed out that on that point there was a difference between the Anglo-Saxon and Continental law. Article 22 of the Austrian legislation on bills of exchange stipulated that the drawee could restrict acceptance for part of the amount of the bill of exchange. Before taking a decision, it would be necessary to know whether it was rather the interests of holder that were to be defended in this matter or those of the drawer and the endorser.

M. Hammerschlag felt that it would be more equitable to allow partial acceptance without the consent of the holder, for, as a result of that partial acceptance, a certain number of persons would be exonerated from part of their responsibility. On the contrary, if partial acceptance depended on the consent of the holder, and if the holder refused consent, the drawer and the endorser would have full responsibility.

The British amendment was rejected.

Paragraph 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 25, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT pointed out that there was an Italian amendment to replace the word «modification» by «limitation» or «condition».

The Italian amendment was rejected by 10 votes to 10.

M. GIANNINI (Italy) said that he would be satisfied if the report made it clear that the word «condition» was implied in the word «modification».

Article 25 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 26, PARAGRAPH 1

M. HAMMERSCHLAG (Austria) drew the attention of the Drafting Committee to the desirability of replacing «lieu» by «locality», in conformity with the wording that the Conference had decided upon for Article 4.

The PRESIDENT replied that the Drafting Committee's attention had already been drawn to that point in connection with several other articles.

He submitted the following proposal to amend paragraph 1 of Article 26 brought forward by the Japanese delegation:

«In the case provided for in paragraph 1 of Article 26, in which it is stipulated that the acceptor is deemed to have undertaken to pay the bill himself at the place of payment, the latter should be able to specify an address at the place of payment».

M. GIANNINI (Italy) considered that satisfaction could be given to the Japanese delegate. There was nothing to prevent the address from being indicated.

Paragraph 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 26, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT submitted the following Japanese proposal to amend the paragraph:

«Paragraph 2 of Article 26 should add that when the drawer has not mentioned the domiciliary on the bill of exchange the drawee may also designate him in the acceptance».

M. SHIMADA (Japan) said that he would be satisfied if his interpretation were included in the Conference's report. The Japanese delegation, moreover, desired that the legal position of the domiciliary should be explained.

The PRESIDENT said that, as the Conference agreed to this interpretation, it could consequently appear in the report. He then read the following observations of the Japanese delegation, which concerned not acceptance but payment:

«In Article 26, the legal position of the domiciliary should be defined on the following lines:

«When the holder makes a request for payment, he must submit this request to the domiciliary specified on the bill of exchange, at the same time presenting the said bill.

«If the domiciliary refuses to effect the payment, the holder must have a protest for non-payment drawn up.

«If the holder omits the formalities prescribed in the foregoing paragraph, he loses the rights resulting from the bill of exchange as against the acceptor, the drawer and the previous endorsers».

M. SHIMADA (Japan) felt that, in all matters connected with bills of exchange and promissory notes, it would be preferable that the drawer or the drawee should indicate the domiciliary. That observation should therefore appear either in an article or in the report.

The PRESIDENT asked M. Shimada whether he would agree that the question should be studied at the same time as the question of payment.

M. SHIMADA (Japan) agreed.

Paragraph 2 was approved at a first reading.

Article 26 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 27, PARAGRAPH I

M. BOUTERON (France) asked that, for the reasons given when Article 19 had been discussed, a reservation should be made in regard to the drafting of Article 27 until Article 39 was under consideration. The first paragraph of Article 27 provided that, «by accepting, the drawee undertakes to pay the bill of exchange at its maturity». It did not, however, prevent the drawee, in accepting, from undertaking to pay the bill of exchange, not only at its maturity, but also after its maturity.

The PRESIDENT did not agree with M. Bouteron on that point. The object of the paragraph was to point out that the drawee had to pay; he had to pay at maturity. There was, however, no objection to saying in another article that, if he did not pay at maturity, he could still do so afterwards. The same was the case when the drawee was justified in any particular case in paying after maturity. Paragraph 1 of Article 27 raised a great principle in exchange affairs, which, in his opinion, should be dealt with there.

M. BOUTERON (France) withdrew his observation on Article 27, but reserved his right to return to it in regard to the connection between Article 39 and Article 19.

Paragraph 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 27, PARAGRAPH 2

Paragraph 2 was approved at a first reading.

Article 27 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 28

The PRESIDENT pointed out that amendments had been submitted by the Czechoslovak, German, Norwegian and Danish delegations. The Czechoslovak amendment was as follows: «When once the bill has been accepted, acceptance may not be withdrawn by the acceptor».

M. SRB (Czechoslovakia) stated that the principle, according to which, once acceptance was made, the acceptor could not withdraw it, that was to say, the principle contrary to – that stipulated in Article 28 – was considered by many of its authors, in particular the German authors, as a principle resulting from the nature of bill of exchange.

The Czechoslovak delegation considered that the provision contained in the Hague text and in that of the experts was dangerous in practice. In a great many cases, it would be very difficult and even impossible to prove the date of cancellation, and the stipulation contained in Article 28 was such as to give rise to many disputes. According to the text of the experts, cancellation could only produce the legal effects referred to in the text if it were made before the drawee gave up the instrument. M. Srb took as an example a case in which the drawee had accepted the bill of exchange, but has retained it in order to consider whether or not he should cancel his acceptance. The bill of exchange was stolen from him. He was therefore unable himself to give up the instrument. If the bill of exchange was returned to him a few days later, could he, according to the text of the experts, cancel his acceptance, even if the bill of exchange had already been endorsed in good faith by other persons?

According to the text of the experts, the drawee who had cancelled his acceptance was bound by that acceptance if the cancellation was made after the drawee had informed the holder or any signatory in writing that he had accepted the instrument. Was the drawee bound only in regard to those whom he had informed of his acceptance or to all persons who had claims arising from the bill of exchange?

M. Srb believed that the text of the experts could be interpreted in the wider sense – that was to say, that the drawee was bound in regard to all persons who had any claim resulting from the bill of exchange. How could those persons, however, have proof that the drawee had informed any signatory that he had accepted the bill of exchange?

Still other questions might arise. In order to avoid any doubt or misunderstanding, the Czechoslovak delegation proposed a very clear provision; that was to say, «acceptance once given cannot be withdrawn by the acceptor». There might be cases in which that provision would appear to be a little too hard on the acceptor, but these cases would, in the opinion of the Czechoslovak delegation, be extremely rare.

M. GRONVALL (Finland) stated that the exchange laws of the northern countries did not allow the cancellation of acceptances. It had to be admitted that, in the case referred to in Article 28 of the Regulation, the acceptor often put himself into the undesirable situation in which he found himself. He wondered, therefore, whether it was necessary to be so indulgent towards him, especially if that could only be done by the adoption of a provision introducing into exchange law an element of uncertainty which should be

avoided. The Finnish delegate therefore did not wish to participate in what appeared to him to be so undesirable a decision.

M. LOEBER (Latvia) was against the second part of Article 28 of the Regulation, by which the drawee was bound by the terms of his acceptance if he had cancelled it after having informed in writing the holder or any signatory that he had accepted the bill. In this respect, M. Loeber would refer to the well-known principle of exchange law *«quod non est in cambio non est in mundo»*.

M. Loeber was in favour of the deletion of the second part of Article 28, beginning with the words: «Nevertheless, the drawee...». On the other hand, the first part of Article 28, according to which a cancelled acceptance was deemed to be refused, could be accepted by Latvia, for it was fully in conformity with Latvian law on bills of exchange (Article 39, paragraph 2). That law laid down that a bill of exchange upon which was recorded the cancellation of the acceptance was deemed not to have been accepted.

M. SULKOWSKI (Poland) was unable to accept the point of view of the Czechoslovak delegation that the responsibility of the drawee should remain when he had accepted the bill of exchange, even if later he cancelled that acceptance. Such a provision was too severe, for it might very well be that his signature had been affixed in error.

Nor did the solution proposed by the experts in the text under discussion seem to him to be more satisfactory.

Indeed, Article 38 laid down the principle that the drawee was responsible when he had accepted the bill of exchange, even if he afterwards cancelled his acceptance, if that acceptance had been signified in writing to the holder or to some signatory before cancellation of the acceptance. That, however, did not result from the bill of exchange itself. In those circumstances M. Sulkowski was of opinion that the Conference should not accept the article in its present form.

Such an acceptance in writing was not without legal importance, but it was a question of civil law, and the Conference should refrain from inserting in the Convention precise provision in that connection.

Moreover, the problem had a general bearing. It was not the acceptor alone who could be called on to cancel his signature, but all the other signatories to the bill of exchange. Why, therefore, should the question be settled only in regard to the acceptor?

The provision, which was, moreover, very complicated, had a very limited practical importance. It was such as to give rise to a certain amount of confusion, and he considered that it would be preferable not to introduce it into the Uniform Regulation.

In conclusion, if the provision proposed by the experts were adopted, it would appear as though a decision had been taken on the very controversial question of whether the obligation under exchange law began from the time when the signature was affixed or whether the signatory only became responsible when the bill of exchange was put into circulation and only when that had been done at his desire; or, finally, whether that responsibility existed in all cases when a bill had been put into circulation, even when it had been circulated against his desire. Article 28 would give rise to arguments in connection with the solution of the problem in the sense of the second of the solutions proposed, which would not help to increase the security of the circulation of bills of exchange.

M. Sulkowski therefore proposed that the article be deleted and that the question be left to be dealt with under civil law.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) noted that the omission of the article would raise no difficulty in countries in which the matter was settled only under civil law. That, however, was not the case everywhere, and in certain countries it was dealt with under exchange law. It was the case in Belgium, in particular, where the law of 1872 on bills of exchange provided for cancellation and its effects after acceptance. If the Uniform Regulation did not settle this question, ambiguities would inevitably result. It was necessary to deal with the matter, either by absolutely prohibiting cancellation or by accepting it and regulating its consequences.

TENTH MEETING

Held on May 19th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

14. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes. First reading (Continuation).

ARTICLE 28 (Continuation)

The PRESIDENT said that there were five amendments to this article: that proposed by the Netherlands delegation, which consisted in suppressing at the end of the article the words «nevertheless, the drawer has been»; that from the Czechoslovak delegation, which was as follows: «When once the bill has been accepted, acceptance may not be withdrawn by the acceptor»; and that from the Danish delegation, which proposed the following text:

«Where the drawee who has put his acceptance on a bill desires to cancel it, he must have the cancellation legally recorded before the bill leaves his hands, failing which, the cancellation shall be deemed null and void».

It appeared that the word «legally» might raise certain difficulties. Ought the drawee to announce this cancellation by a deed executed before a notary, or was it sufficient if he merely carried it out before witnesses?

M. EIGTVED (Denmark) explained that the idea of the Danish amendment was to complete the Czechoslovak proposal, for the Danish delegation thought that once acceptance had been given by the acceptor no cancellation was possible. For that reason, M. Eigtved was ready to support the Czechoslovak proposal.

Cases might, however, arise (not very often, it was true) when the acceptor ought to have the right to suppress acceptance. In such cases, it seemed just that the burden of the proof should fall on the acceptor and logical that the acceptor should be obliged to furnish this proof in due time – namely, before the bill had left his hands.

The Danish delegation therefore proposed that the drawee ought to make a legal statement of the cancellation before allowing the bill to leave his hands; but apart from that, M. Eigtved admitted that the expression «legally» was perhaps a little too wide and suggested that it might be replaced either by «deed executed before a notary» or «public deed» or even by «protest».

M. QUASSOWSKI (Germany) said that a cancelled acceptance was deemed to be refused. The result of such a cancelled acceptance was the same as the ordinary effects brought about by a refusal of acceptance; for example, the holder had the right to appeal for want of acceptance. The second part of the text of the preliminary draft did not say that in these circumstances acceptance, although cancelled, was as valid as ordinary acceptance; it only laid down the same responsibility for the drawee either towards the holder or towards the other signatory to whom he had communicated the acceptance.

That was certainly the best system. It avoided the radical solution proposed by the Czechoslovak delegation, according to which, once acceptance was given, it could not be withdrawn by the acceptor. Such a solution was grossly unjust, and for that reason it had been rejected by the Hague Conference and by the experts.

The text of the draft was in conformity with the juridical position of exchange law. It was in no way detrimental to the principle *quod non est in cambio non est in mundo*; more than that, the cancelled acceptance was equivalent to an acceptance that had been refused except for the special responsibility of the drawee under the second part of the article.

It seemed unnecessary from the point of view of exchange law to make any official declaration such as that in the Danish proposal without taking into account the fact that it was almost impossible for a public officer to say at what moment an acceptance, which he had not witnessed, had been granted.

M. Quassowski approved of Article 28 in principle, but wished to make an observation concerning its drafting. According to the second part of the article, acceptance ought to be recorded before being cancelled, but it was obvious that notice would always be given before an acceptance was cancelled. That was obvious, because it seemed impossible for the drawee to notify his acceptance after he had cancelled it. Another difficulty presented itself; at what moment did the notification of acceptance become valid? That was a question of common law, the regulation of which differed in every country.

The question was to know what was the decisive moment: was it the moment when notification was drawn up, was it the moment when notification was sent or the moment when notification was received? If, as was laid down by common law, the reception of notification was the decisive moment, notification would only become valid after it had been received by the person to whom it was addressed, and that would take place even if notification had been sent before acceptance had been cancelled. In this case, the drawee was not connected with the matter. Consequently, it was a matter of indifference whether the notification arrived before or after the moment when acceptance was cancelled. For that reason, it seemed best to modify the wording of the second part of the article in the following way: «If he has informed...».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) reminded the Conference that under the Netherlands amendment the second part of Article 28, which began with the words «nevertheless, the drawee is bound...», would be suppressed.

This provision took it for granted that the drawee had cancelled his acceptance before the bill had left his hands. In other words, the drawee gave up the bill of exchange, on which acceptance had been cancelled, to the holder who had asked for acceptance. This holder and all later holders, even those who had claims arising out of the bill, would

know merely by examining the instrument that acceptance had been cancelled before the bill had left the drawee's hands. Under Article 28, that was equivalent to an acceptance that had been refused.

The situation was in no wise modified by the fact that the drawee had made known before he had crossed out his acceptance by writing to some signatory that he had accepted the bill, for a special undertaking in writing did not result from the cancellation of the bill of exchange – it was only to the person destined to receive such a communication that the drawee pointed out that he had accepted the bill before cancellation.

Even if the drawee made it known by writing to the holder who had asked him for acceptance that he had given acceptance, the bill of exchange did not remain any the less a bill of exchange whose acceptance had been cancelled – i.e., under Article 28 a bill of exchange of which acceptance had been refused. In the same way, other signatories and later holders would not be able merely by examining the instrument to realise what had been said in the communication made to the holder.

As a result of this, it might be said that this communication from the drawee only concerned the relationship between the person destined to receive this communication and the drawee himself. It could not influence the relationship between the drawee and the other persons whose rights depended on the bill.

Consequently, this written statement sent by the drawee was outside the domain of exchange law, and the right of the person who received such a communication came under civil law.

For all these reasons, the Netherlands delegation thought that the words that it proposed to suppress were not pertinent in any uniform regulation on bills of exchange.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that the Conference ought to take special account of the question of the security of the circulation of bills of exchange. The revocability of the acceptance ought only to be affected when a charge of willful misrepresentation could be legitimately brought against the holder. Cancellation was too easy a form of revocation; it had nothing personal about it, since it consisted in a mere stroke of the pen. It was impossible to say that its effects came under the scope of exchange law; at the most, they might be covered by civil law. The drawee who had accepted by mistake a bill of exchange might, according to the circumstances, notify the person who had acquired the bill of this fact or, better still, he might expressly write his revocation on the bill as the result of his error. In this case, the holder who had acquired the bill and knew of the acceptance by mistake would no longer be acting in good faith in this respect and would be consequently exposed to a charge of willful misrepresentation. But a mere cancellation that gave no clue to the origin or reason of this cancellation ought not to be brought up against a bona fide holder.

The PRESIDENT said that the importance of Article 28 was to be found, not in what it said, but in what it did not say. As a matter of fact, it contained a negative principle: acceptance once given could not be withdrawn. It was quite natural that, when it came to the recognition of a debt, it should be impossible for anyone to withdraw his signature.

It had been pointed out that the acceptor who had already signed his acceptance, but who still had the bill in his possession, might reflect upon the matter and finally cancel his signature. There was no reason to take this case into account in a special article, but

it had been thought that, if no provision was made in the Uniform Regulation, it might happen that the acceptor's signature would be cancelled after the bill had left his hands. There might also be connivance between one of the signatories and someone else in order to cancel later what ought to have been cancelled before the bill had left their hands. Was this possibility so dangerous that it ought to have a special article to itself?

M. SULKOWSKI (Poland) could not agree with the rigid formula proposed by the Czechoslovak delegation. To say that the acceptance could not be withdrawn was equivalent to saying that it still existed and if it were to be considered as being in force the result would be that the holder would not have the right of immediate recourse provided for in the event of non-acceptance. A drawee, however, who cancelled his acceptance would scarcely ever pay when the matured bill was presented to him. Why, in such cases, should the holder be deprived of the right of recourse? That, however, would be the result of adopting the Czechoslovak proposal.

M. Sulkowski thought that if the drawee cancelled his acceptance his signature must be considered, from the point of view of the laws on bills of exchange, as refused. The holder had, therefore the right of recourse. As far as the case in which the drawee, before cancelling his signature had informed one of the signatories in writing, was concerned, in the view of M. Sulkowski, this should be settled by the provisions of civil law. That question should, therefore, be left to the national legislation and should not be settled by the Conference.

This being so, M. Sulkowski thought that the best formula would be that proposed by the Dutch delegation by which only the first part of Article 28 would be kept. Nevertheless, M. Sulkowski took the view that the words «before the bill has left his hands» were still dangerous. Various theories were current in regard to this question. According to the first, the undertaking began to be binding on the signatory from the moment that it was put into writing. This was the *Kreationstheorie*. According to the second, the undertaking bound the signatory from the moment that he had voluntarily abandoned the bill. This was the *Vertragstheorie*. According to the third, the undertaking came into force at the moment when the bill was put into circulation even if this had occurred contrary to the desire of the signatory. M. Sulkowski supported the last view, for it took account of the necessity of preserving the security of circulation. If, however, the words «before the bill has left his hands» were allowed to remain, it might be thought that the question was solved in accordance with the *Vertragstheorie*, since the words indicated that it was the drawee who abandoned the bill. It might be thought that this provision would merely come into force in cases where the drawee voluntarily abandoned the bill. For that reason, M. Sulkowski proposed to replace the words «before the bill has left his hands» by the words «before the bill has entered into circulation».

The President had asked in what way it was possible to deal with cases in which the drawee had cancelled his acceptance after having got rid of the bill, and whether such cases often arose.

M. Sulkowski did not think that this question had any practical significance. Further, this was a case similar to that which the Conference would have to examine in the chapter on forgery and alterations. It could always be proved that the sum noted on a bill of exchange had been changed and the holder who furnished proof that he had signed the

bill before that change had been made was only responsible for the sum inserted in the bill at the moment when he had signed it. The same was true in cases where the acceptance had been cancelled after the drawee had abandoned the bill. Each holder could prove that the acceptance had appeared on the bill at a particular moment and he could invoke the rights brought into being by this acceptance.

In conclusion, M. Sulkowski was in favour of the Dutch proposal with the amendment he had proposed.

M. STUB HOLMBOE (Norway) said that the proposal which he had made⁵²⁰ was subsidiary to that put forward by the Czechoslovak delegation. Consequently, he would first vote for that proposal. If it were rejected, the question of the onus of proof would have to be settled. The Norwegian proposal covered cases in which the holder of a bill approached his predecessors in order to exercise his right of recourse if acceptance had been refused. In such a case, it would be for the holder to prove that acceptance had really been refused. In normal cases it would be sufficient, in order to furnish this proof, to draw up an urgent protest if acceptance were refused. In the special case now under consideration, however – that in which acceptance once given had been cancelled – it was to be doubted whether the protest, after acceptance, had been refused furnished proof that the cancellation had taken place by the proper date. This was the question which the four Scandinavian Governments had raised in the observations which they had made on Article 28. It was important for the Uniform Regulation to settle this question, and the Norwegian delegation took the view that it should be answered in the affirmative.

The protest if acceptance was refused, if drawn up in time, should at any rate be regarded as valid proof that the acceptance had been really refused even if the refusal took the form of a cancelled acceptance.

M. Stub Holmboe added that, at the moment when he had submitted his proposal to the Bureau of the Conference, the Danish proposal had not yet been put forward. This proposal seemed to him to be also satisfactory. He would therefore support the Danish proposal and vote in favour of one or the other according to whichever was first put to the Conference.

Baron MARKS DE WURTEMBERG (Sweden) said that the Swedish delegation would, in the first place, vote for the Czechoslovak proposal. This decision was not based upon theoretical, but upon practical, considerations, and they were, in his view, of some considerable importance. The legal revocability of an acceptance, once signed, left, the door open he thought, to certain doubtful proceedings. Cases frequently occurred in which a drawee who had regretted having signed his acceptance wished to cancel it. He might, for example, have discovered, after his signature, that the goods, for which the bill was to pay, had not been sent off in time or had arrived in a dilapidated condition. He might then determine to make an arrangement with the holder by persuading him, perhaps through an offer of compensation, to return the bill of exchange, and to declare that its cancellation had taken place before the drawee had allowed the bill to leave his hands. If the holder knew that the endorsers, and perhaps the drawer, were persons of very solid reputation, he would run no economic risk from this act, while on their side the drawer and the endorsers would lose, in so far as the

⁵²⁰See Annex № 2.

drawee was concerned, the right of recourse which acceptance had already conferred upon them. The risk of a fraudulent agreement of this kind was not removed either by the Norwegian or the Danish amendment. The Swedish delegation did not see how to cover this risk except by deleting all legal effects consequent upon the cancellation of the acceptance. The Swedish delegation, however, thought that the two amendments in question, particularly the Norwegian amendment, possessed a number of advantages, and would, therefore, if necessary, vote for one or other of them.

M. GIANNINI (Italy) said that the Italian delegation supported the Dutch proposal for the following reasons.

The formula proposed by the Czechoslovak delegation would, in practice, prove extremely dangerous. The drawee could not be held to an obligation if he had signed a bill of exchange by mistake.

The solution proposed by the Danish delegation, which had met with the support of several delegates, was very logical and might perhaps be of great use. It was necessary, however, to avoid too complicated formalities. If every time a person desired to cancel anything he was compelled to give legal notice, it would gravely interfere with the circulation of bills. In other words, the Danish proposal was not practical.

The formula suggested by the German delegation, though it reduced the inconveniences arising out of the second part of the article, did not remove them altogether. The expression «if he has informed the holder of the cancellation» would always give rise to a number of difficulties.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) could not approve the proposal to delete Article 28 altogether. This would be equivalent to maintaining that the manner of determining the consequences of cancellation of acceptance was left to the common law of every participating State. Common law, however, had not been unified and the solutions would therefore be different according to the country. The resulting inconvenience would be all the greater, since the banking laws of a large number of countries, more particularly Belgium, contained definite provisions on this question. It was clear, therefore, that the maintenance of a provision corresponding more or less to that contained in Article 28 was necessary.

In order to conciliate, if possible, the various points of view and to meet a number of difficulties, M. de la Vallee Poussin proposed the following formula:

«The drawee who has put his acceptance on a bill can cancel this before it has left his hands, provided that he informs the holder within twenty-four hours following his acceptance».

The danger of collusion between the drawer and drawee mentioned by the representative of Norway was chimerical. If it existed at all, it would exist in any case, for collusion could take place just as easily before as after acceptance. The limit of time granted to the drawee validly to cancel his acceptance being only twenty-four hours, it would be very surprising if the circumstances leading to that collusion occurred within that period. It was much more likely that this collusion would have taken place before. The danger would therefore exist both under a system which prohibited cancellation and under one which tolerated it.

The PRESIDENT proposed the following compromise, which the Chairman of the Committee of Experts, M. Percerou, was ready to accept:

«The cancellation of acceptance made by the acceptor after a bill has been put back into circulation has no effect».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) thought that, for the reasons which had been so admirably stated by M. Giannini, it would be very difficult to say nothing in the Regulation about this matter. He called attention to the fact that the amendment proposed by the German delegation would put the law exactly into line with the English law as laid down in Section XXI (1) of the Bills of Exchange Act of 1881. That was a circumstance which might have some weight, in view of the great divergence of opinion which existed on this extremely difficult and important question.

M. VAN NIEROP (Netherlands) referred to the amendment proposed by the President and asked how a person who had accepted a bill could cancel his acceptance after the instrument had been put back into circulation. He did not think that such a case could ever arise.

This article had been inserted to provide for cases where a drawee who had given his acceptance changed his idea and cancelled his signature before returning the instrument to the holder or to the bank.

The PRESIDENT asked if it was necessary in the circumstances to introduce a special provision into the Convention, for, when it came to a recognition of debt, for example, such cancellation was in force everywhere.

M. VAN NIEROP (Netherlands) replied that the recognition of a debt could not be compared with that of a bill of exchange, for the acceptor had no instrument at hand to sign. It was the holder who held it and merely submitted it to him at a given moment for signature. From the juridical point of view, the principle ought to be allowed that once a signature had been given and a bill of exchange put into circulation the question of cancellation no longer arose, but that it was possible to cancel the signature so long as the instrument had not been returned to the holder.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that the Austrian law laid it down quite simply that acceptance could not be revoked. If it was wished to soften the rigidity of this principle, the Conference must confine itself to cases when acceptance was cancelled before the drawee had informed a signatory of his acceptance. There was no need for the Conference to take into consideration the case when acceptance was cancelled after the bill had been put back into circulation.

In his opinion, therefore, the Conference should accept the text of The Hague, with the simplifications that had been suggested by the German delegation.

M. GIANNINI (Italy) thought that the problem raised by Article 28 was of great importance, for everyone knew that an instrument could be erased – i.e., so well and definitely cancelled that it was absolutely impossible to see what had originally been written. There certainly was a problem, but its solution ought to be as simple as possible. M. Giannini proposed the following text:

«The drawee may cancel his acceptance of a bill before putting it back into circulation».

The PRESIDENT drew M. Giannini's attention to the fact that he himself had drawn up a similar text in the following terms:

«The cancellation of acceptance made by the acceptor after a bill has been put back into circulation has no effect».

He also reminded him that at first he had proposed the expression: «After the bill of exchange has left his hands» instead of «after the bill of exchange has been put back into circulation», but he had changed his text as a result of the observations of M. van Nierop. Personally, he preferred the words «after the bill of exchange has left his hands».

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that the expression «put back into circulation» was not accurate, since the drawee did not put a bill into circulation.

The PRESIDENT then proposed the following text:

«The cancellation of an acceptance made by the acceptor after the remittance of the bill of exchange has no effect»

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) reminded the Conference that the principle aim of its work was to obtain a regulation for bills of exchange, chiefly in their international relations.

For the most part, difficulties arose that were due to distance, which made it impossible to get information about the actual circumstances of the cancellation, about the person who had made it, his intention in so doing, the time it was done, etc. He realised that the Czechoslovak amendment was somewhat rigid, but, on the other hand, he thought that there was no reason why third parties who were actuated by good faith should support the consequences of any error committed by the drawee. If the drawee made a mistake, he ought to be the one to suffer the consequences. In spite of that, he was not deprived of all means of protection. He could always bring a charge of willful misrepresentation against a third party who was not acting in good faith.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the problem raised by Article 28 might be considered from two aspects. In the first place, they had to know whether the holder had the right of appeal in the case when acceptance had been cancelled and, in the other case, if the acceptor who had cancelled his acceptance remained none the less responsible. These were two quite different aspects of the problem. Personally, he thought that holders' rights of recourse in cases where acceptance had been cancelled ought always to be recognised. From the point of view of exchange law, a cancelled acceptance should be considered as null and void.

The question of deciding if the acceptor who had cancelled his acceptance after the bill of exchange had left his hands was nevertheless responsible was a problem which, in his opinion, ought not to be taken into consideration during the discussion of this article. The Conference could examine it when they came to the article under the heading of «Forgery and Alterations».

In conclusion, the Polish delegate proposed the following formula as a compromise:

«Where the drawee who has put his acceptance on a bill of exchange has cancelled it, acceptance is deemed to be refused».

The PRESIDENT pointed out that this amendment came to exactly the same thing as the Netherlands proposal.

M. SULKOWSKI (Poland) did not agree with the President, because the Netherlands amendment contained the words «after the bill has left his hands». As he had already said, this was an aspect of the problem that ought not to be treated here.

M. PERCEROU (France) thought that the question under discussion was not of great practical interest. In actual fact, acceptance was considered by the drawee as an

obligation only from the moment when the bill had left his hands. So long as he had it in his possession the undertaking which he has assumed was not final. Consequently, M. Percerou proposed the following formula:

«The drawee may cancel his acceptance, provided that he has not remitted the bill of exchange to the holder».

The question whether there had been an exchange of correspondence between the parties, during which the drawee had promised his acceptance, was really a question of damages and not of exchange law.

M. Sulkowski had had in mind the case of a bill being stolen by a third party who handed it to the holder though the acceptor himself had not remitted it. That was a special case which the Conference was not required to examine.

M. GIANNINI (Italy) pointed out to M. Percerou, who had criticised his formula, that the latter was identical to M. Percerou's own formula.

M. PERCEROU (France) proposed the following formula:

«The acceptor may cancel his acceptance; in this case, it is deemed to be without effect».

Mr. KENNEDY (United States of America) said he had in his hand the report of the United States Section of the Inter-American High Commission, which included a digest of the American laws on the subject of bills of exchange and promissory notes, and a comparison of these with the recommendations of the Hague Conference of 1912, made with a view to attaining a greater degree of uniformity of legal and commercial practice throughout the American continent. It has been suggested by one or two members of the Conference that possibly the results of the deliberations of the United States Section of the Inter-American High Commission might be of interest to the Conference. The United States Section made the following observations with reference to Article 28:

«This conforms to the law of the United States, which defines acceptance as meaning acceptance completed by delivery or notification. By implication, it is in accordance with the Codes of Peru and El Salvador, which provide that acceptance is irrevocable when the bill has been returned to the holder, and omit reference to revocation prior to that act. In Argentina, Brazil, Chile, Ecuador and Uruguay, acceptance once signed cannot be erased or annulled, even though the bill has not been returned to the holder. Costa Rica must be considered as coming under the same rule, as the Code provides that acceptance once given cannot be withdrawn excepting as set forth above».

At this point reference was made to Article 27 of the Uniform Regulations:

«And in incorporating the British Bills of Exchange Act into her code, she failed to include the definitions of terms which are substantially identical with those of the United States Act previously referred to».

The Commission went on to say that:

«This is not a matter of very great importance, but inasmuch as it is believed that Anglo-American practice and that of the Hague Regulations is to be preferred, it is urged that this article be generally adopted».

Since the Inter-American High Commission, in compiling the work to which he had referred, had proceeded along practically the same lines as the present Conference, he hoped that the above quotation would prove of interest.

M. ASSER (Netherlands) thought that the discussion really turned on a question of drafting. The amendment furthest from the text of Article 28 was the Czechoslovak amendment; it should therefore be put to the vote immediately. M. Asser was in favour of the amendment, which was in accordance with Dutch law. Questions of drafting would be referred to a special Committee appointed for the purpose.

The PRESIDENT thought the situation somewhat more complicated. There were in the different amendments that had been submitted certain shades which touched the substance of the matter. The Conference must pronounce on these different conceptions.

He pointed out that the text of M. Percerou and that of M. Giannini were alike at all points. The one read: «The drawee may cancel his acceptance on the bill before putting it back into circulation», while the other said: «The drawee may cancel his acceptance, provided that he has not remitted the bill to the holder». He suggested that the movers of these two proposals should agree on a single text.

M. EIGHTVED (Denmark) wished to know on whom would lie the onus of proof in the event of the cancellation of the bill before remittance to the holder being contested. He was prepared to withdraw the proposal he had made provided that it was understood that in this matter legal decision might be obtained in one way or another.

The PRESIDENT replied that Article 28 did not contemplate the question of proof.

M. QUASSOWSKI (Germany) preferred the text of the experts, notwithstanding the objections it had aroused. According to that text, an acceptance, if cancelled, was deemed null and void, but the drawee was responsible for this cancellation to the holder to whom he had communicated his acceptance. This rule seemed practical and fair. No provision was made in M. Percerou's proposal for the responsibility of the drawee, and M. Quassowski thought it necessary to make such provision. He was therefore in favour of the text of the experts, subject to the small simplification he had already proposed.

M. VISCHER (Switzerland) thought that, in view of the number of amendments before the Committee, if the latter wished to come to a clear issue which would enable the delegates to vote with a full knowledge of the situation, the various proposals must be referred to a sub-committee consisting of the delegates who had moved the amendments. In this way, part of the amendments would be got rid of and the Conference would have before it a number of definite proposals on which it would be easy to come to a decision.

M. Vischer, like the German delegate, thought that Article 28 as it stood in the Hague Regulation offered the most definite text and the neatest solution. He would, however, be glad of a short time for reflection, so as to be able to vote with a full knowledge of the facts.

Prince VARNVAIDYA (Siam) informed the Conference that the text of Article 28 had already been incorporated in the Siamese Code. He understood that the German delegate wished to propose a certain drafting modification, and he would like to know what that drafting modification was before he voted.

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation supported the German proposal.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said he wished to put the same question to the German delegation. As he understood it, the only object of their amendment was to do

away with the necessity for written notice, and he would be glad to know if that was really the case.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) observed that the Conference had voted the following text for Article 24:

«The acceptance is expressed by the word ‘accepted’, or any other equivalent term, and it is signed by the drawee».

The question now was that of the withdrawal of this acceptance. The word «bifage» (cancellation) was certainly not very precise, and Baron Carton de Wiart wondered whether, irrespective of the text adopted for the substance of the matter, it would not be possible to add the following paragraph: «The intention to cancel must be expressed by the words ‘acceptance withdrawn’, or any other equivalent words, signed and dated by the acceptor». This amendment would go far to meet the observation of the Scandinavian delegations. It was only useful if the amendments on the substance submitted by the previous speakers were adopted.

Baron Carton de Wiart recognised the need for great caution in everything appertaining to the wording of bills of exchange. That was a very serious objection. The Conference, however, had adopted a form of wording for acceptance; logically, it should adopt that wording also in the case of the withdrawal of acceptance.

M. ARCANGELI (Italy) asked whether acceptance must also be dated.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) replied in the negative. He thought that the Conference should have stipulated this, but it was perhaps more important to date the suppression of acceptance than acceptance itself.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that if M. Giannini’s or M. Percerou’s proposal were adopted, his amendment would obviously become superfluous.

The PRESIDENT requested the movers of the various amendments to confer before the next meeting, so as to enable a decision to be reached, by the great majority at all events.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that the solution would be facilitated if the Conference pronounced on the substance of the question by voting on the Czechoslovak proposal. If that proposal were rejected, an attempt must be made to come to agreement on that of the experts.

The PRESIDENT accepted this proposal, and put the Czechoslovak proposal to the vote.

The Czechoslovak amendment was rejected by 18 votes to 7.

ELEVENTH MEETING

Held on May 19th, 1930, at 3.30 p.m.

President: M. J. Limburg

15. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes. First reading (Continuation).

ARTICLE 29

M. DA MATTA (Portugal) submitted the following amendment:

«Payment of a bill of exchange may be guaranteed, *as regards the whole or part of the sum*, by an «aval».

«This guarantee may be given by a third person, or even by a person who has signed as a party to the bill».

In the interests of trade, it is necessary to allow all possible latitude to the parties. Apart from the making of conditions which might alter the character of the aval, the giver of the aval ought to be allowed to limit its scope. Everyone had a right both to limit and to extend his obligations. It might happen that a person prepared to guarantee an obligation in certain conditions and for a certain sum did not desire that that obligation should subsist in other conditions. On the other hand, so far as M. da Matta was aware, there was no objection in principle from the legal point of view to accepting the idea contained in the Portuguese amendment. Moreover, Article 304 of the Portuguese Commercial Code affirmed the principle, and the provision under consideration was constantly applied in practice in Portugal.

In M. da Matta's opinion, there was no reason for not allowing the «aval» to be limited to part of the sum accepted.

M. SULKOWSKI (Poland) could not accept the proposal of the Portuguese delegation. He considered that, as far as possible, an endeavour should be made not to render less easy the operation of bills of exchange. The proposal would, however, particularly complicate the legal position. With the desire that the bill of exchange should remain as simple as possible, the principle of bills of exchange payable by partial or successive maturities had been rejected. For a similar reason, M. Sulkowski was opposed to the idea that the «aval» might be given for part of the sum.

On a vote being taken, *the Portuguese amendment was adopted by 10 votes to 9.*

Article 29 as amended was approved at a first reading.

ARTICLE 30, PARAGRAPH 1

The PRESIDENT recalled that the French delegation had made the following observations regarding Article 30:

«The French delegation requests that provision may be made in the Convention or in some other form for the following reservation:

«By derogation from Article 30, paragraph 1, of the Uniform Law, any contracting State shall have the right to decide that an 'aval' may be given in its territory by separate document showing the place in which it has been constituted.

«*Grounds.*

«The 'aval' by separate document is of the greatest utility. In the first place, the party whose signature has been guaranteed may not wish the bill of exchange to circulate

with the mention of an 'aval' implying that the persons concerned are not entirely satisfied as to his solvency; further, the 'aval' often applies not to a specific bill of exchange but to all the bills of exchange that the drawer may issue on the drawee during a certain period up to the amount of a specified sum».

The President believed that it would be preferable to discuss the French proposal with paragraph 1. That did not mean that, if the proposal were adopted, it would be necessary to make any addition to the paragraph.

The following question arose: Was the «aval», which in France could be made by separate document, simply a civil guarantee or was it an «aval» of exchange?

M. PERCEROU (France) explained that the «aval» by separate document was frequently used in France. It was not an ordinary guarantee, but a commercial guarantee. Was it a true «aval»? That was a question on which there was disagreement. Personally, M. Percerou did not believe that such an «aval» could be considered as «aval» of exchange properly so called, because the «aval» was not written on the bill. It did not establish a direct relation between the giver of the «aval» and successive takers. It was given to a specified holder and not necessarily transferred automatically with the bill itself.

The PRESIDENT considered that the question should be discussed when Article 31, which stipulated that the «aval» was given on the bill of exchange or on an «al-longe», was considered.

On the other hand, Article 31 (a) stipulated that the preceding provisions did not apply to what was known as «aval» by separate document.

In regard to the principle, if he had rightly understood M. Percerou, the President concluded that the «aval» by separate document as it existed in France was not, in the opinion of the representative of France, a document of exchange, but a commercial guarantee of a special character, very important in France where there were commercial courts. In those circumstances, the President wondered whether it was desirable to deal with the question in a uniform regulation such as that drawn up by the Conference. He believed that it would be preferable to leave countries free in the matter. It might be said, for instance, that «aval» by separate document was not a document of exchange and that the Conference had not considered it desirable to deal with the matter. In those circumstances, Article 31 (a) could be omitted. If the members of the Conference accepted that view, the situation would be greatly facilitated.

M. PERCEROU (France) gave the following explanation in regard to the «aval» by separate document:

For the beneficiary of the «aval» by separate document – who was generally a banker – the «aval» had the same effects as the «aval» of exchange. If, however, the beneficiary rediscounted the bills included in the «aval» by separate document, that «aval» could not be transferred to the discounter since it was not mentioned on the instrument. It could only be transferred by a distinct document of cession. It acted indeed as an «aval» of exchange, but was not transferable automatically with the bill of exchange.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) explained that the custom of «aval» by separate document was spreading more and more in the commercial world. The International Chamber of Commerce had carefully considered it, and Italian and French bankers were very much in favour of that kind of «aval».

M. Troullier gave a practical example of the employment of the «aval» by separate document.

An important manufacturer was interested in one of his customers who was intelligent and serious, but was for the moment short of capital. He could obviously supply the capital, but did not wish to act in that way, since a liability or an «aval» on a bill would prove to his other customers that the manufacturer had a preference for a certain person and the result might be that he would be in danger of losing several customers. In such a case, what happened in practice was that the trader went to the manufacturer and explained that he was in need of capital. The manufacturer went to a banker and guaranteed by a separate document that he would pay the drafts of the said customer to the amount of a specified sum and within a given time. It was not necessary, therefore, that the existence of «aval» should be known outside the three contracting parties. That, as M. Percerou had explained, was why the «aval» by separate document was not transferred. Nevertheless, traders were greatly in favour of it, and the International Chamber of Commerce had asked M. Troullier to make a point of urging that it be maintained.

From the exchange point of view, it was a question of pure law, which he did not wish to discuss. Nevertheless, in principle, the general opinion was that the «aval» by separate document should be assimilated to the «aval» of exchange in view of proceedings which might later be taken.

M. GIANNINI (Italy) observed that Article 143 of the French Commercial Code simply stipulated that «this guarantee (the ‘aval’) is given by a third party on the bill itself or by separate document», whilst the other laws did not mention «aval» by separate document. Nevertheless, the problem arose in practice and had a certain importance. M. Giannini felt, however, that it should be considered in a more general manner.

As M. Percerou had said, the «aval» by separate document was not part of the exchange law; nevertheless it could be introduced at a given moment into exchange procedure. It could not be said that the Conference should not consider the question. At the same time, it might be asked whether the problem was ripe enough for solution in a uniform regulation. It might also be asked whether it would not be better for the Conference to confine itself to making a reservation.

For his part, M. Giannini did not see any advantage in inserting Article 31(a), which stipulated that the above provisions did not apply to what was known as the «aval» by separate document. That article was not absolutely clear, and the observations which followed it, whose object was to explain it, had not altogether succeeded in doing so. There was no reason for putting the formula in a uniform regulation. Was it, then, necessary to make a reservation? The French delegation had proposed a text which M. Giannini thought should be interpreted as follows:

Each contracting State had the right to maintain its national legislation in settling the problem. At the same time, he believed that it would be in the spirit of the French delegation to admit that that particular situation of certain States should be recogni-

sed internationally. A sentence should therefore be added in that sense, otherwise the reservation would serve no purpose. Then, however, the question arose as to whether in a uniform regulation it could be asked that the particular situation of certain States

should be recognised internationally, and it was therefore necessary to return to what might be called the substance of the problem.

Could a negative conclusion only be reached? The Italian delegation had considered the problem in a general manner. It believed that certain tendencies in connection with the extra-exchange guarantee of credit instruments should not be neglected. Those tendencies were developing from day to day and were worthy of close attention. Consequently, the Italian delegation submitted to the Conference the following recommendation:

«The Conference, considering the development in practice of extra-exchange guarantees for credit instruments, recommends, that the International Institute of Private Law should undertake a study of the problems relating to the guaranteeing and insurance of exchange debts in connection with the general system of bills of exchange and with the ‘aval’ in particular». The Italian delegation considered that it was necessary to lay down a strict doctrine. For that reason, it did not desire the insertion at the moment either of Article 31(a) or of the reservation of the French delegation.

The PRESIDENT said that the Conference could take a vote on the recommendation at the end of its work.

He asked M. Percerou for the following information: Personally, he would be disposed to say in Article 30: «The ‘aval’ is given on the bill of exchange or on an ‘allonge’ or by separate document». There would then be no need for Article 31(a).

If there were any objection to that, it would be advisable to add a few words to Article 31(a) and to say: «The above provisions do not apply to what is known as, «aval» by separate document’, which is settled by the national legislation».

M. PERCEROU (France) observed that M. Giannini’s recommendation was very interesting. The question of general regulations in regard to extra-exchange guarantees deserved careful consideration. That question was, however, rather one for the future; the «aval» by separate document, on the contrary, should at once be the object of a regulation. Positive laws existed in that connection, and they could not be neglected. M. Percerou persisted in believing that the reservation of the French delegation was not useless – it would produce the same effects as that introduced at The Hague.

M. Giannini had observed that the reservation did not contain the sentence: «These bills shall be recognised as valid by other States», but that could not be applied to the «aval» by separate document, since that «aval» was not mentioned in the bill of exchange. Nevertheless, the reservation implied that the validity of the transaction itself, when it was carried out in France, would be recognised by other States. It was obvious that if Article 31(a) was completed by the words suggested by the President, the reservation itself would be unnecessary since the text of the Convention recognised the right of every State to regulate the «aval» by separate document in the way it desired. It was for the Conference to choose the best solution.

The PRESIDENT stated that he saw no objection to inserting in Article 30: «The ‘aval’ is given on the bill of exchange or on an ‘allonge’ or by separate document». Indeed, the «aval» by separate document was frequently employed in France and Belgium. In other States there was no such «aval», and in England the «aval» itself was unknown. In those circumstances, what objection could there be to inserting the words: «or by separate document»? If there were any objection, it should come from France. That country

might very well raise the objection: «In those circumstances, this «aval» is undoubtedly an exchange document, whereas in France the question has not yet been settled».

M. VAN NIEROP (Netherlands) stated that the Netherlands legislation recognised the «aval» by separate document. He supported the President's proposal. The «aval» by separate document was, in act, an ordinary «aval». The «aval» on the bill of exchange was very rarely used, in comparison with the «aval» by separate document. In the Netherlands only the latter was employed, and doubtless the same was the case in France and Belgium; moreover, it was certain that the «aval» would become still more customary in the future. The person who gave an «aval» never desired to give it on the bill of exchange, because he wished to avoid injuring the credit of the person for whom it was given. Sales by payment in instalments, however, were becoming more and more frequent and should be taken into account. They were nearly always made by means of drafts drawn on the purchaser and then discounted by a bank. Those drafts were at the same time guaranteed or assured by assurance companies. The latter could carry out that transaction much more easily by giving the «aval» by separate document to the bank which rediscounted the drafts.

For those reasons, M. van Nierop supported the President's proposal to say: «The 'aval' is given on the bill of exchange or on an 'alonge' or by separate document».

M. GIANNINI (Italy) felt that the President's proposal was unwise. The question was one aspect of a more general problem; that was why M. Giannini had asked that the International Institute of Private Law should study the problems relating to the guaranteeing and insurance of exchange debts in connection with the general system of bills of exchange and with the «aval» in particular. He believed, with the representative of the Netherlands, that the problem would arise in future in connection with the whole system of the guarantee of insurances. M. Giannini pointed out that the problem had already arisen in practice in Italy. It had been settled by the guarantee system. The problem should be studied closely. Great disadvantages might result from the subsidiary guarantee, certain frauds in particular. In any case, the problem was not, at present, ripe for discussion. The legislations which accepted the system could not be asked to give it up; all that could be done was to make the necessary investigations. M. Giannini added, however, that he saw no objection to discussing later the recommendation which he had submitted. He considered that for the moment the Conference should return to the formula of Article 5 of the Hague Convention, which was almost analogous to that submitted by the French delegation.

M. QUASSOWSKI (Germany) agreed with the President in regard to the reservation proposed by the French delegation. The decisive legal point depended on whether an «aval» was by separate document a true «aval» or an ordinary guarantee. In the latter case, no reservation was necessary. In giving proof, it was necessary to know whether the special provisions of the regulation concerning the true «aval» were applicable to the «aval» by separate document or not. Article 31, paragraph 2, prescribed that the undertaking of the giver of an «aval» was valid, even when the liability which he had guaranteed was inoperative for any reason other than defect of form. It resulted from that provision that if, for instance, the signature of the acceptor was forged, the giver of the «aval» was none the less responsible. M. Quassowski was convinced, however, that that was not so in the case of an «aval» by separate document.

The following example showed the difference between an ordinary guarantee and an «aval». Supposing that an «aval» were given beside the signature of a drawer and that for some reason the signature of the drawer was valueless. The giver of the «aval» was none the less liable. If, on the other hand, an ordinary guarantee were given for a debt which became null and void, the guarantee would also be invalid. Indeed, under common law, the validity of a guarantee depended on the validity of the principal debt, while the validity of an «aval» was independent of the validity of the exchange debt for which the «aval» had been given. M. Quassowski believed, however, that that provision did not apply to the «aval» by separate document, which was a proof that an «aval» of that kind was only an ordinary guarantee. M. Quassowski asked M. Percerou whether that interpretation was correct.

He saw certain objections to the President's proposal to consider the «aval» by separate document in the same way as a true «aval» and considered such an assimilation was inadmissible. It had been stated, for instance, that the claims connected with an «aval» were not transferred to the person who acquired the bill. On the other hand, Article 31, paragraph 2, did not apply to the «aval» by separate document. If the «aval» by separate document were introduced into the regulation itself, all those differences would disappear, and M. Quassowski believed that that would certainly not be in conformity with the intentions of the French delegation.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) found it rather difficult to appreciate the exact boundary line between an «aval» by separate document and an ordinary guarantee. As, however, he gathered that this was the point which M. Quassowski had discussed, it was not necessary for him to put a separate question.

M. DA MATTA (Portugal) agreed with the Netherlands delegation. Undoubtedly, according to the principles of modern exchange law, the «aval» by separate document was a controversial matter. If a bill of exchange had itself to contain the reasons for its existence, the «aval» should also be inserted. It could not be conceived that an «aval» which was not contained in the instrument could have no exchange effects. Nevertheless, M. da Matta accepted the practical considerations submitted by the Netherlands delegate. Article 35 of the Portuguese legislation contained the following provision:

«An 'aval' may be written on the bill of exchange or given in a separate document or in an ordinary letter».

The application of that provision was becoming more and more frequent in Portugal.

The PRESIDENT called on the Conference to vote on the following proposal of the Netherlands delegation, which would, he believed, give satisfaction to the French delegation. «The 'aval' is given on a bill of exchange on an 'allonge' or by separate document».

On a vote being taken, this proposal was rejected by 16 votes to 7.

The PRESIDENT considered that, in view of the rejection of the amendment, it was desirable to discuss Article 31(a) again in the following form:

«The above provisions do not apply to what is known as 'aval by separate document' which is settled by the national legislation».

M. GIANNINI (Italy) considered that that provision should not be inserted in the Uniform Regulation. It should appear in Article 5 of the Convention.

The PRESIDENT observed that in drawing up the draft Uniform Regulation the experts had inserted Article 31(a) while, on the other hand, maintaining Article 5 of the Convention. He proposed to deal with the question at once. It would be for the Drafting Committee to propose, if it thought fit, the omission of the two articles.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) noted that the text of the article referred to «what is known as ‘aval’ by separate document», as though it was a transaction whose form was definitely fixed. That, however, was not the case. He therefore proposed the words: «The above provisions do not apply to the ‘aval’ by separate document». The more general formula would be more acceptable.

The PRESIDENT accepted the amendment and proposed that a vote be taken on the text thus amended.

M. ASSER (Netherlands) asked the President whether he maintained his suggestion to add to the article «which is settled by the national legislation of the contracting States». In that case, was it desired to say that the national legislation should settle the whole matter but without giving the «aval» by separate document the character of a document involving exchange effects? Would the States be free to introduce into their law provisions under which the «aval» by separate document would be equivalent to an «aval» with exchange effects?

The PRESIDENT replied that that depended on the legislations. Article 5 of the Convention was as follows:

«The effects of the obligation entered into by the person giving an ‘aval’ and by the acceptor for honour are governed by the laws applicable to the obligation entered into by the person on whose behalf the ‘aval’ or acceptance for honour has been granted». The Drafting Committee would put that article into harmony with Article 31(a). In order to avoid complicating the discussion, it would be better to vote only on Article 31(a) as it appeared in the Uniform Regulation but with Baron Carton de Wiart’s amendment. The Conference would then consider what should be done in regard to Article 5 of the Convention.

M. ASSER (Netherlands) asked whether, in voting on that article, the right of the contracting States to settle the matter as they desired would be left intact.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) replied that that right would not be affected.

M. ASSES (Netherlands) considered that in those circumstances a decision had already been taken.

The PRESIDENT said that Article 31(a) would put the «aval» by separate document outside the Uniform Regulation.

M. ASSER (Netherlands) thought that this question would thus be left to the discretion of the various States.

M. GIANNINI (Italy) drew the Conference’s attention to the fact that the draft Convention to be discussed did not contain Article 5. For that reason, he proposed that Article 31(a) should be adopted in the following form:

«The above provisions do not apply to ‘aval’ by separate document».

Article 5 of the Hague Convention would then be re-inserted in the Convention, but instead of referring to Article 30 a reference should be made to the corresponding article.

The PRESIDENT pointed out that the wording proposed by M. Giannini was identical with that to be found in the preparatory documents on page 58, for the verb «apply» did not markedly differ from the expression «concern»⁵²¹.

M. Giannini should remember that Article 5 of the Convention made no reference to Article 30. Article 5 quoted by the President was to be found on page 23 of the preparatory documents and was part of the draft Convention which would be discussed by the Conference, whereas Article 5 quoted by M. Giannini was to be found on page 43 of the preparatory documents and formed part of the Hague Convention of 1912.

M. GIANNINI (Italy) replied that this provision had been repeated in the French proposal.

The SECRETARY said that Article 31(a) had the same effect.

The PRESIDENT added that this was the reason why the Committee of Experts had also inserted Article 31(a) in the Uniform Regulation.

M. PERCEROU (France) said that the Conference was faced with two questions which were distinct though connected.

If, as was to be feared, agreement was not reached that the «aval» by separate document should be subject to uniform rules (which would in that case have to appear in the Uniform Regulation), it would be necessary, in the first place, to know whether the silence of the Regulation on that point did not at least imply for the countries acceding to the Convention the prohibition of the «aval» by separate document. In his opinion that was obvious, but it would be still better to say so expressly.

Then – admitting that each country preserved the right to settle «aval» by separate document in any way it liked – there remained the question of conflicts of laws. If, for instance, the French law retained the «aval» by separate document whilst other laws did not permit it, what exactly would be the conditions regarding «aval» by separate document which would be governed by the French law? At present, that problem of conflicts of laws was not settled.

In regard to the first question, it would be desirable to settle it at once, and certainly, in his opinion, in the liberal sense; that was to say, by maintaining the right of each State to subject the «aval» by separate document signed on its territory to the rules which it considered preferable. This right could be recognised expressly in two ways.

Either Article 31(a) of the draft Regulation of the experts could be maintained and completed by the addition suggested by the President: «The above provisions do not apply to the ‘aval’ by separate document which is settled by the national law of each contracting State», or, as would be preferable, Article 31(a) could be deleted and an article similar to Article 5 of the Hague Convention inserted in the Convention.

The PRESIDENT proposed that the Conference should vote on Article 31(a) in the following form:

«The above provisions do not apply to ‘aval’ by separate document, which is settled by the national legislation of each contracting State».

The drafting Committee could be instructed, if necessary, to transfer this article from the Regulation to the Convention.

M. DIENA (Italy) thought that by this solution the question of the law applicable to «aval» by separate document would be prejudiced. All that was desired was to express the

⁵²¹This remark concerns the french text only.

idea that this question was outside the Convention, in order that each State might settle it in the manner it thought best.

In those circumstances, the PRESIDENT proposed that the Conference should vote on Article 31(a) in the form in which it appeared in the preparatory documents. The Drafting Committee would be instructed to discuss whether an allusion should be made to the national legislation.

M. PERCEROU (France) thought that it would be simpler to decide merely to delete Article 31(a), it being understood that the Convention would include a reservation granting each State the right to make rules for the «aval» by separate document drawn up on its territory.

M. VISCHER (Switzerland) supported the proposal of M. Percerou. He was also in favour of the suppression of Article 31(a), with the introduction of a reservation in favour of an «aval» by separate document.

M. SULKOWSKI (Poland) also thought that this question could not be included in the Uniform Regulation since the practices of «aval» by separate document was not universal. He would therefore support M. Percerou.

M. QUASSOWSKI (Germany) was also of the view that it would be wrong to make any reference in the Uniform Regulation to «aval» by separate document. If the Regulation referred to it, the differences existing between «aval» proper and «aval» by separate document might disappear. M. Quassowski thought, however, that this was not a mere question of drafting, but a question of substance, that the Conference must settle.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) gave some explanations and stated that the Brazilian delegation supported the views expressed by M. Percerou.

M. ASSER (Netherlands) asked M. Percerou if he intended to maintain the French delegation's amendment to the effect that the provisions of Article 5 of the Hague Convention should be inserted in the Regulation.

M. PERCEROU (France) asked the Conference, if it decided to delete Article 31(a), to authorise a reservation similar to that in Article 5 of the Hague Convention.

M. ASSER (Netherlands) supported M. Percerou's suggestion.

The PRESIDENT, summing up the discussion, said that the Conference could vote both on the deletion of Article 31(a) and the insertion of the French reservation in the Convention, at a place to be settled later.

The Conference decided to delete Article 31(a) and insert the French reservation in the Convention.

ARTICLE 30, PARAGRAPHS 1, 2 and 3

Paragraphs 1, 2 and 3 were approved at a first reading.

ARTICLE 30, PARAGRAPH 4

The PRESIDENT submitted the following amendment proposed by the Italian delegation for the last sentence:

«In default of this, the 'aval' is deemed to be given for the person accepting the bill of exchange or, if the bill is not accepted, for the drawer, in whatever place the signature has been affixed».

The Czechoslovak delegation had submitted the following amendment for the lost sentence:

«In default of this, it is deemed to be given for the acceptor and, if the bill of exchange has not yet been accepted, for the drawer».

The PRESIDENT asked for whose account the «aval» was given when it was given before the acceptance of the bill of exchange.

M. ARCANGELI (Italy) said that the principle underlying the Italian proposal was that according to which the «aval» was given for the person having the greatest liability – that was to say the drawee, if he accepted the bill. That was the fundamental principle of exchange law.

In reply to the President's question, M. Arcangeli said that, according to the Italian proposal and even according to the text of the experts, the «aval» was to be held as being given for the drawer. If the bill was accepted later, in accordance with the general principles governing it, it was invariably the situation resulting from the deed that prevailed. Two cases might occur. First, the various declarations (declaration of the «aval», declaration of the acceptance) might be dates. In that event, the solution of the problem was to be found in the bill itself, since the holder was bound to know whether the «aval» had been given before the acceptance. The Italian proposal in that case could give rise to no difficulty. In the second hypothesis, no declaration was dated. In that event, the holder was entitled to consider that the «aval» was given for the drawee if he had accepted it, since the situation which must prevail was that resulting from the bill itself.

M. SRB (Czechoslovakia) considered that the Italian and Czechoslovak amendments were similar in point of substance. The Italian delegation, however, added the words «in whatever place the signature has been affixed». The third paragraph of Article 30 said:

«It is deemed to be constituted by the mere signature of the giver of the 'aval' placed on the face of the bill, except in the case of the signature of the drawee or of a drawer».

Could the words «in whatever place the signature has been affixed» be considered to mean that a signature on the back of the bill sufficed?

M. ARCANGELI (Italy) replied that it was an accepted principle in all countries that the mention of an «aval» on a bill did not suffice to determine who was the party benefiting by the «aval». It was to solve this question that the experts had proposed the text which appeared in their draft and that the Italian delegation had submitted their amendment. It might, however, be useless to lay down the principle, since it might be held that it was operative without being formulated. The Italian delegation, however, had felt that it was preferable to eliminate any possibility of doubt by saying that the «aval» might be mentioned in one place or another indifferently.

M. SRB (Czechoslovakia) explained that he merely wished to know whether it was enough for the signature of the giver of the «aval» to be affixed on the back of the bill.

M. ARCANGELI (Italy) replied that his personal opinion on this point was as follows: Even if the signature of the giver of the «aval» was affixed on the back of the bill, the opinion of the experts must be accepted. The Italian delegation agreed with the experts on the principle. They hoped that the experts also agreed in thinking that the «aval» might be affixed either on the back or on the face of the bill.

M. SRB (Czechoslovakia) wondered whether the words «in whatever place the signature has been affixed» might not be considered as constituting a derogation to the clause contained in the third paragraph of Article 30.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) observed that the last paragraph of Article 30 began by a declaration of principle: the «aval» must specify for whose account it was given. What was the question at issue? It was that of giving a special guarantee in favour of the drawer. That, however, was a point of no great importance seeing that Article 31 stipulated in paragraph 3 that the giver of the «aval», when he paid the bill of exchange, had the right «to go back on the person he had guaranteed and the guarantors of the latter».

Without wishing to impose it as a model, for he did not consider that the delegates could invoke their national legislation as an authoritative argument, since the Conference was endeavouring to draw up a law which would be acceptable to all countries, he felt obliged in this particular case to draw attention to the following clause in Belgian law: «The giver of the ‘aval’ is bound conjointly with the drawer and the endorser, unless otherwise agreed among the parties». Would not this solution meet all the wishes that had been expressed, and would it not be in accordance with the last paragraph of Article 31?

M. NAMITKIEWICZ (Poland) pointed out that many legislations provided that in case of doubt the «aval» was deemed to be given for the account of the acceptor and, in default of acceptance, for the drawer. A clause of that kind appeared in Hungarian, Bulgarian, Italian, Roumanian, Peruvian and Japanese law. In French jurisprudence, on the other hand, it was presumed that the «aval» had been given for the drawer, for the giver of the «aval» who had paid the bill could go back only on the drawer, but not on the endorser, M. Namitkiewicz thought this solution preferable.

The first part of the fourth paragraph of Article 30 raised a doubt in the case where, for instance, the signature was affixed near that of an endorser, on the back of the bill, without any indication of the person for whom the «aval» was given. The experts' draft settled the question and said that in case of doubt, in default of an indication of the person in whose favour the «aval» had been given, it was to be presumed that the «aval» was given for the drawer.

Where, however, the signature of a person other than an endorser appeared on the back of the bill, there was an inclination to suppose that the «aval» was given in favour of the endorser. If it were laid down that in default of any indication it must be presumed that the «aval» was in favour of the drawer, M. Namitkiewicz considered that in order to obviate any doubt it should be stipulated that the place where the signature of the giver of the «aval» appeared should not be taken into consideration. That idea was, moreover, very well expressed by the last phrase in the Italian amendment, which said: «in whatever place the signature has been affixed».

M. SRB (Czechoslovakia) said that, in view of the explanations given by M. Arcan-geli, whose point of view was in conformity with that of the Czechoslovak delegation, the latter would withdraw its amendment and concur in the Italian proposal.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the formula contained in the draft regulation of the experts was in conformity with German law and appeared to him simpler and more practical than the Italian proposal. According to the latter, there would exist in the first place a guarantee for the drawer, and then, after acceptance, for the acceptor. That rule was a somewhat complicated one. That, however, was not the principal reason for which M. Quassowski preferred the text of the experts. There was another and more co-

gent reason for preferring the latter text, namely, the fact that the giver of the «aval» might guarantee only in the last place; he might ultimately be liable, except where there was a provision to the contrary, such provision expressing an intention which must be presumed and respected by the law.

M. GIANNINI (Italy) said that his delegation withdrew its amendment.

M. SCHELTEMA (Netherlands) wished, before the Conference voted on the article, to be assured that his interpretation of it was correct. The article said: «an ‘aval’ must specify for whose account it is given». According to Dutch jurisprudence, an «aval» appearing under the signature of one of the other persons was held to be given for that person. This provision would therefore, in the mind of a Dutch judge, be in conformity with the sense of Article 30. Was the opinion of the experts likewise?

The PRESIDENT observed that, if it were said «the ‘aval’ must specify for whose account it was given», that formula meant that a name must be specified.

M. GIANNINI (Italy) did not wish to open a discussion. He must, however, say that he could not concur in the interpretation of the German delegation. That interpretation would eliminate the possibility of an «aval» for the acceptor drawee, even when given explicitly.

The fourth paragraph of Article 30 was put to the vote and approved at a first reading.

The article as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 31, PARAGRAPHS 1 and 2

Paragraphs 1 and 2 were approved at a first reading.

ARTICLE 31, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT read a proposal by the Dutch delegation to replace the word «guarantors» by the word «debtors». The Dutch delegation feared that the word «guarantors», placed at the end of the paragraph in question, did not cover the acceptor. It was for that reason that it had proposed to substitute for it the word «debtors».

M. GIANNINI (Italy) was in agreement, in principle, with regard to this proposal, but thought that it would be more precise to say «the earlier parties liable».

M. PERCEROU (France) wondered whether the Dutch delegation would be satisfied if the report contained an explanation stating that the word «guarantors» comprised, if necessary, the acceptor as well.

The PRESIDENT thought that the word «debtors» covered the acceptor likewise.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) proposed the following text:

«He has, when he pays the bill of exchange, the right to go back on the acceptor, on the person he has guaranteed and on the guarantors of the latter».

The PRESIDENT thought that this amendment was not in accordance with the Dutch proposal.

M. VAN NIEROP (Netherlands) considered, on the contrary, that this text was entirely in conformity with the idea of the Dutch delegation, since the acceptor was always bound by the bill. He was definitely liable.

M. PERCEROU (France) proposed the following text:

«He has, when he pays the bill of exchange, the right to go back on the person whom he has guaranteed and those who are liable to the latter under the bill».

This text was put to the vote and adopted.

Paragraph 3, thus amended, was approved at a first reading.

Article 31 as a whole was approved at a first reading.

TWELFTH MEETING

Held on May 20th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

16. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes (Continuation).

ARTICLE 28

The PRESIDENT read the following new text of Article 28:

«Where the drawee who has put his acceptance on a bill has cancelled it before the delivery of the bill to the holder, acceptance is deemed to be refused failing proof to the contrary. Cancellation is deemed to have been effected before the delivery of the bill to the holder.

Nevertheless, if he has in writing informed the holder or any other party who has signed the bill that he has accepted it, the drawee is bound as regards such parties according to the terms of his acceptance».

M. WEILLER (Italy) said that Article 25, which dealt with partial acceptance, contained the following formula: «Nevertheless, the acceptor is bound according to the terms of his acceptance». In Article 28 the same formula was to be found. In view of the fact that these two questions were quite different, it might perhaps be better not to use the same expression.

The PRESIDENT saw no necessity for changing the formula. He would discuss the matter later on with M. Weiller.

M. ASSER (Netherlands) asked whether the addition to the article proposed by Baron Carton de Wiart was still before the Conference or if it had been withdrawn.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) explained that the Belgian delegation maintained its additional proposal for the following reason: in the case of both acceptance and «aval», the principle had been adopted that the desire of the acceptor or of the holder of the «aval» must be made clear. For cancellation, which was just as important an act and in some respects even more important, the Belgian delegation had taken the view that this desire should also be clearly and definitely expressed. For that reason, Baron Carton de Wiart had submitted the following text:

«The desire for cancellation must be expressed by the phrase ‘cancellation approved’, or any other equivalent expression, signed and dated by the acceptor».

The PRESIDENT said that this formula would be discussed at the next meeting and proposed that the Conference should adopt the text of Article 28 which he had read.

The new text of Article 28 was adopted at a first reading.

ARTICLE 32

The PRESIDENT said that the Portuguese delegation had submitted the following amendment:

«A bill of exchange may be withdrawn:

«At sight;

«At a certain time after sight;

«At a certain time after date;

«On a fixed day.

«Bills of exchange of other maturities or payable by instalments are null and void».

This amendment had been submitted for the following reasons:

The order of the specification in that article must be brought into line with the order of the four following Articles: 33 (bill of exchange at sight); 34 (bill of exchange at a certain time after sight); 35 (bill of exchange drawn at one or more months after date); 36 (bill of exchange payable at a fixed date).

The President thought that this amendment should be accepted without discussion by the Conference, for it was logical.

The amendment of the Portuguese delegation was adopted.

The PRESIDENT said that the Dutch delegation had submitted the following observation:

«A bill of exchange may, according to the Regulation, be drawn payable on a fixed day, at a certain time after date, at sight, or at a certain time after sight, and the Regulation goes on to state that bills of exchange at other maturities or payable by instalments are null and void.

«A difficulty now arises in regard to bills of exchange which are payable at sight but also payable only after a certain date or after a certain period of time. For example: (1) a bill of exchange at sight payable after November 1st, 1931; (2) a bill of exchange at sight payable after fourteen months reckoned from the date of issue.

«Bills of exchange of this kind are met with in the Netherlands. In both cases, the Netherlands delegation considers that they are bills of exchange payable at sight – i.e., that they are covered by Article 32 of the Regulation.

«From what moment does the period of sight begin to run? (twelve months according to Article 22 of the Regulation).

«Let us suppose that we take as starting-point the date of issue. A serious difficulty will be encountered if the period of sight ends before the fixed day or before the end of the specified period, since in that case the protest cannot be drawn up in the proper time. If, on the other hand, the period of sight is counted from the fixed day or the end of the specified period, no difficulty can arise.

«Obviously, the second solution should be adopted, and the Netherlands Parliament recently passed a law (July 2nd, 1928) regulating the question in this way.

«The Netherlands delegation therefore requests the Conference to give a decision in this sense and to embody it in the report. No modification of the text of Article 32 would appear to be necessary in this case».

M. SULKOWSKI (Poland) thought that a mere reference in the report would not be sufficient, for the question raised by the Dutch delegation shed light on a doubtful point.

It might be thought from reading Article 33 in connection with Article 22 that the date of issue must always be taken as the starting-point. For that reason, if the Dutch delegation kept to its proposal, it was necessary for the sake of clearness to modify the text and to say that the drawer was authorised, not only to stipulate a longer or shorter time, but also to fix the beginning of the time-limit in a different manner.

The PRESIDENT, noting that the proposal of the Dutch delegation was closely allied to the terms of Article 33, proposed that the Conference should discuss Articles 32 and 33 together; all the more so, as there was the following Polish amendment:

«A bill of exchange at sight is payable on presentment. It must be presented for payment within six months after date. This time-limit may be shortened or extended by the drawer. It may also be shortened by the endorsers».

ARTICLES 32 and 33

M. SULKOWSKI (Poland) said that the proposal of the Polish delegation mainly concerned Article 33. That article referred to Article 22, for it stipulated that the bill of exchange must be presented for payment within the legal or contractual limits of time fixed for the presentment for acceptance of bills payable at a certain time after sight. References of this kind should, however, be avoided in the Regulation, and each article should contain all the necessary provisions dealing with the question. For that reason, the Polish delegation proposed to return in Article 33 to the contents of Article 22.

Further, Article 33 referred to contractual limits of time. The use of the word «contractual», however, might cause it to be supposed that the Conference had decided in the controversy about the origin of exchange obligations in favour of the *Begebungstheorie*. This impression should be avoided.

In order to satisfy the Dutch delegation's proposal and to prevent it being thought from the text that the time-limit for presentment must always begin from the date of issue, M. Sulkowski proposed to modify the amendment submitted by his delegation, so that it should read as follows:

«A bill of exchange at sight is payable on presentment. It must be presented for payment within twelve months after date. The drawer may fix another time-limit and settle the date on which the period is to begin by other means. The time-limits laid down in paragraph 1 and 2 may be shortened by the endorsers».

The PRESIDENT asked whether the British delegation still maintained its amendment to Article 33. He thought it useless, in view of the fact that the Conference had decided to adopt a period of twelve months instead of six months in Article 22.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) withdrew his amendment⁵²².

M. HAMMERSCHLAG (Austria) was unable to support the view of the Dutch delegation, for the text could not be interpreted in the light that the time-limit began from a fixed date or from the end of a determined period of time. Obviously, the period as fixed in Article 22 must begin to run from the day on which the bill of exchange was issued.

M. Hammerschlag thought that to insert the proposal of M. Sulkowski would lead to complications. He did not think that it would be necessary to define this case in the law of the participating State, for it was always the drawer's right to prolong the time-limit for presentment.

⁵²²See Annex № 3.

M. QUASSOWSKI (Germany) asked the President to put to the vote the original proposal of the Polish delegation and then its amended proposal.

The PRESIDENT said that M. Sulkowski had just informed him that he intended to return to his original proposal were his amended proposal to be rejected.

To simplify the discussion, it would be better for the Conference to decide first of all whether it wished to meet the views of the Dutch delegation in so far as the Uniform Regulation was concerned. In the affirmative, it would have to decide whether the Polish amendment with the necessary modifications satisfactorily met the views of the Dutch delegation.

M. SCHELTEMA (Netherlands) proposed to add the following text to the Polish amendment to Article 33:

«The drawer may stipulate in the bill of exchange that the date on which the twelve months shall begin to run is other than the date of the bill».

The PRESIDENT asked the Dutch delegation if it would not be better to insert this amendment before the last paragraph of Article 32, for that article dealt with the different kinds of bills of exchange. After the words «at a certain time after sight», to be found in Article 32, the Netherlands amendment could be inserted in the following form:

«The drawer may stipulate in the bill of exchange that the period will begin to run on a date different from that of the bill».

M. SULKOWSKI (Poland) preferred his own formula, for the Dutch amendment did not definitely settle the question. The Polish formula drew a distinction between the length of the time-limit, which could be greater or less, and the date upon which it should begin to run. The length of the time-limit might be changed by the endorser. On the other hand, the endorser could not change the date on which it should begin, which was fixed by law or else by the drawer.

M. SCHELTEMA (Netherlands) replied that the object of the Polish amendment was to change the time-limit of twelve months, which could thus be lengthened or shortened either by the drawer or by the endorser. The date on which that period would begin to run was another question. It could only be changed by the drawer. For that reason, the Dutch delegation was prepared to support the Polish amendment with the addition of the following paragraph:

«The drawer can stipulate in the bill that the date on which the time-limit shall begin to run is other than the date of the bill».

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the formula proposed by the Dutch and Polish delegations still left a doubt. According to Article 33, the time-limit could be shortened by the endorsers. Could the endorsers also change the date upon which that limit should begin to run? Obviously not. If, however, the Polish amendment were adopted, why should not the endorser be able to change the date upon which the time-limit would begin to run since the effect of this change would be to shorten that time-limit? If the endorsers had the right to shorten the time-limit, there was no reason why they should not be able to change the date upon which that time-limit should begin to run.

M. SULKOWSKI (Poland) in reply to M. Quassowski, thought that the endorser should not be allowed to change the date on which the period should begin to run, for if he did so great complications would result. If he were allowed to shorten the time-limit, the date upon which it began to run must always be that fixed by the drawer.

M. Sulkowski proposed that the original amendment of the Polish delegation should first be put to the vote, and next the amendment proposed by the Dutch delegation.

M. GRONVALL (Finland) pointed out that Article 33 only mentioned the holder's duty to present the bill within a fixed period of time, whereas the Dutch proposal, which everyone seemed to approve, forbade the presentment of a bill before the expiration of a certain period of time. This idea could therefore only be expressed by adding a new paragraph to the original Polish amendment to Article 33, which would read as follows:

«The drawer may prescribe that a bill of exchange may not be presented before the expiration of a fixed period of time. In this case, the period for presentment begins from the said date».

The Polish amendment was adopted by 13 votes to 12.

The Dutch amendment was rejected by 8 votes to 6.

The proposal of M. Gronvall was rejected by 10 votes to 7.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that the Dutch delegation maintained the interpretation of Article 33, which it had recorded in its observations.

M. GIANNINI (Italy) said that the Italian delegation had refrained from all discussion both on the article and on the amendments submitted to it. It thought that it would be inopportune to include in a regulation points of detail which followed logically from the fundamental principles adopted. It was in this frame of mind that it had voted against the proposed amendments. Though the principle laid down by the Dutch delegation might be agreed to, M. Giannini thought it quite useless to insert it in the text of the draft regulation.

The PRESIDENT proposed that this principle should therefore be inserted in the report.

This proposal was adopted.

Article 32 was approved at a first reading.

Article 33, as amended by the Polish delegation, was approved at a first reading.

ARTICLE 34, PARAGRAPH 1

This paragraph was approved at a first reading.

ARTICLE 34, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT recalled that during previous discussions it had been suggested that after the word «acceptor» the word «only» should be added. The text of the paragraph would therefore run as follows:

«In the absence of the protest, an undated acceptance is deemed, so far as regards the *acceptor only*, to have been given on the last day of the limit of time for presentment, either legal or contractual».

The Polish delegation had also submitted an amendment to the effect that for the words «presentment, either legal or contractual», the words «stipulated for presentment for acceptance» should be substituted.

The President thought that since the Conference had adopted the Polish amendment to Article 33 it should also adopt this amendment to Article 34.

This amendment was adopted.

The PRESIDENT proposed that the Conference should approve the article as a whole, it being understood that the Drafting Committee should examine the question whether the insertion of the word «only» in the second paragraph was or was not objectionable.

With this reservation, Article 34 at a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 35, PARAGRAPHS 1 and 2

Paragraphs 1 and 2 were approved at a first reading.

ARTICLE 35, PARAGRAPH 3

M. DA MATTA (Portugal) thought that for reasons of legal symmetry this paragraph, which dealt with the bill of exchange payable at a fixed date, ought to be inserted in Article 36 and not in Article 35, which dealt with a bill of exchange drawn one or more months after date or after sight.

The PRESIDENT agreed in principle with M. da Matta but asked him to leave it to the Drafting Committee to decide upon this, all the more so as paragraph 4 Article 25 raised the same question.

M. DA MATTA (Portugal) accepted the President's suggestion.

Paragraph 3 was approved at a first reading

ARTICLE 35, PARAGRAPHS 4 and 5

Paragraphs 4 and 5 were approved at a first reading.

The article as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 36, PARAGRAPHS 1, 2 and 3

These paragraphs were approved at a first reading.

ARTICLE 36, PARAGRAPH 4

M. QUASSOWSKI (Germany) asked the Conference to decide whether this provision should not be inserted in the Convention rather than in the draft Uniform Regulation. Unless he were mistaken, this proposal had been submitted by the French delegation in its observations.

The PRESIDENT said that this question would be referred to the Drafting Committee. Personally, his own view was that it would be better to insert it in the draft Regulation.

Article 36 as a whole was approved at a first reading.

CHAPTER VI. – PAYMENT.

ARTICLE 37

The PRESIDENT opened the discussion of the first paragraph of this article and read the following request submitted by the French delegation:

«The French delegation requests that provision may be made in the Convention or in some other form for the following reservation:

«Any Contracting State may supplement Article 37 of the Uniform Law so as to provide that the holder of a bill of exchange payable in its territory shall be obliged to present it on the actual date of maturity; failure to comply with this obligation shall simply involve the payment of damages.

«The other States shall have the right to determine the conditions under which they will recognise such obligation.

«Grounds.

«Presentation for payment is required at maturity under the French Commercial Code. Bankers and business men in general consider it essential that this rule should be retained».

M. BOUTERON (France) stated, in support of the reservation made by the French delegation, that under Article 161 of the Commercial Code «the holder of a bill of exchange must demand payment on the day of maturity». That was an authoritative provision confirmed by long tradition which the business world firmly supported. The bankers and traders were in agreement, in view of the strict interdependence of the manifold interests brought into play by the whole of the bills of exchange in circulation, that it was essential to maintain that principle, which constituted the keystone of credit while strictly ensuring on the dates fixed by the guarantors the liquidation of all the engagements signed. For that reason, the French delegation considered that maturity should fall on one day only.

They did not ignore the fact that, especially in countries subject, like theirs, to the dual observation of the eight-hour law and the English week, an extension of the time for presentment would be attractive, for such a provision would considerably lighten their obligations to the holders by enabling them on heavy settling days to divide their presentments.

Nevertheless, the French delegation considered that these questions must give way before the necessity of keeping in all its force the idea of maturity – respect for maturity, they might say – and of refusing to accept any measure likely to weaken its importance.

The PRESIDENT drew the Conference's attention to the following observation made by the experts in this connection:

«The experts were of opinion that it would not be desirable to authorise the various countries to maintain or adopt different rules for time of presentment and payment as the International Chamber of Commerce proposed. If certain countries refuse to adopt this uniform period, the resulting conflict of laws may be settled under an article in the draft Convention to the effect that the matter shall be dealt with according to the law of the place of payment». This suggestion of the experts was not, however, contained in any article of the Convention, as had been very judiciously pointed out by the Danish, Finnish, Norwegian and Swedish delegations in the following note:

«The draft contains no provisions regarding questions of conflicts of laws relating to the period for the presentment of bills of exchange, although the note to Article 37 of the Regulation mentions the inclusion of a rule on this matter to the effect that it shall be dealt with according to the law of the place of payment».

M. MONTEJO (Spain) said that he would vote for the French proposal, since the Spanish Commercial Code contained a clause similar to that in the French Commercial Code.

M. GIANNINI (Italy) wished to draw the attention of the Conference and, in particular that of the French and Spanish delegations to the spirit that should preside over the work of the Conference. The argument that a country had such and such a practice or such-and-such a legal disposition was not tenable, for, if every delegation sought to safeguard its national provisions, any attempt to lay down a uniform regulation was condemned to certain failure. It must be understood that the advantages of a uniform regula-

tion would largely counterbalance the inconveniences that might result for a country from the relinquishment of certain national provisions.

From the technical point of view, M. Giannini did not think that the term which it was proposed to reserve was, in practice, of such great importance that it could not be modified. Further, he considered that there was no adequate reason for inserting a reservation on this point, and in these circumstances he would vote against the French proposal.

M SULKOWSKI (Poland) concurred in M. Giannini's observations. The Uniform Regulation was of no real value unless uniformity was achieved on the most important questions. Maturity, the payment of bills, etc., were definitely questions of primary importance.

Polish law stipulated that a bill might be presented for payment at maturity or on the two following days. From a desire, however, to facilitate the adoption of a uniform rule, M. Sulkowski would be prepared to accept even a solution at variance with Polish law provided that it was adopted by everyone without reservations.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) thought that it followed from the text of Article 37, paragraphs 1 and 2, and from the connection of these two paragraphs, that this article was equally applicable to bills of exchange at sight. He pointed out that paragraph I of Article 37 might mean only that bills of exchange at sight might be presented for payment on one of the two business days which followed the period of twelve months provided for by Articles 22 and 32. The Netherlands delegation asked if this interpretation was in conformity with the intention of the experts.

Secondly, the Netherlands delegation thought that presentment at a clearing-house could only take place if the holder and the drawee were both, not only members of a clearing-house, but also members of the same clearing-house. The Netherlands delegation wished to know if that was also the view of the Conference.

Paragraph 3 of Article 37 said that «the Contracting States shall themselves designate the institutions to be regarded as clearing-houses». He wished to know what was meant by «designate». Did that mean that the contracting States ought to give a definition to describe the institutions that they thought were clearing-houses or that they ought to present a list giving the names of all institutions recognised as clearing-houses?

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that – although the French opinion that, legally speaking, the period that had been fixed for payment ought to be respected was quite right in principle – as a banker, he asked the Conference to examine the practical side of the question, and, in his opinion, it was the practical considerations that had inspired the text of the experts. Since there were certain days when such large numbers of bills had to be collected that the banks could not finish the work in one day, it was necessary to provide a certain period of delay. Although that might be an unsound juridical opinion, he would ask the Conference to adopt the text of the experts.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) agreed with M. van Nierop.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) expressed entire agreement with the observations of M. van Nierop.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the problem had to be considered in connection with Article 43. It was clear that there was a difference between the two sys-

tems, perhaps not a difference of form, but nevertheless a difference of considerable importance.

In the first system, a bill of exchange had to be presented for payment on the actual day of maturity and the protest could only be drawn on the following day. According to the second system, there was no need for a bill to be presented for payment on the day of maturity. It could even be presented on one of the two business days that followed, but it was necessary for the protest to be drawn up within this period. According to the first system, therefore, there was one period for the presentment of the bill and another for drawing up the protest. According to the other system, there was a single period for the presentment and the protest.

Under the first system, a bill of exchange ought to be presented twice, once for payment and a second time for the protest. The result would be that the exercise of the holders rights would be made more difficult and expenses would increase.

Moreover, the holder of the bill ran certain risks if he observed the period of protest. He might be made to suffer if he had not observed the period of presentment. On the other hand, if he observed the period of presentment, he ought also to observe the period of protest so as not to lose his right of recourse.

On the other hand, if the creditor could draw up a protest on the day of maturity, he would then be in a position where he could use his right of recourse more quickly, with the result that he would benefit greatly in cases where the situation of the guarantor was uncertain.

There was yet another advantage in deciding on a single delay of three days being allowed to cover both presentment and protest. Because of the large number of bills of exchange received, the Deutsche Reichsbank sent each particular debtor a list of all the bills of exchange which became payable by the same debtor on the same day, and asked if he recognised those bills. If the answer was in the affirmative, the total of those bills was carried over to his «Giro» account without any necessity for him to present them himself. But bills that the debtor did not recognise were presented to him and protested for want of payment. To do that always took a certain amount of time, and the Reichsbank thought that any reduction of the period of three days would lead to practical difficulties.

For these reasons, M. Quassowski approved of the text of the experts.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) declared that the International Chamber of Commerce had asked whether different countries were authorised to adopt different regulations for the period of presentment and he thought that at the present moment there was considerable advantage in retaining the obligation to pay at maturity. Bills of exchange were not inevitably paid at maturity on the last day of the month. Payment might take place on any date.

From a practical point of view, M. Troullier pointed out that there were a large number of small dealers called hawkers which did a considerable amount of business. These hawkers, who were in an extremely solvent position, had a regular domicile, but they did not often live there because they were continually traveling in order to sell their goods. These hawkers were in the habit of giving a fixed day when they would arrange their payments. He asked if they should be obliged to remain two or three days longer at their homes in order to wait for a bill to be presented.

Mr. KENNEDY (United States of America) said that the matter seemed to be of such great importance that he would bring to the attention of the Conference the report of the United States section of the Inter-American Commission in connection with Article 37:

«With the exception of those countries that have adopted the Hague Regulations, the American Codes uniformly provide that a bill of exchange must be presented and paid on the day of maturity. No mention is made of clearing-houses, and it must be inferred that presentment to such institutions is not accounted due and sufficient presentation to the drawee. The Hague regulations, although abolishing days of grace for the payer of a draft, allow the holder this privilege. The Anglo-American rule, which is also that followed throughout Latin America, provides that presentment and payment must be made on the date of maturity, and this principle appears to be sound. It is the duty of the acceptor to provide funds to meet the bill when it is due, and it should be the duty of the holder to present it on that date. To allow a postponement of that act is to extend unduly the obligations of other parties to the bill, and in the event of the bankruptcy of the drawee in the interim, they would suffer from the neglect of the holder. The second provision of this article obviously refers to cases where items are not presented by the clearing-house to its members on the same day as received. This is therefore a further abridgment of the rights of the drawer and endorsees of the bill. The clearing-house is merely an intermediary between banks and acts as the carrier agent of the bank sending the draft for collection, not as the paying agent of the bank where the item is payable, and hence presentment to it cannot be considered equivalent to presentation at the place designated on the bill. To apply the Hague rules to central clearing organisations, such as the Federal Reserve Banks, which cover not merely local but nation-wide operations, would involve a serious delay in payment which was evidently not contemplated in the origin of the bill of exchange».

Baron CARTON DE WIART (Belgium) thought that it was essential to respect the date of a bill's maturity from the juridical point of view, but from the practical point of view it was very important that they should adopt the period provision in the Uniform Regulation. M. Troullier had declared that the number of bills of exchange presented at the end of the month was not of great importance; but as a matter of fact all those who had seen the counters of a great bank at the end of a month would not agree. The representative of the International Chamber of Commerce had also spoken of hawkers. That was an interesting argument, but it dealt with only a small side of business, and in any case such hawkers could always have their bills domiciled with their bankers.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) thought that English business circles at the present day would take up the same attitude as Sir Mackenzie D. Chalmers, the British delegate at The Hague in 1910 and 1912. According to English law, the bill must be presented on the day on which it fell due. If it was not so presented, the holder lost his right of recourse against the drawer and the endorsers. The theory underlying that rule was that, if the person who was liable to pay did not pay, the drawer and the endorsers were entitled to immediate notice of that fact so that they might take the necessary steps to protect their interests. The English view was that an extension of the period might inflict hardship upon the drawers and the endorsers. Supposing a bill fell due on a Saturday, Sunday

was not a business day, and Monday was a holiday. According to the rule proposed, the holder would have until Wednesday for the purpose of presenting the bill; that was an interval of four days, during which the acceptor of the bill might fail, and this might put the drawer and the endorsers in an awkward position. Of course, the practice was not the same everywhere, and the payment of bills was largely concentrated in London through the clearinghouse. Still, he thought that if English bankers were asked to abandon their present rule, they would probably decline to do so.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) declared that, in spite of the fact that Brazilian law was in close harmony with the views of the French delegation, the Brazilian delegation was so anxious to see unification brought about that it declared itself in favour of the Hague text of the provision which was already recognised in Brazilian exchange law consequent on the ratification of the Hague Convention by Brazil. The Brazilian delegation continued to observe the attitude adopted by its Government during the 1912 Hague Convention in regard to this matter.

M. BOUTERON (France) replied that, whatever might be the Conference's desire for uniformity it was impossible to ignore the gravity of the statements made by the delegates of the Governments of Great Britain and of the United States of America. These countries had had considerable commercial experience and also used the regulation for maturity that was valid in France. On the other hand, M. Bouteron thought that in reply to preceding observations he ought to point out that there was no question of preserving legal provisions for the sake of a purely theoretical principle, but of drawing attention to a state of mind of French commerce and of conforming to it. In France, business men had declared themselves definitely in favour of maintaining the provision that instruments should be presented for payment on the day of maturity.

M. Bouteron reminded the Conference that in 1912 the French delegation had already made reservations, which had been sanctioned by Article 7 of the Hague Convention.

Moreover, in reply to those of his colleagues who had had special experience in banking affairs, M. Bouteron added that he was not in the least ignorant of the activity that took place in banks which had an important turnover of bills and acceptances at the time when many bills reached maturity. He knew quite well that the pressure on such institutions was often enormous at certain periods of the year, but he pointed out that establishments that were holders managed to clear themselves, and he thought that the development of the practice of domiciliation, referred to by Baron Carton de Wiart, would tend to modify these difficulties.

With reference to the fear shown by the German representative concerning protest, M. Bouteron pointed out that so far it had always been considered that the debtor had the whole day for payment, and that the protest could not be allowed to be drawn up on the day of presentment for payment. Moreover, the French delegation proposed to bring forward an amendment regarding the possibility, at least so far as France was concerned, of only drawing up the protest on the day after maturity or later.

In conclusion, he declared that the French delegation maintained its proposal.

M. GIANNINI (Italy) thought that the Anglo-American system, which the French delegation supported, ought to be put on one side, and he drew M. Bouteron's attention to the fact that the Anglo-American law differed technically from the Continental system.

The essential point was to have a single rule; and in this connection he drew the attention of his colleagues to the fact that it was not only the main principles of the Convention which were important in practice, but also secondary matters such as that of the period of payment. If the Conference did not adopt a uniform period, the result would be certain inconveniences because of the diversity of national laws. It would be of fairly great advantage in practice to have one single definite rule without the necessity every time of finding out what was the period under the law of each state. In order to obtain a uniform period, M. Giannini was ready to accept the principle in force in the French legislation, but he could not always accept the reasons that the French delegate had put forward in favour of this principle, reasons of a practical order that only concerned internal commerce. M. Giannini quite understood this reason, but he asked if there would be any real inconvenience in adopting a uniform law and allowing different States the right to keep their traditions and their national practices. He wished to draw the attention of the French delegation to the fact that if a practice was of real importance and long standing, it might subsist and sometimes survive for a long time, even when it was not codified in the law and upheld by the latter. However, he asked the French delegation if it would not consent to make certain small sacrifices in order not to destroy the uniformity that was the aim of the Conference.

M. GASTELU (Ecuador) said that the Government of Ecuador had recently adopted the Hague text and he hoped that the Conference would keep to that text.

The French proposal put to the vote was rejected by 19 votes against 6.

THIRTEENTH MEETING

Held on May 20th, 1930, at 3.15 p.m.

President: M. J. Limburg

17. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continued).

ARTICLE 37 (Continuation)

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) pointed out that, in its present form, paragraph 1 of Article 37 referred to all bills of exchange and consequently to bills of exchange payable at sight. In regard to the latter, however, the provision regarding the two business days following the day on which the bill was payable had no meaning, seeing that for bills of exchange drawn at sight the day for payment was not different from the day of presentment for acceptance. Moreover, Article 33 governed the payment of bills of exchange drawn at sight. It would therefore be desirable to modify the first paragraph of Article 37, and the Drafting Committee might be entrusted with the task of doing so.

M. GIANNINI (Italy) considered that the third paragraph of Article 37 should be put in the Convention.

In regard to the questions on interpretation put by the Netherlands delegation, M. Giannini believed that it would be preferable to deal with them in the report rather than in the Convention.

Finally, he considered the observations made by the Scandinavian delegation worthy of consideration, but thought that they should be referred to the Drafting Committee, together with the observations of the Netherlands delegation.

The PRESIDENT noted that the observation of Baron Marks von Wurtemberg was identical with the first observation of the Netherlands delegation. He believed it to be well founded. The first paragraph of Article 37 could not refer to bills of exchange payable at sight.

The President supported the proposal of M. Giannini to refer to the Drafting Committee the observations of the Netherlands and Scandinavian delegations. He added that the observations of the Netherlands delegate also appeared to him to be justified.

This procedure was adopted.

The PRESIDENT proposed the adoption of Article 37, subject to a reservation in regard to the reply of the Drafting Committee.

Article 37 was approved at a first reading.

ARTICLE 28 (Resumption).

The PRESIDENT informed the Conference that after an exchange of views between the delegations several of them proposed the following text:

«Where the drawee who has put his acceptance on a bill has cancelled it before the delivery of the bill to the holder, acceptance is deemed to be refused failing proof to the contrary. Cancellation is deemed to have been effected before the delivery of the bill to the holder.

«Nevertheless, if he has in writing informed the holder or any other party who has signed the bill that he has accepted it, the drawee is bound as regards such parties according to the terms of his acceptance».

The President added that the Conference would also have to take a decision on the addition proposed by Baron Carton de Wiart.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked for some explanations in regard to the above text. It began as follows: «Where the drawee who has put his acceptance on a bill has cancelled it before the delivery of the bill to the holder...». What exactly was to be understood by the delivery of the bill to the holder? Was the time of the delivery of the bill the time when it was sent or the time when it was received? M. van Nierop took as an example a bill of exchange drawn on Amsterdam in Ecuador. The drawee, who lived in Amsterdam, accepted the bill of exchange and sent it to the drawer. On the following day he decided to cancel his signature and telegraphed to the post office at Ecuador asking them not to deliver the bill, but to return it to him. Could he in such a case really cancel his signature? Was the bill of exchange considered as delivered at the moment when it was sent off or should it only be considered as delivered when it was received by the drawer? M. van Nierop knew quite well that when it was a question of a declaration of intention the date of the delivery of the declaration was that of its reception by the person to whom it was addressed, but in that case it would be desirable to say so clearly.

In the second place, M. van Nierop believed that it would also be necessary to agree as to the meaning of the word «holder». It might happen that the holder sent a bill of exchange to the drawee before signing it in order that the drawee might himself affix his signature. The drawer only signed it when it had been accepted by the drawee. In that case, might it not be said that the drawer was the holder of the bill?

In the third place, M. van Nierop emphasised that in general it was not the legal holder who asked for acceptance. More frequently he sent the bill of exchange to a bank and the latter applied to the drawee for his signature. Could the bank also be considered as the holder? For his part, H. van Nierop was ready to reply in the affirmative to that question, and every jurist would reply in the same way. In commerce, however, jurists were not always to be found and for that reason it was essential to have a very clear text.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) put three questions:

1. In regard to the first paragraph, reference was made to «*biffage*» and «*radiation*». Was there any difference between those two terms?

2. Doubtless there was a close relation between the two sentences of the proposed text; the word «nevertheless» showed that. It should therefore be understood that if the drawee who had cancelled his acceptance had informed by writing the holder or any other signatory of that acceptance his obligation remained; and if he had cancelled his acceptance after notification, the cancellation was null and void – all of which apparently only concerned those persons whom the drawee had informed of his acceptance. But the question arose: What was to be the position of the other people interested, especially of the subsequent holders?

If the text said, «he is bound as regards these persons», to what persons did that refer.

The PRESIDENT replied that it referred to the holder or to any signatory.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that, from the point of view of the fundamental principles of exchange law the drawee who had accepted the bill became the principal debtor towards all the subsequent holders, it was contrary to these principles for him only to recognise his obligation towards certain definite persons by notification.

3. Reference was made to acceptance in writing. Was it necessary that it should be in writing? Could it not be made by a notarial deed, by a telegram or even, perhaps, by telephone?

The PRESIDENT replied that the words «radiation» and «biffage» were synonyms. The first was more elegant than the second.

Article 28 should be read in the following sense: If the drawee has in writing informed the holder or any other signatory to the bill that he has accepted it, he is bound as regards such parties; that is to say, those parties whom he has informed in writing of his acceptance.

According to paragraph 1, the acceptance had been validly cancelled in time. If, nevertheless, the drawee had informed either the holder or any other signatory that he had accepted, he was bound as regarded them.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) asked whether an exchange or a civil obligation was involved.

The PRESIDENT replied that an exchange obligation was involved.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) considered that that was a new and special exchange obligation.

In reply to the third question put by M. Hermann-Otavsky, the PRESIDENT stated that the acceptance should be notified in writing. If it was made by a notarial deed or by telegram, it was in writing. The same was not the case if it was given by telephone.

In reply to M. van Nierop, the President pointed out that in the text of the experts the phrase «before the bill has left his hands» had been used. The expression now employed was «before the delivery of the bill to the holder». The meaning of the article was unchanged. When the return of the bill was requested by telegraph and the acceptance was cancelled, it had not as yet been given up. There had as yet been no delivery.

M. van Nierop had also asked for explanations in connection with the word «holder». On reading the text for the first time, the President himself had had the same scruples. It appeared to him, however, that the logical interpretation was that in such a case the drawer was at the same time the holder.

Finally, a bank could be considered as a holder by procuration. It was obvious that in the latter case the question should be examined by the courts. Provision could not be made in a law for all possible cases. The desire to provide for all possible cases had rendered unreadable the laws drafted during the past thirty years.

M. GIANNINI (Italy) reminded the Conference that the Committee which had been instructed to draw up this article had had thirteen proposals placed before it. It was accordingly obvious that nobody was satisfied with the article. M. Giannini, however, would vote for it, since it had obtained the greatest number of votes.

The report, too, might contain certain explanations. M. Giannini, however, wished to draw his colleagues' attention to the desirability of keeping down such explanations to a minimum otherwise, instead of enlightening the jurists, the report would only puzzle them.

M. Giannini did not see the need for introducing into international conventions a kind of lexicon except in the case of purely technical conventions; that was not the case of the present Convention, which was intended for the use of jurists bankers and business men, who would understand it without needing volumes of explanations.

To return to the article under discussion, the Italian representative thought the text sufficiently clear, and without being entirely satisfied with it he would vote for it as it stood.

M. QUASSOWSKI (Germany) observed that the Czechoslovak delegate had asked whether the liability determined in the second paragraph was an exchange liability or a liability in common law. That question showed that there was some doubt on the point, and M. Quassowski thought that the matter should be cleared up in the report to be drawn up by the Drafting Committee.

M. VISCHER (Switzerland) supported the Czechoslovak proposal to strike out the words «in writing», as not being, in his opinion, absolutely necessary. The question was to determine the liability of the drawee as regarded the persons to whom he had notified his acceptance. If the holder or any other signatory could prove that notification had taken place, he was entitled to damages even if the notification had not been made in writing.

M. Vischer, further, thought it useless to insert the last paragraph of the article. As, however, the German delegation had stated that under German jurisprudence this liabi-

lity would not exist unless it was expressly mentioned, M. Vischer would not oppose the introduction of the last paragraph.

The PRESIDENT put to the vote, the Czechoslovak amendment to strike out the words «in writing» in the second paragraph.

This amendment was rejected by 14 votes to 5.

The president put to the vote the first two paragraphs of Article 28.

These paragraphs were approved at a first reading.

The PRESIDENT submitted the following amendment, proposed by the Belgian delegation, to add a third paragraph to read:

«The intention to cancel must be expressed by the note ‘Cancellation approved’, or any other equivalent note, signed and dated by the acceptor».

Baron CARTON DE WIART (Belgium) explained that though he was averse from any kind of sacramental or formal clause, he had thought that it was logical to stipulate that the intention to withdraw the acceptance should be clearly expressed by a definite statement. The Conference had agreed both in regard to acceptance and in regard to an «aval» that the intention to accept and to give an «aval» must be clearly expressed by a definite signed statement. There was no reason to make a difference between these two acts, which were of equal importance.

In the case of the withdrawal of an acceptance, Baron Carton de Wiart wondered whether it was necessary to stipulate that the statement should be not only signed but dated. Personally, he thought so. He considered that absolute precision was required.

Lastly, he held that the word «biffage» (cancellation) was open to question, but that that would not be the case if the «biffage» or «radiation» (cancellation) were completed by the signature and date.

M. GIANNINI (Italy) did not share Baron Carton de Wiart’s opinion. The actual person who cancelled his signature could add, when he liked, the signed and dated declaration proposed by the Belgian delegation. In this way, the proposed requirement would be valueless. A cancelled signature was no longer legible, and it was less so when recourse was had to chemical washing. Thus, from the practical point of view, the Belgian proposal was of no value. But, on the other hand, it raised more than one problem. For example, what would be the value of an undated declaration?

The only consequence of this addition to Article 28 would be to revive the former practice of cancellation in such a way that the signature still remained legible.

M. Giannini would, in consequence, vote against the Belgian proposal.

M. ASSER (Netherlands), speaking in his personal capacity, thought that the Belgian amendment was justified from a legal point of view and helpful from a practical point of view.

It was a principle of law that a written and signed declaration was required in order to give rise to an exchange liability. If a person who had given his acceptance were allowed, by way of exception, to suppress his signature, it was logical to require that such revocation should be made by a signed declaration in writing. In practice, as Baron Carton de Wiart had pointed out, if the acceptor was entitled to revoke his acceptance before the remittance of the bill to the holder, it was desirable to require that such revocation should be accompanied by a date which would constitute proof of the time at which the

revocation had taken place. The requirement to date the declaration would, in the majority of cases, prevent the acceptor, who was anxious to revoke his acceptance, after having remitted the bill to the holder, from antedating his declaration, since such an act would come under the Criminal Code.

Baron CARTON DE WIART (Belgium), in reply to M. Giannini's observations, said that the Conference must have in view transactions by honest people wishing to cancel their signature, an operation which they could carry out by means of two strokes of the pen in accordance with a usage which was still very common. It was well that such cancellations should be made clearly and precisely. If no trace remained of the signature, the measure proposed by the Belgian delegation would, of course, be useless, but chemical washing or, as the case might be, the cutting-out of the signature were fraudulent acts which would not be committed by honest people.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) reminded the Conference that he had been opposed to allowing the cancellation of an acceptance, apart from other reasons, because such an act was not one of a personal character and consisted in a mere stroke of a pen for which it was difficult to fix the responsibility. The addition suggested by Baron Carton de Wiart would, however, make it possible for the Czechoslovak delegation to accept the idea of cancellation. He therefore urged those delegations which were opposed to the Belgian proposal not to prevent the adoption of this measure.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that there should be no special rule for cancellation. That would be encouraging it in one way or another. If an acceptance was cancelled without further mention, it was obvious, *prima facie*, that the signature was inoperative. It followed that the German delegation could not adopt the Belgian proposal.

The Belgian amendment being put to the vote, 12 delegations voted in favour and 13 against. The amendment was rejected.

Article 38, consisting of two paragraphs, was approved at a first reading.

ARTICLE 38, PARAGRAPH 1

Paragraph 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 38, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT submitted the following amendment proposed by the British delegation «The holder of the bill may refuse partial payment», and the following request for a reservation asked for by the French delegation:

«The French delegation requests that provision may be made in the Convention or in some other form for the following reservation:

«By derogation from Article 38, paragraph 2, of the Uniform Law any Contracting State may in the case of bills payable in its territory authorise the holder to refuse partial payment.

«The bearer's right as thus recognised shall be recognised also by the other States.

«Grounds.

«An obligation by which the creditors must accept partial payment constitutes a derogation from the general principles of law.

«Hence partial payment should be allowed only with the holder's consent.

«Further, the collection of bills is generally entrusted to collecting clerks, who could not be instructed to give the drawee a receipt and to mention on the bill of exchange the amount actually drawn of the sum named therein».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) explained that the British amendment dealt with a matter to which his Government attached a good deal of importance. The principle involved was a serious one from the business point of view. It might perhaps be objected that the matter had already been settled to some extent by the adoption of Article 25 in its present form. The principle at stake, however, was not the same. The case in which a person was asked to accept a bill of exchange and refused to do so was quite different from that in which a bill of exchange had already been accepted. In the former case, there was no promise to pay. In the latter, there was a definite assurance on the part of the drawee that payment would be made in accordance with the terms of the bill of exchange.

It was a general principle of the law of contract as he understood it, that the beneficiary under a contract could not be compelled to accept partial performance unless he gave his consent. He believed that that principle had been adopted by the law on bills of exchange, not merely in Great Britain and the United States, but also in other countries. The French Government, in the observations in the preparatory documents, had expressed its adherence to the principle, and he understood that the same view was taken by the Inter-American Commission, at all events at their meeting at Buenos Aires in 1916. It would probably be suggested that due regards should be had to the interests of the drawer and the endorsers of the bill of exchange and that their interests should be protected. There was something to be said for a principle which compelled the holder to accept part payment. Looking at the case from its broadest point of view, however, he ventured to think that in the case in question the interests, not of the drawer and the endorsers, but of the holder should be protected.

Supposing the holder wanted to have 100,000 francs placed at his disposal in Paris. For that purpose he purchased a bill of exchange drawn on Paris, but when the bill was presented for payment, the acceptor said that he would not pay 100,000 francs but only 50,000 francs. If he were at liberty to do so, the consequences might be very serious. The intentions of the holder would be entirely defeated, and he would be placed in a very awkward position from the commercial point of view.

There was also a subsidiary point. He had been told by English bankers that a considerable amount of dissatisfaction was sometimes caused in cases of the following nature: The holder of a bill for 100,000 francs on demanding payment would be told by the acceptor, with whom he had had some kind of disagreement that he did not intend to pay 100,000 francs but only 99,750 francs. The acceptor would set up some case with regard to the odd 250 francs. He did so largely for the purpose of annoying the holder and because he knew perfectly well that the holder would not bother to go back on the drawer and the endorsers for so small an amount. Such cases sometimes occurred, and they caused a good deal of annoyance to British merchants and British bankers.

He did not want to prolong his argument, but would earnestly ask the Conference to give its very serious consideration to a matter to which great importance was attached in English commercial circles

M. PERCEROU (France) said that in the text submitted to the Conference the French proposal took the form of a request for a reservation, but after hearing Mr. Gutteridge and after certain private conversations, he thought that the proposal might take the form of an amendment.

The British delegate's arguments were strengthened by one very practical consideration. The majority of bills were presented for payment by banks. The bank messenger was not empowered to give a partial receipt without special instructions. Further, if payment was only partial, he could not hand over the bill. A whole series of transactions followed, which could not be carried out by a bank messenger: mention of partial payment on the bill, issue of a separate receipt, etc.

M. HAMMERSCHLAG (Austria), although thinking like M. Giannini that the number of reservations should be reduced as far as possible, would not oppose the reservation made by the French delegation, which was one that concerned many other countries.

The question was dealt with in Article 8 of the Hague Convention, which read:

«In derogation of Article 38, paragraph 2, of the Regulation, every Contracting State may authorise the holder to refuse the partial payment of instruments payable in its own territory».

M. Hammerschlag regretted that he was unable to concur in the British delegate's opinion. As partial acceptance had been allowed, it would be difficult not to allow partial payment without being inconsistent. Furthermore, what interest was there to be safeguarded? In principle, the endorsers would be released as far as possible from their liabilities. If the possibility of partial payment were rejected, the endorsers would become liable for the whole sum of the bill, whereas partial payment would restrict their responsibility. In such a case, it would not be right to protect the holder by giving him the right to refuse partial payment; whether he accepted or refused, he would have difficulties. If he accepted partial payment, he would have to make protest for the balance of the amount. If he refused partial payment, he must also have a protest drawn up. If, however, he accepted partial payment, he received part of the amount of the bill. If the principle put forward by Mr. Gutteridge were adopted, the endorsers would lose without the holder's being able to derive any appreciable advantage.

In conclusion, M. Hammerschlag proposed that the text submitted to the Conference should be retained.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that, in theory, the principle proposed by

Mr. Gutteridge was the best. Attention must be paid first and foremost to the interests of the holder. The drawer and all the endorsers had given their guarantee for the acceptance and for the payment of the total amount of the bill.

It must, however, be admitted that in regard to acceptance a contrary solution had already been adopted. It had been agreed that the drawee might limit his acceptance to part of the sum. It would be illogical to adopt the opposite principle in regard to payment.

There still remained the question put by the French delegation – whether a reservation would be required in the event of the text proposed by the experts being adopted. The question of payment was very important and should be settled in a uniform way everywhere. It was for that reason that M. Sulkowski thought that the French delegation's reservation should not be allowed.

On behalf of the Polish delegation, however, he wished to say that he would acquiesce in any solution, even that proposed by the British delegation. In that case, however, the principle laid down in Article 25 should be modified.

M. DA MATTA (Portugal) pointed out that there were two systems of legislation in force: the system of the French law, according to which partial payment was optional – that was to say, the holder had a right to refuse it – and the system of the German law, followed by the Italian Commercial Code, according to which partial payment could not be refused by the holder.

The Portuguese Commercial Code had adopted the latter system and had affirmed the principle in Article 321, which stipulated that the holder could not refuse any partial payment, even when the acceptance had been given for the whole amount of the bill of exchange.

M. da Matta very well understood the preference which had been given to that system, for the French system was very harmful to exchange debtors who might remain free until the whole sum had been paid, and did not help the holder, who had to resort to legal means to obtain payment of that part of the bill which had not been paid. It would appear to be quite equitable not to allow the holder arbitrarily to decrease or increase the responsibility of the other parties without any advantage to himself.

Finally, M. da Matta was in favour of paragraph 2 of the article as it had been drawn up by the Committee.

Mr. KENNEDY (United States of America) informed the Conference that the laws of the United States did not expressly state that holders might refuse partial payment, though that was to be inferred from the articles relating to partial acceptances.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that Article 292 of the Commercial Code in force in Italy stipulated that the possessor of a bill of exchange could not refuse partial payment. That rule would be inserted in the draft code which was being drawn up. On the other hand, Article 46 of the Belgian Code contained the same formula as the French legislation:

«Payments made on account of the amount of a bill of exchange are in favour of the drawers and endorsers. The holder must protest the bill of exchange for the balance».

It continued, however «He may not refuse the partial payment which is offered to him».

The same principle was contained in the German, Austrian, Swiss, Netherlands and Spanish legislations.

In the same way, the Anglo-Saxon legislation admitted that partial payment was optional and the British delegation had submitted a proposal asking for the adoption of that principle.

M. Giannini wondered what were the advantages of the two systems, and thought that there was no need to fix such a strict rule, which had not been adopted for cheques nor in general by private law. Moreover, it was essential, in his opinion, to draw up a uniform law and to come as close as possible to the Anglo-Saxon legislation. The only argument which could be advanced in favour of compulsory partial payment was that, if the holder could refuse partial payment, the situation of third parties who had given guarantees might, to some extent, be prejudiced.

M. Giannini considered that it was necessary to avoid reservations as far as possible; a uniform law with reservations was not really uniform. Consequently, he was ready to adopt the British amendment which, in his opinion, deserved to be kept and was of such a kind as to avoid reservations.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) thought that to compel the holder of a bill of exchange to rest momentarily content with partial payment was an incontestable and somewhat grave departure from a principle to be found in universal common law. It was the creditor who was the judge of his own interests in such a case and it was for him to decide whether he would be content with this partial payment or whether he would refuse it and await full payment. The only reason which justified the introduction in a fairly large number of national legislations of the contrary practice was the interests of the guarantors, who were released from their responsibility up to a certain limit. Their interests, however, were not the only ones at stake. There was also the interest of the holder, and he might esteem it preferable to refuse partial payment. The particular case under review was the interest of the holder which had first been taken into account.

Apart from the considerations put forward, the Belgian delegation was ready to renounce the principle contained in the legislation of Belgium and to adopt the principle of common law which was almost universal and according to which the creditor could not be compelled to rest content with partial payment.

Prince VARNAIDYA (Siam) observed that the British proposal was in conformity with Siamese law and practice, and the Siamese Government attached importance to the maintenance of the law on that point. He had listened to M. Giannini's observations with interest and would appeal to those of his colleagues whose legislation contained provisions contrary to the British proposal to show a conciliatory spirit by supporting that proposal, since no fundamental objection had so far been raised against it.

M. QUASSOWSKI (Germany) noted that the objections raised by the French delegation did not concern the principle that partial payments should be allowed, but were of a technical kind. They desired to avoid instructing the bank messenger to deliver a receipt to the drawee and to record the sum obtained on the bill of exchange. Was it really necessary to make a reservation for a question of such small importance? In Germany, similar difficulties had, in all probability, arisen, but they had not been regarded as insurmountable. If the bank messenger could not give a partial receipt, the debtor could be asked to go to the bank in order to make partial payment, and other similar forms of procedure were possible.

M. Quassowski considered that the regulation proposed by the experts was preferable to that suggested by the French delegation. Partial payment should be allowed in the interests of the endorsers and of the drawer, for if it were not allowed the endorsers and the drawer might be made responsible for the whole amount of the bill, although the drawee had been ready to pay part of it. The result of such a provision would be unfavourable, and on this point M. Quassowski agreed with the observations of M. Hammerschlag.

The representative of Germany next pointed out that it was in the interests of the holder to concede the possibility of partial payments, for it would be better for the holder to receive at least part of the sum due rather than nothing. There was no valid reason to refuse to accept the principle of partial payment, and the business men and traders in Ger-

many attached great importance to the maintenance of the provision contained in the text of the experts. M. Quassowski would therefore vote in favour of this text.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) said that the International Chamber of Commerce had proposed that Article 38 should be completed by the following addition:

«However, each country has the right within its own territory to limit the obligation to accept partial payment to payments portables».

This question had been discussed at great length by the International Chamber of Commerce. Many objections had been raised and the conclusion had been reached that in limiting partial payment to payment actually tendered the objections to the delivery of the receipt by the bank messenger would fall.

M. VISCHER (Switzerland) said that Switzerland attached great importance to the maintenance of the following provisions to the effect that the holder could not refuse partial payment.

M. Vischer must therefore make every reservation in regard to the ratification by Switzerland of the Uniform Regulation, should this provision not be maintained. It was obvious, however, that the Swiss delegation would welcome any effort at conciliation and would be ready to accept, if necessary, the reservation submitted by the French delegate.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) wished to show by an example that, in this question the interests of the endorsers and of the drawers must be taken into consideration before those of the holder. Supposing that a drawee was in a doubtful financial position. On the day of maturity he sold a part, and perhaps a considerable part, of the bill of exchange and was ready to pay over this sum. The holder, however, refused to accept it. It might therefore happen that on the days following the drawee no longer possessed the same sum in which case the interests of the endorsers and those of the drawer were injured without any corresponding advantage.

M. Hammerschlag said that this question was of practical importance. Unfortunately, the fact must be faced that such cases arose fairly frequently in all countries.

The PRESIDENT said that several delegations had asked him to adjourn the vote until the next meeting in order that they could reflect on the principle of conciliation laid down by M. Giannini. In those conditions, the President proposed to vote on the British amendment and on the French reservation. This vote would take place at the beginning of the next meeting.

The Conference agreed to this procedure.

ARTICLE 38, PARAGRAPH 3

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that the Czechoslovak delegation withdrew the amendment which it had proposed.

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that there was a close connection between paragraphs 2 and 3.

The PRESIDENT agreed; he would propose to postpone the vote on the third paragraph to the next meeting.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) proposed that the article should read: «In case of partial payment, the drawee shall require» and not «may re-

quire». This provision seemed necessary in order to prevent the negligent drawee from being asked to pay in its entirety a bill upon which he had already paid a part.

Article 50 laid down: «The holder must also give him a certified copy of the bill». This amendment seemed therefore necessary in order that Articles 38 and 50 should not contradict each other.

The PRESIDENT noted that this observation was similar to that made by the Czechoslovak Government in this respect. There would be no objection, he thought, against the proposal, but several delegations had not expressed their views.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that, in this connection, his Government had put forward an observation in order to meet the desires of the International Chamber of Commerce. After having examined the question more closely, however, the Czechoslovak delegation considered that there were great difficulties in the way of sanctions. Obligations implied sanctions, and in the case in point the sanctions would have to be applied in civil law. For that reason, the Czechoslovak delegation withdrew its amendment.

The PRESIDENT noted that the discussion on Article 38 was finished, since no delegation proposed to replace the word «may» by the word «shall». M. Troullier, as representative of the International Chamber of Commerce, only attended in an advisory capacity.

FOURTEENTH MEETING

Held on May 21st, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

18. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 38, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT put the British amendment to the vote in the following terms:

«The holder may refuse partial payment».

The amendment was rejected by 15 votes to 7.

M. PERCEROU (France) said that the French delegation had decided, after the vote which the Conference had just taken and in the interests of uniformity, to withdraw its proposal in order not to increase the number of reservations⁵²³.

The PRESIDENT thought that the Conference would be grateful to the French delegation for the sacrifice if had consented to make in order to achieve uniformity.

The text of paragraph 2 was approved in its original form at a first reading.

ARTICLE 38, PARAGRAPH 3

This paragraph was approved at a first reading.

The article as a whole was approved at a first reading.

⁵²³See previous meeting.

ARTICLE 53

The PRESIDENT referred to the Austrian amendment proposing that the text of Articles 53, of the Hague Regulation should be restored. The Czechoslovak and Japanese delegations had also put forward an amendment which, without going so far as that of the Austrian, was of a similar nature. The delegations of the Scandinavian countries had submitted a proposal to the effect that the word «abroad» should be replaced by «any country».

The President noted with satisfaction that the amendments submitted did not affect the principle of the article in the form in which it had been adopted, after long discussions, at the Hague Conference of 1910 and 1912.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) recalled that this question had been examined very conscientiously and at great length at The Hague in 1910.

Two opposite opinions had been expressed. The first, defended by the Italian delegation (especially by the famous Professor Vivanti) and the Austrian delegation, urged that the holder should immediately be granted rights of recourse should a general case of vis major occur in the country of the drawee making it impossible to carry out all the legal actions prescribed (presentation protest, etc.). The other view was that these rights should remain in suspense until the end of the case of vis major, and that the time-limit laid down for the legal actions should be prolonged until a certain date after the case of vis major had come to an end. This view had been in the first instance supported by the German delegation.

The majority of the States represented at the Conference had been in favour of the first solution; among others, for example, Italy, Belgium, the Netherlands, and a number of other States.

The contrary view had been put forward, mainly by M. Fischel, a wellknown banker. In its desire to approach as closely as possible to the view of a State of the importance of Germany, and taking into consideration the fact that the Conference had been called upon to settle an important question by means of an entirely new provision; apart from that, in view of the fact that experience had not made it possible to discover which of the two systems was the better, the Conference had succeeded, after long discussions, records of which would be found in the acts of the Conference of 1910, in reaching agreement on a compromise.

The principle of this solution had been proposed by the representative of France, the Secretary-General of the Bank of France, M. Ernest Picard, who had said that, though he personally preferred the system proposed by Austria (immediate recourse), he could not under-estimate the value of certain arguments in favour of the German view. He had proposed, therefore, that the German suggestion should be accepted in principle, to suspend the rights of recourse, but he proposed to reduce to one month the period during which recourse could be exercised. If, however, the case of vis major which prevented the presentation of the bill lasted longer than one month, the holder could exercise his rights of recourse against the drawer and the endorsers without presentment and without protest. This compromise had finally been accepted by all States and formed Article 53 of the Uniform Hague Regulation of 1912.

This solution had been a compromise in favour of the opinion expressed by the German delegation and by the delegates of several other States, who supported the theory by which the rights of recourse should be suspended in the case of vis major because, in

general, cases of vis major did not endure for many years such as had been the case during the world war. It was to be hoped that such a case would never arise in future.

M. Hammerschlag drew the attention of the Conference to the fact that circumstances of personal vis major were not covered by the Regulation as the President had already observed.

The system in Article 53 of the Hague Regulation had been adopted by Austria (law of February 30th, 1912), as well as by Brazil, Ecuador, Czechoslovakia, Hungary, Yugoslavia, Poland and perhaps by a number of other States. The system was, at the moment, in force in those States.

The Committee of Experts proposed, however, that this solution, which had been found with so much difficulty at The Hague, should be abandoned. M. Hammerschlag thought that this was the most important change in the Hague Regulation which the Committee of Experts had proposed. For that reason, the Conference might have expected to receive a full statement of the experts' reasons; but they had contented themselves by saying that it had been found that Article 53 of the Uniform Regulation was too complicated and that it ran counter to the system introduced in most countries.

M. Hammerschlag was happy to be able to quote against the first argument of the Committee of Experts – whose high qualifications were undeniable – the opinion of another authority equally undeniable (that of Professor Lyon-Caen), who had said during the second Conference of 1912 (Acts II, page 136) that this article was perhaps one of the clearest and simplest in the whole law. Opinions therefore differed.

M. Hammerschlag also quoted Professor, Hermann-Otavsky, who, in a most interesting monograph, had praised the solution adopted at The Hague. Professor Hupka, of Vienna, and other authorities had equally declared themselves in favour of this formula.

In so far as the observation to the effect that the Hague system did not correspond to the system introduced up to the present in several countries was concerned,

M. Hammerschlag did not think that such an argument should influence the Conference. The members of the Hague Conference had been perfectly well aware that this was the case; nevertheless, they had agreed on this solution. It was, indeed, not the only novelty which the Uniform Regulation proposed and which it would propose should be made in the law of the various countries.

Up to the moment, therefore, M. Hammerschlag saw no reasons which could lead the Conference to abandon the system set out in Article 53 of The Hague. In his view, it should not abandon, without very serious reasons, a compromise formula reached after so many difficulties. The Conference should accordingly very carefully examine the two systems under review.

In so far as he was concerned, M. Hammerschlag remained in favour of the system of immediate recourse in case of vis major. He would not even attempt to propose the adoption of this system, however, but would confine himself to defending the compromise achieved at The Hague, which accepted, in principle, the method by which rights of recourse remained in abeyance; but the length of time of that abeyance had been reduced to thirty days.

M. Hammerschlag summarised the important reasons which, in his view, were against the suspension of rights of recourse until the case of vis major had disappeared,

even if it endured longer than thirty days. These reasons were legal, economic and arising out of equity.

First, as to the legal reasons. The nature of the obligations arising from a bill of exchange required that such obligations should cease to exist in a short time. All legislation concerning bills of exchange had this tendency. To prolong the period during which a bill could be presented until the end of a case of vis major was a principle totally opposed to the nature of a bill of exchange (*contra naturam*), for the endorsers had guaranteed the solvency of the drawee on the day of maturity, but not on a date subsequent to that day. Their responsibility could not therefore be extended beyond reasonable limits. Further, the drawer and the endorsers guaranteed the possibility of presenting the bill of exchange for payment. If, for example, the house of the drawee was closed on the day of maturity, and if the drawee could not be found, the holder had a right of recourse against him. The drawer and the endorsers must run the risk that the holder, because of a case of vis major, had found it impossible to present the bill.

Next came reasons of equity and economic reasons. M. Hammerschlag raised the question as to who should support the blow of a case of vis major occurring in the place of payment and preventing the presentment of the bill, if it were desired to find a solution in accordance with the economic reasons that had led the drawer to draw up, and the endorsers to sign, the bill. In his opinion, it was the person who had issued the bill and who had been confident that the drawee would pay at maturity – i.e., the drawer, and the first endorser.

On the other hand, future endorsers had paid the bill of exchange, not only because they had confidence in the drawee, but also because they had confidence in the previous endorsers, and in the first place in the drawer. It would be quite unjust to allow all the weight of the public calamity to fall on the unhappy final holder and to force him to wait during an indefinite period before his money was repaid, while he had paid the bill being confident in the solvency of the drawer and the previous endorsers.

According to the theory attached by M. Hammerschlag, chance would very often prove the deciding factor. If the public calamity had occurred a few days earlier or later, the holder might not be the same person. On the other hand, according to the system supported by M. Hammerschlag, chance was entirely eliminated, for it would always be the drawer and the first endorser – that was to say, the person who had direct business relations with the country in which the public calamity had occurred – who would support the vis major. He was the *dominus negotii*; he had brought the bill into existence because he had conducted a commercial or industrial operation with the drawee and hoped to obtain profits from this operation, while the following endorsers had no connection with that operation and could not obtain any profit from it. They merely furnished the drawer with the means necessary to carry out the operation. Would it not be the greatest injustice not to cause the author of the operation to bear the brunt rather than the mere holder, who, in discounting the bill, had given the author the opportunity of carrying out the commercial or industrial operation and whose only legal profit had been his modest commission?

There was another argument of an economic kind of great importance in connection with the theory upheld by M. Hammerschlag.

Very often bills of exchange drawn on the same country or on the same place were collected in the hands of a very small number of persons or firms, generally among the

securities of banks or in the private possession of bankers. If the holder could not have immediate recourse against the endorsers in the case of vis major, these banks might find themselves in a very embarrassing position. M. Hammerschlag took the case of a bank which regularly discounted bills on a certain country or on a certain town. A general case of vis major occurred. The endorsers of those bills were perhaps rich industrialists or traders in a solvent position. A large number of bills of exchange on this country were held by the banker. If he were compelled to wait until the public calamity had come to an end, he might run the risk of ruin, whereas if he could initiate the procedure of recourse after thirty days the risks would be borne by a far larger number of persons or commercial firms. The consequences of a case of vis major should not be supported by one person only.

Every argument was therefore in favour of immediate recourse. If the holder could only have recourse after thirty days had elapsed, as the Hague text laid down, the interests of the drawer and of the endorsers would also be protected, they would even be too carefully protected in the opinion of M. Hammerschlag. Therefore, the Conference should not condemn the unhappy holder to be the only lamb offered for sacrifice, as was proposed in the present text.

M. Hammerschlag had drawn the attention of the Conference to the fact that the Hague formula, which he proposed should be maintained, had already the force of law in several countries. This circumstance had made it possible to see by experience whether the objections raised at The Hague to the system of immediate recourse were or were not justified.

The main argument had been that it would be dangerous, at a moment of public calamity, to confer a right of immediate recourse regarding bills of exchange and that this system might lead to an extraordinary financial crisis. The system of recourse after thirty days, however, had been submitted in Austria, owing to the war, to the most exacting test it was possible to imagine. M. Hammerschlag could maintain with satisfaction that no difficulty had arisen. He could assure his colleagues that had he ever heard of any complaint made in industrial or commercial circles he would have felt obliged, in justice, to voice it, for his ambition was not to obtain success, but to defend a just cause. He had noted, however, that the right of recourse had been exercised throughout the whole period of the war without any complaints against the regulations of the Austrian legislation coming to his notice.

M. Hammerschlag repeated that his profound conviction ought to lead him to propose that they should return to the only just system – immediate recourse – but he was far from trying to do so. The Austrian delegation had given its consent at The Hague to the opposite system, which reduced the period during which the holder was compelled to wait to thirty days. Austria had introduced this system into its legislation in 1912, and M. Hammerschlag did not wish to, and could not, go further than that. But he begged the Conference earnestly to keep to the compromise that had been reached at The Hague so long as all the States represented in the present Conference were in agreement. That was the solution which had been tried by experience and which should not be given up without really serious reasons.

M. PERCEROU (France) said that M. Hammerschlag had shown clearly the fundamental difference separating the Hague system from that which had been proposed after

considerable discussion and hesitation by the Committee of Experts. The difference centered round the suspension of the right of recourse. According to the Hague system, when *vis major* lasted for more than a month, the right of recourse was no longer suspended. According to the draft of the Committee of Experts when *vis major* lasted for more than a month then the right of recourse would continue to be suspended until the end of the period of *vis major*.

What were the reasons which had led the Committee of Experts to propose this system after lengthy discussions? Beyond the reasons that had been advanced by the German delegation at The Hague, they had taken into consideration the circumstances during the war of 1914–1918. Then *vis major* had lasted very much longer than one month, and in most cases the right of recourse had been suspended throughout that period. That was a fact that could not be denied, and it, more than anything else, had led the Committee of Experts to propose the text which was now before the Conference.

M. NAMITKIEWICZ (Poland) supported the Hague text. The Hague regulation distinguished between cases of *vis major* which lasted less than thirty days and those which lasted more. In the first case, it was necessary to accomplish the proceedings necessary for the preservation of rights, and in the second case not. But that was not the only difference between the two cases. In the first case, it was necessary to wait for the disappearance of *vis major*; in the other case, it was not necessary to wait. In such case, therefore, immediate recourse was possible after the expiration of a period of thirty days after maturity, provided that notification had been made. This possibility in cases where *vis major* lasted for more than thirty days after maturity distinguished the Hague Regulation from the draft of the Committee of Experts. The draft of the Committee of Experts laid it down, not only that the proceedings necessary for the preservation of rights should be accomplished in every case whether *vis major* lasted for more or less than thirty days, but also that the right of recourse was only possible after *vis major* had disappeared. Was not that the same as saying that the holder could wait for a certain time without exercising his right of recourse? He might, for instance, have to wait one year, two years, even more, without being able to apply to one of the endorsers who was outside the territory where the case of *vis major* existed, and who, for his part, might be willing to acquit his obligation by paying the bill.

The Hague draft not only took into consideration the obstacle that had prevented the proceedings necessary for the preservation of rights, but also suspended the exercise of the holder's rights towards the guarantors for a period approaching thirty days. That was quite in conformity with the important principle of speed in commercial life. As a matter of fact, if *vis major* ceased twenty days after maturity, the holder would exercise his rights in respect of the principal debtor and the guarantors, after accomplishing the proceedings necessary for the preservation of his rights. All these proceedings, therefore, would happen at a period about thirty days after maturity. If the obstacle had not disappeared thirty days after maturity, the holder would, in any case, exercise his right of recourse towards the guarantors, without being obliged to present the bill or to draw up the protest; and he would make this recourse immediately after a period of about thirty days.

It might be said that under the Hague system of regulation a certain liquidation of the obligations of bills would take place within a period of about thirty days.

The Hague system safeguarded holders' rights, and the obligations of guarantors who were not affected by the obstacle might be liquidated in a relatively short lapse of time.

The Hague system, which had been so much discussed, had been almost unanimously adopted in 1910, and it was interesting to remember that the German delegation had then declared itself in favour of freeing the holder from the obligation of accomplishing the proceedings necessary for the preservation of the rights if the obstacle lasted more than a month. The Hague system, as upheld by M. Hammerschlag, had found supporters among the French and Italian delegations. It enforced the two great legal principles: the solidarity of those parties bound by the bill, against whom recourse might be had *per saltum*, and the independence of individual obligations.

The other system, by refusing to allow the right of immediate recourse, extended the effects of *vis major* to all parts of a country's territory, even those which had not been affected by the event, and to all countries where the guarantors were domiciled. Moreover, according to this system, the holder of the bill was alone to support the whole burden of the misfortune which had overcome the drawee. The supporters of the experts' system argued that the holder could afford to wait. It was only right that each person should bear his share of the burden. The holder could not be freed from his obligation to present the bill, because the endorser had promised payment on presentment.

This way of reasoning did not seem to be just since it punished only the holder who had had the bad luck to acquire a bill whose chief debtor happened to be under the influence of *vis major*. It was he alone who was punished, although he might have been guilty of no fault or negligence.

Should the drawer and the endorsers, as well as the holder, live in a country which was not under the influence of *vis major*, whereas the acceptor lived in a country which was suffering from *vis major*, according to the Committee of Experts the holder ought to wait, whereas according to the Hague draft the holder had recourse against one of the guarantors after thirty days. If the person who redeemed the bill was the debtor of the acceptor, the whole bill might be liquidated in a very short time. That was not a theoretical case. It might quite easily happen, and under the Hague system it would be quite possible for the total obligation of the bill to be liquidated.

While declaring himself in favour of the 1912 text of Article 53, M. Namitkiewicz proposed that the words «without delay» in paragraph 3 should be replaced by a fixed period – e.g., seven days; and in paragraph 4 of the Hague text it might be said that the supposition under consideration depended also on the cessation of *vis major*. In order to avoid all misunderstanding, he proposed that this paragraph should read:

«If the *vis major* continues to operate for more than thirty days after maturity of the bill, recourse may be exercised immediately, and neither presentment nor drawing up the protest shall be necessary».

In conclusion, M. Namitkiewicz thought that it was a decisive argument that Austria had adopted, in 1912, a law that was in conformity with the Hague draft, and that this law had already been put into use and its provisions found useful and satisfactory.

MUNIR BEY (Turkey) informed the Conference that the Turkish Law of May 1926 reproduced almost literally the Hague Uniform Regulation on Bills of Exchange, and

consequently under the Turkish legislation the effects of cases of *vis major* were regulated by provisions similar to those contained in Article 53. For this reason, he asked that the list drawn up by M. Hammerschlag might be completed by the addition of Turkey, and he supported the Austrian proposal. He pointed out that the Hague Regulation had already become almost part of the law of many countries, and it was therefore advisable to make as few and as limited modifications in its provisions as possible.

M. VISCHER (Switzerland) had heard with great interest the statement of M. Hammerschlag. It was the view of the experts that Article 53 of the Hague Regulations ought not to apply to cases of legal prescriptions enacted in foreign countries. The Swiss report on the Hague negotiations made it clear that it had been agreed that the most important causes of cases of *vis major* – namely, moratoria – should be excluded from the system. Moreover, this opinion had been confirmed by the Minutes of the Hague Conference. The Committee of Experts thought it was necessary to settle this point, and it consequently proposed that Article 53 should also mention legal prescriptions enacted in a foreign State. If the Conference really wished to take a step forward, it was impossible to leave any cases of moratoria on one side, for those were not only the most important, but also the most frequent, manifestations of *vis major* of practical importance. Other cases, such as earthquakes, epidemics, temporary interruptions of communications, did not usually last for long. Consequently in these cases, it came to almost the same thing whether they accepted the solution suggested by the experts or that of the 1912 Hague Regulations. But if cases of moratoria were included, they would have to take into consideration the practice and experience acquired during the late war, when, as M. Percerou had pointed out, nearly all countries had accepted the solution suggested by the experts – namely, they had been unwilling to give immediate recourse, but had decided that it was indispensable to wait until the case of *vis major* had disappeared.

If it were shown that the solution proposed by M. Hammerschlag could also be applied to all cases of legal prescription without resulting in any inconvenience,

M. Vischer would willingly accept it, but on condition that it also made express mention of cases of moratoria.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that German law contained a regulation which corresponded, in principle, to the system proposed by the experts; this regulation had been found satisfactory. Nevertheless, he realised that the problem under discussion was very complex and it was almost impossible to find a perfect solution. It raised objections and doubts both from the legal and from the economic points of view.

With regard to the legal point of view, there was the question that should bear the risks entailed by *vis major*. Should it be the holder, as creditor, according to the principle *casum sentit dominus*, or the guarantors, especially the drawee, since it was the latter who had created the obligation? In virtue of the above-mentioned principle, the risks that were derived from the circumstances of *vis major* should fall on the holder, and there was no possibility of immediate recourse. Such was the system suggested by the experts. On the other hand, it might be said that the holder ought to bear the risks since it was he who had created the obligation: such was the principle of the immediate right of recourse.

From the economic point of view, it might be asked whether the risks of *vis major* ought to be borne by the endorser and the drawer – i.e., the business man and the indus-

trialist – for in that way the risk would apply to a larger number of parties; or was it better to admit that business men and industrialists should be the object of certain consideration since they were more liable to suffer in cases of *vis major* than bankers and financiers? It was difficult to say what was the right solution. Taking into account the doubts expressed and the impossibility of satisfying all, M. Quassowski thought that perhaps the Conference might decide on a compromise such as that proposed by M. Hammerschlag. The provisions of the Hague draft had this character of compromise, for the Regulation did not provide absolute protection for the holder, nor for the guarantors, especially the drawer. It was true that the Hague Regulation allowed recourse without protest, but not before a delay of thirty days. This Regulation amounted to a synthesis of two systems. The German delegation wished the Conference to arrive at an agreement and it supported the Austrian proposal in the hope of arriving at unification of law on this delicate point.

M. LOEBER (Latvia) said that Article 53 laid down a principle that was completely contrary to the Latvian exchange law on cases of *vis major*.

According to Article 35 of the Latvian exchange law, if the holder of a bill failed to comply with any of the provisions that dealt with the responsibility of signatories to the bill, this responsibility lapsed, even if the non-observance of the above-mentioned provisions had been caused by *vis major* or could not be put down to the holder's fault.

In any case, the Latvian delegation raised no fundamental objections to the provisions of Article 53, which were in conformity with the legislation of most countries. Latvia was ready to consent to a sacrifice by keeping Article 53, which was contrary to the Latvian exchange law, actually in force. Latvia would make this sacrifice for the sake of uniformity, which, in this important matter, was of vital necessity.

As for the text of the article in question, M. Loeber declared that his delegation would prefer the version proposed by the International Chamber of Commerce, where the starting-point of the thirty-day period was indicated more precisely. The Latvian delegation also thought that cases of moratoria in foreign countries and also moratoria at home ought to be included in cases of *vis major*. On this point, the Latvian delegation agreed with the Scandinavian amendment.

In any case, it would have to be pointed out that, if the text recommended by the International Chamber of Commerce was rejected, paragraph a of Article 53 (text of The Hague and text of the experts) referred to Article 44, on which article there was an amendment by the Latvian delegation. In this case, M. Loeber thought that discussion ought to be opened at the same time on Article 44, and the Latvian delegation reserved its right to return to this question in the course of such a discussion.

M. GIANNINI (Italy) said that the problem concerning the influence of *vis major* on the exercise of rights derived from bills of exchange was always the subject of much discussion.

There was a very stern doctrine which considered that the strict formality of bills at exchange did not authorise any derogation from the principle of punctuality in meeting obligations when they fell due or in registering a protest against previous debtors. The strictness of this interpretation was in conformity with the strictness of the bill itself. In the case of exceptional circumstances (earthquakes, epidemics, floods, martial law), only a law could derogate that principle. The personal situation of the debtor, which was taken

into consideration by civil law – e.g., Article 1336 of the Italian Civil Code – in the case of accident or *vis major*, could not, on the contrary, be taken into consideration in connection with exchange law. Endorsers could not consider individual cases, for that would entail too long research, delay the natural process of exchange law and give insufficient guarantees.

The Italian Code forbade any extension of the period of grace for the payment of a bill of exchange (Article 390). The same principle was contained in French legislation under Article 135 of the Commercial Code and, apart from that, Article 157 laid down that «Judges may not allow any extension of the period for the payment of a bill». On the other hand, Article 602 of the Italian draft Commercial Code merely forbade the period of grace; but, in spite of that Article 678 provided for cases of *vis major* of a general character.

The same strict tendency was to be found in the German legislation. Nevertheless, the jurisprudence of these three countries had tried to find other less absolute solutions.

Article 813 of the Swiss Code also laid down a very strict rule and was followed in this respect by States which had adopted, or which were inspired by Russian legislation, such as Estonia, Latvia and Lithuania.

On the other hand, other legislation had adopted quite a different system. The Spanish and Greek legislations both laid it down that the carrying-out of commercial operations might be suspended under certain guarantees. The Spanish Code even contained a special article concerning bills of exchange, The Scandinavian legislation (Article 92) was very wide on this subject; but express provisions occurred in the codes of the Netherlands, Portugal, Roumania, Mexico, Brazil, the Argentine, Uruguay, Cuba and Salvador. On the other hand, Austria, Poland, Hungary, Yugoslavia, Turkey, Guatemala, Paraguay, Nicaragua and Venezuela had adopted the Hague Regulation.

English legislation, which had been followed at Costa Rica, and the American legislation (Articles 141 and 142), which had been followed at Colombia, the Dominican Republic and Panama, allowed the principle according to which the holder had no absolute duty; if he did not conform to the provisions of the law dealing with protest or presentment for payment or notification, he had to prove that it had in no wise been his fault and that he had done his best. It was sufficient if he established this proof.

During the Hague Conference of 1910, this question had been the object of long discussion, as had been recalled by M. Hammerschlag.

The proposal presented by the German delegation in connection with Article 50 only admitted the influence of *vis major* in the case of *allgemeiner Notstand*.

The two tendencies, the first of which restricted the *vis major* to cases of public disaster, while the other referred to personal situations, had, after long discussion, been reconciled by the adoption of a transactional formula which formed the subject of Article 67. That article had then become Article 53 of the present draft Regulation.

M. Giannini had ventured to recall, as briefly as possible, the way in which the problem had been contemplated in the various legislations and the way in which it had been solved at the Hague Conference. In conclusion, he thought that great caution would be needed before changing the text of this article, even if it were not entirely satisfactory.

If the Hague text were compared with that of the draft Regulation under discussion, it would be seen that the first paragraph of the experts' text reproduced in a more elastic

and broader form paragraphs 1 and 3 of the Hague text. Again, Articles 2 and 3 reproduced exactly paragraphs 2 and 6 of the Hague text, while paragraphs 4 and 5 had been abandoned, though the Japanese delegation asked that they should be restored. The German delegation urged that certain points should be cleared up and proposed to reduce the period from one month to two weeks. The Austrian delegation proposed that the Hague text should be restored.

The Czechoslovak delegation, on the other hand, proposed a new article the text of which would be practically the same as that of the Hague text, but with the transposition of the paragraphs. Paragraph 1 would remain where it was, but the second paragraph would become the third and the third would become the fourth, while the fourth would take the place of the second. They suggested a change in the fourth paragraph, and proposed the addition of a sentence at the end of the fifth paragraph.

In point of fact, the three delegations suggested that the Hague text should be restored and M. Giannini thought they were right. If the Conference adopted that solution, the Japanese observations would have no further object, and it might be hoped that the same would be the case with the first German observation.

In regard to the Polish amendments, he did not think that there was any need to change the third paragraph so as to have a period of seven days, nor did he think it expedient to substitute the word «immediately» for the phrase «without delay».

As to the Czechoslovak amendment for the transposition of the paragraphs,

M. Giannini hoped that H. Hermann-Otavsky would leave the examination of this matter to the Drafting Committee. He would, however, willingly agree to the new provision proposed for paragraph 5 concerning bills of exchange at a certain period of sight.

Lastly, he thought that the mention of a legal provision enacted by a State should not be adopted in the first paragraph of the experts' text, since the *factum principis* was comprised in the notion of *vis major*. He did not therefore think it necessary to mention it explicitly.

He was well aware that business circles had criticised the rule adopted at The Hague on the ground that it favoured the banks and not traders, but it was very difficult to contemplate any system that would reconcile all the interests involved. The interests must be considered as a whole and it seemed certain that the Hague solution was the most satisfactory.

In conclusion, his own proposal was dictated by the need for caution. He thought that the text of Article 53, which had already been embodied in several legislations, should be changed as little as possible. Nevertheless, he would not oppose certain improvements based on experience – for example, the text proposed by the Czechoslovak delegation – and he hoped that agreement would be quickly reached on this article.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that the Czechoslovak proposal was in conformity with the principle underlying the Austrian proposal. Its object was the retention of Article 53 of the Hague Regulation. The latter had been in force in Czechoslovakia as a special internal law since 1918. For two years, it had been contained in the new exchange law.

Speaking from the material point of view and in order not to delay the proceedings of the Conference he endorsed the clear and succinct observation made by the Nether-

lands Government which was to be found in the preparatory documents and was to the following effect:

«The question to be decided is whether in this particular case the holders' interests take precedence over those of the guarantors.

«The answer must certainly be in the affirmative.

«In the first place, a bill of exchange admittedly represents in the majority of cases an asset which forms a *contra* to the holders' liabilities; secondly, the factors constituting *vis major* for the drawee do not necessarily apply in the case of the guarantors.

«The real point is that, on maturity, the bill of exchange remains unpaid.

«In ordinary circumstances, such non-payment must be authenticated by means of a protest; in the case of *vis major* – e.g., in the case of a moratorium or prohibited payment – authentication by means of a protest is superfluous, non-payment being explained by the actual circumstances».

At the end of the discussion, M. Hermann-Otavsky found himself in agreement with the remarks of M. Hammerschlag, the Austrian delegate, who had already helped considerably in settling the problem at the 1910 Hague Conference.

If the question arose which of the two parties, the holder or the guarantors, should run the risks of the impossibility of accomplishing certain conservatory acts in case of *vis major*, there could certainly be no hesitation in deciding in favour of the holder. It was the economic object of the circulation of the bill of exchange which ought to be satisfactorily assured by the protection of the holder.

M. DA MATTA (Portugal) supported the Austrian proposal and concurred in the considerations put forward by M. Hammerschlag and M. Namitkiewicz for the adoption of the text Of the Hague Conference, which was conciliatory and represented a compromise. There were legal, economic and practical reasons in favour of this transactional formula, whereas the text proposed by the Committee of Experts had a large number of legislations against it. To the legislations already mentioned should be added that of Portugal, the provisions of which sanctioned a tendency opposite to that contained in the text of the experts and had yielded very satisfactory results in tunes of emergency. That was an additional argument to those already submitted.

M. HELPER (Denmark) concurred in the proposal made by M. Hammerschlag.

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that as one of the main arguments put forward in support of the Austrian proposal was that the Hague system had been adopted by a considerable number of countries, he desired to mention that Siam was one of those countries. He therefore supported the Austrian proposal.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands), basing himself on M. Hammerschlag's arguments and on those of other speakers, would vote in favour of the Hague system. Nevertheless, it appeared to him desirable that the first paragraph of the Hague text should be brought into line with the experts' proposal. There should be mentioned expressly, in addition to the case of *vis major*, the case where the exercise or preservation of the rights deriving from the bill of exchange was prevented by a legal provision enacted in a foreign State (or by any State, as proposed by the Danish delegation).

M. Giannini had just said that the phrase «legal provision enacted in a foreign State» was included in the term *vis major*. Personally, M. Molengraaff was of the same view, but

it was a fact that that opinion was controverted, and certain delegates, it appeared, were also of the opposite opinion. This controversial point could accordingly be solved in the text itself. It would be desirable to ask the Drafting Committee to make this change if the Conference thought fit.

M. EKEBERG (Sweden) said that his delegation would vote, in principle, for

M. Hammerschlag's proposal. The Hague solution had been the result of exhaustive discussions which has led to a solution that had been adopted unanimously. That solution had later been introduced into the legislation of many countries. It had, as

M. Hammerschlag had said, passed the ordeal of the world war. The rule adopted at The Hague, it appeared, solved, in a fair and very satisfactory manner, conflicts between divergent interests. The Hague principle should be given a wording which would provide a clear and definite solution of the questions of legal moratoria, irrespective of whether the moratorium had been enacted in the country concerned or in another.

M. Ekeberg concluded by urging the adoption of M. Hammerschlag's proposal, it being left to the Drafting Committee to consider the text.

M. SHIMADA (Japan) said that, if paragraphs 4 and 5 of Article 53 of the Hague Regulation were inserted in the new text, the last sentence of the first paragraph of Article 53 of the experts' text, reading «if the proceeding in question is accomplished as soon as possible after the obstacle has disappeared, and in any case within a period of thirty days», should be struck out. The Japanese proposal, while preserving the principle approved of at The Hague, was a compromise between the Hague Uniform Regulation and the draft of the experts. However, if the majority of the Conference were in favour of the Austrian proposal, the Japanese delegation would not press its proposal.

M. GRONVALL (Finland) supported M. Ekeberg's declaration.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) said that his delegation would vote for the restoration of the Hague text.

Mr. KENNEDY (United States of America) said the report of the Inter-American High Commission had been drawn up in 1925. Since that time a great many States had adopted the Hague Regulations, and it had occurred to him that the following paragraphs of the High Commission's report might help the discussion:

«Under the Codes of Argentina, Brazil, Costa Rica, Cuba, Honduras, Mexico, El Salvador and Uruguay delay in presentment or protest is excusable in the case of *vis major*. These Codes do not enter into such great detail in the matter as does the Uniform Law, but it is believed that this article would be acceptable with the exception of the last paragraph... In Anglo-American law the duties of the holder are those of reasonable diligence, and his rights under the instrument are not impaired by circumstances beyond his control and not imputable to his default, misconduct or negligence. The provisions of the United States law are to be preferred to those of the Hague Regulations, both from the standpoint of equity and of adaptability to present commercial usage in Latin America, but as Sir Mackenzie D. Chalmers has pointed out, the injustice of the Uniform Law is not so great as might appear. It must be borne in mind that the consequences of the failure of the holder to perform his duties are quite different under common law and under civil law. In England (and generally in America) the holder loses his right of recourse on the bill and, in most cases, on the consideration as well, whereas on the Continent (and in Latin

America) he retains his right of action on the consideration (action *d'enrichissement*). Then, too, under the Uniform Regulations the holder has two days' grace for presentment, and this provision would, in meet cases, suffice to meet the obstacles of personal *vis major*.

«With the exception of the last paragraph, this article may be recommended for adoption by those countries whose Codes are silent on the subject of delay in presentment and protest due to the exigencies of *vis major*».

The Austrian proposal to return to the Hague text was adopted unanimously on the part of delegates voting.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) abstained from voting.

FIFTEENTH MEETING

Held on May 21st, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

19. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First reading (Continuation).

ARTICLE 53

The PRESIDENT said that, in view of the fact that the Hague Regulation had been adopted, the Japanese amendment⁵²⁴ could, in accordance with the observation of M. Shimada, be considered as withdrawn. The same observation applied to the Scandinavian amendmen⁵²⁵, which was unnecessary unless the text adopted mentioned legal provisions enacted abroad. In those circumstances, only the Czechoslovak amendments were before the Conference.

The President said that various delegations had pointed out that the idea of *vis major* should also include legal provisions, the *factum principis* being generally considered in civil law a case of *vis major*.

M. PERCEROU (France) recalled that this question had already been raised at The Hague and dealt with in a totally different manner than in the report. The proclamation of a moratorium in a country did not constitute a legal case of *vis major*, except in the territory of that country, and did not compel other States to consider it as such. The question therefore remained open.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) said that, as far as his recollection went of the discussions of 1910 and 1913, it was of set purpose that it had been decided that the Uniform Regulation should say nothing in regard to the laws on moratoria adopted by certain States. This silence should be interpreted as follows: There were still numerous States in which the national legislation made, no reference to cases of *vis major*. It was for the law courts to decide whether this had occurred and what were its consequences. When the holder of a bill who had not been able to fulfill the legal formalities within the proper time-limit appeared before the court, the court decided the material question whether there really had been an obstacle to the accomplishment of the formalities. The

⁵²⁴See Annex № 4.

⁵²⁵See Annex № 5.

existence in a foreign State of a provision of a temporary nature suspending the time-limit for the accomplishment of the formalities was considered a material fact to be judged by the courts before knowing whether or not it amounted to *vis major*.

M. de la Vallee Poussin was of opinion that it would be better to maintain this provision and to make no reference in the Uniform Regulation to the legislation enacted abroad establishing moratoria. Contrary to what might be thought, these laws would produce their effects, but instead of being considered as decisive even by the courts of other countries, they would constitute questions of fact of which the value would have to be decided by these courts. This solution would safeguard a number of interests.

The Conference should remember that not every State would accept the Uniform Regulation. The draft prepared by the experts made no distinction in this respect between the two groups of States – those, that adhered and those that did not. Some doubts, however, might arise as to the conditions, in which a moratorium was imposed in certain non-adhering countries. It would be wise to take precautions in this matter. For that reason, too, therefore, it would be better not to give the legislation enacted abroad establishing moratoria a decisive character, and to leave the judges in other States their freedom of decision. In the same way, the Conference, ought not to lose sight of the fact that a law promulgated by, the central authorities might sometimes (especially in time of civil disturbances), and in certain States, only be carried out in a part of the territory. Here, again, the judicial Power's right of appreciation was a useful safeguard.

The PRESIDENT said that the Conference had just re-established the wording adopted at The Hague. In reading the records of the Hague Conference of 1910 and 1912, it would be seen that the question of the moratorium and that of legal provisions had not been settled. In the very detailed report of M. Lyon-Caen and M. Simons included in the Records of the 1912 Conference, column 1, page 97, the following passage appeared:

«b. Il appartient aux tribunaux d'apprécier s'il y a ou non force majeure quand elle est alléguée par une personne qui s'en prévaut pour échapper aux déchéances qui lui sont opposées. Sur ce point, les appréciations des tribunaux peuvent être différentes selon les différents pays ou même dans un même pays, car il s'agit d'une question de fait.

«c. La question de savoir si le jugement du tribunal qui a reconnu la force majeure a autorité de chose jugée dans les autres pays, ne peut être résolue qu'à l'aide des règles de droit international contenues dans les lois des pays dont il s'agit ou dans les conventions conclues entre les gouvernements de ces pays.

«d. Il arrive parfois que les pouvoirs publics compétents dans un pays, en présence d'événements s'étendant soit au territoire tout entier, soit à une partie du territoire (inondation, tremblement de terre, suspension d'un service public, révolution, etc.) proclament l'existence de la force majeure et prolongent en conséquence les délais de présentation et de protestation. Ces actes des pouvoirs publics obligent évidemment les tribunaux du pays dans lequel ils ont été rendus. À l'égard des tribunaux des autres pays, ils n'ont qu'une valeur de fait; ils peuvent contribuer à faire admettre par ces tribunaux l'existence de la force majeure sans que ceux-ci soient en droit tenus de se conformer aux prescriptions contenues dans les actes d'une autorité étrangère».

Did the Conference wish to keep to this view? In the affirmative, the question remained open. Or did it wish to settle the question?

M. HAMMERSCHLAG (Austria) supported the Belgian proposal. In his opinion, no mention should be made of a moratorium in the Uniform Law. The same question would have arisen had the method of the experts been adopted in principle, for in that case the Conference would have had to decide if it was prepared to accept the words of paragraph 1 «by a legal provision enacted abroad».

This problem had been discussed at great length at The Hague. They had considered the possibility that some State (not represented on this Conference) might proclaim a moratorium without the calamity justifying such a step having occurred. In this case, such a State automatically outlawed itself so to speak. There was therefore no necessity to make any mention of such a case in a law. The law ought only to deal with cases of *vis major*. It was for the courts of every country to decide whether or not a case of *vis major* had occurred.

M. GIANNINI (Italy) took the view that the report should interpret the Convention, but not complete it. It was agreed that the report of the 1912 Conference stated that such cases were not covered in the article. Must an article of the Convention, however, always be applied with the aid of the interpretation contained in the report? If someone read the article without having read the report, and in most cases the report was not read, he would not understand why cases arising out of legal provisions could not be taken into consideration. Generally speaking, these cases were included under *vis major*. If it were intended to make an exception to the general rule, this must be definitely stated. The question was of such importance that it could not merely be settled in the report.

On the other hand, there was a problem which it was useless to settle in the Convention itself. It concerned cases of necessity.

Did the Conference wish to follow the interpretation of the Convention of 1912? M. Giannini would have no difficulty in accepting this proposal. In that case, however, the principle contained in the report of 1912 ought to be clearly accepted.

The PRESIDENT reminded M. Giannini that the question had already been raised. Did the Conference wish to decide whether a moratorium or, more generally, the legal provisions, constituted cases of *vis major* or not? If the Conference followed the system adopted at The Hague in 1912, the matter would remain open.

M. GIANNINI (Italy) did not agree with this view.

The PRESIDENT considered that the question had not been settled at The Hague. It had been pointed out at the previous meeting – and the President had agreed with that view – that the *factum principis* was a case of *vis major*.

The President thought that this was true only in respect of the national law. In national law a *factum principis* was a case of *vis major*; but in international law should the *factum principis* occurring in State A be regarded as constituting equally a case of *vis major* for the courts of State B? It was on this point that the Hague Conference had taken no decision.

If it were maintained that it had taken a decision, the decision had been more negative than positive. He would be right in saying that M. Lyon-Caen and M. Simons had been of the view that by the terms of international law as it was in 1912, the courts could be left to settle the question of fact, for in so far as the other State was concerned the legal

provisions enacted in State A were a question of fact. Cases might occur, therefore, in which a court in State B might consider a legal provision enacted in State A as a case of *vis major*, but that, on the contrary, in a case where a fraudulent legal provision had been enacted, the courts of another State might consider that no case of *vis major* had occurred. Such was the present procedure of international law.

The President agreed with M. Giannini in thinking that the proposal of the experts solved the question. Paragraph I of Article 53 of the experts' draft was to the following effect:

«Should the accomplishment within the proper time of a procedure necessary for the exercise or preservation of rights flowing from a bill of exchange be prevented by a legal provision enacted abroad or by an insurmountable obstacle (*vis major*)...».

If, however, the Hague text were maintained, the question would remain in the same position as it had been in 1912.

M. SULKOWSKI (Poland) thought with M. Giannini that the Conference should endeavour to settle disputed, points even of the text of the Regulation, for judges would not always be in a position to refer to the report. He took the view, therefore, that the Conference should decide this question. The representative of Austria had pointed out that the Conference should not extend the principle laid down in Article 53 to moratoria, because circumstances might arise in which a moratorium was not justified. M. Sulkowski agreed that such cases might occur. He would add, however, that account should be taken of the facts. In so far as the holder was concerned, a moratorium, even if it legally proclaimed, was always a case of *vis major*. The holder was, prevented from presenting his bill of exchange for payment if the drawee lived in a country to which a moratorium had been applied. For that reason, M. Sulkowski took the view that the question ought not to be left to the free decision of the courts. If it were admitted that a court could decide that a moratorium proclaimed by a particular State did not constitute a case of *vis major*, it followed that the holder, who was not by the circumstances in a position to present his bill of exchange for payment, would still lose his right of recourse. Unless the Conference solved this question by means of the Regulation, cases might occur in which courts would differ regarding their decisions on the moratoria proclaimed by a State.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the Conference should not settle the question in the Regulation. The question whether a moratorium was a case of *vis major* could not, in the view of M. Quassowski, be settled by a general provision. It was a question of fact. Nothing was laid down in regard to other cases of *vis major* such as earthquakes, war, etc., and the same course should be followed in regard to moratoria. All cases of *vis major*, including moratoria, should be submitted to the courts for decision.

M. EKEBERG (Sweden) favoured the inclusion of a definite solution for the question of moratoria. He hoped that it would be agreed that all moratoria, even those not absolutely justified, should be considered as cases of *vis major*. It seemed to him to be illogical to show a desire to protect the holder in the several cases covered by Article 53 and not in the case of an unjustified moratorium. It was not the holder's fault if he were unable to approach the acceptor. In many cases, it was not even the fault of the Government of his own country, but that of the Government of another country, if the moratorium had been proclaimed without adequate reasons.

M. EISNER (Yugoslavia) said that the laws of Yugoslavia had added a provision to the Hague text in accordance with which it was the duty of the national Government to deal with the consequences on its own territory of a moratorium proclaimed in a foreign State. The Yugoslav delegate proposed that the Conference should settle the question in this manner.

The PRESIDENT proposed that the Conference should in principle adopt the following text, reserving the actual wording:

«When the presentment of a bill of exchange or the drawing-up of a protest in the time-limit prescribed is prevented by an insurmountable obstacle (the legal provisions enacted in any State or another form of *vis major*), this time-limit shall be prolonged».

This proposal was adopted by 14 votes to 6.

The PRESIDENT drew the attention of the Conference to a certain lack of clearness in the second paragraph regarding the notice of a case of *vis major* which the holder had to furnish without delay. Paragraph 5 of the Hague text was to the following effect:

«As regards bills payable at sight or at a certain time after sight, the term of thirty days begins to run from the date on which the holder, even before the time of presentment, has given notice of the *vis major* to his immediate endorser».

Paragraph 2 of the experts' text laid down:

«The holder is bound without delay to give notice of the case of *vis major* to his immediate endorser».

He did not think that this stipulation was sufficiently definite, for the expression «without delay» was elastic. It could obviously be replied that it was extremely difficult to find the exact moment when the case of *vis major* began. The expression was, however, too vague.

Examining the amendment submitted by the Czechoslovak delegation, which was to read article 53 as follows:

«1. When presentment of a bill of exchange or drawing up the protest within the prescribed limits of time is prevented by an insurmountable obstacle (case of *vis major*), these times are prolonged.

«2. After the cessation of the *vis major*, the holder must without delay present the bill for acceptance or payment and, if need be, have the protest drawn up.

«3. If the *vis major* continues to operate for more than thirty days after the maturity of the bill, recourse may be exercised, and neither presentment nor drawing up the protest shall be necessary.

«4. In order to exercise the rights conferred by the foregoing provisions, the holder is bound without delay to give notice of the case of *vis major* to his immediate endorser and to specify this notice, which he must date and sign, on the bill or on an allonge; as regards other matters, the provisions of Article 44 apply.

«5. As regards bills payable at sight, the term of thirty days begins to run from the date on which the holder, even before the time for presentment, has given notice of the *vis major* to his immediate endorser; as regards bills payable at a certain time after sight, the term of thirty days is extended by the period after sight specified in the bill.

«6. Facts purely personal to the holder or to the person whose duty it is to present the bill or draw up the protest are not deemed to constitute cases of *vis major*».

The President noted that the amendment drew a distinction between a bill of exchange at sight and a bill of exchange at a certain time after sight. This distinction had not been drawn in the Hague text. Nevertheless, there was a certain lack of precision in regard to the date on which the case of *vis major* began in so far as bills of exchange at a certain time after sight were concerned. It could even be maintained that no one knew at what moment the term of thirty days should begin to run.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) agreed that the expression «without delay» was not very definite. This lack of precision, however, was not of importance in the case of bills of exchange payable at a certain date, for the term of thirty days would only begin to run from the date of maturity. In so far as bills of exchange payable at sight were concerned, the period began to run on the date on which the holder, even before the expiry of the period for presentment, had given notice of the case of *vis major*. This notice had to be signed and dated on the bill of exchange. He thought, therefore, that this lack of precision would not be a hindrance in the case of either land or bill.

On the other hand, M. Hammerschlag understood the motives which had led the Czechoslovak delegation to make this proposal. There were a number of difficulties in regard to bills of exchange payable at a certain time after sight. For example, the period for presentment might be six months. In that case, according to the Regulation, the holder would have the right to exercise recourse after thirty days, whereas if no case of *vis major* had occurred he would only have had that right after six months. The amendment therefore appeared justifiable, for there was no reason to allow the holder to exercise his right of recourse earlier in a case of *vis major* than he would have been able to do had the case of *vis major* not existed.

The PRESIDENT wondered from what date the term would begin to run in the case of bills of exchange payable at a certain time after sight.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) explained that the date was settled by the notice of a case of *vis major* which the holder was required to give to his endorser. That notice had to be referred to, dated and signed on the bills of exchange; according to the Czechoslovak proposal, the period of thirty days would be prolonged by the further period for presentment fixed by the drawer.

The PRESIDENT said that the text of the Czechoslovak amendment would be more definite if the final sentence of paragraph 5 were drafted as follows:

«As regards bills payable at a certain time after sight, the term of thirty days beginning on the date on which the notice is delivered is added to the period after sight specified in the bill».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that the Hague text drew no distinction between bills of exchange at sight and bills of exchange payable at a certain time after sight. In both cases, the term began to run from the date on which the holder gave notice to his endorser of a case of *vis major*. The special object of a bill of exchange payable at a certain time after sight was twofold. On the one hand, it ensured that within a certain period of time the creditor would have a certain degree of freedom in the exercise of this rights; on the other hand, it preserved the debtor, the acceptor and the guarantor from receiving a sudden demand and gave them the necessary time to honour their signature. If bills of exchange payable at a certain time after sight were assimilated to bill of exchange

payable at sight, these advantages would disappear. For that reason, the Czechoslovak delegation proposed to introduce the following phrase into paragraph 5:

«As regards bills payable a certain time after sight, the term of thirty days is extended by the period after sight specified in the bill».

The PRESIDENT agreed with M. Hermann-Otavsky. It was agreed that article 53, paragraph 5 (Hague text), should be kept and that the full stop at the end of the sentence would become a semi-colon, after which there would be added the words: «As regards bills payable at a certain time after sight, the term of thirty days is extended by the period after sight specified in the bill».

M. QUASSOWSKI (Germany) objected that under the Czechoslovak proposal the calculation of the term might, in certain cases, be extended to twelve months. That was excessive; he preferred the Hague clause, according to which the term was always thirty days. The day on which the term began was the date of maturity. As to bills payable at sight or at a certain time after sight, the date from which the term began might change, but the term itself was invariably thirty days.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that this was a fundamental question which was connected with paragraphs 2 and 5 of the Hague text. Paragraph 2 did not apply to bills payable at sight or at a certain time after sight. It applied to bills of exchange in general. It referred to the notice which the holder must give in order to exercise his rights. Such notice was necessary, because the bills in question were not yet mature.

M. VISCHER (Switzerland), in reply to M. Quassowski, said that in his view the times for presentment were not identical for bills payable at sight and bills payable at a certain time after sight. In the case of the latter, the notice must be given not later than the date on which the first term for presentment expired. In those circumstances, there would be no justification for not considering the possibility of waiting a further six months in the case of bills payable at sight. It would be contrary to the principle according to which the thirty days began to run only after the maturity of the bill.

This being so, he agreed to the Czechoslovak proposal.

The PRESIDENT requested M. Hammerschlag to indicate the principal argument in favour of the Czechoslovak amendment, so that the Conference might be quite clear on the point.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) recalled that the principle proposed by the Czechoslovak amendment had been considered at the first Hague Conference in 1910. The matter had not been taken up again in 1912, probably from a desire to simplify matters. In his opinion, the meaning of the amendment was as follows: If a bill was payable at, say, six or eight months after sight, the holder could not require payment and could not exercise his right of recourse except after the expiration of that period. If the Czechoslovak clause were not adopted, it might happen that, in the event of a public disaster, the holder would be entitled to exercise his right of recourse before the time at which he would have been able to exercise it if the disaster had not occurred.

M. QUASSOWSKI (Germany) recalled that at The Hague the matter had been considered from the economic point of view. The German Government had submitted the following observations:

«...The period of grace normally begins on the date of maturity. In the case of bills payable at sight or after sight, the result would not, however, in view of the long periods for presentment involved, be satisfactory if the holder was entitled to notification and later to recourse only on condition that the *vis major* continued until the expiry of the statutory time for presentment or the time specified in the bill. It would be better to adopt the principle that, in the case of a bill payable at sight or after sight, the holder is entitled to immediate presentment, and that he must not, through *vis major*, be deprived of the exercise of this right for any long period of time. A bill which is drawn by New-York on Berlin and is payable one day after sight is economically on the same footing as a bill which becomes mature ten days after the date on which it was drawn up. For the calculation of the days of grace, we must accordingly take instead of the day of maturity another time-limit – namely, the day on which the bill could have been presented but for the *vis major*. Paragraph 5 accordingly allows the holder of a bill payable at sight or after sight, in the event of a case of *vis major*, to notify his immediate endorser during the course of the period for presentment. If more than thirty days have passed since the date of notification, recourse may be begun».

M. SULKOWSKI (Poland) felt that this argument made no distinction between a bill payable at sight and a bill payable at a certain time after sight.

The PRESIDENT requested the Conference to vote on the introduction of the Czechoslovak amendment after Article 53, paragraph 5 (Hague text).

The Czechoslovak amendment was adopted by 18 votes to 1 and inserted after paragraph 5 of Article 53.

The PRESIDENT proposed that the amendment should be referred to the Drafting Committee.

Agreed.

The PRESIDENT reminded the Conference that the Latvian delegate had drawn attention to the fact that Article 53, paragraph 2, referred to Article 44 which the Conference had not yet discussed. If Article 53 were adopted, it would, of course, be subject to the reservation that if Article 44 were changed it would be permissible to revert to Article 53.

M. DUZMANS (Latvia) agreed with the President and added that paragraph 5 of Article 53 was also connected with Article 44.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) thought that an amendment was necessary, seeing that the Conference had decided to include legal provisions among cases of *vis major*. It was obvious that nobody dreamed of placing the nationals of a country which had enacted a moratorium in a more favourable position than that of nationals. To take the following example: country A had enacted a moratorium. A national of that country, who was the endorser of a bill of exchange accepted by a national of that country on the basis of the provisions which the Conference had just adopted, exercised after thirty days his rights of recourse against the national of country B but domiciled in the endorser's country. The latter would be obliged to pay the amount of the bill of exchange to this endorser, whereas he could not obtain payment by the drawee who was a national of country A and would suffer injury. Such a possibility must be eliminated.

M. Hammerschlag requested the President to put to the vote Article 53, leaving it to the Conference to decide later on the point which he had just raised. He had not yet drawn up an amendment, but he thought it might be somewhat as follows:

«In the case of a legal provision, the nationals of a country which has enacted such provision are not entitled to exercise the right of recourse after thirty days against the national of another country».

The PRESIDENT requested M. Hammerschlag to reflect further on this question. He, personally, was not sure that the amendment was advisable. Was it the case that the international law which the Conference would establish did not take precedence over national law, and that a State after introducing the Uniform Regulation would be entitled to enact a moratorium that was at variance with Article 53? The President thought that when the Uniform Regulation had been accepted by all the contracting countries, the clauses of the Regulation would apply to all moratoria.

M. GIANNINI (Italy) thought that the question raised by M. Hammenchlag was solved by Article 33, for the very reason that the Conference proposed in that article to apply the case of *vis major*. He did not think that there would be any injustice whatsoever in that. Either the moratorium law would be in conformity with international law – that was to say, it would be justified and in that case everyone would have to acquiesce and to admit that the case was one of *vis major* – or the case would be that of a capricious act or a violation of international law, and there were means in international law for settling such points. Further, was it possible to admit that in 1930 any country would wish to disturb international trade by measures which in the last resort would rebound against itself? M. Giannini personally did not think so.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) stated that, in view of the opposition of the President and M. Giannini, he withdrew his amendment, though he was not convinced.

M. SULKOWSKI (Poland) observed that it might be concluded from the President's remarks that Article 53 limited the right of States to enact moratorium measures, M. Sulkowski stated clearly that, in his opinion, Article 53 did not in any way limit the freedom of States. They remained absolutely free to take whatever measures they considered necessary. Every moratorium measure enacted by a State should be considered as a case of *vis major*, even if it did not appear to be justified.

M. GIANNINI (Italy) did not agree with M. Sulkowski. He did not believe that States had unlimited freedom in the matter. If a State violated the rights of another State, the stipulations of international law came to the assistance of the injured State.

Article 53 was approved at a first reading.

BILLS OF EXCHANGE IN BLANK.

REDRAFT OF ARTICLE 7.

The PRESIDENT submitted the following text:

«An instrument which has been signed, but which does not contain all the essential requirements for a bill of exchange or the agreed clauses, may be completed by the holder in accordance with the agreements entered into.

«The non-observance of such agreements may not be invoked against a holder who has acquired the bill in good faith after it has been completed».

M. GIANNINI (Italy) explained the motives for this Article.

The fundamental moment for deciding whether a bill of exchange was complete – that was to say, whether it contained all the statements required under Article 1, and consequently whether it was valid – was when the bill was presented to the debtor for pay-

ment. That the bill should be complete was an essential condition, not for the originating of the obligation, but for making the debt valid. In order to originate the obligation, it was only necessary that there should be a signature on an instrument called a bill of exchange and that the signatory should be capable. If such conditions existed, the bill could be put into circulation, even though it was not complete but only capable of being completed. In reality, a bill of exchange in blank was an incomplete bill of exchange.

When the practice was first introduced, it came up against very strong views, both in doctrine and in the legal practice of several countries. Doubt was raised as to the validity of the bill of exchange in blank. It was even pointed out somewhat hastily that a bill of exchange in blank fell under the Penal Code. Finally, practice prevailed over law or more correctly over legal practice. It then received a certain amount of legislative sanction (Article 20 of the English law, Article 33 of the American law, and paragraph 93 of the Hungarian law).

M. Giannini also quoted a Ministerial Ordinance of October 6th, 1853, which had the force of law in Austria, and Article 3 of the Brazilian law, together with similar rules in the Polish and Yugoslav laws. The Russian law, which had been accepted by three of the Baltic States, stipulated that a bill of exchange in blank was not valid as long as it was incomplete. Finally, a German law of 1923 contained the following rule:

«An instrument which does not contain all the essential requirements of a bill of exchange is also considered as a bill of exchange within the meaning of the present law if it is given to another person with the authorisation to complete the statements which are missing. It is presumed that this authorisation has been given if the instrument is called a bill of exchange».

M. Giannini added that the rule appeared in a fiscal law, the regulation was therefore indirect.

On the other hand, the requirements of practical life continued to show that the problem was of great importance from the economic point of view. M. Giannini did not consider it necessary to insist on the details of the question, which he was sure were well known to his colleagues.

In reality, what legal system had the authors of the new article had in mind? There was agreement that the bill of exchange should be completed. If the party completed the bill of exchange in conformity with the agreements entered into, he was within his right. If, on the contrary, he did not comply with the agreements, there was an abuse, an offence falling under the Penal Code. Finally, if there were alterations or forgeries, there was legal recourse. Even in the States which had no rule on the subject, Italy for instance, the bill of exchange in blank had entered into practice and all the difficulties had been surmounted, whether they were connected with the date, the denomination, the name of the taker, maturity, the place of payment, etc. The problem had now entered into practice. In those circumstances, could it be ignored? The 1910 and 1912 Hague Conferences left it on one side, but twenty years had passed since then, and it would appear to be necessary to make an effort to settle the question. Moreover, several dictations considered that, with prudence, the question could be solved. Prompted by that consideration and taking into account the laws already in force, certain delegations had submitted the text for Article 7 which had just been read by the President. That article contained two paragraphs, and

M. Giannini emphasised the fact, because certain members of the Conference had pointed out that the bearing of the two paragraphs was not the same, that one dealt with a problem of substance, while the other concerned only a question of form. To that M. Giannini would reply that in Chapter I it had been very difficult to discriminate between articles of form and articles of substance.

Passing to the terms used in the proposal, M. Giannini drew the attention of members to the use of the expression «an instrument which has been signed» instead of the term «a bill of exchange». This had been suggested in order to avoid discussion on the question whether the article referred to a bill of exchange. The words «essential requirements» for a bill of exchange meant any references contained in the first article of the draft Regulations, paragraphs 2 to 7. The words «or the agreed clauses» would be inserted to satisfy the German delegation which had asked for optional clauses also to be taken into consideration. M. Giannini was not entirely of this view, but was ready to accept the formula in a spirit of conciliation.

The formula «may be completed by the holder» was very prudent. It affected the substance of the problem and meant that a bill of exchange in blank was valid in so far as it had been drawn up in conformity with the agreements entered into.

The second paragraph of the article dealt only with the position of the holder who had acquired in good faith an already completed instrument. It had been asked what would be the position of the holder in such a case. The question was settled by the second paragraph, which laid down that the non-observance of these agreements could not be set up against the holder who had acquired in good faith an already completed instrument. M. Giannini said that the drafting of this paragraph had given rise to long discussions. The group of delegations had been doubtful whether the negative formula should not rather be adopted, which was to the following effect: «The non-observance of these agreements might be set up against a holder who had acquired an instrument in bad faith». The German delegation had been especially desirous to see this second formula adopted. Finally, however, the authors of the proposal had preferred the first formula.

M. Giannini added that the French delegation, which had co-operated in the drafting of the text, had found it necessary to make two reservations. In the first place, it had stated that it could not agree with the principle of a bill of exchange in blank of which the sum was not mentioned. It considered that this type of instrument went beyond exchange law and could not be admitted, for the French fiscal law made the stamping of the bill compulsory at the moment of its creation and in proportion to the sum. M. Giannini thought, however, that, even in cases in which the sum was not shown, the instrument ought in law to be completed in conformity with the agreements entered into. There was no need, therefore, to have any fears on this point.

The second reservation made by the French delegation had been due to fiscal considerations. M. Giannini could not in this share the views of the French representatives. The object of the new article was to facilitate national and international trade. A choice must be made between the claims of the treasury and the claims of economic life. M. Giannini felt sure that the moment the advantages of this procedure from the point of view of trade were demonstrated, the treasury would be the first to withdraw its opposition to any change in the law.

It might be asked whether the object of this reservation was to put on one side the problem which had not been solved. If such were the desire of the majority of the Conference, M. Giannini would be prepared to fall in with it. In that case, however, he asked that the report to be drawn up should refer to his very warm wish to see the settlement of this question. In his view, after twenty years of work, after the Regulations prepared at The Hague in 1910 and 1912, something more than a third confirmation of these Regulations was necessary. It was always possible to ignore life and its problems, but there came a moment when realities gained the day. The bill of exchange in blank which lawyers had regarded as impossible was now used in practice. It had been necessary when the time came for those same lawyers to deal with it and they had had to draw up laws governing it. Those laws had indeed been prudent, but they were quite definite. No member of the Conference desired to encourage dishonest trading, but the bill of exchange in blank, in the view of M. Giannini, was not an instrument of dishonest trade. The Italian delegation would therefore make every effort to cause the Convention to include an article on the point. If, however, the Conference did not share these views, the report and the records should state very clearly that the problem had been contemplated and that every possible effect had been made in order to find a formula. It was in this spirit that the proposal had been made to the Conference and also in order to approach nearer to Anglo-Saxon legislation on the question. It should not be forgotten that in this field the Anglo-Saxon legislation gave good advice, for it was based on long experience.

M. HELPER (Denmark), on behalf of the Danish delegation, was opposed to the proposed solution. The bill of exchange in blank was entirely a matter of common law.

Paragraph 2 which contained the exchange law was superfluous, for that rule was also to be found in other articles of the Regulation, for example in paragraph 16.

Danish legislation compelled M. Helper to oppose the adoption of this article.

M. EISNER (Yugoslavia) thought that the Regulations would be incomplete were this question not to be dealt with. The Yugoslav delegation would, in principle, accept the solution proposed by a group of delegates and put forward by M. Giannini. It could not, however, adopt the text under discussion. The formula might give rise to grave objections in practice. It might mean that the holder would have to bear the onus of proof. That interpretation, however, would greatly reduce the circulation of such bills of exchange. It would also lead to the danger of a strict interpretation of the expression «non-observance of such agreements», for the judge might require, in every case, proof of the acceptance of an agreement and might ignore commercial custom.

M. Eisner was referring in this respect to a very frequent case arising in Yugoslavia which was probably to be found elsewhere; the case of the future designation of the domiciliary. In Yugoslavia, at any rate, when a bank had a bill to discount, it showed itself as the domiciliary. This, perhaps, was not always foreseen in advance, for the bank often received a bill at third or fourth hand. Traders, however, were well aware of this peculiarity. Nevertheless, when the holder of the protested bill took the guarantors into court, one of the most frequent arguments set up against him was that the domiciliary of the bill had been indicated without the consent of the drawer. If this argument were accepted as valid, the protest made against the domiciliary was considered as null and

void and the holder of the bill lost his right of recourse against the endorsers and the drawer. Legal practice in this matter was not uniform. Some judgments took account of these commercial customs and did not admit the validity of such arguments. Other judgments had taken the opposite view.

M. Eisner had chosen the example of the future indication of the domiciliary because the Yugoslav Chambers of Commerce attached particular importance to this question. They had approached the International Chamber of Commerce and asked for its intervention in order that this problem should be satisfactorily settled by means of a uniform regulation. The solution proposed by the group of delegations instead of making the situation clearer only complicated it. On the other hand, the suggestion from the Yugoslav delegation would smooth away the difficulties. Their proposal was to the following effect:

«Defences founded on the fact that certain particulars were omitted from the bill of exchange at the time of signature may not be set up against the holder who has acquired the bill in good faith; such defences are allowed against other persons only if the person, bringing forward the plea proves that the bill was subsequently completed in a manner contrary to the agreement made».

This formula, which completed Article 16 satisfactorily, was more precise and made it possible to take account of the needs of commercial life. Such a provision was to be found in Austrian, Czechoslovak, Polish and Yugoslav legislation. M. Eisner asked the Conference, therefore, to accept his proposal.

M. PERCEROU (France) said that the French delegation shared the views of M. Helper for several reasons. In the first place, as long as the blanks were not filled in the bill of exchange did not exist, the document being only a blank signature. The question of ascertaining what results should occur from the use of the right of blank signature, especially as regarded its correct or abusive use, was no part of exchange law. It was a question of general law. The institution of the bill of exchange in blank might give rise to many abuses. Before settling it, which was one way of encouraging it, considerable reflection was necessary. As this point did not appear on the agenda of the present Conference, M. Percerou concluded that many delegations had not examined the question as closely as it deserved.

These abuses were particularly to be feared in countries which did not find a kind of automatic break to them in a financial system similar to that of England. In England, all bills of exchange must be written on paper, previously stamped according to the amount of the bill, an operation which could not be done haphazardly by adhesive stamps. Consequently, the bill of exchange in which the sum was left blank could not show a higher sum than that covered by the paper on which the signature had been made. The subscriber to the instrument in blank always knew in advance the maximum sum for which he could be held liable.

To sum up, in the view of M. Percerou, the bill of exchange in blank went beyond the Conference's terms of reference and, without giving any view as to the merits of the proposed regulations, he asked that this point should once more be omitted from the discussion as had been the case at the Hague Conferences.

M. EIGHTVED (Denmark) said that, to his mind, a bill of exchange in blank was not yet a bill of exchange at all. For that reason, the proposed stipulations should not form

part of a uniform law on bills of exchange. There were, of course, bills in blank, but exchange law could not concern itself with them until they had been duly completed.

M. VAN NIEROP (Netherlands) concurred in M. Percerou's opinion. This very delicate and very difficult question was not suitable for an international regulation, since the practices and usages of trade were not identical in all countries. A dear distinction must be made between practices and abuses. It was possible that what was a usage in one country would be an abuse in another. In the Netherlands, for instance, bills in blank had a very bad reputation. They were not used by respectable traders nor by the big banks. They were employed only by certain firms which transacted very peculiar and even shady business. The Conference should protect respectable trade and keep to the old principle of good faith, which was opposed to bills in blank. That being so, M. van Nierop proposed that the question should be postponed in order to give delegates time to reflect.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) entirely shared M. Percerou's point of view. Quite apart from the question of morality, it was bound to be agreed that a bill in blank was not a bill at all. The Conference would be going outside its programme if it took up the matter.

Furthermore, he had no instructions from his Government on this question.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) observed that Czechoslovak law contained a provision concerning bills of exchange in blank. The proposed clause, however, appeared to go far beyond the question of the bill in blank as he understood it.

He would be prepared to allow that a signed instrument which did not contain all the essential statements of a bill might be complete. The text, however, contemplated not only the essential statements of a bill, but the agreed clauses as well. If the instrument contained all the essential statements, it must be regarded as complete. What was meant exactly by these agreed clauses, which were not essentially statements? They were most probably certain optional clauses, such as that dealing with domiciliation. If a clause of that kind was added to a bill, which already contained all the essential statements and was consequently complete, against the wish of the acceptor, the latter was not the acceptor of a blank signature. He had accepted a complete bill. If an optional clause was added later, to his great astonishment, could he not plead that addition which was rather an alteration of the bill, against a bona fide holder?

He thought that this question went far beyond the principle of the blank signature.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, inasmuch as a rule of law which had prevailed in England for nearly a hundred years had been challenged, he felt it his duty to speak. Some of the cases decided by the courts went back further than one hundred years, and the rule had been finally crystallised in Section 20 of the Bills of Exchange Act of 1882.

M. Percerou's statement in regard to the English law was quite correct. Before a bill of exchange could be drawn in England or a foreign bill, it was necessary to obtain a properly stamped piece of paper on which to write the bill. That certainly acted as a safeguard with regard to the amount, but there was a much wider question involved.

Blank bills of exchange, as M. Giannini had pointed out, were in existence and had come to stay. The question was whether they were to be altogether ignored or to be

regulated. They were used considerably in England, and in order to show the Conference that that was so, he would mention the famous case of *McDonald v. Nash* in 1924 in the House of Lords which turned on that very question. Goods had been sold and their price was to be guaranteed by means of a bill of exchange. It was not known at the moment when the goods were sold who should receive the price, and the question arose as to which of two firms should eventually receive payment. The result was that the name of the payee was left in blank and was inserted afterwards. M. Gutteridge would not go into all the juridical niceties of the question, but the House of Lords held that the case fell within Section 20 and that the holder of the bill had the right to insert the name of the payee.

The theory of the English law was that where a person placed his signature upon a blank piece of paper and issued it with the intention that it should be turned into a bill, he gave a mandate to the transferee to complete the bill in accordance with any authority that might be given to him. The bill had to be filled up in the first place in accordance with authority, but if it was not so filled up and came into the hands of a holder, in due course the holder was entitled to sue on the bill.

He ventured to think that the instrument, though it might be used for purposes which were not altogether pleasant, was on the other hand undoubtedly used as a genuine commercial instrument both in America, in England and also, he understood, in Italy. It seemed to him that if the Conference decided entirely to ignore it, they would be taking up a very drastic position. What would happen? England and America would pursue the even tenor of their way, but were Italian business men to be asked to condemn an instrument which they used and, he understood, used frequently? If the business men of the Scandinavian countries and the Netherlands did not like the instrument, they need not use it, but to say in effect that such instruments should not be allowed seemed to be going very much too far. He hoped the Conference would not take such a decision; first of all, because it would not be in accordance with the general well-being of commerce and, secondly, because an opportunity would be missed of somewhat closing the gap between the Continental and Anglo-Saxon systems. The latter was, however, a secondary consideration. What the Conference had to do was to see whether it could not draw up rules which would facilitate the transaction of business throughout the world.

The rule in question served another very useful purpose which Mr. Gutteridge hoped would not be forgotten. If some part of a bill of exchange had been accidentally omitted Section 20 was invaluable. If by mistake the date or some other particular were omitted, Section 20 came to the rescue and enabled the bill to be completed. He would support the principle of Section 20 of the English Act on that ground alone.

M. GIANNINI (Italy) said that he had perhaps explained his point too succinctly. He had already indicated the theoretical construction at which the framers of the new Article 7 had arrived. Their work had been carried out not only on the basis of Italian jurisprudence but also on that of French jurisprudence.

Some rules must be elaborated. The question could not be left in abeyance.

What were the argument; that had been advanced against his, thesis? There was, first, the argument put by M. Percerou and certain other delegates that a bill of exchange in blank was not a bill of exchange. M. Giannini held that this argument was now nearly

obsolete. Further, certain delegates had suggested that the matter lay outside the field of exchange questions, but M. Giannini asked whether the two paragraphs which he had read bore on exchange questions. Was the question whether a bill of exchange, which was incomplete at its origin, could be, completed a question relating to exchange matters?

Secondly, was the position of a third party who possessed a bill which had been completed after issue a matter which came within the field of exchange questions? There were, of course, in some domains certain secondary problems which could be settled in connection with one matter or another, but that was not the case in regard to the question now under discussion.

It had likewise been objected that the question was not on the agenda, but M. Giannini pointed out that all delegates at conferences referred to the agenda whether they wished or not to do something. In the present case, the agenda called for the preparation of a uniform regulation on bills of exchange. The experts had submitted a very carefully worked-out draft. That could not prevent the members of the Conference from putting the draft in their pockets and adopting another. Could there be any question that they had the right to do so?

After twenty years' silence, a diplomatic conference was now taking up again the work of bygone days. Could it confine itself to saying that the question of bills in blank could not be considered?

It had also been said that the banks had not asked for the settlement of the problem. M. Giannini personally ventured to question the accuracy of that statement.

The framers of the proposal had also been told that there was a great divergency of rules in the matter. But that was exactly the reason for which it was necessary to draw up a uniform regulation before international practices were set up which would make it more difficult to draw up a regulation.

There was, lastly, the question of the stamp, but, as the British representative had said that very question prevented the signature of a bill of which the amount was higher than the sum due.

In Germany, the regulations in regard to the stamp had been revised in connection with bills of exchange. Furthermore, everyone knew that stamp laws changed constantly.

In regard to the arguments of lesser importance, M. Giannini pointed out in the, first place that customs ended by constituting law. The practice followed, in regard to bills of exchange in certain countries was known. In Italy, it was desired that the whole problem should be considered clearly and precisely, without hypocrisy, without closing the eyes to what happened in commercial life. That problem should be solved. It could no longer remain vague, for that would be extremely dangerous.

M. Giannini then came to an argument which M. de la Vallee Poussin had raised when he stated that a question of morality was involved. Was it possible to speak of morality when eighteen States had a law on bills of exchange in blank? Among those eighteen States were the British Empire, the United States of America and also Germany, not to speak of Italy, which had, strictly speaking, no laws in that sense. It might even be added that there were other countries which had in their legislation provisions relating to stamp duties. An allusion to morality therefore could not be considered as a real argument.

Moreover, M. Giannini did not consider that the bill of exchange was an instrument of dishonest business. It was possible, if one desired to do so, to consider that any business in-

strument could become an instrument of dishonest business. In reality, the bill of exchange in blank was a powerful business instrument. In order to be convinced of that, it sufficed to recall the effects of the guarantee and if the part which such bills payed in practice.

The problem should be solved. The first question to decide was the following: Did the Conference desire to settle the problem of blank bills of exchange? If it did, M. Giannini would ask the President to allow the delegations time to reach an understanding, in view of the various formulae which had been proposed. A final text could certainly be drawn up.

If the Conference decided not to deal with the problem in the Uniform Regulation, M. Giannini would make a reservation, because it should not be forgotten that eighteen States had already rules on the subject. What would be the position of those States? It would at least be necessary, to make a reservation to the effect that bills of exchange in blank were not prohibited.

M. Giannini adjured his colleagues to reflect well before voting. Should a uniform law be adopted? Should there simply be a reservation? It was obvious that the countries which had laws on this matter would decide to make a reservation if the uniform formula was not adopted if, on the other hand, it were adopted, it would be the countries which had no law on bills of exchange in blank that would wish to make a reservation. They would not perhaps have a law immediately, but they would soon be led to adopt one.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) had been very much surprised to hear M. Giannini state that he had invoked a moral argument for he had said precisely the opposite. M. van Nierop having explained that in his country the reputation of bills of exchange in blank was often suspect, the representative of Belgium had replied that he did not wish to invoke the moral argument. In Belgium, a great number of bills in blank circulated without, however, being legally considered as bills of exchange; they only became bills of exchange when completed. Those bills were used in the following conditions: A bank, for instance, opened a credit of a million for a manufacturer.

In accordance with his needs and within the limits in which it knew that its customer would not be embarrassed, the bank put into circulation bills which had already been delivered to it by the manufacturer and which bore no other mention than the signature of the manufacturer. In Belgium, that was quite a current practice.

The PRESIDENT put to the vote by roll-call the question whether the Uniform Regulation should contain any provision in regard to bills of exchange in blank.

The Conference decided by 15 votes to 9, with 3 abstentions, that the Uniform Regulation should contain a provision on bills of exchange in blank.

For: Austria, Brazil, Czechoslovakia, Danzig, Finland, Germany, Great Britain, Hungary, Italy, Japan, Poland, Portugal, Roumania, Siam and Yugoslavia.

Against: Belgium, Denmark, France, Latvia, Luxemburg, the Netherlands, Norway, Sweden, Switzerland.

Abstentions: Spain, Turkey, Venezuela.

Absent: Bulgaria, Colombia, Ecuador, Greece, Peru.

SIXTEENTH MEETING

Held on May 22nd, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

20. Absence of the Bulgarian Representative.

The PRESIDENT announced that he had been informed by a letter from the Charge d’Affaires of the Royal Bulgarian Legation at Berne that Dr. D. Minkoff was prevented from taking part in the work of the Conference.

21. Discussion of the Draft Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 39, PARAGRAPH 1

Paragraph 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 39, PARAGRAPH 2

M. DA MATTA (Portugal) drew the attention of the Conference to the expression «at his own risk and peril». Although that was the usual formula, he wondered whether it would not be preferable to say: «The drawee who pays before maturity is responsible for the validity of payment». Thus modified, the text would gain in clearness and also in legal precision.

At first sight, the PRESIDENT had the impression that M. da Matta’s text had a slightly different meaning from the formula proposed by the experts. He suggested that the Portuguese amendment should be referred to the Drafting Committee.

Agreed.

M. BOUTERON (France) pointed out that he had asked that the text of Article 19 should be reserved until Article 39 was examined. Article 19 was as follows:

«An endorsement after maturity had the same effect as an endorsement before maturity. Nevertheless, an endorsement after protest for non-payment, or after the expiration of the limit of time fixed for drawing it up, operates only as an ordinary cession».

Article 39 dealt with the situation of the drawee from the point of view of his discharge before maturity and at maturity, but in the period after maturity and before protest, the situation of the drawee was unknown.

The PRESIDENT replied that anyone who paid after maturity but before protest had paid at maturity; the case had never presented difficulties.

M. BOUTERON (France) stated that he was satisfied with that interpretation.

Paragraph 2 was approved at a first reading.

ARTICLE 39, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT proposed that questions of gross negligence and bad faith should not be considered in connection with this paragraph, but should be dealt with when Article 16 was discussed.

With this reservation, paragraph 3 was approved at a first reading.

Article 39 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 40, PARAGRAPH 1

The PRESIDENT submitted the following German amendment: That the words «on the day when payment can be demanded» should be replaced by «on the day when payment is effected».

M. ULLMANN (Germany) pointed out that the experiences of the war and postwar years had shown that it was preferable, in determining the value of foreign currency, to take the rate of exchange on the day on which payment was effected and not on the day of maturity. That was preferable to the solution proposed in the experts' draft, for the following reasons:

The holder should be protected against the possibility of changes in the value of the currency of the debtor and from a fall in the rate in the period between the day on which the bill, matured and the actual day of payment. If the day of maturity were taken, it might happen that the holder would be injured by receiving only part of the value of the amount owed to him. That would be unjust.

It was for that reason that, in principle, the drawee should pay the sum indicated in the bill of exchange. If it were admitted that he could pay the equivalent in the currency of his country, that should be the real equivalent; that was to say, a sum which, converted immediately at the rate of exchange on the day of payment, represented, in foreign currency, exactly the sum which he owed.

That, moreover, would also protect the payer if the rate of exchange of his currency were higher than its value on the day of maturity and fell below that value on the actual day of payment.

The argument could not be opposed to that solution that the holder might speculate to the detriment of the debtor, while asking for payment only at a time when the rate of exchange seemed specially favourable to him, for, in virtue of Article 41, every debtor was authorised to make a deposit of the amount of the draft with the competent authority, in the absence of presentment of the bill for payment within the period fixed by Article 37, and to do so at the charge, risk and peril of the holder.

The only objection would be that, apart from payment, there might be other possibilities for liquidating the exchange debt. It might then be claimed that the formula «the day when payment is effected» was too restricted. It was obvious, however, that the other means of liquidation of debts should be considered on an equal footing with payment and that the same provision should be applied by the courts in such cases in a similar way.

M. SULKOWSKI (Poland) stated that Article 40 referred to cases of bills of exchange in foreign currency. It laid down the principle that the debtor could pay in the currency of his country a bill of exchange expressed in foreign currency. In other words, it gave to the debtor the right to substitute the currency of his country for foreign currency. It was now necessary to know what should be the rate of conversion. Two solutions were possible. The first, which was adopted at The Hague, consisted in taking the rate of exchange on the day on which payment could be demanded. The German delegation had proposed another solution, which consisted in taking the rate of exchange on the day on which payment was effected. The latter solution was, in substance, justified. As a matter of fact, if after maturity the currency of the country had decreased in value in relation to the foreign currency, the holder would suffer a loss should the debt have been converted at the rate current at maturity.

On the other hand, Article 40 operated in a satisfactory manner in ordinary circumstances. Extraordinary conditions, however, had also to be considered. It should be remembered that during the war the States enacted various provisions. They prescribed, for instance, that bills of exchange could not be issued in their country in foreign currency or that the payment of bills of exchange expressed in foreign currency should always be made in the currency of the country. If Article 40 were adopted in its present form, the powers of States would be limited. They would no longer be able to prescribe that a bill of exchange payable in foreign currency could only be paid in the currency of the country. Nevertheless, States passing through an economic crisis might be obliged to adopt similar provisions. M. Sulkowski drew attention to the various provisions that had been enacted for postponing the payment of bills of exchange payable in foreign currency.

In conclusion, M. Sulkowski drew the attention of the Conference to the considerable extent to which the powers of States would be limited if a reservation to Article 40 were not allowed. Every provision contrary to the principle of Article 40 would certainly constitute a violation of international law. It was therefore necessary to draw up a reservation enabling States to derogate from the principle established in Article 40.

M. PERCEROU (France) considered that this observation would only be correct if the States undertook not to modify the text of the uniform law during a fixed period. It had not been considered, however, that the Convention would compel States to maintain the uniform law in force, but that they would be able at any moment to modify certain articles in this law. They would be free in certain exceptional circumstances to derogate from Article 40.

In other words, M. Percerou considered the question whether the Convention involving States in an obligation to maintain the law during a fixed period had been settled in advance in the affirmative. If it did so, the French Parliament would be unable to ratify the Convention.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) asked the German delegate whether he had taken into account the following point: If the regulation or uniform law granted the right of making payment in a currency other than that stipulated, an exception of rather grave character would be established. In Article 37, however, another provision which was also of a somewhat exceptional character for many countries, had been adopted. It consisted in allowing a period of three days for payment. In those circumstances, the drawee as well as the holder would have an obvious interest in delaying payment until the last minute and of benefiting by changes in the rate of exchange. Thus they would be given an excessive latitude which they might unduly abuse.

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that the system proposed by the German delegation was not acceptable because it was very dangerous. It would give rise to bear speculation if the foreign currency had strongly depreciated or if it had a strong tendency to fall in value. In this case, it would be in the drawer's interest not to pay at maturity, since he would hope to be able to cover the bill that was made out in foreign currency at a later date when the rate of change would have fallen. Under the system proposed by the experts, the drawee had no interest resulting from the fluctuations of the change to adjourn payment, the rate of conversion being a fixed rate, – namely, that of the day of maturity.

M. SULKOWSKI (Poland) believed that there was a misunderstanding. He was certain that the proposal submitted by the German delegation would, in reality, improve the situation of the creditor. Article 40 referred to the case of a bill of exchange drawn up and payable in foreign currency. In the first place, it was necessary to know whether the debtor would actually pay in foreign currency. What did Article 40 say? It gave to the debtor the right to make a substitution. In other words, it stipulated that the amount of the bill of exchange could be paid in the currency of the country according to the rate of exchange for the foreign currency. As Baron Carton de Wiart had pointed out, that was a questionable principle. Indeed, if reference were made, for example, to the rules adopted by the International Law Association at Vienna in 1926, it would be noted that the principle accepted there was directly opposed to it; that was to say, the debtor of a bill of exchange drawn up in foreign currency was always compelled actually to pay in that foreign currency, even if an effective payment clause did not exist.

Article 40 laid down a different principle. It gave to the debtor the right to substitute the currency of the country for the foreign currency unless the bill of exchange contained the effective payment clause.

The result of the amendment submitted by the German delegation would be that when the bill of exchange did not contain that clause, and when the bill might be paid in the currency of the country, the rate of conversion to be employed was that in force on the day of payment. In the hypothesis in which the rate of exchange for the currency of the country fell in relation to that of the foreign currency which was the object of the bill of exchange, if conversion was effected according to the rate in force on the day when payment could be demanded, the holder might suffer enormous losses; whilst, if the rate in force on the day when payment was effected was adopted, the holder was safeguarded from any loss resulting from the depreciation of the currency in which payment was made.

It would therefore appear that the German amendment was such as to improve the situation of the holder in the event of the maintenance of the admissibility of the right of substitution in relation to bills of exchange that contained no effective payment clause.

In regard to whether it was necessary to make a reservation in the Convention, M. Sulkowski wished to point out to M. Percerou that if the Uniform Regulation was considered as model law it was not necessary to make a reservation. On the other hand, if it were considered that the Regulation should be accepted by States as it stood without any change beyond those for which provision was made in the Convention, it would be necessary to make a reservation. Otherwise, the legislative freedom of States would be limited by Article 40. They would be unable to enact any provision concerning foreign currencies, although there were moments when a State found itself compelled to restrict the circulation of foreign currency in its territory.

M. PERCEROU (France) feared that M. Sulkowski was mistaken in regard to the compromise which, together with the head of the Swedish delegation, he had submitted. That compromise would be as follows: the text on which a vote would be taken by the Conference could not be modified at the outset in the uniform law except by means of a reservation. On the contrary, once the law was passed, Parliaments would retain their right to make amendments in order to meet exceptional circumstances, and it would not

be necessary to make a reservation to modify an article of the regulation. That was a great difference, which would seem likely to render the regulation acceptable to Parliaments.

M. PERCEROU recognised that a reservation would be necessary if the compromise of which he had just spoken were not adopted. If, on the other hand, this system became – as he hoped it would – that used in the Convention, the reservation proposed by M. Sulkowski would be unnecessary.

M. SULKOWSKI (Poland) considered that the question should be settled when the Convention itself was discussed.

M. QUASSOWSKI (Germany) wished to reply to the objections raised against the proposal of the German delegation which he had submitted in order to obviate the disadvantages in which a delay might involve the parties concerned. The legal situation was as follows:

Article 40 stipulated that the amount of a bill payable in a foreign currency should be calculated according to its value on the day when payment could be demanded. That principle did not appear to M. Quassowski to be equitable or in conformity with practical requirements. He was considering only the normal case, that was to say, the case in which payment was effected on the day of maturity. There would, however, be objections to that rule in the somewhat frequent cases in which payment was made only after maturity, for in these cases variations in the rate of exchange, either of the foreign currency or of the currency of the country, were neglected.

M. QUASSOWSKI gave the following example:

A bill for \$100 was payable in Germany on May 1st. On that day the dollar was at the normal rate of 4.20 Marks. \$100 was therefore worth 420 Marks. Payment, however was only effected on June 1st for reasons for which the parties concerned neither the creditor nor the debtor were responsible. On June 1st, the rate of the dollar had risen. It was worth, for instance, 5.20 Marks. According to the principle laid down in the draft Regulation, it was the rate in force on May 1st which was valid. The creditor therefore received only 420 Marks instead of 520 Marks. He therefore suffered a loss, for with that sum he was unable to buy \$100. Then take the opposite case, it might be that the rate of the dollar had fallen and that on the day of payment it was not 4.40 Marks, but only 3.20 Marks. In that case the creditor, according to the principle laid down in the draft regulation, received 420 Marks instead of 320 Marks. Then it was the debtor who suffered loss, although the creditor benefited by an advantage which was not justified. He received a sum of 420 Marks, with which he could buy more than \$100. An infinite variety of such examples could be given.

M. Quassowski drew the attention of his colleagues to the variations in the rate of exchange of the Mark during the period of inflation. If there were ever again so exceptional a period it would be quite possible, with the present text of Article 40, that the creditor would end by receiving nothing if the period between the day of maturity and the day of payment were sufficiently long.

On the other hand, if the principle were adopted that the rate of exchange on the day on which payment was effected was valid, the creditor would always receive exactly, in the currency of the country, the sum whose value corresponded to the amount of the bill, and neither more nor less than that.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) understood the desire for justice in the mind of the German delegation, but recalled that the unjust situation which might be created by the presumption established in the text was no one's fault. On the contrary, if a certain time-limit were allowed to elapse between the moment when the sum could be demanded and the moment when it was actually paid, both of the parties interested would be encouraged to speculate in the interval. According as to whether the rates rose or fell, they could try to bring nearer or postpone the date of payment, and this procedure would certainly be far more contrary to justice than the procedure which would result from the proposed text.

In accepting the proposed presumption, an exception would be made; and at the moment of starting on this path, it might even be asked whether it would not be better to return to the moment of the bill's creation in order to fix the rate.

This was a practical question. It was not only during the war that such cases had occurred. The present period during which exchange rates were unstable did not seem to be likely to draw to an immediate close. For that reason, Baron Carton de Wiart thought that the proposal of the German delegation, while based on justice, defeated that end.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that the English rule was that the rate of exchange was calculated on the day on which the bill fell due. Bills in England were always payable in English currency; payment in foreign currency was not allowed. They must always be paid in English currency if the holder so demanded, and he thought that this was a rule which worked very well.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) thought that the various points of view had now been adequately expressed and that the Conference should vote on the question.

M. VISCHER (Switzerland) was opposed to the adoption of the amendment put forward by the German delegation.

M. SHIMADA (Japan) asked whether the phrase referring to the payment «on the day when payment can be demanded» also included cases in which the holder exercised his right of recourse against the guarantors before maturity.

The PRESIDENT thought that the reply should be in the affirmative.

M. QUASSOWSKI (Germany) reminded the Conference that his country had had an unhappy experience of inflation. It was understandable that representatives of countries which had not endured that catastrophe could not understand the full importance of the German proposal. If the text of the exception, however, were adopted, the following result might occur. A bill of exchange was stipulated as payable in dollars; the place of payment was Germany. If the Mark sustained an appreciable fall between the day of maturity and the day of payment, the debtor could pay his debt in dollars with a sum of very depreciated Marks. This was unjust and quite unacceptable.

The German courts, particularly the Reichsgericht, had frequently dealt with this question and sometimes – a thing which happened very rarely – a judgment had been delivered by all the judges sitting in that court, that judgment had decided that the rate of exchange was that of the day of payment. The doctrine and legal practice in Germany were therefore in favour of this solution, which was the only possible one.

The German amendment was put to the vote and rejected by 13 votes to 8.

The PRESIDENT referred to the conditional amendment proposed by the Japanese delegation. That delegation did not understand the reason why the endorser should be

allowed to determine the rate of foreign currency in the bill. The President thought that it was obvious that the Committee of Experts, as well as the Hague Conference, had no objection to the drawer giving in advance the right to the endorser to determine the rate.

M. SHIMADA (Japan) regretted that the Japanese delegation was not satisfied with this explanation. In consequence, he proposed to delete the words «or to be determined by an endorser».

M. GIANNINI (Italy) supported the Japanese amendment.

The Japanese amendment was put to the vote and adopted by 13 votes to 5.

The PRESIDENT drew the attention of the Conference to the following observations of the Dutch Government: «In the first paragraph between the words ‘as stipulated’ and ‘that payment’, the words ‘in the body of the instrument’ should be inserted in order to ensure that the stipulation referred to in this paragraph has really been introduced by the drawer himself». This addition would improve the wording of the paragraph, would fulfil the intentions of the Committee of Experts and would be in conformity with the spirit of the Hague Regulation.

M. PERCEROU (France) saw no objection to this addition, but thought that the solution it offered was obvious.

M. VAN NIEROP (Netherlands) wished that the clause in question should be mentioned in the text of the instrument and not in the bill. It would be for the Drafting Committee to take the necessary steps.

M. GIANNINI (Italy) asked the Conference to entrust the Drafting Committee with the duty of examining those observations made by Governments which did not affect the substance of the problem.

The PRESIDENT was unable to agree with M. Giannini, for some observations affected the substance and others the form. In regard to a third kind of observation, it was impossible to decide whether it concerned the form or the substance. If it was merely a question of drafting and form, there was nothing to prevent the submission of the observations to the Drafting Committee. Did the Conference accept the insertion of the words: «in the body of the instrument itself»?

This addition was adopted.

The first paragraph thus amended was approved at a first reading.

ARTICLE 40, PARAGRAPH 2

This paragraph was approved at a first reading.

Article 40 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 41

Article 41 was approved at a first reading.

CHAPTER VII. – RECOURSE FOR NON-ACCEPTANCE AND NON-PAYMENT.

M. SHIMADA (Japan) recalled that the question of the legal position of the domiciliary dealt with in the Japanese proposals had been left open when the «Chapter on Payment» had been examined. He wished this question to be dealt with in connection with Chapter VII.

The PRESIDENT proposed to reserve the amendment of this question until the end of the chapter.

M. PERCEROU (France) said that the same question had arisen in connection with Article 21. A formula could be adopted and a decision taken when the Conference examined the report of the Drafting Committee,

The PRESIDENT thought that the Conference should follow this suggestion. When it had received the report of the Drafting Committee, it would decide whether there would be any necessity to make a change or an addition, either to Article 21 or to Article 26 or to the end of the «Chapter on Payment».

ARTICLE 42

The PRESIDENT read the following Czechoslovak amendment:

«In paragraph 2, sub-paragraphs 2 and 3, after the words ‘has failed’, insert the words ‘or has undergone judicial liquidation’».

M. SRB (Czechoslovakia) explained that, according to Czechoslovak legislation, it was possible for the debtor to demand the procedure known as judicial liquidation. In order to obtain it, the debtor must undertake to pay each non-privileged creditor a sum amounting, according to the present law, to at least 35 per cent of the debt. Without entering into detail, it would be sufficient to point out that to open this procedure of judicial liquidation showed that the debtor would not entirely settle his debts. In these circumstances, it was necessary to insert in Article 42 a clause stating that what was laid down in the case of bankruptcy should also apply to the case of judicial liquidation.

Judicial liquidation was not to be found only in Czechoslovak legislation, but also in that of many other countries. In all those States, the question might arise whether the judicial liquidation should have the same legal effects as bankruptcy. If States whose legislation did not contain any provisions covering judicial liquidation were unable to agree that reference to this should be inserted in the text of the Uniform Regulation, it was indispensable that a provision covering this matter should be inserted in the Convention.

M. PERCEROU (France) was all the more able to understand the observations of the Czechoslovak delegation since judicial liquidation was of French origin. It had existed in France for forty-one years and most legislations which had adopted it were more or less based on the French law. It was not, however, necessary to mention judicial liquidation side by side with bankruptcy in Article 42, for the word «bankruptcy» was followed by a very wide term «or has suspended payment», which included all cases of suspension of payment – that was to say, cases of bankruptcy, judicial liquidation and even cases of duly stated suspension of payment – which had given rise to no proceedings in bankruptcy or judicial liquidation proceedings. In those circumstances, the Czechoslovak delegation might feel satisfied.

M. SRB (Czechoslovakia) replied that a reference to suspension of payments was to be found in paragraph 2, but not in Paragraph 3, of Article 42.

The PRESIDENT said that the question whether paragraph 2 should be brought into line with paragraph 3 would be examined later.

M. SRB (Czechoslovakia) was not entirely satisfied, for Czechoslovak legislation drew a distinction between bankruptcy, judicial liquidation and suspension of payment.

These three cases were mentioned in the law. In practice, however, there was no great difference and the Czechoslovak delegation could therefore support the suggestion of M. Percerou.

The PRESIDENT thought that the explanation of M. Percerou could be included in the report.

M. SULKOWSKI (Poland) wished to bring paragraphs 2 and 3 into harmony.

The PRESIDENT replied that that question would be examined when the time came.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) asked M. Percerou's President of the Committee of Experts whether the word «faillite» was used in the technical sense in which it was used in French law. If so, serious difficulty might arise, because it was impossible to translate the word «faillite» by an appropriate English word. It was not bankruptcy. It might be said that this was a theoretical matter, but he assured the Conference that it was of very great practical importance. There would be two authentic texts of the law, one in French and one in English. It might be that there were countries like Germany which would prefer the English text to the French text, and if words could not be adequately translated difficulty would arise. He hoped that the Conference would abstain, as far as possible, from using in the text of the Regulation words which were technical words in foreign law and which were quite incapable of translation into English. Otherwise, in future, a German judge might say that he would proceed on the basis of the English and not of the French text, and the very object which the Conference had in mind might be absolutely defeated.

M. ALBRECHT (Germany) associated himself with the observations of Mr. Gutteridge. The word «faillite» in the French text of Article 42 could not be translated adequately into the German or English languages. He did not think that French jurists could be well satisfied with the actual wording of the first paragraph of Article 42, which said that the holder of a bill might exercise his right of recourse even before the date of payment «dans le cas de faillite du tire, accepteur ou non, de cessation de ses paiements...». If the French Code of Commerce were consulted about the meaning of the word «faillite», the following would be found:

«Tout commerçant qui cesse ses paiements est en état de faillite».

Thus the same thing was mentioned twice in the wording of Article 42: «faillite» and «cessation de ses paiements». In French law both were exactly the same, so far as M. Albrecht could see.

When the Hague Convention was presented to the Reichstag for adoption, the official German memorandum stated that it was impossible to translate that very passage by reason of the word «faillite». If the English version of the text contained in the preparatory documents were referred to, it would be found that the word was wrongly translated and had been rendered by the words «has failed», which, so far as he knew, had no specific meaning in English. For those reasons, the word «faillite» had been eliminated in the German amendment and in its place reference was made to a broad principle by the statement that whenever the drawee was in a state of insolvency and his state had become manifest by the institution of judicial proceedings for the general liquidation of his property for the benefit of his creditors the right of recourse could be exercised against the drawer.

The PRESIDENT proposed, in order to satisfy everyone, that the phrase should run as follows:

«In the case of suspension of payment, whether by the drawee or acceptor, but not authenticated by a judgment...».

M. PERCEROU (Stance) said that these questions had been examined at great length at The Hague.

In reply to the objection made by the representative of Germany, M. Percerou thought that it was possible to translate the terms of Article 42 with accuracy. In German, the word «faillite» was translated by «Konkurs» and the «suspension of payment» was translated by «Zahlungseinstellung», M. Quassowski's interpretation of French law was not quite accurate. In France, there were three different situations:

Bankruptcy entailed a judgment declaring it.

Judicial liquidation entailed an opening judgment declaring it.

Suspension of payment was the state in which a trader found himself who had ceased payment, and in regard to whom the judges had noted this suspension without stating that it was a case either of bankruptcy or judicial liquidation.

Finally, in reply to Mr. Gutteridge, M. Percerou agreed that the word «faillite» was not capable of exact translation into English. He was, however, in the somewhat peculiar situation of being compelled to draft a text to take account of legislation which would not include that text. The exact reason why it had been impossible to introduce the term «judicial liquidation» was because certain States made no provision for it.

As far as the translation of the word «faillite» was concerned, would it not be possible to insert in the English text the word «bankruptcy» followed in brackets by the French word «faillite»?

The German delegation would be satisfied if the two expressions «Konkurs» and «Zahlungseinstellung» were similarly used.

M. Percerou was therefore in favour of the maintenance of the text. This question had been discussed at length at The Hague and he thought that it would be dangerous to try to modify it, for other amendments would then be put forward. The text had been carefully examined by the Committee of Experts and it had finally agreed to adopt it.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) asked the President whether it was justifiable to use an English word and then to add in brackets the actual French word which had been employed. If so, a great many difficulties would be avoided, but he was not certain whether that was the correct procedure in the case of international conventions.

The PRESIDENT thought that in the very special case of an untranslatable word this procedure should be followed.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce) observed that the difficulties which had just been raised were practically the same as those to which attention had been drawn by the International Chamber of Commerce. It had been alleged that the word «faillite» had no full equivalent in English. Similarly, it did not have the same meaning in France and Germany, since, in the latter country, persons other than traders could be «mis en faillite».

The term «cessation de paiement» (suspension of payment) was an omnibus expression, especially when followed by the words «même non suivie d'un jugement» (even

when not followed by a judgment). It would therefore suffice if this expression were used.

As to the addition of the word «liquidation judiciaire» (judicial liquidation), it seemed that it would be a mistake to introduce that term into the present text. It had been rightly pointed out by the International Chamber of Commerce that this term was used quite incorrectly, since the peculiar feature of this transaction was that nothing at all was liquidated. It was probable that the expression might be changed within a short time.

M. ALBRECHT (Germany) said that if he understood aright the meaning of the terms «Konkurs», «bankruptcy», and «faillite», the distinction was as follows: In Germany a private person or a company might be in Konkurs. In England, «bankruptcy» applied only to private persons and not to companies. In the case of companies, there was a compulsory windingup by the court.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) added that there might be a voluntary windingup.

M. ALBRECHT (Germany), continuing, said that though «winding-up» was not called bankruptcy, it was practically the same. In France, the term «faillite» was not applicable to private persons, who could only be «en deconfiture», but the latter term was not applicable to companies. The same system of compulsory windingup by the court existed in France.

He would ask the Conference to imagine a case in which the drawer of the bill was a French company. A German judge, who had to decide whether a claim in recourse was sound, would consult the text and would find the term «faillite». He would say that this was not applicable to a company. M. Albrecht did not know whether it could be said in France that the beginning of the compulsory windingup of a company by the court was in itself a suspension of payment. In Germany, where an excess of liabilities over assets was a ground for declaring a company bankrupt, it would certainly not be said that a company which became bankrupt on that ground had by that mere fact suspended payment. For those reasons, he thought that the Conference should avoid the use of a legal term of the French language in its international text and should rather try to describe the exact position which it was desired to cover.

In regard to the President's suggestion to strike out the word «faillite» and to be satisfied with the suspension of payment, M. Albrecht's objection was as follows. A company could go bankrupt under German law, even if it had not suspended payment, if its liabilities exceeded its assets. The commencement of bankruptcy proceedings in itself was, in German law, not regarded as a suspension of payment. There might, therefore, be a company which, was bankrupt but had not suspended payment, and the text would not apply in such a case. For this reason, he was sorry that the German amendment had not been distributed. It was necessary to use a clause which contemplated «the case of bankruptcy in the widest sense of the word, and to describe it in terms which were applicable to all countries.

The PRESIDENT pointed out that point (2) of the German proposal was as follows:

«If the insolvency of the drawee, whether he has accepted or not, is shown by the institution of proceedings for the general liquidation of his property for the benefit of his

creditors, or by an equivalent official act, and also if he has suspended payment, even if the suspension is not authenticated by a judgment, or where execution has been levied against his goods without result».

In a conversation with one of the German delegates, the President had convinced him that the word «insolvency» could not be kept in this amendment as referring to the countries which had the system of «faillite» according to the French Commercial Code, since there were two periods, that preceding insolvency and that following insolvency. In the case of a «concordat» (composition), the second period never began.

The President had drafted the following proposal which he hoped would meet the requirements of the German and English systems:

«1. If acceptance has been refused;

«2. Where there has been suspension of payment on the part of the drawee, whether he has accepted or not, even if the suspension is not authenticated by a judgment, or where there have been any judicial measures for the benefit of his creditors, or where execution has been levied against his goods without result».

M. PERCEROU (France) feared that this formula gave rise to two objections: the phrase «where there has been suspension of payment, even if such suspension has not been authenticated by a judgment», would not satisfy the Germany delegation, since the latter had said that a company which, although it had not suspended payments, was insolvent could be «mis en faillite». On the other hand, the fact of levying execution on a debtor did not imply that he was insolvent. Certain bad payers were perfectly solvent, but were unwilling to pay. The point here considered was the insolvency of the drawer; it was that which gave rise immediately to recourse. The proof of insolvency resulted only from the inefficiency of the measures of execution (execution levied without result). The phrase «any judicial measures for the benefit of the creditors» was too wide, since the fact of these measures being put into force would not necessarily imply the debtor's insolvency.

He feared, therefore, that the formula proposed by the President would be subject to criticism.

The PRESIDENT thought that there was a misunderstanding. The words «any judicial measures for the benefit of the creditors» followed by «where execution has been levied against his goods» indicated clearly that the measure was a specific one taken on behalf of all the creditors and not a special procedure. There could be no question on this point.

M. SRB (Czechoslovakia) thought that the formula proposed by the President was a very happy one. It entirely satisfied the Czechoslovak delegation and the latter would withdraw its amendment if the Conference accepted the President's proposal.

M. SULKOWSKI (Poland) agreed that the text proposed by the President appeared satisfactory. If, however, it were not acceptable to certain delegations, he proposed that the text in the regulations should be kept as it stood and that a reservation should be made on the following lines:

«The contracting countries may indicate the legal situations referred to in Article 42 in accordance with their national legislation».

M. ARCANGELI (Italy) observed that, notwithstanding the very great interest of the present discussion on comparative law with regard to bankruptcy, the question had

not been solved. The formula proposed by the President appeared to be a helpful one, but M. Percerou thought that it was too wide. As the question now was only one of drafting and as there was agreement on the principles, why should it not be left to the Drafting Committee to seek for a text? The Drafting Committee would examine the President's formula and the observations which the different delegations might submit, and it would then present a text to the Conference. That was the only way of ending the present discussion, for it was impossible at the present moment to find a formula which would content everyone.

M. VISCHSR (Switzerland) felt that the Hague wording was the best, for it was very simple and covered every case. Switzerland had in regard to «faillite» all the institutions existing in Germany. Every case was covered by the Hague formula. It might merely be asked whether «concordat judiciaire» (judicial composition) was also in-

cluded in the term «cessation de paiements» (suspension of payment). It seemed that the answer must be in the affirmative since in the case of «concordat judiciaire» the court invariably stated that there was a «sursis concordataire» (suspension by composition), and a «sursis concordataire» was synonymous with the term «cessation de paiements».

He therefore proposed that the Hague wording should be kept, but would not oppose the examination of another text by the Drafting Committee.

Prince VARNVAIDYA (Siam) informed the Conference that the prevalent foreign language in his country was English. He understood that in conventions concluded under the auspices of the League both languages were of equal force and value. Therefore, in principle, he would like the English text to be quite clear and independent of the French text. He wished to support the President's proposal, because he believed that it covered the same ground and would enable the English text to be in concordance with the French text. Siam had already adopted the Hague text and had translated the words «a fait faillite» by the English words «has become bankrupt». In Siamese law, a company could become bankrupt and therefore no difficulty arose. If the Conference did not adopt the President's proposal, he could accept the text of the experts.

M. GIANNINI (Italy) thought it unnecessary to prolong unduly an academic discussion of this kind. It might be deduced from the debate that the precedents were of no importance, and the same was true of the report and of the previous discussions. The question now under consideration had formed the subject of protracted deliberations at previous conferences. They had resulted in the formula which the Conference now had before it. For eighteen years, this article had been generally found satisfactory. Was it, then, desirable to make any change at all? Certainly not, since the facts invariably predominated in this case. The article did not call for criticism, and it was only at the last moment that the German delegates had indicated certain fears. There being so many different systems, the possibility of improving the text could not be contemplated. Lastly, the vast problem of bankruptcy could not be treated in full at the present time. Existing institutions must be taken as they were and a formula to cover the general situation must be found. For eighteen years, the Hague formula had shown that it was satisfactory.

That being so, M. Giannini requested the Conference to keep to the 1912 formula. It would always be possible, if necessary, to make certain improvements of detail in it. The Conference, for instance, had before it a Japanese amendment and a reservation made by the French delegation.

The PRESIDENT pointed out that the discussion dealt with the Czechoslovak amendment, which had not been withdrawn.

He had made a suggestion, but as he was not entitled to submit proposals this suggestion would have to be put forward by one of the delegations.

M. ALBRECHT (Germany) withdrew his amendment in favour of the suggestion put forward by the President.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that he, too, accepted the President's suggestion as an amendment.

The PRESIDENT noted that the Czechoslovak and German amendments were withdrawn and that there was now before the Conference a German-Czechoslovak amendment, on which he would ask the Conference to come to a decision, the question of the wording being reserved.

The German-Czechoslovak amendment was rejected by 13 votes to 11.

The PRESIDENT noted that the Conference had pronounced in favour of the original text drawn up by the experts.

The Drafting Committee would seek for the exact English equivalent of the term «a fait faillite» and would submit a proposal.

There remained the following amendment submitted by the Japanese delegation:

«In Article 42, which concerns the conditions of recourse before maturity, the drawee referred to in No. 2 and the drawer referred to in No. 3 should «be placed on the same footing. The Article should read as follows:

«1.....

«2. Where the drawee, whether he has accepted or not, has failed.

«3. Where the drawers of a non-acceptable bill have failed».

It appeared that the Japanese delegation's object was to bring sub-paragraph 3 into line with sub-paragraph 2. As the Conference had adopted the experts' text for sub-paragraph 2, the President assumed that the Japanese delegation wished to repeat in sub-paragraph 3 the cases mentioned in sub-paragraph 2.

The Japanese amendment was put to the vote and rejected by 10 votes to 6.

The PRESIDENT observed that the French delegation had submitted the following proposal:

«The French delegation asks that provision be made in the Convention, or elsewhere, for the following reservation:

«As an exception to the provisions of Article 42, sub-paragraphs 1, 2 and 3, and of Article 73bis, of the Uniform Law, each Contracting State reserves the right to make provision in its laws to enable persons liable for a bill of exchange to obtain, in the event of the right of recourse being exercised against them, periods of grace which may in no case run beyond the maturity of the bill of exchange».

M. PERCEROU (France) explained the reasons for this proposal. Article 444 of the French Commercial Code stipulated that in the case of «faillite» of the drawer or of the drawee who had not accepted, the endorsers were entitled to choose between immediate payment and the possibility of giving a surety. The solution which had been adopted, and in which France had concurred, aggravated this situation, since the endorsers no longer

had the option of furnishing a surety but had to pay immediately. That position might be very awkward for the guarantors.

Even while the present law was in force, and notwithstanding the option granted them, a draft law had, at the request of many of the French Chambers of Commerce, been tabled on July 23rd, 1929, and contained the following clause:

«Nevertheless, they (the guarantors) may apply to the President of the Tribunal of Commerce of the place in which the bill is payable and request periods of grace. If the request is found to be justified, the order will determine the period at which they will be bound to pay the commercial deeds in question, but the periods of grace thus granted may not run beyond the date fixed for maturity».

This draft law was intended to meet the following consideration: The guarantors had not foreseen the necessity of paying immediately; they might therefore be placed in a very awkward situation as a result of the obligation to procure funds at once. This aggravation of the position was not justified when the guarantors were completely solvent and when there was no question of their being able to meet their liabilities at maturity. Further, strictly speaking, the holder was only entitled to be paid at maturity. It was for that reason that the draft law proposed to authorise the President of the Tribunal of Commerce, if he considered that the guarantors were completely solvent, to grant them periods of grace.

According to the French proposal, the right of the President of the Tribunal of Commerce to grant periods of grace to the guarantors referred not only to the cases mentioned in the second and third sub-paragraphs (cases of «faillite» of the drawee or the drawer), but also to the case of the refusal of acceptance.

The French delegation was prepared to withdraw its amendment in so far as concerned the first sub-paragraph. The text consequently would read:

«As an exception to the provisions of Article 42, sub-paragraphs 2 and 3, and of Article 73bis, of the Uniform Law...».

The French delegation therefore was submitting no amendment in regard to immediate recourse in the case of the refusal of acceptance, since such a refusal would often make the situation open to suspicion.

Finally, M. Percerou pointed out that his proposal would meet the wishes, not only of French commerce, but also, he believed, of the International Chamber of Commerce.

The PRESIDENT pointed out that sub-paragraph 3 covered the case of the «faillite» of the drawer of a non-acceptable bill, and asked M. Percerou if it was definitely his intention to grant periods of grace in such cases as well.

M. PERCEROU (France) explained that the periods of grace were to be granted to the guarantors of the bill. In the case of the «faillite» of the drawer of a *non-acceptable bill*, the guarantors were the endorsers. It was obvious that if the drawer of a non-acceptable bill was «en faillite», he could not benefit by a period of grace; furthermore, in such a case the drawer was not a guarantor, but, of course, the principal debtor. Moreover, it would be possible to make this point clear in the report by pointing out that in this case the drawer was not a guarantor and could not benefit by the provision in question.

M. TROULLIER (International Chamber of Commerce), on behalf of the International Chamber, pressed for the adoption of the French proposal. The International Chamber had been strongly impressed by the fact that as the result of a big disaster a

merchant might be obliged immediately to pay 400,000 francs instead of paying them, as a guarantor, only at the end of five months.

The PRESIDENT thought that the French proposal raised no great opposition. As every endeavour should be made to obviate reservations, he asked whether the Conference would be prepared to introduce the French proposal into the text of the law.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) said that he would put forward this proposal.

M. PERCEROU (France) said that he had only put forward his text as a reservation, but he was, of course, in favour of embodying it in the law as an amendment.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that French law presented a peculiar feature on this point. He was not opposed to a reservation being made in one way or another, but he would oppose the introduction of the amendment into the Uniform Regulation.

A provision of that kind would seriously endanger the position of the Creditor, who, as a result of the period of grace granted to the guarantor, would be unable immediately to collect the amount of the bill.

In German law no such procedure was known. It amounted to a judicial moratorium. The German delegation must therefore state that it could not embody a clause of that sort in German law.

M. HELPER (Denmark) agreed with M. Quassowski's view.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that this question should be settled in a uniform way by the acceptance either of the Hague formula or of that proposed by M. Percerou. In regard to the latter formula, why should a period of grace be granted in cases (2) and (3) and not in the first case – that which covered the refusal of acceptance? The situation was the same in all three and the formula proposed was accordingly illogical. M. Sulkowski could only accept an amendment which covered all three situations in the same way.

M. GIANNINI (Italy) considered that the French proposal appeared to present certain advantages at times of economic depression and he thought that it had been drawn up with this object in view. As, however, there was no adequate experience of the matter, it would be inadvisable to embody this formula in the general text. As the national legislative powers would be authorised by the reservations to enact rules of this kind, it would be possible to see whether the practice became so general that it was possible to standardise them and make them universal. That point could be considered at another conference. He expressed this view the more easily seeing that he was entirely opposed to increasing the number of reservations.

The Swedish amendment was rejected by 15 votes to 8.

The French proposal for a reservation was adopted unanimously.

The PRESIDENT said that the Conference would decide later whether these reservations should be embodied in the Convention or whether they should be expressed otherwise.

Article 42 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 43

The PRESIDENT submitted the following French reservation:

«By derogation from Article 43, paragraph 3, of the Uniform Law, each Contracting State shall have the right to prescribe that the protest for non-payment may not be made

on the day when the bill is payable and to reduce the limit of time for presentment laid down in Article 37 to two days (day of maturity and following business day)».

«Reasons.

«It is inadmissible in France that the protest for non-payment should be made on the day of presentment, for according to French custom the drawee is entitled to the whole of this day in which to pay. This is a time-honoured rule to which much importance is attached in France.

«It was, moreover, in deference to this rule that Article 162 of the French Commercial Code was amended by the Law of February 10th, 1928, whereby if a bill of exchange matures on a legal holiday and is therefore payable on the following day (in conformity with Article 134), the protest is made on the second business day following and not on the day after maturity, as seemed to follow from a narrow interpretation of the letter of the old Article 162».

The President also read out the following Portuguese amendment on the third paragraph:

«Protest for non-payment must be made on one of the two business days following the day on which the bill is payable».

«Reasons.

«The introduction in the Uniform Law of the provision embodied in paragraph 3 of Article 43 of the draft would cause difficulties in countries like Portugal, where it is a firmly established tradition that the drawee must be allowed the whole of the day of presentment in which to effect payment».

He asked M. Percerou whether the French delegation could withdraw its reservation if the Portuguese amendment was adopted.

M. PERCEROU (France) replied in the affirmative.

The PRESIDENT invited the Conference to discuss the Portuguese amendment first.

M. DA MATTA (Portugal) said that the system whereby a protest for non-payment must be drawn up on one of the two business days following the day on which the bill was payable was the most usual system in the different legislations. It was, he thought, fair that the debtor should be allowed the day of payment to effect payment. If it was true that the default of payment must be authenticated within a short period – in the interests of the exchange debtors and of the holder himself – the application of that principle should not be exaggerated unduly, especially since that might injure the interests of the parties liable and of the holder.

The introduction of the provision of paragraph 3 of Article 3 of the draft into the uniform Law would raise difficulties in countries like Portugal, where the tradition was firmly established that the drawee was allowed the whole day of presentment in which to effect payment».

M. PERCEROU (France) gave the reasons why the French delegation had tabled its amendment. The question was primarily one of morals, in regard to which no Compromise could be made.

In France, it was held that the entire day of maturity must be allowed to the debtor to effect payment and that was, moreover, in conformity with common law. It was thought,

too, that it was somewhat harsh, not to say brutal, to require the debtor to pay immediately the moment the bill was presented. Such an attitude might perhaps be compared to that of a highwayman demanding «Your money or your life». Offensive-ness of that kind was inconsistent with French manners. There could be no thought of introducing it into France and the fact of not allowing the debtor the entire day for payment would raise a general protest. The truth of this was shown by the fact that quite recently French law had had to be changed in the following circumstances:

French law stipulated that when maturity fell on a legal holiday, or on a day assimilated to a legal holiday, it was carried over to the first following business day. Originally, however, the text of the law had not added, that in this case, the protest was likewise carried over to the second following business day, so that the whole of the first business day would be allowed to the debtor. A court of appeal, interpreting the law in a doubtful manner, had decided that as only the day of maturity and not the day of protest was postponed, the two transactions might take place on the same day. Such great importance was attached to the question that Parliament had not even waited for the Court of Cassation to be seized of the matter in order to do away with the solution adopted by the Court of Appeal. An emergency bill had been tabled and voted with unwonted speed.

Such were the reasons for which the French delegation had brought in its proposal.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that, when the French and Portuguese proposals were examined, consideration must be had to the fact that the Conference had already adopted Article 37, according to which the holder must present the bill for payment either on the day on which it was payable or on one of the two following business days. The adoption of the Portuguese amendment would compel those creditors who asked for payment on the day of maturity, but did not receive it, to present the bill twice, once for payment and the second time for the drawing up of the protest. That would result in increasing the formalities to be accomplished by the holder and in increased costs. Furthermore, the holder of the bill would also run certain risks in the exercise of his rights, since, if he observed the time-limit for the drawing up of the protest, he might nevertheless fear the danger he would have to run from failure to observe the time-limit for presentment. Furthermore, if he observed the time-limit for pre-sentment, he must also take into account the rules governing the time-limit for protest. In this way, the creditor's risks were greater than if there were a single time-limit for presentment and for the drawing up of the protest.

Consideration, too, must be paid to the fact that, if the creditor could have the protest drawn up on the day of maturity, he was in a position to exercise recourse earlier, a fact which might involve an appreciable advantage for him, particularly when the guarantor's situation was shaky.

For these reasons, M. Quassowski preferred the system recommended by the experts; it was particularly advantageous in the case, covered by German law, of protest by post. In that case, the competent postal authority had the protest drawn up, but was also instructed to accept payment. It was possible, then, for the payment and the drawing up of protest, if necessary, to take place on the same day.

Nevertheless, in view of the special feature of French law to which M. Percerou had referred, the German delegation would make no objection to the French reservation.

M. GIANNINI (Italy), as he had said in connection with Article 37, would have preferred the question to be settled in the Uniform Regulation instead of having a reservation. For that reason, he associated himself with the Portuguese proposal. To his mind, there was no connection between Articles 37 and 43. There was no reason why the terms of Article 37 should be reproduced in Article 43. The arguments submitted by the German delegation had not convinced him, and he would support the Portuguese proposal.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) had no hesitation in supporting the Portuguese proposal. The law in Brazil was very generous in regard to the power of the creditors to exercise their right. Article 28 of the law read:

«A bill of exchange protested in default of acceptance or of payment must be remitted to the competent official on the business day (jour utile) following that of the refusal of acceptance or that of maturity. The protest must be made within three days».

This clause was somewhat vague, because it was not clear whether the period of three days applied to the creditor as the time, within which he must avail himself of his rights or whether it applied to the official charged with the drawing up of the protest.

The provision which he had quoted, as the Conference would realise, granted three days after maturity or refusal of acceptance.

The Brazilian system differed, generally speaking, from that in other legislations. In the judicial organisation of Brazil, there was to be found an «official for protesting bills of exchange». It was to this official that the bill had to be handed on the day of maturity. The law granted him a period of three days in which to draw up the instrument of protest and hand it to the person concerned – that was to say, to the holder.

M. de Campos agreed that it was quite justifiable to grant a period of one day's grace for payment to the debtor only.

He therefore supported the amendment proposed by the representative of Portugal.

M. HELPER (Denmark) was in favour of the Portuguese proposal. Danish law, as it stood, contained the clauses which had been adopted at The Hague. As in Portugal, however, a practice had grown up and it was desirable that it should be legalized.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) also supported the Portuguese amendment, for it was in conformity with Belgian legislation. He would have preferred that it should be laid down in Article 37 that the bill should be presented at maturity without two days of grace being allowed. Those two days of grace, however, given to the holder were one more reason for not holding a pistol to the head of the drawee and for allowing him at least twenty-four hours to free himself.

M. VAN NIEROP (Netherlands) did not see how the Conference could insist that protests should be made on the day of maturity, since it had been decided that a bill might be presented two days after maturity. The Conference might be certain that all bankers who designated the bill would take these two working days into account. That was an extra reason for declaring that protest ought to be drawn up after maturity, but during the two working days. That was, moreover, in accordance with the Netherlands legislation. He consequently supported the Portuguese amendment.

M. STUB HOLMBOE (Norway) agreed with his Dutch colleague, and would therefore support the Portuguese amendment. He did not, however, interpret it in the same manner as the German delegate. The Portuguese amendment left in suspense the question

whether the holder must present the bill before protest. It stated merely that the protest could not be drawn up on the first day after maturity. It did not state that the bill must be presented upon that day. With that reservation, M. Stub Holmboe would vote in favour of the Portuguese amendment to avoid reservations as far as possible.

The Portuguese amendment was put to the vote and adopted by 13 votes to 8.

The PRESIDENT said that, in those circumstances, the reservation of the French delegation was withdrawn.

The observation of the Dutch delegation referring to Article 43, paragraph 3, was read:

«According to Article 43, paragraph 3, protests for non-payment must be made either on the day when the bill is payable or on one of the two following business days. According to Article 33, a bill of exchange at sight is payable on presentment.

«Is it to be concluded that the mere fact of having unsuccessfully presented a sight bill for payment without drawing up a protest deprives the holder of the right to protest in due time? We consider that the answer to this question should be in the negative; nothing should be able to prevent the holder from demanding payment afresh (subject to observance of the twelve-months limit of time laid down in Article 33); and Article 43, paragraph 3, should be interpreted as meaning that the holder is not deprived of his right of protest. The latter article simply means that if protest is drawn up on refusal of payment it must be made within two days of such refusal».

The Conference decided, with the exception of the Swedish delegation, to refer to this observation in its report.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that the legislation of several countries – among others, those of Belgium, the Netherlands and, unless he was mistaken, of Italy – recognised protest by private deed in addition to protest by deed in good and due form. It was a declaration made by the drawee and recorded on the bill by which he stated that he refused payment.

This simplified protest had been introduced into the Netherlands by the terms of a recent law of 1925 to meet the desires of the persons concerned who had demanded a simpler form of protest. The Dutch Government could not reverse this decision. For that reason, its delegation proposed that the following reservation should be inserted in the Convention:

«Each Contracting State reserves the right to prescribe that the protests to be drawn up on its territory may be replaced by a declaration dated and written on the bill of exchange itself and signed by the drawee, except in cases where the drawer demands that in the text of the bill a protest by deed in good and due form be inserted».

M. Molengraaff thought that this reservation could be added to Article 8 of the Convention (text of the experts). Without that reservation, countries who wished to preserve the possibility of protest by private deed could not accept the first paragraph of Article 43, which required a protest by deed in good and due form.

The PRESIDENT asked M. Percerou, as Chairman of the Committee of Experts, whether M. Molengraaff would not be satisfied by Article 9 of the Hague Convention, which was to the following effect:

«Every Contracting State may provide that, with the assent of the holder, protests to be drawn up in its territory may be replaced by a declaration dated and written on the bill

itself, signed by the drawee and transcribed in a public register within the limit of time fixed for protest.

«Any such declaration shall be recognised by the other States».

He thought that M. Molengraaff could be satisfied with this text, though not completely satisfied, for it required the transcription in a public register, a system not used by several States. Article 8 of the Convention (text of the experts) was to the following effect:

«The form of and the limits of time for protest, as well as the form of other proceedings necessary for the exercise or preservation of rights concerning bills of exchange or promissory notes, are regulated by the laws of the State within whose territory the protest must be drawn up or the proceeding in question taken».

This article was to replace Article 9 of the Hague Convention. He asked the Chairman of the Committee of Experts whether, in his view, this article also covered protest by private deed, the matter raised by M. Molengraaff.

M. PERCEROU (France), Chairman of the Committee of Experts, thought that that article also covered protest by private deed. It covered cases of the mere record of a refusal to pay without the registration of this fact in a public register. He thought, therefore, that M. Molengraaff would be satisfied.

M. SULKOWSKI (Poland) did not agree with M. Percerou. Article 9 did not settle the question because the first paragraph of Article 43 laid down that a refusal of acceptance or of payment must be noted by a deed in good and due form. To satisfy

M. Molengraaff, a special reservation would have to be adopted to this effect.

The PRESIDENT thought that a paragraph could be added to Article's of the draft Convention. He asked M. Sulkowski whether he was in favour of the insertion of such a reservation.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the number of reservations had been so largely increased that, though he was not unfavourable to the insertion of this reservation, he feared that the Convention would end by containing more reservations than articles.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would be premature to discuss immediately problems which would have to be discussed when the draft Convention was before the Conference. It was impossible to take a decision forthwith on this matter. In his view, Article 9 of the Hague Convention was of a general character, and the Conference should avoid confusing it with the text of the experts. For that reason, it should confine itself for the moment to taking a decision on the question whether it was necessary to insert a reservation in the Convention of the kind proposed by the Dutch delegation. In so far as the wording of that reservation was concerned, the Conference could take a decision when it discussed the Convention.

The PRESIDENT said that he had asked the views of the Chairman of the Committee of Experts on the question. Since, however, there was a divergence of views between the experts themselves, the solution proposed by M. Giannini should be adopted, and the Conference should confine itself to deciding whether it wished to accept the principle laid down by M. Molengraaff or not.

The President would therefore put the proposal of the Dutch delegation to the vote, to the effect that protest by private deed should be authorised. It was understood that the

final wording of this reservation and the place which it should occupy in the Convention would be reserved for future discussion.

The Dutch proposal was adopted by 17 votes to 2.

M. DA MATTA (Portugal) asked the reason for the provision in paragraph 4 of Article 43:

«Protest for non-acceptance dispenses with presentment for payment and protest for non-payment».

The two protests, although subject to the same formalities, fulfilled different objects from the point of view of exchange law. Nothing was more natural if the drawee had refused to accept the bill, because he had not received notice or because he had made no deposit, etc., than for him to be ready to pay at maturity after these omissions had been rectified.

According to the strict interpretation of exchange law, the delegation of the drawee containing the bill of exchange was made in the case of payment and not in the case of acceptance. The refusal of that delegation could not therefore be logically deduced from the proof of a refusal of acceptance.

M. SULKOWSKI (Poland) said that it was not necessary to present the bill of exchange for payment at maturity, since the Regulation provided that, in the case of a refusal to accept, the holder might exercise his right of immediate recourse even before maturity. For that reason, it had been laid down that protest without acceptance made legal proceedings, in default of payment unnecessary.

Article 43 was approved at a first reading.

21. Table of Comparative Law in regard to Bills of Exchange, drawn up by Dr. Magnus.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that Dr. Magnus of Berlin, a distinguished German lawyer, had just published a table of comparative law concerning bills of exchange in co-operation with a large number of jurists. The publisher, Franz Vahlen of Berlin, who had published this table, had submitted a certain number of copies to the German delegation, who desired to offer them to the President and to each delegation in the hope that they might facilitate the task of the Conference.

The PRESIDENT, on behalf of the Conference, thanked M. Quassowski.

SEVENTEENTH MEETING

Held on May 23rd, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

22. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

Observations from the Netherlands delegation on Article 19.

The PRESIDENT submitted the following observation from the Netherlands delegation to Article 19:

«Article 19 regards an endorsement after the expiration of the time-limit fixed for drawing up the protest as a cession.

«Let us suppose that payment has been demanded without success on a sight bill, that protest has not been made, that the time-limit laid down in Article 33 has not yet expired and that the bill of exchange is then endorsed.

«When the endorsee presents the bill for payment, can the plea be advanced against him that the endorsement was made ‘after expiration of the limit of time fixed for drawing up’ the protest and that consequently the rigorous provisions of Article 19 are applicable to it. If so, the endorsee would be the victim of circumstances which he could not have known from the bill of exchange. Nevertheless, a decree by the Egyptian Mixed Tribunal, published in the *Journal des Tribunaux mixtes d’Egypte* on February 5th/6th, 1930, adopted this unfortunate conclusion in a similar case.

«The Netherlands delegation is of opinion that such an interpretation is contrary to that of the Uniform Regulation. It considers that when a sight bill has been presented for payment and when, on refusal of payment, protest has not been made, the time-limit fixed for drawing up the protest has not expired within the meaning of Article 19.

«If this is the Conference’s opinion on these matters, the Netherlands delegation will propose no amendment».

He thought that it was in accordance with the spirit of the interpretation of Article 43 adopted on the previous day.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would suffice if it were mentioned in the Minutes that the Conference approved the Dutch delegation’s interpretation.

The PRESIDENT thought that it should also be mentioned in the report.

M. GIANNINI (Italy) agreed.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) said that his delegation could not agree to the interpretation given by the Dutch delegation to Article 19.

The interpretation of the Netherlands delegation was approved subject to the foregoing reservation

ARTICLE 44: LATVIAN AMENDMENT

M. LOEBER (Latvia), in presenting the following amendment:

«When making protest for non-acceptance or non-payment, the notary or official authorised to draw up the protest according to the domestic law of the Contracting States is bound to notify in writing the persons liable under the bill of exchange whose addresses are specified in the bill of exchange or known to the notary drawing up the protest or given by the persons demanding the protest. The costs of such notice shall be added to the costs of the protest» – observed that Article 44 of the Regulations stipulated that the notification should emanate from the holder and his immediate endorsers. Latvian exchange law, which reproduced the provisions of the old Russian Imperial law relating to bills, had established a procedure different from that in the Regulation. It was the notary who, in drawing up the protest for non-payment, was obliged to notify the guarantors of the bill whose addresses were specified in the bill.

The procedure laid down in Article 44 of the Regulation was more complicated than that in Latvian law. The notification required by the Regulation might give rise to difficulties and complications, for instance where the holder, who had had the protest drawn up

in default of acceptance or payment, did not notify his endorser. In such cases, not only would the endorser himself, but all the preceding endorsers also, receive no notice. As to the penalty prescribed in Article 44, paragraph 6, of the Regulation, that appeared somewhat problematical. It should further be noted that the system laid down by the Regulation had met with practical difficulties in the various countries where it was in force. The procedure laid down by the Latvian law on bills had caused no difficulties in commercial or banking circles, nor in judicial circles either. The same remark applied to the former Empire of Russia.

In regard to the notice, the practical bearing of the provisions of the Regulation was somewhat doubtful, since, generally speaking, the endorsers did not specify their address beside their name or, at any rate, did not inform, and could not even inform, the holder of their changes of address. Lastly, it must be remembered that the Hague Convention had already considered this question (cf. Article 11 of the Hague Convention). The Latvian proposal, therefore, was not an innovation. Nevertheless, the reservation mentioned in Article 11 of the Hague Convention, which corresponded simply to Article 44, paragraph 1, of the Regulation, did not altogether satisfy the Latvian delegation, since it would make it possible to prescribe thereby that a notification by the holder to his endorser and to the drawer must be made by the notary. Article XI of the Hague Convention, on the other hand, allowed no derogation to the principle laid down in Article 44, paragraph 2, of the Regulation. Consequently, in Article 44, paragraph 2, was not altered in the sense of the Latvian proposal, the system of a simple notice would remain in force, Latvia would find great difficulty in acquiescing in such a situation, and that for very serious reasons.

If the amendment proposed by the Latvian delegation was adopted, paragraphs 2 and 5 of Article 53 would have to be drafted in accordance with the new wording of Article 44 of the Regulation.

M. VAN NIEROP (Netherlands) strongly urged the Conference not to accept this proposal. If a small sheriff's officer (*huissier*) or a small provincial notary forgot to send the notice of non payment, what recourse would there be against him? It would never be possible in these circumstances to obtain damages. The article, as modified by the Latvian amendment, would be very dangerous in practice. Certain reservations had been made at The Hague and the countries had been given the option of stipulating that the sheriff's officer or notary would be compelled to give the notice. According to the Latvian amendment, however, there was no longer any question of an option, but of an obligation. Such a clause would be detrimental to trade, and for that reason should be rejected.

M. GIANNINI (Italy) said that it was but right to recognise that the Latvian proposal was based on the practical results achieved by a system which had been in force in the former Empire of Russia and had given rise to no serious objection. There were, however, objections, both practical and economic, which could be made against it. In the case of bills of exchange for small sums, the additional expenses resulting from these formalities were very heavy. For that reason, M. Giannini was unable to accept the Latvian proposal.

The Latvian proposal was put to the vote and rejected.

M. DUZMANS (Latvia) desired to return to the question. He would put forward another possibility, that of making a reservation.

He agreed that it had been somewhat rash to propose the amendment which had just been rejected, for its adoption would have necessitated a complete change in the provisions of the draft Regulations on this subject: The Latvian delegation, however, was unable to agree with the objection of M. van Nierop in so far as oversight on the part of the public official was concerned. If the idea of oversight were admitted in this case, a fortiori it should be admitted in the case of private persons called upon to give notice of the defect in the acceptance. The representative of Latvia thought, therefore, that it was impossible to reject the Latvian amendment merely for this reason, all the more so as the solution suggested by Latvia had been in force in Russia, an immense Empire where every form of civilisation and culture had been represented. The reason why this delegation had made this proposal was because it had been definitely convinced that it was suggesting an improvement.

In those circumstances, he asked the Conference to admit a reservation in the Convention or by some other means. This reservation was already to be found in Article II of the Hague Convention, though its scope was much smaller. The Latvian delegation asked, therefore, that the following reservation should be inserted in the Convention or in some other document:

«As an exception to Article 44 of the Uniform Regulation, each Contracting State may maintain or introduce the system of notice to be given by the public official, that is to say that, when drawing up the protest, if there has been no acceptance or payment, the notary or official who, in accordance with the law of the country, is authorised to draw up the protest must give written notice to those persons liable in the bill of exchange or in the promissory note whose addresses are shown on the bill of exchange or on the promissory note or are known to the public official drawing up the protest or indicated by the persons making the protest. The expenses incurred by such notice shall be added to the cost of the protest». M. Duzmans submitted his proposal to the consideration of his colleagues with the reservation that its wording might be changed.

The PRESIDENT asked the Latvian delegation to examine the question afresh, for at first sight he did not think it necessary for a reservation to be made. He would recall that every member of the Conference was convinced of the necessity of inserting as few reservations as possible.

The procedure laid down in the Latvian proposal seemed only to be in force in one country – Latvia. All the other States had indicated that the notice should be given by the persons concerned themselves. If that notice were not given by the persons concerned, the penalties provided for in paragraph 6 of Article 44 would be enforced. That paragraph was as follows:

«A person who does not give notice within the limit of time mentioned above does not lose his right of recourse. He is responsible for the injury, if any, caused by his negligence, but the damages shall not exceed the amount of the bill of exchange».

In those circumstances, the President thought that the Latvian delegation need not urge the adoption of its proposal and he accordingly asked it to reflect.

M. Duzmans could perhaps be satisfied by adding to the text of Article 44 a reference to the fact that the notice could also be given by a public official.

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that the Latvian delegation might perhaps be satisfied if the beginning of the article were made to read as follows: «The holder or *his authorised representative* must give notice».

M. GIANNINI (Italy) was unable to accept this proposal.

The PRESIDENT was also unable to accept it, for it confused private with public law. He returned to his proposal to insert in the text of the article a reference to the fact that notice could be given by a public official.

M. GIANNINI (Italy) was unable to accept the proposal of the President for the result would be to introduce two different procedures in to the uniform law and thus make its practical application very difficult. Every State would be able to choose between these two procedures. In spite of his hatred of reservations, a reservation was necessary in this case, all the more so as the practice urged by the Latvian delegation was not only in use in Latvia. After having been in force in the Russian Empire, it had been renewed in Latvia, Estonia, Lithuania and the Union of Soviet Socialist Republics. It was therefore an already well-known and fairly widespread practice.

The PRESIDENT was not convinced by the arguments of M. Giannini.

If it were stated in the Uniform Regulation that the notice must be given by the holder to the various persons concerned or by a public official to those persons, the various States introducing the Uniform Regulation into their legislation might do as they pleased. Italy and the Netherlands might, for example, do away with the public official and remain content with what was, at the moment, in existence.

M. PERCEROU (France) thought there would be no serious objection to satisfying the Latvian delegate. The system of notice given by an official was in use in Estonia, Lithuania and Latvia. In France, there was a provision analogous, though not similar, in the law of December 22nd, 1906, which laid down:

«The official who has drawn up the protest must, further, at the risk of incurring damages, give notice to the drawer when his name and domicile are shown on the bill within the forty-eight hours following the registration of the protest».

This provision did not deprive the drawer of his right of recourse and the notice was furnished only to himself and not to the endorsers. The object of this provision was to prevent the drawer whose bill was not honoured from continuing his deliveries to the drawee. The motives for the provision were practical. In a number of countries, notification by public officials might be advantageous, for the very reason that such notification was in some ways automatic. In view of the fact that the reservation left other States free to act as they desired, he thought it could be adopted.

In reply to the President, M. Percerou said that if it was desired to make the notification by an official compulsory, as Latvia demanded, a reservation would have to be made.

The PRESIDENT thought that the holder could not have the choice without a State regulation, for without such a regulation the public official could not give notice.

Baron CARTON DE WIART (Belgium) thought that the proposal of the President was very wise. He did not think that a public official should be compelled to give notices, but the formula suggested by the President merely allowed him to do so and, for that reason, Baron Carton de Wiart could support it.

M. EISNER (Yugoslavia) said that in his country the law made it possible to avoid a protest in the case of sums lower than fifty dinars by replacing it by a notice such as that just described.

M. SULKOWSKI (Poland) drew the attention of the Conference to the fact that, according to the Uniform Regulation, notice should be given by the holder to his predecessor. The drawer or the endorser who had received the notice must, in turn, warn his immediate predecessor. According to the Latvian proposal, the holder or the endorser would give notice to all the persons liable in the bill of exchange simultaneously. M Sulkowski considered that Article 44 of the draft offered the best solution, for it might happen that the holder did not know the address of all his predecessors. If the holder was only obliged to give notice to his immediate predecessor, it could be admitted that every endorser knew the address of the person from whom he had received the bill. The principle laid down in Article 44 should therefore be maintained, and the only way of avoiding difficulties was to provide for reservations by the States who wished to act in another manner.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) was in favour of the reservation, although he wished to see as much unity as possible in exchange law. If the Uniform Regulation offered a choice between two methods of giving notice, a certain amount of confusion might result.

According to the Brazilian legislation, it was the parties concerned who had to give notice and not the officer who drew up the protest and simply communicated it to the holder. The latter, together with the other parties concerned, had in their turn to safeguard their rights.

In regard to the legal position, M. QUASSOWSKI (Germany) was of M. Giannini's opinion. If the Uniform Regulation stated that notice could be given by a notary or another official, the contracting States would be obliged to allow them to give such notice. If, however, notice was not given, what would then be the legal position? Would the notary or the holder be responsible? Those questions could easily be settled in the national legislation if a reservation were authorised, which would therefore be preferable to a reference to an official in the Uniform Regulation.

M. GRONVALL (Finland) agreed with the German delegation.

The PRESIDENT referred once more to the necessity of avoiding reservations so far as possible. As M. Percerou had observed, the Regulation might state that the various contracting States should offer their nationals a choice. That would be better than a reservation, for if, for instance, in the Netherlands or in Italy the State offered a choice, none of the parties concerned would resort to the sheriff's officer (*huissier*) or to the notary. M. Duzmans should thus have satisfaction.

M. DUZMANS (Latvia) was also desirous of avoiding reservations as far as possible and greatly appreciated the reasons which had led the President to suggest another solution. Nevertheless, M. Duzmans was unable, in principle, to accept the President's point of view. For that reason, he had proposed a reservation. M. Duzmans emphasised the value of the arguments submitted with such authority by M. Giannini, M. Percerou, M. Quassowski and other delegates who had spoken in the same sense.

M. Duzmans stated that the Latvian delegation had made very great sacrifices in connection with the provisions of the legislation of their country with a view to enabling a Uniform Regulation to be laid down. He could quote several examples, but would not emphasise the point. For that reason, however, the Latvian delegation could not consent to make a new sacrifice, particularly in view of the fact that all the reservations were not

of equal importance. That, before the Conference, would not greatly harm the uniformity of the Regulation.

M. Giannini had explained very clearly that the practice was not exclusive to Latvia, but was also in force in several other countries. It was impossible to say whether, in future, certain States would not desire to revert to it.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) said that the Belgian delegation would prefer the adoption of the double method of notification to the introduction of a reservation.

As several jurists had explained, the insertion of the double method of notification in the Uniform Regulation would enable the parties concerned to choose between two methods of giving notice – by the public officer or by a personal notification. A problem arose, however, which was not settled by the present text. In virtue of Article 44, if notice were not given, the holder did not lose his rights of recourse, but if, owing to his negligence, the debtor of the bill or the endorser to whom application was made suffered loss, he was responsible for damages. If the system proposed were applied, and if neither the public officer nor the party concerned gave notice and a loss resulted, which of the two would be responsible for the damages?

M. de la Vallee Poussin believed that the holder would be responsible, but would it not be desirable to say so expressly in the text? Was it not even necessary?

The PRESIDENT suggested that it should be stipulated that the contracting countries had a choice, but with the proviso that the parties concerned were responsible.

M. BARBOZA-CARNEIRO (Economic Committee) asked the Conference to consider whether it would not be possible to avoid a reservation, as the President had suggested, by laying down somewhere, either in the Protocol or in the report, a provision under which the Governments would undertake, when they deposited the instrument of ratification, to make known to the Secretary-General of the League of Nations which practice they would prefer to adopt. The Secretary-General would draw up a list and would inform the different contracting States what was the position in the various countries. The obscurity which certain delegates feared would then disappear and a reservation would be avoided. Reservations had their use; they made the position more clear. The same result could be obtained, however, by an official communication making known which of the two methods had been adopted by each State.

The PRESIDENT put to the vote the proposal to insert in the Regulation itself, subject to revision by the Drafting Committee, the following principle:

«This notice may be given through the intervention of a public officer on the responsibility of the holder».

This proposal was rejected by 15 votes to 8.

The PRESIDENT then called on the Conference to vote on the right to make a reservation, in accordance with the request of the Latvian delegation.

The possibility of making a reservation was adopted by 16 votes to 1.

The PRESIDENT stated that there was a Swiss amendment in regard to the first two paragraphs of Article 44⁵²⁶ which proposed that the time-limit of four days mentioned in

⁵²⁶See Annex № 6.

the first paragraph should be altered to six business days and the time-limit of two days mentioned in the second paragraph to four business days.

M. VISCHER (Switzerland) stated that the compulsory giving of notice was an innovation for Switzerland. In was obvious that when it was necessary notice was given, but it was not always considered necessary. What was new was that as a result of the provisions laid down failure to give notice would involve the holder in the risk of having to pay damages. Notice had to be given within a certain period, and after that period there was a risk of having to pay damages.

M. Vischer had no intention of making a counter-proposal, for he recognised the value of giving notice. On the proposal of the Federal Bank of Issue, however, and of other credit establishments, he asked the Conference to adopt his proposal to prolong the time-limit. Banking establishments feared that compulsory notice would involve an excess of work on heavy settling days. They would have some difficulty in complying with the new regulation. The prolongation of the time-limit would enable them to divide the work over several days. The army of bank officials was already sufficiently numerous; it should not be increased.

M. SHIMADA (Japan) considered that the period of four days laid down in paragraph 1 was too long. He wished to substitute a period of two days, in conformity with the following proposal:

«The words ‘the four business days’ in paragraph 1 of Article 44 should be replaced by the words ‘the two business days’».

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the drawer should be informed as soon as possible that the bill of exchange had not been paid, otherwise the notice would lose all practical value. Therefore, M. Sulkowski could not accept M. Vischer’s proposal, and was in favour of maintaining the text. He could also accept the Japanese proposal.

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that the notice would lose almost all its value if the period was unduly prolonged. The object of notification was to enable the endorser or the drawer to make arrangements in the event of non-acceptance or non-payment. That protection would become quite illusory if notice were given too late. It should be taken into consideration that the notice went from one endorser to another, and if the bill of exchange contained a great many endorsements, the delay might become too great. In those circumstances, the speaker approved the proposal made by the Japanese delegation.

Put to the vote, the Swiss amendment was rejected.

The Japanese amendment was rejected by 13 votes to 7.

M. DA MATTA (Portugal) pointed out that the first paragraph of Article 44 stipulated that «the holder must give notice of non-acceptance or non-payment to his immediate endorser and to the drawer...».

On the other hand, the second paragraph stated that «every endorser must, within two days, give notice to his immediate endorser of the notice which he has received... until the drawer is reached».

M. da Matta noted that no mention was made in these two paragraphs of the giver of an «aval». According to Article 31, however, the giver of an «aval» was bound in the same way as the party for whom he had given security. It seemed, therefore, that Article 44

should also mention the giver of «aval». It would therefore be necessary to complete the text of Article 44 in that sense.

The PRESIDENT asked M. da Matta to agree that the question should be referred to the Drafting Committee, which, with the delegate of Portugal, would be able to submit a proposal, if necessary. He asked M. da Matta, however, not to return later to the question if the Drafting Committee reached the conclusion that it was not desirable to take account of his suggestion.

M. DA MATTA (Portugal) accepted the procedure proposed by the President.

The PRESIDENT pointed out that the Japanese delegation had submitted an amendment to paragraph 2 to substitute for the words «within two days» the words «within two business days which follow the day on which he has received notice».

M. SHIMADA (Japan) stated that the Japanese delegation had submitted the amendment because in the two days in question there might be a holiday. In that case, there would only be one business day.

The Japanese amendment was adopted by 13 votes to 5.

The PRESIDENT pointed out that the Japanese amendment also contained the words «and the remainder of the sentence should be modified accordingly».

The Drafting Committee would deal with that question.

The President then put to the vote the first two paragraphs of Article 44.

These two paragraphs were approved at a first reading.

ARTICLE 44, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT said that the Japanese delegation had submitted the following amendment to this paragraph:

«After paragraph 3 of Article 44, it should be added that in the event of a drawer not having specified his address, or having specified it in an illegible manner, notice need not be given to the drawer».

M. Molengraaff also had a proposal to submit in regard to that paragraph.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) pointed out that paragraph 3 stipulated that «where an endorser either has not specified his address or has specified it in an illegible manner, it is sufficient that notice should be given to the preceding endorser».

The address of the endorser, however, was hardly ever specified in the bill of exchange. It would therefore be preferable to say:

«Where the address of an endorser is unknown it is sufficient that notice should be given to the preceding endorser».

The PRESIDENT understood that the draft proposed by M. Molengraaff also covered the case in which the name was illegible.

In regard to the Japanese amendment, the President asked whether some such phrase as the following could not be added: «the same rule is applicable to the drawer».

M. ALBRECHT (Germany) said that according to Article I every bill of exchange should indicate the place where it was issued, and therefore there would always seem to be a place to which a notice might be addressed. Perhaps the Japanese delegation might modify its proposal in the sense that a notice addressed to the drawer at the place where the bill was issued was sufficient for the purpose of the present article.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) concurred in this view. He thought it entirely in accordance with the spirit of the following provision in Article 2:

«A bill of exchange which does not mention the place of its issue is deemed to have been drawn at the place mentioned beside the name of the drawer».

The case mentioned by the Japanese delegation might accordingly be solved on these lines.

M. GIANNINI (Italy) proposed that all things considered the formula should be kept as it was. In regard to the drawer, it did not seem necessary to do what the Japanese delegation had asked for or what the German delegation had suggested. As to the Dutch proposal he would have great hesitation in accepting it, for it was always essential to preserve the chain of endorsers.

M. SCHELTEMA (Netherlands) thought that his country's proposal preserved the chain of endorsers better than the present text. It was possible that the address of an endorser might not be specified in the bill, but that it was nevertheless known. The Dutch proposal would thus make it possible to advise this endorser; that was not the case with the present text.

M. PERCEROU (France) found great disadvantages in the Dutch proposal; it deviated from the principle whereby the bill of exchange should be self-sufficient, and it raised questions of fact which it would be very difficult to solve. There would be legal proceedings to decide whether the holder knew or did not know the address of the endorser. If an endorser desired to receive notice of payment, he had only to specify his address. The adoption of the Dutch proposal would greatly complicate the working of the system of notice.

The Netherlands amendment was rejected.

The PRESIDENT asked the Japanese delegation whether the following text was in conformity with its desire:

«The endorser need not be notified if he has not indicated his address, or if he has done so illegibly».

M. SHIMADA (Japan) agreed to this wording.

The Japanese amendment was rejected.

M. SHIMADA (Japan) asked whether, if the paragraph was kept as it stood, it could be interpreted in the sense of the Japanese amendment.

The Conference approved this interpretation. Paragraphs 3, 4 and 5 were approved at a first reading.

ARTICLE 44, PARAGRAPH 6

The PRESIDENT read the following declaration:

«The Japanese delegation does not know why the last paragraph of Article 44 stipulates that the damages must not exceed the amount of the bill of exchange in the case of injury caused by negligence». The Japanese delegation in consequence proposed to delete this restriction.

M. SHIMADA (Japan) observed that it was agreed, in principle, that, when the other parties liable had suffered injury as the result of the negligence of the holder or an endorser, they were entitled to damages when they were able to prove the injury. If the same parties liable could prove an injury in excess of the amount of the bill, why should the principle not be applied in toto?

M. GIANNINI (Italy) had been unable to find in the reports of the preceding Conferences any explanations of the phrase to which objection had been taken. He did not

understand the reason for it, and requested the Conference to delete the words in question, since no change should be made in the general principle of common law unless there were serious reasons.

The PRESIDENT did not think that the Uniform Regulation would be compromised if the words in question were deleted. Generally speaking, the failure to send a notice did not involve greater damages than the amount of the bill.

H. PERCEROU (France) instanced a concrete case. A trader who had effected a first delivery of 10,000 francs might, if he believed that his bill was honoured, effect a second delivery of 20,000 francs, which he would not have effected if he had received notice. The amount of the damages might therefore be very much higher than the amount of the bill.

M. VAN NIEROP (Netherlands) was against the deletion of the phrase to which objection had been taken. There might be important proceedings in regard to the amount of the damages, since the injury might, in point of fact, be greater than the amount of the bill. With the present text, everyone knew where he was.

M. VISCHER (Switzerland) supported M. van Nierop's observations, for he considered that this restriction was of great practical importance.

M. GIANNINI (Italy) was hostile to the – so to speak – exclusively French point of view of the Regulations on Bills of Exchange. Attention must be paid to the point of view of all the interested parties and the circles not represented at the Conference; that was to say, private persons must also be borne in mind. If the views of the bankers were considered too exclusively, the Uniform Regulation would not be in accordance with the general interest, in the Italian view, and it was the «State that should harmonise all national interests.

The Japanese amendment was put to the vote and rejected.

The last paragraph of the article was approved at a first reading.

Article 44 as a whole was approved at a first reading.

EIGHTEENTH MEETING

Held on May 23rd, 1930 at 3 p.m.

President: M. J Limburg

23. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 7

The following new text was read:

«If the bill of exchange, which was incomplete when issued, has been completed otherwise than in accordance with the agreements entered into, the non-observance of such agreements may not be set up against the holder unless he has acquired the bill in bad faith or, in acquiring it, has been guilty of gross negligence».

The PRESIDENT observed that the former Article 7 had disappeared, for it only contained a stipulation covering incapable persons and that stipulation had, in conse-

quence of the adoption of the Scandinavian amendment, been carried forward to Article 68. If the new Article 7 were adopted, the Drafting Committee would be instructed to see whether the most suitable place for it would be that of the former Article 7.

The new Article 7 was approved at a first reading.

M. DA MATTA (Portugal) asked that the following explanation of the way in which he had voted in regard to bills of exchange in blank might be inserted in the Minutes:

«Seeing that legislations in general contain no provisions requiring the delivery of the complete bill to the creditor;

«That, as the bill may be written out by anyone whosoever, provided it is ultimately signed by the drawer, there is no reason why it should not be written out by anyone whosoever if it is a bill signed in blank;

«That in either case there is a mandate from the drawer, not forbidden by the law, which does not require that the bill should be written out by the drawer;

«That no disadvantage results from this form of bill, for the reason that the relations between the drawer and the person completing the bill signed in blank are explained by a mandate, and there is no need to consider what has been agreed upon;

«Further, that as such bills are most useful in trade, having in their favour the authority of commercial practice;

«The Portuguese delegation declares that it is in favour of adopting the text proposed».

ARTICLE 16

The following text proposed by a group of delegations was read:

«Persons sued on a bill of exchange cannot set up against the holder defences, founded on their personal relations with the drawer or with previous holders unless the holder, in acquiring the bill, has knowingly acted to the detriment of the debtor».

M. VISCHER (Switzerland) believed that the delegations who had discussed this proposal were in unanimous agreement upon the substance of the solution proposed. Nevertheless, he wondered whether the wording that had been submitted was satisfactory and was sufficiently precise. The object was to allow defences against previous holders, on condition that the person acquiring the bill had acted with a full knowledge of such defences and at the same time with the intention of injuring the debtor. The term «knowingly» (sciemment) did not sufficiently explain this idea. The Swiss representative feared that this word covered only the intention of the person acquiring the bill to wish to injure the debtor, but did not cover a knowledge of the defences. He suggested accordingly that the text should be altered as follows:

«...unless the holder, in acquiring the bill, has acted with the intention to injure the debtor and with a knowledge of the defences that might be set up against previous holders».

M. EKEBERG (Sweden) said that the question of the right of a debtor as regards the law of bills to set up against subsequent holders defences founded on relations with previous holders was one of the most important concrete questions submitted to the Conference. It was therefore of the highest importance, not only to come to an agreement on a formula, but also as to the bearing of that formula. The delegations who had drafted the present proposal had succeeded in coming to an agreement on the question of substance. The discussions had centred, first and foremost, on the search for a formula which, when

translated into other languages, would express the intentions of the Conference as clearly as possible. It had accordingly been agreed that where the person acquiring the bill knew that the debtor could, as regards the endorser, set up a defence, for instance in respect of a set off or of a delay in the delivery of the goods or, lastly, in consequence of a defect in the latter, this could not justify the debtor in also invoking a circumstance of that kind in regard to the new holder of the bill.

It was only in cases where it would be *contra bonos mores* to intend with a full knowledge of the facts to acquire the rights given by the law of bills of exchange that the defence would be valid in respect of the new holder.

This principle had been expressed sufficiently clearly in the text of the experts. Nevertheless, M. Ekeberg had accepted the text submitted by the group of delegations who had examined the question. He had done so in order to fall in with the wish expressed in very strong terms by the German delegates. His concurrence in the present formula was, however, contingent upon the maintenance of the following conditions as had been agreed. The report would explain clearly the principle which M. Vischer had mentioned; that was to say, that the knowledge of a possible defence on the part of a debtor did not suffice, but that an intention to injure the debtor or, in other words, a fact which gave the conduct of the person acquiring the bill the character of an action *contra bonos mores* was also required.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that his delegation were glad to see that the notion of bad faith had been eliminated in the new wording. It was accordingly common ground that a mere knowledge of the existence of the objections on the part of the holder did not suffice to set up a defence against the holder; and, further, that such a defence was valid only in cases where the person acquiring the bill had intended to injure the debtor in the case; in other words, only in cases of *exceptio dolis generalis*. He thought, however, that the drafting proposed by the Swiss delegation corresponded still better to what the German delegation had in mind⁵²⁷; that was to say, that there was a certain moment at which the person acquiring the bill was dishonest, and likewise that the holder, in acquiring the bill, was pursuing objects which were *contra bonos mores*. In those circumstances, M. Quassowski concurred in the drafting proposed by the Swiss delegate, which seemed to conform still better to the requirements of the situation.

M. PERCEROU (France) thought that the new text of Article 16 was badly drafted. Further, he considered it useless to add the words «and with a knowledge of the defences that might be set up against previous holders». These words added nothing to the idea that the bill must have been acquired with the intention to injure.

M. DA MATTA (Portugal) was in full agreement with M. Percerou's observation.

M. ASSER (Netherlands) put the following question to M. Vischer: Was the amendment which he had proposed intended to indicate that it was not sufficient that the holder should have acted knowingly to the detriment of the debtor, but that he must also have had the intention to injure?

M. VISCHER (Switzerland) thought that the intention to injure was already expressed in the text proposed. The idea which was not expressed positively was that of the knowledge of the defences that might be set up against previous holders. He thought that this point should be expressed, since it was an essential condition to the right of the person acquiring the bill to set up defences.

⁵²⁷See Annex № 7.

M. LA LUMIA (Italy), considering the matter from the practical point of view, observed that the last holder never had a definite intention to injure the previous holders except in cases of collusion or fraudulent understanding, which were referred to in the German amendment. He thought that the text proposed by the group of delegations should allay all fears and proposed that the Conference should adopt it. The solution recommended by the German delegation was too narrow.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the objections could only be set up as defences against the holder if the person acquiring the bill had a knowledge of them. This was an indispensable condition clearly expressed in the text proposed by

M. Vischer. For this reason, M. Quassowski would accept his text.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that it was going too far even to have the intention to injure. The knowledge that injury might result should suffice. A knowledge alone, however, of the defences did not suffice, since a person might acquire a bill and have a knowledge of the exceptions without there being any deceit.

A practical example would show his meaning. The purchaser of goods accepted a bill of exchange drawn on him to the order of the drawer himself. The seller (drawer) had furnished defective goods. The acceptor could therefore, since proceedings against him would be taken by the seller (drawer), set up the defect in these goods as a defence against him. Supposing that the bill had been endorsed to a person who was aware of this fact when acquiring the bill, was he liable to be accused of fraud (*dol*)? The reply must be in the negative. The mere knowledge of the defences or of the position of which they were the result did not imply fraud (*dol*) on the part of the endorsee. He might, for example, have adequate reasons for supposing that the matter would be settled on a friendly basis between the parties and that the acceptor would suffer no injury owing to the payment of the bill of exchange. It was for that reason that in the text proposed by a group of delegations the words «has knowingly acted to the detriment of the debtor» had been chosen. According to the French delegation, the word «knowingly» as it stood implied a certain intention. It meant active knowledge. This term meant, therefore, something other than a mere knowledge of the defences. Despite that knowledge, the holder might still be acting in good faith according to the circumstances. It was his knowledge of the injury threatening the debtor which constituted, in so far as the debtor was concerned, the *exceptio doli*.

The PRESIDENT thought that the intention of the framers of the text before the Conference was the same as that indicated by M. Vischer. The text proposed by the group of delegations stipulated that the holder, when acquiring the bill, must have acted knowingly to the detriment of the debtor. The person acquiring the bill accordingly knew that there were defences. Nevertheless, he acted knowingly to the detriment of the debtor. If such was the interpretation to be given to this text, it appeared that there was agreement between those proposing it and M. Vischer, and in that case the President preferred the text submitted by the group of delegations, as being simpler.

He put to the framers of the text the following question: Was it enough to show that the holder had acquired the bill to the detriment of the debtor that he had wished to acquire the means of execution and of recourse – the defences to the general principles of law relating to obligations – of which he could avail himself when he had acquired

a bill of exchange? It did not seem that that could be the intention of the framers of the proposal.

Personally, he was not in agreement with the principle of the article. He would prefer to see adopted the principle according to which it sufficed that the holder was aware of the defences in order that they might be brought against him.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) stated that the Netherlands Government regarded as an improvement the modification to Article 16 of the Regulation proposed by the experts, according to which the expression «fraudulent understanding» had been replaced by the term «bad faith». For that reason, the Netherlands delegation was unable to accept the text proposed by a group of delegations. It was of opinion that more could not be demanded than «bad faith» in the sense of the definition contained in Article 148(a) of the Netherlands Commercial Code, which was as follows:

«In an action on a bill of exchange, the defendant shall not set up against the plaintiff a defence based on his relations with the drawer, the payee and the previous holders, unless, when the bill of exchange was acquired, the holder who was plaintiff in the action did not know, or was unable to know, of the existence of the said means».

That interpretation of the idea «bad faith» was in conformity with the definition given by the German delegation on the occasion of an observation on Article 15, paragraph 2.

The text now proposed, while requiring that the holder should have knowingly acted to the detriment of the debtor, involved the protection of a holder in bad faith. In other words, it protected a person who, in acquiring the bill of exchange, knew that the previous claimant was liable to be met by a defence which could be set up by the person sued by the holder.

That principle was contrary to the law of bills of exchange, according to which the object of the bill of exchange was to facilitate the acquisition of what was owing to someone. On the other hand, the object of the law of bills of exchange was not in any way to confer on any one what was not due to him. This law was based on the protection of the rights of third parties «in good faith». It did not sanction the possibility of a bill of exchange becoming an instrument for the unfair enrichment of a person who had acquired it in bad faith. Such enrichment would, however, be encouraged if the debtor of the bill of exchange were refused the right to set up the defence of bad faith, and if the burden of proof were put on him that there was an intention to defraud him to his detriment.

For those reasons, the Netherlands delegation accepted the draft proposed by the experts.

M. SRB (Czechoslovakia) asked the Conference to delete the word «intention» which appeared in M. Vischer's text, because the employment of that word might give rise to doubts in regard to fraud (*dol*, *absicht*, *Vorsatz*). That was a very debated question in penal law.

It seemed that everyone would agree in saying that it sufficed that the holder should have known at the moment of the acquisition of the bill of the defences which could be opposed to the previous holders and that prejudice might be caused to the debtor when, in acquiring the bill, he deprived him of his defences.

M. Srb had drawn up the following text, which M. Vischer accepted. The Conference could perhaps adopt it:

«...Unless the holder, in acquiring the bill with a knowledge of the defences that might be set up against previous holders, had knowingly acted to the detriment of the debtor».

M. LA LUMIA (Italy) considered that the employment of the words «connaissance» and «sciemment» was a pleonasm.

M. VISCHER (Switzerland) was not of that opinion. It was necessary to have knowledge of the previous defences and also to know that action was being taken to the detriment of the debtor.

M. GRONVALL (Finland) thought that M. Vischer put too much emphasis on knowledge by the person acquiring the bill of the defences that might be set up against the previous holders. It might result that the decisions of the courts would attach too much weight to that circumstance by considering it very nearly decisive and unconsciously overlooking the other circumstances which should also be taken into consideration.

M. GIANNINI (Italy) felt somewhat embarrassed after hearing the observations of M. Molengraaff. As a starting-point, the Italian delegation wished that Articles 15 and 16 should be kept entirely parallel.

It had been necessary to do a large amount of work to find a formula, and the discussion, which had lasted at least three hours, had been very arduous. He felt himself right in maintaining that not one word of the formula had been adopted without discussion.

Nevertheless the fact that agreement had been difficult to reach did not constitute a sufficient reason for the adoption of the formula as presented. Two questions arose: What was the scope of the formula and could a better formula be found?

What was the scope of the formulae During the discussion, the delegations had agreed that the formula proposed by the German delegation was too narrow and that it must be broadened and made more supple. The proposed text said that:

«Persons sued on a bill of exchange cannot set up against the holder defences founded on their personal relations with the drawee or with previous holders, unless the holder...».

Up to this point the agreement was universal, then the text went on:

«...In acquiring the bill has knowingly acted to the detriment of the debtor».

The President had asked what weight was to be attached to the word «knowingly». M. Giannini would base his reply on the following principle, that *scire est scire per causas*. In the present case, «the person who has obtained a bill knowing the defences which may be set up against it».

He obtained the bill – that was the second point – in order to act to the detriment of the holder. What did the word «detriment» mean? It seemed to him to be the most supple formula possible which could be used to cover an extreme case of fraud and at the same time cover cases in which fraud, in the strict meaning of the word, had not been committed, but in which the person obtaining the bill had intended to prevent the debtor from setting up his defences.

If the word «detriment» was replaced by the phrase «intent to injure», it must be admitted that, without desire to do so, the Conference would return to the idea of fraud in its strictest sense, which was just what it had been desired to avoid.

The proposed formula therefore seemed to eliminate all the difficulties raised by those delegations which did not wish that only fraudulent intent could be covered. It was obvious that this would not entirely satisfy the Dutch delegation nor M. Giannini, but, on the other hand, the other formulae proposed by M. Vischer and M. Srb went further than the compromise suggested, since that of M. Vischer would be subject to the very just criticisms of M. Percerou if the last part of it were deleted, while if it were adopted in its complete form it would depart from the text proposed by the group of delegations and would be similar to a mere prohibition of fraudulent understanding.

The Czechoslovak proposal went so far in the direction urged by M. Vischer that the latter had been able to accept it without difficulty. If it were laid down that the holder had obtained the bill knowing the defences which could be set up, and if it were added that he had acted knowingly to the detriment of the debtor, the number of conditions was increased and M. Vischer should be very happy.

M. Giannini asked the Conference to realise that, if it were desired to achieve an agreement, sacrifices must be made. The French delegation had given a good example and deserved the Conference's thanks. The formula had been difficult to find. In those circumstances, every criticism so far made led him to the same conclusion as that of M. Ekeberg. That conclusion could be summarised as follows: «Are you content with this formula? No. Will you vote for it? Yes, I will vote for it because I do not like it; since, however, no one likes it, this means that it is the only formula upon which everyone will agree».

The PRESIDENT referred to an amendment in the text proposed by the group of delegations which might receive universal support. It was to the following effect:

«...Unless the holder in acquiring the bill knowing the possible defences which could be set up against former holders had sufficient reasons for foreseeing that his acquisition of the bill would cause injury to the debtor».

M. GUTTERIGE (Great Britain) said that the Anglo-Saxon law required something in the nature of «*entente frauduleuse*». If he were asked what he wanted, he would at once say «*entente frauduleuse*», which was the only thing that would satisfy him, because it was the nearest to the English law. But he supported the amendment on the same ground as M. Giannini. He did not like it, but believed it was the only rule which had any chance of being adopted in the circumstances. But it was unsatisfactory and could not be accepted by an English lawyer.

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that the proposed formula went very far and wished for explanations. He took as an example the case of a holder who knew that the debtor might raise the defence of set off. The holder endorsed the bill to a third party who was aware that a set off might be claimed. Would the third party be affected by this defence?

M. PERCEROU (France) replied that this would depend on circumstances. If the holder acquired the bill of exchange the day before bankruptcy in order to prevent a set off, there might be an assumption of a possible detriment.

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that in that case there would be more than an assumption. There would be fraudulent intent. He would take the case of a holder who endorsed the bill to a third party, but not with intent to prevent a set off.

The PRESIDENT thought that there was no need to pursue a further discussion on this wording, which was a mere suggestion. He would, nevertheless, point out that in the case contemplated by M. van Nierop all the other formula would give rise to the same difficulty, for the question of set off was particularly complex.

Before calling upon the Conference to vote, the President desired to point out the procedure to be followed. After having heard M. Molengraaff, who preferred Article 16 of the Geneva Committee of Experts to Article 16 proposed by the group of delegations, the wording of the latter could be considered as an amendment to Article 16 as proposed by the Committee of Experts. There was a sub-amendment, however, proposed by the representatives of Czechoslovakia in agreement with M. Vischer.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) replied that the observations which M. Srb had made did not amount to a proposal.

The PRESIDENT noted that, in those circumstances, the sub-amendment of

M. Vischer to the amendment proposed by the group of delegations was the only one that existed. That sub-amendment was to the following effect to replace «has knowingly acted to the detriment of the debtor» with the words «has acted with the intent to injure the debtor and with a knowledge of the defences that might be set up against previous holders».

The President would next put to the vote the text proposed by the group of delegations amended or not according as to whether the amendment proposed by

H. Vischer was, or was not, adopted. If this text was rejected, he would then put Article 16 of the experts to the vote.

M. SULKOWSKI (Poland) urged that the Conference should first take a decision on the text proposed by the group of delegations and then on the formula proposed by M. Vischer.

The PRESIDENT said that a number of delegates might not wish to adopt Article 16 as proposed by the group of delegations.

M. PERCEROU (France) thought that the order of voting as suggested by the President was logical.

The amendment of M. Vischer was put to the vote and rejected.

Article 16 as proposed by the group of delegations was approved at a first reading by 22 votes against 2.

The British delegate abstained.

The PRESIDENT said that this text would necessarily involve changing the words «gross negligence» for the words «bad faith» wherever found. Article 15 was therefore maintained in the form in which it was to be found in the experts' text.

As a result of the Conference's decision which had just been recorded, the Yugoslav amendment⁵²⁸ to Article 16 would not now arise.

ARTICLE 45.

The PRESIDENT read the following Czechoslovak amendment.

«The drawer or an endorser may, by the stipulation 'retour sans frais', 'sans protet', or any other equivalent expression, allow the holder to dispense with a protest for non-acceptance or non-payment, in order to exercise his right of recourse.

«This stipulation does not release the holder from presenting the bill within the prescribed time nor from giving notice of dishonour to a preceding endorser or the drawer.

⁵²⁸See Annex № 8.

The burden of proving the non-observance of the limits of time lies on the person who seeks to set them up against the holder.

«When this stipulation is inserted by the drawer, it takes effect as regards all parties who have signed the bill. If, in spite of this stipulation, the holder has the protest drawn up, he must bear the expenses thereof. When the stipulation is inserted by an endorser, the expenses of protest, if it has been drawn up, can be recovered from all the parties who signed the bill».

M. SRB (Czechoslovakia) said that the text of the experts made it impossible to insert in the bill the supplementary stipulation «retour sans frais» and «sans protet» which had been included in the Hague Conference.

The experts had pointed out that this possibility might make it doubtful whether this stipulation could be set up against subsequent endorsers.

The Czechoslovak delegation deeply regretted that it was unable to accept this opinion. The sole fact that a text raised doubts was not a legitimate reason for entirely rejecting it. If the reply to the question whether the possibility for an endorser to insert the stipulation «retour sans frais» or «sans protet» had a practical value or not was in the affirmative, that possibility should be admitted and the text should be drawn up in such a way as to avoid any possible doubt.

The Czechoslovak delegation replied in the affirmative. Article 38 of the Czechoslovak exchange law admitted that possibility in the case of all debtors on bills of exchange. The competent experts in the country held that the stipulation «sans frais», «sans protet» by an endorser was not very rare, and in many cases greatly facilitated the circulation of bills of exchange.

The same point of view was expressed by the Hungarian Government. If that practice existed in a great many other countries, it might be supposed that the complete re-establishment of the Hague text would be essential. Moreover, it might be considered that the text gave to the stipulation inserted in the bill of exchange by an endorser legal effects only in connection with that endorser. That would appear to be the most just and equitable interpretation.

If the Conference adopted the Czechoslovak amendment and if it decided in favour of that interpretation, it would be easy for the Drafting Committee to replace the Hague text, should it consider the latter insufficient and obscure, by a more definitely worded formula.

M. SULKOWSKI (Poland) stated that the Hague Regulation provided for the possibility of the insertion by an endorser of the stipulation «sans frais». The experts, on the other hand, had considered that such a stipulation by an endorser should be deemed to be unwritten. He was in favour of the reestablishment of the Hague text.

The question which arose was whether an endorser was allowed to modify the original draft. In M. Sulkowski's opinion, the endorser could change the original bill of exchange. The stipulation «sans garantie» had been allowed, as well as the abridgment of the time for presentment. There was no reason for withholding from the endorser the right to insert the stipulation «retour sans frais» if it did not appear in the original bill of exchange.

M. DA MATTA (Portugal) shared the views of the Czechoslovak delegation. There were three systems of legislation concerning the stipulation «retour sans frais» or «sans

protet»; that of the Belgian law which recognised the validity of this stipulation whether it was inserted by the drawer or one of the endorsers. In the first case, the drawer was not obliged to draw up the protest. He had, however, to notify the default of payment within fifteen days from maturity to those against whom he wished to bring an action of recourse. In the second case, that was to say when the stipulation was inserted by one of the endorsers, the effect was the same, but only in regard to the endorser who had inserted the stipulation and to the subsequent debtor of the bill.

The second system was that contained in German law, which laid down that the «sans protet» stipulation dispensed the holder from the obligation of drawing up the protest, but not from the obligation of presenting the bill at the proper date.

The third system was that of the Italian Code, which was followed by the Portuguese Commercial Code. It laid down that this stipulation inserted by any of the signatories would be deemed unwritten.

M. da Matta thought that the Belgian system was the best. Obligations in regard to the law of bills being independent, there was no reason to refuse to allow everyone to meet his obligations in any manner he saw fit. It could not be maintained that, in accepting this system, contracting parties would be allowed to destroy the legal guarantees which formed the effective basis of credit. It should not be forgotten that the «sans protet» stipulation should take effect only in regard to those who had inserted it or who had accepted it afterwards. For that reason, M. da Matta thought that the Hague text should be maintained and that, in consequence, paragraph 2 of Article 45 of the experts' text should be deleted.

M. LOEBER (Latvia) said that the provision in Article 45, making it possible to release the holder from drawing up a protest, was diametrically opposed to the principles of Latvian exchange law, which did not recognise this stipulation and which laid down in Article 12 that no stipulation dispensing the holder from observing any stipulation of the law of bills was valid.

The Latvian delegation, however, was ready to make a sacrifice in order to secure uniformity and to make no objection to the text proposed by the experts.

Prince VARNVAIDYA (Siam) agreed with the delegate of Czechoslovakia and supported his amendment. Siam had already adopted the Hague system.

M. QUASSOWSKI (Germany) supported the proposal of the Czechoslovak delegation. The reintroduction of the Hague text was fully justified.

The object of the «retour sans frais» stipulation was to save the expense incurred in connection with the bill which was not paid. There was no reason to forbid endorsers to insert a «retour sans frais» stipulation and thus free the holder from the obligation of drawing up the protest. The experts had taken the view that the possibility for the endorser to insert a «retour sans frais» stipulation should not be admitted, because it might raise a doubt as to the possibility of setting up this stipulation in so far as subsequent endorsers were concerned. This, M. Quassowski thought, was a mistake, as the effects of the stipulation would be different according as to whether it had been inserted by the drawer or by an endorser. The effect of the stipulation as inserted by the drawer would be that the drawing up of the protest might be dispensed with. This meant that the cost of a protest drawn up despite the stipulation would have to be borne by the holder. The stipulation inserted by an endorser only gave the holder the right not to draw up the protest. If the

holder, despite that stipulation, drew up the protest, its cost might be recovered, according to the Hague text, from all the signatories. The provision was perfectly clear and the conclusion could be drawn that all the signatories, even the endorser who had inserted the stipulation, would be compelled to refund the cost of the protest.

M. BIAMONTI (Italy) supported the Czechoslovak proposal on behalf of the Italian delegation, but proposed a number of amendments.

In the first place, the Italian delegation thought it useful to take account, not only of the drawer and of the endorser, but also of the person giving an «aval», who might also insert this stipulation.

It should next be laid down that the stipulation must be signed.

In the third paragraph, in order to make the meaning of the text clearer, the Italian delegation proposed the following wording:

«When this stipulation is inserted by the drawer, it takes effect as regards all parties who have signed the bill. If it is inserted by an endorser or by a person giving an 'aval', it takes effect only in regard to the latter. If in spite of this stipulation the holder has the protest drawn up, he must bear the expenses thereof».

The Italian delegation would draft the first paragraph as follows:

«The drawer or the endorser *or the person giving an 'aval'* may, by the stipulation 'retour sans frais' or 'sans protet' or any other equivalent expression duly signed, allow the holder to dispense with a protest for non-acceptance or non-payment, in order to exercise his right of recourse».

M. PERCEROU (France) had intended to make observations similar to those of the Italian delegation. That it should be possible for the endorser to insert the stipulation «retour sans frais» could meet, he thought, with no objection based on principle. There were, however, two blemishes on the Hague text; it did not make it possible to ascertain who had inserted the stipulation. It must therefore be signed. Secondly, it did not settle the question whether a stipulation inserted by an endorser took effect only in regard to him or whether it took effect also in regard to subsequent endorsers.

M. Percerou supported the proposals of the Italian delegation.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) said that, although Brazilian legislation did not cover this case, he would, in order to achieve unification, support the Hague text.

He was quite willing to accept the amendments proposed by the Italian delegation.

M. BOUTERON (France) said that if the paragraph – «If the stipulation is inserted by an endorser, it shall be deemed to be unwritten» – were deleted, it might be better to lay down that the «sans frais» stipulation should be included in the text itself.

M. SRB (Czechoslovakia) was prepared to accept the amendments of the Italian delegation. Czechoslovak law gave this permission to each debtor and consequently to each person giving an «aval».

In so far as paragraph 3 was concerned, the amendment proposed by the Italian delegation fully corresponded to the interpretation of the Hague text which the representative of Czechoslovakia had just given.

The PRESIDENT proposed, in order to avoid all confusion, that the Conference should vote first on the proposal that a return should be made to the Hague text, which

meant the deletion of the second paragraph of Article 45 of the experts – «If the stipulation is inserted by an endorser, it shall be deemed to be unwritten».

If this proposal were adopted, the Conference would be called upon to take a decision on the Italian amendments.

This procedure was adopted.

The PRESIDENT proposed to return to the Hague text, provided that the Italian amendment were adopted.

By 21 votes to 1, this proposal was adopted.

The PRESIDENT submitted the first paragraph of Article 45, as amended by the Italian delegation.

«The drawer or the endorser or the person giving an «aval» may, by the stipulation «retour sans frais, sans protêt» or any other equivalent expression duly signed, allow the holder to dispense with a protest for non-acceptance or non-payment, in order to exercise his right of recourse».

M. SULKOWSKI (Poland) proposed that the text suggested by the Italian delegation should be adopted, subject to drafting alterations. The word «duly» seemed to him superfluous.

The views of M. Bouteron could be met by inserting after the words «equivalent expression» the phrase «inserted in the text and signed».

M. GIANNINI agreed with the proposal to delete the word «duly».

The PRESIDENT informed M. Sulkowski that the Conference had, in principle, accepted the proposal that «aval» by separate document should be allowed. How could countries which availed themselves of this stipulation stipulate the insertion of the words «sans protêt» in the body of the instrument by the person giving an «aval»?

M. SULKOWSKI (Poland) withdrew his amendment.

The PRESIDENT put the first paragraph as proposed by the Italian delegation, after the word «duly» had been deleted, to the vote.

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that when the stipulation had been inserted by the endorser he should not insert it in the endorsement itself, because it would be overlooked. This would be inevitable in practice.

The PRESIDENT said that, to satisfy M. van Nierop, it should be stated that the endorser had the right to add the «sans protêt» stipulation, but that if he wished to do so he must insert that stipulation in the front of the document, while he himself signed the back.

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that, in practice, this stipulation would always be found on the front of the document.

The first paragraph was adopted in the form proposed by the Italian delegation.

Paragraph 2 of the Hague text was adopted.

ARTICLE 45, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT read the Italian amendment, as follows:

«The third paragraph should be changed to read:

«When this stipulation is inserted by the drawer, it takes effect as regards all parties who have signed the bill. If it is inserted by an endorser or by a person giving, an «aval», it takes effect only in regard to the latter. If, in spite of this stipulation, the holder has the protest drawn up, he must bear the expenses thereof».

M. PERCEROU (France) asked whether the final sentence of the article: «When the stipulation is inserted by an endorser, the expenses of protest, if it has been drawn up, can be recovered from all the parties who have signed the bill», still remained.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

M. BOUTERON (France) asked for an explanation as to the meaning of the expression «all parties» in the first part of the paragraph. In a recent case which had come before the French courts, the drawer had issued a bill with a «sans frais» stipulation in it. At the request of the drawer, who had expressed fears as to the financial soundness of the drawee, the third holder had protested the bill. But the drawee who had accepted the bill containing the «retour sans frais» stipulation had taken advantage of this stipulation to demand damages, which had been granted to him by the court. In the view of M. Bouteron, this acceptance was equivalent on the part of the drawee to a conditional acceptance, and it might therefore be better not to include the acceptor among «all parties who had signed the bill», at any rate in so far as this paragraph was concerned, for it could not be said that the acceptor was authorised to take advantage of this stipulation. The Convention covered only the drawer or the endorser.

The PRESIDENT wondered whether the proposed amendment would constitute a remedy for this situation. The question was one of common law. In the case in point, the acceptor had said that he had been the victim of an action covered by Article 1382 of the Civil Code. It was common law which had settled the point.

M. BOUTERON (France) thought that the proposed text would make it possible for the drawee to take advantage of the stipulation even without relying on common law.

The PRESIDENT took the view that when the drawer or the holder was not required to draw up the protest from the point of view of exchange law, Article 45 must nevertheless be applied. From the point of view of civil law, the question whether the commercial honour of the drawee had been injured could be raised. This, therefore, lay outside the scope of exchange law.

M. BOUTERON (France) said that common law was unnecessary in order to apply the present text; it would be enough for the protest to have been drawn up for the drawee to demand damages.

The Italian amendment was unanimously adopted.

The PRESIDENT asked the Czechoslovak delegation whether it considered that the Italian amendment took the place of the remainder of the Czechoslovak amendment.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) replied in the affirmative.

Article 45 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 46

The PRESIDENT read an Italian amendment proposing that the following paragraph should be added to the article:

«When several persons are liable in the same class, even if they sign the bill successively, there is no right of recourse as between them; their reciprocal relations, in the absence of agreement to the contrary, are subject to the provisions concerning obligations contracted jointly and severally».

M. WEILLER (Italy) explained that this amendment had been put forward at the request of business men. It covered the case which was not theoretical in which an «aval»

was given at the same time or successively by several persons. It was always desired to have bills of exchange guaranteed as well as possible, which meant guaranteed by several signatures. The nature of a bill of exchange required that this should not be prevented, for it assisted the development of the bill. The more the bill was guaranteed, the better it was and the greater its use in trade.

It was a question of discovering the position of these persons who had given an «aval». Their position was clear in regard to the possessor. They were jointly liable, and the possessor had the right to demand payment from one or other, according to his desire.

What, however, was the connection between the persons giving the «aval»? The person who had paid could not be given a right of recourse against the other or others, for they would merely move round and round in a circle; the first person paying having recourse against the second and the second against the first, which meant that there would never be an end. The question must therefore be settled, and this could be done by presuming the division of responsibility when several persons were liable in the same degree though they had signed successively. Their relationship was then settled by the ordinary principles of common law. If they were two, each would pay half, except in the case of a special agreement concluded between them.

In order to cause exchange law to make progress in a practical direction, the Italian delegation put forward this formula, which was based on a special case, it was true, but which was set out in general terms conforming with the principle of equality of obligation for persons liable in the same degree.

M. SULKOWSKI (Poland) was unable to support this proposal. The scope of the amendment went further than the object in view. On the basis of the very general formula proposed, it would be justifiable to presume, for example, that there might be several beneficiaries, a fact which could not be admitted.

The observations made by M. Weiller led to the belief that the formula referred only to the case of several givers of an «aval». That case, however, was not covered by the text, as would become apparent from the following possible case. The «aval» had been given on behalf of a drawer. As the chapter dealing with «avals» stipulated that the giver of an «aval» was liable to the same extent as the person for whom he was acting as guarantor, it might be thought that this was precisely the case covered by the Italian formula – i.e., the case of several persons liable to the same extent. What would result from such an interpretation? According to the Italian proposal, it would have to be admitted that there was no recourse between them. Nevertheless, that would be contrary to the solution laid down in the chapter on «avals», where it was stated that the giver of the «aval» who had paid the bill of exchange acquired the right of recourse against the guarantee and the guarantors.

Finally, the Italian formula endeavoured to establish that there was no recourse under exchange law if there were several givers of an «aval». M. Sulkowski thought it superfluous to say that in the Regulation there was no provision under which it could be claimed that such recourse on the bill existed. If it was a question of knowing whether a giver of an «aval» who had paid a bill of exchange possessed a right of recourse under common law, that question, which related to civil law, could not be dealt with in the provisions of the Uniform Regulation.

For these various reasons, the representative of Poland was of opinion that the Italian proposal did not fulfil its intention.

M. QUASSOWSKI (Germany) approved the observations of M. Sulkowski. The provision proposed by the Italian delegation did not appear to him to be desirable. It was obvious that the givers of an «aval», for instance, had no recourse on the bill as between themselves. Apart from the law of bills, it was clear that the question whether one of the parties liable had an action against another who was liable to the same extent was settled by common law, and it was not necessary to note that fact in the Uniform Regulation. Finally, the amendment was not clear. What was meant by the words «persons liable in the same class»? It might perhaps mean the endorsers, since they were persons liable in the same class. M. Quassowski was unable to support the proposal.

The PRESIDENT asked the Italian delegation whether it was not satisfied with the exchange of views which had just taken place. It was beyond doubt that if, for instance, there were several givers of an «aval» – signatories liable to the same extent jointly, but jointly under the terms of civil law – civil recourse was governed by the provisions of civil law in regard to persons jointly liable.

On the other hand, the observations of M. Sulkowski appeared to be well founded. He had taken as an example the giver of an «aval» on behalf of the drawer. In the eyes of the holder, both were joint debtors, but on the one hand there was no recourse on the bill, and on the other there was in the article concerning «avals» a special provision settling the recourse of the giver of the «aval» against the person for whom he was guarantor. It would certainly be very difficult to find a text which would solve that difficulty.

For those reasons, the President considered that the discussion had given satisfaction to the Italian delegation, since the Conference was in agreement in recognising that signatories liable in the same class were joint debtors who had civil recourse against one another in accordance with the terms of civil law in regard to persons jointly liable.

In conclusion, the President thought that it would perhaps suffice to mention the exchange of views in the report.

M. GIANNINI (Italy) stated that if the Conference was in agreement that some words on the matter should be inserted in the report, the Italian delegation would not insist on its proposal.

The PRESIDENT asked whether the Conference was of opinion that it should be said in the report that the Conference agreed with the views of the Italian delegation.

This suggestion was approved.

M. Giannini (Italy) withdraw the amendment submitted by the Italian delegation Article 46 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 47

The PRESIDENT pointed out that this article was the object of a Czechoslovak and a Polish amendment.

The Czechoslovak amendment was to add a sub-paragraph 4 as follows:

«4. A commission which in default of agreement shall be one-third per cent of the principal sum payable by the bill and which in no case can exceed this rate».

M. SRB (Czechoslovakia) pointed out in support of his amendment that in the text of the experts sub-paragraph 4 of the Hague text concerning commission was deleted.

The following reasons had been adduced in favour of this deletion, which had not been accepted unanimously:

«The experts held that it was desirable to raise the rate of interest from five to six per cent, the latter rate being more in keeping with the present economic conditions in most countries. This was also the opinion of the International Chamber of Commerce, which proposed a minimum rate of five per cent.

«On a majority vote, the experts have omitted No. 4 of Article 47 of the Uniform Regulation, dealing with the right to commission. They think that, as this right to commission is only customary in a few countries and as it might be levied concurrently with the similar commission mentioned in Article 48, No. 4, it would be preferable not to mention this right as a matter of common usage, but to allow each country to decide as it thinks best».

M. Srb added that, if the question had been merely one of a model law, all countries could have concurred in the experts' point of view. At the outset of its proceedings, however, the Conference had decided to draw up a really uniform regulation. The question of the commission could not accordingly be left to the national legislations and should be settled in the Regulation itself.

Czechoslovakia was one of the countries where the law allowed the holder to recover a commission. That was in conformity with a very old tradition. In order to avoid being obliged to change the national law in this respect, the Czechoslovak delegation proposed that the Hague text should be restored with an amendment in regard to the amount of the commission. The Hague text stipulated a commission of one-sixth per cent, whereas Czechoslovak law allowed a commission of one-third per cent.

The Czechoslovak delegation did not, however, attach any great importance to the question and was prepared to accept the Hague text as it stood, that was to say, a commission of one-sixth per cent.

In conclusion, M. Srb drew the Conference's attention to the fact that there was a considerable number of countries where the law authorised a commission, among them being Germany, Austria, Bulgaria, Denmark, Norway, Poland, Hungary, Siam, Sweden, Switzerland, Czechoslovakia, Turkey, and Yugoslavia.

M. GIANNINI (Italy) saw no difficulty in accepting the Czechoslovak proposal to revert to the Hague text. Nevertheless, he considered that the rate of one-third per cent proposed for the commission seemed high and would prefer to keep to the figure of one-sixth as in the Hague regulation. The usurious practices of bankers should not be legalised.

The PRESIDENT pointed out that M. Srb was prepared to adopt the Hague text as it stood and to accept the rate of one-sixth per cent. He asked whether he might now consider that the figure of one-third mentioned in the amendment had been replaced by that of one-sixth per cent.

M. SRB (Czechoslovakia) replied in the affirmative.

M. ALBRECHT (Germany) supported the Czechoslovak amendment. The commission provided for in the Hague text was justified on practical grounds. M. Vischer had previously alluded to the increased work to be done by the banks, which had to give notice in case of dishonour. A holder incurred a certain risk when a bill was dishonoured.

He must see that the bill was duly protested. He had many arrangements to make, and it was only fair that he should receive a certain amount for his additional trouble. For those reasons, the German delegation supported the re-establishment of the Hague text.

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that it was true that sub-paragraph 4 had been adopted in the Siamese Code, but in view of the very wide differences in the economic conditions of various countries he preferred the experts' text which left out sub-paragraph 4. Consequently, though he was not opposed to the amendment, because it was already in Siamese law, he would not support it. He would therefore abstain from voting.

M. VISCHER (Switzerland) noted that the Czechoslovak delegation having withdrawn its amendment in favour of the Italian amendment, the Conference was now reverting to the Hague text. He pointed out that, as M. Srb had said, a commission of one-third per cent existed in many countries. That rate was regarded as a compensation which was perfectly justified by the work falling on the bank. If it was desired to settle the question, the Czechoslovak amendment should be taken up again. If that amendment had not been tabled, M. Vischer would have been obliged to make the proposal himself, and he would have suggested a rate of one-third per cent. If this suggestion were not adopted, he would prefer the solution recommended by the experts; that was to say, to leave it to the national law to fix the rate of the commission.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) said that, in regard to the right to a commission, the exchange laws in the Scandinavian countries contained provisions corresponding to the Hague text of 1912 as well as to the content of the Czechoslovak amendment. He could accordingly support that amendment. Nevertheless, he was inclined to adopt the experts' proposal, which seemed to be the one that had the best prospect of being accepted by the majority of the delegations. Whatever the result of the vote, he would accept it. He would be very glad if his example was followed by a large number of delegations. He did not understand why any country should wish now to have a system different from that adopted by the majority of the countries. The interests of unification demanded the rejection of any insertion of a reservation on this point in the Convention.

M. PERCEROU (France) explained that the practice of commissions referred to in the fourth paragraph of the Hague text, which had been deleted, was not followed in all countries. In France, in particular, it was not in force. It seemed impossible by virtue of a law to impose on commerce a surcharge to which it was not accustomed. The text itself stipulated that an agreement to the contrary was possible. In the countries where this practice was in force, it would be maintained by agreement. If unification were effected, it would be so by an understanding among the parties concerned.

M. SOKAL (Austria) supported M. Vischer's proposal because, to his mind, a commission was justified by the work which had to be carried out for the various recourse proceedings. He proposed, however, that the rate should be one-quarter per cent. As bills of exchange circulated in different countries, it would be well to lay down a uniform rule so as to obviate difficulties.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) strongly supported the view expressed by

M. Percerou. It did not seem to him to be right to impose this liability upon any particular country by means of a rule of law. It was a matter which could always be arranged by private contract, and a law did not seem to him to be appropriate.

The PRESIDENT thought that he should put the experts' text to the vote first.

The text of the experts was adopted by 19 votes to 5.

Prince VARNVAIDYA (Siam) explained that when he had said that he would abstain he meant that he would abstain from voting on the amendment. As the President had put the experts' text to the vote, he had voted in favour of it.

The PRESIDENT read the following Polish amendment:

«Any Contracting State is entitled to prescribe, as regards bills of exchange and promissory notes which are both drawn and payable in its territory, that the rate of interest mentioned in Article 47 (a) and Article 48 (a) of the Regulation may be replaced by the legal rate 'in force in that country'».

M. SULKOWSKI (Poland) recalled that he had explained in connection with Article 5 the special conditions existing in Poland with regard to the legal rate of interest, which at present amounted to 10 per cent. If the provision recommended by the Regulation, which fixed the rate of interest at 6 per cent, came into force, it would be to the advantage of the debtor domiciled in a country where the rate was higher not to pay the sum due at maturity so as to benefit by the difference between the rates of interest. In these conditions, he asked that each State should be allowed to make a reservation in order to be able to substitute for the rate of 6 per cent laid down in the Regulation the legal rate in force within its borders. A reservation had already been made in this matter in the Hague Convention, the only difference between the reservation proposed by the Polish delegation and that contained in the Hague Convention was in respect of the legal rate of interest, but it did not specify what that rate was to be.

The Polish amendment was rejected by 12 votes to 9.

M. SULKOWSKI (Poland) asked the Conference to agree in principle to the introduction of a reservation for the purpose of safeguarding Polish interest, this reservation to be inserted in the draft Convention.

M. EISNER (Yugoslavia) supported the Polish delegates proposal and emphasised the fact that Yugoslavia was in the same position as Poland.

The proposal of M. Sulkowski was adopted.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) asked that the Conference might accept in principle the introduction in the Convention of a reservation in regard to the right to a commission.

M. GIANNINI (Italy) thought that no reservation should be made on this subject.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) adhered to his request.

The principle of the reservation requested by the Czechoslovak delegation was rejected by 12 votes to 7.

Articles 47 and 48 were approved at a first reading.

ARTICLES 49 and 50

These articles were approved at a first reading.

ARTICLE 51

M. ALBRECHT (Germany) understood that the French delegation had observed that the provision contained in Article 51 had no practical utility; therefore, if it were put to the vote, the German delegation would vote in favour of its suppression.

Prince VARNVAIDYA (Siam) supported the observations of the German delegation.

The PRESIDENT pointed out that, if the article were deleted, the result would be to change completely the numbers of the other articles.

M. SHIMADA (Japan) asked the exact meaning of the phrase «in the absence of agreement to the contrary».

The PRESIDENT said that this term meant except in cases where a redraft is prohibited by agreement between the holder and the drawer.

He called on the Conference to vote on the principle of keeping the article.

The Conference decided by 11 votes to 8 to retain Article 51.

NINETEENTH MEETING

Held on May 24th, 1930, at 9.30 a.m.

President: M. J. Limburg

24. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

COMMUNICATION BY THE PRESIDENT REGARDING THE QUESTION OF COMMISSION AND ARTICLE 7.

The PRESIDENT pointed out that the Swiss delegation reserved its right to return, during the second reading, to the question of commission.

The French delegation wished to draw the attention of the Conference to the fact that Article 7 concerning bills of exchange in blank had been adopted, but that no text authorising reservations had been submitted. The French delegation proposed the following text:

«Each Contracting State reserves the right not to embody Article 7 of the Uniform Law in its legislation».

In reply to a request from Baron Marks von Wurtemberg for explanations, the President pointed out that bills of exchange in blank had been introduced into the Uniform Regulation at the request of several delegations, although the question was not mentioned in the Hague text or in that of the Committee of Experts. The object of the French proposal was to enable those countries who did not desire to introduce this system into their legislation to make reservations.

The text was adopted by 12 votes to 4.

Mr. Gutteridge (Great Britain) abstained from voting.

M. GIANNINI (Italy) asked whether the Drafting Committee could not deal with the text concerning the replacing by an authentic document of the signatures of persons who were unable to sign.

It was a question of the authentic document which would in certain cases replace the signature. Article 3 of the Hague Convention contained the following stipulations:

«Every Contracting State has, so far as regards bills of exchange obligations, undertaken in its own territory the power to determine in what manner there may be substitutes for signature, provided that a formal declaration inscribed on the bill verifies the intention of the person who ought to have signed».

In regard to the question raised by Japan, it had been decided that the explanation should be given in the report.

The PRESIDENT noted that the Conference was in agreement with M. Giannini that the Drafting Committee should deal with the question.

ARTICLE 51

M. ALBRECHT (Germany) said that the first paragraph of Article 51 referred to the redraft. A bill of exchange of that kind must not be domiciled. The paragraph was apparently intended to convey that a redraft must be drawn payable by the debtor at his domicile. In view of the decision already adopted concerning domiciled bills of exchange, there was at present, in his opinion, a doubt regarding the exact meaning of the first paragraph of Article 51. He would therefore propose that it should be read in the sense that a redraft must be drawn payable by the debtor at his domicile. That was a question for the Drafting Committee.

M. Albrecht wished next to draw the attention of the Conference to the third paragraph of Article 51, in the French text of which the word «domicile» occurred repeatedly. In the English version, this was translated by «resides» or «resident». In his opinion, domicile and residence were two different notions, and the English text should be corrected. He thought that «domicile» was a better known legal term and one which could be translated into German, at any rate, with more accuracy than the somewhat ambiguous word «residence».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) was not quite happy in his own mind about the alteration suggested by the German delegate, because he was not quite sure whether everyone attached the same meaning to the word «domicile». He was obliged to make a reservation in regard to this point, which would require somewhat careful consideration.

Prince VARNVAIDYA (Siam) only wished to say that he had no objection to the word «domicile», because it had been adopted in the English translation of the Siamese Code and was used in the sense in which it was understood on the European Continent.

The PRESIDENT noted that the German delegate had made no proposal but had merely addressed a suggestion to the Drafting Committee. Nevertheless, he believed it to be his duty to point out to the Conference that if it began a discussion on the words «domicile» and «resides» that discussion would certainly be long and difficult. For that reason, the President would draw attention to the adage: *Quieta non movere*.

Article 51 was approved at a first reading.

ARTICLE 52

The PRESIDENT pointed out that in regard to this article there was an amendment by the Danish, Finnish, Norwegian and Swedish delegations to add the word «exchange» to the first paragraph of the article before the words «rights of recourse».

M. STUB HOLMBOE (Norway) observed that in regard to this article the experts had made the following observation:

«The question whether the drawer is obliged to provide cover for the bill on maturity and whether the holder has any special rights on this cover is not discussed in these proposals».

That attitude was quite justified. The same also applied to the «action d'enrichissement», which was recognised in the legislations of Germany, the Northern

and several other countries. It was also the solution adopted at The Hague in 1912 (see Article 13 of the Convention).

The four Scandinavian Governments had pointed out in their joint remarks the desirability of explaining clearly the meaning of the draft Regulation in this connection. That could be done by the insertion of the word «exchange» before the word «rights» in the last line but one of the first paragraph.

That was the proposal of the delegations of the four Governments; it would not change the meaning of the text, but would make it more clear. If it were adopted, the reservation expressed in Article 13 of the Hague Convention would be unnecessary.

In that connection, the Norwegian delegate was authorised to state that the four Scandinavian delegations were opposed to any proposal to settle in the Uniform Regulation the question concerning the provision of cover. They were not authorised to discuss such questions which were outside the sphere of the law of bills of exchange. That was the opinion of the Hague Conference and of the experts, and it was right.

M. QUASSOWSKY (Germany) had some doubts in regard to the interpretation of the word «exchange». The «action d'enrichissement» was a special action which was connected with the problem under discussion. Would not a special reservation be necessary? If the Conference considered that in the event of the adoption of that term the «action d'enrichissement» would be assured, M. Quassowski would not insist on a reservation, but would ask that that interpretation should be noted either in the Minutes or in the report.

In view of the statement of the Norwegian delegate, M. GIANNINI (Italy) asked the Conference to consider at the same time Article 52 and Article 53(a) in regard to which the Italian delegation had made a proposal⁵²⁹, and also the unnumbered article submitted by the Italian delegation, which was as follows:

«The drawer may transfer the cover by clause entered on the bill of exchange, but the owner of the title, duly confirmed in accordance with Article..., shall have no claims on third persons unless he signifies the transfer, reproducing in the signification the exact terms of the title.

Each State shall be free to lay down rules regarding the said signification in its own laws».

The PRESIDENT noted that there was an obvious relation between the Scandinavian amendment and the Italian proposal.

M. GIANNINI (Italy) stated that the Italian delegation attached a great deal of importance to the proposal which they had submitted.

It concerned, first, the adoption in the Uniform Regulation of a provision for acknowledging the validity of a special stipulation which would give certain safeguards to the possessors of drafts by means of the carrying out of very simple formalities in regard to notification.

The principle had already been admitted in certain legislations – France, Belgium, the Netherlands and Scotland – and appeared in certain recent drafts, the Austrian draft of 1913 and the Swiss draft of 1928.

The question should be examined from the practical point of view, taking into consideration the needs of banking and trade.

⁵²⁹See Annex № 9.

When the banks discounted bills relating to commercial transactions, they were convinced that they were undertaking very safe transactions. Indeed, knowing that the buyer had received the goods sent by the seller who was the real creditor of the former and that at maturity the buyer, who had meanwhile sold the goods, would be in a position to pay the bill issued on his account, the bank quite safely discounted the bill – that was to say, bought it – relying in full confidence on the debt owing to the seller-drawer by the buyer drawee.

Sometimes the bank assured itself that the debt existed by requiring information in regard to the documents concerned before acting in that way.

What would happen in the event of a declaration of bankruptcy (*faillite*) of the drawer before the bank had detained the drawee's acceptance of the bill of exchange? The official receiver (*syndic de faillite*), noting the drawer's right to payment of the bill – that was to say, that the sum held by the drawee had never been recovered from the estate of the person who had failed – included the amount of the bill in the assets in order that it might be distributed among the creditors. Consequently, the bank which had been absolutely confident that it had nothing to fear was not covered at the very moment when it had most need for protection.

On the contrary, the drawee had no particular interest in paying either the one or the other – that was to say, the official receiver rather than the possessor of the bill of exchange. There resulted the quite unfair consequence that the estate of the drawer, which had already received the value of the goods sold by means of the discounting of the bill by the bank, received the same amount a second time at the expense of the bank.

The Italian banks had therefore asked whether it would not be desirable to refuse to discount bills before acceptance. The question concerned commercial rather than banking circles. The former ran the risk of depriving themselves of the benefit of the discounting of bills of exchange, which deserved the maximum protection.

It should not be forgotten that it had already been stated with authority in the Conference that the use of bills of exchange which did not need to be presented for acceptance was becoming more widespread. The Conference, however, had confirmed the principle authorising the drawer to release himself from guaranteeing acceptance (Article 9), thus recognising the bill of exchange which did not have to be presented for acceptance.

It was necessary to consider that some traders were not in the habit of accepting bills of exchange. Often, when the bank presented the instrument to acceptance, the drawee refused acceptance, stating, however, that he would pay at maturity. Such a declaration did not increase the security of the banks; in fact, if the drawee failed, the bank was treated in the same way as any unsecured creditor.

For that reason, therefore, taking into account the special nature of the discounting of bills which, whatever legal definition might be given to them, were from the economic point of view only purchases of the drawee's debts to the drawer, the Italian delegation had thought it proper to propose the settlement of the question in the Uniform Regulation.

In conclusion, it was a question of regulating a very simple and rapid transfer of a debt in order to make possible, in the interests of trade, the discounting of bills not yet accepted or which were, not intended to be accepted.

It would be desirable that the proposed unnumbered article should appear in the Convention. M. Giannini thought that Article 53(a), which laid down the principle that

a bill of exchange did not constitute a «novation», expressly settled a question of great importance. Nevertheless, in view of the statement made by the Norwegian delegation in the name of the Scandinavian delegations, the amendment proposed by the latter might, to a certain extent, give satisfaction.

Finally, he proposed that the amendment handed in by the Swiss delegation should be considered at the same time. It referred to the same question.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain), referring to the Scandinavian proposal, said that the word «cambial» was entirely obsolete in England. He therefore suggested that it should be struck out and that the sentence should read:

«The holder loses his rights of recourse under the law of bills of exchange...».

The PRESIDENT realised that there was a connection between the Swiss amendment and the Italian proposal. Nevertheless, he considered that the Conference should discuss separately the Swiss and Scandinavian amendments and the Italian proposal, although they might, to some extent, be connected with the question of cover.

He wished to warn the Conference against entering into a discussion on the Scandinavian and Italian amendments, not because he was unable to support them, but possibly because he was entirely in agreement with their content and considered it undesirable to insert the principle in the Uniform Regulation. That Regulation only referred to relations in the matter of bills of exchange, and if it was desired at all costs to have an express statement on the matter, it could be inserted in the report. Looking at the matter from a legal and scientific point of view and considering that the Uniform Regulation referred only to relations in the matter of bills of exchange, he considered that the value of the instrument would be affected if either the Scandinavian or the Italian amendment were introduced into it.

It would be inopportune to say: «Take note that we are only concerned here with relations in the matter of bills of exchange». That would make it necessary to examine all the articles in order to see whether it could be said that «Rechtsgeschäfte» existed. For those reasons, the President suggested that the Scandinavian delegation should withdraw their amendment.

The same was the case in regard to the Italian proposal. To state that «the action arising out of the relationship (transaction) which occasioned the issue or transfer of the bill of exchange shall continue to exist notwithstanding the issue or transfer of the bill of exchange unless it is proved that there has been a novation» would, apart from the idea of «novation», be to break down a door already open. In the doctrine on bills of exchange, it had been recognised on all sides that apart from the bill of exchange «Rechtsgeschäfte» existed behind the scenes and came out from time to time. They appeared, for instance, in regard to Article 16. They came to the front of the stage when there was a question of bad faith, but usually they remained in the background.

The Italian amendment might raise numerous difficulties, for the civil action which was behind the scenes remained there, except if it was proved that there had been a novation. Would the difficulty be solved in that way? It was necessary to know whether, in a special case, there had or had not been a novation. In 1877 Professor d'Abling, one of the most eminent jurists of Holland, wrote a book on «novation» in relation to bills of exchange. That had been a great event in the legal world, for the book in question had

shown the deepest erudition. It could be noted from it how difficult it was to say whether or not there had been a «novation». In considering the various codes of States, it appeared that there were special cases, for instance, in French law and in those systems which were based on the French law, there was the case of the «claim in the event of bankruptcy». The law itself said that there had been a «novation». In other cases, it was for science to decide whether there had or had not been a «novation».

In conclusion, and with the greatest conviction, the President advised the delegations to withdraw their amendments; though they might be absolutely correct from the practical point of view, it was undesirable to insert them in the Uniform Regulation on Bills of Exchange. On the other hand, they might find a place in the report.

M. QUASSOWSKI (Germany) was glad to find himself in entire agreement with the President. The question was not one of the law of bills of exchange. It was a problem either of civil or of bankruptcy law. This was a field outside the terms of reference of the Conference. The very important question of cover was, in principle, a question connected with bankruptcy law. It was, however, vitally necessary not to confuse the law of bills of exchange with common law and bankruptcy law. The Conference could not introduce into the Uniform Regulation rules pertaining to common law or bankruptcy law. M. Quassowski, however, was ready to accept the insertion of a reservation corresponding to Article 14 of the Hague Convention for he thought that the question of cover should be settled in the case of those States where such a System was practiced. The same was true concerning the «action d'enrichissement». Nevertheless, the German delegation could not consent to a proposal that States which did not follow this practice should be compelled to do so, for their business men thought that it was somewhat dangerous and might hinder the circulation of bills of exchange.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) shared the President's view. It was impossible, he thought, to upset the foundations of exchange law. The adoption of the Italian amendment would, however, lead to this result.

M. Hammerschlag thought it unnecessary to recall that this question had been the object of study on the part of lawyers and courts in every country for a long period of years. In his view, it was a problem that must remain outside the Uniform law, for it was part of civil law. He would not, however, oppose the inclusion of a reservation in the Convention.

M. GIANNINI (Italy) remained of the view that the question whether the issue of a bill of exchange was of was not a «substitution» (*novation*) was a problem of exchange law. The Italian amendment was therefore within the scope of the Uniform Regulation. Nevertheless, to hasten the work of the Conference, the Italian delegation was prepared to withdraw its proposal for the insertion of an Article 53⁵³⁰(a) in favour of the proposal from the Scandinavian delegations.

M. SULKOWSKI (Poland) explained that the object of the amendment submitted by the Scandinavian delegations was to add the word «exchange» before the word «rights». They thought that if this amendment were accepted it would be unnecessary to make any reservation in the Convention in so far as the «action d'enrichissement» was concerned. M. Sulkowski was unable to share this view. In his opinion, it would be necessary to contemplate an express reservation in the case of those States employing

⁵³⁰See Annex № 10.

the system of cover and another reservation for those employing the system of «action d'enrichissement». The text of Articles 13 and 14 of the Convention of The Hague might perhaps be reintroduced.

M. Sulkowski drew the attention of members of the Conference to the possibility of a conflict which might arise between two States only one of which employed the system of cover. The draft Convention drawn up by the experts contained a stipulation in Article 6 to the effect that «the question whether the beneficiary and succession holders of the bill have special rights on the cover (*provision*) and the nature of these rights is determined by the law of the country in which the bill of exchange is payable».

If a text of that kind were adopted, the Conference could abstain from regulating any question concerning civil law and confine itself to solving problems which were actually covered by the field of law on bills of exchange.

The PRESIDENT drew the Conference's attention to the fact that the Committee of Experts had already provided for a reservation on the part of those countries which used the system of cover. That reservation was to be found in Article 6 mentioned by M. Sulkowski, which could still be completed.

M. PERCEROU (France) noted that the proposals submitted by the Italian and Swiss delegations were nearer the French conception concerning the transfer of cover. He was glad to observe this point. It was generally admitted, however that the transfer of cover and action for inequitable gain «sans cause» were outside the scope of exchange law. This was an almost unanimous opinion, though M. Percerou would personally have liked to make a number of reservations on this word.

This being so, it was obvious that the Conference would not have to settle by means of a law concerning bills of exchange the question of the transfer of cover nor of the action for inequitable gain «sans cause». Nevertheless, he thought it opportune because of the very great practical importance of this problem to state definitely that these questions were reserved for the legislation of each State, and to achieve this the best way would be to return to Article 14 of the Hague Convention by completing it with a reference to «enrichissement sans cause», in order to satisfy the German delegation.

The PRESIDENT thought that so delicate a point should not be drafted hastily. The question was dealt with, in the first place, in Article 6 of the draft Convention and, in the second place, in Articles 13 and 14 of the Hague Convention.

The Conference had unanimously decided, in order to satisfy those who wished that cover should remain outside the Regulation, to say so expressly. It was also desired to satisfy those who wished that an «action d'enrichissement» should exist and that it should be mentioned. The Drafting Committee could be instructed to draw up a text combining the elements of Article 6 of the draft and of Articles 13 and 14 of the former Convention, since the Conference had now reached agreement on the principle.

This proposal was adopted.

M. VISCHER (Switzerland) had proposed a text dealing with the regulation of the transfer of cover, but only in case it had been desired to deal with this question in the Uniform Regulation. He did not especially wish to do so.

It had been said that the question of the transfer of cover and that of the «action d'enrichissement» were questions of common law and for that reason they should not be

settled. It might, however, be desirable to regulate some questions in a uniform manner when the utility of doing so was apparent, even though they concerned common law. In the present case, a uniform regulation, would certainly meet the desires of commercial circles.

It was quite impossible to achieve an agreement owing to the point of view of certain countries. It would be better, therefore, not to seek to achieve a complete and ideal uniform regulation which would merely remain on paper but upon which no action would be taken. It would be preferable to have a regulation which, though less complete, was nevertheless ratified by every State. A reservation, therefore, was all that should be allowed, either in the Convention or in the report or in the text concerning conflicts of laws.

M. SCHELTEMA (Netherlands) also thought that everyone agreed in regard to cover. He would desire, however, to refer to the following case, which might arise and which was of great importance in Dutch law. If a bill of exchange had not been paid by the drawee and the protest had not been drawn up in time, the Dutch Code, following in this the French Code, laid down that the endorser had no further obligation but that the drawer remained liable unless he could prove that he had deposited cover with the drawee. That action against the drawer was in accordance with the provisions of Dutch exchange law and was not a point of civil law as was the case, for example, in Germany.

According to Article 52 of the present Uniform Regulation, however, such action could not be taken. By the terms of the reservation made to Article 13 of the Hague Convention, the national laws could provide for this action which concerned exchange law, and for that reason he thought it necessary to make a reservation in the Geneva Convention.

M. PERCEROU (France) said that the only course to take would be to reinsert Articles 13 and 14 of the Hague Convention.

The PRESIDENT considered that the point raised by M. Scheltema had already been partially met by Article 52 of the experts and would be completely met when Articles 13 and 14 had been combined in order to make Article 6 of the Convention.

M. STUB HOLMBOE (Norway) said that if the Conference agreed that the two questions of «cover provided» and «action d'enrichissement» were left to national law, he would not insist on the form of the proposal and would acquiesce in the President's suggestion. The Drafting Committee would consider the matter.

The PRESIDENT took note of the withdrawal of the amendment; the question would be settled in the Convention.

M. GIANNINI (Italy) regretted that the various proposals concerning this question had had to be relinquished and the solution indicated adopted. Nevertheless, he noted that Article 6 of the Convention, which referred only to conflicts of laws, was still accepted. Articles 13 and 14 of the Hague Convention were likewise adopted. The Italian delegation proposed to add to them a paragraph on the following lines:

«The same applies to any other question regarding the legal relation on the basis of which the bill has been issued».

This point was not mentioned in Article 14 and it was desirable that the report should contain explanations on the matter.

The question whether a bill contained a substitution of obligations (novation) was a question which was much disputed in practice. Judicial decisions were by no means unanimous in their reply to this question, in regard to which it had been said at the outset of the discussion that it was a very easy one. It was for that reason that

M. Giannini thought it useful to have certain explanations inserted in the report.

The PRESIDENT thought that M. Giannini's wishes would be met still better by the insertion, textually, in the report of the Italian and Scandinavian amendments, together with an explanation of the decision taken by the Conference in regard to them.

M. GIANNINI (Italy) accepted this suggestion, but thought that the text which he had read might nevertheless be appended to Article 14.

The PRESIDENT agreed. That was a question of drafting.

Article 52 was approved at a first reading.

NEXT ARTICLE (UNNUMBERED).

The PRESIDENT understood that the Italian and Swiss delegations' amendments had been withdrawn.

M. GIANNINI (Italy) and M. Vischer (Switzerland) replied in the affirmative.

CHAPTER VIII. – INTERVENTION FOR HONOUR.

The PRESIDENT said that he had hoped that there would be no amendment to this chapter, since it appeared that the case of intervention for honour practically never occurred in actual fact. Unfortunately, several amendments had been tabled.

M. SHIMADA (Japan) said that his delegation wished an express reference to signature to be inserted in the Uniform Regulation because the Japanese Government attached great importance to this question.

M. GIANNINI (Italy) thought that, owing to the explanations which had been given in this connection, the Japanese delegation might find it unnecessary to press this proposal. He drew attention to the danger which might result from a rule of that kind if it appeared either in the Uniform Regulation or in the Convention. Until the Uniform Regulation came into force, it would be possible to disallow the circulation of bills of that kind, since it might be held that signatures affixed by that method were not valid.

The PRESIDENT wished to give a few explanations. The Rapporteurs must know whether a reference was to be made in the report or whether a special reservation was to be allowed.

M. SHIMADA (Japan) wondered whether a formula could not be found so as to obviate the disadvantages mentioned by M. Giannini, and to mention expressly the wishes of the Japanese Government in the Convention.

M. GIANNINI (Italy) thought that the problem did not concern Japan alone, but all countries as well which had colonies; France, Great Britain, Portugal, the Netherlands, Italy, etc. The Arab races likewise were accustomed to use a mark as a signature. In practice, the problem was of no great importance, since bills of exchange of this kind did not circulate. It did, however, arise in connection with the establishment of a uniform law. It was impossible to make an express reservation merely for Japan. If the Conference decided to allow one, it would have to be far wider. In point of fact,

M. Giannini thought the reservation useless, since any expression of personality, whether handwriting or a seal or a mark, was allowed as a signature.

The PRESIDENT thought that the Japanese delegation might be satisfied by M. Giannini's explanations. The countries concerned would be able to follow the present practice without objection.

M. SHIMADA (Japan) said that his delegation would be content if the question were mentioned in the report.

M. PERCEROU (France) wished to have a few explanations concerning Article 37 so as to assist him in drawing up the report. The article contained a clause which fixed the limit of time for presentment at three days. So far as he had been able to gather from the Minutes, the practice of presenting a bill, not on the third day, but on the actual day of maturity, was that obtaining in England and the United States of America. In France, it was an absolutely regular practice and one to which the business world was much attached. M. Percerou quite realised the considerations for which three days had been proposed for presentment, and he had no intention of asking for any change in the uniform law on this point. He would, however, apply to make a reservation similar to that made at The Hague (Article 7), viz:

«Every Contracting State may supplement Article 37 of the Regulation to this effect – namely, in the case of a bill payable in its own territory, the holder shall be bound to present it on its due date...

«The other States will be empowered to determine the conditions under which they will recognise such an obligation».

He merely asked that France might be granted the same reservation as that contained in Article 7.

The PRESIDENT thought that the Conference might concede this reservation to France, seeing that it had already been approved during the discussion.

M. GIANNINI (Italy) said that his delegation had no objection to granting this re-servation. If, however, it was desired to be accurate, it should be noted that the Conference had not approved the reservation during the debate.

The PRESIDENT asked whether, in those circumstance, the Conference was prepared to allow it.

The Conference approved the reservation.

M. QUASSOWSKI (Germany) observed that the Conference had adopted an amendment to Article 45 which Germany would find it difficult to accept unreservedly. Under that amendment, a protest could only be drawn up in the course of the two days following the day of maturity. That would be inconvenient to business between small traders in Germany, where protest by post was very widespread. The protest by post was drawn up on the actual day of maturity. For this reason, M. Quassowski requested the Conference to authorise Germany to make a reservation concerning Article 43 so as to allow the drawing up of the protest on the actual day of maturity.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) supported the German proposal, seeing that in these cases the bills were very often only for small amounts which played no part in international trade. Furthermore, protest by post would perhaps be introduced in time to come in other countries as well.

M. GIANNINI (Italy) did not wish to oppose the German request for a reservation, but feared that the reservations were becoming too numerous. M. Hammerschlag had just said that this reservation was not one of any great importance, since it related only to bills which did not circulate internationally. No limit, however, had been put to the reservation, and use might be made of it also in regard to bills of exchange of a certain importance.

Care must be taken not to consent to too many reservations, which would overburden the Convention.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) said that the practice of protest by post existed in Belgium as well, but did not entail an obligation to draw up the protest on the actual day of maturity. The time-limit in Belgium for the protest by post was the same as that for the protest drawn up by the public officer (huissier). There was therefore no reason for not allowing the debtor twenty-four hours' grace. The question was one of organisation, which presented no difficulty in Belgium and in no way justified the introduction of a reservation. The problem, however, was different if it was desired to safeguard a practice existing in Germany.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that, if the Conference allowed this reservation, it should be general and should not be made exclusively for the benefit of Germany. Furthermore, the question raised by M. Quassowski was one of great moment to other countries as well, in particular to Poland. The reason why M. Sulkowski himself had not formulated this reservation was only because he had been prepared to sacrifice Polish law from a desire to achieve a uniform regulation. If, however, the Conference was prepared to acquiesce in the reservation for one country, there was no reason why other States should not have the benefit of it.

The reservation requested by the German delegation was approved by 16 votes to 3.

The PRESIDENT added that the reservation would not be made exclusively in favour of Germany, but in favour of all countries.

M. BARBOZA-CARNEIRO (Economic Committee) wished to draw the attention of the different delegations who had submitted reservations to the following point:

The Conference had already adopted a number of reservations to different articles, some of them by a strong majority add others by a very weak majority. Could not the delegations which had taken the initiative in formulating these reservations consider the possibility of withdrawing at least some of them?

In making this appeal, M. Barboza-Carneiro was convinced that he was serving the cause of the unification of the laws on bills of exchange to achieve which the delegations had met in conference. It would be highly regrettable if the value of the Convention were to be diminished by reservations which would make it inferior to that voted at The Hague in 1912. He felt sure that he was voicing the general desire of the Conference and of the Members of the Economic Committee whom he represented in urging delegations to examine the possibility of withdrawing some of the reservations.

The PRESIDENT supported M. Barboza-Carneiro.

ARTICLE 54.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands), speaking on behalf of his delegation, drew the attention of the Conference to the fact that the «referee in case of need» could not be

regarded as an intervener as was laid down in Article 54 and the following articles in the draft Regulation. The intervener was a person who, without being asked to do so by the holder, offered to do what the holder had unsuccessfully asked the drawee to do – namely, accept or pay the bill. The «referee in case of need», on the contrary, was a subsidiary drawee, designated as drawee by the drawer in the bill to meet the case where the drawee designated in the first place failed to accept or to effect payment. The «referee in case of need» did not offer to accept or to pay, but the holder was obliged to ask him to accept or pay. If the «referee in case of need» was prepared to accept or to pay, the holder could not refuse acceptance or payment.

If, on the contrary, the «referee in case of need» refused to accept or to effect payment, the holder was obliged to act as if the case were one of non-acceptance or non-payment by some one designated as drawee in the first place. The holder must then have the protest drawn up, he was afterwards entitled to have recourse against the drawer and the endorsers.

M. Molengraaf asked whether the members of the Conference concurred in the view he had expressed, which was that followed in Dutch law. If that was the case, the Dutch delegation would, in consultation with the Drafting Committee, make such modifications as would become necessary.

M. ARCANGELI (Italy) agreed that the question put by the Dutch delegation was very important. It was partly a question of substance and partly one of form or terminology. The two aspects of the problem must not be confused.

As to the substance of the question, he wondered whether the Dutch delegation's opinion – namely, that the «referee in case of need» was a subsidiary drawee – was correct. Personally, he did not share that view. He was well aware that it was a very widespread principle in practice, but it was not entirely in conformity with the truth, since a person who drew a bill on the drawee generally did so because he was his creditor. The result was that if the drawee accepted he was liable, from the point of view of exchange law, to the drawer. If, on the other hand, the drawer, or any other party liable, designated a «referee in case of need», he did so, not because he was his debtor, but because he hoped to obtain a signature from this «referee in case of need» – namely, an acceptance «in case of need» – for the purpose of obviating the effects which would result from non-acceptance by the drawee.

The consequence was that if the «referee» accepted, the drawer had no right of action under exchange law against him. Such action existed only in regard to the party liable who came immediately after the person on whose behalf intervention had been exercised and in regard to the other parties liable.

It was, however, true, and on this point M. Arcangeli entirely agreed with the Dutch delegation, that the «referee» must not be confused with a third party who accepted. The situation differed entirely according to whether the case was that of a «referee» who accepted or a third party who accepted. In the case of a «referee» who accepted, the holder must have the signature affixed, and he could not have recourse against the parties liable, since, owing to the specification of this fact in the bill, he was aware that he must be content with acceptance by the «referee». If, on the contrary, it was a third party who accepted, the holder might refuse such acceptance, and he pre-served his rights of recourse against the other parties liable.

On this point, M. Arcangeli thought that he was in complete agreement with the Dutch delegation.

As to the terminology, it must be allowed that the various laws had solved this question in different ways.

It might be held that a «referee» who had accepted was an intervener, but an intervener who must be carefully distinguished from a third-party intervener. Both in the Hague draft Convention and the experts' text the word «intervener» applied to the «referee» and to the third party alike. A distinction, however, must be made in regard to the effects, and that distinction had been laid down in the Hague Convention of 1910. In the 1912 Convention and in the text of the experts, on the other hand, there was a certain confusion, and consequently Article 55 would have to be modified. A proposal for its modification had already been made by certain Scandinavian delegations and M. Arcangeli was prepared to support their proposal, the object of which was to correct an error in the text of Article 55.

If the question was solved in accordance with M. Arcangeli's views, Article 54 might apparently remain as it was, for there was no difficulty in agreeing that the «referee» should even be described as an intervener. M. Arcangeli considered that, put in this way, the question could be solved easily.

M. GIANNINI (Italy) thought that M. Arcangeli had very clearly expressed the problem to be examined in regard to the substance while dealing with Article 55. The Italian delegation had confined itself to drawing the Conference's attention to the desirability of reverting to the 1910 formula, but in order to elucidate the discussion it had nevertheless prepared a form of wording.

The discussion on Article 54 might be suspended and the formula proposed for Article 55 examined. When agreement had been reached on the latter, the Conference might return to Article 54 and examine the amendments relating to it.

The PRESIDENT said that he had intended to make the same proposal. Everyone apparently agreed that there was a certain difference between the intervener and the «referee». If agreement were reached on Article 55, the only outstanding question would be that of drafting.

This procedure was adopted.

ARTICLE 55

The PRESIDENT said that the Italian delegation thought that this Article, adopted by the 1912 Conference (Article 55) should be revised on the basis of the principles proposed by the 1910 Conference (Article 32).

The delegations of Denmark, Finland, Norway and Sweden proposed that the conference:

1. Should adopt the principle that when the drawer has designated, to accept in case of need a person domiciled in the place of payment, the bearer shall duly present the instrument to such person and shall enter protest if acceptance is refused, failing which he shall lose his right of recourse before maturity;

2. Should request the Drafting Committee to frame a text embodying this principle.

The new wording of the Italian amendment was as follows:

«Acceptance by intervention may take place in all cases where proceedings by way of recourse are open to the holder of an acceptable bill of exchange before maturity.

«Where the drawer or an endorser has, under Article 54, paragraph 1, indicated a referee in case of need as domiciled in the place of payment to accept the bill of exchange, the holder must in due time present the bill to the referee in order to obtain acceptance by intervention and to have the protest drawn up if acceptance is refused. If he omits to do so, he loses the rights of recourse belonging to him before maturity.

«In all other cases, the holder may refuse acceptance by intervention, but if he allows it, he loses, as against the guarantors, the rights of recourse belonging to him before maturity».

M. ARCANGELI (Italy) thought that the first paragraph required no explanation. It was not contained in the 1910 text, but it would be wise to insert it in the Regulation, for it raised the question in general terms.

In regard to the second paragraph, M. Hammerschlag had put a question connected with the wording. He was perhaps right; the text was that of 1910, which could be improved.

As there was a «referee» designated in the bill, the second paragraph determined the consequences devolving from it – namely, that the holder was obliged to present the bills to the «referee» in order to obtain acceptance – and to perform the consequential formalities.

The third paragraph reproduced the text of the experts, because it contained certain provisions which it would be wise to add. The phrase «in all other cases» covered the case in which acceptance had been given by a third party.

It appeared that the two positions of the «referee» and the third party were thus clearly distinguished.

Lastly, there was a small question which had not been raised by the amendment submitted by the Scandinavian delegations. By adding the words «or an endorser» after the words «where the drawer», the Italian delegation thought that a difficulty which might occur was solved. These words were in direct relation to Article 54, which said that even an endorser might specify a person to accept or pay in case of need.

As to the substance of the question, it would, he thought, be useful to preserve the endorser's right to specify a «referee». It might even be said that it was he who had the stronger reasons for this, stronger even than the drawer himself. It might happen that the position of the drawee underwent a change after the issue of the bill by the drawer. The drawer would no longer be able to designate a «referee» in the bill, if he was not in possession of it. In that case, it was the endorser who, in anticipation of the possibility of non-acceptance or non-payment by the drawee, could designate a «referee» in the bill.

The case therefore might arise, and it would be well to solve the difficulty.

M. HAMMERSCHLAG (Austria) said that the question had already been discussed in the Committee of Experts, several of whom shared the views of the Italian delegation. The Austrian delegation was all the more ready to support this view as it corresponded to the Austrian law, in which Article 57 laid down that acceptance by the intervention of a person who is not designated as a «referee» could be refused. He also drew the attention of the Drafting Committee to the word «come» to be found in the following sentence in the Italian proposal:

«Lorsque le tireur (ou un endosseur) en vertu de l'article 54, alinea premier, a indique un besoin comme domicile au lieu du paiement...».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) wished to know why the Italian delegation had used the restrictive expression «domiciled in the place of payment». Why should not the drawee be allowed to designate a «domiciliary referee» in a place other than that of the place of payment?

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that the formula proposed by M. Arcangeli might constitute the basis of a general agreement. One observation was, however, necessary.

The second paragraph of the Italian proposal stated that: «The holder must in due time present the bill to the referee in order to obtain acceptance by intervention... If he omits to do so, he loses the rights of recourse belonging to him before maturity». This formula was too hard and fast, in view of the severity of the penalty, for the holder lost any right of recourse which he had possessed before maturity. It might perhaps be possible to say in accordance with the new Czechoslovak law and the law of several other countries as well, that the holder was bound to present the bill of exchange before exercising his right of recourse, etc. Presentment to the holder should precede the exercise of recourse, but it was not in the nature of a conservatory act.

M. EIGTVED (Denmark) stated that the proposal of the Danish, Finnish, Norwegian and Swedish delegations was included in the Italian delegation's amendment. He thought, however, that it would be better to keep the second paragraph of the proposal put forward by the Scandinavian countries, which suggested that the Drafting Committee should draw up a text covering this principle. The Scandinavian delegations also thought that, in order to safeguard the legitimate interests of trade, especially of overseas trade, if the drawer had designated an address to the «referee», the holder must present the bill to him either for payment or for acceptance before drawing up a protest of non-acceptance in cases when the drawee refused to accept. Such a provision was desirable in order to avoid difficulties which might arise in cases where, in the case of documentary bills, for example, the person designated by the drawer was the «referee» or expressly appointed to take charge of the documents.

His main desire was that the Conference should reach an agreement in principle. The Drafting Committee could be left to draw up a text meeting its views.

M. Eigtved added that the intervener could never be regarded as an acceptor, but only as a payer.

M. SCHELTEMA (Netherlands) agreed with the view of the Italian delegation that it would also be possible for an endorser to designate «the referee». Was it necessary, however to say that it was only when the holder had made no protest against the «referee» and had asked no payment from the «referee» that he lost his rights against this endorser and not against previous endorsers and the drawer, since they had not caused their obligations to be dependent upon presentation to the «referee».

M. DA MATTA (Portugal) agreed with the Italian delegation, but drew the attention of the Drafting Committee to the expression used in the second paragraph of the Italian amendment «where the drawer or an endorser... has specified a referee...». This was a well-known expression in commercial practice, but was obviously not of a very legal kind. It should be explained that the reference was to a person who could accept the bill in the case of need.

M. ARCANGELI (Italy) recalled that intervention had always raised a very large number of very difficult questions, as was shown in the «Pratique d'Anvers», in M. Thomson's edition. It was obvious that the Drafting Committee should draw up a final wording, but it must be given sufficient data to enable it to solve the problems involved. The question of the endorser had been settled, but many others had been raised.

M. Molengraaff and M. Hennann-Otavsky had drawn attention to the second paragraph, which stated: «Where the drawer or an endorser... has specified a referee domiciled in the place of payment...». This domiciliation at the place of payment was not only to be found in Article 32 of the Convention of 1910, but also in Article 54 of the Geneva Convention. The principle underlying this wording was to make it clear that it was not desired that the holder should go at maturity to various places which might be very far away from each other in order to draw up different protests or in order to continue the same protest. The period for protest was short and sometimes it was not possible to perform all the necessary formalities within the time-limit.

Another question had been raised by M. Hennann-Otavsky, who said that the words «in due time» were not necessary. The Conference should show prudence before deleting them. Intervention had been established mainly to avoid protests. The protest was always a danger for the drawer and the endorsers. It was that which it was desired to avoid. A custom established for several countries laid down that the intervention of «the referee» or of the third person at the moment of the protest was effective and took effect. When, however, it was made late, that was to say, if it came after the protest, but before the recourse, it eliminated a number of objections – even recourse itself – but did not eliminate the objection of the protest which had already been drawn up.

This question could be dealt with one way or another according to practical considerations; it could obviously be referred to the Drafting Committee, but there was nothing to prevent it from being settled immediately.

The representative of Denmark had contemplated another and more radical solution – the elimination of the acceptance of the third party. That solution had likewise been followed in the Italian proposal, but it would be difficult to introduce it in a uniform regulation applicable to a large number of countries. Finally, as to the referee designated by an endorser, M. Arcangeli thought that the Conference had already taken two decisions on this point in connection with similar preferences, in the sense that when a special mention was inserted by an endorser, it held good only for such endorser himself and that the holder lost his rights of recourse only as against such endorser himself.

M. QUASSOWSKI (Germany) added that he lost his rights in so far as the successive guarantors were concerned.

M. ARCANGELI (Italy) said that, in principle, he was unable to concur in

M. Quassowski's point of view. There was in this connection, however, a question of the concordance of the two texts, which would have to be examined.

M. PERCEROU (France), in agreement with M. Giannini, proposed the following text to form the second paragraph of Article 55:

«When the drawer or an endorser has, in virtue of Article 54, paragraph 1, indicated in a bill of exchange a referee in case of need in the place of payment, the holder must

present the bill to the person designated to accept it and, if the acceptance is refused, he shall draw up a protest». There would be no change in the rest of the Article.

M. SULKOWSKI (Poland) requested the President to ask the Conference to take a decision on the principle, it being understood that the actual wording would be settled by the Drafting Committee.

The PRESIDENT thought that it would be difficult to vote only on a principle. It would be better to take a decision on the Italian amendment as changed by M. Percerou and reserve the question of wording.

The Italian amendment, as modified by M. Percerou was adopted.

The Dutch proposal was also sent to the Drafting Committee, which would revise the complete text of Article 55.

TWENTIETH MEETING

Held on May 26th, 1930, at 10.30 a.m.

President: M. J. Limbuhg

25. Departure of a Number of Members.

The PRESIDENT announced that Baron Carton de Wiart, M. Hammerschlag and M. Troullier would be unable to attend further meetings. He was sure that he was voicing the views of the Conference when he said that these three delegates had contributed greatly to the clarity and value of the discussion, so that each of them might be referred to in the terms used of Moliere by the French Academy: Rien ne manque a sa gloire, il manquait a la netre. Baron Carton de Wiart would be replaced by M. van Zeeland, who was already very well known in connection with exchange matter and to whom the President extended a welcome.

26. Discussion of the Draft Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 54 (Continuation)

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) made the following declaration:

«Certain delegations representing very important countries have informed the Conference that cases of intervention as specified in exchange law are very rare in their countries. Others have even said that this institution has never been applied in practice.

«In Brazil, such cases are allowed by exchange law and often occur on the market. In relations between Brazil and the Portuguese Exchanges, for instance, they are found to occur daily and the legislation and jurisprudence of the two countries – I need mention no others – have had to take action and, in cases of dispute, settle the legal status, the charges and the rights of the interveners. It is to be hoped that this institution will be settled in such a way as to obviate the possibility of another reservation being made in the Convention.

«It may be said in passing that the retention of the article dealing with redrafts at the meeting before the last has made it possible for the Brazilian and other delegations

to obviate the necessity of having to propose the insertion of yet one more reservation in the Convention.

«This observation is dictated by the fact that we have noticed during the discussions tendencies towards what I may call ‘unilaterality’ in regard to certain legal and practical questions which hamper a more complete unification.

«The institution of intervention is provided for by Brazilian law which covers cases of ‘claimed’ intervention (if I may so translate the Portuguese word ‘reclamada’); that is to say, the case of reference in case of need as well as cases of spontaneous or voluntary intervention.

«The legal status differs in two ways, as is generally the case in other countries. It may be proved either at the time of acceptance or refusal or at the time of maturity and at the payment of the bill.

«Without going into details, I may say that according to the law, if the bill is accepted, intervention cannot take place unless the holder gives his consent.

«The legal status of the intervener is then identical to that of the debtor; the consequence is that he becomes liable in exchange law.

«It is accordingly a *sine qua non* that the possessor or holder must give his consent.

«The two interveners – that is to say, the ‘referee in case of need’ or the voluntary intervener – remain liable in exchange law as a result of acceptance.

«Where the bill is paid, the voluntary intervener is substituted in regard to all rights for the person whose signature he has honoured.

«The legal picture of the institution as laid down in the Hague text satisfies in theory and in practice – except on certain divergent points – the provisions of Brazilian law.

«The Brazilian delegation will therefore follow with interest the discussion of this question, which is so important to it, and will approve the retention of the text established by the 1912 Conference, subject to certain changes which entail no alteration in the fundamental structure of the institution, in conformity with the principles of law».

«The PRESIDENT asked whether the amendments to Article 54 submitted by the Japanese⁵³¹ and Czechoslovak⁵³² delegations might be considered withdrawn in view of the new wording of Article 55».

M. SHIMADA (Japan) replied in the affirmative, provided that Article 55 in its new wording was regarded as implicitly settling the question in the sense of the Japanese amendment.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that a satisfactory basis had been found for the discussion and settlement of this question in M. Arcangeli’s proposal, but that the text had not been finally settled.

The article should be confined to mentioning the addresses of the referees in case of need who were domiciled in the place of payment. There should be no necessity to consider the others, and the holder could disregard them, since it would be very difficult to settle the question if there were «referees in case of need» in different places.

Article 59, moreover, was cognate to Article 54, since it said «the holder must at the place of payment...» and that if there were referees in case of need domiciled in another

⁵³¹See Annex № 11.

⁵³²See Annex № 12.

place this provision would then apply – namely, that the holder or notary must nevertheless seek for them at the place of payment – a proceeding which would be very troublesome. It would be necessary to have a protest of absence (protet d'absence).

The Czechoslovak delegation therefore adhered to the condition which it had laid down, but was ready to relinquish it if it appeared in M. Arcangeli's text as seemed probable.

The PRESIDENT thought that the wording adopted at the end of the last meeting entirely met the Czechoslovak delegate's point.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) withdrew his amendment.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would perhaps be better to pass over the other Czechoslovak amendment to Article 54 as well, since the formula as proposed applied equally in regard to Article 58. That was a question to be settled by the Drafting Committee.

The PRESIDENT considered M. Giannini's observation important from the point of view of the wording. The Conference, however, need not deal with the matter for the moment. Agreement had been reached on the substance. The only question to be settled was that whether it would not be better to insert the mention of the place of payment by the referee in case of need in Article 54 rather than in Article 55, since the question arose also in regard to Article 58. That, would obviate the repetition of the same wording in Articles 55 and 58. The Drafting Committee would have to examine this point.

M. QUASSOWSKI (Germany) raised certain objections to the Czechoslovak proposal concerning Article 54, paragraph 1. That proposal had apparently been withdrawn, but it appeared now to have been taken up again by the Italian delegation.

The PRESIDENT observed that the Japanese and Czechoslovak amendments to the first paragraph had been withdrawn, since Article 55 as adopted on Saturday covered the question in a way which satisfied Japan and Czechoslovakia. According to

M. Giannini, the question of the place of payment by the «referee in case of need» could be introduced in Article 54, thus obviating a repetition in Articles 55 and 58.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought the position to be somewhat different. It was a question of substance that had to be settled.

The PRESIDENT held that this question of substance had been settled at the previous meeting in connection with Article 55. That decision had an effect on Article 54.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that no vote had been taken on the Czechoslovak proposal and on the general question whether it was possible to designate a «referee in case of need» having his domicile in the place of payment or otherwise.

The PRESIDENT replied that the solution depended solely upon the interpretation of Article 55 which had been adopted.

M. Molengraaff had raised an objection similar to that of M. Quassowski. It was desired not to have a «referee in case of need» or an intervener in America when payment had to be made in Europe. It was to meet this point that the text of Article 55 had been adopted.

M. Giannini had been right in affirming that, from the point of view of wording, the question might be considered whether the specification of the domicile of the «referee in case of need» should not be inserted in Article 54, since, if that procedure were followed, there would be no necessity to repeat it in Article 55.

M. QUASSOWSKI (Germany) believed that two distinct questions were involved. The first was whether it was possible to specify a referee in case of need who had his domicile at a place other than the place of payment; the other was under what conditions the holder lost his right of recourse if he refused the acceptance of the referee in case of need. The second question was decided by the Italian proposal, to which he did not intend to make any objection. The first question, however, remained open. M. Quassowski added that the specification of a «referee in case of need» gave an additional right to the holder. The suppression or restriction of that right was not to be recommended. It would, however, be restricted if such specification were admitted only when the person specified had his domicile at the place of payment. Whether the holder who refused acceptance or payment by the person specified lost his right of recourse was another question and one that must be settled differently according to whether the person specified was or was not domiciled at the place of payment. It was fair to restrict the loss of recourse when the person specified had his domicile at the place of payment.

The latter question had been settled by the Italian proposal, but the other question, which was the object of the Czechoslovak amendment, was still open.

The PRESIDENT considered that the distinction which the German delegate had just made had not been drawn during the discussion. Indeed, the Minutes of the previous meeting stated:

«When the drawer or an endorser has, in virtue of Article 54, paragraph I, indicated in a bill of exchange a referee in case of need in the place of payment...».

This passage implicitly settled the question raised by M. Quassowski.

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that the problem arose in a different manner in the third paragraph.

The PRESIDENT pointed out that the formula in all other cases had not appeared to him to be clear and that he had proposed to refer it to the Drafting Committee.

M. QUASSOWSKI (Germany) would be satisfied if paragraph 3 were to be understood to mean that it related to cases in which the person specified had a domicile other than that of the place of payment.

The PRESIDENT did not believe that by the formula in all other cases the Conference intended to cover the case referred to by M. Quassowski.

M. SULKOWSKI (Poland) was of opinion that two different questions were involved. By accepting the Czechoslovak proposal, the Conference would limit the right to specify a «referee in case of need», in the sense that the holder would never be able to apply to a «referee» whose domicile was different from the place of payment of the bill. There was no reason for limiting the possibility of specifying a «referee in case of need», even if he was domiciled in a place other than the place of payment. At the previous meeting, the Conference had only settled the question of the right of recourse when it adopted the Italian proposal in regard to acceptance and Article 59 in regard to payment by intervention. The holder was only obliged to apply to the «referee» specified in case of need who was domiciled at the place of payment. If, however, for certain reasons the holder considered it desirable to apply to a «referee in case of need» who was not domiciled at the place of payment, there would be no reason for preventing him. If the «referee in case of need» domiciled in another place had accepted the bill of exchange, he was bound by that acceptance.

M. Sulkowski considered that the Conference would be able to avoid the difficulty by refraining from completing Article 54 with the Czechoslovak proposal. It would then be obvious that the drawer was not limited in specifying a «referee in case of need», and that, on the other hand, Articles 55 and 59 referred only to the question of recourse.

The PRESIDENT noted the disagreement which appeared to divide the Conference on the question whether a drawer or an endorser could specify a «referee» in case of need in a place other than that of the drawee. Personally, he had had the impression during the discussion of the preceding meeting that in accepting the amendment to Article 55 the Conference had implicitly decided in the negative. He would, however, have no objection to reopening the discussion if the meeting considered it useful to return to the question. It would indeed be preferable to clear up the point.

For these reasons, the President asked the Conference whether it intended to accept the principle that the intervener or «referee» might have a domicile other than that of the drawee. If the Czechoslovak amendment to Article 54, paragraph 1, were rejected, the present text might be interpreted as giving the drawer and the endorser the right to specify an intervener or «referee» domiciled elsewhere than at the place of payment of the bill. Thus there would be nothing to add to the text.

M. VISCHER (Switzerland) had been of opinion at the preceding meeting that in adopting Article 55 the Conference had at the same time rejected the Czechoslovak proposal. If that were not the case, the representative of Switzerland entirely supported the observations of M. Quassowski as well as M. Sulkowski's explanation. There was no reason to exclude the possibility of specifying an intervener or referee whose domicile was different from that of the place of payment. What M. Vischer could not accept was the imposition on the holder in that case of the obligation to present the bill. Account had been taken of that point of view when Article 55 had been adopted, but at the same time the Czechoslovak amendment had been rejected. If it were put to the vote a second time, M. Vischer would vote against it.

M. QUASSOWSKI (Germany) believed that the text of the Italian proposal was not inconsistent with his own opinion. He thought that the Italian delegation itself was of opinion that a «referee» domiciled in a place other than the place of payment could be allowed.

The text of the Italian amendment was as follows:

«Where the drawer or an endorser has under Article 54, paragraph 1, specified a referee in case of need domiciled in the place of payment...».

If the possibility of having a referee in case of need domiciled in a place other than that of payment did not exist, the text would have been different. Paragraph 3 should therefore be interpreted as including the other cases, that was to say, those in which the referee was domiciled in a place other than that of payment.

In conclusion, M. Quassowski supported the opinions expressed by M. Vischer and M. Sulkowski.

The PRESIDENT pointed out that from the moment at which the Italian amendment had been interpreted differently by different delegates, the discussion, was reopened on the question as to whether the referee should have his domicile at the place of payment or whether he could be domiciled elsewhere.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) explained that the intention of his delegation was to spare the holder the necessity of presenting the bill to the «referee» who was domiciled in a place other than that of payment. It would be extremely difficult to send a bill of exchange from one town to another. The time-limits would be insufficient and it would be necessary to prolong them. The object of the Czechoslovak amendment was also to save the holder the loss and forfeiture of his rights in the event of failure to present the bill. For that reason, the Czechoslovak delegation had suggested the insertion, after the words «specify a referee», of the following words: «resident at the place of payment».

M. Sulkowski had asked that those words should not be inserted, in order to obviate restricting the right to designate referees and so even to make it possible to designate referees who resided in a locality other than the place of payment. Intervention by such persons would not, however, be excluded altogether; it might perhaps be possible to have recourse to them by way of an «aval»; payment by intervention might likewise be offered by a person residing in a place other than that of payment.

M. Hermann-Otavsky repeated that he had simply wished to preserve the holder from the loss and forfeiture of his rights. Nevertheless, if the text of the Italian delegation achieved that result, the Czechoslovak delegation was prepared to withdraw its amendment.

At the same time, it seemed to him that paragraph 3 might give rise to some doubt, but he believed that the Italian delegation had no intention of including cases in which the «referee» was domiciled in a place other than that of payment.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the fact that Article 55 had been adopted. He hoped that it would be possible to reach agreement in regard to Article 54. If the Conference was in agreement in regard to those two articles, M. Giannini was ready to adopt Article 54 as it stood, for the very simple reason that it concerned a practical and not a theoretical problem, and in those circumstances he was willing to leave an illogicality in Article 54. Indeed when the practical problems were definitely settled, such an illogicality might very well be allowed. He did not, however, think that there actually was any such illogicality.

The PRESIDENT thought that the Conference should take a decision. It appeared from the discussion that the first paragraph of Article 54, as it was at present drafted, might very well be interpreted as authorising the specification of a «referee» whose domicile was other than that of payment. If that were the interpretation which the Conference gave to it, the paragraph could remain as it stood. Paragraph 3 would then refer to other cases – that was to say, those in which the «referee» was not domiciled at the place of payment.

The Conference should therefore first take a decision on the interpretation to be given to the first paragraph of the article, and then on the substance of the question.

The President pointed out that there remained an amendment submitted by the Czechoslovak delegation in regard to paragraph 2 of Article 54 to replace the words «for any person who has signed it» by the words «for any of the parties liable by way of recourse».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) held that in paragraph 2 of Article 54 the right of intervention would have to be restricted so that it could only be allowed

in favour of any of the debtors liable to an action in recourse. It was difficult to imagine cases in which such intervention could be allowable on behalf of any other debtor, and there seemed no urgent necessity for allowing it on so broad a basis.

The object of intervention was to exclude recourse proceedings and it was entirely logical to allow it on behalf of indirect debtors – namely, the drawer and the endorsers – but it would be unusual to allow it on behalf of the acceptor.

In regard to the acceptor, Article 59, paragraph 2, reading as follows, must be borne in mind;

«In default of protest within this limit of time, the party who has indicated the referee in case of need, or for whose account the bill has been accepted, and the subsequent endorsers, are discharged».

The acceptor would thus be discharged from his obligation. The situation would then be as follows: The drawee, having accepted, would have incurred the principal or direct obligation, that which established the basis of the credit of the bill; if there was intervention on behalf of the acceptor, the holder would be obliged to present the bill and to draw up the protest in order not to lose his rights against the acceptor. In this way, the drawee would have accepted, but with a very noteworthy restriction – namely, on condition that the bill was presented within a short time-limit and that the protest was drawn up.

Apparently there was an inconsistency here. The acceptor was the principal debtor and by this roundabout method he would become only an indirect debtor. If, however, it was agreed by the majority of authorities that the practical object of intervention for honour was to cut short or exclude recourse proceedings, there were no reasons for allowing intervention on behalf of the acceptor.

The PRESIDENT thought that there was a mistake here and that the Czechoslovak amendment was logical.

The Czechoslovak amendment was adopted by 14 votes to 1.

M. DA MATTA (Portugal) wished to make a few comments and to submit various amendments to Article 54. He would refer first to the declaration made by M. Deoclecio de Campos at the beginning of the meeting.

M. Percerou had said at the previous meeting that it was very rare that a third party was designated to accept or pay. His idea seemed to be that a designation of that kind indicated a lack of confidence in the drawee. Nevertheless, as the Brazilian delegate had rightly pointed out, that situation occurred often and quite definitely in relations between Portugal and Brazil. This fact sufficed to show the desirability of making a special reference to the matter in the uniform law. It would even appear that there were advantages in spreading the practice of intervention, since it facilitated the circulation of bills of exchange, obviated the discredit involved for the signatories in non-acceptance or non-payment and avoided the onerous alternative of providing a surety or paying the bill, an alternative which might arise for a party liable in consequence of non-acceptance.

He regretted, moreover, that the Conference had decided in favour of keeping the first paragraph of Article 54, the result being that the general character which predominated or should predominate the question of intervention, and which appeared in that article, would be counteracted by the sub-articles. That was an illogical situation, but it was not the only one in the draft uniform law.

Article 54, paragraph 1, which said the «drawer or an endorser may specify a person...» should, he thought, be supplemented by the words «person giving an aval» alter the word «endorser». The drawer, the endorsers and the person giving an «aval» were all equally concerned in the acceptance or payment of the bill, since they all had their credit to save and expenses to avoid in one way or another. In view of the situation in which the person giving an «aval» was placed as a result of Articles 31 and 46, there did not appear to be any reason for refusing him the right to designate a person to accept or pay the bill.

M. da Matta accordingly proposed that the first article should read: «The drawer, an endorser or a person giving an aval may designate...». Further, paragraph 1 referred to the person designated to accept or pay, and paragraph 2 said: «A bill of exchange may, under the conditions hereafter set forth, be accepted or paid by a person who intervenes for any person who has signed it». The paragraph, in order to be clear, should read: A bill of exchange may, even in the absence of such designation, and under the conditions...».

The intention apparently had been to refer in this way to both forms of intervention: in paragraph 1, to intervention by specification of one of the parties liable on the bill – that was to say, the case of «accettazione al bisogno» in Italian law – and, in paragraph 2, to intervention Without any designation of any parties liable on the bill – that was to say «accettazione per onore» in Italian law. M. de Matta ventured to call the Drafting Committee's attention to this point and believed that the Czechoslovak amendment represented only a different formula which expressed the idea contained in the words «for any person who has signed it». That question, however, was now solved.

There were certain comments to be made on Article 54, paragraph 3, the first being as follows: paragraph 3 said that the intervener might be a third party, even the drawee «or a person already liable on the bill, except only the acceptor». M. da Matta did not understand this clause. A person already liable on the bill, for instance, the drawer, the endorsers and the respective persons who had given an «aval», could intervene. If, however, they were, in consequence of their legal status, already guarantors for the payment of the bill, their intervention, as provided for in paragraph I, would be a useless and meaningless formality. It would amount to repeating a promise which had not been fulfilled and would add nothing to their legal position.

Finally, paragraph 4 did not cover the possibility of presentment to more than one person for the acceptance of the bill. He thought that a rule should be formulated similar to that embodied in Article 62 and that reference should be made to the case of competition for payment by intervention; the preference was given to the payment which effected the greater number of releases in each group. M. da Matta proposed, accordingly, a wording similar to that of Article 62 or any other equivalent wording.

In regard to paragraph 4 of Article 54, he considered that it was necessary to explain the expression «without delay», and proposed that a time-limit of two days be allowed for notice of intervention.

The PRESIDENT regretted that the Portuguese delegate had intervened at so late a stage to present five amendments.

His first amendment consisted in inserting in the first paragraph of Article 54 the «drawer and endorser or the giver of an 'aval' may specify...».

This amendment was rejected by 10 votes to 5.

M. GIANNINI (Italy) stated that if the Portuguese delegation had not submitted an amendment agreement would have been reached. Now it was impossible to understand the position. He considered that the giver of an «aval» was in the same position as the endorser. It had not been desired to say so expressly, but he wished that the fact should be noted in the Minutes, since the question, however, had not been settled, but remained where it was.

The PRESIDENT considered that the text of paragraph 1 of Article 54 did not cover the case of the giver of an «aval». In Article 45, the Conference had decided expressly to include the giver of an «aval» in connection with the stipulation «retour sans frais», «sans protit». Consequently, according to the text of paragraph 1 of Article 54, the giver of an aval could not be included. Obviously, if the Conference desired that it should be included, it would have to take a decision in the matter.

M. DA MATTA (Portugal) withdrew all his amendments to Article 54.

M. SHIMADA (Japan) asked the President whether paragraph 1 of Article 54 should be interpreted in a very wide sense – that was to say, whether it was possible to designate both a person domiciled at the place of payment as well as one not domiciled at the place of payment.

The PRESIDENT stated that the Conference desired that the first paragraph of Article 54 should be interpreted in the following manner: The drawer or an endorser may specify a person who is to accept or pay in case of need. That paragraph referred equally to those who were domiciled in the same place as the drawee and those who were domiciled elsewhere.

M. SHIMADA (Japan) regretted that he had withdrawn his amendment. He had understood the President to state that paragraph 2 of Article 53 settled the question in a narrow sense.

The PRESIDENT replied that the Conference, contrary to the Czechoslovak and Japanese amendments, was of opinion that the first paragraph referred to persons who were domiciled either in the same place as the drawee or elsewhere. On the other hand, and this gave satisfaction to the Japanese delegation, in Article 55, which had been adopted at the nineteenth meeting, a decision had been taken in regard to the legal effects, and only cases in which the intervener or the «referee in case of need» were domiciled in the same place as the drawee had been taken into consideration.

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation did not desire the principle that a person not domiciled in the place of payment could be designated to be adopted, for this case sometimes gave rise in Japan to difficulties in practice. The Japanese delegation might have to make a reservation on this point.

The PRESIDENT did not think that the Japanese delegation would have any reason to make a reservation. After reflection, he thought they would readily perceive this to be the case, for the text stipulated that in all other cases the holder could refuse acceptance by intervention. This formula covered the case of a difference in domicile on the part of the drawee and of the intervener.

M. SCHELTEMA (Netherlands) thought that the final paragraph of Article 55, which said that in all other cases the holder could refuse acceptance, did not cover the

«referee in case of need». It must be laid down that it was not necessary to present the bill for acceptance.

The PRESIDENT recalled that the Conference had decided to refer this third paragraph to the Drafting Committee for examination. If M. Scheltema wished to make any remarks on the subject, he should make them to the Drafting Committee.

M. LOEBER (Latvia) asked whether Article 54, paragraph 1, included in the expression endorser *a sine oblige* endorser. On this point, German opinion was in the affirmative, more particularly that put forward by M. Langen in his work on intervention. M. Loeber thought that this view was not justified. According to Article 14 of the Uniform Regulation, the endorser, unless there was a stipulation to the contrary, was a guarantor of the acceptance. This meant that the *sine oblige* endorser was not the guarantor. Consequently, the provision in paragraph I of Article 54 should not be applied to sine oblige endorsers. M. Loeber proposed that the Conference should state this either in its report or in some other manner.

M. SULKOWSKI (Poland) observed that M. da Matta had pointed out that Article 45 had made it possible to insert the «*sans frais*» stipulation in the case of the person giving an «aval». M. Sulkowski had first of all taken the view that this possibility should not be admitted, for it would complicate the circulation of the bill. As, however, this right had been allowed, it was essential to insert likewise in Article 54 a stipulation providing that the person giving the «aval» could designate a «referee in case of need». It should not be deduced from the vote of the Conference on this point that it had decided in the negative. Perhaps the question could be sent to the Drafting Committee, with instructions to bring Article 45 into concordance with Article 54.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) agreed with the proposal of M. Sulkowski. The amendments submitted by the Portuguese delegation were of a very organic character; they therefore deserved careful examination by the Conference. As the result of the vote on the first of these amendments, M. da Matta had withdrawn them all. If M. da Matta agreed, the representative of Brazil would propose that the other Portuguese amendments, upon which a vote had not been taken, should be submitted to the Drafting Committee for examination. That Committee could lay them before the Conference at a later stage if it thought good to do so.

The PRESIDENT pointed out that the Conference had voted on the first amendment of M. da Matta. It had rejected this proposal with a full knowledge of the facts. It was impossible, therefore, for the Conference to return to it immediately. Nevertheless, if during the second reading the Conference took into consideration any of the other amendments proposed by M. da Matta after they had been examined by the Drafting Committee, should that Committee propose that the Conference should take them into consideration, there would then be time to do so. The President therefore suggested that the Portuguese representative should submit his proposals to the Drafting Committee, which would examine them and might submit them to the Conference at the second reading if it thought good.

M. DA MATTA (Portugal) thanked the representative of Brazil for the suggestion he had made and the President for having accepted it.

The reason why he had withdrawn his amendments was not to protest against the procedure adopted by the Conference, which was free to accept or reject any amend-

ments submitted to it. On the contrary, he would pay a tribute both to the President and to the Conference.

Article 54 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 56

This article was approved at a first reading.

ARTICLE 57

The PRESIDENT said that the Japanese delegation had submitted an amendment to paragraph 2 to the effect that reference should be made to a receipted account.

This amendment appeared logical according to the principle *eadem ratio eadem lex*. The Conference could, he thought, accept it and the Drafting Committee be called upon to settle the final wording.

With this reservation, the Japanese amendment was adopted.

M. GIANNINI (Italy) said that, according to Article 31, the giver of an «aval» was under the same obligations as the person for whom he stood guarantor. Paragraph 2 of the same Article stipulated that his engagement was valid, even when the liability which he had guaranteed was inoperative for any reason other than a defect of form.

Article 57 also made the acceptor by intervention liable to the holder and to the endorsers subsequent to the party for whose account he had intervened in the same manner as the latter, but did not define, as was the case in Article 31 concerning the person giving an «aval», what his position was in cases where the obligation was null and void. Did the silence of this Article imply a different solution for the problem? If such were the case, M. Giannini wished it to be explained why different treatment was granted to accessory debtors, who, in his view, were in the same position. If, on the other hand, it was thought that they deserved the same treatment, a sentence should be added to paragraph 1 of Article 57 reproducing the same provision as that found in paragraph 2 of Article 31.

The PRESIDENT said that in the French Commercial Code, as well as in the Dutch Code, the provision of paragraph 2 of Article 31 did not apply to the intervener. He thought here, too, however, that the principle *eadem ratio eadem lex* should be followed. At first sight, the proposal of M. Giannini appeared logical, but he suggested that it should not be examined immediately, in order to give members, of the Conference time to reflect upon it and return to it at the next meeting.

With this reservation, he proposed that the Conference should adopt Article 57 as a whole, together with the Japanese amendment.

With this reservation, Article 57 was approved at a first reading.

ARTICLE 58

M. SOKAL (Austria) said that paragraph 2 of this article stipulated that payment by intervention must be made at latest on the morrow of the last day allowed for drawing up the protest for non-payment. British law contained no principle of this kind. Franz Klein had stated in his work that there were no valid reasons for upholding this principle. During previous discussions on this point, it had rightly been pointed out that payment by intervention of a bill of exchange sent to Europe from an overseas country might be made impossible. If, on the other hand, it were desired to avoid an exaggerated postponement of the date of payment, it would be possible to do so by establishing, according to the pro-

posal of Klein, a special provision to cover bills of exchange drawn on a foreign country or else by somewhat increasing the period for payment which appeared too short.

This was a suggestion which M. Sokal would submit to the Drafting Committee for its examination.

The PRESIDENT said that this suggestion would be recorded in the Minutes.

Article 58 was approved at a first reading.

ARTICLE 59

M. SOKAL (Austria) said that in the first paragraph of this article a reference was made to protest for non-payment. This term in its technical aspect, however, applied to the protest for non-payment made against a bill of exchange which was not mentioned in this paragraph, for it concerned a protest for non-payment by intervention. According to this passage, the real protest was referred to simply by the word «protest» instead of «protest for non-payment of a bill of exchange». In the second paragraph, this phrase was again used to mean protest for nonpayment by intervention. It would be necessary, in the interests of uniformity, to change the terms used. The Austrian delegation consequently proposed to say in the second paragraph, instead of «in default of protest», «in default of presentation or protest». This was a question which could be submitted to the Drafting Committee.

The PRESIDENT thought at first sight that this amendment was not necessary. The question would, however, be submitted to the Drafting Committee, who would examine it.

M. SHIMADA (Japan) proposed, in order to bring this article into conformity with the second paragraph of Article 55, to add to the second one of the first paragraph, after the words «in case of need», the words «having there domicile in the place of payment».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that, in view of the very close relationship between Article 59 and Article 55, which had not yet been given its final form he would suggest that Article 59 should be voted with the reservation that it should be brought into concordance with Article 55.

The PRESIDENT said that the Conference was faced with a proposal that the first paragraph of Article 59 should read as follows «If a bill has been accepted by intervention or if persons having their domicile in the place of payment have been specified to pay it in case of need...».

M. GIANNINI (Italy) thought that this formula should be connected with Article 55.

M. SULKOWSKI (Poland) doubted whether this addition was necessary, for Article 59 already stated that «the holder must at the place of payment...».

The PRESIDENT said that the Conference would vote upon this proposal at the next meeting.

TWENTY-FIRST MEETING

Held on May 26th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

27. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 57 (Continuation)

The PRESIDENT said that the Italian delegation wished to complete this article by a provision already accepted at The Hague in the case of the person giving an «aval». It concerned the intervener. The Conference was aware that an «aval» was valid even in cases in which the primary obligation was null and void. M. Giannini proposed to give the same right to the intervener and this course had seemed logical to the President at the previous meeting. He had wished, however, to give the Conference time to reflect and for that reason Article 57 had only been adopted provisionally.

The Italian amendment was adopted, and Article 57 was approved at a first reading subject to drafting amendments.

ARTICLE 59 (Continuation)

The PRESIDENT recalled that the Japanese delegation desired to add the words «at the place of payment» after the word «persons» in the first line.

M. SHIMADA (Japan) had proposed that this addition should be made after the words «in case of need», but he was prepared to support the wording suggested by the President.

The Japanese amendment was unanimously adopted.

The President drew the Drafting Committee's attention to two points:

It would perhaps be better to improve the text by deleting the word «all» in the phrase «all these persons». The case might occur in which only one person was involved.

It was better to insert the phrase «au lieu de paiement» after the words «ces personnes» in order to avoid all ambiguity as to the meaning of the phrase «au lieu du paiement» («the place of payment» and not «instead of payment»).

Article 59 was approved at a first reading.

ARTICLE 60

The PRESIDENT said that the Japanese delegation had proposed that the following words in paragraph 2 – «The holder who refuses this payment loses his right of recourse against those who would have been discharged thereby» – should be replaced by the words:

«The holder who refuses this payment loses his right of recourse against the person for whom acceptance by intervention has been made and against his successors».

The meaning seemed to the President to be the same, but the Japanese wording was more explicit.

M. SHIMADA (Japan) said that his delegation thought that the words in paragraph 2 of Article 60 – «those who would have been discharged thereby» – meant «the person for whom acceptance by intervention has been made and his successors». According to the second paragraph of Article 62, however, the endorsers subsequent to the party for

whom payment had been made were «discharged». Consequently, the Japanese delegation, though it interpreted paragraph 2 of Article 60 in this manner, thought it preferable that it should be replaced by a more definite and clearer form of words.

M. SULKOWSKI (Poland) wished to ask the following question in regard to this amendment. If a «referee in case of need» had not been designated, but if there was an intervener offering payment, was the holder obliged to accept payment by a third party intervening who was not indicated as a «referee in case of need». If the reply was in the affirmative, the Japanese proposal could not be accepted, for it said that «the holder who refuses payment loses his right of recourse against the person for whom acceptance by intervention has been made». The Japanese proposal assumed that acceptance had first taken place by intervention, and this was not in the least necessary.

M. ARCANGELI (Italy) said that this must be an error and that the word «acceptance» should be replaced by the word «payment».

The PRESIDENT agreed.

M. SULKOWSKI (Poland) concluded that the question had been answered in the affirmative. The holder might refuse, but in that case lost his right of recourse.

The PRESIDENT asked the Japanese delegation whether it agreed to modify its amendment as suggested by M. Sulkowski, to read as follows:

«The holder who refuses this payment loses his right of recourse against the person for whom payment by intervention has been made and against his successors».

M. SHIMADA (Japan) agreed to this wording.

M. PERCEROU (France) thought that the wording proposed by the Committee of Experts was more concise and clearer.

The PRESIDENT replied that the draft of the Committee of Experts was identical in its legal effects with that proposed by the Japanese delegation. He thought the proposal of the Japanese delegation did not require any mental gymnastics in order to be understood.

The Japanese amendment was rejected by 12 votes to 3.

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that paragraphs 2 and 3 of Article 60 covered the case in which payment was complete, but not the case of payment which was not offered in time – that was to say, which was not offered until after the expiry of the period laid down in Article 58, paragraph 2. In such a case, a holder must also have the right to refuse payment without running the risk of losing his right of recourse. To take account of this, M. Quassowski proposed that the second paragraph should be amended to read as follows:

«The holder who refuses a payment which is not in conformity with paragraph 1 of Article 60, or with paragraph 2 of Article 58, loses his right of recourse against those who would have been discharged thereby».

The PRESIDENT did not think this addition necessary, for the article stated clearly «the holder who refuses this payment», which meant the payment made in the conditions covered by Article 58.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that this was not clear from the text. The expression «this payment» might mean any payment.

The PRESIDENT proposed, in order to meet the representative of Germany, that Article 60 should be changed to read as follows:

«The holder who refuses payment by intervention loses his right of recourse against those who have been discharged thereby.

«This payment must include the whole sum which the party for whom it is made would have had to pay».

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that this amendment was an improvement.

The PRESIDENT asked M. Percerou if, as Chairman of the Committee of Experts, he could agree to it.

M. PERCEROU (France) thought that there would be no objection to changing the order of the paragraphs.

M. DE LA VALEE POUSSIN (Belgium) considered that the original wording was better and clearer. By saying in the second paragraph «the holder who refuses this payment», it was quite clear that this did not mean any payment, but the payment provided for in Article 58.

M. PERCEROU (France) replied that when the first paragraph said «the holder who refuses the payment», this was an implicit reference to the second paragraph of Article 58. It was stated clearly that the reference was to payment offered at latest on the morrow of the last day allowed for drawing up the protest. The connection between Articles 58 and 60 was thus better established.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) still thought that the advantage of the President's proposal was worth nothing. He would not, however, press for the maintenance of the text of the Committee of Experts.

M. SCHMIDT (International Chamber of Commerce) wondered whether it would not be useful to settle in Article 60 the question of partial payment by intervention. In view of the fact that the principle of partial payment had been agreed to in Article 38, partial payment by intervention should also be allowed, in favour of which the same arguments could be put forward as had been expressed during the discussions on Article 38. M. Schmidt therefore recommended the Conference to bring Article 60 into concordance with Article 38, which could be effected by simply adding paragraphs 2 and 3 of that article to Article 60.

The PRESIDENT drew attention to the fact that the experts at the Hague Conference had deliberately made this difference. Article 38 stipulated that «the holder may not refuse partial payment». This referred to the acceptor, but not to the intervener. There had been no omission. If, however, the Conference wished to decide otherwise, it was naturally free to do so.

M. GIANNINI (Italy), after having closely examined the whole of this chapter with M. Arcangeli, who had made what he could only call a classical study of the matter, had reached the conclusion that the regulations not included in this chapter were so numerous that they could be made the object of another Convention. This being the case, M. Giannini thought that the smallest number of special rules possible should be included in this part of the Uniform Regulation. It should deal with problems of a general kind. If the opposite view were taken, what amounted to a convention on intervention would have immediately to be drafted.

The PRESIDENT entirely agreed with M. Giannini. He also desired to make an observation of a general kind. He drew the Conference's attention to the fact that the sec-

tion on payment by intervention dealt with the idea of the «referee in case of need» and also with the idea of the intervener without establishing any great distinction between the two. Several amendments had been adopted, among others an Italian amendment to the effect that the Conference should return to Article 55 of the Hague text with certain amendments. When the Conference revised this chapter at its second reading, it would realise that everything dealing with the intervener in the strict meaning of the term could not refer to «the referee in case of need» unless the principle were adopted that «the referee in case of need» was also an intervener. This principle, however, had been contested. For that reason, he drew the Drafting Committee's attention to the fact that it might be better to make a more marked difference between the «referee in case of need» and the intervener.

M. SULKOWSKI (Poland) was in favour of the text drawn up by the experts, for he thought it impossible to define the scope of an amendment submitted on the spur of the moment. It appeared that the German delegation would be satisfied with the text of the article as at present worded and that it was not necessary to make any change in the Regulation.

M. QUASSOWSKI (Germany) proposed that paragraph 1 of Article 60 as drawn up by the Committee of Experts should be transferred to the end of Article 58, of which it would form the third paragraph. Article 60 would then be made up only of the present paragraph 2, which could take the following form:

«The holder who refuses payment offered in accordance with the conditions laid down in Article 58 loses his right of recourse against those who would have been discharged thereby».

M. SULKOWSKI (Poland) would have preferred the proposal of the President, which consisted in reversing the order of the paragraphs of Article 60.

The PRESIDENT suggested that the Conference should adopt Article 60 in the form which he had proposed, with a reservation that it should review it once more during the second reading.

With this reservation, Article 60 was approved at a first reading.

ARTICLE 61

M. SHIMADA (Japan) drew the Conference's attention to the proposal made by the Japanese delegation that a reference should be made in this article to a receipted account.

The PRESIDENT did not think that this reference was necessary in the article, which laid down that a payment by intervention must be authenticated by a receipt given on the bill of exchange.

M. SHIMADA (Japan) withdrew his proposal.

Article 61 was approved at a first reading.

ARTICLE 62

M. DA MATTA (Portugal) observed that Article 62 stipulated in paragraph 1 that «the person who pays by intervention is subrogated to the rights of the holder against the person for whom he has paid...». The subrogation of the person who paid by intervention to the rights of the holder was proved pleno jure and by force of law alone. A person who had paid by intervention thus became a creditor in the law of bills of exchange and

consequently must be deemed to be an autonomous (autonome) creditor exercising a right which was invested in him, notwithstanding the fact that he was subrogated to the holder. The question therefore was that of a subrogation in matters of the law of bills of exchange governed by the content of the instrument and not by the personal status of the holder, who had been satisfied. The result, consequently, was that personal defences which could be set up against the holder were not admissible against the intervener.

It was for that reason that M. da Matta considered that the first paragraph of Article 62 should be amended by the addition of the adverb «cambiairement» or of some more precise formula than that appearing there at present. The adverb «cambiairement» did not, of course, exist in French, but some such wording as follows might perhaps be adopted: «The person who pays by intervention is subrogated to the rights which the holder derives from the bill against the party...».

M. da Matta thought it should be made clear that the question here was that of subrogation in bills of exchange law and not of subrogation in common law.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) agreed that subrogation existed in exchange law; the holder became an autonomous creditor. He suggested that the Drafting Committee should explain this point in the report. Further, it would be possible to add in the first paragraph of Article 61 that the person paying by intervention was subrogated likewise to rights against the acceptor. That provision existed in Czechoslovak and German law. Any doubts on this point should be removed.

The PRESIDENT also thought that the word «cambiairement» was not French. He likewise thought that when a person was subrogated in this respect he could only be subrogated from the point of view of the law on bills of exchange. Subrogation was a kind of «novation». If, however, M. da Matta wished to have still greater precision, there would, of course, be no objection to saying: «The person who pays by the intervention is subrogated to the rights which the holder derives from the bill against the party...».

The Portuguese amendment with this alteration was adopted.

The PRESIDENT pointed out that M. Hermann-Otavsky had submitted no formal proposal with regard to the «principal right against the acceptor».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that it would suffice if the Drafting Committee observed in its report that the person paying by intervention, who was subrogated to the rights of the holder against the guarantors, likewise acquired the principal right against the acceptor; German and Czechoslovak law said so explicitly.

The PRESIDENT pointed out that the Hague system and that of the experts said that the person paying by intervention was subrogated to the rights of the holder against the party for whom he had paid «and against the parties liable to him». The acceptor was not a party liable to him.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the words «and against the acceptor, if any» might be added.

The PRESIDENT did not agree, since this was contained neither in the Hague system nor in that of the experts. Though that system might exist in one legislation or another, that was no reason for adopting it.

In reply to Mr. Gutteridge, who had asked whether the English text was in conformity on this point with the French text, the President said that in his opinion there was

no difference. If under Article 54, paragraph 2, acceptance by an intervention could not take place in favour of the acceptor, the Czechoslovak proposal would be entirely justified and the acceptor would also have to be mentioned in Article 62. A decision, however, had been taken to the contrary.

The Czechoslovak delegation had proposed to say in Article 54, paragraph 2, «who intervenes for a party liable by way of recourse» instead of «who intervenes for any person who has signed». The argument advanced was that there must be no intervention for the acceptor. The Czechoslovak delegation now, however, wished to include the acceptor once more.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that there was no inconsistency. To whom could the principal right against the acceptor belong? According to Article 61, it appeared that the person paying by intervention was referred to as being the creditor. If there was any doubt in regard to this interpretation, M. Hermann-Otavsky would propose an amendment on the point.

M. GIANNINI (Italy) invited M. Hermann-Otavsky to expound his view in the Drafting Committee.

The PRESIDENT did not propose to ask the Conference to decide immediately the point whether or no the acceptor was included in Article 62. The Drafting Committee would consider the point. There appeared to him to be no conclusive difference in the English text. He proposed accordingly that paragraph 1 of Article 62 should be adopted.

Paragraph 1 of Article 62 was approved at a first reading.

ARTICLE 62, PARAGRAPH 2

Paragraph 2 was approved at a first reading.

ARTICLE 62, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT thought that, as the text read «the payment which effects the greater number of releases has the preference», it was for the holder to choose.

M. PERCEROU (France) pointed out that the holder was obliged to choose the intervener who discharged the greatest number of persons.

The PRESIDENT asked whether it was possible for an intervener to know that it was he who discharged the greatest number of persons.

M. PERCEROU (France) explained that if anyone wished to intervene on behalf of an endorser and if another person wished to intervene on behalf of an earlier endorser, the intervener who released the larger number of parties liable was the second intervener; the other must give way to him.

Paragraph 3 of Article 62 was approved at a first reading. Article 62 as a whole was approved at a first reading.

CHAPTER IX. – PARTS OF A SET AND COPIES

I. PARTS OF A SET.

ARTICLE 63

The PRESIDENT submitted a Czechoslovak amendment proposing the deletion of the words added by the Committee of Experts.

M. SRB (Czechoslovakia), in support of his amendment, quoted the following remarks of his Government:

«The necessity of indicating in the body of the instrument the number of parts issued may lead to confusion. Thus several parts might be issued, all except one indicating the number issued, and this would lead to the absurd result that all those parts, which indicate in accordance with the regulations the number of parts issued, would have to be regarded as separate bills of exchange. The third paragraph of Article 63 of the Hague draft is, moreover, very useful, and if retained would prevent the possibility of complication».

In order to avoid these difficulties, the Czechoslovak Government proposed to delete the words which had been added by the experts.

Prince VARNVAIDYA (Siam) supported the Czechoslovak amendment, because it was in agreement with Siamese law and practice and because it constituted a compromise between the English and the Continental systems.

The PRESIDENT considered that the question was purely technical and wondered whether the amendment was feasible. The deletion of the words added by the experts would complicate matters. A person who had a bill bearing the number «5» would not know, if the Czechoslovak amendment were adopted, how many parts existed and the amendment would not in any way help him to ascertain the number of the draft.

It would be a different matter if the numbering were done away with, since the number of drafts would nevertheless be known.

M. SOKAL (Austria) stated that the Austrian delegation accepted the opinion of the experts that each part of a bill of exchange issued in several parts should indicate, in addition to the number, the total number of parts issued. It would be necessary, however, to redraft the Regulation in such a manner that the body of the instrument itself would show clearly, not only the number of parts issued, but also the number of the particular instrument. It might be said:

«Those parts must be numbered in the body of the instrument itself and the number of parts issued must be indicated».

M. QUASSOWSKI (Germany) drew the attention of the Conference to the fact that if the text of the experts were adopted, it would be necessary to follow the experts and to delete the third paragraph of Article 63 of the Hague text. By so doing, however, the right of the holder to require the delivery of several parts would be removed. That right, however, was of considerable practical importance. For those reasons,

M. Quassowski wondered whether the change proposed by the experts was desirable.

M. SRB (Czechoslovakia) said that the Hague text provided for one formality only, whereas that of the experts required two. One of those formalities appeared to the Czechoslovak delegation to be unnecessary.

If he had to choose between the two formalities, the PRESIDENT would prefer that which required the indication of the number of parts issued; such an indication would be more useful.

M. SULKOWSKI (Poland) proposed that, in view of the relation between the two texts, the Conference should at the same time discuss paragraphs 2 and 3 of the Hague Regulation. It would be necessary, in the first place, to see whether the Con-

ference was prepared, by adopting the text of the experts, to do away with the right of the holder to require a certain number of duplicates even after the issue of the bill of exchange.

The PRESIDENT saw no objection to opening a discussion on the second part of the Czechoslovak amendment reintroducing into the Regulation paragraph 3 of the Hague text which the Committee of Experts proposed to delete.

M. PERCEROU (France) wished to indicate in a few words the experts' reasons for requiring that each of the parts should bear an indication of the number of parts issued. When a person took a bill of exchange to discount it, he generally desired to have in his hands all the parts issued in order to avoid finding himself in competition with the holder of another part. Otherwise, his situation would be precarious. In order to have that certainty, he must know the number of parts issued.

That was the main reason for the proposal of the experts. It has appeared and still appeared to M. Percerou to be of capital importance. The present text perhaps expressed that idea imperfectly. With the desire to make it more clear and in agreement with M. Giannini and the other members of the Italian delegation, M. Percerou proposed the following text:

«These parts must be numbered and each of them must indicate in the body of the instrument itself, in addition to its number, the number of parts issued».

The Czechoslovak delegation apparently feared that the mere absence of a number on one of the parts would involve the validity of each of them as a separate bill of exchange. Of the two formalities prescribed – the indication on each part of the number of parts issued and the numbering of each part – the former was the more important. M. Percerou recognised that it would be too much in the event of the omission of the number from a part, to provide the sanction referred to in the text. That sanction might be limited to the case of the omission to indicate the number of parts issued and the Regulation might say: «If the number of parts issued is not indicated, each of them is considered... in place of «in default of which». Thus mere forgetfulness to number the part would be excluded from the article.

In practice, it appeared to M. Percerou to be necessary that the number of parts issued should be indicated on each part; otherwise the bill could no longer be circulated with security.

The PRESIDENT pointed out that the experts had proposed to suppress the third paragraph of that article because it had no practical value and in view of the fact that the effect of its provisions would be to increase the risks of the holder.

He put to the vote the first Czechoslovak amendment to delete the words «and ... the number of parts issued must be indicated» from the second paragraph.

The amendment was rejected by 12 votes to 11.

Paragraph 1 was approved at a first reading.

The PRESIDENT proposed that the Conference should adopt M. Percerou's suggestion and that the second paragraph should read as follows:

«These parts must be numbered and each of them must indicate in the body of the instrument itself, in addition to its number, the number of parts issued. If the number of parts is not indicated, each part is considered as a separate bill of exchange».

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) proposed that, in order to make the text more clear, the last sentence should be drafted in a somewhat different form. He suggested the words:

«If the number of parts issued is not indicated on one of them, that part is considered as a separate bill of exchange».

He would observe that if four parts were issued, for instance, and that indication was missing from one of the four, it would not be known, with the text proposed by M. Percerou, whether it would be necessary to consider that there were four bills of exchange or only two.

M. PERCEROU (France) accepted the text proposed by M. de la Vallee Poussin.

M. SCHELTEMA (Netherlands) asked whether it was understood that there would be no sanction if the number had been omitted from one part.

The PRESIDENT replied that that was the case. He added that it could not be said that a legal provision which did not provide a sanction was without value. The second paragraph as modified was adopted.

The President asked the Czechoslovak delegation whether it maintained its proposal to return to the third paragraph of the Hague text.

M. SRB (Czechoslovakia) withdrew his proposal. The third paragraph of the Hague Convention was inconsistent with the second paragraph which had just been adopted by the Conference.

Article 63 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLES 64 and 65

Articles 64 and 65 were approved at a first reading.

2. COPIES.

ARTICLE 66

The PRESIDENT pointed out that the Japanese delegation desired that under Article 66 the holder should only be allowed to make a single copy of a bill of exchange, but thought that, if the right of making several copies were admitted; it would be preferable to adopt a provision similar to that laid down in Article 64.

This was not a formal amendment, but rather a recommendation.

M. SHIMADA (Japan) considered that, if the possibility of making several copies were accepted, abuse might result. For that reason, he asked that only a single copy should be made. Nevertheless, if the Conference could not accept that point of view, the Japanese delegation would desire that a provision similar to that which had been laid down in Article 64 should be inserted in Article 66.

The PRESIDENT asked the members of the Conference whether they could accept the principle that the holder should be allowed to make only a single copy of a bill of exchange.

As no delegation supported the suggestion put forward by the Japanese delegation, the President stated that it was rejected.

He pointed out that, in this case, the Japanese delegation had asked that the article should contain a provision similar to that laid down in Article 64. The President consi-

dered, however, that the case was absolutely different. Article 64 concerned parts, whilst Article 66 dealt with copies. There was a great difference between «parts» and «copies». Did the Japanese delegation press its amendment?

M. SHIMADA (Japan) replied in the negative.

The PRESIDENT asked M. Percerou, as Chairman of the Committee of Experts, whether it would not be desirable to put between inverted commas at the end of the second paragraph the words «Up to here copy», which appeared in the 1910 text.

M. PERCEROU (France) replied that that would be more precise.

M. GRONVALL (Finland) remarked that if the copy was endorsed and if there were endorsements on the original well subsequent to those at which the copy ended, it would be impossible to know which were the earlier endorsements and which the later endorsements. The necessary concordance between the original bill and the copy would therefore cease to exist.

The PRESIDENT said that the original prevailed; if there were later endorsements in the original but not in the copy, it was the original that was authentic.

M. GRONVALL (Finland) pointed out that if there were endorsements on the original later than those at which the copy ended, but which did not appear on the copy, this might be detrimental to the rights of the holder of the copy.

The PRESIDENT replied that in any case the original was authentic in the first place. It was impossible to foresee everything that might happen. It might obviously occur that the copy was not altogether in accordance with the original. In that case, it was the original that was authentic. The holder of the copy might, of course, suffer loss by reason of this fact, but that was a question of common or civil law. He could apply for damages.

Article 66 as a whole, with the addition of the words «jusqu'ici copie», was approved at a first reading.

ARTICLE 67

The PRESIDENT observed that there were two amendments proposed by the Yugoslav delegation. The first consisted in the addition of the words «or guaranteed by aval» after the word «endorsed» in the second paragraph.

M. EISNER (Yugoslavia) explained that the «Allgemeine Deutsche Wechselordnung» and the laws on bills of exchange contained a rule that the copy was valid also in cases where the person in possession of the original instrument was not designated in the copy. That rule had provoked a controversy on the question whether the copy alone could be presented for acceptance or payment. In order to avoid disputes, it would be desirable to make an express rule to the contrary – that was to say, that no copy in which the person in possession of the original instrument was not designated was valid.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that there was no reason for declaring invalid a copy in which the person in possession of the original instrument was not designated. If the copy did, not contain that designation, under Article 67, paragraph 2, there was no possibility of protest with the copy, and, further, the holder could draw up the ordinary protest, in default of acceptance or payment, with the original. The copy, however, did not lose its entire rise. The holder could use the copy to endorse the bill. This right should not be suppressed. It constituted the principal right of the holder of a copy and the special significance of a copy; that must be maintained.

In those circumstances, M. Quassowski could not support the Yugoslav proposal and urged that the text of the experts should be retained.

The second Yugoslav amendment was rejected.

Article 67 as a whole was approved at a first reading.

CHAPTER X. – FORGERY AND ALTERATIONS.

ARTICLE 68

The PRESIDENT reminded the Conference that a new Article 68 had been passed during the discussion on the former Article 7. A question connected with a change in the heading had then been raised as well.

M. GIANNINI (Italy) said that the Drafting Committee had considered the question and that it no longer arose. The question was solely that of forgery (*faux*), since it related to the issue of the bill, whereas fraudulent alteration (*falsification*) took place only after issue.

ARTICLE 69

Article 69 was approved at a first reading.

TWENTY-SECOND MEETING

Held on May 27th, 1930, at 10.30 a.m.

President: M. J. Limburg

28. Discussion of the Draft Uniform Regulation concerning Bills of Exchange and Promissory Notes: First Reading (Continuation).

ARTICLE 70

The PRESIDENT submitted the Czechoslovak delegation's amendment proposing that the period laid down in paragraph 2 should be reduced to six months.

M. SRB (Czechoslovakia) said that the Czechoslovak Law of Bills of Exchange Sections 81 and 82, prescribed that any action against parties liable by way of recourse was generally barred after three months. If, however, the bill of exchange was payable outside Europe, or if the plaintiff lived outside Europe, actions were barred after six months. This period had been thought sufficient by the Czechoslovak legislature, and in practice it had given rise to no objections up to the moment. M. Srb understood that some delegations might think that a period of three months might be somewhat short and he was prepared, therefore, for the period to be fixed at six months in paragraph 3. On the other hand, the same period would be sufficient for actions referred to in paragraph 2 and there was no need to lay down that that period should be a year.

This proposal was also inspired by a desire to unify the periods and thus simplify the provisions of Article 70.

M. NAMITKIEWICZ (Poland) made the following observations:

In reading Article 70, paragraphs 2 and 3, it is doubtful why a holder having recourse against the drawer and the endorser should be able to take action during the period of one year, while the endorser is granted a period of only six months for recourse

against the same persons. This difference in the periods appears unjustified. The quality of the creditor should not determine the extent of the period after which action is barred. It is rather the quality of the debtor and the character of his obligation which should be the determining factor according to the law of bills of exchange.

This diversity in the length of periods after which proceedings are barred on the one hand, in regard to the acceptor, and on the other in regard to the drawer and the endorsers, is justified by the position of the debtors. It is assumed that the acceptor is insolvent, that he is in a difficult situation and must therefore make it possible in every way for his creditor, the holder, to await the moment when his financial situation has improved. That moment may not be very close to the date of maturity, but it is assumed that it will arrive during the three years following maturity. The holder is thus offered the period of three years, which is sufficiently long, instead of being allowed, by taking proceedings, to break a short period of limitation of actions (prescription). On the other hand, this presumption of insolvency does not exist as regards the endorsers and the drawer. Quite on the contrary; it is assumed that it is in their interest for their share in the obligation to be liquidated as soon as possible.

The diversity of the periods during which the guarantors and the drawer are liable to be sued has no logical justification. In that respect the Uniform Regulation is not based on the German law, which in Articles 78 and 79 grants in principle the same period of three months, both in regard to actions in recourse taken by the holder as well as those taken by the guarantor who has repaid the bill or who has himself been sued.

M. Namitkiewicz was therefore in favour of the unification of the periods provided for in paragraphs 2 and 3 of Article 70.

As far as the length of the period was concerned, three months was obviously not sufficient if it were not desired to make any exceptions, as was the case with the German law, to cover cases in which the bill was payable outside Continental Europe.

It would thus be more just to fix the period at six months for all cases. If, however, every possible combination was to be taken into account – those, for example, referred to in the German legislation – it might still be more just to prolong this period and to fix it at one year, as was the case in Japanese law (Commercial Code of 1899). The proposal therefore of the representative of Poland was that the period of prescription on the part of the holder and of the endorser, who had repaid the bill or who had been sued, should be one year.

M. Namitkiewicz added that the expression «sued» at the end of paragraph 3 was lacking in precision. It should be replaced by the phrase proposed by the International Chamber of Commerce and the end of the article should read: «Or from the day on which the summons was served or the action first entered».

Cases might occur in which the endorser might be informed too late of the fact that he was being sued, especially in the case of absence. The endorser might be compelled to repay the bill without himself being able to have recourse against his predecessors owing to the fact that the period had expired.

This situation would therefore be avoided if it were laid down that the period would not begin to run until the day on which the summons was served or the action first entered, for example, by the production of the creditor's petition to the judge sitting in bankruptcy.

M. GIANNINI (Italy) asked the indulgence of the Conference if he recalled the history of the matter. The Italian delegation regretted that after twenty years of discussion on the Hague draft the Uniform Regulation was almost entirely silent in regard to prescription. Two questions more particularly were in suspense, and yet were of great practical importance.

The first had been referred to the experts, who gave in Article 71, in the form of an observation, the substance of Article 16 of the Hague Convention, to the effect that it was for the legislation of each State to determine the causes of the interruption and suspension of the prescription. In practice, a creditor who thought that the period of limitation (*prescription*) was suspended or interrupted according to the local law might find the defence of limitation set up against him in the foreign court. The difficulty would arise still more easily after the adoption of the Uniform Regulation for persons utilising it would succeed only with great difficulty in finding the proper path to follow between the provisions of the internal law, which were purely national, and those adopted in order to carry out the Uniform Regulation. M. Jitta had proposed to delete, in so far as bills of exchange and promissory notes were concerned, all personal causes of suspension of limitation of action (*prescription*) and to agree that only actions brought into court, or actions similarly dealt with by the law of the place of procedure, should be regarded as an interruption.

The experts had not followed M. Jitta's view, but had not indicated any other solution. They had probably considered that the whole problem concerning the limitation of actions (*prescriptions*) in international conventions had been reserved to national law. This preoccupation could be easily understood, but M. Giannini thought also that the Conference should certainly begin to attack a problem of which the solution was indispensable if the exigencies of modern life were to be met. It was precisely such a problem as this which led to so many difficulties in practice.

Another question, still more grave, concerned the effects of limitation of actions (*prescription*). The German delegation had requested a reservation to the effect that the text of Article 13 of the Hague Convention should be reintroduced. This had been done. Consequently, the effects of the limitation of actions would remain entirely reserved to national law. In other words, in countries whose legislation was based on English law, a subsequent recognition might revive the action. According to German law, action could be taken against the drawer as far as was allowed by the procedure of «*enrichissement*», and it was with precisely this object that the German delegation had asked for a reservation. Finally, the law of several countries maintained that other actions subsisted in addition to actions arising out of the bill of exchange. The obvious reply at the outset might be that in this case the matter was already outside the sphere of the law of bills of exchange. That argument, however, was of no great importance. M. Giannini recalled that German theory had rightly defined «*action d'enrichissement*» as being what was left over from an action in exchange law that had been barred by limitation of action (*prescription*). He would confine himself to drawing attention to the problem. The absolute silence of the Uniform Regulation in these matters was not helpful either to commerce or to the circulation of bills of exchange. Did the Conference consider it impossible to find any solution at the moment? M. Giannini did not dare think so. Nevertheless, if such was the view of the Conference, the Italian delegation would bow to it, but wished to state that it considered the problem to be one of the questions

remaining open. In another conference, Italy would be found to be right. In the movement towards unification, the Copies of the world must be content with possibilities, and the Italian delegation was happy to note that immediate possibilities existed. It thought, however, that the movement would not be stopped by the Convention.

Nevertheless, a certain amount of progress might be achieved along the lines of the Convention itself if the Conference were to adopt a few rules. For example, in regard to paragraphs 2 and 3 of Article 70, the institution of extinctive prescription should be adopted, as was the case at Warsaw lately in the International Convention for International Aerial Transport. The advantages of such an institution were obvious, and

M. Giannini would confine himself to submitting this proposal to the Conference.

The PRESIDENT asked the Italian delegation whether it desired to make a formal proposal to the effect that limitation of actions (*prescription*) should be replaced by extractive prescription.

M. GIANNINI (Italy) replied that the Conference should decide whether it could follow him. If the Conference agreed with him, a formula might easily be found by the Drafting Committee. His proposal, however, was of a formal nature and represented the minimum for which the Italian delegation asked.

The PRESIDENT said that there was also a Czechoslovak amendment.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that the Regulation governing limitation of actions showed an increasing tendency towards extractive prescription. There were probably several questions which could be more harmoniously settled if the principle of extinctive prescription were taken as a starting-point. There were several other questions, however, which would have to be discussed in detail. A Sub-Committee might perhaps examine them. This question was extremely important and interesting and deserved the closest study.

M. PERCEROU (France) thought that if it were left to national legislation to decide what were the causes for the interruption and suspension of limitation of actions (*prescription*) and likewise what were exactly the effects of such limitation (*prescription*), there would undoubtedly subsist, as M. Giannini had pointed out, a regrettable uncertainty in international relations in the matter of bills of exchange.

If, on the other hand, extinctive prescription was substituted for limitation of actions (*prescription*), that would mean a plunge into the unknown, and it would be necessary first to define what were the differences existing between these two notions and to study them very closely.

The question appeared rather to be one for the future; it might perhaps require the convocation of another conference for the purpose of unifying the national legislations, but at the time it did not seem practicable to enter upon such a course, and owing to the insufficient exploration of the ground the simplest thing would be to keep to the existing provisions of the Uniform Regulation.

The experts had fully realised that the problem existed and that the present situation was not ideal – far from it – but they had thought it right to reproduce the Hague text, and M. Percerou still considered that it would be better to keep to that provision for the moment.

M. ARCANGELI (Italy) explained that his delegation had put forward a general question. M. Percerou had examined principally the points connected with extinctive

prescription in comparison with the limitation of actions (*prescription*). It was perhaps possible for the Conference to concentrate its attention on one point only – that concerning the means of obtaining the interruption or suspension of actions.

That was, of course, the most difficult question of all; it would, moreover, cause the most doubt in practice because, if the determination of this point were left to each national law, the situation in every country would be extremely awkward owing to its being unknown whether rights of action had been lost or still subsisted. This uncertainty might continue for a long time, since there might be successive means of interruption and they might relate to a number of different parties liable.

Accordingly, in order to simplify the principles and to safeguard creditors and debtors, would it not be better in the general interest to unify the principle and lay down what should be the means of interruption which would be regarded as universally valid? It would, for instance, be stipulated that judicial action alone and bankruptcy (*faillite*) were legitimate means of interruption. That, of course, would have a very marked effect on certain legislations, but it would afford certainty on this problem, which was one of the most important in the whole question of bills of exchange.

The Italian delegation would be prepared to reduce its proposal to the laying down of a rule designed to regulate in a uniform manner the question referred to above and no other.

The PRESIDENT thought it very difficult to take a decision on the Italian proposal during the present Conference. Proof of this had been afforded by the Italian delegation itself, since it had converted its first proposal to substitute extinctive prescription for limitation of actions (*prescription*) into another which was intended partially to settle the causes of interruption.

Even if the Conference had had another five or six days to deal with this question alone, it would not have been easy to reach agreement. The delegations were probably not equipped to discuss it. For instance, the President himself had brought from The Hague the legislation relating to bills of exchange, but not the Civil Code dealing with the questions of interruption and suspension of the limitation of actions (*prescription*) or the difference between the latter and extinctive prescription.

In regard to the general problem, M. Giannini was, of course, perfectly right. There was a grave omission; but the Governments had apparently all desired this since they had made no remarks on the question whether the difference between extinctive prescription and limitation of actions (*prescription*) should be settled. They were accordingly all in agreement – or rather had been – on the system of the experts.

As to the matter itself, and looking at it from the point of view of actual law, the President thought that there was no argument in favour of extinctive prescription. The case was one of private law and of actions which, though actions on bills of exchange, were none the less actions and must be liable to limitation (*prescription*).

Extractive prescription had been introduced solely to meet the difficulties of the suspension and interruption of limitation of actions (*prescription*). It would perhaps constitute the solution of the future, but it was improvised and could not, he thought, be adopted at present.

The expedient proposed by M. Arcangeli was attractive. It would be an interesting experiment to say that the only cause for interruption allowed in the Uniform Regulation

was bringing of the case before a court (*assignation en justice*), but there was much food for thought in this point as well. In that case, interruption resulting from the recognition in writing of the exchange debt or interruption in consequence of partial payment would cease to exist.

The President felt some hesitation in adopting this solution at the present time, but it was for the Conference to decide.

Obviously a serious and awkward hiatus would subsist, but it was apparently better to hold the question over for another conference.

The President reminded the Conference that M. Giannini, on behalf of the Italian delegation, had tabled a recommendation on suretyship (*fide jussion*) and insurance of exchange debts. The question which arose for the moment was apparently far more important, and perhaps the Italian delegation might substitute for this recommendation another asking the International Institute of Private Law at Rome to examine the question of the suspension and interruption of limitation of actions (*prescription*) and extinctive prescription.

That seemed far more important.

The President announced that the Secretary of the Conference suggested that he should propose the introduction into the Convention of a provision entitling two, three or four contracting countries to request the Council of the League to convene a new conference for the purpose of making changes or improvements in the Regulation adopted. There was a precedent for this. The Convention for the Protection of Industrial Property contained a similar clause. That perhaps might meet the wishes of the Italian delegation.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that he had begun by saying that his remarks concerned the history of the question. He could not be criticised for having shown skepticism, since he had admitted that in politics one must be content with what could be achieved immediately. He had also said that he was glad that it had been possible on this occasion to come to a conclusion, even if the solution was not entirely satisfactory.

Having said this in order to explain the spirit in which it had made its proposal, the Italian delegation wished to draw the Conference's attention to the fact that the chapter in question was rapidly becoming obsolete. The Italian delegation thought that it was chiefly on account of this chapter that the Convention would require early revision.

It being impossible to contemplate a radical solution of certain problems, the Italian delegation had accordingly wondered whether something should not be done at any rate to prevent the Convention from giving the appearance of being already obsolete. Such was the purpose of the more general proposal which M. Giannini had made, and which had been taken up again by M. Archangeli in more concrete terms. Both had held that these two proposals were calculated to effect an immediate advance in the solution of a problem. If, however, the Conference considered that it could not take up these proposals, either the wider or the more restricted one, the Italian delegation would acquiesce and would be satisfied with what was possible immediately. But M. Giannini wished to make it clear that, instead of making a progressive convention, the Conference would be taking a retrograde step if it adopted rules which tended to reduce the time-limit for limitation of actions (*prescription*). It was for that reason that the Italian delegation would vote against any reduction of the time-limit.

The President had suggested that the Italian delegation should withdraw its recommendation on the question of guarantees and submit another. M. Giannini did not agree with that suggestion. The problem contained in the Italian recommendation for examination by the Conference would require long and exhaustive studies, which might be entrusted to the International Institute of Private Law. The matter was one which would require minute investigation.

The question at issue could not be examined in the same way as a simple recommendation. In actual fact, it would have the effect of urging the States to apply for revision as soon as possible. It was for that reason that, when the general rules of the Convention were considered, it would be feasible to adopt a provision similar to that passed at the Hague Conference, where it was laid down that after a certain time-limit, which had been fixed at January 1st, 1936, the Members of the League or the States non-Members could make application to the Secretary-General with a view to the revision of the Convention.

M. Giannini did not think that it was possible to put the problem contemplated in the Italian delegation's recommendation and that of extinctive prescription on the same footing. He repeated that the inclusion of this chapter made the Convention obsolete before it was born. Nevertheless, the Italian delegation would acquiesce in the decision of the Conference.

In conclusion, he pointed out that no criticism had been offered on the substance of the Italian proposal. The only question raised had been that of expediency. Nothing could be done in that respect, and it was for a psychological reason that the Italian delegation would acquiesce.

The Italian delegation accordingly would abide by the decision of the Conference, but they drew its attention to the fact that the problem was an immediate one, and one which would in the near future determine the revision of the Convention.

M. VAN NIEROP (Netherlands) observed that the Italian delegation were proposing the substitution of extinctive prescription for the limitation of the right of action (*prescription*). It appeared to the Netherlands delegate that extinctive prescription was at variance with the spirit of the law in exchange matters. A bill of exchange was an instrument of credit. It was the holder who, by purchasing the bill from the drawer or any other holder, afforded credit. It appeared accordingly that the holder always had a right of recourse, and that the right of recourse would not be restricted by a certain time-limit. Generally speaking, the holder must have the right to recover payment from the person to whom he had furnished credit.

The idea of extinctive prescription was accordingly at variance with the principle that the bill of exchange was an instrument of credit. For this reason, M. van Nierop urged the Conference to vote against the Italian proposal. It could not be denied that the limitation of actions raised difficulties in practice, but those difficulties were not important. M. van Nierop based himself in this matter on the experience of the Dutch banks, which had never had any serious difficulties.

The PRESIDENT considered that it was not desirable for the moment to take a decision on the proposals submitted by the Italian delegation. The Conference might note that there was an omission, but it would be prejudicial to vote immediately on the Italian suggestion. The rejection of their proposals might have an unfavourable influence on the future.

M. GIANNINI (Italy) did not desire to reply to M. van Nierop, for he was of opinion that the problem was not ripe for discussion. He simply wished to point out that some of the arguments advanced by the delegate of the Netherlands were somewhat weak from the legal point of view. Thus, it seemed that M. van Nierop had not sufficiently considered the effects of extinctive prescription.

The Italian delegation, on the other hand, had made a definite proposal but it was prepared to bow before certain arguments of expediency, to the reason that it was very difficult to discuss this subject; and it recognised that it was not desirable to proceed to a vote.

The PRESIDENT stated that the Conference should take a decision on the Czechoslovak amendment to reduce the period of one year to six months (paragraph 2).

The Czechoslovak amendment was rejected.

M. PERCEROU (France) said that it was well understood that the reservation in connection with extinctive prescription (*decance*) referred also to the limitation of actions (*prescription*). He point out that Article 13 of the Hague Convention stipulated that:

«Every Contracting State is free to decide that in the case of loss of right of recourse, or of prescription, there shall lie within its territory an action against the drawer who has not provided cover...».

M. VISCHER (Switzerland) asked whether an article should be included in the sense of Article 16 of the Hague Convention, which stipulated that:

«The legislation of each State shall determine the causes of interruption or suspension of the limitation of actions (*prescription*) in the case of actions on bills of exchange which come within the competence of the courts of justice.

«The other States are empowered to determine the conditions under which they will recognise similar causes. The same rule applies to the effect of an action in making the time of limitation of actions (*prescription*) run in the case specified by Article 70, paragraph 3, of the Regulation».

If the Conference was unable to accept the proposals of the Italian delegation, it would be essential to provide for a reservation in that sense.

The PRESIDENT recognised that since the draft Convention drawn up by the experts did not deal with limitation of actions (*prescription*) and the loss of right of recourse, it would be necessary to consider the insertion of the articles quoted by M. Percerou and M. Vischer. The Conference could do so when it discussed the draft Convention.

Article 70 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 71

Article 71 was approved at a first reading.

CHAPTER XII. – GENERAL PROVISIONS.

ARTICLE 72

The PRESIDENT referred to the Japanese amendment to add to paragraph 1 between the words «legal» and «holiday» the words «or customary».

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation would not insist on its proposal if the Conference agreed to interpret the term «legal holiday» in a wide sense – that was to say, to include holidays fixed by law and holidays allowed by law.

M. PERCEROU (France) pointed out that his delegation had submitted a request for a reservation which it had for the moment withdrawn. It might be able to obtain satisfaction without the insertion of that reservation.

In France, apart from the legal holidays on which a bill of exchange could not be presented and protest could not be made, there were what were known as days assimilated to legal holidays. For instance, when a legal holiday fell on a Friday, the law stated (Law of July 13th, 1905) that transactions relating to bills of exchange, presentment or protest, could not be carried out on the Saturday. Such a day was called a «jour de pont». It was not a legal holiday in the sense that the courts and the public authorities were not on a holiday. It was simply a day during which transactions relating to commercial bills could not be carried out.

The French delegation thought it necessary to maintain those assimilated days from the point of view of exchange formalities, and M. Percerou asked whether the Conference would be able to agree, in order to avoid a reservation, to the insertion in Article 72 of a formula which might be drawn up as follows:

«The payment of a bill of exchange which falls due on a legal holiday, or on a day assimilated to a legal holiday by the particular legislation of any State from the point of view of the carrying out of transactions relating to bills of exchange, cannot be demanded until the next business day».

M. Percerou asked the Conference whether it could accept that text or whether it would prefer the French delegation to make a reservation.

M. GIANNINI (Italy) noted that M. Percerou's proposal amounted to reverting to Article 17 of the Hague Convention. He did not imagine a rule such as that suggested by M. Percerou should form the subject of an article in the Uniform Regulation, and if the Conference accepted the principle, it should revert to Article 17 of the Hague for the purpose of assimilating certain business days to legal holidays.

M. VAN NIEROP (Netherlands) was of opinion that this was a practical question and that the Conference could not accept the proposal of the Japanese delegation. He explained his reasons. In the Netherlands, the custom of bank holidays, which came from England, was followed. Were those days, on which the banks were closed, customary holidays or not? On Good Friday, for instance, all the Dutch banks were closed; nevertheless, it was not a customary holiday because the public, in general, worked. The same was the case in regard to certain Saturdays which were «bridged» by the banks. It would be dangerous to speak of customary holidays, for to do so would raise a great many difficulties in practice. If it were desired, in accordance with the advice of the President, to avoid a reservation, the Japanese proposal should not be accepted.

The PRESIDENT believed that the Japanese delegation had to some extent already taken into account the point of view explained by M. van Nierop. It had just said that it would not insist on the adoption of the word «customary». It had in view only the days assimilated by law to holidays. That was the idea of M. Percerou. The President wondered whether it was necessary to maintain Article 17 of the Hague Convention and whether it would not be sufficient to insert Article 72 in the Uniform Regulation, modified as follows:

«Payment of a bill of exchange which falls due on a legal holiday or on a day assimilated to a legal holiday by law cannot be demanded».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) informed the Conference that in England the Bills of Exchange Act and the Bank Holiday Act definitely fixed certain holidays. These were divided into two categories: common law holidays, such as Christmas Day, Good Friday and any day appointed under Royal Proclamation as a day of fasting or rejoicing, and statutory holidays, which were known as bank holidays. The provisions referring to both types were combined in Section 14 of the Bills of Exchange Act of 1882.

It was therefore correct to say that for the purpose of the law relating to bills of exchange all holidays were definitely fixed by Act of Parliament.

M. GIANNINI (Italy) believed that it would be difficult to adopt the proposed formula in regard to the assimilation of holidays. According to the Italian national law there was no assimilation. It existed in certain countries only.

M. SOKAL (Austria) said that in his country and also, he believed, in Germany, a cashier's desk remained open on bank holidays for a few hours in the morning for the payment of bills of exchange.

M. PERCEROU (France) recognised with M. Giannini that special days on which the formalities connected with commercial instruments could not be accomplished were not entirely assimilated to holidays. That was why he had considered it necessary to say in the article: «From the point of view of the accomplishment of formalities relating to bills of exchange», which indicated that from other points of view the day in question was not a holiday.

In conclusion, M. Percerou believed that, taking everything into consideration, the reservation was more clear and would be preferable. It avoided overburdening the text of the Uniform Regulation.

M. VISCHER (Switzerland) entirely supported the proposal of the President according to which Article 17 of the Hague Convention would be deleted. On the other hand, however, he considered it necessary to adopt a provision in the sense of Article 24, paragraph 3, of the Hague Convention, which stipulated:

«The States also will give to the said Government a list of the legal holidays and other days when payment cannot be demanded in their respective countries».

Such a provision would indirectly impose on the contracting States the obligation to fix the holidays which should be taken into account, and all the difficulties which had been raised would be avoided.

In Switzerland, there were no Federal holidays with the sole exception of the «Jeene Federal». Holidays were prescribed by the cantons. At Bale-Ville, May 1st was considered as a holiday, whilst in other cantons it was a working day. The Swiss Confederation would have to draw up a list indicating the holidays of each canton.

The PRESIDENT noted that nothing remained for the Conference but to revert to Article 17 of the Hague Convention. It went without saying, however, that the stipulation mentioned by M. Vischer would also be included.

Agreed.

Mr. KENNEDY (United States of America) read the general provisions contained in the report of the Inter-American High Commission, Article 72 of which was as follows:

«This coincides with the legislation of Brazil, Costa Rica, Ecuador, Peru and the United States. In El Salvador, the Code prescribes that a draft falls due on the date indicated without any exception whatsoever. In other countries of Latin America, a bill maturing on a holiday is payable on the preceding business day, and the same is true with regard to the protesting of drafts with the exception of Chile, where protest should be made on the day following the holiday. Article 17 of the Convention provides that contracting States may assimilate certain working days to legal holidays for the purposes of this Act. This provision covers the presentation of bills on Saturdays, which, under the United States law, may be postponed to the next business day, excepting that demand bills may, at the holder's option, be presented on Saturday before noon.

«Although it may be urged that it is quite as sound in principle to require presentation of a bill maturing on a holiday on the preceding day rather than on the day following for the sake of uniform practice, it would be desirable to abide by the provisions of the Uniform Law and Convention, in conformity with the recommendations made at Buenos Aires».

Article 72 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLES 73 and 73(a)

Articles 73 and 73(a) were approved at a first reading.

PROMISSORY NOTES PAYABLE TO ORDER.

ARTICLE 74

The PRESIDENT pointed out that there was a Czechoslovak amendment to subparagraph No 1 which said:

«In conformity with the text of Article 1 (No. 1) adopted by the Conference the text of subparagraph No. 1 should run as follows:

«‘The denomination of the instrument inserted in the body of it and expressed in the language employed for expressing the «promise to pay».

M. GIANNINI (Italy) considered that there was no longer any reason for this amendment. The Czechoslovak delegation had concurred in the formula of the experts for Article 1, No. 1, on condition that explanations were given in the report.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) withdrew his amendment.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) stated that during the discussions on Article 1, No. 1, of the Uniform Regulation the Netherlands delegation had asked for a reservation in the sense of Article 2 of the 1912 Hague Convention. That reservation had not been allowed. Nevertheless, the Netherlands delegation hoped that the Conference would reverse its decision now that so many States had asked for reservations in connection with so many provisions. If that reservation were refused, it would be extremely difficult for the Netherlands to accede to the Convention in so far as it concerned bills of exchange, but it would be still more difficult in so far as promissory notes were concerned if the Conference did not allow a reservation in connection with Article 74, paragraph 1, in the sense of Article 21, combined with Article 2 of the 1912 Hague Convention.

That Convention provided that any Contracting State could prescribe that promissory notes created on its territory which did not contain the denomination «promissory note» were valid, provided that they contained the express specification that they were to order. That reservation was even more necessary than a similar reservation concer-

ning bills of exchange, because promissory notes played an important role in everyday life. They were issued by private persons more frequently than were bills of exchange, and they hardly ever contained the denomination «promissory note». Those instruments, moreover, circulated generally in the interior of the country. They were simply drawn up as follows:

«I agree to pay (or I will pay) to X or to his order 100 florins».

It could not be hoped that the Netherlands Parliament would agree that any such denomination on those instruments should be required.

The Netherlands delegation was of opinion that the Conference could not refuse to allow the Netherlands to make such reservations in regard to both bills of exchange and promissory notes, for that would make it possible for the Netherlands to accede to the Convention. Moreover, there was agreement in 1912 in regard to those reservations.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) said that everyone was aware of the influence of legal terminology when the unification of a law was in question, and in particular such unification as that with which the Conference was occupied. In regard to the denomination «promissory note» he pointed out that the denomination of this exchange instrument was not the same in the Brazilian and Portuguese legislations, although the language might be the same.

The promissory note corresponded to the *nota promissoria* in Brazil, whereas in Portugal this term had, under the most recent law, been lately replaced by the word *livranca*.

At the 1910 Conference, the Brazilian delegate plenipotentiary, M. Rodrigo Octavio, had proposed to the Portuguese delegation the adoption of the term used in Brazilian exchange law, because it was better known. That would have removed certain difficulties in business between these two Portuguese-speaking countries.

The Brazilian delegation had been unable at that time to make any definite proposal. It had, however, succeeded in securing the insertion in the Preliminary draft Convention (Article 21, paragraph 2) of a clause stipulating that the countries would inform the Netherlands Government of the term which, in the language recognised in their territory, corresponded to the terms «bill of exchange» and «promissory note», and also that when the language was the same – and that was the case with Brazil – the countries concerned would agree as far as possible on the choice of one and the same term.

M. de Campos, basing himself on the spirit underlying the above-mentioned clause in the Hague Convention and on the desires of jurists and business men in Brazil, wished to make a friendly appeal to the distinguished Portuguese delegate, M. Caeiro da Matta. He was sure that for the sake of uniformity in exchange law, the latter would extend a sympathetic welcome to his suggestion. He was sure that the Portuguese legislature would have no difficulty in accepting a suggestion coming from their delegate for the use of the term *nota promissoria* in Portuguese bills of exchange law, since that would greatly facilitate the exchange of the instruments in question between the two countries. This same provision had been adopted at The Hague and incorporated in the 1912 Convention, Article 24, paragraph 2.

M. VISCHER (Switzerland) thought that, in the matter of the Czechoslovak amendment, the Conference had taken a formal decision and had adopted it. The Drafting Committee appeared to be proposing that this text, which had been adopted, should now be

given up. M. Vischer would reserve his right to return to this question at the second reading, for the matter was one to be decided by the Conference.

M. DUZMANS (Latvia) desired to speak, not on Article 74, but on the whole question of promissory notes. He wished to set forth the following considerations in connection with his Government's attitude:

The draft Regulation adopted by the Conference at the first reading would represent a general law on bills of exchange, with an addition concerning promissory notes in the second part of the last chapter (XII) of the Regulation, the provisions of which (Article 76) referred to the articles on bills of exchange subject only to the modifications resulting from Articles 74, 75 and 77, which were expressly concerned with promissory notes.

This arrangement corresponded to the fact that in the vast majority of countries throughout the world the national legislation on negotiable instruments had been built up on the basis of the bill of exchange and not on that of the promissory note and that in those countries the circulation of bills of exchange was internally more important than that of promissory notes.

That, however, was not the case in Latvia.

In their reply of January 18th, 1929, to the circular letter from the Secretary-General of the League dated July 19th, 1928, the Latvian Government had drawn attention to the fact that the law of Latvia on negotiable instruments differed from those of the Western European countries in that it dealt primarily with promissory notes, though providing at the same time for bills of exchange in the proper meaning of the term. The bill of exchange was dealt with in the second part of the law and, it should be noted, in two ways – viz.; by reference to the general law and stipulations governing promissory notes and by express and special provisions which were, however, fairly circumstantial and detailed.

The order therefore was the reverse of that established in the Uniform Regulation under discussion by the present Conference.

This system of law on negotiable instruments in force in Latvia was based on the economic relations existing in that country and on its commercial traditions in the matter of exchanges within the country, where the promissory note had, since the earliest times, been used as a very simple means of payment and credit.

Commerce and finance in Latvia had been governed by this law at the time when the country still formed part of Imperial Russia, for Latvia had adopted almost unaltered the law of the Russian Empire on negotiable instruments – which had been one of the best laws of that Empire.

As regarded Latvia's participation – or the participation of any other country having the same legal exchange system, for Latvia was not the only country in that position – in the exchange Regulation drawn up by the present Conference, the considerations and observations put forward above led to the following consequences and conclusions.

There were two possible contractual situations in this connection; there was that laid down in paragraph 2 of Article 22 of the Hague Convention of 1912, while the other was laid down in paragraph 1 of the same Article 22.

The first situation was as follows: It was allowed and expressed in the following terms in Article 22, paragraph 2, of the Hague 1912 Convention:

«Each (Contracting) State reserves to itself the power to make provisions concerning promissory notes by special regulation which shall be in conformity with the provisions of Title II of the Uniform Regulation, and which will reproduce rules concerning bills of exchange to which reference is made, with only the modifications resulting from Articles 77, 78, 79 and 80 of the (Uniform) Regulation and of Article 21 of the present Convention».

The situation here, accordingly, was that in which a country whose exchange law was based on the promissory note and not on the bill of exchange undertook by treaty to introduce into its national legislation the whole of the Uniform Regulation integrally; that was to say, the provisions of the Regulation concerning bills of exchange and those covering promissory notes likewise.

M. Duzmans would emphasise the phrase «to introduce», while leaving on one side and reserving the choice of the constitutional method which would yet have to be adopted as to the method of presenting the acts of the Conference to the national legislative power with a view to their incorporation in national law.

In the case of the first contractual situation, the system of a single description of the stipulations concerning bills of exchange and promissory notes, a system which would have made it easiest for the general public to understand their essential character and their differences, was excluded at the outset. The system of a uniform regulation adopted by the Conference made such a course impossible.

There were accordingly the two following methods of incorporating the whole Regulation integrally in national law:

1. The regulations as it stood could be adopted *en bloc* by legislative act subject to any modifications that might be required, and passing over the constitutional method to which M. Duzmans had just alluded and which still had to be chosen.

2. The countries which regarded the latter half of Chapter XII of the Regulation, that concerning promissory notes, as inadequate and as too involved for a clear and rapid understanding of all the provisions concerning promissory notes might be authorised to draw up a separate law on promissory notes; that was to say, they would be allowed to publish separately all the various provisions on promissory notes devolving from the general law embodied in the Uniform Regulation, thus making it possible for anyone who wished to issue or might have in his possession a bill of exchange or a promissory note to conform, in the former case to the general law on bills of exchange – i.e., to the terms of the Uniform Regulation, and in the second case to the special law on promissory notes.

It was the second method which had been authorised by paragraph 2 of Article 22 of the Hague 1912 Convention, but to which no reference at all was made in the draft Regulation drawn up by the experts of the League and submitted to the Conference.

This omission might be interpreted in two ways; either the Committee of Experts had not thought fit to allow this power to the contracting countries or it had considered that this power was to be presumed in all cases and that it was reserved to each contracting party, even though not mentioned expressly.

The Latvian delegation thought it obvious that, in the event of Latvia adopting the Regulation integrally, she would, like any other contracting party, be entitled to promulgate a separate law on promissory notes of the kind he had described, but based on the Regulation, and consequently entitled to preserve her existing legal provisions in the

matter, amended in conformity with the innovations contained in the Uniform Regulation, even though no express reference to that right were contained in the Convention.

Nevertheless, the Latvian delegation held that an express reference would none the less be of considerable practical importance for two reasons: first of all, for the sake of clearness, since there might be divergent interpretations, and in order to exclude any misunderstanding; and, secondly, for the purpose of facilitating subsequent adherence to the acts of the Conference, especially in cases where countries which wished to adhere had internal laws based on the promissory note.

M. Duzmans then passed to the examination of the second treaty situation which might exist in this connection. That situation was allowed under paragraph I of Article 22 of the Hague 1912 Convention, where it was expressed in the following terms:

«Every Contracting State reserves to itself the power to restrict the obligation mentioned in Article I (of the Convention) to provisions concerning bills of exchange, and not to introduce into its territory the provisions concerning promissory notes contained in Title II of the (Uniform) Regulation. In this case, the State which has made use of this reservation shall only be considered as a Contracting State so far as regards bills of exchange».

It was with that reservation that the Government of Latvia intended to assume undertakings at the present Conference in regard to her participation in the Uniform Regulation on bills of exchange and promissory notes and in the Convention to be signed.

The Latvian delegation was convinced that the participation of its country with the reservation to which it had just referred would put no obstacle in the way of the international circulation of the exchange instruments covered by the Regulation. The reservation would only have practical effect in so far as the circulation of such instruments within the boundaries of Latvia was concerned. Their circulation therefore would remain, owing to the practical effects of this reservation, outside the needs of international unification and would not be concerned with any international regulations laid down on the subject.

Latvian bills of exchange, as well as those of other nations, would circulate on the international market, and Latvia, just like any other country, certainly needed exchange credit.

It was only by means of bills of exchange and not by promissory notes that commercial relations between Latvia and foreign countries were maintained and developed from the point of view of exchange instruments. Promissory notes were only in circulation in Latvia.

This situation would be fully assured by the undertaking assumed by Latvia to take part in the Uniform Regulation with the reservation already announced, by the terms of which Latvia would only assume undertakings in respect of bills of exchange and not in respect of promissory notes.

The requirements of the circulation of negotiable instruments did not compel Latvia to amend her existing legislation on promissory notes.

For all these reasons, international trade was not and could not be in practice affected by the application of any system upon which the provisions of the Latvian national law in regard to promissory notes might be based.

In those circumstances, there was no reason why Latvia should abandon a series of her national regulations in regard to promissory notes because they differed from the cor-

responding provisions inserted in the Uniform Regulation and which, for reasons set out in general at the beginning of the present statement, it was difficult for Latvia to accept.

As an example, the representative of Latvia summarised the main points on which his country could not accept the provisions of the Uniform Regulation concerning promissory notes: actual payment in foreign currency (Article 40, paragraph 1, of the Regulation); the provisions of Article 53 in regard to vis major; the clause freeing the holder of the bill from the necessity of drawing up the protest (Article 45 of the Regulation concerning promissory notes); recourse before the maturity of a promissory note (Article 42); clause concerning interest (Article 5); intervention in favour of a guarantor (Article 54); endorsement on a promissory note including the phrase: «value in security» and «value in pledge» (Article 18); «aval» by separate act (Article 31); question of copies (Articles 66 and 67), and a certain number of other points.

In so far as the promissory note only was concerned, the provision of Article 1 of the draft Convention drawn up by the experts (Article 19 of the Hague 1912) Convention whereby the validity of a bill of exchange or promissory note should not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp would cause dangerous confusion in the custom regulating the traffic in promissory notes within the country.

The provisions in Latvia concerning conflicts of law in connection with promissory notes must also be maintained.

On the other hand, in regard to the bill of exchange leaving Latvia for a foreign country, the Latvian delegation was prepared to accept all the points set out, although they amounted to a considerable innovation which would constitute a serious exception to the established law in Latvia concerning exchange.

It was in this manner that the Latvian delegation thought itself able effectively to cooperate in the word of international unification by confining itself to making only those sacrifices which were not unreasonable in the case of Latvia and which might prove useful to other countries.

For all these reasons, the Latvian delegation would propose the reestablishment in the draft Convention to be adopted of the reservation set out in Article 22 of the Hague Convention of 1912.

M. SHIMADA (Japan), on behalf of his delegation, recalled the observations which he had made during the discussion of Article 1, paragraph 8, concerning the use of a seal instead of a signature on the bill of exchange. This observation also applied to the signature on a promissory note. Reference to this should be made in the report.

Article 74 was approved at a first reading with the reservations made by a number of delegations.

ARTICLE 75

M. DA MATTA (Portugal) thanked M. Deoclecio de Campos for the suggestion which he had made to the effect that Brazilian and Portuguese legislation should be unified in so far as the expression *nota promissoria* was concerned. He was all the more willing to accept this suggestion in view of the fact that Portuguese legal tradition from the beginning of the old laws up to the publication of the Portuguese Commercial Code in 1888, and even current commercial practice, were in favour of the adoption of the phrase proposed by M. Deoclecio de Campos.

Article 75 was approved at a first reading.

ARTICLE 76

M. WEILLER (Italy) thought that the decision taken by the Conference in regard to bills of exchange in blank would also naturally apply to promissory notes. This should therefore be explicitly stated. M. Weiller proposed that the Drafting Committee should be instructed to make the necessary addition to Article 76.

The PRESIDENT replied that this provision had been inserted in the list of the articles.

The Japanese delegation had submitted an amendment to the effect that the Article 31bis should be added to the list of articles. Since Article 31bis had been deleted, however, it was obvious that the Japanese amendment no longer applied.

Article 76 was approved at a first reading.

ARTICLE 77

Article 77 was approved at a first reading.

TWENTY-THIRD MEETING

Held on May 27th, 1930, at 3 p.m.

President: M. J. Limburg

29. Revision of the Uniform Regulation.

The PRESIDENT asked the Conference whether it was clearly understood that it approved the Insertion in the Convention of an article stipulating that on application by four or five States the Council of the League could convene a fresh conference for the revision, if necessary, of the Uniform Regulation. A similar clause had recently been adopted, in the Convention on Nationality, by the Conference for the Codification of International Law at The Hague.

The Conference approved the insertion of this article.

30. Consideration of the Reservation to the Draft Uniform Regulation.

RESERVATIONS TO ARTICLE 74.

M. GIANNINI (Italy) said that at the previous meeting he had listened with great interest to M. Duzmans' very lucid statement. The question which M. Duzmans had raised was one of the most important of those involved, but it was essential to agree on its practical bearing. In all countries, the promissory note was the most important of all internal commercial instruments and in certain countries bills of exchange virtually did not exist internally. A very clear distinction was drawn between a promissory note, which was an internal document, and a bill of exchange, which was an external document. That had been the position in Russia at the time when she attended the last Conference at The Hague, and it was still that of the U.S.S.R. and the Baltic countries.

M. Giannini considered that a certain elasticity should be allowed in regard to promissory notes, which were of special importance in business circles in Latvia.

He drew the Conference's attention to the following fact: A perusal of Articles 21 and 22 of the Hague 1912 Convention showed that three systems or, to be more exact, three possibilities had been contemplated. In the first place, the countries were empowered to have a uniform regulation to cover both bills of exchange and promissory notes. This fact emerged from Article 21, under which the same possibilities in regard to reservations and the same reservations as those adopted for bills of exchange were allowed in the Uniform Regulation on promissory notes. In this case, there was complete concordance between the two systems.

Article 22 allowed two possibilities: first, each contracting country reserved to itself the power to restrict the application mentioned in Article 1 to provisions concerning bills of exchange, and not to introduce into its territory the provisions concerning promissory notes contained in Title II of the Regulation. The State which had made use of this reservation was only to be considered as a contracting State in so far as regarded bills of exchange.

That system was diametrically opposed to the system mentioned in Article 21. Article 21 laid down that promissory notes were subject to the same provisions as bills of exchange, whereas Article 22 allowed them to be kept entirely distinct. From the practical point of view, the countries which wished to make use of this reservation entered into no international undertaking in regard to promissory notes. They held that the promissory note presented advantages so distinctly national in character and importance that it was difficult for them to conform to the Uniform Regulation. In substance, the problem was still strictly an economic one.

Lastly, the second paragraph of Article 22 contained what might be regarded as a compromise system. It stipulated that each State reserved to itself the power to make provisions concerning promissory notes by a special regulation which would be in conformity with the provisions of Title II of the Regulation and which would reproduce rules concerning bills of exchange to which reference was made, with only the modifications resulting from Articles 77, 78, 79 and 80 of the Regulations and of Article 21 of the Convention.

Supposing this mixed system was adopted, M. Giannini asked whether it was today still necessary to have a separate regulation for promissory notes. The answer was undoubtedly in the affirmative. Not only those countries which had adhered to the Russian law, but other countries as well demanded it. It should be noted in passing that this Russian law had been modified in the U.S.S.R. The countries concerned were obliged to insist on a certain elasticity in the international provisions concerning promissory notes, and they wished to keep these three possibilities.

It was accordingly very difficult to adopt any other system than that contained in the Hague Convention and to refuse to retain the three systems; that amounted to saying that the Conference should not suppress Article 21, subject, of course, to the adjustment of the articles mentioned therein. It should also keep to the systems laid down in paragraphs I and 2 of Article 22.

In this connection, however, M. Giannini had understood from M. Duzmans' statement that the latter was asking for something more than the provisions contemplated in the second paragraph of Article 22, and he requested M. Duzmans to enlighten him on this point.

M. DUZMANS (Latvia) replied that he desired nothing but what was laid down in the article in question.

M. GIANNINI (Italy) observed that, this being so, the two articles must necessarily be adopted in the Regulation on promissory notes.

The discussion to which this question had given rise led the Italian delegation to consider afresh the question of introducing Article I of the Hague Convention. The Dutch delegation had sent the Drafting Committee in connection with this article a letter in which it observed that it found it difficult to accept the Convention without the reservation contained in that article.

As it was shown by the recent discussion on promissory notes that it was almost essential to keep this rule, which was part of the Hague Convention, M. Giannini requested the Conference to decide on the problem as a whole. He admitted that quite recently he had been opposed to the adoption of that article, but after having carefully examined the question of promissory notes and heard the explanations of M. Duzmans and M. Molen-graaff he felt certain doubts.

The Conference was now at the end of the first reading. It could view the problem as a whole. It saw what was the real position and what were the difficulties to be overcome if the agreements were to be not only signed but ratified as well. It was in this spirit that M. Giannini urged the Conference to look at the problem.

He would repeat what he had said at the previous meeting. In certain cases, it was necessary to be satisfied with what was possible, especially when that involved no tragic consequences. He was therefore prepared to adopt Article 2 and Article 22 of the Convention, but urged the Conference, after settling this question, to find somewhat more precise limits for the reservations that had been adopted, so as to be quite clear in coming to a decision on the other reservations now put forward. M. Giannini therefore proposed to ask leave to address the Conference as soon as the discussion on the articles in question had been concluded and to request the other delegations which wished to propose reservations carefully to consider whether they could not dispense with them.

In connection with the reservations, it had been proposed that the Conference should reconsider certain articles which had already been approved. That, of course, was always possible until the moment of signature, but if that procedure was adopted, it would be difficult to distinguish clearly between the results at present achieved and the form which the Convention would take tomorrow.

M. PERCEROU (France) pointed out that the Conference had before it two main requests for reservations in connection with promissory notes, one from the Latvian delegation and the other from the Netherlands delegation. Both appeared to be prompted by the consideration that promissory notes were employed much less frequently than bills of exchange as instruments of international commerce, that they were employed by countries mainly within their own frontiers, and that in consequence uniformity was of less importance than in the case of bills of exchange.

It was a fact that, in regard to promissory notes, more respect could be had for national peculiarities. For that reason M. Percerou would readily support the Latvian request for a reservation and would propose an intermediary solution for the Netherlands request.

The Netherlands reservation was designed to allow the contracting States to omit from bills of exchange and promissory notes respectively the words «bill of exchange» and «promissory note».

It would be very regrettable, from the point of view of the uniformity of the international law on negotiable instruments, if the words «bill of exchange» were omitted from bills of exchange which were essential instruments of international commerce. It was precisely in order to ensure the most complete uniformity that France, which was at present in the same position as the Netherlands, had renounced that reservation in the case of bills of exchange.

On the contrary, the French delegation saw no objection to respecting the freedom of States in regard to promissory notes and permitting those States which did not at present inscribe on them the words «promissory note» to retain that liberty.

If a difference in legislation resulted, there would not be the same objections as in the case of bills of exchange, since promissory notes circulated mainly within the national frontiers.

There would, moreover, be useless repetition, at any rate for French-speaking countries, in requiring the reference in question on promissory notes, for the nature of a note resulted from the way it was drawn up. The promissory note was worded: «I will pay, at such a date, the sum of... to the *order* of Mr. X». The note which did not contain the «to order» clause would not be a promissory note. In consequence, it would be strange to put «promissory note» and to continue: «I will pay to the order of». That would be useless repetition.

M. Percerou asked the Netherlands delegation whether it would not be content to confine its reservation to promissory notes, in order to maintain uniformity in the wording of bills of exchange, which were primarily bills of international commerce. The Hague reservation, which referred both to bills of exchange and to promissory notes, would be limited to promissory notes if there were no obligatory term which must be used. Would the Netherlands delegation accept that suggestion?

M. VISCHER (Switzerland) pointed out that Article 74 was drawn up as follows: «A promissory note contains:

«1. The denomination of the instrument inserted in the body of it...».

M. Percerou had just explained that, in his opinion, it was necessary to include in a promissory note the words «promissory note», whereas it appeared that in the minds of the delegates who met at The Hague Article 74 did not have that meaning.

In the opinion of the Swiss delegates, it would be sufficient for promissory notes, to use the word «exchange» to make it clear that they were instruments «to order». It was for that reason that in the German text drawn up by German, Austrian and Swiss experts the promissory note was called «die Bezeichnung als Wechsel». If the thesis of M. Percerou were adopted, it would be necessary to say «die Bezeichnung als eigener Wechsel».

The German, Austrian and Swiss experts were thus of opinion that it was not necessary to say in the body of the instrument that it was a promissory note, because it followed from the text of an instrument which contained all the other essential statements that it was a promissory note.

In Switzerland, the official term sanctioned by the national legislation was «billet de change». That term had to appear expressly on the instrument, with the word «Wechsel» or «cambiale» in brackets (Article 825 of the «Code des obligations»).

The Swiss delegation was therefore of opinion that it sufficed for a promissory note to contain the word «exchange». If it had to be considered that according to the Uniform Regulation a promissory note must bear the words «promissory note», the Swiss delegation would be obliged to reserve the possibility of being content with the word «exchange».

M. QUASSOWSKI (Germany) would regret a reservation in regard to Article 2 of the Hague Convention concerning bills of exchange. On that main point, it was important to reach complete uniformity.

In regard to the difficulty resulting from the words «denomination of the instrument» which appeared in Article 74, M. Quassowski approved the observations of M. Vischer. The German-speaking delegates who had taken part in the Hague Conference had understood that the expression «Wechsel» would be allowed and that it would not be necessary in every case to mention the words «eigener Wechsel» on the instrument. The same question would arise in future. Any doubt on the subject should be removed either by a modification of the text or by a reservation.

M. PERCEROU (France) made an observation with regard to the interpretation which it would be desirable to give to sub-paragraph 1 of Article 74. The denomination of the instrument which had to appear on the promissory note was a question of custom in each country. In French-speaking countries, the term to be used in the promissory note was «billet a ordre». What was the term in German-speaking countries? Was it «Wechsel» or «eigener Wechsel»? It was a question of custom. The Convention and the Regulation did not enter into those details.

In order to avoid any confusion, the PRESIDENT drew attention to the text of Article 2 of the Hague Convention, which was as follows:

«In derogation of Article 1 (1) of the Regulation, every Contracting State may provide that bills of exchange issued in its own territory which do not contain the expression ‘bill of exchange’ shall be valid, provided that they contain an express statement that they are payable to order». That text concerned bills of exchange.

The same Hague Convention also contained an Article 21, which was drawn up as follows: «The provisions of Article 2 to 13 and 15 to 20 concerning bills of exchange apply equally to promissory notes».

The Latvian delegation had put forward a reservation concerning paragraph 2 of Article 22 at the last meeting.

M. DUZMANS (Latvia) explained that the reservation of the Latvian delegation referred to the whole article.

The PRESIDENT had understood that Latvia reserved the right, if Article 22 of the Hague Convention were maintained, to apply only the second paragraph of that article, which stated:

«Each State reserves to itself the power to make provisions concerning promissory notes by a special regulation which shall be in conformity with the provisions of

Title II of the Uniform Regulation, and which will reproduce rules concerning bills of exchange...».

M. DUZMANS (Latvia) said that what interested the Latvian delegation was the first paragraph, which dealt with the power to restrict the obligation mentioned in Article 1.

The PRESIDENT then understood that Article 22 of the Hague Convention was adopted and that Latvia would apply paragraph 1.

M. DUZMANS (Latvia) replied in the affirmative.

The PRESIDENT thought that, in order to give satisfaction to the Latvian delegation, it would suffice to keep Article 21, which was of a more general character, and the first paragraph of Article 22; the second paragraph of Article 22 might disappear.

M DUZMANS (Latvia) agreed that the President's observations were correct. Latvia had an immediate interest in the application of Article 22, paragraph 1, of the Hague Convention, under which each State reserved to itself the power to restrict the obligation mentioned in Article 1. M. Duzmans, however, did not have in mind merely the immediate interest of his own country, but was also thinking of the general interest. It was for that reason that he urged the adoption of paragraph 2 as well. Suppose Latvia decided at some future time to assume the full obligation. In that case, paragraph 2 of Article 22 would be necessary. Further, those countries which had the same system as Latvia and which were not represented at the Conference would be able, at one time or another, to adhere to the acts of the Conference. The adoption of paragraph 2 would facilitate their adhesion.

To sum up, M. Duzmans made his proposal in the immediate interests of his own country and in the general interests as well.

He thanked M. Giannini for having amplified the Latvian proposal by suggesting the adoption of Article 21 as well. No delegation had made a formal proposal in regard to Article 21, but M. Duzmans thought that the Latvian proposal might be completed by M. Giannini's suggestion.

The PRESIDENT thanked M. Duzmans for his explanations and proposed that the Conference should take a decision on the Latvian proposal for the inclusion of Article 22 of the Hague Convention in the draft Convention.

The proposal was adopted.

M. VISCHER (Switzerland) said that, if the Conference adopted M. Percerou's interpretation, he would have to ask for a change in Article 2 of the Hague Convention, which he proposed should be drafted as follows:

«In derogation of Article 74 of the Regulation, every Contracting State may provide that bills of exchange issued in its own territory which do not contain the expression 'to order' shall be valid, provided that they contain an express mention of the words 'of exchange'».

In Switzerland, every instrument containing the words «de change» was held to be an instrument payable to order. M. Vischer thought that Article 74 should be interpreted in the way which he had mentioned, for he saw no necessity to specify in the promissory note that it was a promissory note. If the instrument contained a pure and simple promise of the payment of a specific sum, it followed that it was a promissory note and not a draft.

It was for that reason that he did not think it necessary expressly to use the words «billet e ordre».

The PRESIDENT hoped that M. Vischer would withdraw his proposal, which might, in his opinion, lead to confusion. The question appeared perfectly clear. No change had been made since the 1910 and 1912 Conferences and what was now known in regard to the denomination of promissory notes and bills of exchange in the various countries had been known to the members of those two Conferences likewise.

Article 74 said:

«A promissory note contains:

«1. The denomination of the instrument...».

That amounted to saying that if in any country the denomination of a promissory note was «promissory note», the fact should be stated in the body of the instrument; again, if in another country the denomination was «eigener Wechsel», the term «eigener Wechsel» should be inserted in the instrument. If in a third country the denomination was «Wechsel», that term should be used.

Article 2 of the Hague Convention, dealing with bills of exchange, and Article 21, dealing with promissory notes, stipulated that there was no need of this denomination provided that the words «to order» appeared in the instrument.

The question was therefore quite simple and had nothing to do with the various denominations of the promissory note. In order, however, to satisfy everybody, the Convention, or a protocol, might include a provision stating that promissory notes were denominated as follows in the different countries: in Germany «eigener Wechsel», in England «promissory note», and so on.

In this way, everyone would immediately know what were the various denominations of a promissory note. From the legal point of view, however, the matter was clear.

M. GIANNINI (Italy) thought that the first thing to do was to come to a decision on a general question – namely, whether the reservation as formulated in Article 2 and referred to in Article 21 should be accepted. In Article 2, the reservation was formulated only in regard to bills of exchange but it was repeated in Article 22 as if the idea in that article were the same.

If this system, which seemed to be that of the Dutch delegation, were abandoned, there remained the other system – namely, the possibility of a reservation restricted to promissory notes.

Though the first kind of reservation might be sacrificed, the second was absolutely essential, for certain very simple and practical reasons. In some countries there was not merely a general determination, but often local determinations as well, which it would be very difficult to uproot.

Suppose that after the present Conference a return were made to the results that had been achieved before the world conflict and an agreement were secured between the German-speaking countries, including Switzerland, upon a single translation and a uniform regulation; it was nevertheless known that negotiations had been entered into between Switzerland and Italy with the same object. In Italy, the term used was sometimes «cambiale», sometimes «paghere» and sometimes «vaglia cambiario», while in Southern Italy, in particular, there was an instrument which was in very common use and bore the

term «fede di credito». That proved that if the general reservation were abandoned, the reservation referring to promissory notes would have to be adopted, for it was extremely difficult, if not impossible, to have a single term. The French term «billet e ordre» would yield a translation which would be understood by no one in Italy.

M. Giannini urged the Conference to decide whether the question should be contemplated in its widest aspect. If that idea were abandoned, it would be necessary to achieve a simpler and also a clearer formula in Article 2, since he could not understand that proposed by M. Vischer.

M. PERCBROU (France) would first confirm what the President had said. Article 24 of the Hague Convention said:

«Also the States will communicate to the afore said Government (the Government of the Netherlands) the terms which, in the language recognised in their territory, correspond with the expressions ‘lettre de change’ and ‘billet e ordre’».

That proved that it had been left to each State to intimate the term corresponding to «billet e ordre».

M. Percerou thought that there was perhaps a difference between German practice and legal terminology. In German law and in Swiss law the «billet e ordre» was termed «eigener Wechsel», whereas in practice it was known as «Wechsel».

That was a somewhat inconsistent position and one which should be done away with.

For the reasons which he had already indicated and likewise for those suggested by M. Giannini, M. Percerou thought that there should be greater elasticity in regard to the form of the promissory note and that the reservation asked for by the Dutch delegation on this point should be allowed. If that reservation were admitted in regard to bills of exchange – and to do so would be a useless and unjustified step backward – the result would be to destroy the uniformity of the bill of exchange as an international instrument; but, as he had already said, the situation was different in the case of promissory notes.

M. VISCHER (Switzerland) put a question to the Conference. In Switzerland, French was one of the national languages and, accordingly, the French text of the Uniform Regulation would have to be allowed as proposed. While M. Vischer did not feel competent to discuss with M. Percerou questions relating to French, he was obliged to observe that his confederates who used that language flattered themselves that they spoke fairly good French. The expression used in Switzerland was «billet de change», and the term «billet e ordre» was not sanctioned by law.

Would it be possible for Switzerland to insert in her Uniform Regulation the expression «billet de change» instead of «billet e ordre»?

The PRESIDENT replied in the affirmative.

He had intended to put the Dutch delegation's proposal to the vote only in so far as concerned promissory notes, but M. Giannini wished the Conference to vote first on the question of denomination, not only in regard to promissory notes, but also in regard to bills of exchange. In that case, it would be necessary to take a decision first on Article 2 of the Hague Convention. If that article were accepted, it followed that Article 21 relating to promissory notes would also be accepted.

M. PERCEROU (France) asked whether, if the general reservation was not allowed, the question would be put separately in regard to promissory notes.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

M. GIANNINI (Italy) said that, as Chairman of the Drafting Committee, he had received a formal letter from the Dutch delegation asking that the reservation might be formulated in accordance with Article 2 of the Convention. It was for that reason that he had asked that the question might be put.

The PRESIDENT thought that the Conference might also vote at once on the reservation covering promissory notes and postpone the question of bills of exchange until the second reading.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that in that case the entire work would remain in suspense.

The PRESIDENT decided accordingly to put the two reservations to the vote.

Article 2 of the Convention was rejected.

The principle of Article 2 restricted to promissory notes was adopted by 17 votes to 2.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) asked that note might be taken of the fact that he had abstained from voting.

M. GIANNINI (Italy) drew the Conference's attention to the fact that with the system adopted at The Hague it had been necessary to refer to Article 22 to Article 2 in order to do away with any doubt as to the interpretation of Article 74. In view, however, of the decision which had just been taken and in order to avoid any doubt in the matter, M. Giannini hoped it might not be possible to find a proper formula for insertion in Article 74. In the affirmative, any reference to Article 74 in Article 22 would be deleted.

The PRESIDENT replied that the word «denomination» used in Article 74 appeared to be the equivalent of the term «promissory note» in the case of countries which did not use that term. He would leave it to the Drafting Committee to find the proper expression. It was obvious that the present wording of Article 21 could not be kept. The Drafting Committee would have to revise it.

The President recalled that, before examining the other reservations made by the Yugoslav and Polish delegations, M. Giannini had wished to outline the reservations which the Conference had already adopted. With that object, the President called on M. Giannini, as Chairman of the Drafting Committee, to explain these reservations.

RESERVATIONS TO THE OTHER ARTICLES.

M. GIANNINI (Chairman of the Drafting Committee) said that the reservations approved by the Conference amounted to fourteen, and were to the following effect:

A reservation of a passing nature asked for by the French delegation in regard to Article 1;

A reservation to Article 3 of the Hague Convention which the Conference had decided to reinsert;

A reservation to Article 10 of the Uniform Regulation asked for by the French delegation;

A reservation in regard to Article 31, paragraph 1, asked for by the French delegation;

A reservation to Article 38 of the Uniform Regulation, reproducing that made to Article 7 of the Hague Convention;

A reservation regarding the last paragraph of Article 38;

A reservation in regard to paragraphs 2 and 3 of Article 43;

A reservation in regard to Article 43 in general, and a second concerning paragraph a of that article asked for by the German delegation;

A reservation in regard to Article 45, paragraph I;

A reservation in regard to Article 48.

The Conference had finally reinserted, at its meeting on Saturday, Articles 13 and 14 of the Hague Convention.

The Conference had now approved the reinsertion of the reservation contained in Article 16 of the Hague Convention.

The Yugoslav delegation asked for permission to reinsert the reservation to Article 3 of the Hague Convention which had already been adopted, the reservation to Article 43, paragraph 1, of the Regulation already adopted, and it also wished to reinsert Article 15 of the Hague Convention and Article 16 of the present Convention.

The Yugoslav delegation also asked for a number of amendments to Article 8 of the Convention which would necessitate a fresh discussion regarding the reservation already adopted. It proposed an addition to Article 4 which amounted to a reservation.

Finally, the Polish delegation had submitted a request to make a reservation to Article 40.

M. Giannini asked the Conference, in the first place, to examine with the greatest prudence at the moment the reservations submitted by certain delegations and to consider, during the second reading, when the text of the Convention would be complete, whether it would not be possible to abandon a number of these reservations.

In order to hasten the work and do away with the necessity of not making too many changes at the final reading of the established text, would not the Conference be ready to read the Convention a third time? As soon as the Drafting Committee was ready to submit its text, the Conference could take its decision, since all the reservations would be before it.

M Giannini asked it to agree to this small change, for when delegates had all the reservations before them they could in full freedom of conscience state whether they really thought that this progressive diminution of the effect of the Uniform Regulation should be confirmed.

The PRESIDENT noted that the Conference had reached a stage at which it was necessary to avoid all confusion. It had before it: (1) the reservations which had already been adopted; (2) the reservations which had been put forward but which had not been expressly adopted; (3) the reservations which had been formally rejected.

There were also a number of articles in the Convention drawn up by the experts concerning conflicts of law which were not a solution of these conflicts but which, in actual fact, amounted to reservations. This was another point on which it would be necessary to take a decision.

A number of these reservations had been submitted to the Drafting Committee. When that Committee had dealt with them, the Conference would be called upon to take

a decision. There were, however, three reservations proposed by the Yugoslav, Polish and Greek delegations. The Yugoslav delegation asked that the following provision should be inserted in the Convention:

«Every Contracting State has, so far as regards bill of exchange obligations, undertaken in its own territory the power to determine in what manner there may be substitutes for signature, provided that a formal declaration inscribed on the bill verifies the intention of the person who ought to have signed».

This proposal meant the reestablishment of Article 3 of the Hague Convention of 1912.

M. EISNER (Yugoslavia) said that this reservation was necessary in countries where there were persons unable to read or write.

The PRESIDENT put this proposal to the vote.

The proposal was adopted by 18 votes to 2.

The PRESIDENT said that the Yugoslav delegation had put forward as a reservation another proposal to the effect that the following provision should be inserted in the Convention:

«By derogation from Article 43, paragraph 1, of the Regulation, each Contracting State has the right to prescribe that in the case of bills of exchange for small amounts the notice of non-payment laid down in Article 44 shall replace the protest for non-payment provided that this notice is given by the public officer responsible for drawing up the protest».

M. EISNER (Yugoslavia) said that, in applying paragraph 77 of the Yugoslav Law on Bills of Exchange, the Minister of Justice could, in the case of bills of exchange of which the amount did not exceed 500 dinars, prescribe that the public officer responsible for drawing up the protest should forward, at the request of the holder of the bill and to each one of the persons liable, in a registered letter, a copy of the bill of exchange together with a statement that the bill had been presented. This would take the place of the formal protest and notice provided for in Article 44 of the Regulation.

The Yugoslav Minister of Justice had already formulated a decree in which it was laid down that the notice in question must be registered. The Yugoslav delegation thought that such a provision was very useful, not only because it reduced the cost of the protest, which was of great importance in connection with bills of exchange for a small amount, but also because it allowed holders in a small way of business who in most cases were not very well educated, more easily to fulfil the necessary formalities connected with the exercise or guarantee of their rights.

The reservation proposed by the Yugoslav delegation was of importance, not only in regard to Yugoslav legislation, which would thus maintain its present practice, but also in regard to the legislation of other States, for it would permit them to introduce a similar provision.

For these reasons, the Yugoslav delegation asked the Conference to accept its proposal.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) thought it would be useless to insert a reservation in the Convention in order to make a more economical procedure possible in so far as the bill of exchange was concerned. The draft Convention reproduced a provi-

sion of the Hague Convention, which would allow the Yugoslav Government to take action in this matter in whatever way it thought good without reading the authorisation of a reservation. This article, which was Article 8 of the draft Convention, stipulated that:

«The form of and the limits of time for protest, as well as the form of other proceedings necessary for the exercise or preservation of rights concerning bills of exchange or promissory notes, are regulated by the laws of the State within whose territory the protest must be drawn up or the proceedings in question taken».

In view of this article, the insertion of a reservation seemed to M. de la Vallee Poussin to be quite useless.

The PRESIDENT also thought that the Yugoslav proposal was neither useful nor practical, in view of the fact that the Conference had adopted, in connection with Article 43, the reservation submitted by the Dutch delegation to the following effect:

«Every Contracting State may provide that protests to be drawn up in its territory may be replaced by a declaration dated and written on the bill itself signed by the drawee, except in cases where the holder demands the inclusion of a protest by deed in due and proper form in the text of the bill of exchange».

He thought that this would entirely satisfy the Yugoslav delegation.

M. EISNER (Yugoslavia) said that if Article 8 of the draft Convention covered the reservations he had made he would withdraw it.

The PRESIDENT explained that this was the opinion of M. de la Vallee Poussin, but he was not entirely of this view. He thought that the Yugoslav delegation could be satisfied with the reservation adopted in Article 43.

M. EISNER (Yugoslavia) thought that this was another question. By his reservation, he asked that notice could replace protest. In those circumstances, he must maintain his reservation.

M. SOKAL (Austria) thought that Article 9 of the Hague Convention, which was drafted in that manner, could entirely satisfy the Yugoslav delegation.

M. EISNER (Yugoslavia) could not agree with M. Sokal. Article 9, in his view, concerned another question.

The Yugoslav reservation was rejected.

The PRESIDENT said that the Yugoslav delegation had submitted another reservation concerning the insertion of Article 15 of the Hague Convention.

M. EISNER (Yugoslavia) withdrew this reservation.

The PRESIDENT noted that the Yugoslav delegation asked that Article 16 of the Hague Convention should be inserted as a reservation.

In that connection, the President recalled that the Convention had previously accepted the principle of this reservation at a previous meeting, but that it had instructed the Drafting Committee to ascertain whether or not the insertion of Article 16 was necessary.

This question was therefore settled.

The Polish delegation had also submitted a reservation in the following terms:

«Each State retains the right to issue, by derogation from Article 40 of the Uniform Law, provisions concerning the creation and payment of bills of exchange in a foreign currency».

M. SULKOWSKI (Poland) stated that Article 40 established the principle that bills of exchange could be created in foreign currency. In addition, it established the principle that if a bill of exchange created in foreign currency contained the effective payment clause, it must then be paid effectively in foreign currency. M. Sulkowski observed that if the article were adopted as it stood without reservation, the result would be to limit the legislative power of States in the sense that they would not be able to prescribe that bills of exchange created on their territory could only be expressed in the currency of the country. In the same way, they would be unable to state that bills of exchange created abroad in foreign currency must be paid in the currency of the country, even if those bills contained the effective payment clause. Situations might, however, arise in which a State would be forced to introduce such provisions. That would be the case, for instance, during a financial crisis.

For that reason, M. Sulkowski asked the Conference to adopt the reservation in order that the legislative freedom of States should not be limited.

In addition, M. Sulkowski observed that the reservation was intimately connected with the formula which would have to be inserted in the Convention in order to determine its effects. If the Conference adopted the point of view of the French delegation, according to which each State was simply under an obligation to submit the Convention to the legislative authorities for ratification, after which, once it was ratified, changes could be introduced, it would be obvious that such a reservation as that submitted by M. Sulkowski would be unnecessary. In the same way, it would not be necessary to make a reservation if the Conference adopted the principle according to which each State could denounce the Convention in urgent cases. If, however, any other principle were adopted, it would be essential to make a reservation.

Since the question of principle had not yet been settled by the Conference, the representative of Poland believed that it would not for the moment be possible to take a decision in regard to whether or not it would be expedient to insert a reservation.

The PRESIDENT believed that the question had already been discussed.

M. SULKOWSKI (Poland) pointed out that he had already drawn the attention of the Conference to the point, but had not made any concrete proposal.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the fact that it was a bad method to make a reservation to Article 40 when the Conference no longer had it in mind. He pointed out that the article was intended to give security to States which accepted the Uniform Regulation. The State signatory would be certain that there was a system, good or bad – and one must say good, since it would have been accepted – but if each State could, on the basis of the proposed reservation, make regulations in regard to creation and payment in foreign currency, Article 40 would serve no purpose.

The problem was important, and he felt obliged to observe that though the Conference had started by manifesting a certain hatred for reservations, it now appeared to have an unrestrained liking for them. Possibly there had been some exaggeration at the beginning, but there was probably still more exaggeration at the moment.

MUNIR Bey (Turkey) asked what would be the effect of the obligations undertaken by States and what power Parliaments would have to make modifications. Those questions were not yet settled, and they were essential. While awaiting their solution,

the Turkish delegation believed it should support the proposal of the Polish delegation. The question was intimately connected with the currency aspect of trade. A Government might be led to take measures in derogation of Article 40.

M. BARBOZA-CARNEIRO (Economic Committee) asked the delegate of Poland to postpone the presentation of his reservation until the second reading of Article 40. Perhaps between now and then it would be possible to find a formula which would give satisfaction. Thus the insertion of a new reservation would be avoided.

M. SULKOWSKI (Poland) readily accepted that suggestion. He had himself observed that the question should be left in suspense until the adoption of a final formula in regard to the effects of the Convention.

M. Sulkowski added that he was unable to approve the observations of M. Giannini. It was said in Article 40, for instance, that if a bill of exchange contained an effective payment clause, it must always be paid in foreign currency. If, however, a State found itself in a critical financial situation, it might be obliged to take decisions suppressing the effective payment clause. That would be a violation of an international treaty. It would be better to make the situation clear and it was for that reason that he had raised the question. He considered that it was essential to settle it, and was certain that the provision should not attack the sovereignty of any State.

M. GIANNINI (Italy) agreed that there were certain problems which greatly affected the life of States and in regard to which it was very difficult to take decisions, particularly in a special Convention which did not deal with the substance of those problems. Problems affecting the financial and economic policy of States could not be settled at the present Conference.

M. Giannini drew attention, however, to the fact that the drawer of a bill of exchange should know how it would be paid. A State could prevent its nationals from creating bills of exchange if it was in the position indicated by M. Sulkowski. It would be possible to understand a reservation referring to the creation of a bill of exchange, but not to its payment. The sole advantages of the uniform rule was that it made it possible to know how a bill would be paid, and it could only be dangerous to delete it.

M. SULKOWSKI (Poland) stated that the question concerned the payment of a bill of exchange. He had already given an example of a State which enacted a provision suppressing the effective payment clause. If the reservation were not adopted, that State would have violated an international treaty. Such a measure might, however, be absolutely necessary.

M. GIANNINI (Italy) believed that the reservation could be limited to the last paragraph. The text proposed by M. Sulkowski referred to the «provisions concerning the creation and payment of bills». Everything was included in that and half the value of the Uniform Regulation would be lost.

The PRESIDENT proposed to postpone the discussion of the reservation until the second reading of Article 40.

Agreed.

Communication from the Greek Government.

The PRESIDENT pointed out that the Conference had had before it, under date of May 13th, a communication from the Greek Government to the following effect:

«The Greek Government... duly communicated the drafts prepared by the legal experts to the special Committee entrusted with the preparation of a draft code on bills of exchange, promissory notes and cheques. As the work of this Committee was very largely based on the results obtained at Geneva, its draft is in essential agreement therewith. There are, however, certain differences of detail which constitute the Greek Government's reservations with regard to the Geneva drafts:

«1. Whereas the latter make protest for non-acceptance or non-payment obligatory, the draft code does not oblige the holder to make such protest save in the case of a stipulation «avec protêt», and the Greek Government desires to retain this rule for securities issued and payable in Greece.

«2. In the opinion of the Greek Government, the wording of those provisions of the drafts relating to securities bearing the stipulation «reïour sans frais» ought to be more precise.

«3. Finally, the Greek Government desires to reserve complete liberty of action in respect of securities issued and payable in Greece».

M. RAPHAEL (Greece) said that the Greek delegation did not insist on points 2 and 3 of this communication, but, on the other hand, it maintained the observation concerning protest, since the Greek Government considered that it should maintain its freedom in that sphere. M. Raphael had not formulated the reservation in precise terms, as he desired first to know to what extent the Conference would be able to take account of it. He asked the President to be good enough to consult the Conference on that point.

The PRESIDENT replied to the representative of Greece that Greek nationals could adopt the custom of indicating in every bill of exchange what was laid down in the *sans frais* regulation. In Greece, protest was an exception, while it was the rule in other countries. At the same time, in spite of that somewhat special situation, the drawer and even the endorser of the bill of exchange would encounter no difficulty in making use of the *sans frais* stipulation.

The President noted that the Conference had concluded the consideration of the reservations which could be presented in the present state of its work.

TWENTY-FOURTH MEETING

Held on May 28th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

31. Examination of the Draft Articles of a Convention regarding Stamp Laws and Conflicts of Laws⁵³³.

M. SCHMIDT (International Chamber of Commerce) pointed out that at the end of the last meeting the reservations which had been made to the uniform law on bills of exchange had been enumerated and that others had been announced. If all those reservations were definitely adopted, there would in the end be more reservations than in 1910 and 1912 at The Hague. That prospect compelled M. Schmidt to make a statement

⁵³³For the text of the Draft Convention see Preparatory Documents C.234, M.83. 1930, p. 70.

in the name of the traders and bankers who were members of the International Chamber of Commerce and in his own name.

He was an enthusiastic partisan of the unification of the law on bills of exchange and was convinced that real unification would be very valuable for commerce throughout the world. Its value would, however, decrease in proportion to the increase in the number of reservations. When he was concerned with international transactions, the trader who made use of bills of exchange desired above all that the laws should be clear, simple and uniform. He was prepared to sacrifice certain customs if, on the other hand, he was spared difficulties

From that point of view, the greatest efforts should be made to reduce to the strictest minimum possible the reservations already made and those which had been announced. M. Schmidt wondered whether that result could not be reached by means of an agreement between the delegates who had announced reservations. They might form a small committee to discuss the matter once again in order to achieve mutual concessions.

PREAMBLE

The PRESIDENT said that it was unnecessary to consider the preamble to the Convention, which would be drafted in another form.

ARTICLE 1

The PRESIDENT said that Article 1 referred to the penalties for the non-observance of stamp laws. The British delegation had proposed that there should be a separate convention on that subject. Doubtless that principle would receive unanimous support.

M. GIANNINI (Italy) was entirely in agreement with the proposal, but did not desire the Conference to take a decision for the moment. To his mind it was not the moment to take the whole of the British proposal into consideration. If the question of the stamp on promissory notes and bills of exchange had to be settled, it would also be necessary to settle it in regard to cheques.

The PRESIDENT replied that it was only a question of taking a decision in regard to whether the stamp laws should be the object of a separate convention, the contents of which would not now be discussed.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the articles concerning the conflict of laws had appeared in the Hague Regulation, but the experts had put these provisions in the draft Convention because they considered that it would perhaps be possible for States which did not ratify the Regulation to accede to the Convention on the Conflict of Laws. Did that possibility exist? If not, it would be possible to revert to the inclusion of the provisions in the Regulation itself. An attempt should be made to avoid increasing the number of conventions.

The PRESIDENT asked why the possibility of the accession to the convention on the Conflict of Laws of States which did not wish to ratify the Uniform Regulation should be excluded in advance. M. Sulkowski was a member of the Committee of Experts who had taken that decision.

M. SULKOWSKI (Poland) replied that the experts had proposed the formula because they had hoped that Great Britain would be able to accede to the Convention.

The PRESIDENT considered that that hope was not excluded. Personally, he thought that, even if any State not acceding to the Regulation wished to accede to the Convention on the Conflict of Laws, the place for the conflict of laws was not in the Regulation.

M. OHNO (Japan) pointed out that the Japanese delegation approved the British proposal in principle, on condition that a clause of ratification was inserted in the separate convention.

In addition, the Japanese delegation proposed that the provisions concerning the rules regarding the conflict of laws in the matter of bills of exchange and promissory notes should be put in another convention, distinct from the Uniform Regulation and its reservations.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) informed the Conference that the British Government fully realised the importance of that particular question, and he would be very glad if he might be allowed to make a brief statement on the subject of the draft Convention in so far as it related to the conflict of laws.

It was, of course, obvious that the question was one of peculiar importance, because, should it happen that there were a number of States which felt themselves unable to assent to the Regulations drawn up, but which nevertheless might be able to assent to a convention dealing with the conflict of laws, a step forward would have been taken in crossing the gulf that at present divided the various countries of the world on this question. It was his duty to inform the delegates that he had received further instructions from his Government in the matter, and that it was not possible for Great Britain to become a party to a convention on the question of conflict of laws during the life of the present Conference. The British Government felt that the present circumstances would not justify them in taking such a step, for, as he had already pointed out at the beginning of the Conference, it was obviously the duty of Great Britain to refrain from any action which might imperil that degree of uniformity of law which existed at the present moment between the Anglo-Saxon countries.

He would like to give a very brief outline of the law of England as it related to the matter. Most of it would be found in the Bills of Exchange Act, 1882, Section 72, but not the whole of it, for the reason that the Bills of Exchange Act did not deal with the question of capacity, which was left to the common law.

The English law might be briefly summarised as follows: First of all, as regards the question of capacity to enter into contracts, there was some slight doubt. English legal doctrine was not absolutely unanimous on the point, but he thought he might say with some confidence that the general and the better opinion was that capacity in all commercial matters (not in other matters) was governed by the *lex loci contractus*. English law drew a distinction between commercial matters and other matters, and did not apply the theory of domicile to commercial matters.

Secondly, as regards the form of bills of exchange and other negotiable instruments, the form of a bill itself was determined by the law of the place where the bill was issued. As regards the form of an acceptance, including an acceptance for honour supra protest and endorsements, these were governed by the law of the place where such acceptance or endorsement took place. As regards obligations which arose out of the signature of bills of exchange and other negotiable instruments, these were governed by the law of the place where drawing, acceptance or endorsement, took place. As regards the duties of a holder with reference to presentment for payment, protest and so on, these were governed by the legal maxim *locus regit actum*.

He did not pretend that this was a complete statement; there were, of course, other matters which would have to be considered in order to deal fully with the subject; but he made this statement to draw the attention of the Conference to the fact that English law on the matter did not make any mention either of the law of nationality or of the law of domicile or of the doctrine of «renvoi».

He desired to add – and on this point he was speaking purely for himself and must not be taken as committing his Government in any way – that amongst lawyers (he was not referring to business men) the view was very generally held in England that the rules were not entirely satisfactory.

Subject to what Mr. Kennedy might have to say, these rules, besides applying to the British Empire as a whole, applied in substance to the United States of America, but the American Law Institute, a very important body in the United States of America, had been engaged recently in revising the doctrines of private international law as administered by the courts of the United States. It had drawn up a somewhat elaborate report on the question. He did not know whether that report would be followed by legislation or not but he mentioned the matter to show that in the English-speaking world the whole question of private international law was in a state of flux: he had almost said that private international law throughout the world as a whole was in a deplorable state.

In those circumstances, the British Government felt that the only prudent course was for them to refrain from any action at present; but he was authorised to state that they were alive to the importance of the question, and that the decisions arrived at by the Conference would be examined with very great care for the purpose of ascertaining whether those decisions were such as would form a basis upon which further action could be taken hereafter to secure worldwide uniformity in the matter of the conflict of laws.

The difficulties in the case appeared to him to be largely juridical and to emanate from the state of confusion in which private international law found itself at the moment. If the Continental nations were able to agree amongst themselves on this very difficult question, a change would come over the situation, which he thought, again speaking as an individual, was bound to have a marked effect on the settlement of what was manifestly a worldwide problem of the very highest importance.

ARTICLE 2

The PRESIDENT said that Article 2 of the Convention would probably take the form of a clause in the Preamble and that there was no need to discuss it.

CAPACITY.

ARTICLE 3, PARAGRAPH 1

The PRESIDENT observed that the Italian delegation had submitted an amendment for the addition of the words «and a promissory note» after the words «by a bill of exchange». The Japanese delegation had submitted a similar amendment to the third paragraph.

M. DIENA (Italy) said that the Italian proposal was not in point of fact an amendment. Its object was simply to repair an omission which was the result of an oversight. That omission, however, must be made good, since otherwise those who came to interpret the Convention later might think, in accordance with the ancient dictum, that the legislator *ubi voluit, dixit, ubi noluit, tacuit*, that the rules laid down related only to bills

of exchange and not to promissory notes, especially since the double formula «bill of exchange and promissory note» occurred in all the articles of the Convention except Article 3, which spoke only of bills of exchange.

The objection might be made that it had been proposed that the contracting States should have the power to make a reservation in regard to promissory notes. If that were the case, it was yet another reason for making good this omission, since the rules for the settlements of conflicts of laws might be looked on as a safety valve or even as a form of insurance against accidents which might arise in connection with reservations or ratifications that had been postponed or refused.

It was for that reason that these rules might have a practical application even in regard to promissory notes.

Further, the formula in Article 3 said: «The capacity of a person to bind himself by a bill of exchange shall be determined by his national law. If this national law provides that the law of another State is competent to deal with the question, this latter law shall be applied». The question here was therefore that of the «renvoi», a matter which had caused much discussion and everyone was aware that the system of the «renvoi» had many adversaries. M. Diena, however, although himself an opponent of the system, thought that the way in which the regulation was applied in this case was entirely to be recommended, and he thought that even those who were in principle opposed to the system of the «renvoi» might vote for this first paragraph.

In order to explain what he had in mind, he would venture to quote an Italian writer who had enjoyed a great reputation as a distinguished specialist who was not accustomed to jest when dealing with scientific matters. He had once drawn a comparison between the doctrine of the «renvoi» considered in a general manner and the game of lawn tennis. He had said that the «renvoi» system was the lawn tennis of international private law. M. Diena added that it would be a game of law tennis played by two first-class opponents who succeeded in keeping the ball going for an indefinite time.

In this particular case, the «renvoi», as governed by this rub, would constitute what he might call a tame set of lawn tennis, for in this case there would be no indefinite «renvoi», that being the principal fault of the system. It would be rather a game which would be of very little interest from the point of view of sport, since the set would be finished as soon as it was begun. There would be no more than two «renvois» at the outside. Recourse would be had first to national law and then, according to each case, to the law designated by the national law.

These explanations proved, M. Diena thought, that there was no danger in adopting what the Germans described as «Weiterverweisung», so that the solution adopted in this article might be very helpful and practical. It had one very great advantage, that it might secure the acceptance of the countries where capacity was governed by a law other than the national law for instance, by the law of domicile or the *lex loci contractus*.

If the Conference adopted that system, it would be tilling the ground and sowing the seed for a future harvest. The British delegate had that day said that his country could not sign the Uniform Regulation. He had added that, for the moment, it was improbable that Great Britain would adhere to the articles on conflicts of law. He had not, however, squashed all hope that in a not too distant future Great Britain might be able to accede to the articles

on conflicts of law. M. Diena believed that the rule on the «renvoi» as laid down in the article under discussion might, in this connection, be of great value for the future. He was aware that the first paragraph contained a phrase which might be objectionable to Anglo-American ideas. He referred to the formula stipulating that the national law must apply. He did not forget that in England there was no national act from the point of view of private law. Nevertheless, if there was no national act, M. Diena was inclined to think that in the British Empire – that great community for which no definition or legal epithet could be found in accordance with the traditional rules of public law – there did exist a British law; that was to say, a law composed of a number of local acts. Furthermore, British law contained certain rules of practice on conflicts of law, which worked equally as internal rules for the distribution of legislative competence as between the various parts of the Empire.

As this system of the «renvoi» might operate in international relations as well as in internal relations, there was ground for hoping that it would constitute a system which in the comparatively near future would make it possible to dig the Channel tunnel, which had been so long awaited, at any rate in the matter of exchange law or of conflicts of law connected with exchange law.

In conclusion, M. Diena said that his remarks concerning the British Empire applied equally to the great community of forty-eight States composing the North American Republic.

M. ASSER (Netherlands) thought that, when they had stipulated that «the capacity of a person to bind himself by a bill of exchange shall be determined by his national law», the framers of the first paragraph of Article 3 had had in mind mainly physical persons. If that was so, it was self-evident that the application of the principle that personal status was governed by the national law could give rise to no serious objection. In the field of bills of exchange, however, it must not be forgotten that in many cases, and possibly in the majority of cases, obligations having a certain importance were subscribed not by physical persons but by moral persons. In commercial law, joint-stock companies and, under French and Belgian law, «general partnership» companies (*societes en nom collectif*) and «limited partnership» companies (*societes en commandite*) possessed legal personality. The use of the phrase «his national law» might occasion difficulties in the case of legal persons, joint-stock companies and trading corporations.

The consideration of the question from this aspect would necessarily involve the taking up of a very controversial problem – namely, whether companies which possessed legal personality, joint-stock companies and general partnership companies (*societes en nom collectif*), possessed a nationality and, if so, what was that nationality?

Some held that the said joint-stock companies possessed a nationality which was determined by the nationality of the majority of the shareholders; that was what was called the doctrine of control. Others maintained that nationality was determined by the statutory headoffice (siege) or by the place in which the centre of management (*centre d'exploitation*) was situated or, again, by the nationality of the majority of the directors (*administrateurs*).

The question, therefore, which arose was whether the words «national law» should be kept in Article 3 and whether the article should not specify whether only physical persons were meant or moral persons as well.

M. Asser submitted these observations in his personal capacity, because he wished to draw the Conference's attention to the matter. The Drafting Committee, acting in consultation with the delegations, might perhaps be able to find a solution. He thought that everyone agreed that not only the question of the capacities of physical persons must be solved, but that of the capacities of moral persons, that of joint-stock companies for instance, as well.

The PRESIDENT felt that it would be very difficult for the Drafting Committee to decide this theoretical question, but he wondered – and he put this question also to

M. Asser – whether it was really necessary to solve the problem in the present connection. Either moral persons had a nationality and, in that case, their capacity was determined by the national law – there might be perhaps a dispute as to which was the determining national law, but it was not for the Conference to decide that matter – or they had no nationality and, in that case, they became comparable to persons of no nationality.

M. GIANNINI (Italy) wished to point out that if the Conference took up a propos of each line in the articles concerning conflicts of law all the various international questions that might arise, an infinite number of supplementary conventions would inevitably have to be anticipated. The German delegation wished to have a provision covering persons of no nationality. M. Asser had raised the question of the nationality of trading companies. The Netherlands Government had already prepared a questionnaire concerning the situation of such companies. That problem would perhaps be discussed at the next Hague Conference on private international law. Was it really proposed that it should be solved at the present Conference? M. Giannini thought that the present was not the right time. The Conference should confine itself to adopting certain cautious rules which could be accepted by all delegations and which should in application relate strictly to conflicts of law in the matter of bills of exchange. It should not, in connection with each question, take up problems relating to private international law; nor, lastly, should it think of settling certain problems of substance connected with bills of exchange. In any case, M. Giannini could not, in respect of certain questions relating to trading companies, take any decision which might prejudice his attitude at the Hague Conference. The Conference should not anticipate the consideration of these problems, and if it did so it could only consider them in part.

For these reasons, he urged the Conference to disregard any special proposal of this kind.

M. ASSER (Netherlands) said that M. Giannini had pointed out that attempts were at present being made to reach some kind of agreement on the question of the personal status of joint-stock companies. In establishing the rules relative to conflicts of law, the Conference should not take into account any tentative proposals that might be going about and which might possibly come to nothing. It should take into account the existing situation. At the present moment, the previous question whether a joint-stock company could have a nationality was the subject of violent controversy. It was inaccurate to compare them with persons of no nationality. The latter were physical persons and physical persons could have a nationality. They could also, as a result of certain mischances, lose their nationality. The question to be determined was whether a joint-stock company – that was to say, a moral person – could have a nationality or not. It was difficult to speak of national laws until that question had been settled.

The PRESIDENT observed that, speaking generally, there was no such thing as the lack of capacity of a moral person in private law.

M. ASSER (Netherlands) pointed out that, in the case of companies, capacity was determined by the law of the country where the company was constituted and by the provisions of the articles of association.

The PRESIDENT thought that was another question. The problem before the Conference at the moment was whether a moral person existed or not.

The Italian amendment to the first paragraph was adopted unanimously.

The first paragraph was approved at a first reading with the foregoing amendment.

ARTICLE 3, PARAGRAPH 2

The PRESIDENT submitted the following German amendment:

«Add the following sentence to paragraph 2:

«‘The capacity of a person of no nationality shall be determined by this latter law’».

M. ULLMANN (Germany) said that the rule recommended by the German delegation was proposed for the following reasons: The number of persons belonging to no country had increased considerably since the war, more particularly in consequence of the Russian emigration. There was accordingly need of a rule to cover these persons as well and to decide their capacity in regard to exchange obligations.

Paragraph 3 of the text proposed by the experts contained no provision of that kind. That was an omission which should be made good by the additional sentence proposed by the German delegation. According to that proposal, the capacity of persons of no nationality would be judged according to the legislation of the country in whose territory they had assumed obligations.

That solution was to be recommended for the simple reason that the principle *locus regit actum* should only apply if there was no national law by which the capacity of the persons signing could be determined. The post-war period had brought about an increase in a category of persons for whom Article 3 might cause difficulties. Those were persons with double nationality, but the number of people concerned was not sufficiently great to have a special rule to cover their case. It might be left to doctrine and jurisprudence to determine the legislation which should govern their capacity in regard to exchange obligations.

As to the wording of paragraph 2, it would appear wise to substitute for the words «if he entered into the obligation» the words «if he gave his signature», so as to obviate doubts on the question whether the law applicable should be determined by the place in which the signature had been given or by that in which holder (*preneur*) received the declaration of the person signing.

The PRESIDENT felt bound to say that in connection with the German amendment there arose a question of symmetry which he failed to understand. The amendment proposed the addition of the words: «The capacity of a person of no nationality shall be determined by this latter law». If, however, the paragraph were read with the addition of this text, it would be seen that all the contracting States would have to determine the capacity of a person of no nationality, because it was never known beforehand on which State's territory the person in question was going to assume obligations.

That would amount to saying by implication that all the States would have to determine the capacity of a person of no nationality. The States would be required to assume an obligation to take some kind of measure.

M. DIENA (Italy) said that his delegation thought, for the reasons indicated by M. Giannini, that the rule in question should not be adopted. If it were, it would be necessary to determine as well the status of persons with a double nationality. In regard to the substance of the matter, the last Hague Conference on Private International Law had considered the question and had adopted an entirely different criterion, that of the habitual residence of the person in question. There would, in this case, be a certain opposition between the two conferences on a question in regard to which there was no difference and for which entirely different solutions would be adopted. The wisest course would therefore be to leave the point unsettled.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) observed that some doubt had been expressed in England as to the exact meaning of the wording of paragraph 2 of the text of the experts. He would put his observations on paper and submit them as occasion arose to the Drafting Committee.

The PRESIDENT said that it was a question of interpretation.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) agreed that it was a question of wording and said that in the English version the matter was not quite clear.

M. QUASSOWSKI (Germany) explained that the object of his delegation's proposal was to make good a hiatus and to complete the existing text by certain provisions which devolved quite naturally from paragraph 2. A person of no nationality, not being subject to paragraph 1, was not subject to paragraph 2 either, and his case must be covered by a special provision. The German proposal, however, should not be taken as implying a change in the principle laid down in Article 3. It was possible that the text now proposed might cause confusion, but the German delegation merely wished to say that in the case of a person of no nationality it was the law of the country where he had signed the instrument that was competent in regard to capacity. That rule appeared to be in accordance with the principle contained in paragraph 2 and was merely intended to complete it.

It was possible to alter the text of the proposed amendment; that was a question of drafting, but the German delegation had a very definite object in view – namely, to complete paragraph 2 by a provision referring to a case which was not covered at present.

M. PERCEROU (France) supposed that the German delegation had no wish to settle in a general manner the question: What would be the law applicable to the capacity of a person of no nationality. They merely wished to say that when a person of that kind had signed a bill of exchange in the territory of a third country, it was the law of the latter which should determine the capacity requisite for signing the bill.

It seemed to him, accordingly, useless to add anything to the text, since the solution was implied automatically. It would, moreover, suffice if the point was indicated in the report.

M. Percerou therefore requested the President not to close the discussion on paragraph 2 before opening that on paragraph 3, since the two paragraphs were to a certain degree related to one another, the second being intended to rectify malpractices which might result from the first.

The PRESIDENT was perfectly prepared to allow the two paragraphs to be discussed concurrently.

M. PERCEROU (France) thought that the question raised by the German amendment should be decided at once.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) considered that, if the Conference wished to go in the direction indicated by the German delegation, it would be preferable to say:

«The capacity of a person of no nationality is determined by the State in whose territory he has entered into obligations».

M. QUASSOWSKI (Germany) said that the remarks made by M. Molengraaff and M. Percerou were in conformity with the meaning of the German proposal. He would, however, prefer, for the sake of greater clarity, to have an addition in the body of the Convention and not merely a passage in the report.

The PRESIDENT asked M. Quassowski if he accepted M. Molengraaff's wording.

On receiving an affirmative reply, the President suggested that it should take the form of a special paragraph to be inserted between the second and third paragraphs, so as to avoid connecting up the idea contained in it with the preceding sentence.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the danger mentioned by M. Diena was a real one. According to the majority of legislations, the capacity of persons of no nationality was determined by the *lex domicilii*, and the German amendment was apparently incompatible with that principle. If it were desired to make good the omission to which attention had been drawn, it would be better to say:

«The capacity of a person to enter into obligations by means of a bill of exchange shall be determined by his national law. The capacity of a person of no nationality shall be decided by the law of his domicile».

That would be in accordance with the principle adopted by the Hague Conference for the Progressive Codification of International Law.

M. QUASSOWSKI (Germany) replied that it was not the principle of domicile that had been adopted in Article 3 but another principle. The amendment concerning persons of no nationality should be in accordance with the principle contained in Article 3, but that was not the principle of domicile.

After the explanation of the German delegate, M. GIANNINI (Italy) considered that it would be necessary for the Conference to confine itself at least to a solution limited to the case in point. The German delegation thought that as it was admitted that a person who had a nationality could validly bind himself according to the provisions of the law of the State on whose territory he had made the engagement, why should not the same principle be adopted for persons of no nationality. What somewhat shocked M. Giannini was the formula submitted. He believed that it would be dangerous to accept M. Percerou's proposal to insert the words «or a person who has no nationality», by reason of the application of the principle of the «renvoi» established in the first paragraph, which might lead very far. For his part, M. Giannini would prefer a special paragraph, or the addition at the end of paragraph 2 of a sentence which might read as follows:

«The latter legislation shall determine the capacity of a person deprived of nationality to bind himself by a bill of exchange».

The German amendment was put to the vote and rejected by 12 votes to 11.

ARTICLE 3, PARAGRAPH 3

The PRESIDENT pointed out that the Italian and Czechoslovak delegations had proposed the omission of this paragraph.

Before opening the discussion, the President wished to observe that, in his opinion, the drafting of the paragraph, was not absolutely satisfactory.

M. PERCEROU (France) said that the paragraph might be drafted as follows:

«Every Contracting State may refuse to recognise the validity of an engagement by means of a bill of exchange entered into by one of its citizens when that undertaking would not be deemed valid...».

In regard to the substance of the question, M. Percerou stated that this paragraph had an undoubted importance. There was a conflict between the interests of the security of credit and the interests of the protection of persons lacking capacity. If the latter point of view only were considered, M. Percerou was of opinion that it was the national law which should always apply. A concession, however, had been made to that principle by the admission that, even if the signatory of the bill lacked capacity under his national law, he was nevertheless bound if he had capacity according to the law of the country on whose territory he had signed.

It should not be overlooked that that attack on the principle might lead to grave consequences in the event of the derogation becoming systematic. M. Percerou gave the following examples: In France, the age of majority was twenty-one, whilst in Switzerland it was twenty and in other countries eighteen. The French minor who signed a bill of exchange in a country in which the age of majority was eighteen years would be binding himself. There would thus be a somewhat simple method of circumventing the rules concerning capacity. In the same way, the married woman in France lacked capacity, but at present she had capacity according to the Italian legislation. If therefore, a French married woman wished to circumvent rules concerning capacity, she had only to go to Italy and sign bills of exchange; she would thus escape from the protection which the French law had desired to ensure for her and for her family. For that reason, it had been proposed to insert paragraph 3, which reserved to contracting States the possibility of refusing to recognise the validity of an engagement entered into on a foreign territory when it would only be deemed valid by the application of paragraph 2. The third paragraph therefore authorised the countries of citizens who lacked capacity not to regard as valid exchange engagements entered into by such persons abroad, and that in order to prevent the rules protecting the capacity of the citizens of those countries from being easily circumvented.

In France, considerable importance was attached to that question. Commercial and banking circles were in agreement that the second paragraph should be accepted without restriction, but protests had been made against this extension of capacity, as making available a means for circumventing the civil law. For that reason, the French delegation pressed for the retention of the third paragraph.

M. QUASSOWSKI (Germany) pointed out that the provisions concerning capacity were in a sense connected with public order, for it was in the public interest of a State to determine at what moment its citizens would have capacity. The States could not be compelled to admit that the provisions enacted by them in that sphere could be circumvented, but that, however, would be the result if paragraph 3 were suppressed and paragraph 2 maintained without exceptions. Indeed, in such a hypothesis, a State would be obliged

to recognise as valid the signature of a national lacking capacity which was given on the territory of another state. Such a result should, however, be avoided if the prescriptions enacted by States in the interests of their nationals were to be protected. For that reason, States had rightly been given the powers provided in paragraph 3. In that connection, M. Quassowski referred to the decisions of the experts who considered that it was necessary to avoid the circumvention of the national laws regarding the protection of persons lacking capacity by the signature occasionally given in a foreign territory.

M. Quassowski supported the opinion of the experts and was consequently unable to support the proposal submitted by the Italian and Czechoslovak delegations.

M. DIENA (Italy) said that in its discussions the Conference should endeavour, above all, to make the circulation of bills of exchange as easy and as safe as possible. The result of the adoption of the third paragraph of the article, however, would be complete uncertainty in regard to the validity of bills of exchange. Moreover, there was another question which shocked M. Diena. Several internal legislations liked sometimes to make a difference between an obligation assumed by a foreigner and an obligation assumed by a citizen. That solution might be criticised from the point of view of internal law, but it could not be attacked, in default of any rule to the contrary in international law, and that by reason of the sovereignty by of each State. When an international convention was in question, it was highly objectionable to adopt entirely different rules for foreigners and citizens. Moreover, in the present case, who was the foreigner rather than the citizen? The foreigner to a contracting State was the citizen of another contracting State and vice versa. It would be much more preferable to adopt a single rule.

M. Diena said that it would be inconsistent, after adopting paragraph 2 with the object of facilitating the circulation of bills of exchange, to adopt a third rule which would allow each state to follow a rule at variance with the preceding rule.

For those reasons, the Italian delegation earnestly requested the deletion of the third paragraph.

M. SULKOWSKI (Poland) was also certain that if the reservation in paragraph 3 were maintained the scope of the article would be considerably limited. Would it not be possible to adopt one criterion for estimating capacity? Article 3 was really a combination of two different principles: on the one hand, the principle of the national law and, on the other, the principle of the *lex loci contractus*. What militated in the first place in favour of the adoption of the *lex loci contractus* was the fact that that principle was admitted in the Anglo-Saxon countries, and that the *lex loci contractus* arose from the bill of exchange itself, when it was a question of the exchange obligations of the drawer and drawee, since the place of the creation of the bill and the place of payment had to be specified in the bill of exchange. In the case, however, of the obligation of the other signatories to the bill, the endorser, for instance, the place of signature was not mentioned in the bill of exchange, at any rate in the greater number of cases, the validity of the signature not being subject to the indication of the place at which it was given. On the other hand, it should be taken into account that in the Continental countries the principle of the national law was everywhere admitted in estimating the capacity of a person. If it could be hoped that Anglo-Saxon countries would accede to the Convention, M. Sulkowski considered that it would be

preferable to adopt the national law as the only criterion. That would enable the reservation proposed by the French and German delegations to be suppressed.

The PRESIDENT pointed out to M. Sulkowski that the amendment had been rejected.

M. SULKOWSKI (Poland) replied that the French and German delegations were nevertheless in favour of the maintenance of the reservation contained in paragraph 3; if one criterion were accepted, it would be possible to avoid the reservation.

M. GIANNINI (Italy) stated that the Italian delegation would be unable to sign the Convention if the Conference adopted Article 3 in its present form. It was inadmissible to sanction commercial fraud internationally.

The German delegation stated that the capacity of a person was a principle of public law, but if it were desired to draw the logical consequence from that principle it would be necessary to abandon paragraph 2 of Article 3. Paragraph 2 had been adopted for the benefit of trade. If the Conference considered it desirable to establish rules in the matter, it was because it found it necessary to give securities to commerce. The application of the provisions of the two paragraphs would lead to the following situation: Suppose, for instance, that a French lady – the principle would in particular be involved in the case of a married woman – went to Italy, bought there some jewels and gave a bill of exchange in payment. According to paragraph 2, she could validly bind herself. Later, however, she did not pay. The Italian trader applied to the judge, who confirmed the trader's right, but, when it became necessary to take action against her, the French judge stated that though she might have capacity in Italy that was not the case in France and the obligation was not valid. Thus paragraph 3 would absolutely sanction fraud.

M. Giannini therefore asked the Conference to adopt only paragraph 2, which would benefit commerce.

M. QUASSOWSKI (Germany) drew the attention of the Conference to the fact that the article had been adopted at The Hague because it was completed by a reservation in the Hague Convention. That article as it stood had also been approved by the experts and, in particular, by the Italian expert on the Committee of Experts.

In addition, it would be preferable to maintain a certain amount of flexibility in the article. The suppression of paragraphs 2 and 3, however, would make it too rigid. The contracting States should be able to have recourse to paragraph 3. It was impossible to consider that they could be deprived of that right.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) supported, in principle, the observations of the Italian delegation. The provision contained in paragraph 3 was contrary to the purpose of the Convention, which was intended to unify the exchange regulations in the various countries. The addition of the provision would completely alter the value of the preceding provision in paragraph 2. To maintain paragraph 3 would create difficulties in the international relations in regard to bills of exchange.

M. GIANNINI (Italy) made the following declaration:

1. He was unable to endorse the views of the German delegate concerning the part played by the Italian expert in regard to this article. The experts had not voted by name upon it.

2. The encouragement of fraud would make the text curiously flexible, and fraud was undoubtedly legalised by the terms of paragraph 3.

3. The article had been adopted in earlier days, and after twenty years of ripe reflection it could not be rejected.

M. Giannini therefore maintained his point of view.

The PRESIDENT confirmed the statement of M. Giannini that the experts had voted by a majority and that it was not known who had voted.

Paragraph 2 was approved at a first reading.

Paragraph 3 was retained by 19 votes to 10.

M. SHIMADA (Japan) asked that paragraph 3 of Article 3 should be put into harmony with paragraph 1 by the addition of the words «and promissory notes».

The PRESIDENT said that an Italian amendment to Article 1 had been adopted according to which the words «and promissory notes» should be added. That addition would also be made to paragraph 3.

Article 3 as a whole was approved at a first reading by 19 votes to 6.

ARTICLE 4

The PRESIDENT drew attention to the following German amendment. Paragraph 2 of this amendment was identical with the Yugoslav amendment:

«The form of any contract arising out of a bill of exchange is determined by the laws of the State within whose territory the place designated as that where the signature was given is situated. If no place is specified, the laws applicable are those of the State within whose territory the signature was actually given.

«Every Contracting State is entitled to prescribe that obligations entered into by means of a bill of exchange abroad by one of its nationals towards another of its nationals shall be valid within its territory, provided they were entered into in the form laid down by its own laws».

M. ULLMANN (Germany) stated that paragraph 1 of the German amendment was in principle the solution proposed by the experts. For the form of the contract, the law of the place where the signature was given would be valid. The question arose, however, as to what would be considered as the place where signature had been given. Was it the place where the signature had actually been given or the place specified by the signatory as the place of signature? If, for instance, a signatory had given his signature in Berlin and had specified Paris as the place of signature, would it be necessary to apply the German or the French law? In Germany, that question was much disputed.

It would appear to be necessary to adopt the place designated in the bill of exchange. That solution was in conformity with the principle according to which, in the first line, the statements specified on a bill of exchange must be taken into consideration by the law. It was also in the interest of the circulation of bills, for it gave to the parties concerned the possibility of fixing which law was applicable. It was in the interests of facilitating the circulation of bills to avoid, so far as possible, the difficulties involved in furnishing proofs. It was also in the interest of the security of circulation that every holder of a bill of exchange should be able to consider as true any specification of place inserted in a bill of exchange. It was only in the absence of the specification of the place in a bill that the place would be that where the signature was actually given.

In regard to paragraph 2 of the German amendment, some States, such as Germany and the Scandinavian countries, had adopted the principle that engagements undertaken in matters relating to bills of exchange abroad by one of their nationals towards another of their nationals would be valid on their territory provided that those engagements were undertaken in the form required by the national law. The reservation proposed in paragraph 2 would make it possible for those States to maintain the principle he had quoted. In cases in which a national was bound in regard to a co-citizen, the reservation made it impossible to invoke the non-validity of the bill, and it would thus contribute towards increasing the security of the circulation of bills of exchange. In the proposed text, the addition made by the Committee of Experts had accidentally been omitted; that was to say, paragraph 2 of Article 4 of the Convention. That addition, however, would be very useful. He would point out that the rule indicated was not covered by Article 7 of the Regulation, despite the wide form of wording adopted on the proposal of the Scandinavian delegations. Article 7 of the Regulation concerned bills of exchange which were valid in form and it dealt only with cases in which the signatures affixed to a bill did not bind the signatories. At the same time, according to the experts' draft, if a bill of exchange were not valid in a State owing to defect of form, the signatures affixed to the bill were none the less valid, and they bound the signatories if the signatures had been given in another State which recognised the formal validity of the bill of exchange in question.

The PRESIDENT thought that the explanations given by the German delegate made it clear that the German amendment ought to be modified. The German proposal suggested that paragraph 1 of Article 4 should be replaced by two paragraphs, but left untouched the second paragraph of the original Article 4.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) asked whether the case of a forgery of a signature would be considered a matter of form.

The PRESIDENT replied that this question did not come within the scope of Article 4. The point was to make certain where the bill had been signed: the place where the signature had actually been put on the bill or some other place indicated on the bill itself.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said in that case he would repeat his question at the proper time.

M. ASSER (Netherlands) asked for an explanation of paragraph 2 of the German proposal.

With a few exceptions, the article upheld the principle *locus regit actum*; but what was the meaning of the reservation that spoke of «obligations entered into by means of a bill of exchange abroad by one of its nationals towards another of its nationals»? In exchange law, no obligation was ever entered into towards a fixed person.

Might it not be said: «Every Contracting State is entitled to prescribe that obligations entered into by means of a bill of exchange abroad by one of its nationals shall be valid within its territory towards all its nationals»?

It was impossible to understand how obligations entered into by means of bills of exchange could be confined to a fixed person. Such obligations were towards any holder, towards an undefined creditor.

Was the German delegation ready to accept this drafting, which would mean, for example, that a German who had put his signature to a bill would have obligations towards a holder of German nationality?

M. QUASSOWSKI (Germany) gave the following example in reply: If a German put his signature to a blank bill of exchange in France, where blank bills of exchange were not admitted since France had made a reservation on this point, the text put forward by the German delegation made it clear that he would have valid obligations towards another German.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the fact that paragraph 1 contained the legalisation of fraud. If «the form of any contract arising out of a bill of exchange is determined by the laws of the State within whose territory the place designated as that where the signature is given is situated», that meant that two Germans could sign a bill of exchange at Rome and date it as from Berlin. The Conference might like to see the consequences of this fact, especially in regard to the revenue.

The second paragraph dealt with the case that had been pointed out by the German delegation, and there was less inconvenience in accepting it. There was little danger that the German law would be applied in such a case, for it was not true that it was enough to put «Berlin» on a bill in order to bring the German law into force.

M. ASSER (Netherlands) thought that the example cited by M. Quassowski did not give an exact answer to his objection. The drawer had obligations, not only towards the first holder, but towards every successive holder. Was the German delegation willing to invert the order of the phrases «within its territory» and «towards another of its nationals»?

That would be a logical change. A German who had drawn a blank bill of exchange would have obligations towards another German.

Finally, no answer had been made to the objection concerning the generality and lack of determination of obligations undertaken by a bill of exchange.

The PRESIDENT thought that there was a misunderstanding between M. Quassowski and M. Asser. The German delegate had quoted the example of bills of exchange in blank, which, although forbidden, for example, in France, might be signed in France by a German for the benefit of another German. M. Asser had answered that he understood this case, but in his opinion the German amendment would be bettered if, in the second paragraph, the words «towards another of its nationals» were placed after the words «shall be valid» instead of before.

M. VISCHER (Switzerland) favoured the German amendment. As for the first paragraph, he thought it should be realised that it was desirable to give a legal supposition for cases where the place was specified on bills of exchange. In principle, it had been recognised that the law of the place where the engagement had been entered into should be applied, and it would be best to keep to this principle, which had been proposed by the experts, but to add the principle that a place that had been specified was to be considered as the place where the engagement had been entered into. That was a question of wording, which could be settled by the Drafting Committee.

M. Vischer did not think that the second paragraph was of great practical importance, but in his opinion its effect would be to increase the cases of validity of bills of exchange.

For that reason, he was in favour of this paragraph which laid down a principle which also existed in present Swiss legislation and which experience had proved to be good.

In his opinion, it was possible to improve the wording of the text still further, while taking into account the objections of the different delegates.

M. QUASSOWSKI (Germany) agreed to accept the modification of his proposal suggested by the President.

The PRESIDENT read the second paragraph of the German proposal as modified:

«Every Contracting State is entitled to prescribe that obligations entered into by means of a bill of exchange abroad by one of its nationals shall be valid towards another of its nationals within its territory, provided they were entered into in the form laid down by its own laws».

M. PERCEROU (France) preferred the formula proposed by the experts for the first paragraph, because the German text provided a very simple means of avoiding the law of the actual place of effective signature.

As for the second paragraph, M. Percerou agreed with M. Asser that obligations were undertaken towards a person unknown and not towards a definite person.

In the circumstances, he thought that the German amendment could not be accepted as a whole.

M. QUASSOWSKI (Germany) repeated that, in principle, he adopted the text of the experts which he only wished to modify slightly by allowing that the law of the State within whose territory the contract had been made was only legally applicable in certain cases, and that primarily the law of the State within whose territory the place designated on the bill was situated was legally applicable.

M. Quassowski thought that this modification was justified by legal and practical considerations.

1. It corresponded to the principle *Quod non est in cambio non est in mundo*.

A person who indicated a place after his signature ought to admit that the bill should be treated as if it had really been signed in this place. This principle, according to which the face and content of the bill were valid, was also to be found in other provisions of the regulations. In this connection, M. Quassowski recalled the last paragraph of Article 2, which said that the place mentioned beside the name of the drawer was equivalent to the place of issue. He quoted Article 28, according to which the face of a bill – namely, the visible cancellation – was equivalent to effective cancellation. He also quoted Article 44, which said that it was enough to give notice to the guarantors at their specified addresses without considering whether those addresses were accurate.

Consequently, it was always the contents, the exterior part of the bill that had to be taken into account. This was a necessity in order to safeguard the circulation of bills, for if indications that were not written on the bill and which were unknown to the persons interested had to be taken into account the persons interested might be taken by surprise and suffer harm. The Conference ought to follow the principle of «*Treu und Glauben*» i.e., – to take no notice of what did not appear clearly on the bill itself.

2. The German amendment recognised the will of the signatory, who very often had a special aim in view when he indicated a certain place as being the place of signature. Should a person who was travelling in a foreign country put the place of his domicile

at the side of his signature, he thereby made it clear that he wished the national law of his country to be applied, and it seemed to M. Quassowski that his will should be respected.

3. The German proposal would facilitate proof. If it was not adopted, it would be necessary to prove in what place the bill had been signed, and such proof would often be difficult to make. For example, a person going by railway from one capital to another might sign a bill in the train. Would it be necessary to find out if he had signed the bill before or after passing the frontier? The same question might arise in the case of a person travelling by steamer.

Objection could not be raised that this proposal gave the signatory the right to determine his responsibility at his own will. He could not indicate an imaginary place, for it was impossible to imagine that anyone would acquire a bill of exchange with a fantastic or imaginary indication.

Consequently, M. Quassowski thought there was nothing inconvenient in his proposal, either from the legal or from the practical point of view. Moreover, it took into account both legal principles and practical considerations.

M. SCHELTEMA (Netherlands) drew the attention of the Conference to the fundamental difference between the wording of the second paragraph, as proposed by the experts, and the modified text. The case covered by this paragraph in its original form was, as he understood it, the following: two Netherlands subjects might make an endorsement in Germany in a form which was not allowed by German law. In the Netherlands, this endorsement would be valid if it fulfilled the requirements of the Netherlands law, since it was a contract arising out of a bill of exchange between two Netherlands subjects.

But what was the meaning of paragraph 2 in the modified text? It said that when an endorsement had been made in Germany by a Netherlands subject in favour, for example, of a Frenchman, if it had not been drawn up according to the German form it was not valid in virtue of paragraph 1. But if this bill came later into the hands of a Netherlands subject, this endorsement would be valid.

Was it really the wish of the Conference to create such a situation?

M. SULKOWSKI (Poland) made certain observations on paragraph 1 of the German proposal. According to the formula of the experts, it was the place where the contract had been made which decided the form of this contract, but the German delegation wished that the place indicated on the bill should be considered as the place of signature, even if it was not the place where the bill had actually been signed. Certainly that was merely a question of form, but it was of a certain importance from the point of view of the payment of taxes. For example, should a bill of exchange indicate Berlin as the place of issue, whereas in reality it had been drawn up in Warsaw, according to the German formula which laid it down that the place of signature was that indicated on the bill, the practice of deceit in regard to the payment of taxes would be facilitated.

For this reason, M. Sulkowski thought it would be better to admit the principle that the place of signature was that where the bill had actually been drawn up. He was therefore unable to support the German proposal.

The PRESIDENT suggested that the Conference should vote on the German proposal, paragraph by paragraph, but, first, asked M. Quassowski if it would not be better to modify the first sentence of the first paragraph as follows:

«...the place designated as that where the signature has been given».

M. QUASSOWSKI (Germany) agreed to this modification.

Paragraph 1 of the German amendment was put to the vote and rejected by 13 votes to 10.

The PRESIDENT pointed out to the German delegation that the second paragraph contained the expression «en matiere cambiaire» («by means of a bill of exchange»), which so far had been kept put of the Convention. He hoped that M. Quassowski would see no objection in allowing the Drafting Committee to replace these words by a corresponding expression.

M. QUASSOWSKI (Germany) agreed with the President's suggestion.

The second paragraph of the German amendment was put to the vote and adopted by 14 votes to 8.

The PRESIDENT, before putting to the vote the two paragraphs drawn up by the experts, remarked that the adopted paragraph of the German amendment would form a third paragraph to Article 4, but the Conference would have to take into account the Japanese amendment to the beginning of the second paragraph, which suggested that the words «or promissory note» should be added after «by means of a bill of exchange».

This addition was approved.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) was obliged to confess that that article left him in a state of very great uneasiness, but he had come to the conclusion that he would not bother the Conference with his doubts; he would endeavour to solve them for himself.

The two paragraphs proposed by the experts were approved at a first reading.

The Article as a whole was approved at a first reading.

M. GIANNINI (Italy) declared that he had voted against this article.

TWENTY-FIFTH MEETING

Held on May 29th, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

32. Appointment to the Drafting Committee.

The PRESIDENT proposed that the Conference should elect M. Diena an additional member of the Drafting Committee for the purposes of the examination of the Convention on Conflicts of Laws.

This proposal was adopted.

33. Examination of the Contention on Conflicts of Laws (Continuation).

ARTICLE 5

The PRESIDENT submitted the following amendments:

Amendment proposed by the German delegation.

«The effects of the obligations of the acceptor of a bill of exchange and the maker of a promissory note are determined by the law of the place in which these instruments are payable.

«The effects of the obligation entered into by the person giving an ‘aval’ and by the acceptor for honour are determined by the laws applicable to the obligation entered into by the person on whose behalf the ‘aval’ or acceptance for honour has been granted.

«The effects produced by the signatures of other persons who have entered into obligations in connection with a bill of exchange are determined by the law of the State within whose territory the place designated as that in which the signature was given is situated. If no place is specified, the law applicable is that of the State within whose territory the signatures have actually been given».

Amendment proposed by the Italian delegation.

«Replace paragraph 2 by the following:

«‘Nevertheless, the limit of time under which recourse may be exercised shall be determined for all the signatories by the law of the country of domicile of the drawer or of the person who issued the promissory note».

Proposal by the Japanese delegation.

«2. Article 5 should be modified so that the effects of obligations entered into by means of a bill or promissory note should be governed by the wishes of the signatory when they are clearly specified in the bill, and so that, in the absence of such specification, they should be governed by the law of the State in whose territory the proceeding in question has been taken».

M. ULLMANN (Germany) said that, according to the principles of private international law which were recognised by German jurisprudence, the determining criterion for the nature of the obligations was the intention of the parties, and if this was not clearly expressed, it was the place of execution. The German proposal with regard to Article 5 was based on these principles, but took into account certain adjustments required by the special nature of the law on bills of exchange.

Further, the German delegation held that in a regulation concerning the effects of the obligations a distinction must be made between three categories of persons:

1. The acceptor of a bill of exchange and the person making a promissory note;
2. The person giving an «aval» and the acceptor for honour;
3. The other signatories of an exchange instrument.

In the case of the acceptor and the maker of a promissory note, the law of the place of payment was the law that must be recognised, since it was in that place that the engagements of the acceptor or of the maker of a promissory note had to be executed. That view was probably held by the experts as well, who had proposed that, when a place was specified for the execution of the engagement of the signatories, the law of the place so indicated should be applicable.

In the case of the person giving an «aval» and the acceptor for honour, the law to be recognised, in conformity with the experts’ draft, was that applicable to the obligation of the person for whom the «aval» or honour was given, since the person giving the «aval» or of the acceptor for honour definitely had the intention to be bound in the same terms and, consequently, to be subject to the same law as those governing the persons for whom they bound themselves.

In regard to the other parties liable, they, according to the German proposal, were not governed by the law of their domicile, but by that of the place specified as being that

where their signature had been given. In the absence of any such specification, the law of the place where the signatures had actually been given applied. The German delegation accordingly wished to have the principle of the *lex loci contractus*, though modified in consequence of the special nature of exchange law; that was to say, that the substantive text of the instrument must be decisive for determining the place of signature.

The above-mentioned principle, whereby the *lex loci contractus* determined the effects of exchange obligations, had, moreover, been adopted in Article 72 of the English Bills of Exchange Act of 1882.

What were the arguments in favour of the solution proposed?

First, the adoption of the principle of the *lex loci contractus* appeared more practical than the adoption of the principle of domicile. Difficulties might be experienced both in law and in fact in determining where the domicile of a person was situated. In places where English law was in force, it would often be difficult to ascertain the place of domicile of the party liable, furthermore, the Hungarian Government had very properly observed in their remarks on Article 5 that the principle of domicile might give rise to disputes if there were several signatories; that was to say, for instance, several drawers or endorsers.

It should besides be pointed out that in the majority of cases the places of signature and the place of domicile would in point of fact be identical, for it was obvious that, generally speaking, traders and bankers gave their signature at the head office of their commercial establishment.

Secondly, the German delegation proposed that the law of the place specified as being that where the signature was given should apply. They therefore allowed that an obligation entered into in Berlin, but specifying Paris as the place of signature, should be governed in its effects by French law. Account must be had to the intention of the signatory. When he signed and added beneath his signature a foreign locality, it must be held that in acting thus he definitely intended to place himself under the law in force in that foreign locality. There was no reason, and in particular there was no reason of public interest, for not recognising that intention. It might be assumed that the specification of a foreign locality would not be given except for practical reasons. Furthermore, it could not be doubted that there were practical reasons for causing the signatory to submit himself to the governance of a foreign law. Lastly, it might be argued in favour of the German proposal that it would obviate the difficulties of proof and give increased security to bills of exchange by taking into consideration the statements actually contained in the bill for the purpose of determining the nature of the exchange obligations.

M. DIENA (Italy) said that his delegation's amendment contained two proposals. It proposed to strike out the second paragraph of Article 5 as drafted by the experts and to put in its place another text, which would form paragraph 2, but which would in point of fact have no direct relation to the paragraph which the Italian delegation proposed to delete. If the President thought it expedient to begin the discussion by considering the first paragraph of the German proposal, M. Diena would acquiesce and would explain his proposal later.

The PRESIDENT thought it preferable to begin with the examination of the first paragraph.

M. ASSER (Netherlands) wished to put a question to the Committee of Experts concerning Article 5.

The Hague draft contained, in regard to conflicts of laws, only rules relating to capacity and form and not to conflicts that might result from the nature and effects of the obligation, what in private international law was sometimes called in French the «substance des obligations» (substance of the obligations). The Committee of Experts had completed the Hague draft by adding this Article 5 concerning the «substance des obligations» (substance of the obligations), which article bore on one of the most delicate and insoluble questions in private international law.

M. Asser could agree in principle to the rule proposed by the Committee of Experts, but he wondered whether their addition was really necessary and whether it was even expedient.

With the system recommended by the experts there would be three conventions and one regulation for he assumed that the first convention would have to contain the undertaking on the part of the States to introduce the Uniform Regulation into their law subject to any reservations that were duly accepted. The second convention would relate to stamp and the third to conflicts of laws.

On the previous day, the Conference had discussed certain rules connected with the capacity and form of contracts. Those rules might be embodied in the Uniform Regulation. They were the application of the national law in regard to capacity and the application of the rule *locus regit actum* in regard to the form, and together they formed what might be described as the complement of the Uniform Regulation. M. Asser, however, considered that the question of the «substance des obligations» was only important supposing the great majority of countries refused to adopt the Uniform Regulation. The Committee of Experts had been perfectly right in suggesting this addition, for it had put forward the Uniform Regulation as a model, leaving the different States free to adopt it with or without the essential modifications. It must not, however, be forgotten that at the first meeting of the Conference the great majority of delegations had declared themselves in favour of the compulsory system, which meant that the countries would bind themselves to introduce the Uniform Regulation textually, with the exception of a few unimportant reservations, which, in part, at any rate, would relate only to form.

In consequence, M. Asser wondered whether it was desired now to examine – and perhaps to adopt – rules concerning the conflict of laws in regard to the «substance des obligations» (substance of the obligations). If it were, unfortunately, found that the great majority of States were unwilling to adhere to the Uniform Regulation, there would still be time to discuss and determine these rules on the «substance des obligations». Would it not, moreover, be somewhat dangerous to attempt to draw them up at once? Would not that in one way or another enhance the probability that the Uniform Regulation, which everyone desired, would fail to secure acceptance? Would the establishment of these rules be in conformity with the movement for unification and the spirit and scope of the work done at The Hague – namely, the 1912 Regulation, the contents of which the Conference had just examined and confirmed except for a few details?

The PRESIDENT did not wish to revert to the discussion that had already taken place, but thought that he ought to point out to M. Asser that, according to the system

of the experts, it seemed that States would agree to introduce the Uniform Regulation in their legislation, not textually perhaps, but at least in principle.

M. ASSER (Netherlands) thought that that was a further reason for him to insist on his question: Why, in the circumstances, had it been thought necessary to add rules on the «substance des obligations» (substance of the obligations)?

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) supported the German amendment, not as delegate of the British Government, but as an English lawyer. It seemed to him that it would be a calamity if the principle of domicile were introduced into commercial law. If the members of the Conference only knew the difficulties which had arisen in England with regard to the interpretation of the word «domicile», they would have nothing whatever to do with it; it had been the most fruitful subject for theses in the University of London during the last five years, and so many people had desired to write on it that it had now been suppressed as a subject for theses. It was one of the most vexed questions of the whole of that part of the English law which related to private international law. For these reasons, as an individual, he strongly supported the German proposal.

The PRESIDENT reminded Mr. Gutteridge that at the very beginning he himself had proposed that the word «domicile» should be replaced by the words «habitual residence».

M. DA MATTA (Portugal), before asking the President of the Committee of Experts to give an explanation of the form of paragraph 1 of Article 5, would himself suggest a slight amendment to the title of this article. As it only concerned the effect of the obligations, the word «nature» in the title «Nature and effects of the obligations entered into» seemed superfluous.

Article 5 as it stood said that «the effects of the obligations entered into by means of a bill of exchange or promissory note are governed... by the law of the residence of the signatory...».

Who was this signatory? Was it merely the drawer of the bill of exchange or the maker of the promissory note, or should it be understood that the term comprised all the other signatories? If this provision of the article only applied to the drawer or maker, M. da Matta would be ready to approve it. It conformed with a doctrine which was doubtless not approved by the majority of people – for instance, the Institute of International Law considered that the law of the place of a bill's issue should be taken into consideration and not the law of the drawer – but it was supported by a large number of «internationalists».

If they wished to give the article another meaning so that it comprised any signatory of the bill or promissory note, M. da Matta would be unable to accept it, since this solution would give rise to many complications.

M. GIANNINI (Italy) wondered whether he ought to speak or not on a problem which was in a certain sense outside the terms of reference of the Conference. Nevertheless, since the Conference was proceeding with the discussion, he thought it good to clear up the situation. The system suggested by the Convention meant the insertion of certain rules in the uniform law in order to do away with the conflicts of laws. The experts had removed these provisions and placed them in a special Convention; and apparently they had done well to do so. What was the result of this method of procedure? If the rules concerning the conflict of laws appeared in the Regulation, any State that ratified it would

bind itself to apply them towards all States, whether signatories or not. On the other hand, if they appeared in a special convention, they would bind only the States signatories to this convention. There was a considerable difference between these two possibilities.

On the other hand, the fact that these rules had been put aside ought not to be considered as a kind of provocation for States not to accept the uniform law; but it must certainly be realised that certain States would be unable to accept it, and it was as a measure of prudence in such a case that provision had been made for the possibility of coming to an agreement to do away with conflict of laws.

It should also be borne in mind that the effect of certain reservations would be to emphasise certain conflicts of law. In such cases, some provision for settling at any rate the conflicts was necessary.

There were therefore two ways of helping relationships in matters of bills of exchange: either legislations could be made uniform by adopting a uniform regulation or an attempt could be made to do away with the conflict of laws by a special convention. Each of these methods was of considerable practical importance. The ideal was to reach a uniform regulation; but should this be impossible, the Convention would be brought into play. The fears of M. Asser, therefore, were not justified. There was no provocation for the non-acceptance of the Regulation, but provision was made that, in case the Regulation could not be adopted, it would still be possible to do away with the conflict of laws. It was in such a spirit that the Conference could confidently sign the Regulation and the Convention.

M. SULKOWSKI (Poland) reminded the Conference that Article 5 of the Convention dealt with the way of determining the legislation which ought to be used to estimate the legal effects of exchange obligations. He was convinced that the ideal solution would be to adopt the following rules: the legislation of the place of payment should decide the obligations of the acceptor and the legislation of the place of the issue of the bill of exchange should decide the obligations of all the guarantors. He had defended this view in the Committee of Experts, but this solution had not been accepted. It had been thought that, in view of the independence of exchange obligations, each of them could be decided, if necessary, according to a different legislation. He would not therefore insist upon his suggestion, as no other delegation had presented a formula which went so far as his, but he wished, however, to point out that, if the possibility of deciding each exchange obligation according to a different legislation were admitted, such a procedure would lead to obvious injustices.

As for the proposal made by the experts and that by the German delegation, it should be noticed that according to the experts reference had to be made to the legislation in force at the place specified in the exchange obligation, in order to find out the effects of that obligation. It was only when the obligation did not specify the place of signature that the legislation of the place of residence of the signatory ought to be brought into play. According to the German amendment, it was also the legislation in force at the place specified in the obligation that ought to decide. This principle was in conformity with the principle of the autonomy of will. A person who had specified a place in his contract thereby made it clear that he wished to submit himself to the legislation that was in force there. But there was a difference between the two arguments if, for example, an endorser

had not specified in the endorsement the place where this had been effected, the experts proposed that the legislation of the place of residence of the signatory should be allowed to come into application, whereas the German delegation was in favour of the *lex loci contractus*. In most countries the *lex domicilii* was applied in deciding unilateral obligations. M. Sulkowski himself was in favour of the formula of the experts.

As for the second paragraph, he pointed out that, admitting the principle that the obligation of the person giving an «aval» was independent, there was no reason in such a case to apply the same legislation as to the person for whose benefit the «aval» had been given. In such cases, the principles adopted in paragraph I ought also to be applied in regard to the «aval»: consequently, it would be best to delete paragraph 2.

M. ASSER (Netherlands) wished to reply to the two questions raised by M. Giannini.

In regard to the first point (place in which this provision of Article 5 should be inserted), he was of opinion that it should be inserted in the Convention and not in the Uniform Regulation.

In regard to the second point, he believed that there was a misunderstanding. He had not intended to say that in case of need rules should be adopted in regard to the substance of the obligation. He had simply pointed out that, in his opinion, the question was still premature. There were two methods for settling conflicts of laws; the radical method – that was to say, the unification which led to the disappearance of all divergencies – and the less radical method which allowed divergencies to subsist but which provided for the establishment of rules indicating which law would be applicable to a particular case and a particular matter.

He repeated that the Hague Conference in 1912 had deliberately refrained from speaking of the substance of the obligation, for it was concerned with the obligatory regulation to be inserted textually in legislations.

During the earlier meetings, the first Conference returned to the Hague system, and for that reason M. Asser thought that it would be more desirable to wait to see whether the great majority of States wished to accept the Uniform Regulation. In the negative case, it would be possible for the Conference to deal with the substance of the obligation during the latter session, for which provision had already been made.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) wished, in order to consider the article, to take the hypothesis that the Uniform Regulation – that was to say, the return to the idea of The Hague which most of the delegations appeared to desire – would become the regular law of the contracting States.

In that hypothesis, M. de la Vallee Poussin wondered what would be the real value of Article 5. Personally, he did not see what was its value. M. Asser had stated that that article referred to the solution of conflicts of laws which might arise in connection with what was called the substance of the obligations. Between States which had adopted the uniform law there would no longer be conflict in regard to the substance of the obligations, since the matter would be completely settled except for one or two points (cover, for instance), in regard to which conflicts of laws were settled by special provisions.

Consequently, the only conflicts which could still occur in regard to the effects of the obligations were those connected with bills of exchange between contracting and non-contracting States. It could not, then, be perceived in what circumstances the provision contained in Article 5 would apply as a compulsory rule. The contracting States would be

undeniably free to apply it within their own borders, but they would not be required to do so in regard to non-contracting States, which would remain completely free to apply the provisions of their jurisprudence or their legislation which were peculiar to them in matters of international law. M. de la Vallee Poussin would be glad to have the opinion of a member of the Committee of Experts in regard to the exact reasons which had caused the experts to introduce Article 5. Would it not be better to suppress the article and to refer, as at present, to the legislation which in certain countries governed conflicts of laws and which in others abandoned that task entirely to the courts?

The PRESIDENT considered that it would be desirable to begin by deciding whether the Conference wished to retain Article 5, subject to drafting, or whether it would prefer its suppression. He pointed out that the experts had had in mind a separate convention, in order that certain States which might be unable to accede to the Uniform Regulation would eventually be able to accede to the Convention. Though it was true that the States which accepted the Uniform Regulation would have no conflict to settle, it was none the less true that those States which did not adopt the Uniform Regulation would.

M. PERCEROU (France) stated that the Committee of Experts had considered that Article 5 would be useful for the following reasons:

In the first place, there were States which would not accede to the uniform law and which would perhaps be able to accede to the Convention on Conflicts of Laws.

In the second place, among the States represented at the Conference, there might be some which were not authorised by their Parliaments to ratify the uniform law and which would nevertheless be able to accede to the Convention.

In the third place, among the States which adopted the Uniform Regulation, certain conflicts might still arise on account of the reservations, and for the solution of those conflicts it would be necessary to resort to Article 5.

For those reasons, M. Percerou believed that Article 5 would be useful.

M. QUASSOWSKI (Germany) stated that the attempt of the experts to deal with the important question of conflicts of laws on the effects of obligations seemed to him to be acceptable in principle. He believed, however, that the modifications proposed by the German delegation were necessary. If those modifications were not adopted, he would prefer to suppress the article.

The PRESIDENT considered that it was necessary, in the first place, to take a decision on the German amendment.

M. GIANNINI (Italy) would ask for the suppression of the article if the German amendment were adopted.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) considered that, if the Conference did not reach agreement on a satisfactory formula which received almost unanimous approval, it would be better to suppress the article. It would be preferable before doing so, however, to find a text giving satisfaction to the Conference. He did not therefore formally propose the suppression of the article, though he thought that it would be highly improbable that certain States would ratify the Convention but not the uniform law.

The PRESIDENT proposed that a vote should first be taken on the first paragraph of the German amendment. The Conference could then vote on the third paragraph. The second paragraph was identical with the experts' paragraph.

M. QUASSOWSKI (Germany) pointed out that paragraph 1 of the German proposal did not differ in principle from the text proposed by the experts.

Paragraph 1 of the German amendment was adopted by 16 votes to 8.

The British delegation abstained from voting.

M. GIANNINI (Italy) said that paragraph 3 was similar to that which had been rejected. He would therefore vote against it. The third paragraph of the German amendment said:

«The law of the State within whose territory the place designated as that in which the signature was given is situated».

That paragraph therefore had against it all the objections pointed out on the previous day.

M. QUASSOWSKI (Germany) did not consider that the situation of the previous day and that of the present day were similar. The text of the experts laid down that the indication in the instrument concerning the carrying out of the obligations of the signatory was decisive. That was the great difference between Article 5 and Article 4. In principle, the German provision was in conformity with that rule and only constituted a slight modification to the text proposed.

M. SULKOWSKI (Poland) wondered whether it would not be preferable to vote on paragraph 1 of the experts' proposal. In the event of the adoption of that paragraph, paragraphs 1 and 3 of the German proposal would be rejected.

The PRESIDENT observed that the first paragraph of the German amendment had been adopted in place of the first paragraph proposed by the experts.

M. SULKOWSKI (Poland) regretted that the Conference had not started by voting on the proposal of the experts.

The PRESIDENT replied that the Conference usually voted first on the amendments and not on the text. He had immediately perceived that if the first paragraph of the German amendment were adopted, as had proved the case, in place of the first paragraph of the experts, and if the third paragraph of the German amendment were then rejected, the result would be an omission in so far as the endorers were concerned. He had intended to point that out especially to M. Diena who had spoken on paragraph 2 concerning the giver of «aval» and the intervener, in order that he might indicate what action it would be desirable to take in regard to the endorers.

In view of the present situation, it would now be necessary to vote on the third paragraph of the German amendment.

M. DIENA (Italy) pointed out that the Italian amendment presupposed the adoption of paragraph 1 of the experts. If that paragraph disappeared, the situation would be radically changed. It was the aim of the Italian delegation to construct and not to demolish.

The PRESIDENT asked M. Diena whether, in view of the adoption of the German amendment, it was necessary to maintain the Italian proposal.

M. DIENA (Italy) replied that the Italian delegation was opposed to paragraph 1 of the German amendment.

M. PERCEROU (France) considered that the Conference should consider the Italian proposal as a whole, for it often happened that in a law one part could not be removed and replaced by another.

The PRESIDENT proposed to consider paragraph 1 of the German amendment as provisionally adopted, in order that the article might be considered as a whole. The Conference would then take a decision on the Italian amendment. Doubtless no one, whether in the German or in the Italian delegation, would wish to adopt an article devoid of unity.

Before asking M. Diena to speak, the President felt he should point out that when he had proposed that a vote should first be taken on the German amendment there was no opposition to his suggestion. It was only afterwards that M. Sulkowski and then M. Diena had presented their observations.

M. DIENA (Italy) said that the Italian delegation had studied the scope of Article 5, which was really very important, at length. Since it was very difficult, in the matter under discussion, to adopt absolutely perfect solutions, it had considered that, after all, the first paragraph of the experts' text could be accepted, although it was not entirely satisfactory. It had therefore given up its intention of proposing an amendment on the subject, thinking that the paragraph would perhaps be adopted. What, however, had particularly shocked it was the second paragraph, which appeared to it to be entirely inconsistent with the principle which dominated exchange law, that of the independence of every exchange obligation, and in particular of the exchange obligation of the giver of an «aval».

Personally, M. Diena had been somewhat surprised to note that, apart from slight differences of form, the provision of paragraph 2 of the text of the experts was reproduced in the amendments submitted by the German delegation, the more so in that M. Diena knew that the German doctrine admitted and respected the principle of the autonomy of every exchange obligation. Nevertheless, in order to make certain, M. Diena had consulted the valuable book which had been distributed to the members of the Conference with so much kindness and courtesy by the German delegation. Page 17 of that work was devoted to the law in force in Germany and in column 2, under the rubric «Reciprocal independence of exchange obligations», the reciprocal independence of exchange obligations was clearly admitted. In column 9 of page 17, where the question of the «aval» given without indication of the person on whose behalf it had been given was dealt with, M. Diena read that:

«The giver of the 'aval' is responsible in the same manner as the principal person bound, even if the principal obligation on the bill of exchange, though valid from the point of view of form, is not valid from the point of view of substance».

It might be claimed that that was the internal law and that delegations were perfectly free to derogate, if it seemed desirable, from their internal law. That was indisputable, and the representative of Italy had never intended to contest it. But he did contest that in the same international Conference inconsistent principles could be adopted in two Conventions which were connected, although from the point of view of form they might be quite independent. The Conference itself, however, had already taken a decision on the question at the time of the adoption of the Uniform Regulation. If reference were made to Article 31 of the Uniform Regulation which, unless he were mistaken, had been unanimously adopted, the following would be found:

«The giver of an 'aval' is bound in the same manner as the person whom he guarantees.

«His engagement is valid, even when the liability which he has guaranteed is inoperative for any reason other than defect of form».

What was the meaning of that provision? It meant that the obligation of the giver of the «aval» was independent of the obligation of the person guaranteed, but the text of the Committee of Experts, reproduced in the German amendments, stated that the effects of the obligation of the giver of the «aval» and of the acceptor by intervention were governed by the legislation applicable to the obligation of the person for whom the «aval» or acceptance by intervention had been furnished.

That was a contradiction, and it would be necessary to choose between the two systems. Article 5 of the second paragraph proposed by the experts, to which the German delegation had reverted, was not concerned with the «aval» but with the security required by civil law. If the «aval» was an independent obligation, it should be treated in the same manner as the other exchange obligations. For that reason, M. Diena had just affirmed that the Italian delegation did not aim at demolishing but, on the contrary, at constructing. He believed that the rules which proceeded from the first paragraph completely covered the question of the «aval» – that was to say, that the «aval» was an exchange obligation comparable to all the others, although it had a special character. The rules adopted by the Conference on exchange obligations should also be applied to the «aval».

The Italian delegation also proposed that a third paragraph should be added in the following terms:

«Nevertheless, the limit of time under which recourse may be exercised shall be determined for all the signatories by the law of the country of domicile of the drawer or of the person who issued the promissory note».

It was quite clear that this proposal ought not to be discussed from a theoretical point of view, for the Italian delegation was the first to realise that, seen from this aspect, it was open to criticism. It should be considered solely from the practical standpoint. Even the most obstinate theorists, however, ought to realise that enormous, sometimes insurmountable, difficulties were met with in practice in many different countries, when any attempt was made to take recourse proceedings. Doubtless, if it was possible to share the optimism of M. Asser, who looked forward to the universal adoption of the Uniform Regulation, there would be no necessity to take such a state of affairs into consideration; but M. Diena did not share the optimism of the Netherlands delegate. It was enough to recall the large number of reservations that had already been put forward. It should be realised that, as a matter of fact, legislative divergencies would always exist, and these would have to be taken into account and remedied. Since there were very different ways of referring to recourse, it would be practical for those who had to exercise recourse in different countries to arrive at a certain unity on this point. But if this unity could not be reached by means of the Uniform Regulation, they must try to obtain it by adopting a rule of international private law, which, from the theoretical point of view, would be open to criticism, but which would be of practical use in overcoming the difficulties. For that reason, the Italian delegation put forward its proposal, while taking into account the factor that gave a bill of exchange its original character – namely, the moment of issue – and confining itself solely to the question of the limit of time, but without providing for all the possible consequences of a bill of exchange.

To sum up, the Italian delegation proposed to adopt the first paragraph of the text of the experts, to delete the second paragraph of the same text as well as the second paragraph of the German amendment and to add instead the text that he had just put forward.

M. SULKOWSKI (Poland) supported the Italian text in principle. He thought that a single regulation ought to be adopted for the effect of exchange obligations, and that was what was proposed by the second paragraph put forward by the Italian delegation. In spite of that, there was a certain contradiction between this paragraph and the first paragraph, which said that, if the obligation specified the place, it was the legislation in force in that place which ought to be applied in order to estimate the legal effects of the obligation. It was only if the obligation gave no indication of the place that the legislation in force in the country of the debtor's domicile ought to be applied.

According to the Italian formula, it was always the legislation in force in the place of the drawer's domicile which decided the legal effects. He thought it was better to say that it was the place of issue which determined these effects, because in that way the contradiction which appeared quite clearly between the two paragraphs would be avoided.

The PRESIDENT thought that the only way to obtain a clear vote was for the Conference to give its opinion at the same time on paragraphs 1 and 3 of the German proposal. Otherwise they would be led, after the vote on the different amendments, to reconsider the position of the endorsers and to make a new proposal.

Once the vote on the whole of the German amendment had been taken, the Conference could see if there was any need to adopt the Italian amendment.

The German amendment was adopted by 11 votes to 9.

The British delegation abstained from voting.

M. GIANNINI (Italy) thought that when a general rule was adopted the question of utility should always be taken into account. The adoption of the rule proposed by the Italian delegation was therefore justified, even after the adoption of the first paragraph of the German proposal. He drew the attention of the Conference to the fact that the Italian proposal made an attempt to look at the question from that angle. It did not absolutely hold to the criterion it had put forward, but what it wished was to have a criterion that could simplify very complicated situations and hasten the solution of the problem. It was necessary to adopt some principle, whether that proposed by the Italian delegation or another one – for example, that of the place of issue. It was considerations of utility that justified a derogation of the principle of paragraph 1.

The Italian amendment to suppress the second paragraph of the text of the experts was adopted unanimously.

The PRESIDENT pointed out that the new text was composed of the first and third paragraphs of the German amendment.

There was an Italian amendment proposing that the following paragraph should be added: «Nevertheless the limit of time under which recourse may be exercised shall be determined for all the signatories by the law of the country of domicile of the drawer or of the person who issued the promissory note».

M. SULKOWSKI (Poland) proposed that the words «the law of the country of domicile of the drawer» should be replaced by «the law of the place where the bill of exchange was issued».

M. QUASSOWSKI (Germany) did not quite understand the bearing of the proposed amendment. What were the time-limits for exercising recourse? To be quite accurate, there were time-limits for presentment and for protesting but not for exercising recourse.

The amendment perhaps referred to time-limits for prescription or possibly to the unification of the rules governing the interruption and suspension of prescription. Would it be possible to have certain explanations on this point?

The PRESIDENT drew the German delegate's attention to the fact that the time-limits referred to were not, those for recourse laid down in the Uniform Regulation, but time-limits for recourse existing in various countries, principally in non-contracting and non-adhering countries.

M. VISCHER (Switzerland) thought that the Italian delegation had brought in its proposal in order to make the first two paragraphs concord. It was for that reason that it had used the phrase «the country of domicile of the drawer or of the person who issued the promissory note». The German proposal having been adopted for the first paragraph, it would be preferable, in order to ensure concordance between the different paragraphs, to say «the place in which the instruments are payable». M. Vischer agreed that often the place of payment and the place of signature (proposed by M. Sulkowski) were the same, but thought that the same term should be used so far as possible.

M. WEILLER (Italy) thought that certain conclusions might be drawn from the discussions which had just taken place. A principle had been adopted in regard to the law applicable to the parties liable, the various parties liable on a bill of exchange would be subject to different laws, consequently, the Conference had not, theoretically speaking, effected a unification, but had fallen into line with certain scientific necessities. There still subsisted a practical necessity, to which M. Giannini and M. Diena had referred. When a bill fell due and was not paid, there was still the right of recourse, and in exercising that right it was essential that the person concerned should be able to go as far back as the drawer. If the time-limits differed – if, that was to say, action against the drawer involved shorter time-limits than those prescribed as against the succeeding endorsers – the latter might be under an obligation to pay and might lose their entire power of recourse.

It was for that reason that the Italian delegation had proposed the law of the country of domicile of the drawer. The latter would be applicable in regard to recourse, but merely in so far as concerned the shortest time-limit necessary for exercising such recourse.

In reply to M. Quassowski's observation, M. Weiller considered that there was no question either of the terminology employed in the Uniform Regulation or of the scientific terminology. The Italian delegation held that where there existed restrictive provisions in regard to recourse, whether prescription or loss of rights or any other limitation, the law of the domicile of the drawer should, for reasons of practical necessity, apply to all the parties liable. A formula would have, to be found.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that he could accept in principle the Italian proposal. He wished, however, to draw the Conference's attention to the following fact. Article 8 contained provisions concerning the form and time-limits for protesting and other acts. M. Quassowski considered that in these cases it should be said that the law of the country in which these acts had been accomplished was applicable. Subject to this reservation in Article 8, he concurred in the Italian proposal.

M. EISNER (Yugoslavia) pointed out that M. Quassowski's remark concerned the amendments submitted by the Yugoslav delegation to Article 8.

The PRESIDENT observed that Article 8 dealt with the form and time-limits for protesting and other acts, whereas the Italian amendment spoke of the time-limit for exercising a right of recourse. The two questions must not be confused.

M. GIANNINI (Italy) said that, if the Conference considered that there was any other more practical criterion than that proposed by the Italian delegation, the latter would gladly withdraw its proposal. He thought, however, that the system suggested in that proposal was the most practical.

The Italian proposal was put to the vote and adopted by 21 votes.

The British delegation abstained from voting.

The PRESIDENT requested the Drafting Committee to consider whether the Italian amendment, which had just been adopted, would not be more appropriately introduced in a separate article.

The Japanese delegation had submitted an amendment identical to that of the German delegation. The Japanese delegation might perhaps agree that it had received satisfaction and withdraw its amendment.

M. SHIMADA (Japan) said that his delegation's amendment was not entirely identical with the German amendment, but he would withdraw it in a spirit of conciliation.

Article 5 as a whole was approved at a first reading.

TWENTY-SIXTH MEETING

Held on May 30th, 1930, at 4.30 p.m.

President: M. J. Limburg

34. Discussion of the Draft Convention on the Conflicts of Laws (Continuation).

ARTICLE 6

Baron MARKS DE WURTEMBERG (Sweden) said that the Nordic delegations considered that this article ought not to be inserted in the Convention. The consequence would be that in certain cases the tribunals of Nordic countries would have to apply the principles that had been accepted by certain legislations concerning the right of the holder of a bill of exchange to the cover (provision) furnished or to be furnished by the drawer. Such, for example, would be the case for a bill of exchange drawn by a Swede in Sweden but payable in Paris. The holder of such a bill could bring into force before Swedish tribunals the French principles concerning the special rights of each holder on the cover; but it had already been admitted that these principles belonged to the jurisdiction of the civil law of each country concerned and it would, as a matter of fact, be absolutely impossible to apply them in Sweden to a drawer domiciled there without making fundamental changes in the common law.

Since the business of the Conference was limited to legislation on bills of exchange and cheques, they could not discuss provisions of international private law, which were outside the sphere of exchange law and would necessarily bring about important modifications in the common law of the Scandinavian countries.

He therefore hoped that Article 6 would be deleted.

M. ALBRECHT (Germany) supported the proposal of the Swedish delegation to strike out the article. He asked what the «provision» covered? As a rule, when a bill was drawn a debt was owing by the drawee to the drawer. The question was whether, in drawing the bill and handing it over to a third party, the drawer operated a transfer of the underlying debt. In juridical transactions which might involve an assignment, it was usually necessary to consider whether the parties intended such an assignment or not.

In Germany, the drawer or endorser of a bill did not as a rule intend to assign the underlying debt. There might be circumstances from which it could be inferred that there was that intention, and in such cases the courts would give effect to it. In France, the position seemed to be different. In a decision taken by the Reichsgericht before the war, it was held that according to French commercial custom and usage it was generally the intention of the parties to transfer the underlying debt with the bill. In the particular case in question the Reichsgericht had accordingly held that there was such an intention, and had given effect to it even as regarded the German debtor.

In Article 6 a different system seemed to be adopted; there it was not the intention of the parties, but the place where the bill was payable, that had to be considered. The place, however, had usually no value in regard to the determination of the intention of the parties. It might be quite accidental and put in merely for convenience sake, as in the case of a bill payable at a place other than the domicile of the drawee, and it might very well be that the acceptance of the rule suggested would lead to unexpected occurrences. Was there really any need for Article 6? The jurisprudence of all countries had occasionally to deal with cases which would come under that article, but they were very rare. The decision of the Reichsgericht to which he had alluded was the only one of its kind which had occurred for fifty years.

Finally, M. Albrecht drew attention to the English text of Article 6. He noted that it was not considered possible to translate «provision», which was added between brackets. The same difficulty would certainly arise in countries whose language did not contain the French legal term «provision». The greatest difficulties would occur when judges were called upon to interpret the term. Adequate interpretation would only be possible after a careful study of French law.

For those reasons, M. Albrecht thought it would be wise to omit the provision.

PRESIDENT said that the Drafting Committee had presented the text of the reservations, which included an Article 15 drawn up in the following terms:

«The question whether the drawer is compelled to provide cover (provision) at maturity and whether the holder has special rights on this cover (provision) is outside the uniform law and the Convention».

The President asked if this text had been adopted.

M. PERCEROU (France) replied that this reservation had been adopted.

The PRESIDENT asked whether this reservation of Article 15 might not replace Article 6 of the Convention on the Conflict of Laws.

M. PERCEROU (France) pointed out that the reservation adopted did not deal with the question of conflict of laws, but settled in the affirmative the question whether each legislation preserved its freedom concerning the transfer of the cover (provision). It was precisely because this freedom had been maintained that the question of the conflict of laws had arisen.

Contrary to what had been said by some of the previous speakers, this question was far from lacking practical interest; in fact, it was a matter of daily occurrence. M. Percerou returned to the case that had just been put forward by the Swedish delegate. A bill of exchange is drawn in favour of a Norwegian holder on a debtor living in Paris. The Norwegian holder endorses it in favour of a French holder. On the day when the bill falls due, the drawer goes bankrupt. If the French debtor (usually a bank) put the French law into application, he had to pay the bearer. If, on the other hand, the law of the drawer had to be applied – the drawee would not thereby pay the holder, but would have to pay in the money to the bankrupt estate.

The drawees were placed in a situation from which there was no escape. French law ordered them to pay the holder; Swedish law, on the contrary said that they ought not to pay and that they were in the wrong when they did so. In cases, of this kind, the drawees ran the risk of having to pay twice, and that situation would have to be remedied.

The proposed solution had been adopted after considerable discussion in particular by the Institute of International Private Law. If it were rejected, a regrettable uncertainty would be left in the relations of international trade, and M. Percerou thought that that was one of the most important questions that the Conference had to settle.

On the other hand, it was his opinion, for reasons which he had exposed before the Institute of International Law – and to which he would add the following consideration, that the drawee knew the law of his own country better than any other – that the application of the law of the country of domicile of the drawee was preferable for practical reasons to the application of the law of the country of the drawer. For that reason Article 6 had had no difficulty in meeting with the approval of the Committee of Experts. The adoption of this article would be a great step forward from the point of view of international intercourse and the security of international commercial relations.

The proposal to delete Article 6 was rejected by 12 votes to 7.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) said that, as a result of the vote that had just taken place, the delegates of the Nordic countries found themselves unfortunately compelled to ask for a reservation to be inserted in the Convention on the Conflict of Laws. That would be the only reservation made on the initiative of those countries.

The PRESIDENT thought that a reservation in the Convention would have serious results and he hoped that the Nordic delegates would reconsider their decision.

Article 6 was approved at a first reading.

ARTICLE 7

M. ASSER (Netherlands) asked for an explanation from the Committee of Experts. This article dealt with partial payment and acceptance. As was said in the note, this provision only concerned States not agreeing to unification. Apparently this was a matter that concerned the substance of obligations and had been dealt with under Article 5. He asked whether the two articles were not redundant.

M. PERCEROU (France) did not think at first sight that they were redundant. Article 5 dealt with the question of the conflict of laws for obligations entered into; Article 7 dealt with the question whether acceptances could be total or partial, and that was a question which arose before the conclusion of the obligation. When acceptance had been given, it was necessary to ask whether partial acceptance might not be given.

The principle was the same, but he did not think that there was any redundancy.

M. ASSER (Netherlands) did not agree. Article 7 concerned the legal effects of partial acceptance; it came within the sphere of the *substance* of the obligations.

M. PERCEROU (France) thought that two questions arose:

1. Was it possible to accept partially?
2. If partial acceptance was once given, what were the results?

M. ASSER (Netherlands) thought that the words «was it possible» showed that it concerned the legal consequences of partial acceptance. He would not, however, press the point.

The PRESIDENT considered that Articles 5 and 7 did not deal with the same question, but, if that were the case, the only criticism that could be made against Article 7 was that it was superfluous.

M. SULKOWSKI (Poland) pointed out that Article 7 did not refer only to the obligation of the acceptor, but to the legal position of the holder as well, since it decided whether he could exercise recourse in the case of partial acceptance or otherwise. It was therefore a different principle from that contained in Article 5.

Article 7 was approved at a first reading.

ARTICLE 8

The PRESIDENT observed that there was a Yugoslav amendment proposing that the article should begin as follows:

«The form of, *place* of and limits of time for protest or equivalent declarations, as well as the form of and *limits of time* for other proceedings...».

M. EISNER (Yugoslavia) explained that his delegation held that the *lex loci* should apply not only to the form and time-limits of protest but also to the place where they were drawn up – dwelling-houses, premises, offices of trading firms, etc.

Furthermore, under the reservations which had been accepted in virtue of Article 43, paragraph 1, it was permissible to make equivalent declarations instead of a protest. They, too, must therefore be mentioned in the article.

Lastly, in regard to proceedings other than protesting – for instance, notice – the *lex loci* should apply not only to the form but also to the time-limits. That was of particular importance to the countries accepting the Convention but not the Regulation.

M. QUASSOWSKI (Germany) supported this proposal. Article 8 definitely referred to the time-limits for protest but not to those for other proceedings – for instance, the presentment of the bill; that was to say, those mentioned in Article 38 (new text). The French delegation had submitted a reservation to that article. There was therefore a practical question involved, and it followed that it would be preferable to determine what law was applicable, in cases of dispute, in order to decide whether the holder must present the bill on the day on which it was payable or on one of the two subsequent business days. It seemed right to settle this question according to the law of the country where the bill was effectively presented.

The PRESIDENT considered that the Yugoslav amendment would make an appreciable change in the article. It introduced into it as well the notion of place, a question to which M. Quassowski had not alluded. Again, even if it provided for the settlement of the form and time-limits of the other necessary proceedings, there would still be the question of how many days before maturity the bill must be presented.

The word «proceedings» was not in this case taken in the sense of action.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that, in his view, presentment was a necessary act for the exercise of rights of recourse. In any case, there was no rule to cover the case of Article 37, and Article 8 must be completed in this respect. The Yugoslav amendment made the necessary change.

M. DIENA (Italy) thought that it would be begging the question if Article 8 of the Yugoslav amendment was adopted, since the place was determined by the law of the place. A formula of that sort would be imperfect both from the point of view of substance and from that of form. The text of the experts was greatly to be preferred.

The Yugoslav amendment was rejected by 14 votes to 7.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) abstained.

Article 8 as a whole was approved at a first reading.

ARTICLE 9

The PRESIDENT submitted the Italian amendment to delete the words «or in case of the holder's bankruptcy (*faillite*)».

M. DIENA (Italy) did not understand the meaning of the words «or in case of the holder's bankruptcy (*faillite*)» and considered them extremely dangerous. Bankruptcy (*faillite*) was a very delicate matter, presenting special difficulties. It had been the object of a special Convention on Private International Law signed at The Hague. In endeavouring to modify the Hague provisions, there would be a danger of encountering very grave difficulties. M. Diena could not believe that the Conference would wish to act inconsistently with the decision then adopted, and it would accordingly be undesirable to approach the problem indirectly. He would advise the Conference not to deal with the hypothesis of bankruptcy (*faillite*).

M. VAN NIEROP (Netherlands) pointed out to the President of the Committee of Experts that the article mentioned measures to be taken in the event of loss. In general, however, the bill of exchange was not lost in the strict sense of that word. What happened was rather the destruction of the bill owing either to the shipwreck of a steamer or to a railway accident. Did the word «loss» also cover those cases of destruction?

M. PERCEROU (France) replied in the affirmative.

M. VAN NIEROP (Netherlands) pointed out that the article stipulated that the law of the country determined *the measures to be taken*. That was a question of procedure, not of the rights of the holder of the lost bill. According to the Netherlands legislation, the holder of a lost bill had the right to ask for payment by means of security which had to remain on deposit for thirty years. Was it the opinion of the experts that the law of the country should also determine the limitation of actions in regard to the rights of the holder whose bill of exchange was lost?

M. PERCEROU (France) replied that the stipulation referred not only to the measures to be taken but also to the consequences of those measures. The measures to be taken and the consequential restitutions were determined in accordance with the law of the place of payment.

M. VAN NIEROP (Netherlands) pointed out that the Regulation itself did not mention that question.

The PRESIDENT said that it had been desired in the article to avoid a conflict with the system of restitution existing in various legislations.

Referring to the provision under discussion according to which the law in force at the place of payment determined the measures to be taken in the event of the loss of a bill of exchange, M. SULKOWSKI (Poland) instanced the following case: A bill of exchange was payable in France, but the endorsers were domiciled in Poland. In the event of the loss of the bill, it would be desirable to open the proceedings for restitution in Poland, in order to prevent the bill from being presented to the endorsers of that country. There would be a great objection to providing that the holder should make application in France for the opening of the restitution proceedings. For that reason, the question of restitution proceedings in connection with the lost bill of exchange should be dealt with by national legislation. In consequence, M. Sulkowski proposed the suppression of Article 9.

M. GIANNINI (Italy) thought that the Conference could easily agree to the amendment of the Italian delegation. In the long discussions which had taken place at The Hague in the two Conferences of 1910 and 1912 with a view to reaching the agreement which was at present before the Governments, the numerous difficulties in the way of a solution to the problem of bankruptcy (*faillite*) had been attacked, but no view of the whole matter had been arrived at.

It remained to decide whether the limitation of the meaning of the article was or was not justified. The reason for the formula was that it constituted a safe criterion. The objection raised at the moment referred to the interpretation of the word «measures». If the widest possible meaning were given to that word, it would refer to questions of form and the questions of substance arising from it.

There was another question: the expediency of the criterion. If the article were suppressed, the conflict would still subsist, but if it were adopted, a safe form would be established. Otherwise every State would interpret the method of settling the conflict for itself and, in that case, it would become almost useless to establish a convention on conflicts of laws. It would be vain to seek for a criterion safe from criticism, and the Conference would have to adopt that which afforded the minimum disadvantages. The article proposed by the experts, which took the Hague discussions into account, was the best practical criterion.

The Italian amendment was adopted by 23 votes.

M. SULKOWSKI (Poland) proposed the suppression of the article as amended.

The proposal was rejected by 13 votes to 5.

The PRESIDENT pointed out that the report would contain an explanation of the term «loss», to make it clear that it also included «destruction».

ARTICLE 10

GENERAL RESERVATION.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that the second proviso was somewhat difficult for an English lawyer to understand. He imagined – but hoped he would be corrected if he was wrong – that the intention was to safeguard what was known as «ordre public» on the Continent and «public policy» in England.

The PRESIDENT pointed out that, according to the principles of the Convention, a law which was not a law of one of the contracting States could not be applied.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) understood the President's explanation. He took it that the proviso was really intended to be a gentle hint to other nations to accede.

The PRESIDENT replied that it was intended to urge them to do so.

M. GIANNINI (Italy) considered that the article would perhaps be in place in the uniform law, but not in the Convention.

On the other hand, he drew the attention of the Conference to the fact that the two points had an entirely different meaning. The first paragraph was justified by the fact that it was not desired that the unification should benefit those States which had not considered it necessary to make sacrifices in order to bring about that unification.

The second paragraph, on the other hand, had a moral bearing. It was an invitation addressed to States which had not acceded to adopt the Convention. Though in 1910 and 1912 that argument might have appeared to be very efficacious, it was no longer so at the present time. Nevertheless, the second point sufficed to bring into relief the disadvantages from which the States which were not parties to the Convention might suffer. It was in that spirit that the Conference could accept it.

Article 10 was approved at a first reading.

ARTICLE 10(A)

The PRESIDENT submitted the following draft article the inclusion of which was proposed by the Italian delegation as article 10(a)

«Any High Contracting Party may, when signing or ratifying the present Convention or acceding thereto, append an express reservation excluding any one or more of the provisions of the said Convention.

«The provisions thus excluded cannot be applied against the Contracting Party who has made the reservation nor relied on by that Party against any other Contracting Party».

He confessed that amendment had disturbed him considerably, for it would make it possible to introduce reservations into the Convention on Conflicts of Laws, and he considered that was dangerous. Moreover, he was certain that the Italian delegation would recognise that, for it was obvious that with the introduction of reservations the Convention might lose all its importance and its meaning.

If he had understood rightly, the amendment was the consequence of the vote which had taken place on Article 3 of the Convention. The Conference would remember that the Italian delegation submitted an amendment to the article to suppress the third paragraph. That amendment had been rejected and consequently the Italian delegation now submitted its proposal in regard to Article 10(a). It considered that the last paragraph of Article 3 opened the door to swindling. On the other hand, the experts had stated in the observations which appeared at the end of the article:

«They feel, however, that the severity of this rule should be relaxed so as to prevent national laws for the protection of incapable persons being circumvented by the chance signing of an instrument in foreign territory. They have therefore inserted as a third paragraph in this article the text of Article 18 of the Hague Convention».

The President was of opinion that, if it were necessary to choose between maintaining the third paragraph and the possibility of the introduction of reservations in the Convention, he himself would prefer to sacrifice paragraph 3 of the article.

If that paragraph were maintained, cases of swindling might indeed result. They might also result if it were suppressed, as the President of the Committee of Experts,

M. Percerou, had pointed out. In those circumstances, it seemed that if the Conference could avoid the introduction of reservations it would be better to sacrifice para-

graph 3, since whether it were suppressed or maintained there might still be cases of swindling.

M. PERCEROU (France) pointed out that there was a very simple means of giving satisfaction to everyone: simply to revert to the principle according to which capacity was determined by the national law. In other words, Article 3 would consist only of the first paragraph. Paragraphs 2 and 3 would be suppressed.

The PRESIDENT agreed that any solution was preferable to the possibility of the introduction of reservations in a convention on conflicts of law.

M. GIANNINI (Italy) was of opinion that M. Percerou's proposal to suppress the last two paragraphs was somewhat radical and exaggerated. On the other hand, that solution would present difficulties. For instance, when a person came forward, it was necessary to make an enquiry into his capacity from the national point of view. Circulation would not be facilitated, but the contrary would be the case.

Having said that, M. Giannini wished to explain the reason why he had submitted his proposal. In the first place, it was necessary to take into consideration that the Convention did not present a definite system. It contained fragmentary provisions, and for that reason there would not appear to be objections, from the technical point of view, to admitting the possibility of making reservations. Moreover, there was the question of expediency. As a general rule, M. Giannini was the enemy of reservations, but, in view of the fact that the Convention contained articles of which certain States disapproved, he considered that it was necessary to provide for the possibility of reservations, for with reservations it would be possible to establish a certain amount of agreement between States on conflicts of laws.

If the possibility of making reservations were not admitted, Italy would be unable to ratify the Convention on account of Article 3, the Scandinavian States on account of Article 7, and Poland on account of Article 9. Thus a certain number of States would be unable to accept the Convention if the power to make reservations were not provided.

On the contrary, if that possibility existed, the situation would appear to be more favourable. Italy, for instance, would make a reservation in regard to the third paragraph of Article 3 and would consider as valid engagements arising from the first two paragraphs of the article. France, on her side, would accept the third paragraph, since she considered that it met her requirements.

On the other hand, it should be recognised that no real uniformity resulted from Article 3, for after the principles had been fixed exceptions could be laid down. As a matter of fact, this article already contained a reservation, since the last paragraph was a reservation in itself. The Italian delegation was therefore putting forward a reservation to this reservation.

After the discussions that had taken place, M. Giannini might state in a general way that, although he himself was opposed to reservations, it was necessary to allow the possibility of them in this Convention if the Conference wished to come to any agreement on the essential parts of the Convention.

He repeated that if this was not so, several States would not sign the Convention. Should he be asked the reason, he would reply that he did not wish to sign because he liked to know exactly where he was. As a matter of fact, it was not his habit to sign conven-

tions which he was certain would not be ratified. He was actuated not only by a feeling of moral duty, but also by loyalty towards his colleagues; and in loyalty to them he declared that without this possibility of making reservations he was unable to sign the Convention unless the last paragraph of Article 3 were deleted. At the same time, however, he wished to take into consideration the position of other States, and he thought that some sacrifices ought to be made in order to arrive at an agreement on certain fundamental rules. It was true that was not the ideal that they had hoped for, but M. Giannini thought the Conference must take every question of opportunity into account.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that Article 3 was not the only one that was inconvenient for certain States. Article 6 was inconvenient for Germany, and it was difficult for them to adopt a provision concerning the conflict of laws based on a doctrine regarding «cover» (*provision*) whose exact scope and meaning Germany did not understand. It was also difficult to say whether it was right to consider the law of the country where the bill of exchange was payable as the decisive law. Perhaps it would be better to consider the law of the country where the bill had been issued as decisive. In any case, it was difficult to deal with this question thoroughly, for there they were working on unknown ground. For these reasons, and since Article 6 had been adopted in spite of the vote of the German delegation, M. Quassowski would prefer the Italian reservation to be adopted.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) said that the Scandinavian delegations regretted that they found themselves unable to vote for the Italian amendment.

M. SULKOWSKI (Poland) said that he would make use of the Italian reservation in regard to Article 9.

The PRESIDENT drew M. Quassowski's attention to the following point: Was a country that brought reservations into play certain of getting what it wished? Personally, he did not think so. In such a case, a country would fall back on international private law and the jurisprudence of the different tribunals would create a chaotic situation, since this jurisprudence would inevitably fail to satisfy States that put forward reservations.

The Italian proposal was adopted by 17 votes to 3.

M. DUZMANS (Latvia) wished the title of each article to be indicated above the article number so that the title should not be considered as part of the article itself.

He pointed out that under Article 10 occurred the title «General Reservation». Since the Italian amendment had been adopted, that title would have to be put in the plural: «General Reservations».

The PRESIDENT stated that the Drafting Committee would take that point into account. He pointed out a question of drafting to the President of the Committee of Experts. Article 6 made mention of «the beneficiary». What was the exact meaning of this expression?

M. PERCEROU (France) replied that the beneficiary was the first holder, the person whose name was written on the bill. The word «preneur» was synonymous.

M. STUB HOLMBOE (Norway) asked if provision had been made for a ratification clause in the Convention.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

The Convention was approved at a first reading.

36. Examination of the Draft Convention providing Uniform Regulations for Bills of Exchange and Promissory Notes.

The PRESIDENT said that the text proposed in Annex 19 had been drawn up in collaboration with a number of delegations and the Legal Section of the Secretariat.

M. GIANNINI (Italy) explained that the draft was based on the following fundamental principle. The uniform law would appear in one annex and the reservations to the uniform law in a second annex. This division would facilitate the consultation of the two texts. The Convention, with the two annexes, might be drawn up so as to consist solely of the general clause appearing in Article 1 and the special, formal and concluding clauses appearing in Article 2 and the following articles.

Article 1 reproduced the Hague system in the sense that the contracting parties undertook to introduce the uniform law in their respective territories either in the original text or in their national languages. That was to the advantage of the French and English-speaking countries and also to those countries which did not wish for a translation. Paragraph 2 referred to reservations. The reservations were not general reservations. They could only relate to questions expressly mentioned in them – that was to say, to any matters embodied in Annex 2. It had, however, been held that Annex 2 contained certain reservations which might be made at the time of ratification or adhesion. There were others, happily very few, on which it was difficult, to take a decision at the time of ratification or adhesion, since they might become necessary in consequence of certain special occurrences in the economic or political situation of certain countries. These reservations, which were mentioned explicitly in the third paragraph, might be made subsequent to ratification or adhesion. Any State, however, which wished to avail itself of them, would be bound to communicate them to the Secretary-General, who would forward the information to the parties of the Convention. In this way the general and particular interests of the countries would be reconciled. This rule was dictated by caution, since other wise the States would have been tempted when ratifying to say that they would avail themselves of all the reservations in Annex 2. Some uncertainty would obviously result. It must, however, be remembered that some reservations had been asked for by countries whose legislation was in a transitional state. In certain countries, the law was based on, or inspired by, that of other countries. These countries would need the same reservations. A whole congeries of problems had had to be considered, and it had been thought better to leave the third paragraph somewhat elastic.

The other clauses did not require any long explanation. They had been taken from the most recent Conventions adopted by the League containing improvements due to the experience gained from earlier Conventions. For some years past these clauses had been, so to speak, stabilised. Article 8 and the following articles did not call for much comment. They referred to ratification on behalf of colonies and territories subjected to the authority of a contracting State in one way or another. There was also the question of the periodical revision of the Convention, so as to bring it into line with the changing needs of international life.

Article 7, on the contrary, deserved special consideration. It stipulated two systems of denunciation. According to the ordinary system, each State might denounce the Convention after a certain time-limit, the effect of such denunciation to become operative

after a stated period. There were also, however, emergencies to be considered. In such cases, the countries could not be held to the rigid system of the uniform law and thus, if they violated it, inevitably have to run the risk of violating international law. Therefore allowance was made for immediate denunciation, for reasons of State by means of a certain formality which would make it possible to reconcile the exigencies of the State concerned with those of the other States. The position of the countries signing the Convention must always be known. Paragraph 3 of Article 7 referred to these cases. The time-limit of two days laid down there was intended to reconcile the interests of the country which applied for denunciation and those of the other countries which would have to take certain measures in order to meet the new situation thus created.

The Protocol of the Convention contained three articles. The two first referred to certain situations which might arise at the time of the deposit of the instruments of ratification.

Article 1 stipulated that:

«The High Contracting Parties who may not have been able to deposit their ratifications of the said Convention before... undertake to forward within fifteen days from that date a communication to the Secretary-General of the League of Nations informing him of their situation as regards ratification».

Article 2 stipulated that:

«If on... the conditions laid down in Article 5, paragraph 1, for the entry into force of the Convention are not fulfilled, the Secretary-General of the League of Nations shall convene a meeting of the Members of the League and the non-Member States who have signed the Convention or acceded to it.

«The purpose of this meeting shall be to examine the situation and any measures to be taken to meet it».

Provision had been made for the extreme case because that eventuality had to be foreseen, but everyone hoped that the article would not be applied.

Lastly, Article 3 contemplated a system of cooperation whereby the countries which had undertaken to adopt the uniform law and the Convention would be asked to communicate to one another the texts of the laws they established.

This provision had two objects. The first, which was self-evident, was the supervision of the application of the uniform law by the signatory States. The other was intended to promote one kind of cooperation between the countries in the field of the unification of exchange law.

It was with this object that the recommendation at the end of the protocol, which was due to an Austrian proposal, had been drawn up. The parties to the Convention were invited to communicate to one another the texts of their most important judicial decisions.

The group of delegations had not thought it expedient to make an article of this recommendation – that was to say, to convert it into a definite undertaking. While it was quite easy to ask the countries to communicate their laws to one another, there would be some difficulty in making the exchange of the most important judicial decisions obligatory. The gauging of the importance of decisions was always liable to variation, for it was generally the judicial authorities who judged of such matters, and their view of the

importance of decisions was somewhat too personal. Each judge would be inclined to consider that his decisions were the most important that had been rendered in a country at a particular time.

To overcome this disadvantage and also that which would result from creating an obligation for those countries whose judicial business was very heavy, it had been decided to make only a recommendation.

The adoption of this proposal might be linked up to the recommendation which had been kept for the end of the discussion – that was to say, the recommendation submitted by the Italian delegation to the effect that the International institute of Private Law should be requested to have a study made of the system of guarantees (*fidejussio*).

M. Giannini, however, would like to submit another recommendation in accordance with what had happened after 1912 as between Germany, Austria and Switzerland, and what had been tentatively discussed between Switzerland and Italy – namely, that any two States wishing to adopt the uniform law, and having the same language, should have an identical translation as far as possible. The advantages were obvious, for if, according to the Italian saying, every translator was a traitor, a traitor in legislative matters was even more troublesome than a traitor in private life.

The Italian delegation had proposed the following recommendation:

«The Conference, for the purpose of obviating the adoption of texts of the uniform law in the same language but containing divergencies of translation, recommends that States having the same official language should prepare the official translation of the uniform law in consultation with one another».

This would apply, for instance, to Switzerland and Italy.

Having examined the concrete part of the Convention, M. Giannini wished to draw the Conference's attention to Article 3 of the draft, which said:

«The instruments of ratification shall be deposited before the (*date of expiry of a period of twenty months from the date of the Convention*)».

The period of thirty days appearing in Article 2 had given rise to a long discussion, and it had been held that it would suffice in order to secure the subsequent signature of those countries which, although participating in the Conference, did not sign the Convention with the other countries.

There was an amendment by the Scandinavian delegations to Article 3, proposing that the instruments of ratification should be deposited before July 1st, 1932. The delegations who had drawn up the text had taken into account the parliamentary requirements in all countries and had suggested that a term of twenty months might be contemplated. If, however, the Scandinavian delegations thought a longer time-limit necessary to meet their particular needs, that would not cause any serious difficulty. Although a term of twenty months would be preferable it would be possible to adopt a time-limit of two years, but without, however, laying down a definite date, which would cause inconvenience.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) agreed with this suggestion.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would be helpful to fix the date for the expiration of the time-limit in this way.

He requested the President to place the Convention as a whole under discussion, since it would be difficult and useless to discuss it article by article.

It would also be necessary to have a vote on the recommendation submitted to the Conference, since the report would have to cover the Convention and the recommendation.

M. SHIMADA (Japan) said that the Japanese delegation had only received the text of the Convention that morning and ventured to propose an amendment to Article 1, paragraph 1, which would be completed by the addition of the words:

«Or to adopt in their respective systems of law all the fundamental solutions embodied in these Regulations».

The systems of law sometimes differed from country to country. Too rigid and literal an adoption of the Uniform Regulation would meet with difficulties, which would be likely to restrict the number of countries able to adhere.

On the contrary, if the countries were allowed to introduce in their respective systems of law all the fundamental points embodied in the Uniform Regulation and if they were given a certain latitude in regard to the legal situation the adoption of the proposed Regulation would be facilitated.

In Japan in particular, where the construction of the language differed from that of the European languages and where legal technique also differed, it was almost impossible to adopt the Uniform Regulation word for word. It was for that reason that the Japanese delegation proposed their amendment.

M. DUZMANS (Latvia) wished to refer in the general discussion to the denunciation of the Convention, since many things would depend on the way in which that question was solved.

At the second meeting, after hearing the explanations of the Chairman of the Committee of Experts on the reasons for which the Hague Convention had been toned down, the Conference had held a long discussion concerning the modifications to be submitted in the event of the full rigour of the Hague Convention being restored.

The Conference had agreed unanimously that the Regulation should be discussed as if the rigid method laid down at The Hague had been adopted, leaving the final decision on this point in abeyance. The President had concluded by saying, before closing the meeting, that the great majority of members had pronounced in favour of the Hague system, and that he thought he could say that that was practically the unanimous opinion of the Conference. He had accordingly proposed, at the following meeting, to take up the consideration of the first article of the Regulation in its latest form, working provisionally on the lines of the Hague system.

The draft Convention, as M. Giannini had just explained, deviated from those lines by introducing a term of two years for denunciation.

At the second meeting of the Conference, the Chairman of the Committee of Experts, M. Percerou, had explained the methods proposed by the Committee of Experts. The method proposed deviated widely from that in the Preparatory Documents; it was similar to the Hague method, but more rigid, except that it did not contain the time-limit for denunciation. The Conference had concurred in the opinion of the Chairman of the Committee of Experts, that that would provide a makeweight for the objections which would be felt by the Governments to binding themselves by a strict law adopted *en bloc* with no power to amend it in the more or less near future. The Chairman of the Experts had said:

«The Committee of Experts had proposed the following method: A text of laws or regulations could be drawn up. This text would be uniform, but would contain a larger number of reservations than usual, since it would have to be compulsory».

It followed that a large number of entirely legitimate reservations had been anticipated, and M. Duzmans took the opportunity to say that the Conference might take comfort on one point – namely, that at this price it had a Uniform Regulation to propose to the Parliaments for their acceptance or rejection en bloc. That was a very valuable advantage. M. Percerou had continued:

«Parliaments would be called upon to adopt it on the understanding that this text would only enter into force if a certain number of States adopted it». A little earlier, in drawing attention to the toning-down of the Hague method, the Chairman of the Committee of Experts had said:

«At The Hague, Parliaments had been asked, not only to ratify a uniform text, but also (and that was a more serious matter) to bind themselves not to modify that text, not only as an international convention, but also as an internal law during a period which might last as long as four years».

The Hague Convention allowed three years for denunciation.

It was for reasons of the same kind that the right had been granted of making changes in another way.

M. Duzmans would be glad to know why the Scandinavian delegations had deviated from this policy, which was described in the Minutes of the second meeting. After discussing the value of the absence of any time-limit for denunciation, Baron Marks von Wurtemberg, who had today submitted no amendment on Article 7, had said:

«Nevertheless, it seemed to the Scandinavian delegations that these objections would lose much of their force if it was decided to suppress in the convention that should be eventually concluded any provision regarding its duration. If every Parliament knew that, while adopting a convention, it reserved the right to denounce it whenever it should judge fit, without the convention losing its validity for the other contracting parties, the Swedish delegation did not think there would be any talk of an infringement of national sovereignty. Those were the considerations which had led the Swedish delegation to consider that the idea of a convention of the same kind as that drawn up at The Hague, but differing in the sense that paragraph 2 Article 28 of the 1912 Convention would be suppressed (impossibility of denouncing the convention until a lapse of three years after the date of the first deposit of ratification)».

Such were the lines on which the debate at the second meeting had developed and everyone had concurred, for it had been felt that the abolition of any time-limit for denunciation was an effective method of achieving an agreement in accordance with the rigid arrangement of the Hague Convention.

The provisions of the drafts could be accepted by the Latvian delegation. M. Duzmans would have to return to the point of view which had been that unanimously shared by the Conference at the second meeting. There were serious reasons for doing so, since the delegates to the Conference would be required to furnish their Parliaments with explanations on this important constitutional question. He would further reserve his right to make, on behalf of his country, a statement on what appeared to him to be the best way of drafting this article.

Moreover, according to the new proposal, it might be thought that Article 1, paragraph 3, provided a makeweight. What was important was the power granted the States to submit reservations after the time-limit had expired. It might be assumed that the framers of the draft had considered that, as the principle of freedom in regard to denunciation had been abandoned by the determination of a two-years' time-limit – and in that a return was being made almost to the Hague system – it was desirable to have a makeweight. That argument could be put before the Parliaments. With this additional right to submit reservations, the determination of a time-limit did, of course, appear somewhat less dangerous; but it must, nevertheless, be asked whether it would not be preferable to refrain from fixing any time-limit for denunciation and, in that case, to abandon this right rather than introduce so unexpected an innovation, even though accompanied by a time-limit for denunciation.

The PRESIDENT had had great satisfaction in learning from M. Duzmans that, notwithstanding his observations, the draft Convention was not unacceptable by his delegation.

In order to obviate any misunderstanding, the President wished to give the following explanations on the decisions taken at the second meeting. Though at that meeting it had been decided that the Conference would keep to the Hague system that decision had meant that the States would bind themselves, in conformity with Article 1 of the Hague Convention, to introduce the uniform law textually, and therefore that the system of the Committee of Experts, according to which the countries would bind themselves merely to propose the uniform law to the competent authority – that was to say, to their Parliaments – was abandoned. That did not mean that at its second meeting the Conference had undertaken to conform to all the articles in the Hague Convention, and the reason why the President had spoken of conforming to the Hague system in its main lines had been in order to obviate the possibility of any criticism based on the grounds that a departure from it had been made in one article or another. The article concerning denunciation, which

M. Giannini had just explained, was an absolutely essential compromise, if it were desired to secure the approval of all the States. If in a convention no time-limit for denunciation were fixed, there would arise a very difficult question which had formed the subject of proceedings between Belgium and China before the Permanent Court of International Justice and which the Court had not been called upon to settle, the two parties having come to an agreement. M. Duzmans had established a certain relation between Article 1, paragraph 3, referring to the time at which reservations must be submitted and to denunciation. M. Duzmans, however, was almost certainly mistaken. Besides, M. Giannini had already explained the considerations for which the group of delegations which had drawn up the draft Convention had made a distinction between the second and third paragraphs of Article 1. Speaking generally, it was desired that the countries which submitted reservations should formulate them not later than the time of ratification. In this way, everyone would know what the position was. That would be the rule. But there were certain exceptional cases which might justify reservations which would only operate in very special circumstances and might perhaps never be submitted.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, as the Convention would not be signed by Great Britain, he did not propose to discuss the text before the Conference. Silence

on his part must not, however, be taken to mean that the British Government necessarily approved of the text in its present form or, in particular, of Article 9.

Prince VARNVAIDYA (Siam) recalled that M. Giannini had explained that the period allowed for signature had been fixed at thirty days because that period was considered sufficient for all the Powers represented at the Conference. It was not, however, sufficient for Siam, because the mail took twenty-five days and he understood that Conventions concluded under the auspices of the League usually provided for a longer period.

M. Giannini had not given any reason why the period should be as short as possible.

Prince Varnvaidya fully realised that the Convention, and the Uniform Regulation primarily concerned the European States, but if there was no reason for fixing the time-limit at thirty days, he would like it to be raised to sixty days.

The PRESIDENT drew Prince Varnvaidya's attention to the fact that the time-limit of thirty days referred only to signature. If, at the end of the Conference, the Siamese representative had received the necessary powers for this purpose, he could sign the Convention then. Further, speaking generally, Conventions concluded under the auspices of the League more commonly provided for shorter time-limits – ten, fifteen or twenty days.

The President added that the Convention was not intended to apply only to the European States, but to all States.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) reminded the Conference that during the second meeting he had had the honour to suggest in the name of the Scandinavian delegations the idea of a convention which could be denounced at any moment. As far as he was concerned, that was a suggestion designed as a compromise.

In the name of the delegations of Denmark, Norway and Sweden, he now declared that these States preferred the provisions concerning the right of denunciation which were to be found in the Hague Convention, but that, in cases when provisions of this kind might prevent ratification on the part of a number of States, they urged the adoption of the suggestion put forward at the beginning of the Conference.

M. SHIMADA (Japan) proposed, in the name of his delegation, that the period of twenty months provided for by Article 3 should be prolonged to twenty-four months.

The PRESIDENT pointed out that this suggestion had already been put forward by the Italian delegation.

ARTICLE I

The PRESIDENT drew attention to the fact that the Japanese delegation had proposed the following addition to the first paragraph of this article:

«Or to adopt in their respective systems of law all the fundamental solutions embodied in those regulations».

The President thought that if this amendment were adopted there would no longer be a uniform law, but twenty or thirty different laws on the subject.

M. GIANNINI (Italy) reminded the Japanese delegation that he had already spoken about this question at the beginning of the work of the Conference. There were always certain differences when there was question of translating the original text into a widely different language. It was impossible to avoid that inconvenience; but if the Conference adopted the formula proposed by the Japanese delegation there would be no longer any uniform law.

He reminded the Conference of the case of the Conventions of Brussels. Belgium had reproduced the French text of these Conventions literally in its legislation. A translation had also been made in Flemish which had been a textual reproduction of the text of the Conventions. On the other hand, translations made by other countries had departed somewhat from the original text, and in certain cases so much liberty had been taken that it had been impossible to determine whether they were translations of the Conventions themselves or of another law.

In this particular case, he was certain that there would be differences between the original text and the Japanese translation. Apart from that, no one could control the Japanese translation, unless Japan retranslated its translation.

To sum up, it seemed to M. Giannini that there would be sufficient elasticity in the translation from French to Japanese for M. Shimada not to insist upon his amendment.

M. SHIMADA (Japan) said that if his country was allowed sufficient elasticity for its translation he would not insist upon the amendment. But they would have to take into account Japanese legal technicalities and allow them a certain liberty in order to bring this system into harmony with their national laws. The Japanese delegation certainly had no intention to escape from the substance, of the matter, but it was impossible for it to declare that its government would conform literally to the text.

If the Conference was unable to allow this point of view, it would be very difficult for the Japanese delegation to sign the Convention.

The PRESIDENT agreed that the translation into Japanese ought to be in conformity with Japanese mentality and customs. A translation should always be allowed a certain elasticity, but it should remain, nevertheless, a translation. It seemed impossible for other delegations to agree to the Japanese amendment.

M. SHIMADA (Japan) declared that the Japanese delegation did not insist upon its proposal, but it asked for the explanation it had given to appear in the report.

The PRESIDENT saw no objection to that course.

M. SULKOWSKI (Poland) said that Article 1 established a difference between two categories of reservations: those that ought to be indicated by each high contracting party at the time of its ratification or its accession and those which could be made after ratification or accession. In M. Sulkowski's opinion, the same procedure should be followed for reservations which could be made by States in urgent cases as for denunciation in urgent cases – i.e., such reservations ought to come into force two days after the news of them had been communicated to the other contracting parties. As a matter of fact, instead of obliging a State to denounce the whole Convention, it was better to authorise it to make such a reservation, which could come into force after two days.

The PRESIDENT asked whether a decision should be taken immediately on this point. As a matter of fact, he thought that if this proposal were voted upon at the present moment it would be rejected. It was better to examine it during the second reading, at the moment when the list of reservations to be mentioned in the last paragraph of Article 1 was under discussion.

M. GIANNINI (Italy) agreed.

The PRESIDENT asked what would be the consequences of M. Sulkowski's proposal that reservations should come into force two days after notification. In his opi-

nion, two aspects of the problem should be examined. The Conference should take into consideration the situation of the State which, in case of urgency, notified a reservation which would come into force two days later. But it must also take into consideration the situation of those persons who had signed bills of exchange which were in circulation at the moment when this reservation came into force.

As for the third paragraph of Article 1, the President drew attention to a slight improvement in the wording of the last sentence, which should read as follows:

«Such reservations shall not take effect before the ninetieth day following the receipt...».

M. VISCHER (Switzerland) pointed out that Article 23 of the Hague Convention ran as follows:

«The Contracting States bind themselves not to change the order of the articles of the Regulation when introducing modifications or additions which they are authorised to make».

M. Vischer asked if this provision had intentionally not been inserted in the present draft Convention, since it seemed to him to be of practical importance.

The PRESIDENT thought it was better not to reproduce this provision in the Convention. He quoted the following example: Supposing France intended to introduce the uniform law in its legislation, and supposing that the first article of its legislation on bills of exchange was, for example, Article 114 of its Commercial Code. France therefore would modify Articles 114, 115, 116 to bring them into harmony with the uniform law. An Article 117 would follow, whose provisions did not occur in the uniform law but which could exist, nevertheless, because it was not in contradiction nor incompatible with the uniform law. However, if the proposal of M. Vischer were adopted, it would be necessary to carry this Article 117 right to the end of the chapter on bills of exchange, and the President suggested that States should be allowed full freedom in this matter.

M. VISCHER (Switzerland) had put forward no definite proposal. If the President thought that it was better not to insert this provision in the draft Convention, he would not insist.

Article 1 was approved at a first reading.

ARTICLE 2

M. Duzmans (Latvia) thought that the period of thirty days signature provided for by this article was too short. He pointed out that, for psychological reasons, when the period was short, signatures were less numerous. Experience had often proved that.

The PRESIDENT put forward a suggestion concerning this period. He reminded the Conference that in Article 3 it had been proposed to prolong the period of ratification from twenty to twenty-four months. It seemed to him that if the Conference accepted the figure of twenty-four months for Article 3 it would be quite willing to prolong the period for signatures from thirty to sixty days, and the President hoped that that would satisfy M. Duzmans.

M. DUZMANS (Latvia) said that he was completely satisfied.

The President's suggestion was adopted.

Article 2 was approved at a first reading.

ARTICLE 3

The President said that the time-limit of twenty months would be increased to twenty-four months.

Article 3 with the amendment was approved at a first reading.

ARTICLE 4

Article 4 was approved at a first reading, the time-limit of thirty days being increased to sixty days.

ARTICLES 5 and 6

Articles 5 and 6 were approved at a first reading.

ARTICLE 7

The PRESIDENT said that a small improvement had been suggested in the text. The third paragraph would read:

«A High Contracting Party which denounces the Convention shall directly and immediately notify...».

Further, a sentence would be added to the following effect:

«A High Contracting Party denouncing the Convention under these circumstances shall also inform the Secretary-General of the League of Nations of its decision».

Further discussion of Article 7 was postponed till the next meeting.

ARTICLES 8, 9 and 10

Articles 8, 9 and 10 were approved at a first reading.

PROTOCOL OF THE CONVENTION.

ARTICLES 1, 2 and 3

Articles 1, 2 and 3 were approved at a first reading.

The PRESIDENT put to the vote an Italian recommendation asking the Rome Institute of Private International Law to study the question of guarantees (fidejussion).

This recommendation was adopted.

The president put the following recommendation to the vote:

«The Conference, for the purpose of obviating the adoption of texts of the Uniform Law in the same language but containing divergencies of translation, recommends that States having the same official language should prepare the official translation of the uniform law in consultation with one another».

M. MONTEJO (Spain) proposed the addition of the words «and of the Conventions».

The recommendation with the foregoing amendment was adopted.

TWENTY-SEVENTH MEETING

Held on May 31st, 1930, at 10.30 a.m.

President: M. J. Limburg

36. Discussion of the Draft Convention providing Uniform Regulation for Bills of Exchange and Promissory Notes (Continuation).

ARTICLE 7 (Continuation)

M. DUZMANS (Latvia) said he would only speak on Article 7. First of all, he wished to explain his intervention in this very important question. The personality of the experts who had drawn up the draft and had sacrificed their time and energy to the task they had undertaken made it imperative that any attempt to criticise the work of such a body should be set about with prudence. He would therefore speak on this question with all due respect.

The respect due to the experts required that the Conference should be accurately informed of the reasons which had led them to adopt the text presented. This course, however, had not been taken.

It had been for that reason that M. Duzmans had intervened at the previous meeting, and he stood by his argument. The Latvian delegation had brought forward no concrete proposal, but it now raised the matter in the hope of bringing about a useful discussion on this matter of primary importance.

Nor would he bring forward any amendment concerning the substance of the question – namely, the period for denunciation of the Convention. His delegation was not completely satisfied with the actual form of the Convention and its attitude would not be appreciably modified if an amendment did away with the period for denunciation. It was necessary to emphasise the fact that Parliaments would be confronted with many difficulties concerning ratification.

It would be a mistake to think that the duration of the Convention would be shortened should there be no period for denunciation. The result was quite the contrary; and the proof of this was that when a lasting Convention was made – such as, for example, that on the suppression of counterfeiting currency – no period for denunciation was fixed and not even the duration of the Convention.

Consequently, the fact that no period for denunciation had been fixed would not mean that the Conference had only wished to give a short lease of life to the work undertaken. The contrary was the case.

They should distinguish between the duration of the Convention and the period for denunciation. Those were two completely different things. M. Duzmans wished to point out the difference because he himself had had the chance to obtain information privately on some of the questions discussed by his colleagues in the Conference, and in doing so he had had the impression that some of them had confused the duration of the Convention and the period for denunciation.

The Latvian delegation wished no period for denunciation to be fixed in the Convention, because it hoped that such a Convention, as its nature merited, would last for ever.

M. Duzmans rather hoped that some slightly more detailed explanation of the economic aspects of the Convention might be made. It would not arouse any discussion, and for that reason he had not brought forward any proposal of amendment. Moreover, he would probably not have intervened in the discussion if his country had been the only one concerned.

The Conference should not forget that it was becoming increasingly necessary for the League of Nations to concern itself with the ratifications of the agreements that had been drawn up under its auspices. Care should be taken in this matter, especially from a psychological point of view. The League convened conferences, and its prestige had everything to gain by a large number of ratifications. M. Duzmans himself was the permanent delegate of his country attached to the League of Nations. He was, if he might say so, a devotee of the League of Nations, and for that reason he had wished to speak on this subject. It should also be remembered that the League of Nations had set up a special Committee to study the causes of the refusals, to ratify the various Conventions that had been signed.

It was with the desire of securing more ratifications that M. Duzmans hoped that one of the fully authorised members of the group that had drawn up the text of the Convention would make a statement on the matter. If this were impossible, could not some explanations be given in the report when it was drawn up?

The PRESIDENT said that the Latvian delegate was inspired by the ideals of the League. He thanked him in the name of the Conference for his conciliatory spirit. It seemed likely that Article 7 could be easily voted.

M. GRONVALL (Finland) thought also that there was no reason to fix a compulsory period of two years for the duration of the Convention for the Unification of the Laws on Bills of Exchange and Promissory Notes. Not that there could be a real need for any State to denounce the Convention before that time, but, on the contrary, because the State that had ratified the Convention or acceded to it after modifying its internal legislation according to the principles of the Regulation would always keep this legislation intact as long as possible in the interest of trade, and consequently would not denounce the Convention within a period of two years.

As this was the situation, it seemed useless to insert in the Convention a provision which appeared to restrain the liberty of the legislative bodies of the contracting States, but which was of no practical necessity.

M. GIANNINI (Italy) wished to draw the attention of the Conference to the fact that it was impossible to base international engagements merely on the hopes expressed by M. Gronvall and which he himself shared. When a Government signed a Convention which compelled it to revise its whole legislation, it ought at least to be certain that the international agreement would last for a certain time; but if, on the contrary, denunciations could be made fifteen days after signature, he wondered whether there was really any chance of coming to an agreement.

The Finnish delegates thought that in practice that would not happen. There was consequently no inconvenience in keeping to this formula, which gave a certain security to States signatories to the Convention, and confidence in their security, at least for a certain time. For that reason, M. Giannini asked M. Gronvall not to insist on his suggestion.

M. GRONVALL (Finland) thought that the provision was useless, but since the majority of the Conference was in agreement he would not press his point.

The PRESIDENT replied that Article 7 had been inserted in the Convention in a spirit of conciliation. The Hague Regulation prescribed a period of denunciation of three or four years, and no State had ratified this Regulation or the Convention. The world war had been one of the principal reasons, but not the only one. A book written by four distinguished jurists, including M. Lyon-Caen, gave interesting explanations on this point. For example, the French Parliament had been extremely jealous of its rights – right of amendment and right of initiative – and it might be said that in theory – for it sometimes happened that Parliaments concerned themselves with theory – Parliaments were deprived of their rights by the Uniform Regulation and the Convention for a period of four years, during which time they were unable to modify their legislation. That was quite true; but, on the other hand, it might be argued that according to this theory, it would never be possible to obtain any ratifications, whereas it seemed that in this case they would be obtained. This would be the first time that there had been an international codification of domestic law.

The members of the Conference, many of whom were, or had been, members of Parliament, realised how jealous Parliaments could be. For that reason, the present text gave a shorter period for denunciation: contracting parties would be bound for a smaller number of years than in the Hague Convention.

Moreover, a safety-value was provided for urgent cases. If unforeseen circumstances in some country or another made it necessary to modify one of the articles, then the rule prescribed by Article 7 could be brought into play. This rule was of such a kind as to reassure the French Parliament and those other Parliaments which, once the question had been raised, would be animated by the same spirit of jealousy for their rights of amendment and initiative.

All that was mainly theoretical, for the legislation of countries would not be abruptly changed by the introduction of such a law. It would be necessary to wait until custom and jurisprudence should point out certain difficulties, and in such a case the Secretary-General of the League would convene a new conference to remedy these difficulties at the request of one or more of the high contracting parties. Such was the practical, apart few the theoretical, side of the matter.

By Article 7 the Conference safeguarded both the theoretical aspect and the rights of parliaments; but everyone was quite convinced that there would be no occasion for the article to come into force.

Article 7 was approved at a first reading.

ARTICLE 9

The PRESIDENT drew attention to the provision in Article 9 that, «in the absence of a contrary declaration... the provisions of the present Convention shall not apply to colonies, oversea territories, protectorates or territories under suzerainty or mandate. That was the system that had been adopted during the last years whenever conventions concluded under the auspices of the League of Nations were drawn up, but it went without saying that an opposite system might be adopted, such as that proposed by the British delegation for the Convention on stamp Laws – namely, the possibility for any high con-

tracting party, «at the time of signature, ratification or accession, to declare that, in accepting the present Convention, it does not assume any obligations in respect of all or any of its colonies, protectorates or territories under suzerainty or mandate». Consequently, without this declaration the Convention would apply equally to colonies.

The President suggested that the British system should be introduced into Article 9, for the British delegation had received formal instructions from its Government according to which, should Article 9 be adopted as it was at present worded, it would be obliged to make a reservation.

M. GIANNINI (Italy) thought that it was impossible to reproduce the formula of the general Convention in the Fiscal Convention, which covered other requirements. The general Convention contained certain rules which had been expressly drawn up for the General Exchange Convention, but which could not be reproduced in the other Convention.

The PRESIDENT agreed with M. Giannini that the British proposal was obviously meant to apply to the Fiscal Convention, because Great Britain was as yet unable to sign the General Convention.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) could definitely say on behalf of his Government that it would be unable to sign the Convention on the Conflicts of Laws in its present form.

The PRESIDENT said that in that case the British reservation only referred to the Fiscal Convention, but it seemed to him somewhat curious to sign two Conventions on the same day, one of which contained one system and the other a second system for the colonies. However, if the Conference thought there was no inconvenience in adopting a double system, Article 9 could be kept without any change.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, if he had been going to sign the Convention on the Conflicts of Laws, he would have asked that the clause in question – the Colonial Clause – should also be inserted in that Convention, because, for various reasons, the form which he had suggested was for the British Empire the only one that worked with smoothness. Inasmuch, however, as the British Government was not going to become a party to the Convention on the Conflicts of Laws, he did not press for the insertion of the clause, but merely called attention to the fact that the colonial clause, as put in the Convention on the Conflicts of Laws, was probably not quite what the British Government would have desired.

He did, however, press for the insertion of the clause in the Fiscal Convention. There was a difference between the two cases, and he thought M. Giannini agreed with him that, as the object of the two Conventions was different, there was no real reason why the clauses should be the same.

The PRESIDENT personally was not in favour of modifying Article 9. He had merely wished to point out that it seemed to him curious that several conventions should be signed on the same day, one of which contained a different colonial system from that in the other. It was essential to have the British system in the Fiscal Convention, for otherwise Great Britain would be unable to sign the Convention. That was the reason for the introduction of this colonial provision in the other Conventions.

M. GIANNINI (Italy) asked if it was understood that the general rules already set up by the Conference would be adopted also in the Convention on the Conflicts of Laws

and in the Fiscal Convention, with the exception of slight modifications. For the Conflicts of Laws, for example, it would be impossible to keep the penultimate paragraph of Article 7 concerning denunciation, and in the Convention on Stamp Laws it would be superfluous to make provision for urgent cases, for to do so might provoke the denunciation of the Convention. It was the same for the Conflicts of Laws, since the rules that had been inserted there were not of such a nature as to influence the general economic organisation of a country. That was merely a standard that could be used in settling any particular question.

As for the question of the colonies, M. Giannini pointed out that the Conventions had different aims in view, and consequently there was no difficulty in introducing a different rule in one of them from that adopted in the other. If the Conference, in its desire to harmonise these different Conventions, wished to modify Article 9, M. Giannini would not oppose the step, but he wished to know quite clearly how the question of urgent denunciation of the convention on the Conflicts of Laws and of the convention on Stamp Laws were going to be settled.

The PRESIDENT was glad that M. Giannini had raised this question, which would allow him to clear up certain points in order to avoid any confusion.

Certain articles of the Convention providing uniform regulations for bills of exchange and promissory notes ought not perhaps to be introduced into the other Conventions. For example, the Conventions on the Conflicts of Laws and on Stamp Laws would not require such a clause; and Article 7 in its present form would not appear in them.

The Conference might therefore confine its discussions to the question whether it wished to adopt the system of the present Article 9 for colonies or to substitute the British system in order to avoid the necessity of having a reservation put forward.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) did not want to mislead the Conference. His instructions were that even in the Fiscal Convention there should be a denunciation clause.

The PRESIDENT replied that there was a clause for denunciation in every ordinary convention, and that one would be inserted in the Convention on Conflicts of Laws as well as in the Fiscal Convention; but it would merely be the ordinary denunciation clause and no special clause would be provided to meet urgent cases.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) realised that he had misunderstood the President and offered his apologies.

The PRESIDENT asked the Conference whether it was prepared to substitute the British colonial clause for the actual colonial clause in Article 9.

The Conference adopted the colonial clause proposed by the British delegation.

M. GIANNINI (Italy) emphasised the fact that it ought to be well understood that the general clauses of this Convention would also be reproduced in other conventions, except for the penultimate paragraph of Article 7 which dealt with urgent cases.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

The beginning of Article 7 would also have to be slightly modified. The expression «except in urgent cases» would have to disappear.

The Convention as a whole was approved at a first reading.

37. Discussion of the Draft Uniform Regulation for Bills of Exchange and Promissory Notes (Continuation).

ARTICLE 62 (REDRAFT)

The PRESIDENT read the Czechoslovak and Lithuanian amendment as revised by the Drafting Committee:

«The person who pays by intervention acquires the rights resulting from the bill of exchange against the person for whom he has paid and against those who are bound to the latter by the bill of exchange».

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) explained that the words «resulting from the bill of exchange» were intended to emphasise the fact that the rights in question were rights under exchange law.

The amendment was adopted.

ARTICLES 47 and 48 (SWISS PROPOSAL)

M. VISCHER (Switzerland) said that neither the experts nor any of the Governments had proposed that the right to a commission should simply be omitted without any reservation. He had been surprised by the decision adopted and, at the time when it had been taken, had been unable to advance the objections which appeared to him essential. He had assumed that there would be no opposition to the experts' proposal, that it should be left to each country to decide whether to retain in its national system of law the right to a commission, a practice that was current in the countries where the «Deutsche Wechselordnung» obtained. The experts, who had endeavoured to prevent all reservations as far as possible, had agreed that an exception might be made in regard to commissions.

M. Vischer had received categorical instructions from his Government to request the Conference either to reintroduce the right to a commission in the body of the law, on the lines of the Hague Regulation, or to allow a reservation in favour of the national systems of law.

In Switzerland, the right to a commission was held to be a small but legitimate compensation for the work involved for the holder in the event of the non-payment of a bill. The banks, especially in the case of discounted bills, greatly preferred to have a fixed commission assigned to them by law, which commission they could demand under exchange law at the same time as the amount due to them. It could not be expected that the banks should make no charges for their work. If the commission were done away with, that would entail the suppression of any compensation, and the holder would merely be assigned the recovery of his expenses and interest on the unpaid sum of money. The banks would, in that case, seek for another means of recovering payment for their work. They would practise special rates for cashing bills of exchange, and these rates might be very high. It was precisely in order to obviate such rates that the Swiss Government wished to maintain the legal right to a commission. Their object was to protect the debtor and not to deliver him bound hand and foot to the mercy of the banks and to rates which might go beyond all reasonable bounds. Experience showed that, generally speaking, the banks were satisfied with the commission allowed in exchange law, a commission which was fairly small and which caused no trouble in recovery. Only in exceptional cases did the banks ask for any additional commission or compensation in common law.

M. Vischer believed that those countries whose law did not provide for a commission might adopt it without trouble, and that in doing so they would not be acting to the detriment of the debtor but, on the contrary, to his benefit. No one at The Hague had apparently been opposed to the right to a commission. As to the rate, M. Vischer did not propose to suggest any definite figure. His amendment indicated the rates at present in force in Switzerland, a number of different proposals having been made in this connection. He could, however, agree to the rate of 1/4 per cent proposed by the Austrian delegate.

Should the Conference refuse to incorporate the right to a commission in the body of the law, he would strongly urge it to allow the reservation which he had requested, since it was a matter of much importance to Switzerland that the right to a commission should not be prohibited formally.

As to the reservation, M. Vischer did not insist on any definite wording. He would consent to its being formulated in more general terms than those he had proposed.

The PRESIDENT observed that the Conference had decided not to allow commissions under the Convention.

M. EIGTVED (Denmark) said that the Danish, Swedish and Norwegian delegations had voted a few days previously in favour of disallowing commissions, their object being to achieve uniformity and to obviate reservations, and because they had hoped that other delegations would show a spirit of reciprocity. As, however, uniformity did not appear to be possible, if the right to a commission was disallowed, it might perhaps be possible to achieve uniformity by keeping it. With this aim in view, the Scandinavian delegations were prepared to support the Swiss proposal, especially as the question seemed to them one of minor importance and as the law of the countries concerned contained provisions concerning commissions.

M. SOKAL (Austria) said that commissions were not an invention created by the banks in a conspiracy to make their bills as high as possible for debtors who had not paid debts resulting from bills of exchange. If a misconception of that kind was likely to result from the discussion of the previous week on the question of commissions, it would only be fair to draw the Conference's attention to the fact that the arguments in favour of commissions had been based on the following considerations.

The holder calculated that the sum specified in the bill would be paid on maturity, because the debt was governed by specially strict conditions, seeing that it resulted from a bill of exchange. In order to compensate the holder for his work and to repay him the expenses due to the necessity of procuring the sum immediately, he had been allowed a commission.

There is no reason for refusing the holder the protection afforded him by the various rights granted in view of that consideration.

There was another noteworthy reason as well. The commission was the outward sign of the strict character of a bill of exchange in so far as concerned the debtor. It was true that in many countries there was no need to use any such method to educate debtors, but in order to emphasise the importance of the obligations contained in a bill of exchange in countries which had not reached the same degree of economic development, it would be advantageous to adhere to commissions, so as to make it clear that default of payment was an extraordinary case involving extraordinary consequences.

For these reasons, M. Sokal supported M. Vischer's proposal.

M. QUASSOWSKI (Germany), on behalf of his delegation, supported the Swiss proposal. The experts themselves had considered it desirable to leave it to the national law to decide whether the right to a commission should be maintained. He concurred in that opinion. The countries which were in favour of the right to a commission merely asked for the retention of a practice to which they had become accustomed in actual business.

M. SCHMIDT (International Chamber of Commerce) also supported the Swiss amendment, for in his view it was quite fair that a small commission should be allowed to a man who had paid a bill of exchange in recourse, since this sometimes obliged the endorser to procure money from his banker and to incur certain expenses. The International Chamber had proposed 1/4 per cent. M. Schmidt thought that the various Governments would be satisfied if the Swiss amendment was adopted.

M. SULKOWSKI (Poland) associated himself with M. Schmidt's remarks as to the desirability of substituting for the rate indicated in the Swiss amendment the rate of 1/4 per cent, both in Article 47 and in Article 48. This amendment was in conformity with the provisions of the Hague Regulation.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) observed that the Czechoslovak delegation's point of view was summed up in the amendment which he had submitted to Article 47 and 48, but which had been rejected. That point of view was also embodied in the reservation which it had proposed and which had also been rejected.

The Czechoslovak delegation concurred in the Swiss proposal.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) said that his delegation adhered to the proposal to omit any legal rate for commission. In a spirit of conciliation, however, the Brazilian delegation were prepared to support the reservation made by the Swiss delegation to the effect that the national law would be left to determine the rate.

M. PERCEROU (France) understood that the Conference had already taken a decision on the question whether certain provisions relative to commission should be introduced in the Uniform Regulation. The reasons for which it had been decided to drop the right to a commission still subsisted. He would not therefore oppose the reservation made in the sense indicated by the Swiss and German delegations. He thought, nevertheless, that the reservation should be worded somewhat differently, since Articles 47 and 48 related to two distinct matters: the first to the case of a protest and the second to that of a third party who had intervened for payment. These two cases could not, in M. Percerou's opinion, be combined in a single formula. He would therefore in due course propose a somewhat different wording. He was in principle prepared to accept the reservation asked for by the Swiss delegation.

M. GIANNINI (Italy) observed that originally the Italian delegation had thought that a definite rule should be laid down, though one allowing certain guarantees in the interests of trade. As, however, the Conference had been unable to agree on the amount to be specified in Articles 47 and 48, the Italian delegation had voted against any rule being made in the uniform legislation and it would still vote against it.

There remained the question of a reservation. In this connection, M. Giannini pointed out that a new reservation had been applied for on the very eve of the discussion to be held on the possibility of restricting reservations. He would not oppose the reservation;

he would acquiesce in it without supporting it. He would accept it for the reason that it appeared to him impossible to determine the rate of the commission in a uniform law, since, if the law contained a provision of that kind, the provisional practice would become the rule. It might be hoped that the practice was purely temporary which would gradually disappear, and for that reason it would be better to have a certain degree of elasticity.

Secondly, he did not think it possible to compel all those countries which did not wish to allow the right to a commission to submit to it, as could not fail to happen if the uniform law contained a provision on the subject.

Lastly, the amount of the rate should be fixed in accordance with the special requirements of each country, and in those circumstances it would be better to leave each State entirely free.

Consequently, and subject to drafting alterations, M. Giannini proposed that the Conference should accept neither the amendment to Articles 47 and 48 nor the reservation proposed by the Swiss delegation, but a formula drafted in more elastic terms which might read as follows.

«By derogation from Articles 47 and 48, each High Contracting Party shall have the power to prescribe that the holder may also recover a commission, the amount of which shall be determined by the national law».

M. Giannini proposed that the matter should be left to national law, for the reason that the provision in question was a special one, which could not be made universal; in the same way, it was clearly impossible to adopt any unduly rigid rule since the general economic situation and the special economic situation of each country might vary from time to time.

M. GRONVALL (Finland) concurred in M. Giannini's opinion.

M. VISCHER (Switzerland) thanked M. Giannini for the spirit of conciliation he had shown and said that he could accept the text he had proposed, provided that the Conference allowed the possibility of making a reservation on this question. As, however, the representatives of the Northern States had already declared, certain countries would prefer a uniform solution which would obviate the necessity for any reservation.

With the object of reaching agreement, if possible, M. Vischer could accept

M. Sulkowski's proposal to reproduce the text of the Hague Convention, whereby the commission would be fixed at 1/4 per cent in both Article 47 and 48.

The PRESIDENT proposed to put to the vote first the Swiss proposal for the amendment of Articles 47 and 48 (48 and 49 of the new text).

The fourth paragraph of Article 48 (new text) would read as follows:

«A commission which, in default of agreement, shall be 1/6 per cent on the principal sum payable by the bill».

The above amendment was put to the vote and was rejected, by 14 votes to 14.

The PRESIDENT said that he would next put to the vote the Swiss delegation's application for a reservation. He believed he was right in understanding that

M. Vischer had concurred in M. Giannini's suggestion, so that the text would be as follows:

«By derogation from Articles 48 and 49, each High Contracting Party shall have the power to prescribe that the holder may also recover a commission, the amount of which shall be determined by the national law».

M. PERCEROU (France) proposed an amendment to this text in order to take into account the two different cases covered by Articles 48 and 49. He suggested the following wording:

«By derogation from Article 48 of the uniform law, each High Contracting Party reserves the right to embody in its national law a provision prescribing that the holder may recover, from the person against whom he exercises his right of recourse, a commission the amount of which is determined by the national law.

«The same provision shall by derogation from Article 49 apply to any person who, having paid the bill of exchange, seeks to recover the amount from the parties liable to him».

M. GIANNINI (Italy) agreed to the text proposed by M. Percerou.

The text proposed by M. Percerou was adopted by 33 votes to 3.

38. Examination of the Draft Uniform Regulation on Bills of Exchange and Promissory Notes: Text of the Uniform Regulation drawn up by the Drafting Committee: Second Reading.⁵³⁴

Note. – The Conference, realising the difficulty of discussing simultaneously a text drawn up in both official languages, decided to adopt the following procedure. The discussion took place entirely on the French text, and it was only after a provisional or final decision had been taken that its translation into English was made and submitted to the Conference. For that reason, it has been impossible to reproduce the English text in the record of the discussions until that text became final.

The PRESIDENT said that, in conformity with the Conference's wishes, delegates would not be entitled to raise points of substance at the second reading.

CHAPTER I. – ISSUE AND FORM OF A BILL OF EXCHANGE.

ARTICLE 1

Adopted.

ARTICLE 2

Adopted.

ARTICLE 3

Adopted.

ARTICLE 4

The PRESIDENT asked whether the Drafting Committee had intentionally omitted from this article the words «domiciled bill» which had appeared in brackets in the original article.

M. PERCEROU (France), member of the Drafting Committee, said that the words had been omitted deliberately and that an explanation appeared in the report of the Drafting Committee.

M. SHIMADA (Japan) stated that the Japanese delegation was of opinion that according to his interpretation of Article 4 the drawer could specify a domiciliary. In consequence, and as a result of the observations which his delegation had submitted on the

⁵³⁴In order to avoid annexing two documents almost alike in their contents, it has been thought unnecessary to reproduce the text of all the articles submitted by the Drafting Committee. Only the text of articles which were amended as the result of discussion have been included. The text which were not changed will be found either in the final report of the Drafting Committee or in the text of the Conventions themselves.

translation into Japanese, which might be very free, that point would be clearly explained in the new Japanese law. He hoped that the Conference would be good enough to accept that point of view.

M. VAN NIEROP (Netherlands) had always somewhat feared arguments *a contrario*. He pointed out that Article 4 stipulated: «A bill of exchange may be payable at the domicile of a third person either in the locality where the drawer has his domicile or in another locality». He wondered whether it might not be concluded that a bill of exchange could not be payable at the domicile of the drawee in another locality, for cases of that kind very often happened. M. van Nierop would like to be reassured on the matter.

M. PERCEROU (France), member of the Drafting Committee, reassured M. van Nierop, and stated that it had never been desired to exclude that possibility.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked that the interpretation should appear in the Minutes.

M. DUZMANS (Latvia) had no observation to submit in regard to Article 4. He wished to make several remarks on a series of articles. Those remarks concerned the whole of the text, and in order to shorten the discussions he had drawn up a memorandum which he was prepared to submit to the Drafting Committee. There would then be no need for him to intervene in the plenary meeting.

M. PERCEROU (France), member of the Drafting Committee, considered that it would be better to submit the remarks in public. Very often questions of drafting involved questions of principle.

The PRESIDENT asked M. Duzmans to hand him the memorandum⁵³⁵. If he considered it advisable, he would forward it to the Drafting Committee, but if he perceived that it concerned questions of principle he would not do so. In the latter case the memorandum would have to be considered as having been submitted too late.

M. DUZMANS (Latvia) accepted the President's suggestion, but asked that his memorandum should be distributed.

The PRESIDENT replied that if it raised questions of principle it could not be added to the documents of the Conference.

Prince VARNVAIDYA (Siam) suggested that, as the proposals were only drafting proposals, it would save time if M. Duzmans could indicate briefly the desired changes which the Conference could refer to the Drafting Committee if it so decided.

M. DUZMANS (Latvia) thought that it would nevertheless be better if he spoke on each article in turn.

When the Regulation came to be applied in practice, each numbered paragraph would become a self-sufficient text, and there would be no need to refer in each case to the context or to the other numbered paragraphs. It would therefore be desirable to substitute in Article I the word «indication» for the word «celle».⁵³⁶

The PRESIDENT thought there was no need to make any change. If a country proposed to embody Article 1 in its law and translated that article, it was entitled, if it thought necessary, to replace the word «celle» by the word «indication».

M. DUZMANS (Latvia) did not agree.

⁵³⁵See Annex № 15.

⁵³⁶No change required in the English version.

M. ALBRECHT (Germany) said that in the English, text the wording was «statement of the place» and not «that of the place». The English and French texts should be uniform, and he would prefer «statement of the place» in both texts.

M. GIANNINI (Italy) understood that, at the outset of the proceedings the Conference had agreed that no amendments should be made on points of detail in the text of the articles. The articles of the Regulation had been studied at length and the Conference had had the benefit of the experience acquired in certain countries. Further, prior to the world war, certain countries had prepared a translation of the Hague Convention, and there was no need to do that work over again.

He proposed, therefore, to keep to the Hague text, unless the Conference wished to make any changes for certain reasons which were of great importance.

M. SHIMADA (Japan) asked whether in the new Japanese law it would be possible to say that the drawer might specify a domiciliary.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

Article 4 was adopted.

ARTICLES 5 and 6

Adopted.

ARTICLE 7

Adopted.

ARTICLE 8⁵³⁷

In Article 8, the word «devoirs» in the French text was replaced by the word «pouvoirs». The PRESIDENT drew attention to the observations of the Yugoslav delegation.⁵³⁸ M. EISNER (Yugoslavia) stated that the Yugoslav delegation had wished to draw attention to the disagreement which existed between the opinion of the Drafting Committee and the opinion of the Conference in regard to the meaning of the second sentence of Article 8.

The observations in the report of the Drafting Committee on Article 8 emphasised that, when the signatory had acted not without any power but in excess of his powers, he was personally liable for the whole amount. «It is in this sense», the report continued, «that the Conference declared that it understood the second paragraph of Article 8». The Yugoslav delegation considered that the Conference had not expressed such an opinion. The discussion in the plenary meeting of the Conference had developed along the following lines. The Yugoslav delegate had explained that, in his opinion, according to Article 8, the representative, if he exceeded his powers, was liable under the terms of the bill of exchange for the whole amount, and the person represented was liable within the limits of the powers given him. The text, however, was not sufficiently clear as regarded the liability of the person represented.

The Italian delegation had stated that the person represented could not be bound, even for the smallest sum, since that would be contrary to the fundamental principle of the independence attaching to a bill of exchange. It might be concluded that the Italian delegate was of opinion that in such a case the representative was liable for the whole amount and the person represented for nothing at all.

⁵³⁷The text of Article 8 proposed by the Drafting Committee was as follows:

«Quiconque appose sa signature sur une lettre de change, comme représentant d'une personne pour laquelle il n'avait pas le pouvoir d'agir, est obligé lui-même en vertu de la lettre et, s'il a payé, a les mêmes droits qu'aurait eu le prétendu représenté. Il en est de même du représentant qui a dépassé ses devoirs».

⁵³⁸See Annex № 16.

The other view was supported by Dr. Hammerschlag. He had said that where, for instance the representative had been given power to issue a draft for 10,000 francs and issued one for 20,000 francs, he was liable for the amount for which he had exceeded his powers – that was to say, for 10,000 francs, the person represented being liable only in respect of the rest. «That is only natural», Dr. Hammerschlag had said. The President would appear to have been of the same opinion.

The Yugoslav delegation had thus had the impression that, in view of the opinions of the President and Dr. Hammerschlag, the Conference had decided to reject the Yugoslav proposal.

The point of view that the person represented was liable within the limits of the powers given him and the representative for the rest was at least strictly logical. The Yugoslav proposal, however, had been designed primarily to improve the position of the holder by giving him greater security and at the same time to prevent undesirable speculation at the expense of the holder and the guarantors.

The Drafting Committee's point of view, if M. Eisner had understood it aright – namely, that the representative alone was liable for the whole amount and the person represented for nothing – was, in the first place, contrary to the real liability of the person represented and, in the second place, opened up the possibility of speculation harmful to trade. It exposed the holder and the guarantors to the risk of losing the whole amount, in view of the unsatisfactory position of the representative, since they would rely primarily upon the value of the guarantee of the person represented.

It would be seen from what he had just explained that the question had become even less clear than before.

In view of the divergencies in the views mentioned on the one hand and the lack of precision on the other, this important question was likely to be interpreted in different ways.

For these reasons, it was essential, in the opinion of the Yugoslav delegation, to have an exact text in accordance with one or other of the interpretations.

M. PERCEROU (France) stated that the report reproduced the interpretation which the members of the Drafting Committee had believed to be that of the Conference. If such was not the case, it was obvious that the report would have to be modified.

When a person had signed a draft for a sum exceeding the limit of his power, would the holder have to divide his action for payment – that was to say, would he have to sue the person represented for one part of the amount and the representative for the other part? That would appear to be incompatible with the indivisible character of bills of exchange.

The PRESIDENT observed that the relation between the representative and the person represented remained subject to the rules of the common law. In his view, the report was in conformity with the decisions taken by the Conference.

Moreover, it did not seem to be necessary to alter those decisions, for the holder could not tell to what extent the representative had powers.

The holder would begin by referring to the representative, but there remained the legal relation under common law between the representative and the person represented.

Article 8 said very clearly that when the holder of a bill of exchange knew that the representative had exceeded his powers – in most cases he could not know whether it was

by 10,000, 12,000 or 15,000 francs – he could go back on the representative. The representative would have recourse against the person represented but under common law.

M. EISNER (Yugoslavia) asked what would happen in cases where the representative possessed nothing.

The PRESIDENT observed that the same question arose when the representative had no power.

There was always the legal relation under common law between the representative and the person represented.

In such cases, it was for jurisprudence to decide what action should be taken.

To elucidate that, it would be necessary to say that the person represented would be responsible for the amount for which he had given a mandate and that the representative would be responsible for the rest. That would create very great difficulties. It would be necessary to divide the amount, and the holder would have to prove for what sum the person represented had given a mandate to the representative. That would be a *probatio diabolica*.

Jurisprudence would decide the point in question, and everything would probably be cleared up without great difficulty.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) proposed that the question should be referred to the Drafting Committee.

M. PERCEROU (France) observed that the Drafting Committee had given its opinion, which was formulated in the report.

The PRESIDENT proposed that Article 8 should be adopted provisionally on the understanding that the Conference would be able to return to it, if necessary.

Article 8 was adopted provisionally.

ARTICLE 9

Adopted.

ARTICLE 10

Adopted.

ARTICLE 11

The PRESIDENT noted that the last sentence of the article contained the expression «a nouveau», while Article 14 said «de nouveau». Should two different expressions be maintained?

M. PERCEROU (France) replied that the expression «a nouveau» referred to the verb «endorser» whilst «de nouveau» referred to the kind of bill, which had to be in blank. That was a subtle point in the French language, and the two expressions could be maintained as they stood.

Article 11 was adopted.

ARTICLE 12

Adopted.

ARTICLE 13

Adopted.

ARTICLE 14

Adopted.

ARTICLE 15

Adopted.

ARTICLE 16

Adopted.

ARTICLE 17

Adopted.

ARTICLES 18 and 19

Adopted.

ARTICLE 20⁵³⁹

M. ARCANGELI (Italy) believed that there was a drafting error in the last sentence of the article. The endorsement was deemed to have been placed on the bill after the protest and not prior to it. For that reason, M. Arcangeli proposed that the last paragraph should be drafted as follows:

«Failing proof to the contrary, an endorsement without date is deemed to have been placed on the bill after the protest, if the protest does not reproduce the endorsement textually».

The PRESIDENT pointed out that the paragraph was due to an amendment submitted by the Netherlands delegation. Before adopting the amendment proposed by

M. Arcangeli, he invited the representative of the Netherlands to give his opinion on the Italian request.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that the proposal of his delegation referred to the case of the protest which contained no indication of the date of endorsement – for instance the protest drawn up in an unauthentic form, called a simplified protest. This form of protest did not show whether the endorsement was prior or not.

The PRESIDENT considered that it would be better to say: «If the protest does not mention the date of endorsement». Was it desired to support that system? The Netherlands delegations wished the following text to be adopted: «Failing proof to the contrary, an endorsement is deemed to have been placed on the bill prior to the protest, if the protest does not specify the date of endorsement».

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) stated that, when the protest reproduced the endorsement without specifying the date, the protest showed that the endorsement had been made prior to the protest. If the endorsement were not prior to the protest, the protest could not contain the endorsement. There were, however, cases in which the protest contained no indication of the endorsement simplified protests.

The PRESIDENT pointed out that the word «textually» was unsuitable. It would be necessary to say: «If the protest does not reproduce the endorsement».

In those circumstances, the text proposed by the Netherlands delegation would run as follows:

«Failing proof to the contrary, the endorsement is deemed to have been placed on the bill prior to protest, if the protest does not reproduce the endorsement».

⁵³⁹The Drafting Committee proposed the following text :

«L'endoesement posteneur a l'echeance produit les memes effete qu'un endossement anterieur. Toutefois, l'endossement posterieur au protet faute de paiement, on fait apres l'expiration du delai fixe pour dresser le protet, ne produit que les effets d'une cession ordinaire.

«Sauf preuve contraire, l'endossement sans date est cense avoir ete fait avant l'expiration du delai fixe pour dresser le protet.

«Sauf preuve contraire, l'endossement est cense avoir ete fait anterieurement an protet dans le cas ou le protet ne reproduit pas textuellement l'endossement».

The reasons were the following: An authentic protest always indicated the endorsement. The endorsement was reproduced in the protest. Consequently, it went without saying that it was prior to the protest, because otherwise it could not appear in the protest. The last paragraph, however, referred to the simplified protest constituted by a declaration or a letter from the drawee. In that protest no mention was made of that endorsement.

In the last paragraph, it was presumed that the endorsement was made prior to protest.

M. PERCEROU (France) wondered whether it was desirable in so general a text, which laid down a principle, to enter into details concerning proof, which depended on the manner in which the protest was drawn up. Would it not be desirable to leave those questions to each legislation? If there were protests which allowed the compulsory reproduction of endorsements, the latter should be mentioned. If there were simplified protests which did not mention the endorsement, the Dutch judges would take a decision on the question. That did not concern the Countries which did not know that particular system.

Consequently, he asked that the two last paragraphs should be suppressed.

M. GIANNINI (Italy) agreed. It would be very difficult in the uniform law to recognise a rule for two kinds of protest. That would compel States which only possessed the integral protest to adopt the simplified protest. It would be better to reserve the question for the national laws.

M. SCHELTEMA (Netherlands) observed that it was not certain that the authentic protest would contain the endorsements, since the form of the protest was not defined in the Uniform Regulation.

M. PERCEROU (France) considered that that was an additional reason for leaving the problem to the national legislations.

M. SCHELTEMA (Netherlands) stated that for the States where the simplified protest was not used, but where the protest did not mention the endorsement, the question arose whether the endorsement had been placed on the bill prior to or after protest.

M. SULKOWSKI (Poland) supported M. Percerou and M. Giannini.

The PRESIDENT considered that there was a difference between the second and third paragraphs. The third paragraph did not refer to the protest. It simply said:

«Failing proof to the contrary, the endorsement without date is deemed to have been placed on the bill before the expiration of the limit of time fixed for drawing up the protest».

M. GIANNINI (Italy) thought that the Netherlands delegation was in doubt whether its country's legislation would have to be modified. He considered that only the first paragraph should be left.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) thought that the Conference had already settled the question raised by the Netherlands delegation. It could now search for a text, but could not change the principle.

The PRESIDENT would prefer the Conference to take a decision on the two paragraphs at the next meeting.

Adopted.

TWENTY-EIGHTH MEETING

Held on June 1st, 1930, at 4.15 p.m.

President: M. J. Limburg

39. Convention on Conflicts of Laws: Declaration of the Italian Delegation.

In order to facilitate agreement on the Convention on Conflicts of Laws, M. GIANNINI (Italy) stated that the Italian delegation was prepared in a spirit of conciliation to abandon Article 10(a). It asked the other delegations who had raised objections to certain articles also to make an effort.

M. Giannini asked the President to consider whether it would not be desirable for a very small Sub-Committee to meet on the following day in order that the delegations which had made reservations might reach agreement on a clear, definite and unrestricted text.

The PRESIDENT welcomed M. Giannini's statement. He himself had tried to promote an understanding without reservations on conflicts of laws. In accordance with M. Giannini's suggestion, a Committee formed of the delegations which were most interested in the various reservations to Articles 2, 3, 6 and 10(a) would, if possible, meet on the following day.

40. Examination of the Draft Uniform Regulations on Bills of Exchange and Promissory Notes: Text of the Uniform Regulation drawn up by the Drafting Committee: Second Reading (Continuation).

ARTICLE 16

NOTE. – The Conference, realising the difficulty of discussing simultaneously a text drawn up in both official languages, decided to adopt the following procedure. The discussion took place entirely on the French text, and it was only after a provisional or final decision had been taken that its translation into English was made and submitted to the Conference. For that reason, it has been impossible to reproduce the English text in the record of the discussions until that text became final.

M. LOEBER (Latvia) made the following declaration:

Seeing that the Conference decided at the beginning of the second reading of the Regulation not to return to the discussion of questions of principle, but to confine itself to questions of form;

That to settle any question as to whether a particular point in the course of the discussion refers to a question of principle or a question of form may excessively prolong the reading of the text of the Regulation at present under discussion;

And that, at the same time, it would appear to be undesirable not to mention the provisions of the Regulation which necessitate interpretation;

The Latvian delegation ventures to explain to the Conference its opinion in regard to the meaning of the provisions following from Article 16, paragraph 1, of the Regulation which has been adopted.

The sentence employed in Article 16, paragraph 1, of the Regulation – namely: «Even if the last endorsement is in blank» – is not logically in opposition to the prece-

ding provision of the same paragraph, according to which the possessor is deemed to be the lawful holder if he establishes his title to the bill through an uninterrupted series of endorsements. On the contrary, it is understood that the word «even» is employed here in order to emphasise that the holder's right is justified by an uninterrupted series of endorsements, whether the last endorsement is either an endorsement in his name (*nomi-natif*) or an endorsement in blank. It is also understood that, in the first place, the first taker of the bill of exchange – as is stipulated, for instance, in Article 23 of the Latvian Exchange Law – is deemed to be the lawful holder.

On the other hand, the expression employed in the second paragraph of Article 16 of the Regulation – namely, «in this connection» – does not admit of any conclusion *a contrario*. Consequently, cancelled endorsements are deemed to be entirely unwritten and can produce no effect in connection with exchange law.

The PRESIDENT took note of the declaration of the Latvian delegation. It was obvious that, at the present stage of its discussions, the Conference could not consider whether it was in agreement with the Latvian delegation's method of interpretation.

ARTICLE 8

The PRESIDENT recalled that Article 8 had been reserved as the result of the observations of the Yugoslav delegate. After reflection, it seemed to him that it was necessary to maintain Article 8. If the text were modified, many complications would result.

Article 8 was adopted.

ARTICLE 20

The PRESIDENT said that after consulting the Minutes the question raised by the Netherlands delegation in regard to paragraphs 2 and 3 could, he thought, be settled rapidly.

The second paragraph had been adopted unanimously in the following text:

«Failing proof to the contrary, an endorsement without date is deemed to have been placed on the bill before the expiration of the limit of time fixed for drawing up the protest».

Certain delegations, the Italian among others, had said that the paragraph had no value, but that they did not oppose it.

The third paragraph had been the object of a long discussion. It might run as follows: «Failing proof to the contrary, an endorsement without date is deemed to have been placed on the bill prior to the protest, if the protest does not reproduce the endorsement».

At a previous meeting, it had been stated that an authentic protest should contain the endorsements, with or without date, and that consequently a presumption which would be counter to an authentic document could not be put into a Uniform Regulation.

Doubtless in several countries the protest, an authentic document, had to contain all the endorsements, but there might be countries where it was not expressly prescribed that the protest should also contain all the endorsements with the date.

Elsewhere the Conference had permitted a reservation for countries which used as a protest an authentic document, but in which the protest might also consist in a declaration of the drawee placed on the bill of exchange; for those countries, that presumption was necessary.

In order to avoid any difficulty, the President suggested that the third paragraph of Article 20 of the Regulation should be deleted and that Article 8 of the Convention on the reservations should read as follows:

«Each of the High Contracting Parties may prescribe that protests to be drawn up in its territory may be replaced by a declaration dated and written on the bill itself and signed by the drawee, except where the drawer stipulates in the body of the bill of exchange itself for an authenticated protest», and should be completed by the following words:

«In the case provided for in the previous paragraphs, an undated endorsement is presumed to have been made prior to the protest.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) said that his delegation could accept this suggestion.

The suggestion of the President was approved and the third paragraph of Article 20 was deleted.

ARTICLES 21 and 29⁵⁴⁰

The PRESIDENT said that, the Netherlands delegate having pointed out that from the point of view of the wording there was a certain relationship between Articles 21 and 29, he would open the discussion on these two articles.

M. VAN NIEROP (Netherlands) recalled that during the discussion on Article 29 he had asked who was the holder in the reference in that article to «the assignment of the bill to the holder». Could a bank which had received a bill merely in order to effect its acceptance on behalf of a client be regarded as the holder or not? The answer had been given that the bank was not deemed to be the holder, but that, nevertheless, when the bill had been assigned to the bank, the latter was in possession of (detient) the bill on behalf of its client, the holder, and that consequently the acceptance could no longer be cancelled.

Article 21, however, made a distinction between the holder and a person who was merely in possession of the bill, and hence it was the inevitable conclusion that the holder was the person whose name appeared in an endorsement on the bill, and that the person in possession was the mandatory of the holder who requested its acceptance in his name.

M. van Nierop feared that if the bank were asked to cancel the acceptance, it might be placed in an awkward position, since it would not know, whether it was the holder or a person who was merely in possession of the bill.

The question was, of course, clear to the jurists present at the Conference, but difficulties might arise in practice and, in order to obviate them, he proposed one of the two following solutions.

Either Article 21 should be kept unchanged, while Article 29 should be completed by the addition of the words «or the person in possession of the bill» after the words «the holder», or, alternatively the words «by the holder or by a person who is merely in possession of the bill» should be struck out in Article 21.

M. van Nierop preferred the latter solution.

M. ARCANGELI (Italy), while realising that the Dutch representative was right, would prefer no change to be made in Article 21, since in principle acceptance could be

⁵⁴⁰The text of these articles proposed by the Drafting Committee was as follows:

«Article 21. – La lettre de change peut être, jusqu'à l'échéance, présentée à l'acceptation du tire au lieu de son domicile, par le porteur ou même par un simple détenteur».

«Article 29. – Si le tire qui a revêtu la lettre de change de son acceptation a biffé celle-ci avant la remise de la lettre au porteur, l'acceptation est censée refuser. Sauf preuve contraire, la radiation est réputée avoir été faite avant la remise du titre au porteur.

«Toutefois, si le tire a fait connaître son acceptation par écrit au porteur ou a un signataire quelconque, il est tenu vis-à-vis de ceux-ci dans les termes de son acceptation»

effected either by the holder or by his mandatory. The principle governing presentment for payment was not valid in regard to acceptance. In order to obviate the doubt that might result from the wording of Articles 21 and 29, M. Arcangeli would be inclined to strike out the words «to the holder» in Article 29, paragraph 1.

M. VAN NIEROP (Netherlands) agreed with this suggestion.

M. PERCEROU (France) proposed that the original formula, reading «before the bill has left the hands of the drawee», should be restored.

It was necessary to take into account the case where the holder had assigned the bill for acceptance to a person who was entirely under his orders. In such a case, the proposal made by the Italian representative could not be accepted. He added that the formula «before he has allowed the bill to leave his hands» which might not perhaps be altogether correct so far as the form was concerned, reserved the case in which the drawee was divested of the bill involuntarily (*le cas d'un dessaisissement involontaire*).

The PRESIDENT suggested the formula «before handing over the instrument».

M. PERCEROU (France) reminded the Conference, as had been pointed out during the discussion, that the question of the drawee acceptor being involuntarily divested of the instrument must be considered.

The PRESIDENT said that even before M. van Nierop had submitted his remarks, and quite apart from the discordance between Articles 21 and 29, he had wondered what was the reason for which the words «or by a person who is merely in possession of the bill» had been introduced in Article 21. When the bill was presented by a mandatory of the holder, such presentment must be deemed to have been made by the holder himself.

M. PERCEROU (France) shared this view.

He suggested the formula «the holder or his mandatory».

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that he could concur in this suggestion, provided that the same change was made in Article 29.

The PRESIDENT thought that it would be better to delete the last part of the sentence in Article 21 – i.e., the words «by the holder or by a person who is merely in possession of the bill».

M. ARCANGELI (Italy) urged that Article 21 should be kept unchanged, but that Article 29 should be modified.

The PRESIDENT submitted the proposal to delete the words «or by a person who is merely in possession of the bill» in Article 21. If these words were deleted, Article 29 might be left unchanged; otherwise, it would have to be modified.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) said that this particular provision in Article 21 was of some importance in regard to the question of proof. If no reference were made to the power of a person in possession of the bill to present it for acceptance, the drawee might refuse his signature and demand that the person presenting the bill should prove his right to do so. In order to prevent this question arising, M. Hermann-Otavsky would prefer to delete the end of Article 21 – viz., the words «by the holder or by a person who is merely in possession of the bill».

M. QUASSOWSKI (Germany) would prefer the maintenance of Article 21 as it stood. The provision in question appeared in a great many laws on bills of exchange, and in M. Quassowski's opinion it was necessary for practical reasons. If the words «or by

a person who is merely in possession of the bill» were deleted, the banks would have to verify the right of the person who presented the instrument, and difficulties might result.

M. PERCEROU (France) was also of opinion that the text should be maintained as it stood.

The PRESIDENT was not of that opinion, but would agree to accept it.

M. VAN NIEROP (Netherlands) considered that, when the jurists present spoke of the holder, they had also in mind his representative. It should not, however, be forgotten that it was not any particular member of the Conference who would be faced with the practical difficulties. If the last proposal were accepted, there might be connivance between the acceptor and, for example, a bank manager who was asked by the acceptor by telephone to cancel the signature.

The PRESIDENT asked whether the Conference was prepared to accept the proposal of M. Arcangeli to delete the words «to the holder» in Article 29.

M. VAN NIEROP (Netherlands) proposed to replace in the French text «avant la remise de la lettre» by «avant la restitution du titre».⁵⁴¹

The PRESIDENT observed that «remise» and «restitution» had not the same meaning.

M. PERCEROU (France) stated that it was not correct in French to say simply «avant la remise de la lettre»; it was necessary to specify to whom the bill had been assigned. It would be better to say «avant la restitution du titre». That, however, would exclude cases in which the holder had been involuntarily divested of the bill (*le cas de dessaisissement involontaire*).

The PRESIDENT thought that if the question arose at all it would arise with the word «remise» as well as with the word «restitution».

He asked the Conference whether it would accept the following text for the first paragraph of Article 29:

«Where the drawee who has put his acceptance on a bill has cancelled it before the assignment of the bill, acceptance is deemed to be refused. Failing proof to the contrary, the cancellation is deemed to have taken place before the bill was restored».

M. ARCANGELI (Italy) and M. PERCEROU (France) replied in the affirmative.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said he noticed that the word «lettre de change» was used in one place and the word «titre» in another, and asked whether the meaning was the same.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

M. SULKOWSKI (Poland) asked that it should be stated in the report that the word «restitution» did not settle at what moment the exchange liability came into being. It should not be allowed to prejudice the solution of the question whether the article referred to cases in which the holder was divested of the bill voluntarily or those in which he was divested involuntarily. That question remained open.

The PRESIDENT observed that, as the Conference had combined the discussion of Article 29 with that of Article 31, it would be desirable to settle the question of the Latvian amendment immediately.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the disadvantage of making modifications which had not been carefully considered in the second reading. The

⁵⁴¹This amendment necessitated no change in the English text.

articles had been drafted after long discussion. They had been reviewed from the point of view of the French language. In the present case, however, the French delegation had observed that the words «biffage» and «biffure» were not French. For that reason, the Drafting Committee had used the word «radiation».

The PRESIDENT thought that, in view of M. Giannini's explanations, the Latvian delegation would not insist on its amendment.

M. DUZMANS (Latvia) stated that all amendments submitted by his delegation were subject to any modifications which the French delegation might take from the point of view of drafting. In the present case, he believed that the words «biffage» and «biffure» were French. Nevertheless, he would agree to withdraw his amendment.

Article 21 was adopted.

Article 29 was adopted, the text of the first paragraph being that proposed by the President.

ARTICLE 22⁵⁴²

M. PERCEROU (France) proposed that the words «before a certain date» in the third paragraph of Article 22 should be replaced by «before a named date». The latter were used in Article 34, which covered the same case.

Article 22, as amended, was adopted.

ARTICLES 23 to 26 INCLUSIVE

Adopted.

ARTICLE 27⁵⁴³

As the result of an observation of M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia), the words «at the time of acceptance, the drawee may designate» at the end of the first sentence were replaced by «the drawee may name...».

Article 27, as amended, was adopted.

ARTICLES 28 and 30

Adopted.

ARTICLE 31

M. ARCANGELI (Italy) said that, according to the third paragraph, a mere signature was equivalent to an «aval» when it was placed on the face of the bill. However, cases might occur when a mere signature would be placed on the back of the bill. Such a signature might sometimes be deemed an endorsement in blank. That, however, was not always the case; and he asked if the Drafting Committee thought that in such an eventuality this signature ought to be deemed to be in any degree valid. By using the argument a

⁵⁴²The text proposed by the Drafting Committee was as follows:

«Dans toute lettre de change, le tireur peut stipuler qu'elle devra être présentée à l'acceptation, avec ou sans fixation de délai.

«Il peut interdire dans la lettre la présentation à l'acceptation, à moins qu'il ne s'agisse d'une lettre de change payable chez un tiers ou d'une lettre tirée à un certain délai de vue.

«Il peut aussi stipuler que la présentation à l'acceptation pourra avoir lieu avant une certaine date.

«Tout endosseur peut stipuler que la lettre devra être présentée à l'acceptation, avec ou sans fixation de délai, à moins qu'elle n'ait été déclarée non acceptable par le tireur».

⁵⁴³The text proposed by the Drafting Committee was as follows:

«Quand le tireur a indiqué dans la lettre de change un lieu de paiement autre que celui du domicile du tire, sans désigner un tiers chez qui le paiement doit être effectué, le tire peut le désigner lors de l'acceptation. À défaut de cette indication, l'accepteur est réputé s'être obligé à payer lui-même au lieu du paiement.

«Si la lettre est payable au domicile du tire, celui-ci peut, dans l'acceptation, indiquer une adresse du même lieu ou le paiement doit être effectué».

contrario, it should be said that in such a case the signature was invalid; but M. Arcangeli thought it would be much better to set forth the principle that a mere signature, even if it were placed on the back, might eventually be considered as an «aval». If the Conference shared this point of view, the third paragraph could then be modified in such a way as to cover also cases in which the signature would be placed on the back of the bill.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) did not think that there could be any possible ambiguity, because the text of the second paragraph made it clear that when an «aval» was given on the back of a bill it ought to be expressed by the words «good as 'aval'» or by any other equivalent formula. It was solely when the signature was on the face of the bill that there was any need to add the words «good as aval».

M. ARCANGELI (Italy) concluded that in certain cases the mere signature on the back of a bill would be invalid.

M SCHMIDT (International Chamber of Commerce) thought that if the Conference wished to acquiesce in M. Arcangeli's point of view and recognise that the mere signature on the back of the bill might be considered as an «aval», it would be necessary to make it also quite clear for whom this «aval» was valid.

M. ARCANGELI (Italy) thought that that was quite a different question.

The PRESIDENT Said that they were discussing a question of substance which had not been raised during the first reading. The Hague Regulation contained a provision according to which an «aval» was expressed by the words «good as 'aval'» or by any other equivalent formula. Apparently, therefore, there could be no doubt on the matter. The third paragraph of Article 31 said that the mere signature placed on the face of the bill was deemed to be an «aval». Obviously, if the signature was put on the back of the bill, the result would not be an «aval».

M. ARCANGELI (Italy) considered that this article ought also to include the case where a mere signature figured on the back of a bill. That was an omission that ought to be rectified.

The PRESIDENT declared that the meaning of a mere signature on the back of a bill would depend on the person who was judging the affair. In certain cases, this signature might be considered as an endorsement.

M. ARCANGELI (Italy) realised that sometimes it might be quite clearly said that it was an endorsement; but it might also happen that it would be impossible to declare that such a signature was an endorsement. In the latter case, they would have to know whether the signature was valid or not.

The PRESIDENT thought that in such a case the signature was invalid.

M. ARCANGELI (Italy) wished that this interpretation should appear in the report.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that in English law it had been held that a signature of that kind was always an endorsement.

M. PERCEROU (France) suggested that the following note should be added at the foot of the page:

«Nevertheless, in spite of the provisions of Article 31, it is quite understood that if a signature is placed on the back of a bill of exchange which cannot be considered as an endorsement in blank because it breaks the chain of endorsements, this signature, in spite of the fact that it is unaccompanied by the words 'good as aval', ought to be deemed to be an 'aval'».

That seemed to him a logical solution, but as it followed from the spirit of the text, it would suffice to draw attention to it in the report.

M. SULKOWSKI (Poland) pointed out that paragraph 2 of Article 31 said quite clearly that an «aval» ought always to bear the formula «good as ‘aval’» or some equivalent formula. Moreover, it ought to be signed by the giver of the «aval», and only when it occurred on the face of the bill was it enough to have the signature without any other formula. If the Conference allowed an explanation like that just proposed to appear in the report, it would be in contradiction with the text adopted.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) thought it was very important to preserve unity of method concerning an «aval» placed on the back of a bill. An «aval» ought to be accompanied by a formula which allowed no ambiguity as to the meaning of the signature. That was the aim of paragraph a as it stood. A signature placed on the back of a bill would always be equivalent to an endorsement.

M. de la Vallee Poussin considered that a simple and clear rule should be adopted. He therefore supported the proposal to keep the text as it stood, because it gave rise to no ambiguity.

The PRESIDENT proposed to leave the text as it stood and let nothing appear in the report on the subject.

M. ARCANGELI (Italy) asked that the discussion should appear in the Minutes of the meeting.

The PRESIDENT said that it was quite understood that the discussion would appear in the Minutes.

M. ARCANGELI (Italy) said that he was satisfied.

Article 31 was adopted.

ARTICLE 32⁵⁴⁴

The PRESIDENT pointed out that the second paragraph had been drawn up by the Drafting Committee before the Conference had taken its decision on the Czechoslovak amendment to Article 62. Since the Conference had adopted the Czechoslovak wording for Article 62, it would be proper to modify the second paragraph of Article 32 in order to bring it into perfect conformity with the actual text of Article 62. He consequently proposed the following wording:

«He has, when he pays a bill of exchange, the rights arising out of the bill against the person guaranteed and against those who are liable to the latter on the bill of exchange».

M. GIANNINI (Italy) preferred the text of the Drafting Committee.

M. PERCEROU (France), member of the Drafting Committee, thought that this was a question of relative importance.

M. SULKOWSKI (Poland) emphasised the importance of the President's suggestion. The Hague formula and that of the experts – «recourse against the person guaranteed and his guarantors» – did not refer to the acceptor, seeing that the latter was the principal debtor and therefore could not be considered as a guarantor. There was no reason for refusing the giver of the «aval» the right to go back on the acceptor, if there was one. Moreover,

⁵⁴⁴The text proposed by the Drafting Committee was as follows; «Le donneur d'aval est tenu de la même que celui dont il s'est garant. «Son engagement est valable, alors même que l'obligation qu'il a garantie serait nulle pour toute cause autre qu'un vice de forme. «Il a, quand il paie la lettre de change, le droit de reconvenir contre le garanti et contre ceux qui sont tenus vis-à-vis de ce dernier en vertu de la lettre de change».

the problem was the same as that settled already in connection with the person paying by intervention, and the formula was changed for the same reasons: in order clearly to explain that the person paying by intervention could assert that the giver of an «aval» had the rights arising from the bill of exchange, not only against the guarantors but also against the acceptor. In those circumstances, the two formulas in question should be made to conform.

M. DUZMANS (Latvia) considered that the President's proposal was not only useful, but also necessary from the point of view of future interpretation. He supported the President's proposal.

The second paragraph of Article 33 was adopted in the form proposed by the President.

ARTICLE 33

The PRESIDENT pointed out that this article should be read as follows:

«A bill of exchange may be drawn payable: at sight; at a fixed time after sight; at a fixed time after date...».

Article 33 was adopted.

ARTICLE 34

Adopted.

ARTICLE 35

The PRESIDENT asked the Drafting Committee if it had deliberately deleted the word «only» which occurred in the second paragraph:

«In the absence of the protest, an undated acceptance is deemed so far as regards the acceptor only...».

M. PERCEROU (France) replied that the Drafting Committee had considered this word superfluous.

Article 35 was adopted.

ARTICLES 36, 37 and 38

Adopted.

ARTICLE 39

Prince Varnvaidya (Siam) pointed out that he had presented a reservation concerning Article 39.⁵⁴⁵ As a matter of fact, he had only reproduced the text of the French proposal. He had thought that, in virtue of Article 7 of the Convention on the Conflicts of Laws, Siam would be able to authorise the refusal of partial payment. As this right did not exist, he was compelled to ask the Conference to grant him this reservation.

The PRESIDENT reminded the Conference that the reservation on this subject had been put aside. The French delegation, which had proposed it, had finally withdrawn it. Siam now appeared to take it up, but the President proposed to explain later to the Siamese delegate how he might obtain, if not complete, at least sufficient satisfaction, without even the necessity of making a reservation. Article 39 was adopted.

ARTICLE 40⁵⁴⁶

M. PERCEROU (France) mentioned that Article 40 had given rise to a long discussion whether the following words should be kept; «He who pays at maturity is validly dis-

⁵⁴⁵See Annex № 17.

⁵⁴⁶The text proposed by the Drafting Committee was as follows:

«Le porteur d'une lettre de change ne peut être contraint d'en recevoir le paiement avant l'échéance. «Le tire qui paie avant l'échéance le fait à ses risques et périls. «Celui qui paie à l'échéance est valablement libéré, à moins qu'il n'ait payé à une personne qui, évidemment, n'est pas l'ayant droit».

charged, unless he has been guilty of bad faith or gross negligence» (text of the experts); or whether, on the contrary, they should return to the Hague formula: «Unless there has been fraud or gross negligence on his part». In the end, the Drafting Committee had suggested a third formula: «Unless it is paid to a person in whom it is obvious the right is not vested». This last formula was quite abnormal, at least from the point of view of French legal terminology. The Drafting Committee had decided to return to the formula of The Hague.

As was explained in the draft report, the situation treated here was not the same as that which concerned the person who had acquired the bill. A drawee might be dealt with more liberally than a third party who had acquired the bill. The third party, before acquiring the bill, might get all the information, and in that case there was a certain delay. But the drawee to whom the bill was presented at maturity was compelled, under pain of having a protest drawn up against him, to pay immediately. For that reason, an attempt had been made to make him responsible only for a payment wrongly made in the case where there had been unequivocal fraud on his part – that was to say, fraud conditioned by gross negligence.

The PRESIDENT read the proposed text:

«He who pays at maturity is validly discharged, unless he has been guilty of fraud or gross negligence. He is bound to verify the regularity of the series of endorsements, but not the signature of the endorsers».

Article 40 with this amendment was adopted.

ARTICLE 41

M. PERCEROU (France) said that the Drafting Committee had suggested that the first paragraph of this article should stop after the words «or the day of payment». The second paragraph would then begin with: «The usages of the place of payment...». and end with «at a rate expressed in the bill».

The PRESIDENT pointed out that in the first and second paragraphs «lieu de paiement» should read «lieu du paiement».

M. SHIMADA (Japan) noticed that the Drafting Committee had used at the end of the first sentence of Article 41 the words «on the day of maturity» instead of the words «on the day when payment can be demanded» which appeared in the text of the experts. The new wording left uncertain the moment when the holder might exercise his recourse.

M. Shimada thought that this article ought to be taken in conjunction with Article 43, which gave the holder the right to exercise his recourse «even before maturity».

The PRESIDENT asked the Drafting Committee if it had considered whether in cases where the date of maturity had been advanced it might be thought that there was a new date of maturity and that the rate ought to be that of the day of the new maturity – namely, of the advanced maturity.

M. PERCEROU (France) replied that the fact that the debtor was willing to anticipate payment was sufficient to advance the date of maturity.

The PRESIDENT pointed out that, according to the new Article 43, there were cases when payment of a bill of exchange could be demanded before the date of maturity, without agreement, but according to the law – for example, in cases where the drawee became bankrupt, or in certain circumstances when the drawer became bankrupt. In such cases, the question raised by the Japanese delegation could be settled by maintaining that, then, according to the law, there was a new date of maturity.

M. PERCEROU (France) declared that the Drafting Committee had decided not to modify the solution of the question.

The President said that the reply of M. Percerou made it necessary in the case of Article 43 to take into consideration the day on which payment of the bill of exchange could be demanded. In that case, there was advanced maturity. Consequently, as far as the question raised by the Japanese delegation was concerned, the modification made in the text by the Drafting Committee had made no substantial change.

M. SHIMADA (Japan) declared himself satisfied with this explanation.

M. VAN NIEROP (Netherlands) wished to have an authentic explanation of Article 41. In particular, he wished to know what was meant by the words «in default». Did the expression «if the debtor is in default» mean «if the debtor is behindhand? Was the debtor only in default when the protest had been drawn up, or was he in default between the date of maturity and protest? M. van Nierop thought that he was only in default after the protest.

The PRESIDENT thought that, so long as the debtor had the right of paying without it being possible to claim damages from him, he was not in default.

M. PERCEROU (France) thought that the debtor was in default if he did not pay on the day that the bill had been presented to him.

M. VAN NIEROP (Netherlands) considered that, so long as the protest had not been drawn up, it was impossible to say that the debtor was in default. If the text meant something different, it might be legally tenable, but it would bring about many practical difficulties. For example, a bank might present today a bill drawn up in foreign currency. It would calculate exactly the rate of exchange and present the bill to the debtor. If the debtor did not pay, the bill would return unpaid to the bank, which would pass it over to a process-server, who would present it anew and draw up a protest on the following day. In such a case, it was the holder who had the choice of the rate of exchange, because there had been default. But the first step was to know what was the wish of the holder, and that was already difficult enough; and, in the second place, it would be necessary to make a fresh calculation. Generally speaking, a bank that presented a bill of exchange for payment was not the holder in the proper sense of the word: it was the holder's representative. It received the bill to be cashed and often it knew nothing of the holder, who might live in China, Japan or Nicaragua, for example.

M. PERCEROU (France) pointed out that a bank would always choose the rate that was most advantageous for its client.

M. VAN NIEROP (Netherlands) replied that that was impossible, for in that case a bank would have to be able to calculate what would be the rate of exchange the next day. At Amsterdam, there was no such official rate and he believed that it was the same at Paris.

M. PERCEROU (France) replied that at Paris there was an official rate published at about two o'clock.

M. VAN NIEROP (Netherlands) took the case of a Paris bank presenting a bill of exchange at 10 o'clock that day. If the rate of exchange was disadvantageous, its client could complain on the grounds that the bank had presented the bill before two o'clock. Finally, M. van Nierop proposed to revise the text as follows:

«Once the protest has been drawn up, the holder can ask at his choice...».

M. WEILLER (Italy) asked what would happen if there was no protest.

M. VAN NIEROP (Netherlands) replied that, in that case, the holder would only have to cause a protest to be drawn up.

M. EIGTVED (Denmark) thought that the advantages resulting from the provisions of Article 41 were more important than the small difficulties which bankers might meet with because of the article. He did not deny the possibility that such difficulties existed, but he thought that they were of only secondary importance.

M. SHIMADA (Japan) asked if they might not return to the original text: «on the day when payment can be demanded». That would avoid all ambiguity.

The PRESIDENT replied that there was no need to return to the text of the Committee of Experts of Geneva, because that text did not succeed in settling the question. It was impossible to get rid of a question by not talking about it.

M. SHIMADA (Japan) thought he remembered that at the first reading of the original Article 40 of the text of the experts when the Japanese delegation had asked if the words «on the day when payment can be demanded» covered, not only maturity, but also the case of ree6urse before maturity, the President had replied in the affirmative. They therefore proposed to return to the text of the experts.

The PRESIDENT asked the Conference to give its opinion on the Japanese proposal that they should return to the original text, which said «on the day when payment can be demanded», instead of «on the day of maturity».

M. EKEBERG (Sweden) pointed out that if the Japanese proposal were adopted the words «whether on the day of maturity» would have to be modified.

The PRESIDENT pointed out that, if they reverted to the original text, it would also be necessary to modify the second sentence. After hearing the interpretation given by the Drafting Committee, he thought it would be best to keep Article 41 unchanged.

He reminded the Conference that the Drafting Committee had asked them to examine a proposal to introduce the words «in the text of the bill itself» after the words «nevertheless the drawer may stipulate» in the last sentence of the first paragraph.

M. GIANNINI (Italy) replied that the Drafting Committee had decided not to make this addition.

Article 41 was adopted without change.

ARTICLE 42

Adopted.

ARTICLE 43⁵⁴⁷

M. WEILLER (Italy) asked why a different wording had been adopted for paragraphs 2 and 3. If there were any reasons, he would like to know them; otherwise it was better to preserve the resemblance.

⁵⁴⁷The Drafting Committee proposed the following text:

«Le proteur peut exercer ses recours contre les endosseurs, le tireur et les autres obliges:

«A l'echeance;

«Si le paiement n'a pas eu lieu;

«Meme avant l'echeance:

«1. S'il y a eu refus, total ou partiel, d'acceptation;

«2. Dans les cas de faillite du tire, accepteur ou non, de cessation de ses paiements, meme non constatee par un jugement, ou de saisie de ses biens demeuree infructueuse;

«3. Dans les cas de faillite du tireur d'une lettre non acceptable».

The PRESIDENT read the following passage from the Minutes of the sixteenth meeting concerning the amendment put forward by the Japanese delegation. It was at that meeting that Article 43 had been adopted:

«There remained the following amendment submitted by the Japanese delegation:

«‘In Article 42, which concerns the conditions of recourse before maturity, the drawee referred to in No. 2 and the drawer referred to in No. 3 should be placed on the same footing. The Article should read as follows:

«‘2. Where the drawee, whether he has accepted or not, has failed.

«‘3. Where the drawers of a non-acceptable bill have failed.’

«It appeared that the Japanese delegation’s object was to bring sub-paragraph 3 into line with sub-paragraph 2. As the Conference had adopted the experts’ text for sub-paragraph 2, the President assumed that the Japanese delegation wished to repeat in sub-paragraph 3 the cases mentioned in sub-paragraph 2».

The Japanese amendment was rejected by 10 votes to 6.

M. GIANNINI (Italy) thought that so summary a condemnation as had been pronounced by this vote was insufficient if unaccompanied by explanations. If the Conference wished to maintain the article as it stood, it should state its reasons. Otherwise, discrimination between the cases dealt with in the second and third paragraphs could not fail to cause surprise.

The PRESIDENT said that the cases dealt with in paragraphs 2 and 3 were different. For the drawee, the words «bankruptcy (faillite) or stoppage of payment» were used and for the drawer the word «bankruptcy» (faillite) only. It was quite understandable that a distinction should be made, and that recourse should only be authorised before maturity in the event of the bankruptcy of the drawer.

M. SULKOWSKI (Poland) suggested that the Conference should again vote on the Japanese amendment.

M. VISCHER (Switzerland) asked for time to consider the matter; for the moment, he did not know which way to vote. He believed, moreover, that the reasons for the discrimination which already existed in the Hague Convention would be found in the Minutes of the Hague Conference.

M. PERCEROU (France) pointed out that, in the case of a bill which could be presented for acceptance, the holder could always present it to the drawee for acceptance. If the latter refused, there was a definite fact: default of acceptance. It was not necessary to establish the other circumstances – stoppage of payment or execution levied without result. In the event of the bankruptcy of the drawer, if there was no declaratory judgment, it could not be proved that there was a state of stoppage of payment or of execution levied without result, for there was no definite fact which proved it.

The discussion on this article was adjourned.

ARTICLE 44⁵⁴⁸

⁵⁴⁸The Drafting Committee proposed the following text:

«Le refus d’acceptation ou de paiement doit être constaté par un acte authentique (protet faute d’acceptation ou faute de paiement).

«Le protet faute d’acceptation doit être fait dans les délais fixes pour la présentation à l’acceptation. Si, dans le cas prévu par l’article 24, deuxième alinéa, la première présentation a eu lieu le dernier jour du délai, le protet peut encore être dressé le lendemain.

«Le protet faute de paiement d’une lettre de change payable à jour fixe ou à un certain délai de date ou de vue doit être fait, au plus tard, l’un des deux jours ouvrables qui suivent le jour où la lettre de change est payable.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the words «Article 24, paragraph 2» should read «Article 24, paragraph 1», because of the inversion that had previously been made in Article 24.

M. SHIMADA (Japan) referred to the first sentence of the third paragraph and asked if, according to this text, the protest could be drawn up on the same day that the bill of exchange was payable. It was possible to believe that this was so, since the text said «the protest... must be made, at the latest, on one of the two business days...».

M. PERCEROU (France) said that the Conference had put on one side the possibility of drawing up the protest on the same day as maturity. Moreover, a Japanese amendment concerning this question had been rejected.

M. SHIMADA (Japan) replied that if this was the case there was no reason for keeping the words «at the latest».

M. PERCEROU (France) declared that in the drafting of Article 44 the Drafting Committee had deleted these words.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that these words had a certain importance because of the German reservation that a protest for non-payment might be drawn up also on the day of maturity. In any case, these words would do no harm.

The PRESIDENT thought that M. Quassowski was wrong. It was because the text provided for the drawing up of the protest on one of the two business days following the day on which the bill fell due that the German delegation had demanded that it might be prescribed in the German legislation that in spite of this article the protest might be made on the day of maturity.

M. EKEBERG (Sweden) confirmed this interpretation.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that he was satisfied.

Article 44, modified by the deletion of the words «at the latest», was adopted.

ARTICLE 45

M. SHIMADA (Japan) pointed out that, according to the first sentence of the second paragraph of the former Article 44 – now Article 45 – every endorser must within the two business days which followed the day on which he received notice inform his immediate endorser of that notice. That provision seemed to him to make superfluous the last sentence, which was as follows: «The limit of time mentioned above runs from the receipt of the preceding notice».

The PRESIDENT replied that the last sentence referred to all the endorsers. There was a new period of two days for each. It was therefore necessary to retain the sentence. In order to make the idea more clear, he proposed the words: «The periods mentioned above run...».

Article 45, as amended, was adopted.

S'il s'agit d'une lettre payable a vue, le protet doit etre dresse dans les conditions indiquees a l'alinéa precedent pour dresser le protet faute d'acceptation.

«Le protet faute d'acceptation dispense de la presentation au paiement et du protet faute de paiement». En cas de cessation de paiements du tire, accepteur ou non, ou en cas de saisie de ses biens demeurée infructueuse, le porteur ne peut exercer ses recours qu'après presentation de la lettre au tire pour le paiement et après confection d'un protet.

En cas de faillite declarée du tire, accepteur ou non, ainsi qu'en cas de faillite declarée du tireur d'une lettre non acceptable, la production du jugement declaratif de la faillite suffit pour permettre au porteur d'exercer ses recours.

ARTICLE 46⁵⁴⁹

M. SHIMADA (Japan) asked that the third sentence of the third paragraph should be completed as follows:

«When the stipulation emanates from an endorser or an avaliseur for the latter, the costs of the protest, if one is drawn up, may be recovered from all the persons who have signed the bill».

M. DUZMANS (Latvia) pointed out that the word «avaliseur» was used in Article 46, whereas in the chapter on the «aval» (Articles 31 and 32) the expression «donneur d'aval» was employed. He quite understood that those two terms had the same meaning, but it appeared to him to be necessary, in order to obtain the greatest unification possible, to choose one of them and to use it every time in speaking of the «aval».

The PRESIDENT considered that there was no objection to employing the two expressions, which were both used in practice.

Referring to the addition of the words «or the avaliseur for the latter» in the last line but one of the article, M. SRB (Czechoslovakia) wondered what would be the position when the stipulation was made by an avaliseur for the drawer.

M. PERCEROU (France) was of opinion that the words «for the latter» should be suppressed.

M. SRB (Czechoslovakia) agreed with that suggestion.

Article 46, as amended, was adopted.

ARTICLE 47

Adopted.

ARTICLE 48⁵⁵⁰

Assuming the case of the partial acceptance of a bill of exchange, M. WEILLER (Italy) asked whether recourse was exercised for the whole amount of the bill or only for that part of the sum which was not covered by the partial acceptance.

The PRESIDENT pointed out that, subject to the question of concordance which had been adjourned, Article 43 read:

⁵⁴⁹The Drafting Committee proposed the following text:

«Le tireur, un endosseur ou un avaliseur peut, par la clause «retour sans frais», «sans protêt», ou toute autre clause équivalente, inscrite dans le titre et signée, dispenser le porteur de faire dresser, pour exercer ses recours, un protêt faute d'acceptation ou faute de paiement.

«Cette clause ne dispense le proteur ni de la présentation de la lettre de change aux délais prescrits ni des avis à donner à un endosseur précédent au tireur. La preuve de l'inobservation des délais incombe à celui qui s'en prévaut contre le porteur.

«Si la clause est inscrite par le tireur, elle produit ses effets à l'égard de tous les signataires; si elle est inscrite par un endosseur ou un avaliseur, elle produit ses effets seulement à l'égard de celui-ci. Si, malgré la clause inscrite par le tireur, le proteur fait dresser le protêt, les frais en restent à sa charge. Quand la clause émane d'un endosseur, les frais du protêt, s'il en est dressé un, peuvent être recouverts contre tous les signataires».

⁵⁵⁰The Drafting Committee proposed the following text:

«Le proteur peut réclamer à celui contre lequel il exerce son recours:

«1. Le montant de la lettre de change non acceptée ou non payée avec les intérêts, s'il en a été stipulé;

«2. Les intérêts au taux de six pour cent à partir de l'échéance;

«3. Les frais du protêt, ceux des avis donnés par le proteur à l'endosseur précédent et au tireur, ainsi que les autres frais.

«Si le recours est exercé avant l'échéance, déduction sera faite d'un escompte sur le montant de la lettre. Cet escompte sera calculé d'après le taux de l'escompte officiel (taux de la banque), tel qu'il existe à la date du recours au lieu du domicile du porteur».

«The holder may exercise his right of recourse against the endorsers, the drawer and the other parties liable at maturity if payment has not been made, and even before maturity if there has been a total or partial refusal to accept».

M. WEILLER (Italy) pointed out that, in those circumstances, it was a question of the whole amount.

M. QUASSOWSKI (Germany) drew M. Weiller's attention to Article 51. That article referred to the case, of partial acceptance and dealt with recourse after partial acceptance. In that case, there was only partial recourse.

M. WEILLER (Italy) replied that that was the case if the bill was partially reimbursed, but what would happen if it were not partially reimbursed.

M. PERCEROU (France) recognised that the question raised by M. Weiller was not formally settled by the text. The solution would not appear to be in doubt, however. Since partial acceptance was allowed, it would produce effects to the extent to which it intervened.

The PRESIDENT stated that partial acceptance was allowed under the Uniform Regulation. It was necessary that there should be recourse for the party not covered by the acceptance.

M. WEILLER (Italy) thanked the President for his explanation.

In reply to an observation of M. Sulkowski, the President said that the question was settled by Article 51, and in the circumstances interpretation was unnecessary.

M. VAN NIEROP (Netherlands) noted that there was a question of interest at the rate of 6 per cent from maturity. He considered that interest should be calculated from the day of presentment. The holder had a right to present the bill within two business days which followed maturity. In those circumstances, the bank would calculate the interest twice over.

The PRESIDENT stated that the words «from maturity» already appeared in the Hague text.

M. VAN NIEROP (Netherlands) repeated that the bank would calculate the discount for the two days in question and would benefit from interest at the rate of 6 per cent for those two days.

The PRESIDENT believed that the idea of the text was the following, if the bill was not paid and recourse was exercised, the holder was entitled to interest from maturity.

In reply to a remark of M. Sulkowski, the President said that the third paragraph of Article 48 should be completed as follows:

«3. The expenses of the protest, of the notice given by the holder to the preceding endorser, to the drawer and to the givers of 'aval', as well as other expenses».

Article 48 was adopted.

ARTICLES 49, 50, 51, 52 and 53

Adopted.

ARTICLE 54

The PRESIDENT pointed out that «Article 44» in the second paragraph should read «Article 45».

Article 54 was adopted.

TWENTY-NINTH MEETING

Held on June 3rd, 1930, at 10 a.m.

President: M. J. Limburg

41. Examination of the Draft Uniform Regulations on Bills of Exchange and Promissory Notes: Text of the Uniform Regulation drawn up by the Drafting Committee: Second Reading (Continuation).⁵⁵¹

NOTE. – *The Conference, realising the difficulty of discussing simultaneously a text drawn up in both official languages, decided to adopt the following procedure. The discussion took place entirely on the French texts, and it was only after a provisional or final decision had been taken in regard to these texts that their translation into English was made and submitted to the Conference. For that reason, it has been impossible to reproduce the English text in the record of the discussions until that text became final.*

ARTICLE 55

M. DUZMANS (Latvia) submitted the following amendment:

«In Article 55, paragraph 1, and Article 60, paragraph 1, replace the word ‘specify’ (indiquer) by the word ‘designate’ (*designer*)».

On the president’s suggestion, *the Conference decided to maintain the text without modification.*

Article 55 was adopted.

ARTICLES 56 and 57

Adopted.

ARTICLE 58⁵⁵²

M. SHIMADA (Japan) considered that it would be desirable to add «and a receipted account» in the last line of the text of this article after the words «the protest».

The amendment of the Japanese delegation was adopted.

The PRESIDENT asked the members of the Drafting Committee whether the allusion to Article 48 in Article 58 was correct. For his part, he believed it was, but there was some hesitation on that point.

M. GIANNINI (Italy) replied that the reference to Article 48 was correct.

Article 58, as amended by the Japanese proposal, was adopted.

ARTICLE 59

Adopted.

ARTICLE 60⁵⁵³

⁵⁵¹See note on p. 381

⁵⁵²The Drafting Committee proposed the following text: «L’accepteur par intervention est obige envers le porteur et envers les endosseurs les endosseurs posterieurs a celui pour le compte duquel il est intervencu, de la meme maniere que celui-ci. «Malgre l’acceptation par intervention, celui pour lequel elle a ete faite et ses garants peuvent exiger du porteur, contre remboursement de la somme indiquee a l’article 48, la remise de la lettre de change et du protet, s’il y a lieu».

⁵⁵³The Drafting Committee adopted the following text: «Si la lettre de change a ete acceptee par intervention ou si des personnes ayant leur domicile au lieu du paiement ont ete indiquees pour payer au besoin, le porteur doit presenter la lettre a toutes ces personnes au lieu du paiement et faire dresser, s’il y a lieu, un protet faute de paiement, au plus tard le lendemain du dernier jour admis pour la confection du protet «A difaut de protet dans ce delai, celui qui a designe le besoin ou pour le compte de qui la lettre a ete accepted et les endosseurs posterieurs cessent d’etre obliges».

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) emphasised that the second paragraph of this article said: «...the party who has named the referee in case of need...». In order to put that text in harmony with the text of the preceding articles, it would be preferable to say: «...the party who has specified the referee in case of need...».

The PRESIDENT asked the opinion of the Drafting Committee on this point.

M. PERCEROU (France) and M. GIANNINI (Italy) thought that the two words had exactly the same meaning. They saw no objection to the adoption of M. Deoclecio de Campos' suggestion.

The proposal of M. Deoclecio de Campos was adopted.

M. DA MATTA (Portugal) pointed out that the Conference had adopted the expression «a person who is designated to accept ... it in case of need», in place of «the party who has named the referee in case of need», which was the text of Article 60, and asked whether it would not be desirable to modify the text.

M. GIANNINI (Italy) observed that ... paragraph 1 stated: «If persons domiciled there *have been named as referees in case of need*».

In his opinion, the preoccupation with terminology which the Conference was at present manifesting was not well-founded. In practice, in current speech, one said: «name the referee in case of need».

The PRESIDENT was also of opinion that different terms could be employed in a law when there was no fear of ambiguity. He asked the Conference to maintain the text as it stood. The first time that the Regulation mentioned intervention was in Article 56, and it was natural to use the complete expression: «a person who is designated to accept or pay it in case of need».

For the rest of the text, that was no longer necessary.

M. DA MATTA (Portugal) withdrew his proposal.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) noted that it was laid down in Article 60 that if the bill of exchange had been accepted by intervention, or if persons domiciled in the place of payment had been named as referees in case of need, the holder must present the bill to all those persons *at the place of payment* and, if necessary, have a protest for non-payment drawn up at the latest on the day following the last day allowed for drawing up the protest. If the intervener was not found at the place of payment, the holder would, under that provision, have to present the bill of exchange to all the interveners and to have the protest drawn up at the latest on the day following the last day allowed for drawing up the protest. It appeared to M. Hermann-Otavsky to be superfluous to cause the holder to assume that obligation towards persons who were not found at the place of payment. In his view, it would suffice to say: «If a bill of exchange has been accepted by persons intervening who are domiciled in the place of payment, or if persons domiciled there have been named as referees in case of need», and to suppress the reference to the place of payment in the second part of the sentence.

The PRESIDENT pointed out that the article had been discussed at length in the first reading and that it was drafted in its present form in accordance with an Italian amendment. He considered that the article contained nothing superfluous.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) insisted that, from the practical point of view, the application of the provisions would lead to disadvantages that could be avoided.

ded. In particular, it would have the result of necessitating what were called in German «Windproteste».

M. EKEBERG (Sweden), said that in Article 60 it was necessary to draw a distinction between two cases. In the first case, a bill of exchange was accepted by the interveners without the indication of a referee in case of need. The holder was not forced to demand acceptance, but if he did so he was also bound to present the bill of exchange, even if the acceptor by intervention was not domiciled in the place of payment. In the second case, persons had been named as referees in cases of need. They were, however, only interveners domiciled in the place of payment, and in consequence it was not necessary to repeat the words «in the place of payment».

M. Ekeberg had taken the opinion of M. Percerou, who also considered that the words were superfluous.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that the necessity of including the indication of the place of payment had been the object of long discussions and that, in order to provide for certain banking exigencies to which delegates who were at present absent had drawn attention, the Conference had finally voted the present text.

In view of the absence of those delegates, M. Giannini did not consider that he was authorised to accept such a modification of substance. Moreover, he would repeat that it was dangerous to reopen the discussion on questions of principle during the second reading.

The PRESIDENT noted that the proposal of M. Hermann-Otavsky, supported by M. Ekeberg, referred to the second indication of the place of payment appearing in Article 60 and not to the first. In those circumstances, he also considered that the words were superfluous.

M. GIANNINI (Italy) thought he had misunderstood the observation of the representative of Czechoslovakia. In view of the explanation given by the President, he also agreed with his opinion and would accept the suppression of the words.

This proposal was adopted.

Article 60, as amended, was adopted.

ARTICLES 61, 62 and 63

Adopted.

M. DUZMANS (Latvia) proposed the addition to Chapter VIII, the consideration of which the Conference had just concluded in the second reading, a sub-heading «Intervention in general», for instance, as a heading to Article 55.

The PRESIDENT proposed the insertion before Article 55 of the following sub-heading: «I. General Provisions». The numbering of the two other sub-headings would naturally be modified.

Agreed.

ARTICLES 64, 65 and 66

Adopted.

ARTICLE 67

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) asked for explanations in regard to the application of this article, for a question of particular concern to the members of the Belgian delegation, who specially represented credit establishments, was that of photographic copies, the use of which was spreading. In Belgium, photographic copies were

documents which concerned only the holder or the drawer, but did not circulate. Was the Conference, however, and particularly the Drafting Committee of opinion that a photographic copy could be considered as a copy which could be put into circulation? If so, the undoubted objections to the circulation of copies would be even greater.

The PRESIDENT did not understand why a distinction should be drawn on the basis of the text between photographic copies and other copies; the circulation of such copies could not be prohibited.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) considered that, in those circumstances, the circulation of any copy would perhaps have to be prevented.

He repeated that, in the opinion of Baron Carton de Wiart, the existence of photographic copies would increase the objection to the authorisation of the circulation of copies, and stated that if they were supported by other delegations the Belgian delegation would ask for the deletion of Article 67.

The PRESIDENT asked whether other delegations supported the proposal for the deletion of Article 67 which M. de la Vallee Poussin had put forward. The proposal to delete the article was not supported.

The PRESIDENT pointed out that in the first reading he had drawn the attention of the Conference to the fact that the expression «It must specify where the copy ends» was not clear. He had proposed to make use of the 1910 Hague text, which was completed by the words «copy up to here» between brackets. The President asked the Drafting Committee whether it would be able to accept that suggestion.

M. PERCEROU (France) stated that the Drafting Committee had considered that these words would be superfluous.

Article 67 was adopted.

ARTICLE 68⁵⁵⁴

The PRESIDENT pointed out that there was an amendment redrafted by the Danish and Finnish delegations to modify not only the numbering but also the text of the article by the addition of a new paragraph:

«When the original instrument, after the last endorsement before the making of this copy, contains a clause ‘beginning from here the endorsement is only valid if made on the copy’ or some equivalent formula, a subsequent endorsement on the original is null and void».

M. GRONVALL (Finland) stated that it followed from paragraph 1 of Article 68 that the original of a bill of exchange of which a copy had been made could no longer be endorsed. Nothing, however, could prevent the person in possession of the original bill from endorsing it, and in that case the copy would lose all its value, since the holder could not demand the original from the endorsee acting in good faith. The value of the copy depended entirely on the holder’s Confidence in the probity of the person in possession of the original. But how many times was the confidence of the creditor disappointed?

There was thus a practical necessity to provide the holder of a copy with a means of safeguarding himself against any eventuality by requiring that the original of the bill

⁵⁵⁴The Drafting Committee proposed the following text: «La copie doit designer le detenteur du titre original. Celui-ci est tenu de remettre ledit titre au porteur legitime de la copie. «S’il s’y refuse, le porteur ne peut exercer de recours contre les personnes qui ont endosse ou avalise la copie qu’apres avoir fait constater par un protet que l’original ne lui a pas ete remis sur sa demande».

should stipulate that the person in possession of the bill should be prevented from making a later endorsement. That was the object of the amendment of the Danish and Finnish delegations.

M. GIANNINI (Italy) apologised for raising a question of a general character. The adoption of the rules contained in the chapter under discussion would involve a complete change in the Italian legal system on this point. It also seemed to him that the proposal submitted by the Danish and Finnish delegations did not correspond with the Italian law.

M. Giannini wished to draw the attention of the Conference to a question connected with Article 64. He wished to know exactly what was the system which would be involved by the rules adopted in the article, in order that he would know what attitude to take with regard to the Scandinavian proposal. According to the system which had been adopted, it was not known whether the drawer could, or could not, refuse to issue the instrument in several parts at the request of the holder after the creation of the instrument. Article 64 only allowed issue in several parts, if the parties were in agreement from the beginning. Could the drawer then be asked by the holder to issue the instrument in several parts? In those circumstances, and in view of the fact that the Italian delegation had accepted a system which was not its own, it wished to retain the rule of the Italian law: «When the instrument is issued in one part, the drawer may not refuse to issue other parts if the holder asks for them and himself pays the cost». That paragraph would be placed between the first and second paragraphs of Article 64.

The PRESIDENT asked M. Giannini to explain the relation of his amendment to Article 68.

M. GIANNINI (Italy) said that the uniform law imposed a system which differed entirely from Italian legislation. In order to accept the Scandinavian amendment, which differed entirely from the Italian law, it asked for a small concession on this point.

The PRESIDENT considered that the amendment to Article 64 could be adopted, apart from the whole question of copies. It was reasonable that the drawer should issue the bill in several parts if the holder demanded it and paid the cost.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) supported the amendment. Article 64 would, however, need further modifications if the amendment were accepted. Paragraph 2 said:

«These parts must be numbered, and each of them must indicate in the body of the instrument itself, in addition to its number, the number of parts issued».

That rule was inconsistent with the proposed amendment, for the first part could not specify the number of parts which would be made in the future. The question had been solved in the Hague text in the third paragraph of Article 63:

«Every holder of a bill which does not specify that it has been drawn as a sola bill may, at his own expense, require the delivery of two or more parts. For this purpose...».

The Italian amendment was similar to that provision in the Hague Regulation and the Czechoslovak delegation supported it, subject to the drafting alterations which would be necessary in order to harmonise the texts. Perhaps, however, the Italian delegation would be content with simply reestablishing the Hague text, which corresponded with its intention and which might give satisfaction to everyone.

The PRESIDENT read the Hague text:

«A bill of exchange can be drawn in two or more identical parts.

«These parts must be numbered in the body of the instrument, in default of which each part is considered as a separate bill of exchange.

«Every holder of a bill which does not specify that it has been drawn as a sola bill may, at his own expense, require the delivery of two or more parts. For this purpose, he must address himself to his immediate endorser, who is bound to help him in proceeding against his own endorser, and so on in the series until the drawer is reached. The endorsers are bound to reproduce their endorsements on the new parts of the set».

In his opinion, that was slightly different from the Italian amendment. The latter referred to the drawer. If the Conference reverted to the Hague text, the advantage of knowing the number of parts would be lost. It was a great deal more important to know how many parts existed than to stipulate that each part should be numbered.

Thus, if the Conference wished to adopt the Italian amendment, it would be necessary to consider how the second paragraph of the present Article 64 could be put into harmony with the amendment.

M. GIANNINI (Italy) had only asked for the minimum; but if the Conference was willing to grant him more he would be very satisfied. As a matter of fact, the Italian delegation found no difficulty in accepting the Hague text. Nevertheless, he thought that it would be possible to bring the third paragraph as proposed into harmony with the two first paragraphs. It would be enough to substitute the article «the» for the word «these» at the beginning of the third paragraph.

The PRESIDENT did not think that it was necessary to return to the Hague text, for if they did so they would come back to a point that had already been settled – namely, the number of parts. He thought that the three paragraphs of the article might be brought into harmony with each other by accepting the modification proposed by M. Giannini and by deleting the word «issued» which occurred twice in the third paragraph. The text of the article would then run as follows:

«A bill of exchange can be drawn in two or more identical parts.

«When the instrument is issued in one part, the drawer may not refuse to issue other parts if the holder asks for them and himself pays the expenses.

«The parts must be numbered, and each of them must indicate in the body of the instrument itself, in addition to its number, the number of parts issued. If the number of parts issued is not mentioned on one of them, that part is considered as a separate bill of exchange».

M. GIANNINI (Italy) accepted this text.

M. SULKOWSKI (Poland) drew the attention of the Conference to two possibilities. First, it might happen that a bill of exchange contained the phrase «issued in one part». If the text proposed by the Italian delegation were accepted, it would be necessary in this case to delete the phrase «indicating that the bill of exchange was issued in one part only», and to replace it by the phrase «indicating the number of parts issued». It should, however, be borne in mind that such deletion did not facilitate the circulation of bills of exchange. On the other hand, there was another possibility: that the bill of exchange had already been put into circulation and that it bore endorsements. In such a case, the question was whether the endorsers were compelled to repeat the signatures on the duplicates or not. That question was not settled by the Italian formula.

In those circumstances, M. Sulkowski saw no other means of coming to a solution than to return to the text of The Hague as it stood, or to maintain the text proposed by the legal experts.

M. QUASSOWSKI (Germany) agreed that it was impossible to bring the second paragraph of Article 64 into harmony with the text of the Italian proposal. He supported M. Sulkowski and declared that either the Conference would have to reject the Italian proposal or return to the text of The Hague.

M. SCHELTEMA (Netherlands) thought that they might find a third solution if it were laid down that when a bill of exchange was issued in one part only the payee might ask for it to be given in several parts. The Netherlands law contained a provision of this nature.

The PRESIDENT wondered if it would not be more practical to leave the text as it stood and to discuss the Scandinavian amendment to Article 68.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would be better to find some means of conciliation immediately, for otherwise he would be compelled to vote against the Scandinavian amendment.

M. PERCEROU (France) thought that perhaps the Conference might agree upon a compromise by limiting the holder's right of obtaining several parts until the moment when the first part had received an endorsement. This solution had been proposed by

M. Scheltema.

M. GIANNINI (Italy) was able to accept this solution.

The PRESIDENT thought that they must act prudently and beware of improvised texts. He proposed that the Conference should adjourn the discussion of this article for the moment in order to continue the examination of the following articles, at the end of which they could interrupt the meeting in order to allow the Italian delegation, the President of the Committee of Experts and the representatives of the Scandinavian delegations to meet to draw up the text of Articles 64 and 68.

This suggestion was approved.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) made an observation on Article 68. The first sentence laid down that «a copy must specify the person in possession (detenteur) of the original instrument». In his opinion, the expression «person in possession (detenteur)» had too wide a meaning; a thief was also a person in possession. He thought that the word «depository (depositeur)» was more accurate.

The PRESIDENT did not agree. He thought that the word «depository» had a completely different meaning from the expression «person in possession».

He asked M. Hermann-Otavsky if he would kindly join the delegations which were going to draw up a text for Articles 64 and 68.

ARTICLE 69

Adopted.

ARTICLE 70

M. BIAMONTI (Italy) thought that the words «of recourse» in the third paragraph should be deleted in order to do away with any doubts that might arise concerning the scope of these actions.

The PRESIDENT agreed with M. Biamonti and asked the Conference if it would agree to this deletion.

The suggestion was adopted and Article 70 was adopted.

ARTICLE 71

Adopted.

ARTICLE 72

Adopted.

ARTICLES 73 and 74

Adopted.

ARTICLES 75 and 76

Adopted.

ARTICLE 77⁵⁵⁵

M. WEILLER (Italy) declared that since a promissory note was of so great importance in certain countries, such as Italy, the Netherlands and Latvia, he wished to be given certain explanations concerning this article, explanations which might perhaps lead to some additions.

In the first place, it was necessary that the Conference should stipulate for whom an «aval» was given when nothing was indicated. Apparently, such an «aval» was valid for the maker, but it seemed best to say so directly. Perhaps the following formula might be added to the article:

«An 'aval' on a promissory note, for want of any indication on whose behalf it is given, is deemed to be given for the maker».

The PRESIDENT quite understood M. Weiller's statement, but wondered whether it was of any use to include a special provision on this subject.

As a matter of fact, Article 77 declared that provisions relating to bills of exchange applied to promissory notes so far as they were not inconsistent with the nature of that instrument; and «avals» were mentioned in the list. It was quite understood that for bills of exchange, when there was no indication, an «aval» was deemed to be given by the drawer. By analogy, it might be deduced that in promissory notes, for want of indication to the contrary, an «aval» should be deemed to be given for the maker.

M. BIAMONTI (Italy) thought that the question was doubtful; an «aval» might be deemed to be given for the maker or for the first endorser.

⁵⁵⁵The Drafting Committee proposed the following text:

«Sont applicables au billet à ordre, en tant qu'elles ne sont pas incompatibles avec la nature de ce titre, les dispositions relatives à la lettre de change et concernant :

L'endossement (articles 11–20) ,

L'aval (articles 30–32);

L'échéance (articles 33–37);

Le paiement (articles 38–42);

Les recours faute de paiement (articles 43–50, 52–54);

Le paiement par intervention (articles 55, 59–63);

Les copies (articles 67 et 68);

Les alterations (article 69);

La prescription (articles 70–71);

Les jours tents, la computation des délais et l'interdiction des jours de grace (articles 72, 73 et 74). «Sont aussi applicables au billet à ordre les dispositions concernant la lettre de change payable chez un tiers ou dans une localité autre que celle du domicile du tireur (articles 4 et 27), la stipulation d'intérêts (article 5), les différences d'indications relatives à la somme à payer (article 6), les conséquences de l'apposition d'une signature dans les conditions visées à l'article 7, ou celles de la signature d'une personne qui agit sans pouvoirs ou en dépassant ses pouvoirs (article 8) ou la lettre de change en blanc (article 10)».

M. DUZMANS (Latvia) supported the Italian proposal and saw no inconvenience in adding the formula proposed by M. Weiller to Article 77.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the maker of a promissory note played a similar role to that of the acceptor of the bill of exchange Article 77 as it actually stood left certain doubts that might be done away with by the formula of M. Weiller.

The PRESIDENT pointed out that that was a question of doctrine. In some countries the matter might raise doubts, but in other States there was no difficulty at all. He was not hostile to the examination of the question and asked the Conference whether it could adopt the suggestion of M. Weiller.

The suggestion of M. Weiller was adopted.

The PRESIDENT said that the question of drafting remained to be settled. The list in Article 77 should be left as it stood and that the formula concerning «avals» should be inserted to the last paragraph.

M. WEILLER (Italy) preferred to leave the article as it stood and to add a third paragraph.

The PRESIDENT asked M. Weiller to present a definite text for this third paragraph after the meeting had adjourned.

M. WEILLER (Italy) wished to ask a second question so as not to leave the task of settling so important a matter as that of prescription to national jurisprudences.

At what moment did limitation of action begin to take place against the person who had issued a note at sight? Two cases might occur. The promissory note might, or might not, be presented. If it was presented, it was obvious that it became payable at the moment of presentment. If it was not presented, according to Italian jurisprudence, limitation of action after a period of one year's delay. The following text might therefore be added to the article:

«In a promissory note at sight, the limitation of actions and the action against the maker come into force immediately after protest for non-payment or, in default of protest, on the last day of the limit of time laid down in Article 34».

He thought that this addition was indispensable.

The PRESIDENT did not yet see any necessity to make this, declaration. There were also bills of exchange at sight. Why should not jurisprudence and practice apply the system of the limits of time of the prescription of bills of exchange to promissory notes?

M. WEILLER (Italy) replied that the reason was because usually a promissory note at sight was not accepted. In the case of a promissory note there was an action against the maker, and that question was not dealt with in Article 70. Actually, such cases never occurred in regard to instruments at sight; but they would occur in regard to promissory notes when those had been neither presented nor protested.

The PRESIDENT emphasised the fact that Article 78 said:

«The maker of a promissory note is bound in the same manner as an acceptor of a bill of exchange. Promissory notes payable at a certain time after sight must be presented for the visa of the maker within the limits of time fixed...».

The President asked why nothing had been said about promissory notes at sight in Article 78. It was doubtless because in that case there was no difficulty.

M. WEILLER (Italy) replied that this difficulty had probably not been taken into consideration. In Italy, rather complicated cases had occurred. For example, a person might issue a promissory note and might be asked for nothing although a year would pass. The rule laid down a limitation of action of three years; but the point was to know at what moment those three years began to run. Was it at the moment when presentment ought to have been made or at the moment of issue?

M. SCHELTEMA (Netherlands) replied that it was at maturity.

The PRESIDENT pointed out that the holder of a promissory note at sight had a certain period of time at his disposal in which to present this note; but it was not an indeterminate period of time. Promissory notes at sight had to be presented within a certain period.

M. WEILLER (Italy) replied that that was correct so long as it concerned the preservation of the right of recourse, but incorrect from the point of view of the acceptor. The acceptor ought to reply even if the note had been neither presented nor protested. That was an essential and unconditional obligation.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the analogy with Article 34 was sufficient. Article 34 said:

«A bill of exchange at sight is payable on presentment. It must be presented for payment within a year of its date».

If a bill of exchange was not presented for payment within this limit of time, what were the legal consequences?

M. WEILLER (Italy) replied that in that case the right of recourse was lost; but this article said nothing about the acceptor.

M. GIANNINI (Italy) declared, as chairman of the Drafting Committee, that he agreed with M. Percerou that it would be enough to give an explanation of the matter in the report.

The PRESIDENT much preferred this solution. He feared that by accepting the amendment of M. Weiller the Conference would break the harmony of the provisions governing promissory notes and those governing bills of exchange at sight. It seemed to him difficult for the Conference to foresee at the present the consequences of M. Weiller's proposal, and for that reason he was much more willing to accept the suggestion of M. Giannini.

M. VISCHER (Switzerland) pointed out that, in spite of that, the Conference must take a decision. That was a question of substance.

The PRESIDENT replied that the Conference would be enlightened on this point by the report when it was submitted to them.

The proposal of M. Giannini was adopted.

The PRESIDENT said that the final sentence of the third paragraph of Article 77 should run as follows:

«...the consequences of signature under the conditions mentioned in Article 7, the consequences of signature by a person who acts without authority or who exceeds his authority (Article 8) and provisions concerning a bill of exchange in blank (Article 10)».

Article 77 was adopted in this form, subject to drafting modifications concerning the giver of an «aval».

ARTICLE 78

The PRESIDENT said that in the second paragraph of this article the words «in Article 22» should be replaced by the words «in Article 23» and the words «Article 24» by the words «Article 25».

Article 78 was adopted subject to these modifications.

ARTICLE 60 (Continuation)

M. EKEBERG (Sweden) reminded the Conference that in answer to his request it had decided to delete the following words in the fourth line of Article 60, «at the place of payment», but after reflection he doubted whether this modification of the text was justified. If the holder of a bill of exchange had allowed the bill to be accepted by intervention, and if the acceptor by intervention was not domiciled at the place of payment, it was necessary therefore, according to the text adopted, to present the bill at this other place. But the periods of delay within which a protest for non-acceptance could be drawn up were too short. As a matter of fact, the end of the first paragraph of Article 60 said: «...and, if necessary, have a protest for non-payment drawn up at the latest on the day following the last day allowed for the drawing up the protest. If the domicile of the acceptor by intervention was at a distance, it was obvious that this period of delay would be too short. For that reason, he thought it necessary to return to a text which was substantially the same as that which had been proposed by the Drafting Committee; but, in order to give satisfaction to M. Hermann-Otavsky, M. Ekeberg proposed the following text which had been accepted by M. Percerou:

«If a bill of exchange has been accepted by persons intervening who are domiciled in the place of payment, or if persons domiciled there have been named as referees in case of need, the holder must present the bill to all these persons and, if necessary, have a protest for non-payment drawn up at the latest on the day following the last day allowed for drawing up the protest».

The effect of this text would be that the holder's obligation would not concern those persons who were not domiciled at the place of payment.

The PRESIDENT thought that the Conference might adopt this slight modification.

M. ARCANGELI (Italy) was able to agree to this text, but wished to know whether the expression «if persons domiciled...» meant persons who were domiciled at the place of payment.

M. PERCEROU (France) replied in the affirmative and suggested that, in order to avoid ambiguity, this expression should be replaced by the following words: «or if persons domiciled at this same place...».

The PRESIDENT repeated that serious inconvenience might result from amendments that were put forward at the last moment and affected the substance of articles. Even in this case the text proposed by M. Ekeberg and M. Percerou, which only appeared to consist of a simple drafting modification in order to clear up this article, would present certain drawbacks if it were applied to the Dutch Indies.

The original text said: «If a bill of exchange has been accepted by intervention...» (but it was not stipulated that the person intervening ought to be domiciled at the place of payment) «...or if the persons domiciled at the place of payment have been named as referees in case of need». Consequently in so far as the referee in case of need was concerned, the provisions of the article were limited solely to persons domiciled at the place of payment, whereas, in so far as intervention was concerned, as had been settled by the

Italian amendment in the first reading, persons domiciled at the place of payment were not subject to this restriction.

The modification brought about by the proposal of M. Ekeberg and M. Percerou was inconvenient for the Dutch Indies, where special customs of intervention existed.

The President proposed that the original text should not be modified.

M. EKEBERG (Sweden) replied that his proposal did not entail a modification of the substance in the article; its scope was the same as that of the text of the Drafting Committee, according to which it was only necessary to present the bill to all these persons at the place of payment and to draw up the protest against persons domiciled at the place of payment. That did not include those who might be referees in cases of need. It was certainly quite clear that the original text did not take such cases into consideration, since the period of delay for drawing up the protest was limited at the latest to the day following the last day allowed for drawing up the aforementioned protest. For a case of need in which the domicile happened to be far away from the place of payment, this period of delay would not be sufficient. Consequently, either the anxiety of the Netherlands delegation was not justified or the Netherlands delegation wished to compel a protest to be drawn up in a similar short period of delay also in the case of persons domiciled at a great distance from the place of payment.

M. QUASSOWSKI (Germany) said that in that case it would be necessary to prolong the periods of delay.

M. EKEBERG (Sweden) said that the prolongation of the periods of delay raised a fundamental question. For his part, he had no objection against such an amendment, but if the Netherlands delegation drew up one, the Conference ought to be informed of its scope. On the other hand the text he and M. Percerou had suggested merely reproduced more clearly what was already contained in the text of the Drafting Committee.

M. PERCEROU (France) and M. SULKOWSKI (Poland) agreed.

The PRESIDENT said that, according to the statement of M. Ekeberg, the article as amended excluded no kind of intervention, either at the place of payment by a person domiciled or not at the place of payment; it only dealt with the periods of delay within which a protest might be drawn up for persons domiciled at the place of payment.

M. SCHELTEMA (Netherlands) considered that the question was not merely one of the period of delay for protests. The amendment proposed made intervention useless for persons who were not domiciled at the place of payment.

M. SULKOWSKI (Poland) drew the following distinction: On the one hand, there was the question of recourse and, in order to preserve the right of recourse, it was necessary, at maturity, to present a bill of exchange only to an acceptor by intervention who was domiciled at the place of payment. On the other hand, if the acceptor by intervention was not domiciled at the place of payment, the holder was not compelled, in order to have recourse against the guarantors, to present the bill to such acceptor at maturity. But it was impossible to agree with M. Scheltema that there was no reason in such a case for acceptance by intervention, because the acceptor by intervention always remained under obligation during three years even if the bill of exchange was not presented at maturity and no protest had been drawn up.

The PRESIDENT proposed that the amendment should be provisionally adopted and that the Conference should continue the discussion during the following meeting. This proposal was adopted.

48. Discussion of the Reservations: Second Reading.

NOTE. – *The Conference, realising the difficulty of discussing simultaneously a text drawn up in both official languages, decided to adopt the following procedure. The discussion took place entirely on the French texts, and it was only after a provisional or final decision had been taken in regard to these texts that their translation into English was made and submitted to the Conference. For that reason it has been impossible to reproduce the English text in the record of the discussions until that text became final.*

M. GIANNINI (Italy) said that it was necessary to suppress in the original heading – «Convention. Annex II (Reservations)» the word «Reservations» – for this Annex contained two series of provisions: provisions covering methods of application, and others which constituted what amounted to reservations.

The PRESIDENT proposed that the formal articles of the Convention should be indicated by Roman figures.

These proposals were adopted.

ARTICLE 1

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) proposed that the text of this article should be put in harmony with that of Article 1 of the Uniform Regulation, which was drafted «La denomination de ‘lettre de change’», in place of «denomination ‘lettre de change’».

This proposal was adopted.

ARTICLES 2, 3, and 4

These articles were adopted.

ARTICLE 5⁵⁵⁶

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) asked the meaning of the second paragraph of this article.

M. GIANNINI (Italy) replied that the same rule was found twice – in Article 5 and in Article 15. They should be considered together. There was a general provision in Article 22 which stipulated: «Each of the High Contracting Parties undertakes to recognise the provisions adopted by every other High Contracting Party...», apart from Articles 5 and 15. That was to say, in Article 5 as in Article 15, the High Contracting Parties were not bound purely and simply to accept the application which each contracting party might make of the reservation in the article.

The second paragraph of Article 17 said:

«The other High Contracting Parties are entitled to determine the conditions subject to which they will recognise such causes. The same applies to the effect of an action as a means of indicating the commencement of the period of limitation (prescription)...».

⁵⁵⁶The Drafting Committee proposed the following text:

«Chacune des Hautes Parties contractantes peut compléter l'article 38 de la loi uniforme en ce sens que, pour une lettre de change payable sur son territoire, le porteur sera obligé de la présenter le jour même de l'échéance; l'observation de cette obligation ne devra donner lieu qu'à, des dommages-intérêts.

«Les autres Hautes Parties contractantes auront la faculté de déterminer les conditions sous lesquelles elles reconnaitront une telle obligation».

In that case, it was considered that, in view of the nature of the Convention, the High Contracting Parties could not be bound simply to accept what was done by another party. Article 5 stipulated that:

«Each of the High Contracting Parties may supplement Article 38 of the Uniform Law so as to provide that the holder of a bill of exchange payable in its territory shall be obliged to present it on the actual day of maturity. Failure to comply with this obligation may only give rise to a right to damages».

If that rule had only a national bearing, no practical result would follow. If it were international, it might affect the other contracting parties. The question was of great importance in connection with Article 16.

In conclusion, M. Giannini drew the attention of the Conference to the fact that several delegations were doubtful about the scope of Article 22. That question would be dealt with later.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) proposed that the last sentence of the first paragraph of Article 5 should read: «Failure to comply with this obligation may only give use». in place of «shall only give rise...».

Article 5, as amended, was adopted.

ARTICLE 6

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked for an explanation in regard to the sentence: «...each of the High Contracting Parties shall designate». What was the meaning of the word «designate»? Was it necessary to say that the national law must stipulate «the institutions which are to be regarded as clearing-houses», or should the national law give only a description of what could be considered as a clearing-house?

M. PERCEROU (France) said that in France the national authority would not intervene in the designation of clearing-houses. In the countries where there was no administrative recognition of those bodies, the State could only give information in regard to the position of its legislation. It could not designate the clearing-houses, since from day to day others might be created.

M. VAN NIEROP (Netherlands) stated that in those circumstances clearing-houses could be freely designated, provided that they fulfilled certain conditions fixed by the national law.

M. GIANNINI (Italy) stated that, in view of the diversity of the organisation of clearing-houses in the various States, the article reserved to the national law the task of deciding which institutions should be regarded as clearing-houses and indicating the persons who should take part and benefit from them. If the word «designate» raised objections, the word «determine» could be substituted.

In answer to M. Helper, who said that in Denmark there were no clearing-houses and asked what action Denmark must take, the president replied that Denmark need take no action.

The substitution of the word «determine» for the word «designate» was adopted.

Article 6 was adopted.

ARTICLE 7⁵⁵⁷

⁵⁵⁷The Drafting Committee proposed the following text: «Par derogation a l'article 41 chacune des Hautes Parties contractantes a la faculte d'abroger, si elle le juge necessaire (en des circonstances exceptionnelles ayant trait au cours de change de la monnaie de cet etat, les effets de la clause de paiement effectif en une monnaie

M. GIANNINI (Italy) said that the Drafting Committee had drawn up Article 7 in the spirit of the Polish proposal. The formula which he proposed was equivalent to that suggested by M. Sulkowski. He drew the attention of the latter to the expression «to derogate from the stipulation». Would it not be better to say «to suspend the stipulation»?

The PRESIDENT pointed out that by the terms of Article 1 of the Introductory Convention the High Contracting Parties were required to make their reservations at the moment of ratification. There were also a second and a third paragraph to the article by the terms of which the High Contracting Parties had the right to make certain reservations even later. It had been understood at the first reading of the Convention that the Conference would have to specify the articles to which these paragraphs applied. If Article 7 were adopted in its present form, it would be necessary to mention it in paragraph 3 of Article 1 of the introductory Convention.

M. GIANNINI (Italy) considered that, since the Conference had reserved the question, it should also consider the article as reserved. That would facilitate the task of the Drafting Committee.

He drew the attention of the Conference to the fact that Article 1 of the introductory Convention covered three situations:

1. The employment of the reservations made at the time of ratification or accession;
2. The employment of the reservations which might be made after ratification or accession for special reasons;
3. Reservations made only in urgent cases.

If the Conference agreed that reservations could be made in urgent cases it would seem to M. Giannini to be very difficult to adopt the last paragraph of Article 1 of the Convention, for according to that text such reservations would not take effect before the ninetieth day following communication of them. A State could not be asked to wait three months in urgent cases.

M. Giannini proposed the following formula for reservations in urgent cases:

«Nevertheless, each of the High Contracting Parties may also, in cases of urgency, make the reservations provided by Articles 7 and 21 after ratification or accession. In that case, they should be communicated directly or immediately to all the other Contracting Parties. The declaration of these reservations shall take effect two days after the receipt of the communication by the other Contracting Parties».

That text, which would still have to be reviewed from the point of view of drafting, referred to the procedure which had been adopted for reservations which could be made in cases of urgency.

M. Giannini said in conclusion that the second category included the reservations provided by Articles 8, 11 and 17, while the third category included the reservations provided by Articles 7 and 21.

The PRESIDENT noted that M. Giannini's suggestion introduced a new element into the Convention, Article 1 of which referred to two categories of reservations only: those which could be made at the time of ratification or accession and those which could be made after ratification or accession. M. Giannini wished to draw a distinction in the reservations of the second category by saying that among them there were some the im-

etrangere en ce qui concerne les lettres de change payables sur son temtoire La meme regle pent etre appliquee pour ce qui conoerne la creation des lettres de change en monifaies etrangeres sur le temtoire national».

mediate application of which could be justified, and M. Giannini proposed that those reservations should take effect within two days from their communication. The reservation of Article 7 would appear in that category.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked the meaning of the term: «the effect of the stipulation for effective payment in foreign currency». Would that formula also include payment by cheque in the case, for instance, of a bill of exchange drawn in Germany on Amsterdam and payable in dollars by a cheque on New York?

M. WEILLER (Italy) replied that in that case it would not be a bill of exchange.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) stated that in England the bill would not be considered as a bill of exchange.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked that the statements of M. Weiller and

Mr. Gutteridge should appear in the Minutes. He then asked by what name the instrument could be called if it was not a bill of exchange. He requested the President to be good enough to put that question on the agenda, for it was of very great practical importance.

THIRTIETH MEETING

Held on June 3rd, 1930, at 3.30 p.m.

President: M. J. Limburg

43. Absence of Baron Carton de Wiart.

The PRESIDENT informed the Conference that he had received a telegram from Baron Carton de Wiart, member of the Belgian delegation, regretting that he was unable to attend the remaining meetings of the Conference.

44. Examination of the Draft Uniform Regulations on Bills of Exchange and Promissory Notes: Text of the Uniform Regulation drawn up by the Drafting Committee: Second Reading (Continuation).

ARTICLE 43 (Continuation)

The PRESIDENT reminded the Conference that it had to give its opinion on the wording of the third paragraph of this article. The point was whether this paragraph should be kept in its actual form or whether it should be worded in terms similar to those of paragraph 2. In 1910 and 1912, the Hague Conferences had made this distinction, as might be seen from consulting the Acts of these Conferences, volume 1, page 91, volume 2, pages 65 and 66, for the 1912 Conference and pages 300 and 338 for the 1910 Conference. It seemed that the members of those Conferences had shared the idea that there ought to be a difference between the situations of the drawee and drawer. When the drawer had failed and his payments ceased, it was certainly possible for the drawee to accept. In such a case no difficulty arose, and there was apparently no reason for inserting an identical text concerning the drawer and the drawee in the uniform law. On the other hand, when the drawer had not failed but had merely suspended payment, or where execution had

been levied without result, it was not impossible for him to pay at maturity in spite of that.

M. PERCEROU (France) said that they had to consider several cases: that in which the drawee had failed, that where payment had been suspended or where execution had been levied without result, and that of the failure of the drawer where two suppositions had to be faced.

In the case where the drawee had failed, recourse was immediately opened against the guarantors, since it was then certain that the principal debtor would be unable to pay. For what reason had both suspension of payment, even if not authenticated by a judgment, and execution levied without result been assimilated in this case? Because it had been possible to do so without raising difficulties of proof. This was the reason why the holder, before exercising his right of recourse for non-acceptance, ought always to present the bill to the drawee for acceptance, and the protest for non-acceptance would state the reasons why acceptance had not been given. Therefore, the very fact that the protest had been drawn up would be a proof for the holder that non-acceptance was the result of suspension of payment, even if the failure of the drawee or the execution levied against him had not been authenticated by a judgment. There was no difficulty in furnishing proof.

Nor were there any difficulties in the case when the drawer had failed while the bill was acceptable, for then the holder had first to present the bill to the drawee for acceptance. There were then two possibilities: either the drawee gave his acceptance, in which case there was no right of immediate recourse since the principal debtor had given his acceptance; or he refused his acceptance, in which case immediate recourse could be had for non-acceptance by the drawee.

But the really difficult case was the one where a bill was not acceptable and where the drawer had fallen behindhand in his affairs. The right of immediate recourse had there been limited to cases where the fact that the drawer had failed had been authenticated by a judgment, and this right of recourse had not been extended to cases where there was only a suspension of payment or an execution levied without result. Search would be made in vain among the Minutes of The Hague for the reasons why this distinction had been made. Nevertheless, a perusal of the report presented by M. Wieland with regard to a Communication from the Swiss Government revealed the following explanation: when the drawer had failed and when a judgment of this failure had been declared, it was easy for the holder to furnish proof merely by producing the judgment in question. On the other hand, when a drawer had merely suspended payment or where execution had been levied against him without result, in view of the fact that no protest for non-acceptance had been drawn up against the drawer, the holder found himself deprived of the means necessary to furnish the proof that a suspension of payment had not been authenticated by a judgment or an execution. In this case an action was inevitable, to which the guarantors against whom the holder was claiming would be parties. These guarantors would use the following arguments: «You allege that the drawer has suspended payment, but you must prove it. You also allege that execution has been levied without result; you must prove that also».

M. Percerou thought the difference between the two texts was due to these considerations. From the practical point of view, he quite understood the grounds of this dis-

tion, but he thought that it was difficult to maintain it from the purely theoretical point of view. When a bill was not acceptable, it was the drawer who was the principal debtor until it had been paid; and, since he was implicated, there was no rational motive for refusing the right of immediate recourse.

M. Percerou left it to the Conference to decide if it wished to take these theoretical considerations into account and to modify the Hague text, or if it wished to maintain it for the practical reasons mentioned above. He did not consider that the matter was of very great importance.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that sub-paragraphs 2 and 3 of Article 43 should be brought into harmony with the text of Article 44, which said that in case of failure it was superfluous to draw up a protest. Sufficient proof was provided by the judgment pronouncing the failure. It was a different matter when it was a question of execution levied without result, or suspension of payment. In those cases, the fact had to be announced by protest. No difficulty arose in the case of suspension of payment or execution levied without result at the address of the drawee. On the other hand, the situation was much more complicated when it was a question of the execution or the suspension of payment of the drawer of a non-acceptable bill. If the Conference wished to bring paragraphs 2 and 3 into conformity, would it have to admit that the drawer's suspension of payment or the execution levied against his goods without result ought to be established by protest. From this, the peculiar situation would result that in certain cases a protest would be drawn up against the drawer and not the drawee. That was why the Hague Conferences had given up the idea of bringing paragraphs 2 and 3 into conformity.

M. GIANNINI (Italy) personally thought that the explanations given by M. Percerou were correct. The Minutes of the Hague Conference did, indeed, contain no mention of this subject. The Conference found itself faced by an article that had been voted for the third time as it stood without any indication of the reasons. If the Japanese delegation had not raised the question, all discussion might have been avoided; but now the matter would have to be cleared up. There were two possibilities: either the Conference must support the Japanese proposal or it must keep the distinction between sub-paragraphs 2 and 3, but mention its reasons for doing so.

M. Giannini thought that the only argument that M. Percerou had been able to find in consulting, not the Minutes of the Hague Conference, but the explanations given by the Swiss Federal Government concerning the drafts of 1912, rested on a question of proof. But did not M. Percerou believe that the difficulties of proof that appeared in sub-paragraph 3 would also occur in sub-paragraph 2?

M. PERCEROU (France) replied that usually the matter would be simplified by the fact that the holder's domicile would be near that of the drawee.

M. GIANNINI (Italy) confirmed the fact that, from a logical point of view, the distinction between sub-paragraphs 2 and 3 was not justified. The Conference ought to choose one of the two formulae; and if it decided against the Japanese proposal, the delegates who were opposed to bringing these two sub-paragraphs into conformity ought to publish their arguments.

M. Giannini had not been convinced by M. Sulkowski's statement but perhaps he had not exactly understood M. Sulkowski's point of view.

For these reasons, he asked the Conference to take a definite decision by bringing the two sub-paragraphs into uniformity.

M. PERCEROU (France) thought that M. Giannini's statement was not quite correct. Even in the case of the failure of the drawee acceptor, it would be necessary to make a protest. Consequently, there would always be a protest announcing the suspension of payment by the drawee. In this case, there was a simplification of proof in one case which did not exist in the other.

M. GIANNINI (Italy) admitted that this fact certainly simplified proof.

M. SULKOWSKI (Poland) had a statement to make on Article 44. If Article 43 was modified in the way proposed, it would be necessary also to modify the fifth paragraph of Article 44. This concerned the manner of providing proof of the fact that an execution had been levied against goods without result, or of the suspension of payments. So far as the acceptor was concerned, proof resulted from the protest, but how could it be proved that execution had been levied without result or that payment had been suspended when it concerned the drawer of a non-acceptable bill? In such a case, it would also be necessary to make the statement by protest, but with this peculiarity, that such a protest would be drawn up against the drawer.

M. VISCHER (Switzerland) considered that there was an omission in regard to the fifth paragraph of Article 44. The words «or the drawer of a non-acceptable bill...» should be added after the words «acceptor or not».

M. SULKOWSKI (Poland) did not agree, for Article 44 provided that «if there is a stoppage of payment on the part of the drawee, whether he has accepted or not, or if execution has been levied against his goods without result, the holder cannot exercise his right of recourse until after presentment of the bill to the drawee for payment, and after the protest has been drawn up». The Conference would therefore have to add a new paragraph stipulating that in the case of the suspension of payment by the drawer of a non-acceptable bill, and in the case where execution had been levied against his goods without result, these facts must be established by a protest drawn up against the drawer, which would be somewhat absurd.

The PRESIDENT thought that if they kept to the strict meaning of the words,

M. Sulkowski was right; but he doubted whether it was necessary to add another paragraph.

M. SULKOWSKI (Poland) pointed out that the Conference was faced by the consequences of the Japanese proposal concerning Article 43.

The PRESIDENT thought that it would have to be proved that payment had been suspended or that execution had been levied without result; he did not consider it necessary in this case to say that proof should be made by a special protest.

M. VISCHER (Switzerland) pointed out that the last paragraph of Article 44 did not say what would have to be done in the case of suspension of payment.

The PRESIDENT thought that the last paragraph only said that, in the case of failure, it was sufficient to produce the judgment pronouncing this failure; in other cases, it was a question of fact, and it would be enough to prove the existence of suspension of payment or of execution levied without result.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that this proof would give rise to many disputes. In his opinion, it would be convenient to apply a rule to the drawer similar to that which had been adopted for the drawee.

M. QUASSOWSKI (Germany) drew the attention of the Conference to Article 10 of the Convention concerning reservations. This article left the legislation of each of the High Contracting Parties the right to determine the situation at law referred to in Article 43, sub-paragraphs 2 and 3, and in Article 44, paragraphs 5 and 6. It seemed in this way that a part of the difficulties might be eliminated.

M. SULKOWSKI (Poland) thought, on the contrary, that this was not a question of the assimilation of various situations in the case of bankruptcy (faillite), but one of proof.

The PRESIDENT agreed with M. Sulkowski. Article 10, which had been referred to by M. Quassowski, concerned the various methods existing in different countries for dealing with the cases of suspension of payment; for example, winding up by law, composition to avoid bankruptcy, execution levied without result, and what was called in America «homestead».

M. GIANNINI (Italy) thought the question might be settled if the words «or if the drawer of a non-acceptable bill becomes a declared bankrupt» were deleted in the last paragraph of Article 44 and a new paragraph added as follows:

«The provisions of the two preceding paragraphs shall apply in the cases dealt with by sub-paragraph 3 of Article 43».

M. SULKOWSKI (Poland) thought that M. Giannini's formula could not be accepted, since it dealt with non-acceptable bills of exchange which consequently might not be presented in payment to the drawee for acceptance. In his opinion, they ought to add a new paragraph, which might be worded as follows:

«If the drawer of a non-acceptable bill of exchange suspends payment, or if execution has been levied against his goods without result, the holder cannot exercise his rights of recourse until after this fact has been declared by a protest drawn up against the drawer».

The PRESIDENT thought that the best thing would be to leave the text of Article 44 as it stood. When the drawer suspended payment or when execution had been levied without result, it was for the holder to furnish proof. Perhaps that would not be very easy, but apparently no other solution could be found.

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought that it very rarely happened in the case of a non-acceptable bill that the holder exercised his right of recourse against the drawer because such a bill was not negotiated.

M. PERCEROU (France) returned to the text proposed by M. Sulkowski and said that he thought the word «protest» had not been correctly employed in this text. A protest was a definite deed, which declared a refusal to pay. This particular case could not refer to a protest, but to a deed which would announce the suspension of payment.

The PRESIDENT thought that the word «protest» might be replaced by «a notary's deed».

M. VISCHER (Switzerland) thought that, in view of all the difficulties with which the Conference was faced, it would be better to keep Article 43 in its original form. It certainly seemed very difficult to bring the text of Article 44 into harmony with the proposal to modify Article 43.

The PRESIDENT put to the vote the proposal to maintain Article 43 as it had been drawn up by the Committee of Experts.

The Conference decided to keep Article 43 as it stood by 13 votes to 4.

TITLE OF CHAPTER III: ARTICLES 45, 46 AND 48.

The PRESIDENT informed the Conference that M. Percerou wished to propose certain amendments.

M. PERCEROU (France) said that he had come to the conclusion after giving the text of the draft Regulation more careful examination that certain modifications were necessary.

The first dealt with the title of Chapter III. Originally this chapter had been entitled «Acceptance». It had been pointed out that this chapter dealt not only with acceptance but also with the presentment of the bill for acceptance and consequently the title had been completed in the following way: «Presentment and acceptance». M. Percerou thought that this change was, however, to be deprecated. As a matter of fact, presentment implied presentment for acceptance and especially presentment at payment, but this Chapter said nothing about presentment at payment. M. Percerou therefore thought that it would be better to return to the original title «Acceptance». Apart from that, it was obvious that a bill would have had to be presented for acceptance before it could be accepted.

The PRESIDENT agreed with M. Percerou, but thought the matter was not of very great importance.

M. PERCEROU said that his second point concerned the third paragraph of Article 45, which said:

«Where an endorser either has not specified his address or has specified it in an illegible manner, it is sufficient that notice should be given to the preceding endorser».

He thought that the solution ought to be the same for the case where the giver of an «aval» had not given his address. From the moment, it had been thought desirable to mention the giver of an «aval» every time that the endorser was mentioned – M. Percerou was not of this opinion himself – it had become necessary to do the same thing here and to say: «Where an endorser or a giver of an ‘aval’ either has not specified his address...».

The PRESIDENT said that this observation of M. Percerou provided a new proof of the inconvenience of introducing questions of substance in the second reading. Personally, he did not approve of specifying the giver of an «aval» in all the articles. But the Conference had judged it expedient to decide otherwise and now found itself faced by the consequences of its decision.

In his opinion, the best thing would be to leave the text as it stood, since it would be impossible to say «...it is sufficient that notice should be given to the preceding endorser or giver of an ‘aval’».

M. PERCEROU (France) said that he would not insist; he had merely wished to point out the fact.

The third paragraph of Article 45 was maintained unchanged.

M. PERCEROU’S (France) third remark concerned the second paragraph of Article 46, where it was said:

«This stipulation (*retour sans frais*) does not release the holder from presenting the bill within the prescribed time, nor from giving notice of dishonour to a preceding endorser or the drawer...».

M. Percerou pointed out that it would also be necessary to refer to the giver of an «aval», since the Conference had decided to mention him expressly. Further, he thought it best to stop after the words «nor from giving notice of dishonour». The context would show to whom this notice of dishonour ought to be given.

The proposal of M. Percerou was adopted.

M. PERCEROU (France) made the same proposal concerning sub-paragraph 3 of Article 48, for which he proposed the following text:

«3. The expenses of protest and of the notices given by the holder, as well as other expenses».

M. VAN NIEROP (Netherlands) thought it would be better to delete the words «by the holder», for there might be more than one holder. He asked the Conference to imagine four holders: A, B, C and D. Holder D, for example, had given notice to holder C and holder C to holder A. In such a case, confusion might arise between the holders.

M. PERCEROU (France) would accept the following wording:

«3. The expenses of protest and of the notices given, as well as other expenses».

This text was adopted.

ARTICLE 60

The PRESIDENT asked the Netherlands delegation if it was satisfied by the last wording that had been proposed.

M. VAN NIEROP (Netherlands) reminded the President that he had promised to give them a reply to the following question: Should intervention always be made by a person domiciled at the place of payment? This was a serious question.

The PRESIDENT declared that M. Ekeberg and himself had replied in the affirmative at the previous meeting.

M. Percerou had proposed a simple drafting alteration without any difference of substance to the text amended by M. Ekeberg. The article would then read as follows:

«If a bill of exchange has been accepted by persons intervening who are domiciled in the place of payment, or if persons domiciled there have been named as referees in case of need, the holder must present the bill to all these persons and, if necessary, have a protest...».

The article, as amended, was adopted.

ARTICLE 64⁵⁵⁸

The PRESIDENT said that there was an Italian amendment to Article 64. This article was connected with Article 67 and with Article 68, to which there was a Danish-Finnish amendment.

M. GRONVALL (Finland) said that the Danish-Finnish amendment was independent of the Italian amendment and that the Danish and Finnish delegations maintained it.

The PRESIDENT said that the Italian amendment on Article 64 suggested that the following paragraph should be added between the first and second paragraphs:

«If a bill is issued in one part, the drawer cannot refuse to issue other parts if the holder asks him and pays the expenses».

⁵⁵⁸The Drafting Committee proposed the following text:

«La lettre de change peut être tirée en plusieurs exemplaires identiques. «Ces exemplaires doivent être numérotés et chacun d'eux doit indiquer dans le texte même du titre, outre son numéro, le nombre d'exemplaires émis. Si le nombre d'exemplaires émis n'est pas indiqué sur l'un d'eux, celui-ci est considéré comme une lettre de change distincte».

Attention should be drawn to the fact that provision had been made first for one part which could be endorsed several times and that after a certain number of endorsements had been made a holder might wish to possess several parts.

M. SULKOWSKI (Poland) foresaw two possibilities: either the Conference should keep Article 64 as it stood or it should return to the text of The Hague (Article 63). It seemed to him that the Italian delegation might be satisfied by the latter step.

The PRESIDENT read the text of The Hague, which was as follows: «A bill of exchange can be drawn in two or more identical parts». These parts must be numbered in the body of the instrument, in default of which each part is considered as a separate bill of exchange.

«Every holder of a bill which does not specify that it has been drawn as a sola bill may, at his own expense, require the delivery of two or more parts. For this purpose, he must address himself to his immediate endorser, who is bound to help him in proceeding against his own endorser, and so on in the series until the drawer is reached. The endorsers are bound to reproduce these endorsements on the new parts of the set».

M. QUASSOWSKI (Germany) approved of the reinsertion of the Hague text, which would make it possible to issue several parts of a bill of exchange, even after the issue of the bill.

M. GIANNINI (Italy), in the name of the Italian delegation, accepted this proposal.

The text of The Hague was adopted by 18 votes to 4.

ARTICLE 68

The PRESIDENT informed the Conference of the Danish-Finnish amendment, which consisted in adding the following paragraph to Article 68:

«Where the original instrument after the last endorsement before the making of the copy contains a clause ‘commencing from here an endorsement is only valid if made on the copy’, or some equivalent formula, a subsequent endorsement on the origin is null and void».

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that it would be useful to adopt this provision. The legal situation was the following. If an original and a copy existed, the two instruments could both be endorsed. It was obvious that this situation was dangerous for the parties concerned, whether for the holder or the debtor. The provisions proposed gave the holder the possibility of preventing the transfer of the original, since only the copy might be endorsed. From the point of view of safeguarding the circulation of bills, this provision was excellent.

M. GIANNINI (Italy) accepted this proposal.

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) declared in the name of the Swedish delegation that he considered the Danish-Finnish proposal justified.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) was also prepared to accept this proposal.

The Danish-Finnish amendment was adopted unanimously.

The PRESIDENT said that there was a Czechoslovak amendment to Article 68 suggesting that the word «detenteur» (person in possession) should be replaced by the word «depositaire» (depository).

This amendment was rejected by 9 votes to 5.

Article 68, as amended, was adopted.

ARTICLE 77

The PRESIDENT declared that this article raised the question of «avals» on promissory notes. The Italian delegation had drawn up an amendment which helped to clear up the situation. It proposed that the following paragraph should be added at the end of Article 77:

«The following provisions are also applicable to a promissory note: provisions relating to guarantee by ‘aval’ (Articles 30 to 32); in the case provided for in Article 31, last paragraph if the ‘aval’ does not specify on whose behalf it has been given, it is deemed to have been given on behalf of the maker of the promissory note».

The amendment was adopted.

The PRESIDENT pointed out that the adoption of this amendment entailed the deletion of the following mention in the list contained in the first paragraph of Article 77: «Guarantee by ‘aval’ (Articles 30 to 32)».

This deletion was approved.

Article 77 was adopted.

ARTICLE 45 (Continuation)

The PRESIDENT said that M. Sulkowski had just drawn his attention to a slight omission in connection with Article 45. The first paragraph stipulated that the holder must give notice of non-acceptance or non-payment to his endorsers and to the drawer, but without mentioning givers of «avals». On the other hand, the second paragraph contained the following supplementary provision:

«The same notifications must be brought to the notice of the *avaliseurs*».

The President proposed, therefore, to alter the first two paragraphs as follows:

«The holder must give notice of non-acceptance or non-payment to his endorser and to the drawer within the four business days which follow the day for protest or, in case of a stipulation *«retour sans frais»*, the day for presentment. Every endorser must, within the two business days following the day on which he receives notice, notify his endorser of the notice he has received, mentioning the names and addresses of those who have given the previous notice, and so on through the series until the drawer is reached. The periods mentioned above run from the receipt of the preceding notice.

«When, in conformity with the preceding paragraph, notice is given to a person who has signed a bill of exchange, the same notice must be given within the same limit of time to his *avaliseurs*».

This text was adopted.

Article 45, as amended, was adopted.

46. Discussion of the Reservations: Second Reading (Continuation).

ARTICLE 7 (Continuation)

The PRESIDENT reminded the Conference that the debate had been adjourned at the moment when it had been discussing the question raised by M. van Nierop concerning Article 7 whether an instrument payable in foreign currency by a cheque drawn on a foreign bank did, or did not, constitute a bill of exchange.

M. VAN NIEROP (Netherlands) said that two reproaches had been made against him; one, that the question he had raised could not be connected with Article 7; and the other, that if he was going to raise this question, he ought to have done so during the discussion on Article 1 or during the debate on the chapter concerning payment.

M. van Nierop thought that the first argument raised a preliminary question. It was necessary to know exactly whether the stipulation for effective payment did, or did not, include payment by cheque. If the Conference agreed on this point, M. van Nierop would deal with the second argument which had been made: that this question should have been raised at the beginning of the work of the Conference or at the time when it had discussed the chapter on payment.

In reply, he said that there had been no reason for him to do so, because personally he had had no doubts that a bill of exchange, containing the stipulation for effective payment when it concerned payment by cheque, was, according to the Regulation which had been drawn up and discussed by the Conference at considerable length, a true bill of exchange. In so thinking, he had been in agreement with all men of business and bankers, not only at this Conference, but all over the world. Before the present meeting, he had consulted several Genevese banks on this very question. Everywhere the reply had been that there was no doubt that a bill of exchange with the stipulation «payable by cheque» was a true bill of exchange and treated as such. All banks endorsed it, presented it for payment and, if there was need, presented it for protest, in the same way as they exercised their right of recourse for a bill of exchange of this kind.

M. van Nierop emphasised the advantage of drawing up such bills of exchange; they provided protection for the drawer. Suppose, for example, that the drawer was a wine merchant in Bordeaux who sold his wine in the Netherlands, or a fruit farmer of Messina who sent his oranges to Amsterdam, or a manufacturer of Manchester who sold his cotton goods in India, China or the Netherlands, or a manufacturer of leather goods in Vienna. Such manufacturers usually sold their goods abroad in their own currency. If they followed the general rule by writing nothing on the bill, it would be converted in Amsterdam, for example, into Dutch currency. After that, it had to be converted again, since the sum had to be sent abroad by cheque or otherwise to the country of the drawer. The result was that two conversions took place which might be profitable to the banker, but not to the drawer. Moreover, if the bill had been drawn on an unimportant place where there was no exchange market, the drawer ran a greater risk of being defrauded by these two conversions.

Merchants asked for payment in their own currency to avoid such inconvenience. They might ask for effective payment in banknotes; but in Amsterdam, for example, would there be enough French banknotes to pay for the wine that came from France or enough English notes to pay for the cotton goods that came from Manchester, or enough Austrian schillings to pay for the leather goods of Vienna?

It was as a measure of self-protection that foreign business men had to draw up bills of exchange containing the stipulation: payment by cheque on London, on Rome, on Paris, or on Vienna, etc. This stipulation was more and more used, especially since the war, and particularly for bills of exchange drawn on Oriental countries.

It was possible that from a strictly legal point of view an instrument of this kind might be said not to be a bill of exchange; but M. van Nierop did not think that the Dutch

Commercial Code stipulated that a bill of exchange ought to be paid in effective currency in hard cash. But even if it was so, was it the Conference's business to codify what was already out of fashion and to draw up a law that would only be put on the shelf? No, it was the desire of the Conference to accomplish practical and useful work for the future. As the Italian delegation had said, this Regulation ought to be infused by the vitality of industry and commerce. Otherwise, what would happen? People would go on creating bills of exchange, but they would be putting paper into circulation of the nature of which they were ignorant, and serious difficulties might result.

Moreover, to take a very pedantic point of view, why had the Conference allowed clearing-houses? M. van Nierop knew quite well that the reply would be: because they were recognised by law. But he would answer that the work these houses did was not payment by set-off (*compensation*) in the strict sense of the words. It was new discount, an operation that was not recognised by the Dutch civil law, and M. van Nierop believed that it was the same in the French civil law. The Conference had therefore agreed that a bill of exchange could be dealt with otherwise than by effective payment, according to commercial customs.

Finally, M. van Nierop considered that it was indispensable for the Conference to give its opinion on this point. If it was unwilling to allow that a bill of exchange with the stipulation «payable by cheque» was a real bill of exchange – and it was certainly its right to do so – they ought to say so in the Regulation itself; otherwise, there would be the risk that business men would not know the exact value of this paper. It was an indisputable fact that cheques were replacing money more and more. If the Conference was unwilling to admit the stipulation in question, they ought to say so clearly.

M. SULKOWSKI (Poland) said that the statement made by M. van Nierop was of great interest. In spite of that, he did not see any connection between this statement and the question actually under discussion – namely, the reservation on Article 41. He thought that the point raised by M. van Nierop ought to have been examined at the moment when the Conference defined the meaning of a bill of exchange. Nevertheless, M. Sulkowski wished, in his turn, to make the following observations. He reminded the Conference that M. van Nierop had quoted the case in which a drawer had stipulated on a bill of exchange that payment ought to be made by cheque and not in hard cash. In the view of M. Sulkowski, an instrument containing such a clause was not a bill of exchange, for the main characteristic of a bill of exchange was that it must be paid in cash. He drew the attention of the Conference to the numerous complications that would doubtless arise if it allowed the point of view of M. van Nierop. He quoted as an example the case where payment had been made by a cheque. Once this payment had been made it might be thought that the matter was over. In spite of that, it could happen that the cheque given by the drawee to the holder had been issued without provision, and it might be noticed later that it had not been paid.

M. VAN NIEROP (Netherlands) pointed out that in that case the holder had the right of recourse for cheques.

M. SULKOWSKI (Poland) agreed that the holder would have this right, but thought that he lost the right of recourse arising from the bill of exchange because the extinction of his rights had in the meantime occurred.

In his opinion, there were two quite distinct questions being discussed at the present moment; that raised by M. van Nierop and that of the reservation to Article 41. In his opinion, there was no connection between the two.

He added that, in the case put forward by M. van Nierop – i.e., payment of a bill of exchange by cheque – this payment was not effected in foreign currency, whereas the reservation to Article 41 provided the stipulation for effective payment in foreign currency. If the Conference admitted the point of view according to which a bill of exchange containing a stipulation that it was payable by cheque was not a true bill of exchange, it was obvious that the reservation on Article 41 would be yet further limited in scope and less dangerous than M. van Nierop seemed to think.

M. VISCHER (Switzerland) did not wish to discuss the substance of the question raised by M. van Nierop, and thought that the Conference would not be justified in settling this question by a vote or in giving, at the last moment, an authentic interpretation on the point in question.

In spite of that, he considered the Conference ought to decide on the reservation put forward by M. Sulkowski. Personally, he wished to make certain objections to this reservation because he thought that the conference ought not to provide *expresses verbis* for the possibility of measures which might injure rights that had at least been indirectly acquired. On the other hand, he understood M. Sulkowski's desire to safeguard himself against the risk of being accused of violating the international Convention. He was therefore quite ready to grant each contracting State full liberty to take such measures as it might deem necessary in exceptional circumstances – but with one reservation. Under Article 22, the contracting parties bound themselves to recognise the provisions adopted under Article 7 by all the other contracting parties. Consequently, each State would be compelled to recognise all the measures taken in virtue of Article 7. M. Vischer thought that this provision would bind the States too closely. He preferred to grant other States entire liberty not to recognise measures taken by a State in exceptional circumstances.

Consequently, a State that wished to take measures because of exceptional circumstances and to suspend the effects of the stipulation of effective payment would be quite free to do so; but, on the other hand, the other contracting States would reserve the right not to recognise the effects of such measures in their countries. The actual result would be to confirm the present legal situation.

M. Vischer thought that this compromise might satisfy M. Sulkowski and, at the same time, satisfy the other States, which would thereby not be compelled to undertake an obligation that might lead them too far.

M. GIANNINI (Italy) reminded the Conference that two questions had been raised concerning Article 7. The first had been put by M. van Nierop, and, in this connection,

M. Giannini reproached his Netherlands colleague for raising the problem at a moment when the Conference was reaching the end of its work. The attention of the Conference ought to have been drawn to this point at the time paragraph 2 of Article 1 was being discussed.

There remained the question of Article 7. Here M. Giannini asked the Conference to allow the word «suspend» to take the place of the words «set aside».

He drew M. Vischer's attention to the fact that if his point of view had been adopted – i.e., if they had admitted that States might, or might not, recognise measures taken

by a State in exceptional circumstances – the scope of this article would be severely limited and even annulled. Besides that, this question could be examined at the moment the Conference came to discuss Article 22. As for the point raised by the Polish delegation, M. Giannini reminded the Conference that the Italian delegation had already declared that all the problems of public law or those concerning States' financial policy could not be regulated by a convention. If the Conference adopted too strict a rule in this matter, it would compel States to denounce the Convention.

It was precisely in order to avoid that grave danger that the formula concerning a temporary suspension of the effective payment clause had been adopted, and it was for that reason that it appeared to M. Giannini to be necessary to substitute the word «suspend» for the words «set aside», since the question was really one of suspension and not of setting aside.

In conclusion, the representative of Italy asked the Conference to be good enough to adopt the Polish proposal, it being understood that the Polish delegation would accept Article 7 as it would be redrafted.

M. PERCEROU (France) considered that the question raised by M. van Nierop was very important. He was of opinion that the Conference should make a recommendation in order that the matter could be studied at the same time as the question of cheques. At present, confusion arose from the fact that it was generally supposed that the cheque was equivalent to a banknote, which was incorrect. A cheque was not currency, it was an instrument of payment. It was therefore necessary to study the question together with the problem of cheques.

M. DA MATTA (Portugal) was of M. Percerou's opinion. He recognised that the question raised by M. van Nierop was very important. Everyone who was familiar with commerce knew very well that the stipulation of payment by cheque was extremely frequent. At the same time, the problem could not be solved immediately, time would have to be devoted to it, and the best plan would be to draft a recommendation on the subject which would appear in the Final Protocol of the Conference.

M. SULKOWSKI (Poland) accepted M. Giannini's suggestion to substitute the word «suspend» for the words «set aside». Nevertheless, he wished it to be understood that the word «suspend» implied the possibility of enacting provisions other than those laid down in Article 41, it being understood that those provisions might be only of a temporary character.

M. VISCHER (Switzerland) asked the President to be good enough to take a vote on whether Article 22 was applicable to Article 7. Personally, it was only in the negative that he would be able to accept the latter article.

M. SULKOWSKI (Poland) accepted M. Vischer's suggestion that the other States should not be bound to recognise measures taken by a State in exceptional circumstances.

The PRESIDENT asked the Conference whether it accepted the substitution of «suspend» for «set aside».

M. DA MATTA (Portugal) feared that the introduction of the verb «suspend» would create confusion in regard to the rights of a State. He would prefer to retain the words «set aside» or the words «suspend or modify the effects».

The PRESIDENT proposed the following formula: «Each of the High Contracting Parties shall have the right ... to derogate from the stipulation...».

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) considered that «derogation» was of a definite character, whereas «suspension» was of a temporary character.

The PRESIDENT was not of that opinion; a State might derogate temporarily from a stipulation.

The formula suggested by the President was adopted.

The President pointed out that since M. Sulkowski had accepted M. Vischer's point of view that the other contracting parties were not bound to recognise the measures enacted by a State in exceptional circumstances, it was unnecessary to vote on whether Article 7 should be mentioned in Article 22.

The President pointed out that the question raised by M. van Nierop remained open; moreover, he had suggested that it should be considered in connection with the question of cheques.

M. GIANNINI (Italy) suggested that the Netherlands delegation should prepare a memorandum on the problem, which would be submitted to the Conference when it took up the question of cheques.

M. VAN NIEROP (Netherlands) personally accepted that suggestion, while making a reservation in regard to the opinion of the members of his delegation.

The PRESIDENT stated that for reasons of style it would be better for the article to read as follows:

«Each of the High Contracting Parties shall have the right ... to derogate from the stipulation contained in Article 41 for effective payment...».

Article 7, as amended, was adopted.

ARTICLE 8⁵⁵⁹

The PRESIDENT pointed out that the article had been completed by paragraph 2:

«In the case provided for in the preceding paragraphs, an undated endorsement is presumed to have been made prior to the protest».

M. Weiller (Italy) said that Article 8 referred to a simplification of the protest which was necessary in some cases. More correctly, it was the replacing of the protest by another formality. It concerned the declaration of the drawee who refused to pay.

The question was important for the Netherlands, but it was also important for Italy. Moreover, the same question had been settled in Article 9 of the Hague Reservations. There was, however, a difference. At The Hague it had been asked that the declaration should not only be dated, written on the bill and signed by the drawee, but also inscribed in a public register. The difference was very important from the technical point of view, since inscription in a register made the date certain and prevented incidents between the drawer and the drawee. It would, however, be logical to ask that the Hague stipulation should be adopted. There were certain States which did not make use of public registers. M. Weiller therefore proposed the addition of the following paragraph:

«Each of the High Contracting Parties may also prescribe that the said declaration shall be inscribed in a public register within the limit of time fixed for protests».

That addition might be useful to certain States and would inconvenience no one.

⁵⁵⁹The Drafting Committee proposed the following texts: «Article 8. – Chacune des Hautes Parties contractantes a la faculte de preserve que les protets a dresser sur son territoire peuvent etre remplaces par une declaration datee et ecrite sur la lettre de change elle-même, signee par le tire, sauf dans le cas ou le tireur exige dans le texte de la lettre de change un protet par acte authentique».

This proposal was adopted. Article 8, as amended, was adopted.

ARTICLE 9⁵⁶⁰

The PRESIDENT said that this article should read as follows: «By way of derogation from Article 44, paragraph 3...». In several reservations, the words «of the uniform law» were incorrect. Why should they not be suppressed everywhere, since it was understood that the articles of the uniform law were always intended?

M. GIANNINI (Italy) considered, on the contrary, that the indication should be included everywhere.

Prince VARNVAIDYA (Siam) was of the same opinion.

The PRESIDENT agreed that the expression «Article ... of the Uniform Law» should be inserted in each case, except in several articles which the Conference had still to consider and which referred to the Convention and not to the Uniform Regulation,

Article 9, as amended, was adopted.

ARTICLE 10⁵⁶¹

The PRESIDENT asked the Drafting Committee whether the text proposed had been accepted.

M. PERCEROU (France) wished to add the word «exact» after the words «to determine the». It was necessary to know what fact represented stoppage of payment. It would therefore be advisable to determine the exact situation.

Article 10, as amended, was adopted.

ARTICLE 11⁵⁶²

M. DUZMANS (Latvia) stated that there was no reason for limiting to paragraph 1 alone the reference to Article 45 of the Uniform Regulation. The words «paragraph 1» should be suppressed and reference made to Article 45 as a whole.

This proposal was adopted.

The PRESIDENT drew attention to the fact that it seemed to be neither necessary nor expedient to say in this article «or promissory note». In Article 19 of the Reservations, it was stated that the provisions of Articles 1 to 16 relating to bills of exchange also applied to promissory notes.

M. DUZMANS (Latvia) considered that that proposal affected Article 12.

The PRESIDENT replied that he would make the same proposal in regard to Article 12.

M. DUZMANS (Latvia) thought that Article 19 should read: «The provisions of Articles 1 to 10 and 13 to 16», instead of «1 to 16». The question could be settled either by a revision of Article 19 in that sense or the adoption of the President's proposal.

⁵⁶⁰The Drafting Committee proposed the following texts: «Article 9. – Par derogation a l'article 44, alinea a de la loi uniforme, chacune des Hautes Parties contractantes a la faculte de prescrire que le protet faute de paiement doit etre dresse sort le jour ou la lettre de change est payable, soit l'un des deux jours ouvrables qui suivent».

⁵⁶¹«Article 10. – Il est reserve a la legislation de chacune des Hautes Parties contractantes de determiner les situations juridiques vusees a l'article 43 № 2 et 3 et a l'article 44 alineas 5 et 6».

⁵⁶²«Article 11. – Par derogation de l'article 45, alinea premier de la loi uniforme, chacune des Hautes Parties contractantes a la faculte de maintenir ou d'introduire le systeme d'avis a donner par l'Officier public, savoir: qu'en effectuant le protet faute d'acceptation ou faute de paiement, le notaire ou le fonctionnaire qui, d'apres la loi nationale, est autouse a dresser le protet est tenu d'en donner avis par ecrit a celles des personnes obligees dans la lettre de change ou dans le billet a ordre dont les adresses sont soit indiquees sur la lettre de change ou le billet a ordre, soit connues par l'Officier public dressant le protet, soit indiquees par les personnes ayant exige le protet. Les depenses resultant d'un tel avis sont a ajouter aux frais de protet».

The PRESIDENT explained that the system adopted by the Drafting Committee was as follows: In Article 19, it was indicated which articles in the reservations referred also to promissory notes. When the Conference considered Article 19, the question raised by M. Duzmans would be taken into account. If the system of the experts was adopted, it would not be necessary to refer to promissory notes in a special article.

M. DUZMANS (Latvia) agreed.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked why the words «maintained or introduced» had been used. In the Hague system, «maintain» only was used. The States, however, which did not follow that system were not obliged to adopt it. Indeed, if a public officer forgot to give the requisite notice, the right of recourse might be lost. That was the case in England. He was often, however, a minor official from whom damages could not be recovered.

The suppression of the words «or introduced» was rejected by 7 votes to 7.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked why reference was made to the addresses «known to the public official drawing up the protest», while in Article 45 it was stipulated that when an endorser had not specified his address or had specified it in an illegible manner it sufficed that notice should be given to the preceding endorser. Why was reference not made also to the addresses which were known to the holder?

The PRESIDENT replied that it was much easier for a public official to know the address than any holder.

Article 11, with the suppression of the two references to promissory notes, was adopted.

ARTICLE 12⁵⁶³

The PRESIDENT proposed that here also the mention of promissory notes should be suppressed.

Approved.

M. QUASSOWSKI (Germany) noted that when under a national legislation there was only one legal rate of interest in force applicable to all situations, it was that rate which was also valid in exchange matters.

If, however, there were several legal rates of interest, among which was a special rate for exchange matters, M. Quassowski presumed that it was the special exchange legal rate which was applicable under Article 12.

The PRESIDENT replied in the affirmative.

M. QUASSOWSKI (Germany) had considered it desirable that that interpretation of the article should be established for States, such as Germany, which had several legal rates of interest.

M. VISCHER (Switzerland) observed that Article 12, paragraph 2, of the Hague Convention contained rules relating to the rate of interest running from the commencement of an action at law (*interets de proces*). M. Vischer did not ask that a similar passage should be inserted in the present Convention on reservations, but that it should be noted that the States were free to fix the interest.

⁵⁶³The Drafting Committee proposed the following text: «Chacune des Hautes Parties contractantes a la faculté de prescrire, en ce qui concerne les lettres de change et billets a ordre qui sont a la fois emis et payables sur son territoire, que le taux d'interet, dont il est question a l'article 48 № 2, et a l'article 49, № 2 de la loi uniforme, pourra etre remplace par le taux legal en vigueur dans le territoire de cette Haute Partie contractante».

M. GIANNINI (Italy) said that it was not for the Drafting Committee to prepare a formula for which nobody had asked. Indeed the Conference had merely proposed the paragraph reproduced in Article 12. The question raised by M. Vischer would lead to numerous difficulties. In that paragraph, it was laid down that there should be an ordinary rate of 5 per cent or 6 per cent, while it had been considered preferable not to fix a rule in this matter. If it were desired to take that factor into consideration, it would be necessary to modify the system laid down in the paragraph. The question was, however, too complicated to be solved hurriedly at the end of the Conference.

M. VISCHER (Switzerland) simply desired to have it stated that the question was not settled.

M. GIANNINI (Italy) confirmed that that was the case.

Article 12, as amended, was adopted.

ARTICLE 13

The PRESIDENT stated that there was a new article containing a reservation in regard to commission. He proposed first of all, however, to consider the present Article 13.

Article 13 was adopted.

ARTICLE 13 (New)

The PRESIDENT opened the discussion on the new Article 13, which was as follows:

«By derogation from Article 48 of the Uniform Law, each of the High Contracting Parties reserves the right to insert in its national law a rule prescribing that the holder may claim from the party against whom he is exercising his right of recourse a commission, the amount of which shall be determined by the national law.

«The same applies by derogation from Article 49 to a person who, having taken up and paid the bill of exchange, claims the amount from the parties liable to him».

M. DA MATTA (Portugal) considered that the formula «by derogation from Articles 48 and 49» was not correct. In reality, it was not a derogation but a possibility for which provision was not made in the aforementioned articles.

The PRESIDENT did not believe that the question was very important. If the amounts indicated in Articles 48 and 49 were considered as restrictive, it could be said that there was a derogation from Article 48.

M. DA MATTA (Portugal) would not press the point.

Article 13 (new) was adopted.

M. GIANNINI (Italy) observed that for the final text it would be necessary to note that Article 13 of the printed text would become Article 11, Article 11 would become Article 12, and Article 12 would become Article 13. The article which the Conference had just adopted would be Article 14, and the rest of the numbering would have to be modified in consequence.

The PRESIDENT took note of this observation.

ARTICLE 15 (former Article 14)

This article was adopted.

ARTICLE 16⁵⁶⁴ (former Article 15)

⁵⁶⁴The Drafting Committee proposed the following text:

«La question de savoir si le tireur est obligé de fournir provision à l'échéance et si le porteur a des droits spéciaux sur cette provision reste en dehors de la loi uniforme et de la convention... signée en date d'aujourd'hui. «Il en est de même pour toute autre question concernant le rapport sur la base duquel a été émise la traite».

The PRESIDENT asked the Drafting Committee whether, in its opinion, it was desirable to maintain this article.

M. GIANNINI (Italy) replied in the affirmative.

The PRESIDENT observed that in the Convention on Conflicts of Laws there was an Article 6 which corresponded with Article 14 of the Hague Convention.

M. GIANNINI (Italy) thought that it would be desirable to suppress the words «and of the Convention ... signed this day».

The PRESIDENT was of that opinion, but believed that it would have been better to suppress the whole article.

M. PERCEROU (France) did not agree that Article 16 of the present Convention and Article 6 of the Convention on Conflicts of Laws concerned two distinct questions.

The article was maintained with the amendment proposed by M. Giannini.

ARTICLE 17⁵⁶⁵ (former Article 16)

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) considered that, in view of the explanations given by M. Giannini at the preceding meeting in regard to the second paragraph of Article 5, it would be preferable to modify the second paragraph of the new Article 17 and to say: «The other High Contracting Parties are entitled not to recognise such clauses». If, on the contrary, the article read: «The other High Contracting Parties are entitled to determine the conditions subject to which they will recognise such clauses», it would appear to indicate that they were bound to recognise them, subject to conditions which they would determine. It followed, however, from the explanation furnished at the previous meeting by M. Giannini that they were free to recognise or not to recognise them.

The PRESIDENT stated that when M. Giannini had submitted his observation on Article 5 he had had the same impression as M. Molengraaf in regard to Article 17. Evidently it would be possible to employ the subterfuge of fixing impossible conditions, but it was none the less true that, in principle, according to the article, the other High Contracting Parties would have to recognise such causes. The President believed that the intention of the Conference was that the other High Contracting Parties had a right either to recognise or not to recognise the causes.

M. GIANNINI (Italy) considered that the other High Contracting Parties were not entitled not to recognise such causes, but that they had to recognise them under certain conditions.

The PRESIDENT replied that if that was the case it would be advisable to maintain the text.

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) would confine himself to asking for an explanation. In his opinion, the present text was not in conformity with the explanation given by M. Giannini at the previous meeting in regard to Article 5.

M. GIANNINI (Italy) replied that the Conference was at liberty to do what it desired. The formule adopted at the first reading were those of The Hague, but what was

⁵⁶⁵The Drafting Committee proposed the following text:

«C'est a la legislation de chacune des Hautes Parties contractantes qu'il appartient de determiner les causes d'interruption et de suspension de la prescription des actions resultant d'une lettre de change dont ses tribunaux ont a connaitre.

«Les autres Hautes Parties contractantes ont la faculte de determiner les conditions auxquelles ils reconnaitront de pareilles causes. Il en est de meme de l'effet d'une action comme moyen de faire courir le delai de prescription prevu par l'article 71, alinea 3 de la loi uniforme».

the Hague system. There were certain reservations in regard to which the States had no freedom of choice and which they were compelled to recognise.

There were two – precisely those which were the object of the existing Articles 5 and 17 – which the States had to recognise, but in regard to which they were entitled to make certain conditions.

The PRESIDENT pointed out that that was exactly what followed from the text.

M. MOLENGRAAPF (Netherlands) said that he had not asked for the modification of the text, but that he had wished to know its exact meaning.

The PRESIDENT asked whether the Conference was in agreement that Articles 5 and 17 should be considered as involving an obligation to recognise the causes in question. It was understood that in that case the High Contracting Parties might lay down very embarrassing conditions. At the same time, they could not refuse to recognise those causes.

M. GIANNINI (Italy) added that they might, for instance, lay down the condition of reciprocity.

Article 17 was maintained.

ARTICLE 18 (former Article 17)

M. VISCHER (Switzerland) pointed out that the Conference had decided to insert in the Convention a provision similar to the third paragraph of Article 24 of the Hague Convention, which was as follows:

«The States also will give to the said Government a list of the legal holidays and other days when payment cannot be demanded in their respective countries».

M. Vischer wished the Conference to insert a recommendation in order to ensure the communication of these lists.

The PRESIDENT replied that M. Vischer would be able to propose a recommendation to that effect for insertion in the Final Act.

Article 18 was adopted.

ARTICLE 19⁵⁶⁶ (former Article 18)

The PRESIDENT considered that it would be preferable to use the word «titres» in the French text instead of «effets» in order to avoid any misunderstanding.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) proposed that the text should be drafted as follows:

«...For the instruments referred to in Article 75(1), or may exempt them from any special denomination...».

M. QUASSOWSKI (Germany) observed that it would be necessary to say: «referred to in Article 75(1) of the Uniform Law», as in Article 10.

Article 19 was adopted in the following form:

«Each of the High Contracting Parties may determine the denomination to be adopted in the national laws for the instruments referred to in Article 75 of the Uniform Law,

⁵⁶⁶The Drafting Committee proposed the following text:

«C'est à la législation de chacune des Hautes Parties contractantes qu'il appartient de déterminer les causes d'interruption et de suspension de la prescription des actions résultant d'une lettre de change dont ses tribunaux ont à connaître.

«Les autres Hautes Parties contractantes ont la faculté de déterminer les conditions auxquelles ils reconnaitront de pareilles causes. Il en est de même de l'effet d'une action comme moyen de faire courir le délai de prescription prévu par l'article 71, alinéa 3 de la loi uniforme».

or may exempt them from any special denomination, provided that they contain an express mention that they are drawn to order».

ARTICLE 20⁵⁶⁷ (former Article 19)

The PRESIDENT remarked that, in view of the changed numbering of the articles, it would be necessary to consider whether the first words of Article 20: «The provisions of Articles 1 to 16... should not be changed. In the Drafting Committee's original text, the reservation in regard to cover referred also to promissory notes. The President at first sight thought that the question of cover did not apply to promissory notes. Article 21 of the Hague Convention stated: «The provisions of Articles 2 to 13 and 15 to 20 ... apply equally to promissory notes», but Article 14, which referred to cover, was not mentioned.

Returning to Article 20 (former Article 19) the President asked whether it would be advisable to say: «The provisions of Articles 1 to 16» or «the provisions of Articles 1 to 18».

M. PERCEROU (France) proposed that Articles 1 to 18 should be mentioned.

M. GIANNINI (Italy) asked that, in order to avoid any confusion, the words «of the present annex» should be added after «the provisions of Articles 1 to 18».

With these amendments, Article 20 was adopted.

ARTICLE 21⁵⁶⁸ (former Article 20)

In order to avoid any misunderstanding, the PRESIDENT asked that the words «of the Convention» should be added after «in Article 1» to indicate that the latter did not refer to the uniform law.

On the other hand, the first part of the second paragraph did not seem to the President to be very clear. He wondered whether it would not be possible to find a better text.

M. PERCEROU (France) was of the same opinion and proposed the following text:

«Each of the High Contracting Parties further reserves the right to embody the provisions concerning promissory notes in a special regulation...».

This text was adopted.

The PRESIDENT did not think that the articles enumerated in this paragraph were correct.

M. GIANNINI (Italy) replied that the old numbering had been used. The reference was actually to Articles 75, 76, 77 and 78 of the Uniform Law and Article 20, not of the present Convention, but of the present annex.

Article 21, as amended, was adopted.

⁵⁶⁷The Drafting Committee proposed the following text:

«Lea dispositions des articles 1 a 16, relatives a la lettre de change, s'appuient egalement au billet a ordre».

⁵⁶⁸The Drafting Committee proposed the following text:

«Chacune des Hautes Parties contractantes se reserve la faculte de restreindre l'engagement mentionne dans l'article premier aux seules dispositions sur la lettre de change et de ne pas introduire dans son territoire les dispositions sur le billet a ordre contenues dans le titre II de la loi uniforme. Dans ce cas, la Haute Partie contractante qui a profite de cette reserve ne sera consideree comme partie contractante que pour ce qui concerne la lettre de change. «Chacune des Hautes Parties contractantes se reserve egalement la faculte de faire des dispositions concernant le billet a ordre un reglement special qui sera entierement conforme aux stipulations du titre II de la loi uniforme et qui reproduira les regies sur la lettre de change auxquelles il est renvoye, sous les seules modifications resultant des articles 77, 78, 79 et 80 de la loi uniforme et de l'article 18 de la presente convention».

ARTICLE 22⁵⁶⁹ (former Article 21)

The PRESIDENT noted that this article did not appear in the Hague Convention. He could not remember whether it had been discussed by the Conference at a first reading. He enquired in what conditions and in what circumstances it had been drafted.

M. PERCEROU (France) explained that the article was intended to authorise a State in the event of earthquakes, floods, etc., to call a moratorium. It often happened that in such circumstances a country was obliged for the time being to suspend maturities, or in any case the time-limit fixed for protest, in the region affected.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) considered that the drafting of the article was too general and that it would be necessary to explain its terms.

The PRESIDENT was not certain that that question had been discussed in plenary meeting, nevertheless he was willing to allow it. He was of opinion that the article was not very clear.

M. PERCEROU (France) proposed the following formula, in order to give satisfaction to the President and to M. Deoclecio de Campos:

«Each of the High Contracting Parties has the right to adopt exceptional measures of a general nature...».

M. GIANNINI (Italy) proposed the following formula in order to put the provision in harmony with the other articles:

«Each of the High Contracting Parties has the right to adopt exceptional measures of a general nature relating to the extension of the limits of time for conservatory measures in relation to recourse (actes conservatoire des recours) and to the extension of maturities».

This wording was adopted.

M. WEILLER (Italy) thought that the Conference had forgotten to consider a very important point – amortisation. That question should be the object of a reservation. It would be desirable to adopt Article 15 of the Hague Convention and to insert it after the questions of general interest.

The PRESIDENT said that that reservation had not been discussed during the first reading. In the experts' draft of the Uniform Regulation, there was absolutely nothing on the point. Article 9 of the Convention on Conflicts of Laws read:

«The steps to be taken in case of the loss or theft of a bill of exchange or promissory note are determined by the law of the country in which the bill of exchange or promissory note is payable».

The words «or in case of the holder's bankruptcy» had been suppressed in accordance with an Italian amendment. It was therefore unnecessary to adopt the reservation in question.

M. WEILLER (Italy) said that there was a reservation in the Regulation in regard to cover. If the Conference desired to adopt the proposal which he had made in regard to amortisation, some words of explanation could appear in the report.

⁵⁶⁹The Drafting Committee proposed the following text:

«Sont reserves a la legislation de chacune des Hautes Parties contractantes, les dispositions exceptionnelles d'ordre general relatives a la prorogation des delate concernant les actes conservatoires des recours et a la prorogation des echeances».

M. GIANNINI (Italy) said that it would be necessary to point out in the report that the uniform law did not settle the whole matter and that certain questions were reserved to the national laws. The case of amortisation could be mentioned.

The PRESIDENT considered that it was not sufficient simply to say in the report that certain questions were outside the scope of the Uniform Regulation and to instance amortisation as an example. Moreover, Article 9 would appear to govern the question.

M. GIANNINI (Italy) asked what would happen if a State signed the Uniform Regulation but not the Convention on Conflicts of Laws.

The PRESIDENT replied that the report could state that for States which did not accede to the Convention on Conflicts of Laws the question remained open.

M. SULKOWSKI (Poland) asked that an express provision should state that this question was reserved to the national legislations. He did not consider that the Conference should confine itself to mentioning the matter in the report, for that might give rise to misunderstandings. It would be desirable to draw up a new article and to revert to the reservation appearing in the Hague Convention.

The PRESIDENT read Article 15 of the Hague text.

M. QUASSOWSKI (Germany) stated that it was not possible to make reservations on every question. Some questions could obviously be settled by the national law, even if that were not stated in express reservations. That was so in regard to the regulating of the form of the protest. It could therefore be stated in the report that certain questions could be settled by the national law, even if they were not the object of reservations.

The PRESIDENT thought that the Committee of Experts was of that opinion, since they had made no provision in that connection in the Uniform Regulation. The question of amortisation was therefore, in his view, reserved to the national law.

M. GIANNINI (Italy) said that certain articles of the uniform law had been adopted for reasons of expediency and not of necessity. If it were stated that certain questions remained outside the scope of the uniform law, that would not mean that the list of matters on which States had entire freedom was exhausted. There was no objection to saying in the report that all questions not dealt with in the uniform law were reserved to the national law.

Article 22 was adopted.

ARTICLE 23⁵⁷⁰ (former Article 22)

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of his colleagues to the mention of Article 18. He also drew attention to Article 22, which referred to the same situation as that in Article 7. Since it had been agreed to leave Article 7 on one side, M. Giannini thought that the same action should be taken in regard to Article 22.

The PRESIDENT thought it would be preferable to mention Articles 18 to 21.

M. ALBRECHT (Germany) proposed to suppress Article 23. He was in doubt as to its meaning. If the article meant merely that the States which made use of one or other of the reservations were not acting in violation of the Convention, that was obvious and the provision was superfluous. If, however, the provision contained an undertaking by States to see that all the measures taken by the other States in virtue of the reservations

⁵⁷⁰The Drafting Committee proposed the following text:

«Chacune des Hautes Parties contractantes s'engage a reconnaitre les dispositions adoptees par toute Haute Partie contractante en vertu des articles 1 a 4 et 6 a 22».

mentioned in Article 23 were acted upon by their courts, that clause would appear to be very dangerous.

There were three kinds of reservations. Some permitted the contracting parties to introduce, by derogation from certain articles of the uniform law, a different system, as, for instance, in Article 3 and certain other articles. The States would decide at the time of ratification whether they would avail themselves of that right. Other reservations referred to the future legislation of the contracting parties by derogation from certain provisions of the uniform law – for instance, in Article 8 and Article 22. It was not possible at present to say what measures States might take in virtue of Article 8 or Article 22.

Finally, there were in this chapter some provisions in virtue of which certain questions remained outside the uniform law and would be settled by the national legislations. After the first reading of this chapter, the Conference had adopted the Convention on Conflicts of Laws, which would deal also with the acknowledgment of measures to be taken in the territories of the contracting parties.

It seemed that, if the article were accepted, there would be two different systems for the States which accepted the Convention and for the States which did not accept it, but which desired that the rules should be recognised by the other States in virtue of Article 23.

It would be advisable to encourage States to adopt the Convention on Conflicts of Laws and for that reason to suppress Article 23.

In regard to the questions not settled in the Convention on Conflicts of Laws, Governments could not undertake in advance to recognise the unknown measures which other States might take in future. Such recognition could in fact be compared with a bill of exchange in blank, signed by one State which could be completed by other States.

In regard to the category of reservations which left certain matters to the national legislations, it seemed that the recognition of those measures should be stipulated in Article 23. States could not be compelled to recognise the whole legislation of another State in regard to a certain matter. The engagement undertaken in Article 23 would be quite vague and would give rise to international difficulties which should be avoided.

For those reasons, he asked that Article 23 should be suppressed.

M. SULKOWSKI (Poland) was of opinion that it was extremely important to maintain the principle established by Article 23 – namely, that the reservations of a State had to be recognised by other States. For instance, there was a reservation which provided that protest could be replaced by a declaration made by the drawee. According to M. Albrecht's suggestion, Germany, for instance, might say: «The protest not having been drawn up in an authenticated document, the bill of exchange must be considered forfeited».

To take another example, Article 19 contained the reservation that an instrument which did not contain the denomination «bill of exchange» should be considered as a promissory note, provided that it contained the clause «to order». A State might say, however: «An instrument which does not contain the denomination 'bill of exchange' is not equivalent to a promissory note».

Such would be the consequences of the suppression of Article 23. There was every necessity for maintaining the article, with the exceptions suggested by M. Giannini. The reservations which had to be recognised by other States were of the same nature. If the case were otherwise, what purpose would they serve?

M. ALBRECHT (Germany) pointed out that M. Sulkowski had quoted the article referring to the replacing of the «protest by authenticated document» by a written declaration. M. Albrecht considered that the example proved that Article 23 could very well be suppressed. If the Conference adopted that point of view, the result would be that the national legislation of each State on private international law would have to decide whether a State could, or could not, recognise such protest. On the other hand, the Conference had settled the question in the Convention on Conflicts of Laws in connection with the provision concerning the form of the protest. In M. Albrecht's opinion, the second example quoted by M. Sulkowski relating to the denomination of the promissory note was also convincing. It was the national legislation of each State on private international law which would decide the matter of promissory notes issued abroad.

In conclusion, M. Albrecht stated that if the Conference wished to give Article 23 a wider meaning than that which he had explained it would be dangerous to retain it and expedient to suppress it.

The PRESIDENT asked the Conference whether it accepted the article which M. Giannini had read.

The proposal to suppress Article 23 was rejected by 9 votes to 8.

The article was maintained.

M. SMETS (Secretary of the Conference) said that it would be better to add «Article 19» to the last line of Article 21 and to say: «...and of Articles 19 and 20 of the present Annex».

This addition was adopted.

The Annex was adopted as a whole at a second reading.

THIRTY-FIRST MEETING

Held on June 4th, 1930, at 10.30 a.m.

President: M. J. Limburg

46. Discussion of the Draft Convention providing Uniform Regulations on Bills of Exchange and Promissory Notes: Second Reading.

INTRODUCTORY CONVENTION.⁵⁷¹

The PRESIDENT proposed the insertion after the names of the various heads of States of the following text:

«Being desirous of avoiding the difficulties caused by differences in the laws of countries in which bills of exchange circulate and of thus giving more security and stimulus to international trade relations;

«Have appointed...».

This addition was adopted.

⁵⁷¹The Drafting Committee submitted the following text: «The President of the German Reich..... have appointed as their plenipotentiaries the following:

«Who, having communicated their full powers, found in good and due form, have agreed upon the following provisions».

ARTICLE 1⁵⁷²

The PRESIDENT pointed out that during the discussion of the reservations at the previous meeting the chairman of the Drafting Committee, in alluding to the blank which had to be filled in in Article I, had announced that a text had already been prepared which established three kinds of reservations:

1. Reservations to be presented at the latest at the time of ratification;
2. Reservations which could still be presented after ratification;
3. Among the latter reservations, there were two which would take effect not on the ninetieth day but two days after notification.

According to that proposal. Article I would be drawn up as follows:

First and second paragraphs, no change.

Third paragraph, the blank would be completed by the inclusion of Articles 8, 12, and 18.

Finally, it would be advisable to add a fourth paragraph as follows:

«Each of the High Contracting Parties may, in urgent cases, make use of the reservations contained in Articles 7 and 22, after ratification or accession. In such cases, they must immediately notify direct all other High Contracting Parties and the Secretary-General of the League of Nations. The notification of these reservations shall take effect two days following its receipt by the High Contracting Parties».

Thus, the reservations which could be made after ratification were those in Articles 8, 12 18, 7 and 22. The first three could take effect after the ninetieth day following notification. The two latter would take effect two days after the receipt of notification by the High Contracting Parties.

The reference in Article 1 to the three Articles 8, 12 and 18 and to the two Articles 7 and 22 was adopted.

M. ALBRECHT (Germany) said there was a slight alteration in the wording of the first paragraph of Article 1. The previous wording ran:

«The High Contracting Parties undertake to introduce in their respective territories, either in the original text or in their own languages, the Uniform Law...».

The present wording read:

«The High Contracting Parties undertake to introduce in their respective territories, either in one of the original texts or in their own languages, the Uniform Law forming Annex I of the present Convention».

In his opinion, the original wording was the better, for the following reasons: The Conference was to draw up an international Convention expressed in two languages, French and English. If there were any discrepancy between the two texts, their combined effect

⁵⁷²The Drafting Committee submitted the following text:

«The High Contracting Parties undertake to introduce in their respective territories, either in one of the original texts or in their own languages, the uniform law forming Annex I of the present Convention.

«This undertaking shall, if necessary, be subject to such reservations as each High Contracting Party shall notify at the time of its ratification or accession. These reservations shall be chosen from among those mentioned in Annex II of the present Convention.

«The reservations referred to in Articles ... of the said Annex II may be made after ratification or accession, provided that they are notified to the Secretary-General of the League of Nations, who shall forthwith communicate the text thereof to the Members of the League of Nations and to the States non-Members on whose behalf the present Convention has been ratified or acceded to. Such reservations shall not take effect until the ninetieth day following the receipt by the Secretary-General of the above-mentioned notification».

would determine the exact meaning of the international Convention. According to the practice adopted in Germany, whenever there was a convention expressed in two languages, the text was published in the German Law Gazette in the two languages and was accompanied by a translation into German, which served as a guide to the courts and to the administrative authorities which had to apply the convention. If the Conference adopted the first paragraph of Article I in its present wording, it would be impossible to follow the above procedure, and in that case each High Contracting Party would be compelled to choose which of the two texts – French or English – they wished to introduce if they did not want to avail themselves of the option to introduce a text in their own language. In his opinion, it followed from the first paragraph of Article 11 that the French and English texts would be equally authentic, and it must be laid down in Article I that each contracting party undertook to introduce the uniform law in the original text. Original text in this connection would mean original text in two languages that was to say, French and English. Of course those countries which were in the happy position of having English or French as their national language might avail themselves of the optional clause when introducing the uniform law in their own language – that was to say, either only in English or only in French.

The PRESIDENT, on the contrary, thought that the amendment was an improvement. The Hague text was as follows:

«The High Contracting Parties undertake to introduce into their respective territories, *either in the original text* or in their national tongues...», but it should not be forgotten that at The Hague there was only one text, while for the Convention there would be two original texts, a French text and an English text.

M. ALBRECHT (Germany) proposed the re-establishment of the original text.

This proposal was rejected by 12 votes to 4.

M. VISCHER (Switzerland) observed that paragraph 2 of Article I stipulated that the High Contracting Parties should notify their reservations at the time of ratification or accession, apart from a few exceptions.

In Annex II, even when it was not a question of true reservations, all the articles were designated as reservations – among others, Articles 16 and 17. A misunderstanding might arise in the sense that it might be thought that the High Contracting Parties had no right to make use of the provisions laid down in that article. It was not a question there, however, of true reservations.

For his part, M. Vischer thought that the High Contracting Parties could solve these questions as they desired, without making express mention of them at the time of ratification or accession. Perhaps it would be desirable to say so in the report.

The PRESIDENT said that M. Vischer's observations would appear in the Minutes.

M. GIANNINI (Italy), Chairman of the Drafting Committee, pointed out that, at the beginning of the report relating to Annex II, it was stated that the annex included the reservations and the provisions to be applied.

M. VISCHER (Switzerland) stated that he was satisfied.

Prince Varnvaidya (Siam) said that, inasmuch as it had not been possible to read the English text a second time, he requested that the French text should be very carefully translated.

The PRESIDENT replied that the Secretariat would certainly do so.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) was sure that Prince Varnvaidya would be one of the first to recognise that the translation was a very difficult task, which had to be carried out sometimes under conditions of pressure. The matter had been gone into very thoroughly, a great deal of work had been put into the translation by the staff of the Secretariat, and he had done all he possibly could to assist them in making the English translation accurate.

Prince VARNVAIDYA (Siam) paid a tribute to the English translation informally communicated to the English-speaking delegates. In his opinion, it was a good and accurate translation, so much so that some of the amendments proposed and adopted for the French text had no need to be made in the English text. What he had in mind, however, were the modifications which had been adopted as subsequent amendments in the Conference; it was not so much a question of translation, as of putting the English text into harmony with the French.

The PRESIDENT replied that every time a text was amended it was submitted to the Translation Service of the Secretariat and immediately incorporated in the English text.

He took advantage of the opportunity – and believed he was interpreting the wishes of the Conference in doing so – to thank Mr. Gutteridge for the trouble which he had taken in that connection.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) thanked the President for his observations, adding that he would do all in his power to help the work of the Conference.

Article I was adopted.

ARTICLE II⁵⁷³

The PRESIDENT thought that it would be desirable to draft the second paragraph of Article II as follows:

«It may be signed thereafter until August 6th, 1930».

He had received the following letter from the Japanese delegation:

«The Japanese delegation has telegraphed a report to its Government on the results of the first reading of the Introductory Convention in connection with the time-limits for signature and ratification. As a result of that report, the Japanese Government has informed us by telegraph that, in order to make possible a suitable examination of the new regulation, it would appear to be necessary to increase the time-limit for signature to three months.

«On the other hand, if the Regulation is to be adopted in Japan, it will be necessary to modify the Commercial Code at present in force, and that modification will have to be approved by the Diet. That will involve a lengthy procedure and much time.

«For those reasons, it is almost impossible to ratify the Convention in two years.

«The Japanese delegation expresses its great regret at having to ask the President and the delegates to reconsider these questions and to be good enough to consider the possibility of changing the time-limits at present laid down.

«The Japanese delegation therefore wishes to propose that the time-limit for signature be increased to three months, and that in regard to the time-limit for ratification,

⁵⁷³The Drafting Committee proposed the following text:

«The present Convention, the French and English texts of which shall be equally authentic, shall bear this day's date.

«It may be signed thereafter until (date of the expiry of a period of sixty days from the date of the Convention) on behalf of any of the League of Nations or non-Member States».

Article 25 of the Hague provision, which says that ‘the Convention shall be ratified as soon as possible’, be adopted».

The President added, that if he made any suggestion to the Conference, he would be obliged to say that he could not accept the Japanese proposal. If it were only a question of increasing the time-limit for signature from two or three months, it might be possible to consider giving satisfaction to the Japanese delegation. It seemed to the President, however, that it was impossible for the Conference to satisfy the second request of the Japanese delegation. To agree that the Convention should be ratified as soon as possible would be to consent to a very much delayed ratification. Moreover, the President observed that countries could always begin by signing and could then consider whether they could also ratify.

M. OHNO (Japan) replied that the Japanese Government almost always ratified a Convention which had been signed by its delegation. It was therefore a question of honour for the Japanese delegation. It did not wish to sign a Convention without being sure that it could be ratified.

The PRESIDENT understood the very conscientious position taken up by the Japanese delegation and paid it a tribute. He pointed out, however, that there was still the possibility that Japan would accede. It was not possible to delay the ratification and the putting into force of the Convention for the sole reason that Japan needed more time than other countries.

M. OHNO (Japan) replied that the United States and Great Britain would not accede to the Convention. With those two countries, however, Japan had the closest commercial relations. Consequently, the Japanese delegation did not know whether its Government would be able to accede to the Convention.

The PRESIDENT very well understood the point of view which the delegate of Japan had just explained. It could be found, moreover, in the Preparatory Documents. He did not contest the view that the Japanese Government would perhaps need three years to examine very conscientiously the regulations which the Conference would have to adopt, but it would be impossible to put that in the Convention.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) pointed out that the situation was difficult for countries other than Japan. He proposed a prorogation of six months. The Brazilian National Congress sat from May to December. According to the rules of procedure of the Congress, the Chamber of Deputies and the Senate, ratification involved a whole series of measures which necessitated time. Considerable delay had therefore to be expected in carrying out the formalities required by the rules after the executive authority had referred the documentation to be examined to the parliamentary committees for the drawing up of the bill of ratification.

He therefore thought that the period of two years should be extended and asked the Conference to take into account what he had said and to be good enough to increase the period of time allowed for ratification by the Governments. The Brazilian delegation proposed a prolongation of six months – that was to say, until December 31st, 1932.

M. GIANNINI (Italy) stated that the date fixed in Article III could be September 1st, 1932, instead of July 1st 1932. Moreover, in Article II, September 6th could be fixed as the date of signature instead of August 6th.

M. DEOCLECIO DE CAMPOS (Brazil) accepted this amendment.

M. OHNO (Japan) considered that a prolongation to six months was insufficient in view of the preparatory work which would be necessary.

M. QUASSOWSKI (Germany) stated that the fixing of a time-limit for ratification was justified but that that unusual procedure should not result in excluding some States from ratification.

The Conference would have to consider whether it was not possible to prolong the time-limit in order to enable all States to ratify the Convention.

The PRESIDENT put Article II to the vote with the mention of September 6th as the time-limit for signature.

Article II, as amended, was adopted.

ARTICLE III⁵⁷⁴

The PRESIDENT pointed out that M. Giannini had proposed that the date should be fixed as September 1st, 1932, instead of July 1st, 1932.

This proposal was adopted by 12 votes to 2.

M. OHNO (Japan) asked the Conference whether it would not be able to make an exception on behalf of Japan in regard to the time-limit for ratification.

The PRESIDENT replied that that would be impossible; it would upset the whole Convention.

Article III, as amended, was adopted.

ARTICLE IV

The PRESIDENT pointed out that the date should be September 6th, 1930.

Article IV was adopted.

ARTICLES V and VI

Adopted.

ARTICLE VII⁵⁷⁵

The PRESIDENT pointed out that the words between brackets should be deleted and the end of the first sentence should read: «in respect of that Member of the League of Nations or non-Member State denouncing it».

Article 7 was adopted.

ARTICLE VIII

Adopted.

⁵⁷⁴The Drafting Committee proposed the following text:

«The present Convention shall be ratified.

«The instruments of ratification shall be deposited before July 1st, 1932 (date of expiry of a period of twenty-four months from the date of the Convention), with the Secretary-General of the League of Nations, who shall forthwith notify receipt thereof to all the Members of the League of Nations and to the non-Member States Parties to the present Convention».

⁵⁷⁵The Drafting Committee proposed the following text:

«Except in urgent cases, the present Convention may not be denounced (on behalf of a Member of the League of Nations or non-Member State) before the expiry of two years from the date on which it has entered into force in respect of that Member of the League or Non-Member State; such denunciation shall take effect as from the ninetieth day following the receipt by the Secretary-General of the notification addressed to him.

«Every denunciation shall be immediately communicated by the Secretary-General of the League of Nations to all the other High Contracting Parties. «In urgent cases, a High Contracting Party which denounces the Convention shall immediately notify direct all other High Contracting Parties, and the denunciation shall take effect two days after the receipt of such notification by the said High Contracting Parties. A High Contracting Party denouncing the Convention under these circumstances shall also inform the Secretary-General of its decision. «Each denunciation shall take effect only as regards the High Contracting Party on whose behalf it has been made».

ARTICLE IX⁵⁷⁶

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) suggested that in the second paragraph of Article 9 the words «the High Contracting Parties may» should be followed by the words «at any time».

In his opinion, the insertion of these words would remove any possible doubt as to when this could be done.

Article 9, as amended, was adopted.

ARTICLE 10

Adopted.

The Convention as a whole was adopted at a second reading.

47. Discussion of the Protocol of the Convention.

PROVISION I.

The PRESIDENT pointed out that September 1st, 1932, should be inserted instead of July 1st, 1932.

Provision I was adopted.

PROVISION II.

The PRESIDENT pointed out that September 1st would become November 1st.

Provision II was adopted.

PROVISION III.

Provision III and the concluding sentence were adopted.

48. Discussion of the Recommendations

The following recommendation was adopted:

«The Conference further recommends that the Parties to the Convention providing Uniform Law for Bills of Exchange and Promissory Notes should communicate to one another the text of the most important judgments given in their respective territories coming under the application of the said Convention».⁵⁷⁷

The PRESIDENT proposed that this recommendation, together with the other recommendations, should be put in the Final Act of the Conference.

This proposal was adopted.

The PRESIDENT stated that among the recommendations to which he had alluded was a Swiss recommendation as follows:

⁵⁷⁶The Drafting Committee proposed the following text:

«The High Contracting Parties may declare at the time of signature, ratification or accession that it is not their intention in accepting the present Convention to assume any liability in respect of all or any of their colonies, protectorates or territories under suzerainty or mandate, in which case the present Convention shall not be applicable to the territories mentioned in such declaration.

«The High Contracting Parties may subsequently inform the Secretary-General of the League of Nations that they intend to apply the present Convention to all or some of their territories referred to in the statement provided for in the preceding paragraph. In this case, the Convention shall apply to the territories referred to in the notification ninety days after its receipt by the Secretary-General of the League of Nations. They further reserve the right to denounce it, in accordance with the conditions of Article 7, on behalf of all or some of their colonies, protectorates or territories under suzerainty or mandate».

⁵⁷⁷See Austrian Proposal, Annex № 18.

«The Conference recommends that the High Contracting Parties should communicate to one another a list of the legal holidays and other days on which payment cannot be demanded in their respective countries».

The recommendation was adopted.

The PRESIDENT pointed out that, in those circumstances, there would be included in the Final Act of the Conference: (1) the recommendation in regard to the communication of legal decisions; (2) the recommendation addressed to the Institute of Private International Law at Rome; (3) the recommendation of the Swiss delegation, (4) the Italian recommendation that the translation of the text in the countries which had the same language should be made in common by the countries concerned.

It would also be necessary to insert in the draft Convention a transitional provision stipulating that, when a State put its new national law into force in conformity with the provisions of the uniform law, the uniform law would not apply to bills of exchange already in circulation. That provision had not been laid down at the Hague Conferences. He proposed that the Conference should insert between Articles 1 and 2 of the Convention a new article as follows:

«In each contracting State, the Uniform Law shall not apply to the bills of exchange and promissory notes already issued and still in circulation at the time of the coming into force of the convention but only to the bills of exchange and promissory notes subsequently issued».

M. DA MATTA (Portugal) considered that only the first part of this provision was necessary and that the words «but only to the bills of exchange...» could be deleted.

The PRESIDENT agreed.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that the meaning of such a provision was very doubtful. The situation in regard to bills of exchange themselves was very clear, but it was less clear in regard to subsequent transactions – for instance, acceptance, conservatory measures, etc.

The PRESIDENT was not of that opinion. He considered that under this provision bills of exchange, as well as subsequent transactions concerning bills already created, would be governed by the old law.

M. HERMANN-OTAVSKY (Czechoslovakia) thought that it would be preferable not to insert the provision, but to leave the national legislation of each State to settle the question.

M. STUB HOLMBOE (Norway) thought that the question was too complex to be settled so rapidly. The general principles of the law would operate, and the provision proposed would therefore appear to be unnecessary, and even dangerous.

The PRESIDENT was of the contrary opinion. If the Conference did not adopt an article of that kind, each State would act on its own account, and everyone was aware that transitional law was one of the most difficult problems of law in general.

He proposed that the Conference should adopt the provision in the following form:

«In the territories of each of the High Contracting Parties, the Uniform Law shall not apply to bills of exchange and promissory notes already issued at the time of the coming into force of the present Convention».

This article was adopted by 17 votes to 6 and became Article II of the Introductory Convention.

49. Discussion of the Convention laying down Rules governing Certain Conflicts of Law in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes: Text prepared by the Drafting Committee: Second Reading.

NOTE. – *The Conference, realising the difficulty of discussing simultaneously a text drawn up in both official languages, decided to adopt the following procedure. The discussion took place entirely on the French texts, and it was only after a provisional or final decision had been taken in regard to these texts that their translation into English was made and submitted to the Conference. For that reason, it has been impossible to reproduce the English text in the record of the discussion until that text became final.*

ARTICLE 1

Adopted.

ARTICLE 2⁵⁷⁸

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) objected to the use of the word «State». Owing to the difficult circumstances in which it was placed, it would be impossible for the British Empire to accept the word «State», since that would cause it to stumble into a constitutional morass from which escape would be impossible.

The PRESIDENT proposed that the word «State» should be replaced by the word «country» in the first and second paragraphs.

This amendment was adopted.

M. GIANNINI (Italy) urged the Conference to delete the last paragraph.

M. PERCEROU (France) was unable to support the proposal to delete the last paragraph. He observed, however, that in the report of M. Diena, the Rapporteur, the scope of the article was strictly limited. The explanation contained in the report would allay the uneasiness which, might be caused in this matter.

Article 2, as amended, was adopted.

ARTICLE 3

The word «State» was replaced by «country».

Article 3, as amended, was adopted.

ARTICLE 4⁵⁷⁹

The PRESIDENT drew attention to the amendment submitted by the Latvian delegation to replace the word «effets» by the word «litres» in the last line of the first

⁵⁷⁸The Drafting Committee proposed the following text:

«La capacité d'une personne pour s'engager par lettre de change et billet à ordre est déterminée par sa loi nationale. Si cette loi nationale déclare compliquée la loi d'un autre Etat, cette dernière loi est appliquée.

«La personne qui serait incapable, d'après la loi indiquée par l'alinéa précédent, est, néanmoins, valablement tenue, si elle s'est obligée sur le territoire d'un Etat d'après la législation duquel elle aurait été capable.

«Chacune des Hautes Parties contractantes a la faculté de ne pas reconnaître la validité de l'engagement pris en matière de lettre de change et de billet à ordre par l'un de ses ressortissants et qui ne serait tenu pour valable dans le territoire des autres Hautes Parties contractantes que par application de l'alinéa précédent du présent article».

⁵⁷⁹The Drafting Committee proposed the following text:

«Les effets des obligations de l'accepteur d'une lettre de change et du souscripteur d'un billet à ordre sont déterminés par la loi du lieu où ces effets sont payables.

«Les effets que produisent les signatures des autres obligés par lettre de change ou billet à ordre sont déterminés par la loi de l'Etat sur le territoire duquel se trouve le lieu désigné comme étant celui où cette signature est donnée. Si aucun lieu n'est indiqué, la législation applicable est celle de l'Etat sur le territoire duquel les signatures ont été souscrites».

paragraph in order to avoid a confusion of terms, seeing that, in the first line of the same paragraph, the word «effets» was used in an entirely different sense.

This amendment was adopted.

M. DIENA (Italy) said that the Italian delegation was not satisfied with paragraph 2 of Article 4. He believed that, in a spirit of conciliation, the German delegation would be prepared to accept the possibility of improving the paragraph by shortening it and saying simply:

«The effects of the signatures of the other parties liable on a bill of exchange or promissory note are determined by the law of the country in which is situated the place where the signatures were affixed».

M. Diena considered that the application of the second paragraph as it appeared in the draft might have very grave consequences, even from the point of view of capacity. He instanced as proof the following example: An Italian aged 20 signed a bill of exchange at Milan, but knowing that in Milan he was considered to lack capacity in view of his age, he mentioned Geneva on the bill of exchange instead of Milan. That would suffice to make the bill of exchange valid and productive of legal effects if the present text of Article 4 were retained. It would not be the case with the text as amended by M. Diena.

M. QUASSOWSKI (Germany) was of opinion that the question was settled in Article 2 and that Article 4 did not refer to capacity.

M. DIENA (Italy) replied that the provisions were closely connected. When a bill of exchange was signed at Milan, it must be considered as an Italian bill of exchange.

Viscount POULLET (Belgium) said that the observation of the German delegate was well founded. In Article 4 it was not a question, either directly or indirectly, of capacity. That point was settled by Article 1. Whether the signature was given at Geneva or at Milan, the bill of exchange would have no value if the party lacked capacity by virtue of Article 1.

Nevertheless, Viscount Poulet approved the text proposed by M. Diena. A bill of exchange drawn up and signed at Milan could not be allowed to indicate Geneva.

M. GIANNINI (Italy) asked the German delegation to consider that, should Article 4 appear to facilitate fiscal frauds, the ratification of agreements would be made very difficult. With the provision proposed by the German delegation, however, there was a risk of facilitating fraud.

M. QUASSOWSKI (Germany) did not believe that the Italian proposal was an improvement. The present text took into consideration the intention of the parties. For instance, a business man found himself in London. He signed there a bill of exchange, but he indicated «Berlin», because he had his residence and his offices in that town. Obviously, it was normal in such a case that the German legislation should apply. Such was the object of the formula.

Nevertheless, M. Quassowski was prepared, in order to facilitate agreement, to accept M. Diena's proposal.

He wished, however, to make a remark concerning the text. The end of Article 4 read: «...the country in which is situated the place where the signatures were affixed». On the other hand, the second paragraph of Article 2 read: «...if the obligation is entered in on the territory of a State». It would be preferable to say: «...if his signature has been given in any territory...».

M. ASSER (Netherlands) was in favour of maintaining the original text. It was necessary to distinguish between two questions: the question of private law and the fiscal question. In regard to private international law, everyone knew that, in regard to obligations, the principle of the autonomy of the parties was sanctioned. The parties could agree to the law which would govern their relations. Therefore, when a person had added to his signature the name of a place which was fictitious and the subsequent holder accepted the bill of exchange, that indicated that there was agreement between the parties that the legislation to be applied should be that of the place mentioned. That was permitted and offered greater security.

From the fiscal point of view, M. Asser considered that the exchequer had always the right to prove that the mention of the place was fictitious, and if it could prove that the party who issued the bill of exchange had specified a fictitious place with a view to defrauding the exchequer, he would have to pay not only the fiscal duties but also a fine.

M. DIENA (Italy) observed that the same question had already been raised in connection with Article 3. The German delegation had made a proposal which had been rejected. To be logical, it would be necessary to act in the same way in regard to Article 4, and the more so in that the German delegation had agreed to withdraw its proposal.

M. Diena proposed, nevertheless, to say, in place of «in which is situated the place where the signatures were affixed», «in which is situated the place where each of the signatures was affixed». Indeed, the signatures might be given in several different territories.

The PRESIDENT observed that that would not be expressed by «each of the signatures», but by «each of the territories». It would be better to retain the first text.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that it would be possible to find a compromise. He referred to the draft of the experts which took into consideration cases in which a place was specified in the bill itself as that at which undertakings should be carried out. Perhaps it would be possible to add to the second paragraph of Article 4 as modified by the Italian delegation: «...are determined by the law of the country in which is situated the place where the signatures were affixed, unless another place has been specified in the instrument as the place where the undertaking of the signatory shall be carried out». There would then be a very clear regulation. He considered that it was necessary to specify a place at which the undertaking of the signatory should be carried out.

Viscount POULLET (Belgium) supported the observations of M. Quassowski.

M. GIANNINI (Italy) considered that M. Quassowski's proposal was a return to the original text. It was simply an inversion of the two questions, and no longer a compromise.

The PRESIDENT did not agree. The new text which had been proposed meant that, in general, the territory on which the signature had been given was decisive. There might, however, be an exception. It might be that the parties had agreed to designate a certain place at which the engagement made in the instrument should be carried out.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that if the German proposal were accepted the following case might arise. A person who could not draw a bill of exchange in Italy would come to an agreement with persons of another country in which he could draw a bill of exchange. He would deliver the instrument in Italy, but it would be specified that it had been delivered

elsewhere. By virtue of the application of Articles 2 and 4, such a bill of exchange would not be valid in Italy, but in the country in which it was supposed to have been drawn.

Viscount POULLET (Belgium) did not believe that M. Giannini's observation was well founded. Indeed, M. Giannini had alluded to the possibility of a person lacking capacity having put his signature to a bill of exchange. The case of persons lacking capacity, however, was governed by Article 1. It was unnecessary to regulate in Article 4 the effects of the obligation of a person lacking capacity, for actually there was no obligation.

On the contrary, Viscount Poulet thought that the German amendment could be accepted. For his part, he would hesitate to admit that the obligations of the signatories to a bill of exchange depended on the autonomy of the intention, for public credit was at stake. He noted, however that most delegates were favourable in principle to that idea. In those circumstances, the value of Article 4, however, was that when the autonomy of the intention was not expressed, it would show clearly to the judges what law was applicable. In principle, it was the law of the country in which the signature had been affixed. The German delegation, however, asked that it should be added that if the signatories had expressly specified which law should be applied, satisfaction should be given to that intention. The addition proposed by the German delegation was very reasonable if it was agreed that the autonomy of the intention governed the question. Ultimately, the great value of the proposed text was that the courts would know which law had to be applied.

M. SULKOWSKI (Poland) asked for an explanation in regard to endorsements. The validity of the endorsement did not depend on the specification of a date. If, however, the endorser had specified the date and place of endorsement, would the obligation be subject to the legislation of the said place, or would it be necessary to add that that place was designated as the place for the carrying out of the obligation? In his opinion, the specification of the place in the endorsement was sufficient to show the intention of the signatories to submit the obligation to the legislation in force in that place.

M. QUASSOWSKI (Germany) was not of that opinion. It was necessary that the intention of the parties should be expressed.

Viscount POULLET (Belgium) agreed with M. Sulkowski, but pointed out that there were two hypotheses. The first was that in which the parties had not formally indicated their intention. In that case, the place of signature applied. If they did not wish to be subject to the law of that place, they should say so expressly, as was proposed by the German delegation.

M. SULKOWSKI (Poland) imagined the following situation. He signed an endorsement at London and specified that the endorsement should be subject to the German legislation. An enormous amount of complication would result, and it would be preferable to consider that the specification of the place of endorsement was sufficient to indicate that the endorsement should be subject to the legislation of the said place.

M. Giannini and M. Diena had raised the question of frauds in connection with the exchequer. He did not believe that that should be taken into consideration. The Conference should adopt a purely impartial point of view and disregard all fiscal considerations.

Viscount POULLET (Belgium) thought that, if two Germans in London signed a bill of exchange in that city, it should be possible for them to say that the carrying out of the undertaking would be governed by the German legislation.

M. SULKOWSKI (Poland) replied that in that case they could put «Berlin» and not «London» beside their signatures. Incorrect specifications should not be encouraged. The advantage of the German amendment was that it permitted the autonomy of the parties without any necessity for specifying a false place of issue.

Viscount POULLET agreed.

M. WEILLER (Italy) stated that it could be specified in the bill of exchange that the obligation should be subject to another law. A bill of exchange could not be conditional. It should never be possible to say: «I am bound in accordance with the French law and the German Law» in the same bill of exchange. Nevertheless, that would be the consequence of the German amendment.

M. PERCEROU (France) wondered whether the necessities involved by the unity of the instrument would not be an obstacle to the autonomy of the intention of the parties.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked how the third holder would know where the bill had been issued. He would know as the place where the bill was issued only the place indicated on the bill of exchange. That indication should be made in good faith. The case put forward by the German 4 delegate in which the parties indicated expressis verbis a place for the carrying out of the signatory's undertaking did not arise in practice. The holder would never know, so to say, whether the bill was or was not drawn at the place indicated on the instrument.

In the interests of the security of trade, therefore, the place indicated on the bill should be considered as the place where the bill was created, even if that place was fictitious.

M. PERCEROU (France) replied that the third holder would have the information if the bill was drawn up on a slip bearing an English stamp.

M. VAN NIEROP (Netherlands) replied that that was the only case of the kind. Apart from that case, the holder would only see the words «Paris, Berlin», without any other specification

M. VISCHER (Switzerland) asked the Conference to accept the Italian proposal, which was the simplest. As M. van Nierop had just explained, cases might always arise in which the parties had specified a place other than the place of signature, and the exchequer could not prevent such practices. M. van Nierop was of opinion that, in the interests of the security of trade, the place specified on the bill should be considered as the place where it was created, even if it was fictitious. M. Vischer did not think that such a *proesumptio juris* and *de jure* were to be recommended. In the first place, the Conference wished to affirm the principle of the application of the law of the place at which the signatures were affixed. If a place was specified on the bill, there should also be a presumption in favour of signature at that place. That presumption, which was necessary because there was always a presumption in favour of the literal meaning of the instrument, sufficed to protect the holder in good faith. It was true that the presumption might be refuted by the person who could prove that the place specified on the bill was fictitious, but such proof would rarely be possible and, in cases where it was possible, the signatory who had specified a place other than that of signature would be liable to make good the damage possibly suffered by the holder in good faith.

The PRESIDENT put to the vote the Italian amendment, combined with the German amendment.

The combined amendments were rejected by 15 votes to 8. The British delegation abstained from voting.

The Italian amendment alone was adopted by 11 votes to 10. Article 4, as amended, was adopted.

ARTICLE 5⁵⁸⁰

M. GRONVALL (Finland) wished the words «The person who has issued the promissory note» to be replaced by the words «The signatory of the promissory notes».

M. DIENA (Italy) thought it would not perhaps be necessary to consider that proposal, for the Italian delegation proposed the following text:

«The limits of time for the exercise of rights of recourse shall be determined for all signatories by the law of the place where the instrument was created».

This proposal was adopted. Article 5, as amended, was adopted.

ARTICLE 6⁵⁸¹

The PRESIDENT pointed out that the delegations which had proposed reservations had held conversations for the purpose of endeavouring to reach an agreement.

They had provisionally agreed to the deletion of Article 11 of the Convention and the replacing of Article 6 by the following text:

«The question whether there has been an assignment to the holder of the debt which has given rise to the issue of the instrument is determined by the law of the place where the instrument was issued».

Baron MARKS VON WURTEMBERG (Sweden) pointed out that, as he had already had the honour of stating, the delegations of the Scandinavian countries had been obliged to consider the necessity for submitting a reservation in regard to the text of Article 6 as adopted by the majority of the Conference, or of providing an article of the nature of Article 11.

The text which had just been submitted to the Conference, and which was the result of long private discussions between the delegates of several countries, did not completely satisfy the delegations of the Scandinavian countries, but in view of the obvious advantage of settling the question of conflicts of the laws on cover, the Danish, Norwegian and Swedish delegations had decided to accept the text which had just been read.

M. GRONVALL (Finland) stated that, as he had just explained to the group of delegations which had drawn up the new text of Article 6, the possible future result of the proposed provision would be the violation of the rules on bankruptcy at present in force in Finland. As he had no instructions on the subject, M. Gronvall was compelled to refuse to accept the new text, as he had already been compelled to refuse to accept the text of the experts.

M. VAN NIEROP (Netherlands) asked why Article 6 had been amended. He did not very well understand the new text. There were a great many drafts, bills of exchange, etc., which were drawn to credit. Was it possible to speak of a debt?

⁵⁸⁰The Drafting Committee proposed the following texts:

«Article 5. – Les délais de l'exercice de l'action en recours restent déterminés pour tous le signataire par la loi du domicile du tireur ou de celui qui a émis le billet à ordre».

⁵⁸¹The Drafting Committee proposed the following texts:

«Article 6. – La loi du pays où la lettre de change est payable détermine si le bénéficiaire et les porteurs successifs ont des droits spéciaux sur la provision et quelle est la nature de ceux-ci».

M. WEILLER (Italy) explained that it was not an exchange question, but one of fact. Whether a mandate which had been accepted did or did not give rise to a debt was an individual question which could not be settled in a uniform manner. The present text did not settle it, and M. van Nierop need not be uneasy about the matter.

M. VAN NIEROP (Netherlands) stated that he was satisfied.

The new text of Article 6 was adopted by 20 votes to 1.

ARTICLES 7 and 8

Adopted.

ARTICLE 9

M. DIENA (Italy) stated that he had been requested to explain that in the report «loss» should be understood to include destruction. Would it not be advisable to insert the word «destruction» in Article 9?

The PRESIDENT stated that after discussion it had originally been decided not to say «destruction» in the article.

Article 9 was adopted.

ARTICLE 10⁵⁸²

The PRESIDENT pointed out that the beginning of the article should read: «Each of the High Contracting Parties reserves...». Sub-paragraph No. 1 should read: «An obligation undertaken outside the territory of one of the High Contracting Parties», and sub-paragraph No. 2 should read: «Any law which may be applicable in accordance with these principles and which is not a law in force in the territory of any High Contracting Party».

Article 10, as amended, was adopted.

ARTICLE 11⁵⁸³

This article was deleted.

M. QUASSOWSKI (Germany) asked whether the transitional provision which it was proposed to insert in the uniform law should not also be inserted in the Convention on Conflicts of Laws. M. Quassowski considered that such a provision would be useful. Without it, the courts would be obliged suddenly to apply an entirely new system.

M. OHNO (Japan) thought that, although they did not appear in the Convention, the formal articles of the Convention on the uniform law were also applicable. In those circumstances, the Japanese delegation proposed that the time-limit for ratification should be three years. He pointed out that, when the Conference had been good enough to agree to that time-limit for ratification of the Convention, the Japanese delegation were not satisfied, because it had wished it to be increased to five years. Nevertheless, in a spirit of conciliation, it now wished to accept the time-limit of three years and would make every effort to persuade its Government to accept that point of view.

The PPRESIDENT pointed out that the Secretariat could be entrusted with the task of drawing up the formal articles of the Convention, which would be exactly the same as

⁵⁸²The Drafting Committee proposed the following texts: «Article 10. – Les Hautes Parties contractantes se réservent la faculté de ne pas appliquer les principes de droit international privé consacrés par la présente convention en tant qu'il s'agit:

«1. D'un engagement pris bora des territoires des Etats contractants;

«2. D'une loi qui serait applicable d'après ces poncipes et qui ne serait pas cello d'un des Etats contractants».

⁵⁸³The Drafting Committee proposed the following texts: «Article 11. – En signant ou ratifiant la présente convention on en y adherent, chacune des Hautes Parties contractantes pourra exclure telle ou telle des dispositions de la présente convention an moyen de reserves expresses.

those adopted for the draft Convention on the uniform law. The time-limits would also be the same. It was not necessary to discuss the question again.

M. SMETS (Secretary of the Conference) said that only one article would be different, that relating to denunciation. He had, however, already prepared a text.

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that it was nowhere stated, as was the case in the Hague Convention, that the Convention and the uniform law should come into force simultaneously. He would like a statement to that effect to be made in the report.

M. SMETS (Secretary of the Conference) pointed out that Article 1 of the draft Convention on the uniform law stipulated that:

«The High Contracting Parties undertake to introduce in their respective territories... the uniform law forming Annex I of the present Convention...».

Only the Convention would have to be ratified. The documents forming the Annex would be adopted automatically at the same time as the principal Convention.

The PRESIDENT explained that the Annexes would not be ratified, but only the Convention. It was therefore unnecessary to make a stipulation in the report in that connection. It was sufficient that the exchange of views which had taken place should appear in the Minutes.

The President pointed out that M. de la Vallee Poussin had undertaken to draw up the report on the Convention on the Stamp Laws.

M. OHNO (Japan) stated that in the Convention on Conflicts of Laws the word «signature» should be interpreted in the same manner as in the text of the uniform law.

The Convention and the formal articles were adopted at the second reading.

THIRTY-SECOND MEETING

Held on June 4th, 1930, at 4.30 p.m.

President: M. J. Limburg

50. Entry into Force of the Convention and Uniform Regulation.

The PRESIDENT returned to the statement made at the previous meeting by Prince Varnvaidya and said that there was no doubt that at the moment a State put the Convention and Protocol into force it would bind itself to introduce the Uniform Regulation at the same time in its country. That was undoubtedly the meaning of the Convention, as was clear from its first article as well as from the various reservations.

The President had decided to return to this point in order to satisfy Prince Varnvaidya and to enable mention of it to be made in the Minutes.

Prince VARNVAIDYA (Siam) thanked the President for his statement, which gave him complete satisfaction. He would like to point out that, if the Hague text had not expressly stipulated simultaneous entry into force, he would not have raised the question.

51. Discussion of the Draft Convention on Stamp Laws.

The following article proposed by the experts and the note upon it were read:

«If their laws do not already make provision to this effect, the contracting States undertake to alter their laws so that the validity of obligations arising out of a bill of exchange or a promissory note or the exercise of the rights that flow there from shall not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp.

«Nevertheless, the contracting States may suspend the exercise of these rights till the stamp laws have been complied with. They may also provide that the quality and effects of an instrument ‘immediately executory’ which, according to their legislation may be attributed to a bill of exchange, shall be subject to the condition that the stamp law has, from the issue of the instrument, been duly complied with in accordance with their laws.

«Note. – *The above is a reproduction of Article 19 of the Hague Convention. All the experts, with one exception, recommend its adoption and emphasise the extreme importance of this question. The Committee of Experts which met in December 1926 was of the same opinion when it stated ‘that it attached the greatest importance to the adoption and application by the greatest possible number of countries of the provisions of Article 19 of the Hague Convention’.*».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) submitted the following proposals:

«The British delegation proposes:

«1. That a separate convention be drawn up consisting solely of provisions relating to penalties for the non-observance of Stamp Laws;

«2. That the operative part of the text of the Convention should read as follows:

«*Article 1.* – In so far as concerns cheques, each of the High Contracting Parties undertakes, if the laws in force in those of his territories to which the present Convention applies do not already make provision to this effect, to alter them so as to provide that the validity of obligations arising out of such instruments or the exercise of the rights that flow there from shall not be subordinated to the observance of provisions’ concerning the stamp.

«Nevertheless, the High Contracting Parties may suspend the exercise of these rights till the stamp laws have been complied with. They may also provide that the quality and effects of an instrument «immediately executory», which, according to their legislation, may be attributed to a cheque, shall be subject to the condition that the stamp law has, from the issue of the instrument, been duly complied with in accordance with their laws.

«*Article 2.* – In so far as concerns bills of exchange, each of the High Contracting Parties undertakes if the laws in force in any of his territories to which the present Convention applies do not already make provision to this effect, to alter them in the sense indicated in Article 1, so far as relates to such of the bills of exchange in question as are presented for acceptance or accepted or payable elsewhere than in the territory in question.

«Nevertheless, the High Contracting Parties may suspend the exercise of these rights till the stamp laws have been complied with. They may also provide that the quality and effects of an instrument ‘immediately executory’, which according to their legislation may be attributed to a bill of exchange, shall be subject to the condition that the stamp law has, from the issue of the instrument, been duly complied with in accordance with their laws.

«*Observations.*

«(a) The above proposal, so far as it permits of separate treatment of the question of the non-observance of stamp laws, is one which it is hoped will commend itself to the Conference on grounds of general expediency, though it is also brought forward for the purpose of facilitating the adherence of Great Britain.

«(b) It is also submitted that it will be convenient that this separate Convention should deal with the stamping of cheques as well as other instruments. In the case of cheques, Great Britain is willing to accept the proposals of the experts.

«(c) The separation of the treatment of the failure to stamp cheques (Article 1) from that of the failure to stamp bills of exchange (Article 2) is prompted by the consideration that this will meet the objections of the Government of any country which desires to maintain its present laws as to the effect of a failure to stamp bills of exchange which are not accepted or payable abroad, but which circulate only within its own territory.

«(d) The omission of any reference to promissory notes is intentional.

«(e) In the event of the above proposal not being acceptable to the Conference, the British delegate asks that reservations should be permitted to a separate Convention dealing with stamp laws and that they should be to the following effect:

«1. It is agreed that, in so far as concerns the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, the provisions of this Convention shall only apply: (a) as regards bills of exchange and (b) as regards bills of exchange presented for acceptance or accepted or payable elsewhere than in the United Kingdom.

«2. A similar limitation shall apply in the case of any colonies, protectorates or territories under suzerainty or mandate of His Britannic Majesty to which the Convention may become applicable in virtue of Article..., provided that a notification claiming such limitation is addressed to the Secretary-General of the League of Nations before the date on which the application of the Convention to such territory takes effect.

«3. It is further agreed that, in so far as concerns Northern Ireland, the provisions of this Convention shall only apply with such modifications as may be found necessary.

«4. The Government of any Member of the League of Nations or State non-Member which is ready to accede to the Convention under Article ... but desires to be allowed the limitation specified in paragraph 1 above, may inform the Secretary-General of the League of Nations to this effect, and the Secretary-General shall forthwith communicate this notification to the Governments of all Members of the League and non-Member States on whose behalf the Convention has been signed or accessions thereto deposited and enquire if they have any objection thereto. If within (six months) of the date of the communication of the Secretary-General no objections have been received, the limitation shall be deemed to have been accepted».

The PRESIDENT suggested that the Conference should begin the examination of the British proposal at Article 2, because that article dealt with bills of exchange, whereas Article 1 dealt with cheques.

This was decided.

The PRESIDENT said that this article should read as follows:

«In so far as concerns bills of exchange, each of the High Contracting Parties undertakes, if the laws in force in any of his territories to which the present Convention applies

do not already make provision to this effect, to alter them so as to provide that the validity of obligations arising out of such instruments or the exercise of the rights that flow therefrom shall not be subordinated to the observance of provisions concerning the stamp, so far as relates to such of the bills of exchange in question as are presented for acceptance or accepted or payable elsewhere than in the territory in question.

«Nevertheless, the High Contracting Parties may suspend the exercise of these rights till the stamp laws have been complied with. They may also provide that the quality and effects of an instrument ‘immediately executory’, which according to their legislation may be attributed to a bill of exchange, shall be subject to the condition that the stamp law has, from the issue of the instrument, been duly complied with in accordance with their laws».

The President added that, a few details excepted, this text corresponded to that which the Committee of Experts had intended to draw up, as expressed in Article 1 of the Convention on the Conflicts of Laws (draft of the Committee of Experts); only now it had been made the subject of a separate convention.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, when he had prepared the proposal before the conference, his desire had been to obtain a separate convention on the question of stamp duties, and for that reason he saw no other way of bringing the matter before the Conference. He fully realised the fact that he must fall into line with the wishes of the Conference. If the Conference desired to go further than he had gone in the text of his proposal, then he would ask to be allowed to make certain reservations in signing the convention. His instructions on the subject were somewhat rigid, and he asked the Conference to permit him to sign a *protocole de signature* containing the terms which the British Government was prepared to accept.

Dealing with the stamping of bills in England, Mr. Gutteridge pointed out that there was a marked distinction between bills drawn in England and payable abroad and bills drawn abroad and payable in England. Where the bill was drawn in England, it had to be drawn upon a bill-form which must bear an embossed stamp before signature. On the other hand, in cases where the bill came from abroad it need not bear a stamp in the first instance, but within a certain period of time after arrival in England it must be stamped with an adhesive stamp.

If he were asked why he was not prepared to go as far as was indicated in the text of the experts’ report, his answer would be because of purely fiscal considerations. The British Government did not see its way to make a general concession on the lines indicated in the report of the experts, but they were prepared to legislate for the purpose of removing what was felt to be an undoubted grievance. There was a difference between a bill issued in England and intended to circulate abroad, and one which came to England from abroad. For instance, if a bill were issued in London to be acceptable or payable in Berlin or Milan, or anywhere else, persons in foreign countries might become parties to that bill, and it was felt to be an injustice in those circumstances to penalise foreigners who had become parties to the bill because the bill had not been previously stamped in accordance with English law. That was one grievance which the British Government was ready to remove. But it was not considered that the converse position was the same where the foreigner abroad drew on England, for the reason that there was an easy way

of getting out of the difficulty by stamping the bill after receipt in England. Therefore the British Government proposed, with the consent of the Conference, to sign the Convention on those terms; that so far as bills drawn in England on a foreign place were concerned, those bills should not be void merely because they were not stamped. They could be stamped, if proceedings became necessary in an English court, on payment of the stamp duty, together with the fine exacted by the law.

As regards cheques, Mr. Gutteridge was entirely in the hands of the Conference. If the Conference wished the Convention to include cheques, he would gladly agree. If, on the other hand, it preferred to have a separate convention dealing with stamps on cheques, he was quite willing to fall in line.

Promissory notes had been excluded because those drawn in England did not circulate abroad; therefore the question was of no importance. For that reason the British Government did not desire any mention of them to appear against its signature.

M. PERCEROU (France) pointed out that, as the Conference only dealt with bills of exchange and promissory notes, there would seem to be no necessity to legislate on cheques, were it only from the fiscal point of view. He thought it would be better to reserve this question of the stamp on cheques until the Conference came to draw up a uniform regulation on cheques. Apart from that, stamp duties were much lighter in practice for cheques than for bills of exchange, and fiscal infractions were much less frequent.

As for the substance of the matter, it was obvious that the restrictions on which the British Government made its accession conditional very appreciably restricted the scope of the reform, since only one category of bills of exchange fell under the new provision. Bills of exchange drawn on Great Britain abroad would remain subject to the civil penalties attached to the non-observance of stamp laws. Only one category of bills of exchange would escape these penalties: those that had been drawn in England on countries abroad.

The Conference therefore found itself in rather a complicated situation. Other States were inclined to go further, in which case a special situation would arise for the British Government and a different one for other States. M. Percerou could not clearly see how these different solutions could be reconciled.

M. SULKOWSKI (Poland) wished to draw the Conference's attention to the following fact: it appeared from Mr. Gutteridge's speech that there were fundamental differences between the proposal made by the experts and that of the British Government – that was to say, the unification proposed by the experts went much further. According to the experts, States would bind themselves not to make the validity of bills of exchange depend on the discharge of stamp duties, whereas the British proposal only wished to make this concession for bills which had been accepted or paid abroad.

Mr. Gutteridge had received formal instructions from his Government and could not adopt a different point of view. In spite of that, the Conference ought not to abandon the idea drawn up by the experts for the realisation of a wider unification. The experts' formula ought to be adopted with the proviso of a reservation in favour of Great Britain. At the same time, the question of cheques could be dealt with, since that raised no difficulties for Great Britain.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought there was a difference of form and substance between the text of the experts and the text proposed by the British delegate, on the one hand, and the text of The Hague, Article 19, on the other.

Article 19 of the Hague Convention said:

«The Contracting States cannot subordinate the validity of obligations ... to the observance of the provisions concerning the stamp».

The text of the experts said:

«If their laws do not already make provision to this effect, the contracting parties undertake...».

The text of the experts therefore only provided an undertaking for States which did not already possess such a law. Other States were not included in the obligation and were free to alter their laws.

The undertaking under Article 19 of the Hague Convention was stricter and more useful than the engagement provided by Article I of the text of the experts.

M. SRB (Czechoslovakia) agreed with M. Sulkowski and M. Quassowski concerning the first paragraph of the text submitted to the Conference by the experts. He was against the limitations proposed by the British delegate and consequently favoured the reinstatement of the text of the Hague Convention and of the experts.

There was a Czechoslovak amendment which suggested that the second paragraph of the article drawn up by the experts should be omitted. This amendment should be understood to omit the second paragraph of the text proposed by Mr. Gutteridge.

M. Srb would lay special emphasis on the views of the experts expressed in the note to the article before the Conference. It was most important that the provisions of Article 19 of the Hague Convention should be put into force.

As the Czechoslovak Government had already pointed out, it seemed necessary, in order to assure the freest possible circulation of bills of exchange and promissory notes for all the effects of the obligations arising out of the bills of exchange and promissory notes, and the exercise of the rights derived there from, to be kept entirely separate from questions relating to the stamp. This principle, as expressed in the first paragraph of Article 19 of the Hague Convention, or in Article I of the Convention of the Experts suffered a derogation by reason of the provisions of paragraph 2. The subterfuge of Article 2 certainly made it possible for contracting States to maintain, at least in a certain measure, the practices which they had renounced when they adopted paragraph 1.

The Czechoslovak delegation quite recognised the fact that the provisions of Article 2 were a compromise. In spite of that, it seemed reasonable that these provisions should not be adopted without being the subject of fresh discussion.

M. Srb asked the Conference once more if it did not prefer, in order to favour a freer circulation of bills of exchange and of promissory notes, to omit Article 2 of the British proposal – i.e., to do away with the possibility of States making certain exceptions in their national legislation to the principle which had been laid down in the first paragraph in a style that was almost solemn.

The PRESIDENT thought that it was more expedient to take as a point of departure, not the British amendment, but the text of Article 1 of the draft Convention drawn up by the Committee of Experts.⁵⁸⁴ The text of Article 1, «Penalties for the non-observance of stamp laws», would be the subject of a separate convention. It was preferable to take it as a point of departure, because the President thought that after hearing the views of various members it seemed unlikely that the Conference would agree to the more restricted sys-

⁵⁸⁴Document C.234. M.83.1929.11 (C.L.I.C.i), page 70.

tem of Great Britain. The Conference, as a whole, certainly seemed to favour the system of Article 1, with the exception of questions of drafting – i.e., with the exception of the point raised by M. Quassowski. The Conference could discuss whether it should agree to a reservation that would allow the British Empire to accede to Convention with certain restrictions.

M. Quassowski had pointed out that, if the article proposed by the experts was compared with Article 19 of the Hague Convention of 1912, it was clear that the latter said, once and for all, that the contracting States could not subordinate the validity of obligations arising out of a bill of exchange, or the exercise of rights that flowed therefrom, to the observance of the provisions concerning the stamp. The article of the experts merely said:

«If their laws do not already make provisions to this effect, the contracting States undertake to alter their laws so that the validity of obligations arising out of a bill of exchange or a promissory note, or the exercise of the rights that flow therefrom, shall not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp».

That raised a question of drafting. The President was convinced that in drawing up this article the Committee of Experts had had in every way the same intention as the authors of the Hague Convention in Article 19. It would therefore be easy to settle this question of drafting in conformity with the observation of M. Quassowski; but, first, there was a Czechoslovak amendment to omit the second paragraph of the article proposed by the experts, which article would now form a separate draft convention.

M. GIANNINI (Italy) said that the Italian delegation was prepared to accept the text of the experts provided that it was accepted in its entirety. It could also accept the amendment proposed by the French delegation. Finally, it agreed to the proposal to settle the special problem raised by the British Empire in a separate protocol.

M. DUZMANS (Latvia) said that the Latvian delegation had put forward neither a written amendment nor a formal proposal of reservation concerning promissory notes as mentioned in the draft of the experts. No mention had been made of promissory notes on purpose. Perhaps it would be possible to do without an amendment by allowing a reservation; but if a reservation were not allowed, the Latvian delegation would be compelled to present an amendment to exclude promissory notes from the draft of the experts. Perhaps the majority of members had no wish to modify the text; but in that case a reservation would become necessary. The Latvian delegation was ready to enter into an engagement concerning the question of the stamp in the sphere of bills of exchange, but it was unable to bind itself where promissory notes were concerned.

The position of the Latvian delegation was the following: It was quite prepared to sign the Convention on the Stamp Laws if provision were made either for the exclusion of promissory notes in the actual text or for a reservation that would allow the Latvian delegation only to commit itself where bills of exchange were concerned. The Conference would have to choose which way seemed to it the best.

The PRESIDENT, in reply to M. Duzmans, said that he did not understand the point of view of the Latvian delegation very well so far as promissory notes were concerned. The Committee of Experts had certainly dealt with bills of exchange and promissory notes at the same time, and rightly so, and it had laid down that the exercise of the rights

that flowed from a bill of exchange or a promissory note should not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp.

What was a promissory note in Latvia was a bill of exchange in other countries. Therefore, if the Latvian delegation agreed to the principle that the rights which flowed from instruments drawn to order, bills of exchange or promissory notes should not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp, it might perfectly well accept the first paragraph of the article proposed by the Committee of Experts.

The British delegate had declared in his amendment that he would not speak on promissory notes properly so called, since they did not usually leave their country. But in exceptional circumstances, when they did leave their country, it would be necessary to bring this provision into play. In Latvia, this exception was valid for bills of exchange. Consequently, if M. Duzmans was prepared to accept this principle, there would be no need to propose either an amendment or a reservation.

M. DUZMANS (Latvia) replied that promissory notes were not mentioned in the text of the Hague Convention. The Latvian proposal was that the Conference should return to the text of the Hague Convention.

He could not allow the Conference to think that this question was not so important for Latvia as he had suggested. He found himself unable to agree with the President, and the Latvian delegation would only sign the Convention if the Conference accepted one or other of the Latvian amendments. Considerations based on the economic and exchange life of Latvia compelled M. Duzmans to maintain his proposal.

The PRESIDENT thought that it was rather the fiscal requirements of Latvia that had dictated the preceding proposals. Fiscal laws, however had nothing to do with the validity of a document. In the case of a law suit, if an instrument had not been stamped, the judge might insist on the affixing of stamps and even the payment of a heavy fine; but he would none the less base his judgment on the document, the validity of which was incontestable.

The President asked the Conference to vote on the Czechoslovak amendment to omit the second paragraph.

The Czechoslovak amendment was rejected by 17 votes to 4.

The PRESIDENT submitted the following amendment proposed by the French delegation:

«The French delegation requests that the first sentence of the second paragraph of Article 1 of the Convention should be supplemented by the addition of the words «and any fines paid».

«Reasons. – The consequence of the provisions of Article I of the Convention is to modify the civil penalty laid down by Article 5 of the French Law of June 5th, 1850, in the case of an unstamped bill of exchange.

«This penalty consists in barring the right of recourse, and its effect has been to prevent certain frauds which were very frequent before the Law of 1850.

«At the same time, the French Government realises the difficulty of introducing such strict provisions in an international convention, especially as the text proposed by the legal experts constitutes a sufficiently effective guarantee, since, until the stamp duties have been paid, it suspends the exercise of action by the holder of an instrument which is at variance with the fiscal law of each of the contracting States.

«It is, however, essential that the first sentence in the second paragraph of Article 1 should be completed by the addition of the words: ‘and any fines paid’.

«The same addition should be made, if necessary, in regard to cheques at variance with fiscal law».

M. PERCEROU (France) said that at the present moment the inadequate payment of stamp duties involved severe penalties in France, since it entailed the loss of the right of recourse. The French Government was prepared to abandon these civil penalties. It asked that the legal exercise of recourse should be subject to the discharge of stamp duties and the pre-payment of fines.

To some extent, a fine was the complement of the principal claim. It was accessory to it, and it would be logical to apply to it the same system. It might even be wondered, in view of the silence of the Convention on that point, whether this solution would not stand by itself, but he thought that it would be advisable expressly to affirm it in order to avoid any difficulty of interpretation.

M. DA MATTA (Portugal), with the aim of simplifying the formula, proposed that the Conference should adopt the text of the British proposal, and say:

«Nevertheless, the High Contracting Parties may suspend the exercise of these rights till the stamp laws have been complied with».

That provision would also cover the payment of fines.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) hesitated to agree to the proposal of M. Percerou, because it did not take exact account of the consequences that might arise from the subordination of the exercise of the rights of recourse to the preliminary payment of fines. In any case, it was the drawer who had to pay the fine after creating the instrument without duly observing the provisions concerning the stamp. The application of the provision proposed by M. Percerou would paralyse the exercise of the rights of the holder and, in the end, of all those persons who should have recourse against the guarantors. That was a very strict penalty. If certain States punished deficiency of stamp duties by very high fines, they would run the risk of returning indirectly to the state of nullity which the Conference wished to avoid. In any case, this decision would have very serious effects from the point of view of safeguarding circulation, which was the principal end that the Conference was trying to reach by the means of this Convention.

M. PERCEROU (France) said that the French Government attached considerable importance to this interpretation of the law. He asked that stamp duties and fines should be complied with before taking action.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that the French amendment would entail a considerable restriction, which had not been adopted at The Hague. It was certainly possible to fix a fine at a level as high as the amount of the bill itself and so to make the final part of the provision contained in paragraph 1 null and void.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that the acceptance of this rule had already brought about appreciable progress in legislation and that it was impossible to ask for further concessions in this matter without putting certain States in the difficult position of being unable to sign the Convention. It was in nobody's interest to draw up a draft which, in the end, would not be signed.

The French amendment was adopted by 12 votes to 5.

The PRESIDENT asked the Conference to give its opinion on the proposal of the Latvian delegation.

M. DUZMANS (Latvia) said that he withdrew all his amendments, but presented the following reservations:

«Each of the High Contracting Parties reserves the right to restrict the undertaking mentioned in Article ... of the present Convention to the provisions on bills of exchange alone».

The PRESIDENT said that M. Quassowski preferred Article 19 of the Hague text, which was as follows:

«The Contracting States cannot subordinate the validity of obligations arising out of a bill of exchange, or the exercise of the rights that flow therefrom, to the observance of the provisions concerning the stamp».

That was a provision that ought to operate immediately after the Convention had entered into force.

In order to satisfy M. Quassowski, the President proposed that the Conference should take the first paragraph of Article 19 of the Hague text as the first paragraph of the article. The second paragraph would be formed by the present paragraph 1, which read as follows:

«If their laws do not already make provision to this effect, the contracting parties undertake to modify their laws so that the validity of obligations arising out of a bill of exchange or a promissory note, or the exercise of the rights that flow therefrom, shall not be subordinated to the observance of the provisions concerning the stamp».

Paragraph 3 would consist of the present paragraph 2, together with the French amendment.

The President considered that this article might be still further reduced, but the essential point was to come to an agreement upon the question of principle, and to reserve the possibility of returning at a later date to questions of drafting.

M. PERCEROU (France) wondered whether the text of the experts was not the best in the end; he thought that M. Quassowski might be content with that. Certainly the first paragraph of the experts stipulated that, if their laws did not make such provision, the contracting States undertook to alter their laws. He thought it was self-evident that the contracting States whose laws were already in conformity with the text would undertake not to modify them in an opposite sense. An accurate interpretation required that solution.

The PRESIDENT pointed out that there was a difference between paragraph 1 of Article 19 of the Hague text and paragraph 1 of the article proposed by the experts. The provision of The Hague would operate immediately after the entry into force of the Convention, whereas the article proposed by the experts stipulated that States undertook to modify their laws, and that might take a certain number of years.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) pointed out that, in view of what had just been said, he ought to call attention to the fact that the British Government could not undertake to legislate within any definite period on that matter. That was not because they did not wish to legislate, but because of the unfortunate position in which parliamentary legislation found itself at the present moment in England. He could only say that the British

Government would legislate as soon as possible. He believed there was something to be inserted in the Convention itself which would possibly get over this difficulty. His instructions were very definite that he must not agree to any period.

The PRESIDENT made it clear that he had in no way spoken of a fixed period of time. He had merely pointed out that the text of The Hague, if adopted by the Conference, would enter into force at the same time as the Convention.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) replied that he did not think that could be done in England without legislation. He wanted to be quite certain that there was nothing which compelled the Government to introduce immediate legislation.

M. SMETS (Secretary to the Conference) pointed out that there was a period provided for ratification, and that the President had said that under that provision in the experts' text the sole obligation was to ratify at some time; it was not stated exactly when.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that he could accept the experts' text, but he would have to ask for further instructions before accepting the Hague text. It might upset the whole of the business of the House of Commons if he were to sign. The British Government would legislate as soon as they could, but they did not want to commit themselves to any definite period, because nobody knew what the position might be.

The PRESIDENT observed that if Article 19 of the Hague text were accepted, then immediately after the ratification a bill was valid although not duly stamped.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that that was precisely what he could not accept.

The PRESIDENT thought that the statement of Mr. Gutteridge ought not to prevent the Conference from adopting the Hague text, because, whether the Hague text or that of the experts was adopted, Great Britain would have to make a reservation in both cases, since it wished to restrict the provisions on the stamp to a certain kind of bill of exchange.

Since there would be a British reservation in any case, it was of small importance whether it was an extensive one or not.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that he would be satisfied if the Protocol of Signature contained a provision concerning the British reservation.

The PRESIDENT thought that, in order to cause the Convention to be signed by Great Britain, it was necessary to agree to this reservation. He repeated that, from the moment this reservation came into being, it was of little importance whether it was extensive or not.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) thought that it would be better to take the first paragraph of Article 19 of the Hague draft, which was formal in content, whereas the draft of the experts postponed the execution of the engagements entered into by the States. The difficulties raised by Mr. Gutteridge did not exist so far as the public law of most of the States was concerned. The adoption by the States of such a provision as the first paragraph of the draft of The Hague would entail the obligation to alter in due course the existing legal provisions which would be contrary to the engagement undertaken by these States. No difficulty arose from the point of view of constitutional law. In those circumstances, M. de la Vallee Poussin did not see the use of choosing the text of the experts, which made provision for States to enter into an agreement at a later date. Such

an engagement was certainly undertaken by the mere fact of accession. The way in which States would modify their respective legislations was a question which did not concern the Conference and of which the States themselves were the sole judges.

M. GIANNINI (Italy) drew the attention of the Conference to the fact that the result would be the same whether it voted the Hague text or that of the experts. The meaning of the Hague text was that, at the moment the Convention entered into force, the contracting States would be obliged to modify their respective legislations to the extent of bringing them into harmony with this international obligation; whereas the text of the experts said that: «if their laws do not already make provision to this effect, the contracting parties undertake to alter their laws...». The result was that, if a contracting State had not modified its legislation at the moment when the Convention entered into force, it would violate the Convention.

M. Giannini thought that, if certain delegations attached particular importance to this point, the Conference could abide by the formula proposed by the experts and add «at the latest, before the entry into force of the present Convention», after the words «to alter their laws».

In the PRESIDENT'S opinion, a certain difference did exist between the two texts, but he thought it was of small importance. Personally, he was prepared to accept the proposal of M. Giannini.

Not to prolong the debate, he therefore proposed to take the second paragraph of Article I of the Committee of Experts, together with the French amendment that the Conference had just adopted, and to add to the first paragraph the words proposed by M. Giannini: «at latest, before the entry into force of the present Convention».

M. QUASSOWSKI (Germany) pointed out that this formula only concerned States that did not yet possess stamp laws; therefore a State with such laws remained completely free.

The PRESIDENT disagreed. It was obvious that States with stamp laws had already declared that the validity of the bill of exchange or a promissory note was independent of the provisions on the stamp. Such was the meaning of the article.

M. QUASSOWSKI (Germany) insisted on the fact that, in his opinion, States that already had stamp laws were not covered by this provision and were consequently absolutely free. This was a result that the Conference could not accept.

M. VISCHER (Switzerland) agreed with the interpretation given by the President; but he thought that there was a reason for adopting M. Quassowski's proposal, for it was not desirable in an international convention to bind indirectly and a contrario those States that had no provision contrary to such a convention. It was better to bind positively all the signatory States, beginning with the general engagement which was contained in the Hague Convention.

M. SULKOWSKI (Poland) thought that the objections of M. Quassowski were not justified. The article proposed by the experts made it quite clear that if a State had legislation, according to which the validity of its engagements did not depend on the observance of the provisions concerning the same, then there was no need for it to modify its legislation.

The PRESIDENT added that, if such a State altered its legislation, it would be violating the Convention.

M. SULKOWSKI (Poland) declared that, in spite of that, he would prefer the formula proposed by the President. In his opinion, the two cases were slightly different. In the first case, there was no reason to change the financial legislation at the moment of ratification, because it was altered by the fact of ratification itself. In the case that M. Giannini had taken into account, an alteration would have to be made which could not be done without difficulty, since Parliaments would not confine themselves to altering the general principle, and the result would be a great waste of time.

Granted that M. Giannini considered that the idea that the President had just put forward had not been clearly expressed in Article 19, this article might be altered by saying that the validity of engagements arising out of a bill of exchange, or the exercise of the rights that flowed therefrom, was not subordinate to the observations of the provisions on the stamp. The result would be that this provision would come into play without making any change in national legislations necessary.

M. GIANNINI (Italy) thought that it was clear from the engagement that there was no necessity for States whose legislation was in conformity with the Convention to modify their legislation. Further, there was nothing to prevent them still from mentioning this matter in the report.

The PRESIDENT pointed out that in that case the Conference would have to add that those States whose legislation was in conformity with the principle of the article proposed by the experts might not alter their legislation. This had been pointed out by M. Quassowski. Personally, he thought that if the aforementioned States modified their legislation they would be violating the Convention.

Prince VARNAIDYA (Siam) proposed to omit the sentence: «If their laws do not already make provision to this effect», and to say instead: «The contracting States undertake, if need be, to alter their laws...».

The PRESIDENT replied that that would not be so clear,

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) pointed out that there again the word «State» would have to be replaced by the word «country».

The PRESIDENT said that, personally, he preferred to take the first paragraph of Article 19 of the Hague Convention of 1912 and paragraph 2 of the text of the experts; but the same result could be achieved by adopting the text of M. Giannini, not only because an interpretation would be available in the report, but also because it would then be a question of a separate convention endowed with a preamble of such a nature as to give full satisfaction to M. Quassowski.

The President therefore proposed that the Conference should vote upon the proposal of M. Quassowski. He added that, if it was rejected, they would have to return to the text of The Hague.

M. QUASSOWSKI (Germany) admitted that M. Giannini might be right, but in order to arrive at his conclusions it was necessary to use guile. The formula of Article 19 of the text of The Hague was shorter and clearer; consequently, M. Quassowski formally proposed to keep paragraph 1 of Article 19 of the text of The Hague.

The PRESIDENT declared that since M. Quassowski had made this proposal the Conference would have to take the text of The Hague, paragraph 1 of Article 19, and to add to it the words «or a promissory note», in order to clear up the matter on which it was

voting. It would then have to take paragraph 2 of the text of the experts which had just been amended by the proposal of the French delegation.

M. DUZMANS (Latvia) said that the Latvian delegation was quite convinced that the text of The Hague and that of the experts would both lead to the same result. He would vote for the text of The Hague, since that was the shorter.

Paragraph 1 of the text of The Hague, with the addition of the words «or a promissory note», and the second paragraph of Article I of the experts were adopted, together with the amendment of the French delegation, by 20 votes to 4.

The PRESIDENT reminded the Conference that there was a proposal of the Latvian delegation before it in the following terms:

«Each of the High Contracting Parties reserves the right to restrict the undertaking mentioned in the present Convention to the provisions concerning bills of exchange alone».

M. DUZMANS (Latvia) emphasised the psychological side of the question. The history of promissory notes showed that, first of all – for example, a century ago – the legal capacity necessary for their issue had been limited to those classes of society that were less likely to lose their way upon a path that was beset by certain dangers. In Imperial Russia, the peasant class had been debarred from the right to issue promissory notes. In Latvia, where the population was more forward, this prohibition had not existed. The result of this was that bills of exchange usually circulated in circles that were well informed – among men of business or financiers, and especially exporters or importers of bills. Promissory notes, on the other hand, were current in all circles.

M. Duzmans emphasised the lack of confidence that might be engendered if a promissory note could be drawn up on any kind of paper.

These historical, psychological and traditional considerations were of great importance for those circles that were not very well informed on commercial and financial procedure.

M. Duzmans asked the Conference to be so good as to accept this reservation, and added that motives of fiscal order certainly applied to Latvia as much as to all the other States.

M. ALBRECHT (Germany) thought that if the Conference were going to accept such a reservation there ought to be a reciprocity clause; in other words, if one of the High Contracting Parties wanted to restrict its obligation not to demand the stamp, other parties should have the liberty to restrict their obligations in the same way.

M. VISCHER (Switzerland) thought that this Convention contained a most important provision for trade, and therefore it ought to be as little limited as possible. He did not wish a general reservation to be inserted in favour of all the contracting parties. That would be going too far. Therefore he would not vote for the reservation in question. In his opinion, Latvia should reserve the right of applying this Convention only to bills of exchange. The British delegate was to make a similar reservation covering only the case of Great Britain. Without that, there would be the risk that other States would begin to do the same thing.

The PRESIDENT said that though the proposed reservation was general in character, in practice it would probably only come into force as far as Latvia was concerned. As for the reciprocity clause, he thought that some confusion had arisen there.

The Latvian reservation was adopted by 14 votes to 5.

M. ALBRECHT (Germany) proposed that:

«Subject to reciprocity, each High Contracting Party reserves to itself the right to restrict the undertaking referred to in the present Convention to the provisions of bills of exchange alone».

The PRESIDENT said that M. Albrecht's proposal seemed to consist in adding the words «subject to reciprocity» to the reservation that had already been adopted.

M. DUZMANS (Latvia) asked what was the meaning of this addition.

M. ALBRECHT (Germany) replied that States could not claim all the advantages of this Convention and give on their part only restricted advantages.

The PRESIDENT explained that if Latvia used this reservation, other States would be able to use the same reservation and insist that the Latvian promissory notes should also be stamped before becoming valid.

M. DUZMANS (Latvia) asked if that was a theoretical point of view.

M. GIANNINI (Italy) said that in practice nothing would be done.

The addition of the words «subject to reciprocity» was adopted by 12 votes to 4.

M. DE LA VALLEE POUSSIN (Belgium) had not quite understood the amendment which had just been adopted and was not without apprehension in regard to the consequences which might be involved.

The meaning which it seemed to him should be given to it, was that the States which wished to make use of reciprocity would have a right to declare null and void bills of exchange issued on their territory and payable in one of the countries which had adopted the Latvian reservation.

Was that really the meaning which should be attributed to the amendment. If that were the case, it was essential to explain the meaning of this amendment and to indicate the strict limits within which it should be applied. Apart from that the most divergent interpretations would arise.

The PRESIDENT was sorry that M. de la Vallee Poussin had not made this statement before the vote, because in that case the result might have been different.

The Latvian proposal had been more or less improvised during discussion. The President quite understood that when the German delegate had heard this reservation moved and remembered the text of other Conventions, he might have said: «There ought to be a reciprocity clause like those that already exist in many other Conventions». The Conference had not had the time to ask itself whether it would be easy to contemplate about reciprocity in regard to matters concerning bills of exchange. There were many difficulties concerning the place of a bill's creation, endorsements, the circulation of the instrument, etc., and perhaps the Conference should return to this question later.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, in view of the alterations that had taken place, he was not sure that it was much good asking for any reservations. He did not say this in any sense of pique, but he had been wondering whether the simplest course would not be for him to abstain from signing. The position had become extremely complicated. Article 19 of the Hague Convention of 1912 had been adopted, which brought this Convention immediately into force. That was an utterly impossible position for Great Britain, because Parliament had to legislate before any change could take place. Moreover, he was not quite sure whether this last amendment did not cause

considerable difficulty. Considering the other reservations he would have to make, he was beginning to wonder whether it was really any good for Great Britain to sign this Convention at all.

The last amendment caused him particular difficulty, because he was not quite sure that there was not some way of getting over the difficulty caused by the introduction of the Hague rules. But even if the Conference did so, it would find itself faced with this new difficulty. He had been trying to sketch out some way of drawing up a reserve which would avoid that; but he did not think it was possible, because if the first paragraph of Article 1 was excluded, there was nothing left which bound him in any way. In other words, the Convention had assumed such an entirely different shape from that which it had possessed when he had received his instructions from England that he did not see that there was anything to which he could put his signature.

The PRESIDENT considered that the reservations of Great Britain would restrict the scope of the Convention to bills of exchange submitted for acceptance and payable elsewhere than in the territory of Great Britain. If those reservations were adopted as well as the system of reciprocity, a very difficult situation would result.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) replied that that was exactly what he felt. The British Government did wish to remedy this injustice as soon as they had time to do so. He had no doubt that they would do so, but he thought he would be rendering a disservice to the cause of unification if he tried to reconstruct a Convention which he could sign. Probably the greatest service he could render would be to refrain from signing.

The PRESIDENT noted that there was no reservation by the British delegation.

He proposed that the Convention should be called: «Convention on the Stamp Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes».

This proposal was adopted.

The PRESIDENT asked whether the Conference intended to maintain its vote on reciprocity.

M. SULKOWSKI (Poland) asked whether it would not be possible to reach an understanding before the second reading.

The whole value of the Convention on the stamp laws depended on the accession of Great Britain. An effort should therefore be made to reach an understanding. To that end, M. Sulkowski suggested that the discussion should be adjourned in order that a compromise might be found.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that if the Conference did not like the suggestion he was about to make it could reject it. It had occurred to him that if this matter could be adjourned until the Conference dealt with cheques, he might be able to obtain further instructions from his Government which would enable the matter to be carried through.

M. SULKOWSKI (Poland) proposed that the discussion should be adjourned until the following meeting.

Meanwhile it would be possible to reach agreement.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that, in that case, it might be possible to have one convention covering both cheques and bills of exchange, but he did not know whether the Conference would agree to that.

M. Giannini had proposed an all-embracing reservation in the Convention on the Conflicts of Laws. If something of that kind were adopted, Mr. Gutteridge might apply for further instructions, but it was not a proceeding which commended itself to him.

The PRESIDENT replied that it was not possible to consider such a proceeding.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) realised that it was not a practical proposal. Therefore he thought that, unless it was possible to adjourn the question, he would have to abandon it.

The PRESIDENT asked Mr. Gutteridge whether, apart from Article 19, paragraph 1, of the Hague Convention, which was a secondary matter for the other States, he would be able to sign the Convention with reservations.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) replied that he might be able to sign the Convention with the reservations which he had indicated, which would be drawn up in a protocol of signature.

The Conference adjourned for twenty minutes.

On resumption, the PRESIDENT made the suggestion that the Conference should return to the text of the experts with M. Percerou's amendment, and should admit the reservations by the British and Latvian delegates in the Protocol of Signature.

He made that proposal after having consulted various delegates in particular, and explained that M. Quassowski had drawn up a proposal of the same kind based on another system.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) replied that he gladly accepted the President's proposal and thanked him for his personal intervention which had helped to bring about a settlement. He took it that the clause, which provided that if, for any reason, Great Britain should be unable to ratify by the time mentioned in the Convention, they would communicate with the Secretary-General of the League of Nations explaining their reasons, would be incorporated in the Convention itself.

The PRESIDENT pointed out that the text he had submitted would need a slight amendment. In other words, it would be necessary to add in the second paragraph after the words «to bills of exchange» the words «and promissory notes».

The reservations presented by the British delegation for insertion in the protocol of signature were then read once more (see beginning of the meeting, page 275).

These reservations were adopted.

The PRESIDENT pointed out that the members of the Conference would still have an opportunity of examining the text of the draft Convention when it had been printed.

He had before him a proposal by the German delegation to be inserted in the Final Act at the conclusion of the recommendations. The text of the proposal was as follows:

«The Conference for the Unification of Laws on Bills of Exchange, Promissory Notes and Cheques, having concluded the first part of its programme, decides to postpone to another session the discussion of the draft Convention on Cheques, and asks the President of the Conference to fix, with the authorisation of the Council of the League of Nations, the date of the second session of the present Conference, if possible, in January 1931.

«Meanwhile, and in order to facilitate subsequent work:

«1. The Governments represented at the present Conference will, in the light of the experience of this first session, devote further examination to the draft Conventions on

cheques submitted to the Conference and will, if necessary, consult circles technically concerned. This examination might deal, in particular, with the present state of legislation and with the following points:

- «Must the drawee be a bank or a banker?
- «Must there be a previous agreement between the drawer and the drawee?
- «Must the drawer have funds in the hands of the drawee, and at what moment: at the time of presentation or at the time of payment?
- «Must a cheque always be payable on demand?
- «Must a cheque always be accepted or provided with a visa, and what shall be the effects?
- «How must the time-limits for presentation be fixed?
- «May the cheque be withdrawn temporarily and with what effect?
- «Prohibition to delete the crossing.
- «What are the effects of crossing?
- «Is the drawer liable even if the cheque has not been presented within the fixed period of time?
- «If the cover is transferred to the holder, upon whom do the risks of forgery and alteration fall?
- «Can the drawee refuse partial payment of a cheque when there are not sufficient funds to meet it?
- «A typewritten cheque.
- «Loss or theft of a cheque.
- «Amortisation.
- «Conflicts between transmission clauses.
- «Domiciled cheques.
- «Duplicates.
- «Limitation of actions.
- «Release of the endorser from his liability.
- «The Bureau would consider how the two lists should be combined. The second list included the following points:
 - «Is it desirable to prohibit the drawing of cheques on persons who do not carry on the profession of banking?
 - «Must the drawer be given the right to object to payment of the cheque, and how far?
 - «Withdrawal.
 - «Is it not desirable to prescribe special rules to meet the case in which an instrument, which otherwise satisfies all the conditions required for the validity of a bill of exchange, stipulates that it is payable not in money but by a cheque, especially by a cheque drawn on a bank abroad?
 - «Would it not be possible to combine in a single type the crossed cheque and the cheque only for collection in use by certain countries?
- «2. The delegations will communicate to the Secretary-General of the League of Nations, before September 15th, 1930, the result of the examination referred to in I, adding thereto any amendments, proposals or considerations they may deem fit.

«3. The additional documentation thus obtained would be co-ordinated, classified and incorporated in a single document on the instructions of the Secretary-General.

«The President of the Conference is requested to revise the document prepared by the Secretariat and to furnish the latter with any useful instructions before the document is transmitted to the Governments represented at the present Conference.

«4. The Conference requests the Council of the League of Nations to authorise the Secretary-General of the League to undertake the duties necessary for the execution of the above provisions».

The PRESIDENT pointed out that, in regard to item II of the proposal it should be observed that September 15th was too soon and that it would be preferable to substitute October 15th.

M. DUZMANS (Latvia) did not think that the next session of the Conference could be fixed for January 1931 until it was known what meetings and conferences the League of Nations had in mind for that time.

The PRESIDENT pointed out that the date had been fixed in agreement with the Secretariat of the League of Nations.

M. DUZMANS (Latvia) was personally not in favour of the date, but he would accept it if the Conference considered that January was an opportune moment. He himself thought that the date was too soon.

The PRESIDENT observed that the date would not be too soon for considering the draft Convention on Cheques, since that question should have been considered at the present session of the Conference.

M. SMETS (Secretary of the Conference) stated that when the Conference would be able to meet depended on a variety of circumstances which were to some extent unforeseeable. That was why the text which the President had read contained the words «if possible, in January 1931». It was also stated that the Conference requested the President to fix, with the authorisation of the Council of the League of Nations, the date on which the Conference should meet, which obviously implied that the various authorities concerned would be consulted and their assent obtained.

Thus M. Duzmans' preoccupations had already been taken into consideration.

M. DUZMANS (Latvia) objected to January, because at that time the delegates would be detained in their respective countries on account of various obligations.

The PRESIDENT said that it was understood that, if possible, the Conference would be at the end of January.

The French, Italian, Brazilian, Portuguese, Czechoslovak, British, Greek and Polish delegations stated that they accepted the German proposal.

M. GIANNINI (Italy) would like the position of the legislations of the various countries to be added to the points to be studied by Governments.

M. QUASSOWSKI (Germany) would like the question of post-dated cheques and inequitable gain to be added to that on cover.

M. SULKOWSKI (Poland) asked that the following questions should be added: acceptance, certification and visa.

These proposals were adopted.

The PRESIDENT opened the discussion on the following recommendation submitted by the Polish delegation relating to the unification of the general principles governing the payment of stamp duties:

«The Conference,

«Considering the practical difficulties caused by the diversity of general principles applying to the payment of stamp duties,

«Recommends:

«That the Fiscal Committee of the League of Nations should study the question of unifying the general principles to be applied to the payment of stamp duties».

The President suggested that the Polish delegation should withdraw its recommendation for the moment. He feared that its adoption would somewhat frighten various countries whose signature to the Convention on Stamp Laws which the Conference had just adopted with so much difficulty would have to be obtained.

M. SULKOWSKI (Poland) did not insist on a vote on the recommendation. He would be satisfied if it were noted in the Minutes that such a recommendation had been submitted by the Polish delegation.

The PRESIDENT informed the Conference that Mr. Gutteridge and M. Percerou had reached agreement on an improved text for the British reservation as follows:

«It is agreed that, in so far as concerns the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland,

«The only instruments to which the provisions of this Convention shall apply are bills of exchange presented for acceptance or accepted or payable elsewhere than in the United Kingdom.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said that when he had thanked the President for his intervention he should also have thanked the members of the Conference for the conciliatory spirit in which they had met his difficulties. He highly appreciated their action.

THIRTY-THIRD MEETING

Held on June 5th, 1930, at 8.30 p.m.

President: M. J. Limburg

52. Discussion of the Report of the Drafting Committee.

The PRESIDENT proposed the addition, after the heading «Report of the Drafting Committee», of the names of the Chairman., the Rapporteur and the members of the Committee – that was to say, M. Giannini, M. Percerou, M. Ekeberg, M. Quassowski and M. Sulkowski respectively.

This proposal was adopted.

M. SMETS (Secretary of the Conference) pointed out that, when the report had been approved, it would be desirable to number not each paragraph but each new idea in order to facilitate reference.

This suggestion was approved.

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee) wished to say that the work of the Drafting Committee had been carried out in a spirit of very cordial collaboration. Each chapter had been drafted by one of the members. In view, however, of the short time at the disposal of that Committee, he had asked for the collaboration of several delegates who were not members of the Drafting Committee. He desired to thank these collaborators for their valuable assistance.

M. Giannini wished publicly to thank the members of the Drafting Committee who had been required to make a particularly intensive effort. The Conference had itself worked very hard and it had had, in addition, to accomplish a really heavy task. M. Giannini's thanks went, first of all, to the general Rapporteur of the Committee and the two other Rapporteurs whom the Conference had appointed – M. Ekeberg, M. Quassowski and M. Sulkowski. His special thanks also went to the Secretary of the Drafting Committee.

The object of the note to Article 76 was to give satisfaction to the Japanese delegation, which had expressed the desire that the observations relating to signature should be repeated in regard to promissory notes.

M. Giannini added that the Drafting Committee would be the first to acknowledge that its work was imperfect, but in view of the extremely short time at its disposal it was unable to do better. He relied on the spirit of conciliation of his colleagues and asked them to point out to him or to the general Rapporteur any material errors which they might find.

In conclusion M. Giannini thanked the Conference for the confidence which it had shown in the Drafting Committee.

I. GENERAL REMARKS.

This chapter was adopted with a number of formal amendments.

II. CONVENTION PROVIDING A UNIFORM LAW FOR BILLS OF EXCHANGE AND PROMISSORY NOTES.

Paragraphs 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 and 14 were adopted with a number of formal amendments.

ANNEX I.

ARTICLES 1, 2 and 3

Adopted.

ARTICLE 4

M. SRB (Czechoslovakia) pointed out that reference should be made to Article 22 and not Article 21 in paragraph 27.

Article 4 was adopted with a number of formal amendments in the Explanations.

ARTICLES 5, 6, 7, 8 and 9

Adopted.

ARTICLE 10

Article 10 was adopted with a formal amendment.

ARTICLES 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 and 18

Adopted.

ARTICLE 19

M. SCHELTEMA (Netherlands) recalled that the Conference had decided that the second paragraph of the article should refer to the holder of the pledge (porteur gagiste). Should not a sentence to that effect be inserted in the report?

M. PERCEROU (France) replied that the idea was explained in paragraph 49, where it was stated: «It is very important that the person holding the bill as collateral security should be able to transmit the bill by means of an ordinary endorsement».

M. SCHELTEMA (Netherlands) considered that the passage did not refer specially to the holder mentioned in the second paragraph of the article. The paragraph concerned the defenses which might be set up and it was in that connection that the observation to which M. Scheltema had referred had been made.

NOTE. – *In order to avoid unnecessary printing, only the final text of the report of the Drafting Committee appears in the first part, page 125. The changes made in the Committee's draft report will be found in the record of the discussions.*

The PRESIDENT proposed that the text of the report should be completed by the addition of the following paragraph 52:

«It is understood that the holder referred to in the second paragraph is the pledgee».

This addition to the Explanations was adopted.

Article 19 was adopted.

ARTICLES 20, 21, 22, 23, 24, 25 and 26

Adopted.

ARTICLE 27

M. SHIMADA (Japan) asked that the following text should be added at the end of the explanation of Article 27:

«It is also laid down that, in the case mentioned in paragraph 2, when the drawer has not specified a third party at whose address payment must be made, the drawee may name such third party at the time of acceptance (Paragraph 68)».

M. Shimada explained that that interpretation had been accepted by the Conference, which had decided that it should appear in the report. He would refer in that connection to the Minutes of the discussions.

The PRESIDENT agreed and proposed that this insertion should be made.

The insertion in the Explanations proposed by the Japanese delegation was approved.

Article 21 was adopted.

ARTICLE 28

Adopted.

ARTICLE 29

Article 29 was adopted with a formal amendment in the Explanations.

CHAPTER IV.

ARTICLES 30, 31, 32 and 33

Adopted.

ARTICLE 34

M. EISNER (Yugoslavia) proposed the deletion of the words «or extend» in the sentence «the endorser has the right to abridge or extend the period of presentment». The endorser was only entitled to abridge the period.

Article 34 was adopted with this amendment to the Explanations.

ARTICLES 35, 36 and 37

Adopted.

ARTICLE 38

The article was adopted with a number of formal amendments in the Explanations.

ARTICLE 39

M. VISCHER (Switzerland) asked that the words «in general» should be inserted in the sentence «As against this, it was pointed out that, in general, a creditor is not obliged to accept partial payment...». The common law of all countries did not provide that the creditor was obliged to accept partial payment.

Article 39 was adopted with the amendment proposed by M. Vischer in the Explanations.

ARTICLE 40

M. VISCHER (Switzerland) did not agree with the following sentence of the Explanations (paragraph 90):

«When paragraph 2 was being discussed, the point was raised as to how payment by the drawee, after maturity, but before protest, should be regarded...».

If the bill had been presented on the day when it matured and payment had been made later, the moratory interest (*interets moratoires*) ran from the day of maturity.

M. PERCEROU (France) replied that it was not the question of interest which had been considered, but the verification of the identity of the party who has presented the instrument.

M. SRB (Czechoslovakia) pointed out that not only gross negligence, but proof of this, had been mentioned during the discussion.

The PRESIDENT replied that the sentence: «It is, however, not sufficient that the drawee should have a doubt regarding the holder's *bona fides*; his doubts must be backed up by proof», could perhaps be deleted. It might be thought that there was an ambiguity there. It could be explained on the grounds of gross negligence or culpa levis.

M. QUASSOWSKI (Germany) considered that the sentence in question was essential.

The PRESIDENT proposed that, in those circumstances, the text should be maintained as it stood.

The article was adopted without change in the Explanations.

ARTICLE 41

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) asked for the insertion in the report of a reservation which had been made in regard to Article 41.

After a short exchange of views, the following paragraph (98) was inserted:

«A reservation to this Article 41 was adopted (Annex II, Article 7).

Article 41 was adopted with the addition to the Explanations.

ARTICLE 42

Adopted.

ARTICLE 43

The PRESIDENT pointed out that the final sentence of paragraph 103 should read:

«This text, as maintained, therefore implies that the right of recourse before maturity can only be exercised in the event of the drawer of a non-acceptable bill of exchange becoming a declared bankrupt, etc.».

Article 43 was adopted with this change in the Explanations.

ARTICLE 44

Article 44 was adopted with a number of formal amendments in the Explanations.

ARTICLE 45

Adopted.

ARTICLE 46

Article 46 was adopted with a formal amendment in the text and in the Explanations.

ARTICLES 47, 48, 49, 50, 51, 52 and 53

Adopted.

ARTICLE 54

M. PERCEROU (France) (Rapporteur of the Drafting Committee) pointed out that the Czechoslovak delegation had asked that the following paragraph (124) should be added at the end of the Explanations:

«Lastly, attention should be drawn to an addition to paragraph 5 of Article 54 (corresponding to paragraph 5 of the Hague text). It is stated that in the case of bills of exchange drawn at a fixed period after sight, the time-limit of thirty days is added to the period after sight specified in the bill of exchange».

Article 54 was adopted with this addition to the Explanations.

ARTICLES 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61 and 62

Adopted.

ARTICLE 63

M. SRB (Czechoslovakia) asked the Conference to amend the second sentence of the explanations (paragraph 137) in order to give satisfaction to the Czechoslovak delegation, which had submitted an amendment concerning the rights of the intervener against the acceptor.

M. PERCEROU (France) (Rapporteur of the Drafting Committee) proposed that the sentence quoted by M. Srb should be drafted as follows:

«The Conference also modified paragraph 1 in order to adopt a more precise formula and one which would include the recognition of the rights of the person intervening even against the acceptor».

Article 63 was adopted with this amendment in the Explanations.

ARTICLES 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73 and 74

Adopted.

ARTICLE 75

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee) proposed that the following paragraph (151) should be added:

«The remarks relating to the signatures on bills of exchange must be regarded as applying to promissory notes».

M. SRB (Czechoslovakia) considered that, if that observation were made in connection with the signatures on promissory notes, it should be pointed out that the observa-

tion regarding the language used for the text of the instrument also related to promissory notes.

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee) considered that that addition was unnecessary. He would, however, like to give satisfaction to M. Srb.

M. SRB (Czechoslovakia) proposed the addition of the following words: «And to the language employed in drawing up the instrument».

Article 75 was adopted with these amendments in the Explanations.

ARTICLES 76, 77 and 78

Adopted.

ANNEX II.

The PRESIDENT pointed out that the word «reservations», which appeared in the title, should be deleted.

This proposal was adopted.

ARTICLES 1, 2 and 3

Adopted.

ARTICLE 4

M. MOLENGRAAFF (Netherlands) proposed that the words «a concession to French, law» in paragraph 159 of the explanations should be changed to read:

«...And is a concession to the law of the countries which allow an ‘aval’ to be given by a separate instrument».

There were several countries which allowed an «aval» to be given by a separate instrument.

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee), asked that the words «at the request of the Italian delegation «in paragraph 160 should be replaced by «at the request of one delegation». The same observation applied to Article 17.

These amendments to the Explanations were adopted.

Article 4 was adopted.

ARTICLE 5

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee) said that paragraph 162 of the explanations should read: «Contrary to the general provision in Article 23 of Annex II», instead of «... the present Annex...».

Article 5 was adopted with a formal amendment in the Explanations.

ARTICLE 6

Adopted.

ARTICLE 7

M. DUZMANS (Latvia) wished to make an important declaration. The attitude of the Latvian delegation would be determined by the interpretation which the Conference gave to Article 7, and the report might help that delegation in endeavouring to obtain the ratification of the Convention.

It was the explanations which were the cause of the Latvian delegation's intervention. It was stated:

«This article permits each of the High Contracting Parties, in exceptional circumstances connected with its rate of exchange, to derogate from the clause ... for effective payment in foreign currency».

The Rapporteur's explanation thus reproduced the text of the article as it stood. At the end of the explanations was to be found an idea which, in the opinion of the Latvian delegation, was the real idea of the Conference, as was clear from the Minutes.

The Rapporteur said:

«These provisions were adopted in order to enable contracting parties to deal with certain economic situations which may arise at certain times in their countries...».

During the discussion of the reservations submitted by the Polish delegation,

M. Sulkowski, M. Giannini and others had stated that the question affected the whole economic and financial situation of countries. In Article 7, however, were to be found the words: «...in exceptional circumstances connected with the rate of exchange in such State». The exceptional circumstances were therefore limited to the sole case of the rate of exchange. The interpretation of the real idea of the Conference might be that the State concerned was free to appreciate its economic situation as a whole. Moreover, Article 7 stipulated:

«Each of the High Contracting Parties shall have the right, if it deems fit...».

The explanations of the Drafting Committee, however, limited the interpretation of the article. In order to explain the anxiety of his delegation, M. Duzmans took an example. The monetary unit in Latvia had been stabilised for eight years. There was therefore no monetary crisis, no exchange crisis. Nevertheless, the parties who issued bills of exchange could always insert the clause for effective payment for one reason or another. That reason might be justified or, on the contrary, the drawer might be disloyal and insert a clause for a reason which had no relation to the economic situation of the country. It might happen that the country, especially if it was small and had recently issued a new currency, would find itself suddenly deprived of foreign currency. In a great many new States, however, the cover for the national currency consisted partly in gold and partly in foreign currency. Apart from any exchange crisis, it might thus happen that one of these small States found itself suddenly deprived of the second half of its cover.

Could the High Contracting Parties interpret the possibility of derogating from the clause in question in a wide sense – that was to say, not only in the event of an exchange crisis – but also, for instance, in the event of an economic crisis preceding an exchange crisis? That was not specified in the text.

After long reflection, the Latvian delegation thought that it was still possible to avoid the difficulty even at the last moment. Indeed, the work of the Conference had been extremely hurried. The task of the Drafting Committee had been overwhelming and M. Duzmans wished to pay a tribute to the work of his colleagues. In the circumstances, however, a slight modification of the text of the article might be permitted. In view of the fact that the Conference did not intend to limit the right to derogate to crises connected with the rate of exchange, the sentence in question of Article 7 might be drafted as follows: «in exceptional circumstances, connected, for example, with the rate of exchange in such State», or, «in exceptional circumstances, connected with the rate of exchange of that State» etc. That addition would enable the article to be interpreted in a wide sense. Moreover, it would be desirable not to limit the commentary to quoting the article, but to give a wider interpretation in it also.

M. Duzmans added that if in spite of the goodwill of everyone it was not possible for the Conference to give satisfaction to the Latvian delegation, the latter would greatly

regret its inability to recommend its Government to sign and ratify the Convention. That conclusion would not appear exaggerated if the example which M. Duzmans had quoted, and which might occur in any small country, were taken into consideration.

M. GIANNINI (Italy), Chairman of the Drafting Committee, stated that at the beginning of M. Duzmans' statement he had been very anxious, fearing that a disaster would occur. He then realised that there would be no disaster and that the question raised could be reduced to very modest proportions.

If any reproach could be addressed to the Rapporteur in connection with the article, it was that he had extended rather than decreased the scope of the problem by stating in the commentary that the provisions were adopted in order to enable contracting parties to deal with certain *economic situations*. Indeed, if he had kept to the article adopted by the Conference, he should have seated «certain monetary situations». The word «economic» had been employed for the purpose of allowing certain flexibility in the interpretation of the article.

M. Duzmans would certainly admit that Article 41 referred only to monetary questions and that the reservations could only apply to the solution of problems connected with Article 41. The addition of «etc.» as proposed by M. Duzmans would entirely upset the system. It would change the meaning of Article 41, for it would give States such freedom that by making a reservation they could do as they liked.

Was not the case instanced by M. Duzmans still a monetary crisis? It was a crisis which had not yet occurred, but which would occur. It fell precisely within the interpretation of the article, for it was not stated that the country should wait until a crisis had occurred; it could act when that crisis was threatened.

On the other hand, the commentary on the article should satisfy M. Duzmans, because it stated that the provisions were adopted in order to enable contracting parties to deal with certain economic difficulties which might arise at certain times in their countries.

M. DUZMANS had drawn the attention of the Conference to the fact that the explanations opened with the words «This article permits each of the High Contracting Parties ...». M. Giannini would observe that that beginning was only a textual reproduction of the beginning of Article 7. It was not really an explanation. It was added, however, that the provisions had been adopted.

Moreover, if the words «monetary situation» were employed instead of «economic situations», the article would also be applicable to the example given by M. Duzmans.

In conclusion, M. Giannini was certain that the Latvian representative could be satisfied and could sign without anxiety.

Article 7 was adopted.

ARTICLE 8

M. SCHELTEMA (Netherlands) proposed the addition of the following paragraph (166) at the end of the comments:

«Paragraph 3 gives countries the right to make a presumption corresponding to that contained in Article 20, paragraph 2, of the Uniform Law».

Article 8 was adopted with this amendment in the Explanation.

ARTICLES 9, 10 and 11

Adopted.

ARTICLE 12

Article it was adopted with a formal amendment in the Explanations.

ARTICLES 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 and 23

Adopted.

CONVENTION FOR THE SETTLEMENT OF CERTAIN CONFLICTS OF LAWS
IN CONNECTION WITH BILLS OF EXCHANGE AND PROMISSORY NOTES.

The PRESIDENT proposed the addition, after the title: «Report submitted by M. Diena». M. Diena had been officially appointed by the Conference as Rapporteur.

M. DIENA (Italy) thanked the President, but added that he would be grateful to the Conference if it could dispense with the mention of his name.

M. GIANNINI (Italy) (Chairman of the Drafting Committee), considered that M. Diena's request should be refused. The names of the Rapporteurs should be indicated in the two reports, since they had been expressly appointed by the Conference.

M. DIENA (Italy) thanked the Chairman and the Conference.

The proposal was adopted.

Paragraphs 184 to 205 inclusive were adopted.

CONVENTION ON THE STAMP LAWS IN CONNECTION WITH BILLS OF
EXCHANGE AND PROMISSORY NOTES.

The sentence «Report submitted by M. de la Vallee Poussin» was inserted after the title. Paragraphs 206 to 218 inclusive were adopted.

The PRESIDENT wished especially to thank M. Diena and M. de la Vallee Poussin, both of whom had been appointed as Rapporteurs at the last moment and who had submitted very complete reports in a very short time.

THIRTY-FOURTH MEETING

Held on June 6th, 1930, at 9 a.m.

President: M. J. Limburg

53. Discussion of the Final Text of the Convention providing Uniform Regulations for Bills of Exchange and Promissory Notes (With Protocol, Annexes and Final Act).

Prince VARNVAIDYA (Siam) said that in order to save time he proposed to examine the corrections in the English text with Mr. Gutteridge after the meeting.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) agreed, and thanked the delegates who had already sent in Observations.

Adopted.

CONVENTION.

M. SMETS (Secretary of the Conference) pointed out that a sub-title, «Title 1 – Bills of Exchange», should be added after the title «Convention».

This suggestion was approved.

The text of the Convention was adopted.

ANNEX I.

M. EISNER (Yugoslavia) pointed out that the second paragraph of Article 13 should read: «In the latter case», instead of «In such cases», because it referred only to the second case.

This amendment was approved.

M. SRB (Czechoslovakia) observed that the first paragraph of Article 46 should read: «written on the instrument» and not «in the instrument».

This amendment was approved.

M. ALBRECHT (Germany) said that there was an omission in the French text of the second paragraph of Article 46, which should read: «...dans les delais prescrits *ni des avis a donner*».⁵⁸⁵

This amendment was approved.

The text of Annex I was approved.

ANNEX II.

M. GIANNINI (Italy) reminded the Conference that it had been decided to omit the brackets in the first two lines of Article 7 and to replace them by commas.

This amendment was approved.

M. GIANNINI (Italy) pointed out that in the second line of the French text of Article 19 the words «Ces titres» should be added after the word «dispenser».⁵⁸⁶

This amendment was approved.

The text of Annex II was approved.

PROTOCOL TO THE CONVENTION.

The text of the Protocol was adopted.

FINAL ACT.

RECOMMENDATIONS.

The recommendations were adopted.

AGREEMENT TO DEVOTE FURTHER EXAMINATION TO THE DRAFT CONVENTIONS ON CHEQUES SUBMITTED TO THE CONFERENCE

M. SRB (Czechoslovakia) pointed out that in paragraph II the date «September 15th, 1930» should be replaced by «October 15th, 1930».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) had experienced the very greatest difficulty in finding English translations for questions 3, 14 and 15 in paragraph 1. The matter was rather important, because the text was going into a questionnaire addressed to Governments which would have to rely on the English version. Did «conflicts de clauses de transmission» in Question 15 mean endorsements?

The PRESIDENT suggested the wording «conflicts regarding transmission clauses».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) agreed. The case was apparently one which did not arise in English law.

He added that it puzzled him as an English lawyer to see «amortisation» after «perte ou vol du cheque» in Question 14.

The PRESIDENT said that Question 14 referred to a special procedure, it should read «loss or theft of a cheque (amortisation procedure)».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) agreed.

⁵⁸⁵English text, no change.

⁵⁸⁶English text, no change.

He asked for a translation of «Guthabenklausel» in Question 3.

M. ALBRECHT (Germany) pointed out that the German word appeared in the French as well as in the English text.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) said he would like to have an explanation between brackets in the English text.

M. PERCEROU (France) explained that, according to information that had been given him, it happened in certain countries – for example, in Austria and Germany – that it was necessary to specify on a cheque that cover existed. Therefore, «mention obligatoire de la provision» should be added in brackets after the word «Guthabenklausel».

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) suggested the wording «compulsory mention of cover in the cheque».

This suggestion was approved.

The Final Act was adopted.

54. Discussion of the Final Text of the Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws in connection with Bills of Exchange and Promissory Notes (With Protocol).

M. DIENA (Italy) pointed out that there was missing from Article 3 a paragraph as follows, to be inserted between the first and second paragraph:

«If, however, the obligations entered into by means of a bill of exchange or promissory note are not valid according to the provisions of the preceding paragraph, but are in conformity with the laws of the territory in which a subsequent contract has been entered into, the circumstance that the previous contracts are irregular in form does not invalidate the subsequent contract».

The insertion of this paragraph was approved.

M. SRB (Czechoslovakia) reminded the Conference that Article 11 should be struck out.

Further, the Conference, on the President's suggestion, had agreed to introduce the transitory provision in Article 2 of the main Convention relating to the Uniform Law into the Convention on the Conflicts of Laws. This provision could be inserted in the place of Article II, which should disappear. In that way, the numbering of the following articles would not be changed.

M. GIANNINI (Italy) wished to have explanations on the bearing of this provision in the Convention on the Conflicts of Laws. What difficulty would there be to prevent the putting of the Convention into immediate application in the case of conflicts?

M. QUASSOWSKI (Germany) thought account must be taken of actions being carried on at the time of the introduction of the Convention.

M. GIANNINI (Italy) wished in these circumstances that the application of this transitory provision should be limited to actions being carried on at the time of ratification. It was obvious that where an action had been begun, it would be continued under the old regulations.

The PRESIDENT reminded the Conference that the German delegation had proposed that a transitory provision should be adopted for the Convention on the Conflicts

of Laws. The Conference had agreed to this proposal, which would be applied not only to procedure but also, for example, to capacity. For a country with the system of «renvoi», the new provisions would not apply to bills of exchange issued before the date of the ratification of the Convention.

M. GIANNINI (Italy) feared that judges might have a very difficult task when they came to apply this provision.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought, on the contrary, that it would make their work easier.

M. DIENA (Italy) said that this question presented a very delicate and difficult aspect of transitory private international law. It would be better to avoid prejudicing anything by a hasty decision; it would be preferable to say nothing, since otherwise the solution might be a bad one.

The PRESIDENT asked M. Diena what he meant by «a hasty decision». Did he mean the decision that the Conference was about to take now or that which it had previously taken?

M. DIENA (Italy) replied that he meant both.

M. QUASSOWSKI (Germany) thought that it was exactly because the transitory situation in this sphere was so very delicate that the Conference should adopt as clear a transitory provision as possible; in other words, that already approved during the debates.

The PRESIDENT said that his impression at the time of the discussion of the German proposal had been that the decision taken would not be of very great importance, since the provision adopted would probably be only applicable during a period of about six months. He suggested that the Conference should adhere to the aforementioned provision and insert it in the place of Article II, which would then disappear.

The Conference agreed.

Mr. GUTTERIDGE (Great Britain) asked if there was any difference in French between the words «emis» and «cree».

The PRESIDENT replied that there was no difference.

The Convention was adopted.

55. Discussion of the Final Text of the Convention on the Stamp Laws to connection with Bills of Exchange and Promissory Notes (With Protocol).

The Convention was adopted.

56. Second Report by the Committee on Credentials.

M. DUZMANS, (Chairman of the Committee) read the following report:

«On behalf of the Committee on Credentials, I have the honour to submit the second report to the Conference.

«Before the various delegates proceed to sign the acts that have been adopted by the Conference, the Committee on Credentials, on the invitation of the President of the Conference, has examined the documents by which the delegates to the Conference are accredited and which have been received by the Secretary-General of the League of Na-

tions since the Committee's, first report, which was submitted to the Conference at its third meeting on May 14th, The Committee has observed that, in addition to the thirteen delegations mentioned in the first report as being in possession of full credentials both for the negotiations and for the signature of the acts, other delegations have since been authorised to sign the aforementioned acts, either by full credentials addressed to them in writing by their Prime Minister or by a telegram or letter addressed by their Government to the Secretary-General of the League of Nations.

«The delegations in possession of these powers are the following: Austria, Belgium, Great Britain, Brazil, Colombia, Czechoslovakia, Denmark, Free City of Danzig, Ecuador, Finland, France, Germany, Greece, Italy, Japan, Latvia, Luxemburg, Netherlands, Norway, Poland, Portugal, Siam, Spain, Sweden, Switzerland, Turkey – twenty-six in all.

«It will be remembered that, at the time of its first report, the Committee on Credentials stated that there were thirty-two delegations taking part in the present Conference. It is possible that there are yet other delegations that have been authorised by their Governments to sign would those delegates who have been authorised to sign and who by chance have not yet acquainted the Secretariat with the fact be so good as to inform the Conference?».

The PRESIDENT, on behalf of the Conference, expressed his thanks to the Committee on Credentials for its work and, in particular, to M. Duzmans, Chairman of the Committee, for his report.

THIRTY-FIFTH MEETING

Held on June 7th, 1930, at 9 a.m.

President: M. J. Limburg

57. Signature of the Acts of the Conference.

The PRESIDENT invited the different delegations to append their signatures to the Acts of the Conference.

The delegations of the following countries signed all the Acts of the Conference:

Austria	Denmark	Luxemburg	Portugal
Belgium	Ecuador	Netherlands	Spain
Brazil	Finland	Norway	Sweden
Colombia	France	Peru	Switzerland
Czechoslovakia	Germany	Poland	Turkey
Danzig	Italy		

The following signed the Convention on the Stamp Laws and the Final Act: Great Britain.

The following signed the Final Act alone:

Greece	Japan	Roumania	Venezuela
Hungary	Latvia	Siam	Yugoslavia

In addition, the Final Act was also signed by the following:

The Representative of the Economic Committee.

The Representative of the International Institute for the Unification of Private Law at Rome.

M. ONHO (Japan) said that the Japanese delegation greatly appreciated the work of the Conference, but, in accordance with instructions received from its Government, it was obliged to submit the Conventions for examination by the competent authorities before it would be able to sign. Personally, M. Ohno thought that Japan would be able to sign the Conventions within the time-limits fixed for signature, but at the moment it would merely sign the Final Act.

M. NECULCEA (Roumania) said that the situation in Roumania was peculiar, in that three different exchange legislations were in existence. In the ancient Kingdom, the legislation had been mainly inspired by Italian law; in Bukovina and Transylvania, the Austrian law was still in existence, whereas the legislation of Bessarabia was that of the ancient Kingdom. The Legislative Council was dealing with the unification of these legislations. It had profited already by the draft of The Hague, and the Roumanian Government would certainly take into consideration the results achieved by the present Conference.

At the present moment, M. Neculcea could only sign the Final Act, but he would immediately recommend his Government to send him as quickly as possible, the full powers necessary to sign the other Acts. In Roumania, every new draft law had to be passed by the Legislative Council. For that reason, the Roumanian representative would only be able to sign all the Acts after ten days' delay.

The PRESIDENT informed the Conference that the Convention providing Uniform Regulations had been signed by twenty-two States; the Convention for the Settlement of Certain Conflicts of Laws, by twenty-two States; the Convention on the Stamp Laws, by twenty-three States.

M. BARBOZA-CARMEIRO (representative of the Economic Committee) made the following declaration:

Mr. President, Gentlemen, – Allow me, now that you have reached the final stage of your deliberations, to congratulate you sincerely on behalf of the Economic Committee on the successful conclusion of your work. You have achieved real progress in a most important chapter of the immense task of the international codification of law. It was in answer to a wish of the Economic Committee that you undertook and brought to a successful conclusion the difficult task of making the rules that safeguard the circulation of this marvelous instrument of international payment, the bill of exchange, as universal as possible. As a matter of fact, this was a question that had occupied the Economic Committee ever since its first meetings almost ten years ago.

I think I am right in saying that in many ways you have bettered the work of the Conferences of 1910 and 1912 you have made the system more elastic, and you have very wisely taken into account certain contingencies in the life of nations which had not struck your eminent predecessors so forcibly. I think I may say that you have considered the problem from a laudably objective point of view, and I am sure I am not wrong in affirming that this Conference has been characterised by your anxiety to make your decisions conform to the possibility of an effective unification of exchange law. Your aim has been

to accomplish a work of realism. It is true that we should have liked to attain fuller results. It is a characteristic of any constructive work of this kind that it never completely satisfies the ambitions of those who have undertaken it: but, in retrospect, you must realise that there is no doubt that the work you have just accomplished is a remarkable victory in the codification of exchange law.

I wish to add that the Acts of this Conference will be yet another certain guarantee of new progress. It is sufficient to point to the increasing influence exercised by the Uniform Regulation of The Hague during the last years on the legislations of several countries to show that there need be no doubts about the beneficial effects of your achievement.

However, I could not forgive myself if I forgot to ask each of you not to leave this room without the firm intention of doing your best in your respective countries to bring about the fullest possible triumph of the idea that has inspired us here.

Allow me to express the sincere hope that the High Contracting Parties will make as little use as possible of the reservations allowed by the Conference. Thereby they will strengthen the complicated work of the unification of law, and it will be possible to look forward with confidence to the time when the scope of this work will be extended.

In conclusion, I hope that your next work on cheques will be crowned with the success that we have every right to expect after the happy termination of your labours here today.

The PRESIDENT first of all expressed his warm thanks, in the name of the Conference, to the representative of the Economic Committee for his kind words. He then addressed the Conference as follows:

We have now reached the end of our work on bills of exchange and promissory notes. We have succeeded in framing uniform laws for these instruments, a Convention on Conflicts of Laws and a Convention on the Stamp Law. This result is due to your perseverance, your goodwill and your untiring patience.

We now await the verdict of the Governments, and we look to them to ratify your work. We await their decision with impatience, for business men, industrialists and lawyers alike are anxious for the enforcement of uniform rules in the interests of international Commercial and economic relations, with which your Governments are rightly concerned. Once the desired result is achieved, you can congratulate yourselves, if I am not mistaken, on having, for the first time, given the world an example of the international codification of the municipal law of different States.

I feel confident that the constitutional and parliamentary difficulties encountered by the Hague Convention will no longer prove an obstacle to ratification. This was what you had chiefly to bear in mind, and it was in view of this particular consideration that the Conference agreed to the principle of immediate denunciation in urgent cases and to a relatively short period for denunciation in ordinary cases. I feel convinced, however, that the right embodied in the provisions will not be exercised. Experience and legal practice will first have to determine the utility and expediency of the common rules, and should these prove to contain any gaps or irksome provisions, the Secretary-General of the League of Nations will be asked to convene a conference to revise texts which have been found unsuited to our actual requirements.

There may, perhaps, be some criticism of the Convention providing uniform law, on the grounds of the various reservations it contains. Such criticism, however, would sim-

ply prove that the persons concerned do not realise the difficulties inherent in the question with which, we, like so many others before us, have been dealing exhaustively since we first assembled here.

You were all sincerely desirous of framing a convention without reservations. You know, too, how keenly opposed to them I was myself, but we had to admit, as our discussions proceeded, that they were really necessary and constituted an indispensable condition if our work of unification was to meet with success. Moreover, as we all know, the majority of these reservations are merely temporary in character and the development of international commercial relations, which brings out every day the immeasurable advantages of uniformity, will undoubtedly lead to a number of them being dropped in turn. I should like to put one question to those critics to whom I have just referred: would they have had us imperil the fate of our undertaking by sacrificing it to this desire for absolute uniformity? I have no doubt that the majority of well-informed persons will reply without hesitation in the negative and signify their approval of our achievement.

It is usual at the dose of any conference or congress to lavish compliments or official congratulations. I must confess that such formal utterances do not appeal very much to me, but it is quite a different matter to express one's real and innermost feelings: my feelings, gentlemen impel me to thank you most warmly for your untiring and friendly cooperation. I should like to thank you one and all most cordially for your indulgence and courtesy towards me as President of the Conference. I should like also to add a special word of thanks to the Drafting Committee, which has worked day and night throughout the Conference in order to arrive at solutions – sometimes difficult of achievement – and to eliminate mistakes and inaccuracies and perfect what were sometimes hastily improvised texts. I feel sure that I shall only be interpreting the feeling of the Conference in expressing to the Drafting Committee, and in particular to M. Giannini, the Chairman, and to Professor Percerou, the general Rapporteur, our most grateful thanks.

I still have one very pleasant duty to perform, and that is to bring to your notice the readiness with which Professor Gutteridge has continually placed himself at the Secretariat's disposal in the difficult task of framing the English texts. His assistance has been invaluable and I desire to thank him also on behalf of the Conference.

Gentlemen, if it is true that the Conference is indebted to the Drafting Committee, it is no less true that there are other people to whom we should be infinitely grateful. I am thinking, in particular, of the Secretariat, the members of which have met us with a boundless devotion and an unshaken optimism. They have all contributed to the success of our work and deserve well of the League of Nations.

I suggest that we should signify our warmest approval by applauding the head of the Secretariat of this Conference, our excellent friend M. Smets, who has had to work extremely hard, but who may boast of having been one of the mainstays of our Conference.

I wish also to express, in the name of the Conference, our very great gratitude to the interpreters, who have at times been clearer in their interpretations than we ourselves in our speeches.

Gentlemen, I feel sure that we shall all carry away with us the happiest memories of this Conference. We shall be meeting again a few months hence, in order to continue our

work, in the same atmosphere of confidence and friendly co-operation. I shall not bid you goodbye, but look forward with pleasure to our next meeting.

M. GIANNINI (Italy) (Chairman) of the Drafting Committee expressed his warmest thanks to M. Limburg, who had made an ideal President. Even when it was necessary to exert his authority in order to speed up the work, the President had always been good-tempered and amiable.

Now that the Conference was concluding the first part of its task, M. Giannini thought that it should thank all those who had formerly prepared the way for their work in the two first Conferences. Several speakers had said that even today the best solution of the problem was to be found in the articles drawn up at The Hague. In this connection, the Conference could not fail to recall with sympathy the memory of M. Asser who had presided over the Conferences at The Hague and whose son had taken part in the present Conference. M. Giannini also expressed his gratitude to M. Hammerschlag and M. de la Vallee Poussin, who had been original members of the two preceding Conferences.

The Conference must likewise thank M. Percerou, Chairman of the Committee of Experts, and the other experts present as delegates in the Conference who had, so to speak, put into shape the two drafts resulting from the work of The Hague. Moreover, it should be mentioned that M. Percerou had also acted as general Rapporteur to the Conference.

M. Giannini found that he came to the same conclusion as the President; the work that had twice been taken up at The Hague had already had a remarkable effect, direct or indirect, upon national law. He might quote the saying of Goethe that everything ought to be done over thrice. This third time, it was to be hoped, bills of exchange would acquire everywhere the uniformity desired. The Conference had always borne in mind the British and Anglo-Saxon countries and those whose legislation was based on either American or British law. This time it might be hoped that Great Britain would collaborate with the Continental countries in order to achieve real uniformity in exchange law, in which Anglo-Saxon wisdom that was due to experience would be of the greatest help. That would be the task of another Conference, but one great work had already been accomplished. Once the uniform law came into force, the experience of daily life would make dear how the work of the Conference could be taken up again and bettered.

M. PERCEROU (France), speaking as Chairman of the Committee of Experts, did not wish the Conference to break up before he had addressed a brief expression of his sincere thanks to the President. He also wished to thank the Economic Committee, through whose initiative this Conference had been brought about. Credit for the successful completion of the work of the present Conference was due to the Conference at The Hague, which had laid the foundation-stone. It was a duty to pay a tribute to that Conference and call to mind the great services it had rendered. The Economic Committee had taken up the work of The Hague and – thanks to the President of the Conference – it had been enabled to bring it to a successful conclusion.

It was with considerable pleasure that the Committee of Experts noted that the arduous work of this Conference – which would have been more arduous still if, in the exercise of an enlightened and benevolent authority, the President had not succeeded in shortening the discussions when necessary – had concluded with the adoption of series

of texts that were close enough in the main to those of the Committee of Experts and of the Hague Conference.

The result was encouraging and of good augury for the future. M. Percerou believed he was voicing the feelings, of all delegates present when he said that they would be happy, when the time came, to undertake the same work in connection with cheques.

The PRESIDENT thanked M. Giannini and M. Percerou for the kind words they had addressed him. He also thanked M. Giannini for calling to mind the work of M. Asser, who had presided over the Hague Conferences of 1910 and 1912.

He declared closed the proceedings of the first session of the International Conference for the Unification of Laws on Bills of Exchange, Promissory Notes and Cheques.

ANNEXES

ANNEX 1

NOTE BY THE BELGIAN DELEGATION.

Before embarking upon a discussion of the substance of the drafts submitted to the Conference for study and deliberation, it is, essential to agree on the aim which the latter must set before it.

As the Netherlands Government remarks in its letter of March 23rd, 1929, four objectives may be considered:

1. The Conference may confine itself to establishing certain uniform principles, and the contracting States would undertake to modify their national laws in accordance with these principles, but without being obliged to adopt the text elaborated by the Conference.

2. The contracting States would simply assume an undertaking to submit to their Parliaments within a definite period a draft law embodying the provisions of the Regulation adopted by the Conference.

3. The contracting States would conclude a Convention containing a uniform Regulation which they would undertake to embody textually in their national legislations.

4. The textual adoption of the uniform Regulation contemplated above would be compulsory on the contracting States, which would reserve the right to depart from it in regard to certain points specified in the Convention. This system was followed by the Hague Conference in 1912.

We are faced with questions which have already been studied very thoroughly. After a large amount of preparatory work already performed a long time ago, the Hague Conferences of 1910 and 1912 succeeded in drawing up texts which, without entirely satisfying everybody – as was inevitable, since they were a compromise – nevertheless constituted an enormous advance on the existing situation and on the excessive diversity of legislations which it is being endeavoured to remedy in this question of such great international importance.

Since 1918, the proceedings at The Hague have again been carefully studied by three Committees of Experts appointed by the League of Nations and by the International Chamber of Commerce.

The present Conference will endeavour to improve still further the Hague texts.

It would therefore seem that, if we desire to achieve practical results in the direction of unifying the regulations governing bills of exchange and cheques, it is only by adopting the method followed at The Hague in 1912 that we can hope to succeed.

If we adopt one of the methods indicated above under 1 or 2 – i.e., if we confine ourselves to adopting a sort of model draft on the basis of which the contracting States would prepare bills for submission to their respective Parliaments which could introduce amendments – we must be under no illusion; far from achieving greater uniformity, it is much more probable that still greater diversity would be the result. Experience shows that, in the majority of Parliaments, amendments are frequently introduced in the heat of the debate which, as a result of a snap division, completely disturb the structure of a bill.

As the present provisions will be discussed by politicians who will be unaware of, or will insufficiently appreciate, the reasons underlying the opinion of the members of the Hague and Geneva Conferences, experts and specialists guided in their conclusions by discussions with the experts and specialists of other countries, it is to be feared that they will reject or modify without sufficient reason certain essential provisions unanimously adopted by the members of the Conference.

For these reasons, it seems highly desirable that the Conference should maintain the method adopted at The Hague, and should endeavour to draw up a uniform draft Regulation which, in the form of a Convention, might be submitted *ne varietur* to the contracting States for ratification.

It may be taken as an axiom that the draft Convention should only include texts relating to the essential questions on which it may be possible to reach agreement at Geneva, leaving each State free, as regards the secondary questions, either to adopt the text drawn up by the Conference or to modify it according to the necessities which may make themselves felt in each country.

If we refer to the observations submitted up to the present by the principal Governments, we find that the texts drawn up at The Hague do not seem likely to give rise to very important differences of opinion on the great fundamental questions. The most profound differences only exist between two groups of legislations – the Anglo-Saxon legislation on the one hand and the Continental European and South American legislations on the other. It may perhaps be necessary to give up any hope of reconciling these two extremely different tendencies; but an immense progress would already be achieved if agreement could be reached between the second group of legislations. In this way, a very important first stage would have been accomplished, which would no doubt facilitate a fresh advance in future by means of conciliation between the two groups.

The objection based on the susceptibilities of Parliaments in regard to a non-amendable convention law does not appear to be valid, for parliamentary prerogatives will remain intact, Parliaments retaining freedom to accept or reject the Convention.

Is there any reason to fear, moreover, that, in 1930, when the «international spirit» has made much progress in the last few years, there are less chances of success than in 1912? The abandonment of the results achieved at The Hague would mark a regrettable setback and would cause profound disappointment in the business world.

ANNEX 2

AMENDMENT PROPOSED BY THE NORWEGIAN DELEGATION (PROPOSAL ADDITIONAL TO THE CZECHOSLOVAK PROPOSAL).

Article 28.

Add a second paragraph, worded as follows:

«Protest of non-acceptance, made within the limit of time specified in paragraph a of Article 43, shall be valid as proof of the fact that acceptance was cancelled in proper time, failing proof to the contrary».

ANNEX 3

AMENDMENT PROPOSED BY THE BRITISH DELEGATION.

Article 33.

The same extension of time is desirable in the case of the presentment for payment of sight bills. If Article 22 is amended as proposed, such extension would follow automatically. But the British delegate desires to reserve his right to move, in any event, that Article 33 should read as follows:

«A bill of exchange at sight is payable on presentment. It must be presented for payment within a reasonable time having regard to all the circumstances of the case (or alternatively within twelve months)».

ANNEX 4

AMENDMENT PROPOSED BY THE JAPANESE DELEGATION.

Article 53.

It would be desirable to revive in Article 53, before the last paragraph, Article 53, paragraphs 4 and 5, of the Hague Uniform Regulation, which read as follows:

«If the *vis major* continues to operate for more than thirty days after the maturity of the bill, recourse may be exercised and neither presentment nor drawing up the protest shall be necessary.

«As regards bills payable at sight or at a certain time after sight, the term of thirty days begins to run from the date on which the holder, even before the time for presentment, has given notice of the *vis major* to his immediate endorser».

ANNEX 5

AMENDMENT PROPOSED BY THE DANISH, FINNISH, NORWEGIAN AND SWEDISH DELEGATIONS.

Article 53.

Paragraph 1 to be drafted as follows:

«Should the accomplishment within the proper time of a proceeding necessary for the exercise or preservation of rights flowing from a bill of exchange be prevented by a legal provision enacted *in any country* or by an insurmountable obstacle (*vis major*), these rights shall, notwithstanding the expiration of the limit of time, still subsist, if the proceeding in question is accomplished as soon as possible after the obstacle has disappeared, and in any case within a period of thirty days».

The only change in the text proposed by the Committee of Experts consists in replacing the word «abroad» by «in any country».

ANNEX 6

AMENDMENT SUBMITTED BY THE SWISS DELEGATION.

Article 44.

It is proposed that paragraphs 1 and 2 should read as follows:

«The holder must give notice of non-acceptance or non-payment to his immediate endorser, and to the drawer, within the six business days which follow the day for protest, or, in case of a stipulation '*retour sans frais*', those which follow the presentment.

«Every endorser must, within four days, give notice to his immediate endorser of the notice which he has received, mentioning the names and addresses of those who have given the previous notices, and so on through the series until the drawer is reached. The limit of time mentioned above runs from the receipt of the preceding notice».

Statement of Reasons. The adoption of Article 44 would mean a far-reaching innovation for Switzerland. No provision is made in the Swiss *Code des Obligations* for the notice referred to in this article. Information received from banking firms goes to show that the absence of this compulsory notice has not been attended with any inconvenience. On the contrary, the banks consider that the adoption of this notice would throw entirely unnecessary work on them. However, as all countries, with the exception of Finland and Switzerland, recognise this compulsory notice and have become used to it, I do not venture to propose that it should be dropped.

I have been told, however, that the periods laid down in paragraphs 1 and 2 of Article 44 are too short and would lead to serious difficulties. I would therefore ask the Conference to agree to an extension of these periods from four to six days and from two to four days.

ANNEX 7

AMENDMENT PROPOSED BY THE GERMAN DELEGATION.

Article 39, paragraph 3.

For the sake of clearness, it is recommended that the following draft, corresponding to that proposed for Article 15, should be adopted for this clause:

«He who pays at maturity is validly discharged from his obligations unless he is aware, or through gross negligence unaware, that the holder is not the legitimate holder or his representative, or else that he is not entitled or legally able to dispose of the bill».

ANNEX 8

AMENDMENT SUBMITTED BY THE YUGOSLAV DELEGATION.

Article 16 (reserved).

The following provision should be added to Article 16:

«Pleas founded on the fact that certain particulars were omitted from the bill of exchange at the time of signature may not be set up against the holder who has acquired the bill in good faith; such pleas are allowed against other persons only if the person bringing forward the plea proves that the bill was subsequently completed in a manner contrary to the agreement made».

The President has decided that a number of members belonging to the German, Austrian, French, Italian and Polish delegations should try to reach agreement on the question of the bill of exchange in blank and should propose a joint formula. The Yugoslav delegation has great pleasure in accepting this decision. There is every reason to believe that the delegates in question will find a satisfactory solution of this highly important problem. Nevertheless, the Yugoslav delegation feels bound to reserve its right to make a separate proposal should it not agree with the joint formula submitted by the above-mentioned delegations.

It is for this reason that the Yugoslav delegation has the honour to submit the above proposal.

ANNEX 9

PROPOSAL BY THE ITALIAN DELEGATION.

Article 53(a).

The action arising out of the relationship (transaction) which occasioned the issue or transfer of the bill of exchange shall continue to exist, notwithstanding the issue or transfer of the bill of exchange, unless it is proved that there has been a novation.

ANNEX 10

PROPOSAL BY THE SWISS DELEGATION.

If it is desired to regulate the transfer of the cover in the Uniform Regulation (Italian proposal: see page 303, sixth paragraph) it is proposed that the following text should be adopted:

«In case of the bankruptcy of the drawer, the right of action against the drawee for the restitution of the cover or the reimbursement of any sums credited to him shall pass to the holder of the bill of exchange.

«Should the drawer note on the bill of exchange that he transfers his rights relating to the cover, such rights shall pass to the holder of the bill.

«Once the bankruptcy has been declared or the transfer has been notified, the drawee may only pay the holder, duly certified as such, against the delivery of the bill of exchange».

ANNEX 11

AMENDMENT PROPOSED BY THE JAPANESE DELEGATION.

Article 54(14)

In order to obviate any difficulty which might otherwise arise, paragraph 1 of Article 54 concerning a person specified to accept or pay in case of heed should only be applicable to a person having his domicile or business seat at the place of payment.

ANNEX 12

AMENDMENT PROPOSED BY THE CZECHOSLOVAK DELEGATION.

Article 54.

1. In paragraph 1, after the words «specify a person», insert the following words: «resident at the place of payment».

2. In paragraph 2, replace the words «for any person who has signed it» by the following words: «for any of the recourse debtors».

ANNEX 13

PROPOSAL SUBMITTED BY THE BRITISH DELEGATE.

Article...

Any High Contracting Party may, at the time of signature, ratification or accession, declare that, in accepting the present Convention, he does not assume any obligations in respect of all or any of his colonies, protectorates, overseas territories or territories under suzerainty or mandate; and the present Convention shall not apply to any territories named in such declaration.

Any High Contracting Party may give notice to the Secretary-General of the League of Nations at any time subsequently that he desires that the Convention shall apply to all or any of his territories which have been made the subject of a declaration under the preceding paragraph, and the Convention shall apply to all the territories named in such notice ninety days after its receipt by the Secretary-General of the League of Nations.

Any High Contracting Party may at any time declare that he desires that the present Convention shall cease to apply to all or any of his colonies, protectorates, overseas territories or territories under suzerainty or mandate; and the Convention shall cease to apply to the territories named in such declaration one year after its receipt by the Secretary-General of the League of Nations.

ANNEX 14

COMMUNICATION BY THE SWISS DELEGATE.

Articles 47 and 48.

I have been instructed by the Federal Government to make the following communication:

1. On the second reading of the Uniform Regulation I shall revert to the amendment by the Czechoslovak delegation and shall propose that Articles 47 and 48 be completed as follows:

«Article 47.

«4. A commission which, in default of agreement, shall be 1/3 per cent of the principal sum payable, by the bill».

«Article 48.

«4. A commission which, in default of agreement, shall be 2 percent of the principal sum payable by the bill».

2. Should this amendment not be adopted by the Conference, I should ask for the following reservation in favour of the contracting States:

«By derogation from Articles 47 and 48 every contracting State has the right to prescribe that the holder or the party who takes up and pays a bill of exchange may recover a commission which, in default of agreement, will be 1/3 per cent of the principal sum of the bill of exchange for the holder and 2 per mille of the principal sum of the bill for the party who takes it up and pays it».

ANNEX 15

NOTE DE LA DELEGATION DE LETTONIE A PROPOS DE LA DEUXIEME LECTURE DU REGLEMENT⁵⁸⁷.

AMENDEMENTS AVEC EXPLICATIONS.

I.

Ad article 29, alinea I.

Il est propose de remplacer le mot «radiation» par le mot «biffure» (ou «biffage», si l'on tient a souhgnier l'action de biffer plus que ne le fait le mot «biffure», ayant deux sens).

Motif. – Pour l'uniformite de la terminologie appliquee dans le Reglement. Meme dans ce meme alinea se trouve deja le terme «biffer», et non le terme correspondant a la «radiation».

⁵⁸⁷This text exists only in French.

II.

Ad chapitre VIII (De l'intervention). – Amendements aux articles 55, alinea 1, et 60, alinea 1 (tout en tenant compte des articles 56, alinea 2, et 60, alinea 2).

Dans l'article 55, alinea I, et l'article 60, alinea 1, remplacer le mot «indiquer» par le mot «designer».

Motifs. – Uniformite la plus large possible de la terminologie. Surtout dans un meme, chapitre, il faut eviter la diversite des termes employes, lorsque le choix de termes differents (bien qu'exprimant la meme chose, comme ici) n'est pas commande par des particularites eventuelles des contextes. Il en est ainsi quant aux deux paires d'articles dans le chapitre VIII: les articles 55, alinea 1, et 60, alinea I, d'une part, ou le verbe «indiquer» se laisse tres bien remplacer par le verbe «designer», et les articles 56, alinea 2, et 60, alinea 2, d'autre part, ou le verbe «designer» ne peut pas etre remplace pas le verbe «indiquer». En gardant ici, dans la seconde paire d'articles, «designer» et en introduisant ce meme terme: «designer». (Voir l'article 31, alinea 4, ou, par exemple, «indiquer» doit rester, n'etant pas remplaceable, dans ce contexte, par «designer»).

ANNEX 16

NOTE BY THE YUGOSLAV DELEGATION FOR THE SECOND READING OF THE DRAFT

Article 8.

In view of the new formula for Article 8 proposed by the Drafting Committee and the observations on that article in that Committee's report, the Yugoslav delegation is compelled to refer once again to the article in question.

The observations in question make it clear that where the signatory acts, not without any power at all but beyond his powers, he is personally liable for the whole amount. «It is in this sense», the report continues, «that the Conference declared that it understood the second paragraph of Article 8».

The Yugoslav delegation, however considers that the Conference did not declare itself in that sense.

The discussion of this question by the Conference took the following line:

Our delegate, in giving the reasons for our proposal, explained that, in his opinion, according to Article 8, the representative, if he exceeded his powers, was liable under the terms of the bill for the whole amount, and the person represented was liable within the limits of the powers given him, but that the text was not sufficiently clear as regards the liability of the person represented.

Professor La Lumia, the Italian delegate, said that the person represented could not be liable even for the smallest sum, since that would be contrary to the fundamental principle of a bill of exchange and the independence attaching to a bill. The value of a bill is the amount stated thereon. Hence, the Italian delegate was presumably of opinion that in such a case the representative was liable for the whole amount and the person represented was liable for nothing at all.

The other view was taken by Dr. Hammerschlag, the Austrian delegate. He said that where, for example, the representative had received power to issue a draft for 10,000 francs and in point of fact issued one for 20,000 francs, he was liable for the amount for which he exceeded his powers – that is to say, 10,000 francs – the person represented being liable only in respect of the rest – 10,000 francs. «That is only natural», said Dr. Hammerschlag.

The President, if I have understood him aright, is of the same opinion.

The Yugoslav delegation thus received the impression that, in view of the opinions of the President and Dr. Hammerschlag, the Conference decided to reject the Yugoslav proposal.

This last view – that the person represented is liable within the limits of the powers given him and the representative for the rest – is at all events consistent and logical.

The Yugoslav proposal, however, was designed primarily to improve the position of the bearer by granting him greater security, and, at the same time, to prevent undesirable speculation at the expense of the bearer and the guarantors.

The Drafting Committee's view, however, if I have understood it aright – namely, that the representative alone is liable for the whole amount and the person represented for nothing – (1) is contrary to the real liability of the person represented, and (2) opens up the possibility of speculation harmful to trade. It exposes the bearer or the guarantors to the risk of losing the whole amount, in view of the unsatisfactory position of the representative, since they would rely primarily upon the value of the guarantee of the person represented.

It will be seen from what I have just explained that the question before us has become even less clear than before.

In view of the divergences in the views mentioned, on the one hand, and the lack of precision in the text on the other, this important question is likely to be interpreted in different ways.

For these reasons it is essential, in our opinion, to have an exact text in accordance with one of the views mentioned.

ANNEX 17

PROPOSAL BY THE SIAMESE DELEGATION.

The possibility to refuse partial payment being of great practical importance to Siam, the Siamese delegation has the honour to revert to the reservation requested by the French delegation (see page 249, under Article 38, second paragraph), and to propose the following reservation:

«In derogation of Article 39, paragraph 2, of the Regulation, every contracting State may authorise the holder to refuse the partial payment of instruments payable in its own territory.

«The right thus accorded to the holder must be recognised by the other States».

ANNEX 18

AMENDMENT PROPOSED BY THE AUSTRIAN DELEGATION.

Insert in the Convention an article reading as follows:

«The High Contracting Parties undertake to communicate to each other through the Secretariat of the League of Nations – which shall be responsible for their translation into the official languages of the League – all decisions reached by their respective Courts in regard to the principal questions concerning the uniform regulation of bills of exchange and promissory notes».

Reasons. – We consider that the unification of the law in regard to bills of exchange would not be altogether satisfactory unless there were a supreme international court to ensure the uniform interpretation by the judicial authority of questions connected with bills of exchange.

We do not suppose it would be possible to carry out this proposal, at all events at present.

For this reason, we consider that the adoption of the above-mentioned suggestion is essential for the uniformity of judgments in the matter, and that it would result in the uniform interpretation of the Regulation and Convention. Moreover, the observations by which the examination of the decisions to the various courts will give rise will enable any necessary amendments to be made.

We should like to point out that this proposal does not interfere with the functions of existing institutions. We consider that the proposed international exchange of judgments will be of great advantage to those institutions, and would point out that similar action is taken by the International Labour Office and the International Bureau of Industrial Property in their respective spheres.

ANNEX 19

TEXT PROPOSED BY A GROUP OF DELEGATIONS WITH A VIEW TO THE CONVENTION PROVIDING UNIFORM REGULATIONS FOR BILLS OF EXCHANGE AND PROMISSORY NOTES.

CONVENTION.

The PRESIDENT OF THE GERMAN REICH have appointed as their plenipotentiaries the following, who, having communicated their full powers found in good and due form, have agreed upon the following provisions:

Article 1.

The High Contracting Parties undertake to introduce in their respective territories, either in the original text or in their own languages, the Uniform Law forming Annex I of the present Convention.

This undertaking shall, if necessary, be subject to such reservations as the respective High Contracting Parties shall notify at the time of their ratification or accession. These reservations shall be chosen from among those mentioned in Annex II of the present Convention.

The reservations referred to in Articles ... of the said Annex II may be made after ratification or accession, provided that they are notified to the Secretary-General of the League of Nations, who shall forthwith communicate the text thereof to the Members of the League of Nations and to the States non-Members on whose behalf the present Convention has been ratified or acceded to. Such reservations shall take effect on the ninetieth day following the receipt by the Secretary-General of the above-mentioned notification.

Article 2.

The present Convention, the French and English texts of which shall be equally authentic, shall bear this day's date.

It may be signed thereafter until (*date of the expiry of a period of thirty days from the date of the Convention*) on behalf of any Member of the League of Nations or non-Member State.

Article 3.

The present Convention shall be ratified.

The instruments of ratification shall be deposited before the (*date of expiry of a period of twenty months from the date of the Convention*) with the Secretary-General of the League of Nations, who shall forthwith notify receipt thereof to all the Members of the League of Nations and to the non-Member States parties to the present Convention.

Article 4.

From the (*date of expiry of a period of thirty days from the date of the Convention*) any Member of the League of Nations and any non-Member State may accede thereto.

Such accession shall be effected by a notification to the Secretary-General of the League of Nations, such notification to be deposited in the archives of the Secretariat.

The Secretary-General shall notify such deposit forthwith to all States which have signed or acceded to the present Convention.

Article 5.

The present Convention shall not come into force until it has been ratified or acceded to on behalf of seven Members of the League of Nations or non-Member States, which shall include three of the Members of the League permanently represented on the Council.

The date of entry into force shall be the ninetieth day following the receipt by the Secretary-General of the League of Nations of the seventh ratification or accession in accordance with the first paragraph of the present article.

The Secretary-General of the League of Nations, when making the notifications provided for in Articles 3 and 4, shall state in particular that the ratifications or accessions referred to in the first paragraph of the present article have been received.

Article 6.

Every ratification or accession effected after the entry into force of the Convention in accordance with Article 5 shall take effect on the ninetieth day following the date of receipt thereof by the Secretary-General of the League of Nations?

Article 7.

Except in urgent cases, the present Convention may not be denounced (on behalf of a Member of the League of Nations or non-Member State) before the expiry of two years from the date on which it has entered into force in respect of that Member of the League

or non-Member State; such denunciation shall take effect as from the ninetieth day following the receipt by the Secretary-General of the notification addressed to him.

Every denunciation shall be immediately communicated by the Secretary-General of the League of Nations to all the other High Contracting Parties.

In urgent cases a High Contracting Party which denounces the Convention shall immediately notify all other High Contracting Parties, and the denunciation shall take effect two days after the receipt of such notification by the said High Contracting Parties.

Each denunciation shall only take effect as regards the High Contracting Party on whose behalf it has been made.

Article 8.

Every Member of the League of Nations and every non-Member State in respect of which the present Convention is in force, may forward to the Secretary-General of the League of Nations after the expiry of the fourth year following the entry into force of the Convention, a request for the revision of some or all of the provisions of that Convention.

If such request, after being communicated to the other Member or non-Member States between whom the Convention is at that time in force, is supported within one year by at least six of them, the Council of the League of Nations shall decide whether a Conference shall be convened for the purpose.

Article 9.

In the absence of a contrary declaration by a High Contracting Party at the time of signature, ratification or accession, the provisions of the present Convention shall not apply to colonies, overseas territories, protectorates or territories under suzerainty or mandate.

Nevertheless, the High Contracting Parties reserve the right to accede to the Convention, in accordance with Article 4, in respect of all or some of their colonies, overseas territories, protectorates or territories under suzerainty or mandate. They further reserve the right to denounce it, in accordance with the conditions of Article 7, on behalf of all or some of their colonies, overseas territories, protectorates or territories under suzerainty or mandate.

Article 10.

The present Convention shall be registered by the Secretary-General of the League of Nations as soon as it comes into force. It shall then be published as soon as possible in the League of Nations *Treaty Series*.

IN FAITH WHEREOF the above-mentioned Plenipotentiaries have signed the present Convention.

DONE at Geneva.....

PROTOCOL OF THE CONVENTION.

At the time of signing the Convention of this day's date introducing uniform regulations for bills of exchange and promissory notes, the undersigned, duly authorised, have agreed upon the following provisions:

I.

The High Contracting Parties who may not have been able to deposit their ratifications of the said Convention before.....⁵⁸⁸ undertake to forward within fifteen days from that date a communication to the Secretary-General of the League of Nations informing him of their situation as regards ratification.

⁵⁸⁸Limit of time laid down in Article 3.

II.

If on⁵⁸⁹ the conditions laid down in Article 5, paragraph 1, for the entry into force of the Convention are not fulfilled, the Secretary-General of the League of Nations shall convene a meeting of the Members of the League and the non-Member States who have signed the Convention or acceded to it.

The purpose of this meeting shall be to examine the situation and any measures to be taken to meet it.

III.

The High Contracting Parties shall communicate to each other, immediately upon their coming into force, the legislative measures taken in execution of the present Convention in their respective territories.

IN FAITH WHEREOF the above-mentioned Plenipotentiaries have signed the present Protocol. DONE at Geneva

The Conference also recommended that the parties to the Convention introducing uniform law on bills of exchange and promissory notes should communicate to each other the texts of the most important judicial decisions given in their respective territories and coming under the scope of the said Convention.

ANNEX 20

[*Document distributed to the Conference at the request of the Brazilian Delegate*].⁵⁹⁰

EXTRAIT DU CODE DE DROIT INTERNATIONAL PRIVÉ, ADOPTÉ PAR LA SIXIÈME CONFÉRENCE INTERNATIONALE AMÉRICAINE À LA HAVANE, FÉVRIER 1928: (CODE BUSTAMANTE)⁵⁹¹.

Livre II. – Droit commercial international.

TITRE PREMIER. – DES COMMERCANTS ET DU COMMERCE EN GÉNÉRAL.

Chapitre Premier. – Des Commerçants.

Article 232. – L'aptitude à exercer le commerce et intervenir dans les actes et contrats commerciaux est régie par la loi personnelle de chaque intéressé.

Chapitre VI. – Du Contrat et de la Lettre de change et des Effets de commerce semblables.

Article 263. – Les formes du tirage, de l'endossement de la caution, de l'intervention, de l'acceptation et du protêt d'une lettre de change sont soumises à la loi du lieu où se passe chacun de ces actes.

Article 264. – À défaut de convention expresse ou tacite, les rapports juridiques entre le tireur et le preneur sont régis par la loi du lieu où la lettre est tirée.

Article 265. – Dans le même cas les obligations et droits entre l'acceptant et le porteur sont régis par la loi du lieu où l'acceptation est intervenue.

⁵⁸⁹Expiration of two months following the date given in Article 3.

⁵⁹⁰For information only.

⁵⁹¹This text has only been distributed in French.

Article 266. – Dans la meme hypothese, les effets juridiques que l'endossement produit entre endosseur et endossataire dependent de la loi du lieu ou la lettre a ete endossee.

Article 267. – La plus ou moins grande etendue des obligations de chaque endosseur ne modifie pas les droits et devoirs du tireur et du beneficiaire a l'origine.

Article 268. – L'aval, dans les memes conditions, est regi par la loi du lieu ou il est donne.

Article 269. – Les effets juridiques de l'acceptation par intervention sont regis, e default de convention, par la loi du lieu ou le tiers intervient.

Article 270. – Les delais et formalites pour l'acceptation, le paiement et le protet sont soumis e la loi locale.

Article 271. – Les regles du present chapitre sont applicables aux bons, obligations, billets et mandats ou cheques.

Chapitre VII. – Falsification, vol, detournement ou perte d'effets de credit et titres au porteur.

Article 272. – Les dispositions relatives e la falsification, au vol ou au detournement des valeurs et titres au porteur sont d'ordre public international.

Article 273. – L'adoption des mesures prescrites par la loi du lieu ou le fait s'est produit ne dispense pas les interesses de prendre toutes autres mesures fixees par la loi du lieu ou ces actes et effets sont cotes et par la loi du lieu de leur paiement.

ANNEX 21

NOTE BY DR. LOEBER, LATVIAN DELEGATE.

Article 62, paragraph 1, of the Regulation.

The Latvian delegation desires to revert to and support the proposal of the Czechoslovak delegation concerning Article 62, paragraph I, adding to the first sentence the words: «and against the acceptor». If the person who pays by intervention is subrogated to the rights of the holder and in virtue thereof exercises his independent and autonomous rights (as Professor Arcangeli put it), there is no adequate reason for releasing the acceptor from responsibility in the matter of bills of exchange to the person who pays by intervention. According to Article 27 of the Uniform Regulation, the drawee, by accepting, undertakes to pay the bill of exchange at its maturity; in default of payment, the holder has a direct action on the bill of exchange for all that can be demanded in accordance with Articles 47 and 48. According to Article 46, the holder has the right of proceeding against all those who have drawn, accepted, endorsed or guaranteed by «aval» a bill of exchange, individually or collectively. Lastly, in virtue of Article 38, paragraph 1, the drawee (obviously whether acceptor or not) who pays a bill of exchange may require that it shall be given to him receipted by the holder. According to Articles 37 and 41, the holder must present a bill of exchange for payment, failing which every debtor (and obviously the acceptor, too) is authorised to make a deposit of the amount with the competent authority. Hence it follows that the person who pays by intervention, who, under the law and without any special instrument relating to bills of exchange, is subrogated to the rights

of the holder, possesses all the rights which the holder could have exercised, including, therefore, rights against all debtors who were responsible to the original holder. No one will deny that the acceptor is not released from his responsibility by the fact of intervention; the acceptor obviously continues to be responsible. If we were to exonerate the acceptor from his responsibility to the person who pays by intervention, we should have to conclude that the acceptor was only responsible to the beneficiaries or, at the same time, to the first endorser or to the drawer into whose hands the bill of exchange might return in accordance with Article 49, paragraph 1. This would be a lengthy and useless procedure involving considerable expense to the acceptor and without any basis in logic. It must, therefore, be laid down that the person who pays by intervention may exercise his rights not only against the person for whom he pays and the parties liable to that person, but against the acceptor himself. This rule is not at variance with the principle adopted by the Uniform Regulation admitting intervention only in favour of the parties liable. The latter principle relates to the question of which party may indicate a case of need, or in favour of what persons the intervener may exercise intervention by acceptance or payment. This principle, however, is quite unconnected with the question arising out of the Czechoslovak delegation's proposal – namely, whether the person who pays by intervention may also exercise these rights against the acceptor as the direct and principal debtor. This last question is answered in the affirmative by the majority of the most recent laws: Switzerland (Article 781), Germany (Article 63), Czechoslovakia (Article 59), former Imperial Russia in 1903 (Article up), Latvia (Article 108), etc. It is therefore indispensable that the person who pays by intervention should be granted the right of proceeding against the acceptor also.

Література

1. *Абрамова Е. Н.* Бланко-вексель (www.law.wl.dwgu.ru/vestnik/18/htm).
2. *Агарков М. М.* Ценные бумаги на предъявителя // Избранные труды по гражданскому праву: В 2 т., Т. 1. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 106–162.
3. *Ананьич Б. В.* Банкирские дома в России. 1860–1914 гг: Очерки истории частного предпринимательства. – Л.: Наука, 1991.
4. *Бабкин С., Белов В.* За глаза его называли «мэтр» // Агарков М. М. Избранные труды по гражданскому праву: В 2 т., Т. 1. – М.: АО «Центр ЮрИнфоР», 2002. – С. 5–41.
5. *Барац С. М.* Курс вексельного права. – СПб.: Т-во «Общественная польза», 1893.
6. *Барац С. М.* Вексель. – СПб.: Тип. «Труд», 1903.
7. *Белов В. А.* Практика вексельного права. – М.: ЮрИнфоР, 1998.
8. *Белов В. А.* Вексельное законодательство России: Научно-практический комментарий. – 2-е изд., испр., перераб. и доп. – М.: ЮрИнфоР, 1999.
9. *Белов В. А.* Очерки по вексельному праву. – М.: ЮрИнфоР, 2000.
10. *Белов В. А.* Вексельное право. – М.: ЮрИнфоР, 2003.
11. *Белов В. А.* Проблемы цивилистической теории российского вексельного права. Дисс... д-ра. юрид. наук (12.00.03). – М.: МГУ, 2004.
12. *Боровой С. Я.* Кредит и банки России (середина XVII в. – 1861 г.). – М.: Госфиниздат, 1958.
13. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст.: У 3 т. Т. 2. Ігри обміну. – К.: Основи, 1997.
14. *Бугров А. В.* Очерки по истории Государственного банка Российской империи. – М.: Приложение к журналу «Банки и технологии», 2000.
15. *Бутинець Ф. Ф.* Історія бухгалтерського обліку: У 2 ч. – Житомир: ПП «Рута», 2001.
16. Вексельний обіг в Україні: Законодавство, коментарі, роз'яснення, практика судів, зразки документів / Упоряд. *О. М. Єфімов*. – К.: «Всеуито», 2003.
17. Вексельное обращение / *Аваков А. Б., Гаевой Г. И., Бешанов В. А.* и др. – Харьков: Фолио, 2000.
18. *Вернадский Г. В.* Киевская Русь. – Тверь: Леан; М.: Аграф, 1999.
19. *Вишневский А. А.* Вексельное право: Учеб. пособие. – М.: Юрист, 1996.
20. *Владимирский-Буданов М. Ф.* Обзор истории русского права. – Ростов: Феникс, 1995.
21. *Вормс А. Э.* Реформа вексельного права. – М., 1926.
22. *Гайдар Е. Т.* Долгое время. Россия в мире: очерки экономической истории. – М.: Дело, 2005.
23. *Гамбаров П. К.* К вопросу о банках краткосрочного кредита. – К., 1885.
24. *Генкин А. С.* Денежные суррогаты в российской экономике. – М.: ИД «Альпина», 2000.

-
25. Германское право: В 3 ч., Ч. III. – М.: Статут, 1999.
 26. Германское право: В 3 ч., Ч. I. Гражданское уложение. – М.: Междунар. центр фин.-экон. развития, 1996.
 27. *Гильфердинг Р.* Финансовый капитал. Исследование новейшей фазы в развитии капитализма. – М. Изд-во соц.-экон. лит-ры, 1959.
 28. *Голинський О.* Вексель і чек у практиці. – 2-ге вид. – Краків-Львів: Укр. вид-во, 1944.
 29. *Гольденвейзер А. А.* Зачатки банкового дела. Древний мир // Банковая энциклопедия / Под общ. ред. проф. Л. Н. Яснопольского: В 2 т., Т. 2. Биржи. – К.: Тип. Киевской 2-й артели, 1917.
 30. *Гордон В. М.* Положение о векселях в частной кодификации. Положения о векселях 1922 г. со включением позднейших изменений его с постатейною сводкою относящихся к нему официальных постановлений и разъяснений. С приложением форм вексельных актов. – Харьков: Юрид. изд-во Наркомюста УССР, 1925.
 31. *Гордон В. М.* Вексельное право. Сущность векселя, его составление, передача и протест. – Харьков: Юрид. изд-во НКЮ УССР, 1926.
 32. *Гореничний С. С., Ефремова А. А.* Вексельные операции: Правовые основы. Бухгалтерский учет. Налоговые последствия. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2002.
 33. Гражданское уложение Германии. – М.: Волтерс Клувер, 2006.
 34. *Грачев В. В.* Акцепт векселя. – СПб.: Изд-во «Юр. центр Пресс», 2002.
 35. *Грибанов В. П.* Пределы осуществления и защиты гражданских прав. – М.: Изд-во МГУ, 1972.
 36. *Гудков Ф. А.* Вексель. Дефекты формы. Методики выявления типичных ошибок. – М.: Банковский Деловой Центр, 1998.
 37. Дело компании «Пармалат» и его возможные последствия для российских молочников (<http://www.svoboda.org/ll/econ/1203/ll.122403-1.asp>).
 38. *Демківський А. В.* Вексельна справа: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003.
 39. *Демківський А. В.* Вексельний обіг в Україні: Навч. посібник. – К.: ВІРА-Р, 2003.
 40. *Дильтей Ф. Г.* Начальные основания вексельного права. – Владимир: В тип. губернского правления, 1801.
 41. *Дробышев П. Ю.* Традиции и парадоксы вексельного обращения // Рынок ценных бумаг. – 1996. – № 10. – С. 34–35.
 42. *Еделькин Д.* Выдача векселя: правовое регулирование и обычаи делового оборота (www.yedelkin.nsu.ru).
 43. *Еделькин Д.* Коммерческий кредит и вексель (www.nsu.ru/materials/nalogi/kkvex.html).
 44. *Ермак А.* Вексельный рынок: итоги 2004 г. // Рынок Ценных Бумаг. – 2005. – № 5 (<http://www.rcb.ru/Archive/articlesrcb.asp?aid=5078>).
 45. 3 історії кооперації на Буковині (www.2000.cv.ua/2003/09/62).
 46. *Заглова З. А.* Современные вексельные рынки: зарубежная и российская практика: Монография / Под ред. докт. экон. наук, проф. Н. Х. Токаева. – Владикавказ: Изд-во СОГУ, 2000.

-
47. Захаров В. Н. Западноевропейские купцы в России: Эпоха Петра I. – М.: Рос. полит. энциклопедия, 1996.
 48. Иванов Д. О. Тенденции на вексельном рынке и в торговле долговыми обязательствами // Банковские услуги. – 1997. – № 12. – С. 11–13.
 49. Ивочкина Н. В. Возникновение бумажно-денежного обращения в Китае. Эпохи Тан и Сун. – М.: Наука, 1990.
 50. История Польши: В 3 т., Т. 1. – М.: Изд-во АН СССР, 1954.
 51. Каминка А. И. Объединение вексельного права. – СПб.: Тип. т-ва «Общ. Польза», 1913.
 52. Катков В. Д. Общее учение о векселе. – Харьков: Тов-во «Печатня С. П. Яковлева», 1904.
 53. Кириллов А. К. Городские банки Западной Сибири (<http://alkir.narod.ru/history/book/glava1.html>).
 54. Коберський К. Про кредит і сільські каси (райфайзенки). – Львів: Накладом «Сільського господаря», 1928.
 55. Компания «Пармалат» фальсифицировала свои финансовые документы по меньшей мере 15 лет (<http://www.strana.ru/stories/03/11/13/3430/203552.html>).
 56. Колб Р., Родригес Дж. Финансовые институты и рынки. – М.: Дело и Сервис, 2003.
 57. Кравець В. М., Кравець О. В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність. – К.: Знання-прес, 2003.
 58. Краев А. О., Коньков И. Н., Малеев П. Ю. Рынок долговых ценных бумаг. – М.: Изд-во «Экзамен», 2002.
 59. Крашенинников Е. А. Содержание переводного векселя // Очерки по вексельному праву: Сб. науч. трудов под ред. Е. А. Крашенинникова. – Ярославль, 1998. – Вып. 5. – С. 3–22.
 60. Кулишер И. М. Очерк экономической истории Древней Греции. – Л.: Сеятель, 1925.
 61. Лановик Б. Д., Матисякевич З. М., Матейко Р. М. Економічна історія України і світу. – К.: Вікар, 2001.
 62. Латинские юридические изречения / Сост. Е. И. Темнов. – М.: Экзамен, 2003.
 63. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада. – М.: Прогресс, 1992.
 64. Маркс К., Энгельс Ф. Твори. – К.: Вид-во політ. л-ри України, 1965.
 65. Мейер Д. И. Юридические исследования относительно торгового быта Одессы. Гл. 4. Вексельное обращение // Мейер Д. И. Избранные произведения по гражданскому праву. – М.: Центр ЮрИнфоР, 2003.
 66. Мельвиль М. История ордена Тамплиеров. – СПб.: Евразия, 2003.
 67. Менеджеры компании «Пармалат» ввели 15 лет (<http://www.kp.belkp.by/news/248318/>).
 68. Мишкин Ф. Экономическая теория денег, банковского дела и финансовых рынков. – М.: Аспект Пресс, 1999.
 69. Мовчановский Б. Ф. Вексель. – М.: Финансовое изд-во НКФ СССР, 1927.

-
70. Мороз Ю. Н. Вексельное дело. – К.: Наукова думка, 1996.
71. Москвина Л. А. Функции банка Кореи // Банковские услуги. – 1996. – № 4.
72. Мошенский С. З. Эволюция векселя. – К.: Планета-Друк, 2005.
73. Мошинин А. А. О дружеских векселях // Коммерческий мир. – 1909. – № 1. – С. 20–26.
74. Мусорин А. Ю. Латинизмы в юридической терминологии Статута Великого княжества литовского 1588 года // Менеджмент, право и культура. – Новосибирск, 1997. – С. 43–46.
75. Насонов А. Н. Монголы и Русь. История татарской политики на Руси // Насонов А. Н. «Русская земля» и образование территории древнерусского государства. – СПб.: Наука, 2002. – С. 215–345.
76. Нерсесов Н. О. О бумагах на предъявителя с точки зрения гражданского права // Представительство и ценные бумаги в гражданском праве. – М.: Статут, 1998.
77. Нисселович Л. Н. О векселях и их обращении // Счетоводство. – 1890. – № 11–12 – С. 127–130; № 14. – С. 162 – 163; № 15 – С. 174–176; № 17 – С. 198–199; № 19 – С. 225–226.
78. Новгородская первая летопись старшего и младшего изводов. – М.-Л.: АН СССР, 1950.
79. Новый российско-украинский скандал (www.podrobnosti.ua/print/outero-pinion/2004/04/08/112995.html).
80. Ноздрев Н. Денежный рынок Японии: Структура и перспективы развития // Финансовый бизнес. – 1994. – № 4.
81. Нолькен А. М. Объединенное законодательство о векселях в применении к России. – СПб, б. изд., 1913.
82. Нюрнбергский процесс. В 8 т. – Т. 2. – М.: Политиздат, 1988.
83. «Развод» по мавроди // МК в Питере (www.mk-piter.ru/2004/01/09/001/).
84. Рифтин А. П. Старовавилонские документы в собраниях СССР. – М.: Асадемия, 1934.
85. Российское законодательство X-XX веков: В 9 т. Т. 5. Законодательства периода расцвета абсолютизма / Под общ. ред. О. И. Чистякова. – М.: Юрид. лит., 1987.
86. Рубцов Б. Б. Рынок векселей и коммерческих бумаг за рубежом // Банковские услуги. – 1998. – № 1. – С. 19–20.
87. Рубченко М. Вторая финансовая система // Эксперт. – 2004. – № 27. – С. 32–35 (<http://www.sdm-bank.ru/pressroom/publications/19896>).
88. Руденко Т. Вексельні ринки України і Росії: історія і перспективи // Цінні папери України. – 2006. – № 3 (395). – С. 9–11.
89. Рынок ценных бумаг и его финансовые институты / Под ред. В. С. Торкановского. – СПб.: АО «Комплект» 1994.
90. Савельев В. А. Гражданский кодекс Германии. – М.: Юрист, 1994.
91. Самойло В. Г. Основание возникновения вексельного обязательства – односторонняя сделка, договор или юридический состав? // Промышленно-торговое право. – 2000. – № 7–8. – С. 34–36.

-
92. Селиванкин В. А. Вексель. – Л., 1925.
93. Скоморович І. Г., Реверчук С. К., Малик Я. Й. та ін. Історія грошей і банківництва. – К.: Атіка, 2004.
94. Словарь В. Даля (<http://www.academic.ru/misc/enc2p.nsfByIDNT0003D8C6>).
95. Снигирев В. И. Дружеские и бронзовые векселя. Историческое, бытовое и юридическое исследование. – СПб.: Коммерческий деятель, 1915.
96. Собрание законов и распоряжений Рабоче-крестьянского Правительства СССР. – 1937. – № 52. – Ст. 221.
97. Соколов В. В. Современный вексельный рынок в Российской Федерации (http://www.ecfor.ru/cgi-bin/doc.pl?7Publishing/Magazine/200104/2001_04_09.pdf).
98. Соловьев С. М. История России с древнейших времен: В 8 т., Кн. 1. Т. 1–5. – СПб.: Изд-во тов-ва «Общественная польза», 1900.
99. Статистичний щорічник України за 2004 рік (Державний комітет статистики України). – К.: Вид-во «Консультант», 2005.
100. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Т. 1. Статут Великого князівства Литовського 1529 року. – Одеса: Юрид. літ-ра, 2002.
101. Сюкияйнен Л. Р. Окно в исламский мир: религия, право, банки (www.kollegi.ru/iss/t2/n6/35.htm).
102. Табашиников И. Г. Прошлое векселя. Историко-юридическое исследование. – Одесса: Тип. Штаба Одес. воен. округа, 1891.
103. Тайны поджога Рейхстага в 1935 (автор не указан) (www.old.infoart.ru/politic/yugoslav/history/day13/1933a028.htm).
104. Теришкин Ш. Г. О переходе крупнейших организаций на безвексельные расчеты и безвексельное кредитование // Кредит и хозяйство. – 1929. – № 4. – С. 16–24.
105. Тихомиров М. Н. Древняя Русь. – М.: Наука, 1975.
106. Тихонов Р. Ю., Панферов И. Н. Вексель: генезис, функции, механизм. – Минск: Мисанта, 1997.
107. Устав о векселях. Сост. А. И. Каминка. – СПб.: Типография А. Е. Ландау, 1902.
108. Федоров А. Ф. История векселя. Историко-юридическое исследование. – Одесса: Тип. Штаба Одес. воен. округа, 1895.
109. Федоров А. Ф. Вексельное право. С приложением утвержденного 27 мая 1902 года Устава о векселях. – Одесса.: Экономич. тип., 1906.
110. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмагензи Р. Экономика. – М.: Дело, 1999.
111. Фишер И. Покупательная сила денег. – М.: Дело, 2001.
112. Французский гражданский кодекс / Ред. Д. Г. Лавров. – СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004.
113. Французские аферисты нанесли ущерб в 82 млн евро // Бизнес и криминал. – 2002. – № 5 (142) (http://businesspress.ru/newspaper/article_mId_34_aId_100295.html).
114. Хайек Ф. А. Частные деньги. – М.: Инст. нац. модели экономики, 1996.
115. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал: Пер. с англ. – М.: ИД «Прогресс», 1993.
116. Ходов Л. Г. Регулирование рынка ценных бумаг в США и Великобритании // Внешнеэкономический бюллетень. – 1998.

-
117. Ценные бумаги и еврейский закон (www.jewish.ru/4035-7.asp).
 118. *Цитович П. П.* Курс вексельного права. – К.: Тип. И. Н. Кушнерева и К., 1887.
 119. *Цитович П. П.* Вексель и задачи его кодификации в России. – К.: Тип. И. Н. Кушнерева и К., 1887.
 120. *Цитович П. П.* К истории векселя. – К.: Тип. ун-та св. Владимира, 1893.
 121. *Черепахин В.* Юридическая природа векселя и положение о векселях 1922 г. // Право и жизнь. – 1923. – № 9–10. – С. 3–10.
 122. *Чуваков В. Б.* Юридическая природа тратты // Очерки по торговому праву / Под ред. *Е. А. Крашенинникова*. – Ярославль, 1997. – Вып. 4. – С. 23–33.
 123. *Шершеневич Г. Ф.* Курс торгового права: В 3 т., Т. 3.: Вексельное право. Морское право. – М.: Статут, 2003.
 124. *Шляев Н.* Схемы для записи оборотов векселей дружеских и векселей покупательских, учитываемых в банках // Коммерческий деятель. – 1912. – № 11–12. – С. 10–13.
 125. *Эйдин Э. Л.* Программа перехода от экономики задолженностей к экономике платежей. – Минск, 1998.
 126. *Adler K.* Der Umlauf des Blanketwechsels, Zeitschrift fur das gesamte Handelsrecht und Konkursrecht. T. 60. – 1907.
 127. *Arminjon P., Carry P.* La lettre de change et le billet a ordre. – P.: Dalloz, 1938.
 128. *Bannier C.* Die schuldrechtlichen und wechselrechtlichen Haftungsprobleme bei der Forfaitierung von Exportforderungen. Zugleich ein Beitrag zu den historischen und teleologischen Grundlagen der Wechselstrenge. – 2005 (http://download.jurawelt.com/download/dissertationen/tenea_juraweltbd103_bannier.pdf#search=%22Biener%20F.%20Abhandlungen%20aus%20dem%20Gebiete%20der%20Rechtsgeschichte%22).
 129. *Baumbach A., Hefermehl W.* Wechselgesetz und Scheckgesetz. – Munchen: Verlag C. H. Beck, 1999.
 130. *Bednarczyk, J.* Weksel w przystepny sposob. – Warszawa: Beck, 2004.
 131. *Becker L.* Personliche Kreditsicherungen im deutschen und franzosischen Recht. – Berlin, 1974.
 132. *Biener F. A.* Historische Erorterungen uber den Ursprung und den Begriff des Wechsels // Biener F. Abhandlungen aus dem Gebiete der Rechtsgeschichte. – Band 1. – Leipzig, B. Tauchnitz, jun., 1846.
 133. *Biener F.* Wechselrechtliche Abhandlungen. – Leipzig, B. Tauchnitz, jun., 1859.
 134. Bill of Exchange Act (www.austlii.edu.au/cgi-bin/disp.pl/au/legis/cth/consol_act/boea1909148/s74.html?query=Bills).
 135. *Bloch M.* Esquisse d'une histoire monetaire de l'Europe. – P.: Librairie Armand Colin, 1954.
 136. *Bogaert R.* Banques et banquiers dans les cites grecques – Leiden: A. W. Sijthoff, 1968.
 137. *Brethe M.* Theorie jurid. des titres a ordre. Revue trim droit civil. – P., 1926.
 138. Brockhaus Enzyklopadie. – Mannheim, 1986: Erster Band.

-
139. *Bromberg B.* The origin of banking. Religious finance in Babylonia // *The Journal of Economic History*. – 1942. – № 2. – P. 77–88.
 140. *Brox H.* Handels- und Wertpapierrecht, 10. Auflage. – Munchen, 1993.
 141. *Brule W.* Antwerpens Bloetijd // *Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden*. – T. XIX. – 1964. – № 2. – S. 160.
 142. *Brunner H.* Die Wertpapiere // *Handbuch des deutschen Handels-, See- und Wechselrechts* / hrsg. von W. Endemann. – 2 Band. – Abschnitt 3. – Leipzig, 1922.
 143. *Bulow P.* Wechselgesetz. Scheckgesetz. Allgemeine Geschäftsbedingungen. – Heidelberg, 1995.
 144. *Canaris C.-W.* Die Vertrauenshaftung im Deutschen Privatrecht. – Munchen, 1971.
 145. *Canstein R., von.* Das Wechselrecht Osterreichs. – Berlin: Carl Heymann's Verlag, 1903.
 146. *Chaput Y.* Effets de commerce, cheques et instruments de paiement. – P.: Presses universitaires de France, 1998.
 147. *Clapham J.* The bank of England. A History. Vol. 1. – Cambridge – N. Y.: Macmillan Company, 1945.
 148. *Contamine-Raunaud M., Rives-Lange J.-L.* Droit bancaire. – P.: Dalloz, 1990.
 149. *Czarnecki M., Baginska L.* Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz. – Warszawa, 2003.
 150. Decret-loi du 30/10/1935 Decret portant unification du droit en matiere de cheques (www.legifrance.gouv.fr/WAspad/RechercheSimpleTexte.jsp).
 151. Deliberazione 3 marzo 994 Raccolta del risparmio ai sensi dell'art. 11 del decreto legislativo 1 settembre 1993, N. 385 (Testo unico delle leggi in materia bancaria e creditizia) (www.bancaditalia.it/vigilanza_tutela/vig_ban/norma/cicr/delibera_1994-03-03_2.pdf).
 152. *Demont F.* Des effets de complaisance (leur validity en droit francais). – Lille: C. Robbe, 1901.
 153. *Des Marez G.* La lettre de foire a Ypres au XIIIe siecle. – Bruxelles: H. Lamertin, 1901.
 154. *Dolinski A.* Wyklady austriyaskiego prawa wekslowego. – Lwow: Nakladom tow. «Biblioteka stuch. prawa, 1912.
 155. *Dolinski A.* Polskie prawo wekslowe. – Poznan: Nakladom Krajowego Instytutu wydawniczego, 1925.
 156. *Drammard E.* Traite des effets complaisance. – P.: Durand et Pedone-Lauriel, 1900.
 157. Duden Deutsches Universalwarterbuch / Hrsg. U. Bearb. Vom Wiss. Rat u.d. Mitarb. D. Dudenred. Unter Leitung von Gunther Drosdowski. – Mannheim. – Wien. – Zurich: Dudenverlag, 1989.
 158. *Dupichot J., Guevel D.* Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996.
 159. *Einert C.* Das Wechselrecht nach dem Bedürfnis des Wechselgeschäfts im XIX Jahrhundert. – Leipzig, 1839.
 160. *Endemann W.* Studien in der romanisch-kanonistischen Wirthschafts- und Rechtslehre. – Berlin: Verlag von J. Guttentag, 1874.

-
161. Entscheidungen des Reichs-oberhandelsgerichts. Band 1–25. Band 24. – Stuttgart: F. Enke, 1880.
 162. *Ferrari A., Gualandri E., Landi A., Vezzani P.* Gli strumenti finanziari. – Torino: G. Giappichelli Editore, 2005.
 163. *Fierich F. K.* Prawo wekslowe w Polsce na podstawie konstytucyi seimowych 1775, 1776, 1780. – Krakow, 1908.
 164. *Fischer P.* Die dogmatische Stellung der Blanketterklärung. – Bonn, 1969.
 165. *Flamm F.* Rzecz o wekslach i czekach na tle miedzynarodnem. – Warszawa, 1882.
 166. Fontenay, de. Die Weschelforderung hat ihren Grund in einem Vertragem // Zeitschrift fur das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. Band 18. – Berlin, 1873.
 167. *Freundt C.* Das Weschelrecht der Postglossatoren. T. 1–2. – Leipzig, 1899–1900.
 168. *Friedrich M.* Der unvollstundige Wechsel nach deutschem Recht und ausgewählten Rechtsordnungen der Signatarstaaten des Genser Wechselrechtsabkommens vom 7. Juni 1930. – Mainz, 1981.
 169. *Goldshmidt L.* Miscellen zur Theorie der Wertpapiere // Zeitschrift fur das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. Band 28. – Leipzig, 1882.
 170. *Grashoff R.* Die suftaga und hawala der Araber. Ein Beitrag zur Geschichte des Weschels. – Gottingen: Druck der Univ. Buchdruck von W. Kastner, 1899.
 171. *Grohmann B.* die Rechtsnatur der Blankoakzepts. – Kiel, 1963.
 172. *Grunhut C. S.* Weschelrecht: 2 t. T. 1. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1897.
 173. *Jacobi E.* Die Wertpapiere im burgerlichen Recht. – Leipzig: O. R. Reisland Verlag, 1917.
 174. *Jacobi E.* Grundrib des Rechts der Wertpapiere im allgemeinen. – Leipzig: O. R. Reisland Verlag, 1928.
 175. *Jacobi E.* Wechsel- und Scheckecht unter Berücksichtigung des ausländischen Rechts. – Berlin, 1956.
 176. *Jaqueline M.* La lettre de change-releve // Banque, 1972. – № 15.
 177. *Jeantin M., Cannu P., Granier T.* Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005.
 178. *Jhering, R. von.* Law as a means to an end / Translated from the German by Isaac Husik. – N. J.: Lawbrook Exchange, 1999 (2001 printing).
 179. *Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D.* Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996.
 180. *Hagenmuller K., Jacob A.* Der Bankbetrieb: Bd. 1–3. Bd. 2. Kredite und Kredit-surrogate, Dienstleistungsgeschäft. – 5. Aufl. – Wiesbaden, 1987.
 181. *Hahn O.* Das Instrumentarium der Währungsbank. Heft III. – Ruskersdorf, 1970.
 182. *Harms W.* Wertpapierrecht. 2. Aufl. Handels- und Wertpapierrecht. – Frankfurt am Main: Metzner, 1978.
 183. *Haussman F.* Das Blankett, insbesondere der Blankettmissbrauch, unter, dem Gesichtspunkte des Rechtsscheinprinzips // Beitrage zur Erzauterung des deutschen Rechts. T. 58. – Leipzig, 1914.

-
184. *Hellwig K.* Wesen und subjective Begrenzung der Rechtskraft. – Leipzig, 1901.
 185. *Hemard J.* Des effets de comlaissance. – P.: Larose editeur, 1900.
 186. *Heropolitanska I.* Weksel w obrocie gospodarczym. – Warszawa: Twigger, 2004.
 187. *Holdsworth W.* A history of English law. Vol. YIII. – L.: Methuen & Co., 1903.
 188. *Honzatko M.* Obieg weksla in blanko. – Lwow, 1934.
 189. *Huber U.* Einwendungen des Bezogenen gegen den Weschel // Festschrift fur Werner Flume. Band 2. – Berlin, 1978. – S. 83–99.
 190. *Hueck A.* Recht der Wertpapiere, 9 Auflage. – Munchen, 1963.
 191. *Hueck A., Canaris C.* Recht der Wertpapiere, 12 Auflage. – Munchen, 1986.
 192. *Hupka J.* Das einheitliche Weschelrecht der Genfer Verträge. – Wien, 1934.
 193. *Jhering, R. von.* Law as a means to an end / Translated from the German by Isaac Husik. – N. J.: Lawbrook Exchange, 1999 (2001 printing).
 194. *Jeantin M., Cannu P., Granier T.* Droit commercial. Instruments de paiement et de credit. Titrisation. – P.: Dalloz, 2005.
 195. *Juglar M., Ippolito B., Dupichot J., Guevel D.* Les effets de commerce. Lettre de change, billet a ordre, cheque. – P.: Montchrestien, 1996.
 196. *Kankrin G.* Die Economie der menschlichen Gesellschaften und Finanzwesen. – Stuttgart, 1845.
 197. *Kankrin G.* Weltreichtum, Naationalreichtum und Staatswissenschaft. – Munchen, 1921.
 198. *Klingmuller E.* Ein Beitragzur Lehre vom Blankoakzept. – Erlangen, 1910.
 199. *Knur A., Hammerschlang K.* Kommentar zum Weschelgezets. – Bonn: Humboldt Verlag, 1949.
 200. Kodeks cywilny (www.polskieustawy.com/act_index.php?dzur=1964&dzup=93)
 201. Kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r. Rozdział XXXIV. Przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów (<http://e-prawnik.pl/prawo/data.php?dHlwZ=T00MTAwJmlkPTYwOTlmdj0xMjg1>).
 202. *Kohler J.* Aus dem babylonischen reschleben. – Berlin, 1890.
 203. *Kohler J.* Juristischer Excurs zu Peiser's Babylonische Verträge. – Berlin, 1890.
 204. *Koller H.* Haftungsfragen beim Blanlowechsel, fehlerhaften Wechsel und verfälschten Wechsel // Juristische Arbeitsblätter. – 1977. – № 1.
 205. *Komosa W., Opalski W.* Prawo wekslowe. Prawo czekowe. Komentars. – Warszawa, 1997.
 206. *Kozinski M.* Weksle // Baczyk V., Kozinski M., Mihalski, M. Papiery Wartościowe. – Warszawa: Zakamycze, 2000.
 207. *Kuntze, J. E.* Die Lehre von den Inhaberpapieren oder Obligationen au porteur, reschgeschichtlich, dogmatisch und mir Berücksichtigung der deutschen Parikularrechte. – Leipzig, 1857.
 208. *Kuntze, J. E.* Deutsches Weschelrecht. – Leipzig, 1862.
 209. *Lacour M.* Precis de droit commercial. 2 t. T. 2. – P., 1975.
 210. *Langen A.* Die Kreationstheorie im heutigen Reichsrechte. – Berlin, 1906.
 211. *Larenz K., Wolf M.* Allgemeiner, Teil des Bürgerlichen Rechts. – Munchen, 1997.
 212. *Lastig G.* Entwicklungswege und Quellen des Handelsrechts, 1877.

-
213. *Lastig G.* Beitrage zur Geschichte des Handelsrecht // Zeitschrift fur das gesamte Handelsrecht. – 1878. – T. 23. – S. 138–178.
214. *Lehmann H.* Lehrbuch des deutschen Wechselrechts. – Stuttgart: Ferdinand Enke, 1886.
215. Legge 43 13/01/1994 disciplina delle cambiali finanziarie (www.itlex.it/lexfinanza/publish/articoli90.shtml).
216. Les effets de commerce: lettre de change, billets a' ordre et au porteur, warrants, facture protestable. – P.: Sirey, 1975.
217. *Lescott P.* La nouvelle legislation de la lettre de change (theorie generale, creation, transmission, garanties ordinaires du paiement de la lettre de change). – P., Rousseau & cie, 1937.
218. *Levy-Bruhl, H.* Histoire de la lettre de change en france aux XVII et XVIII siecles. – P.: Recueil Sirey, 1933.
219. *Link M.* Der Wechsel als instrument der Exportfinanzierung. – Frankfurt am Main: Lang, 1994.
220. Loi №85-695 du 11 juillet 1985 Loi portant diverses dispositions d'ordre economiqueetfinancier(www.legifrance.gouv.fr/WAspad/Ajour?nor=&num=85-695&ind=1&laPage=1&demande=ajour).
221. Loi № 91-716 26 Juillet 1991. Loi portant diverses dispositions d'ordre economique et financier (www.legifrance.gouv.fr/WAspad/VO?nor= ECOX9100084L&num=91-716).
222. Loi № 81-1 du 2 janvier 1981 Loi facilitant le credit aux entreprises. Des actes de cession ou de nantissement de creances professionnelles (lexinter.net/lois/loi_du_2_janvier_1981_facilitant_le_credit_aux_entreprises.ht); (www.ucanss.fr/services/textes_documents/base_serem/document/CODE/CODE_2000-01-01_00-11_0_MF.htm).
223. Loi № 85-1321 du 14 decembre 1985. Loi modifiant diverses dispositions du droit des valeurs mobilieres, des titres de creances negociables, des societes et des operations de bourse version consolidee au 2 aoet 2003 – version JO initiale (www.senat.fr/dossierleg/a84852861.html#item_6; www.admi.net/jo/textes/ld.html).
224. Loi № 91-716 du 26 juillet 1991. Loi portant diverses dispositions d'ordre economique et financier NOR:ECOX9100084L version consolidee au 31 decembre 2005 – version JO initiale Titre Ier: Harmonisation des legislations financieres europeennes. Chapitre Ier: Dispositions relatives au droit des assurances (www.admi.net/jo/textes/ld.html).
225. Loi № 96-588 du 1er juillet 1996 sur la loyaute et l'equilibre des relations commerciales (1) NOR: ECOX9600012L (legifrance.gouv.fr/W/196-588.jsp).
226. *Lyon-Caen, Ch., Renault L.* Manuel de droit commercial (y compris le droit maritime). 4 t. T. 1. – P.: F. Pichon et Durand-Auzias, 1924.
227. *Machnikowski P.* Weksel wlasny in blanco. – Warszawa: Beck, 2002.
228. *Macleod H. D.* The theory and practice of banking. – Vol. 1. – L.: Longmans, Green, Reader & Dyer, 1866.

-
229. *Martens G.-F., von.* Versuch einer historischen Entwicklung des wahren Ursprungs des Wechselrechts von Georg Friedrich von Martens. – Gottingen, 1797 (репринт – Frankfurt: Nachdruck, 1966).
230. *Meissner K.* Aus dem altbabylonischen Rescht. – Berlin, 1905.
231. *Melis F.* Aspetti della vita economica medievale // Studi nell' archivio Datini di Prato. – Siena, 1962. – P. 339–454.
232. *Meyer H.* Das Akzept, Die Anhalme des Weschels und der Anweisund. – Berlin, 1918.
233. *Meyer-Cording U.* Wertpapierrecht, 2. Auflage. – Frahhfurt am Main. – 1990.
234. *Meyers enzyklopadisches Lexikon.* – Mannheim, 1973.
235. *Mortzsch M.* Die Garantiezeichnung des Weschels. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1995.
236. *Moller F.* Die Ausfallungsermachtigung beim Blankowechsel // Wertpapier-Mitteilungen. – 1956. – № 5.
237. *Neumann M.* Geschichte des Wechsels im Hansagebiete bis zum XVII Jahrhundert. – Erlangen, 1863.
238. Note d'information de la Banque de France. – 1983, №57.
239. *Nougier L.* Des lettres de change et des effets de commerce. 4. ed. – P.: Marchal Billard, 1875.
240. *Oertzen O.* Der Blankowechsel, Archiv für Bürgerliches Rects. T. 33. – Leipzig, 1909.
241. Ordonnance № 67-838 du 28 septembre 1967 portant reforme du credit aux entreprises (www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709597.pdf. www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709598.pdf. www.legifrance.gouv.fr/imagesJO/1967/095/JO196709599.pdf).
242. *Palandt O.* Bürgerliches Gesetzbuch. – München, 1999.
243. *Piedelievre S.* Instruments de credit et de paiement. – 4 ed. – P.: Dalloz, 2005.
244. *Pothier J.* Traite du contrat de change // Oeuvres complets de Pothier, par Rogron et Firbach. T. I. – P., 1835. – P. 886–916.
245. *Postan M. M.* Private Financial Instruments in Medieval England // Dans Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschafstsgeschichtr. – 1930. – T. 23. – P. 26–75.
246. Pourquoi les banquiers de'filent chez le juge // Nouvel Observateur Hebdo. – 2002 – № 1942 (http://assassinatsdecooperants.ouvaton.org/article.php3?id_article= 873).
247. *Quassowski L., Albrecht E.* Wechselgezets. – Berlin, 1934.
248. Quatre banques impliquees dans l' affaire «Sentier II» (http://challengestempsreel.nouvelobs.com/business/art_54246.html).
249. *Rajneri E.* Il principio dell' apparenza giuridica (www.jus.unitn.it/DSG/publicazioni/quaderni/rajneri/home.html).
250. *Rebentrost F.* Kommentar zum Wechselgezets. – Iserlohn: Silva Verlag, 1949.
251. Records of the International Conference for the unification of laws on bills of exchange, promissory notes and cheques held at Geneva between May 13th and June 7th, 1930. – Geneva: League of Nations publications, 1930. – P. 1–18, 160–470.

-
252. Regio decreto 14 dicembre 1933, n. 1669 (www.omega3.it/legislazione/1669_33/1669_33.htm).
253. *Retinger J.* Podrecznik austriackiego prawa wekslowego. – Krakow, 1888.
254. *Revillout E.* Les obligations en droit egyptien compare aux autres droits de l'antiquite. T. 2. – P. 1886.
255. *Rilk O.* Kommentar zum Wechselgesetz. – Leipzig, 1933.
256. *Ripert G., Roblot R.* Traitee de droit commercial. Tome 2, Effets de commerce, banque et bourse, contrats commerciaux, procee'dures collectives Philippe Delebecque, Michel Germain. – Paris: LGDJ, 2000.
257. *Ritterman G.* Weksel in blanko // Glos spondownictwa. – 1933. – № 4. – S. 198–212.
258. *Rittner F.* Rechtsfragen zum unvollstandigen Wechsel // Der Betrieb. – 1958. – № 24. – S. 675–676.
259. *Roblot R.* Les effets de commerce: lettre de change, billets a' ordre et au porteur, warrants, facture protestable. – P.: Sirey, 1975.
260. *Roover, R. de.* L'Evolution de la lettre de change. – P.: Libraire Armand Colin, 1953.
261. *Rosenblut I.* Prawo wekslove. – Warszawa, 1994.
262. *Sayous A.* L'origine de la lettre de change // Revue Historique de droit francais et etranger. – 1933. – № 2. – P. 60–113.
263. *Savary J.* Le parfait negocian ou instruction generale pour ce qui regarde le commerce de marchandises de France et des pays etrangers. – P.: J. Guignard, 1675.
264. *Scaccia S.* Tractatus de commerciis et cambio. – Romae: Andrea Brugiotti, ex typographia Iacobi Mascardi, 1619.
265. *Sedatis L.* Einfuhrung in das Wertpapierrecht. – Berlin – N. Y., 1988.
266. *Seeberg O.* Das Konzept der fuhktionellen Identitat von Ruck- und Vorlauf im Weschelrecht. – Baden-Baden, 1990.
267. *Siegel H.* Das Versprechen als Verpflichtungsgrund im heutigen Recht. – Berlin, 1873.
268. *Siegel H.* Die privatrechtlichen Funktionen der Urkunde // Archiv fur die Civilistische Praxis. T. 111. – 1914.
269. *Sohm, R. von.* Ueber Vertragsschlub unter Anwesenden und Vertragsschlub mit einer persona incerta // Zeitschrift fur das gesammte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht. Band 17. – Leipzig, 1872.
270. *Sombart W.* Die Juden und das Wirtschaftsleben. – Leipzig: Duncker & Humblot, 1911.
271. *Staub H.* Kommentar zum Wechselgesetz. – Berlin, 1934.
272. *Stobbe O.* Handbuch des Deutschen Privatrechts, Erster Band, 3. – Berlin: Auflage, 1893.
273. *Straccha B.* Tractatus de mercatura decisiones et tractatus varii... qui de mercatura, cambijs, sponsonibus... – Amsterdami: Expensis Petri Landry, 1608.
274. *Stranz M.* Weschelgezets kommentar. – Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1952.
275. *Sulzbach E.* Zur Lehre vom Blankoakzept. – Erlangen, 1911.
276. *Szczygielski A. D.* Weksel in blanco. – Warszawa, 1934.

-
277. *Szpunar A., Kalinski M.* Komentarz do prawa wekslowego i prawa czekowego. – Warszawa: Lexis Nexis, 2003.
278. *Thaller E.* Traite elementaire de droit commercial a l'exclusion du droit maritime par E. Thaller. 5. ed. rev. et mise a jour. – P.: Rousseau et cie, 1916.
279. *Thol H.* Zusammenstellung des Entwurfes einer Wechsel-Ordnung fur Mecklenburg und des Entwurfes einer Wechsel-Ordnung fur die presussischen Staaten // Commission der Stillerschen Hofbuchhandlung. – Rostock, 1847.
280. *Thol H.* Das Handelsrecht. V. 1–2. – Leipzig: Fues, – 1873–1876.
281. *Thol H.* Das Handelsrecht. Zweiter Band. Das Weschelrecht. 4 Auflage. Bd. 2. – Leipzig: Fues, 1978.
282. *Tornauw, V von.* Das moslemische Recht. – Leipzig, 1855.
283. *Turri, R. de.* Tractatus de cambiis. – Francofurti ad Moenum, 1641.
284. *Ulmer E.* Das Rechts der Wertpapiere. – Stuttgart – Berlin: Kohlhammer Verlag, 1938.
285. *Ulmer E.* Der Einwendungsausschluss im einheitlichen Wechselgesetz // Festschrift fur Ludwig Raiser. – Tubingen, 1974.
286. U.S. district court. Securities and Exchange commission. Parmalat Finanziaria S.p.a. (www.sec.gov/litigation/complaints/comp18803.pdf. – P. 6), (www.cmht.com/pdfs/ParmalatComplaint082205.pdf), (www.studiotanza.it/pg002.html).
287. *Yang Lien-Sheng.* Money and Credit in China. A Short History (Harvard-Yenching Institute Studies. – Vol. 12). – Cambridge (Mass.), 1952.
288. Ypres Archives. Comptes de la ville d'Ypres de 1267 a 1329. T. 1–2. – Bruxelles: Kiessling et cie, P. Imbreghts, successeur 1909–13.
289. *Vasseur M.* La lettre de change-releve // Revue trimestrielle de droit commercial et economique, 1975. – P. 203.
290. *Warneyer O.* Das Wechselgesetz vom 21. Juni 1933. Berlin, 1934.
291. *Wee H., van der.* Anvers: et les innovations de la technique financiere aux XVI et XVII siecle // Annales. Economies, Societes, Civilisations. – 1967. – V. 22. – P. 1067–1089.
292. *Weimar W.* Die haftung beim Blankowechsel // Wertpapier-Mitteilungen. – 1962. – № 47.
293. *Wilejczyk M.* Weksel in blanco jako papier wartosciowy inkorporujacy prawo wypelnienia // Przegląd Prawa Handlowego. – 1998. – № 6. – S. 30.
294. *Worms M. R.* La volonte unilaterale. These. – P., 1891.
295. *Wroblewski S.* Polskie prawo wekslowe i czekowe z dnia 28 kwietnia 1936. – Krakow, 1936.
296. *Zielinski D.* O wexlah. – Warszawa, 1884.
297. *Zollner W.* Die Zuruckgrangung des Verkorperungselements bei den Wertpapieren // Funktionswandel der Privatrechtsinstitutionen, Festschrift fur Ludwig Raiser. – Tubingen, 1974.
298. *Zollner W.* Wertpapierrecht. Ein Studienbuch. – Munchen, 1987.